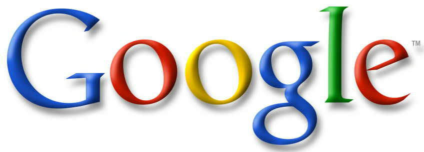
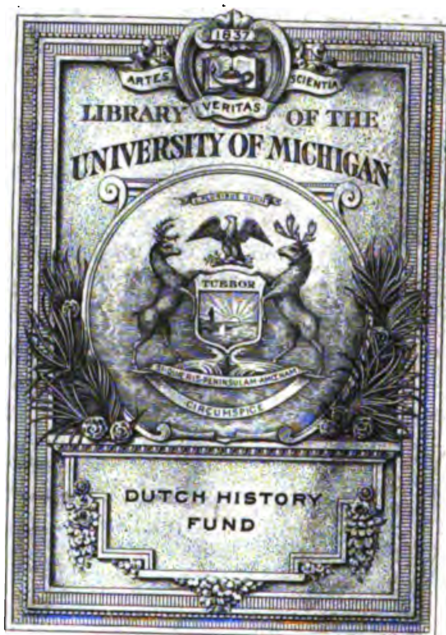

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE
DUTCH HISTORY
FUND

MENGELWERK,

VOOR

1861.

VADERLANDSCHE
LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN,
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT FRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

Eerste Serie. — Eerste Deel.

VOOR

1861.

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.

1861.

INHOUD.

Bladz.

NB. Met pag. 481 begint het Tweede Deel.

MENGELWERK.

VIJF BRIEVEN

VAN

BILDERDIJK.

De uitgave mijner Nadere Bijdrage tot de Lijst van Bilderdijks Werken, in de Letteroeff. van Mei des vorigen jaars heeft ten gevolge gehad, dat van meer dan éène zijde mij belangrijke stukken werden medegedeeld, van 's Dichters hand afkomstig of hem betreffende. Daaronder ontving ik het onderstaande vijftal brieven. Als gerigt aan eene behuwdzuster en eene behuwdmoeder, kunnen zij meer strekken om ons in het familieleven van den Schrijver in te leiden, dan zulks met de tot hiertoe uitgegevene het geval is. De weinige bijgevoegde aanteekeningen zijn van mij afkomstig.

Rott. Nov. 1860. Dr. A. DE JAGER.

I.

Waarde Zuster!

Het is gelijk UE. meldt, mijne Ega is uitgerekend en kan ieder dag bevallen. Ook willen we gaarne onze Louise wederom voor een poosje aan uwe zorg toevertrouwen, edoch mijne vrouw is ditmaal zeer bevreesd voor den kraam en wenscht de kleine bij zich te houden tot zij ten minste wederom wat aan de beter hand zal zijn en 't gevaar te boven. Zie daar waarom ik niet wel aan uw vriendelijk voorstel voldoen kan, en ik twijfel niet of UE. zult dit wettigen, ten minste daarin wel willen berusten. Het kind is voor 't overige altijd tot uw dienst: ik vertrouw dat Gij hiervan verzekerd zijt.

Groet Uw Echtgenoot en Nicht van Onna hartelijk van ons en geloof mij oprechtelijk,

Waarde Zuster,

's Gravenhage, Uw beminnenden Broeder,
21 Aug. 1791. BILDERDIJK.

P. S. Verschoon 't slechte schrift
om de haast.

Madame,
Madame Elter
née Woesthoven (1)
à
Keizersgracht bij de Leydsche gracht. *Amsterdam.*

II.

Lieve Zuster!

Ik zou dezen brief met uitdrukkingen van dankbaarheid en liefde geheel en al moeten vervullen, wilde ik U eenigzins mijne gevoeligheid afschetsen voor 't zoet, het dierbaar bewijs uwer liefde en oprechte deelneming in mijn lot, dat me uwe lieve letteren, zoo wel als al wat ge voor mij doet, kenteekenen. Ge hebt dan mijne lieve Louise (2) bij U! Ge wilt haar als uw kind aanmerken! Haar ter Moeder strekken! ô Hoe dankt U mijn vaderlijk hart dat zoo over haar hangt, en haar echter zoo blij- en zoo vrijmoedig aan U overgeeft! Bij U zal zij niet verdrukt worden; geen slachtoffer van ongelukkige luimen worden, niet in ledigheid en werkeloosheid tot verkeerden eigenzin, logen en zelfverveling vervallen! Gij, uw Egâ, gij zult oog en hart over haar wakende houden! God schenke U beiden al de zoetheid van zulk eene weldaad! Ik toch, noch het kind zelve kan ze nooit op deze aarde (wat ons de Algoede ook voor uitkomst geve) vergelden. — Maar ik word week en moet de pen nederleggen. Och mocht

---

(1) Men weet, dat deze zuster van Bs. eerste gade, mevrouw M. P. Elter, geb. Woesthoven, echtgenoote van S. Elter, Notaris te Amsterdam, en zelve als dichteres niet onbekend, meermalen in 's Dichters werken vermeld wordt. Hij droeg haar b. v. zijne *Starrenkennis* op in de Mengelpoezij van 1799 uitgegeven. De hier medegedeelde brief heeft de bijzonderheid van geschreven te zijn van de regter- naar de linkerhand. Den 24 Aug., en dus drie dagen later, berigtte B. aan zijne zuster de bevalling zijner gade, met den brief in beeldschrift, die is uitgegeven in de *Mengelingen en Fragmenten*, doch boven welken men het opschrift »Liefste Zuster" heeft weggelaten, zoo als mij uit het Hs. is gebleken.

(2) Deze dochter Louise, reeds in den vorigen vermeld, werd later echtgenoote van den heer W. E. Burckhardt en overleed in 1832. Zie over haar prof. H. W. Tijdeman in de bijlage achter de *Gedenkzuil voor B.*

ik 't kind nogmaals aan mijn boezem drukken, en die haar zoo weldoen, nevens haar!

Lieve Zuster, gij gevoelt mijne gevoelens! maar laat uwe liefde niet te verr' loopen als gij aan mij denkt. Ook dit is een kwaad. Uw plaats van Matth. V : 10 is verkwikkend, als men ze toepassen mag. Maar wat heeft het in, vervolgd te worden om de gerechtigheid! 't Schijnt groot in het oog van den Christen, als men om een brave en plichtmatige daad, van de menschen in 't onheil gestort wordt; maar schoon dit er de schijn van hebbe, het is toch nog het vervolgd worden *om* de gerechtigheid niet. 't Is somtijds een loutere bezoeking, een straf van God, voor andere, voor vroegere ongerechtigheden; somtijds zelfs voor de menschelijke beweeggronden van die rechte en plichtlijke daad. En zou de Heiland dan dit, zòo zaligend, zoo volstrekt zaligend noemen? Neen, mijne Waarde, 't is den ter zaligheid uitverkorene tot zaligheid, maar den *verworpenen*, niet; en ook *dezen* kan 't overkomen. — God-alleen weet, wie waarlijk OM *de gerechtigheid* vervolgd worden; dat is, uit hoofde van de waarachtige, eenige, en in 't hart alleen bepalende godvrucht en godsliefde, welke de gerechtigheid is, die het Euangelie dus noemt: en Hij, de Algoede, zij mij, zij ons allen, genadig! Zelfgevlei, lieve Zuster, is zelfbedrog, is niet uit God, en bidden wij, dat Hij mijne daad, dat Hij mijn lijden daaruit ontstaan, genadig aan mijn hart heilige, maar passen wij geene onderstellende beloften ooit op ons toe, als of wij of zelve aan 't onderstelde voldaan hadden of in dat geval geplaatst waren. Vergeef mij dien uitstap; maar het doet mij te veel aan, als ik illusien van dien aart verneme. Zij zijn hedendaags zoo algemeen. Edoch, oordeel zelve!

Sommige plaatsen bekruipen ons echter (want dus noem ik dat.) Maar ook velen zijn allerverkwikkendst. Ik sla genoegzaam den bijbel niet op, of vind zulke. Wij gebruiken in *onze* kerk het Bremensch Gezangboek, bestaande in een keus van psalmen en verscheiden meest zeer goede liederen. Ik heb nog geen gezang aangetroffen, dat mij niet door zijn bijzonderen nadruk omtrent mijn gesteltenis, hooglijk bemoedigde en verkwikte.

Wij hebben hier ééne gereformeerde kerk (niet meer); en zeer klein, maar voor de gemeente nog veel te groot. — De

overigen zijn bij de Lutherschen in gebruik of (want er zijn er al te veel en daaronder zeer schoone oude gebouwen) vervallen en storten in. De Luthersche predikanten preêken met een oud-Spaansche kraag. Zoo dragen ook de Raadsheeren (bij ons Schepens) met een wonderlijk slag van korten zwarten tabbard, prachtig, maar gantsch niet welstandig versierd.

Nog een woord (daar mij iets invalt) van 't vorige. 't Woord *gerechtigheid* drukt in onze taal het *recht*, *rechtmatig handelen*, en die daad in 't afgetrokkene, uit: ook een samenhang van zulke daden, en dit laatste is (geloof ik) wel de uiterste beteekenis. Maar het Grieksche woord, door de Onzen met gerechtigheid vertaald, zou eigenlijk zijn (als ik dit woord nu ophalen mag) *gerechtzaamheid*: dat is (zoo als *lijdzaamheid*, *deugdzaamheid*, *vroedzaamheid* enz.) eene doorgaande gesteltenis van 't gemoed overeenkomstig 't gerechtige of rechtaartige: en dus drukt het de gesteltenis uit die uit de *rechtvaardigmaking* voorvloeit, of *deze* onderstelt. Gij begrijpt mij, hoop ik; en de aanmerking kan U meer te pas komen.

Drijf den spot vrij met mijn zwarten, afzichtelijken kop. Gij weet niet, hoe veel Groningsche Dames mijn silhouette hebben moeten hebben. En Zusjen-lief, hoe weinig ik ook beloove, ik interesseer de sexe nog al. Hier word ik ook vrij wat aan die zijde geféteert, en men betwist mij malkander somwijlen voor den eenen of anderen middag. Zeker, ce n'est pas pour l'amour de mes beaux yeux, zoo men in 't fransch zegt; noch ook om mijn diep over 't hoofd zittende pruik. Maar wil ik 't U eens uitleggen? — Durf ik? — Welaan dan! Omdat ik de Dames op zekeren afstand hou, en dit dadelijk gevoelen doe. Dat is vreemd in dezen tijd, en wekt opmerking, en daardoor interesseert het. Voor dezen deden de vrouwen dat ons; maar daartoe is men thands te galant geworden. Ook, recht uit gezegd, betaamt het den man, wien (zoo dan al geen heerschappij, want op dat woord heb ik 't ook juist niet zeer) zekerlijk het bewind over de wareld gegeven is, bij alle minzaamheid die hem eigen of door hem aangenomen moge zijn, als hij met een vrouw is, voor haar waakzaam te zijn tegen al wat de gehechtheid aan plichten verzwakken kan. Met één woord, hem betaamt (gij begrijpt wel dat ik 't mij niet toeëigene, daar is mijn zwak

hart en verward hoofd te groot eene wederspraak meê) het oog, 't geen ik Adelhilde in de Bloempjens heb willen doen aanduiden, maar aldaar met een verliefd penceel geschilderd is, waar echter de grondschets, volgens mij, in de waarheid is.

Ik schreef u, uit Embden van den *varkenssnuit* van vader Cats (1), (de varianten moet Feith in zijne uitgaven hebben); maar hoe was ik 's morgens verwonderd, bij 't daglicht op den muur eene inscriptie te lezen van dezen inhoud: „qui veut voiager en Allemagne" — maar ik heb het in mijne *Ellendige Waarnemingen* (2) (of Buitenlandsche Opmerkingen, zoo gij 't verkiest) opgeschreven, en zal u een blaadtjen daarvan insluiten, waar 't op staat. Bij gelegenheid verzoek ik 't terug; want, bedenk, mijn geheele reisboek zou geschonden zijn: en wat jammer, daar 't zoo interessant is! Maar het hield mij bezig in oogenblikken van ongeschiktheid tot alle verrichting.

De *Julie van Rousseau*, Zuster? — Gij denkt er wel om; de man heeft zelf in een van zijn werkjens gezegd, dat zoo een meisjen 't boek of een bladzijde daarvan leest, zij verloren is. En ik twijfel of hij 't zelfs niet tot waarschouwing in de Voorreden van dat boek zegt. En zal dat nu een volmaakt model van zedenkunde opleveren? Ja, zedenkunde! Maar van wat aart? als die van verscheiden Fantastiquen geweest is, die van zuiverheid van ziel spraken, terwijl zij de ongebondenheid deden oefenen. De verbeelding bederven, 't verstand bedwelmen, 't hart ongeneeslijk kwetsen en het een verëttering voorbereiden, die (verhoedt Gods tusschenkomst het niet) in een volslagen dadelijken en lijdelijken gruwelstaat losbarsten moet; zie daar wat dit stuk moet uitwerken. Ik gaf een meisjen veel liever de *Lettres persanes* van *Montesquieu* in de hand, dan dit boek vol van schoonen onzin, van harmonieerende wanspraak, en van als deugden opgesierde waarlijk God- en de natuur onteerende gevoelens. — Maar is 't der moeite waard, vraagt gij, het met een Woordenboek in de hand te lezen? Ja, 't is het. Het boezemt belang in en verbindt; maar echter wat zult ge er aan gehad hebben?

(1) Zie de *Reyslesse* van Cats, in zijne Wercken, in fol. D. I. bl. 555.

(2) Men zie de *Ellendige Waarnemingen*, opgenomen in de Mengelingen en Fragmenten, bl. 49.

Gij moogt wel voor de *Medische faculteit* in de bresse springen. De Fransche Emigrés die hier in aantal zijn, en waaronder veel zieken, maken wij genoegzaam tegen wil en dank tot Medicus. Ik weet niet, wat geest ze naar mij toezendt, maar of ik wil of niet, ik moet pols voelen en Recepten schrijven. Nu, ik zal hen niet om hals brengen, dat is zeker. Maar als zij van zelfs ook niet genezen, dan zal ik er niet veel aan doen. Eén van mijne patienten (gij begrijpt toch wel, dat het alle *pro deo* klanten zijn?) en dat wel een Procureur generaal van Lorraine, had ik onlangs een purgatie voorgeschreven, om daar om 't uur een kleine theekop van te nemen tot *drie* toe, zoo er eerder geen werking van kwam. De drank moest na 2 en 4 dagen nog eens gebruikt worden. Maar mijn goede Confrère neemt alles in eens, gaat 49 en een half maal ter *selle*, wordt vijfmaal flaauw en blijft halfdood van afmatting en uitputting. Daar, dacht ik, ligt mijn Medicinale reputatie; maar neen, er waren lieden bij mijn voorschrijven van de dosis tegenwoordig geweest, en ik kreeg geen schuld. Ik moest weêr wat ordonneeren; en wijl de man toch beter daar onder wierd, had ik een *merveille* gedaan. Zie, zoo gaat het met de menschen.

Gisteren kwam mij een vreemde Graaf consuleren, waar N.B. de ziel zit? — Sommigen vertellen dat ik alle dingen weet; en de hemel weet of men eerstdaags niet bij mij komt om gestolen zaken weder recht te wijzen; want van nu af ben ik reeds meer dan een halve toovenaar. Ach, Zuster, wat is de wareld toch zot. En hoe licht is 't, zich met bedrog te verrijken als men slechts laag genoeg daar toe gevoelt: — misschien mag ik er bijvoegen, hoe zwaar daar tegen, 't noodige te vinden, als men 't aan geen verschalkingen of bedrog, aan geen blind *ascendant* dat men op sommige lieden heeft, en aan niets, dat onwaardig aan ons character is, verschuldigd wil zijn. — Ik wacht nu op 't schrijven van den Prins. Bezwaarde 't het briefport niet te veel, ik zou de Copie van mijn' brief aan Hem hier bijvoegen. Eer ik zijn andwoord heb, kan ik niet besluiten. Buitenlandsche omstandigheden loopen mijne eerste plans tegen; en men kan mij thans in D. niet wel ontfangen; en, kom ik er onbekend, zoo is de weg tot 't geen ik zocht niet zoo wel te openen. Licht, dat ik naar Engeland moet! Hoe 't zij, ik verlang naar uitsluitsel.

Thans zou ik U gaarne nog iets van Hamburg verhalen, maar de tijd begint mij te ontschieten, doordien ik nog aan de Gravinne van Schulenburg (Deensche Dame) eenen ampelen brief over de Monaden moet schrijven. Ik ontmoet aan Haar huis veel vriendelijkheid, en zij is een vrouw van verdienste. Haar gemaal is Oud-Envoyé van het Hof van Denemarken en woont thands hier. — Er zijn hier 20000 à 30000 Fransche en Hollandsche uitgewekenen, oordeel of het hier vol moet zijn!

Ik heb met den vorigen post een brief tot Amsterdam moeten doen franqueeren, en men brengt mij daarvoor 38 schellingen in Rekening. Ik hou dus mijne Ellendige Waarnemingen t' huis, want zij zijn geen 38 duiten waard. Maar zie hier liever de inscriptie, zoo ik ze gevonden heb! „Pour voiager en Allemagne il faut avoir beaucoup d'argent, un tempérament fort, de la patience extraordinaire, et point de délicatesse." Veel geld, weet gij, heb ik niet; mijn gestel is vrij zwak en aandoenlijk; het geduld is mijn fort niet en ik val vrij vies en gemaklijk. En oordeel derhalve hoe mij 't reizen ter hand staat.

Er was met een andere hand onder geschreven: „Allez en Hollande, c'est là qu'on écorche les gens." Ja, in Embden (zuchtte ik) kan men 't ook wel, terwijl ik den Hospes betaalde.

Maar laat, Lieve Zuster! 't geen ik daar gemeld heb, u niet weêrhouden mij dikwijls en hoe meer zoo liever te schrijven. 't Port van een brief op zich zelfs is niet duur; maar 't minst dat er in zit, als men franqueeren moet, moet als wissels betaald worden naar een hoogen tax. Misschien doet het franqueeren, aanteekenen en recif geven, dit. Hoe 't zij, veiligst de papieren hier gehouden tot ik volkomen onderricht ben. Hoe hoog in Holland het port zij, weet ik niet.

Vaarwel, lieve Zuster, verzeker uwen Ega van mijne oprechte liefde en teederheid en groet Nicht. Ik ben steeds met geheel mijn hart

Uw beminnende Broeder,

Q. N.

Hamburg, den 9 Junij 1795.

III.

Den 22 Augs. (1795).

Lieve enz............ Mijn hart dringt mij, om U te schrijven, maar wat ik U schrijven zal, weet ik niet. Van mijn verblijf U veel te verhalen, zou een eindeloos werk zijn. En wat anders blijft mij over, daar ik in zoo veel tijds geen taal of teeken van U gehad heb, en de brieven mijner vrouw hoe langer hoe wonderlijker worden? Ei lieve, schrijf mij toch ietwes! Ik smeek het U. Schrijf mij Uwlieder welzijn en dat van mijn dierbaar kind, 't geen gij weldoet. En kunt ge, voeg er bij, dat mijn vrouw en zoontjen wel zijn. Vertroost mij hiermede, niet als in onze betrekking staande, maar uit menschelijk en christlijk mededoogen. Nogmaals, ik smeek het U.

Kon ik met twintig, ja al ware 't met driehonderd woorden, U mijn tegenwoordige levenswijs afschetsen, ik deed het; want, alles is hier zoo vreemd en zonderling voor een Hollander, dat het verbazing geeft. Zeker zoudt gij mij, bij een onvoorzien ontmoeten, niet herkennen, gekleed en toegerust als ik ben. En ge moest mij dan op zijn Engelsch zien zitten eeten! — Helaas! ik kan op die wijze nog vorst van een Horde Tartaren worden, als ik mij zoo naar alles leer voegen. — Ondertusschen, 't is hier net als overal: alleen weet men hier mijn' naam goed uit te spreken. In Hamburg noemden de Fransche Emigrés mij, *Belvedére*, en de Hamburgers: *Belderbeck*, maar de Engelschman zegt, rechtschapen, B—k. Ook hier is mijn naam en mijn historie mij vooruit gevlogen, en de geheele wareld kent mij; en men schrijft mij zoo veel wijsheid, kundigheden en bekwaamheden toe, dat ieder die wat weet, mij benijdt, en die niets weet, mij voor een voorwerp van halve adoratie, en niet van hulp of meêlijden, neemt. Heel fraai, zoo men niet noodig had te eeten, en verders aan 't achtergelaten deel van ons-zelven te denken. — Van mijne ontmoetingen, verblijf etc. in Hamptoncourt zal ik U niet melden, dan alleen dat ik ziek van aandoening ben. Ach! hadt ge 't goede hart van den ouden Pr. gezien, en de tranen zien rollen, die ik gezien en gevoeld heb! — Ik heb daar ook den Koning en de Koninglijke familie gezien, die er ontbijten kwam. Allerminzaamst en gespraakzaamst. Een ander had mooglijk daar partij van

getrokken; maar ben ik in staat om aan mij-zelf te denken, als ik een voorwerp zie, dat mij aandoet? En zoo lang het lot van mijn vaderland onbeslist is, kan ik aan een etablissement in een vreemd land denken? Heb ik er niet te veel bloed, en te veel goed in laten zitten, om er zoo van af te stappen? — Ware 't eenmaal gered naar mijn wenschen, ja, dan zou mijn hart gerust ademhalen, en de Engelsche grond mij misschien de aangenaamste in Europa zijn. De voortreffelijkheden van het land zijn onbeschrijflijk; Londen, een onbegrijplijke wareld, waar in, en in wiens overvloed, men zich verliest. 't Volk braaf, eerlijk, werkzaam van geest en lichaam, en (hetgeen ik mij gants anders had voorgesteld) minzaam en gedienstig. Het is waar, dat ik thands van de Hamburger buffels kome, en 't onderscheid dus noodwendig toevalt; maar echter is 't in de daad zoo. Getrouwheid en Liefde voor Vorst en Constitutie maakt het heerschende in hun character uit; natuurlijker wijs, dat dit mij in een gunstig licht bij hen stelt; maar al wie ik op straat, of in een of ander dorp ontmoet, kent mij toch niet; en, ik heb mij van elks gedienstigheid evenzeer te bedanken. — Wat maakt men elkander in Holland dan wijs?

Binnen kort moet ik weêr over zee. — Ik ben er immers de man wel naar, om zoo te zwerven, niet waar? En echter het moet. Ik verlaat de goede zaak niet, zoo lang God ze niet verlaat. Ieder dag bevestigt mij door zijn gebeurtenissen in mijne verzekerde hoop en verwachting op een aanstaande omkeering over heel de wareld. Wij zijn in de voorbereidsels (dit 's zeker) en mooglijk dat er nog ijslijke dagen te wachten zijn eer die dag koomt aanbreken. Maar hetzij dit gebeure, 't zij alles voortaan ongevoeliger wijze samenloope, de tijd kan niet verr' meer zijn; of (ik moet het zeggen) ons geheel Protestants Systema begint een valsch aanzien te krijgen. En zelfs weet ik dan den loop der tijden en zaken in 't geheel niet meer te vereffenen. — Lieve — onderhoudt ge de kleine Louise wel eens van die heuchlijke en geduchte toekomst? o laat het niet na, indien ge mij liefhebt. Het lieve kind toch, zal dien dag, (hetzij met, hetzij na ons) beleven! God geve 't!

Hoe staat het toch met *Ibn Doreid* (den Arabischen dichter), wiens Elegie door mij nagevolgd en met aanteekeningen verrijkt,

bij d'Agé in de Hage gedrukt wierd? Sints geruimen tijd vernam ik, dat de man in het spinhuis aldaar zit. Maar is hier de druk meê geschorst of afgebroken? Dat men dan toch voor het manuscript zorge! Ik bid u, laat u daar eenigzins aan gelegen zijn, en schrijf er eens over aan den Heer G. Outhuys, Th. St. te Leijden, van wien ik ook in zoo lang geene narichten heb. Immers is die brave Jongen nog dezelfde?

Ik had U nog meer te vragen omtrent mijne achtergelaten MSS., maar voor ditmaal genoeg. 't Zijn harsenkindertjens, is 't dus wonder zoo men er eenig zwak voor heeft? Ik vrees dat ze verstrooid en wegraken zullen. Indien ik U met de bewaring mocht lastig vallen, of slechts met de inventariseering! Maar ik wacht vooraf een lettertjen, dat mij van uw hart en voortdurende liefde verzekert. Er aan te twijfelen, is geen misdaad of verongelijking. Nooit heb ik ze verbeurd, maar God weet, wat in de verwarring van zaken, waarin ik het land verliet, de schijn misschien tegen mij op heeft kunnen werpen, en waarin ik zelfs niet meer dan den blooten naam *kan* hebben.

Vaarwel! Groet wie U en mij waard zijn, en bewaar mij uw liefde. Vaarwel andermaal!

A Madame

F. N. W.

chez Elle.

IV.

Lieve Mama!

Uit vreze dat Gy op 't hooren van het ongeluk hier ter stede in dezen namiddag voorgevallen in ongerustheid mocht zijn, schrijf ik U kortlijk dat wy door Gods genadige bewaring wel zijn gebleven en weinig schade geleden hebben. Onze groet hierby, in vliegende haast!

Leyden, 12 Jan. 1807. De Uwe

Madame Bk. (1)

Madame Schweickhardt, née van Hulst,

In de Kerkstraat, by de Vijzelstraat,

te

Amsterdam.

(1) De heer A. D. Schinkel, die mij door het afschrift van dezen kleinen, doch om het oogenblik waarin hij werd geschreven, belangrijken brief heeft verpligt, meldde mij dat het schrift, ofschoon „in vliegende haast" gesteld, even keurig is als gewoonlijk.

V.

Lieve Mama!

Zeer ziek geweest zijnde, ben ik van uwe aanwezigheid hier wellicht niet onkundig geweest, doch zonder daaraan te denken. Heden word ik daar aan herinnerd, en het spijt my, U nog geenen blijk van mijne hartelijkheid te hebben mogen betoonen. Daar ik nog niet in staat ben uit te gaan, kan ik niet anders dan U verzoeken om morgen ons gewoon middagmaal vriendelijk met ons te komen deelen. Doe ons dat genoegen, en wijt ons de fataliteit niet, die my belet heeft den pligt by u te komen afleggen, dien Gy recht hadt van my te wachten.

Met het welmeenendste hart teeken ik

Uw Dw.

BILDERDIJK.

Saturdag namiddag
21 Maart 1807.

Madame
Madame Schweickhardt,
présentement
à
La Haye.

NACHT EN MORGEN.

Twee Nieuwjaars-Vertellingen,

DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

Eindelijk sloeg 't uur door zoovelen met klimmend ongeduld verbeid; 't uur van middernacht! maar was de orde der zaken omgekeerd en de nacht in dag verwisseld? Die slagen, die gewoonlijk de ooren van weinigen bereiken, weerklonken nu luide door de straten, die wemelden van menschen, welke in dezen nacht hunne huizen niet schenen te kunnen vinden, en schijnbaar den slaap hadden afgeschaft.

Op die plaatsen, waar dans en muziek de menschen meer bij een had verzameld, jubelde en juichte men en luide klonk het nieuwe jaar, het blijde „welkom!” tegen; wat werd er menige toast ingesteld, die, hoe onbeduidend anders ook,

nu uitbundig werd toegejuicht, omdat hij een welkomstgroet was van 't nieuwe jaar! Hoe menig vriendschapsverbond, dat maanden lang bestond als niet bestaande, werd in dit uur aan de vergetelheid ontrukt en op nieuw en op de krachtigste wijze bezegeld, terwijl de bondgenooten met den aanvang des nieuwen jaars het vaste en plegtige besluit namen, om in den waren zin des woords *vrienden* te zijn! Hoe menige kennismaking werd er aangeknoopt! Hoe menigeen reikte in dit uur hem of haar de hand, die in den loop van 't vervlogen jaar getoond had een voorwerp van overeenstemming te zijn! Hoe menige blik werd in dat uur in 't geheim gewisseld, en daar, waar zelfs de taal der oogen niet aangewend kon worden, was de telegraaf der gedachten onophoudelijk in werking!

Aller gemoederen waren vol. Daar waren er velen, wier harten zich uitstortten in vurigen dank bij 't terugzien op de afgelegde baan en bij de herinnering aan 't punt, van waar zij die baan begonnen; maar het nieuwe jaar, dat onaangemeld binnen treedt en niemand een oogenblik vrij laat, verraste er ook velen, die niet konden deelen in die algemeene vreugde, die ze opzettelijk vermeden en angstvallig eenen onderzoekenden maar vergeefschen blik in dat nieuwe jaar wierpen, als wilden ze vragen: „wat zult ge ons brengen? Brengt ge ons verligting, of zult ge den beker des lijdens nog bitterder, en den last, dien wij torschen, nog zwaarder maken?"

Ja, gewis! menige traan der grievende smarte werd toen geweend! menige bange zucht, door lijdenden geslaakt, weerklonk in de nachtelijke stilte; want geen dag voert den mensch uit de beslommeringen des levens zóó tot zich zelven terug, als de dag, waarop tijd en eeuwigheid elkander de hand schijnen te reiken, en een jaar weg zinkt en in een oogwenk onzigtbaar wordt, even als een enkele droppel in den grooten, onpeilbaren oceaan.

Ziet, dat herinneren ons die slagen, die de oude kerktoren in zijnen witten sneeuwmantel gehuld, ons toezendt, verlicht als hij is door die duizende en millioenen kleine toortsen, die aan 't helder blaauwe uitspansel door onzigtbare geesten worden gedragen.

Jongen en ouden, rijken en armen voelen die slagen in

hun gemoed weergalmen en dit was ook 't geval in een vertrek, dat helder verlicht en goed verwarmd was, en alles bevatte, wat tot de gemakken des levens kon gerekend worden. Ook daarin drongen die slagen door en 't jaar, dat op deze wijze afscheid nam, raakte de personen in 't vertrek als met zijne vleugelen aan en die pijnlijke aanraking deed hen onwillekeurig sidderen.

't Waren twee vrouwen, in meer dan een opzigt hemelsbreed van elkander verschillend, maar ze zaten zwijgend op dezelfde kanapé, en hare gedachten waren aan 't zelfde voorwerp gewijd.

De oudste van beiden scheen niet veel ouder dan veertig jaar te zijn, en hoewel ze zeer regt op zat, scheen haar hoofd door uitgestaan en nog drukkend leed ietwat gebogen te zijn. Zij was in rouwgewaad, en terwijl zij ijverig met eenig handwerk bezig was en menige traan langzaam uit hare oogen langs hare wangen viel, wierp zij gedurig een' heimelijken blik op de jonge vrouw, hare schoondochter.

Haar gelaat bezat die schoonheid, die haar aller harten moest doen winnen; eene schoonheid, welke zich gemakkelijker laat voorstellen dan beschrijven, en die gewoonlijk een blijvend sieraad is van de vrouwen, die zich in haar bezit mogten verheugen. Haar dik blond haar was nog altijd haar hoofdtooisel en behoefde nog niet door eene muts vervangen te worden, maar omvatte in bevallige golvingen een gelaat, waarop eene doodelijk bleeke kleur verspreid lag; zachte oogen, welker smartvolle uitdrukking getuigden van een leven, dat weinig zonnige dagen kon tellen, terwijl de pijnlijke trek om den mond, allen twijfel omtrent dit laatste vermoeden geheel deed verdwijnen.

Er lag een open geslagen bijbel voor haar, maar 't scheen, dat haar geest niet geschikt was, om daarin te lezen.

De andere vrouw, die naauwelijks twintig jaar telde, was in eenen hoek der kanapé gedoken, hare voeten rustten op een sierlijk trepied. Met de eene hand ondersteunde zij 't hoofd, reeds zóó spoedig door zóó groote zorgen bezwaard, en de andere hand hing slap naast haar neder,, als verradende eene volslagene magteloosheid. Hare gelaatstrekken waren schoon en onberispelijk te noemen, maar ze waren als uitgehouwen in een schoon stuk marmer; ze waren hard,

trotsch en streng, maar ze verrieden ook hevige hartstogten en sporen van gevoerden strijd. Op geweldige inspanning was afmatting gevolgd; ze lag daar zonder eenige beweging, als een beeld, met gesloten oogen, en niets dan de luide, onregelmatige ademhaling gaf te kennen, dat zij leefde en leed.

In 't geheele huis heerschte dezelfde akelige stilte als in 't vertrek, alwaar wij den lezer verplaatst hebben. Iedere voetstap op de straat werd gehoord, en hoewel de kamer alles bevatte, wat tot aangename tijdkorting dienen kon, bleef alles onaangeroerd. Die prachtige pianino bleef gesloten; die keur van schoone muziekstukken werd niet aangeroerd; die sierlijk ingebonden prachtwerkjes bleven alleen een sieraad, en die kostbare borduurwerken vonden geene vingers. 't Was als of men der smart voedsel wilde geven en alle mogelijke afleiding verbannen.

Daar sloeg de klok het uur van middernacht. Reeds bij den eersten slag ontwaakte de jonge vrouw uit hare verdooving; zij en hare moeder sprongen op als door eenen elektrieken slag getroffen, en luid weenend vielen de beide vrouwen in elkanders armen.

„Moeder!" riep de jongste, terwijl zij zich uit de omarming los rukte, „ik ga naar mijne kamer, ik wil alleen zijn, ik wil mijne smart den vrijen loop laten; door die nog langer te bedwingen, zou ik bezwijken. Mijn echtgenoot besluit het jaar op eene hem waardige wijze en bedenk wel, dat de uitgang van 't oude de ingang van 't nieuwe is. Kan deze gewigtige gebeurtenis wel beter gevierd worden door den echtgenoot eener jonge vrouw, die spoedig moeder hoopt te worden, dan door een bal op eene plaats als . . . . . ." en zenuwachtig begon zij te lagchen.

„Magdalene!" zeide de moeder, en dat woord werd uitgesproken op eenen toon, dien men streng kon noemen.

„Magdalene, waarom laat gij u door jaloezij zooverre vervoeren, dat gij altijd aan de boosaardigste vermoedens voedsel geeft, en mijnen zoon beschuldigt, op plaatsen te komen, waar gij noch ik hem gaarne zou ontmoeten. Kan hij niet bij zijne vrienden zijn, en te midden van een vrolijk gezelschap vergeten hebben, dat het reeds zoo laat was?"

„Reeds dezen middag verliet hij ons," hernam Magdelene op gejaagden toon, „voorzeker zal hij wel een vrolijk gezel-

schap opgezocht en gevonden hebben, met wie hij verscheidene glazen wijn kan drinken en eenige honderde guldens verspelen, ten einde dan verder den dag op eene waardige wijze te besluiten, en even als dit reeds sedert weken het geval is geweest, zal hij ook nu wel niet voor het aanbreken van den dag terug komen!"

„Dat is niet onmogelijk," antwoordde de moeder en nu was de toon harer woorden niet streng, maar bitter — „want om onvriendelijke woorden en verwijtingen aan te hooren, en met geenen enkelen vriendelijken blik verwaardigd te worden, is het altijd nog vroeg genoeg, en zoo zal hij er misschien ook over denken!"

Magdelene sidderde van inwendige ontroering, en 't kostte haar moeite om op vrij kalmen toon te antwoorden: „Wanneer Alfred eene vrouw wilde hebben, die zulk een gedrag goedkeurde, die zijne ontrouw met onverschillige oogen aan zag, dan had hij niet iemand moeten huwen, die hem waarlijk lief had."

„Dat hebt gij mij reeds meer dan eens gezegd en alleen uit aanmerking voor uwen tegenwoordigen toestand heb ik daarop niet willen antwoorden. Gij schijnt de regte beteekenis van 't woord liefde niet te verstaan. Bij een gedrag als 't uwe, zou niet alleen Alfred, maar ieder ander man aan 't bestaan uwer liefde moeten twijfelen; op zijn hoogst genomen kan 't niet veel meer dan een waanzinnige hartstogt zijn, die zeer verre van liefde is verwijderd. 't Doet mij leed, zulks te moeten zeggen, maar ik ben dit aan u en mijnen zoon verpligt. Uwe verregaande jaloezij en grenzelooze ligtzinnigheid zijn de oorzaken van zijn tegenwoordig loszinnig leven, dat niet alleen u en hem ongelukkig maakt, maar mij met de grievendste smart vervult, en onze geldmiddelen in zulk eenen toestand brengt, dat mijn man zich in 't graf zoude omkeeren, als hij wist, hoe de tegenwoordige stand van zaken is. Wees verzekerd, mijn kind, dat wanneer gij hem toen op dien ongelukkigen dag niet op dat gemaskerde bal hadt opgezocht . . . . ."

„Hij mij nog langer misleid zou hebben, en mijne oogen misschien nooit geopend zouden geworden zijn!"

„Hij is nooit voornemens geweest, u te misleiden; hij kwam, gelijk gij weet, van het diner bij Sternheim, alwaar

eenige heeren hem hadden overgehaald, om mede naar het bal te gaan. Daar 't gezelschap alleen uit heeren bestond, had men nog al veel gedronken. Dit heeft hij u ook openhartig bekend. De verwijten, die gij hem toen deedt, de agitatie, waarin hij toen verkeerde, veroorzaakten misschien, dat hij gehoor verleende aan 't verzoek van den heer Spechters, die kort daarop bij hem kwam, en zonder daarover met u te spreken, de maskers liet halen en met genoemden heer naar 't bal ging. Waart gij als eene verstandige vrouw te huis gebleven, of hadt gij mij, alvorens te gaan, om raad gevraagd, dan zoudt gij veel onheil voorkomen hebben. Gij hadt hem immers den volgenden dag bedaard onder 't oog kunnen brengen, dat hij zich onbehoorlijk had gedragen, en dat u dit natuurlijk veel leed moest doen. Ik ken mijnen zoon te goed, om niet te weten, dat zijn gevoel van eer en zijne liefde voor u hem weerhouden zouden hebben, om zich voor de tweede maal aan die misdaad schuldig te maken. En hierbij moest 't gebleven zijn; geloof mij, dat was 't beste, wat gij hadt kunnen doen."

„Dat had waarschijnlijk eene vrouw uit de zoogenaamde groote wereld gedaan; en Alfred zoude in dat geval beter gedaan hebben, wanneer hij eene voorname dame gehuwd had. Ik heb hem eenmaal trouw beloofd en die belofte heb ik met de grootste naauwgezetheid gehouden. Sommigen zullen dit misschien eenvoudigheid noemen, maar hoe dit ook zij, ik eisch van hem hetzelfde. Ik vergeef geene ontrouw, hetzij in gedachte, woord of daad. Eenen zwaren strijd heb ik gevoerd met mijne liefde voor Alfred, maar nu staat mijn besluit vast. Wanneer die hoogere magt, die ons aller leven in zijne hand heeft, het mijne mogt sparen bij de belangrijke gebeurtenis, die spoedig op handen is, dan moet ik van hem scheiden door de wereldlijke magt. Ik kan een leven zoo als het tegenwoordige niet uitstaan. Zijn gedrag op eenen avond als deze, op eenen oudejaarsavond, bevestigt mij nog meer in mijn genomen besluit. Liever wil ik 't overige mijns levens treurende en alleen doorbrengen, dan gedurig zulk eenen zwaren strijd te voeren, die mij naar ligchaam en ziel afmat."

„Magdalene!" zeide Alfred's moeder, „bedenk, wat gij doet, het berouw komt dikwijls te laat! Overweeg, om Gods wil, alvorens tot zulk eene daad over te gaan. Mijn zoon is evenzoo

overtuigd van uwe ontrouw als gij van de zijne en uw gedrag in den laatsten tijd jegens hem gehouden, beschouwt hij dan ook als een gebrek van liefde van uwen kant."

„Goede God!" riep zij in de hevigste vervoering uit, „hoe kan hij op zulke gedachte komen?"

„De schijn is tegen u lieve Magdelene!" zeide mevrouw Werner. „Voeg daarbij uw halstarrig weigeren om verklaring van uw gedrag te geven....."

„Ik begrijp u niet!"

„Luister dan. Op dien avond toen gij, door ijverzucht gedreven, ook een masker naamt en u naar het bal begaaft, en daar, door uwen hartstogt vervoerd, het masker afnaamt, toen zijt gij — zoo als wel te denken was, daar de meesten der aanwezige heeren bekenden waren — door verscheidenen herkend geworden. De jonge ritmeester Steinbeek, die na uw huwelijk, u op eene in 't oog vallende wijze het hof heeft gemaakt, zag u ook, verloor u niet uit het gezigt, en toen gij eindelijk als buiten u zelve, de zaal zijt uitgevlogen, heeft hij u naar huis begeleid. Hij heeft dit op de beleefdste wijze gedaan, zonder één oogenblik den eerbied, aan eene gehuwde vrouw verschuldigd, uit het oog te verliezen, maar de wereld betwijfelt dit, zoo als 't gewoonlijk gaat."

„Houd op! Om Gods wil, houd op!"

„Wees bedaard en hoor alles; misschien komt het nog weder teregt, maar daartoe dient gij alles te weten. Eenige weken na dien ongelukkigen avond hebt gij u met Alfred weder verzoend, en misschien was de herstelde vrede niet weder verbroken, ware uw man niet door waarschuwingen zijner zoogenaamde vrienden en door de spotternijen zijner vijanden, op nieuw aan dit gemaskerd bal herinnerd geworden. Daar hij zich in dit opzigt niet zeer goed op zijn geheugen kon verlaten, vroeg hij aan den heer Spechter, hoe zich de zaak toch eigenlijk had toegedragen, en verzocht hem, om het voorgevallene naar waarheid mede te deelen. Spechter zeide hem, dat de ritmeester u naar huis had gebragt, en de meesten dit voor eene afgesprokene zaak hadden gehouden. Alfred kwam woedend t' huis. Hij nam al de bedienden in 't verhoor, maar niemand had u zien terugkeeren; en de knecht, die, toen hij zijnen heer van 't gemaskerd bal t'huis bragt, de deur wilde openen, vond die reeds open, en had

daarenboven den ritmeester aan den overkant zien staan, terwijl deze onafgebroken zijne blikken op uw raam had gevestigd. Dit berigt bevatte dus geene opheldering, en bragt hem nog meer in verwarring, te meer daar hij voor zich zelven niet duidelijk wist, of hij u werkelijk op 't bal had gezien, dan of alles eene zinsbegoocheling was geweest."

„Niets zoude nu beter geweest zijn dan u om opheldering te vragen, maar hij wilde daarover met u niet spreken, daar hij eene nieuwe uitbarsting van uw opvliegend karakter vreesde, en liever zich zelven met allerlei gedachten kwelde en 't leven verbitterde. De spotternijen namen toe; het wederzijdsch vertrouwen tusschen u beiden verminderde al meer en meer en de rust verdween uit uwe woning."

„Maar Alfred is van alles de eenige oorzaak. Waarom niet liever openhartig met mij gesproken en billijke verwijten aangehoord, dan zich zelven het leven onaangenaam te maken en de publieke opinie voedsel te geven?"

„Meer dan eens heb ik hem dit onder 't oog gebragt, maar zijn antwoord was steeds: „moeder! laat mij het leven op deze wijze genieten; een hooger geluk is voor mij niet weggelegd; de vrede is uit mijn huis verbannen." Dezen morgen nog zeide ik tot hem: „zulk een leven kan niet lang duren!" waarop hij antwoordde: „ach moeder! hoe eerder het met mij gedaan is, des te beter voor ons allen!" Daarop smeekte ik hem dringend en met tranen in de oogen, om nog heden met u te spreken, al was 't dan ook maar om mijnentwille; maar hij schudde het hoofd, en verliet het huis, zonder tot op dit oogenblik teruggekeerd te zijn."

Magdelene zweeg. Hare oogen staarden onbewegelijk op één punt, terwijl zich een vreeselijke angst in hare trekken vertoonde.

Mevrouw Werner meende, dat het geschikte oogenblik nu gekomen was, en daarom ging zij voort:

„Gij ziet dus, dat de begeerte om de herinnering aan gelukkige dagen door vermaak op vermaak te verdooven, mijn arm kind onder menschen heeft gebragt, die zich ten zijnen koste verrijken en hem daarenboven diep ongelukkig maken."

Magdelene sprong op, en smeekte hare moeder om op te houden en haar niet volslagen waanzinnig te maken; in de grootste onrust liep zij de kamer op en neder en zeide ein-

delijk: „ja! nu is mij alles duidelijk. Ach! hoe dikwijls heeft hij de vleijendste verzoeken en de ernstigste woorden aan mij verspild, hoe dikwijls heeft hij bij mij aangedrongen, om hem toch alles mede te deelen! Ik zweeg echter hardnekkig, en als hij 't gesprek op die verbreid zijnde geruchten wilde brengen, heb ik hem daarin nog eerder versterkt, dan gerust gesteld. Hij moest de kwelling der ijverzucht in dezelfde mate ondervinden als ik; ik moest hem folteren voor zijne ontrouw. Doch nu is 't genoeg. Wanneer hij op dit oogenblik kwam, zoude ik berouwvol aan zijne voeten willen nedervallen. Wanneer 't maar niet te laat is! De angst brengt mij buiten mij zelve."

Zij opende het venster en blikte in de straat; alles bleef daar stil en rustig. Zij sloot het venster en zette hare wandeling door de kamer weder voort, terwijl zij nu eens in vertwijfeling hare handen wrong, en dan weder een diepen zucht slaakte.

„Ik kan 't niet langer uithouden!" riep zij eindelijk, „ik verga van angst, ik moet gaan en hem zoeken."

Zij trok hevig aan de schel.

Toen hare kamenier verschrikt in de kamer kwam, vroeg zij om haren mantel en hoed.

Mevrouw Werner poogde haar terug te houden en zeide dat, terwijl zij uit was, hare echtgenoot langs eenen anderen weg kon terugkeeren. Het zou dus beter zijn, om hem door een der huisbedienden te laten roepen. Deze werd dan ook afgezonden met het bevel, zijnen heer op te zoeken, en hem te zeggen, dat zijne echtgenoot ongesteld was geworden en hij dus dadelijk te huis moest komen.

Nadat dit alles besteld was, werd Magdelene rustiger en mevrouw Werner dankte God, dat hare dochter eindelijk zooverre gekomen was.

Die rust was evenwel niet van langen duur, want toen het eene kwartier na het andere verliep, en de bediende niet terug keerde, keerde de angst terug en steeg ten top. Beurtelings werd de blos harer wangen door eene doodelijke bleekheid vervangen; groote zweetdroppels parelden op haar voorhoofd; onrustig vlogen en zochten hare oogen naar alle kanten: hare tanden klapperden — met één woord: zij was der vertwijfeling nabij.

Hare schoonmoeder beschouwde haar zwijgend, zij hoopte en wenschte zoo vurig, dat uit die puinhoopen een nieuw en duurzamer geluk mogt ontstaan. Op eens werden zij en hare dochter uit die pijnlijke onzekerheid en verwachting verlost door langzame schreden, die het huis naderden. Dadelijk stak Magdelena het hoofd naar buiten en zag eenige donkere gedaanten het huis naderen. Zij spande alles in om door die duisternis heen te dringen, maar 't was onmogelijk, iets duidelijk te onderscheiden. Eindelijk stond de optogt stil, iets zwaars werd op den grond nedergezet, en nu ontdekte zij eenen draagstoel, waarin men haren man te huis bragt. Zij gaf een gil, vloog het huis uit, en toen zij het met bloed bevlekte ligchaam van den eens zoo beminden Alfred zag, viel zij bewusteloos neder. In dezen toestand werd zij weggedragen en de moeder bleef alleen met haren zoon. Zij wierp zich op 't ligchaam van haar kind en trachtte hem door tranen en liefkozingen weder in 't leven terug te roepen.

Toen de geneesheer eindelijk verscheen, had men aan alle kanten zijne hulp noodig.

De jonge Werner had, nadat hij uit zijn huis was gegaan, eene zijner gewone plaatsen bezocht, en daar veel gedronken. Toen het avond werd namen eenige spelers van beroep hem mede, bragten hem aan hunne farotafel en lieten hunne prooi niet los.

Het eene verlies volgde op het andere, te meer daar de toestand, waarin hij zich bevond, hem van 't gebruik zijner zinnen beroofde. Eindelijk bleef hem niets meer over dan 't vertrek te verlaten. De anderen waren te zeer in hun spel verdiept, om acht te kunnen geven, hoe zij hem lieten gaan, en zoo doende werd hij aan zich zelven overgelaten. Toen hij op straat kwam, scheen alles met hem rond te draaijen, en naauwelijks was hij eenige huizen verder gekomen, of hij viel door de gladheid der bevrozen straat, en ongelukkig met het hoofd tegen den kant van een steenen stoep. Deze val beroofde hem geheel van zijn bewustzijn; het bloed stroomde over zijne kleederen en gaf hem een afzigtelijk voorkomen. Niemand vond hem daar, tot dat eindelijk de oude huisbediende, die hem overal te vergeefs had gezocht, hem op deze plaats ontdekte en hem naar huis deed vervoeren.

De geneesheer verklaarde de wonde voor niet doodelijk, maar de scherpe koude, aan welke hij na zijne bovenmatige overspanning was blootgesteld geweest, haalde hem eene zenuwzinkingziekte op den hals, aan welke hij weinige dagen later stierf.

Het berouw van Magdalena kwam te laat!

II.

't Was weder oudejaarsavond en zoo koud, dat men er tegen op zag, om buiten te komen. En toch ging eene vrij bejaarde vrouw over de straat en wel met zulk eenen spoed, dat men bijna met zekerheid kon zeggen, dat leven of dood van haar boodschap afhing. Eindelijk had zij 't doel van haren togt bereikt en stond zij voor de woning van eenen beroemden geneesheer.

Zonder zich den tijd te gunnen, om adem te scheppen, trok zij hevig aan de schel. De deur werd bij dien hevigen ruk spoedig geopend, en voor de dienstmaagd nog kon vragen, wie daar buiten stond, riep de andere reeds: „Laat de doctor toch spoedig bij mevrouw Werner komen. Ja, om Gods wil, zoo spoedig mogelijk, eer 't kind sterft."

De dienstmaagd verwijderde zich, maar kwam oogenblikkelijk terug met het berigt, dat de doctor haar op den voet zou volgen.

Die trouwe, bezorgde, bejaarde vrouw was de oude Suzanna. Zij ijlde op dit berigt naar de woning der droefheid terug, en naauwelijks had zij die bereikt, of zij hoorde reeds schreden op den trap, welke haar te gemoet kwamen, en angstig werd er gevraagd: „Komt de doctor spoedig?"

„Hij is reeds op weg!" zeide Suzanna kugchend en trad vlak achter hare meesteres in 't vertrek. Nadat zij een angstvollen blik had geworpen op een bedje, waarin een vierjarige knaap lag, en door dien blik overtuigd was geworden, dat hij nog leefde, wierp zij zich op eenen stoel en bedekte haar gelaat met haar voorschoot.

Naauwelijks waren er eenige minuten verloopen, en andermaal hoorde men haastige schreden op den trap en buiten adem, maar overigens met een zeer bedaard gezigt, trad de oude grijze geneesheer de kamer binnen. Hij sprak niet,

wierp eerst eenen blik op het ontstelde gelaat van de dame, een tweeden op het bedje van den zieken knaap, en ging daarna naar den kagchel, om handen en kleederen te verwarmen. Vervolgens naderde hij het bedje en vroeg: vertoonen zich onrustbarende verschijnselen?

Deze vraag, de geur van azijn en andere kruiden, het tafeltje, waarop reeds gebruikte bloedzuigers, zuurdeegpappen, flesschen van verschillende grootte, een groot glas met ijs te zien waren; — dit alles bewees, dat de geneesheer niet voor de eerste maal dit vertrek betrad en geen middel tot redding van dit kind onbeproefd had gelaten.

Daar hij geen antwoord op zijne vraag bekwam, maar de drooge, brandende oogen der moeder, die te vergeefs om tranen smeekten, op zich zág gevestigd, ging hij naar het bedje van het kind, greep zijne pols, meer om zijne verlegenheid te verbergen, dan wel om naar de ziekte zelve onderzoek te doen. Eindelijk trok hij eenigzins verlegen aan zijnen witten das en zeide daarna: „Mevrouw! hebt gij iets bijzonders aan het kind opgemerkt, dat gij mij nu nogmaals hebt laten roepen? Het kind schijnt vrij rustig te zijn, en dat is immers het eerste teeken van beterschap?"

„Houdt gij dan dat kreunen, dat hijgen van de borst, dat zenuwachtig grijpen met de handjes naar de dekens en dat verdraaijen der oogen voor bewijzen van beterschap, doctor?"

De geneesheer hield zijne oogen naar den grond gerigt en antwoordde: „Eene spoedige verandering is nog niet denkbaar; wij mogen de natuur en hare werking niet verhaasten, maar de toegediende geneesmiddelen eerst behoorlijk laten werken. Het laatste drankje hebt gij nog geen twee uur!'

„Maar het schijnt mijn kind nog zieker te maken."

„Dat verbeeldt gij u. Alles, wat de kunst vermag, hebben mijn collega en ik aangewend. Mógt gij evenwel nog eenen derden geneesheer willen raadplegen, dan....."

„Wanneer twee geneesheeren niet in staat zijn, om mijn kind te redden," viel hem de moeder in de reden, „dan zal de derde ook wel overtollig zijn, maar ik dacht — o God! ik ben zoo vol angst! — ik dacht, wanneer gij hier waart, en mijn kind aanhoudend kondet gadeslaan, dat gij dan misschien nog wel iets zoudt kunnen doen." —

De geneesheer zweeg en haalde de schouders op.

„Weet gij dan geen enkel middel, om hem te redden? Wekt de genzenlooze smart, de namelooze doodsangst eener moeder in uw geheugen dan geen enkel geval op, waarin een middel hielp, dat hier nog niet is aangewend?"

Het kind werd nu juist nog onrustiger, en met dat afgebroken ademhalen vermengden zich klanken, die den dood van 't knaapje schenen aan te kondigen.

Mevrouw Werner gaf een luiden schreeuw, nam het kind uit het bed, liep er mede door de kamer, en bedekte het met tranen en kussen. „Mijn kind! mijn Alfred! riep zij ten toppunt van angst, sterf niet! blijf bij uwe moeder! Leef voor uwe moeder! Gij zijt het laatste, het eenige, wat mij is overgebleven!"

De geneesheer nam het kind met geweld uit hare armen, legde het zoo voorzigtig mogelijk weder in zijn bedje, dekte het toe, om de geringste togt te weren en zeide toen op vasten toon:

„Als gij het kind nog eenmaal uit het bedje neemt, zijt gij de oorzaak van zijnen dood, wanneer de levensvonk nog niet geheel is uitgedoofd; worstelt het reeds met den dood, dan vertraagt gij dien, en vermeerdert daardoor zijn lijden. Dit heb ik u reeds meer dan eens gezegd!"

„Hardvochtig mensch!" riep zij. „Gij bezit geen gevoel! kunt gij mijn kind niet redden, laat mij dan met hem alleen, opdat ik mij in die laatste oogenblikken geheel aan hem kan toewijden en mijne smart den vrijen loop laten!"

„Geef u toch niet zoo zeer aan de vertwijfeling over," zeide de geneesheer haar de hand reikende, „uw kind leeft immers nog, en daar boven in den hemel leeft immers nog de beste geneesheer."

„Ja, maar zonder barmhartigheid!" antwoordde zij. „Hij heeft geen medelijden met mij gehad, toen Hij mijnen echtgenoot van mij wegnam; ook nu zal hij even onmeêdoogend mij mijn kind ontnemen."

De geneesheer haalde de schouders op en maakte zich gereed, om heen te gaan.

De oude dienstmaagd, die al dien tijd stil bij den kagchel had gezeten, stond op, om den doctor uit te laten. Toen zij de kamer verlaten hadden, zeide hij:

„Ik zal niet naar bed gaan, maar aangekleed blijven. Zoodra gij de geringste verandering in den toestand van 't kind bemerkt, roep mij dan; maar ik denk, dat het spoedig gedaan zal zijn."

Het was Suzanna onmogelijk, om bij dit berigt eenen angstkreet te onderdrukken. De ongelukkige moeder hoorde dien en vermoedde de oorzaak; door de hevigste smart gefolterd, wierp zij zich over het dierbare kind, tot dat Suzanna haar met geweld wegtrok en haar aan de woorden van den geneesheer herinnerde.

Bijna bewusteloos liet zij zich in een' stoel nedervallen.

Mevrouw Werner was nu eene vrouw van vier en twintig jaar. Vier jaren, die sedert den dood van haren echtgenoot verloopen waren, hadden haar minstens tien jaar ouder, en, bij vroeger te vergelijken, bijna onkenbaar gemaakt. Verdriet en berouw hadden der volle, weelderige gestalte hare schoonheid benomen. Nog droeg zij dat zwarte kleed der rouw, dat zij niet had willen afleggen, en dat hare bleeke tint nog des te meer deed uitkomen. Daarenboven hadden de angst en de vreeselijke spanning, benevens de vele slapelooze nachten veel toegebragt, om hare weinige krachten geheel uit te putten. Sedert vier weken was zij de onvermoeide waakster bij haar kind. In al dien tijd had zij geene zon gezien, geene frissche lucht ingeademd, en hoe hare onderhoorigen, ja zelfs de geneesheer haar smeekten, om eenige rust te nemen, zij was er niet toe te bewegen: zij zat in haren leuningstoel; enkele minuten deed de afmatting hare oogleden sluiten, maar ook gedurende die halve sluimering genoot zij geene rust, geene verkwikking, want hare verbeeldingskracht maalde haar ook dan nog de akeligste en somberste tooneelen.

Kort na den dood van haren echtgenoot was haar vader gestorven, en daar zij met hare schoonmoeder niet altijd op den besten voet leefde, besloot zij met haar kind naar eene andere stad te gaan. De getrouwe Suzanna vergezelde haar. Het doorgestaan leed en de herinnering aan al die dagen van smart, werkte inmiddels nog zeer nadeelig op haar, en misschien waren hare krachten daaronder bezweken, had niet

de aanblik van den lieven jongen, het getrouwe evenbeeld zijns vaders, gedurig olie in die bijna uitgaande levenslamp gegoten. Alfred was gezond en sterk, en de moeder beloofde zich reeds weder gouden bergen van de toekomst, toen het kind plotseling door eene scharlakenkoorts werd aangetast. Reeds was 't gevaar geweken, toen hij weder instortte en in dien zorgbarenden toestand geraakte, in welken wij hem hebben aangetroffen.

Het was dood stil in de kamer. Men hoorde niets dan 't onregelmatige ademhalen van het kind en het tikken van de pendule.

Welk een vreeselijk akelig kontrast met deze stilte, vormde die muziek uit de tegenoverstaande woning, waar men zich op 't Casino aan den vrolijken dans overgaf! Die toonen drongen zoo snijdend door in 't vertrek, waar weldra eene ziel het stoffelijk hulsel zoude verlaten. 't Was een trouw beeld des levens, maar toch ziet men zelden smart en vreugde, dood en leven zoo nabij elkander!

Zulke gedachten doorkruisten ook voorzeker de ziel van mevrouw Werner, want op eens sprong zij uit hare verdooving op en riep: „de helft van van mijn vermogen zoude ik willen geven, wanneer ik die muziek kon doen verstommen, die met mijne smart den spot schijnt te drijven."

Gejaagd liep zij de kamer op en neder en boog telkens over haar kind om te luisteren en het te kussen.

Eindelijk sloeg het elf uur, het uur waarop zij haar kind weder iets van het drankje moest ingeven. De vorige keer was dit reeds met zeer vele moeite geschied, want 't scheen, alsof het kind niet in staat was om te slikken. Met moeite bragt zij eenige druppels op zijne tong. Ook nu vulde zij met bevende hand den lepel, maar 't was haar onmogelijk, hem iets in te geven: want de lippen waren blaauw en vastgesloten; het oog scheen reeds gebroken en zijn voorhoofd was ijskoud. Zij hield zich nu vast overtuigd, dat er niets meer voor haar te hopen was, wierp lepel en fleschje van zich af en gaf zich nu geheel aan hare wanhoop over.

Een uur lang duurde deze toestand, die aan waanzinnigheid grensde, terwijl zij nog gedurig naar haar kind zag, in

wiens toestand nog geene verandering was gekomen. Nog altijd was zij alleen, want bij de woeste uitbarsting van hare smart had Suzanna zich verwijderd, om zich in haar kamertje op de kniën te werpen en daar te bidden voor haar, die niet bidden kon; slechts nu en dan keek zij door het sleutelgat, om te zien, wat er in 't vertrek voorviel.

Eindelijk scheen toch de harde korst van haar hart te ontdooijen, want toen het uur van middernacht sloeg, de muziek aan de overzijde zweeg, en het klokkenspel van den nabijzijnden kerktoren het bekende lied speelde: „Beveel steeds al uw wegen," toen vouwden zich ook hare handen, en toen werd 't haar duidelijk, dat zij haar kind en haar lot moest overgeven aan den Heer over leven en dood.

En zij had lang en vurig, want de bron van troost, die zij voor zich zelve zoo lang ongeopend had gelaten, scheen zij nu te willen uitputten.

Zij bemerkte niet, dat Suzanna stil in de kamer was gekomen, om hare meesteres bij den aanvang van 't nieuwe jaar eenige woorden van troost en bemoediging toe te spreken, maar toen de goede, oude dienstmaagd zag, dat mevrouw Werner in 't gebed verzonken was, verwijderde zij zich vol eerbied en dankte in stilte den hemel voor deze gelukkige verandering, die ongetwijfeld eenen heilzamen invloed op 't gemoed van de zwaar beproefde vrouw moest hebben.

Bedaarder en met nieuwen moed bezield, stond mevrouw Werner na dit gebed op, en nam hare plaats in den leuningstoel weder in. Reeds na weinige oogenblikken daalde een diepe slaap op hare oogleden neder, want toen eenmaal rust en kalmte in haar ziel waren terug gekeerd, deed ook de natuur hare regten gelden.

Naauwelijks had de trouwe Suzanna dit bemerkt, of zij nam vol vreugde de taak op, om nu voor die twee geliefde personen te waken. En terwijl hare uitgeputte meesteres sedert weken voor 't eerst eenige rust genoot, daalde de engel der genezing in 't ziekvertrek neder, kuste zachtkens het voorhoofd van den knaap, en nam zijne ijskoude hand in de zijne. Hij verdreef den doodsengel, en stortte nieuw leven in 't ligchaam van het kind. Eer er nogmaals een uur verloopen was, ademde het kind rustiger en keerde de warmte langzaam terug.

Steend. v P. Blommers

daalde de engel der genezing in 't ziek[illegible] blz. 26

Suzanna liet beiden rustig sluimeren, want in haar vroom geloof, dat God alleen kon helpen en alle geneesmiddelen nutteloos zijn, beproefde zij ook niet, om het kind iets in te geven, en waarschijnlijk was dit bij de plaats hebbende krisis 't beste, wat zij kon doen.

Toen de zon den volgenden morgen voor 't eerst in 't nieuwe jaar hare gouden stralen over de aarde verspreidde, verscheen de geneesheer ongeroepen, en voor zich zelven verzekerd, dat de kleine aardbewoner het nieuwe jaar in een geheel nieuw leven was ingetreden, voor het huis der smarte en trok zacht aan de schel.

Mevrouw Werner ontwaakte, wreef ten uiterste verwonderd hare oogen uit, en was gedurende de eerste oogenblikken nog niet in staat, om zich alles duidelijk voor den geest te brengen.

De geneesheer kwam binnen, beschouwde het kind, hetwelk in zijn zweet lag te baden en zeide tot de moeder: „Ik wensch u hartelijk geluk met zulk eenen nieuwjaarsdag. Alfred is gered! de krisis is voorbij!"

Nu eerst kwam de gelukkige moeder tot volkomen besef van haren toestand. Wie zal 't beschrijven, welke vurige dank haar hart vervulde? Wie zal nog twijfelen of haar dankgebed nog niet inniger was dan hare smeekbede?

Die nieuwjaarsmorgen werd nooit uit haar geheugen gewist. Langen tijd was alles rondom haar *nacht* geweest, thans was een heldere *morgen* voor haar aangebroken!

EENE KLOPGEESTEN-NOVELLE;

DOOR

BERNHARDUS.

I.

Een woord van den schrijver over zich zelven.

Ja, ik zal het maar bekennen: ik ben geen schrijver, en huiver reeds bij de gedachte, dat ik in drukletters terug zou vinden, hetgeen ik hier zoo op mijn gemak zit neder te schrijven. Als ik vroeger eens een opstelletje maakte,

om als bijdrage te dienen voor „het nut," of een armzalig versje dichtte, om voor een' verjaardag of bruiloft te dienen, — dan was ik reeds blijde als het uitgediende manuscript weder in mijn portefeuille lag; en nog nooit heeft iemand mij kunnen bewegen, zelfs geene dankbare moeders of geflatteerde jufvrouwen, om haar eene nalezing van mijne idillische beunhazerij te vergunnen. Aan de kritiek was door de beleefdheid het stilzwijgen opgelegd; mijne van vreesachtigheid getuigende uitspraak werd de verzoening van vele leemten; de verstands-barometer der toehoorders stond in den regel niet hoog; en zoo werden mijne penvruchten meestal met smaak, immers zonder tegenzin, genuttigd, — en hoogst vermetel zoude het van mij geweest zijn, indien ik die vruchten aan eene herkaauwing had gewaagd; want ik was te veel overtuigd, hoezeer het mijn werk aan attische pekel ontbrak, daargelaten nog de grove zonde, die ik ongetwijfeld aan stijl en taal begaan had. „Verba volant, sed scripta manent," zegt mijn zoon, die op studie ligt, als hij liever iets aan zijne moeder *vraagt*, dan aan mij *schrijft;* en hoewel ik geen latijn ken, zoo moet ik daaruit toch opmaken, dat het verkieslijker en raadzamer is, zoo maar eens wat te *zeggen*, dan zoo maar eens wat te *schrijven*, maar vooral, dan om zoo maar eens wat te laten *drukken*. — Ik wilde dus, zoo als men dat noemt, niet aan den openbaren weg timmeren, en meende zelfs, dat dit vooral een beginsel was, waarvan ik nooit zoude kunnen afwijken. Maar ziet, het was een eigen gebrouwd beginsel, hetwelk ik misschien even ter kwader ure laat varen, als de hooggeleerde heeren, die over den vrijen wil schrijven, of over determinisme, of over monisme en dualisme, en die óok lang niet altijd aan het beginsel, 't welk ze vroeger (soms zelfs in hetzelfde boek) beleden, getrouw blijven. Mogen de priesters der wetenschap alzoo zich zelven of eenmaal aangenomene beginselen verloochenen, dan zal men dit zelfde verlof ook wel aan den leek willen geven, — vooral als hij dit nog bij hen vóór heeft, dat hij van die principiële gedachten-verandering rekenschap aflegt.

Ik ben, namelijk, gehuwd, en heb dus van mijne zelfstandigheid de helft ('t is waarachtig niet te veel!) moeten afstaan, met andere woorden: ik ben door den ambtenaar van den

burgerlijken stand in een contract gewikkeld, waardoor ik legaal ben gedetermineerd. En uit kracht nu van dit determinisme, hetwelk vast minder bestrijders zal vinden dan het Scholtiaansche, werd ik gedwongen 1. tot het schrijven van eene novelle, en 2. tot het publiek maken daarvan. Ainsi soit il!

Maar nu deed zich al dadelijk de groote zwarigheid op: welk tijdschrift zal mijn' arbeid willen opnemen? Voor redactiën heb ik, als het ware, een instinctmatig respect; en ik *kon* het maar niet gelooven, dat ze mijne vlugtige regelen drukinkt en papier waardig zouden keuren, of eenige bladzijden voor den onbekenden leerling in haar verheven vak zouden beschikbaar stellen. Derhalve, tot welk tijdschrift zoude ik mijne bede rigten? Tot de *Boekzaal?* Neen, dat is een afgesloten terrein, waarop mijn onheilige voet geene schrede mag zetten. Tot het *Stuivers-Magazijn?* Neen, want dan had ik er een plaatje bij moeten leveren; en teekenen kan ik niet. Tot de *Tijdspiegel?* Brrr...! de spiritus asper zou mij zien komen. Tot de *Gids?* Onnoozele! wilt gij dan met een: ite procul profani! worden afgewezen? Maar dan het „*Leeskabinet?*" Wel, dat heeft geen redactie, en aan den uitgever wil ik geen oordeel gunnen over mijn halsbrekend werk. „*Nederland*" staat te hoog voor novices, „*Europa*" heeft de lezers te veel verwend; maar dan de „Letteroefeningen?" Juist, dat is mijn terrein; dat is de plaats voor iemand (de naam zegt het zelf) die zich wil *oefenen* in de letteren. Ik schreef eenen zeer demoedigen en bescheiden brief aan de redactie; en ziet, ik heb haar hart verteederd, en voor mijne novelle eene plaats gekregen in haar tijdschrift. Ik ben haar dankbaar voor deze goedgunstigheid, en hoop vurig, dat de lezer al de schuld, die ze door die toegeeflijkheid op haar geweten heeft geladen, op het hoofd van den schrijver zal doen nederdalen!

Maar nu mijn werk zelf, en de aanleiding daartoe. Dit alles zal de inhoud leeren. Wijk ik zoo handelende af van de gewoonte; welnu, mijne bekentenis, dat ik een leerling ben in de auteurskunst, is dan geen holle klank geweest.

II.

MIJN PROEFTIJD.

Onder de vurige gebeden, die door het meerendeel der beschaafde aardbewoners worden geslaakt, behoort vooral

deze, dat men, zonder afhankelijk te zijn van de nukken der fortuin of van de gunst des publieks, in zijn levensonderhoud kan voorzien, met andere woorden: dat men kapitalist genoeg mogt zijn, om van de renten te kunnen leven. Hêh! dat ware eerst eene zaligheid! Welnu, het zij met bescheidenheid gezegd, in die zaligheid mogt ik mij baden; want een langdurig verblijf in onze Oost-Indische bezittingen had mij georneerd met den adelbrief der plutocratie, zoodat ik naar hartelust kon eten en drinken wat ik wilde, een buitentje kon bewonen, een paardje kon mennen, eenige dienstboden kon drillen, en mij in den roem van eenen rentenier verheugen. Maar daarmede waren alle mijne voorregten nog niet voleind. Er had zich in het representatieve stelsel van ons vaderland een nieuw postulaat ontwikkeld, namelijk het specialiteits-postulaat. In den laatsten tijd waren meer gevraagd de spoorweg-specialiteiten, doch in den tijd, waarin mijn verhaal begint, droomde de stembus slechts van Indische specialiteiten; zoodat er bijna geen district was, 't welk niet den eenen of anderen oudgast opschommelde, om dien als kandidaat voor het lidmaatschap der Tweede Kamer te stellen. Wat voor de algemeene vertegenwoordiging geldig was, gold natuurlijk ook voor de bijzondere; en van deze stelling uitgaande, bragten de kiezers mijner gemeente VIJF stemmen op mij uit voor het lidmaatschap van den gemeenteraad. En ofschoon de meerderheid *drie en zestig* was, zoo gevoelde ik mij echter, door dit blijk van politieke belangstelling, genoeg gestreeld, om den slagers en bakkers, die, met verkrachting van het geheim der stemming, zich als mijne kiezers openbaarden, eene dubbele portie vleesch en brood te bestellen.

Het was evenwel eene teleurstelling voor mij, dat ik acht en vijftig stemmen te kort kwam; en dit, gevoegd bij nog vele andere teleurstellingen, maakte mij het renteniersleven zoo ondragelijk, dat ik naar allerlei middelen uitzag, om mij aan de ramp van het onzalige „niets doen" te ontrukken. 't Is eene marteling, zoo'n nul te zijn in de zamenleving, zoo het bewustzijn te hebben dat ziekte en dood, als die mij troffen, het maatschappelijk raderwerk geen oogenblik lieten stilstaan. Daar zoude, daar *moest*, eene verandering in komen; de kracht, die in mij was, moest in de eene of andere rig-

ting werkzaam worden. Vele plannen verdrongen zich in mijne hersenen; en eindelijk stond er ééne vast: ik wilde mij wijden aan de *klopgeesterij*. Ik had daarvan zooveel gehoord, dat ik mij niet alleen de theorie daarvan wilde eigen maken, maar dat ik zelfs kans zag, er eene voordeelige toepassing van te maken.

Gelukkig voor mij, existeerden er vele beoefenaars der moderne magie, die ik aan gindsche zijde van den Oceaan mijne vrienden mogt noemen, en die mij met open armen ontvingen, toen ik van mijne vatbaarheid voor eene spiritualistische geloofsbelijdenis liet blijken.

Als jeugdig adept, het spreekt van zelf, moest ik met den tafeldans beginnen, daarna kon ik opklimmen tot de tafelspraak, dan tot de manifestatiën der geesten, en eindelijk, na mijne formele promotie, tot het onderhoud met afgestorvenen worden toegelaten. Alle beginselen echter zijn moeijelijk en vervelend, en dit was bij mij in geene geringe mate het geval. Ik vond dat zitten om die doode schijf zoo hersenloos vervelend, en zelfs het draaijen en wandelen van het meubelstuk zoo onaardig en doelloos, dat ik misschien reeds bij de eerste lessen een renegaat zoude zijn geworden, indien men mij niet spoedig in eenen hoogeren kring der wetenschap had opgeheven. De klopgeesterij boezemde mij meer belangstelling in, en verschafte mij werkelijk eenig genoegen, vooral omdat wij een „bovenst best" medium hadden. Een medium, zult gij vragen, wat is dat? Ik zal het u laten zeggen door „een ooggetuige," die, in zijne brochure: *Iets over geesten*, daarvan de volgende definitie geeft (pag. 6): „*Door medium verstaat men dien persoon, welke in hooge mate de stof bij zich draagt, waardoor de geesten zich hoor- en voelbaar kunnen maken.*"

Ziet, dat is nu een toch eens een regt duidelijke verklaring, welke bijna een axiomatisch karakter draagt. Wij, botterikken in de natuurkunde, stelden ons altijd voor, dat een geest vleesch noch beenen had, ja geheel onstoffelijk, eene bloote gedachte was; maar wij leeren thans, niet alleen, dat de geesten kunnen spreken in de kloptaal, maar ook, dat men ze kan *voelen*. Ja, men heeft zelfs de indrukken der voetstappen gezien, zoo even door een' geest nagelaten (1).

Kijk, dat deed mij nu toch eens een groot genoegen, dat

(1) Zie: Tweede berigt der manifestatiën, door Revius, pag. 12.

ik geesten zoude hooren spreken, dat ik hen zoude voelen, dat ik met hen een praatje zoude kunnen houden. Ik had zoo vele dierbare ligchamen tot stof zien vergaan, en was zoo stellig overtuigd, dat ik hunne geesten op het ondermaansche *nooit* weêr zoude ontmoeten, dat ik letterlijk van vreugd was opgetogen, nog eens de hand van een lang verscheiden vriend te zullen drukken.

Hoog was mijne verwachting gespannen, en de uitkomst heeft haar niet beschaamd; want reeds bij eene derde zitting (eigenlijk moest ik „seance" zeggen) werd ik aan eenige geesten gepresenteerd en met hen in aanraking gebragt. Ik had het almagtig prettig gevonden, als de geesten, die dezen avond coram kwamen, zoo familiairtjes met ons gekeuveld hadden; doch hiertoe schijnen ze maar niet te bewegen te zijn. Immers, ze manifesteren zich, bij uitsluiting, door het kraken (kloppen is de technische term) der tafel, door muzijk of door schrift. Het laatste kan men lezen, het voorlaatste hooren, doch het eerste moet men in letters overbrengen. B. v. krik is A, krak is N; en wanneer er nu nog nog eens krak en krik komt, dan heeft de geest zich als „Anna" gemanifesteerd. Wie Anna is, dat komt er niet op aan; ze is een geest, en heeft ze al van zich zelve niets te vertellen, dan brengt ze tijding van andere geesten, die tot ons in naauwere betrekking staan. Zoo vroeg men eens aan eene tafel, die geweldig kraakte: „zijt gij een geest?" „Ja," was het antwoord. „En wie zijt gij?" „Isabella de Palona." — „Waar van daan?" van Barcelona (1). Hoe die Spaansche geest in 's Hage verzeild raakte, moge het medium verantwoorden; doch zooveel is zeker, dat hij voorspelde, dat de broeder van een der aanwezenden, een zieke, *niet* zoude herstellen. Isabella was wel een jobsbode, maar maakte het daarna toch weder goed. Ook Napels leverde een zijner geesten aan het gezelschap; van den val van Frans II scheen hij evenwel nog geen kennis te dragen. Met deze weinige uitzonderingen, waren de geesten meestal oude bekenden: vaders, moeders, zusters, broeders, kinderen, vrienden, die ons zoo het een en ander van hun tegenwoordig verblijf kwamen vertellen.

Men moet evenwel met de geestelijke berigten zeer voor-

---

(1) Iets over geesten; door een' geloovige, bl. 9.

zigtig zijn, en lang niet alles in ernst opnemen; want terwijl de geesten soms zeer dartel en ligtzinnig zijn (1), maken ze zich ook dikwijls aan leugens schuldig (2). Maar dit zijn inferieure geesten; de superieure zijn meer zedelijk ontwikkeld en hebben eene veel grootere kracht, zóó groot zelfs, dat deze, volgens den reeds aangehaalden ooggetuige (bl. 18), staat tot de kracht der inferieure geesten als 19 : 1. 't Is waarachtig geen bagatél.

Sommige geesten spelen heel aardig op de harmonica, andere drukken u de hand; maar vooral krabbelen ze u gaarne aan de beenen, hetwelk de jonge dames, die mede aan de séances deelhebben, maar voor zoete koek moeten opnemen, vooral wanneer ze het medium niet kennen; en dit is geenszins altijd het geval; zelfs weten sommige mediums zelve niet, dat ze dit karakter bezitten.

Maar ik heb reeds genoeg gezegd, om mij bij den lezer te verontschuldigen over mijne hooge ingenomenheid met die hoor- en voelbare geesten, die, volgens eenen geleerden edelman in Frankrijk (3), den grond leggen tot eene „sciènce positive du spiritualisme, en établissant la croyance, aux Esprits du monde invisible sur une base inébranlable."

III.

Plannenmakerij.

Zoo was ik dan aan de noodlottige gevolgen van het ledig loopen ontrukt, en zag ik mij ingewijd in de bovenzinnelijke leer, waartoe de grond was gelegd door twee lieve meisjes van Rochester, en die zich weldra, met reusachtige snelheid, uitbreidde van de Baltische zee tot aan de boorden van den Donau, van Wassington tot Parijs, van Berlijn tot Hamburg, van meester Cornelis tot den Scheveningschen weg, en van daar tot den grond, waarop ik mijn pensioen verteer. Het was mij zalig om het hart, dat ik wederom eene bezigheid voor mijne gedachten had, want ik had van mijn verleden nog al iets in mijn geheugen, dat ik

(1) Eerste berigt, manifestatiën, bl. 8.

(2) Gedachten over het Spiritualisme, door den majoor Revius, bl. 28.

(3) La réalité des Esprits et le phénomène merveilleux, par le Br. d. Guldenstubbé, pag. XXXII.

gaarne wilde vergeten, en van de toekomst nog al iets in mijne voorstelling, dat ik gaarne, maar tamelijk hopeloos, verwezenlijkt zag. Ik loop niet hoog weg met gedane zaken, en daarom was ik regt blijde, dat zich op mijn levensweg een element had opgedaan, dat mij niet alleen kon onttrekken aan den walgenden invloed der ledigheid, maar zelfs de bron zoude kunnen verdiepen mijner tijdelijke welvaart.

Wel verre namelijk, dat ik, als Revius en consorten, het spiritisme (1) zoude beschouwen en aanwenden als „een middel tot meerdere ontwikkeling van den mensch, en tot bestrijding van het materialisme (R. in voce, pag. 6 van zijne „Gedachten"),” vatte ik al dadelijk, als practisch man, het plan op, van de zonderbare luim der geesten, om zich, tegen Scholten, Opzoomer en Bosch Kemper aan, van het ligchaam afgescheiden, nog eens op de planken van het wereldtooneel te vertoonen, een toepasselijk gebruik te maken op industrieel, letterkundig en ander gebied; want al die kunstjes van biologie en buikspreken, van tafeldans en determinisme, van anomaden en dualisten, raken mijne koude kleeren niet, als ik er geene practische en nuttige uitvloeisels van zie.

Ik had nu, zelfs vóór de oprigting van het tijdschrift „Orobase," de zaak van het spiritisme goed onderzocht, en was tot de overtuiging gekomen, dat ik van haar een nuttig gebruik konde maken:

1o. Door het oprigten van een bureau van vergiffenisbullen.

2o. Door het à contant leveren van onwankelbare profetiën.

3o. Door het leveren van goedkoopere en snellere telegraphische berigten, dan door de gewone telegraaf worden overgebragt; en

4o. Door het les geven in eene algemeene wereldtaal, waarover op congressen reeds zoo dikwijls is gesproken.

Als men daar zoo vrolijk en onbezorgd henen leeft, en, om zoo maar plat weg te spreken, van den prins geen kwaad weet, dan bedriegen man en vrouw elkander wel eens onder

(1) Zoo schrijven Revius en anderen, maar fransche schrijvers zeggen: spiritualisme; doch dit moet men niet navolgen, omdat het eene veel te oude en afgesletene zaak is.

het stamelen van teedere woordjes; dan slaat het kind zoo gemakkelijk den raad der ouders in den wind; dan sluit het ouderoog, voor de gebreken of verkeerde neigingen van het kind, zoo vaak goedwillig zich digt; dan drukt de van wellust bevende lip, zoo onbeschroomd den verraderlijken kus op de lippen der onschuld; dan lispelt de mond der ligtzinnigheid, der argeloosheid zoo vele bedriegelijke klanken in het oor! Allen weten wel, bij eenig nadenken; dat het de regte weg niet is, dien ze bewandelen, — zelfs dat ze zich de een tegen den ander vergrijpen; doch men ziet dit zoo zwaar niet in. Men gevoelt wel zoo iets in zijn boezem, dat men eigenlijk niet goed handelt, maar men denkt er tevens, ter goeder trouw welligt, bij, dat men de fout altijd weêr herstellen kan, dat men weêr goed kan maken 't geen men heeft bedorven, dat men de schuld later in ruime mate kan boeten. — En waarlijk, men moge aan de lippen hangen van een praedestinateur of van een aanhanger des liberum arbitriums, men gevoelt toch iets in zich, dat naar schuldbesef zweemt, en ook in zich een verlangen, om van die schuld ontslagen te worden. — Het stoute kind gevoelt zich veel verligt, als het excuus gevraagd en verkregen heeft, en hem volgen alle graden van ouderdom in dat geval: één woord van vergeving wischt vaak tien jaren van zonde uit. Tien? Neen veel meer, een geheel leven.

Maar om dat ééne woord te spreken, moet die mond nog adem doorlaten, moet het hart nog kloppen, moet het oog nog niet troebel zijn geworden. Als dit niet meer het geval is, als de levensbeweging heeft opgehouden, en de lippen niet meer kunnen spreken, dan kunnen ze ook geene vergiffenis meer schenken. En toch heeft men er dan vaak de meeste behoefte aan. Als de zoon, die zijn vader vervloekte, het oog slaat op die kille trekken, die onder de schaduw der grijze hairen zijn weggestorven; als de verleider een blik slaat op het vale lijk van zijn slagtoffer, of de ligtzinnige vrouw tot haren pligt wordt wakker geschud door de laatste reuteling van den stervenden echtgenoot, — dan, ja dan zoude men alles geven, om maar een enkel woord van vergiffenis te hooren. Maar dan is het te laat. Te laat? Zoo spreken de profanen in de leer der geestenklopperij; niet alzoo wij, ingewijden in het schiboleth der imponderabilia! —

Home heeft er de eer van, den omgang met geesten het eerst bekend gemaakt te hebben, doch thans is het reeds nationaal eigendom geworden. „Intusschen (zegt Revius, in zijn eerste berigt van manifestatiën, bl. 6) hebben wij ook hoogst belangrijke gesprekken gehad met eenige onzer afgestorvene betrekkingen. Al naar mate van de stemming der aanwezenden, verschijnen de geesten, die men roept, enz." Diezelfde onomstootbare waarheid is ons ook duidelijk geworden in het voorbeeld van Stroomjager, die telkens eene visite ontving en sprak met zijn kind, 't welk lang overleden was, en door dit kind weder in kennis kwam met den geest van Albertus Maximiliaan Jacob den Man, die voor 19 jaar reeds gestorven was (1).

Men moet niet denken, dat het kwezelarij van mij is, of mijstiekerij, dat ik aan deze dingen geloof. Neen man, daar kan geen schijn van zijn, als ik u zeg, dat ik in dit opzigt zelfs met de mannen van de „Dageraad" eenstemmig denk (2), en die zal men toch niet van femelarij beschuldigen.

Ik heb reeds een zeer kundig en krachtig medium gevonden; de kerel zuipt als een ketter, doch als hij nuchteren is, dan windt hij den sterksten, den meest superieuren geest om den vinger, en ontlokt hem zijne diepste gedachten. Geen geest, zoo stug of stom, of hij weet hem aan 't spreken te krijgen; en daarom heb ik nu reeds een duizendtal vergiffenis-bullen laten drukken, waarin nu nog maar de namen moeten worden ingevuld van voogden, kasteleins, geldschieters, oude vrijers, kransdames, huisjesmelkers en dergelijke betrekkingen meer, in de verlichte eeuw van achttienhonderd zestig. Hoe zalig gevoel ik mij reeds in dat vooruitzigt, dat al die oude zondaars bij mij ter biecht moeten komen!

II. Al heeft men geen zondenschuld op het geweten, en al snakt men ook niet meer naar een woord van vergiffenis van de lippen eens dooden, dan wil men daarom toch wel gaarne eens weten, wat er alzoo in de toekomst voor ons is weggelegd. Ja, dat verlangen, om iets vooruit te kunnen weten, is zoo groot en zoo algemeen, dat er niet alleen

(1) Zie de: Doodenbezweerders, door Thomas Incredulus, pag. 25.

(2) Ook iets over de zoogenaamde klopgeesten en hunne manifestatiën, door een volbloed-dageradiaan.

jonge meisjes en oude jonge jufvrouwen door gedreven worden, niet alleen kandidaten voor het huwelijksbed, voor den rijkdom, maar ook kinderen en grootjes, maar ook het zoogenaamde „gevestigde" deel der groote zamenleving. Gevestigd! Ja, men is wel gevestigd, men schijnt wel zijn standpunt, misschien de volheid der eens geslaakte wenschen, bereikt te hebben; maar een blik in de toekomst is toch altijd zeer behagelijk, en daarom hebben de mannen van den „spiegel des geheims," de kaartlegsters, en de zieners van het koffijdik nog altijd eene zeer uitgebreide en lucrative clientéle, misschien even uitgebreid en winstgevend als de Baron Patet met zijn *miroir fatidique*, door middel waarvan hij met arendsoogen in de toekomst blikken kon (1).

Doch deze wijze van de toekomende dingen te weten, is thans niets meer dan een anachronistisch misbaksel, een versleten stumperswerk, waaraan Home, Revius, Rigazzoni, Dr. Tafel en consorten reeds lang den nekslag hebben gegeven. Genen verheffen zich tot zieners en lezen zelven de toekomst; maar dezen laten de geesten komen, om uit hun eigen mond de profetiën te hooren of die met hunne eigene handen te laten schrijven. De geesten schrijven en spreken, zal men zeggen: wat eene malle nieuwigheid is dat? Dat zal de redactie van „*Orobasé*" u wel anders vertellen; en anders moet ge 't reeds geciteerde werk van Guldenstubbé maar eens koopen, die u meer dan 60 originele handschriften levert, van Julius Cesar af tot aan eene pas ontslapene moeder toe. En dus eene nieuwigheid, en nog wel eene malle! Foei, hoe leugenachtig en onbijbelsch is deze beschuldiging. Lees maar eens het V[de] hoofdstuk van Daniël, het vijfde vers: „Te zelfder ure kwamen er vingeren van eens menschen hand voort, die schreven tegenover den kandelaar, op den kalk van den wand van het koninklijk paleis, en de koning zag het deel der hand, die schreef." Wat toen onder het oog van Bélsezar gebeurde, en waarvan deze zelfs verschrikte, is thans bij ons eene zeer gewone zaak. En zoo is het ook met het spreken en profeteren der geesten; dat is insgelijks „eine alte Geschichte." Het is immers reeds door Joël beloofd, die in het 28ste vers van het II[de] oofdstuk zegt: „En

(1) Le mystère du magnetisme animal et de la magie, etc., par Dr. Gigot-Suard, pag. 50.

daarna zal het geschieden, dat Ik mijnen Geest zal uitgieten over alle vleesch, en uwe zonen en dochteren zullen profeteren; uwe ouders zullen droomen droomen; uwe jongelingen zullen gezigten zien." Om nu nog een feit te willen ontkennen, dat op zulke degelijke historische gronden rust, dat is immers te gek om van te spreken. Mijn medium is tegenwoordig veel bezopen, maar als hij nuchteren is, dan zal ik hem profeten laten oprakelen, die aan ieder, welke genegen is contant te betalen, zijne toekomst als naakte waarheid zal te hooren en te zien geven.

Mijn plan zal wel een grooten knak geven aan weduwenfondsen en assurantie-maatschappijen, en misschien verstorend werken op de quantiteit en qualiteit der huwelijken; maar die zedelijke gevolgen moet ik opofferen aan het finantiële belang van mijne moderne industrie.

III. Ik vind de uitvinding der telegraphen eene zeer schoone, vooral, toegepast op het snelle overbrengen van tijdingen en berigten, die men van verre vrienden of betrekkingen wenscht te ontvangen. Misschien blinkt de voortreffelijkheid van dit „versnelde middel van gemeenschap" (ik heb dit woord niet uitgevonden, anders zoude ik moeten blozen; en mijne wangen blijven er bleek bij) nog meer uit, nog sterker uit, als men het oog slaat op de effecten- of handelsbeurs; maar van die dingen heb ik geen verstand, omdat mijne moeder mij reeds vroeg heeft leeren zingen: l'Or n'est qu'une chimère," en omdat ik deze delfstof nog nooit hartelijk heb weten te beminnen. — Maar of men nu de telegraafdienst ophemelt met het oog op droevige doodsberigten of op winstgevende speculaties, het is mij hetzelfde; ik vind daarin nog altijd eene groote schaduwzijde. Vooreerst moet men zijne, soms zeer subtile en discrete, berigten toevertrouwen aan een leerling telegraphist (verbeeld u, een *leerling*-telegraphist!) die ze verzendt; en dan weer aan een dergelijk personage, die ze, bij het arrivement, copiëert. Daarmede gaat immers, hoe heilig het geheim ook zij en onder welke zware geheimhouding de beambten ook staan, alle idée van geheimhouding verloren. Wat twee weten is geen geheim meer! Bovendien kost een klein berigtje, b. v. Lise is bevallen, Sapeurs is bankroet, Klazine heeft de pokken gekregen, kunt gij mij morgen ten eten wachten, enz., steeds

vijftig cents, en het antwoord weder vijftig cents. En wat gaat er dan, eindelijk, niet een tijd mede heen, om te schrijven en te antwoorden, onder handen van al die leerling-telegraphisten!

Aan mijne methode kleeft geen van al die smetten. Ik zend de berigten, of laat die inwinnen, door geesten, die hierin zeer handig en goedkoop zijn, en mij de moeite besparen, eerst mijne vraag of antwoord op het papier te zetten, die mij hunne diensten gratis bewijzen, en bij wie men vast meer discretie kan verwachten, dan bij den leerling-telegraphist.

De eerste proef met dergelijke telegraafdienst is, in ons land, genomen door den majoor Revius. Immers „op verzoek van hem en zijne vrienden, begaf een geest zich naar eene 24 uren verwijderde plaats, nadat ze hem het adres hadden opgegeven, ten einde een ernstigen zieke te bezoeken, en hun van zijnen toestand (de Schr. meent van den toestand des lijders, en had dus voor *zijnen* ook wel *diens* kunnen zetten) te berigten. Na *weinige oogenblikken* meldde de geest zich weder kloppende aan en gaf aan het gezelschap de verzekering, dat de lijder niet in gevaar was...... De patient is hersteld (1). Weg dus met die stijve palen en vervelende draden, wier twee- drie- vier- tot zevendubbele lijnen zoo eentoonig en afmattend voor het oog zijn, en waartegen zoo menige vogel zich den kop verplettert. Weg met die omslagtige depêches en geheimzinnige bureaux! Weg met slakkengang, waarop zich ons geduld te barsten stoot! Weg met die nieuwsgierige leerling-telegraphisten. De geesten, dat zijn mijne postboden; en ik zal ze, snel als de bliksem, door het land zenden, zoo dikwijls men maar wil en zoo dikwijls mijn medium niet dronken is.

IV. Het is almagtig vervelend voor iemand, die veel van reizen houdt, dat hij in ieder land, hetwelk hij wenscht te bezoeken, zijne tong weder anders moet laten vallen niet alleen, maar dat hij ook geheel andere klanken voor de uitdrukking van zijne gedachten moet bezigen. Op de tegenwoordige scholen wordt dit wel geleerd, ik meen onderwezen; doch of het ligt aan de *eruditi* of aan de *erudiendi* (ik

(1) Gedachten over het Spiritualisme; door den majoor Revius, pag. 70—71.

wil ook eens toonen dat ik de vader van een latinist ben), ik weet het niet, maar dat weet ik wel, dat de jongelui van het *lager* onderwijs vaak een zeer *kort* geheugen hebben, en dat ze in het spreken van vreemde talen, meestal een armzalig figuur maken. Neen, dan zijn de geesten andere kerels! Die spreken, hoe kortstondig ze ook op hunne nieuwe planeet vertoefd hebben, terstond alle talen der wereld. Een Romein spreekt Duitsch, een Spanjaard Haagsch, een Amerikaan Amsterdamsch, en dat met eene vlugheid, die ons verbaasd doet staan; en ik kan het mij maar niet begrijpen, dat ik de eerste moest zijn, die op het denkbeeld kwam, om hun die kunst af te luisteren. Ik ben evenwel reeds een geheel eind op weg, en zal weldra de schitterendste blijken geven van het polyglottisch alvermogen der „intelligente kracht," welke den geesten „immanent" is. De letterkundige kringen kunnen het probleem van eene universele taal, door alle natiën gesproken en verstaan, voor zoo goed als opgelost houden; en ik wil en zal die oplossing bewerken, al moet ik mijn medium ook lid van de afschaffing laten worden.

IV.

De uitslag of, wil men, de uitkomst.

Thans was ik, om eens met een vreemd woord te pronken, au fait. Al de geheimen der geestenwereld hadden zich voor mij onthuld; de sluijer tusschen leven en dood was voor mij weggevallen; de grenzen tusschen het verleden, het heden en de toekomst waren uitgewischt. Hoog klopte mij het hart van vreugde (men vergeve mij dezen algemeen in gebruik zijnden gemoedsterm) bij dien familiairen omgang met het geestenheir; en ik had volstrekt geen medelijden met de historie-schrijvers, dat ze, voor hunne verminking van datums en personen, van karakters en feiten, eens ter dege op hunne vingers getikt worden. Want het was mij maar te doen, om die levende dooden te utiliseren en voor mijne onderneming te winnen. Die onderneming, ze kostte mij niet veel toestel of voorbereiding: eene receptie-kamer, eenige blanke registers, een drietal ferm krakende tafels, en een medium, dien ik geëngageerd had voor 2 gulden daags en drie borrels in de 24 uren, als hij werkzaam was; buiten de dienst kon

hij dit getal, des noods, tripleren. De overige adsistenten dienden mij vrijwillig en gratis. Ze waren: een zwaarhoofdig oudgast, een gepensioneerd officier, een philosophisch wijsgeer (maken twee toestemmingen ook eene ontkenning? het is eene taalkundige kwestie, en passant), en twee zenuwachtige jonge dames; mijne huisgenooten waren met de administratie belast, dat is: het enregistreren der personen, die op de eene of andere wijze de tusschenkomst der geesten verlangden, het notuleren van de uitspraken, het invullen der bullen, en het ontvangen der entrée-gelden, of liever der contributie voor de verlangde opheldering. Deze contributie, evenwel, was zeer laag gesteld, namelijk:

Voor een vergiffenisbul . . .	*f*	10,—.
„ eene profetie (goede) . .	-	15,—.
„ „ „ (kwade) . .	-	3,05.
„ een tijding uit de verte .	-	,25.

Met dit laatste dacht ik het meest te doen te hebben, en daarom had ik den prijs zeer laag gesteld; de andere artikelen waren bij niemand anders verkrijgbaar; ik had er, als het ware, een monopolie van, en daarom kan ik die waar gerust op prijs houden. Profitons de l'instant! er kon wel eens concurrentie komen.

Zoodra mijn „geesten-kabinet" geopend was, bepaalde ik vaste séances, dat is: kon men zich op bepaalde dagen en uren aanmelden, om op de eene of andere wijze zich van mijne industrie te bedienen. Ik annonceerde niet in de dagbladen, maar liet het nieuws slechts van mond tot mond verspreiden, hetwelk even spoedig ging.

Den eersten avond was de recette vrij aanzienlijk; want mijne geesten deden twee goede profetiën = *f* 30, en wij wonnen dien avond vijftien berigten in = *f* 3,75. Er was ook een jong mensch, die een vergiffenis-bul wilde hebben, maar deze was niet tevreden met de wijze, waarop mijn medium het „ik vergeef U" uit de tafelspraak vertaalde. Hij had aan Suze een eed gezworen, en dien eed schandelijk verbroken. Suze was door verdriet ziek en mager en eene kindermoordenares geworden, en was toen in de gevangenis gestorven; en nu had Hendrik er wel tien gulden voor over, dat de geest van Suze hem niet vloekte maar in liefde aan hem dacht; maar hij wilde dit uit haar

eigen mond hooren: het kraken van de tafel was hem geen troost genoeg; dan verzette hij liever zijn leed aan den boezem van een ander slagtoffer. En zoo ging het ook met den huisjesmelker, die een huisgezin had op straat gezet, waarin juist twee zieken waren. Het was zijne schuld niet, dat de tijd van die beide menschen juist gekomen was onder het overdragen naar een nieuw krot, maar hij had er toch eenige guldens voor over, dat het verwijt der stervende lippen, hetwelk hem 's middags schier den eetlust had benomen, door een woord van vergeving werd uitgewischt; maar hij was een huisjesmelker, hij moest tastbare waar hebben voor zijn geld, en vond het kraken van de tafel, hoe vlug ook door mijn medium vertaald, nog akeliger, als het „O mijn God!" dat hem vroeger uit de gorgelende keel tegenkreunde. Deze rubriek alzoo ging niet best van de hand; met de profetiën ging het beter. Wij hadden hiervan reeds bij de vierde seance 9 geleverd; doch toen bleef de verdere navraag uit; want er waren toevallig geene ongehuwde meisjes meer in den omtrek. En nog toevalliger was hier niemand nieuwsgierig naar het aantal kindertjes, dat zijn deel zoude worden.

Op de vijfde zitting kregen wij echter weder een kandidaat voor een profetisch berigt. Het was een eenvoudig en stijf mannetje, met een gesloten jasje en witte das zonder boord. Hij was vergezeld door eenen langen, mageren slungel, wien men het kon aanzien, dat hij meer gesnoept dan gegeten had.

„Mijn zoon — dus sprak de vader mij aan — moet morgen voor de militie loten. Nu is mij, door een zielverkooper, het aanbod gedaan, om voor *f* 250 de kans van mij over te nemen. Ik heb hierin veel lust, maar zoude de som toch liever houden; maar ik zoude haar nog veel liever geven, dan later een duren remplaçant te moeten betalen. Kunt gij mij dus met zekerheid zeggen, of mijn zoon een vrij of een dienstpligtig nummer zal trekken?"

„Ik zal het beproeven — was mijn antwoord —, of mijne geesten zich ook met militie-zaken inlaten."

„Welnu, dan hebt ge daarvoor mijne order."

Onmiddelijk werd de tafel bewerkt; ze begon te kloppen en te kraken, en gaf eindelijk aan mijn medium het antwoord: „een vrij Nummer."

Ik heb nooit een man gelukkiger gezien, als die stijve

vader. Hij gaf, boven zijne vijftien gulden, nog eene fooi aan de meid, en beloofde aan zijn zoontje, dat ze heden avond oliekoeken zouden eten en chocolade drinken, en den zielverkooper naar de maan zouden laten loopen.

Vooral druk hadden wij het dezen avond, met het uitzenden van geesten om berigten. Om half negen waren ze reeds tweemaal naar Syrië geweest, eens naar Triëst, naar Malta, en minstens naar twintig binnenlandsche plaatsen. Ja, wij hadden het zoo druk, dat wij zelfs een paar geesten uit den Haag moesten leenen, om onze binnenlandsche correspondenten in alle rigtingen te kunnen effectuëren. 't Was zoo gemakkelijk voor één kwartje overal heen een berigt te kunnen zenden, en zelfs het antwoord terug te kunnen ontvangen, dat niemand, in onze geheele buurt, meer gebruik van de telegraphen wilde maken.

Ik moet zeggen, mijn karretje liep op een zandweg; ik had niet alleen mij zelven eene aardige bezigheid verschaft, en een aardig winstje tevens, maar ik had ook aan de leer der économie politique een nieuw hoofdstuk toegevoegd, namelijk het „productief maken der geesten," hetgeen in bekrompene hersens als van Smith, Say, Bastiat, zelfs niet in die van Fourier en Rollin, ooit was opgekomen. Ja, de zaken liepen mij zoo meê, dat mijn medium zelfs werkzaam kon blijven, als hij dronken was.

Niets is evenwel onbestendiger dan het geluk. Men voegt er doorgaans bij „hier beneên," synoniem met in het tegenwoordig leven. Ik heb evenwel de ondervinding, dat ook de geesten, die toch eerst *na* dit leven eigenlijke geesten kunnen worden, niet bestendig zijn, en dat ze, in hunne onbekende verblijven, alle menschelijke zwakheden nog niet hebben afgelegd.

Het was op een' avond, toen er geene seance was, dat mijn huis bestormd werd door oude kalanten, die mij alle om het zeerst wenschten te spreken. Ik voegde hun al dadelijk toe, dat er heden avond geene zitting was, en dat ik hen dus niet konde helpen.

„Wij hebben met geene zitting noodig," was het algemeene antwoord, „maar wij komen ons geld terug eischen."

„Welk geld bedoelt gij?" was mijn onthutst antwoord. „Dat ge ons hebt laten betalen voor onware en valsche berigten."

„Helder mij uwe reclames toch op!" riep ik luid. En toen scheen er mij een stortvloed van woorden over het hoofd te vallen. „Gij hebt mij gezegd, dat mijn zoon te G. beter was, en hij is den volgenden dag gestorven. — Gij hebt mij verteld, dat Gerrit door zijn examen is gekomen, en toch is hij gedropen. — Uwe geesten hebben mij berigt, dat mijne vrouw alleen in hare kamer zat, en toch had ze visitie van een' heer. — Gij zeidet, dat de metallieken *lager* stonden; ik telegrafeerde, en werd een percent *hooger* berekend." — En zoo volgde de eene beschuldiging op de andere. Zelfs de man met de witte das kwam mij aanklagen, dat zijn zoon een dienstpligtig nummer getrokken had, en dat hij niet alleen de vijftien gulden terug eischte, maar eene schadevergoeding bovendien; en dat hij mij anders wegens opligterij zoude vervolgen.

Te vergeefs beriep ik mij op het werk van den majoor Revius, die op bl. 28 zegt, dat de geesten ook wel eens *liegen* kunnen; te vergeefs maakte ik de opmerking, dat ik misschien met inferieure geesten had te doen gehad, op mijn medium, — men zeide maar barsch weg: dat alles gaat ons niet aan; wij zijn door u misleid, en eischen ons geld terug; — wat zoude ik dus tegen deze geweldige overmagt? Betalen, er was niets anders op. Gelukkig, dat ik 9 profetiën van aanstaande huwelijken binnen had; want hiervan kon de valschheid niet bewezen worden, aangezien de hoop op welslagen alle denkbeeld van mislukking verijdelde. Ik gaf dus aan ieder reclamant zijn geld terug, trof eene schikking met den vader van den aangelooten milicien, gaf aan mijn medium zijn congé, en vulde mijn boezem tot stikkens toe met wrok tegen de ontrouw der geheele geesten-familie.

V.

Besluit.

Alzoo was mijne onderneming te gronde gegaan, met een belangrijk deficit in mijne kas, maar met nog een veel grooter deficit in mijne kansrekening. En was ik er daarmeê nu nog maar alleen afgekomen; was *schade* nog maar alleen mijn deel geweest, — ik zoude die rekening aan mijne dwaasheid geduldig hebben betaald. Maar daar kwam nu nog de *schande* bij en de bespotting en allerlei gevolgtrekkingen in mijn

nadeel. Mijn zoon, de student, wierp mij, met latijnsche virtuositeit, het „ne Sutor ultra crepidam" naar het hoofd; mijne vrienden maakten allerlei glossen op mijne bijgeloovigheid; de buren meenden, dat ik een kandidaat voor Meerenberg was, en mijn medium schreeuwde overal luid uit, dat ik te dom was om voor den duivel te dansen, en er den slag niet van had, het uitgebreide veld van het geestendom te exploiteren. Ja, er verschenen zelfs artikeltjes in dagbladen en tijdschriften, die een bespottelijk licht over mijne persoonlijkheid verspreidden, en zich combinatiën veroorloofden, die zelfs een vlek wierpen op mijne moraliteit. Zoo iets was ik in de Oost niet gewend!

Ik wil gaarne bekennen, dat dit een en ander mij razend maakte. Maar hoe mij te wreken? Ik ben noch schrijver, noch philosoof, anders zoude ik een magt van voorbeelden ophalen „uit de oude doos," om het afzonderlijk bestaan van geesten te ontkennen. Nu moet ik, arme litterator, mijn wraakplan bepalen bij het hier en daar opvangen van eenige authoriteiten, die mijne verontwaardiging in de hand werken. Zoo lees ik bij Rouchoux: Si l'on avait observé depuis cinq mille ans *un seul fait isolée de l'esprit*, ce qui prouverait qu'il peut exister indépendamment du corps, il y a longtemps que les spiritualistes ou les partisans de deux substances auraient gagné leur procès. Mais jamais rien de tel n'a eté *ni sera* vu." Vervolgens heeft mijn zoon, die latijn kent, mij gezegd, dat Aristoteles (dit moet een wijsgeer zijn) reeds heeft uitgesproken, dat iedere beweging eene stoffelijke oorzaak moet hebben. Hij noemt dit: *verum non est motus extra res*, hetwelk ik, in mijne verbolgenheid, vertaal, dat de geesten, qua talis, groote nullen zijn.

Swedenborg heeft zelfs gezegd: „dass Gott ihm die sonderbare Eigenschaft gegeben habe, mit den abgeschiedenen Seelen nach sein Belieben umzugehen;" doch ik geloof er niets meer van, en houd hem, met Professor Schleiden, voor een hallucinant (dat is een persoon, die zich door zinsbegoochelingen laat wegslepen), die „Stimmen hört wo niemand redet, und wem die Spiele seines eigenen Geistes auf diese Weise plötzlich zu äussern Vorgängen werden.

Neen, al sta ik ook vlak tegen Scholten over, als deze geleerde zijn eigen gebrouwd determinisme verdedigt, dan be-

roep ik mij toch (uit kracht van mijne bittere teleurstelling) op zijne autoriteit, als hij de mogelijkheid ontkent, dat de ziel ook zonder eenigen ligchamelijken vorm bestaan kan, dat de geesten kunnen verschijnen enz. (1). Dergelijke uitspraken zijn een balsem op de wonde, die de klopgeesten mij geslagen hebben.

Ik zal nu naar niets anders zoeken, dan naar bronnen, om de geesten-vrienden te bestrijden, maar heb eerst nog een appeltje met mij zelven te schillen, namelijk: hoe ben ik toch zoo gek geweest, aan al die malligheden geloof te slaan? Met dit zelfonderzoek zal ik mij vooraf ernstig bezig houden. Zooveel weet ik echter nu reeds, dat mysticisme en spiritisme (ik laat dit nieuwe woord niet los) naauw aan elkander verbonden zijn, en dat mijn verblijf in de Oost, waar het zoo warm is, dat Meijer „het brandend keerkrings middaguur zelfs een doodslaap noemde," meer dan waarschijnlijk den grond gelegd heeft tot mijne verdwaling op dat bovennatuurlijke terrein. Het is mij evenwel een troost, dat de Bosch Kemper (2) gezegd heeft, dat „onder den invloed van het spiritualisme en mysticisme vele voortreffelijke en edele menschen medegesleept zijn." Hierdoor kan ik de achting voor mij zelven nog boven water houden, en behoef ik mij de voorspelling van dien waanwijzen doctor niet meer aan te trekken, die mij, toen mijne klopgeesten-zaak nog bloeide, toevoegde: „Nartje, iedere krak van de tafel is voor u een stap nader tot het gekkenhuis." De man had niet op bekeering gerekend, omdat hij zoo weinig naar de kerk ging!

OP 'T KERKHOF.

(Verhaal eener dame).

De zon neigde ten ondergang en verlichtte met hare gouden stralen het met bloemen en kransen als bezaaide kerkhof, toen ook ik door de poort ging, om aan mijne geliefden een' bloemkrans en aan den onsterfelijken Gellert een korfje vol rozen toe te wijden, zoo als dit, op den 24sten Junij vrij algemeen de gewoonte is.

Van den toren der eenvoudige kerk, met hare twee popu-

(1) Over de oorzaken van het hedendaagsch meterialisme, pag. 33.

(2) Inleiding tot de wetenschap der zamenleving, bl. 118.

lierboomen aan den ingang, die God voor de kogels der vijanden beveiligd en te midden van het gewoel, in de hitte van den strijd gespaard had, wapperde de vlag met de beminde vaderlandsche kleuren. Alles was feestelijk uitgedost.

De menigte menschen, die voor 't grootste gedeelte reeds weder huiswaarts keerden, bewoog zich golvend als een bruischende vloed en bood eene bonte mengeling van schoonheid, van rijkdom en armoede aan. Heeren en dames verdrongen elkander en alles volgde dezelfde rigting; de rigting naar de poort der stad!

Maar even bont en gemengd als de menschen was ook de versiering van de heuvelen, en de gaven en geschenken aan 't stille verblijf der dooden waren op even zoo verschillende wijze uitgedeeld als de rijkdommen in 't leven; want terwijl *hier* een prachtig marmer gesteente met kostbare bloemen als bezaaid was, zag men *dáár* een eenvoudig graf, dat niets had bekomen dan een even eenvoudigen bloemenkrans; *hier* vertoonde zich de liefde met hare eenvoudige gave; *dáár* de begeerte om te pronken of een algemeen gebruik te volgen.

In deze overpeinzingen verdiept, bereikte ik het achterste, minder bezochte gedeelte, alwaar zich nog slechts enkele menschen bevonden, legde mijnen bloemenkrans neder, en zette mij, geboeid door de schoonheid van den avond en het plegtige en verhevene van de plaats zelve, op den grafsteen neder, die door de takken van een treurwilg bijna bedekt en aane de andere zijde door een acacia beschaduwd werd.

De weinige bezoekers verdwenen langzamerhand, en ik kon denken, zonder gestoord te worden. Om mij heerschte rust en vrede. Alles bloeide en verspreidde de heerlijkste geuren, en geen windje bewoog de takken. De aarde was schoon, verrukkelijk schoon, en toch werd de begeerte, om bij die dooden te rusten, steeds levendiger in mij. Ik wilde bidden: „Heer! laat mij hier insluimeren" toen ik zag, hoe de zon nog eenmaal al haren glans en hare majesteit ten toon spreidde, voor zij ter ruste ging. Welk een moeijelijk dagwerk had zij niet ten einde gebragt, en toch straalde zij met onverminderden glans; zie, zij vermaande mij, om terug te keeren tot den zwaren strijd des levens, tot mijne pligten en tot hen, die aan mijne zorg toevertrouwd waren!

Ik stond op, ten einde niet weder in mijne vorige gemoedsstemming te vervallen, en wilde heen gaan, toen ik schreden vernam; schreden, langzaam en zwaar!

Ik sloeg mijne oogen op en zag eene vrouw van ruim vijftig jaar; zij was eenvoudig maar netjes gekleed.

Haar gelaat, dat door een eenvoudigen hoed bijna geheel bedekt was, was bleek en vermagerd even als hare geheele gestalte en hare handen. Zij ging naar eenen grafheuvel in mijne nabijheid, die mij reeds in 't oog was gevallen, daar hij volstrekt geen sieraad vertoonde. Zij legde er een kruis van rozen, 't zinnebeeld van 't geloof, op, zonk toen snikkend naast het graf neder en weende bitter. Eindelijk zag zij schroomvallig om zich, en toen zij niemand bemerkte, bad zij luide:

„Goede God! ik heb u meer dan vijftig jaren trouw gediend. O verlaat mij niet in mijnen nood. Geest mijner dochter, daal neder en voer mij naar de zalige gewesten, want nooit zal ik het overleven, dat men mij eerst naar de gevangenis en later naar 't algemeene werkhuis zal zenden, terwijl ik altijd vlijtig, spaarzaam en braaf ben geweest. Liever lag ik diep, diep onder de zwarte aarde, dan dat ik zulk eene schande verdroeg!"

Wederom snikte zij, tot dat zij eindelijk opstond en zeide:

„Neen! ik wil op God vertrouwen en rustig den volgenden dag afwachten. Hij heeft mij nog nooit verlaten en zal mij ook nu mijnen weg wijzen!"

Wederom naderden schreden, maar nu was 't de ligte en vlugge tred der jeugd! Een meisje van naauwelijks twintig jaar kwam om een' bloemenkrans op een graf te leggen. Op het zien van de vrouw, welke haar niet bemerkte, bleef zij staan en zag haar vol deelneming aan. Daardoor had ik gelegenheid, om het naar mij gewende gelaat van de jongere vrouw te bewonderen. Zij bezat eene schoone, geëvenredigde gestalte en regelmatige trekken, welker schoonheid daarenboven nog verhoogd werd door eene uitdrukking van zachtaardigheid en door het waas van treurigheid, dat zich over haar gelaat had verspreid.

Na eenige oogenblikken ging zij den krans, welken zij in

hare hand droeg, op een graf leggen, en na dit gedaan te hebben, naderde zij de oude vrouw, zeggende:

„Ik heb eenen krans op het graf mijns vaders gelegd, en gij versiert misschien de rustplaats van een kind."

„Ja," antwoordde jufvrouw Stein — zoo zullen we haar noemen — „zeven kinderen heb ik reeds verloren, maar ik gevoel het meeste leed over 't verlies van de dochter, welke hier onder ligt begraven; zij was het beste mijner kinderen, en toch heeft ze mij, hoewel buiten hare schuld, de meeste tranen gekost en is zij de oorzaak, dat ik morgen welligt naar de gevangenis gebragt zal worden, en heb ik die eenmaal verlaten, dan wacht mij het werkhuis! Het werkhuis!" snikte zij nog eenmaal, en toen viel zij, door haar gevoel overweldigd, uitgeput op den grond neder.

Het meisje stond radeloos en sidderend bij de oude, bewustelooze vrouw; zij zag naar alle kanten rond, om hulp te zoeken. Dit ziende, stond ik op, voegde mij bij haar en zeide, dat de arme spoedig weder zoude bijkomen en dat dit ongeval niet door ligchamelijke smart, maar door diep zielelijden was veroorzaakt, terwijl ik er bijvoegde, dat ik haar reeds lang beluisterd had, en voornemens was geweest om haar niet uit het oog te verliezen.

Wij verplaatsten de bewustelooze tegen eenen heuvel; ik ging naar de bijzijnde bron, maakte mijnen zakdoek goed nat en wreef daarmede haar voorhoofd en hare slapen. Dit hielp; jufvrouw Stein begon bij te komen, en was zeer verwonderd, toen zij twee personen aan hare zijde bemerkte. Ik verzocht haar, om ons te verhalen, wat haar toch zoo moedeloos maakte. Zij zag mij aan, en daar zij op mijn gelaat duidelijke bewijzen van deelneming bespeurde, deelde zij ons de volgende geschiedenis mede:

„Ik ben de weduwe van eenen ambtenaar," zeide zij, „die een gering inkomen had, maar den vrijen tijd, welke hem elken dag overig bleef, niet gebruikte om voor zijn huisgezin te arbeiden en daardoor onze inkomsten te vermeerderen. Wij hadden acht kinderen, en die allen te voeden en groot te brengen was dus voor mij, onder zulke omstandigheden, eene zware taak. Alleen de grootste vlijt, orde en spaarzaamheid stelden mij in staat, om dit mogelijk te maken en mijne oudste dochter, dezelfde, welke hier nu onder slaapt,

stond mij getrouw bij. Zij had het plan gemaakt, om zoodra zij de school verlaten had, het naaijen te leeren. Daar wij het leergeld niet dan met veel moeite bijeen konden brengen, naaide zij in haren vrijen tijd zooveel zij maar kon voor een magazijn. De dag was voor dit alles te kort, zij nam den nacht te hulp en ach! die klok van twaalven vond ons nog zoo dikwijls bij ons lampje, terwijl wij naauwelijks durfden opzien van ons werk en mijn man met de andere kinderen reeds vast in slaap waren."

„Gij weet zeker niet," ging zij voort, „wat het zeggen wil, voor een magazijn te werken. 't Is waar, men is zeker van zijn geld, maar dat geld wordt zoo schaars berekend, dat men geene seconde mag verliezen, wil men nog iets verdienen.

„Door vlijt en volharding kwam zij den leertijd gelukkig ten einde. Spoedig kreeg zij nu vrij goede klanten bij wie ze aan huis werkte en in hare vrije uren had zij ook werk in overvloed, dat vrij goed betaald werd. Nu begonnen onze omstandigheden te veranderen. Door haar mag ik zeggen, kwam onze zoon op een goed kantoor, en zijn patroon, die een uitmuntend mensch was, liet hem onderrigt in vreemde talen geven, zonder dat hij daarvoor een cent behoefde te betalen. De goede God zegene dien edelen man!"

„Wij huurden nu eene groote woning en verhuurden kamers, en daar mijne andere kinderen ook iets begonnen te verdienen, wilde ik niet langer, dat Maria al hare verdiensten aan het huishouden opofferde en zoo doende begon zij iets voor zich zelve te besparen."

„Op deze wijze waren er verscheidene jaren verloopen; ik had twee kinderen aan de scharlaken koorts verloren, toen mijn man ziek werd en stierf. Toen begreep ik eerst, dat God mij eene weldaad had bewezen, door twee mijner kinderen tot zich te nemen, want ik had er nu nog zes, van welke er twee niets verdienden. Gelukkig bekwam ik een klein pensioen en zoo wisten wij het alweder te redden. Kort daarop werd mijnen zoon door een der handelsvrienden van zijnen patroon eene voordeelige betrekking in Nieuw-York aangeboden, die hij aannam, hoewel ik alles deed wat ik kon, om hem bij mij te houden. Hij beloofde, dat hij

mij altijd zoude ondersteunen en zeide: „ik kom niet weder, voor dat ik rijk ben, en dan zal ik zorgen, dat de avond uws levens rustig en kalm is." De scheiding viel mij evenwel zeer hard, en ik geloof, dat hij gestorven is, want sedert acht jaren heb ik geene tijding van hem ontvangen." Hier zweeg zij door hare aandoening overweldigd; na eenige oogenblikken ging zij aldus voort:

„Mijne tweede dochter deed een zeer goed huwelijk, maar bij de geboorte van haar eerste kind stierf zij, benevens het kind. Haar echtgenoot hertrouwde, werd verplaatst en zoo is mij alles vreemd geworden. Ook de andere kinderen ontvielen mij op een na, behalve Maria. Ieder sterfgeval kostte geld, en zoodoende ging ik meer achter dan vooruit. Maar nu komt eerst het treurigste gedeelte mijner geschiedenis. Onder meer menschen, aan wie wij kamers verhuurden, behoorde ook een student in de medicijnen; hij was arm maar zeer vlijtig en oppassend, en het grootste gedeelte van zijn onderhoud moest hij zelf verdienen. Hij bewees Maria dikwijls eene beleefdheid, en eindelijk verklaarde hij haar zijne liefde; en belooofde haar te zullen huwen, zoodra hij in staat was, eene vrouw te onderhouden. Eerst was Maria vlijtig geweest, maar nu werkte zij met verdubbelde vlijt, en aan werk ontbrak 't haar nooit. Over dag ging zij uit naaijen en gunde zich geen enkel oogenblik rust, en als voor anderen des avonds het rustuur sloeg, begon om zoo te zeggen, haar tweede dag. Zij ontzegde zich elk genot, om zooveel te verdienen, dat hij zijn laatste en duurste examen kon afleggen, en zij zich eene behoorlijke uitrusting kon verschaffen. Meer dan eens had zij gelegenheid, om een goed huwelijk te doen, maar zij sloeg elk aanzoek af. Meer dan eens bragt ik haar onder 't oog, dat zij haar geluk niet moedwillig van zich moest werpen, en zij die dwaze liefde moest overwinnen, maar dan antwoordde zij steeds: „al moet ik ook nog zoolang wachten, toch zal ik hem getrouw blijven." En toen ik nu zag, dat er niets aan te veranderen was, zweeg ik en stelde haar lot in Gods hand."

„Er waren eenige jaren verloopen," ging zij voort. „De student had zijn laatste examen met glans afgelegd. Hare vreugde was zoo groot, dat zij ze slechts door tranen kon uiten; zij meende nu haar doel bereikt te hebben. Toen hij vertrok,

om als officier van gezondheid in dienst te gaan, had zij hem in 't geheel vierhonderd tachtig gulden geleend, zonder daarvan eenig bewijs te hebben. Zij hield dit niet voor noodzakelijk, daar bovendien haar vermogen toch spoedig het zijne moest worden. Hij schreef dikwijls en deelde haar mede, dat zoodra hij eene plaats in eene stad kon krijgen, het huwelijk zoude plaats hebben. Maria was het gelukkigste wezen onder de zon, maar wat gebeurde er? De brieven werden langzamerhand zeldzamer en koeler, en dit oefende zulk eenen nadeeligen invloed op hare gezondheid uit, dat hare vrolijkheid verdween en hare krachten verminderden. Zij klaagde niet, maar het oog der moeder bespeurde duidelijk, dat niet alleen het hart, maar ook het ligchaam ontzettend had geleden. Ik ondervroeg onzen geneesheer, in wiens huis zij naaide; hij haalde zijne schouders op en zij zelve bleef volhouden, dat haar niets deerde. Eindelijk kwamen er geene brieven meer, en toevallig vernamen wij, dat hij niet meer onder dienst was, maar als geneesheer in eene ver verwijderde stad was aangesteld. Maria reisde derwaarts, om zich te overtuigen, en zag en hoorde zelve, dat hij met de jonge en schoone dochter van den burgemeester dier plaats was verloofd."

„Met een gebroken hart keerde zij terug, nam geene naald meer in de hand en zoo scheen zij met elken dag te verminderen. Zij klaagde nooit over hem, en als ik het deed, verzocht ze mij, om over die zaak nooit te spreken. Als ik van het geld sprak, zeide zij, dat hij het mij wel zou terug zenden, zoodra hij het had verdiend en bad mij, hem daarover niet lastig te vallen. Zij beschouwde zijn huwelijk als iets, waartoe de omstandigheden hem genoopt hadden, vergaf hem zijne ontrouw en met een gebed voor hem op hare lippen stierf zij.

Ik meende dat mijn leed nu ten einde was, maar neen! er wachtten mij nog meer beproevingen, want twee jaar later bezweek mijne eenige, overgeblevene dochter. Nu was ik kinderloos en vatte het plan op, om mijnen zoon op te zoeken, die misschien nog in Amerika was, want het huis, waarin ik woonde, was mij nu zoo onuitstaanbaar geworden, en eene geheel andere omgeving was alleen in staat, om mijne geschokte ziel weder eenige rust te verschaffen. Maar om de reiskosten te bestrijden en misschien in Amerika nog eenige weken of maanden te leven, alvorens ik mijnen zoon vond,

was er veel noodig en ik had geen geld. Nog altijd had ik het verlangen mijner Maria geëerbiedigd en den geneesheer ongemoeid gelaten, maar nu schreef ik hem eindelijk en vroeg hem om het verschuldigdo geld. Op mijnen eersten brief ontving ik geen antwoord; de tweede werd mij ongeopend teruggezonden, en nu moest ik wel besluiten, om zelf naar de stad te gaan, waar hij woonde. Ik bragt mijn plan ten uitvoer, verreisde eene voor mij vrij aanzienlijke som, begaf mij naar zijne woning en verhaalde hem openhartig mijne tegenwoordige omstandigheden. En wat denkt gij, dat hij antwoordde? „'t Is waar," zeide hij, „ik heb bij u in huis gewoond, en had het bij u bijzonder naar genoegen; ik heb uwe dochter eenigermate het hof gemaakt, zoo als men dat meer doet aan een meisje, dat er niet onaardig uitziet, maar nooit heb ik het plan gehad, om haar te huwen. 't Spijt mij, dat ik 't zeggen moet, maar uwe dochter moet nog al tamelijk veel verbeelding gehad hebben. Geld heb ik nooit van haar ontvangen, maar daar gij in behoeftige omstandigheden schijnt te verkeeren, wil ik u gaarne twintig gulden geven."

„Ik stond als verpletterd, en kon geen woord uitbrengen. Eindelijk nam hij weder het woord en zeide: „Ik moet u nu dringend verzoeken, mijn huis te verlaten; want ik kan noch mag dulden, dat mijne jonge vrouw door allerlei verhalen van kommer en ellende droefgeestig gemaakt of door onbeschaamde bedelarij lastig gevallen wordt." Hij zeide dit op zeer hoogen toon, terwijl hij zeer bedaard met zijnen tandenstoker de verveling scheen te verdrijven. Ik wierp het geld voor zijne voeten, en verliet ten hoogste verbitterd zijn huis. Toen ik in mijn logement was teruggekeerd, en mijne drift een weinig was bedaard, overlegde ik bij mij zelve, wat ik toch moest doen, en kwam eindelijk tot het besluit, mij tot zijne vrouw te wenden, haar alles te verhalen en haar te vragen, of zij mij het mij toekomende geld niet konde verschaffen. Ik plaatste mij daarom digt bij het huis, en wachtte met het grootste geduld, tot dat hij uit ging. Zoodra ik dit gezien had, sloop ik in huis, maar de vrouw was nog hardvochtiger dan haar man, en hoewel ik met de grootste bedaardheid en beleefdheid mijne zaak voordroeg, liet ze mij toch bijna het huis uitwerpen."

„Nu keerde ik naar huis terug, en daar ik vast besloten

had, mijn regt te doen gelden, gaf ik mijne zaak aan eenen advokaat in handen, die mij, daar ik volstrekt geen bewijs had, zeer weinig hoop gaf, maar vertrouwende, dat God de onschuld niet zoude verlaten, zette ik de zaak door en verloor het proces."

„De geneesheer deed eenen eed, dat hij niets van mijne dochter had ontvangen en daarenboven in geene nadere betrekking tot haar had gestaan. Dien ten gevolge ben ik veroordeeld tot betaling van de kosten, en daar deze veel grooter zijn dan hetgeen ik bezit of kan opbrengen, zal morgen mijn goed in beslag genomen worden. En daarenboven heeft hij mij aangeklaagd omdat ik, volgens zijn zeggen, zijnen huiselijken vrede verstoord en zijne eer heb gekrenkt. Dien ten gevolge ben ik tot eenige dagen gevangenisstraf veroordeeld geworden, tenzij ik eene aanzienlijke geldboete betale, en kom ik nu uit de gevangenis, dan blijft mij niet anders over dan eene plaats in 't werkhuis, want ik bezit noch moed noch kracht, om mijn brood te verdienen."

Wij zwegen allen; troosten konden wij haar niet, maar wij peinsden op een middel om haar te helpen.

„Mejufvrouw!" begon eindelijk de vrouw weder, „ik lees op uw gezigt, dat gij mij eene opregte deelneming betoont, en daarvoor ben ik u zeer dankbaar. Gij zijt schoon. Luister naar den raad van eene oude vrouw. Vertrouw nimmer op de woorden der liefde, al klinken ze u nog zoo liefelijk toe, want alle mannen zijn valsch en vol bedrog."

„Niet allen!" antwoordde Emma zacht maar op vasten toon. „Mijn vader, bij voorbeeld, huwde tegen den wil zijner familie met mijne moeder, een arm meisje, zeide zijne studie vaarwel en leefde bekrompen van de opbrengst van zijnen letterkundigen arbeid. Hij eerde en beminde mijne moeder en betreurde haar opregt toen zij stierf. Hij voedde mij, zijn eenig kind, zeer goed op, en daar hij bij mij eenigen aanleg voor de muziek ontdekte, arbeidde hij dag en nacht, ten einde de kosten voor mijne opleiding te kunnen bestrijden. Ja, ik geloof, dat die overspanning en de smart over het verlies mijner moeder hem vroeg ten grave hebben gesleept. Voor zijnen dood had hij evenwel het genoegen, mij als zangeres aan een der voornaamste schouwburgen geengageerd te zien. Morgen vertrek ik en ik kwam nu nog eens hier, om op zijn

graf te bidden. Wilt gij, jufvrouw Stein, met mij gaan, en voor mijne huishouding zorgen? Zoo ja, neem dan alles uit uwe woning, wat gij noodig hebt, opdat ik dit bij mijn goed kan inpakken, het overige kunt gij voor de regtbank achterlaten. Wanneer gij genoegen neemt in mijn voorstel, vertrekken wij morgen zoo vroeg mogelijk; behalve kost en inwoning zal ik u tien gulden 's maands geven; meer laten mijne middelen mij niet toe, maar wees verzekerd, dat het u niet aan liefde en hartelijke deelneming zal ontbreken."

„Gaarne neem ik uw aanbod aan," antwoordde jufvrouw Stein met een opgeruimd gelaat, „maar alleen op voorwaarde, dat ik de helft zal ontvangen van 't geen gij mij aanbiedt. Dit is voldoende, om in mijne behoeften te voorzien."

„Daarmede zoudt gij niet rond komen," hernam de jonge zangeres vriendelijk, „neen! het blijft bij de bepaalde som. Daarenboven kunt gij mij veel besparen en door uwe langdurige ondervinding mij voor schade waarschuwen en beveiligen."

Jufvrouw Stein vouwde hare handen en haar dank steeg omhoog naar dien God, aan wien zij haar lot had toevertrouwd, en die haar niet had verlaten. Het ruischte in de twijgen der treurwilg, de geesten van Emma's vader en van Maria fluisterden zegen over het hoofd van de jonge zangeres, die vrolijker dan zij was gekomen het kerkhof verliet.

De volle maan stond aan den blaauwen hemel, de sterren flikkerden aan 't uitspansel en heerlijke geuren verspreidde de dampkring, terwijl de nachtegaal de liefelijkste toonen deed hooren, toen wij aan de poort van 't kerkhof kwamen, en die reeds gesloten vonden. Wij moesten naar den doodgraver gaan, en hem verzoeken ons te bevrijden.

Den volgenden morgen bragt de eerste spoortrein, jufvrouw Stein en Emma naar de plaats harer bestemming en ik gaf haar mijnen zegen op reis mede.

Emma is thans de geliefde gade van den jongen Stein, die als een bemiddeld man uit Amerika is gekomen en eene zaak heeft opgezet. Vrolijk is de levensavond zijner moeder, en ik, die mij eene huisvriendin mag noemen, heb hun eerste kind ten doop gehouden, en kan naar waarheid getuigen, dat zij de gelukkigste menschen der wereld zijn.

Woerden, September 1860.

DE BONELLISCHE ELECTRO-MAGNETISCHE WEEFSTOEL.

DOOR

J. SASSE.

De lijst der wonderen, die de electriciteit dagelijks voor onze oogen verrigt, is reeds tamelijk groot en neemt nog telkens meer en meer toe. Wanneer wij eerst goed begrijpen wat zij in groei en leven der planten, in gezondheid, ziekte en genezing der menschen, werken, veroorzaken en verwoesten kan, hoe de werking des lichts, storm en regen, warmte en koude van haar afhangen of wel slechts verschijnselen en uitwerkselen van haar zijn kunnen, zal onze ingenomenheid voor deze nog altijd geheimzinnige, alomtegenwoordige, overal werkzame, onligchamelijke natuurkracht nog aanmerkelijk toenemen. Dat de electriciteit bliksemt en dondert, portretteert, schiet en inslaat, onsmeltbare dingen doet smelten, valsche tijdingen van listige staten en bedriegelijke beurs-noteringen over land en zee bliksemt, verzilvert en verguldt, alle mogelijke munten en kunstwerken op het fijnst modelleert enz., dit en vele andere dingen weten wij. Nieuw is het echter nog, dat zij wever is geworden en wel kunstwever der eerste klasse. De uitvinding hiervan, hebben wij te danken aan Bonelli in Turin, die door de vereenigde magneto-electriciteit, de allerkunstigste werken van den Jacquard-weefstoel, als 't ware spelend en oneindig goedkooper laat verrigten.

De voor zestig jaren uitgevonden Jacquard-weefstoel heeft het goede, dat hij de patronen, die in een weefsel moeten gebragt worden, van doorboorde kaarten, alzoo op eene zekere, mechanische wijze voorgeschreven, behoudt, terwijl gewone weefstoelen daartoe of niet geschikt zijn, of door kostbaren handen-arbeid tot verkrijging van het verlangde patroon moet worden daargesteld. Maar ook de aanwending dezer kaarten, wordt moeijelijk en kostbaar, wanneer er een rijk en zamengesteld patroon moet geweven worden, want dan zijn er dikwijls duizende van zulke „patroon-kaarten" noodig. Een Mexicaansch bisschop liet zich eens in Lyon

een kleed weven, waartoe niet minder dan 52000 kaarten moesten geteekend en doorboord worden.

Alvorens wij nu tot den electrischen weefstoel overgaan, willen wij den lezer eerst een weinig bekend maken met den weefstoel van Jacquard, dien wij anders als van genoegzame bekendheid zouden kunnen verzwijgen, doch de beschrijving daarvan in het Zondagsblad van 15 April jl., waar de electrische weefstoel besproken wordt, was in ons oog zoo duidelijk, dat wij ons gaarne de moeite getroosten, ten gerieve onzer lezers, die dat opstel niet mogten gelezen hebben, een gedeelte daarvan over te nemen, waartoe wij door de welwillendheid van den wakkeren Haarlemschen uitgever A. C. Kruseman in staat zijn gesteld. Wij lezen alzoo: „De inrigting dier Jacquards is nu hoofdzakelijk de volgende: Boven het getouw is horizontaal eene houten staaf, zoo lang als het weefsel breed is, zóó geplaatst, dat zij op en neder kan bewogen worden. Voor aan die staaf zijn pennen bevestigd zooveel als de schering draden heeft; om die pennen grijpen haken, die elk aan een dier draden verbonden zijn. Werd dus de staaf opgeligt, terwijl de haken ingrijpen, dan zouden alle draden der schering worden opgeligt. Maar aan elk dier haken is eene dwarspen bevestigd, lang genoeg om buiten het werktuig uit te komen. Wordt zulk eene pen een weinig terug geduwd, dan grijpt de haak waaraan deze verbonden is, niet om hare pen van de dwarsstaaf, zij en de draad der schering waaraan zij verbonden is, worden dus bij het opligten der staaf niet mede opgeligt. Het komt er dus op aan om vóór elken slag der spoel, zooveel haken terug te duwen, als er draden on-opgeligt moeten blijven. Dit geschiedt in Jacquards-getouwen telkens door eene kaart, die tegen al de pennen aangedrukt wordt, met behulp van eene mechanische inrigting, welke wij hier niet zullen beschrijven, en die gaten heeft op die plaatsen, waar zij de pennen niet terug duwen moet. In een getouw van 1000 draden in de scheren, moeten nu ook even zooveel haken aanwezig zijn, en elke kaart moet dus groot genoeg zijn om voor even zoovele gaten ruimte te hebben, waartoe bij den afstand, dien men overal gewoon is tusschen de pennen te laten, eene oppervlakte van zes vierkante palmen noodig is.

Bij fijne weefsels gaan dikwijls 10 draden inslag en meer

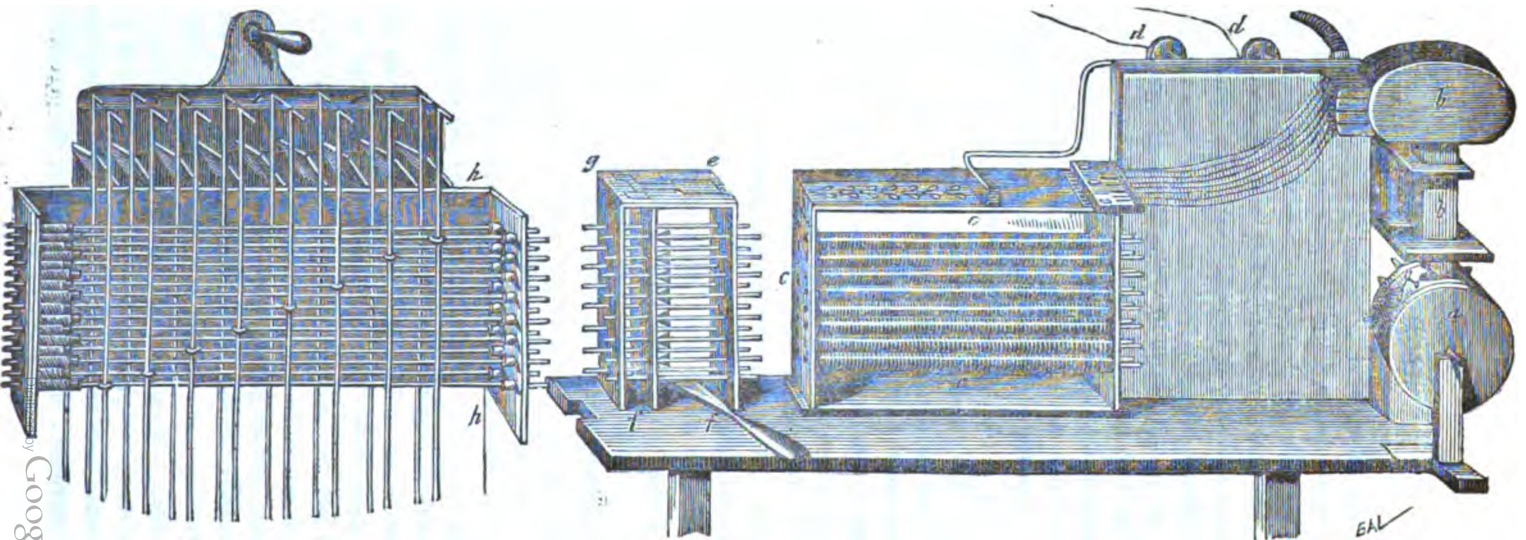
op elke streep lengte of 10.000 op de el. Voor elke el der stof heeft men dus, als het patroon een el lang is — welke lengte, bij kostbaar damast, wel eens twee ellen bedragen kan — 10.000 kaarten noodig, of eene oppervlakte aan karton van 600 □ ellen. Werden deze kaarten, die iets meer dan eene hand breed zijn, in de lengte neven elkaâr gelegd, dan zouden zij eene lengte beslaan van ruim een uur gaans. Om deze kaarten elk ter behoorlijker plaatse te doorboren, zullen 5 personen gedurende twee maanden moeten bezig zijn, waarvan ten minste één een kunstenaar is, en dus in zijn loon, niet met een daglooner kan gelijk gesteld worden. De 10000 kaarten zullen dus weinig minder dan *f* 800 à 1000 kosten en twee maanden tijds vereischen ter vervaardiging. Zal het weefsel smaller worden, is de ketting slechts b. v. 400 draden breed, dan worden de kaarten ook minder lang en dus goedkooper. Bovendien kan het patroon, in plaats van, zoo als wij veronderstelden, eene el lang te zijn, of slechts om de el te worden herhaald, wel geene grootere lengte dan van een palm of minder hebben, en dus wordt ook het benoodigde aantal kaarten in dezelfde verhouding verminderd. Maar dan geldt het ook stoffen, die voor eenige stuivers per el worden verkocht, en waarvan dus de uitgaaf, hoe ook verminderd, evenzeer bezwarend blijft."

Tot dus verre het Zondagsblad, dat wij gaarne bij deze gelegenheid aan het beschaafde publiek ten zeerste aanbevelen en waarnaar wij onze lezers, die nog iets naders van het zamenstel en de werking eens gewonen weefstoels willen weten, bescheiden verwijzen.

Bonelli in Turin heeft nu een middel en een electro-magnetisch mechanisme uitgevonden, dat deze tijd- en geldroovende kaarten geheel vervangt. Zijne machine is een electro-magnetisch toestel die weeft, een electrische Jacquard-weefstoel, waar de doorboorde en voor het patroon noodzakelijke kaarten door eene telkens weder bruikbare, duurzame en doorboorde metaalplaat vervangen worden. Wij zullen trachten door de bijgevoegde teekening van de Bonellische machine in doorsnede, eenig denkbeeld te geven en de zamenstelling of werking door de op de teekening aangewezene letters te verklaren. Om *a* is eene zoogenaamde „eindelooze papierstrook" gewikkeld. Dit papier is met blad-tin, een

geleider der electriciteit, bekleed en bevat een met zwart lak, een niet-geleider, bevestigd patroon. Het eindeloos papier (papier sans fin) gaat onder eene rij van dunne metalen tanden (*b b*) door, waarvan iedere met eene van de kleine electro-magneten (*c c*) in verband staat. Het geheel wordt in eene draaijende beweging gebragt, door eene galvanische batterij en door draden (*d d*). Eene der laatsten staat in onafgebroken verband met het blad-tin-papier en de andere met de metaaltanden (*b b*), zoodat de electrische stroom der batterij door zulke metaaltanden heengaat, die de metaal-oppervlakte van het eindeloos papier aanraken, terwijl de andere tanden die op de trommel rusten, geene electriciteit opnemen. Zoo wordt bij iedere beweging van het papier, een magneet na den andere, al naar den vorm van het patroon, dan eens positief, dan eens negatief. In een beweegbaar raam (*e*), tegenover de einden van de horizontaal liggende electro-magneten (*c c*) bevindt zich eene rij van kleine horizontale ijzerstaafjes (*ff*), die gepolijst, gemakkelijk kunnen glijden en door eene doorboorde plaat (*g*) heengaan. Door eene mechanische inrigting worden de einden dezer ijzerstaafjes met de einden der electro-magneet in aanraking gebragt, zoodat nu de staafjes van den geëlectriseerden of positieven magneet aangetrokken worden, terwijl de niet aangetrokken staafjes met het raam voortgetrokken en door de nedervallende plaat (*g*) bevestigd worden, zoodat de overeenkomstige gaten in de laatste zich vullen. Op deze wijze nu vervangt de plaat de doorboorde kaarten in den Jacquard-weefstoel en schikt de staalnaalden (*h h*) die de draden van den weefstoel besturen en verdeelen.

Wanneer ons ook nog de bijzonderheden van dit fijne electro-magnetische weef-mechaniek niet duidelijk worden, zoo laat het zich toch gemakkelijk begrijpen, dat de geheele weefstoel een volkomen electro-magnetische toestel is. Zulke toestellen, gewoonlijk apparaten genoemd, zijn wel is waar niet aan ieder bekend, en in den regel slechts bij schei- en natuurkundigen van beroep te vinden, maar wij moeten ons vergenoegen met aan iets bekends in de wetenschap te herinneren en op het practisch voordeel te wijzen. Dit voordeel is inderdaad zeer aanzienlijk, daar nu door middel der electrische patronen, deze niet alleen met 90 percent minder

d
d
b
b
a
g
e
h
c
c
h
EAL

kosten worden vervaardigd, maar ook gemakkelijk veranderd, verbeterd en schoon gemaakt kunnen worden, waarbij het gevaar van zich te vergissen of van eene mogelijke onhandigheid eens arbeiders vermeden wordt', terwijl, zoo als reeds gezegd is, de kaarten van gewone Jacquard-weefstoelen, met veel moeite naar teekeningen moeten vervaardigd worden en na ééns gebruikt te zijn, niet meer deugen. Wanneer eerst de Bonellische weefstoel algemeen is ingevoerd en burgerregt verkregen heeft, zullen de schoonste en tot nu toe kostbaarste patronen in tapijten en kleedingstukken, doeken en prachtige weefsels van allerlei aard, ook voor onbemiddelden verkrijgbaar zijn, en zoo zal het schoone en aangename in onze omhulling en omgeving eene oneindig grootere en burgerlijke uitbreiding verkrijgen, waarover wij ons allen met den tijd zullen kunnen verheugen.

Nn., 1861. J. S.

MAARSCHALK MAC MAHON, HERTOG VAN MAGENTA.

Mac Mahon is van Iersche afkomst. Zijne familie vlugtte na den val der Stuarts uit Ierland naar Bourgondie; de maarschalk was alzoo tot het zuiverste legitimismus gepredestineerd. Zijn vader en oom dienden als zoo velen hunner landslieden in het Fransche leger, waar zij het tot hooge rangen bragten. Het eigendom der familie was het prachtige slot Sully bij Autun, in het departement der Saone en Loire, en hier werd den 13 Junij 1808 de jonge graaf Marie Edme Patrice Maurice de Mac Mahon geboren. Zijn eerste onderrigt ontving hij in het ouderlijk huis, en toen trad hij in het seminarium te Autun, waar hij zich voor den geestelijken stand zoude voorbereiden. Met de geestelijken van Autun had de Catholieke kerk niet veel geluk. De bekende bisschop van Autun, Talleyrand, legde zijn geestelijk ambt ter zijde en herschiep zich als wereldlijk prins en zeer wereldlijk diplomaat. Ook de jonge seminarist van Autun verliet zijne loopbaan en begaf zich in eene militaire voorbereidingsschool te Versailles.

Den 24 Nov. 1825 trad de 17jarige graaf Mac Mahon in de bekende militaire school van St. Cyr, en verliet dezelve

op 19 jarigen leeftijd, den 1 October 1827. Bij het verlaten der school ontving hij no. 4, dat hem het regt gaf, den generalen staf te kiezen, dien hij ook in Algiers (1830 en 1831), voor Antwerpen (1832), andermaal in Algerie (1837), en nog tot het jaar 1843 getrouw bleef. Eindelijk bezocht hij als onderofficier en kweekeling de practische school van den generalen staf, werd toen den 1 Januarij 1830 bij het 4de husaren-regiment, en den volgenden 2 April bij het 20ste infanterie-regiment gedetacheerd. Den 19 October 1830 verkoos de generaal Achard hem tot zijnen ordonans-officier. Mac Mahon was de eerste, die zich bij het veroveren van den bergrug van Muzaïa, op den top van het kleine Atlas-gebergte bevond. Den 20 April 1831 werd hij luitenant. Hij onderscheidde zich in 1832 bij de belegering der citadel van Antwerpen. Den 20 Dec. 1833 werd hij benoemd tot kapitein. Den 6 Augs. 1835 koos generaal Bellair hem tot zijnen adjudant; den 28 Julij 1836 werd hij bij den generalen staf des legers van Compiègne geattacheerd; den 28 October deszelfden jaars werd hij adjudant van den generaal Bro; den 5 Sept. 1837 adjudant van den generaal Damrémont.

Het jaar 1837 is in de Fransche krijgsgéschiedenis bekend door de bestorming van Constantine. Niel was destijds kapitein bij de genie; een prins van den bloede woonde de belegering bij; het was er om te doen het rotsnest tot elken prijs in de Fransche magt te brengen. Niel won hier den rang van stafofficier, en ook kapitein Mac Mahon was onder de voorsten. Het is van generaal Lamoriciére bekend, dat hij in alle veldslagen en gevechten ongewond is gebleven, ja dat hij in de Junijdagen van 1848 in de vreeselijke straatgevechten de cigaar niet heeft laten uitgaan. Mac Mahon was tot dus verre hierin aan Lamoricière gelijk, maar nu werd hij door een kogel in de borst gewond. Den 17 Febr. 1838 kwam hij bij den generalen staf der 21ste divisie, en den 1 Dec. bij den generalen staf te Parijs. Den 3 Augs. 1839 werd hij gedetacheerd bij den generalen staf van het leger van Fontainebleau, den 18 Dec. werd hij adjudant van den generaal d'Hoduetot, en den 12 Julij 1840 adjudant van den generaal Changarnier. Het aandenken aan laatstgenoemden is nog tot het vorige jaar levendig bij hem gebleven; want de maarschalk Mac Mahon vroeg toen aan den gebannen ge-

neraal Changarnier, of zich de tactiek, waardoor hij den slag van Magenta gewonnen had, liet regtvaardigen. De voormalige superieur antwoordde den hertog van Magenta vriendelijk, en sprak hem vrij. Een gelijk voorbeeld van standvastige kameraadschap gaf de brave kolonel Charras, toen hij weigerde eene colonne van Garribaldi tegen den pauselijken bevelhebber Lamoricière aan te voeren. In het politieke partijleven begrijpt men zulk eene delicatesse naauwelijks.

De bovenstaande details, sedert den slag van Magenta door de officiele bladen openbaar gemaakt, zijn welligt wat droog; zij verraden waarlijk het belang niet, dat de Europesche wereld sedert een jaar in Mac Mahon gesteld heeft. Wij moeten het geduld van den lezer nog eene wijl op de proef stellen, want deze kanselarijstijl gaat ten minste tot 8 Sept. 1855 aldus voort, en wel niet door onze of iemands schuld, buiten die van de persoonlijkheid zelf. De maarschalk is een waar edelman, trotsch, aristocratisch, gereserveerd, die steeds zijn pligt doet, niet spreekt van zijne daden, ja ze hardnekkig voor het oog der wereld verbergt. Hij is niet zoo ligt met zich zelven tevreden als Castellane, Baraguay d'Hilliers, Regnaud de Saint-Jean d'Angely en Randon; hij is niet zoo pronkerig als Canrobert; hij zoekt zich zelven niet te verheffen terwijl hij anderen critiseert, gelijk Niel. Hij heeft tot aan Magenta, onder geene omstandigheden, van zich willen doen spreken, en hij heeft dezen zijnen wil daadzakelijk bewezen. De dienststaten van alle Fransche officieren liggen verzegeld op het ministerie van oorlog te Parijs; maar ieder officier is tot zijnen dood toe meester, om ze al of niet te doen openen. Nu leze men de schildering des Krimoorlogs van Bazancour, den keizerlijken hof-historieschrijver: Al de dienststaten der levende en doode uitstekende officieren worden bij hem naauwkeurig wedergegeven, maar van Mac Mahon zal men te vergeefs een regel onder den tekst zoeken! De „Revue d'Autûn," die vooral trotsch op haar landskind zijn konde, drukte zich nog in het jaar 1859 aldus uit: „Het is geheel onmogelijk, den heer Mac Mahon, methodisch, in de chronologische orde zijner talrijke wapendaden, van al zijne bevorderingen en vleijende onderscheidingen, welke hem zijn te beurt gevallen, te volgen. Hij zoude aan zijne eigene familie de magtiging, om uittreksels uit de papieren aan het ministerie te maken,

zeker weigeren; hij is volstrekt stom over zijn eigen persoon, en zelfs zijn broeder, graaf Jozef de Mac Mahon, die den maarschalk eene ware vereering en de innigste genegenheid toedraagt, weet van de bijzondere daden, van de details en phasen van dit soldatenleven slechts zooveel, als de stem des volks, de dagbladen, de vertellingen der soldaten en de echo's van het slagveld tot hem lieten komen. Zulk eene echo van het slagveld willen wij hier wedergeven. Eens droeg de generaal Achard, na een heet gevecht, aan zijnen adjudant Mac Mahon de taak op, om in galop een bevel aan eenen colonne-chef over te brengen, die door eene massa Arabieren van hem gescheiden was. „Neem eenige escadrons jagers mede!" zeide de generaal. — „Dat is te veel of te weinig," hernam de adjudant, terwijl hij in den zadel sprong, „te veel om onbemerkt er door te komen, te weinig om den vijand te slaan." En hij jaagde heen. De Arabieren zagen het en vervolgden hem. Hij moest een woesten stroom over. Mac Mahon liet zijn ros den sprong doen, en het paard stortte met gebroken pooten op den anderen oever neder. De Arabieren waagden het niet zulk een vermetele verder te vervolgen en zonden hem slechts eenige schoten na. Mac Mahon werd reeds den 14 Sept. 1831 ridder, den 11 Nov. 1837 officier van het legioen van eer.

Den 28 Augustus 1840 had de veldslag in het „Olijvenbosch" plaats, en Mac Mahon ontving tot belooning voor zijne dapperheid de plaats van escadronschef in het corps van den generalen staf. Maar eene andere onderscheiding wachtte hem en voerde hem uit zijne carrière. De hertog van Orleans rigtte toen de speciale troepen der jagers te voet op, welke 10 bataillons sterk waren, en hij zocht naar den degelijksten onder de degelijke officieren en benoemde Mac Mahon tot kommandant van het 10e bataillon jagers te voet. Hij bleef van 1840 tot 1855 in het leger van Algerie.

In April 1842 onderscheidde hij zich bij Bab-el-Taza, en werd den 31 Dec. tot overste van het 2e regiment van het vreemden-legioen bevorderd. In Februarij en Maart 1844 schitterde hij, bij de expeditie tegen de Kabylen, als ook bij het treffen van Biskara (15 Maart). Daarop werd hij den 24 April 1845 tot overste van het 41e infanterie-linie-regiment benoemd. Daarop volgden nieuwe wapenfeiten tegen de

Kabylen; het treffen op de hoogste punt van den Diebel-Alrha en dat bij Aïdussa, toen dat bij Aïn-Kebira (October). Den 20 Sept. 1847 verwisselde Mac Mahon het 41e met het het 8e linie-infanterie-regiment.

Wij staan bij den gewigtigen 24 Februarij 1848. De „politieke" officieren ijlden naar Parijs, ten deele uit republikeinsche overtuiging, ten deele uit speculatie, velen als aanbidders der nieuwe magt. De overste Mac Mahon bleef in Afrika. De republiek benoemde hem tot brigade-generaal en stelde hem ter beschikking van den gouverneur-generaal van Algerie. Den 19 Februarij 1850 werd hij commandant ad interim der provincie Oran, den 17 Maart 1852 commandant der divisie van Konstantine. Kort daarna leverde hij het gelukkig gevecht van Kalaa (van 11 tot 19 Julij). Hij had daarbij bewezen een generaal te zijn, die het verstond op eigen hand iets te ondernemen en uit te voeren. Zijne benoeming tot divisie-generaal trof ook te zamen met zijne zegerijke expeditie. Benevens het commando over de provincie Konstantine, verkreeg hij nog de functie van inspecteur-generaal der infanterie, welke hij tot 1854 uitoefende. Gedurende deze twee jaren overdekte hij zich in Groot-Kabylie met roem; hij leidde namelijk de expeditie in het zuiden van Biskara. Tot April 1855 bleef hij in Algerie. Toen was echter in Frankrijk al het noodige tot „redding van den staat en — het verdienen van drinkgeld" reeds afgedaan.

Den 13 April 1855 verkreeg de generaal Mac Mahon het commando der 1e divisie infanterie van het 1e corps des noordelijken legers, en den 3 Augustus het commando der 1e divisie infanterie van het 2e corps van het Oostersch leger. Canrobert, die het oppercommando over het Krimleger reeds den 19 Mei aan Pélissier overgegeven had, wilde nu ook de divisie in het corps Bosquet niet langer kommanderen. Mac Mahon bekwam deze divisie, en hij kwam nagenoeg onder dezelfde omstandigheden als Pélissier in de Krim, om den knoop door te hakken. Naauwelijks in het leger aangekomen, moest hij zich tot het stormloopen voorbereiden.

De 8 Sept. nadert. Niel en Bosquet geven Mac Mahon in den vooravond hunne laatste instructien en houden hem het hoog belang van den aanval op den toren Malakow voor. „Morgen dring ik in den Malakow," antwoordde Mac Ma-

hon, „en wees verzekerd, dat ik er niet levend weder uitkome!" De divisie had slechts 25—30 meters van hare loopgraven tot de buitenwerken. Met klokslag twaalf rijden de generaals voor. Bosquet laat zijn commando-standaard op de buitenste borstwering van de loopgraven planten, tot een teeken voor de officieren, die bevelen hebben te halen, tot een teeken voor alle soldaten, dat de divisie-bevelhebber zich aan elk gevaar blootstelt. Mac Mahon rent zijne soldaten vooruit; zelfs de Zouaven van het 1e regiment bewonderen zijne koelbloedigheid; vijfmaal laat Pélissier hem zeggen, dat hij zich niet zoozeer moet blootstellen. Aanvankelijk betuigde de generaal zijnen dank, maar gaf daarna korte en stroeve antwoorden. Een gedeelte der troepen stortte zich op een vooruitspringend gedeelte van den Malakow, de andere op de linkerzijde van het bastion. Zouaven en jagers werpen zich op de Russische batterij Gervais en nemen ze weg. De soldaten vliegen door de graven, zonder de genietroepen af te wachten, en planten de Fransche vanen op de vijandelijke borstwering. „Het is onmogelijk, schooner in het vuur te staan dan Mac Mahon," riep Pélissier uit. Mac Mahon drong in den Malakow, en hij kwam er wel levend uit, maar eerst des anderen daags, toen de Russen de zegepraal der geallieërden reeds hadden erkend.

Mac Mahon werd nu met vele eerbewijzen overladen. Reeds den 28 Julij 1849 was hij commandeur van het legioen van eer geworden, den 10 Aug. 1853 grootofficier, den 22 Sept. 1855 werd hij grootkruis. Den 26 April 1856 schonk de koningin van Engeland hem het grootkruis der Bathorde, de sultan verleende hem de orde van Medschidie. En de keizer benoemde hem tot senator.

Reeds in het volgende jaar trok de met lauweren bekranste generaal weder te velde; den 13 April 1857 nam hij het commando over eener active divisie infanterie in Algerie. Hij trok met den gouverneur-generaal, maarschalk Randon, weder tegen de Kabylen op. Den 1 Januarij 1858 was hij weder disponibel; hij nam weder zitting in den senaat en gaf een voor velen verrassend bewijs van onafhankelijkheid van karakter, daar hij alleen van al de senatoren tegen de „veiligheidswetten" stemde. Waarschijnlijk was deze daad de oor-

zaak dat hij andermaal werd verwijderd; den 31 Aug. werd hem het opperbevel over alle strijdkrachten te water en te land in Algerie toevertrouwd, hetwelk hij bekleedde totdat hij voor den Italiaanschen veldtogt naar Frankrijk werd terug geroepen. Ieder vermoedde toen dat hij een groot commando behouden zoude. Ook had de keizer drie maarschalks-candidaten op zijne lijst: Mac Mahon, Regnaud de Saint-Jean d'Angely en Niel.

Behalve de garde trokken vijf armeecorpsen te velde: het eerste onder den maarschalk Baraguay d'Hilliers, het tweede onder Mac Mahon, het derde onder maarschalk Canrobert, het vierde onder generaal Niel en het vijfde — rad aan den wagen, onder den ex-minister van koloniën, prins Napoleon.

Mac Mahon kwam den 31 Mei met zijn corps te Borgo-Vergelli te staan; den 1 Junij rukte hij tot Novara vooruit, met het front tegen Milaan gekeerd. Den 2 Junij bewoog zich de divisie Espinasse op den Tecino aan, met het bevel, om de brug di san Martino of di Buffalora te bezetten. Van de andere zijde trok de divisie Camou (garde voltigeurs) op Turbigo, om daar drie bruggen te slaan, en op de linkerzijde van den vloed post te vatten. De bewaking van den vloed was, van de Oostenrijksche zijde, aan den generaal Clam Gallas toevertrouwd. Den 3 Junij, des morgens, is Turbigo bezet, twee bruggen zijn gelegd. Het 2e corps onder Mac Mahon ontvangt marschorder naar Turbigo. De generaal recognosceert zelf landinwaarts tot Robechetto, twee kilometers van Turbigo, bestijgt aldaar den kerktoren en bespeurt van daar Oostenrijksche legertroepen. IJlings rent hij naar Turbigo terug en zendt den generaal La Motterouge tegen de Oostenrijkers; het 45ste regiment en de 2de brigade La Motterouge worden te gelijk op Robechetto gezonden. Er ontwikkelde zich een onbeduidend gevecht, waarbij aan beide zijden 40 man buiten gevecht gesteld werden. Het is vreemd dat, toen de Oostenrijkers terug trokken, geene verdere vervolging werd ingesteld. De onbegrijpelijkheden van den slag van Magenta beginnen reeds den vorigen dag.

Napoleon III heeft bij Magenta gezegevierd, zoo als Lodewijk Bonaparte den 2 December gezegevierd had. Maar inderdaad beide malen slechts door de onberadenheid zijner

tegenstanders. Welke dagorders werden er gegeven voor den 4 Junij! Het 2e corps (Mac Mahon) zoude met de hem toegedeelde divisie, garde voltigeurs, en de geheele Sardinische armee van Turbigo op „Buffalora en Magenta" marcheren, en de Sardiniërs waren eerst daags te voren van Palestro naar Novara getrokken! Zouden de troepen, die van Turbigo kwamen, den hoofdslag leveren, dan was voor niets gezorgd; want slechts eene enkele divisie der Sardiniërs volgde het corps van den generaal Mac Mahon van verre. Later figureerde deze divisie in de Fransche legerberigten, nagenoeg als Omer-pacha in de bulletins uit de Krim gefigureerd had — zijne Turken hadden namelijk „de straat van Balaclawa geveegd." Zoude de hoofdaanval daarentegen van San-Martino uit plaats hebben, dan is het volstrekt niet te begrijpen met welke troepen men dien zoude uitvoeren. Het 3e corps (Canrobert) was, gelijk de Sardiniërs, eerst den 3 Junij van Palestro naar Novara gemarcheerd, en toch had de generalissimus juist den maarschalk Canrobert, met de garde grenadiers, voor den overtogt bij San-Martino bestemd. Canrobert was daar niet; het 4e corps, echter, dat van Novara naar Trecate marcheren zoude, en het 1e corps, dat naar Openga en de Bicocca gezonden was, waren blijkbaar bestemd tot reserve en bescherming der flanken op Mortara en Vigevano. Waarmede ter wereld zoude nu de hoofdaanval plaats hebben? Wáár waren de 10—12 divisiën, waarmede men te gelijkertijd de Tecino zoude overtrekken? Ten 8 ure des morgens, als eene divisie grenadiers bij San Martino over de Tecinobrug rukte, laat Canrobert eerst eene brigade van Novara afmarcheren. Tegen 2 ure na den middag, als men het vuur van de zijde van Buffalora (Mac Mahon) gehoord heeft, bezet de garde de twee vaste punten van de Naviglio-grande, de ponte-nuove di Magenta en de redoute van den spoorweg voor Ponte-Vecchio. Maar hier bestaat het geheele Fransche leger uit 5000 man garden, zonder eenige reserve. Waar blijft Canrobert? Wat is van den stilzwijgenden Mac Mahon geworden? Onderneemt men aldus een inval in vijandelijk land, op het gevaar af, van de Tecino afgesneden en naar Weenen getransporteerd te worden? De Oostenrijkers bezetten reeds de oostelijke huizen van Ponte-Nuovo; met de grootst

moeite houden grenadiers en zouaven zich regts staande. Dat heet met de reserve, hetwelk toch de garde is, een grooten slag te openen!

De brigade Picard, een gedeelte der 3e divisie van Canrobert, die gelijk Niel onophoudelijk door keizerlijke ordonnans-officieren bestormd was geworden, redde het eerst den generaal Wimpffen en zijne gardetroepen aan de redoute van den spoorweg. De linie redde de garde, zoo als later een corps het geheele leger redden moest. De regter zijde van Ponte-Vecchio wordt genomen, maar tusschen het kanaal en de Tecino dringen nieuwe scharen vooruit. Ten $3^1/_2$ ure ijlt de onvermoeibare Canrobert zijne troepen vooruit op Ponte-Nuovo aan. De garde is intusschen gedecimeerd, Regnaud de Sant-Jean-d'Angely ziet zijne regimenten verpletteren. De keizer, die zich westelijk van Ponte-Nuovo bevond, antwoordde op alle aanzoeken om hulp en ontzet, dat men zich moest „staande houden." Ten $4^1/_2$ ure komt Niel in stormpas met de divisie Venoy bij Ponte-Nuovo aan. Als Canroberts troepen eindelijk aankomen, zullen zij regts en links gedirigeerd worden. Nu bulderen Mac Mahons kanonnen van de zijde van Magenta en roepen de Oostenrijkers terug; Niel's bataillons brengen hen in het naauw, namelijk de brigade Martimprey. Er werd eigenlijk geen slag gewonnen, maar een ligtzinnig verlorene werd gered. Gyulái had zich een onmetelijk voordeel laten ontgaan.

Wie redde den slag, den keizer en het keizerrijk? De generaal Mac Mahon. Den 4 Junij des morgens dirigeerde hij zijne divisie in twee colonnen naar het zuiden: regts marcheerde de divisie La Motterouge naast de divisie Camou (voltigeurs der garde), onder Mac Mahons aanvoering, over Cuggiono naar Baffalora; links trok Espinasse op Marcallo en Magenta aan, de afstand tusschen beide colonnen was te groot en dreigde het corps in het verderf te storten. Mac Mahon zelf was tot Buffalora voortgedrongen, waar ter zelfder tijd de garde van de andere zijde aangekomen was. Plotseling bespeurt generaal La Motterouge groote massa's Oostenrijkers tusschen Baffalora en Magenta. Men ziet met schrik dat men te ver regts getrokken is, en nog is Camon met zijne divisie achter gebleven. Espinasse is nog niet in Marcallo. Hoe ligt konden de Oostenrijkers zich tusschen

beide colonnen werpen en beide verpletteren! Adjudanten vliegen op Espinasse toe, maar men is nog niet gereed. Twee lange uren moet men met het geweer bij den voet staan, de zuidewind drijft hun den kruiddamp in het gelaat. Zij rillen als de paarden van Mephisto.

Mac Mahon wordt door ongeduld overmeesterd, en zoo als hij weleer als adjudant van den generaal Achard, door de massa's der Arabieren gebroken was, om de overzijde van den oever eener rivier te bereiken, zoo galoppeert hij nu, als een woeste stormwind, door de Oostenrijksche pikets. Enkele Oostenrijkers leggen reeds het geweer aan, maar hij ijlt steeds voort. Hij bereikt de colonne van Espinasse, beveelt den generaal, zijn' linkervleugel tot digt aan Marcallo te rigten, den regter tot Gusjafame uit te breiden, en regtstreeks op het algemeene doel, den kerktoren van Magenta, los te gaan. Nu snelt Mac Mahon naar zijne colonne terug, zooals hij gekomen was, en voert ze regtstreeks op Magenta aan. Espinasse trekt, daar de beweging hem moeite kost, weder langzaam voort, tot midden in het houtgewas, dat het uitzigt belemmert, de zouaven en de soldaten van het vreemden legioen het geduld verliezen en met den kreet: „A la bayonnet" slechts een enkele keten van tirailleurs vormen.

Ten 5 ure is het 2de legercorps vereenigd, en Mac Mahon voert het op Magenta aan. Daar echter werden ook juist de Oostenrijkers, die bij Naviglio stonden, door de brigade Martimprey van het corps Niel heengedrongen. Er ontstond eene vreeselijke botsing. Magenta zelf was verschanst, ieder huis vormde eene kleine, het stationsgebouw eene groote vesting. De generaal der artillerie Auger plant eene batterij van 30 kanonnen voor het station, en een ontzettend bulderen en moorden neemt een' aanvang. De troepen rukken over lijken voorwaarts, Espinasse stijgt af, en valt doodelijk getroffen neder.

Ten 6 ure was eigenlijk de zegepraal beslist, ofschoon het gevecht van Magenta tot Ponte-Vecchio nog tot 9 ure voortduurde. De generaal Auger teisterde de aftrekkende Oostenrijkers vreeselijk met een kartetsenhagel uit 40 kanonnen. De Franschen kampeerden een weinig westelijk van het slagveld. Den 5 Junij werd de strijd gestaakt, daar generaal Gyulai twee legercorpsen verloren had. Gedurende dezen

strijd hadden de geallieerden niets te vreezen, dewijl zij nu hunne 17 divisiën vereenigd hadden. Slechts zes daarvan waren in het vuur geweest, hetwelk volgens den krijgskundige Jomini, een groote misslag was. Deze beweert namelijk, dat van de voorhanden strijdkrachten zoovele mogelijk werkzaam moeten zijn. Dit was de hoofdfout van Napoleons generalen staf, en dit veroorzaakte de *motion decausue et morcelée*, waarvan zelfs Franschgezinde schrijvers spreken.

Mac Mahon had eene order, welker strikte uitvoering den ondergang van het leger zoude geweest zijn. Hij zoude namelijk te Buffalora en Magenta deboucheren, d. i. zooals de zaken stonden: hij zoude zich door de Oostenrijkers landinwaarts en in het water laten dringen. Het begin van zijn marsch, in twee ver van elkander gescheiden colonnen, was reeds onvoorzigtig genoeg. Maar zijn doorzigt van den neteligen toestand, zijne geniale inspanningen om de kruipende divisie van Espinasse op het tooneel van den strijd te brengen, en dan voornamelijk het besluit *de marcher au canon*, kenmerken den waren veldheer. Een gewoon generaal zoude onvoorwaardelijk de snelle vereeniging met het gros van het leger hebben zoeken te bewerken en in den grootsten haast de vereeniging bij Ponte-Nuovo di Magenta hebben voltrokken. In dit geval zouden de Oostenrijkers van beide kanten, van de zijde van Magenta en Tecino, de opeengedrongen Franschen hebben verpletterd en er zoude hun dan altijd de mogelijkheid zijn overgebleven, den aantogt aan de zijde van den regteroever af te snijden. Een Espinasse zoude vermoedelijk in gedeelde colonnen voorwaarts zijn getrokken, om beide een verschrikkelijk einde te bereiden. Mac Mahon echter begreep, dat hij zich uitbreiden moest om het gros lucht te maken en de terugtrekkende Oostenrijkers af te snijden. Ook vielen hem werkelijk 5000 vijanden in handen, die in den driehoek van Buffalora, Ponte-Nuovo, Magenta verloren waren. Hij wierp zich vast besloten op de flanken en de verbindingen des vijands. Desaix voerde bij Marengo eene dergelijke schitterende manoeuvre uit. Het berigt van den veldslag uit het hoofdkwartier van Napoleon III sprak, merkwaardig genoeg, slechts weinig van Mac Mahon, en verhief daarentegen generaal Camou zeer hoog, welke met de garde voltigeurs Mac Mahons legercorps begeleid had.

Mac Mahons verheffing tot maarschalk moest die van Regnaud de Saint-Jean-d'Angely er mede doorslepen; slechts het bijvoegsel „*hertog van Magenta*" bleef eerstgenoemden als voortdurende onderscheiding over.

Tot de verdere onbegrijpelijkheden van den Italiaanschen oorlog behoort de vierdaagsche rust, welke de overwinnaars na den slag van Magenta den overwonnen vijand lieten. Terwijl men zich in Milaan liet bewierooken, konde het Oostenrijksche leger zich rustig aan den Mincio terug trekken. Men laat den vijand drie dagen lang in San-Guiliano, drie uren van Milaan, zitten, en zend dan twee legercorpsen, om hem „uit Melegnano te verjagen." Tot dit oogmerk werd het 2e corps (Mac Mahon) aan den maarschalk Baraguay d'Hilliers ondergeschikt. De hertog van Magenta zoude in een boog den regtervleugel van den vijand omtrekken, en zich over Mediglia naar Melegnano bewegen. Als men dit leest, kan men niet gelooven, dat eene bloote verjaging van den vijand bedoeld werd; men wilde hem blijkbaar den terugtogt afsnijden. Daarvoor was het echter 2 dagen te laat. Te Melegnano stonden nog slechts twee Oostenrijksche brigaden. Deze hielden tegen vijf Fransche divisien stand, teisterden verscheidene regimenten en trokken zich in goede orde terug. Twee legercorpsen hadden alzoo twee brigaden „verjaagd." Mac Mahon is natuurlijk voor zulke beschikkingen niet verantwoordelijk, evenmin als daarvoor dat Baraguay d'Hilliers zelfs de aankomst van het 2e corps niet konde afwachten, maar de brigade Goze onmiddellijk liet aanvallen. Indien de beide maarschalken, op den 6 Junij, in twee colonnen op den weg van Lodi voortgerukt waren, dan zoude Mac Mahon een tweeden slag van Magenta hebben kunnen leveren, en de veldslag van Solferino zoude niet hebben plaats gehad.

Nu hebben wij nog de stelling van Mac Mahon in den veldslag tusschen de Chiese en de Mincio (Solferino) op te helderen. Mac Mahon bewees ook hier weder, dat hij nooit iets bederft en vooral, dat hij naar omstandigheden weet te handelen. Zooals bekend is, wisten de beide vijandelijke legers, toen de morgen van den 24 Junij aanbrak niets van elkander. De Franschen marscheerden over de Chiese op de Mincio aan; de Oostenrijkers bevonden zich op weg naar de Chiese; zij wilden aanvallen en hadden hunne stellingen goed

gekozen. De Fransche marschorde was als volgt: 1e corps, Baraguay d'Hilliers, op Solferino; 2e corps, Mac Mahon, Cavriana; 3e corps, Canrobert, Guidizzòlo; 4e corps, Niel, Medole; de garde op Castiglione, de cavallerie tusschen Solferino en Medole. — Ten vijf ure des morgens stiet het 1e corps op de heuvelen van Balscuro op den vijand. Mac Mahon, die zich links aan Baraguay d'Hilliers, regts aan het 4e corps onder Niel aansluiten zoude, ontdekt op de hoogte van den Monte-Medalano Oostenrijksche wapenen tusschen Cavriana en Solferino. Het 1e corps is in het vuur, het loopt gevaar door de aanrukkende massas Oostenrijkers zeer in het naauw gebragt te worden. Voorzeker rijst bij Mac Mahon de gedachte van Magenta op, *de marcher au canon*, Cavriana regts te laten liggen en het 1e legercorps te bevrijden. Maar Mac Mahon begrijpt ook, dat de omstandigheden de zaken veranderen, en geniale invallen dwaasheden kunnen doen worden. Hier opereert hij niet meer op eigen gezag, is niet meer alleen aan zichzelven of hoogstens voor den uitslag verantwoordelijk; maar hij moet zijn regtervleugel aan het 4e corps van Niel aansluiten, gelijk deze verwacht dat Canrobert hem van de andere zijde ondersteunen zal. Derhalve wijkt de hertog van Magenta niet van de plaats, maar wint naauwkeurige berigten van het 4e corps in, dat te Medole deboucheren zal. Het schijnt hem hier de hoofdzaak, dat de vijand niet tusschen de afzonderlijke legercorpsen doorbreke. Concentratie is hier de wet, die de noodzakelijkheid plotseling voorschrijft.

Andermaal moeten de strijdlustige troepen twee lange uren wachten, gelijk aan gene zijde van Buffalora. Ten 7 ure komt Niel voor Medola aan, en laat weten dat hij zich naar de linkerzijde zal bewegen, zoodra hij iets meer van Canrobert weet, om zich weder met het 3e corps te vereenigen. Ten half negen wordt de toestand der zaken Mac Mahon te zorgwekkend. Hij laat Casa-Marino op den weg van Mantua aanvallen en bezetten. Het corps Swarzenberg rukt van Guidizzolo aan en er ontstaat eene vreeselijke kanonnade, de dappere generaal Auger wordt doodelijk getroffen. De cavalerie rukt ter ondersteuning aan. Mac Mahon had van alle zijden de handen vol; niet slechts moet hij de vijandelijke legerbenden terugslaan, hij moet ook zijne verbinding

met het 1e korps onderhouden. Vooral hier roemt men zeer zijne gelukkige vereeniging der drie wapenen: infanterie, cavalerie en artillerie, waardoor hij volkomen zijn doel bereikt heeft.

Zoodra de vreeselijke hoogten van Solferino door storm genomen zijn en Fransche troepen tusschen Solferino en Cavriana zigtbaar worden, zet Mac Mahon zich in beweging. Hij rukt naar Cavriana voort, aan de regterzijde ondersteund door de garde cavalerie, die de verbinding met Niel onderhouden moet. Eenmaal worden zijne troepen terug geworpen, maar daarop stormen de Turcos naar boven en vereenigen zich met de garde voltigeurs. Het is half vijf in den namiddag, de Oostenrijkers trekken op Valta terug, een verschrikkelijk onweer valt in, de elementen gebieden rust. Met het doorbreken van het Oostenrijksche centrum ware iedere normale slag gewonnen geweest, en die had naar het Oostenrijksche hoofdkwartier „slag van Cavriana" moeten genoemd worden. Maar het onvoorziene treffen der beide vijandelijke legers voerde eene reeks van veldslagen met zich: een slag van San-Martino op den linker Sardinischen vleugel, een dubbelen slag van Solferino en Cavriana in het centrum, en eindelijk den langdurigsten en hardnekkigsten slag van Guidizzolo op den regter vleugel. Na dit laatste bloedbad ontving Niel den maarschalkstaf. Wij hebben alzoo den maarschalk Mac Mahon, ook in rei en gelid zien kampen, en tot uitvoering eener gemeenschappelijke taak, ridderlijk het zijne zien bijdragen. Solferino maakt den roem van Magenta volkomen en toont dat de maarschalk overal te gebruiken is. Wat hij eerst zoude zijn onder het opperbevel van een *genie*, onder eenen Napoleon I of eenen Frederik II, wat er onder zulke omstandigheden uit hem zoude geworden zijn, laten wij aan het oordeel van den lezer over.

Het dankbare Piemont schonk den held van Magenta de orde van den heiligen Mauritius en Lazarus. Hij draagt buitendien (wij weten niet om welke reden) de Nischa-orde van Tunis; zijne borst is alzoo met orden bezet, wanneer hij zich in volle pracht wil vertoonen. Indien wij echter het ons medegedeelde durven vertrouwen, zoo was de hertog van Magenta niet bijzonder met den Italiaanschen veldtogt ingenomen, en de herinnering aan zijne ervaring en teleurstellingen

drukte hij somtijds door zijn schouderophalen uit. Het is allen toeschouwers in het oog gevallen, hoe koud en verachtelijk de maarschalk, bij den triomf-intogt van het Fransche leger, op al deze theatrale plegtigheden neder zag. Juist het omgekeerde was het geval bij Canrobert, die stralende van overwinningstrots, het geenen Parijzenaar vergunde, tevredener met zich zelf te zijn, dan hij het was.

De zoo verachtelijk en streng op alles neerziende maarschalk is thans 52 jaar; hij is blond, van gestalte tamelijk mager, maar geproportioneerd, eer groot dan klein, aristocratisch terughoudend en schijnt daardoor in het privaatleven een weinig beschroomd. Te paard wordt zijne houding krijgshaftig, zijn gelaat wordt bezield, zijn oog begint te vonkelen. Zoo kennen hem de troepen, zoo begrijpen zij hem, zoo volgen zij hem blindelings, want dan kennen zij geen hinderpaal meer. Even als Pélissier naar Londen gezonden werd, omdat Orsini eene bres in de vriendschap der westersche magten had geschoten, eveneens werd Mac Mahon gezonden, toen de Belgen besloten hadden, de groote vesting Antwerpen te versterken en eene verschanste legerplaats op te rigten. Hij commandeert de zevende groote divisie, en is, zoo als het schijnt, bestemd ter bevrijding der Belgische „nationaliteit."

DE EUROPESCHE PRETENDENTEN.

Het cijfer der Europesche pretendenten heeft met de vlugt van koning Frans II uit Napels, het getal van *dertien* bereikt, waarvan zes tot Italie behooren. Het zijn, behalve koning Frans, de reeds tweemaal verdreven aartshertog Frans van Oostenrijk-Este, die zich nog altijd „hertog van Modena, Reggio, Massa en Carrara" noemt; verder de aartshertog Ferdinand van Oostenrijk, sedert den troonsafstand zijns vaders in het vorige jaar, groothertog van Toscana *in partibus infidelium;* vervolgens de hertogin-regentes Louise van Parma, geboren prinses van Bourbon, welke in het laatste voorjaar haar regentschap over Parma en Piacenza verloor, en de reeds sedert 1848 ambteloos in Parijs verwijlende vorst Karel Chacorius Grimaldi van Monaco, aan welke allen zich, als concurent van Frans II, prins Luciën Murat (de zoon van den doodgeschoten Joachim Murat) aansluit, die thans

zich aan het hof van Napoleon III bevindt. De zeven kroonpretendenten buiten Italie zijn: 1o. de infant dom Miguel, prins van Braganza, pretendent der kroon van Portugal; 2o. de infant don Carlos van Spanje, die zijne vermeende regten op de kroon van Spanje en beide Indiën, onlangs door eene Donquixotische poging zocht te doen gelden, daarbij gevangen genomen werd, om vrij te komen zijne aanspraak op den troon opgaf, maar later zijne verklaring weêr herriep; 3o. de graaf van Chambord, Henri Dieudonné, hertog van Bordeaux, die door zijne aanhangers, de legitimisten, als Henri V wettige koning van Frankrijk en Navarra beschouwd wordt; 5o. de graaf van Parijs, Louis Philippe, hertog van Orleans, maakt wel niet als zijn voorganger aanspraak op den Franschen troon als een erfgoed „van Gods genade," maar wordt toch door zijne partij als een niet minder regtmatig koning der Franschen beschouwd; 5o. prins Gustaaf Wasa, uit de jongere linie van het hertogelijk huis Holstein-Gottorp, zoon van den in 1809 verdreven en in 1837 overleden koning Gustaaf IV van Zweden, generaal en grondeigenaar in Oostenrijk, die bij elke troonwisseling in het huis van Bernadotte, zijne regten op den Zweedschen troon aan de wereld in herinnering brengt; 6o. de in 1805 geborene, in 1830 uit zijn land verdreven hertog Karel van Brunswijk, die zich sedert in verscheidene steden van Duitschland, Frankrijk en Engeland, het meest te Parijs en Londen heeft opgehouden en verscheidene pogingen heeft gedaan om in het bezit van zijn hertogdom hersteld te worden, en zich in 1848 aan de Duitschers tot constitutioneel keizer aangeboden heeft. Eindelijk nog 7o. een zeker heer Demetrius Komnenos te Parijs, die bij het vermoedelijk spoedig afsterven van den „kranken man" mede erfgenaam, ja zelfs *hoofderfgenaam* zijn wil. Hij maakt, als nakomeling der oude Byzantijnsche keizersfamilie der Komnenen, aanspraak op die provinciën van het Turksche rijk, welke zijne voorvaders eertijds bezaten, toen zij op den troon zaten van Constantinopel en Trapesunt; namelijk ongeveer het tegenwoordige koningrijk Griekenland, de Europesch-Turksche provinciën Thessalie, Macedonie en Numelie, en het grootste deel van Klein-azie. Meer begeert de bescheiden heer Komnenos niet, en laat de rest van het Turksche rijk grootmoedig over aan allen, die daarnaar verlangen. In

geen anderen tijd is Europa zoo met pretendenten gezegend geweest als tegenwoordig, zelfs niet in den tijd van den eersten Napoleon, die zoovele troonen omver wierp. Van de tegenwoordige dertien pretendenten hebben de exhertog van Modena, de exhertog van Brunswijk, de graaf van Chambord en prins Wasa geene kinderen, ook geene zijverwanten, die geregtigde erfgenamen hunner eventuele aanspraken zijn kunnen; hun pretendentschap gaat te niet met hunnen dood. Koning Frans van Napels, de exgroothertog van Toscana, graaf Montemolin (infant Don Carlos van Spanje) en de graaf van Parijs hebben ook wel geene eigen erfgenamen, maar wel broeders en andere zijverwanten, die, ingeval zij kinderloos sterven, geregtigd zijn (en ook wel geneigd) om hunne pretendentenrol verder te vervolgen.

GAËTA.

Gaëta kan met volle regt het Italiaansche Gibraltar genaamd worden. Op een voorgebergte aan zee gelegen, aan de zeekust door sterke werken, aan de landzijde door ongenaakbare rotsen en drievoudige batterijen beschermd, vormt deze stad eene der hechtste bolwerken van Italie, waar de beheerschers van dat land reeds meermalen in moeijelijke omstandigheden toevlugt en bescherming zochten. In het jaar 1849 was Gaëta zelfs het toevlugtsoord van den heiligen vader, die de nieuwgestichte republiek van Rome uit den weg gegaan was, en ook Ferdinand II zag zich, omstreeks dien tijd, gedwongen deze vesting zoolang tot zijn kwartier te maken, tot de Oostenrijksche croaten hem weder aan zijne „regten van Gods genade" geholpen hadden. In den laatsten tijd heeft zich, zoo als men weet, Frans II, wiens troon onlangs werd vacant verklaard, achter de muren van Gaëta teruggetrokken, nadat het in zijne getrouwe stad Napels onveilig geworden was. Aan den naam van Gaëta zijn verscheidene oorlogsherinneringen verbonden. Hier streed in 663 de Longobarden-hertog Romnald tegen 20,000 Oostromeinen; in 864 belegerden de Saracenen te vergeefs de stad, maar in Augustus 1194 gaf zij zich na een korten strijd aan de galeijen der Genuezen en Pisaners over. In den zomer van 1289 werd zij zonder gevolg belegerd door

koning Jacob van Sicilie, en in Mei 1435 door Alfons V van Arragonie. Op Kersdag des zelfden jaars geraakte zij echter in de magt van zijnen broeder Don Pedro. Alfons bouwde in 1440 de thans bestaande vestingwerken. De Franschen stelden zich tweemaal in het bezit van Gaëta, maar werden in October 1496 door koning Frederik, en den 1 Januarij 1504 door Gonsalvo de Cordova tot capitulatie gedwongen. Karel V vermeerderde de vestingwerken beduidend, maar zij werd evenwel in 1707 door Daun bestormd, eene maand na de opening der loopgraven. In April 1734 werd zij ingesloten door de Spanjaarden en graaf Tattenbach hield zich staande tot 7 Augs. Den 7 Febr. 1806 begon Massena de belegering van Gaëta, en den 18 Julij gaf zich de bezetting van 4000 man over, nadat de prins van Hessen-Philipsthal, haar aanvoerder, den 10 Julij doodelijk gewond was. De laatste belegering begon door de Oostenrijkers den 17 Mei 1815 en duurde voort tot 5 Augustus.

Gaëta heeft geplaveide straten, goed gebouwde huizen, en twee havens. In de cathedrale van St. Erasmo, welker hooge toren uit de tijden der Hohenstaufen afkomstig is, toont men het vaandel, dat Pius V aan Don Juan d'Austria voor den slag van Lepanto gaf, eene schilderij van Paolo Veronese, en in de doopkapel antieke basreliefs. De zoogenaamde Rolandstoren op den top van den monte Corvo, bevat, volgens een inschrift, het graf van Lucius Munatius Plancus, den stichter van Lyon, en is 16 j. voor Chr. gebouwd. Hier staat ook eene zuil met twaalf kanten en de namen der twaalf winden. Het schiereiland telt slechts 3000 inwoners, maar de baai wordt omringd door eene rei gebouwen onder de namen Gaëta, Castellone en Mola, met meer dan 12000 inwoners. Deze hebben wel de meeste sporen van het oude Formiae en de rondom gelegen Romeinsche villa's verstoord, maar toch vindt men nog die van het amphitheater, het theater, van een Neptunustempel en der villa's van Scaurus en Hadrianus. Gaëta is de zetel eens bisschops, en heeft tien kerken, waaronder, behalve de genoemde cathedrale van Erasmus, de kerk der H. Drievuldigheid, buiten de stad op eene rots gebouwd, uitmunt, welke rots bij den dood van Christus, ter eere der drieënheid, in drie deelen zoude geborsten zijn.

HET GEWETEN.

Toen Caïn doodsbleek en met vliegend haar, de boden
Van d' uitgebarsten storm, Gods aanschijn was ontvloden,
Verzeld van al zijn kroost, in dierenvacht gekleed,
Had hij, als de avond reeds zijn schaduw vallen deed,
Den voet eens bergs bereikt in de uitgestrekte vlakte.
Zijn gade en kindren, wie de bange togt verzwakte,
Vermaanden hem: laat ons hier rusten op deez' grond...
Maar Caïn sliep niet in en staarde peinzend rond.
Hij hief zijn hoofd omhoog naar 't zwijgend stargeflonker,
Hij zag een oog, dat straalde in 't diepst van 't nachtlijk donker,
En dat in 't duister steeds hem strak in 't aanschijn zag.
„'k Moet verder" sprak hij en barstte uit in luid geklag.
Hij wekte gade en kroost, wien zoete slaap verkwikte,
En vlugtte voort en voort, daar steeds hem 't oog verschrikte.
Reeds dertig maal verrees en kwijnde 't zonnelicht:
Nog trad hij spraakloos voort, beladen met het wigt
Van zijne schuld, bevreesd, nooit omziend, nimmer moede,
Door rust noch slaap verleid, hoe ver hij zich ook spoede.
Hij naakte d' oever van den vloed, die 't land omspoelt,
Eens Asser's grondgebied: hij sprak: deez' schuilplaats doelt
Mijn togt, want thans zijn wij tot 's werelds eind gekomen.
En toen hij nederzonk en hoopte op zoete droomen,
Toen blikte hij nog eens naar d' open hemelboog.
Een huivring greep hem aan, weêr zag hij 't dreigend oog.
„Verberg mij" riep hij en door schrik en vrees bevangen,
Vernam het droef gezin zijn onbestemd verlangen.
Weêr sprak hij Jabel aan, die 't eerst de veilge tent
Gebouwd heeft, toevlugt voor vermoeidheid en ellend:
„Laat toch het zeildoek van deez tente nedervallen,"
En 't vlottend tentdoek werd tot ligtbewogen wallen,
Rondom met looden wigt bevestigd, Tsilla vroeg:
„Thans ziet gij toch niets meer, thans is 't toch digt genoeg?"
Terwijl haar zachte blos den ochtendgloed weerkaatste.
Maar Caïns antwoord was: Ach, dat gij 't zeil verplaatste,
Nog staart het oog mij aan! Nu klonk de heilige eed
Van Jubal, die trompet en trommel had gesmeed.
„Laat mij het over thans een vaster muur te bouwen." (wen"
Hij bouwde een muur uit brons. „Nog blijft mij 't oog aanschou-

Klonk Caïns stem, die 't hoofd gesteund hield op den wand.
„Welnu" sprak Henoch „thans is mij de beurt, mijn hand
Bewerke een muur, zoo hoog, dat niets er door zal boren.
Een stad gesticht met burgt, met citadel en toren,
Een reuzenstad gesticht met vastgeschroefde poort!
En Tubal Caïn had de wekstem niet gehoord,
Of metselde de stad, die de eeuwen zou belagen.
Intusschen was het aan zijn broeders opgedragen,
Het kroost van Enos en van Seth van uit de stad
Te weren, en wie toch den drempel binnentrad,
Benam men 't ooglicht, en men schoot in 't blinde vreezen
Een pijl naar 't sterrenheer: 't graniet was opgerezen,
En ieder blok werd nog met ijzer overdekt,
De stad werd zoo geducht, zoo sterk, zoo uitgestrekt,
Als schiep haar helsche magt: de schaâuw der torenzwaarte
Omfloersde de vallei: een digte berggevaarte
Geleek de muur en op de poort werd ingesneên:
„Geen dring' hier binnen" en toen 't werk van staal en steen
Voleindigd was, toen sloot zich Caïn in den toren,
Nog in zich zelv' gekeerd; weer deed zich Tsilla hooren,
Van droefenis ontroerd: thans is u 't oog ontgaan.
Maar Caïns antwoord was: Nog ziet het oog mij aan!
Toen sprak de ontstelde: „'k Wil een schuilplaats *onder* de aarde.
Ik wil een eenzaam graf, waar nooit een blik nog staarde.
Geen blik aanschouw' mij meer, en *ik*... wil niets meer zien!"
Men dolf een peilloos graf, „thans smake ik rust misschien!"
Zoo riep hij uit en daalde in de ondoordringbre spleten
Der aard, maar toen hij op zijn zode was gezeten,
En 't onderaardsch gewelf zijn duizlend oog omsloot,
Toen zag nog 't oog *in* 't graf, dat hem geen ruste bood!

G.

(Naar het Fransch van VICTOR HUGO uit
zijn werk: La Légende des Siècles).

GIJSBRECHT VAN EGMONT.

Historische Novelle.

1036—1038.

Het jaar onzes Heeren 1036 werd op den oud-adelijken burgt van Egmont op eene treurige wijze aangevangen. Was het reeds aan iederen dienaar, welken men op het slotplein of in de voorportalen mogt ontmoeten, te zien, dat er iets droevigs daar binnen in de aanzienlijke woning moest plaats hebben — wie niet wist wat daar voorviel, kon zich moeijelijk het smartelijk tooneel voorstellen, dat zich daar vertoonde. Daartoe was een blik noodig in een der zalen van het kasteel, dat vereischte bekendheid met de personen dáár aanwezig en hunne omstandigheden. Die zaal droeg blijken van den bekenden rijkdom der heeren van Egmont; het was als of het er op toegelegd ware geweest, om reeds bij het eerste binnenkomen te doen gevoelen, dat al mogten de heeren van Brederode op edeler afkomst bogen, al was de geslachtslijst der Wassenaers van ouderen datum, al kon het geslacht der Arkels kloeker en meer heldenfeiten zijner telgen opsommen, men zich hier in de woning van het rijkste geslacht van Holland bevond. De prachtige tapijten aan de wanden en op den vloer, welke van Atrechtsche kunst getuigden, de fluweelen vouwstoelen waarop het Egmontsche wapen (zes dubbelde keepers het schild geheel vullende, eerst van goud, daarna van keel) gestikt was, maakten een schoon geheel met de kolossale, van gebeeldhouwde pooten voorziene eikenhouten tafel, met de sierlijke bewerking der gothische gewelven, met de kleurrijke wapenschilderingen op de in lood gevatte ruiten der hooge kruisramen, en het kostbare snijwerk van de breede, over het knappende vuur welvende schouwe. Ook het ledekant, dat zich aan de overzijde der ramen bevond, met zijn zijden overtreksels, schitterend gekleurde lakens, en fluweelen, met konijnenvachten gevoerde spreijen, was geëvenredigd aan de pracht van het overige; maar hij wien het tot legerstede strekte vormde eene droeve tegenstelling met die weelde. Dat prachtige ledekant was een ziekbed, en een enkele blik op hem die daar leed was genoeg om te bemerken, dat het

weldra een doodbed zou worden. Het ingevallen gelaat en de smartelijke trekken, maar meer nog de matheid der oogen deden het spoedig einde van den lijder voorzien. Men zou hem zoo als hij daar lag voor een zeventigjarige hebben aangezien, en die gissing was niet verre van de waarheid. Het was Wallingier, de zesde heer van Egmont, die hier na een negenenvijftigjarig bestuur over zijne heerlijkheid zijn einde naderde. Reeds gedurende twee jaren had zijn ligchaam strijd gevoerd tegen de tering, die ziekte zonder genade, en nu had de onverbiddelijke vijand zijne overwinning bijna voltooid; de krachten waren gesloopt, de laatste gloeijende koorts knaagde aan den reeds broozen levensdraad, en het oogenblik was nabij, waarop de rijke heer van Egmont gelijk zou staan met den minste zijner vasallen.

Drie andere personen bevonden zich nog in deze zaal. Eene vrouw, in de volle kracht harer jaren, verdiende wel in de eerste plaats te worden opgemerkt. Zij bezat eene rijzige gestalte; hare regelmatige gelaatstrekken, de bleekheid harer wangen, de liefdevolle blik, beurtelings naar de legerstede en op een twaalfjarigen knaap die naast haar stond, geworpen, gaven aan hare persoon iets eerbiedwaardigs. Zij was, ofschoon blijkbaar niet in plegtgewaad, toch rijk gekleed; een donker purperen gewaad sloot haar naauw om het lijf en deed de schoone vormen voortreffelijk uitkomen, terwijl de sleep en de ruime plooijen van het onderste gedeelte des kleeds iets vorstelijks aan haar voorkomen bijzetten. De breede, met gouddraad gestikte lijfgordel, waaraan de sleutelbosch en geldbuidel hingen, benevens het hoofdtooisel, dat in dien tijd getrouwde vrouwen ter onderscheiding van jonkvrouwen droegen, deden vermoeden dat men de vrouw des huizes voor zich zag. En zoo was het ook. Het was Helena van Brandenburg, de tweede echtgenoot van Wallingier van Egmont; die knaap, wien even als zijne moeder de tranen langs de wangen vloeiden, was hun zoon Dodo. Op het oogenblik dat wij het ons veroorloven een blik in die zaal te werpen, stond Helena met de eene hand op de eiken tafel steunende, en zag angstig en bezorgd op naar iemand, die even te voren lang bij het ziekbed getoefd had. Het was een man van ongeveer vijftigjarigen leeftijd, wiens kleeding hem als geestelijke kenmerkte van niet onaanzienlijken rang; de fijnheid

van zijn lijnwaad, en de buitengewone pracht van het gouden kruis dat hij om den hals droeg, deden genoeg zien, dat men geen gewonen monnik of ongeordend priester voor zich zag. Het was Reginald, de vierde abt van het beroemde Egmontsche convent; als biechtvader en vertrouwde vriend van den heer van Egmont, bevond hij zich aan diens sterfbed, terwijl hij tevens volgens het gebruik dier tijden, daar als arts zijne diensten bewees.

„Gij moet u op het ergste voorbereiden, edele vrouw!" klonk fluisterend zijne stem; „maar bezondigen wij ons niet met dit het ergste te noemen?"

„Ik gevoel de waarheid van hetgeen gij zegt, eerwaarde vader! in alle opzigten," antwoordde zij, terwijl de tranen haar overvloediger langs de wangen stroomden; „en mogt mijne regtmatige droefheid zondige gedachten bij mij hebben opgewekt, vereenig gij uwe gebeden met de mijne, dat zij mij vergeven worden."

„Ik eerbiedig de droefheid van uw gemoed, en zal voor u de bemiddeling der Heilige Maagd inroepen, dat gij gesterkt moogt worden, en vergiffenis moogt verwerven voor alle zondige gedachten," hervatte de abt; maar bedenk wat ik u bidden mag, edele vrouw! hoeveel er nu reeds is dat u tot troost kan strekken... Heeft Wallingier niet met regt den roem van vroomheid verworven? Is hij niet steeds een ijverig zoon der Heilige Kerk geweest? Heeft hij niet voor zijne armen en voor de kerk te gelijk gezorgd, toen hij aan het zeestrand tien huizen deed timmeren tot woning voor schamele lieden uit zijne heerlijkheid, en dat op voorwaarde dat zij den tienden visch zouden geven aan het convent van Egmont (1)? O! hij heeft gedurende zijn leven veel gedaan den menschen ten goede en Gode welgevallig; de Heiligen zullen zijne voorspraak zijn, wanneer hij na zijn verscheiden geoordeeld zal worden, want hij heeft hun steeds de eere gegeven, welke hun toekomt; zelfs heeft hij aan zee een kapelleken laten bouwen ter eere van Sint Agniet, en behoorde hij niet onder degenen aan wie God zijne bijzondere gunst en genade door een mirakel betoonde, toen zij in den strijd ter handhaving van grave Aernouts regten, schier van dorst

(1) De stichting van Egmond op zee.

versmachtten? Was het niet ook op zijne bede dat God de beek bij Winkel liet ontspringen? Laat dit alles u bemoedigen, edele vrouwe! Versmaad den troost niet, dien de Heer zëlf voor u heeft weggelegd. Niet dat ik u en mij zelven wil ontveinzen, dat er niet eene zaak is, welke ik vrees dat niet geschikt zal worden, alvorens uw echtgenoot den adem uitblaast, en welke tegen hem getuigen zal in het oordeel; maar na al hetgeen ik u zoo even herinnerde, mogen wij immers hopen, dat die vele daden van vroomheid overwegend zullen zijn, en dat het sterven voor Wallingier eene schrede zal wezen tot belooning voor het goede dat hij hier op aarde verrigt heeft. En zoo gij dat moogt doen, laat dan voor het overige uwe liefde voor hem ook hierin blijken, dat gij zijn naderen tot de zaligheid niet eene bezoeking Gods rekent."

„Ik dank u, eerwaarde vader! voor de welmeenende wijze waarop gij mij zoekt te troosten," sprak Helena. „Denk niet dat ik deze zaken over het hoofd zie; met vurige dankbaarheid stel ik mij dit alles voor den geest, en verlaat mij overigens op de barmhartigheid en de genade Gods, waarop mijn biechtvader in Brandenburg mij, van mijne vroegste jeugd af, vast leerde vertrouwen, in welk vertrouwen gij, heer abt, mij later bevestigd hebt. Ik dank God dat Hij mijnen echtgenoot tot op zulk een gezegenden leeftijd voor mij en ons kind heeft gespaard; en zoo de dood ons nu zal scheiden, ik vertrouw op de beloften, welke God gedaan heeft aan hen die in Zijn Zoon gelooven. Innig bedroefd moge die scheiding mij maken, voor wanhoop zal mij het geloof behoeden, en vol vertrouwen op verhooring, zal ik den hemel bidden voor de ziel van mijnen heer gemaal, en om kracht en sterkte, om aan ons kind zoo veel mogelijk het verlies zijns vaders te vergoeden. Maar die eene zaak, waarvan gij daar zoo gewaagdet, eerwaarde vader! beknelt mij het harte en ontneemt mij veel van mijne kalmte. Het grieft mij zoo innig, dat noch mijne pogingen, die op zijne liefde, noch uw aandringen, die op zijne godsdienstige overtuiging moesten werken, iets vermogten." Het was te bemerken, dat die zaak haar zeer ter harte ging, want in het vuur van haar spreken fluisterde zij niet meer als vroeger, maar sprak op vrij luiden toon: „maar zoo Gijsbrecht zelf....."

De kranke sloeg bij het hooren van dezen naam de oogen op, hief de handen krampachtig omhoog en zeide met doffe stem: „spaar mij, noem dien naam niet; hij zij vervloekt!"

II.

„Welke tijding brengt gij mij, heer abt?" Deze vraag op droefgeestige wijze uitgesproken door iemand in het gewaad der benedictijner monniken, klonk Reginald in de ooren; toen hij in zijn convent wedergekeerd, eene afgelegene cel binnen trad. De vrager was klein en tenger van gestalte, en zou zeker in de kleeding welke hij nu droeg niemands aandacht getrokken hebben, ware het niet, dat zijn gelaat iets zeer belangwekkends had bezeten. De fijne vorm van het geheel, de zwarte lokken die het bleeke van het gelaat sterk deden uitkomen, de schoon gevormde neus, en voorts de weemoedige glans der donkere oogen, gaven aan die trekken iets edels en innemends tevens. Dat hij niet was wat zijne kleeding hem deed schijnen, bleek genoegzaam uit den eerbied waarmede Reginald hem bejegende.

„Och dat het eene betere ware, heer domproost!" antwoordde de abt. „Heer Wallingier nadert zijn einde; ik denk niet dat hij den tweeden dag dezes jaars zal beleven."

De als domproost betitelde monnik hield zijne hand voor het voorhoofd en bleef eenigen tijd in die houding zitten.

„En is er over mij nog gesproken?" lispelde hij bijna onverstaanbaar, als vreesde hij het antwoord op zijne vraag te vernemen.

„Ja, heer Gijsbrecht!" antwoordde Reginald, „er is over u gesproken, maar dat spreken heeft tot nog toe niet de gewenschte uitwerking gehad; ik vrees dat de heer van Egmont den adem zal uitblazen, alvorens omtrent u tot andere gevoelens te zijn gekomen. Maar, Heilige Maria! wat deert u?" — — — voegde hij er in eenen adem bij, ziende dat de domproost ineen zeeg; hij wierp haastig wat water uit eene kruik op den linnen doek, welke voor dezen op de tafel lag, bevochtigde Gijsbrecht's slapen en hield hem het verkoelende vocht tegen het voorhoofd, tot dat hij weder teekenen van bewustheid gaf.

„Laat mij u eenig geneesmiddel toedienen, eerwaarde

heer!" liet Reginald toen dadelijk volgen, „gij zijt gansch ontsteld!"

„Het is reeds voorbij," hervatte Gijsbrecht. „Heilige God! waarmede heb ik het verdiend, dat mijn eigen vader mij vervloekt heeft, dat hij, op het punt van de eeuwigheid in te gaan, dien vloek weigert te herroepen! O vader Reginald! Gij kent mij, gij weet, met welken ijver ik mij steeds als geestelijke van mijnen pligt gekweten heb, hoe hoog ik den stand dien ik omhelsd heb en dien wij beiden bekleeden, waardeer; maar zoudt gij kunnen gelooven, dat ik mij soms met moeite weêrhoud den Heiligen God van onregtvaardigheid tegen mij te beschuldigen, en Hem, den Allerhoogste, rekenschap te vragen van het kwade dat mij wedervaart? O somtijds zou ik indien ik kon......"

„Houd op, heer domproost!" viel de abt hem in de rede. „Bespaar u zelven en mij eene godslastering. Zijn niet gedachten, als waarvan gij daar zoo even gewaagdet, zonde voor een iegelijk, en zijn ze niet doodzonde voor den priester die de wijding tot de Heilige dienst ontvangen heeft? Bid God, dat hij die verzoeking van u weere; bezweer op het voorbeeld des Heiligen Verlossers den satan, dat hij van u wegga!"

„Uwe berisping is billijk, eerwaarde vader!" hervatte Gijsbrecht, „maar gij zult u nu kunnen voorstellen, hoe groot eene smart mij den boezem moet folteren, dat zij mij tot zulk een uiterste kan vervoeren. Gij zult misschien zeggen, dat gij de oorzaak dier smart kent, en dus de wonden mijns harten peilen kunt; en 't is waar, gij weet er veel van, maar niet alles. Zet u neder en vergun mij voor u mijn hart uit te storten; het zal mij lucht geven, dat ik mijne rampen een anderen openbaar. Gij zult veel hooren wat gij reeds wist, maar ook veel, wat tot nog toe niemand geweten heeft. — Gij zult het immers den ongelukkige niet euvel duiden, dat hij om zijn boezem lucht te geven, uw geduld eenigzins op proef stelt?"

„Ganschelijk niet, heer Gijsbrecht!" hernam de abt. „Het vertrouwen dat gij in mij stelt vereert mij ten zeerste, en de zucht om uwe smart zoo mogelijk te verminderen en u te troosten, wekt in hooge mate mijne belangstelling voor het verhaal uwer rampen."

„Welaan dan!" zeide de domproost. „Luister naar hetgeen ik u zeggen zal. Daar echter in mijn verhaal levensvensgeheimen voorkomen, waarin buiten mij ook anderen zijn betrokken, moet ik u alvorens om geheimhouding verzoeken."

„Ik luister aandachtig en beloof u plegtig te zullen voldoen aan hetgeen gij verzoekt," verzekerde de abt.

„Gij weet dan," zoo ving Gijsbrecht aan, „dat heer Wallingier ongeveer in het tiende jaar zijner regering in het huwelijk trad met met Catharina, des hertogs dochter van Glocester. Zij was eene schoone vrouw, ook van geestes gaven gansch niet ontbloot. Geen wonder dat ieder den heer van Egmont gelukkig prees met zulk eene gade, vooral ook wegens het aanzien waarin hare familie in Engeland stond. Hij zelf was trotsch op zulk een schat, en toen twee jaren na dat huwelijk Catharina haren echtgenoot een zoon schonk, dacht Wallingier zijn geluk volkomen. Bezat hij ook niet alles wat hij wenschen kon? Bij zijne onderdanen had hij zich door het vele goede dat hij onder hen tot stand bragt en door zijne weldadigheid zeer bemind gemaakt; van elk der vasallen van Egmont werd hij om zoo te zeggen op de handen gedragen. Buitenaf had hij zich een grooten naam verworven door de dapperheid welke hij in den heilloozen strijd van graaf Aernout tegen de muitzieke Friesen betoond had. Eene schoone, geestrijke gade uit een aanzienlijk geslacht, en een zoon die den edelen stamboom zou voortplanten voltooiden zijn geluk. Welke vooruitzigten had die knaap! Wel mogt ieder zijn lot benijden en zich in zijne plaats wenschen, en het was niemand gegeven vooruit te zien, welk eene zee van rampspoed dien telg van den gevierden heer van Egmont te wachten stond. Die zoon was ik. — Maar de Heilige God had anders beschikt, dan de wereld verwachtte. — Gij ziet, eerwaarde vader! dat ik mijne kalmte heb weder gekregen. — Alles beantwoordde aan die gelukkige voorteekene tot aan mijn veertiende jaar. Als eenig kind werd ik steeds door mijnen vader getroeteld, was ik de oogappel mijner moeder; als vermoedelijk opvolger des heeren van Egmont werd ik reeds geëerd en gehoorzaamd door al de vasallen mijns vaders; onder de leiding van uwen voorganger, den zaligen abt Bruno, ontving ik godsdienstig en wetenschappelijk onderwijs, terwijl mijn vader mij in alle rid-

derlijke oefeningen tot voorganger strekte. Ik verdeelde mijne liefde tusschen mijnen vader en mijne moeder, en daarin vond ik mij gelukkig. Van hoe korten duur was dat geluk, hoe jong moest ik reeds mijne voorspoedszon in duisteren nacht zien ondergaan: Het was in den jare 1004; ik had mijn veertiende jaar bereikt. Een edelman van aanzienlijken geslachte, heer Pieter van Renesse genoot gedurende eenigen tijd de gastvrijheid van den Egtmontschen burgt; hij was, of heette ten minste, een boezemvriend mijns vaders, en een man van innemend voorkomen en groote beschaving, daarenboven zeer vriendelijk in den omgang, zoodat zijn verblijf op het slot mijns vaders, verre van de gezelligheid van den huiselijken kring te verstoren, ons allen tot vreugde verstrekte. O had hij nooit een voet in onze woning gezet! — Het was op St. Laurensdag van genoemd jaar dat mijn vader zich ter kerke had begeven. De heer van Renesse veinsde zich een weinig ongesteld te gevoelen en bleef daarom bij mijne moeder te huis. Ik was bezig mij met den zoon des slotvoogds in den tuin in het boogschieten te oefenen. Ik wist dat mijn vader naar de kerk was gereden, en het verwonderde mij zeer eenige oogenblikken nadat hij het kasteel had verlaten den hoefslag van zijn paard weder te hooren. Dadelijk snelde ik naar de heg welke den tuin van het rijpad scheidde, en vroeg mijnen vader, wat hem zoo schielijk terug voerde. „Och mijn jongen!" klonk zijn antwoord; „ik was nog niet verre van huis, toen ik bemerkte dat ik mijnen geldbuidel te huis gelaten had, en wanneer ik zonder dien mij ter kerke begaf, zou de teleurstelling van de armen onder mijne vasallen wat al te groot zijn; dus kom ik dien even halen.' Hij vroeg mij nog, of ik reeds een meester in het boogschieten was, en of ik Wouter, den zoon des slotvoogds, reeds in die kunst overtrof, en reed toen de voorpoort door naar binnen. Argeloos als een hert dat niets van de nabijheid der loerende jagers bespeurt, ging ik onbewust van hetgeen mij boven het hoofd hing, weder aan het spel. Daar hoor ik op eens de stem van een onzer dienaars, die mij haastig naar binnen riep; naauwelijks had ik een voet in huis gezet, of mijn vader kwam mij te gemoet, greep mij bij den arm en sleepte mij naar de kamer mijner moeder. De uitdrukking welke zijn gelaat

toen had u te beschrijven is niet wel mogelijk, ofschoon ik zelf ze mij nog duidelijk voor den geest kan halen. Eene doodelijke bleekte had zijn aangezigt overtogen, zijne gelaatstrekken waren strak als die eens dooden, zijne oogen stonden hol, en dreven woest in hunne kassen, als behoorden zij eenen waanzinnige. En wat moest ik daar zien in die kamer, waar hij mij bragt! Daar lagen op den grond uitgestrekt de lijken mijner moeder en des heeren van Renesse; een zwaard vol bloed dat er bij lag, benevens de roode plekken op den vloer toonden genoeg aan, op welke wijze zij het leven hadden verloren. Ik viel in zwijm en werd door een paar dienaren naar mijne kamer gebragt, en toen ik weder tot mij zelven kwam, was het mij alsof ik uit een bangen droom ontwaakte. Niet lang daarna kreeg ik bevel om voor mijnen vader te verschijnen. Toen ik zijne kamer binnen trad, had zijn gelaat nog dezelfde akelige uitdrukking behouden. Met bevende stem sprak hij mij aan: „Gijsbrecht!" zeide hij, wat gij daar zoo even gezien hebt was mijn werk; door mijne hand zijn Renesse en uwe moeder gevallen. Uwe moeder heb ik betrapt op het schendigste en schandelijkste waaraan eene vrouw zich kan schuldig maken; Renesse had de heiligste banden der vriendschap voor niets gerekend, en van mijn vertrouwen het gruwelijkste misbruik gemaakt dat zich denken laat. Mijn vloek treffe die beiden nog na hunnen dood. U wil ik niet meer onder de oogen hebben; een slechte boom brengt wrange vruchten voort. Gij, zoon eener meineedige moeder, zult den edelen stam van Egmont niet besmetten. Uwe moeder zij ook in u gevloekt!"

Na deze vreeselijke woorden gebood hij mij henen te gaan; ik begon te schreijen en poogde mijns vaders toorn door liefkozingen te doen bedaren, maar hij gelastte eenen dienaar mij weder naar mijne kamer te brengen, waar ik een uur daarna berigt kreeg, dat ik voor altijd van het slot verwijderd zou worden, en dat mijne aanspraken op het bestuur der heerlijkheid voor altijd vernietigd waren; dat ik ten dien einde ver weg in een klooster zou worden geplaatst, waar ik mij voor den geestelijken stand kon voorbereiden. Stel u nu mijne omstandigheden voor; als veertienjarige knaap plotseling bij het lijk mijner misdadige moeder gevoerd en onverdiend beladen met den vloek mijns vaders, de bronnen der liefde

waarin ik was opgekweekt in éénen slag verdroogd, de eene door misdaad, de andere door onregtvaardigen toorn! Ware het te verwonderen geweest, zoo van dien stond af aan krankzinnigheid mij hadde getroffen? Maar daarvoor bewaarde mij de genadige God. De groote levenstaak welke mij nu was opgelegd, bestond niet alleen in het gelaten dragen van mijn lot, maar ook in het bidden voor de ziel mijner moeder, door wier toedoen mij zoo veel leeds wedervoer, voor mijnen vader die mij zoo onregtvaardig behandelde. De hemel weet het, met hoeveel vuur en volharding ik mij van die taak tot nu toe gekweten heb; indien ooit de ziel eener afgestorvene daarboven vergiffenis heeft verworven door het gedurig en ootmoedig bidden en aanroepen der Heiligen van eenen die nog hier beneden toefde, dan heeft ook de ziel mijner moeder reeds plaats gekregen in de woningen der zaligheid. Voor mijnen vader heb ik echter nooit gebeden zonder de stille hoop, dat hij nog eens van zijne onregtvaardigheid zou terug komen. O! het was niet de begeerte om aan het hoofd der Egmontsche heerlijkheid te staan, niet het verlangen om eens als de roem van ons geslacht te schitteren, evenmin een tegenzin in den stand welken men mij had opgedrongen, die mij daartoe aandreven. Het was de zucht om de vaderlijke genegenheid te herwinnen, een heimwee des harten naar de eens genoten liefde, en daarbij een heilig verlangen om den vloek verder af te wenden, welke over mij was uitgesproken. Wat ik voor mijne moeder bad kon slechts de hemel geven; den vloek te herroepen stond geheel in de magt van hem wiens kind ik was. Moge God barmhartiger geweest dan mijn vader! Twee en dertig jaren zijn verloopen, sedert het heillooze woord over mij van Wallingiers lippen vloeide, en dat woord heeft zijne uitwerking niet gemist, en nu, nu mijn vader op zijn stefbed ligt, zijn alle pogingen om hem tot andere inzigten te doen komen te vergeefs!

Wat ik u tot nu toe verhaald heb, vader Reginald! was u waarschijnlijk bekend, ten minste wat de hoofdzaken betreft. Nu zult gij hooren, hoe zwaar vaders vloek over den zoon gewogen heeft, hoe dezen den lijdensbeker tot den rand gevuld werd.

Twee dagen na den noodlottigen St. Laurensdag werd ik

aan het geleide van een der monniken uit uw convent toevertrouwd, die mij tot aan de plaats mijner bestemming brengen zou. Hoe akelig was het mij te moede, toen ik het slot, waarop ik geboren was en waar ik zoo gelukkige dagen had doorgebragt, waarschijnlijk voor altijd moest verlaten! Hoe vele tranen stortte ik, toen ik een weigerend antwoord ontving op mijn verzoek, om mijn vader nog eenmaal te mogen zien en spreken! Alleen onze goede slotvoogd was daar om afscheid van mij te nemen, benevens de oude abt Bruno die mij troostte, zooveel in zijn vermogen was. Maar wat vermogen troostredenen tegen zulk eene smart!

Na een langen en moeijelijken togt kwamen wij te Keulen aan, waar vader Sicco (zoo heette mijn geleider) mij naar het klooster van St. Andries bragt. In dat gesticht bragt ik acht jaren door, en daar legde ik de klooster gelofte af. Dit laatste kostte mij geene opoffering — want de wereld had niets meer dat mij aanlokte. Och dat dit altijd zoo gebleven ware! — In het zevende jaar van mijn verblijf te Keulen gaf onze eerwaardige kloostervoogd, de abt Petrus mij te kennen, dat hij zich voor eenigen tijd uit ons convent zou verwijderen, ten einde den markgraaf van Brandenburg wiens oom hij was, een lang beloofd bezoek te brengen, en daar ik reeds sedert lang zeer in zijne gunst stond, zoo wegens mijne droevige ondervindingen, als wegens mijne bekwaamheden, noodigde hij mij uit, hem op dien togt te vergezellen. Ik nam zijn aanbod aan, en nam bij onze aankomst te Brandenburg met den abt mijn intrek in de markgrafelijke woning. Ik had vader Petrus verzocht daar niet van mijne vroegere lotgevallen te gewagen, wijl het mij hinderde daarover te hooren spreken, zelfs al waren het woorden van innig medelijden en beklag welke ik te wachten had. Niemand kwam daar dus te weten, wie broeder Theodoor (zoo was mijn kloosternaam) vroeger geweest was. De omgeving van het markgrafelijke hof was mij vrij onverschillig; geen der leden van het gezin van onzen gastheer boezemde mij belangstelling in, tot dat op den derden dag van ons verblijf aldaar, 's markgraven eenige dochter Helena, die gedurende eenige weken de gastvrijheid eener moeije genoten had, tot den huiselijken kring wederkeerde. Toen ontsprong een

nieuwe bron van lijden voor mij. De liefelijke verschijning dezer Helena maakte een diepen indruk op mij; ik kreeg dat meisje lief, en haar te beminnen was mij door mijne kloostergelofte verboden vrucht geworden. Aan mijne liefde voedsel te geven zou balsem op de wonde mijns harten hebben gegoten, maar mijn pligt noodzaakte mij zelf die wonden open te houden. Dat ik toen nog voor mijne moeder, wier misdrijf, voor mijnen vader, wiens onregtvaardigheid mij deze naamlooze ellende berokkend hadden, bleef bidden, is het gevolg van eenen zwaren strijd in mijn binnenste geweest. Niemand had ik voor wien ik mijn boezem dorst uitstorten, niemand mogt weten, wat mij het harte verscheurde, niemand was daar om mij te troosten. Slechts de minste openbaring mijner liefde aan haar die er het voorwerp van was, zou haar diep ongelukkig hebben kunnen maken, en mij zeker tot een meineedige gemaakt hebben, en ik kende de onzalige gevolgen van den meineed. Voor mij zelven alleen moest ik lijden. Groote God! de vier weken, welke ik daar in Brandenburg heb doorgebragt, hadden smarts genoeg voor een geheel menschenleven! Maar laat mij niet pogen u eenig denkbeeld van mijn lijden te geven; gij zult het nog eer kunnen gevoelen, dan ik het u beschrijven kan. Zoo had de vloek mijns vaders mij reeds getroffen! ——— Doch ik heb met de hulp des hemels mij zelven overwonnen. Het beeld van haar, die ik minde, van voor mijn geest uit te wisschen, vermogt ik niet; maar gij zijt de eerste wien ik die liefde belijd; geen woord daarover is ooit van mijne lippen gevloeid. Ik heb veel gebeden, en trof het mij diep, nu veertien jaren geleden te moeten vernemen, dat Helena de tweede vrouw mijns vaders geworden was, toch heeft geene afgunst mij bezield, maar heb ik den zegen des hemels over dat huwelijk afgesmeekt, niet alleen om Helena's, maar ook om mijns vaders wil; en toen ik vernam dat uit dit huwelijk een zoon geboren was die nu geheel in mijne vroegere regten zou treden, heb ik God gebeden dat Hij den jeugdigen Dodo voor rampen als de mijne mogt sparen, en hem al den voorspoed mogt geven, die in vroegere tijden voor mij was afgebeden.

Zie hier het verhaal mijner rampen. Voor het overige hebben de bekwaamheden, welke ik door aanhoudende studie

mijzelven verworven heb, mij tot de hooge geestelijke waardigheid gebragt, welke ik thans bekleed in het Sticht. Gij weet waarom ik herwaarts gekomen ben. Met eene straal van hoop op verzoening heb ik de reize aanvaard, om geen gerucht aan de zaak te geven, heb ik mij in deze nederige pij gedoscht. Zoo even hebben uwe tijdingen van het slot mijne flaauwe hoop den bodem ingeslagen, en ik vrage u, of nu mijn leed nog te dragen is. Mijn lijden schijnt nog niet voldoende te zijn; mijn bidden en strijden is te vergeefs geweest; kunt gij u er nog over verwonderen, dat ik mij nu als een van God verlatene gevoel?"

„Heer domproost!" zeide Reginald na eenige oogenblikken zwijgens, „met deernis heb ik uit uwen mond de reeks van rampen vernomen, die gij heb moeten ondervinden. Hoop kan ik u niet geven, maar wat ik u bidden mag, blijf den goeden weg bewandelen, dien gij reeds bij den aanvang van uw leed zijt ingeslagen; poog nogmaals u zelven te overwinnen, en bedenk dat voor hen die tot aan het einde volharden, de kroone der zaligheid is weggelegd!"

Beide mannen bleven geruimen tijd zonder te spreken over elkander zitten; Gijsbrecht met het hoofd in de hand, blijkbaar in nadenken verzonken, de abt hem met innig medelijdende blik aanstarende. Eindelijk stond de domproost van zijnen zetel op, en zeide op vast besloten toon, wat zeker de vrucht van zijn nadenken was:

„Nog ééne poging moet gewaagd worden; Reginald! wees gij mij nogmaals behulpzaam. Mogen God en St. Catharina ons steunen!"

III.

Heer Wallingier bevond zich op den achtermiddag van den dag van welken wij in het eerste hoofdstuk gewaagden, niet beter. Wel was hij meer bij zijn bewustzijn dan des morgens, maar het gloeijen zijner handen, de zwakte zijner stem en de akelige, benaauwde hoest door welken hij aanhoudend overvallen werd, toonden genoeg aan, in welke omstandigheden hij zich bevond. Het vuur knetterde onder de breede schouwe, en een zwak licht was in de zaal ontstoken. Bij het ziekbed zat vader Reginald en hield de hand des lijders in de zijne.

„Ik gevoel dat het niet lang meer met mij duren zal, vader Reginald!" sprak de kranke met zwakke stem. „Zijn mijne trouwe vasallen reeds bekend met mijnen toestand? Zeg mij, hoe is het hun te moede, nu zij weten, dat hun heer, dien zij negen en vijftig jaren gediend hebben, hun ontvallen zal?"

„Heer van Egmont!" sprak de abt, het doet mij goed u met zulk eene kalmte over uw naderend einde te hooren spreken. Uwe lieden zijn in zak en assche over u; gij zijt schier het eenige onderwerp hunner gesprekken, en elken oogenblik komen er aan de slotpoort met innige belangstelling naar u vernemen. Dat doet u goed, niet waar? O gij hebt het honderdvoud aan hen verdiend voor 't geen gij hun gedaan hebt, en het bewustzijn daarvan benevens de herinnering aan de diensten welke gij der Heilige Kerke hebt bewezen, moet nu een heerlijken invloed op uw gemoed uitoefenen. Wel den man wiens goede daden hem een zacht sterfbed spreiden; gelukkig hij die bij zijn einde met rustigen blik op de afgelegde loopbaan kan terugzien! Hem is de naderende toekomst geen vreeselijk schrikbeeld dat hem ontzet en pijnigt, maar een rooskleurig verschiet, waarnaar het harte hem met innig verlangen henen trekt. Maar wee degenen daarentegen, die zich bij het naderen van den dood hevige misdrijven of groote onregtvaardigheden te wijten hebben! De beelden van hen tegen wie hij ze gepleegd heeft, zal hij niet uit zijne gedachten kunnen verdrijven, en het denken aan het naderend oordeel moet voor zoo iemand vreeselijk zijn!"

De kranke werd door eene hevige hoestbui overvallen, en toen die bedaard was, bleef hij eenige oogenblikken liggen zonder te spreken; de uitdrukking zijner oogen gaf echter te kennen dat het bewustzijn niet van hem geweken was. Daarop sprak hij met sombere, en zoo mogelijk nog zwakkere stem dan vroeger:

„Gij doeldet weder op Gijsbrecht!... Dezen morgen heb ik mijnen vloek over hem herhaald."

„Uw geweten deed u dat gissen, heer Wallingier!" zeide Reginald daarop, „en ik wil het u niet ontveinzen dat ik om Gijsbrecht dacht, toen ik die woorden uitsprak. Het zij verre van mij, dat ik u in de omstandigheden waarin gij u

thans bevindt, zou willen kwellen. Maar toch — het is voor de laatste maal dat ik deze zaak aanvoer — bij het heil uwer ziele bezweer ik u, niet in die onregtvaardigheid te volharden. Uw vloek heeft misschien het levensgeluk uws zoons verwoest, en waarmede had hij dat verdiend? Heeft hij niet veertien jaren lang het geluk uws levens uitgemaakt, en was niet de misdaad en dood zijner moeder voor hem eene even heillooze ramp als voor u? Toen hebt gij op hem Catharina's meineed gewroken, waaraan hij niet meer schuld had dan gij zelf. Denkt gij niet dat in het oordeel waaraan gij zoo spoedig zult onderworpen worden, u deze onregtvaardigheid ten verderve zal strekken? Nogmaals in Gods en aller Heiligen naam, heer Wallingier, herroep dien vloek!"

De kranke liet een droef gesteun hooren, maar zeide niets. Reginald had hem nauwlettend gade geslagen en ging daarop dus voort:

„Gijsbrecht en haren verleider hebt gij gedood en nog na hunnen dood gevloekt. Die daad wil ik niet regtvaardigen, maar er bestonden redenen toe. Maar zult gij, zoo nabij het oordeel ook daarin volharden en vergeten dat er één is wien de wrake toekomt? Gij hebt veel goeds verrigt gedurende uw veeljarig leven, maar toch, zoo gij uw geweten raadpleegt, zal dat u antwoorden, dat gij verre van vlekkeloos voor Gods regterstoel verschijnen zult, en dat alleen de oneindige barmhartigheid en genade des hemels u kan behouden. Hoe zult gij daarop mogen rekenen, indien gij zelf onbarmhartig zijt, en hun die tegen u misdreven hebben, zelfs nadat zij door God geoordeeld zijn, niet wilt vergeven, terwijl gij daarenboven in groote mate onregtvaardig zijt geweest tegen eenen onschuldigen zoon? Tegen die onregtvaardigheid en onbarmhartigheid zullen uwe goede daden voor den troon des Vlekkeloozen niet opwegen. Tracht dan te herstellen wat gij daarin misdreven hebt; nog is het tijd. Verootmoedig u voor God, bid Hem om vergiffenis voor uwe zonden, en al waren zij als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw, al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wolle!"

Wallingier maakte eene koortsachtige beweging, rigtte zich half overeind en staarde eenige oogenblikken op een ebbenhouten crucifix dat aan een der kostbare wandtapijten

was vastgehecht; het was als of hij gevoelde, dat daar het afbeeldsel hing van het grootste werk van barmhartigheid dat God ten behoeve der menschen gewrocht heeft. Na eenige oogenblikken sprak hij sidderend:

„Zonde ... geregtigheid ... genade ... en zonk toen weder op zijne peluw neder. Toen hij de oogen weder opsloeg zeide hij bijna fluisterend:

„Ja, vader Reginald! Nu gevoel ik de waarheid uwer woorden; ik dank u dat gij mij gebragt hebt tot hetgeen ik nu ga doen, en de handen vouwende sprak hij verder: „Heere God! Wend Gij den vloek van het onschuldig hoofd mijns zoons; schenk zijner moeder en haren verleider vergiffenis gelijk ik het hun doe, en wees mij armen zondaar om Christus wille genadig!"

„Amen!" sprak Reginald, en zich van het bed verwijderende begaf hij zich naar de deur, opende en wenkte aan iemand die daar buiten stond om binnen te komen. Daar kwam Gijsbrecht ter zale in; hij ijlde naar de legerstede zijns vaders en knielde daar neder.

„Vader!" snikte hij, „lieve vader! wend uw oog nog eenmaal tot uwen zoon; ik ben Gijsbrecht dien gij eens verstooten hebt. O dat ik u nu eerst weder mag zien!"

Helena was nu ook met haren zoon bij het ziekbed gekomen, en schoon zij weder in tranen uitbarstte, was het haar toch aan te zien, hoe een harer dierbaarste wenschen stond vervuld te worden.

„Gijsbrecht, mijn zoon!" lispelde de kranke, „ik heb u onregtvaardig behandeld, en nu eerst zie ik dat in; ik heb God gebeden, dat Hij mijnen over u uitgesprokenen vloek in zegen moge verkeeren en mij mijne onregtvaardigheid moge vergeven. Kunt gij mij vergeven wat ik u heb doen lijden?"

„Vader!" antwoordde hij, „mijne vergiffenis hadt gij reeds twee en dertig jaren geleden, en mij vóór uwen dood met u verzoend te zien en van uwen vloek die mij zoo gedrukt heeft ontheven te zijn, vergoedt mij veel!"

„Dan kan ik het hoofd gerust nederleggen," zeide Wallingier schier onverstaanbaar. „Gijsbrecht! uw jeugdigen broeder Dodo en zijne moeder beveel ik u aan.... Helena! geef mij de hand..... Dodo..... Reginald! Bidt voor mij....."

Een benaauwde hoest overviel hem, een golf bloed stroomde hem uit den mond, en krachteloos liet hij het hoofd zinken.

Het derde uur van den volgenden dag telde heer Wallingier van Egmont niet meer onder de levenden. De domproost was gedurende al dien tijd niet van zijns vaders sponde geweken.

IV.

Twee jaren later treffen wij den domproost weder te Egmont aan. Wel had hij zich niet weder in de Benedictijnerpij gestoken, en droeg hij nu de aan zijne waardigheid passende kleeding, maar toch had hij weder in het Egmontsch convent eene cel betrokken, welker eenige meubelen bestonden in eene armoedige tafel, waarop een aarden waterkruik stond, in eene houten bank en een eenvoudig kruisbeeld dat aan den naakten wand was vastgehecht. Gijsbrecht had aan het laatste verzoek zijns vaders trouw voldaan en zijnen jeugdigen broeder met diens moeder niet uit het oog verloren. Met raad en daad had hij Helena bijgestaan in de opvoeding van haren Dodo, meer dan eens had hij de vermoeijende reis van het Sticht naar den Hollandschen duinkant ondernomen, om zich met eigen oogen te overtuigen, hoe het met de zaken op het Egmontsche slot stond, en ook nu was dit de reden, waarom hij zijne woonplaats verlaten had. Natuurlijk kwam hem, wanneer hij zich daar op den burgt zijns vaders bevond, de gedachte wel eens voor den geest, hoeveel invloed de vroegere treurige gebeurtenissen op zijnen toestand hadden uitgeoefend, hoe hij zelf heer van die rijke heerlijkheid zou geworden zijn, indien niet — — Maar daarover dacht hij dan niet verder door, want hij had geen tegenzin in den geestelijken stand, en gevoelde daarenboven, hoe dankbaarheid hem slechts paste wegens de nog tijdige verzoening met zijnen vader.

Iets anders was er dat meer invloed op hem had. Telken male, wanneer hij Helena had aangetroffen, was hij opgetogen geweest van bewondering voor haar. En waarlijk zij verdiende dit ten volle. Hadden de jaren veel van het frissche schoon uitgewischt dat op haar gelaat schitterde, toen Gijsbrecht haar voor het eerst leerde kennen, zeer veel was

daarvan nog overgebleven, en hare fraaije gestalte en regelmatige trekken mogten haar nog met regt eene schoone vrouw doen heeten. En dan, welk eene liefde voor den zoon die nu aan hare zorgen alleen was toevertrouwd; welk een kracht en ijver om zijne en hare belangen te handhaven! Maar die bewondering van den domproost mogt niet ontaarden in de vroegere liefde, en dit kostte hem menigmaal een harden strijd. Ook nu treffen wij hem in een van die oogenblikken aan, waarin de herinnering van het verledene en de ondervinding van het tegenwoordige zich te zamen voor zijnen geest plaatsten en hevig kampten tegen zijn pligtgevoel.

Hij was den vorigen dag op het kasteel geweest, waar hem ruime gelegenheid geschonken was, om Helena's voortreffelijke eigenschappen op nieuw op te merken. De belangen van den jongen Dodo hadden hem met haar in een vertrouwelijk gesprek gebragt; zij had hem verhaald dat zij reeds bij haar huwelijk geweten had, wat er met Wallingiers eerste echtgenoot had plaats gegrepen, en welke gevolgen dit voor den zoon van dezen had gehad; hoe zij bij het sluiten van haar huwelijk er vast op gerekend had, dat zij haren man wiens goedheid zij kende, en die haar zoo innig lief had, zou kunnen overhalen om jegens den zoon uit zijn eerste huwelijk niet langer onregtvaardig te zijn. Zij had Wallingier reeds dadelijk daarover willen spreken, maar daar het eene zaak van zoo kieschen aard was, had zij lang geaarzeld daarmede aan te vangen. Een geschikte gelegenheid had zich daartoe aangeboden bij de geboorte van haren Dodo. Toen had de heer van Egmont zijne vreugde te kennen gegeven, dat er weder een stamhouder voor zijn edel geslacht was, dat hij bij zijn overlijden de teugels van het bewind aan eenen zoon zou kunnen nalaten. Daarop had Helena hem aan zijn anderen zoon herinnerd, en hem gesmeekt dien weder in gunst en liefde op te nemen; maar Wallingier had haar toen ernstig en nadrukkelijk verboden, ooit weder een woord daarover te reppen. Na dien tijd had zij hare toevlugt tot zijdelingsche toespelingen genomen, de hulp van den abt Reginald ingeroepen, maar alles was te vergeefs geweest. Zij had hem betuigd, hoeveel vreugde het haar verschaft had, toen Wallingier op zijn sterfbed tot betere gedachten gekomen was, maar ook hoe zij innig medelijden

met hem had, daar het beloop zijner rampen ten gevolge had gehad, dat hij van het bestuur der heerlijkheid buiten gesloten was, en eenen stand had moeten omhelzen welke alle huiselijk geluk onmogelijk maakte. Zij had hem verklaard dat zij hem hoogachtte, vooral wegens de gelatenheid waarmede hij zijn lot droeg, dat zij hem dankbaar was voor de belangstelling welke hij haar en haren zoon betoonde; zij hoopte dat hij zich overtuigd zou houden van hare goede gezindheid jegens hem, en wenschte dat er iets was waarmede zij zijne belangstelling kon vergelden.

Toen had Gijsbrecht zich weder diep ongelukkig gevoeld. Hij was op het punt geweest haar te openbaren, dat hij haar vroeger gezien en liefgekregen had, dat die liefde verre van uit zijn hart verdreven te zijn op nieuw ontwaakt was, toen hij haar aan 't sterfbed zijns vaders had wedergezien, en nu met feller vlam dan ooit blaakte, nu hij uit haren mond zooveel belangstelling in zijn persoon en deelneming in zijne ongevallen mogt vernemen. Maar de gedachte aan zijnen pligt, de priestergelofte en de betrekking waarin Helena tot zijnen overledenen vader stond, hadden hem nog tijdig doen zwijgen. Neen, hij mogt haar niets openbaren, hij mogt alleen voor haar welzijn waken! Hij was des avonds weder naar het klooster gekeerd, en wat hem zoo dikwijls een slapeloozen nacht bezorgd had, had hem ook nu weder de nachtrust ontroofd. En nu de dag weder aangebroken was, lag hij daar in zijne cel voor het crucifix nedergeknield, en dankte God die hem den vorigen dag de stemme des gewetens zoo tijdig had doen hooren, en bad Hem om kracht tegen verdere verzoeking. Eenig gedruisch stoorde op eenmaal zijne biddende aandacht, de deur zijner cel werd haastig geopend, en verscheiden der vrome vaders Benedictijners stroomden naar binnen met hunnen abt Reginald aan het hoofd. „Moge God u en ons allen behoeden, heer domproost!" klonk zijne van angst sidderende stem. „Zoo even werd mij berigt dat eene horde woeste Friesen de Egmontsche grenzen zijn over getrokken en op het slot aanrukken. Onze conversen zijn in de wapenen, maar ik durf hen niet van hier láten gaan, daar ons klooster ook welligt een aanval dier woestaards te duchten heeft."

„Genadige hemel!" riep Gijsbrecht doodelijk onsteld uit, „is men op het slot daarvan onderrigt?"

„Den bode die ons de heillooze tijding bragt, heb ik dadelijk daar henen gezonden," zeide Reginald, „in de hoop dat men zich nog tijdig ter verdediging kan gereed maken."

„Maar wat zullen die weinige mannen tegen eene misschien tienvoudige overmagt verrigten! Wat staat eene zwakke vrouw als Helena te doen, wanneer de Friesen hare woning omsingelen?" vroeg de domproost nogmaals, ofschoon hij blijkbaar niet verwachtte, dat de goede abt hem die vragen op voldoende wijze zou beantwoorden; ten minste hij liet er dadelijk op volgen:

„Vader Reginald! goede raad is hier duur; één kans op uitredding schijnt mij nog mogelijk te zijn. De Friesen moeten als 't kan overvallen worden, alvorens zij het slot hebben bereikt. Hebben zij eens het kasteel genomen, dan is er aan geene redding meer te denken. Sta mij de helft uwer conversen af; de vijand zal allerwaarschijnlijkst alleen op het kasteel de oogen gevestigd hebben, ten minste geen gelijktijdigen aanval op 't klooster en op den burgt wagen, zoodat gij nog niet dadelijk in gevaar zijt. Ik zelf zal hen aanvoeren en, als God het wil, het onheil dat der edele vrouw van Egmont en haren zoon boven het hoofd hangt keeren."

„Maar, heer domproost!" viel Reginald daarop in, „uwe waardigheid, de zwakheid van uw gestel, de vermoeijenis van zulk eenen togt, het gevaar waaraan gij u blootstelt doen mij u zulk eene poging ten sterkste ontraden. Het is geene vrees voor mij en mijn convent welke mij daartoe nopen; de helft mijner conversen is ter uwer beschikking, maar blijf gij hier en wacht geduldig den uitslag af."

„Neen mijn besluit staat vast, vader Reginald!" hernam Gijsbrecht; „niets zal mij weêrhouden van hetgeen ik mij voorgenomen heb. Laat uwe mannen zich gereed maken, terwijl ik mij in een pantser steek en het zwaard aangord. De belofte aan mijnen vader, op diens sterfbed gedaan, maakt het mij tot een heiligen pligt Helena in alles tot beschermer te verstrekken, en doet mij niet aarzelen iets te ondernemen, dat eenigszins in strijd is met mijne waardigheid."

Nog vele bedenkingen bragt de goede abt in het midden, maar alle te vergeefs, en niet lang daarna had de domproost zijn geestelijk gewaad met de krijgsmans-uitrusting verwisseld, en verliet hij het klooster aan het hoofd van een twintigtal wel gewapende conversen. Zij trokken regelregt op het kasteel aan, waar de grootste schrik en verwarring heerschte. Gijsbrecht vervoegde zich terstond bij den slotvoogd, die alle moeite aanwendde om den jongen Dodo tot bedaren te brengen. Deze veertienjarige knaap brandde van ongeduld om mede de eer van zijn stamhuis te handhaven, en zelf mede den Friesen hun buit te betwisten, en werd alleen door het uitdrukkelijk verbod zijner moeder wederhouden om aan zijne vurige begeerte te voldoen.

„Berigt vrouw Helena dadelijk mijne aankomst," was Gijsbrecht's eerste woord tot den slotvoogd die hem deels door de gewone kleedij, deels door den schrik welke hem overmeesterd had, niet herkende.

„Snel liever terstond onze gewapende mannen te hulp met uwe dappere conversen; onze edele vrouw heeft zich in haar vertrek teruggetrokken om Gode en zijnen heiligen bijstand af te smeeken," hernam de oude, terwijl hij Gijsbrecht, die zich naar binnen wilde begeven, tegenhield. — „Zij heeft uitdrukkelijk bevolen, dat niemand wie het ook zij haar vrome aandacht kwam storen."

„En wie voert Egmont's weerbare mannen aan?" vroeg de domproost; „zij zijn toch niet als eene toomelooze bende zonder hoofd uitgetrokken?"

„Neen; een edelman in zwarte wapenrusting voert hen aan," antwoordde de slotvoogd; „wie hij is, van waar hij kwam, weet niemand onzer. Toen vrouw Helena zich naar haar vertrek begaf, en mij den uitdrukkelijken last had gegeven om niemand tot haar toe te laten, alsmede om den strijdlust van onzen jeugdigen heer te bedwingen, zeide zij voor eenen dapperen aanvoerder harer troepen te zullen zorgen, en zie een half uur later stond een vreemde ridder, die uit vrouw Helena's vertrekken kwam, voor ons. Hoe en wanneer hij in het slot gekomen was, was ons een raadsel; veel minder nog konden wij gissen, wie hij was, daar hij zijn visier zorgvuldig gesloten hield. Hij sprak zeer weinig, maar gaf alleen te kennen, dat hij aan het hoofd van Egmont's dapperen

den aanval der Friesen hoopte af te slaan; daarop is hij met onze krijgers uitgetrokken."

„Genadige Hemel!" riep Gijsbrecht uit, terwijl eene doodelijke bleekte zijn gelaat overtoog. „Ik vermoed.... maar laat mij door naar de vertrekken van Helena; in Godes naam, laat mij door! Ik ben Gijsbrecht van Egmont; de edele vrouw heeft mij ongetwijfeld niet onder haar verbod begrepen."

„Vergiffenis, duizendwerf vergiffenis, eerwaardige heer!" viel de slotvoogd terstond hierop in. „Ik heb u niet herkend, anders ware u van mij eene meer aan uwen stand voegende behandeling te beurt gevallen. Maar wie zou een Utrechtschen domproost in het gewaad van eenen Egmontschen convers herkennen, en......"

„Mijne vergiffenis zij u geschonken," hernam Gijsbrecht haastig, „maar het is nu geen tijd om woorden te wisselen. Laat mij toe tot vrouw Helena!"

„Nu, in 's Hemels naam!" sprak de oude, „maar de edele vrouw had mij zoo streng verboden iemand toe te laten."

Gijsbrecht had het laatste tegenstreven van den ouden dienaar niet gehoord, en was reeds naar boven gesneld. Hij klopte aan de deur van Helena's kamer, maar kreeg geen gehoor, en nadat hij dit een paar maal met even ongunstigen uitslag had gedaan, rukte hij onstuimig de deur open, en vond het vertrek ledig; een ander vertrek, gewoonlijk door de vrouw van Egmont bewoond, werd daarna door hem onderzocht, maar ook daar vertoonde zich niemand. Alleen deden eenige hier en daar nedergeworpen vrouwenkleederen gissen, dat de kamer in haast verlaten was.

„Zoo is dan wat ik vermoedde waarheid!" zuchtte de domproost. „Edelaardige Helena! gij zijt dan uitgetogen om uw zoon en zijn eigendom te redden; als altijd overtreft gij weder het ideaal, dat ik mij eens van u gevormd had. Gij hebt het gevaar, waaraan gij u blootsteldet over het hoofd gezien, gij hebt de zwakheid uwer sekse vergeten, en met het mannelijk gewaad tevens mannenmoed aangegord. Maar zult gij nu het slagtoffer worden van uwe edelmoedige dapperheid? Zal de ruwe hand van een woesten Fries u doen vallen? O moge ik in Godes hand het werktuig zijn om dat te verhinderen! Mijne liefde heb ik u niet mogen openba-

ren, zij het mij gegund u het leven te redden. Op Gijsbrecht! Niet getoefd!"

Hij snelde naar beneden, gunde zich den tijd niet om den jongen Dodo en den slotvoogd zijne bevindingen mede te deelen, en trok met zijn conversen op in Zuid-Oostelijke rigting, want van dien kant bedreigden de Friesen de Egmontsche bezittingen; naar die zijde waren de Egmontsche gewapenden den vijand tegengetrokken.

V.

Reeds meer dan anderhalf uur had Gijsbrecht met zijne conversen in de opgegeven rigting het land doorgetrokken, eer hij iets van de Friesen en hunne bestrijders bemerkte. Ongeduld en bezorgdheid voor het lot van Helena kampten in zijn boezem. Stilzwijgend rukte hij aan het hoofd der zijnen voorwaarts en allerlei sombere gedachten doorkruisten zijn geest. Indien men zich eens in het opgeven van de rigting vergist had, indien de hulp eens te laat kwam, en Helena met de haren reeds als slagtoffers der vijanden gevallen waren . . . . maàr neen, daar ontmoeten hem eenige dorpers; die gelukkig in staat zijn hem op het spoor te brengen.

„Wanneer gij nu een weinig meer duinwaarts voortrukt, zult ge weldra de plaats bereikt hebben, waar de Egmontsche mannen den Frieschen invaller hebben aangetast. Luister slechts . . . . hoort gij daar het gerinkel der wapenen niet en het geschreeuw der strijdenden? Verontrust u niet dat gij te laat zult komen, want zoo even pas heeft de eerste aanval plaats gehad; maar rept u toch, want de overmagt der Friesen is groot. Wij gaan eenige vrienden halen en komen u zoo te hulpe; wij hopen te toonen, dat een Kennemer steekmes geen Friesche knijf vreest, dat onze dorschvlegels voor de knodsen der vreemden niet behoeven onder te doen."

Zoo sprak een dier landlieden, en Gijsbrecht moedigde nog eens zijn conversen aan.

Niet verre van Alcmare was het tooneel des strijds. Reeds spoedig begon de domproost te zien, wat hij kort te voren slechts had kunnen hooren. Hij nam alles nog eens zoo

goed hij kon op, en begreep teregt, dat hij met zijne manschappen, langs eenen omweg om de kampplaats heen moest trekken, en zoo de Friesen in den rug aantasten.

Wij laten hem dit doen en werpen ondertusschen een blik op het tooneel des strijds. Het was een der vele plaatsen in Kennemerland, waar de natuur bijzonder kwistig met haar schoon was geweest. Op korten afstand van de duinen gelegen, en daarvan slechts door kreupelhout gescheiden, was de uitgebreide vlakte aan de overige zijden bijna geheel door bosch omgeven. Schier alle boomsoorten, welke in deze streken te huis behooren, schenen daar hunne vertegenwoordigers te hebben. Men zag er den reusachtigen eik, den statigen beuk, den zilveren abeel, den ritselenden peppel, den bewegelijken berk, als broeders van één huisgezin onder het blaauwe hemelgewelf te zamen wonen. Het jaargetijde waarin het bovengemelde plaats greep, was het meest geschikt om het natuurschoon in al zijne volheid te doen uitkomen. Het was een heerlijke Octoberdag, en een liefelijk herfstwaas lag over het geheele landschap, dat, hoewel nooit eentoonig, nu met een bijzonderen rijkdom van tinten schitterde.

Wanneer den mensch iets bijzonder gelukkigs is overkomen, strekt dat gelukkige hem dikwijls tot voorwerp zijner droomen; maar dan droomt hij het zich niet, zooals het zich in de werkelijkheid heeft voorgedaan, maar oneindig heerlijker, meermalen onmogelijk schoon. Het is alsof de natuur in het najaar even zoo doet, of zij bij het denken aan den naderenden winterslaap zich in een droom nog het liefelijke der lente en het krachtige van den zomer herinnert, het schoon dier beide saizoenen vereenigt en met nog heerlijker waas overkleedt, en dan den mensch het aanschouwen van haar betooverend droombeeld gunt.

De wijze waarop het landschap gestoffeerd was, leverde weder een der menigte blijken op van der menschen ongevoeligheid voor het natuurschoon; ten minste het was niet te denken, dat het op één der lieden, die zich op de vlakte bevonden eenigen indruk maakte.

Daar werd hevig gestreden. Aan den duinkant, op weinig voeten afstands van het kreupelhout, waren de Friesen geposteerd. Hun kleederdosch en wapenen te beschrijven is schier onmogelijk, want daarin kan men zich moeijelijk bonter

verscheidenheid voorstellen. Er waren er te paard en te voet, men zag er met blinkende pantsers en helmetten, maar ook velen in het nederig dorpsgewaad. Sommiger wapenen waren het ridderzwaard, de krijgsmansspeer en de taaije boog, maar zeer velen behielpen zich met zware knodsen, aksten en scherpe steekmessen. Van eene geregelde slagorde was bij hen weinig te bespeuren; zij waren alleen sterk door hun verbazend aantal. Geheel anders was het met hunne tegenpartij gesteld. Wel waren ook daar eenige dorpers met hunne landelijke wapens te bespeuren, maar allen stonden daar onder één bevel, en dit gaf wel kans dat de strijd door de Friesen niet oogenblikkelijk zou worden beslist; maar de overmagt was te groot dan dat er eenig uitzigt was op voordeeligen uitslag voor de Egmontsche schare. Men kon echter zien dat elk hunner voornemens was zich tot den laatsten ademtogt tegen de Friesen te weren, en niet het minst bespeurde men dat aan hunnen aanvoerder, den edelman in zwarte wapenrusting, dien men steeds daar te zoeken heeft, waar het gevecht het heetst is.

De Kennemers hadden den vijand op het onverwachts verrast, en daardoor aanvankelijk kleine voordeelen behaald, doch nu hunne bestrijders van den schrik waren bekomen, deden deze hunne meer dan tien dubbele overmagt aan de kleine bende gevoelen. Reeds vele Friesen zijn gesneuveld door de wapenen der Egmontsche mannen, maar ook reeds menige dezer laatsten is gevallen. Dikwijls is ook de zwarte ridder in gevaar geweest, maar nog altijd hebben zijne vlugheid en dapperheid hem gered en verscheiden zijner aanvallers heeft hij met zijn zwaard hunne stoutmoedigheid doen boeten. Steeds woedender wordt de strijd, maar helaas! steeds hopeloozer de toestand der Kennemers. Reeds hebben zij zich vele ellen laten terugdringen van de plaats, waar zij bij den aanval stonden, en er scheen geen ander uitzigt te zijn, dan dat zij allen man voor man door den vijand zouden worden afgemaakt. In het gedrang van den strijd heeft de zwarte ridder zich wat veel vooraan gewaagd en is hij nagenoeg geheel van zijne bende afgesneden geworden; het is te bespeuren, van hoeveel belang de Friesen het rekenen, dat hunne tegenpartij van zijn aanvoerder wordt beroofd, want velen dringen zich om den ridder henen, die zich echter dapper verdedigt. Daar

is een der bespringers behendig genoeg, om zijne speer te stooten in een der harnasvoegen van 's ridders paard; het edele dier verheft zich nog eenmaal steigerend, en stort daarna dood neder, terwijl het zijn berijder in den val medesleept. Deze weet zich echter spoedig weder op te heffen, en schijnt zijn leven niet te willen derven dan ten koste van dat van vele zijner aanvallers; woedend slaat hij met het zwaard om zich henen, en geen der Friesen waagt het hem naderbij te komen. Maar slechts weinige minuten zal de strijd nog kunnen duren; reeds is het merkbaar, hoe de slagen van den dapperen strijder verflaauwen, en de vijanden maken ijverig daarvan gebruik om digter met hun speeren op hem aan te dringen. Plotseling echter wenden allen zich van den ridder af; daar doet zich het schallen eener klaroen van achter het kreupelhout hooren, en onverwachts voelen de Friesen, reeds overmoedig op den tot nu behaalden triomf, zich van achteren aangetast. Het grootste gedeelte der ongeordende bende neemt van schrik verslagen de vlugt. Gijsbrecht komt met zijne manschappen, waarbij zich verscheiden gewapende dorpers hadden gevoegd, uit het kreupelhout te voorschijn. Met de weinige, nog overgebleven Friesen wordt een korte, maar hardnekkige strijd gevoerd, waarin wel eenige Kennemers het leven laten, maar waaraan geen der vijanden levend ontkomt. De domproost wil zich zegevierend over het slagveld een weg banen naar den ridder in zwarte wapenrusting, dien hij alleen kent, dien hij van den dood gered heeft. Naauwelijks is hij echter eenige schreden voorwaarts gegaan, of daar snort van uit het kreupelhout een verraderlijke pijl, welke hem in den hals treft. Stuiptrekkend valt hij neder, en weinige oogenblikken later geeft hij in de armen van den zwarten ridder den geest. Zijn laatste woord was: „Helena!"

Luide klonk het gejubel der zegevierende Kennemers, toen zij ontdekten, wie hen met zooveel moed en beleid had aangevoerd. Groot was de lof welke der vrouwe van Egmont van alle zijden te beurt viel, wegens haar manhaftig gedrag. Ook aan de nagedachtenis van den domproost, die niet geaarzeld had zijne vreedzame stool met het krijgsgewaad te

verwisselen, en door zijne tusschenkomst aan den strijd eene zoo gelukkige wending had gegeven, viel ongeveinsd huldebetoon ten deel. Nog vele jaren na dezen strijd verhaalde geen der Egmontsche vasallen van vrouw Helena's heldenmoed aan zijne kinderen, of hij gewaagde tevens van den edelen domproost Gijsbrecht, die tegen de Friesen zoo dapper gestreden, en in dien strijd het leven gelaten had. Van den strijd, dien Gijsbrecht in zijn binnenste gestreden had, kon de verhaler den aandachtig luisterende kleinen niets mededeelen, want dien kende God alleen.

D.

DE ONTDEKKING.

(Naar het Deensch van J. L. Heiberg.)

DOOR

S. DE B....

Nadat ik mijne studiën voleindigd had aan de hoogeschool van Koppenhagen, woonde ik in eene der stilste wijken van de stad in een klein appartement, dat ik zamen gehuurd had met een anderen student, met wien ik gedurende onze akademische loopbaan eene innige vriendschap had gesloten, zoo innig, dat ik mij niet gelukkig gevoelde als ik mij niet dagelijks in zijnen omgang mogt verheugen. Ik weet ook zeker dat niemand, die Rudolf N. gekend heeft, zich daarover zal verwonderen; en ik weet zeer goed dat onze gemeenschappelijke kennissen en medestudenten mij altoos de voorkeur misgunden, die hij aan den omgang met mij schonk, terwijl allen zonder uitzondering hem hielden voor hetgeen hij werkelijk was — een hoogst begaafd en edel jongmensch. Wij waren beiden uit Jutland, beiden dominé's-zonen, waren beiden pas gepromoveerd, en moesten nu zien dat wij geplaatst wierden. Om verschillende redenen maakten wij echter met het zoeken naar eene vaste betrekking geen haast, doch voorzagen in ons onderhoud door les geven, hetgeen ons wel geen overvloedig, maar toch een fatsoenlijk bestaan opleverde. Ofschoon wij zamenwoonden, zagen wij toch elkander zelden voor 's avonds laat, daar degene die het eerst te

huis kwam nooit naar bed ging voordat ook de andere te huis was gekomen; en dan plagten wij elkander mede te deelen wat wij in onze avond-gezelschappen zoo al gehoord en gezien en opgemerkt hadden. De plaats, die wij het meest zamen bezochten, was de schouwburg. Van al de genoegens der hoofdstad was dit ons het allerdierbaarste, ja, zoo dierbaar, dat wij menigmaal iets hetgeen wij werkelijk noodig hadden uitspaarden, om ons dat genot voor verstand en hart niet te behoeven te ontzeggen. Nooit voelden wij ons opgewekter te moede, dan wanneer wij arm in arm uit deze onze lievelingsplaats kwamen, en vooral was Rudolf dan in zulk eene geestdriftige stemming, dat ik steeds de nachtelijke uren (want een groot gedeelte van den nacht ging daarmede heen), die wij dus in vertrouwelijke zamenspreking doorbragten, als de schoonste van mijn leven beschouwde. Ik heb nooit een tweeden gekend, die zoo de gaaf bezat als hij, om personen en toestanden naar het leven voor te stellen. Zijne rijke verbeeldingskracht, zijn diep gevoel, bragten zijne toehoorders in de hoogste verrukking, en het was ieder te moede alsof men zelf beleefde wat hij met eene wegslepende welsprekendheid schilderde. Vooral treffend was de hartelijkheid, waarmede deze jongeling, die in alle gezelschappen zoo gezien was en gezocht, gehecht was aan zijne eenvoudige landelijke geboorteplaats. Het is altijd belangwekkend iemand te hooren spreken over de momenten, die epoque gemaakt hebben in zijn leven. Ieder, die zelf slechts naar waarde den indruk van zulk een moment heeft ondervonden, kan ook verzekerd zijn dat hij deelnemende toehoorders zal vinden, wanneer hij dien indruk duidelijk en ongekunsteld verhaalt. Hoe begeerig moest ik dan niet luisteren naar Rudolfs levendige schilderingen van datgene, dat hem het naast aan het hart lag! — Zijn zelfbewustzijn, zeide hij, was het eerst ontwaakt bij de smart, die hij als een zevenjarig knaapje ondervonden had bij den dood zijner moeder, den eigen dag toen zij zijne eenigste zuster ter wereld had gebragt; en zijn beter ik was het eerst ontwaakt bij de blijdschap, die hij had ondervonden, toen die zelfde zuster twee jaren geleden terug was gekomen in het vaderlijke huis, waar zij geen voet gezet had sedert hare prilste jeugd, daar zij was opgevoed in Altona bij eene tante van moeders zijde, en eerst na den dood van

deze was zij teruggekeerd naar haren vader, juist terwijl Rudolf in de zomer-vacantie over was gekomen naar huis. — Niets was verrukkender dan de beschrijving die hij gaf van die jonge Pauline en hare aankomst in het vaderlijke huis, van hare schoonheid en bekoorlijkheid, die zelfs de bewondering gaande maakte van den eerbiedwaardigen vader; haar min of meer vreemde tongval, de smaakvolle rouwkleeding, eveneens naar eene vreemdachtige mode gesneden, hare kinderlijke blijdschap over het weerzien van hare allernaaste bloedverwanten, getemperd door de nog zoo versche droefheid over den dood van hare moederlijke vriendin — dat alles was eene treffende schildering. „O!" zeide hij, „als gij haar hadt zien weenen! als gij haar hadt zien lagchen! geen mensch lacht of weent zoo als zij! Als zij lacht is haar gelaat zoo schalkachtig schoon, de aanminnigste kuiltjes sieren dan hare wangen op gelijken afstand van een paar rozige lipjes; en als zij weent vertrekt zij niet haar gezigt gelijk andere menschen, neen, een onbeschrijfelijke weemoed zweeft dan om haren mond, en groote tranen wellen zacht en stil uit hare groote oogen. Geen mensch heeft een hart, zoo ijzerhard, dat het ongeroerd zou kunnen blijven bij zulke tranen. Er is geen tweede gelaat zoo vol uitdrukking, er is geen tweede gemoed zoo vatbaar voor indrukken en gewaarwordingen; ieder diep of edel gevoel, elke diepe of edele gedachte begrijpt zij dadelijk; elke zuivere toon, al is die ook nòg zoo zacht, vindt dadelijk eenen sympathetischen weerklank in hare borst."

Als ik Rudolf zoo hoorde spreken, konde ik menigmaal den heimelijken wensch niet onderdrukken: „Het zou een geluk wezen als dat meisje zijne zuster niet was! Want waar zal hij ooit eene bruid kunnen vinden, die hem meer met betoovering vervult dan zij?" Het duurde, helaas! niet lang, of eene ongelukkige omstandigheid regtvaardigde mijn voorgevoel.

Op zekeren dag ontving Rudolf een brief van zijnen vader, waarin deze hem mededeelde, dat een jong, schoon en rijk man uit de nabuurschap aanzoek had gedaan om Pauline's hand en hart. Zooveel is zeker, dat den eigen dag, toen die brief door den brievenbesteller de voordeur ingebragt werd, onze goede engel de achterdeur uitvlood; want nauwelijks

had Rudolf die tijding gelezen, of hij werd aangegrepen door zulk eene, ik zou bijna willen zeggen, jaloersche smart, dat hij er dien zelfden avond eene zware koorts van kreeg, en verscheidene dagen lang ziek te bed moest blijven. Van dat oogenblik af was zijne rust verloren, een diep leedgevoel, eene volkomene verstrooidheid van gedachten maakte zich van hem meester; ja, zelfs het berigt, hetwelk al spoedig op de eerste tijding volgde, dat Pauline op de meest bepaalde wijze het aanzoek van den rijken jongeling van de hand had gewezen — hoezeer dit berigt hem eenigermate gerust stelde — vermogt toch niet geheel het bedroevende licht uit te blusschen, dat bij die gelegenheid voor hem was opgegaan. Zijne levendige opgeruimdheid keerde wel dikwijls terug, doch slechts periodiek, om afgewisseld te worden door uren en dagen van somberheid; was hij in zulk eene stemming, dan waren zijne gewone bezigheden hem tot een vreeselijken last, zijne gezondheid leed in het oog loopend, en zelfs in onze vertrouwelijkste oogenblikken noemde hij toch nooit meer Pauline's naam.

Op eenen avond, toen hij juist eenen goeden dag gehad had, stonden wij te zamen in den bak van den schouwburg, en tegen het einde van de voorstelling, terwijl het scherm neer was en men zich verlustigen konde aan het bekoorlijke schouwspel, dat alsdan de loges aanbieden in het aan vrouwelijke schoonheden zoo rijke Koppenhagen, werd de aandacht van ons beiden te gelijk getroffen door eene dame in eene loge, niet ver van de plaats waar wij stonden. Nooit in mijn leven heb ik schitterender schoonheid en betooverender pracht aanschouwd dan op dat oogenblik, en zeer te regt merkte Rudolf aan, dat het iedereen vrijstond de vrouwelijke schoonheid te vergelijken bij bloemen, maar dat hij de schoonheid van deze dame vergelijken moest bij edelsteenen en goud. Hare rijke hairlokken en vlechten schitterden met eenen gulden gloed, hare oogen, haar verblindend blank voorhoofd en hals schenen een glinsterend lichtschijnsel af te werpen rondom de plaats waar zij zat; hare schoone, rustige gelaatstrekken, hare gansche idéaal-vormige gestalte zag er uit als een uit wit elpenbeen en edele metalen vervaardigd meesterstuk van Phidias, bestemd voor den tempel van deze of gene godin. Wij besloten, om deze tot bewondering dwin-

gende schoonheid nog meer van nabij te kunnen zien, dat wij post zouden gaan vatten aan de deur van hare loge, zoodat zij ons noodwendig voorbij zou moeten komen als zij den schouwburg verliet; en wij spraken af, dat wij haar dan op eenen betamelijken afstand zouden volgen, om, zoo mogelijk, te weten te komen wie die onbekende schoonheid was, die in zoo hooge mate onze opmerkzaamheid en nieuwsgierigheid had gaande gemaakt. — Het stuk was dan ook nog in lang niet afgespeeld, toen wij ons naar de ons zeer goed bekende loge-deur begaven; en daar bleven wij geduldig wachten. De een voor en de andere na verliet zoowel deze loge als de loges links en regts, de schouwburg werd ledig, de toezigters gingen rond, alle loge-deuren werden opengedaan en — de schoone dame was verdwenen. „Zij zal heengegaan zijn juist op het zelfde oogenblik toen wij den bak uitgingen," zeide ik. „Of," merkte Rudolf aan, „het is geen aardsch wezen, maar eene fee of eene nimf uit hooger sfeer."

Zoo sprekende waren wij buiten den schouwburg gekomen, en bij den eersten voetstap op straat trapte Rudolf op iets, dat hij opraapte en een sleutel bleek te zijn. — „Dat is vast een kamer-sleutel, naar den vorm te oordeelen," zeide hij; „wie weet hoe degene, die hem verloren heeft, er in verlegenheid door zit." Wij liepen een oogenblik op en neer om te zien of er niemand kwam om naar den sleutel te zoeken, doch te vergeefs. Rudolf stak hem in zijnen zak, en daar ook de naastvolgende dagen de eigenaar niet was op te sporen, droeg hij den sleutel nog altijd bij zich. Het was een zeer alledaagsche en eenvoudige sleutel, en met dat al was zijne verbeelding er schier aanhoudend mede bezig; hij haalde hem ieder oogenblik uit zijnen zak, bekeek hem dan eene heele poos, en verdiepte zich in allerlei fantastische bespiegelingen.

„Ik vind het zulk een net sleuteltje," zeide hij op zekeren dag; „de deur, waarop het past, is stellig ook een net deurtje: wist ik dat deurtje maar te vinden! Ik ben bijna overtuigd dat het een minnaar is, die dit sleuteltje verloren heeft. Het is vast een talisman, waarmede hij zich een uurtje van zaligheid kon scheppen; en nu is de ongelukkige zijn talisman kwijt! misschien heeft hij hem wèl verloren door al te groote jagt om zich naar de gezegende deur te spoeden. Hoe ge-

lukkig degene, aan wien zulk een sleutel wordt toevertrouwd! Hij stond misschien te gelijk met ons in den bak en zag het schoone voorwerp van zijne wenschen en van de wenschen van duizend anderen, doch tot wier hart en gunst alleen hij den sleutel had. Neen, geen liefde is waarlijk gelukkig dan de zoodanige, welker wegen slechts de stille nacht kent."

„Geen liefde gelukkig dan de zoodanige!" riep ik. „Wel, duizendmaal liever ware ik de pas getrouwde man, die met zijne jonge blozende vrouw naast zich in de komedie zit, en vervolgens gearmd met haar naar de vriendelijke, nette huwelijks-woning terugkeert, gevolgd door een paar goede vrienden, die een onuitsprekelijk behagen vinden in het aangename gezelschap der jonge vrouw, en die met hartelijke deelneming getuige zijn van het gelukkige huwelijkslot van hunnen vriend."

„Maar," zeide Rudolf, „kort na dien genoegelijken avond doet Schraalhans met gevolg zijnen intogt in de woning van uw echtpaar; de jonge man komt onvergenoegd te huis, en zijne vrouw overhandigt hem een paar groote vellen papier met de woorden: „de rekeningen zijn gekomen!" Het kind schreeuwt. Het ziet er slordig en vuil uit, even als de moeder. *Les beaux jours sont passés!*"

„Dat is eene schets des tegenspoeds, maar niet van het huiselijke leven," sprak ik; „en toch is een fijngevoelig vrouwelijk wezen in staat om zelfs die harde kanten van tegenspoed en knellende omstandigheden te temperen en te bedekken met lieftalligheid en voorkomendheid. En wat is meer in staat om twee menschen aan elkander te hechten dan de tegenspoed, dien men waardiglijk en trouw met elkander gedeeld heeft en gedragen?"

„Tegen één paar," hervatte hij, „dat door zoodanigen tegenspoed naauwer aaneen wordt gehecht, zijn er honderd die er van elkander door worden vervreemd."

„Dat is wel mogelijk," zeide ik, „maar het zelfde geldt stellig niet minder met betrekking tot dezulken, wier wegen slechts de stille nacht kent."

Hoe afgezaagd dit onderwerp, hoe nietsbeduidend dit gesprek op zich zelven ook ware, was het mij toch op nieuw een bewijs, dat de menschen dikwijls, tegen hunnen wil, hunne geheimste gedachten openbaren, door te smalen op

datgene, dat juist het voorwerp is van hunne vurigste wenschen. Zoo zal men zich zelden bedriegen wanneer men aanneemt, dat eene vrouw eene heimelijke genegenheid voedt voor den man, van wien zij bij elke gelegenheid kwaad spreekt. De arme Rudolf zocht zich zelven te misleiden door den spot te drijven met een geluk, dat hij voor onbereikbaar hield; terwijl ik, die dat geluk verdedigde, op dat oogenblik volstrekt nog geene neiging gevoelde om er naar te verlangen of het te zoeken.

Den zelfden dag, waarop het zoo even verhaalde gesprek gevoerd werd, kwam ik des avonds ongemeen laat te huis; maar in weerwil daarvan was Rudolf er nog niet. Volgens ouder gewoonte wilde ik opblijven tot hij te huis kwam. Ik ging zitten lezen; doch toen het eene uur voor en het andere na verstreek, begon ik ten laatste ongerust te worden over zijn uitblijven. Ik opende het raam, en zag verlangend naar hem uit. Het was een heldere nacht in de maand September, juist het etmaal wanneer dag en nacht even lang zijn. De straat was geheel ledig, geen leven was er te zien, geen geluid te hooren, behalve in de verte het kraaijen van een haan, die den reeds aanbrekenden dageraad begroette, en het slaan der klok en het geroep van den torenwachter, die elk kwartier als het ware eene zamenspraak hield met den voortschrijdenden tijd.—Eindelijk hoorde ik in de verte voetstappen, en nu duurde het niet lang meer of ik herkende met blijdschap Rudolf; hij liep met haastige schreden, half tusschen de tanden een vrolijk wijsje fluitende; hij zag mij aan het raam staan en een oogenblik later stond hij naast mij, met eene zee van excuses, dat hij mij zoo lang van mijne nachtrust verstoken had gehouden.

„Er is mij iets allerwonderlijkst weervaren,” zeide hij, „maar toch iets dat mij gelukkig gemaakt heeft. Doch ik wil u nu geene minuut langer ophouden. Morgen zal ik u alles vertellen. Het is morgen gelukkig juist zondag, dus hebben wij den tijd aan ons zelven.”

Den volgenden morgen kwamen wij te gelijk in onze gemeenschappelijke zitkamer, en waren zeer verwonderd over de pracht en den overvloed, waarmede ons anders zoo eenvoudige ontbijt was klaar gezet. Onder eene blanke zilveren koffijkan brandde reeds het blaauwe vlammetje der spiritus-

lamp. Het fraaiste porselein en kristal streelde onze oogen en scheen ons uit te noodigen om gebruik te maken van al de uitgezochtste dingen, waarmede de tafel prijkte. De vensterbanken stonden vol met welriekende bloemen, en de heerlijkste najaars-ochtendzon bestraalde het geheele tooneel. Wij konden niet anders denken dan dat onze gastvrouw, eene welgestelde en goedhartige dame, ons voor onzen zondag eens had willen trakteren. Wij zochten ons daaromtrent eenig licht te verschaffen; maar zoowel de jufvrouw des huizes als de beide dienstboden keken zeer verwonderd en hielden zich alsof zij van niets wisten. In de genoegelijkste gemoedsstemming van de wereld zetteden wij ons neder om het goede te genieten dat ons beschoren was, en nadat wij de deur op slot hadden gedraaid, begon Rudolf, zooals hij dien nacht eer wij naar bed gingen beloofd had, als volgt te vertellen:

„Ik weet niet of gij ooit tusschen de ledige bouwgronden, die ons nog hier en daar de verwoestingen van den oorlog herinneren, eene plaats hebt opgemerkt, waar een roode muur als met weemoed de nieuwe gebouwen schijnt aan te staren, die reeds overal in het rond zijn opgetrokken: die oude muur staat daar, te midden van al die nieuwe huizen, gelijk een invalide op zijn houten been zou staan kijken naar de parade van een regement jonge krijgers! — Zoo als gij weet moet ik elken avond daar langs komen, en die muur heeft altijd iets gehad dat op mijne verbeelding werkte. Toen ik gisteren avond daar voorbij kwam kon ik niet nalaten even stil te blijven staan en eens naar dien muur op te zien. In den maneschijn kwam hij mij dubbel interessant voor. Hooge boomen verheffen zich achter denzelven, en in den eenen hoek is eene kleine deur aangebragt. „Wat kan er toch achter die deur liggen?" dacht ik; „eene woest liggende ruimte vol gruis en puin? Ik verbeeld mij dat het iets beters is." Op het eigen oogenblik kwam mijn reeds dikwijls besproken sleutel mij in de gedachten, en ik kon niet nalaten hem eens op de deur te proberen. Hij paste: de deur ging open, en ik bevond mij in een langen, gewelfden, door eenige lampen flaauw verlichten gang. Een vreemdslachtig wezen ging eerbiedig voor mij uit. Het was een kleine dwergachtige Neger, met een sluw gelaat, in bruine kleederen

en het hoofd omwonden met eenen doek in den vorm van een tulband. Hij boog ijselijk diep voor mij, en zeide: „Welkom, mijnheer! wees zoo goed en volg mij naar mevrouw; zij wacht u." — En eer ik mij bezinnen kon sprong hij naar de deur, haalde mijn sleutel er uit, sloeg de deur achter ons digt, gaf mij zeer eerbiediglijk den sleutel terug, en zeide op nieuw: „Wees zoo goed en volg mij!" — De uitgang was mij nu in elk geval versperd; maar al ware zulks het geval niet geweest, zou ik toch bezwaarlijk de verzoeking van dit avontuur hebben kunnen wederstaan. De Neger ging voor mij uit den langen gang door, aan welks ander einde wij ook weder aan eene kleine deur kwamen. Door die deur kwamen wij aan eenen trap, dien wij opgingen, en toen wij boven kwamen bevonden wij ons in een prachtig voorportaal. Het was rond, versierd met standbeelden en bloemen als eene oranjerie, en verlicht door eene groote lamp, die aan de hooge gewelfde zoldering hing. Uit dit portaal kwamen wij door verscheidene prachtige kamers heen in eene zaal, welker majestueus schoon voorkomen ik evenmin in staat ben te beschrijven als u een denkbeeld te geven van de welriekende geuren, die er de atmosfeer vervulden, en van de geheel eigenaardige, maar liefelijke muziek, welke in die zaal mijne ooren streelde. Er bevond zich in die zaal eene verzameling van jonge, bekoorlijk uitziende meisjes, gekleed in een vreemd half-oostersch kostuum. Verbeeld u mijne verwondering toen een van die meisjes mij naderde, en toen ik in haar die weergalooze schoonheid herkende, die wij verleden avond in de komedie gezien hebben en die toen voor ons verdwenen is. Zij verwelkomde mij als een ouden kennis, betuigde mij haren dank voor mijn bezoek, en bood mij hare kleine blanke hand aan om mij zelve naar eenen divan te leiden, waar zij naast mij kwam zitten, terwijl eenige der andere vrouwen, die ik al spoedig begreep dat hare dienaressen waren, ons ververschingen aanboden, en eenige anderen muziek maakten, waarvan de toonen liefelijk zamensmolten met ons gesprek. Toen ik haar om verschooning verzocht voor een vermetelen vreemde, die het gewaagd had in dit tooverpaleis binnen te dringen, antwoordde zij: „Een vreemde? Het is immers nog niet veel dagen geleden dat wij elkander gezien hebben! . . . . Ach!" zuchtte zij vervolgens, „wat is

er veel dat ik niet begrijp! Het leven van een mensch is zoo kort, en toch is het als schaamt men zich om eenige genieting te smaken, zonder eerst een geruimen tijd van dat leven te hebben opgeofferd in vruchteloos zoeken en streven en daarbij het beste deel te hebben verloren van zijnen frisschen moed. Is dan de vreugde voor u een diep begraven schat, dien gij slechts moogt opdelven met eene bevende hand? En is het leed daarentegen een heer, aan wien gij het beste gedeelte van den schat zult afgeven als onderdanige vasallen? Want rouw dragen en treuren moet gij, het doet er niet toe wanneer; dat is iets waarin gij eene eer schijnt te stellen."

De philosophie der schoone dame betooverde mij; ik dacht aan Wielands Musarion, en toch past het beeld, dat ik mij altijd van deze gemaakt heb, niet op haar. Musarion is meer gratie, zij daarentegen is Cypria zelve.

Hare maagden of gezelschapsjuffers, allen schoon en vlug als nimfen, voerden eenen dans uit, die de zinnen had kunnen verrukken van een wijzer man dan ik ben. Maar hoe werden ze allen overschaduwd toen hare meesteres eene tamboerijn greep, en met bewegingen, welker schoonheid onvertolkbaar is door woorden en voor kunst, in haar midden danste, aanhoudend de gelukkige tamboerijn zwaaijend, die zij nu eens aanraakte met de vingeren, dan met den elleboog, dan weder met den voet. En welk een voetje! welk een arm! welk hair, dat in digte lokken losging door de beweging van den dans, en als een doorschijnende sluijer neerhing om de ranke, sneeuwwitte, schier etherische gestalte. Zoo danst de noordsche nimf in den maneschijn, en de vermetele toeschouwer wordt aangegrepen door waanzin. Ook ik voelde zoo iets. Toen zij weder bij mij kwam, wierp ik mij aan hare voeten. — Hare maagden verlieten ons, wij waren alleen, er heerschte eene stilte rondom ons als waren wij verplaatst in eene ver-afgelegene, slechts door ons tweeën bewoonde wereld. — Wij bekenden elkander onze gloeijende liefde. De zoetste aller banden bond ons zamen. Die weergalooze, onverklaarbare schoonheid behoort geheel en al aan uwen vriend."

„En wie is die schoonheid?" vroeg ik. „Doch, dit is waarschijnlijk eene vraag, die gij niet kunt of moogt beantwoorden."

„Juist," antwoordde Rudolf, „om de dood-eenvoudige reden dat ik het zelf niet weet. Er naar gepolst heb ik genoeg; maar zij gaf mij ten antwoord: „Wie ik ben? uwe geliefde, hoop ik! Wat kan ik meer zijn? Of ben ik uwe geliefde niet, dan ben ik ook niets voor u. Men noemt mij Aura. Laat dit u genoeg wezen."

Met verwondering had ik Rudolfs verhaal aangehoord. Dat betrekkingen van dien aard meer voorzigtigheid eischen dan vuur en vergif, daar ze meestal de schatten vernielen tegen welke vergif en vuur niets vermogen, was eene beschouwing die Rudolf en ik reeds menigmaal gelegenheid hadden gehad te maken, en die wij nu en dan zelfs ernstig hadden besproken. Mijn gevoelen op dat punt was hem zeer goed bekend, en ik behoefde mij zelven niet van onopregtheid te beschuldigen nu ik hem, bij dit zijn avontuur, niet met ronde woorden zeide hoe ik er over dacht. Ik dacht zwijgend bij mij zelven over Rudolfs ongelukkige hartstogtelijke dweeperij met zijne zuster, en over de ziel-verwoestende zwaarmoedigheid, die zoo lang de beste krachten van zijnen geest onderdrukt had, en ik zeide bij mij zelven wat Göthe aan Charlotte in den mond legt: „De magt, voor welke goed is wat ons kwaad toeschijnt, zal hem misschien langs dezen weg tot overwinning leiden en vrede."

Wij bragten het overige van dezen schoonen najaarsdag op het land door met eenige onzer kennissen. Toen wij dien avond laat te huis kwamen, stonden wij op te zien alsof wij betooverd waren of droomden. Al ons oud, ouderwetsch en armoedige huisraad was verdwenen en vervangen door een splinternieuw ameublement, met alles wat gemak en verfijnde weelde kan uitdenken, en, wat het vreemdst was van al: het was of alles was ingerigt overeenkomstig onze eigene wenschen. Niets dat voor onze eenvoudige maatschappelijke omstandigheden te prachtig was of onpassend of belagchelijk; maar toch zoo fraai, zoo net, dat een prins er zich best een dag en een nacht volkomen op zijn gemak zou hebben gevoeld, terwijl nogtans een eenvoudig man van studie zeer goed de bezitter van dat alles konde zijn zonder er opzien mede te wekken. Over het geheel zweefde iets eigenaardigs, iets ideaals, maar onverklaarbaar behagelijks. Vooral deed ons eene kleine maar uitgezochte bibliotheek veel genoegen,

zoo ook eene schilderij, nimfen voorstellende, die in den maneschijn dansten langs het zeestrand. Dat stuk, het eenigste dat onze kleine woning sierde, was als uit eene ideale wereld gegrepen, en bezat eene onbeschrijfelijke illusie. De nacht was voorbij eer wij alles goed in oogenschouw hadden genomen. Onze verwondering maakte ons stom; de zelfde gewaarwording had zich meester gemaakt van ons beiden, maar geen van ons beiden wilde die uiten in woorden. Op de tafel stond een uitlokkende voorraad van vruchten en wijnen; doch zonder iets daarvan aan te raken begaven wij ons met het krieken van de morgenschemering elk naar zijn eveneens nieuw gemeubileerd slaapvertrek.

Toen ik den volgenden morgen in de zitkamer kwam schrikte ik bijna van de gdaante die ik daar vond, en in wie ik, naar de mij door Rudolf gegevene beschrijving, den zwarten dwerg herkende van Aura. Rudolf zat reeds aan de ontbijttafel, die weder aangeregt was als den vorigen morgen; en de kleine misbakken Neger stond naast hem en spreidde op de tafel allerhande dingen uit, die hij uit eene mand haalde, welke aan Rudolfs voeten stond. Vervolgens maakte hij eene diepe buiging, nam de ledige mand op zijnen rug, boog nogmaals, en zeide: „Gezegend zijt gij, mijnheer! Hebt gij nog iets te bevelen aan uwen slaaf?" En toen Rudolf hem ten antwoord gaf: „Neen, goede Omar! uwe mevrouw en gij, maakt mij beiden verlegen," toen maakte hij zonder iets te zeggen andermaal eene buiging, nam eenen hoed met een breeden rand, die op den grond had gelegen, en zette dien op zijn hoofd, waarna hij zich met haastige schreden verwijderde. Toen wij alleen waren en aan elkander onze bevreemding en onze bezwaren hadden medegedeeld, begrepen wij dat het voor het oogenblik het noodzakelijkst was om eene afspraak te maken, op welke wijze wij het best in dit geval de opmerkzaamheid der wereld zouden kunnen ontgaan. Dit was nog al niet moeijelijk, dank zij der kieschheid, waarmede Aura al de wenschen van haren minnaar had weten te voorkomen. De menschen in huis en de weinigen onzer kennissen, die de verandering onzer omstandigheden konden bemerken, geloofden gemakkelijk dat wij die ruimte hadden te danken aan goed betaalde lessen en aan vroegere spaarzaamheid.

Op die wijze ging de gansche volgende winter voorbij. Elken morgen in de vroegte kwam Omar, en bragt in zijne mand al wat Rudolf dien dag konde noodig hebben of verlangen. Doch nooit was er geld bij die gaven. Daarentegen in de restauratie, waar hij 's middags at, was aan het eind van de maand, als hij om zijne rekening vroeg, alles reeds betaald. Het zelfde was overal het geval waar hij, hetgeen trouwens niet dikwijls voorviel, iets te betalen had. Men antwoordde hem dan steeds, dat hij zich wel herinneren zoude dat het reeds betaald was, want dat hij de kwitantie bij zich te huis moest hebben, hetgeen dan ook werkelijk het geval was, want hij vond die doorgaans in zijn schrijflessenaar liggen. Daar wij voortgegaan waren met les geven en Rudolf in het geheel geene uitgaven had, besteedde hij alles wat hij verdiende om aan zijn afwezigen vader en zijne zuster zooveel genoegen en gemakken te bereiden als hij vermogt. — Elken morgen als Omar er geweest was, verwonderde hij zich over de zonderlinge overeenstemming tusschen de gaven, die deze gebragt had, en zijne eigene nooit tegen iemand geuite wenschen; en opmerkelijk was de omstandigheid, dat die gaven als ontsproten waren uit zijn eigen wil; want als hij bij voorbeeld eens lucht gaf aan eenen wensch, zooals alle menschen er nu en dan los daarheen werpen zonder er eigenlijk iets bij te denken — bij voorbeeld: „Hè, wat een mooi huis! ik wenschte wel dat het van mij ware!" of „hè, wat een paar mooije paarden en wat een prachtig rijtuig! ik wenschte wel dat ik ze had!" zonder te bedenken, als zulke wenschen dadelijk vervuld wierden, dat zulks ons in de grootste verlegenheid zoude brengen — als Rudolf, zeg ik, dergelijke wenschen uitte werden ze vervuld, hetgeen nooit het geval was met die, welke, als ik mij zoo eens mag uitdrukken, wortel hadden geschoten in zijne gedachten. — Tusschenbeide zeide hij: „ik wil gelooven dat Aura eene goede fee is; zonder den raadselachtigen sluijer, die dit schoone wezen omhult, zouden hare gaven, die mij zoo vaak drukken en vernederen, tot een ondragelijken last worden, in weerwil van de kieschheid, waarmede ze mij worden verstrekt. Maar nu durf ik haar niet vertoornen door te laten blijken, dat hare goedheden eenigerlei andere gewaarwording bij mij kunnen gaande maken dan tevredenheid."

. Sprak Rudolf zoo, hoeveel te meer moest ik dan niet mij in bespiegelingen verdiepen over mijn eigen deel aan die gaven en over de onmogelijkheid om mij daaraan te onttrekken zonder mijnen vriend te beleedigen en te kwetsen. Na lang peinzen en mijmeren zeide ik eindelijk bij mij zelven: „Kom, ik zal mij beschouwen als Rudolfs gast; slechts als zoodanig wil ik deelen in zijnen overvloed. Aura's gaven gaan mij slechts aan voor zooverre ik bij hem woon en voor zooverre mijn gezelschap hem aangenaam is." Eene overweging weerhield mij ook van elken stap, die van verstorenden invloed had kunnen zijn op Rudolfs gemoed, en die overweging was deze: dat hij, wel verre van zich als een werkelooze Rinaldo over te geven aan de betoovering zijner Armida, integendeel van zijne gelukkige stelling partij trok om zich te verrijken met al de kundigheden en wetenschappen, welke door bekrompenheid van omstandigheden meestal ontoegankelijk zijn voor hen, die ze het meest op prijs stellen. Men verbeelde zich ook niet dat hij als een hartstogtelijk minnaar slechts leefde in genieting en vermaak. Integendeel, er waren naauwelijks eenige maanden verloopen, of op nieuw werden er sporen zigtbaar van zijne vroegere zwaarmoedigheid, doch meer bezonnen, ik zou haast zeggen veredeld.

Eens, in een oogenblik van vertrouwelijkheid, vroeg ik naar de reden van zijne droefgeestige stemming, en hij antwoordde mij: „Ik ben voorzeker ontevreden en ondankbaar, maar ik voel mij dikwijls zeer onvergenoegd om niet te zeggen ongelukkig in mijne betrekking tot Aura. Wij begrijpen elkander volstrekt niet. Wel zweeft geen zefir ligter dan zij, wel weet geen zomervogel beter de bloemen op te zoeken dan zij alle levens genietingen, wel is geen schepsel ter wereld meer vol leven dan zij, maar toch kan ik met waarheid zeggen dat zij, die een verstand heeft zooals het slechts aan weinigen is geschonken, niets verstaat van het hoogere, van het gewigtigste, dat eigentlijk de ziel uitmaakt in iedere vereening. Ik zal u daarvan een voorbeeld mededeelen, dat u het best zal doen begrijpen wat ik bedoel. Eergisteren avond speelde zij, in tegenwoordigheid van mij en van hare maagden, met een allerliefst aapje, een mak diertje; maar al spelende beet het haar bij ongeluk in de hand. Met een doordringenden gil wierp zij het beestje ver van zich af; en toen

zij zag dat zij bloedde (uit een overigens nietsbeduidend schamperwondje) jammerde en kreet zij als een klein kind. Zij was bleek en zat te beven. Hare maagden huilden en jammerden nog erger dan zij, en te vergeefs zocht ik haar te troosten en de anderen tot bedaren te brengen. Ze drongen zich om haar heen, en een harer greep met verwoedheid naar het aapje. Het arme dier was verschrikt, het ging overeind staan en hief de handen smeekend omhoog als wilde het om genade bidden. Daar dit echter het hardvochtige meisje niet tot medelijden bewoog, maar zij met nog eene andere het ongelukkige diertje begon na te jagen, vloog het als razend met groote sprongen van de eene plaats naar de andere, de eene kamer uit en de andere in, totdat het eindelijk met zijn kopje tegen eene marmeren nis stiet en dood neerstortte op den vloer. Ik, die te vergeefs getracht had den inderdaad fraaijen aap te redden, schoot toe en nam hem op. Ik ging er mede naar Aura, en zeide eenigzins gemelijk: „Hij is dood!" — Maar o, lieve hemel! nu eerst begon eigenlijk het ongeluk! Bij die woorden en op het zien van het doode diertje, werd Aura letterlijk als buiten zich zelve. Haar gelaat vertrok zich krampachtig, en zij viel in onmagt. Hare gezelschaps juffers wierpen zich schreijend en wanhopig over haar heen. Ik zelf verloor bijna mijne zinnen bij dat tooneel; en zoodra Aura weder bijgekomen was, haastte ik mij om afscheid te nemen en eene plaats te verlaten, die mij nu even afschuwelijk voorkwam als dezelve mij vroeger verrukkelijk had toegeschenen. Den volgenden avond echter was ik weder daar op het gewone uur. Ik vond Aura in haar binnenste kabinet, op eene sofa liggende, bleek en ontdaan. Zoo beviel zij mij uitermate, en het was mij inderdaad een genoegen, die sporen van weemoed te zien op haar gelaat, welks onveranderlijke, blijde, lagchende uitdrukking mij sedert lang had gehinderd. Ook hare gezelschaps-juffers waren in stilte bezig. Dat was in allen gevalle eene verandering, die den onaangenamen indruk van gisteren temperde. — Toen ik met Aura alleen was viel het gesprek natuurlijk op het voorgevallene van gisteren; en toen ik mijne verwondering te kennen gaf, dat zulke bagatellen haar zulk eene heftige gemoedsbeweging konden veroorzaken, hernam zij: „Wat zegt gij — bagatellen? Pijn voelen! bloed zien stroomen! met

eigen oogen den vreeselijken toestand aanschouwen die den naam draagt van dood!" — „Ach, schoone Aura!" sprak ik; „die toestand is toch waarlijk niet het ergste dat ons overkomen kan." — „Wat!" riep zij, „is er iets ergers, iets verschrikkelijkers, dan wanneer grimmige vijanden u en de uwen aanvallen, wanneer het bloed stroomt en het vuur verdelgt en de bleeke dooden liggen uitgestrekt in het brandende paleis?" — „Zulke tooneelen zijn inderdaad zeer verschrikkelijk," antwoordde ik verwonderd; „hebt gij zulke dingen beleefd, mijne Aura?" — Zij legde een vinger op haren mond, en zweeg. — Na eene pauze hernam ik: „Maar het is de wreedheid, der menschen onmenschelijkheid, die het meest verschrikkelijke daarvan is; want ware de bliksem in dat paleis geslagen en had die met éénen straal die bleeke lijken daar neergestrekt, dan verbeeld ik mij, dat het gruwelijke van dat voorval zou plaats maken voor stillen weemoed; want de dood zelf is niet het grootste kwaad; integendeel, de dood is misschien in vele gevallen het grootste goed." — „Spreek niet zoo onzinnig!" riep Aura. — „Maar, lieve Aura!" hervatte ik, „zeg het zelve: zijn er niet zòò in de ziel grijpende momenten van droefheid, dat wij naar niets liever verlangen zouden dan naar den dood?" — „Neen, zulke momenten van droefheid ken ik niet." — „Vergeef mij," hernam ik, „wat ik u nu ga zeggen: Gij hebt mij zoovele zoete bewijzen gegeven van uwe liefde, dat ik wel veronderstellen mag dat gij mij bemint: zou het u nu niet minder bitter zijn te denken, dat het in het raadsbesluit van den Eeuwige bepaald ware, dat een bliksemstraal ons zou treffen in elkanders armen, dan wel te moeten denken, dat er een dag zoude komen waarop gij mij zoudt verachten, waarop gij mij uwe liefde onwaardig zoudt vinden en uwe genegenheid u zou berouwen?" — „Verachten?" sprak zij; „berouwen? die gewaarwordingen zijn mij onbekend; ik begrijp ze niet. Als gij eensklaps ruw, onvriendelijk en wreed tegen mij wierdt? Bedoelt gij dat?" — „O, lieve Aura! ik weet inderdaad niet wat ik nog meer moet zeggen. Vertel mij, weet gij niet wat het zegt te verlangen, te vreezen? Zijt gij nooit bang geweest dat ik eene andere konde beminnen?" — „Verlangen? Neen!... Anstig zijn? Ja, bij de gedachte aan dood en gruwzaamheid. Bang zijn ...t gij eene andere kondet beminnen? Ik moet er om lag-

chen. Ach, spreek mij niet meer over de verwarde menschelijke hartstogten, over jaloezij en dergelijken, die ik niet ken, die inbeeldings-gewrochten zijn van eene zwakke ziel, voortbrengselen van het koude, sombere land. In het Oosten, waar eene betere zon veel schooner bloemen ontluiken doet, waar de nachten paradijsachtig heerlijk zijn, vol welriekende geuren, waar de liefde veel warmer gloeit dan hier, daar leeft de edele huisvrouw in zusterlijke eendragt met de andere vrouwen van haren man, die haar bedienen als gehoorzame ondergeschikten; en zij zelve zorgt voor die bij-vrouwen, en de kinderen van dezen zijn de hare." — „Zijt gij in het Oosten geweest, lieve Aura?" vroeg ik; „zijt gij zelve een van die schoone bloemen, die eene betere zon heeft doen ontluiken?" — Zij legde weder den vinger op haren mond, schudde het hoofd, en zeide: „Vraag mij niet aldus! ik heb het u immers gezegd: op zulke vragen kan ik niet antwoorden." — Met zulk een gezegde en met die pantomime eindigen de meeste van onze gesprekken. Ik verdiep mij in allerhande gissingen over dit geheimzinnige wezen, en mijne betrekking tot haar drukt menigmaal met looden zwaarte op mijn gemoed. En met dat al heb ik de kracht niet om de banden te verbreken, die ons aan elkander binden. Ik stierf liever eer ik haar reden zou willen geven tot droefheid, ofschoon ik niet eens weet in hoeverre het haar eenige droefheid zou veroorzaken als zij mij kwam te verliezen; want al ben ik somwijlen in eene geheele week niet bij haar geweest, dan ontvangt zij mij toch even glimlagchend, even liefdevol als altijd, vraagt nooit naar de reden waarom ik zoo lang weggebleven ben, en gaat toch altijd trouw voort Omar bij mij te zenden met alles wat mijn hart slechts kan begeeren. O! zij is een goed, een edel wezen, van wat natuur zij ook zij, maar van de mijne is zij niet; zij is en blijft mijn hart geheel vreemd."

Toen Rudolf dus eens zijn beklemd gemoed lucht had gegeven, scheen hij eenigzins kalmer te worden, en deelde mij nu gedurig zijne gewaarwordingen en beschouwingen ten aanzien van Aura mede. Dat hij haar niet beminde, ja, dat hij haar eigenlijk nooit bemind had, was mij nu duidelijk, misschien duidelijker dan het hem zelven was. Ook geloofde ik dat ik in staat was om het grootste gedeelte van dit raad-

selachtige avontuur op eene zeer natuurlijke wijze te verklaren; maar ik wachtte mij, en was bang om Rudolfs door zoo verschillende en zoo gevaarlijke omstandigheden tot eene hooge mate van spanning gebragte ziel nog mijnerzijds te beroeren, daar ik niet bij magte was om te beoordeelen, wat voor zijn gemoed medicijn was en wat vergif. Ik hoopte alles van den tijd, en die tijd kwam spoediger dan ik dacht, en geheel anders dan ik wenschte.

De zomer was gekomen. Op zekeren morgen zaten Rudolf en ik in onze gemeenschappelijke kamer, toen er zacht aan de deur werd geklopt. Ik deed open, en een man van een edel voorkomen, met een bekoorlijk jong meisje bij zich, vroeg naar Rudolf, die op het eerste geluid van die stem dadelijk opsprong en met tranen van blijdschap in de oogen in de armen vloog van de beide binnentredenden. Hij behoefde mij niet te zeggen, dat het zijn vader was en zijne zuster. De oude man zeide, dat hij voor zaken in de hoofdstad moest wezen, en dat hij zich bij die gelegenheid het genoegen niet had kunnen ontzeggen om zijnen zoon eens te verrassen met een bezoek van hem en van zijne zuster. Zij waren dien nacht aangekomen, en moesten over acht dagen weder naar huis terug. In die acht dagen waren wij alle vier zooveel mogelijk bij elkander, en hoe kort die tijd ook ware, was dezelve nogtans lang genoeg om mij te doen ondervinden, welke edele menschen die vader en die zuster waren van mijnen vriend. Ik was zoo eigen met hen, als waren het mijne eigene naaste bloedverwanten. Ieder oogenblik dat ik in Pauline's gezelschap doorbragt, herinnerde mij levendig het treffende beeld dat Rudolf mij eens van haar gegeven had. Zij was een van die zeldzame menschen, van wie men zeggen kan dat het geestelijke beginsel zoozeer den stoffelijken vorm heeft doordrongen, dat men dien vorm doorschijnend zou kunnen noemen, daar al de bewegingen der ziel er door heen schemeren en met glanzende afwisseling overgaan in elkander gelijk de toonen in de muziek, welker dissonanten slechts strekken om zich op te lossen in harmonie. De dag ter afreis naderde maar al te ras. De laatste middag, dien wij zamen konden doorbrengen, was voorbij. Rudolfs vader had nog iets te verrigten in de stad; doch eer hij ging stelde hij mij een klein manuscript ter hand, dat hij mij ter

lezing beloofd had, en dat ik konde inzien totdat hij terug kwam. Wij bleven met ons overigen alleen in eene kamer van het logement, waar de dominé met zijne dochter verblijf hield. Midden in die kamer was een groote schoorsteen, die dezelve afdeelde als in twee gelijke deelen, en vlak over dien schoorsteen, tusschen de ramen in, hing een groote spiegel. Broeder en zuster gingen aan den eenen kant van den schoorsteen zitten in een zacht fluisterend gesprek, en aan den anderen kant zat ik met mijn manuscript, derwijze, dat wij elkander slechts konden zien in den spiegel. Mijne lectuur werd al spoedig afgebroken door het gesprek van de twee anderen, die, daar zij niet om mijne tegenwoordigheid dachten of zich niet daarom bekreunden, van lieverlede hoe langer hoe harder begonnen te spreken.

„Pauline!" riep Rudolf eensklaps uit, „gij verscheurt mijn hart. Welke reden hebt gij om te zeggen, dat ik niet meer uw toegenegen broeder ben van voorheen. Heb ik niet elke gelegenheid aangegrepen om u te bewijzen, hoe mijne gedachten altijd bezig waren met ons t' huis?"

„Ja, fraaije geschenken hebt gij mij gezonden; met menig ding hebt gij in het laatste jaar mijn leven en dat van ons beider vader veraangenaamd; en uwe geschenken zijn mij dan ook hoogst dierbaar. Maar, goede Rudolf! gij moet er niet boos om worden: ze beteekenen toch slechts weinig in vergelijking bij de brieven, die gij mij vroeger plagt te schrijven. Slechts twee brieven heb ik van u ontvangen in anderhalf jaar — en die twee?... Och, lieve hemel! ik wenschte wel dat ik ze niet gehad had, zoo geheel en al veranderd kwaamt gij mij voor, toen ik ze las. Ik opende ze met een van blijdschap kloppend hart, maar ik vouwde ze weder digt met bittere tranen. Zij waren voorzeker meer dan vriendelijk, ze waren vleijend jegens mij, mooi opgesteld, als gij wilt, maar gedwongen naar het mij voorkwam, en volstrekt in geene vergelijking te brengen met die, van welke één regel stof genoeg inhield tot vreugde gedurende verscheidene dagen. Ach! wat zijn al de geschenken en giften van de gansche wereld tegen zulke woorden! Neen, de mensch leeft niet van brood alleen, maar van ieder woord, dat uitgaat van God. O, gij hadt eens moeten hooren wat vader van dien tekst gezegd heeft in eene preek over

de verzoeking in de woestijn, dan zoudt gij mij beter kunnen begrijpen dan nu."

Rudolf sprong op, en riep uit: „O Pauline! ik versta u beter dan gij denkt, beter dan gij vermoedt."

„Voor mijne vermoedens kon ik zelve somwijlen bang worden," hervatte Pauline; „ik kan u niet zeggen welke sombere, bange gedachten somwijlen in mij opkwamen, zonder dat ik het helpen kon; zoo, bijvoorbeeld, verbeeld ik mij dat gij mij niet meer zoo goed in de oogen kunt zien als voorheen. Ach, deze overvloed, waarin gij leeft, al deze fraaije dingen, die gij bezit, en waarover vader zich zoo verheugt, omdat hij ze beschouwt als de vrucht van uwe kundigheden en van uwe vlijt — ik word er bang van, mij beangstigen ze, zoodat ik ze bijna niet durf aanzien; het is mij te moede alsof gij ze gewonnen hebt met spelen, alsof gij ze gekocht hebt voor de vrijheid van uw geweten, alsof gij er niet aan gekomen zijt op eene eerlijke manier.... O, vergeef mij deze woorden; ik meende dat alles niet te zeggen, maar ik verbeeld mij dat ik uwe ziel en uw geweten ontdekt heb in die van mij zelve."

Bij deze laatste woorden barstte zij uit in een vloed van tranen. Ik herinnerde mij Rudolfs woorden: dat niemand zóó kon weenen als zij, dat geen hart verhard genoeg kon zijn om zulke tranen te wederstaan; en onwillekeurig dacht ik aan de schoone fabel van Ovidius over de zusterlijke minnares, die in tranen wegsmelt en verandert in eenen waterstroom. Rudolf stond voor haar; hij was bleek en als versteend. Op eens sloeg zij de oogen naar hem op, en nu zag ik dat bewogene gelaat geheel veranderd, die lieve kuiltjes in hare koontjes omzweefd door een zoet weemoedig glimlachje, terwijl de groote tranen nog altijd neerbiggelden over hare wangen. Zij reikte Rudolf de hand; hij ging weder naast haar zitten, en zij zeide met eene onbeschrijfelijke zoetheid: „Ik moet u nog iets vertellen, waarover gij waarschijnlijk lagchen zult; want ik geloof zelve, dat het belagchelijk is. Ik heb wel meer dan honderd brieven aan u geschreven, die gij nooit ontvangen hebt, en die ook niet bestemd waren om aan u te worden afgezonden. Maar als ik des avonds alleen was in mijne kamer, en ik voelde mijn hart zoo beklemd, dan schreef ik een langen brief aan

u op mijne lei, las dien nog eens over onder het storten van eene menigte tranen, en wischte dan de lei weder schoon om die den volgenden avond op nieuw vol te schrijven."

Rudolf wierp zich aan hare voeten, en greep hare hand, terwijl hij met eene geroerde stem zeide: „Pauline! mijne lieve zuster! ziel van mijne ziel! vergeef mij! voortaan zal ik weder enkel leven om zoon en broeder te zijn, niets anders! dat beloof ik u plegtig....."

Op dit oogenblik hoorden wij den dominé komen. Rudolf sprong overeind. De eerwaardige man groette mij, beschouwde zijne kinderen met een ernstig gelaat, en ging vervolgens zonder iets te zeggen in een hoek zitten. Pauline ging naar hem toe. „Lieve vader!" zeide zij. „Wat scheelt er aan? Zijt gij niet wel?"

„Neen, mijn kind! maar ik ben ontstemd! Ik kom van een ouden zondaar, dien ik te vergeefs heb trachten te bewegen tot regt en billijkheid. Doch dit is niet waard om er nog langer over te denken."

Hij stond op, vatte Rudolfs hand, en zeide:

„Ook voor uwe toekomst, mijn zoon! had ik een plan, dat mislukt is. Doch alles kan nog te regt komen. Beloof mij slechts dat gij uw best zult doen om de betrekking te krijgen in onze nabijheid, waarover ik u gesproken heb."

Tot mijne verwondering beloofde Rudolf dit zonder de minste tegenbedenking; en den volgenden morgen namen vader en dochter de terugreis aan.

Dien avond zeide Rudolf tegen mij: „Doe mij pleizier en ga eens een luchtje met mij scheppen. Ik voel mij zeer bedrukt. Zeg, welke weg buiten de stad is de eenzaamste? Dien moeten wij gaan. Ik ben verlangend om eens ongestoord met u te kunnen praten."

Wij waren van oordeel dat de eenzaamste weg, buiten de stad, de weg was die naar Quintus leidt, en dien kozen wij dus. Het was een koude, donkere avond; het woei hard en wij liepen tegen den wind in, zoodat wij bijna niet met elkander konden spreken. Daarom keerden wij terug; en daar het ons om het even was welken weg wij gingen, mits wij er slechts de eenzaamheid vonden, doolden wij rond in de meest afgelegene straten van Christianshaven. Doch wij liepen eene geruime poos eer Rudolf woorden wist te vinden voor

hetgeen hij mij eigenlijk wilde zeggen. Eindelijk, toen ik het gesprek bragt op zijne betrekking tot Aura, barstte hij los in de bitterste verwijten tegen zich zelven, en zeide op het laatst: „Ik ben juist te moede als iemand, die zijne ziel verpand heeft aan den Booze, en het is ook onmogelijk dat alles, wat mij gebeurd is sedert ik tot mijn ongeluk dien sleutel heb gevonden, natuurlijk zoude zijn..... Gij lacht, vervolgde hij; doch gij moet mij goed begrijpen. Ik ben nog niet zulk een femelaar geworden om te gelooven, dat er iets ter wereld bestaat, dat zou kunnen ingrijpen in den algemeenen loop der dingen. Maar wie kent dien loop? Wie kan er aan twijfelen dat wij omringd zijn van eene wereld, die wij niet kunnen verklaren met onze zinnen, hetzij dat onze zinnen daartoe te grof zijn of te fijn; of dat die onbekende wereld zich beweegt te schielijk of te langzaam; of uit honderd andere oorzaken?"

„Maar," viel ik hem in de rede, „er zijn voorzeker ook in onze eigene wel-bekende wereld duizenden en duizenden krachten, die wij niet kennen; maar zijn ze daarom van den Booze, omdat wij ze niet kennen?"

„Zoo redeneerde ik nog geen acht dagen geleden ook," hernam hij; „maar dit houd ik voor vast, dat er booze, om niet te zeggen misbruikte krachten in de natuur bestaan, en waarschijnlijk ook een slechtere, van lagere orde zijnde geest, dan die van den mensch is. Ten bewijze van het eerste wil ik slechts aanvoeren het schandelijke misbruik dat er gemaakt wordt van de krachten van het magnetismus, aan welks bestaan wij niet kunnen twijfelen; en als een bewijs voor het laatste, ten minste in eenen zekeren graad, noem ik bijna elke spookhistorie, elke volks-legende over tooverij. Volks-legende — versta wèl wat ik zeg. Er moet toch stellig wel iets van aan zijn, daar de stem des volks zoo eenparig daarvan gewaagt, daar bijna alle natiën en inzonderheid de sterkste, de moedigste volken, daaraan gelooven. Maar zijn nu niet bijna al die legenden zoo laf, zoo ongerijmd zouteloos, dat niemand, die eenige opvoeding genoten heeft, zich zou willen verlagen tot dergelijke narrenstreken, als die, welke worden toegedicht aan wezens, die bij den eersten oogopslag gehouden dienen te worden voor wezens van eene fijnere en meer verhevene natuur dan de onze

is. Verpletterend is mij de gedachte, dat ik mij heb begeven buiten de sfeer die mij was aangewezen als mensch, en dat ik een verbond heb aangegaan met eene afschuwenswaardige wereld."

„Beste Rudolf!" viel ik hem andermaal in de rede, „uwe al te levendige verbeelding is de toovermagt die u misleidt. Maar zonder mij met u te verdiepen in dien doolhof, in welken het niemand gegeven is den weg te vinden, moet ik u zeggen, dat ik sedert kort vermeen het raadsel aangaande uwe Aura te kunnen oplossen. Onze vriend, dokter A., die volstrekt geen vermoeden heeft of kan hebben omtrent ons avontuur, verhaalde mij eens, dat hij eenige jaren geleden als geneesheer was geroepen bij een jong meisje, dat zeer aan zenuw-toevallen leed, die het gevolg waren van een schrik over eene nietsbeduidende verwonding, welke zij zich bij ongeluk had toegebragt. De man, zeide hij, die hem met de grootste gejaagdheid kwam halen, was een oude kennis van hem, van wien hij sinds jaren dacht, dat die ergens elders woonde. Die man bragt hem in een uitermate prachtig ingerigt huis, waar hij zijne jonge patiënt vond, die nog niet volwassen was, maar van eene uitstekende schoonheid. Daar hij zijne verwondering niet konde verbergen dat hij dien man, dien hij in vrij bekrompene omstandigheden gekend had, thans omringd vond door zooveel rijkdom en weelde, zeide de andere hem in vertrouwen, dat niets van dat alles aan hem toebehoorde, maar aan een onmetelijk rijk buitenlander, die het grootste gedeelte van zijn leven had doorgebragt met reizen, de geheele wereld door, doch die zijne vaste woonplaats moest hebben ergens in het Oosten. Die Cresus, zeide de man, was sedert een paar jaar in het bezit gekomen van dit meisje, dat van Circassische afkomst was, en had haar medegebragt naar deze stad, waar hij hare opvoeding had toevertrouwd aan den bedoelden man en diens vrouw, die over haar moesten waken zoolang hij zelf nog afwezig zoude zijn. Bij zijne terugkomst was hij van plan om met haar te trouwen, daar hij dit kind aanbad, en zich zoo goed als geheel door haar liet regeren. Dokter A. voegde er bij: „Het meisje was in zeer korten tijd volkomen hersteld, en dit geheele voorval was mij uit het hoofd gegaan, totdat ik nu kort geleden dien man aantrof in Ham-

burg, bij welke gelegenheid hij mij vertelde, dat de oude heer twee jaar geleden terug was gekeerd, dat hij het meisje getrouwd had, en dat hij eenigen tijd daarna weder op reis was gegaan, na zijne jonge gade op eene allergeheimzinnigste wijze, maar keurig, met oostersche pracht en zinnestreeling, te hebben ingerigt hier in Koppenhagen. Tegen het najaar werd hij te Koppenhagen terug verwacht om zijne echtgenoot te komen afhalen naar haar eigenlijke thuis, waar zij dan eerst regt zou omringd zijn van glans en heerlijkheid. De dingen, die hij mij verder vertelde van dien ouden bruigom, dien hij zijn hoogen weldoener noemde, waren allerzotst van zonderlingheid; hij moest in het bezit zijn van geheime kunsten en van historische geheimen, met een woord: het was eene nieuwe editie van eenen Cagliostro."

„Ja, dat is Aura!" riep Rudolf uit, „dat alles kan zoo min door u als door dokter A. verzonnen zijn: het komt alles precies uit zoo als het is. Maar gij hebt zelf het woord genoemd: een Cagliostro! De oude toovermeester heeft het schoone meisje ingewijd in al zijne duivelskunsten."

„Rudolf! Rudolf!" zeide ik half bestraffend; „zal nu die Cagliostro, die opperste van alle kwakzalvers, nu nog na zijnen dood ook *uw* gezond hoofd op hol brengen, zoo als hij dat bij zijn leven zoo velen heeft gedaan!"

„Laten wij ons eenvoudig houden aan daadzaken," hernam hij: „op welke wijze kwam ik in Aura's huis? Hoe kwam het dat die sleutel juist op de deur paste? Dat die zwarte dwerg op mij stond te wachten? En dat Aura mij ontving als een ouden kennis?"

„Is dat dan zulk een mirakel," vroeg ik, „dat een sleutel op eene deur past, voor welke die waarschijnlijk niet gemaakt is? Aura, die zich doodelijk verveelt in den harem, waarin zij opgesloten zit, ziet een jonkman inkomen, en ontvangt hem met meer dan gewone blijdschap: niets is natuurlijker. En wat den dwerg betreft, die is immers haar slaaf! waartoe zoo iemand afgerigt kan zijn, is moeijelijk te zeggen."

„Maar," wierp Rudolf mij tegen, „als Aura opgesloten zit, hoe kwam zij dan in de komedie, waar gij zelf haar gezien hebt, en waar zij ook zeide mij te hebben opgemerkt?"

„Ja, hoe zij daar kwam kan ik onmogelijk weten; maar aangezien zij haren ouden echtgenoot geheel regeert, zie ik

er niets bovennatuurlijks in, dat al zijne dienaren de slaven zijn van haren wil, zelfs al is die in strijd met den zijne. Hij is immers afwezig, en buitendien — is het wel bepaald zeker dat zij de zelfde is, die wij in de komedie gezien hebben? Dat zij u daar heeft opgemerkt, dat kan zij gemakkelijk zeggen."

„Wij willen dat eens in het midden laten," hernam Rudolf; „maar kunt gij dan ook verklaren hoe zij bekend was met de wenschen, die ik nooit heb geuit? En hoe kon iemand, die geen duivelskunstenaar is, zulk een huis hier in de stad er op na houden, zonder dat zulks aanleiding gaf tot praatjes onder de menschen? Hoe komt zulk een tooverslot daar achter een der ruïnen te liggen?"

„Al die vragen, die gij mij daar te gelijk doet, zal ik u beantwoorden zoo goed als ik kan. Ik vroeg dokter A. naar de straat en naar het huis. Hij duidde mij eene straat uit die met den ouden ruïne-muur parallel moet loopen, en hij was ingegaan door eene prachtige voordeur; kan nu de deur, door welke gij ingegaan zijt, niet eene achterdeur, of misschien wel eene geheime deur wezen? Wat betreft dat zulk eene huishouding onbekend konde blijven hier in de stad, zoo iets is volstrekt niet vreemd, als men in aanmerking neemt, dat die man gediend wordt door slaven, die de blinde werktuigen zijn van zijnen wil, vooral daarbij gevoegd het bezit van zooveel rijkdom: want met geld kan men alles. Wat uwe eerste en moeijelijkste vraag betreft, daarop kan ik niet anders antwoorden, dan dat in zulke dingen veel slechts toeval is, en ook veel slechts illusie, die onze eigene verbeelding schept. Overigens is Aura waarschijnlijk opgevoed in eenen harem, waar de kunst om acht te geven op de wenschen van hem dien men wenscht te behagen, en om die wenschen te raden, waarschijnlijk tot een hoogeren graad van volkomenheid is opgevoerd, dan wij ons daarvan een begrip kunnen vormen."

Rudolf antwoordde mismoedig: „Al kondet gij ook even goed antwoorden op al de tegenwerpingen die ik u nog verder zou kunnen maken, zoo is er toch een, die u maar al te duidelijk wederspreekt, en dat zijn Pauline's woorden van gisteren, die als eene bliksemflits den donkeren weg verlicht hebben, dien ik bewandel; het gevoel van afkeer, dat louter

het zien van Aura's geschenken... o, wat zeg ik? dat de aanblik van mij zelven inboezemde aan die reine ziel, die al wat niet goed is afstoot, gelijk de tegenovergestelde pool van de aantrekkende magneet het ijzer afstoot."

Zoo sprekende waren wij in de nabijheid gekomen van de Duitsche Frederikskerk, en liepen op en neder op het plein, waarop dezelve uitkomt aan het einde van de straat, en in de smalle steeg, die tusschen het kerkhof en eenen tuin loopt. Het was laat, en deze altijd slechts weinig bezochte plaats was nu geheel eenzaam en doodsch. Rudolf stond stil voor de kerk, zag omhoog naar het front, en zeide met diepe geroerdheid: „Vader heeft verlangd dat ik dominé zal worden; en in de stemming, waarin ik verkeerde heb ik hem dat beloofd. Hoe kan ik mijne belofte houden? Ik, die gevallen ben in de strikken van den Satan! Ik zou mijn aangezigt moeten afwenden van het altaar, ik, die niet in staat ben om den blik van Pauline te verduren?"

„Beste Rudolf!" hervatte ik, „dat gij den blik van Pauline niet hebt kunnen uitstaan, is gemakkelijk te verklaren, zonder dat de strikken van Satan daarbij in het spel behoeven te zijn."

Hij zeide niets, sloeg de oogen neder, en barstte na eene kleine pauze uit: „Gij hebt gelijk, grooter gelijk misschien dan gij zelf weet. Doch, gij weet het niet! Gij kent mijne halve misdaad niet. Lang voor dat ik Aura kende, heb ik een ongeoorloofden hartstogt gevoed; daarom heeft de booze vat op mij gehad, even als vroeger op Haroen Al Rasjid (1). Gelijk Prometheus heb ik het vuur des hemels willen rooven en het neerbrengen op de aarde; daarom knaagt nu de adelaar aan mijn hart, daarom ontmoette ik den Verzoeker in de woestijn, die mij den overvloed der wereld in betaling gaf voor mijne ziel."

Schier buiten zich zelven greep hij den wonder-sleutel, en terwijl hij uitriep: „Weg van mij, Satan!" wierp hij dien weg zoo ver als hij kon. Wij hoorden hem klinkend vallen als op eenen steen, en vervolgens klonk het alsof hij neerrolde in eenen afgrond, en in zijnen val op verscheidene voorwerpen stiet, zoo, dat het een doffen klank gaf, verder en

(1) Zie Klingers Giafar.

verder verwijderend, totdat hij eindelijk aanlandde in de diepte. Eene onwillekeurige huivering beving mij. Ik zag Rudolf aan; zijn gelaat was bleek en zijne trekken waren verwrongen. Ik nam hem onder den arm, wij maakten regtsomkeert, en met haastige schreden, zonder een woord meer te spreken, spoedden wij ons naar onze gemeenschappelijke woning.

Eerst toen wij thuis gekomen waren, misten wij Rudolfs hond. Dit was een van Aura's geschenken, uit de eerste dagen van deze wederzijdsche betrekking; het was een buitengewoon fraai en verstandig dier, de lieveling van zijnen meester en diens trouwe volgeling overal. Hij was ons ook dezen avond gevolgd, en ik herinnerde mij duidelijk dat ik hem nog gezien had toen wij voor de kerk stonden. Rudolf maakte zich ongerust en ging weder de deur uit om naar het dier te zoeken. Eerst bij het aanbreken van den ochtend keerde hij terug; met eene droeve stem zeide hij slechts: „ik heb hem nergens kunnen vinden," en ging zoo in zijne slaapkamer. De gedachte kwam bij mij op, dat hij met die woorden even goed den sleutel had kunnen meenen als den hond, en misschien alleen daarnaar was wezen zoeken. En in eene gemoedsstemming, die niet veel beter was dan die van Rudolf, zocht ik te vergeefs om een paar uren rust te genieten. Den volgenden morgen — voor het eerst zoolang Rudolf Aura kende — bleef Omar weg, en wij zagen hem in het geheel niet meer.

Van dat oogenblik af aan was het werkelijk alsof eene vijandelijke hand ingreep in al ons doen en laten. Dien eigen dag verloor Rudolf de beste bron van zijne inkomsten; een onverwacht voorval beroofde hem van eene les aan verscheidene jongelieden, aan wie hij reeds een geruimen tijd met het meeste genoegen les had gegeven; en omstreeks acht dagen later ontstond er eene onaangename woordenwisseling met het bestuur van eene school, aan welke hij als leeraar was verbonden, ten gevolge van welke woordenwisseling hij zich verpligt gevoelde zijn ontslag te nemen. De weinige lessen, die hij nu nog had, loonden hem schier de moeite niet. Gelijke tegenspoeden, ofschoon in mindere mate, wedervoeren ook mij; en eer wij drie weken verder waren, zagen wij onze inkomsten derwijze verminderd, dat ze nog nooit zoo karig waren geweest, zelfs niet in onzen armsten studententijd.

Hierbij kwam nog dat onze kamers ons opgezegd waren; den eersten van de volgende maand moesten wij verhuizen; nog slechts weinige dagen restten ons, en wij hadden nog geene woning, want ook hierin had het noodlot ons als het ware vervolgd en teleurgesteld. Eindelijk vonden wij eene localiteit in eene naauwe, donkere straat, die ons beiden niets hoegenaamd beviel; doch het lange vergeefsche zoeken moede, en verleid wordend door den zeer geringen prijs, huurden wij die woning voor drie maanden. Ons verhuizen, veel moeijelijker dan anders voor eenloopende gezellen het geval is, doordien wij in het laatste jaar in het bezit waren gekomen van zooveel goed, ging allerellendigst in zijn werk. Al wat uit zijnen aard breekbaar was, brak aan stukken en brokken, al de meubelen werden jammerlijk beschadigd, en verscheidene kleine dingen raakten verloren. Toen wij tegen den avond een weinigje op orde begonnen te komen, konden wij ons nieuw verblijf niet zonder verwondering aanzien. Ongerekend nog dat niets scheen te passen, voor de plaats die wij er voor bestemd hadden, was het opmerkelijk, hoe verlept en oud en onoogelijk alles er uitzag. Hetgeen ons het meest ergerde, was dat van al de beste boekwerken deelen weg waren; en groot ongerief baarde ons de groote fraaije schilderij. Hoe wij die hingen of niet, wat wij ook probeerden of niet, het was maar niet mogelijk die zóó te hangen, dat er eenigzins gunstig het licht op viel. Het was juist of al de kleuren in elkander liepen. Eindelijk alle geduld verliezende, zette Rudolf de schilderij in een hoek neer, en zeide: „De nimfen-dans is uit! Het tooverspel is gebroken! Wat zegt gij er nu van? Is dit alles ook natuurlijk?"

„Ik vind het zeer natuurlijk dat glas en porselein breekt; dat onze meubels, die in de vorige woning den ganschen dag blootgesteld waren aan den invloed van lucht en licht, er niet meer zoo frisch uitzien als toen wij ze pas kregen — zoo iets ziet men eerst, wanneer men ze op eene andere plaats brengt."

„En de boeken dan? En de schilderij?" vroeg hij.

„Ik weet niet," zeide ik eenigzins ongeduldig; „wie zoekt naar verklaringen voor zulke eenvoudige dingen, die elken dag gebeuren? Het is een ellendig gat hier, dat is al wat

wat ik weet, en het spijt mij dat wij het gehuurd hebben."

En in die meening zag ik mij, van dag tot dag, meer en meer versterkt. Wij schenen bezocht door al de egyptische plagen. De kamers waren vochtig, ze zagen nooit zon of maan, en de versche lucht konden wij er nooit in laten spelen. Onze zitkamer stond ieder oogenblik vol rook, waartegen wij niets konden doen om het te verhelpen en waarvoor wij geen andere reden wisten te vinden, dan dat wij het te danken hadden aan een kok die beneden woonde, want het was nog geen weer om den kagchel te stoken; en niet het minst onaangename van alles was, dat wij des nachts bijna geen oog digt konden doen van het gruwelijk spektakel, dat de rotten en muizen hielden over den vloer en achter het behangsel. Ieder weet het, dat deze zoogenaamde kleine onaangenaamheden eigenlijk alles behalve klein zijn, doch ook de groote bleven niet uit. Mijne financiële omstandigheden waren beter dan die van Rudolf. Ik verdubbelde mijne inspanning, en mijne tegenspoeden schenen eenigzins tot staan te komen. Rudolf had zijn overvloed gedeeld met mij; wat was natuurlijker, dan dat ik nu mijne magere inkomsten deelde met hem. Eens toen wij echter in nijpende geldverlegenheid zaten, zeide hij tegen mij: „Beste vriend! het is toch zeer onbillijk, dat gij zoo alles doet, en ik niets. Ik heb dus, zonder u iets er van te zeggen, de twee beste stukken verkocht van het zilver, dat wij toch niet regtstreeks noodig hebben, en ik geloof dat wij nu gedurende eenigen tijd geen gebrek meer zullen behoeven te lijden." Hij stond op om het geld uit de secretaire te halen; maar..... het was er niet. Verschrikt haalde hij alle laadjes uit, zocht in alle hoekjes en gaatjes, maar het geld was verdwenen.

„Ziet gij nu wel?" riep hij in de hoogste opgewondenheid, „ziet gij nu wel, dat de Booze ons overal vervolgt! Wat zegt gij nu?"

„Ik zeg," antwoordde ik dood-bedaard, „dat dit niet het eerste geld is dat gestolen is geworden, en dat het naar alle gedachten niet het laatste zal zijn ook, waarmede dat gebeurt."

Wij hadden intusschen geen lust om voort te gaan met het te baat nemen van dergelijke hulpmiddelen — want gaat

men aan het verkoopen, dan gaat men hoe langer hoe verder van den weg; maar het verdwijnen van het geld was een slag voor ons, dien wij slechts met groote ontbering en moeite te boven kwamen.

Ik geloof echter, dat ik al die onaangename dingen nog met een opgeruimd gemoed zoude hebben gedragen, als Rudolf slechts in eene betere gemoedsstemming had verkeerd; maar mijne bezorgdheid voor hem was mijn grootste verdriet. Zoo zwaarmoedig, droefgeestig en in zich zelven gekeerd als hij toen was, zou niemand in hem den opgeruimden, openhartigen Rudolf N. van voorheen hebben herkend. Dikwijls gebeurde het dat hij niet te huis kwam voor laat in den nacht, en dan zag hij er uit als iemand die geheel en al ontstemd is. Ik waagde het niet hem daarover te onderhouden, te meer daar ik reeds gemerkt had, dat hij liever in het geheel niet met mij sprak dan wel. — Een bedroevend licht ging mij echter weldra op, toen een mijner kennissen, die op Christianshaven woonde, mij toevalligerwijze vroeg: „Waar heeft Rudolf N. toch zijnen loop in mijne buurt? Ik heb hem in den laatsten tijd reeds verscheidene malen 's avonds laat in den omtrek van de Duitsche kerk gezien." Dien eigen avond, toen ik te huis kwam en hem niet vond, ging ik, op dat gezegde af, naar de Duitsche kerk, en zag tot mijn leedwezen mijnen ongelukkigen vriend voorover gebukt staan met eenen stok in het gruis en tusschen de steenen wroetende, die daar om de kerk heen liggen. Hij was zoo zeer verdiept in zijn wanhopig zoeken, dat hij mijne tegenwoordigheid niet bemerkte voor ik hem toesprak.

„O God!" riep ik, „gij zoekt naar dien rampzaligen sleutel."

„Suut, suut!" zeide hij, om mij te doen zwijgen, nam mij zonder verder iets te zeggen onder den arm, en ging met mij naar huis.

Hier smolt eindelijk zijn sinds zoo lang reeds versteend gemoed; hij was aangedaan, en weder de oude Rudolf.

„Beste, eenigste vriend!" sprak hij; „leg toch mijne handelingen niet verkeerd uit. Ja, menigen avond reeds heb ik gezocht naar dien sleutel, dien ik weg heb geworpen in een oogenblik van overijling; maar niet — dit verzeker ik u

plegtig, en God is mijn getuige — niet om weder naar mijne vroegere plaats van bijeenkomst te snellen... Neen, nimmer, nimmer kan ik Aura meer naderen als haar minnaar. Wat ons aaneenbond was geene liefde, was niet wat ik versta onder het woord liefde. Slechts één oogenblik koesterde ik de hoop, om in hare armen eene smart te vergeten, eene heimelijke smart, die mij verteerde sedert lang. Doch, zonderling genoeg! sinds ik dien sleutel weggeworpen heb, voel ik toch hoe verre het er af is, dat zij mij ooit onverschillig zoude kunnen worden. Het innigste medelijden vervult mijne ziel, zoodra ik aan haar denk. Het arme kind, waarschijnlijk het slagtoffer van een of ander vreeselijk ongeluk, is in de handen gevallen van dat oude monster, dat dit engelschoone wezen heeft ingewijd in zijne zwarte duivelskunsten... Bijna elken nacht zie ik haar in mijne droomen; het is mij dan te moede alsof zij in het ongeluk is gekomen door mijn toedoen, en dan word ik schier razend van wanhoop. Ik had onze betrekking niet moeten afbreken op die manier; ik had bij haar moeten komen en haar den sleutel terug moeten geven; ik had mij moeten gedragen als een vriend, en niet als een vijand, en haar een eerlijk vaarwel moeten zeggen. Wat ik nu gedaan heb is niet mannelijk geweest, laat staan ridderlijk — neen, het verdient niet eens den naam van mannelijk."

Ik konde Rudolf te minder in dit geval troosten, daar ik zelf meer dan eens de zelfde gedachten had gehad; maar van dat oogenblik af trachtte ik zooveel mogelijk bij hem te blijven, om hem op die wijze van zijne avondtogten af te houden.

Op zekeren avond, terwijl wij arm in arm zamen naar huis gingen, zeide hij tegen mij: „Het is van daag de dag, dat dag en nacht even lang zijn; juist een jaar geleden, dat ik voor het eerst mijne voeten gezet heb in Aura's huis. Gij moest mij pleizier doen, nog eens met mij daar langs te wandelen."

Ik stemde toe in zijn verlangen; doch toen wij aan den rooden muur kwamen, rukte hij zich van mijnen arm los, ijlde naar de kleine deur, sloeg en bonsde er tegen aan, en ziende dat de deur onbewegelijk bleef, bragt hij zijnen mond voor het sleutelgat en riep met eene gesmoorde stem: „Aura! Aura! laat Omar slechts een enkelen keer deze

deur openen; geef mij slechts een teeken, dat gij mij vergiffenis schenkt, en dat ik geen onheil over u gebragt heb."

Alles daar binnen echter bleef stil als in een graf. Slechts met groote moeite kreeg ik hem van de deur af; en blij dat niemand iets van dit tooneel gezien had, zocht ik hem zoo goed mogelijk tot bedaren te brengen. Den volgenden morgen werden wij verrast, doordien wij op onze tafel eene doos vonden staan van een allerzonderlingst uiterlijk. Het scheen eene doos van chineesch makelij; dezelve was van een metaal vervaardigd, dat eene soort van erts geleek, en op het deksel lag, in relief gewerkt, eene zilveren sphinx. Rudolf greep de doos schielijk en opende die. Er zat een kleiner doosje van fijn, buigzaam lood in, zoo als men dat wel in theekistjes vindt, en dit doosje ging nagenoeg open bij wijze van portefeuille. En hierin lag een briefje dat Rudolf met gretigheid openvouwde, en hij las als volgt:

„Waarom roept gij mij? wreede, ondankbare man! Waarom hebt gij den sleutel weggeworpen, dien ik u toevertrouwd had; waarom hebt gij dien neergeworpen in de gruwelijke plaats, waar geen menschenhand het wagen zal hem terug te halen? Weet, dat op dien sleutel mijn levenslot berustte, dat van dien sleutel mijne veiligheid afhing en mijn geluk."

Ik zal niet beproeven de uitwerking te schetsen, die het lezen van deze woorden te weeg bragt op het gemoed van den toen reeds zoo beklagenswaardigen Rudolf. Ik zelf werd van dat moment af aan zoo onrustig en verstrooid van zinnen, dat ik alle moeite had om eenigzins tamelijk mijne gewone bezigheden te verrigten. Rudolf zelf was letterlijk niet in staat om iets te doen; den ganschen dag liep hij, in diepe gedachten verzonken, de kamer op en neder, en zoodra de avond was gevallen spoedde hij zich naar de ongelukkige plaats waar hij den sleutel weggesmeten had, dien hij nu zocht als een waanzinnige, doch te vergeefs; van daar stormde hij naar de ons reeds bekende kleine deur, bragt andermaal zijnen mond aan het sleutelgat, en uitte de hardroerendste klagten en smeekingen, om de plaats te mogen weten waar hij den sleutel zou kunnen vinden. Ik was niet in staat om hem van deze vruchtelooze handelingen af te houden; al wat ik doen konde was hem te volgen, ten einde zoo mogelijk te verhoeden, dat zijne gedragingen door

anderen wierden opgemerkt. Ik was bang voor eene naar het mij voorkwam onvermijdelijke verstandsverbijstering bij hem; en meer dan eens kwam het mij voor, dat ook mijn eigen hoofd half op den weg was, die naar krankzinnigheid leidt. Dat duurde zoo verscheidene dagen achtereen; en het zonderlingste was dat die zelfde doos, wij mogten haar zetten waar wij wilden, toch elken morgen en elken avond weder op onze tafel stond. Ik putte daaruit eene soort van geruststelling, daar het mij voorkwam als een bewijs, dat er nog altijd eene zekere betrekking bestond tusschen Aura en haren vroegeren minnaar, en dat wij dus eindelijk wel te weten zouden komen waar de sleutel was, die toch onmogelijk in den grond verzonken konde zijn. Toen ik deze mijne hoop eens aan Rudolf te kennen gaf, vroeg hij, waaruit ik opmaakte dat Aura zelve dat wist, daar er dien avond geen sterveling in onze nabijheid was geweest.

„Misschien wel door den hond," antwoordde ik, „die ook juist op dien zelfden avond verdwenen is, en die misschien tot haar is teruggekeerd. Die Osman was immers zoo goed afgerigt, dat hij alles opzocht wat men wegwierp of liet vallen."

En die aanhoudende weder-verschijning van de doos verklaarde ik mij op de zelfde wijze, waarop ik vroeger zooveel dingen verklaard had; namelijk dat Omar in het spel was, wanneer wij niet te huis waren; want dat hij sleutels had van onze deuren in de vorige woning (en misschien ook hier), en van al de meubels, die hij denkelijk zelf bij ons gebragt had, dit was bij mij sedert lang reeds aan geen twijfel meer onderhevig geweest. Maar ik kon toch niet ontveinzen, dat dit alles toch ook misschien wel konde worden uitgelegd naar de lezing, die Rudolf er op had. Zoo ging het ook thans met die doos, die naar mijn vermoeden een mechaniek kunststuk was. Als Rudolf die opendeed draaide de sphinx zich zoo, dat zij met de klaauwen als het ware den kant van het deksel vasthield, en van dat oogenblik af was het ons onmogelijk, wat wij ook deden, om het deksel weder digt te doen. Hoe onbeduidend deze omstandigheid op zich zelve ook ware, zoo was daarin toch iets beangstigends, dat nooit naliet ons beiden met eene soort van hei-

melijke vrees te vervullen. Eens gaf Rudolf aan zijne wanhoop lucht door den uitroep:

„Zie de oogen eens, waarmede die afschuwelijke sphinx mij aanziet; welk een vreeselijk raadsel legt zij mij voor met dat opene deksel, dat geen mensch in staat is digt te doen. O, wie brengt mij de oplossing van dat raadsel. Wie weet het: misschien moest Aura, even als de gemalin van Blaauwbaard, dien sleutel bewaard hebben, misschien is de tiran teruggekomen, misschien vergiet hij op dit oogenblik haar bloed!"

Terwijl hij dus uitviel, greep ik de doos, die hij op de tafel had geworpen. Ik hield die in de hand, en als werktuigelijk vroeg ik: „Waar is de kleinere doos of de portefeuille, waarin het briefje gezeten heeft?"

„Die heb ik hier, alle twee," zeide Rudolf, en overhandigde ze aan mij.

Ik legde ze voorzigtig weder in de groote doos, en zie!... nu draaide zich de sphinx op het deksel; het kon weder digt en weder open. Ik nam de kleine doos er nog eens uit; dadelijk draaide de sphinx weder, en het deksel stond weder vast. Hoe zulks in zijn werk ging was niet te ontdekken. Doch wat wij te doen hadden, was nu niet langer twijfelachtig. Rudolf schreef de volgende woorden:

„Zeg mij slechts waar de sleutel is en ik zal hem u terug brengen, indien het mogelijk is voor een man, die geen moeite of gevaar zal schuwen, maar die zich gelukkig zal achten als hij dien schat terug kan koopen, al ware het met zijnen laatsten droppel bloed. Noem mij slechts de plaats! Geloof mij, ik zal hem terughalen."

Wij legden dit briefje in het binnenste doosje, en dit vervolgens in de buitenste doos, die nu zonder eenige moeite gesloten konde worden; en zoo plaatsten wij dezelve op de tafel. Den volgenden morgen, zoo als wij vermoed hadden, was de doos verdwenen. Wij koesterden daarvan de beste verwachting; en in eene betere stemming, dan in lang het geval was geweest, gingen wij zamen de deur uit.

Toen wij des avonds te huis kwamen, stond de doos op tafel. Met bevende hand haalde Rudolf er een briefje uit, en las:

„Mijn sleutel is neergedaald in den schoot der aarde,

naar de verschrikkelijke plaats waar de dood regeert over zijne prooi. Daar deelt hij in het vreeselijke lot der arme slagtoffers. Gij hebt hem weggeworpen bij den tempel. In deszelfs fondamenten loert de ontbinding, en met wreedaardige hand opent men de ramen om de lucht te verpesten en nieuwe offers te eischen. Door die pestlucht werdt gij waanzinnig, en wierpt den sleutel weg: krankzinnigheid en dood zou uw loon zijn, zoo gij die plaats nogmaals durfdet naderen."

Onder den tempel, door het open raam. Dit raadsel was niet moeijelijk op te lossen. Zulk eene gemakkelijke taak hadden wij ons niet voorspeld. Wij hadden nooit geweten, of er althans niet op gelet, dat zich onder de Duitsche Frederikskerk eene graf-kapel bevond. Dat de sleutel, dien Rudolf driftig weg had geworpen, door het opene raam daarin gevallen konde zijn, was zeer aannemelijk. Welgemoed begaven wij ons op staande voet naar den kerkeknecht, en vroegen om den volgenden morgen, in de vroegte, in de grafkapel te worden gelaten. Het kostte nog al eenige moeite om zulks gedaan te krijgen; en den volgenden morgen, eer het nog volkomen dag was, begaven wij ons naar de kerk. Een klein meisje kwam ons te gemoet en zeide, dat zij ons in de kapel zoude brengen, daar haar vader reeds met een paar andere heeren daar was, die ook gekomen waren om de graven te zien. Zij bragt ons tot den ingang, en verliet ons toen. Zonder naar iets anders te zien, zochten onze oogen dadelijk naar het raam, in welks nabijheid wij den bewusten avond gestaan hadden, en tot onze onuitsprekelijke blijdschap vonden wij den sleutel op den grond liggen, tusschen twee digt naast elkander staande doodkisten. Rudolf raapte hem schielijk op en stak hem in zijnen zak, met eene diepe ademhaling, als iemand wiens schouders van een zwaren last worden bevrijd. Wij begaven ons nu naar den kerkeknecht om hem te betalen voor zijne moeite, en vonden hem, in het tegenovergestelde gedeelte van de kapel, in eenen weinig door ons vermoeden toestand. Hij en een andere oude man spanden te vergeefs hunne zwakke krachten in om eenen derden persoon op te tillen, die op den grond lag. Deze laatste was een grijsaard van zeer grooten ligchaamsbouw, maar mager en uitgeteerd. Hij zag er uit als een lijk, en zijn sneeuwwitte hoofd hing neder, terwijl de

twee anderen te vergeefs hun best deden om hem op te krijgen. Wij schoten toe om te helpen. Men zeide ons dat die heer eensklaps van zich zelven was gevallen. Rudolf en ik droegen hem naar boven en zetteden hem neder op de trappen voor de kerk. De versche lucht deed hem spoedig bijkomen; doch hij was niet in staat om zich op de been te houden, en zeide ons tevens dat zijne laatste ure nabij was. Wij droegen hem in het digtst bijgelegen huis; ik liep om een rijtuig, en op verzoek van zijnen ouden begeleider, namen Rudolf en ik met hem in het rijtuig plaats, en bragten hem naar zijn huis, terwijl meergenoemde oude begeleider onverwijld uitging om eenen dokter. Eene oude huishoudster ontving ons, en door haar geholpen bragten wij den zieke naar bed. Al zeer spoedig keerde de oude man terug met den geneesheer. De zieke wenkte dezen, en zeide iets. De dokter naderde daarop het bed om den toestand van den patiënt te onderzoeken, en ging vervolgens te gelijk met ons in een aangrenzend vertrek om een recept te schrijven. „Hoor eens, Zacharias!" zeide hij tegen den ouden man, die hem gehaald had; „ik mag het u niet verzwijgen: mijnheer L. zal denkelijk den avond niet halen. Maar, lieve hemel! hoe kondt gij ook zoo vroeg in de ochtendlucht uitgaan met eenen zieken man, en dan nog wel naar zulk eene plaats?"

„Ach, dokter!" antwoordde Zacharias. „Gij weet even goed als ik: als oude menschen zoo iets in hun hoofd gezet hebben, dan zijn zij er niet van af te brengen. Ik heb al gedaan wat ik kon om hem er van te weerhouden — maar het hielp niet."

„Maar zeg," vervolgde de dokter; „die zaak, waarover wij gesproken hebben, is die in orde?"

„Helaas, neen," was het antwoord; „maar hij heeft veel berouw gehad van zijn vorige testament."

„Dan zooveel te slimmer," hernam de geneesheer; „want de oogenblikken hier zijn kostbaar. Ik hoop wel, dat wij zijn leven nog een uur of wat zullen kunnen rekken. Maar kent gij niemand, die invloed genoeg op hem heeft om hem in dit uiterste oogenblik nog rede te doen verstaan?"

„Hij zeide mij daareven dat ik moest gaan om dominé...

(Hier noemde Zacharias den naam van een bekend en zeer eerbiedwaardig geestelijke.)

„Best, best!" hervatte de dokter; „haast u, Zacharias! en vertrouw hem alles toe, zeg hem alles: niets wat goed is, is hem vreemd. En nog iets: zend ook eene boodschap aan den notaris en aan mijnheer L's. advokaat, opdat alles geregeld achter elkander afloope; want ik herhaal het nogmaals: wij hebben geen oogenblik te verliezen."

Rudolf en ik boden beiden onze diensten aan, om die boodschappen te verrigten, terwijl Zacharias naar den dominé ging. Ofschoon wij volstrekt niets wisten van de zaak die het hier betrof, waren wij toch beiden overtuigd, dat het niet anders dan eene regtvaardige zaak konde zijn, aangezien die, ons zeer goed bekende predikant en deze dokter zich daarmede inlieten; buitendien had de oude Zacharias een gezigt, waarop de goedhartigheid en de braafheid stonden te lezen. Er werd intusschen bepaald, dat een onzer bij den zieke zoude blijven, daar de dokter het ongeraden vond, hem met de oude huishoudster alleen te laten. Wij kwamen overeen dat Rudolf zoude blijven, daar mijnheer L. behagen scheen te vinden in zijn bijzijn; hij had hem een paar keeren aangezien met een glimlachje, en hem de hand toegereikt. De dokter nam op zich om te zorgen, dat de geneesmiddelen ten spoedigste gebragt zouden worden; en daarop gingen wij alle drie heen, elk zijnen weg.

Ik was de eerste die terugkwam, en ik vond Rudolf en de huishoudster bezig met den zieke, die juist weder bij zijne kennis was gekomen, na eenen nieuwen aanval van onmagt. Wij gaven hem medicijn en eene teug versterkenden wijn, welk een en ander de dokter reeds had gezonden, en het gebruik daarvan scheen hem goed te doen. — Rudolf nam mij ter zijde, en verhaalde mij, toen hij alleen was gebleven met mijnheer L., dat deze toen tegen hem gezegd had: „Jongmensch! ik heb u nooit gezien, en dien anderen jongen heer, die bij u was, ook niet; en toch hebt gij beiden zooveel deelneming en goedheid over voor een ongelukkigen, verlatenen ouden man. Ik verzoek u om mij bekend te willen maken met uwen naam en met dien van uwen vriend. Misschien zal ik mij nog erkentelijk kunnen toonen."

Ik noemde eerst uwen naam, vervolgde Rudolf, en toen

ook den mijne, waarop de oude man dadelijk uitriep: „Wat! Rudolf? Rudolf N.? Gij zijt toch geen zoon van dominé N. in het kerspel V. in Jutland?" En toen ik hem zeide, dat dat mijn vader was, toen sloeg de zieke man de handen ineen, onder den uitroep van: „Heere! Uwe wegen....." en viel dadelijk in onmagt. Wat kan dat zijn? Welke betrekking kan er bestaan tusschen mijn vader en dezen man, wiens naam ik hem nooit heb hooren noemen?

Op dit oogenblik trad Zacharias binnen met den geestelijke. De zieke strekte de handen naar hem uit, en scheen eenigzins te herleven. Wij gingen met Zacharias de kamer uit, naar een ander vertrek. De advokaat had mij laten verzoeken om niet heen te gaan, ten einde des noodig als getuige te kunnen dienen. Terwijl wij dus op zijne komst en op den notaris wachtten, zaten wij vertrouwelijk bij den ouden Zacharias, die blijde scheen dat hij een paar toehoorders had, die met aandacht luisterden naar hetgeen hij vertelde; en wat hij vertelde, kwam mij dan ook zeer belangrijk voor.

„Gij moet weten, mijnheeren!" zeide hij; „er is iemand, dien ik wel niet ken, maar die de eenigste persoon in de gansche wereld is, die wettig regt zal hebben op de nalatenschap en het aanzienlijk vermogen van mijnen heer en weldoener; en nu wenschten de brave dokter en ik zoo gaarne, dat hij naar regt en billijkheid mogt handelen, terwijl hij nog daartoe bij magte is.... God geve hem daartoe de noodige sterkte!" zuchtte Zacharias, en vouwde meteen de handen zamen. Na eene kleine pauze hervatte hij: „Ik ben bijna overtuigd, mijne beste jongeheeren! als gij ooit over mijnheer L. hebt hooren spreken, dat ze dan van hem gezegd zullen hebben, dat hij een zeer slecht mensch is en een gierigaard. Er is natuurlijk geen mensch of hij heeft zijne gebreken; maar gij moogt mij gelooven, want ik ben nu reeds over de dertig jaren lang zijn eenigste kantoorbediende geweest, zijn eenigste vertrouweling, en ik mag er gerustelijk bijvoegen, zijn eenigste vriend, dien hij in de wereld had — gij moogt mij gelooven, dat hij veeleer te beklagen is dan te verachten; en menigmaal heb ik gedacht, dat een arme daglooner, die den ganschen dag zwoegt en des avonds hongerig naar bed gaat, nog niet half zoo ongelukkig is, in zijne armoede, als mijnheer L. in al zijn rijkdom.. Hij is

nooit bang geweest om groote kapitalen te wagen in de eene of andere onderneming, en nu komt het zonderlingste: als zulk eene onderneming verkeerd uitviel — hetgeen trouwens maar weinige keeren gebeurd is — dan stelde hij zich aan als een wanhopige op het oogenblik als hij daarvan het berigt ontving; maar in hoogstens een paar dagen tijds was hij weder de zelfde van vroeger, en zou niemand aan hem gezegd hebben dat hem iets onaangenaams was wedervaren. Doch gelukte daarentegen de onderneming naar wensch, dan eerst begon ons ongeluk. De onrust, die hij dan ondervond over het geld, dat nu weder in zijne handen was gekomen, de radeloosheid, waaraan hij ter prooi was, omdat hij niet wist hoe dat geld dadelijk weder te gebruiken — zie, daarvan kan men zich onmogelijk een denkbeeld vormen. Geheele dagen zat hij in gepeins verzonken, en des nachts was het hem, van louter ongerustheid, niet mogelijk om het uit te houden in zijn bed, en dan liep hij het gansche huis door dwalen als een spook, dat geene rust heeft in zijn graf. Hij beschouwde zich zelven dan zoo ongelukkig dat hij eens, toen hier een oud, gebrekkelijk en blind man om eene aalmoes kwam vragen en ik medelijden met dien man had, tegen mij zeide: „Die man is niet half zoo te beklagen als ik ben, want hij heeft vrede in zijn gemoed; ik ben overtuigd dat hij des nachts slapen kan.” — Ik weet dan ook bepaald zeker, dat er verscheidene maanden achtereen geweest zijn, dat mijnheer L. den ganschen nacht geen oog digt kon doen, en dat hij eerst in den ochtendstond een oogenblik in slaap viel, om echter een uur, of anderhalf op zijn hoogst, daarna weder te ontwaken. Het is dikwijls gebeurd als ik in het best van mijn eersten slaap lag, dat hij dan in mijne kamer kwam om mij wakker te roepen. Dan zeide hij gewoonlijk: „O Zacharias! wat zijt gij gelukkig, dat gij zoo gerust slapen kunt! Ik zou God op mijne knieën willen danken als ik mijn lot tegen het uwe kon verruilen!” En dan kwam hij op den kant van mijn bed zitten, handenwringend en met tranen in de oogen, en zeide: „Ik ben diep ongelukkig! Wat moet ik in 's hemels naam aanvangen met dat verwenschte geld!” — Als ik hem zoo zag zitten, voelde ik diep medelijden met hem, en dan offerde ik geduldig mijne nachtrust aan hem op, om al zijne plannen en

speculatiën aan te hooren, die hij weder op zigt had; maar bij iederen nieuwen voorslag, voegde hij er gemeenlijk bij: „Doch ik twijfel er aan of het wel te wagen is!" en dan kwam de opsomming van al de wisselvallige kansen: oorlog, mislukte oogst, schipbreuk, kortom alle ongelukken, waaraan de ter sprake zijnde onderneming slechts in de verste verte kon zijn blootgesteld.

„Ik zeide dan wel eens: „Maar, mijn beste heer! daar uw rijkdom u zoo ongelukkig maakt, en er zoo velen zijn die er gelukkig door gemaakt konden worden, zou ik in uwe plaats, dunkt mij, een nuttig gebruik er van weten te maken; ik zou er een groot gedeelte van weggeven, en behouden slechts zooveel voor mij zelven, dat ik overruim maar stilletjes er van kon leven." — Maar dan begon hij eens te lagchen, en gaf mij ten antwoord: „Gij schertst met mij om mij op te vrolijken! Nu, ik weet dat gij het goed meent!" En daarbij bleef het dan.

„Nu omstreeks anderhalf jaar geleden, was hij gevaarlijk ziek, en niemand dacht dat hij het er weer boven op zou halen. Toen hij echter van die ziekte hersteld was, had zijn inwendige in zekeren zin eene algeheele verandering ondergaan. Hij trok al zijne kapitalen uit den handel terug, en zette ze vast, om zijne overige dagen, zeide hij, in rust te kunnen slijten. Ik hoopte toen natuurlijk dat alles beter zoude gaan; maar integendeel, het werd toen nog veel slimmer dan het ooit te voren geweest was: want nu waren zijne gedachten onophoudelijk bezig met de onzekerheid aan wie hij zijn vermogen zoude nalaten. Hij maakte het eene testament voor en het andere na; maar naauwelijks was er een gemaakt of het werd weder te niet gedaan om een ander te kunnen maken. Zoo, bij voorbeeld, had hij een testament gemaakt waarbij zijn gansche vermogen werd geschonken aan eene instelling van liefdadigheid hier in de stad; maar toen hij zich met de inrigting van dat gesticht meer van nabij had bekend gemaakt, wist hij niet hoe spoedig hij zijn testament zoude vernietigen; want, zeide hij, zoo als ik die instelling nu heb leeren kennen, is zij mij geen oortje ondersteuning waard. Evenzoo ging het met al de overige instellingen van zoogenaamde liefdadigheid. En eindelijk had hij een testament gemaak, dat ontegen-

zeggelijk nog ongerijmder was dan al de vorigen; zoodat hij dan ook al spoedig daarover niet meer tevreden was: maar hij kon met dat al niet besluiten het te vernietigen, omdat hij het niet eens konde worden met zich zelven wat hij er voor in de plaats zoude stellen. — God weet het, hoe innig en hartelijk ik toen mijn best gedaan heb om hem te bewegen zijne fortuin na te laten aan zijnen eenigen regtmatigen erfgenaam; maar toen ik niet ophield daarop aan te dringen werd hij boos, en zeide: „Als ik u niet beter kende, zou ik denken dat gij wildet gaan heulen met mijne vijanden? Zou ik mijn zuur verworven vermogen dan louter bijeen gebragt hebben om er hen mede te bevoordeelen? Neen, neen, Zacharias! dat krijgt gij niet van mij gedaan!"

„Na dat oogenblik sliep hij geen eenen nacht meer. Zijne onrust en zielsangst folterden hem derwijze, dat hij er letterlijk van uitteerde, en ik dacht menigmaal bij mij zelven dat hij onmogelijk lang meer zou kunnen leven. En zelf verlangde hij dan ook naar den dood: de gedachte eenmaal voor goed te zullen mogen insluimeren, scheen meer en meer zijn lievelings-denkbeeld te worden. Van dat denkbeeld vervuld begon hem, behalve zijn testament, een nieuw punt ten zeerste ter harte te gaan — de vraag, namelijk, waar hij zich zou laten begraven; en tot dat einde bezigtigde hij al de grafkelders in alle kerken. „Onder den grond wil ik mij niet laten stoppen," zeide hij gedurig; „ik wil mij, terwijl ik nog leef, zelf een plaatsje uitzoeken, waar ik zal kunnen rusten in vrede!" Maar het ging hiermede even als met de instellingen van liefdadigheid; hij vond er geen een naar zijnen zin. Hij had hooren spreken over de grafkapel onder de duitsche Frederiks-kerk, en nu wilde hij ook die in oogenschouw gaan nemen, in weerwil van al mijne tegenbedenkingen, daar de dokter hem ten strengste al wat slechts naar inspanning geleek verboden had. Hij is den ganschen afgeloopen nacht opgebleven, en was van morgen zoo zwak, dat hij bijna niet konde spreken. Desniettegenstaande moest ik mij reeds voor dag en dauw aankleeden, om met hem mede te gaan, en dat nog wel te voet; want met rijtuig verkoos hij volstrekt niet te gaan. „Ik verzoek er u om, Zacharias!" zeide hij, „ik verzoek er u om: geef mij nu dezen eenen keer mijnen zin nog eens; ik heb zulk een voorgevoel, als

ik dààr geweest ben, dat ik dan eindelijk tot rust zal komen." En — voegde Zacharias er bij met eenen diepen zucht — ditmaal schijnt het, dat zijn voorgevoel waar zal zijn geweest."

Zoover was Zacharias met zijn verhaal gekomen, toen hij door de aankomst van den advokaat en den notaris, die beiden te gelijk aankwamen, verhinderd werd om voort te gaan. De beide genoemde heeren werden in de ziekekamer gelaten, en er konden bezwaarlijk twee minuten verloopen zijn, toen de geestelijke het vertrek waar wij zaten binnen trad; en zich tot Rudolf en mij wendende, vroeg hij: „Wie van u beiden, mijnheeren! is mijnheer Rudolf N?" En toen mijn vriend zich als zoodanig aan hem bekend had gemaakt, vervolgde hij: „Gij zijt in het jaar .... geboren? Een zoon van dominé N. in het kerspel V. in Jutland? Zijn eenigste zoon?" Terwijl Rudolf al deze vragen toestemmend beantwoordde, openden de advokaat en de notaris de deur van de ziekekamer, en de dokter vatte Rudolfs hand en drukte die met warmte; en de oude Zacharias greep daarop de andere hand van mijnen vriend en kuste die met tranen van blijdschap in de oogen, zonder dat Rudolf, die niet wist wat hij denken moest, zich daartegen verzetten konde.

Door allen gevolgd, leidde de geestelijke nu mijnen vriend naar de kamer van den zieke, met de woorden: „Mijnheer L. heeft mij verklaard dat gij zijn zoon zijt en zijn regtmatige erfgenaam! De bewijzen van uwe geboorte zal hij in tegenwoordigheid van deze getuigen blootleggen."

Rudolf, buiten zich zelven van verwondering, boog zich zonder een woord te spreken voorover om de hand te kussen van den zieke; maar deze gaf hem een teeken dat hij plaats moest nemen aan zijn bed, en daarop wenkte hij Zacharias en zeide, dat hij hem den sleutel moest geven van de geldkist, die aan het voeten-einde van zijn bed stond, en dat hij hem uit die kist eene roode portefeuille moest geven, alsook het ons reeds bekende laatste testament, dat hij thans wenschte te vernietigen. De sleutel, zeide hij, lag als naar ouder gewoonte onder zijn hoofdkussen. Zacharias zocht er naar, doch te vergeefs. Hij kon misschien in zijne kleederen zijn blijven zitten, dacht men, daar men hem zoo in der haast naar bed had geholpen Zacharias doorzocht dus al de zakken, maar insgelijks te vergeefs. De zieke werd zigtbaar

ongerust. „Waar kan die sleutel dan zijn?" sprak hij; „ik heb er nog nooit naar behoeven te zoeken. In die kist liggen al mijne papieren van waarde, en ook mijn laatste testament. Het slot op die kist is een kunstslot: hoe zullen wij dat dus open krijgen?" Zijne opgewondenheid werd zoo erg, dat de dokter bang werd dat die wel plotseling een einde konde maken aan zijn leven. „Houd u slechts bedaard, mijnheer L." zeide hij, „wij zullen den sleutel wel vinden." Daarop ging hij naar de kist en probeerde een paar sleutels, die hij zelf in zijnen zak had; verscheidenen der aanwezigen volgden zijn voorbeeld, doch allen te vergeefs. Nu scheen Rudolf te ontwaken als uit eenen droom; hij greep zijnen, eerst dezen morgen weergevondenen geheimzinnigen sleutel, stak dien in het slot, en een oogenblik later was de kist open. Zacharias nam nu de verlangde voorwerpen daaruit, en bragt die aan den zieke. Mijnheer L. nam de portefeuille en het testament, en zeide: „Is de kist weder gesloten? Geef mij den sleutel hier!" — Daarop gaf hij den sleutel en de portefeuille aan Rudolf, scheurde het bewuste testament aan stukken, en zeide toen tegen Rudolf: „Mijn zoon! gij kent het schrift van dominé N.; in die portefeuille zult gij een brief van hem vinden, neem dien er uit, en verzoek aan den eerwaarden geestelijke hier om hem hardop voor te lezen."

De geestelijke nam den brief. Dezelve was gedateerd van het laatst-verleden voorjaar, en de inhoud, met weglating van de inleiding en van andere, met dit verhaal in geen verband staande bijzonderheden, was ongeveer vervat in de navolgende bewoordingen:

„. . . . . Nadat er zoo vele jaren sedert verloopen zijn, zie ik thans zelf in, dat ik zeer verkeerd heb gedaan door zoo den teugel te vieren aan mijnen toorn, en dat ik mij aan u heb vergrepen. Mijne handelwijze was zeer onbetamend, vooral voor mij, die het geestelijk kleed dra ag doch mijne verontschuldiging moge zijn, dat ik destijds nog jong was, en dat gij mij op zulk eene zielsgrievende manier had beleedigd. Gij, een man die reeds lang de opbruisende jaren der jongelingschap achter den rug hadt, gij hadt misbruik gemaakt van de onervarenheid en de afhankelijke positie van een schuldeloos en goedhartig meisje, om haar te verleiden, en haar daarna onmeedoogend te verstooten

met haar nog ongeboren kind, dat ook het uwe was. En dat meisje was mijne zuster, eene zuster, die ik had liefgehad en hooggeacht, als mijn kostbaarste juweel op aarde. — Ik nam de ongelukkige Maria op in mijn huis; en mijne edele jonge vrouw en ik kwamen overeen dat wij, om hare eer te redden, haar kind zouden doen doorgaan voor het onze. In de stille afzondering, waarin wij leefden, was zulks gemakkelijk genoeg. Maria bragt eenen zoon ter wereld, wij noemden hem Rudolf naar u, en hij werd gedoopt en opgevoed als mijn kind. Om echter, zoo het ooit noodig mogt worden, zijne ware afkomst te kunnen bewijzen, heb ik de noodige en mij door pligtgevoel voorgeschrevene maatregelen van voorzorg genomen, die ik u thans zal bekend maken. . . . . . . Het lot mijner zuster werd op die wijze minder verschrikkelijk, dan het anders door uw toedoen geweest zoude zijn; en toen ik eenige jaren later het ongeluk had mijne brave vrouw te verliezen, toen nam zij mijn nog zoo jong, moederloos dochtertje met zich mede naar Altona, waar zij het grootbragt met moederlijke zorg en teederheid; terwijl ik met vaderlijke gehechtheid haren Rudolf liefhad, hem zelf onderwees, en al mijn geluk vond in de ontwikkeling van de rijke gaven van zijn helder hoofd en edel hart; en mijne pogingen zijn dan ook door Gods zegen met zulk eenen uitslag bekroond geworden, dat ik hem veilig mag noemen eene vreugde en een trots voor welken vader het ook zij. . . . . Mijn verlangen is dus, dat gij aan de natuur haar regt niet langer onthoudt, en dat gij uwen zoon zult erkennen volgens de wet. Mijne zuster is dood, hare eer kan derhalve niet meer lijden door het oordeel der menschen, en in haren laatsten brief aan mij, heeft zij mij haren wensch te kennen gegeven, dat haar zoon de laatste levensdagen zijns vaders mogt verzoeten. . . . . . . Rudolf heeft er regt op om door u, met uw aanzienlijk vermogen, te worden voortgeholpen in de wereld. Doch dit is geenszins het gewigtigste. Hij is in het bezit van zulke schatten, d i e g e e n m o t o f r o e s t v e r d e r v e n k a n e n d i e g e e n d i e v e n k u n n e n s t e l e n. Zijn dagelijksch brood zal hij dus wel kunnen vinden, zoo gij hem van uwen rijkdom verstoken mogt willen houden. Maar het voornaamste dat ik u verzoek, en waarop ik aandring met ernst, is dit: dat gij hem erkennen zult als

uwen zoon. Voor dat verzoek heb ik redenen, die ik niet kan toevertrouwen aan het papier, maar over eenige weinige weken kom ik in Koppenhagen; dan zal ik u opzoeken; en als gij dan, zooals ik hoop, voldoen wilt aan dit mijn billijk verlangen, dan zal ik u ook in vertrouwen de geheimen openbaren, die ik thans nog bewaar in mijn hart; onze oude vijandschap moet niet met ons ten grave dalen, maar in den naam der te vroeg gestorvene Maria, die thans zalig is bij God, zullen wij elkander de hand toereiken als broeders."

Met gespannene aandacht hadden wij allen de voorlezing van dezen brief aangehoord. Toen hij uit was, strekte mijnheer L. de hand uit naar Rudolf, die voor zijn bed nederknielde en met diepe aandoening zijne hand kuste. De oude man legde hem toen de hand op het hoofd, en sprak: „God zegene u, mijn zoon! en make u gelukkiger dan uw vader geweest is! Mijn vermogen zult gij erven. Het is zuur verdiend, en er is geen penning onregtvaardig verkregen geld bij. Gebruik het met verstand." Vervolgens dicteerde hij duidelijk en klaar zijne uiterste wils-beschikking, waarin hij tevens, in den door de wet voorgeschrevenen vorm, Rudolf erkende als zijn zoon, en hem zonder het minste bij-beding of voorbehoud, benoemde tot zijnen eenigen en algeheelen erfgenaam. Hij onderteekende het testament, en drukte eigenhandig als zegel zijn wapen-cachet daaronder af. Maar nu was ook zijn laatste levensvonkje verteerd. Hij vouwde de handen zamen, en zeide: „God zij geloofd! nu is de zware steen van mijn hart gewenteld!" en zoo zeeg hij magteloos achterover. Kort daarna scheen hij echter nogmaals te herleven; hij ontving met vromen zin het sacrament, dat de dominé hem toediende; en toen hij vervolgens met Rudolf, Zacharias en mij alleen was gebleven, gaf hij Zacharias de hand, en dankte hem voor al de trouw, die hij hem zoo vele jaren lang had bewezen, doch zonder in het minst of geringst voor de toekomst van den ouden, getrouwen bediende gezorgd te hebben, en zonder een enkel woord er bij te voegen om hem aan te bevelen aan zijnen zoon. Daarop wenkte hij Rudolf, en vroeg met matte stem: „Hebt gij den sleutel van de geldkist? Laat mij zien dat gij hem hebt!" — Daarop overhandigde hij hem zijn horologie, nam zijn wapenring en gaf hem ook dezen, en zeide toen: „Nu

is het mij wel te moede. God zij geloofd! Nu voel ik dat ik zal kunnen rusten." — Hij vouwde de handen zamen, legde zich neder als om te slapen, en was eenige weinige minuten daarna zacht den slaap ingeslapen, uit welken niemand weer ontwaakt, tot het leven dezes stofs. Rudolf drukte een kus op zijne koude hand, en droeg aan Zacharias de taak op om voor al het noodige te zorgen; toen verlieten Rudolf en ik het huis, waar ons — en hem vooral — zulk een vreemd en onverwacht wedervaren was ontmoet.

Toen wij in de open lucht kwamen was het ons alsof wij ontwaakten uit eenen droom. Wij konden aanvankelijk slechts met afgebrokene woorden lucht geven aan onze verwondering. Eindelijk zeide Rudolf: „Hoe treffend vond ik het tafereel, dat Zacharias ons ophing van den gemoedstoestand van zijnen heer. Het was mij daarbij reeds te moede als voelde ik dat het bloed van dien ongelukkigen man ook door mijne aderen stroomde. Want even als hij, ben ook ik zoo lang vervolgd geweest door de furie der onrust. . . . Maar nu naar Aura! . . . Ik ben bang dat ik misschien te laat kom bij haar, om haar te redden van het ongeluk, dat onbetwistbaar haar boven het hoofd hing!"

Zonder verder een woord te wisselen spoedden wij ons naar de ons wel-bekende plek. Toen wij den rooden muur bereikten, bekroop mij eene nooit te voren in mij opgekomene nieuwsgierigheid, om toch ook eens even naar binnen te gluren in dat geheimzinnige verblijf; en toen Rudolf den sleutel in de deur stak, plaatste ik mij, met de oogen wijd open, zoo, dat ik ten minste iets zou kunnen zien van dien schemerend verlichten gang; ik was nieuwsgierig of Omar daar ook weer zoude zijn, of, wie weet het, misschien zou ik wel een glimp zien van Aura zelve! Maar juist toen Rudolf de deur zou openduwen, vloog er eene rampzalige mug in mijn eene oog. Dit deed mij zulk eene vreeselijke pijn, dat ik niet wist waar mij te wenden of te keeren; en eerst toen Rudolf weder naast mij stond, teruggekeerd reeds, eerst toen mogt het mij eindelijk gelukken, mijn oog van den ongenooden gast te bevrijden en een weinig tot mij zelven te komen. Rudolf vertelde mij nu op onzen terugtogt, dat Aura hem — hetgeen vroeger nooit gebeurd was — zelve te gemoet was gekomen in den langen gang, en dat zij zelve

den sleutel uit zijne hand had genomen. „Ik dank u," had zij gezegd, „en ik zal u altijd dankbaar zijn voor uwen moed en voor uwe liefde. Nu verlaat ik dit land; ik ben gelukkig. Geluk en vreugde mogen u overal vergezellen! Ik zeg u vaarwel!" Met deze woorden had zij hem de hand gegeven, en hem zelve uitgelaten door de kleine deur.

„Nu," zeide Rudolf, „nu eerst voel ik mij vrij en ongedrukt. Wat ben ik gelukkig! mijn hart is niet ruim genoeg om al mijn heil te bevatten! Ja, ik ben bijna bang, dat ik zooveel zaligheid niet zal kunnen overleven. Begrijp toch mijne zielsverrukking: Pauline is mijne zuster niet! De schim mijns vaders moge mij mijne blijdschap vergeven, op het oogenblik nu ik zoo even zijn sterfbed verlaat: maar mijne blijdschap is dankbaarheid aan hem! Bij zijn leven heeft hij mij niet willen erkennen; maar in zijne laatste ure heeft hij mij dat onregt vergolden door eene weldaad, grooter dan ik ooit had durven hopen; hij heeft de giftige slang uit mijn hart gebannen, die zoolang mijne gemoedsrust heeft verteerd, hij heeft mij de alles in zaligheid overtreffende woorden gesproken: Pauline is uwe zuster niet!"

Rudolf had naauwelijks uitgesproken, of wij werden op onze rustige wandeling verrast door een nieuw tooneel. Er kwam een hond op ons aansnellen, en met alle teekenen van blijdschap en vriendschaps-bewijzen sprong hij tegen Rudolf op. Wij herkenden dadelijk den verstandigen Osman, die weggeraakt was den eigen avond als de sleutel. Zijn vroegere meester ontving hem met groote vreugde, en sprak tegen hem als tegen een menschelijk wezen: „Beste Osman! Ik ben diep ongelukkig geweest sedert ik u het laatst gezien heb. Met mijn geluk komt gij terug, zie ik; maar verlaat nu voortaan uwen meester niet meer in de ure van den tegenspoed — dat hoop ik van u."

En hiermede namen onze avontuurlijke ontmoetingen een einde.

De doode en voor niemand nut doende schatten van mijnheer L. werden in de handen van zijnen zoon eene levende bron van zegen en welvaart, voor hem zelven en voor allen die hem omringden. Hij zocht alle gelegenheden op om de pligten te vervullen, die zijn vader verzuimd had. Den braven Zacharias verzekerde hij eenen rustigen en onbezorgden ouden

dag. De trouwe grijsaard wilde hem niet verlaten, maar volgde hem naar Jutland, waar de rijke erfgenaam zich ging vestigen zoodra hij zijne zaken had geregeld. Hij kocht een uitgestrekt landgoed in de nabijheid van het oord, waar hij zijne kindschheid had gesleten, en trad reeds kort daarna in den echt met zijne Pauline. Verleden herfst heb ik hem een bezoek wezen brengen; en het was mij een genot hem, na verloop van vele jaren, eens weder te zien in de volheid van zijn huiselijk geluk, en te midden van eenen werkkring, die geen ander doel heeft dan welvaart en tevredenheid te verspreiden onder al zijne onderhoorigen. — Het was juist de dag van dag- en nacht-evening, waarop hij ieder jaar een feest geeft aan al zijne boeren en ondergeschikten. Des avonds werd er gedanst op het groote plein, dat zich uitstrekt voor het front van zijne woning. Dat plein was schitterend verlicht met meer dan honderd lampen, en al de gasten waren opgetogen van blijde tevredenheid. Na eenigen tijd te hebben mee gedanst, verwijderde ik mij met Rudolf arm in arm en deed nog eens eene wandeling met hem in de nachtelijke stilte, zooals wij dat zoo dikwijls hadden gedaan, voorheen, in eene geheel andere stemming. Ons gesprek viel natuurlijk op die dagen en de zonderlinge gebeurtenissen van toen. Juist die zelfde dag van het jaar, als de herfst-zon nacht en dag afdeelt op gelijke maat, was twee keeren achtereen zoo merkwaardig voor ons geweest; en nu mogten wij dien dag weder zamen beleven, op eene geheel andere wijze, maar die toch ook dezen dag onderscheidde van het eentoonige der overige dagen in het jaar. Wij waren den fraai aangelegden grooten tuin doorgewandeld, en zoo in een boschje gekomen dat daarachter lag. Onderweg hadden wij andermaal, even als voorheen, doch ook thans weder zonder resultaat, getracht om de zaak omtrent dat avontuur van den rooden muur te Koppenhagen eens te worden, waaraan ik altijd eene natuurlijke uitlegging zocht te geven. Wij bleven ieder bij zijn eenmaal opgevat gevoelen. Al pratende hadden wij eindelijk eene hoogte bereikt, van waar wij den ganschen tuin konden overzien en ook de geïllumineerde dansplaats. Hier gingen wij zitten, om een oogenblik dat schoone gezigt te genieten bij het heerlijkste avondweder dat men zich denken kan. Boven ons hoofd schitterde de prachtige sterren-

hemel; voor onze voeten lag de rijke, stille vlakte; de hooge boomen van het boschje en in den tuin stonden daar, als eerbiedige toeschouwers, op eenen afstand van den rijk geïllumineerden voorgevel des huizes en de in eene zee van licht badende dansplaats. Dat gewemel in de verte had iets tooverachtig schoons, verhoogd door de opwekkende toonen eener vrolijke dansmuziek. Wij waren beiden in de meest opgeruimde stemming. Osman, die ons gevolgd was, zooals hij altijd deed, zat op den grond aan de voeten van zijnen meester, en op de wijze der honden met zijn kop op meesters knie, en hem onafgewend aanziende. Rudolf streelde hem, en zeide, ons gesprek voortzettende:

„Arme Osman! als gij spreken kondt, zoudt gij misschien meer van het fijne van de zaak weten op te helderen dan iemand anders; want ook gij hebt eene rol gespeeld in die toover-opera."

„Ja," zeide ik, „het is immers een oud sprookje, dat honden in alle dergelijke dingen oneindig helderder inzigt hebben dan menschen."

Met geestvervoering hernam Rudolf nu:

„O, gij vonkelende sterren! gij wonderwerken, die u elken nacht aan ons openbaart! Gij aarde, waartoe wij behooren, en die wij niet kennen! wat zijn toch al uwe wonderen in vergelijking bij die wereld, die zich in ons beweegt, en die wij nog veel minder kunnen begrijpen? Slechts weinig heeft mijn kortzigtig oog kunnen ontdekken van den zonderlingen draad, aan welke mijn lot is geleid; maar men moge er zoodanige verklaring aan geven als men wil, ik heb in den korten tijd, waarin die dingen gebeurd zijn, gevoeld, geleden en ervaringen opgedaan in mijn eigen gemoed, genoeg voor een geheel menschenleven. Ja, gefaald heb ik, maar ik heb ook geboet, en — wonderlijk! op den weg der hartstogten en van het berouw, heb ik toch den sleutel mogen vinden tot mijn levensgeluk!"

„Ik heb dikwijls gedacht," zeide ik, „dat er voor ons menschen geen andere weg is dan die tot een leven rijk aan genietingen in een beteren zin, en dat geen Psyche den Olympus bereikt, dan na eerst door de bange beproevingen der onderwereld te zijn gelouterd!"

REIND DE TAARTVRETER.

(Eene vertelling uit de omstreken der stad Zutphen.)

Men zag, voor vijftig jaar, nog eene woning staan,
Schuins over 't erf *Klaphek*, nabij de *Dammerlaan*.
Dit huis, een oud gebouw, van wand en weinig steenen,
Werd destijds gansch gesloopt, en is daardoor verdwenen.
Hier woonde, in vroeger tijd, een bijster ruwe boer,
Een onbehouwen gast: hij heette Reind de Broer.
Ik wil u eens een stuk, en nog wel zonder pralen,
Een echten lompen streek, thans van dien vent verhalen.
Men zond toevallig mij 't verhaal zeer zeldzaam, oud,
Uit eene slagerij, als omslag van wat smout (1).

Naar dit getrouw berigt, zal ik u nu vertellen,
Dat Reind tot Landheer had een' heer van der Capellen.
Dit was een edelman, van overouden stam;
Hij woonde in die buurt, op 't oude huis *den Dam*.
Als ridder van de ploeg, was Reind fiksch, klaar en wakker,
Men vond hem vroeg en laat steeds wroeten in zijn' akker;
Voorts strekt nog tot zijn' lof, dat men hem altijd zag,
Zeer stipt zijn pacht voldoen, juist op Sint-Petersdag.
Ook was 't een oud gebruik, als Reind de pacht betaalde,
Dat men hem dan volop op pannekoek onthaalde.
Dan ging hij, ongenood, ter keuken van den *Dam*,
En vond een' koek gereed, vol worst, of spek, of ham.
Dit was een vast gebruik van meer dan honderd jaren.
Reind had het steeds gedaan, ja zelfs zijn bestevåren.
Edoch, op eenen keer, (zoo als 't verhaal ons zegt,)
Werd daar, juist op dien dag, een gastmaal aangeregt.
Er waren op dit feest een tal van Zutphen's grooten,
En uit den omtrek ook, des gastheers stamgenooten:
Van Rijsselt, van de Marsch en van den Boedelhof,
Al' Heeren zeer voornaam, wat rang en stand betrof.
'K lees verder in 't berigt, (mij dunkt, het zal niet jokken!)
Dat Reind, prompt op dien dag, zijn schijven weêr kwam dokken,

(1) Voor smolt, gesmolten reuzel.

En naar de keuken ging, om, 't spreekt toch als een boek,
Weêr fiks, naar oud gebruik, te schransen pannekoek.

Toen Reind nu binnentreedt, ziet hij geen' zijner vrienden,
Noch Han' de keukenmeid, noch andere bedienden;
Alleen bevindt zich daar een lange schrale vent,
Zeer vreemd in 't wit gekleed, volstrekt hem onbekend.
Die snaak, drok in den weêr met braden en met zoden,
Was, voor dit feest, als kok, uit Zutphen daar ontboden.
Reind zet zich bij den haard, en wacht met gragen buik,
Zijn' koek, gereed gemaakt, naar overoud gebruik.
Dan ziet hij naar dien vent, dan naar de deur der keuken,
Of Hanne niet haast komt: zijn maag begon te jeuken.
De zaak is hem thans vreemd, de koek stond immer klaar.
Dit miste toch maar nooit, bij hem noch bij zijn vaâr.
De kok alsnu gereed met braden en met stoven,
Steekt vlug een lampje op, en kijkt eens in den oven;
Hij grijpt den schotel aan, jaagt Reind fluks van den haard,
En haalt uit d'oven snel een bijster groote taart.
Hij legt haar op een bord, bestrooit haar als een wafel
Met suiker en kaneel, en zet ze op de tafel,
Juist regt voor onzen boer, en gaat terstond nu heên
Ter reegling van den disch. Reind bleef dus gansch alleen,
En stellig in 't begrip, (dat 't wel niet kon mankeren,)
Of dit was hier zijn koek, ging dus aan 't redeneren:

„He duvels, da's en baas. 't Is haost en meullenrad!...
„Den ineschaoven... noe, mie dunk, dan bin'k wel zat...
„Boe foei, wat mislik dier!... 't Is gaarvet, stik te veulle;...
„Jao, 't lieke krek dat dink as't rad van d'Aefse meulle (1),
„Deur Bellerts Klaos emaak, daor geer bie 't meuldershues;
„Krek kammen zoo rondum' en bluksken aover 't krues.
„Wat bakse regtevoort toch vremde pannekooken,
„Met roeten baoven op, en an de kante hooken,
„Zoo onvernoftig groot, jao onbenullig stoer,
„Dat éénen weurd te bats haost veur en aefsen boer!
„En dan nog hef den vent hum daor met mael bestaoven,
„Wat gekke fratsen toch!... En bakken in den aoven!...

(1) De Eefsche molen.

„Wat onbezoesden wark en keuste toch an brand!
„'t Geet better, jao, das klaor, naor onzen olden trant.
„Maor wat veur broen gerei zit onder al die roeten?
„Deur 't stoeven van dat mael kan 'k 't haost niet zien van boeten.
„Parjen! 't is anders niks, zoo waor, geleuf mie vrie,
„As maor wat blood en mael, zoo'n schraolen blood-broodbrie.
„Woe voel is dat edaon maor um 't spek te spaoren.
„'t Geet noe hier anders haer as smos in vrogger jaoren.
„Nee, better was zoo'n klant, as Hanne vrogger gaf,
„Zoo van klaor loeter mael, maor spek — den vollen baf.
„Maor zie, dat bakken noe van zukke pannekooken,
„Dat kiek se mis'likmaol weer uet die gekke booken.
„Wat heb daor veulle lue al kunsjes uet eleerd,
„Die 't zut den stomsten boer zunt gansengaar verkeerd!
„Nee, better dan as ik, maor zoo stik dom te blieven,
„Dan al die fratsen doon, die gekke lue zoo schrieven."

Maar denkt ge nu welligt, Reind had hier nog al trek,
Ging hij niet aan den slag, zoo onder dit gesprek?
Dat spreekt. Na kort beraad, zijn mes van leêr getrokken,
Sneed hij de taart fluks kort in onbehouwen brokken.
De korst ging ras cr door, met glans in eenen keer;
Nu voelde Reindoom grond, en sprak aldus toen weer:

„Den weurd mie stik te bats, 'k mot'r haost in blieven staeken;
„Maor nee, dat niet, dat was te gek um van te spraeken.
„Te donder hale nee, hie mot, hie zal der deur!
„Dat geet er weer op lus, maor jong' den heuld er veur.
„Boe foei, hum laoten staon, dat kon'k jao niet vergaeten;
„Mien pannekooke he'k hier ummer op egaeten;
„Nee 't karrewei mot af, krek naor het old gebroek,
„'k Waog 'ran den boksenband, jao, 't barsten van den boek!

Hij valt er weêr op aan, met nieuwen lust van zinnen;
De pruimen en gelei gaan netjes meê naar binnen:
Niets blijft er van dien brui, niets van de gansche taart.
De strijd is dus voleind. Reind schikt weêr naar den haard,
Om, na volbragte taak, zijn pijpje op te steken;
Hij doet een' trek of wat, en vangt weêr aan te spreken:

„Wat onbenullig dink, wat mislik dier was dat!
„Jao zie, h'is'r noe rein deur, maor 'k bin te barsten zat.
„Jong' 'k hop niet, dat mi geet zoo jummerlikke arge,
„As *Mannes Vraet-maor-too*, den olden boer van *'t Barge*.
„Zie, stomp kapot, mortsdood, vrat zich dat gulzig dier,
„An zeuven telders vol, klaor loeter ossengier.
„Maor hier, dit broen gerei, dat steet niet in de mage,
„Dat kuijert gauw weêr haer, misschien nog wel van dage.
„Dat good was honnig zeut, en toch as aek zoo zoer;
„Kiek 't was en vremd gesmul, en misselik raar voer.
„'t Was krek zoo'n broenen brie, ak kreeg van *Bosmans olde*,
„Too 'k in den roggenbouw zoo arg lae an de kolde,
„En 'k was zoodaonig slok en vruestrig in de hoed.
„Dat good dier zaei 't was mank stroop, proemen en beschoet.
„Maor 't andre boetenspul, dat kan 'k vriemoodig zeggen,
„Dat smakt' mie roem zoo good as stoeten of as weggen.
„'t Was voer — zoo vinnig vet, as aoverjaeurig smolt,
„En deur hups eijers mank, — gael as tekaoten gold.
„Parjen! was'r niet mien spek of schinke uet vergaeten,
„Jao zie, te duvelslag! dan ha'k regt good egaeten."

Tot hiertoe was door Reind nu voortgeredeneerd,
Toen onze kok met spoed is weêr teruggekeerd.
Hij wil in allerijl zijn schoone taart gaan halen
Dewijl zij was bestemd, om op 't dessert te pralen.
Maar wat ziet hij vreemd op! Wat is hij gansch verbaasd,
Toen hij de taart niet ziet!! Hij zoekt met groote haast
In ieder' kast en hoek... Ja, kijkt zelfs in den oven;
Maar, waar of hij ook zoekt, de taart is weggestoven.
Thans roept hij overluid, zoodat het Reind best hoort:

„Waar is dan toch de taart? De zaak is ongehoord!...
„Waar drommel is zij toch? Wel, wel! Wat hamekater!
„Waar is de taart toch hier? Wat is dat toch een flater!"

Hij ziet de tafel rond, en roept ras uit: „Verdord,
„Wat zie 'k daar! Wel wat 's dat!! Daar staat het leêge bord,
„Met kruimels er nog op!!! — De taart is opgegeten!!...
„Wat voor brutale schoft heeft zich dit stuk vermeten?"

Hij rigt zich thans tot Reind, en vraagt hem gansch verwoed:
„Jij, boer, zeg mij direkt, en maar eens kort en goed,
„Wie heeft, daar van dat bord, zoo stonds die taart gegeten?
„Jij zaat hier gansch alleen. Van jou, vent, wil 'k dat weten!"

Op deze krasse vraag, hield Rein den mond niet digt,
Maar gaf hierop terstond weêr dit kurieus berigt:
„Boe vent, wat raer ie daor? Wat hei toch an den snater?
„'k Wet niks van oew gerei van taters of van flater.
„Mien pannekooke (op den telder stond 'e gaar)
„He 'k, krek naor 't old gebroek, egeten, as mien vaâr."

Nu scheldt de kok op Reind, en gaat op hem aan 't razen:
„Jij hebt een stuk begaan, dat ieder moet verbazen!
„Jij hebt ze opgelapt!! Maar, vreter van de taart,
„Jou zal het slecht vergaan: dat muisje heeft een staart.
„'k zal aan jouw Landheer hier, mijnheer van der Capellen,
„Net als zij is gebeurd, de zaak eens gaan vertellen."

Naauw had hij dit gezegd, of is reeds heên gesneld,
En heeft dien Heer 't geval dra haarklein nu vermeld.
Het jolig Heerschap kon van lagchen niet bekomen,
Toen hij dien stommen streek van Reindoom had vernomen.
Regt koddig had hij dien den gasten dra verteld,
En andre van dat slag, bedreven door mijn held.
En schoon men toen die taart wel op 't dessert moest missen,
Doordien hier onze Reind zoo mal zich kon vergissen,
Zoo was die klucht het sein tot scherts, en boert, en lach:
Het ging regt lustig toe, veel pret had men dien dag.

Reind dokte op *den Dam* trouw voort, steeds op Sint-Peter;
Maar kreeg voortaan den naam van *Reind den Taartevreter*.

Zutphen, Januarij 1861. H.....K.

NOG EENIGE MERKWAARDIGHEDEN, BETREFFENDE NAPOLEON I, VOORKOMENDE IN EEN DER GEWIGTIGSTE TIJDVAKKEN ZIJNS LEVENS.

Uit authentieke aanteekeningen, bewaard in de staats-archieven te Dresden, en daaruit eerst onlangs medegedeeld

DOOR

DR. KARL VON WEBER,

(*Koninklijk Saksisch Kabinetsraad en Directeur van het Rijks-Archief aldaar.*)

Nadat men, sedert de laatste vijf-en-twintig jaren, — of zelfs nog niet zoo lang geleden, begonnen is, met meer opzettelijk dan voorheen, de aandacht te wijden aan het in orde brengen en onderzoeken der openbare en bijzondere archief-verzamelingen, hier en daar aanwezig, en de toegang tot deze, vroeger onder het zegel der geheimhouding meestal afgeslotene bewaarplaatsen van historische charters en andere documenten, in de beschaafdste landen van ons wereld-deel, door de zorg der regeringen en publieke administratien, voor geleerden en andere bevoegde personen, welwillend is open gesteld, — zijn er, op het veld der geschiedvorsching en oudheidkunde, belangrijke ontdekkingen gedaan, en laat het zich verwachten, dat, bij verdere nasporing dier mijnen voor kennis en wetenschap, daaruit nog vele kostbare bouwstoffen voor de historische critiek, die anders ligt onder het stof der vergetelheid zouden begraven blijven, zullen worden opgedolven en aan het licht gebragt.

Onder de vele merkwaardige acte-stukken en oorspronkelijke handschriften van geschiedkundigen aard, door den aanzienlijken auteur, dien wij aan het hoofd van dit opstel noemden, in het rijks-archief aan zijn beheer toevertrouwd, nagezocht en gevonden, behoort ook het manuscript, waarin de belangrijke aanteekeningen aangaande Napoleon I, tijdens diens verblijf aan boord van de Northumberland zijn vervat, welke wij hier den lezer vertaald denken mede te deelen.

Hoeveel er ook over den voormaligen Franschen keizer en

zijn veelbewogen leven geschreven en gelezen is, het kan niet missen, of elke nieuwe bijdrage tot de betere kennis van zijne geschiedenis en zijn persoon moet aan ieder, die eenig belang stelt in historische lectuur, welkom zijn. Dit ligt in den aard der zaak, van wege de groote merkwaardigheid, welke zich, in meer dan één opzigt, nog altijd aan de geschiedenis en den persoon van den eersten Napoleon verbindt. Maar bovenal verdient zulk eene bijdrage de aandacht en kennisneming van den beminnaar der historie, gelijk van ieder beschaafd lezer die in degelijke kennis belang stelt, wanneer deze kan verzekerd zijn, dat zij aan echte bronnen is ontleend, en alzoo het onmiskenbare zegel der historische waarheid aan het voorhoofd draagt. Zoowel de in zijn vaderland hoog vereerde naam des auteurs en de waardigheid door hem als staats-ambtenaar bekleed, als de bronnen, uit welke hij opgeeft, zijne mededeelingen geput te hebben, verstrekken ons ten waarborg, dat wij hier geen verdicht verhaal hebben te lezen, maar veeleer ons hier Napoleon I zien voorgesteld op eene wijze, welke wij photographisch zouden noemen, daar zij ons vergunt, een diepen blik in zijn karakter en toenmalig gemoedsleven te slaan. Het tooneel toch, waarop wij hier aan de hand des auteurs gevoerd worden, geeft ons dien buitengewoon merkwaardigen man en voormaligen held zijner eeuw te beschouwen, onder omstandigheden, waarin hij ontdaan was van al het prestige zijner gevallene grootheid en hij — gelijk de lezer zal zien — meer dan ooit, met aflegging van alle mommerij der diplomatie, den vrijen loop gaf aan de uiting zijner denkbeelden en gevoelens over vele toenmaals hoogst gewigtige, en ook nu nog belangrijke onderwerpen van staat- en zedekunde. In het hier volgende verhaal toch zien wij den ex-keizer in vertrouwelijk mondgesprek met eenen Engelschman, die, als parlementslid, op een onafhankelijk standpunt tegenover hem stond; die, ofschoon hij de gevallene grootheid in hem wist te eerbiedigen, zich niet behoefde te ontzien, hem met al de vrijmoedigheid en nationale fierheid van een Britsch gentlemen te woord te staan; en dit ook deed op eene wijze en met een *savoir vivre*, welke evenzeer zijn geoefend oordeel en helder inzien van vele zaken, als zijne bescheidene rondbor-

stigheid en groote matiging, op punten die voor beiden van teederen aard waren, doen doorstralen.

Zulk eene beschouwing, ons hier — niet door de pen eens romanschrijvers, maar door die der historische autenticiteit, levendig en in dramatischen vorm voorgesteld, kan niet anders dan belangwekkend zijn. En hiervan overtuigd als wij zijn, is het ons een genoegen, onzen lezeren het door Dr. K. von Weber medegedeelde geschrift hier vertaald aan te bieden; ons voorstellende, om, indien het ons blijken mag, dat het door hen met wederkeerig genoegen ontvangen wordt, van tijd tot tijd nog eenige bijdragen uit het belangrijke werk van onzen auteur te laten volgen.

Napoleon I op het Engelsch linieschip de Northumberland, den 7 Augustus 1815.

In het werk van den kapitein F. L. Maitland (1), bezitten wij een uitvoerig verhaal van Napoleons komst en zijn gedrag aan boord van het linieschip de Bellerophon, 't welk onder het bevel van Maitland stond en den onttroonden keizer naar de Engelsche kust bragt. De veelvuldige uitgaven en vertalingen van dit verhaal, zijn een bewijs van de levendige belangstelling, welke het publiek in deze gebeurtenis genomen heeft. Van de Bellerophon begaf Napoleon zich, zoo als bekend is, aan boord van de Northumberland, waarmede hij naar St. Helena zoude stevenen. Las Cases in zijn *Mémorial de Sainte Hélène* (*Londres* 1823 pag. 79) verhaalt ons, dat hij, na het ontmoeten van lord Lowther en van een' heer Littleton op dit schip, zoo als hij hem noemt, een langdurig onderhoud met hen gehad had (*une conversation longue et suivie sur la polititique et la haute administration*), doch van hen echter niets vernomen had. Dit zelfde verhaalt ook W. Warden, in zijne Brieven, geschreven

---

(1) Narrative of the surrender of Buonaparte and of his residence on board H. M. S. Bellerophon with a detail of the principal events, that occurred in that ship between the 24 of May and the 8 th of August. 1815.

aan boord van het schip de Northumberland en te St. Helena (*Letters written on board his Majesty's ship the Northumberland and at Saint Helena*, *Brussel* 1817 *pag*. 9, 11) waarin dat onderhoud met den „Honourable Mr. Littleton" voorkomt. De daadzaak dus, dat Napoleon onmiddelijk na zijn aan boord komen op de Northumberland met Mr. Littleton een belangrijk gesprek gehad heeft, dat reeds toenmaals de opmerkzaamheid zou hebben gaande gemaakt, is hierdoor voldoende bewezen.

Na de herziening van vele, nog niet in orde gebragte papieren uit de nalatenschap van den Baron von Just, die in den beginne van het jaar 1816 als Saksisch gezant naar Engeland ging, vond de schrijver het volgend geschrift in 't Engelsch: „Toen Buonaparte in Engeland aankwam, aan boord van den Bellerophon, door Mr. Lyttelton of Littleton." Hoe dit geschrift in handen van den gezant gekomen is, weet men volstrekt nog niet. De inhoud daarvan is een uitvoerig verhaal van Littleton zelven, over zijn onderhoud met den ex-keizer. Zonder twijfel werd dit document als eene belangrijke vond in waarde gehouden, zelfs ingeval de inhoud niet reeds ter kennis van 't publiek gekomen was. In dit geval had het bijzondere zwarigheid in, daar het dan niet alleen om de Duitsche litteratuur, maar ook om het regt der buitenlandsche te doen was. Moest zonder twijfel de wijze, waarop de schriften van Las Cases en Warden van dit onderhoud gewag maken, de overtuiging vestigen, dat het opstel van Littleton aan deze schrijvers, in druk niet bekend is geweest, zoo bestond echter de mogelijkheid, dat het later werd in het licht gegeven. Na uitputting van alle letterkundige hulpmiddelen, die hem ten dienste stonden, na het te vergeefs vragen aan andere, met de historische letterkunde van het binnen- en buitenland naauwkeurig vertrouwde, vaderlandsche geschiedschrijvers, wendde zich de schrijver het eerst naar Frankrijk. De aanteekeningen, welke door de vriendelijke bemiddeling van een hooggeplaatsten vriend, verkregen werden, van den kant der Parijsche geleerden die zich uitsluitend met de geschiedenis van Napoleon en met de verzameling der tot hem betrekking hebbende berigten bezig hielden, liepen daarop uit, dat het verhaal van Lyttleton als drukwerk hun niet bekend geworden was. Op eene openlijke aan-

vrage in de, te Londen verschenen Aanteekeningen en Vragen, *Notes and Queries* (a medium of intercommunication for literary men, artists, antiquaries, genealogists etc.) 1857 no. 104 pag. 512, volgde in hetzelfde tijdschrift, 1858 no. 108 pag. 78, uit Edinburg, eene met T. G. S. onderteekende aanwijzing op *Martin's Catalogue of Privately Printed Books, sixth edition* 1854 pag. 466. In dit werk vindt men dan ook het berigt, dat eene brochure, onder den titel „*Account of Napoleon Bonaparte's coming on board H. M. S. the Northumberland August* 7th 1815, *with Notes of two Conversations held with him*, — van den op den 1sten Mei 1837 overleden „Hon. W. H. Lyttelton'' als manuscript in 52 exemplaren, gedrukt is. Zelfs aan de uitgebreide relatien of betrekkingen van den uitgever in Engeland, is het echter te dier tijd niet gelukt, een exemplaar van dit, slechts in een zeer kleinen kring verbreid geschrift, ter inzage te verkrijgen; derhalve is er geene vergelijking van hetzelve met onze oplage mogelijk geweest.

Onder deze omstandigheden durft derhalve de schrijver hopen, aan zijne lezers iets nieuws aan te bieden, wanneer hij het reeds vermelde geschrift hier in deze vertaling opneemt (1).

De Engelschman is zonder twijfel in den verhaler niet te miskennen, maar even min zijn opregt streven, om het geziene en gehoorde met naauwkeurigheid en historische getrouwheid weder te geven.

Napoleon kwam, ongeveer ten één ure 's namiddags den 7 Augustus 1815, aan boord van de Northumberland, die bij Torbay voor anker lag. Een gelukkig toeval had mij, als vriend en neef van den admiraal, sir George Cockburn, op het schip gebragt, en ik genoot de vrijheid, de plaats te kunnen innemen, die mij het beste uitzigt verschafte. Ik koos die op het achterdek, zoodat ik, over de borstwering van stuurboord, de regterzijde van het schip konde overzien, welke Bonaparte, in eene boot, de Tonnant geheeten,

---

(1) Waar in dit geschrift de fransche taal gebruikt is, zullen wij deze behouden, schoon wij slechts eenige taalfouten aangeven, welke in ons opstel Napoleon in den mond gelegd worden. *De Duitsche Auteur.*

door lord Keith begeleid, naderde. Door de stelling, die hij had ingenomen, kon ik zijn profil naauwkeurig zien; 't scheen mij toe, zeer gelijkend met het gewone portret te zijn, slechts zijne wangen kwamen mij wat breeder voor. Hij zat zwijgend ter linker-zijde van lord Keith; mijne opmerkzaamheid was te zeer op hem alleen gerigt, om acht te slaan, wie van zijne officieren bij hem waren. Onder hen moet zich echter Bertrand bevonden hebben, daar hij de eerste was, welke de Northumberland besteeg, en zich met den hoed in de hand, stijf als een schildwacht, op de regterzijde van het schip plaatste, en de aankomst van zijn heer aankondigde. Bonaparte volgde hem schielijk; den hoed een' oogenblik afligtende, zeide hij, met een open en lagchend gelaat, tot sir Cockburn, die hem te gemoet kwam, om hem te ontvangen: „mijnheer, ik ben tot uwe bevelen." De wacht op het schip presenteerde het geweer, op het oogenblik, dat Bonaparte het schip betrad. Zonder eenig verwijl ging hij voorwaarts naar het achterdek, terwijl hij den wensch uitte, om met den kapitein van het schip, Ross bekend gemaakt te worden, een wensch, die terstond bevredigd werd. De scheeps-soldaten, die aan bakboordzijde van het dek geschaard stonden, presenteerden het geweer, terwijl hij passeerde. Daar kapitein Ross geen woord fransch verstond, zoo vergenoegden beiden zich, met elkander te groeten, onderwijl Bonaparte verder naar het achterdek ging, waar sir George Bingham tot het 53ste regement behoorende, lord Lowther, — de eerwaardige Edmund Byng en een officier der artillerie, wiens naam mij niet bekend is, zich bevonden. Deze heeren werden hem door sir Cockburn, den een na den ander voorgesteld. Hij vraagde sir Bingham, tot welk regiment hij behoorde en waar hij gediend had. Aan lord Lowther en den heer Byng rigtte hij eenige andere vragen, bij voorbeeld, uit welke streek zij kwamen, en of zij weder wilden aan wal gaan. Tot den artillerie officier zeide hij: „Ik kom zelf uit dat corps." In de stelling, welke ik had ingenomen, werd ik noch van Napoleon, noch van den admiraal, die mij derhalve ook niet voorstelde, waargenomen; evenwel stond ik digt bij Napoleon. Gedurende den ganschen tijd behield hij dezelfde vriendelijke of liever gezegd — gracieuse houding, onderwijl hij zich

wendde tot dengene, met wien hij sprak, en vrolijk lachte. Hij bleef zijnen hoed in de hand houden, en nu bemerkte ik, dat zijn schedel bijna kaal, zijn haar donker bruin en lang was, en in wanorde hing. De uitdrukking van zijn gelaat scheen mij toe, meer listig en sluw dan edel en eerbiedwekkend te zijn. In den blik zijner oogen lag iets wilds; ik vermoedde, dat het oorspronkelijk-doordringende vuur er van, door den tijd en de zorgen, verzwakt was. Zijne gezigtskleur was niet alleen tanig en bleek, maar ook ziekelijk. Dit is alles, wat mij bij den eersten aanblik van Bonaparte in 't oog viel. Nadat hij zich eenige minuten op het achterdek, zoo als ik zeide, had opgehouden, begaf hij zich in de achterkajuit, door lord Keith en sir Cockburn begeleid, en gevolgd door eenige zijner officieren; en verloor ik hem geruimen tijd uit het oog. Lord Keith en sir George Cockburn bleven slechts eenige minuten bij hem, en nu vernam ik, dat Bonaparte den wensch had geuit, dat de officieren van het schip aan hem zouden worden voorgesteld, wat iets later geschiedde. Bonaparte's geleide bestond uit den generaal Bertrand, diens gemalin, den graaf en de gravin van Montholon, den graaf Las Cases en den generaal Gourgaud, welke hem naar St. Helena zouden volgen. Zij waren gelijktijdig met hunnen meester op de Northumberland aangekomen, en mijne opmerkzaamheid rigtte zich, zoodra Napoleon verdwenen was, op hen. Bertrand, de eenige die zich onder de vier geleiders van den gevallen keizer onderscheidde, door gansch Europa beroemd, om zijne voortdurende gehechtheid aan Napoleon, was voornamelijk het voorwerp mijner nieuwsgierigheid. Mijne verwachtingen werden zeer teleurgesteld. Noch zijn blik, noch zijn gedrag schenen mij op iets grootsch of buitengewoons te verwijzen, met één woord, — ik zoude hem in 't geheel niet bemerkt hebben, als ik zijne zeldzame geschiedenis niet gekend had. Montholon, Las Cases en Gourgaud zijn in 't geheel geene beschrijving waard. Ik geloof inderdaad, dat het naauwelijks mogelijk zou geweest zijn, dit tooneel met onbeduidender personen te vullen, en die eene mindere deelneming betoonden in 't geen met hen voorviel. Alleen Bertrand scheen opgewonden, en zag dikwijls trotsch en toornig om zich henen. Men nam bij de anderen geene enkele aandoening waar,

zelfs niet de minste uitdrukking van eenig mishagen of bezorgdheid. Zij zaten allen, onbezorgd en met de grootste onverschilligheid, te schrijven aan eene tafel in de voorkajuit, alwaar zich weldra Lallemand met eenige andere officieren bij hen voegden, welke van Napoleon afscheid nemen wilden en aan wie het geoorloofd was, zoo lang te blijven als het hun goeddacht. Savary had zich reeds van Bonaparte op de Bellerophon gescheiden, zoodat ik hem niet zag. Onder degenen die tegenwoordig waren, verdienen slechts weinigen eene bijzondere beschrijving. Lallemand was van een duister, gestreng en beduidend gelaat; hij had geen onedel voorkomen, dacht mij. Ook twee Poolsche officieren bevonden zich in zijn gevolg, de een reeds bejaard, de andere in den bloei der jeugd, wier uiterlijk en gedrag iets zeer belangwekkends hadden. De oudste, een eerwaardig grijsaard van reusachtige grootte, had eene in 't oog vallende en schilderachtige gestalte. Men kon dezen edelen veteraan — met zijn helderen blik, den treurigen maar rustigen ernst van zijn gelaat en in zijne nationale Poolsche kleeding, welke onwillekeurig aan het treurig noodlot van zijn zwaar geteisterd vaderland herinnerde, — niet zonder ontroering en eerbied aanzien, waar hij zijn eigen gekozen beheerscher, ook in zijn diepste ongeluk, volgde, en voor hem geene tweede verbanning schuwde.

De aanblik van zijn jeugdigen geleider, die óf nog dieper getroffen was, óf zijne gevoelens minder wist te beheerschen, was inderdaad aandoenlijk. Noch zijne houding, noch zijn gelaat hadden iets opmerkelijks; maar de smart, de zielsangst, die hem aangrepen, toen hij zich van Bonaparte zoude scheiden, ging alles te boven, waarvan ik tot heden getuige was: het was niet mogelijk, hierdoor niet te worden aangedaan. Beiden hielden bij lord Keith om toestemming aan, mede naar St. Helena te mogen gaan, — de grijsaard op ernstigen, mannelijken toon, de jonge Pool, onder een vloed van tranen, biddende, dat hij toch maar als een dienaar zou mogen volgen; zeggende: „ik wil afstand doen van mijn militairen rang, als ik den keizer maar mag vergezellen," — zelfs toen de eerste zonder hoop was afgewezen, dewijl het getal der officieren, die Bonaparte in zijne ballingschap volgden, reeds bepaald was. Toen hij overtuigd was, dat al zijn bidden te vergeefs was, scheen hij in een toe-

stand te geraken, die aan het waanzinnige grensde. Tranen stroomden uit zijne oogen, krampachtig hield hij zijne Poolsche muts in de eene hand, terwijl hij met de andere aanhoudend zijne wenkbraauwen wreef: in zich zelven sprekende, ging hij van de eene geschutpoort naar de andere, met zulk eene uitdrukking van vertwijfeling, dat ik vreesde, dat hij zich over boord zou werpen. Zijn naam was Pintowski (1) of een zoodanige, niet Poniatowski. Tot mijne groote vreugde hoorde ik later, dat onze regering hem, tot loon voor zijne trouwe gehechtheid, veroorloofd had, met sir Hudson Lowe naar St. Helena te gaan. Wat de beide dames, mevrouw Bertrand en Montholon betreft, moeijelijk zijn er twee te vinden, die zoo wel in haar uiterlijk als in haar gedrag meer verschilden. Mevrouw Bertrand, die zich op de Bellerophon zeer hartstogtelijk gedragen had (2), scheen meer uitgeput dan rustig: haar uiterlijk verried veel drift en ongeduld. Zij was lang en mager van gestalte, had een' adelaarsneus en geleek zeer veel op lady Dillon, met wie zij, zoo veel ik weet, zeer na verwant is. Mevrouw Montholon betoonde daarentegen stille gelatenheid in haar lot, die aan hare sekse zoo wel staat, en men kon niet anders dan sympathie voor haar lijden hebben, dat zij onderworpen droeg. Zij was eene schoone vrouw, met eene zachte en verstandige uitdrukking in 't gelaat. De overigen uit het gevolg van Bonaparte, welke op de Northumberland kwamen, om van hem afscheid te nemen, waren meest zeer jonge ordonnans-officieren in bonte uniform, die weinig meêwarigheid aan den dag legden, en zoo als ik vermoedde, ook weinig reden hadden, om persoonlijke gehechtheid aan hunnen beheerscher te hebben. Den chirurgijn, die geweigerd had met hen mede te gaan, (hij heette Maingaud) heb ik niet gezien; hij verscheen dan ook niet, toen de anderen in de boot gingen, om het schip te verlaten, en men vermoedde, dat hij zich heimelijk verwijderd had, om eene zamenkomst te ontwijken, die hem zeer pijnlijk moest zijn.

Om alle aandoeningen te vermijden, was niemand van ons

---

(1) Het was de kapitein Piontowski, zoo als Maitland en Warden hem noemen, of Piontkowski, zoo als O'Meara hem noemt in zijne geschriften.

(2) Zij beproefde zelfs zich in zee te werpen.

bij het afscheid nemen tegenwoordig, en ik hoorde niet het geringste daarvan. Dit duurde een half uur, — eene tijdruimte, gedurende welke Bonaparte van zijne aandoeningen had kunnen herstellen, ingeval het afscheid hem had aangedaan — waarna ik in de kajuit, waarin hij zich bevond, werd geleid en het eerste onderhoud met hem had. Thans moet ik gewag maken van de bijzonderheden, die bij mijne voorstelling plaats hadden. Het is maar al te bekend, dat Bonaparte door kapitein Maitland als keizer ontvangen was: deze ruimde hem zijne eigene kajuit in, waarin de ex-keizer door geene bezoeken zou worden lastig gevallen. Aan boord van de Northumberland was men op een anderen voet tegenover hem, en ofschoon hij eene kleine kajuit voor zich behield, bleef de groote, gewoonlijk de achterkajuit genoemd, welke hij op de Bellerophon alleen had gehad, ook aan den admiraal en zijne vrienden voorbehouden. In dit opzigt had ik het regt, aldaar te worden toegelaten, en sir George Cockburn besloot, aan Bonaparte deze omstandigheid te doen opmerken, dat hij mij, benevens lord Lowther en sir George Bingham mede in de kajuit nam, toen hij zijne officieren binnenleidde en ons daar zonder verdere formaliteit bij zich hield: eerst toen bemerkte ik, dat lord Lowther niet tegenwoordig was, maar eenige minuten later inkwam. De voorstelling der officieren maakte een belagchelijken indruk: er waren er acht, van wie niet één fransch kon spreken: zij plaatsten zich aan eene zijde van de kajuit, zagen Bonaparte eenige minuten aan, lachten steelsgewijze om hem, terwijl hij van zijne zijde hetzelfde deed; zij bogen zich op echte zeemanswijze, en defileerden toen voorbij hem, of zoo als men op zijn goed engelsch zegt: — maakten dat zij toen voortkwamen. Nadat sir Cockburn, Bingham en mij had geïnviteerd, plaats te nemen, liet hij ons vis à vis Bonaparte, die mij nooit van te voren gezien had en niet wist, wat hij uit een man met een bruinen rok maken zou, die even zoo goed de bediende van den admiraal kon zijn.

Op hoogen toon en mij streng aanziende, zeide hij: „Wie zijt gij?"

Ik. „Mijnheer de generaal, ik heet Lyttleton, ik ben een bloedverwant en vriend van den admiraal."

Bonaparte. „Behoort gij aan boord van 't schip?"

Ik. „Neen, ik ben geen zeeman."

Bonaparte. „Zijt gij dan hier uit nieuwsgierigheid?"

Ik. „Ja, mijnheer de generaal; ik ken al niemand, die meer waard is mijne nieuwsgierigheid gaande te maken, dan hem, die mij hier heen gevoerd heeft."

Bonaparte. „Uit welk graafschap komt gij?"

Ik. „Uit het graafschap Worcester."

Bonaparte. „Waar ligt dat? Is dat ver van hier?"

Ik. „Ja, mijnheer de generaal, in het midden van 't koningrijk."

Hier voegde ik, als ik mij wel herinner, bij: „Wij hopen u niet te generen, mijnheer de generaal," een gezegde, waarop hij geen acht gaf. Hier ontstond eene korte pauze, gedurende welke Bonaparte ons een gramstorigen blik toewierp, en duidelijk liet merken, dat onze tegenwoordigheid hem niet geviel. Toen sprak hij sir G. Bingham aan en deed hem eenige onbeduidende vragen, b.v. hoe sterk de compagnien in zijn regiment waren, hoe vele jaren hij in Spanje gediend had? Toen Bingham met moeite, in slecht fransch, hem antwoordde, wendde hij zich weer tot mij, vraagde of de wind gunstig was, en deed nog eenige andere vragen, die tot het voor anker liggen van het schip betrekking hadden, en waarop ik zeer uitvoerig antwoordde. Gedurende dit onderhoud trad lord Lowther binnen, waarop Bonaparte terstond zijne gewone vraag aan hem rigtte, „wie zijt gij?" Toen Lowther hierop in slecht fransch stotterend antwoordde, wendde hij zich terstond weder tot mij. Hij deed mij vele vragen over onze jagtvermaken, in 't bijzonder over de vossenjagt, of wij alle onze honden op eenmaal los lieten, dan wel, of wij ze bij beurte met ons namen: over dit alles gaf ik hem een uitvoerig antwoord.

Hierop zeide hij: „Gij spreekt zeer goed fransch."

Ik. „Ik heb mij geoefend in 't fransch spreken, daar ik veel gereisd heb."

Bonaparte. „Hebt gij in Frankrijk gereisd?"

Ik. „Zeer weinig, mijnheer de generaal; gij weet, dat gedurende vele jaren, het aan geen Engelschman veroorloofd was, Frankrijk door te reizen; wij waren er contre-bande."

Ik voegde hier nog eenige woorden bij, die niet waard zijn, dat men er gewag van maakt, wijl het gesprek hierna

niet werd voortgezet; er ontstond eene tweede pauze, kort voor Bertrand inkwam. Hij nam achter Bonaparte plaats, zoo als een kamerheer achter den koning staat, en zag op ons van uit de hoogte neêr, met een trotschen blik, die in goed engelsch overgebragt, uitdrukte: wat heb je hier te maken? Bertrand verwijderde zich spoedig daarop, en Bonaparte keerde zich om en zag eenige minuten met zijn verrekijker door het venster. Bingham gevoelde zich niet meer op zijn gemak en fluisterde mij toe, terwijl hij mij bij den roksmouw trok: „om 's hemels wil, spreek dan toch eens een woordje met hem, al is het maar over een hond of een kat." Ik beloofde hem, dat ik het doen zou, en toen Bonaparte zich omkeerde, vraagde ik hem, „of hij zich lord Ebrington herinnerde, een nabestaande van lord Grenville." Dit beantwoordde hij bevestigend en zeide: „dat is een dapper man." Toen noemde ik Vernon: hierop draalde hij, en zeide vragend „Katholiek?" Waarop ik hem antwoordde: „Mijnheer, gij denkt aan Silverton." „Ja," zeide hij en lachte eens, zonder eene andere opmerking te maken. Over Douglas, dien ik hem toen opnoemde, zeide hij in 't openbaar maar ernstig, „dit was een degelijk man." Toen vraagde hij, „of de naam Douglas niet een aanzienlijke naam was?" Dit bevestigde ik en verhaalde hem in 't kort, wie de voornaamste der familie Douglas waren. Hierop vraagde hij, „of het de door mij genoemde Douglas was, dien hij gezien had?" Wij antwoorden hem (lord Lowther nam ook deel aan 't gesprek) „dat hij dwaalde, en de heer Douglas geene rol in 't huis der gemeenten gespeeld had. (De heer Webster verhaalde mij later, dat Bonaparte kort geleden de Engelsche couranten gelezen had, en waarschijnlijk daarin zou gezien hebben, dat de heer Douglas tot de vernietiging der fransche vloot had aangeraden). Bij deze gelegenheid verhaalde lord Lowther hem, dat ik lid van 't parlement was; waarop hij wenschte te weten, of ik tot de oppositie-partij behoorde."

Ik. „Mijn geweten verpligt mij dikwijls, mijne stem te geven tegen de ministers des konings; men is vrij bij ons, en men moet handelen overeenkomstig het belang des vaderlands."

Bonaparte. „Hebt gij wel eens in 't parlement gesproken?"

Ik. „Ja wel; ik heb wel eens zoo wat op mijne wijze het

woord gevoerd, zonder mij eigentlijk met eene opzettelijke parlementsrede af te geven."

Bonaparte. „Is mijnheer Whitbread niet dood?"

Ik. „Ja, mijnheer de generaal."

Bonaparte. „Wat heeft zijn dood veroorzaakt?"

Ik. „Hij heeft zich zelf gedood."

Bonaparte. „Hoe dat?"

Ik. „Ik wil zeggen, dat hij zijn eigen dood niet gestorven is; hij was in 't verstand gekrenkt en heeft zich toen met een scheermes den hals afgesneden."

Bonaparte antwoordde hierop niets, gaf geen teeken van gevoeligheid, maar vraagde terstond hierop, „Wie zal hem in 't parlement opvolgen? Ponsonby?"

Ik. „Neen, mijnheer de generaal, Ponsonby is een gedistingueerd man, wiens talenten uitstekend zijn, maar ik geloof niet, dat hij de hoedanigheid bezit om mijnheer Whitbread op te volgen; gij weet wel, mijnheer de generaal, dat het zoo gemakkelijk niet is, groote mannen te remplaceren."

Bonaparte scheen dat compliment aan te nemen en, door zijnen blik, dit maar al te zeer te kennen te geven. Na eene kleine pauze ging ik voort: „ik geloof, dat Brougham juist de man is om Whitbreads plaats te vervangen, dat er echter tijd toe behoort, voor en aleer hij dezelfde reputatie zal verkrijgen en in dezelfde mate het openlijk vertrouwen zal gewinnen." Hij vraagde hierop, „wanneer en op welke wijze Mr. Brougham zich had onderscheiden?" Op mijne mededeeling, dat dit bijzonder het geval geweest was, bij de discussiën in 't parlement ten jare 1812, over de maatregelen van het ministerie ten aanzien der neutraliteit van den handel, ging hij voort te vragen „of Brougham een goed redenaar was:" waarop ik beproefde het karakter zijner welsprekendheid te beschrijven. Bonaparte eindigde met de vraag, „of Whitbread niet aan lord Grey verwant geweest was," waarop ik hem den graad in hoeverre mededeelde. Toen spraken wij van lord Grey's welsprekendheid, wiens aard en wijze ik hem moest beschrijven, maar niet één woord werd er over de politiek gewisseld. In den loop des gespreks vraagde Bonaparte ook, „of ik kapitein Usher kende," dien hij een zeer dapper man noemde; dit zei ook Bertrand. Ik

antwoordde ja op de vraag, en merkte aan, „dat ik hem nog niet lang geleden op het eiland Wight gezien had."

Bertrand voegde hierbij, dat hij in de nieuwsbladen gelezen had, dat Usher commissaris van een bal in Ryde geweest was, waarover beiden lachten; ik zeide: „de kapitein kan even zoo goed in een dans figureren als in een gevecht; en voegde hierbij, dat Usher altijd met zeer veel eerbied van hem sprak en zorgvuldig de doos met zijn portret bewaarde, die hij hem gegeven had." Dit nu was de geheele loop van het gesprek; waarna hij wederóm begon te vragen, „of wij gehuwd waren," waarop ieder voor zich zelf antwoordde. Hij zweeg en zei verder niets over 't geen wij hem hadden meêgedeeld, — dat ons nog al verwonderde; ik schertste hierop wat over Lowther's celibaat, om het gesprek zoo wat gaande te houden.

Nadat het onderhoud omtrent een half uur geduurd had, maakte ik bedenking, langer in de kajuit te blijven; waren wij daar binnen geleid, om het regt te doen gelden dat wij er in behoorden, zoo scheen dit doel genoegzaam bereikt. Het zou onwaardig van ons geweest zijn, er langer te verwijlen, dan dit doel vereischte, daar onze tegenwoordigheid den onttroonden keizer ligt ongelegen kon zijn. Ik verliet daarom de kajuit en begaf mij naar den admiraal, aan wien ik de redenen, die mij noopten om mij terug te trekken, mededeelde: hij was het geheel met mij eens. Ik ging derhalve in de kajuit terug en fluisterde lord Lowther en Bingham toe, wat ik den admiraal reeds gezegd had. Hierop boog ik, zeggende: „Mijnheer de generaal, ik heb de eer u te salueren." Hij groette mij met eene buiging, waarna ik hem verliet. Mijne geleiders echter, die mij waarschijnlijk niet begrepen hadden, bleven zitten. Zoo wat vijf minuten daarna, keerde ik op wensch van den admiraal nogmaals in de kajuit terug, en voerde beide heeren van daar. Lord Lowther verhaalde mij, dat gedurende mijne afwezigheid, Bonaparte naar het lint in Bingham's knoopsgat gegrepen en gevraagd had, wat dat beduidde. Bingham antwoordde hem, dat hij dit voor zijne diensten in Spanje gekregen had. Op Bonaparte's vraag: „Is het voor Salamanca?" antwoordde sir George: „Dat ordelint is zooveel als vier medailles voor vier veldslagen, — als ik mij wel herinner die van Talavera, Victoria, aan de Pyreneën en die te Toulouse." — Bonaparte be-

proefde niet ze op te tellen, maar vroeg: „Gij hebt daar vele gevechten geleverd," ten minste zoo iets.

Ik geloofde dat alles nu voorbij was, daar wij aan wal zouden gaan, zoodra de depèches gereed waren, welke lord Lowther zou medenemen. Hierop namen wij eenige koude spijzen in de voorkajuit, en juist toen wij aan tafel zaten, werd de deur geopend, en Bonaparte, door Bertrand gevolgd, verscheen. Mij tegenover hem ziende, begon hij te lagchen en zeide: „Gaat gij naar wal?" „Ja," was het antwoord, „wij eten wat, voor wij vertrekken." Hij ging op het dek ons voorbij. Wij bespoedigden onzen maaltijd, en in weinige minuten volgde lord Lowther hem. Ik keek door het venster, en zag Bonaparte op en neer wandelen; hij bezigtigde het touwwerk, bleef staan en boog zich vriendelijk, om met de dames Bertrand en Montholon te spreken, die op stoelen tusschen de stukken geschut zaten. Toen ik op het verdek kwam, ging ik naar den grooten mast, en terwijl ik mij omkeerde, zag ik Bonaparte vlak aan 't achterdek staan, met lord Lowther sprekende, die zijn hoofd ontbloot had. Kort daarop kwamen zij nader, toen lord Lowther langzaam en dralend zijnen hoed opzette. Toen Bonaparte mij naderde, sprak hij mij aan, moedigde mij aan, met hem terug te keeren, en terwijl hij een eindwegs van 't achterdek bleef staan, begon hij het volgend gesprek:

Bonaparte. (Terwijl hij de borstwering beziet, en hij die hier en daar afrafelt.) „Dit schip schijnt in de haast te zijn gebouwd?"...

Ik. „Mijnheer de generaal, het is waar, zoo is het er mede, maar tevens is het een van onze beste schepen; het is vooral een zeer goede zeiler."

Bonaparte. „Men had andere schepen kunnen zenden, die in beteren staat zijn; daar lag bij voorbeeld te Plymouth de Chattam, of de Tonnant."

Ik antwoordde hierop, dat ik de bestemming van dat schip niet goed kende, dat het welligt voor Plymouth lag om in 't Kanaal te kruisen, en niet in verre zeeën. Zijn oog viel op eenen officier op 't achterdek, dien hij nog niet gezien had; hij vraagde Bingham plotseling: van waar die was. Bingham antwoordde, dat hij tot een van de regimenten infanterie behoorde. Hierop vroeg ik hem, of er op de

Fransche vloot ook zee-soldaten of mariniers waren, wat hij met ja beantwoordde. Het gesprek werd nu gebragt op 't geen er tot zijn gemak op de Northumberland was gedaan geworden, en ik zeide, dat ik hoopte, dat alles naar zijn genoegen was; dat alles nog beter zou ingerigt geweest zijn, ingeval het schip niet zoo schielijk ware uitgerust geworden, doch dat ik overtuigd was, dat de admiraal en zijne officieren zich zouden beijveren, alles te doen, wat zij in staat waren, ten einde hem de reis zoo aangenaam mogelijk te maken. Dit gaf hem gelegenheid, in klagten over onze regering uit te vallen, vooral, dat zij hem in gijzeling hield.

Verder zeide hij: „Gij hebt de vlag en de nationale eer bezoedeld, door mij gevangen te nemen op de wijze, waarop gij dit deedt."

Ik. „Men heeft met u hoegenaamd geene verbindtenis geschonden, en het belang der natie eischt, dat gij buiten staat gesteld wordt, in Frankrijk terug te keeren. Er wordt met u geenen maatregel genomen, die niet noodig is ten dezen opzigte."

Bonaparte. „Mogelijk dan, dat gij voorzigtig handelt, maar edelmoedig zeker niet."

Ik. „Met opzigt tot bijzondere personen is de grootmoedigheid op hare plaats, indien de eene particulier deze jegens den andere bewijst; maar mijnheer de generaal, het nationaal belang moet het gedrag onzer ministers tot regelmaat strekken, die aan de natie rekenschap moeten geven van de maatregelen, die zij nemen, en daarmede ook geheel verantwoord zijn; en de natie kan niet anders verlangen, dan dat zij zich zoo veel mogelijk er van verzekeren, u evenzeer een veilig azyl te bezorgen, als u voor de rust van Europa onschadelijk te maken."

Bonaparte. „Gij handelt en redeneert als eene kleine aristocratische magt, en niet als een groote en vrije staat. Ik had mij op uwen grond begeven, om daar als een eenvoudig engelsch burger te leven."

Ik antwoordde hem, dat alle berigten uit Frankrijk bevestigden, hoe magtig zijne partij nog was, en dat de zaken nog wel die wending nemen konden, dat hij nog eens op den troon geroepen werd. Hij hernam, „neen, mijne loopbaan is ten einde." Ik herinnerde hem, dat hij diezelfde

woorden, voor een paar jaren, ook op Elba gebezigd had. Hij riep hierop met veel levendigheid uit: „Toen was ik nog souverein en had het regt, den oorlog te voeren. De koning van Frankrijk heeft zijne beloften niet gehouden;" vrolijk lagchend en met een veelbeteekenend hoofdknikken, voegde hij er bij: „Ik heb met zes honderd man den koning van Frankrijk den oorlog aangedaan." Wij konden ons niet weêrhouden, maar moesten allen lagchen; de wijze, waarop hij dit zeide, was even dramatisch als zijne rede puntig geweest was! Als ik zeg *wij*, zoo meen ik, behalve mij zelf, lord Lowther en Bingham. Mijnheer Byng had zich, dwaas genoeg, even nadat Bonaparte op de Northumberland was gekomen, op de Tonnant begeven. In de hoop, iets van hem over Italië te hooren, zeide ik, dat velen in Engeland zich bij zijne verschijning in Frankrijk verwonderd hadden, dat hij niet in Opper-Italië geland was. Hij antwoordde: „In Frankrijk ben ik nog al wel ontvangen, niet waar?" en ging toen over tot eene beschrijving van zijne ontvangst, hoe hij zonder groote magt was voortgerukt, en vier millioen landlieden zich ter zijner dienst hadden aangeboden. Ik merkte aan, dat ik niet twijfelde aan zijne populariteit in Frankrijk, doch het betwijfelde, dat de conscriptie hem bij het landvolk geen nadeel zou gedaan hebben.

Bonaparte. „Dit zijn uwe vooroordeelen, maar Frankrijk is nog niet uitgeput."

Ik. „De wet der conscriptie was toch zeer streng. Gij naamt zelfs den eenigsten zoon."

Bonaparte. „Och neen, dit zijn uwe vooroordeelen... hersenschimmen...!"

Hij herhaalde voorts zijne bezwaren tegen de engelsche regering, en zeide: „als hij niet eene gansch andere behandeling verwacht had, zoude hij zich aan ons niet hebben overgegeven: er hadden hem nog vele andere hulpmiddelen ten dienste gestaan; hij had zich ook aan den keizer van Oostenrijk of van Rusland kunnen overgeven." Ik hernam: „Wat Oostenrijk betreft, dat laat ik daar, maar het voornemen om u aan keizer Alexander over te geven, — sta mij toe hieraan te twijfelen." — Ik wist, dat hij daags te voren, toen lord Keith hem verhaalde, dat hij bijna aan de Russen zoude zijn overgeleverd, met schouder-ophalen gezegd had:

„Hiervoor behoede mij God!” Hij zeide evenwel, als ik mij wel herinner, dat keizer Alexander Frankrijk en de Franschen zeer genegen was, en voegde er bij, dat hij zich naar de armée aan de Loire had kunnen begeven, en dat hij nu aldaar aan het hoofd van 100,000 man zoude staan. Op mijne aanmerking, dat de Pruissen of de hertog van Wellington hem zouden hebben gevangen genomen, zeide hij, dat het garnisoen van Rochefort hem genegen was en zich had aangeboden, ja met tranen gebeden, hem als geleide naar Bordeaux te vergezellen, alwaar hij vele troepen zou gevonden hebben, en van waar hij zijn doel zeer goed had kunnen bereiken. Dit betwijfelde ik niet, maar zeide slechts, dat dit een gewaagde stap zoude zijn geweest, daar in allen gevalle de geallieerden toch de overmagt zouden gehad hebben. Dit gaf hij toe: maar voerde aan, dat men ten laatste zou hebben moeten kapituleren, iets wat ik niet wilde betwisten. Hij begon nu weder met zijne klagten over ons en zijne gevangenschap, en zeide, dat dit gewis in Frankrijk de opgewondenheid zou vermeerderen en ons in de oogen van gansch Europa zou vernederen. Nu herhaalde ik de gronden, die ik reeds te voren, tot regtvaardiging van ons gedrag, had aangevoerd, en dit deed hem ten laatste, nadat hij zijnen wensch, om als een burger in vergetelheid te leven, nogmaals geuit had, uitroepen: „gij kent mijn karakter niet; gij hadt u aan mijn woord van eer moeten houden en daarop betrouwen.”

Ik. „Mag ik u de juiste waarheid zeggen?”

Bonaparte. „Zeg uwe meening vrij uit!”

Ik. „Ik moet u dan zeggen, dat sedert het oogenblik van den inval in Spanje, er niemand is in Engeland, die u en uwe aangegane verbindtenissen, zelfs uwe plegtigste beloften, niet heeft gewantrouwd.”

Bonaparte. „Ik ben in Spanje geroepen geworden, om Karel IV ter hulp te komen tegen zijnen zoon.”

Ik. „Wel neen, naar ik geloof om koning Joseph op den troon te plaatsen.”

Bonaparte. „'t Is waar; ik had mijn politiek stelsel, het noodig was, een tegenwigt daar te stellen tegen uwe verbazende magt op zee, en overigens hebben dit ook de Bourbons gedaan.”

Ik. „Maar gij moet bekennen, mijnheer de generaal, dat

Frankrijk, zoo als het nu onder uw gouvernement is, geduchter was, dan in de laatste jaren der regering van Lodewijk XIV. Daarenboven was het ook nog vergroot."

Bonaparte. „Engeland was nog wel magtiger geworden," en hier zinspeelde hij op onze koloniën, en bijzonder op onze veroveringen in Oost-Indië.

Ik. „Vele verlichte lieden zijn van meening, dat Engeland meer verliest dan wint, in 't bezit van deze onmetelijke en verafgelegene koloniën."

Bonaparte. „Ik had Spanje weder willen jong maken, en veel willen doen wat de Cortes sedert getracht hebben te doen."

Ik wilde hem weder op het verdrag brengen, en herinnerde hem, hoe hij in 't bezit van Spanje was gekomen; hierop gaf hij mij geen antwoord, maar kwam weêr op zijne gevangenneming, en zeide ten laatste: „Welnu! ik heb mij bedrogen; breng mij weder naar Rochefort!" Wanneer hij gedurende het gesprek uitriep: — „Ik dacht aan den prins-regent het roemrijkste tijdstip zijner regering voor te bereiden," — weet ik niet meer; doch de woorden zelve herinner ik mij nog zeer goed.

Zoo ben ik mij het oogenblik ook niet gewis, op 't welk hij zeide: „Als gij geen ander oogmerk hebt, dan overeenkomstig de regels der voorzigtigheid te handelen, of iets dergelijks, waarom mij dan niet gedood? Dit zoude het zekerste zijn." — Eens viel hij mij in de rede, toen ik zeggen wilde: ons gedrag was door eene noodwendige politiek geregeld geworden.

Toen ik het woord politiek had geuit, zeide hij: „dit is wel eene bekrompene politiek!" De tusschenpoozen van stilzwijgen bij onze redewisseling, vulde hij altijd weder aan met de verzekering, dat het engelsche gouvernement en volk zich schandvlekten. Uitdrukkingen als deze: „neen; gij hebt de vlag geschonden en met mij niet edel gehandeld; de nakomelingschap zal u oordeelen;" waren, om zoo te zeggen altijd het refrein van zijn lied.

Nog eenige andere merkwaardige omstandigheden, ons onderhoud betreffende, wil ik hier ter neder schrijven, zoo als zij in mijne herinnering bestaan: ik zal te naauwernood in staat zijn, die in volgorde weder te geven en de proef zou

de moeite niet beloonen, daar niets hierdoor gewonnen wordt. Zoo vroeg ik hem onder anderen, naar zijne meening over Mr. Fox. Hij zeide: „Ik heb hem in de Tuileriën gezien, maar hij had uwe vooroordeelen niet."

Ik. „Mr. Fox, mijnheer de generaal, was een ijverig burger en vaderlandlievend man, voor 't overige een goed wereldburger."

Bonaparte. „Hij was opregt, hij was zeer voor den vrede, en dien wilde ik ook; zijn dood belette het sluiten van den vrede. De anderen waren niet opregt." Op eenmaal zeide hij weer, nadat hij keizer Alexander had genoemd, „dus heeft men in Engeland geene goede opinie van dien keizer Alexander?" — „Neen, niet veel, in 't algemeen achten de Engelschen hem niet zeer hoog; ik voor mij zie niet in, hoe men een monarch bewonderen kan, die, in weerwil van zijne geroemde hooghartigheid, zich op eene zoo onwaardige wijze in 't bezit van Polen en Finland heeft gesteld." — Zijn antwoord hierop herinner ik mij niet naauwkeurig meer. Kort daarop vraagde hij mij, of ik in Petersburg geweest was en wanneer? Verleden winter was mijn antwoord. — „Ook in Moskou?" — Toen hij hoorde, dat dit het geval niet was, maakte hij eene pauze en zeide barsch en op heftigen toon: „In allen gevalle ben ik het niet, die Moskou verbrand heb." — „Ik heb nooit geloofd," hernam ik, „dat gij die dwaasheid begaan hebt, uwe eigene winterkwartieren te verbranden." Ik kwam nu weder op Petersburg en verhaalde hem, dat velen aldaar zich gunstig over hem geuit hadden, gunstiger dan een Engelschman wenschen zou. „En waarom zouden zij mij haten?" vraagde hij, „ik heb hun den oorlog aangedaan, dat is alles." — Ik bleef hem geen antwoord schuldig, maar zei: „'t schijnt mij toe, dat die toch door u zonder eene dadelijke uitdaging van Ruslands zijde is begonnen." — „Ik wilde Polen vrijmaken," was zijn verontschuldigend antwoord. Ik wilde hier niet verder intreden, maar nam de gelegenheid waar, om hem te verhalen, dat Polen zich zeer gehecht aan hem betoond had. „Het is eene dappere natie," was alles wat hij antwoordde. „Ik heb zeer veel goeds van vorst Poniatowski gehoord." Bonaparte noemde hem een man van een ridderlijk uiterlijk en voegde hierbij: „Die zou een goed koning van Polen kunnen zijn." Ook graaf O... werd aangehaald, maar dien noemde

hij een verrader. — „Gij wilt zeggen, dat hij op twee schouders draagt...?" — Deze uitdrukking verstond hij eerst niet, maar helderde toen zijne woorden op, door er bij te voegen: „dat is te zeggen van den kant van Rusland, wat de Polen eigenlijk een verrader heeten."

Lowther deelde hem mede, dat ik eene redevoering over Saksen had gehouden. Dit bevestigde ik en merkte aan, dat ik hem hierover mijne inzigten wel wilde mededeelen: de gehechtheid van de Saksen aan hunnen koning was mij bekend, en naar mijne overtuiging, waren zij door de geallieërden met hardheid behandeld geworden, vooral wanneer de slag van Leipzig, zoo als ik meende, door de Saksische troepen was beslist geworden. Dit bevestigde hij en verhaalde, dat plotseling 25000 man en 60 à 80 stukken kanon zich tegen hem gekeerd hadden; in den beginne was dit voor hem nog niet verderfelijk geweest, maar eenige dagen daarna waren daardoor al zijne plannen verstoord, en hij tot den terugtogt genoodzaakt geworden. Ik herinner mij niet, of Bonaparte nog iets anders over Saksen zeide, maar ik maakte spoedig daarop de aanmerking, dat het met Beijeren en de Rijnlanden gedaan was. — „Oostenrijk en Pruissen vernietigen alles," — zeide hij. „Dit kan wel zijn," hernam ik, „maar onze belangen eischen de vergrooting dezer staten en de uitsluiting van andere, wijl Frankrijk zoo gemakkelijk invloed in deze kleine staten kan krijgen, even als in Weenen en Berlijn." Nu gaf hij gewillig toe, dat wij den invloed van Frankrijk moesten te keer gaan, en herhaalde dikwijls in den loop van het gesprek, dat het onze zaak was, de magt van Frankrijk te knotten; hij gebruikte daarbij, als ik 't mij wel herinner, de uitdrukking, dat wij Frankrijk in 't oog moesten houden. Over Mr. Pitt wilde hij zijne meening maar liefst niet zeggen. Op mijne eerste vraag over hem, zeide Bonaparte, dat hij hem nooit gekend had. Toen ik weder op hem terugkwam en vraagde, wat hij van zijne politieke beginselen wist, gaf hij geen antwoord, maar herhaalde, dat hij met hem niet was bekend geweest.

Toen ik den heer Windham noemde, vraagde hij, of ik den minister van oorlog bedoelde; ik zei ja, en vernam nu dat deze wel zijn verklaarde vijand geweest was, maar hij hem toch voor een man van groot talent hield. Ik maakte

nog de opmerking, dat de heer Windham een aanhanger van Burke was geweest; dit bevestigde hij, terwijl hij het onderwerp afbrak en een ander gesprek begon.

De flotille was maar eene illusie geweest; hij had eigenlijk het voornemen gehad, eene landing in Engeland te wagen met het eskader dat te Brest en Ferrol lag. Op eens zeide hij: „Ik voedde ook het denkbeeld om Engeland ten onder te brengen, ja, gedurende twintig jaren dat ik oorlog voerde." Maar terstond zijn woord hernemende, als gevoelde hij, dat hij te openhartig had gesproken, zeide hij: „dat is te zeggen, niet uw verlies, maar uwe vernedering; ik had u willen noodzaken, ten minste regtvaardig te zijn, minder onregtvaardig." Ook zijn vaste-lands-stelsel (système continental) verdedigde hij, door te zeggen, dat hij door onze regerings-maatregelen was uitgedaagd geworden. En toen ik hem herinnerde, dat zijne bekende decreten van Berlijn en Milaan vroeger waren uitgevaardigd, hernam hij: „ja maar, toch vóór de blokkade der Elbe en Wezer door lord Grey." Ik wilde hem hierop antwoorden, maar hij gaf alweder eene andere wending aan onze redewisseling, terwijl hij aanmerkte, dat het eigenlijk onze schuld was, dat wij den vrede niet gesloten hadden, toen lord Lauderdale in Parijs geweest was. Dit was voor den slag van Jena geweest, waarop noodzakelijk de besluiten, te Berlijn en Milaan uitgevaardigd, hadden moeten volgen; hadden wij destijds maar vrede gesloten, er zou geen oorlog met Pruissen ontstaan zijn. Ik vraagde hem zijne opinie over den Russischen admiraal Tschitschakoff? Deze was, dat hij een degelijk man was. Aan de Beresina had hij geene genoegzame magt, zeide hij, — slechts 24000 man en daaronder 8000 man ruiterij, die hem gansch onnut was geweest. Van zijnen kant begon hij eene technische ontwikkeling zijner krijgsoperatiën, die ik niet volgen kon, en om hem te verhinderen op dezen weg voort te gaan, haalde ik Kutusow aan, die ongetwijfeld een niet genoegzaam leger naar dat punt gezonden had, daar Tschitschakoff door het leger van Schwarzenberg had kunnen overwonnen worden, in geval deze het niet beter geoordeeld had, zich van elken aanval te onthouden. Met veel beteekenis zijn hoofd schuddende, antwoordde hij lagchende: „Ach, zij verstonden elkander te wel!"

Op België komende, was hij het met mij eens, dat het in ons belang lag, dit te versterken. Ik zeide hem, dat wij aan Frankrijk het bezit van België wel gegund hadden, als wij hadden kunnen verhinderen, dat daaronder Antwerpen niet was begrepen geweest — hernam hij. — „Nu ja, Antwerpen is de haven die voor Engeland het gevaarlijkste is." Onze tegenwoordige houding was, volgens hem, zeer gebiedend, maar kon nadeelig worden, als wij eens in den voorsten rang stonden met betrekking tot den oorlog, en als wij genoodzaakt waren, een lijdelijk aandeel te nemen aan alles wat in Europa voorviel, zoo kon aan de andere zijde geen schot vallen, zonder dat wij in eenen oorlog gewikkeld werden. Met voorzigtigheid en zoo veel mogelijke verzachting haalde ik den slag van Waterloo aan, toen hij alweder merke, dat hij niet edelmoedig door ons behandeld werd. Ook zonder hem te beleedigen, mogt ik zeggen, dat de uitslag drie- of viermaal twijfelachtig was geweest.

„Wat denkt gij van de Engelsche infanterie, mijnheer de generaal? — vraagde ik?"

Bonaparte, met ernst. „De Engelsche infanterie is zeer goed."

Ik. "Met betrekking tot de Fransche?

Bonaparte. „De Fransche is ook goed."

Ik. „Met de bajonet.....?"

Bonaparte. „De Fransche infanterie is ook goed met de bajonet; veel hangt van het gedrag af."

Ik. „En wat denkt gij van de genie en artillerie?"

Bonaparte. „Die is ook zeer goed."

Ik. „Aan u, mijnheer de generaal, zijn wij onze vorderingen in het oorlogvoeren verschuldigd."

Bonaparte. „Wel, men kan den oorlog niet voeren, zonder soldaat te worden; dit bewijst de geschiedenis van alle landen."

Reeds bij den aanvang van onze redewisseling zeide ik, dat ik hoopte, dat hij genoegen zou nemen met de vergunning, die aan zijne officieren was toegestaan, om hem naar St. Helena te vergezellen; met schouder-ophalen zeide hij, dat hij er maar drie of vier verlangde. St. Helena noemde hij een eiland van ijzer, van waar het niet mogelijk zou zijn te ontkomen; ook klaagde hij zeer over het ongezonde klimaat van dit eiland

Ik verzekerde hem evenwel, dat ik niet alleen uit de boeken, maar ook mondeling van anderen wist, die aldaar geweest waren, dat het klimaat te St. Helena niet zoo ongezond was, als hij meende. Het eerst dat hij van St. Helena gewaagde, heerschte er veel leven op 't verdek, daarom kon ik hem niet verstaan en dacht, dat hij van Engeland sprak, waarop ik aanleiding nam te vragen: „herinnert gij u nog dat er vele officieren ontkomen zijn, zoo als graaf Karel Lefèbre Desnouettes (deze was in Spanje door de Engelschen gevangen genomen, naar Engeland gevoerd, van waar hij ontkomen was). Toen ik echter mijne dwaling erkende, ging ik met dit onderwerp niet voort en verontschuldigde mij, dat ik het had aangeroerd.

Frankrijks toestand zeide Napoleon, was zoodanig, als men van een land verwachten kon, aan 't welk men gewaagd had, door middel van eene vreemde magt een koning op te dringen. De Bourbons, vermeende hij, zouden bezwaarlijk beproeven, den slavenhandel weêr in 't leven te roepen; dit zoude niet staatkundig zijn, en bovenal een zeer onmenschelijk iets (une chose très inhumaine). Ik vraagde hem of hij Sismondi had gelezen, doch herinner mij zijn antwoord niet meer. Zijne gronden tegen den slavenhandel, uit een politiek standpunt gezien, waren, gesteld ook, dat het raadzaam was, negers naar de koloniën te zenden, (wat hij ontkende) dat dit slechts met groote kosten konde geschieden, en voorts, dat wij bij de uitbarsting des oorlogs waarschijnlijk de fransche eilanden zouden wegnemen; ook was het geld nu in Frankrijk zelf noodiger en aldaar veel beter te gebruiken.

In 't eind kwamen wij ook nog op de scheikunde, een onderwerp, waarop wij geraakten, daar hij beweerde, dat in Frankrijk niet slechts de landbouw bloeijender was dan elders, — wat ik hem toegaf — maar ook het fabriekwezen, — wat ik, terwijl ik Lyon aanhaalde, in twijfel trok, zonder van hem te verlangen dat hij hiermede zou instemmen; dat verder, ofschoon de handel ongetwijfeld veel geleden had, 's lands domeinen toch toereikend waren; de ontdekkingen in de chemie hadden veel vergoed, wat de buitenlandsche handel plagt te leveren, zoo als b. v. ook de beetwortel in plaats van de indische rietsuiker kon gebruikt worden. Bonaparte zei, dat de suiker van den beetwortel bereid, zeer

goed was en dan het pond slechts 15 stuivers kostte, dus veel goedkooper dan de buitenlandsche, waarop eene hooge belasting gebragt was, welke in tijd van vrede aanmerkelijke inkomsten zou opleveren; daar de rijken den rietsuiker zouden verkiezen, zou te gelijk de inlandsche industrie daardoor bevorderd worden. Met zeer veel ijver behandelde hij dit onderwerp; ook sprak hij over den indigo, dien men uit pastel bereidde, en er was nog eene oude wet van Hendrik IV, die den invoer van indigo verbood; hij had ze echter weêr ingevoerd, of het voornemen gehad ze te doen invoeren. In Engeland — zeide hij — beoefende men, ja, ook de chemie, maar ze was zoo niet onder 't volk bekend en verbreid, en niet van zoo veel nut als in Frankrijk, wanneer men zich er van bediende. Hier haalde hij Dr. Humphry Davy aan, maar zei verder niets van hem.

Gedurende ons gesprek bleef hij op dezelfde plaats, digt bij 't achterdek, en met het gezigt naar zee gekeerd, staan; het was evenwel te zien, dat hij het onderwerp wenschte voort te zetten, want er waren nog vele anderen op 't dek, onder anderen eenigen van zijn gevolg, tot wie hij zich had kunnen wenden, als hij dit verkozen had. Hij verliet ons ten laatste geheel onverwacht. Plotseling zeide hij, terwijl hij naar de lucht keek: „het schijnt mij toe, frisch te zijn." Hierop ging hij, langzaam en de schouders ophalende, terstond in de kajuit. Wij zagen elkander aan, en konden ons naauwelijks van lagchen weêrhouden.

Gedurende dit lang en afwisselend onderhoud, dat niet minder dan bijna twee uren duurde, bewaarde Bonaparte dezelfde schijnbare kalmte. Hij betoonde zich ook nooit opgewonden, noch door de zeeziekte onpasselijk. Zijne uitdrukkingen waren dikwijls vol kracht; hij sprak rustig en met geene luide stem. Zijne houding bleef bedaard; hij gesticuleerde veel minder, dan Franschen of Italianen anders plegen te doen. Met één woord, niets toonde in zijn gedrag eenigen hartstogt of neerslagtigheid; hij scheen zeer gevat op alles, en sprak even ongedwongen over nietige dingen, als over politieke zaken, die met zijne geschiedenis en zijn tegenwoordigen toestand onmiddelijk in betrekking stonden. Het merkwaardigste in zijne wijze van spreken, is de kortheid zijner oordeelvellingen, die dikwijls scherp en kernachtig

waren. In 't algemeen zoude ik hem eer voor een geslepen redenaar en bekwamen sophist, dan voor een goeden logiker gehouden hebben. Zijne drogredenen zijn inderdaad noch geestig, noch diep genoeg, om een man van oordeel in dwaling te brengen; zij hebben iets populairs, en aan deze mag zijne partij veel schijn en veel verschooning ontleend hebben. Maar als ik gevoelens van anderen naar mijne eigene beoordeelen mag, dan had Bonaparte een groot gebrek, namelijk, van nooit het vertrouwen zijner toehoorders te winnen, dewijl zij in twijfel bleven omtrent zijne eigene overtuiging. Het kwam mij voor, dat hij nooit opregt was; zelfs, als hij over het tegenwoordig gedrag onzer regering zich in heftige bewoordingen uitliet, scheen hij mij toe, niet in vollen ernst te spreken, of van de waarheid zijner gezegden levendig doordrongen te zijn. Hij vocht slechts in schijn en kampte nooit in ernst. (He was always fencing, never fighting) of liever, hij schermde slechts maar vocht nooit. Het was echter een interessant tooneel en ik geloof, het is onmogelijk, zijne rustigheid en orginaliteit, de buitengewone zelfbeheersching, welke er in zijn geestvol en belangwekkend uiterlijk heerschten, niet te bewonderen. Hij was — zoo als ik reeds genoegzaam heb aangeduid — volstrekt niet ruw of onhoffelijk; maar van den anderen kant, merkte ik op, dat hij weinig van formaliteiten hield, en mij nooit monsieur, of lord Lowther noemde; in 't algemeen gaf hij geen onzer een' titel hoegenaamd.

Door sir Lyttleton wordt hier het verhaal van zijne redewisseling met Napoleon en van het verder door hem aan boord van de Northumberland bijgewoonde, in eens afgebroken; en ook onze referent, Dr. von Weber, voegt in zijne memorabilia niets daaraan toe. Wij kunnen niet nalaten te zeggen, dat dit plotseling afbreken van den draad des verhaals ons onaangenaam verrast heeft, doch konden, om dien indruk, niet afzien van ons plan tot overneming er van, en deelen het verhaal dus mede, zoo als wij het in het werk van den hoogduitschen auteur gevonden hebben, zonder de gebreken in den schrijfstijl van sir Lyttleton aan den referent te wijten, veel minder, die voor onze rekening te nemen. (—R.)

WAT DE LIEFDE VERMAG.

Voor een paar jaren had er in mijne buurt eene verhuizing plaats, en toch kon men het schier geene verhuizing noemen; want het was slechts een jong meisje, dat van woning veranderde. In plaats van een wagen of een schuit vol huisraad, bezat zij niets anders dan eene groote houten kist met kleêren, die een kruijer voor haar vervoerde; met loome schreden volgde zij den man, aan wien zij haren ganschen aardschen schat had toevertrouwd, niet omdat zij zich naar het ligchaam niet wel gevoelde, maar omdat hare ziele leed en diep ter neêrgedrukt was. Dit jonge meisje heette Elisabeth Metz, en was naaister van beroep. Haar kamertje in de Kerkstraat, waar zij bij goede vrienden inwoonde, had zij moeten vaarwel zeggen, daar deze Amsterdam met der woon gingen verlaten. Wel trachtte zij zich zelve diets te maken, dat zij alle reden had, om tevreden te zijn, aangezien zij weder bij regt geschikte menschen huisvesting had gevonden, maar toch bragt de gedachte, dat zij thans in eene geheel vreemde omgeving zou moeten leven, hare ziel telkens in eene sombere stemming.

Hare nieuwe wening op den Haarlemmerdijk was ten laatste bereikt, die haar, aangezien Diehl — zoo heette de eigenaar er van — met zijne vrouw en kinderen op eene fabriek werkzaam was, door een der buren, die den sleutel had, geopend werd. Daar stond nu de arme Elisabeth met hare groote zware kist alleen in een vreemd huis, en had niemand, met wien zij een enkel woord spreken kon. Droevige beelden uit het verledene traden voor haren geschokten geest; haar vader en hare moeder, alsmede haar jongste broertje, dat, zoo het in 't leven gebleven ware, nu reeds negentien jaar zou geweest zijn, waren sedert lang gestorven. Hare eenige vrienden — de menschen, bij wie zij tot hiertoe ingewoond had, — waren reeds naar hunne nieuwe woonplaats vertrokken en dus verre van haar verwijderd; hare klanten, hoe goed en vriendelijk zij ook jegens haar waren, hadden toch te veel met zich-zelve te doen, en waren al te zeer in de beslommeringen des levens verdiept, om van de kleine naaister veel notitie te nemen. Zelfs de stille,

heimelijke hoop van menig meisjeshart, om eenmaal eene gelukkige gade en moeder te worden, durfde zij in hare ziel niet aankweeken, want maar al te goed wist zij, dat zij alles behalve mooi was.

Terwijl zij, over dit alles nadenkende, stille tranen vergoot, werd zij verrast door de tehuiskomst van Diehl en de zijnen, die haar in hun midden hartelijk welkom heetten. Hierop hielp Diehl haar de zware houten kist naar boven dragen. Anna, de oudste dochter des huizes, volgde haar, om haar bij het uitpakken de behulpzame hand te bieden en bij die gelegenheid tevens eens op te nemen, wat het naaistertje alzoo bezat. Vrouw Diehl begon inmiddels met het koffijgoed te rammelen, hing den waterketel over en haalde haar jongste kind, dat, als zij naar de fabriek was, door dezelfde buurvrouw, die haar sleutel bewaarde, opgepast werd. Vervolgens riep zij Anna van boven, en zond haar uit om versch brood en Noordhollandsche kaas te gaan koopen. Toen alles in gereedheid was, werd ook Betje naar beneden geroepen en uitgenoodigd, om deel te nemen aan het maal. Zonder zich te mengen in het nog al luidruchtige gesprek harer huisgenooten, plaatste zij zich aan het einde der tafel, at en dronk weinig, en verstoutte zich ten laatste om licht te vragen, ten einde, vóór zij te bed ging, hare kist verder uit te pakken, daar zij verscheidene dagen achtereen uit naaijen moest. Boven op hare kamer gekomen, ontzonk haar echter de moed, om thans het voorgenomen werk voort te zetten. De kist bleef gesloten, en nadat zij het licht had uitgedaan, plaatste zij zich aan het venster en hief hare betraande oogen op naar den met starren bezaaiden hemel.

Na eenigen tijd in die beschouwing verdiept te zijn geweest, daalden hare blikken langzamerhand weder naar beneden, en viel haar oog onwillekeurig op een der vensters van het tegenover gelegene huis. Er brandde daar nog licht; op het neêrgelaten gordijn zag zij de voortdurende, matte beweging van eene kleine spookachtige schaduw. Het was de arm en de hand van een kind, en zij vermoedde, dat het gestadig op en neêr gaan van beide, het gevolg zijn moest van duldelooze pijn.

Hare eerste vraag aan Anna, toen deze boven kwam, om naar bed te gaan, was: „van wie mag toch die schaduw wezen?"

„Het zal de jongen van Margaretha zijn," antwoordde Anna. „Toen het verleden zomer zoo warm was, dat men het des nachts met gesloten vensters niet kon uithouden, stond het venster hier over ook open. — Gedurig werd ik dan door zijn gekerm wakker, maar men zegt, dat hij thans, nu het weêr wat kouder is geworden, aan de beterhand is."

„Is hij bedlegerig, vroeg Betje belangstellend, en wat scheelt hem eigenlijk?"

„Men zegt, dat hij een ongemak aan den ruggegraat heeft. Het is regt jammer van hem, want hij is een aardige jongen, en zijne moeder is ook zoo kwaad niet; maar zij heeft kwestie met de mijne gehad, en sedert dien tijd hebben wij geen omgang meer met elkander."

Betje zat nog altijd aan het venster, doch toen zij Anna vragen wilde, welke vrouw zijne moeder was, was deze in slaap gevallen.

Hare belangstelling in het treurig lot van den kleinen lijder was nogtans te zeer opgewekt geworden, om geen nader onderzoek naar hem te doen. Weldra wist dan ook Betje, dat Margaretha Hell eene weduwe was, die met uit wasschen gaan den kost voor zich en haar eenig zoontje verdiende. Insgelijks vernam zij, dat Margaretha, schoon zij met al hare buren overhoop lag en als een ware helleveeg bekend stond, voor haar kind echter de zachtmoedigheid zelve was. Wanneer nu zijne moeder naar hare werkhuizen was, lag de kleine lijder den ganschen dag alleen in zijn bedje voor het venster.

Des avonds nam Betje op haar kamertje het oogenblik waar, om uit de bewegingen van de schaduw op het gordijn op te maken, of zijne moeder reeds te huis was gekomen, die zich alsdan over haar zoon boog, hem eens verlegde en een kopje thee gaf. Zelfs des nachts kon Betje zich niet weêrhouden, nu en dan eens even op te staan en te kijken, of de kleine arm ook op en neêr ging, 't geen altijd plaats had, wanneer de pijn des lijders zich verhief.

Reeds den eersten dag, dat Betje zich in hare nieuwe woning bevond, had zij opgemerkt dat het zieke jongske veel van bloemen hield; want juist op dien dag had zijne moeder een ruiker asters voor hem gekocht, en nu sloeg Betje

opmerkzaam gade, wat hij met dien ruiker doen zou. Eerst zette hij de bloemen in eene oude theepot, waarvan de tuit gebroken was, die hij dagelijks vulde met het versche water, dat zijne moeder, als zij uitging, in eene kruik naast zijn bed plaatste. Na verloop van eenigen tijd begonnen er een paar asters te verwelken, en nu haastte hij zich, om de dorre bladeren, die zijnen ruiker ontsierden, met eene schaar af te knippen. Toen zijne bloemen al meer en meer verflensten, scheen het hem toe dat het beter zou zijn, de weinige overgeblevene te droogen; hij legde ze althans zorgvuldig tusschen de bladen van eenen bijbel, en als hij dan eens een goeden dag had, tilde hij den zwaren folio bijbel op en sloeg dien open, om zijne gedroogde vrienden te bekijken. Des winters toch mogt hij op geene frissche bloemen hopen.

Intusschen naderde de St. Nikolaasdag; Elisabeth kwam op het denkbeeld, om op dit kinderfeest den armen, ongelukkigen knaap eens te verrassen. Zij wilde hem namelijk een kanarievogel koopen en eene kooi er bij. — Ik zal u wel niet behoeven te zeggen, mijne lezers! wat al ontberingen Betje zich getroosten moest, voordat zij het daarvoor benoodigde geld bijeen had en haar plan kon ten uitvoer brengen. Eindelijk had zij een dukaat opgespaard, en nu spoedde zij zich op zekeren avond naar de Botermarkt, naar een koopman in kanarievogels. Weldra was zij nu in het bezit van een vogel en eene kooi, en verborg die onder haren mantel, ten einde alzoo haren schat veilig naar huis over te brengen. Vervolgens hechtte zij aan een der tralies een klein strookje papier, waarop zij met groote letters schreef: „Van St. Nikolaas. Let er op dat de vogel *Piet* heet, en op het hooren van dien naam spoedig bij u zal komen," en liet aan den morgen van den zesden December haar geschenk naar den knaap brengen door een meisje, aan 't welk zij in last had gegeven, om, na het overhandigen der kooi, haastig weg te loopen.

Betje was inmiddels op haar kamertje voor het raam gaan zitten, om den knaap bij het ontvangen der kooi te bespieden. Daar zag zij, hoe hij zijne zwakke armen van blijdschap omhoog hief, hoe hij de kooi heen en weêr draaide, om den vogel van alle kanten te bezien. Blijkbaar had hij niet eens

den tijd gehad, om er over na te denken, wie hem toch wel dat geschenk mogt gezonden hebben; zoo gelukkig gevoelde hij zich in het bezit van zijnen schat. En toen nu des avonds de schaduw der moeder achter het gordijn zigtbaar werd, en hij haar zijnen vogel had laten zien, bemerkte Betje, hoe zij zich over haar jongske heenboog, hem teeder kuste en het hartelijkst deel nam in zijne vreugde.

Het liefelijk Pinksterfeest was aangebroken. Vroeger dan anders waren de meeste bewoners van den Haarlemmerdijk in de kleêren. Ook Elisabeth had vroeger dan zij gewoon was haar bed verlaten; terwijl zij aan het venster trad en het opende om de frissche morgenlucht te genieten, werd zij door een der overburen aangesproken, die haar vroeg: „Betje, waar gaat gij en de Diehls van daag naar toe?"

„De Diehls zijn nog niet op," antwoordde deze, „en gisteren avond zeiden zij mij, dat zij den feestdag te huis zouden doorbrengen. Ik ga echter, ouder gewoonte, naar Haarlem."

„Gij gaat toch niet moederziel alleen?"

„Wel neen, ik ga met Margaretha Hell en haar zoontje," antwoordde Betje, en te gelijk verwijderde zij zich van het venster, ten einde geene aanmerkingen te hooren over het gezelschap, waarmede zij zou uitgaan.

Mijne lezers zullen er zich waarschijnlijk over verwonderen, dat Elisabeth Metz, Margaretha Hell en haar zoontje nu zoo intiem met elkander geworden waren, dat het voornemen bestond, om te zamen een dag te Haarlem gaan doorbrengen. Ik zal hun daarom met weinige woorden mededeelen, wat daartoe aanleiding had gegeven. Het kon wel niet lang verborgen blijven, wie den kleinen Frans Hell een St. Nikolaas geschenk gezonden had, en toen dit aan zijne moeder bekend was geworden, was het haar langer onmogelijk geweest, lomp en onbeleefd te blijven tegen iemand, die haar kind zooveel vreugde bereid had. Op zekeren avond, dat Betje met een zwaar pak goed onder den arm huiswaarts keerde, was Margaretha Hell haar tegengekomen, die haar het zware pak afgenomen en voor haar gedragen had, terwijl zij onuitputtelijk was in dankbetuigingen voor de aangename tijdkorting, die Betje aan haar jongske bezorgd had.

Van dit oogenblik af was Elisabeths afkeer van de zoogenaamde helleveeg verdwenen en de grondslag gelegd tot eene nadere kennismaking. Dagelijks bezocht zij nu haren kranken vriend en peinsde op allerlei middelen, om zijne moeijelijke en smartvolle dagen te vervrolijken. Werkelijk werd dan ook Frans wat beter, en meende zelfs sterk genoeg te zijn, om de reis naar Haarlem, waarvoor Betje en Margaretha reeds sedert weken eenig geld hadden opgespaard, mede te maken.— De trekschuit voer ten 6 uur buiten de Willemspoort af; — nu was het kwart voor vijven, en Elizabeth sloop zacht de huisdeur uit en begaf zich naar hare vriendin aan de overzijde.

Margaretha Hell en haar zoon waren reeds reisvaardig; op dringende begeerte van Frans zou ook de kooi met Piet medegaan, en weldra bragt nu eene vigilante, die tegen vijf en een half uur voor de woning van Margaretha besteld was, hen naar de schuit. Het beste plaatsje in de roef was voor Frans gedestineerd, en na eene vaart van circa drie uren kwam men te Haarlem aan wal. Sommige der reisgenooten waren beleefd en welwillend genoeg, om den gebrekkigen knaap naar den Hout te dragen, en wilden voor hunne moeite niets aannemen, schoon zijne moeder daarvoor reeds eenig geld had afgepast.

„O Betje, hoe heerlijk mooi is het hier," riep Frans uit. „O moeder, moeder, is de gansche wereld buiten Amsterdam zoo schoon als hier? Nog nooit in mijn leven heb ik zulke boomen gezien! Kijk eens, Piet! zoudt gij ook niet graag in die takken wonen? Maar ik kan u niet laten wegvliegen; gij weet wel, dat kan niet. Gij zijt nu eenmaal mijn kleine speelnoot — en zonder uw bezit zou ik mij geheel verlaten gevoelen!

Aan den voet van een zwaren eik werd nu een groote omslagdoek op een zachten, met mos begroeiden grond uitgespreid, waarop men Frans nedervleide, terwijl men hem den raad gaf, om wat uit te rusten; in zijne vreugde en opgewondenheid meende hij echter daaraan in 't geheel geene behoefte te hebben. Op de plek, waar hij lag met de kooi naast zich, had hij het uitzigt op eene ruime vlakte, door hooge boomen ingesloten, die thans in den eersten frisschen tooi hunner jeugdige bladeren prijkten. Hoe groot was niet

zijne vreugde, en hoe krachtig gevoelde hij zich niet door al het schoone, dat de natuur hem hier aanbood, getrokken en geboeid. Telkens evenwel werd hij in zijne stille beschouwing gestoord door de wandelaars, die voorbij kwamen, en wier aantal ieder oogenblik vermeerderde. Elk had eenen vriendelijken groet voor hem, terwijl de aanblik van zijnen ongelukkigen toestand, menigeen een medelijdend lachje afperste.

„Hé, Betje!" klonk het op eens, „wij moeten u hier toch een kleinen schrik op 't lijf jagen!"

En werkelijk deed men het goede Betje door een onverwachten slag op haren schouder schrikken. Het waren de Diehls, die achter haar stonden, en die in plaats van — gelijk eerst hun voornemen geweest was, — den feestdag te huis door te brengen, een paar uren na het vertrek van de schuit, met den spoortrein naar Haarlem gestoomd waren. Voor een oogenblik gevoelde men zich wederzijds wel eenigzins bedremmeld en verlegen, ten gevolge van hetgeen er vroeger tusschen Margaretha Hell en vrouw Diehl was voorgevallen — maar wie kon hier op deze bekoorlijke plek den verzoenenden invloed der natuur weêrstaan? Of zoo men dit al had kunnen doen, dan nog zou de aanblik van het ongelukkige kind, dat zich nu zoo overgelukkig gevoelde, alle vijandschap en haat hebben doen verdwijnen.

„Hoe lang zijt ge reeds hier?" vroeg Diehl.

„Den geheelen dag reeds," antwoordde Betje.

„En gij zijt nog niet eens daar ginds op dien groenen heuvel geweest?" hernam Diehl. — Bij deze woorden kneep zijne vrouw hem in den arm, ten einde hem aan Fransje's toestand te herinneren, waardoor het hun tot hiertoe onmogelijk was geweest, de aangeduide plek te bezoeken. Maar Diehl wist raad. Met hun vieren elk een punt van den sterken Schotschen doek opnemende, tilden zij Fransje als in eene hangmat van den grond op, en bragten hem zoo in een ommezien op den heuvel. Hier bragt men in gepaste vrolijkheid het overige gedeelte van den dag te zamen door, terwijl ieder zich als om strijd beijverde, om Fransje zooveel genoegen aan te doen als maar mogelijk was.

Zoo neigde eindelijk de dag ten avond en naderde het uur, waarop de trekschuit naar Amsterdam afvoer. Toen men zich

derwaarts op weg begaf, voegden zich nog velen, die men in den loop van den dag ontmoet had, bij hen. Allen spraken van de door hen gesmaakte genoegens; allen gevoelden zich regt gelukkig en tevreden. Lang gekweekte twisten waren vergeten, nieuwe vriendschapsbanden waren aangeknoopt. De zin voor het hoogere, voor reiner vreugd en zaliger genot was dezen dag in menige ziel opgewekt.

Het was drie uren in den namiddag. Een onaanzienlijke lijkstoet trok langzaam door de straten der stad. Vier mannen droegen de lijkbaar van een kind. Zal ik u nog behoeven te zeggen wie dat kind was? De kleine Frans was gestorven; zijn lijden en strijden had een einde genomen; hij was overgegaan tot het nieuwe, betere leven.

Groot was de smart zijner moeder, vreeselijk haar misbaar. Betje, hoewel zelve schier in hare tranen stikkende, zocht haar te troosten. „O, lieve vrouw Hell," sprak zij, „zoo moet gij niet jammeren en klagen. Als Frans nog leefde, geloof mij, het zou hem leed doen, u in dezen toestand te zien — en hij leeft, dat weet gij immers, — de heilige schrift zegt het ons. En toen nu Margaretha hare diepgaande smart zocht te bedwingen, nam Elisabeth den grooten ouden bijbel, sloeg het veertiende hoofdstuk van Johannes Evangelie op en begon te lezen:

„Uw harte worde niet ontroerd; gijlieden gelooft in God, gelooft ook in mij.

„In het huis mijns Vaders zijn vele woningen; anderzins zou ik het u gezegd hebben; ik ga heen om u plaats te bereiden.

„En zoo wanneer ik henen zal gegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, zoo kom ik weder en zal u tot mij nemen, opdat gij ook zijn moogt waar ik ben."

Margaretha streek zich de grijze haren uit het gezigt, en luisterde met zulk eene aandacht, als gaf zij zich moeite om zich eenigzins het Vaderhuis voor te stellen, werwaarts haar jongske was heengegaan, om er zijne woning te vinden.

Door een zacht getik tegen de deur der kamer werden de beide vrouwen gestoord. Betje ging zien wie er was.

„Anna Diehl zou u zoo gaarne eens spreken!" fluisterde een klein meisje haar in 't oor. Betje keerde weder in de kamer terug, sloeg den bijbel digt, en na aan Margaretha de reden te hebben medegedeeld, waarom zij haar voor weinige oogenblikken ging verlaten, snelde zij de trappen af en begaf zich naar den overkant, ten einde te vernemen wat Anna haar te zeggen had.

„O Betje!" riep deze haar reeds in de verte op vrolijken toon toe, doch bij het zien van Betjes droevig gelaat bedacht zij zich en vroeg: „hoe is het met de arme vrouw Hell? Zij zal natuurlijk in 't eerst wel wat bedroefd zijn, maar 't zal zich met ter tijd toch wel schikken; als zij tot bedaren komt, zal zij wel begrijpen, dat het waarlijk gelukkig is, dat de jongen is gestorven, want hij zou toch zijn leven lang gebrekkig gebleven en zijne moeder tot last geweest zijn!"

„Ja, Anna," antwoordde Betje, „ongetwijfeld is alles, wat God doet, welgedaan en ten onzen beste; maar o denk toch niet dat Frans, ofschoon gebrekkig, ooit zijne moeder tot last zou geweest zijn. Zij had hem nog inniger lief, omdat zij zooveel, ja alles voor hem doen moest; en waarlijk, zoo ging het ook reeds met mij."

„Gij moet intusschen niet al te zeer aan uwe droefheid toegeven," hernam Anna, die bemerkte dat Betje de tranen in de oogen schoten. „De reden waarom ik u juist heden zoo gaarne spreken wilde, is, om u tegen morgen op mijn bruiloft te noodigen. Keetje Verkouteren is ziek geworden, en nu weet ik niemand, die ik zoo gaarne als speelnoot in hare plaats zou hebben als u."

„Morgen, zegt gij? neen, dat kan ik onmogelijk doen!"

„En waarom niet?"

Betje gaf geen antwoord, en Anna Diehl was reeds op het punt om knorrig te worden.

„Nu," sprak Anna, „gij zult u toch ten gevalle van den armen Frans, die nu reeds begraven is, niet van zulk eene vrolijke partij willen berooven?"

„O wees niet boos op mij, lieve Anna, maar geloof mij, ik ben er niet toe gestemd, om op uwe bruiloft uw speelnoot te zijn; intusschen zeg ik u hartelijk dank voor uwe vriendelijke uitnoodiging."

„Nu, gij moet het zelve weten," zeide Anna eenigzins gebelgd.

„Waarlijk, Anna, ik ben gevoelig voor uwe beleefdheid, en wensch u en uwen Lodewijk van harte geluk, maar zoo ik ook al op uwe bruiloft kwam, zou ik toch onophoudelijk met mijne gedachten bij Frans en zijne arme verlatene moeder zijn, en men zegt dat het geen geluk aanbrengt, wanneer men op een bruiloftsfeest aan dooden denkt."

Allemaal gekheid!" zeide Anna, „daaraan geloof ik volstrekt niet. Voor 't overige kan ik maar in 't geheel niet begrijpen, hoe er menschen kunnen gevonden worden, die zeggen, dat het trouwen zulk eene ernstige zaak is. Ook mijn Lodewijk lacht er om, wanneer hij van het trouwen hoort spreken, als van den gewigtigsten stap des levens. Tusschenbeiden zegt hij wel eens, dat hij er aan twijfelt, of ik wel eene goede vrouw voor hem zijn zal, aangezien ik van de huishouding niet veel weet. Maar hij wil liever minder goed met mij huishouden, dan heel goed met eene andere. Zie, dat noem ik nog eens liefde! En dan zeg ik ook, dat ik hem, al was hij ook een dronkaard, liever zou hebben dan een ander, die volstrekt niet van sterken drank houdt."

„O Anna, gij weet niet wat het zeggen wil, een dronkaard tot man te hebben. Ik, helaas! weet het. Vader kwam dikwijls beschonken te huis, en dat heeft moeder ten laatste het leven gekost. — O geloof mij, Anna, God alleen weet wat de vrouw van een dronkaard te lijden heeft! Vader," vervolgde zij op fluisterenden toon, „vader heeft in eene vlaag van dronkenschap mijn kleine broertje doodgeslagen. Moeder zal nu ginds bij den kleinen Jakob te huis zijn, en zij zullen nu beiden zeker gelukkig wezen, — en waarschijnlijk bevindt Fransje zich ook bij hen. O wat ik u bidden mag, spreek nimmer weêr zoo ligtzinnig over het lot eener vrouw, wier man zich in den drank verloopt."

„Mijn hemel, welk eene preek! Hoor, Betje, wil ik u wat zeggen? Gij zult nimmer een man krijgen, zoo min een afschaffer als een dronkaard."

„Ik weet dit even goed als gij, hernam Betje. Maar daar het nu Gods wil schijnt te zijn, dat ik ongehuwd zal blijven, heb ik te meer reden, om naar eenen anderen werkkring om

te zien. Vele meisjes, die geen echtgenoot krijgen, dunkt mij, handelen dan ook zeer verkeerd. In plaats van er zich in te schikken dat zij oude vrijsters blijven, en zich toe te leggen op de beoefening van vele goede werken, waarvoor God de oude vrijsters juist schijnt bestemd te hebben, kwellen zij zich onophoudelijk, dat zij ongetrouwd zijn, en jagen en haken nog altijd naar 't geen haar nu eenmaal ontzegd is."

„Wat gij daar zegt, zal alles wel waar zijn," antwoordde Anna, „maar aangezien gij nu geen plan hebt om eene oude vrijster te blijven, zou ik wel gaarne weten, of gij morgen op mijne bruiloft speelnoot zijn wilt of niet? Kom, Betje, doe het maar om mijnentwil. 't Zal u, na al uw zorgen en slaven voor Frans Hell, zeker goed doen!"

't Is mij onmogelijk, lieve Anna, aan uwe begeerte te voldoen!"

„En ik kan niet langer wachten," zeide Anna verdrietig. „Om de begrafenis van Frans Hell hebben wij ons huwelijk reeds tot nu toe uitgesteld, en daarom kom nu toch! Vader zal voor het eten en Lodewijk voor het drinken zorgen, en na den maaltijd zullen wij lustig dansen. Wees nu niet dwaas, Betje! Met 't huis te blijven doet gij niemand pleizier. Vrouw Hell, daar wil ik wel wat om verwedden, moet zeker uit wasschen."

„Ja, zij moet naar mevrouw Wilson, en ik moet ook op mijn werk, want mevrouw Birch heeft reeds voor eenige dagen om mij gezonden, en verlangt, dat ik het wintercostuum van hare dochter in orde zal brengen, en tot nu toe kon ik Fransje niet verlaten."

„Gij verkiest dus morgen mijn speelnoote niet te zijn? Is dat uw laatste woord?"

„Dat is het, maar ge moet daarom niet boos op mij zijn," zeide Betje op schier smeekenden toon.

Doch Anna Diehl ging heen, zonder een enkel woord meer te spreken.

Toen Elisabeth weder bij vrouw Hell kwam, vond zij haar met alle aandacht in den bijbel lezen, zoodat Margaretha niet eens bemerkt had, dat hare vriendin weêr naast haar was gaan zitten."

„Wat begeerde Anna van u?" vroeg Margaretha; toen zij

ten laatste van haren bijbel opkijkende, bespeurde, dat Betje teruggekeerd was. „Maar ik kan 't wel raden, zij zou u gaarne op hare bruiloft zien! Ja, ja, zij zullen trouwen en lagchen en dansen, even goed alsof mijn jongen nog leefde," zeide zij, en daarop vervolgde zij niet zonder bitterheid: „nu hij was immers uw vleesch en bloed niet, Betje, en daarom moet ik u wel dankbaar zijn, voor alles wat gij aan hem gedaan hebt, en mag ik er mij niet over verwonderen, dat ook gij hem vergeet, nu hij dood en begraven is."

„Ik kan hem nimmer vergeten, en ik ga ook niet naar de bruiloft," zeide Betje op goedigen toon. „Ik moet morgen bij mevrouw Birch zijn!"

„En ik," zuchtte vrouw Hell, „ik moet uit wasschen, even alsof er niets gebeurd is, en als ik dan van avond te huis kom, dan vind ik zijne plaats ledig, dan is alles hier stil als het graf, en niemand zal mij ooit meer moeder noemen."— En zij weende bitter, en het duurde lang, eer ook Betje kracht genoeg gevoelde om te kunnen spreken. Eindelijk brak Betje 't eerst het stilzwijgen af en zeide: „vrouw Hell! ik wilde wel — of wildet gij wel, dat ik bij u kwam inwonen. Bij het hooren dezer woorden verspreidde zich een glans van vreugde over Margaretha's gelaat, die aan Betje moed gaf om voort te gaan.

„Ik kom bij u inwonen en betaal de helft van de huur; de avonden kunnen wij dan te zamen doorbrengen, en" voegde zij er met zachte stem bij: „wij kunnen dan ook dikwijls over hem spreken, weet gij?"

„Betje! zoudt gij er waarlijk over denken, om bij mij te komen inwonen? O ik zou het zoo gaarne hebben — maar neen, het mag niet gebeuren, gij kunt niet half begrijpen hoe'n boos schepsel ik tusschen beiden ben. Als ik 's morgens met het verkeerde been uit bed stap, dan moet ik mijne kwade luim bot vieren tegen den eersten den besten, dien ik ontmoet. Ach, hoe kon ik zelfs nu en dan tegen mijn armen jongen uitvaren, en juist daaruit kunt gij zien, hoe weinig ik mijne zondige drift beteugelen kan. Neen, gij moogt niet bij mij komen inwonen. Ik moet van nu af, mijn leven eenzaam en verlaten doorbrengen."

Elisabeth's besluit stond echter vast. „Ik ben in 't minst niet voor u bevreesd," zeide zij lagchend, „ik ken u beter

dan gij u zelven kent, vrouw Hell! Ik heb het immers wel bemerkt, hoe gij er u in den laatsten tijd op hebt toegelegd, om, als het daar binnen in u kookte en bruischte, de uitbarsting uwer drift tegen te gaan. En daarenboven, wanneer uwe drift weder bedaard is, dan weet gij niet, waarmede gij het goed zult maken. Mij dunkt, 't zal *hem* verblijden, als wij te zamen wonen — en ik beloof u, dat ik mij benaarstigen zal, u het leven zoo genoegelijk en aangenaam mogelijk te maken."

„Maar," hernam vrouw Hell, „ik zal het juist zijn, die door mijne kwade luimen u het leven verbitteren zal. — 't Is anders God alleen bekend, hoe lief ik u heb! Wij staan beide zoo alleen in de wereld, en wij beide hebben hem bemind, die nu dood is. Als gij met mij wilt wonen, Elisabeth, dan zal ik nog meer dan ooit te voren mijn best doen, om regt zachtmoedig te worden. Wilt gij het met mij beproeven Elisabeth?"

Het antwoord van haar, die zoo toegesproken werd, zal ik u wel niet behoeven mede te deelen. Van nu af was het vast besloten, dat Margaretha en Elisabeth zamen zouden huizen.

Toen Betje den volgenden avond van haren arbeid teruggekeerd was, kwam Anna in haren bruidstooi tot haar overloopen, en wilde haar overhalen om deel te nemen aan den dans.

„Lieve Anna! het is regt vriendelijk van u, dat gij heden op uw feest aan mij denkt," zeide Elisabeth, terwijl zij haar een hartelijken kus gaf, „en ofschoon ik aan uw verzoek niet voldoen kan, daar ik vrouw Hell beloofd heb, bij haar te blijven, zoo zal ik toch aan u denken en voor u bidden, dat gij in uw huwelijk gelukkig zijn moogt. En hier heb ik nog tot een gedachtenisje een klein speldedoosje voor u!"

„Gij zijt waarlijk eene goede ziel, Elisabeth, en dat speldedoosje van u zal ik al mijn leven bewaren!"

Daar Elisabeth hare vriendin thans in zulk eene vrolijke stemming aantrof, waagde zij het, haar bekend te maken met haar voornemen, om bij Margaretha Hell te gaan inwonen.

„Neen," sprak Anna, „dat zal niet gebeuren! vader en moeder houden daartoe veel te veel van u; als gij het om

de huur doet, zullen zij u gaarne afslag geven. En bij Margaretha Hell, die helleveeg, dat onverdragelijke schepsel zult gij gaan inwonen? Gij zult geen enkel rustig uur meer hebben. Hoe kunt gij op zulk een dwazen inval komen, Elisabeth?"

„Zij zou zonder mij zoo geheel verlaten zijn," was Elisabeth's antwoord. Ik ben er zeker van, dat zij, als ik bij haar ben, zich veel gelukkiger zal gevoelen. Ook ben ik volstrekt niet bang voor haar. Ik zal mijne beste krachten inspannen, om haar niets in den weg te leggen, en 't zal ongetwijfeld haar hart goed doen, als ik nu en dan over Fransje tot haar spreek. Ik zal ook dikwijls uwe ouders komen bezoeken en hun altijd dankbaar zijn voor het vele goede, dat zij mij hebben aangedaan. En bezitten zij daarenboven niet u en de kleine Maria? De arme vrouw Hell daarentegen staat geheel alleen in de wereld en heeft volstrekt niemand, aan wien zij haar leed kan klagen; mijn besluit is daarom genomen, ik ga bij haar inwonen."

Anna bemerkte wel, dat Elisabeth van haar voornemen volstrekt niet was af te brengen; haastig nam zij dan ook van haar afscheid en spoedde zich voort, om aan hare ouders het belangrijke nieuws mede te deelen.

Elisabeth's vertrouwen is niet beschaamd geworden. Sedert zij bij Margaretha Hell inwoont, is deze eene gansch andere vrouw, dan tijdens het leven van haren Frans. De droefheid over het verlies van haren zoon en de liefde die zij van Elisabeth ondervindt, hebben haar stil en zachtmoedig gemaakt. En waarlijk, het is treffend om te zien, met hoeveel eerbied zij Elisabeth behandelt. Hare moeder had niet teederder voor haar kunnen zorgen, dan Margaretha Hell dit doet, die nog voor korten tijd eene ware helleveeg en de schrik der gansche buurt was.

En zoo hebben wij het u dan in het voorbeeld van Elisabeth Mertz doen zien, *wat* en *hoeveel* de liefde vermag. — Lezer of lezeres, ga heen en doe desgelijks! Gij en wij kunnen, ieder in zijnen kring, zooveel tranen droogen, zoo veel smarten lenigen. — Zoo menige broeder of zuster, die welligt anders verloren gaat, kan door onze hulp, door onze toespraak van den rand des afgronds worden terug

gebragt. Doen wij daarom ook in dit opzigt, wat onze hand vindt om te doen. — Zijn wij navolgers Gods, als zijne geliefde kinderen! En zoo menigmaal het Kaïn's woord ons op de lippen zweeft: „ben ik mijns broeders hoeder?" of wij geneigd zouden zijn, om met Israëls oudsten en priesters den gevallen medemensch het ijskoude woord toe te voegen: wat gaat ons dat aan? gij moogt toezien, trede het woord van Jakobus (1) ons levendig voor den geest.

Broeders! indien iemand onder u van de waarheid is afgedwaald, en hem iemand bekeert, die wete, dat degene, die een zondaar van de dwaling zijns werks bekeert, zal eene ziel van den dood behouden, en zal menigte der zonden bedekken (2).

Vrij gevolgd.

DE MENSCH EN DE LIEFDE.

In een tijd, waarin het tijd wordt zijn' tijd te regter tijd waar te nemen, moet ik noodzakelijk de noodzakelijkheid erkennen, die bij de tegenwoordige algemeene begripsverwarring, begrijpelijker wijze eene begrijpelijke uiteenzetting der zaken voor het begrip noodzakelijk maakt.

Op grond hiervan heb ik mij veroorloofd eene belangrijke zaak voor den belangstellenden lezer, zoo als het belang dit vordert te behandelen; hoewel in een humoristisch betoog, namelijk „*de mensch en de liefde*," een thema dat in varianten, bij alle variatiën des levens variëert.

Liefde in het algemeen is niets en niets is eene zoo ligte zaak, dat zij, die te voet reizen, dikwijls wenschen niets te moeten dragen; daarom ook geven ligtvaardige menschen zich zoo ligt over aan eene uitzinnige, onzinnige, ligtzinnige of dubbelzinnige liefde, vanwaar het komt dat liefde en liefhebben mode wordt.

De mensch ontstaat door de liefde; dit is de reden dat hij immer tot haar wederkeert, zoodra hij tot verstand komt,

---

(1) Jak. 5 : 19, 20.

(2) Het bovenstaande verhaal is eene vrije bewerking van een der vele en goede stukjes, die door de „Agentur des Rauhen Hauzes" te Hamburg in het licht worden gezonden.

of, beter gezegd — daar velen nimmer tot verstand komen — zoodra hij zijn zestiende levensjaar bereikt.

Ik zeide, dat de liefde in het algemeen niets is, maar niets is iets, waarover dikwijls veel werd geschreven en dikwijls is een niets waarover niets geschreven werd, hoewel er dikwijls veel geschreven werd over niets. Niets kan men dagelijks zien en hooren en ook niet. Niets vindt men in de meeste dagbladen. Niets is ook veeltijds het begin, midden en einde der liefde. Niets mogen, in den regel, bij twee verliefden, de ouders er van weten en duizendmaal gebeurt het, dat het beter ware geweest, wanneer die twee ook niets van elkander hadden geweten. — Doch het wordt tijd dat ik van niets, niets meer zeg, om tot de liefde te komen, waarvan ik nu toch iets moet maken.

Liefde is eene actiën-loterij; hoe meer men zich daaraan overgeeft, des te grooter wordt het divident. Zij is ook eene loterij in staatspapieren; menigeen wint spoedig een' grooten prijs, anderen daarentegen hun geheele leven niets. Zij kan ook vergeleken worden met eene nummerloterij met duizende loten, waarbij slechts een iets winnen kan.

Liefde is eene wetenschap, waarin niemand den doctoralen graad behalen kan, aangezien de thesen onoplosbaar zijn.

Liefde is bier, hoe meer suikerstof hoe minder duurzaamheid; zij is wijn, hoe zuidelijker haar wasdom, hoe vuriger zij is.

De liefde heeft twee zijden. Menige zoogenaamde gelukkige liefde gelijkt eene blinde koe, die instinctmatig den os naloopt, maar ongelukkige liefde is een egel, zij steekt hoe men haar aanvat.

De stand der liefde, waarvan heden ten dage meer de stand dan de liefde wordt in aanmerking genomen, bestaat in de overeenkomst van twee menschelijke wezens van beiderlei geslacht, die elkander wederkeerig plagen en beet nemen en om deze schoone deugden in stand te houden en te begunstigen, heeft men den echt uitgevonden.

De echt is dikwijls een veeljarige oorlog. „De oorlog," zeide Napoleon, „maakt helden," van daar in den echtenstaat, de pantoffel-helden. In den huwelijkskrijg zijn de vrouwen het meestal die bestormen. Blijft hier of daar de zege aan de zijde des mans, zoo is hij toch de lijdende partij, want in den echt geniet de vrouw verzorging, terwijl de zorgen voor den man overblijven.

Het huwelijk heeft aan de liefde zijn ontstaan te danken, maar de huwelijken uit liefde worden zeldzamer; daarom laten wij den echten staat voor hetgeen zij is en blijven alleen bij de liefde.

De liefde der ridders van eertijds was een veroverd wapen, dat zorgvuldig voor den roest werd bewaard; de liefde der ridders van onze dagen is eene veroverde vesting, waarvan men nog de muren ziet, waarachter het geschut stond.

De liefde der rijken is klatergoud, die der armen specerij in de watersoep zijns levens.

De liefde van den philister (een dom mensch, zonder nagedachten), is een gevoel in miniatuur, die van den philosoof (wijsgeer) een gevoel in folio. Hoe verscheiden! En toch begint beider naam met eene phi...

De liefde van een ouden vrijer is eene armbedeeling aan zich zelven, die van een' zwerveling een aalmoes aan velen.

De liefde van den geneesheer is een middel tot stilling van het bloed, van hartkloppingen en opgewondenheid. Maar ook hier verlaten deze heeren zich meest op de goede natuur.

De liefde van den zanger is een lied, hoe hooger gestemd, hoe meer de natuurlijke stem er door lijdt; de liefde van den tooneelspeler een treurspel, waarin de harlequin de heldenrol overneemt.

De liefde van handelsreizigers, namelijk van die lieden, die niet voor dringende zaken, maar gedreven door den drang der noodzakelijkheid reizen, en derhalve hunne visites maken zonder uitnoodiging daartoe te ontvangen, is een locomotief des harten, die aan ieder station stil houdt, hetzij er passagiers zijn of niet.

De liefde van den graveur is eene gravure van het geliefde voorwerp in den wals der verbeelding. Door den wals verkrijgt men echter vele afdrukken.

De liefde van den kunstschilder is een penseel, dat iedere verf aanneemt; die van den student eene gemeenschap van gevoelens. Gevoelens echter duren tot den dood, derhalve duren de verbindtenissen van den student ook zoo lang.

De liefde van den dichter is een bestendige lentedroom, een rusten op rozenbedden onder het genot van leliëngeur; een phantaseren onder den druivenboom en menigmaal evenwel liggen die lieden op een stroozak en schrijven op de

keerzijde van eene hoogst prozaïsche schoenlappersrekening, eene hymne op de aardsche gelukzaligheid.

De liefde van den soldaat is een vrachtwagen, die op zijne reis alles medeneemt tegen vergoeding; — hoe beter men hem smeert, hoe beter hij loopt.

Bij liefde behoort wederliefde. Ontbreekt deze, dan is het alsof de een iets vraagt en de andere geen antwoord geeft.

Van den een, den man namelijk, heb ik gesproken en ik zoude de andere, de vrouw, zeer grieven, zoo ik wegens hare liefde ook niet in eenige opheldering trad.

De liefde van een meisje in het algemeen is gelijk een billardspel. Nooit trekt één bal alleen de geheele opmerkzaamheid, aan de anderen wordt eveneens de aandacht gewijd, of met die ook beter stoot kan worden gedaan en hoe menigmaal gelooft een meisje een beteren bal te spelen en verliest daarbij.

De meisjes zijn zonderlinge wezens en haar hart is ondoorgrondelijk, gelijk Göthe zegt. De een neemt eene deftige houding aan en berispt iedere schrede van hare zusteren, terwijl zij zelve gelijk is aan een steenen wegwijzer, die, wel is waar, den wandelaar aantoont waarheen en hoever, doch zelf komt hij niet van zijne plaats. De andere is behaagziek en kinderachtig; kinderen worden door lekkernijen zoet gehouden, en kunnen zich met speelgoed vermaken.

De liefde eener zedige jonkvrouw is een statige eik; die eener coquette gemalen zoethout en die eener *maintenée* het vrijwillig *offer* eener verkochte vrijheid.

De liefde eener bejaarde is eene wereld zonder lente; die van een dwaas meisje eene klok met speelwerk, die opgewonden door een verstandig man, alle dagen hetzelfde liedje speelt.

De liefde eener zestienjarige is de *prima donna* van een hoftooneel; die eener dertigjarige de komische oude van het volks-theater; die van een rijk meisje de eerste zangeres van de opera, die immer in haren zang verhinderd wordt. De liefde van een arm meisje daarentegen is de debutrol, die op verlangen gespeeld wordt.

De liefde eener boosaardige hangt zich aan den man tot den dag des huwelijks, daarna kan de man zich zelf verhangen.

De liefde eener kwistige vrouw of pronkster verbant

alle orde, want zij hangt haren man het huiskruis aan.

De liefde eener vlijtige vrouw is eene goede huishoudster, die haar hart als waarborg stelt; die van een lui wijf eene portiers-weduwe, die men uit genade in dienst laat.

De liefde eener wellustige is nu als een rozenblad uit het Oosten, dan als een notenblad waarnaar zij haren beminde laat dansen, en soms een vijgenblad waarvan in den bijbel het verdere te lezen staat.

De liefde eener gezelschapsjuffer is als de lelie, waarvan men leest: Zij zaait, arbeidt noch spint en toch is zij rijker bekleed dan Salomo in al zijne heerlijkheid.

De liefde eener tooneelspeelster is een opgevulde boezem, wanneer zij hare aanbidders zegt, dat haar hart vol liefde is; terwijl die eener balletdanseres zeer bevangend is, want hare oogen vangen vuur, hare bewegingen vangen vuur, en gelijk de dagbladen ons melden, vangen hare kleederen vuur. Wie haar alzoo te na komt, kan warm worden.

De liefde der zoogenaamde soldatenmeisjes is van eene dubbele uitwerking. Wanneer een regiment uittrekt, blijven zij zoo lang betrokken tot er een ander regiment weder binnentrekt.

Liefde voor eene schoonzuster is eene gevolgtrekking op eene bijbelsche leerstelling in gelijkenis. Die jongeling vervult de plaats van barmhartigen Samaritaan, die de verzachtende olie der toegenegenheid in de wonde van haar hart laat druipen.

De liefde eener weduwe is eene militaire begrafenis. Tot aan het graf speelt de treurmarsch, doch van daar naar huis terug klinken de toonen weder vrolijker.

De liefde eener Oosterlinge is eene slang, die haar offer eerst belikt en daarna verdrukt; die eener Spaansche schoone eene roos, waarvan de bladeren nog groenen ofschoon de bloem reeds verwelkt is. De liefde eener Française is een bliksem, die na de wittebroodsweken op den donder volgt; die eener Engelsche roomijs dat men in kleine hoeveelheden geniet, maar die eener Hollandsche, eene lagchende Vergeet mij niet in gloeijende harten; jammer slechts dat dit bloempje zoo menigmaal in de kweekaarde van eigenbelang wordt overgeplant.

De liefde der vrouwelijke individuen in het algemeen is

een ministerie van financiën; zijn de kassen gevuld, dan heeft het ministerie van binnenlandsche zaken, namelijk het hart, voor al zijne operatiën een krachtigen steun, zijn zij echter ledig, dan is er menig votum van mistrouwen en heeft men kattenmuziek te verwachten.

A. MAYR.

HET MIRAKEL VAN DEN HEILIGEN JANUARIUS IN NAPELS.

Napels is de eenige plek op de geheele aarde, waar de onmiddelijke openbaring des Heeren, gelijk de kerkelijke boeken ons vertellen, nog voortduurt; de eenige plaats, waar het christendom nog bezegeld wordt door een teeken van boven, de eenige gelegenheid, waarop het ongeloof en de ketterij door een *argumentum ad oculos* teruggedreven worden in de diepte van het Niets en waarop de Roomsche belijdenis, door het stroomende bloed van een zijner moedigste belijders, een eeuwigen triomf viert. Inderdaad eene plaats en eene gelegenheid, wel waard om ze op te zoeken en bij de vele wonderen die natuur, kunst en het verledene ons hier aanbieden, dit eene niet te vergeten, het te aanschouwen, zich in het stof neer te buigen en zich in ootmoed te krommen voor den herders-staf en zijne onfeilbaarheid, of slechts — om er om te lagchen en het te plaatsen in de categorie van die gebruiken, die tot voordeel der geestelijke en wereldlijke heerschers ten allen tijde en onder alle hemelstreken worden aangewend en aangemoedigd!

In de nabijheid der bekoorlijke stad Napels, aan het blaauwe water van de classische bogt van Bajac ligt de schilderachtige stad Puzzuoli.

Hier was de heilige Januarius — de San Gennaro der Napolitanen — in het midden der derde eeuw geboren; hier werkte hij als bisschop der nieuw gestichte christelijke gemeente en hier was het, dat hij onder Dracontius den Romeinschen proconsul voor Campanië, in het jaar 305 den marteldood moest ondergaan, in de tot op heden nog goed bewaard geblevene *arena* of strijdplaats der kampvechters. Maar, tam als lammeren, zoo verhaalt ons de legende, legden de wilde beesten, voor wie hij ten buit bestemd was,

zich aan zijne voeten neder en likten de gezalfde heilige handen. Zijne regters waren echter wreeder dan de wilde beesten. Hun, waren de teekenen des hemels niet voldoende waarmede hij zijn' priester verheerlijkte, en in de verstoktheid huns harten gaven zij het bevel met het zwaard te dooden, wien bloedgierige dieren uit eerbied spaarden."

Januarius werd te Puzzuoli begraven. Bij zijne ter doodbrenging had zich eene vrome aanhangster van zijn geloof, van het op den grond vloeijende kostbare bloed weten te verschaffen. Zij vulde het in twee kleine fleschen en toen weinige jaren daarna, na de zege des christendoms door Constantijn, het ligchaam van den martelaar door den toenmaligen bisschop van Napels in triomf naar de hoofdstad gebragt en daar bijgezet werd, vertoonde zich ook deze vrome christin voor den bisschop St. Severus en overhandigde hem de kostbare reliqui, die zij tot nu toe als een dierbaar kleinood bewaard had. Maar zie! in de hand des bisschops werd het zoo even nog dikke en geronnen bloed weder vloeibaar alsof het pas het heilig ligchaam verlaten had, en een tweede wonder was geschied ter eere der kerk en hare belijders *ad majorem Dei gloriam!*

Van dien tijd af, gunde men het ligchaam van den heiligen Januarius als 't ware geene vaste rustplaats. Eenige vorsten lieten het, zoo als meermalen gebeurt om het een of ander doel mede te bereiken, nu eens hier en dan weder daarheen brengen, tot dat het eindelijk in het jaar 1497 voor goed naar Napels gebragt, en daar onder het hoog-altaar van den ter zijner eere gebouwden Dom voor de laatste maal bijgezet werd. De beide fleschjes met het bloed waren met het ligchaam gevolgd.

Het schijnt dat in verloop van vele eeuwen, het wonder zich niet herhaald heeft, daar niemand er ten minste melding van gemaakt heeft tot op de elfde eeuw. Ook van dien tijd af tot 300 jaren later, zijn de berigten daarover zeer onbepaald. Eerst met de overbrenging der reliquiën naar Napels begint de regelmatige tentoonstelling van het bloed en het daaraan verbondene vloeibaar worden, hetwelk tot op onze dagen onafgebroken voortgeduurd heeft.

Slechts tweemaal 's jaars is het den geloovigen vergund het mirakel te zien, eens op den eersten Zaturdag in Mei

en vervolgens op den 19den September. Het herhaalt zich dan telkens om de acht dagen. Bijzonder gevierd, is de eerste dag. Onder het gelui der klokken, de toonen der muziek en het gejubel der verheugde menigte, beweegt zich eene statige processie van den Dom af met het bloed des heiligen naar de kerk der heilige Clara. Het heilige vat rust op eene kostbare, door vier priesters gedragen baar, waarachter onmiddelijk de hooge geestelijkheid volgt, met den aartsbisschop aan het hoofd. Vooraan, loopen met brandende waskaarsen in de hand, de gezamentlijke ordesgeestelijken van Napels en den geheelen omtrek, duizenden in getal en tusschen deze, door krachtige mannen gedragen, 45 massief-zilveren borstbeelden der verschillende kerk-patronen van de aan kerken en kloosters zoo rijke stad. In Santa Chiara aangekomen, wacht haar alles tot eene waardige ontvangst. De ruime zalen zijn met bloemen, tapijten en lichten rijk versierd. Op eene estrade, ter zijde van het hoog-altaar staat een aanzienlijk muziek- en zangerskoor, het altaar zelf schittert en fonkelt van honderde kaarsen, die hunne stralen in goud en zilver terug kaatsen, en voor de trappen staat de geestelijkheid der parochie met water en wierook en brengt ieder der voorgebragte heiligen, onder een kort gebed, hunne vereering toe. Deze wenden zich nu ter zijde af en maken zoo de een voor den ander plaats, totdat ten laatste de Madonna en onmiddelijk daarop het bloed van den martelaar volgt. Dit alles zou nog een zeker kenmerk van ernst dragen, wanneer ons oog en oor niet beleedigd werd door den aanblik, die zich aan de linkerzijde des hoogaltaars aan ons voordoet. Dáár namelijk bespeuren wij op eene kleine verhevenheid een aantal van ongeveer 30 vrouwen. Het zijn alle, zonder uitzondering, vrouwen des volks die reeds op jaren zijn, waar de bij de Napelsche jeugd reeds zoo dikwijls gevondene schoonheid en bevalligheid, terstond het tegendeel doet zien; met andere woorden, hare gèlaatstrekken zijn zoo wanstaltig, dat men onwillekeurig herinnerd wordt aan die walgelijke vechttooneelen, die men onder haars gelijken dagelijks bij de Santa-Lucia of de Mirgillina aanschouwen kan. Ook hier aan het altaar hebben zij de welligt voor de inboorlingen behagelijke manieren, om aan haar gevoel lucht te geven, medegebragt en zoo verneemt men

dan telkens, wanneer een heiligenbeeld te voorschijn komt, een verward geschreeuw, zoodat de vensters rammelen en de ooren tuiten.

Aanvankelijk is het onmogelijk den zin en den inhoud der in een krijschenden discant uitgestooten toonen, op te vangen en te verstaan, maar langzamerhand gewent het gehoorsorgaan hieraan en ontcijfert, uit een verward mengelmoes de bekende slotwoorden: „Sancte N. N. ora pro nobis. Gloria patri et filio etc. etc.'' Bij iederen heilige schijnt het geschreeuw te vermeerderen; de godsdienstige gloed wordt sterker en het verlangen naar de reliqui heviger, want deze vrouwen hebben er een zeker regt op: het zijn de nakomelingen van de familie van den heiligen Januarius. Nu verschijnt het beeld der Madonna; de woede der vrouwen waarmede zij gillen, verdubbelt zich; en bij het naderen der baar met de zilveren kist, gaat zij alle begrip te boven. Spoedig hierop heeft er eene weldadige pauze plaats, terwijl intusschen de aartsbisschop met de geestelijkheid aan den voet des altaars verscheidene gebeden opzegt. Middelerwijl is het in de kerk opgepropte en door de soldaten teruggehouden volk met geestdrift tot in het koor voortgedrongen. De waardigheidsbekleeders der stad en de vreemdelingen, welke laatste men bijzonder, met groote liberaliteit, tot aan de communiebank heeft laten passeren, worden door de toestroomende menigte tot over de balustrade, digt bij het altaar heengedrongen en staan vlak achter de dienstdoende geestelijken en den biddenden aartsbisschop. Deze neemt eindelijk het heilige vat aan, treedt midden op de trappen des altaars en wacht daar het oogenblik van het mirakel af. Intusschen is de geheele volksdrom hem tot boven toe gevolgd. Meer dan honderd koppen buigen zich over de flesschen heen en rekken zoo ver als zij kunnen om alles toch maar naauwkeurig te kunnen zien. De vrouwen beginnen hoe langer hoe dolzinniger te gillen, en al luider en dringender worden hare gebeden aan de heiligen om het mirakel te doen plaats grijpen.

Hevige bedreigingen en smaadredenen, die zij tegen een aan de linkerzijde des altaars opgerigt en van goud en edelgesteente vervaardigd beeld rigten, wisselen af met alle mogelijke uitboezemingen van hare naar het wonder smachtende

harten. Stom en zwijgend wacht de overige volksmenigte het heilige oogenblik af op de knieën liggende te bidden of zich verdringende naar het binnenste van het koor. De priesters mompelen eenige gebeden. Al zoeler wordt de atmospheer, al heviger de inwendige spanning, al wilder het geschreeuw der vrouwen — eindelijk weêrgalmt de toon eener klok. Het wonder is geschied. Alles valt in het stof neder. Een onwillekeurige zucht ontsnapt aan ieders boezem. Het muziekkoor valt met de krachtigste toonen in, de zangers zingen met een niet minder krachtig fortissimo eene verheerlijkende „gloria;" de klokken der hoofdkerken weêrgalmen plegtig in het rond, hetwelk de metalen tongen der geheele stad duizendwerf beantwoorden en van St. Elmo verkondigt het daverend geschut, ver over land en zee, dat Napels weêr genade gevonden heeft voor God en voor zijn' beschermheilige. Binnen in de kerk dringt en verdringt alles zich met vernieuwde geestdrift rondom het altaar. Het heilige bloed maakt de ronde, om van ieder een kus te ontvangen en op voorhoofd en hart gedrukt, geluk en zegen te geven, ja aller lippen raken het heilige vat aan, waarin het bloed, te voren nog duidelijk gestold, onder de bewegingen der hand des priesters zigtbaar heen en weêr bewogen wordt, en toch bevinden er zich onder deze velen, sommigen die met een geest van twijfel en onderzoek bezield zijn, sedert er zich stemmen voor en tegen hebben verklaard, niet alleen in andere landen, maar ook in Napels zelfs, waar men niet wéinig verbaasd stond over de: „Teorica dei miracoli ed discorso apologetico sul miracolo di S. Gennaro" van den geleerden Nicola Fergola.

Vraagt men nu: „Waarin bestaat het wonderbare en bovennatuurlijke in dit geval?" Zoo zou men ons kunnen antwoorden: „Het bestaat daarin: 1o. dat er iets geschiedt, wat voor het eerste oogenblik doet verbazen, 2o. dat dit geschiedt zonder onmiddelijk toedoen eener menschelijke hand, 3o. dat het geschiedt onder den geloofversterkenden invloed eener mystieke overlevering." Maar geene dezer drie punten is bij mogelijkheid in staat, steek te houden. Wat ons daar moet verrassen en verbazen, is niets meer buitengewoons dan het eerste het beste kunststukje, dat ons een goochelaar op de kermis te genieten geeft — wat de menschelijke hand

en de vlugheid der vingers daar uitwerkt, doet hier naar ons inzien, de menschelijke ligchamelijke warmte en het langzaam doordringen hiervan, in het binnenste van het glazen vat, en wat de overlevering betreft, zoo weten wij al te goed dat het bewuste wonder juist dagteekent uit dien tijd, waarin het „vrome bedrog" het toppunt van zijnen bloei bereikt had.

Ieder die slechts een weinig met de scheikunde bekend is, weet, dat verschillende stoffen zich ook verschillend verhouden tot een zekeren en bepaalden warmtegraad. Eenige stollen tot eene harde massa, bij eene temperatuur van + 10 of 20 graden Reaumur, terwijl andere 30° noodig hebben; eenige koken bij + 30—40, terwijl weder andere tot + 150 moeten gebragt worden. Het zou onnoodig zijn alle stoffen, welke hier tot verklaring van het bovenstaande geval konden dienen, op te tellen, en bij iedere afzonderlijk aan te toonen, dat zij aan al de voorwaarden tot vervulling van dit wonder voldoet. Het is genoeg ons hiertoe tot eene enkele te bepalen. Nemen wij b. v. 10 deelen schapenvet en brengen wij dit in een goed sluitend glazen vat, gieten daar 12 deelen zwavel-ether op, en kleuren het geheel met de eene of andere stof bloedrood, zoo verkrijgen wij daardoor een mengsel dat in korten tijd bij de gemiddelde temperatuur der Italiaansche lucht (+ 12° R.) hard en stijf wordt, maar bij de temperatuur des menschelijken ligchaams (+ 28° R.) en zelfs daar beneden, volkomen vloeibaar wordt. Deze vloeibaarwording heeft des te spoediger plaats, naarmate het mengsel meer heen en weêr bewogen wordt en houdt weder des te sneller op, hoe meer men het glas in een rustigen toestand brengt. Bijna dezelfde voorwaarden heeft men in de kerk der heilige Clara in Napels gevonden. De temperatuur der straten op den avond van den 5n Mei bedroeg 13°, die van het schip der kerk 16° en de plaats waar het glas met het bloed in de hand van den aartsbisschop zich bevond, kon, tengevolge van de opeenhooping der vele menschen in eene beperkte ruimte, en van de honderde rondom brandende lichten niet minder dan 28° bedragen. Natuurlijk kon men de warmte dezer ruimte met geen zak-thermometer meten, vooreerst, omdat er daartoe wegens de opeenhooping geene gelegenheid was, en vervolgens omdat niemand het gewaagd zou hebben een openlijk blijk van twijfel te geven — maar

dat het zoo zijn *moet*, is voldoende uit velerlei vergelijkende proeven bewezen, alsmede uit eene tabèl uit het boven aangehaalde werk van Fergola, waar de temperatuur op den 19 September 1794 en wel op drie voet afstand van het heilige vat, op 80° Fahrenheit (of ongeveer 22° R.) staat aangegeven. Bedenken wij nu dat het zoogenaamde bloed tot aan het begin van het feest in het muurkastje van een marmeren kerk ingesloten was, dat het van daar in de rustigste beweging door de koele lente- en herfstlucht der schaduwrijke straten van Napels gedragen wordt, dat het langzamerhand onder bestendig schudden en omdraaijen aan eene verhoogde temperatuur wordt blootgesteld, zoo verdwijnt de geheele nevel van iets „wonderbaarlijks en buitengewoons," voor de daadzaken der schei- en natuurkunde, die ons reeds lang deden weten, dat er om *zulke* wonderen te verrigten, geene bovennatuurlijke krachten vereischt worden.

Men heeft zich nu herhaaldelijk op de tabellen van Fergola uit het jaar 1794 beroepen, die ons zouden bewijzen dat het geheele proces der vloeibaar-wording, met den invloed der warmte doorgaans niets te maken heeft, maar geheel onafhankelijk daarvan plaats grijpt. Deze tabellen geven zeer juist aan, dat bij eene en dezelfde temperatuur het proces zich nu eens spoediger, dan weder langzamer ontwikkeld heeft, ja dat zelfs somtijds, trots de lage temperatuur, de vloeibaarwording toch eerder plaats had. Wij moeten echter daarbij doen opmerken: 1o. dat deze waarnemingen van het jaar 1794 dagteekenen, toen gelijk men weet de werktuigen voor dergelijke onderzoekingen nog zeer veel te wenschen overlieten; 2o. dat Fergola ons in geenen deele de wetenschappelijke autoriteit (ofschoon wij thans geene autoriteiten meer erkennen) aanwijst, waarop wij zouden kunnen vertrouwen, en 3o. dat alle andere omstandigheden te zeer overeenstemmen om niet juist hierin een opzettelijk of onwetend bedrog van de zijde van dien waarnemer te moeten aannemen. Waar zoovele menschen en zooveel lichten op zulk eene wijze bij elkander komen als bij de heilige flesch, daar ontstaat eene warmte van minstens + 25°, en dat is voldoende om ook onze wondermassa vloeibaar te maken. Een Engelsch natuuronderzoeker verzocht eens een droppel van dat zoogenaamde bloed, om er zich chemisch en microsco-

pisch van te overtuigen, dat het werkelijk bloed was. Natuurlijk wees men hem vertoornd af. Dat is in waarheid de gemakkelijkste manier om zich een wetenschappelijk onderzoek van het lijf te schuiven. Wij hebben er slechts nog weinig bij te voegen over de godsdienstige en staatkundige beteekenis van het mirakel. De geheele wereld weet, wat zij van de tot dus ver bekende Napelsche staat- en kerkelijke huishoudkunde te verwachten heeft. Het wonder van den heiligen Januarius is op het naauwste met haar verbonden. Bij den eersten oogopslag moet het ons echter vreemd voorkomen, dat God juist in dit land, in dezen staat, onder deze regering zoo kwistig met Zijne genade is. Wel is waar tracht men ons diets te maken, dat de wonderen alleen geschieden om de ongeloovigen te bekeeren of de vromen in het geloof te versterken, maar zulks was toch in Napels geheel overbodig. Voor de bekeering behoeft men niet meer te zorgen, want het geheele land is streng roomsch en voor het tweede zijn het: „paarlen voor de zwijnen," want zelfs de echte en beschaafde catholiek, ergert zich aan datgene, wat men daar voor christendom en vroomheid uitkraamt. Er zijn daar vele geloovige catholieken, die een afschuw hebben van deze en dergelijke kunststukjes. Maar neen! wij gelooven dat het doel van dat wonder, dit vroom bedrog een geheel ander is dan men voorgeeft. Wanneer eenig volk in toom moet gehouden worden, dan is het dàt van de bekoorlijke stad Napels. Dit geschiedt echter niet met de kracht der wapenen, maar met de kracht der wonders. Aan eene regering die telken jare tweemaal aan het mirakel persoonlijk hare hulde gaat brengen, in wier tegenwoordigheid het bloed nog sterker vloeibaar schijnt te worden, die alzoo telken jare van den vinger Gods de onmiddelijke goedkeuring erlangt — aan zulk eene regering moet het volk gelooven, aan haar moet het zich houden, en wat zij doet, dat is wèlgedaan!

Ik weet niet of het waar is, wat men ons van het jaar 1799 verhaalt. De generaal der republiek, Championnet, had Napels op den 23sten Januarij na een driedaagschen strijd ingenomen en de dynastie verjaagd. De dag van het mirakel kwam, maar zie! in dit jaar lichtte de genade des heiligen niet over de van de goddelooze sansculotten bezette

stad. Overal opstand en gisting; het volk nam eene vijandige houding aan tegen de Franschen. Toen zond Championnet naar de kerk St. Chiara en liet de daar aanwezige priesters aanzeggen, dat kerker en kanonnen hen wachtten indien zij zóó voort bleven gaan. De Napelsche geestelijkheid begreep teregt dat hier voor haar ernstige gevolgen zouden kunnen ontstaan, en... het wonder had nog dien zelfden dag geregeld plaats.

Naar aanleiding hiervan, kan men wel begrijpen, dat de Bourbons in Napels er bijzonder op gesteld zijn, dat men de verschijning van het wonder als een waarachtig teeken van boven erkent. Ten vorigen jare nog werd een jonge man in de geheime gevangenissen der Napelsche politie geworpen, omdat hij was aangeklaagd, onbetamelijk daarover gesproken te hebben. Het zou ons gewis verbazen, wanneer wij niet door de geschiedenis wisten, dat de despoten uit alle tijden zich van zulke godsdienstige middelen bedienden, om de volkeren aan banden te leggen en aan de zoete gewoonte eener blinde gehoorzaamheid te ketenen!

Hoe ver daarbij de Napelsche geestelijkheid, hand in 't spel heeft, weten wij niet. Dit is echter zeker, dat het grootste gedeelte des volks volkomen aan de echtheid des mirakels gelooft, terwijl slechts hij, die door zijne meerdere kennis in staat gesteld is, het wonder te ontleden, al spoedig van het „vrome bedrog" overtuigd wordt. Voor ons is de overtuiging van datgene, wat wij door de wetenschap geboekt vinden, voldoende, en de vrome catholiek mag zich hiermede troosten en des noods medelijden hebben over onze goddeloosheid, ofschoon wij gelooven dat hij, bij eene meerdere of mindere ontwikkeling des verstands, zich hierover niet zal ergeren, maar veel liever een diep stilzwijgen zal bewaren. Na de zittingen van het concilie van Trente behoeven wonderen, die niet uitdrukkelijk van de kerk als zoodanig „gedeclareerd" zijn, slechts in zoo verre geloofd te worden, als het overeen te brengen is met het gezond verstand. Het mirakel van Napels behoort nu echter niet tot de zoodanige die van Rome officieel zijn erkend geworden!

Nn., Februarij 1861. J. S.

SICILIË.

In de eeuw, die wij beleven, zijn er zoo veel zaken waaromtrent men op de hoogte van zijn tijd wil blijven, dat het niet te verwonderen is dat men dikwijls menschen aantreft, die gedurig met woorden schermen, waarvan zij de regte beteekenis niet vatten, en waaromtrent zij zich geen duidelijk begrip kunnen vormen; hetzij men spreekt van eene belangrijke ontdekking op het gebied der natuurkunde of een hevigen strijd voert over godgeleerdheid, geschiedenis of staatkunde; somtijds levert een eenvoudige geographische naam, die het brandpunt geworden is in de geschiedenis van den dag, moeijelijkheden op. Van de duizenden die, drie jaren geleden, over den val van Delhi redeneerden, kunnen wij veilig veronderstellen dat slechts een zeer klein gedeelte zich een juist begrip van de zaak kon vormen. Slechts weinigen zullen er gevonden worden, die eene redelijke beschrijving kunnen geven van de aardrijkskundige ligging van Delhi, van zijne verhouding tot den Punjab, tot Scinde of tot Oude en den afstand van de zee. Sicilië is tegenwoordig in de oogen van Europa, dat wat Indië toen was; wel wekt de toestand van dat land bij ons niet dezelfde pijnlijke bekommering op, maar het heeft aanspraak op de levendigste symphatie van elk volk en van elken mensch in 't bijzonder, die waarde hecht aan grondwettelijke vrijheid. Laat ons eerst een blik slaan op het schoone eiland, daarbij op de vele wisselingen en veranderingen lettende welke er op dien bodem hebben plaats gehad, en eenige der vele eigenaardige bijzonderheden opnoemen waardoor dat land gekenmerkt wordt.

Het ontbreekt Sicilië niet aan mythische overleveringen. Elke schooljongen die de lessen over de algemeene geschiedenis bijwoonde, weet te vertellen van den hemelschen „hoefsmidswinkel," die men dáár onder de ontzettende hoogten van den Etna vond. Dáár zwaaide Vulcaan den hamer onder zijne gespierde éénoogige medearbeiders „de Cyclopen." Wat beteekende de rook, die zoo dikwijls uit den top van den berg opsteeg, anders dan dat de krachtige smidsgezellen het een of ander bijzonder werk onder-

handen hadden. De sterke geluiden die door de oppervlakte heendrongen en waarvan de weerkaatsing op grooten afstand gehoord werd, wat was het anders dan de klank van het reusachtig aanbeeld? De Cyclopen waren evenwel niet verpligt, om altijd in onderaardsche holen te werken. Een hunner vond ten minste tijd om eene liefdesonderhandeling op den fraaijen oever aan te knoopen met de zeenimph Galatea, en scherp toe te zien of er bij toeval vreemdelingen op de kust mogten stranden. Hij was het die Ulysses met al zijn scheepsvolk gevangen nam en wiens monsteroog, gedurende zijn slaap, door den held met eene scherpe ijzeren pin werd uitgestoken; hij ontkwam uit de klaauwen der Cyclopen door de meest vernuftig uitgedachte list, die de legende ons ooit van eenigen held uit de fabelleer heeft overgeleverd.

In de eeuwen die op deze tijden van diepe duisternis volgen, schijnt het licht niet veel helderder; wij vernemen alleen maar dat de Sicunianen, die waarschijnlijk uit Spanje kwamen en de Siculianen, die welligt uit Italië afstamden, in gestadigen strijd waren over het bezit van het eiland. Omstreeks zeven en een halve eeuw echter vóór de christelijke tijdrekening, dus in den tijd van Romulus en Remus zien wij de Grieken aldaar van tijd tot kleine invallen doen. Het is bekend dat de Grieken eene groote geschiktheid hadden om volkplantingen aan te leggen en het was wel te voorzien dat een land, zoo gunstig gelegen als Sicilië, niet lang aan hunne aandacht zou ontsnappen; de schepen toch konden er gemakkelijk aanlanden, en de Pheniciërs het meest handeldrijvende en het meest onderzoekende volk der oude wereld, hadden er reeds het oog op geslagen. Dien ten gevolge kwamen er twee honderd jaren daarna van (750—550 vóór Christus) verscheidene volkstroepen uit de zeehavens van Griekenland die daar, in „het nieuw ontdekte land" van die dagen vele belangrijke steden bouwden en andere inrigtingen daarstelden. De tijd die daarop volgde, mag wel de gouden eeuw voor de groote steden in het oude Sicilië genaamd worden, onder deze was Agrigentus de verblijfplaats van den beruchten tyran Phalaris de meest beroemde, — de reiziger die deze streken bezoekt, vindt hier bewonderenswaardige overblijfselen van klassieke monumenten, die bijna met die van Athene op eene lijn gesteld kunnen worden.

Toen de vijfde eeuw vóór Christus nog slechts vijftien jaren had af te leggen, ontstond er een strijd op het oostelijk gedeelte van het eiland, waarin ook omtrent het bezit van Sicilië werd getwist. De Atheners wier magt toen ten toppunt was geklommen, beproefden het geheele land te veroveren, zij zonden eene magtige vloot naar Syracuse om die stad het eerst te belegeren, en waren zij in hunne onderneming geslaagd, dat zich in den beginne wel liet aanzien, dan zou er veel kans zijn geweest, dat het geheele schiereiland van Italië in hun magt ware gekomen; het zou voor deze wakkere en ondernemende krijgers eene gemakkelijke zaak zijn geweest om de Romeinsche staten, toen nog klein, en in de opkomst van hun bloei, te bemagtigen. De Atheners bereikten echter hun doel niet door het slecht beleid van een enkelen generaal, en het eiland viel in handen der Carthagers, een magtig handeldrijvend en zeevarend volk uit Noord-Afrika, die de regtmatige opvolgers der Pheniciërs waren. Hier bleven zij gedurende anderhalve eeuw ongemoeid, totdat zij door de Punische oorlogen, waardoor zij niet minder dan door die van Rome te lijden hadden, eerst van het eiland werden verdreven en later hun zelfstandig volksbestaan verloren. Omstreeks 200 jaren vóór Christus was Sicilië een Romeinsch wingewest, en dit bleef het gedurende meer dan zes eeuwen.

Wij zullen, in deze vlugtige schets, niet gewagen van het verfoeijelijk bestuur van den Romeinschen onderkoning Verres, omstreeks de christelijke jaartelling, noch van de beroemde vinnige beschuldiging welke Cicero hem hierover toevoegde en die ons gelukkig onder zijne andere voortreffelijke redevoeringen bij deze gelegenheid is bewaard gebleven. De redenaar was in menig belangrijk opzigt de *Edmund Burke* der Romeinsche tijden; de onderkoning die zich niet kon verontschuldigen door de omstandigheden en die de zedelijke waardigheid miste van hem, die in latere dagen veel overeenkomst met hem had, was de *Warren Hastings*. Wij behoeven ook niet stil te staan bij de vroegtijdige invoering des Christendoms in Sicilië, en de vervolgingen waaraan de Christenen aldaar onder Nero waren blootgesteld. Het is ons voldoende te weten, dat de namen der bisschoppen die te Palermo — toen Panormus — geheerscht hebben van de derde eeuw af zijn opgeteekend.

In de vijfde eeuw na de christelijke jaartelling werd het Romeinsche wingewest, dat nu 600 jaren bestaan had, door een wreeden en barbaarschen vijand aangevallen. Op het tijdstip dat Hengist en Horsa in Engeland landden, ontrukte Genserikus en zijne Vandalen Sicilië aan den zwakken arm van het Romeinsche rijk, veertig jaren vóór den val van den Westerschen tak. De Oostersche keizer evenwel, die honderd jaren later het bevel voerde, was een groot man, wiens opperbevelhebber Bélisarius insgelijks met voortreffelijke eigenschappen was toegerust; deze heroverde het eiland voor Justinianus en lijfde het weder voor drie honderd jaren in het keizerrijk in. Aan het einde van dien tijd, in 827, bekwamen de Saracenen den boventoon, en hoewel slechts een zesde gedeelte der bevolking uit deze stammen bestond, zoo behielden zij dit toch gedurende twee eeuwen tot aan de komst van Robert Guiscard, tijdgenoot van Willem den Veroveraar. De Zwabische dynastie volgde, door huwelijks vereenigingen, de Normandische op en deze ging later weder op dezelfde wijze op de regering van Arragon over. De eerste Zwabische koning (de titel van „koning" werd eerst door den kleinzoon van Robert Guiscard aangenomen), kwam omstreeks het jaar 1200 aan de regering en de laatste koning van Arragon besteeg den troon omstreeks twee honderd jaren later. In 1416 toen het rijk van Arragon met Sicilië vereenigd was, stelde de toen regerende vorst Alphonso I een onderkoning over het eiland aan. Behalve eenige kleine tusschenpoozen, duurde het bestuur van het Spaansche bewind tot in 1734 voort, in welk jaar de tegenwoordige Bourbonsche dynastie begon. In dat jaar deed Philips de vijfde van Spanje, plegtig afstand van Napels en Sicilië, ten behoeve van zijn zoon don Carlos „Carlo Borbone," die het aan het tijdelijk beheer van Oostenrijk had ontrukt en aan Spanje terug gegeven. De jonge vorst nam dadelijk den titel van koning der beide Siciliën aan, welke titel nog door zijne onwaardige opvolgers gevoerd wordt.

Als wij nu nogmaals de verschillende veranderingen welke dit schoone eiland onderging, met één oogopslag overzien, dan bevinden wij dat de Phéniciërs en de Grieken het eerst in Sicilië volkplantingen stichtten, dat het toen eerst werd buit gemaakt door de Carthagers, daarna door de Romeinen,

vervolgens door de Vandalen, toen door de Romeinen uit het Oosten, door de Saracenen, door de Noormannen, en dat het eindelijk bij de Spaansche dynastie werd ingelijfd. In de dertiende eeuw werd deze Spaansche dynastie verbroken door een inval der Franschen onder Karel van Anjou, 't welk eindigde in dat vreeselijke bloedbad onder de Franschen zeer goed als de „*Siciliaansche vesper*" bekend.

Sicilië heeft van de vroegste tijden af aan vele lotwisselingen ondergaan, en het is heden ten dage het tooneel van een strijd, waarvan de scherpzinnigste staatsman den uitslag niet kan berekenen. Beschouwen wij dit tooneel uit een ander oogpunt, letten wij met andere woorden, op de natuurlijke gesteldheid van het eiland en de belangrijkste plaatsen die over de oppervlakte verspreid zijn.

De kaap Boéo, het meest westelijke punt, de kaap di Taro, de spits van den noordoostelijken hoek en kaap Passaro, het zuidoostelijk voorgebergte, worden door alle reizigers beschreven, die daarin spoedig den driehoekigen vorm ontdekten. Men kan de oppervlakte van het eiland nagenoeg op 465 mijlen stellen, waarvan de noordelijke en zuidelijke kusten elk ongeveer 175 mijlen beslaan, de krommingen der kust niet medegerekend, en de oostelijke op omtrent 115. De bevolking bedraagt nagenoeg twee millioenen inwoners en de vlakte-inhoud omstreeks tien duizend vierkante mijlen. Sicilië is omtrent twaalf honderd vierkante mijlen grooter dan Sardinië. Men treft op het eiland veel bergen en valleijen aan; aan den voet van den berg Etna, aan den zuidelijken kant, vindt men de uitgestrekte vlakte van Catanië, en ook nog meer kleinere vlakten, voornamelijk langs de zuidelijke kust. Er zijn omstreeks een half dozijn altijd stroomende, hoewel weinig belangrijke rivieren, maar het grootste gedeelte der stroomen zijn vloeden die in den zomer droog zijn, maar in den regentijd tot eene aanmerkelijke hoogte wassen.

Bijna alles wat de plantengroei in Italië oplevert, vindt men ook op Sicilië, maar daar heeft het, door eene grootere overeenkomst met Oostersche voortbrengselen, een eigenaardig voorkomen. Bij de Saraceensche paleizen werden ook tuinen aangelegd, waarin de eigenaars geheele boschjes met dadelboomen aankweekten. Deze boomen groeijen zoo-

wel in Palermo in het noorden als in Girgenti in het zuiden, en de weinige zorg die hieraan besteed wordt, is de eenige oorzaak dat zij niet meer vruchten opleveren. Van de aloë die overal zijn reusachtigen bloemstengel verheft, treft men in 't wild geheele heggen langs de velden aan, als ook de Indische vijg, die men kan voortplanten door slechts een blad in den grond te steken. Op de hoogten van den berg Etna, en op andere hoog gelegen plaatsen van het eiland, treft men denzelfden plantengroei als in het noordelijk Europa aan en de gerst is er even inheemsch als in Turkije. Wilde vijgeboomen en wilgen groeijen in de dalen, terwijl olijfboomen, wijngaarden, vijgen-, tamarindeboomen en cypressen worden afgewisseld door den granaatappel, het St. Jansbrood, het manna en de amandelboom. Citroenen en oranjeappelen zijn er in overvloed, en van deze vruchten heeft veel uitvoer plaats, maar groote hoeveelheden laat men in den grond verrotten. Krenten van de Liparische eilanden worden ook in menigte, omstreeks 12,000 kisten, jaarlijks verzonden, als ook zijde, waarin te Messina belangrijk veel handel wordt gedreven; zoethout, de schors van den St. Jansbroodboom, waarvan men langs de kusten der Middellandsche zee veel gebruik maakt tot paardenvoeder; voorts lammeren en geiten, brandewijn en andere soort van wijnen. In Amerika wordt eene groote hoeveelheid van beide laatste artikelen ingevoerd, en de wijnen worden ook naar het Noorden, naar Engeland en Duitschland verzonden.

Uit de hierboven aangehaalde feiten kan men de waarde afleiden van dit heerlijke land, dat nu misschien voor immer voor de dynastie der Bourbons verloren is. Men moet hierbij echter niet vergeten dat eene aangeboren vadsigheid, een slecht bestuur, het overtollig cijfer van 30,000 priesters, benevens 8000 monniken, noodzakelijk de ontwikkeling van deze buitengewone hulpbronnen zeer hebben moeten vertragen en belemmeren. De bevolking van geheel Sicilië telt weinig minder dan Londen alleen, toch is het genoemde eiland met een grooter aantal geestelijke instellingen bezwaard dan men in geheel Engeland aantreft, en van de 658 kloosters die men in het land vindt, behooren er 249 tot de bedelorden, instellingen die zoowel aan den maatschappelijken vooruitgang en welvaart, als aan de ware en echte gods-

dienst veel onheil berokkenen. Aan het hoofd der regering staat, misschien ware het juister gezegd „stond" een gouverneur-generaal, die als onderkoning met behulp van een secretaris het land bestuurt. Deze secretaris was dikwijls een lid der koninklijke familie, maar alle gewigtige aangelegenheden werden naar de Siciliaansche afdeeling van den raad van state, die te Napels zitting had, verwezen.

Onder de zes groote steden van Sicilië telt men: Palermo aan den westelijken uithoek van de noordelijke kust, met 200,000 inwoners, eene stad die nu na den goed gelukten aanslag van Garibaldi, eene dubbele vermaardheid heeft gekregen; Messina, omstreeks half zoo groot als Palermo, maar zeer belangrijk, als zijnde de groote stapelplaats van den handel van Sicilië; de zeeëngte tusschen Calabrië en het eiland ontleent aan deze stad haren naam; Agosta (Augusta), Catanië en Syracuse, allen aan de oostelijke kust gelegen; de laatstgenoemde stad komt zoo dikwijls in de geschiedboeken voor, dat het onnoodig zal zijn, om al die herinneringen nogmaals op te rakelen, en Trepani, in het westen aan den oever der zee, dat zelfs in den Italiaanschen klank van zijn nieuwerwetschen naam van „Drepanon," de Zeis" herinnert, dat was afgeleid van den gebogen vorm van het voorgebergte, waarop het gelegen is. Onder de kleinere steden is Melazzo, in vroegere tijden Mylea (eene plaats waar Garibaldi met goed geluk gevochten heeft) alleen der vermelding waardig. Twee en twintig eeuwen vroeger, behaalde de eerste Romeinsche vloot, onder den bekwamen Duillius in deze zelfde haven de overwinning op de goed geoefende Carthaagsche zeelieden. De stad ligt vijftien mijlen ten westen van Messina, en heeft 7000 inwoners, waarvan de meesten van de vischvangst of van den wijnbouw leven, de zee levert in overvloed sardijnen op en de wijnrank der roode Faro groeit in menigte langs den geheelen weg tusschen Melazzo en Messina.

Met eenige weinige woorden over den vuurspuwenden berg Etna besluiten wij dit overzigt. In de volkstaal noemt men hem Mongibello, dat eenvoudig eene verbastering is van het Italiaansch „monte" en het Arabisch „jebel," dat beide berg beteekent. De basis van den Etna bedekt eene oppervlakte van nagenoeg 90 mijlen in omtrek, en het hoogste

punt is 10,874 voet boven de oppervlakte der zee. De gegeschiedenis spreekt van 60 uitbarstingen van de vroegste tijden tot op dezen dag. Æschylus, Pindarus en Thucydides hebben deze merkwaardige voorvallen aan de vergetelheid ontrukt, door ze eenvoudig te verhalen of ook wel door ze tot onderwerp hunner zangen te maken. De berg is in drie zoogenaamde aardgordels of luchtstreken verdeeld. In de laagste treft men schoone en zeer vruchtbare vlakten aan; de vruchtbaarheid van den grond wordt door eene vermenging van ontbonden vulkanischen rotssteen met de bedding der zee veroorzaakt. De tweede of boomrijke streek is met wouden bedekt, afgewisseld door streken weiland, ter hoogte van omtrent 6000 voet boven de zee gelegen. In deze liefelijke landouwen staat de „kastanjeboom der honderd paarden," aldus genoemd omdat hij honderd paarden met zijne takken zou kunnen beschutten. Hij bestaat waarschijnlijk uit eene vermenging van zeven afzonderlijke stammen en heeft een weinig boven den grond niet minder dan 163 voet in omtrek. De oude reusachtige stam is gespleten en door deze opening loopt een pad dat breed genoeg is om aan twee rijtuigen naast elkaar doorgang te verleenen; het bovenste gedeelte van den boom is in vollen bloei, en levert in overvloed kastanjes op. In de hoogste of onbebouwde streken van den Etna vindt men een plek vlak land omstreeks negen mijlen in den omtrek, en in het midden daarvan verheft zich de hoogste kegel. Op eene hoogte van omstreeks 9,800 voet, houdt alle groeikracht (het eenvoudige leverkruid niet uitgezonderd) op. Wanneer men zich bij helder weder op den top bevindt, dan levert het gezigt op geheel Sicilië, op de omliggende eilanden, op de verwijderde kust van Italië, met de hobbelige bergen op den voorgrond, een overheerlijk en indrukmakend schouwspel op; de taal is bijna te arm om dit in woorden te brengen, hoewel de schoonste beschrijving van het opgaan der zon, door een ooggetuige, gedurende zijne reizen door Sicilië is gegeven.

HET VERLEDENE, HET TEGENWOORDIGE EN DE TOEKOMST VAN ITALIE.

Een van de grootste schiereilanden der aarde, Italië, het-

welk aan de eene zijde van het land der Germanen wordt afgesloten door den bijna ondoordringbaren muur der Alpen, terwijl de beide andere zijden omspoeld worden door de Adriatische en Middellandsche zeeën, is heden ten dage andermaal het tooneel geworden van historische feiten, waarvan de eindelijke uitslag, hoewel min of meer vermoed kunnende worden, noode met zekerheid te bepalen is. Beschouwen wij Italië in al zijne grootheid en zwakheid, in al zijne relatiën, zoowel van de verschillende staten onderling als in zijne internationale belangen, dan zien wij ons als het ware genoodzaakt, dat land te beschouwen als eene instelling, eene magt, welke vóór eeuwen reeds beheerscht werd door, en onder den invloed stond van Rôme — het eeuwige Rome, zoo als men die stad der steden niet ten onregte genoemd heeft en nog noemt — en menschelijker wijze gesproken, zal die stad *eeuwig* blijven, want de herinnering aan *magt* sterft nimmer.

Italië wordt teregt genoemd: de tuin van Europa; het geeft trotsche, indrukwekkende, zoowel als liefelijke en bevallige natuurtafereelen te aanschouwen en te genieten. Het klimaat in Italië wordt nergens ter wereld geëvenaard en zijne hulpbronnen op bijna elk veld van landbouw, industrie, kunst en handel, al zijn vele dier hulpbronnen dan ook voor het oogenblik nog naauwelijks ontgonnen, zijn onuitputtelijk te noemen. Italië's verleden is een wonder: zoodanig zelfs dat het ongeloofelijk zijn zou, indien het niet met onuitwischbare letteren op de geschiedrollen der oudheid stond aangeteekend; doch niettegenstaande dit, of liever juist daardoor, hoe nederig, hoe schijnbaar nietig was het niet in de beginselen!

Eenige gelukzoekers vestigden zich op de oevers van den Tiber en vormden eene republiek; naarmate zij vermenigvuldigden, onderwierpen zij zich aan de magt der koningen: iets dat door zekere geschiedschrijvers geschetst wordt als Rome's staat van kindschheid, daar het zeker is, dat het onder zijne koningen naauwelijks in staat was om op eigen beenen te staan, en op zijn best slechts eene flaauwe *force motrice* (beweegkracht) bevatte. Na dit tijdperk van onbeduidendheid komt het consulaat aan de beurt als ook de eindelooze oorlogen tegen de Galliërs, Grieken en Carthagers.

Overwinningen die niet anders behaald werden, dan ten koste van de hevigste worstelingen, grondvestten een rijk, dat den scepter voerde over het grootste gedeelte van Europa, Azie en Afrika. Een afgrijselijk schouwspel — de moord van den magtigen Julius — grondvestte de monarchie der Caesars, wier regeringsdaden zich kenmerkten door allerlei gruwelen en ondeugden.

Doch de val van het Romeinsche rijk is slechts te beschouwen als een val op politiek gebied, daar het volk, de wetten, de architectuur enz. Romeinsch bleven. Nu opende zich voor Rome een ander tijdperk, en in de middeneeuwen als ook in eenige later daarop gevolgde tijden was Italië een bewonderenswaardig land, en nimmer heeft het, over het algemeen beschouwd, een edeler voorkomen opgeleverd. Italië was de schitterendste ster van Europa geworden en binnen zijne grenzen bereikten kunsten, wetenschappen en letterkunde eene benijdenswaardige hoogte. Terwijl andere landen naauwelijks in aanmerking kwamen, tenzij wegens hunne oorlogzuchtige geaardheid en onbedwingbaren moed, was Italië beroemd wegens zijne scholen, geleerdheid en vrijgevigheid, jegens mannen van verdiensten in het een of ander vak van kunst of wetenschap. Zijne steden waren sieraden van bouwkunst, en zij welke die steden bewoonden blonken uit door rijkdom, beschaving en intellectuele ontwikkeling. Venetië, Genua, Livorno en andere steden maakten van den handel der aan de Middellandsche zee gelegen steden haar monopolie en hadden handelsbetrekkingen aangeknoopt met het verre Oosten. Italiaansche kooplieden der XIV en XV eeuw hebben werkelijk de grondslagen gelegd, waarop de handelsbetrekkingen der nieuwere tijden rusten. De zucht naar onafhankelijkheid bezielde al de handelssteden en werd door eene avontuurlijke onderneming dienstbaar gemaakt, om de hulpbronnen die het volk ten dienste stonden, te exploiteren. Allerwege werden er fabrieken en handelsvereenigingen opgerigt en trapsgewijze, hoewel niettemin op hechte grondslagen, werd Italië de horen des overvloeds, waarin het vernuft en vindingskracht zich laafden.

Al deze maatschappelijke en zedelijke verhoudingen en toestanden, breidden zich uit tot over andere landen, zoodat Italië niet slechts andere natiën onderrigt gaf hoe lakens en

zijden satijnen en wollen stoffen geweven werden, hoe men ijzer en andere metalen smelt en bewerkt, hoe de wetten der werktuigkunde worden toegepast enz., — doch tevens toonde het door zijn voorbeeld, dat standvastigheid en het steunen op *eigen* krachten, wanneer men een goed en *edel* doel voor oogen heeft, niets behoeft te verliezen door eene meer uiterlijke beschaving en verfijnde manieren. Ook zijn wij Italië dank verschuldigd omdat het de codices civiles (de burgerlijke wetboeken) voor ons, het nageslacht, bewaard heeft, van welke wetten de geest, zoo niet de letter in elk land van Europa, behalve in Turkije op min of meer ruime schaal is toegepast en een ontzaggelijken invloed heeft uitgeoefend op den voortgang der moderne beschaving. Ons hedendaagsch bankstelsel, zonder hetwelk de handel zou gebleven zijn zoo als in vroegere tijden het geval was, een lastig en belemmerend stelsel van ruilingen namelijk, zijn wij verschuldigd aan het Italië van het derde tijdvak, en ten opzigte van de fraaije kunsten: de beeldhouwkunst met Michel Angelo, de dichtkunst met Dante, de toonkunst in de meest uiteenloopende verscheidenheden hare tweelingzuster, en eindelijk de schilderkunst met Raphael.

Waar zouden wij eindigen indien wij al de weldaden moesten opsommen, die Italië aan de menschheid bewezen heeft! En beschouwen wij dat schoone land in de jeugdige frischheid en glorie van zijne tweede jeugd, dan verliezen wij ons het eerst in verwondering, dat het is nedergestort van het hooge standpunt waarop het was geplaatst en eene prooi is geworden van die vernedering, welke de moeder is van tegenspoeden en rampen; doch een weinig nadenken slechts zal voldoende zijn, om ons op de hoogte te brengen van de oorzaken die hebben geleid tot dien droevigen, doch grootschen ondergang; want Italië bevat in zich al de elementen die medewerken tot de herleving van gewesten, die in verachterden toestand zijn geraakt.

Rome is voor Italië een zegen geweest zoowel als een vloek; door eene ontzettende krachtsontwikkeling wekte het een strijd en antagonisme op, welke leiden tot zulk een opstand der gemoederen, dat geheel Europa stuiptrekte en er gevoelens ontwikkeld werden, die als het ware den aanblik der natuur schijnen veranderd te hebben.

Zulke hevige kramptrekkingen brengen omwentelingen te weeg, welke slechts door de gewone grondstellingen der rede kunnen verschoond of getemperd worden.

Slechts zij die niet denken kunnen, verwonderen zich over de veranderingen, den ondergang en de opkomst der maatschappelijke verhoudingen. „Overmatige eerzucht loopt zich zelve voorbij," merkt Shakespeare zeer juist aan, en dit is vooral van toepassing geweest op Italië of liever op de staten, die onderling eene soort van federale unie (bondschappelijke vereeniging) vormden. Te midden van den luister en de ridderlijke zeden van den voorspoed wordt de toekomst doorgaans weinig geteld. Hieruit kunnen wij deze gevolgtrekking opmaken: het ligchaam wordt ontzenuwd; het hoofd — het denkvermogen — verzwakt, en wij zien de woorden bevestigd van zekeren wijsgeer uit den nieuweren tijd: „een land waar stoffelijke welvaart toeneemt, naarmate de physieke, morele en intellectuele toestanden der bevolking afnemen, wordt allengskens rijp voor verval en eindelijken ondergang."

Het Italië der midden- en latere eeuwen was een schitterend panorama, dat de zinnen betooverde en den aanschouwer van bewondering bijna verstommen deed; doch reeds was de worm in den bloesem aanwezig en voedde zich langzaam, hoewel gestadig met zijne weelderige sappen. Inwendige oorzaken werkten aanvankelijk het meest mede tot Italië's vernedering. Hoe langer hoe meer werden de hoogere standen ontzenuwd door brooddronkenheid en weelde. De geringere klassen begonnen zoo als men zegt „de handen in den schoot te leggen," en daar de grond vruchtbaar genoeg was om datgene op te leveren wat zij tot hun levensonderhoud behoefden, loste hare vroegere veerkracht zich allengskens op in een brooddronken genot van het tegenwoordige. Niets verzwakt den geest meer dan een slaperig genot van het tegenwoordige en die soort van droomerigheid welke den voormaals zoo fieren Turk, bijna heeft doen dalen tot het peil van een redeloos dier. Volgens sommigen zou het zacht bekoorlijk klimaat daarmede in betrekking staan; en wel is waar moeten wij erkennen dat deze stelling veel gewigt heeft ten opzigte van de ethnologie (volkenkunde). Doch de Romeinen der oudheid bekommerden zich niet over

het klimaat: zij konden strijden in het Oosten, zoowel als in het Noorden; en het is eene onwederlegbare waarheid, dat de natuurlijke gesteldheid van het hedendaagsch Italië bij niets kan vergeleken worden, behalve dat de kern verteerd was en slechts het edel en bevallig omhulsel was overgebleven. Twee eeuwen geleden, was Italië een der landen dat de beste troepen leverde, en het laat zich aanzien dat sulks nogmaals het geval zijn zal, wanneer het door den drang der omstandigheden genoodzaakt, geroepen mogt worden zich andermaal onder de volkeren van Europa te doen gelden.

Doch wij zinspelen hier op een vroeger tijdperk, daar wij getracht hebben aan te toonen, dat Italië zich zelf verzwakte, alvorens eene magtige drukking van buiten het ter neder wierp in het stof van het noodlot; maar in zijn val bleef het ook regt uitgestrekt liggen. Vadzigheid is, zoo als ons door de geschiedenis op de welsprekendste wijze geleerd wordt, de eerste nagel in de doodkist der natiën, en dit was op Italië van toepassing. Werkeloosheid voert tot verbastering van zeden en tot al die kwalen, welke het verlies der vrijheid en eene gemakkelijke onderwerping voor eene vreemde magt te weeg brengen. Juist die teruggang maakte dat Italië een der slagvelden werd van Europa. De krijg was voor Italië een der verschrikkelijkste vervloekingen. Frankrijk en Duitschland hebben reeds met elkander sedert eeuwen gekampt om het bezit van den Italiaanschen bodem. Doch dit is geen exceptioneel geval, en gelijk wij reeds hebben aangemerkt: de botsing der vijandelijkheden werkte mede om Italië voor te bereiden, tot een lang tijdperk van zwakheid. Behalve zijne inwendige oorzaken van zwakheid, had dit land te worstelen met de publieke opinie die het uitwendig drukte. Vijanden, veel meer te duchten dan ooit de ruwe Gothen of fiere Hunnen geweest waren, bestormden zijne muren, en die vijanden waren de moderne denkbeelden: — eene magt, grenzeloos als het uitspansel des hemels en waarvoor het sidderde als voor het licht van den bliksem. Die magt was steeds aangegroeid sedert Italië aan Europa wetenschappen, kunsten en litteratuur had geschonken. De aangrenzende volkeren begonnen in te zien, dat het hunne bestemming niet was te blijven stilstaan; en naarmate handel en opvoeding de laatste zwakke overblijfselen vernietigden der riddertijden, verscheen er breed-

geschouderde mannengestalten op het wereldtooneel die gevoelden, dat zij een nieuw tijdperk intraden, en wel een tijdperk dat frisscher, edeler en helderder was dan ooit te voren.

Die revolutie, merkwaardig in alle maatschappelijke verhoudingen, werd bespoedigd door het gewigtigtigste feit in de moderne geschiedenis: de ontdekking van Amerika. Nadat de oude wereld van de eerste verbazing een weinig was bekomen en er werkelijk van overtuigd was, dat er een nieuw werelddeel was ontdekt, werden wijsbegeerte, godsdienst, wetenschappen, staatkunde en staathuishoudkunde van eeuwen herwaarts op hare grondvesten geschokt, en de ruwe ernst, die steeds den grond legt voor nieuwe toestanden en een prikkel verleent aan de daden van den menschelijken geest, om nieuwe en groote daden te ondernemen, blies haren adem ver over land en zee; — de pols der natiën sloeg snel, en er stonden mannen op die, sterk van hart en hoofd, besloten, dat de onsterfelijke Columbus niet voor zich zelven alleen het regt zou hebben ontdekkingen te doen. Daaronder behoorde ook Vasco da Gama, die, door zijne ontdekkingsreis om de kaap de Goede Hoop, het vraagstuk oploste, dat reeds sedert zoolang bestudeerd was: een nieuwe weg naar Indië. Dit was andermaal een verschrikkelijke slag voor Italië. De ontdekking van Amerika benadeelde Italië's zedelijk gezag, terwijl de ontdekking van de Zuidkust van Afrika zijne stoffelijke belangen deed wankelen, gelijk eene aardbeving den grond doet daveren. In den loop der tijden werd het eens zoo magtige Italië den handel op den Levant ontnomen, een monopolie, op welks bezit het zich eeuwen lang had mogen beroemen. Het trotsche Venetië werd vernederd; Genua, Florence en Livorno zagen zich teruggebragt tot het voeren van een handel, die bijna uitsluitend tot de kusten der Middellandsche zee en tot den Bosphorus bepaald bleef; de dagen van weelde waren weldra verdwenen en tevens die middeneeuwsche grootheid, die zulk een luisterrijk licht verspreide over de middeneeuwen. Dus was eene wijziging in de rigting van den handel met de Levant andermaal een element, hetwelk op Italië een tegenstrijdigen invloed uitoefende, en wel op Italië zelf het eerst en vervolgens op de gansche wereld, een waar-

schuwend voorbeeld voorwaar voor zulke natiën, die teren op vroegere grootheid, dat juist de hoogste gebouwen het meest gevaar loopen om tot puinhoopen in een te storten.

Hierbij moeten wij als het ware onwillekeurig opmerken, hoe verwonderlijk de magt is van den handel. Hij bindt en ontbindt, doch wat hij ook doet, onvoltooid laat hij niets. En wij kunnen slechts het verval betreuren van handelsplaatsen als Venetië en de andere Italiaansche republieken, wier paleizen in bouwvallen liggen, wier voorraadschuren ledig zijn en wier bevolking verminderd is tot eene schaduw van hetgeen zij vroeger was. Doch wij mogen de gegronde hoop koesteren, dat de handel van Italië, wanneer er slechts een algemeen Italiaansch Statenverbond mogt tot stand gekomen zijn, herleven en op nieuw bloeijen zal. Indien het zoo veel besproken Suezkanaal werkelijk tot stand komt, dan zal Italië mede rijkelijk zijn aandeel ontvangen in den Europeschen handel met de O. Indiën, China, Australië en de eilanden van de stille Zuidzee, en min of meer zijn vroegeren luister herwinnen. De stoomkracht heeft den handel in 't algemeen eene algeheele wijziging doen ondergaan, en wanneer wij weten dat *kennis* geenszins een artikel van monopolie is, doch hare weldaden over allen die ernstig streven naar haar bezit, gelijkelijk verdeelt, dan zou hij, die beweren wilde, dat Italië niet eenmaal rijkelijk van al die gunstige omstandigheden partij zal trekken, zich aan eene grove dwaling schuldig maken. Daarentegen zou de vrees niet ongegrond zijn, dat de te wachten groote opeenstapeling van rijkdommen, eene wederinstorting zou kunnen ten gevolge hebben, in die soort van zedelijke en verstandelijke lethargie (dommeligheid), waardoor zulke volken gekenmerkt worden, die te veel toegeven aan de beoefening van toon- en dichtkunst en te ruimen teugel vieren aan eene fantastische verbeeldingskracht. Aan alle zijden door een' magtigen, onverzettelijken vijand omringd, zullen de Italianen alle krachten moeten inspannen, om zich zelve te beschermen en die pogingen tot zelfverdediging kunnen met regt verwacht worden van eene vereenigde natie van dertig millioen zielen, die allen ééne taal spreken, onder het oppergebied staan van één monarch en onderworpen zijn aan een eenvormig wetstelsel. Doch het is niet raadzaam om te veel op eens

te verwachten. Verandering is een der hulpmiddelen voor de beschaving, en werkt gestadig, hoewel langzaam, indien zij slechts in hare menigvuldige ontwikkelingstijdperken gesteund en bevorderd wordt door vereischte oplettendheid, voor redelijke verpligtingen, onvermoeide werkzaamheid en de aankweeking van hetgeen den mensch als redelijk wezen het meest tot eer verstrekt: het verstand. Eene melodie welke het hart treft, is eene goddelijke gift, zoo ook de melodie welke uitgaat van het aanbeeld van elken eerlijken arbeid, hoedanig die arbeid dan ook zijn moge.

DE PHOSPHORUS, ZIJNE EIGENSCHAPPEN EN ZIJN GEBRUIK.

Phosphor. Zwavelstokjes of met andere woorden lucifers, zijn tegenwoordig zóó algemeen verspreid, dat men zich bijna geen huishouden denken kan, zonder dit gemakkelijk hulpmiddel om vuur en licht te doen ontstaan, terwijl het ook den landbouwer niet onbekend is, dat hij zijne landen door toevoeging van zuren phosphorzuren kalk aanzienlijk verbeteren en daardoor ruimere oogsten verkrijgen kan. Het is van algemeene bekendheid, dat phosphorus een hoofdbestanddeel der beenderen is, dat er alzoo zonder phosphorus geene beenvorming kan plaats grijpen en dat evenzoo zonder phoshporus de vorming van eiwit-achtige stoffen onmogelijk is.

Om die reden gaf een uitstekend landbouwer onlangs aan eenige kalveren, behalve hooi, zemelen en wei, nog phosphorzure kalk, en kreeg met het oog op de voeding, zeer voldoende resultaten; om diezelfde reden laat de geneesheer verdunde koe-melk met phosphorzure zouten toedienen, om ze daardoor meer overeenkomstig te doen maken met de moedermelk, die rijker aan phosphorus is dan verdunde koe-melk. „Zonder phosphorus geene gedachte!” heeft de voortreffelijke Moleschott gezegd, om daarmede de afhankelijkheid van het denken, niet van den phosphorus alleen, maar van den phosphorus in 't algemeen, uit te drukken.

Maar wat is phosphorus? Verbaasd vragen zoo velen, wanneer men hun het met water gevulde glas toont, waarin eenige op waskaarsjes gelijkende, witte staafjes liggen: „Is dat phosphorus?” In weinige trekken wil ik hier be-

proeven, die eigenschappen op te teekenen, die ons, wanneer wij ze aan een ligchaam terug vinden, zeggen, dat de voor ons liggende stof, phosphorus is. Het potasch- en sodametaal (kalium en natrium) moet men in eene zuurstofvrije vloeistof, b. v. in steen-olie bewaren, omdat deze metalen de grootste geneigdheid hebben, om zich met zuurstof te verbinden en daarom zuurstofhoudende ligchamen gemakkelijk op te lossen. Van de lucht trekken zij zuurstof aan en vervloeijen tot kali en natron. Ook de phosphorus kenmerkt zich door zijne groote verwantschap tot de zuurstof. Maar zij is niet zoo groot dat hij — ten minste niet bij eene gewone temperatuur — in water oplosbaar is, daarom bewaart men hem in water. Een stukje phosphorus, aan de vochtige lucht blootgesteld, geeft rijkelijk dampen af, en verdwijnt langzamerhand, terwijl het met de zuurstof der lucht een nieuw ligchaam, phosphorig zuur, vormt en ook dit toont nog zulk eene groote geneigdheid zich met zuurstof te verbinden, d. i. „zich hooger te oxyderen," dat zeer spoedig al het phosphorig zuur in phosphorzuur veranderd is. Het aangehaalde voorbeeld noemt men, eene langzame verbranding. De phosphorus verbrandt spoedig, wanneer men hem met een heet glazen staafje aanraakt. Hij ontbrandt en plaatst men er nu dadelijk een drooge glazen klok over, zoo vindt men het verbrandingsproduct als een wit vlokkig poeder aan de wanden der klok. Dit is phosphorzuur, dat zich in water onder sissen gemakkelijk oplost. Phosphorig zuur wordt er niet gevormd, omdat het verbrandingsproces te snel verloopt. Hier is het verbrandingsproces zigtbaar een vast ligchaam. Verbrandt men zwavel of hout, zoo ontwijken de ontstaande gassen, zwavelig zuur, koolzuur en watergas onzigtbaar in de lucht; bij andere oxydatie-processen bespeuren wij dikwijls geene warmte die merkbaar is, ofschoon zij dadelijk te voorschijn treedt. Dit nu heeft bij den phosphorus plaats. Steekt men hem aan, nu ja, dan bemerkt men de warmte wel die de oxydatie vergezelt, maar is de phosphorus aan de lucht blootgesteld, zoo oxydeert hij langzaam, hoewel hij dezelfde warmte ontwikkelt als te voren, maar het tijdsverloop is daarbij zóó lang, dat zulks niet voelbaar wordt. Nogtans kunnen wij ze juist bij phosphorus zeer goed waarnemen. Men legge slechts in een porceleinen schaaltje eenige phos-

phorstaafjes boven elkander, zoo wordt er aanvankelijk vrij wat damp geboren; de oxydatie is begonnen, maar de zich ontwikkelende warmte der phosphorstokjes wordt gebonden, en is toereikend om een warmtegraad van 40° te bewerken. In deze temperatuur smelt echter de phosphorus, en dikwijls stijgt de warmte tot 60° als wanneer dan ontbranding plaats heeft; de *langzame* verbranding wordt hierbij in eene *snelle* veranderd.

De verbrandingsproducten van den phosphorus zijn oplosbaar in water; phosphorus zelf niet gelijk wij gezien hebben, dat men hem in water bewaart. Maar vette oliën lossen hem op, hoewel slechts in geringe mate, alsmede aether; eene oplossing van phosphorus in olie met nog eenige andere bijmengsels komt in de apotheek voor onder den naam van *linimentum phosphoratum* tegen den kinkhoest.

Eene eigenschap van den phosphorus, die hem sedert zijne ontdekking de algemeene opmerkzaamheid verzekerde, is zijn lichten in het donker. Vroeger noemde men alle stoffen, die in het donker licht van zich gaven, phosphorserend (van het grieksche *φώς* en *φέρω licht* en *dragen*). Daar echter de nu zóó genaamde stof deze eigenschap in zulk eene hooge mate bezit, werd ook spoedig die naam op hem alleen toegepast. Het lichten merkt men op, wanneer men eene drooggewordene phosporstang in het donker laat liggen. Dit duurt zoo lang als er nog phosphorus voorhanden is, daarentegen is er spoedig eene grens bij eene geslotene flesch. Bij gewone temperatuur verdampt de phosphorus langzaam van de lucht, hetwelk natuurlijk van lichtontwikkeling vergezeld gaat. Wanneer nu echter in de geslotene flesch alle zuurstof door den phosphorus is opgenomen, dan kan er geene oxydatie meer plaats hebben. Even zoo is de lucht in de flesch spoedig met phosphordamp verzadigd, de verdamping bereikt haar grens op dezelfde wijze, als in eene flesch eenige druppels water nooit geheel verdampen. Om die reden houdt nu het lichten geheel op. Leidt men over phosphorus in eene glazen buis waterstofgas, zoo licht de phosphorus terwijl hij verdampt, maar de damp oxydeert zich niet, omdat er geene zuurstof voorhanden is. Wordt echter de met phosphordamp bezwangerde waterstof aan de lucht blootgesteld, zoo licht hij ten tweede male; nu *oxydeert* zich de phosphorus.

Brengt men eene flesch die phosphorus bevat onder den neus, dan bespeurt men een' eigendommelijken knoflookachtigen reuk. Alligt zou men meenen, dat deze reuk aan den phosphorus eigen was, doch dit is eene dwaling. In zuurstofvrije vaten bespeurt men den reuk niet, want hij heeft zijn oorsprong van de oxydatie-producten en van eene aan den phosphorus het eerst opgemerkte hoogst belangrijke eigendommelijkheid van de zuurstof. Deze wordt namelijk waar hij met phosphorus en water in aanraking komt, eigendommelijk veranderd. Nog is de zaak wel niet volkomen uitgemaakt, maar in allen gevalle neemt men als resultaat hiervan een gas waar, dat sterk riekt en alle eigenschappen van de zuurstof bezit, slechts in veel hoogeren graad, zoodat het in vele opzigten met chloor overeen komt. Men heeft dit ligchaam, wegens zijn reuk „Ozon" (naar het grieksch ὄζω rieken) genaamd, voor dat men wist dat het zuurstof was. Het is algemeen verbreid in den atmospheer, maar wegens zijne groote verwantschap tot bijna alle stoffen in geringe mate voorhanden. In den winter bevat de atmospheer er meer van, dan in den zomer; het bleeken van sterk geblaauwde natte wassen in den winter is eene werking van het ozon. Niet alleen aan de koude, maar aan het grootere ozon-gehalte der lucht moeten wij de verkwikkende, aangename frischheid van eene wandeling in den winter, voornamelijk op bergen toeschrijven. Over de beteekenis van het ozon spreek ik welligt later meer uitvoerig.

Behalve hetgeen ik reeds over de eigenschappen van den phosphorus gezegd heb, wil ik nog een zeer opmerkelijke eigendommelijkheid daarvan aanhalen. Het is n. l. de verhouding van den phosphorus bij licht en warmte. Onder alle omstandigheden kleurt licht den phosphorus rood, eveneens als chloorzilver van het licht zwart wordt. Stelt men phosphorus langen tijd aan het licht bloot, zoo verandert hij eindelijk in een hoogrood ligchaam. Ditzelfde ligchaam verkrijgt men, wanneer men phosphorus boven 200° verhit en langen tijd op deze temperatuur houdt.

Wat is nu deze roode stof? Verhitten wij hem sterker, zoo smelt hij niet, maar er ontwijken eindelijk dampen en deze verdigten zich, bij het bekoelen weder tot witten phosphorus! De schoon kristalliserende diamant is koolstof

graphiet dat wij in ons zoogenaamd „potlood" bezigen is eveneens koolstof. Hier hebben wij overeenkomstige verschijnselen. Smelt men volkomen zuiveren phosphorus en giet men hem daarna plotseling in zeer koud water, zoo wordt hij zwart. Men heeft alzoo rooden, witten en zwarten phosphorus, hetzelfde ligchaam in drie verschillende toestanden!

De roode phosphorus bezit echter eigenschappen, die hem eene hooge waarde in de techniek verzekeren. Niet meer ontvlambaar gelijk de witte phosphorus kan men hem in kisten pakken en zonder gevaar verzenden. Daarbij is hij op verre na zoo vergiftig niet als de witte phosphorus; terwijl de dampen des laatsten bij de arbeiders in lucifersfabrieken slechts al te veel nercotische verwoesting der kaakbeenderen te weeg brengen, heeft men, zonder eenige vergiftigings-verschijnselen waar te nemen, aan een hond 16 grein phosphorus gegeven.

De groote vergiftigheid van den witten phosphorus wendt men aan tot verdelging van ratten en muizen, die — wat zeer merkwaardig is — tegen alle instinct aan den phosphorus in meeldeeg gemengd, bijzonder gaarne eten. Deze eigenschappen van den rooden phosphorus hebben hem boven den witten phosphorus in de lucifers-fabrieken de voorkeur gegeven. Onvermengd ontbrandt hij niet door wrijving of stooten, hij verkrijgt echter deze eigenschap, wanneer men hem met chloorzure kali vermengt 1). Dusdanige lucifers zijn lang zoo gevaarlijk niet als die, welke met witten phosphorus bereid zijn. In den jongsten tijd heeft men eene verhouding van den phosphorus tot goud-oplossingen leeren kennen, die van groot belang belooft te worden. Legt men namelijk een phosphorstaafje in eene sterke oplossing van goud in koningswater, zoo wordt het spoedig met eene laag metallisch goud overtrokken. Zonder twijfel zal men dit in de galvanoplastiek kunnen aanwenden tot vervaardiging van gouden sieraden. Zoo zien wij eene rijke aanwending van den phosphorus in de techniek en niet minder biedt de phosphorus de gelegenheid aan om de gewigtigste vraagstukken op hem te onderzoeken.

---

(1) Zie Pract. Volksboek D. 36, pag. 56.

Inderdaad heeft Lavoisier in het jaar 1774, zijne nog heden geldende verbrandings-theorie, op den phosphorus ontwikkeld. Om een denkbeeld van het verbruik van den phosphorus te geven, wil ik doen opmerken dat volgens Payen in Frankrijk jaarlijks 40 ton à 20 centenaars verwerkt wordt en daarvan ongeveer 95 pCt. tot de fabricaadje der lucifers. In eene fabriek in Manchester worden dagelijks 6—9 millioen lucifers vervaardigd, waartoe ongeveer 5 Ned. p. phosphorus gebezigd wordt; in Duitschland wordt dit getal nog zelfs overtroffen.

Van de verbindingen van den phosphorus met andere ligchamen, vermelden wij inzonderheid de phosphorwaterstof, dit onaangenaam riekend gas, dat als verrottingsprodukt van phosphorhoudende stoffen, gedeeltelijk dien onaangenamen reuk veroorzaakt. Zuivere phosphorwaterstof, verbrand aan de lucht van zelf tot water en phosphorzuur, welk laatste daarbij als een witte nevel zich vertoont.

Hoogst leerrijk voor het begrip eener chemische verbinding is de verhouding van den phosphorus tot de chloor. In dit gas brandt de eerste met eene helder geelachtige groene vlam — eene vlam zonder zuurstof — er vormt zich bij overschot van phosphorus eene waterheldere vloeistof, het phosphorchlorzuur hetwelk analoog met het phosphorig zuur verbonden, evenveel chloor bevat als deze zuurstof, bij overschot van chloor een wit vast ligchaam, dat in gelijke verhouding tot het phosphorzuur staat. Dit phosphorchloride en het phosphorchlorzuur worden beide in aanraking met water, buitengewoon snel omgezet, waarbij zich chloorwaterstof en phosphorzuur vormt. Alles wat ik hier over den phosphorus gezegd heb verzekert hem wel een wetenschappelijk en technisch aanzien, maar toch niet van zulk een belang als hij werkelijk bezit en verdient, omdat men aan zijne verhouding tot het dieren- en plantenleven, opzigtens de vorming en het bestaan van vele der gewigtigste ligchamen, veel te danken heeft.

Wij hebben geleerd, dat de vorming van eiwitachtige stoffen in de plant niet kan plaats grijpen zonder de tegenwoordigheid van phosphorzuur. Zonder phosphorus geen koorn. Evenzoo is de voeding van het dierlijk ligchaam grootendeels afhankelijk van de geregelde toevoer van phosphorus in de spijzen. Het beenig geraamte bestaat voor de helft ongeveer,

uit phosphorzuren kalk. Den phosphorus vindt men, wegens gemakkelijk te begrijpen oorzaken, niet als zoodanig of als vrij phosphorzuur, maar wel als phosphorzuren kalk in de natuur verspreid. Er komt bijna geen akkergrond voor, die niet ten minste eenige sporen van phosphorus bevat. Het meest verspreide mineraal wordt apatiet of aspergesteen en in digte massa's voorkomende, phosphoriet genoemd. Het spreekt echter van zelf, dat het voor een rijkelijken oogst niet hetzelfde is, hoeveel phosphorus er in den grond vervat is. Tot verkrijging van eene bepaalde hoeveelheid eiwit, d. i. koorn, eene bepaalde hoeveelheid phosphorus noodzakelijk. Hieruit laat zich de sterk mestende werking van phosphorhoudende stoffen verklaren als beendermeel, guano enz. in alle gevallen waarin de grond arm is aan phosphorus.

Planten-asch bevat altijd veel meer phosphorzuur dan eene gelijke hoeveelheid aarde. Maar de dieren nemen de planten tot zich en zoo lang het organisme groeit, wordt het phosphorzuur verzameld en met kalk verbonden, tot opbouw van het skelet aangewend. Slechts bij een rijkelijken toevoer van phosphorzuur met kalk kan er eene doelmatige beenvorming volgen. Dit is het grootste nut van den phosphorus voor het planten- en dierlijk leven. Alle phosphorus wordt uit beenderen getrokken; hieruit zien wij hoe de natuur ons in staat stelt om deze stof op eene gemakkelijke wijze te verkrijgen. Wel is waar zouden wij ook uit de aarde phosphorus kunnen trekken, maar bij de geringe hoeveelheid daarin, zouden wij buitengewoon groote massa's noodig hebben om nog maar een weinigje phosphorus te verkrijgen; daarbij zou de prijs van den phosphorus zoo hoog zijn, dat er van aanwending in de techniek wel nimmer sprake zou kunnen zijn. De beenderen echter bevatten ruim 50 pCt. phosphorzuren kalk, die men bijna zuiver verkrijgt wanneer men de beenderen brandt. Door zwavelzuur wordt dan het phosphorzuur afgescheiden, terwijl zich de kalk met het zwavelzuur tot gips verbindt. Het verkregene phosphorzuur droogt men met kool in en verhit het sterk. Oxydatie-produkten der kool en van den phosphorus zijn produkten van de in de destilleervaten plaats gehad hebbende verhitting. De zuurstof van het phosphorzuur is in de kool overgegaan, het phosphorzuur is gereduceerd, de phosphorus overgehaald.

Den zóó verkregen phosphorus zuivert men, door hem gesmolten door geitenleder te persen. In stangen gegoten wordt hij in den handel gebragt.

N.n, Februarij 1861. J. S.

RICHARD LEEUWENHART.

Eene volkssage van den Rijn,

MEDEGEDEELD DOOR

F. F. C. STEINMETZ.

Op de grenzen van den Elzas en Rijn-Beijeren ligt de keizerlijke burgt Trifels, in het Annweiler dal bij Landau, waar vroeger de rijks-kleinodiën bewaard werden. Richard Leeuwenhart zat hier een tijd lang gevangen, tot dat zijn dienaar, de getrouwe Blondel, hem daar vond, en zijne invrijheidstelling bewerkte. De sage meldt: dat Blondel het verblijf des konings in de donkere gewelven van den burgt door gezang ontdekt zoude hebben. Tot eene vergelijking met het boven aangevoerde moge dienen wat de Chateaubriand in zijn *Essai sur la littérature Anglaise*, *tome I*, *pag.* 67, betreffende Richard Leeuwenhart en Blondel zegt: „Un autre prince Anglais, Richard-coeur-de lion (Richard lionheart) fut couronné comme troubadour. Il avait composé en langue romane du midi, sa langue maternelle, un sirvente sur sa captivité à Worms. Parmi les poëtes, ses contemporains, Richard n'est pas fils d'Eléonore de Guiënne, mais de la princesse d'Antioche, trouvée en pleine mer sur un vaisseau tout d'or, dont les cordages étaient de soie blanche. Ce vaisseau est la grande Serpente des romanciers. Quand les enfants des femmes arabes étaient méchants, elles les menaçaient du roi Richard, et quand un cheval ombrageux tressaillait, le cavalier sarrasin le frappait de l'éperon en lui disant: „„Et cuides-tu que ce soit le roi Richard."" Guillaume Blondel (qu'il ne faut pas confondre avec le trouvère Blondel de Nesle) était un des ménestrels de Richard: nous n'avons pas la chanson fidèle; il n'en est resté que la tradition."

Ten einde nu het volgende dichtstukje beter te begrijpen; herinneren we aan het gebruik der middeleeuwen, dat in de

liederen van dien tijd 't meest in zwang was. De wachters, namelijk, op de tinnen der torens of op de transen der sloten en kasteelen waren gewoon hunne aankondigingen zingend te doen; en werden ter dier oirzake voor menschen gehouden, die den zang zeer toegedaan en dus zangkundigen waren.

Een gering overblijfsel hiervan leeft nog voort onder onze nachtwachten, die toch de uren des nachts op eenen eenigzins zangerigen toon verkondigen. De onderste gedeelten der torens werden gewoonlijk tot gevangenissen gebezigd. Het overige wordt verschillenderwijze aangeduid. Volgens sommigen zou de koning de wijze van het lied, hetwelk de ontdekking in de hand werkte, in de dagen zijner vreugdevolle heldenjeugd zelf hebben uitgevonden. En nu geven wij het lied gelijk het aan den Rijn in den mond des volks leeft.

De Wachter op de tinne.

Deze zangwijs zingt, steeds helder,
Dag en nacht,
Koning Richard in den kelder,
Tot dat de uchtend lacht.
Zie, een zee van gloênde stralen
Stroomt door 't woud;
Op de bergen, in de dalen
Strooit de morgen goud.
Mogt hij hem de vrijheid brengen,
Die in 't bangste krijgsgedrang,
't Bloed der heidnen weet te plengen.
En ons boeit door zijn gezang.

Blondel.

Richard, 'k doe den zangtoon stroomen
Van uw lied,
Langs de kronkelende zoomen
Van het Rijngebied.
Ach, u zingend op te sporen
Duurt zoo lang;
Want geen grijs-bemoschte toren
Antwoordt op mijn zang.

Maar 'k voel daar een toon mij treffen!
 't Is uw zang die dalwaarts dringt:
Kan die 't hart hier zóó verheffen,
 Dat de burgtwacht dien reeds zingt?

De Wachter.

Gij, die, onder aan den toren,
  Zingend toeft;
Zanger, zonder riddersporen!
  Zeg, wat gij behoeft?
't Is deselfde zangwijs weder,
  Dwaal ik niet,
Die de koning ook, zoo teeder,
  Aanheft in zijn lied.
Den gevangne naauw verbonden,
 Sluipt de sluwe vreemdling rond:
Blazen moest ik — hem verkonden;
 't Waar' mijn pligt, doch 'k houd den mond.

Richard.

Wand en muren leerde ik zingen
  Dit mijn lied,
Sinds de wraak me in ijzren ringen
  Hier gekluisterd ziet.
Naar beneden en naar boven
  Klinkt het schoon,
Schier om prijzen uit te loven
  Voor den besten toon.
Ginds de wacht; zou 't dáár Blondel zijn,
 Die zoo zingt met eedlen klem?
Och, of 't waar' — dan zou 't mij wèl zijn:
 Vrijheid heeft de schoonste stem!

Blondel.

Held, zijt gij het, Leeuwenharte!
  U zij heil!
England heeft voor al uw smarte
  't Grootste losgeld veil (1).

(1) Dit bedroeg honderd duizend marken zilver.

Ieder roemt u als den milden
Held in 't staal:
Mannen boden helm en schilden,
Vrouwen — pronk en praal!
Zie, deez' vrijbrief — wat spreekt sterker? —
Gaf mij keizer Hendriks magt (1),
Die niet wist in welken kerker
Oostenrijk u had gebragt.

Richard.

o, Blondel! 'k dank u, getrouwe!
Rijk en kroon;
Englands allerschoonste vrouwe
Zij daarvoor uw loon.

Blondel.

Neen! dank ze aan de trouw en liefde
Van uw volk:
't Was uw kerker, die het griefde,
Zwaard, noch oorlogsdolk.

De Wachter.

Nu verdient toch, naar mijn oordeel,
Ook de zangwijs wel een loon,
Die u t' saâm bragt; elk wat voordeel: —
En ik blaas mijn blijdsten toon!

Ophemert.

---

(1) Keizer Hendrik de VIde.

EENE GESCHIEDENIS UIT DEN TIJD DER KERKHERVORMING,

MEDEGEDEELD DOOR

H. M. M. RAPPARD.

De zestiende eeuw, waarin eene der grootste wereldgebeurtenissen — de hervorming der verbasterde Christelijke kerk — plaats greep, was aangebroken.

Een bleek jongeling zat, in droeve gepeinzen verdiept, voor het raam van zijn kamertje. Het was Martijn Luther, de zoon van een armen mijnwerker te Eisleben, die zich op de school te Eisenach bevond, en aldaar, volgens het uitgedrukte verlangen van zijnen vader, voor den geleerden stand werd opgeleid.

Reeds begon de zon ten ondergang te neigen, en nog wist de arme knaap niet, van waar hij zijn avondbrood bekomen zou. Het Latijnsche boek, waarin hij vlijtig geleerd had, was hem in den schoot gevallen. Een traan welde op in zijn oog, maar hij wischte dien haastig weg, als schaamde hij zich over zijne kleinmoedigheid, en greep naar zijne fluit. Deze was in de kommervolle dagen zijns jeugdigen levens zijne trouwe vriendin geworden, en had reeds menige sombere wolk van zijn voorhoofd verdreven. Ook thans oefenden hare toonen eenen weldadigen invloed uit op zijn ter neer gedrukt gemoed, maar — zijnen honger te stillen, vermogten zij niet.

Daar werd onverwacht tegen de deur van zijn kamertje getikt. Hoe zacht dit ook geschiedde, ontstelde Martijn evenwel min of meer, want hij was volstrekt niet gewoon, dat iemand hem kwam opzoeken.

Weldra trad nu een knaap binnen, wien men het op het eerste gezigt kon aanzien, dat hij van voornamen huize was.

Luther was van zijn stoel opgerezen en vroeg naar zijne begeerte. De knaap haalde hierop een boek uit zijn zak te voorschijn en zeide:

„De rector Trebonius zendt mij tot u heen en verlangt dat gij mij de Latijnsche les voor morgen, waarvan ik volstrekt niets begrijp, verklaren zult. Hij heeft mij gezegd,

dat gij een vlijtig leerling zijt, en dat gij mij wel zult voort helpen."

„Hoe is uw naam?" vroeg Luther hem vriendelijk.

„Ik heet Kurt von Beymmelberg. Mijn vader is ambtman op den Wartburg. Dagelijks laat hij mij door een schildknaap hier naar de school brengen. Deze heeft mij ook naar u toegebragt, en staat buiten op mij te wachten, tot dat ik klaar ben."

Luther voldeed thans gaarne aan het verzoek van den knaap. Zijn hooggeachte leermeester Trebonius toch had hem naar hem toegezonden. Daarenboven gevoelde hij er zich niet weinig door vereerd, dat hij, de zoon van een armen mijnwerker, den trotschen jonker zou onderwijzen.

De les begon. Kurt had een gezond oordeel, doch het viel hem, den levenslustigen knaap, hoogst moeijelijk lang stil te zitten. Luther wist nogtans zijne aandacht bezig te houden, en na weinige oogenblikken was dan ook de kleine edelknaap met de hem voor den volgenden morgen opgelegde taak klaar.

„Zie," zeide de knaap nu met een dankbaar gevoel, „mijne moeder heeft mij rijkelijk van eten voorzien. Wilt gij mijn gast zijn?" En zonder op antwoord te wachten, haalde hij nu uit zijne tasch een goeden voorraad brood en vleesch te voorschijn en spreidde dien op de tafel uit.

Luther liet zich niet lang nooden. Hij vouwde echter vooraf de handen en bad met een diep geroerd gemoed tot Hem, die Zijne milde Vaderhand open doet en verzadigt al wat leeft.

En nu aten zij te zamen, de leermeester en de leerling. Nog een geruimen tijd zaten zij vervolgens met elkander te praten, en spoedig waren zij de beste maatjes van de wereld.

II.

De klok van den kloostertoren begon te luiden. De schildknaap tikte tegen de deur en maande den kleinen jonker tot spoed aan.

„Zoo gij het goed vindt, breng ik u een eind wegs naar huis," zeide Luther, wien het in zijn kamertje schier te benaauwd werd.

Vrolijk greep Kurt nu zijne hand en spoedde zich met hem de trappen af. Zij wandelden de statige Georgekerk voorbij en kwamen telkens Franciskaner monniken tegen, die schier gebukt gingen onder den bedelzak, dien zij op den rug droegen.

Thans waren zij digt bij het Franciskaner-klooster gekomen, en hier viel hun oog op een monnik, die tegen den muur van het klooster stond te leunen en er zeer bleek en zwak uitzag.

„Dat is de Dominikaner Hendrik Plunder!" fluisterde de schildknaap de beide jongens in 't oor, die den jeugdigen monnik, welke in diepe smart verzonken scheen, medelijdend aanstaarden. „En wat wil hij hier?" vroeg Luther niet zonder aandoening.

De schildknaap echter legde de hand op den mond en trok Kurt en Luther met zich voort.

Toen zij het klooster achter den rug hadden, herhaalde Luther zijne vraag.

„Hendrik Plunder," antwoordde nu de schildknaap, „moet een dwarshoofd zijn, wien de monnikspij schier te eng wordt, hoewel hij ten gevolge van de strenge regelen zijner orde, en onder de harde boetedoeningen, die hem voortdurend worden opgelegd, bijna in eene mummie veranderd is."

„Maar waarom staat hij dan toch daar ginds in dien donkeren hoek, en staart hij met zulke vonkelende blikken de kloostermuren aan, als wilde hij die doorboren?"

„Stil, stil wat, nieuwsgierig ventje! Dat behoeft gij niet te weten," antwoordde de schildknaap.

Luther echter liet zich daarmede niet afschepen, maar herhaalde zijne vraag. Doch de schildknaap begon nu een liedje te neuriën, en sloeg verder geen acht op zijn gebabbel.

Inmiddels was het reeds laat geworden. Luther nam daarom afscheid van den jonker en keerde haastig naar de stad terug, nadat Kurt hem voor zijne vriendelijkheid bedankt en beloofd had, spoedig bij hem te zullen wederkomen.

„Of gij bezoekt mij op den burg," voegde Kurt er onder het afscheid nemen bij.

„Daartoe," hernam Luther, „zal ik geen tijd hebben, dewijl ik mijn brood, met langs de straten te zingen, verdienen moet."

Daar keerde Kurt zich nog eenmaal om en riep lagchend: „gij behoort dus ook al tot die scholieren, die met de blikken bus in de hand de huizen der burgers afloopen?"

Luther echter spoedde zich weg, maar kon toch niet nalaten, hem eerst nog toe te roepen: „wij kunnen allen geene voorname jonkers zijn. En weet gij niet, dat onze rector gezegd heeft: er bevinden zich onder deze knapen lieden, waaruit God burgemeesters, kanseliers, dokters, magistraatspersonen maakt, schoon men dit nog niet aan hen zien kan?"

„Dat is een zonderlinge jongen!" sprak de schildknaap, toen hij met Kurt den berg opklom, en voegde er lagchend bij: „mogelijk steekt er ook in hem wel zoo'n burgemeester, kanselier of dokter."

Luther intusschen gevoelde nog geen lust, om naar zijn armoedig kamertje terug te keeren. Nogmaals liep hij het Franciskaner klooster voorbij, doch de geheimzinnige monnik was verdwenen.

Toen hij nu in diepe gedachten verzonken op de markt stil stond, ging hem een priester voorbij, die hem niet onbekend voorkwam. Hij verstoutte zich daarom hem achter na te roepen: „hoogeerwaardige vader!"

De priester keerde zich om en zeide, nadat hij den knaap herkend had, tot hem: „Martijn, zijt gij nog zoo laat in den avond op straat? Waarom zit gij niet op uw kamertje te studeren?"

Luther verontschuldigde zich met te zeggen, dat de olie in zijn lampje verteerd was, en dat hij een zijner medescholieren een eind wegs naar huis gebragt had.

„Vergezel mij dan nu naar uwen neef," zeide de priester, die Johannes Braun heette, tot hem; „wij zullen een uurtje bij hem gaan praten."

Dat wilde Luther gaarne doen, want zijn neef Koenraad Luther, die koster van de Nikolaikerk was, was hem zeer toegenegen.

Vriendelijk werden zij dan ook door dezen ontvangen, en weldra had Johannes Braun een zeer levendig gesprek met den koster aangeknoopt, waarin de jeugdige Luther zich niet durfde mengen, ofschoon hem de vraag op de lippen zweefde, wie toch wel de geheimzinnige monnik zijn mogt, dien hij bij het Franciskaner klooster gezien had.

Ten laatste vroeg de priester aan Koenraad: „hebt gij ook reeds gehoord, mijn vriend, wat den eerwaardigen pater der Franciskaners overkomen is?"

De koster schudde nieuwsgierig het hoofd.

„Johannes Hilten," verhaalde nu Braun, „is in de gevangenis ziek geworden. Daar liet hij den pater gardiaan ootmoedig smeeken, dat deze hem eens mogt komen opzoeken, daar hij in zijnen kerker van honger verging. De gardiaan voldeed aan zijn verzoek, doch sprak hem, zonder zijnen zwakken toestand in aanmerking te nemen, zeer hard aan, en vermaande hem, om zijne goddelooze ketterijen te herroepen en zich door berouw en boete te verzoenen met de heilige katholieke kerk, die hij zoo vreeselijk beleedigd had. Doch de verstokte monnik antwoordde: „het onregt, dat men mij aandoet, wil ik om Christus wil gaarne verdragen; maar iets terugroepen kan ik niet, want ik heb niet de heilige katholieke kerk aangetast, maar enkel de misbruiken, die er ingeslopen zijn, en inzonderheid de goddelooze levenswijze der monniken en nonnen." Daarop was de gardiaan hevig tegen hem uitgevaren en had gezegd: „dank er God voor, dat gij niet levend ingemetseld wordt, zoo als men regtens met een ketter handelen moet." En Johannes Hilten had zich van zijn strooleger opgerigt en met profetischen ijver den gardiaan de volgende zonderlinge woorden toegeroepen: „anno 1517 zal er een held verrijzen, die het u monniken zeer lastig maken zal. Hem zult gij niet kunnen weêrstaan!"

De beide mannen hadden er, terwijl zij dus met elkander spraken, niet aan gedacht, dat de knaap Martijn Luther in hun midden zat. Deze had, toen hij de taal door den gevangenen monnik gesproken hoorde, een kruis geslagen, opdat de duivel geene magt over hem krijgen mogt. Zoodra de beide vrienden dit bemerkten, wierpen zij elkander een veelbeteekenenden blik toe. De koster echter begreep, dat men den knaap, die met open mond naar hun gesprek geluisterd had, nu ook de gansche geschiedenis diende te vertellen. „Mijn lieve neef!" aldus sprak hij Martijn aan, „gij verwondert u en teregt over 't geen gij gehoord hebt. Johannes Hilten is een Franciskaner monnik, met wien ik vroeger zeer bevriend was, want hij was een braaf mensch. Daar hij

nogtans al te vlijtig in de schriften der kerkvaders en in het heilig bijbelboek studeerde, schijnt de duivel in hem gevaren te zijn, zoodat hij zich niet ontzien heeft de pauselijke leer van vele schadelijke dwalingen te beschuldigen en zijnen afkeer uit te spreken over het Godgevallige kloosterleven. De broeders der orde hebben hem uit dien hoofde in den kerker geworpen, waarin hij nu reeds vier jaren smacht. Het doet mij leed van den ouden man. Moge hij zich nog voor zijn sterven bekeeren, opdat zijne ziel niet voor eeuwig verloren ga! (1)"

Martinus, die nu wat vrijer geworden was, verstoutte zich te vragen, wat er met den Dominikaner monnik Hendrik Plunder gebeurd was?

De beide vrienden ontstelden, toen de knaap dezen naam noemde. En nu verhaalde Martinus wat hij desen avond gezien had.

Zijn neef waarschuwde hem voor dien beruchten man. Hij was een jeugdig heethoofd, dien men verdacht hield, dat hij in de voetstappen van Hilten trad.

„Ja, men heeft zelfs gemompeld," voegde Braun er bij, „dat hij met den Franciskaner monnik Johannes Straus een complot gesmeed heeft, om den martelaar der waarheid — zoo als zij den gevangen Hilten noemen — 't zij door list, 't zij door geweld, uit zijnen kerker te bevrijden."

„Ik geloof er niets van," sprak Koenraad Luther. „Intusschen is het toch een zeer merkwaardige tijd. Er schijnt een hevig onweder in aantogt te zijn. Moge God ons genadig wezen, wanneer het boven onse hoofden losbarst!"

III.

Het Paaschfeest van het jaar 1500 was aangebroken. De St. Georgekerk had hare deuren ontsloten. De priesters stonden in hun vol ornaat voor het hoogaltaar. De kaar-

(1) Johannes Hilten, een der voorloopers van de hervorming, stierf in den kerker te Eisenach (1502). Ter zijner gedachtenis liet de hertogin Christina, de weduwe van den hertog Johan Ernst von Eisenach, een gedenkteeken in de kerk te Eisenach oprigten, dat aldaar nog heden te zien is.

sen, die op twintig kroonen brandden, verspreidden eenen zachten glans door de hooge gewelven. Wierookwolken vervulden de ruimte en roerende liederen, aangeheven door de scholieren, die aan de dienst verbonden waren, ruischten langs de heilige wanden.

De gebeurtenis, aan wier herdenking het feest was toegewijd, werd door de knapen bezongen. Martijn Luther, die den engel bij het graf van Jezus voorstelde, trad de weenende vrouwen te gemoet, met de blijmaar: „Hij is hier niet, want Hij is opgestaan." Heilige verrukking stond op zijn gelaat te lezen, en zijne liefelijke altstem klonk als hemelsche melodie.

Onder de feestvierende schare bevond zich eene vrouw, wier blikken hem onophoudelijk volgden, en die door zijn gezang tot in het diepste haars gemoeds getroffen was. Deze vrouw heette Elisabeth Cotta. Reeds meermalen had haar oog met welgevallen gerust op dezen scholier, als hij in zijne armoedige kleeding al zingende door de straten trok. Heden echter gevoelde zij eene innige, schier moederlijke toegenegenheid voor den jongeling, en te huis gekomen, vertelde zij dan ook aan haren echtgenoot, Koenraad Cotta, die een welgezeten burger der stad en een harer raadsheeren was, dat zij door het gezang van den armen knaap bijzonder was geroerd en getroffen.

De raadsheer vroeg haar hoe de knaap heette; doch zij wist het hem niet te zeggen.

Daar mengde zich Hendrik, hun achtjarige zoon in het gesprek. „Moe! bedoelt gij ook Martijn Luther van Eisleben? Hij heeft van al de scholieren de schoonste stem, en onze rector houdt zeer veel van hem. Maar hij is een arme stakkert, en Kurt von Beymmelberg heeft mij nog kort geleden verteld, dat hij menigmaal zijn avondbrood met hem deelt."

„En toch wil die knaap studeren?" viel Koenraad Cotta zijnen zoon in de rede; „'t Is inderdaad een moeijelijke weg, dien hij ingeslagen heeft. God moge hem zegenen!"

En hiermede verliet de raadsheer zijne huiskamer, om zich aan zijne bezigheden te begeven. Elisabeth nam haar dochtertje Geertruida, dat nu vier jaren oud was, op den schoot. In de ure der moedersmart, toen zij meende, dat zij het

leven van dit kind ten koste van het hare zou moeten koopen, had zij het aan het klooster toegezegd. Die ure was gelukkig voorbijgegaan, maar het meisje was, toen 't het eerste levenslicht aanschouwde, maar al te spoedig tot bruid des hemels bestemd.

Thans vouwde de vrome moeder de handjes van haar dierbaar kind, om het te leeren bidden. Plotseling drongen haar in dezen oogenblik zachte toonen van de straat in het oor. 't Was de troep zingende scholieren die voorbij trok. Luther met den linnen zak op den rug en de blikken bus in de hand, bevindt zich aan het hoofd. Elisabeth Cotta opent haastig het venster, om naar het gezang te luisteren.

Daar bemerkte zij, dat haar geliefde scholier te vergeefs aan de huizen om eene aalmoes smeekt. Ja, eene krijschende stem wijst zelfs de „kleine bedelaars" met schimp- en smaadredenen van de deur. Luther staat als verplet. Hij leunt met zijn hoofd tegen de steenen stoep, die naar het huis van den raadsheer leidt, en durft niet opkijken.

Elisabeth is inmiddels de stoep afgevlogen, en eer de knaap het bemerkt, rust eene zachte hand op zijn hoofd, en eene bevende stem roept hem toe: „kom hier, arme jongen, gij zult voortaan in mijn huis voedsel en deksel vinden."

Luther wist niet, wat hem overkwam. Zij grijpt den knaap bij de hand en voert hem in hare woning, waar hij liefderijk opgenomen en verpleegd werd.

Nu eerst begon Luther te leven. Met den zoon des huizes, schoon deze veel jonger was dan hij, sloot hij spoedig eene kinderlijke vriendschap. Hem, benevens Kurt von Beymmelberg, die veel bij de Cotta's aan huis kwam, hielp hij gedurig in het leeren hunner lessen. Hij zelf leerde nu nog veel vlijtiger en vlugger dan vroeger, daar geen zorg en kommer hem langer drukten.

Hoe regt gelukkig en tevreden gevoelde Luther zich thans niet! Als de schooluren voorbij waren, vermaakte hij zich met zijne beide vriendjes, of speelde met de kleine Geertruida, terwijl hij alles deed en in 't werk stelde, wat zijne weldoenster genoegen kon geven.

Eens zat hij buiten in den tuin in het priëel en speelde op de fluit. Kurt von Beymmelberg, dien hij weder geholpen had

aan zijne lessen voor den volgenden dag, bleef nog een uurtje spelen. Als Martijn nu een vrolijk deuntje begon te blazen, nam Kurt de kleine Geertruida bij den arm en danste met haar in 't rond.

Daar kwam plotseling een monnik aanloopen, die met ruwe hand het meisje uit de armen van den knaap rukte. Schreijende nam Geertruida hare toevlugt tot hare moeder, die met welgevallen het onschuldige spel had aangezien.

Deze monnik, die een bloedverwant van de familie Cotta was, was dezelfde, die het boven medegedeelde gesprek met Johannes Hilten gehouden had. Hij was het mede, die de vrouw des huizes tot de gelofte had bewogen, om hare dochter aan het klooster toe te wijden, en waakte er met angstige bezorgdheid voor, dat er geen jota of tittel van die belofte veranderd werd. Daarom sprak hij ook nu op den toon der verontwaardiging: „het betaamt eene bruid des hemels niet, te dansen."

De moeder zweeg en een traan welde op in haar oog. Martijn Luther had de fluit ter zijde gelegd en schudde bedenkelijk het hoofd.

Kurt daarentegen stampte hevig met den voet op den grond en ijlde weg.

IV.

Vele jaren waren verloopen. Martijn Luther had te Erfurt gestudeerd, was Augustijner monnik en vervolgens professor aan de universiteit te Wittenberg geworden.

Op zekeren morgen trad een jong mensch de woning des hoogleeraars binnen, en reikte hem diep geroerd de hand. 't Was Hendrik Cotta, Elizabeth's zoon, die naar Wittenberg gekomen was, om aldaar in de regtsgeleerdheid te studeren.

Luther vroeg hem allereerst naar zijne moeder, van wie hij zooveel goeds genoten had. En nu vernam hij van den jongeling, dat zij onlangs was gestorven. Toen hare laatste ure gekomen was, verhaalde Hendrik Cotta, terwijl hem een traan in 't oog parelde, had de pater gardiaan aan haar bed gezeten en met haar gebeden. Vervolgens had zij met bevende lippen de belofte eenmaal door haar afgelegd, om hare dochter aan het klooster toe te wijden, herhaald en bevestigd, en

Geertruida, die eene bloeijende maagd was geworden, had toen onder een vloed van tranen gestameld: „ik ben de dienstmaagd des Heeren; mij geschiedde naar uw woord!"

Martijn Luther zat met het hoofd ter aarde gebukt, toen Hendrik Cotta hem dit alles verhaalde. Na eene lange pauze vroeg hij zacht: „en wat is er nu van het lieve meisje geworden?

„Geertruida was nog te jong," antwoordde de student, „om reeds terstond na den dood onzer moeder den sluijer aan te nemen. Vader vond daarom goed, dat zij voor hare toekomstige betrekking in het Nikolaï-klooster te Eisenach zou opgeleid worden. Daar leeft zij nu als novice, om later in de heilige Benedictijner-orde te worden ingelijfd."

„Nu, zij heeft het daar zeker goed," sprak Luther. „Het Nicolaï-klooster is een rijk klooster en staat in een zeer goeden reuk. Onder de eerste nonnen, die van Petersburg naar Eisenach kwamen, is zelfs eene koningin geweest. En al wie nog heden ten dage het eerwaardige klooster bezoekt en begiftigt, ontvangt voor vele jaren aflaat van alle zonden." Toen Luther echter aldus sprak, scheen eensklaps eene onaangename gedachte zijne lippen te sluiten. Haastig liep hij eenige malen zijne kamer op en neder, zoodat de jonge student over het zonderlinge gedrag van den professor niet weinig verwonderd was.

Eindelijk vond Cotta het geraden, dit pijnlijk stilzwijgen af te breken.

„Ik breng u, heer doctor, de groeten niet slechts van mijnen vader, die u verzoekt, mij onder uwe protectie te nemen, maar ook van mijne jeugdige speelmakkers, inzonderheid van Kurt von Beymmelberg, dien gij u zekerlijk nog wel zult herinneren."

Luther bleef voor den student staan en hief zijn hoofd tot hem op.

„Hoe, zou ik mij Kurt von Beymmelberg niet herinneren?" sprak hij. „Hij was wel een wilde, maar toch een goede jongen. Wat is er van hem geworden, en hoe maakt hij het?"

„Nadat zijn vader den Wartburg verlaten had," antwoordde de student, „heeft de keurvorst hem in zijne dienst genomen. Zoolang hij te Eisenach vertoefde, heeft hij dagelijks ons huis bezocht. Doch de eerwaardige gardiaan zag hem

niet gaarne, omdat hij zulk een vrolijke jongen was en dikwijls met Geertruida speelde, die met kinderlijke teederheid aan hem hing.

't Was Luther aan te zien, dat het hem regt aangenaam was, in zijne gedachten teruggevoerd te worden naar de dagen zijner vervlogene kindschheid. — Hendrik Cotta zocht hij zooveel mogelijk te vergelden, wat diens ouders eenmaal aan hem gedaan hadden. Dagelijks moest hij aan zijne tafel het middagmaal gebruiken, terwijl hij hem op allerlei wijze met raad en daad bijstond.

Inmiddels had Geertruida in het Nikolaï-klooster te Eisenach stille en droevige dagen doorgebragt. Op haren een en twintigsten verjaardag — 't was in den herfst van het jaar 1517 — zou zij de wereld vaarwel zeggen en hare wijding als non ontvangen. Aan den morgen van dien dag lag zij in hare cel op de knieën en smeekte den Heiland, aan wien zij zich verbinden zou, om kracht en ondersteuning. Vervolgens werd zij door hare zusters als eene bruid getooid en nog eenmaal naar de ouderlijke woning geleid, om afscheid te nemen van haren vader.

Zij wist niet, wat er met haar gebeurde. Zij lag aan de borst van haren vader en weende. Niet eens bemerkte zij den jeugdigen man, die met een droevig gelaat op eenigen afstand van haar stond. 't Was Kurt von Beymmelberg, die zich sedert eenige dagen te Eisenach bevond, alwaar hij voor den keurvorst eene zending te vervullen had. Wat wonder, dat hem nu ook het harte trok naar de woning, waarin hij zoo menig gelukkig uur had doorgebragt!

Toen Geertruida hem ten laatste gewaar werd, kromp zij van ontroering ineen. Een hooge blos kleurde haar bleek gelaat. Ook de edelknaap was diep geroerd. Eene geruime poos zagen zij elkander sprakeloos aan, en ten laatste wierpen zij zich, alles om zich heen vergetende, in elkanders armen. Beiden gevoelden, zonder dat er een woord over hunne lippen kwam, dat zij elkander beminden.

De nonnen, die hare jeugdige zuster naar de woning van haren vader vergezeld hadden, wisten niet, wat zij van dit zonderlinge tooneel denken moesten.

Maar zie, daar trad onverwachts een man de kamer binnen, die de geliefden van elkander scheidde. Het was de

hoogeerwaardige gardiaan, die thans op gebiedenden toon sprak: „mij dunkt, nu is het wel. 't Is meer dan tijd, om te vertrekken. Geertruida Cotta is thans voor de wereld gestorven en zal als zuster Angelika een heerlijker leven aanvangen." — En terwijl hij aldus sprak, greep hij hare hand en trok haar met zich mede.

Kurt had het venster geopend, om Geertruida na te zien. Toen zij ten laatste uit zijn gezigt verdwenen was, nam hij zijn baret, groette den raadsheer en vertrok.

Waarheen mag hij zijne schreden rigten? Met onwederstaanbaar geweld gevoelde hij zich getrokken naar de Nikolaïkerk, om daar nog eenmaal, al was het dan ook slechts met zijne oogen, afscheid van Geertruida te nemen.

Reeds drong de menigte door de wijdgeopende kerkdeuren naar binnen, om getuige der plegtigheid te zijn. Kurt was ongemerkt door den stroom medegesleept geworden en stond — hij wist zelf niet door welk toeval — in de voorste rij, toen de heilige wijding begon.

Geertruida geleek in dezen oogenblik eene geknakte lelie. Hare strakke blikken waren ter aarde geslagen. Met eene van diepe ontroering bevende stem legde zij de heilige gelofte af. Voordat echter de sluijer over haar gelaat viel, zag zij nog eens in 't rond, en Kurt door haren blik getroffen, breidde onwillekeurig zijne armen naar haar uit, als wilde hij haar omvatten en medevoeren in de wijde, schoone wereld, die nu voor eeuwig hare poorten voor zuster Angelika sloot.

Een monnik, die aan zijne zijde stond en al zijne bewegingen oplettend gadeslagen had, greep hem zacht bij de hand en fluisterde hem in 't oor: „geduld en vertrouwen, lieve jonker! Ook de dooden kunnen opstaan." En als hij dat gezegd had, drukte hij Kurt haastig een papier in de hand, waarna de monnik zich wegspoedde en onder de menigte, die het tempelgebouw verliet, verdween.

Ontstemd en diep ter neêrgeslagen keerde Kurt naar zijne herberg terug. — Daar vond hij eene menigte volks bijeen, die bij een beker wijn met elkander zat te praten. Nadat men tot vervelens toe over de bleeke, schoone jonkvrouw gesproken had, verhief zich eensklaps eene stem, die luide riep: „weet gij al, wat er te Wittenberg gebeurd is? Bijaldien

de Augustijner-monnik Martijn Luther zijne zaak zoo moedig doorzet, als hij die heeft aangevangen, dan kon de profetie van den ouden Johannes Hilten wel eens vervuld worden."

Toen Kurt den naam van zijnen vroegeren vriend en leermeester hoorde noemen, nam hij insgelijks plaats aan de algemeene tafel en vroeg: „wat heeft Luther dan toch gedaan?"

En nu vertelde men hem, dat Martijn Luther aan den avond voor het feest van Allerheiligen aan de slotkerk te Wittenberg vijf en negentig stellingen tegen den aflaat en de misbruiken der kerk, inzonderheid tegen den Dominikaner-monnik Johannes Tetzel, aangeplakt en zich bereid verklaard had, om die tegen iedereen te verdedigen.

„Wilt gij Luther's stellingen hooren?" riep Kurt op triumferenden toon, die inmiddels een blik geslagen had in het papier, dat de geheimzinnige monnik hem in handen had gespeeld.

Aller oogen vestigden zich thans vol verbazing op hem. Ieder zweeg. Zelfs de bekers, die lustig van mond tot mond rond gingen, werden zacht op den disch neêrgezet. En nu begon Kurt met luider stem de vijf en negentig stellingen van Luther voor te lezen, die wegens hare kortheid en bondigheid door sommigen zijner toehoorders zeer toegejuicht werden.

Na geëindigde lezing vouwde Kurt het papier voorzigtig weder ineen en sprak bij zich zelven: „mijn lieve meester! uwe stellingen zijn niet te verwerpen. Gij zult echter met de papen een zwaren strijd hebben. God sterke u, opdat gij in dien strijd niet moogt bezwijken!"

Daarna stond hij op en begaf zich naar zijne kamer, om over de gebeurtenissen van den afgeloopen dag ernstig na te denken.

V.

Martinus Luther was in den naam van God op den ingeslagen weg voortgegaan. Alle beloften, alle bedreigingen, alle aanmaningen, om als een boetvaardig zoon in den schoot der alleen zaligmakende kerk terug te keeren, leden schipbreuk op den geloofsmoed van den door Gods geest bezielden man.

Thans was hij opontboden naar Worms, om aldaar voor den keizer en de rijksgrooten zijne zaak te verdedigen. Wel werd de reise derwaarts hem door zijne vrienden ontraden, maar geene tranen, geene gebeden vermogten hem terug te houden. „Al staken zij" sprak hij „een hemelhoog vuur aan tusschen Wittenberg en Worms, zoo moet ik er toch in den naam des Heeren verschijnen, en mij in den mond des ondiers tusschen zijne tanden wagen en Christus belijden en het Hem overgeven." In vast vertrouwen op God, welgemoed en blijde, stond hij dan ook voor den keizer en de versamelde rijksgrooten, en toen men van hem eischte, dat hij kort en met ronde woorden zou verklaren, of hij al dan niet herroepen wilde, wat hij in zijne geschriften geleerd had, sprak hij: „daar men dus van mij een bepaald en duidelijk antwoord begeert, zoo wil ik er een geven, dat geen den minsten twijfel meer zal overlaten. — Ik geloof noch aan den Paus, noch aan zijne kerkvergaderingen; want beiden hebben dikwijls gedwaald en zich zelve tegengesproken. Ik kan en wil dus niets herroepen, tenzij men mij uit de heilige Schrift of met openlijke en klare gronden en redenen bewijze, dat ik ongelijk heb. Want tegen zijn geweten iets te doen, is gewis niet raadzaam, maar zeer gevaarlijk."

Toen de keurvorst van Saksen des avonds laat uit de aanzienlijke vergadering, die Luther met de woorden: „hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij! Amen." — verlaten had, in zijne herberg teruggekeerd was, zeide hij tot Kurt von Beymmelberg, die aldaar op hem wachtte: „hoe schoon heeft vader Martinus voor den keizer en de rijksgrooten gesproken; hij was moedig genoeg, mogelijk wel al te moedig, doch ik wil mijne hand niet van hem aftrekken."

En nu gaf hij zijnen trouwen dienaar onder het zegel des geheims in last, om zich ijlings naar Thuringen te begeven, ten einde voor Luther op den Wartburg eene veilige schuilplaats tegen de woede zijner vijanden in gereedheid te brengen.

Den 26sten April des jaars 1521 verliet Martijn Luther, na zijne vrienden gezegend en zich in Godes bescherming aanbevolen te hebben, de stad Worms, waar hij voor de vrijheid des gewetens zoo ridderlijk gestreden had. Op zijne terugreize hield hij zich eenigen tijd te Eisenach op. Naau-

weljiks was hij deze stad binnengetrokken en door enkelen herkend, of de tijding zijner aankomst verspreidde zich als een loopend vuur van straat tot straat, van mond tot mond. Eene overgroote menigte volks trok den terugkeerenden getuige der waarheid, ofschoon hij vogelvrij verklaard en met den rijksban getroffen was, jubelend te gemoet. Hendrik Cotta, die na den dood zijns vaders tot burgemeester benoemd was, heette hem hartelijk welkom binnen de muren der stad, en bood hem logis aan in zijne woning, waarvan Luther dankbaar gebruik maakte.

Den volgenden dag — het was de 2de Mei — hield hij in de St. George-kerk voor duizende toehoorders eene indrukwekkende preek. Een katholiek priester echter, en wel deselfde Johannes Braun, met wien hij vroeger eens zijnen neef bezocht had, protesteerde in tegenwoordigheid van notarissen en getuigen „tegen deze ongehoorde daad." Doch het volk lachte hem uit. Luther evenwel liet hem door den burgemeester om een kort onderhoud verzoeken.

Des namiddags bezocht Dr. Luther alle plaatsen, die hem als knaap lief en dierbaar waren geweest. De oude school echter, waarin hij zoo menig uur doorgebragt had, was afgebroken en ook zijn hooggeachte leermeester Trebonius had het tijdelijke met het eeuwige verwisseld. Toen hij voor het oude hoekhuis kwam, waarin hij als scholier een klein kamertje bewoond had, weigerden de Duitsche ridders, wier eigendom het thans was geworden, hem „den vogelvrij verklaarden ketter" den toegang. Het volk, dat hem bij gansche scharen gevolgd was, begon te dreigen, terwijl een bedaagde monnik — het was Hendrik Plunder — door de menigte heendrong en pater Martijn met luider stem toeriep: „wees hartelijk gegroet, welkome gast, op wiens komst wij kinderen der duisternis reeds zoo lang wachtten!"

Luther nogtans onttrok zich aan deze bijvalsbetuigingen en keerde naar zijn gastvrij verblijf terug.

Naauwelijks had hij daar eenige oogenblikken op zijne kamer uitgerust, of hij werd uit zijne stille overpeinzingen gewekt door een man, die hem een bezoek kwam brengen. Het was de priester Johannes Braun, die hem min of meer verlegen de hand bood. Luther aarzelde die hand aan te nemen, ofschoon hij vroeger den eerwaardigen man hooge

achting toegedragen en nog in de laatste jaren eene vertrouwelijke briefwisseling met hem onderhouden had.

Braun nam nu het woord en zeide: „lieve broeder, ik heb heden tegen u getuigd. Maar de hemel weet, dat ik het slechts uit nooddwang en vreeze gedaan heb, omdat ik de op u vertoornde vaders niet tegen mij in het harnas durfde jagen. Wil het mij daarom grootmoedig vergeven! Uwe indrukwekkende prediking heeft ook mijne ziel geroerd, en naauwelijks weet ik langer, aan welke partij ik mij houden zal."

Luther was door deze taal des grijsaards diep getroffen. Met zigtbare ontroering drukte hij hem de hand en sprak op plegtigen toon: „is mijn werk uit de menschen, dan zal het verbroken worden; doch is het uit God, dan kan niemand het keeren."

Daarop gingen zij weder als oude vrienden vertrouwelijk bij elkander zitten en spraken te zamen over hunne uitzigten en verwachtingen.

Spoedig kwam nu ook hun gesprek op den koster Koenraad Luther, die, hoewel reeds hoog bejaard, nog altijd zijn post waarnam, maar thans door de jicht aan zijne kamer gebonden was.

Pater Martijn verzocht den priester, om hem naar zijnen neef te vergezellen. Hij wilde Eisenach niet verlaten, zonder hem bezocht te hebben.

Inmiddels was de avond ingevallen, zoodat Braun het wel wagen durfde, met den ketter over straat te gaan.

Koenraad Luther was min of meer verschrikt, toen hij de beide mannen zijne kamer zag binnentreden. Hij had het bezoek van zijnen neef verwacht en gevreesd. De naam „Luther" ging thans van mond tot mond, doch hij wist niet, of hij zich daarover verheugen of bedroeven moest.

Spoedig echter gevoelde zich de oude koster in het gezelschap van zijnen neef, van wien hij altijd veel gehouden had, weder op zijn gemak, en toen hij bij hem dezelfde openhartigheid van vroeger ontdekte, was het hem zelfs zeer aangenaam, dat Luther hem nog eens was komen opzoeken.

Broeder Martijn wist alras het gesprek te brengen op Geertruida Cotta, die zich in het Nicolaï-klooster bevond.

Bij het hooren van dien naam begonnen de oogen van den ouden man te schitteren, en weidde hij uit in den lof

van zuster Angelika, die hem zoo menigmaal met de teederste liefde verpleegde. Zij was geheel dezer wereld afgestorven en leefde alleen voor den hemel; en toch was het haar aan te zien, dat er een worm aan haar hart knaagde; want hare gezondheid scheen met den dag af te nemen.

Met hartelijke belangstelling werd dit berigt door Luther vernomen. Hij vroeg den ouden man, of er geene mogelijkheid zou bestaan, om een kort onderhoud te hebben met het meisje, dat hij als kind zoo vaak op zijnen arm gedragen had.

De koster deelde hem nu mede, dat zij hem schier elken avond, voor dat zij zich in hare cel opsloot, bezocht, om hem de eene of andere verkwikking te brengen. Hij zag er volstrekt geen bezwaar in, om zijnen neef, die toch een geestelijke was, een gesprek met zuster Angelika toe te staan, en binnen een uur zou hij daartoe wel gelegenheid hebben.

En Angelika kwam, voordat er nog een uur verstreken was. Doch toen de bleeke non de deur geopend had en twee vreemde mannen bij den koster zag, aarzelde zij den drempel te overschrijden.

Koenraad riep haar echter toe, dat zij gerust kon binnentreden; 't waren geestelijke heeren, en daarenboven bekende vrienden.

Geertruida naderde schoorvoetend. Luther was intusschen overeind gerezen, en terwijl hij de non zijne hand toe stak, die zij eerbiedig wilde kussen, riep hij haar toe: „mijn lief kind, ik ben immers uw oude speelkameraad, Martijn Luther en heb nog van eenen anderen kameraad, dien gij zeker nog niet vergeten hebt, eenen hartelijken groet te brengen — alles in eer en deugd."

Een donkere gloed bedekte het bleeke gelaat der non. Zij behoefde niet te vragen, van wien die groet kwam, en een onbeschrijfelijk zalig gevoel doorstroomde haren boezem.

De koster bood haar een stoel. Doch de non — zij wist zich zelve niet te verklaren hoe het kwam, dat zij zoo zonderling te moede was, — boog voor Luther de knie en fluisterde op aandoenlijken toon: „heb de goedheid, eerwaardige vader, mij de biecht af te nemen!"

Luther, die met een blijden glimlach de slanke gestalte begroet had, welke nu met gebogen hoofd en over elkander geslagen armen voor hem stond, werd thans ernstig en stil, en min of meer verwonderd zagen de mannen elkander aan, terwijl de non antwoord wachtte op haar verzoek.

Brenn brak het eerst het stilzwijgen af en zeide tot Luther: „waarom niet, lieve broeder? Onze Heer en Heiland heeft immers zelf gezegd: waar twee of drie in mijnen naam vergaderd zijn, daar ben ik in het midden van hen."

En toen Luther zich hierop bereid verklaarde, om aan het verlangen der vrome zuster te voldoen, wees hem de koster zijn slaapkamertje, waarin boven het beeld des gekruisigden altijd eene lamp brandde, om aldaar zijn heilig werk te verrigten.

Naauwelijks was Luther hier met zijne biechteling alleen, of Geertruida zonk als vernietigd op het bankje voor het bed neder en kon van ontroering geen woord uiten. Ten laatste vloeide van hare lippen de smartelijke belijdenis: ach lieve vader! ik ben eene arme zondares." En nu legde zij voor Luther haar gansche inwendig leven bloot; met een gebroken hart schilderde zij hem den bangen strijd, dien zij sedert jaren met zich zelve gestreden had en openbaarde hem het geheim harer ziel, dat het beeld van den vriend harer jeugd zich nog altijd tusschen haar en den hemel plaatste, en dat geene gebeden, geen vasten, geene boetedoeningen het uit haar hart vermogten weg te vagen.

Toen zij deze biecht afgelegd had, gevoelde zij zich te moede, als of er een zware steen van haar hart gewenteld was.

Luther vroeg haar, of ook het beeld van den Heiland eene plaats in haar hart innam? Hierop antwoordde Geertruida toestemmend. En nu legde haar biechtvader de hand op haar hoofd en sprak op plegtigen toon: „ga heen, mijne dochter, uwe zonden zijn u vergeven."

Geertruida wist niet wat haar overkwam. Zij vroeg naar de poenitentie, die haar opgelegd werd.

Luther antwoordde haar: „uwe betrekking is poenitentie genoeg. Bid en hoop!"

Nog eene geruime poos spraken zij thans met elkander. Ten laatste greep Geertruida Luther's hand, en terwijl zij die met tranen besproeide, riep zij in verrukking uit: „eer-

waardige vader, de hemel zegene u voor deze ure. Ik was dood, en ik ben weder levend geworden; ik was verloren en ben weder gevonden. God zij met u en — met mij!"

VI.

De eerste stralen der morgenzon vergulden de tinnen van den Wartburg. In eene kleine cel, wier ronde, in lood gevatte vensterruiten het uitzigt op het westen hadden, speelde nog het schemerlicht van den aanbrekenden dageraad.

In deze cel zat een man voor eene groote eiken tafel en was ijverig bezig met schrijven. Zijn ridderzwaard hing tegen den wand en de luit, die hij nu en dan bespeelde, hing aan zijnen stoel. Zijn kamertje was zoo naakt en ledig, dat het veel op de cel eens gevangenen geleek. Op eene plank echter stonden oude en nieuwe, groote en kleine boeken; en de tafel was overdekt met bladen beschreven papier, die door de hand des vlijtigen mans zorgvuldig gerangschikt werden.

Zijne oogen stonden droevig, zijne wangen waren ingevallen, en menige smartelijke zucht kwam over zijne bleeke lippen. Het was hem aan te zien, dat hij in deze cel niet te huis behoorde, en dat hij zich krank gevoelde naar ligchaam en ziel.

„Ik zou liever," sprak hij bij zich zelven, „ik zou liever zoo dit aan de eer van God en het zieleheil van anderen bevorderlijk zijn kon, op gloeijende kolen liggen dan hier, in het rijk der lucht en der vogelen, eenzaam en verlaten mijne dagen doorbrengen." — En toch, „ging hij na eene korte pauze voort," had mijn genadige vorst en heer het goed met mij voor, toen hij mij liet opligten, om mij hier op het eiland Patmos eene veilige schuilplaats te verschaffen."

Terwijl hij zoo in zich zelven zat te praten, liet zich daar buiten eene stem hooren, die hem toeriep: op jonker George! Maak u gereed, om mede op de jagt te gaan!

Mismoedig legde Martijn Luther — want hij was het, die, na door gewapende en gemaskerde ruiters naar den Wartburg gevoerd te zijn, de monnikspij met het riddergewaad verwisseld had — de pen neder, die hij in de hand had.

„Zij meenen het goed met mij," mompelde hij, terwijl hij

zijne gespannde hoorders aanstreek. — „Er zijn vele dagen voorbijgegaan waarin ik niets gedaan, zelfs niet gebeden heb, omdat ik deels met aanvechtingen des vleesches, deels met andere bezwaren te kampen had. In deze enge cel kwijn ik weg en wordt mijn geest dof en neerslagtig. Daarom wil men mij ook eens „het bitter met vermaak" der groote heeren laten genieten. De nakke Augustijner monnik een wilde jager! — is dat niet —

Voor dat hij evenwel kon uitspreken, trad Kurt von Beymmelberg zijn kamertje binnen en drong hem tot spoed. Deze had zijnen vorstelijken gebieder verzocht, om jonker George gedurende diens verblijf op den Wartburg gezelschap te mogen houden, en de keurvorst had hem dat verzoek gaarne toegestaan.

„Heer van Berlepsch wacht u op het slotplein," sprak Kurt glimlagchende tot Luther, toen hij bemerkte, dat deze moeijelijk van zijne boeken kon scheiden.

Luther volgde nu, hoewel met weerzin, zijnen vriend. Beiden sloten zich aan den jagtstoet aan, die hen beneden wachtte en onder lustig horengeschal verliet men den slotburg. Hans, de deurwachter echter, schudde bedenkelijk het hoofd en zeide tot den hofmeester: 't is toch waarlijk een zonderlinge jonker, die gedurende zijne gevangenschap door ridders en edellieden bediend en door den gestrengen heer ambtman met zooveel eerbied behandeld wordt."

Toen men door het liefelijke Helldal trok, waar Luther gewoon was dikwijls te wandelen, verliet Kurt ongemerkt zijne zijde en sloeg een zijpad in, dat naar de naastbijgelegene stad voerde.

De kleine jagtstoet vervolgde zijnen weg. Luther „de jager tegen wil en dank" was intusschen regt verblijd, toen de jagt was afgeloopen en keerde nu met zijn gezelschap naar den burg terug.

Terstond nam Luther nu zijnen bijbel weder ter hand en verdiepte zich in zijne godgeleerde studiën. Weldra echter werd hij daarin gestoord door Kurt von Beymmelberg, die met een verhit gelaat zijn kamertje binnen trad en zich bij Luther kwam verontschuldigen, dat hij den jagtstoet verlaten had.

„Maar waar zijt gij dan toch al dien tijd geweest?" vroeg Luther hem.

Kurt bedacht zich eene korte poos, alvorens antwoord te geven. Eindelijk zeide hij: „ik had eene zaak met Hendrik Plunder te vereffenen."

Met den monnik, van wien gij mij onlangs verhaaldet? Hij is mij en mijne zaak zeer toegedaan. Doch hij moet een heethoofd zijn. Wees daarom voor hem op uwe hoede, want ik kan het de geloovige zielen niet ernstig genoeg op het hart drukken, dat zij zich voor oproer wachten moeten. Zoo God wil, zullen ook de banden verbroken worden, die nu nog de arme monnikken en nonnen gekluisterd houden."

Kurt vernam deze woorden met hooge ingenomenheid en vroeg haastig, hoe zijn geachte vriend dit bedoelde.

Ik zal u dit mededeelen, antwoordde Luther. „Onlangs dacht ik na over het huwelijk, en ik vroeg mij zelven af: zou het voor een geestelijke inderdaad niet geoorloofd zijn om zich in den echt te begeven? Ik kon op die vraag niet spoedig genoeg naar mijn zin het regte antwoord vinden. — Maar mijn bijbel lag op de tafel. Ik sloeg dien op, om er mede te rade te gaan, want Gods woord kan niet liegen. En zie, daar viel de laatste straal der ondergaande zon op een woord, dat in den eersten brief van Paulus aan Timotheus geschreven staat: een opziener moet onberispelijk zijn, ééner vrouwe man, wakker, ingetogen, eerbaar, herbergzaam, bekwaam om te leeren, en wat daar verder volgt. Het was mij, als of er een blinddoek van mijne oogen viel. Ik zette mij neder en schreef een opstel: *„over de kloostergelofte en het ongehuwde leven."*

Bij deze woorden nam Luther het manuscript dat op de tafel lag en gaf het zijnen vriend.

Deze verzocht, nadat hij er een vlugtigen blik in geslagen had, om de vrijheid, het eenige dagen te houden, en gaarne voldeed Luther aan zijne begeerte.

Kurt haastte zich nu, eenige plaatsen uit het geschrift over te schrijven en die onder het zegel des geheims aan den monnik Hendrik Plunder te sturen, opdat deze met des te beter gevolg de zending zou kunnen vervullen, die hij hem had opgedragen.

Luther's verblijf op den Wartburg was nog altijd een diep geheim. En toch waagde de koene man het telkens, om, vergezeld van zijnen trouwen vriend, de enge muren te

ontvlieden, en verkleed als ridder, steden en dorpen te bezoeken.

Zoo verlieten beiden op zekeren dag weder het slot en Kurt bragt jonker George nu naar Nikolaas Amsdorf, die zich juist te Eisenach ophield.

Hoe aangenaam was het voor beide mannen, elkander weder te ontmoeten en te spreken! Hoe veel hadden zij elkander mede te deelen! Van welke teedere bezorgdheid voor zijnen vriend getuigden Amsdorf's woorden, toen deze het Luther niet ernstig genoeg op het hart wist te drukken, om toch voor zijne vijanden, die nog altijd als brullende leeuwen omgingen, ten einde hem te verslinden, op zijne hoede te zijn. De oude pater gardiaan had nog onlangs, zoo verhaalde hem Amsdorf, eene preek tegen den Wittenberger aartsketter gehouden en hemel en aarde bezworen, om hem te verdelgen.

Terwijl beide vrienden met elkander spraken, had Kurt zich verwijderd, om — gelijk hij zeide — eene boodschap te gaan doen.

IJlings had deze zich naar het predikheerenklooster begeven en aldaar van Hendrik Plunder het berigt ontvangen, dat zuster Angelika zich bereid verklaard had, om bij het vallen van den avond haren vriend in den kloostertuin te ontmoeten. „'t Is waarlijk geene gemakkelijke taak voor mij geweest," voegde de monnik er glimlagchend bij, „zuster Angelika daartoe te bewegen; doch het geschrift van pater Martijn, dat ik haar in handen wist te spelen, heeft haar doen besluiten, om aan uwen wensch te voldoen, want zij vereert dien man als een heilige."

En nu onderrigtte Plunder hem, op welke plaats hij het gemakkelijkst over de kloostermuren kon klimmen en gaf hem tevens te verstaan, dat hij achter in den tuin een prieeltje vinden zou, waarin hij zuster Angelika zou aantreffen.

En werkelijk ontmoetten de geliefden elkander op de aangeduide plaats en bragten er eenige oogenblikken te zamen door.

„'t Is een afscheid voor het leven," fluisterde Angelika met diep geroerde stem haren vriend in 't oor.

Kurt intusschen deelde hare meening niet. Luthers geschrift had hem de oogen geopend. Hij bezwoer de sidde-

rende non, om zich aan hem toe te vertrouwen en met hem de vlugt te nemen. „Op mijn voorvaderlijk slot" sprak hij, „zal ik u voor het oog van God en de geheele wereld tot mijne vrouw nemen, en zelfs de hel met al haar magten zal mij dit niet kunnen beletten!"

Doch Geertruida antwoordde hem onder een vloed van bittere tranen: „ik ben aan den Heiland verloofd. Hem heb ik veel te lief, om hem ontrouw te kunnen worden. Kies u daarom uit de dochteren des lands eene deugdzame vrouw, en ik zal in mijne stille cel uw echtverbond zegenen, tot dat de Heer mij tot de bruiloft des hemels oproept."

Daar liet zich eensklaps het geklep der kloosterklok hooren. Geertruida ontstelt en roept uit: „wat mag dat beteekenen?" Sidderend bezweert zij haren vriend om ijlings de vlugt te nemen. Daartoe schijnt zij echter Kurt niet te kunnen bewegen. Doch Geertrui jammert nu: „zoo wilt gij mij dan in 't verderf storten?"

Thans drukt hij nog eenmaal hare ijskoude handen en ziet nog eenmaal in hare betraande oogen. Hij geeft haar een hartelijken kus op 't voorhoofd en spoedt zich weg.

Geertruida zinkt schier bewusteloos op den grond neder.

Daar naderen voetstappen, daar klinken stemmen, daar flikkeren lichten door den tuin. Geertruida herstelt zich en raapt al haren moed bijeen. Doch voor dat zij nog bepaald weet, of zij blijven, of vlugten zal, ziet zij zich door eenige nieuwsgierige zusters omringd, uit wier midden de abtdis te voorschijn treedt, die haar vraagt: „zuster Angelika, wat mag de reden zijn, dat gij u nog zoo laat hier in dit afgelegene prieel bevindt?"

Geertruida slaat den blik ter aarde, en stamelt een antwoord, dat echter door een der haar omringende zusters afgebroken wordt, die uitroept: „Angelika is niet alleen geweest. Zie daar de sporen van een mansvoet!" Men licht nu op den vochtigen grond en ontdekt daar niet slechts de ingedrukte voetstappen, maar tevens de witte lederen handschoen van een man. Geertruida waagt het niet, zich te verdedigen. Zij staat daar geheel verslagen en verplet. Zij hoort de schimp- en smaadredenen harer zusters niet, zij voelt niet eens de hand der abtdis, die haar aangrijpt en als een slagtoffer van daar wegvoert.

In het klooster aangekomen, werd Angelika terstond in het verhoor genomen, en wel in tegenwoordigheid van een getuige, bij wiens aanblik zij sidderde. Het was de oude gardiaan van het Franciskaner klooster, die met van woede fonkelende oogen voor haar stond. Angelika was stom en doodsbleek. Zij kon zich niet langer staande houden. Men moest haar een stoel geven. Toen men haar vroeg of zij in het priëel werkelijk met een man gesproken had, knikte zij even met het hoofd, maar zijnen naam noemde zij niet. De gardiaan verstoutte zich in zijne drift, om haar met de pijnbank te bedreigen. Angelika zweeg. De abtdis bezwoer haar bij hemel en hel, om eene openhartige biecht af te leggen. Angelika zweeg. Toen echter de gardiaan haar verweet, dat zij de gelofte der kuischheid verbroken en smaad en schande over het klooster en hare eigene familie gebragt had, toen zweeg Angelika niet langer. Zij hief de handen ten hemel en zwoer met vaste stem, dat zij wel tegen de regelen van het klooster gezondigd had, maar aan hare gelofte getrouw was gebleven.

In weerwil echter daarvan trok men de doodelijk ontstelde non het boetgewaad aan, en wierp men haar in een donker kerkerhol. Toen zij daar schier bewusteloos op haar vochtig strooleger neêrzonk, was het haar als fluisterde eene zachte stem haar in 't oor: „bid en hoop."

VII.

'tWas op een Zondag in het jaar onzes Heeren 1522. Franciscus Lambertus, die zich later Johannes Sercanus noemde, had het kloosterkleed van zich geworpen en Frankrijk, zijn vaderland, verlaten, om ijverig te arbeiden aan de zaak der hervorming. Juist had hij eene openbare voorlezing te Eisenach gehouden en met zulk eene overtuigende kracht den Franciskaan gardiaan weêrlegd, dat de oogen van velen daardoor geopend waren.

En toen de pater gardiaan, bevende van woede, aftrok, had een monnik zijne kap weggeworpen, en uitgeroepen: „vaarwel, klooster!" Deze monnik was Hendrik Plunder.

Als echter in het volgende jaar Kasper Aquila van Augsburg, te Eisenach het evangelie verkondigde, aarzelde ook

Johannes Braun niet langer, om zich openlijk voor de zaak der Hervorming te verklaren.

Reeds lang te voren had jonker George den Wartburg vaarwel gezegd en was naar Wittenberg teruggekeerd. Kurt von Beymmelberg daarentegen, wien allen moed ontzonken was, toen hij het treurig lot van zuster Angelika vernam, leefde in stille afzondering op het slot zijner voorvaderen.

De nieuwe leer begon inmiddels te Eisenach al meer en meer veld te winnen, en Straus en Plunder gingen ijverig voort, om de gemoederen „tegen het knechtelijke jok der monnikenheerschappij" op te ruijen.

Eindelijk schenen zij hun oogmerk bereikt te hebben. Gansche scharen volks liepen gewapend door de straten der stad en verzamelden zich langzamerhand op het ruime marktplein. Straus en Plunder stelden zich aan hun hoofd. En nu trok de menigte jubelend en tierend van het eene klooster naar het andere, liep de poorten open en ontsloot de cellen, zonder eenigen tegenstand te ontmoeten.

Alleen de gardiaan van het Franciskaner klooster had het gewaagd, om zich tegen de dolzinnige menigte te verzetten. Doch Braun en Plunder hadden hem aangepakt en in den zelfden kerker geworpen, waarin Johannes Hilten gestorven was.

Daar maakte eene beroerte een einde aan zijn leven. Want toen men hem den volgenden morgen spijs en drank wilde brengen, lag hij dood op den vochtigen grond neder, met de rozenkrans in de krampachtig zaâmgevouwene handen.

„En zuster Angelika? Zij was na verloop van eenige maanden uit den kerker bevrijd. Doch hare cel mogt zij alleen onder behoorlijk toezigt verlaten, terwijl zij onder de strenge boetedoeningen, die haar voortdurend opgelegd werden, als eene geknakte bloem verwelkte.

Ten laatste echter sloeg ook voor haar de ure der bevrijding.

Toen de poorten van het Nikolaiklooster bestormd werden en de nonnen onder luid gejammer naar alle zijden heen stoven, klopte Plunder tegen elke cel en riep Angelika's naam. Aan de laatste deur van den donkeren kruisgang klonk hem een zacht antwoord in 't oor. Aanstonds liet hij deze deur openbreken. Daar lag de bleeke zuster geknield voor het

beeld van haren gekruisigden Heer en bad. Zij ontstelde, toen de mannen den drempel harer cel overschreden, zonder nogtans van haar bidbankje op te rijzen.

Nu kondigde Hendrik Plunder haar aan, dat hare banden verbroken waren en rigtte haar zacht overeind. Geertruida echter wist niet wat zij hopen, of wat zij vreezen moest.

Daar drong eensklaps een grijsaard op krukken door de woeste menigte heen. Het was de oude koster Koenraad Luther. Hij wist wat er gebeurd was en maakte zich zeer bekommerd over het lot van zuster Angelika.

De woedende menigte, aan wie het niet onbekend was, dat hij een neef was van den Augustijner monnik van Wittenberg, krenkte hem geen haar. Integendeel verzekerde zij hem, dat hij voor niets behoefde te vreezen, en dat hem geen leed zou geschieden. En nu verzocht de koster, om zuster Angelika mede te nemen, 't geen men hem volgaarne toestond.

Geertruida volgde den door haar hooggeachten grijsaard. Plunder daarentegen ijlde naar de stad terug, om den burgemeester Hendrik Cotta mede te deelen, wat er met zijne zuster was voorgevallen.

Wat te Eisenach gebeurd was, gebeurde ook op andere plaatsen. Nog voor dat de boerenkrijg uitbrak, waren reeds vele kloosters vernield.

Nu begon ook Kurt von Beymmelberg, in wiens ziel nog altijd het beeld van Geertruida leefde, nieuwe hoop te voeden. Toen hij vernomen had, wat er te Eisenach geschied was, spoedde hij zich derwaarts. Hendrik Cotta ontving den vriend zijner jeugd met blijdschap in zijne woning. Angelika echter, die door haren broeder herhaalde malen verzocht was, onder zijn dak haar intrek te nemen, was teruggekeerd naar het Nikolaiklooster, waar de nonnen zich langzamerhand weder begonnen te verzamelen. Zij meende, dat de heilige verpligting op haar rustte, om aan de gelofte, die zij harer stervende moeder gedaan had, onverbrekelijk getrouw te blijven en den sluijer tot haren dood toe te dragen.

Kurt liet haar om een onderhoud verzoeken, doch zij weigerde dit, terwijl zij tot Hendrik Plunder, dien Kurt met dat verzoek naar het klooster gezonden had, zeide: „ik heb met het leven afgerekend. De jaren mijner jeugd liggen ach-

ter mij. En bijaldien ook al de veel geliefde vriend eene plaats in mijn hart zal blijven innemen, tot dat het breekt, zoo zijn het toch geene aardsche banden meer, die mij aan hem hechten, Ik zal hem ten allen tijde in mijne gebeden gedachtig zijn. Moge hij somwijlen ook mijner gedenken! Dit is mijne laatste groete aan hem."

Diepe weemoed vervulde de ziel van Kurt, toen hij deze boodschap ontving. Droevig gestemd verliet hij Eisenach. Op zijn eenzaam gelegen slot gingen de dagen langzaam voor hem voorbij, terwijl hij onophoudelijk op middelen zon, om den vurigen wensch zijns harten vervuld te zien.

Daar kwam het jaar 1525. Den vijfden Mei van dat jaar stierf zijn leenheer, de keurvorst Frederik de Wijze. Met een bloedend hart volgde Kurt zijn stoffelijk overschot naar de groeve der vertering. Spoedig daarna barstte de boerenkrijg uit. Kurt kon en wilde zich niet onttrekken aan de oproeping van zijnen nieuwen landsheer, Johan den Standvastige. Hij toog met hem ten strijde, mogelijk wel in de hoop, dat hij op het slagveld den heldendood sterven zou.

Toen echter de bloedige slag bij Frankenhausen het oproer gedempt had, vergezelde Kurt den zegepralenden vorst naar Eisenach, waar eene dolzinnige menigte, waaronder Straus en Plunder behoorden, tegen de kerken en kloosters der stad gewoed had. Zij werd met kracht aangevallen, en twaalf belhamels vonden op de markt onder beulshanden den dood. Straus en Plunder ontvingen ten gevolge van Kurt's voorspraak genade, maar zij moesten toch oogenblikkelijk de stad verlaten.

Ook het Nikolaiklooster was bestormd geworden. Geertruida had toen hare toevlugt tot haren broeder genomen, bij wien zij thans inwoonde.

Toen nu Kurt, voor wien zij zich niet langer verbergen kon, haar in het huis haars broeders ontmoette en aansprak, reikte zij hem vriendelijk de hand, en menigmaal waren zij nu in elkanders gezelschap. Met opzet evenwel vermeed zij het, met hem alleen te zijn; en als hij van zijne nog niet verflaauwde liefde tot haar spreken wilde, zag zij hem met zulk een weemoedigen glimlach, met zulk een smeekenden blik aan, dat de woorden op zijne lippen bestierven.

Intusschen kon Kurt niet besluiten om Eisenach vaarwel te zeggen. Daar in den boerenkrijg ook zijn slot verwoest was geworden, vestigde hij er zich met der woon, en vond weldra gelegenheid om het hoekhuis aan te koopen, waarin Luther als scholier eenen geruimen tijd had doorgebragt.

Daar verbreidde zich plotseling eene merkwaardige tijding door Eisenach. Martijn Luther, de Augustijner monnik — zoo luidde het nieuws — was den 13den Junij 1525 met Katharina van Bora, eene uit het klooster Nimptsch bij Grimma gevlugte non, in den echt getreden. Nu ging de star der hoop weder met nieuwen glans op in Kurt's gemoed. Zonder zich lang te beraden, reisde hij in stilte naar Wittenberg. Voor Luther wilde hij zijn hart uitstorten, hem wilde hij deelgenoot maken van den vurigen wensch zijner ziel.

Luther was niet weinig verheugd, toen de trouwe vriend zijner jeugd bij hem binnentrad. Hij bragt hem bij zijne lieve gade, en sprak, terwijl hij deze de hand drukte: „de engelen zullen over ons huwelijk juichen, maar de duivelen weenen. Ik heb door Gods zegen eene deugdzame en trouwe huisvrouw verkregen, die mij meer waard is dan het koningrijk Frankrijk en de gansche Venetiaansche republiek."

En als nu Kurt zijn hart voor hem uitstortte en zich beklaagde, dat Geertruida Cotta zich nog altijd door hare gelofte verbonden achtte, en standvastig weigerde hem hare hand te reiken, hoewel de oude liefde voor hem in haar hart nog niet gestorven was, toen stelde Luther hem een geschrift ter hand, dat kort geleden door hem vervaardigd was en waarin hij handelde over de redenen, waarom jonkvrouwen het klooster verlaten mogen, terwijl hij zijnen vriend beloofde, dat hij eerlang zelf te Eisenach komen zou, om de zaak voor hem in orde te brengen.

Kurt's blijdschap kende nu geene grenzen. Op de vleugelen der liefde keerde hij naar zijne woonplaats terug en trad met van vreugde stralende blikken voor Geertruida. Na haar de hartelijke groeten van Dr. Martijn overgebragt te hebben, gaf hij haar het boekske, dat hij van Luther gekregen had en wees haar met zijnen vinger de bladzijde aan, waarop het volgende te lezen stond: „daar geen dienst Gode

aangenaam kan zijn, die niet van harte gedaan wordt, zoo volgt daaruit, dat men geene gelofte behoeft te houden, die men niet gaarne aflegt. Daar nu eene kloostergelofte niet gewillig en met blijdschap gedaan wordt, neemt God haar ook niet aan, 't geen derhalve eene voldoende reden is, om het kloosterleven vaarwel te zeggen."

En nu vroeg Kurt, terwijl hij Geertruida's hand greep, die zij hem niet weigerde: „zoudt gij weder gaarne in uwe cel terugkeeren?"

Zij zweeg eene lange poos en sloeg hare oogen neder. Vervolgens fluisterde zij, als schaamde zij zich over die bekentenis: „neen, bij God, dat zou ik niet!"

Toen hij echter verder gaan en haar over zijne liefde onderhouden wilde, bad zij hem, om haar met haren Heiland en het boekske van Luther te rade te laten gaan. Kurt eerbiedigde haar besluit en drong op geene nadere verklaring aan. Intusschen legde hij nu nog meer dan anders bezoeken bij den burgemeester Cotta af.

Geertruida's oogen begonnen weder te verhelderen; het rood kleurde weder hare wangen; de scheidsmuur tusschen haar en de wereld opgerigt scheen van lieverlede te vallen.

Daar kwam Luther, gelijk hij beloofd had, naar Eisenach. De burgemeester, die hem aan de Nikolaipoort opwachtte, geleidde hem naar zijne woning.

Aanstonds vroeg hij naar zijn voormalig kamertje, doch dit was door zuster Angelika ingenomen. Daardoor echter liet hij zich niet verhinderen, om er binnen te treden.

De jonkvrouw ontving hem met blijdschap. En naauwelijks waren de eerste groeten gewisseld, of zij verzocht hem nogmaals, gelijk zij eens in het klooster gedaan had: „eerwaardige vader, heb de goedheid, mij de biecht af te nemen!"

En Luther nam haar de biecht af en wist al hare bekommeringen en twijfelingen voldoende voor haar op te lossen.

Nadat zij nog eene geruime poos te zamen gesproken hadden, geleidde hij de bedeesde jonkvrouw naar beneden, waar haar broeder, benevens Kurt, op den geliefden gast wachtten.

En met plegtigen ernst legde Luther thans de handen der minnenden in elkander en sprak diep geroerd: „wat God vereenigd heeft, dat zal de mensch niet scheiden. Het is het

grootste geschenk van God, eene vrome, vriendelijke, godvreezende, huiselijke echtgenoot te bezitten, met wie gij in vrede leeft, en aan wie gij al uw goed, ja uw ligchaam en leven durft toevertrouwen."

Daarop geleidde Luther den overgelukkigen Kurt naar zijne woning. Spoedig werd aldaar bruiloft gevierd. En toen de gasten aan satel zaten — waaronder men ook den eerwaardigen Johan Braun en den grijzen koster Koenraad Luther opmerkte — drongen eensklaps zachte toonen van de straat door tot het vertrek, waarin men gezeten was. Het waren de scholieren, die met het zingen langs de straat hun brood verdienden, en Luthers triumflied aanhieven: „een vaste burg is onze God!" En toen de toonen in de verte weggestorven waren, zeide Luther op plegtigen, indrukwekkenden toon: „niemand verachte toch deze knapen, die langs de woningen der burgerij al zingende hun brood bedelen. Ik zelf heb dit eenmaal ook gedaan."

Braun echter hief met jeugdige geestdrift zijn glas in de hoogte en riep: „al ware de wereld ook vol duivelen, zoo zullen wij nogtans het veld behouden!"

EEN DAG MET EEN GAATJE.

Oorspronkelijk verhaal

DOOR

S. DE B....

Karel D. was pas meerderjarig geworden en bekleedde in de maatschappij het, zoo al niet verhevene, dan toch alleszins achtenswaardige standpunt van notaris-klerk. Eerlang hoopte hij zijn kandidaats-examen af te leggen, en dan... ja, een kandidaat-notaris hoopt natuurlijk op eene benoeming, en — menigeen weet het bij ondervinding — hoop doet leven; maar voor menigeen ook heeft reeds dit spreekwoord gefaald: reeds menigeen, die niet gedropen was bij zijn examen als kandidaat, is vervolgens door zijne kleeren gedropen van het wachten en eindelijk als kandidaat afgedropen naar eene wereld, waar geene notariële akten meer gepasseerd behoeven te worden.

Doch Karel D. hoopte nog iets anders tevens. De hoop is een artikel, waaraan op *die* jaren nog geen gebrek is; en zijne hoop, behalve eene aanstelling als notaris, was... Maar neen, niet zoo plomp-uit alles zeggen wat ik weet: ik zal u liever laten hooren, wat er zoo al over hem gesproken werd ten huize van mijnheer Leedegart, niet door uitstekende bekwaamheid, maar bij de gratie Gods kommies aan een der ministeriële departementen en echtgenoot van eene vrouw zonder aanmatiging, die sinds de verheffing in stand, waartoe zij door haars mans bevordering gekomen was, toch geen toon aansloeg waarvoor hare opvoeding haar niet berekend had gemaakt: zij was eene vrouw die steeds zich zelve gelijk bleef, en die zich ten allen tijde *natuurlijk* gedroeg. Dit echtpaar had eene eenige dochter, die — dit zij ter eere van de ouders gezegd — inderdaad een wel-opgevoed meisje mogt heeten.

Eenige dagen geleden had Karel D. een bezoek ten huize van mijnheer Leedegart afgelegd; hij was er gekomen met het stellige voornemen om eindelijk lucht te geven aan een geheim, dat hem reeds zes weken lang als een loodzware last op het hart drukte, en dat hem reeds menig zegel had laten verschrijven, en... na er bijna twee uren gezeten te hebben, was hij weder heengegaan zonder van zijn geheim een woord gerept te hebben.

„Een *knappe* jongen!" zeide mevrouw, zoodra hij vertrokken was; „ik weet niet, maar ik heb iets vòòr hem......"

„Ja, een *krappe* jongen is hij," werd zij in de rede gevallen door haren man, die altijd jagt maakte op woordspelingen en gaarne voor geestig doorging, en die de bezoeken van Karel D. slechts noode zag, maar daaraan nog geen einde had durven maken, omdat hij bang was voor de oppositie van zijne wederhelft.

Zij hield zich of zij den zet niet merkte, en vervolgde:

„Ik vind hem zulk een net, verstandig, bescheiden en zacht jongmensch."

„Net, verstandig en bescheiden, dat wil ik u alles toegeven," hervatte de man; „maar of hij *zacht* is, dat betwijfel ik sterk; integendeel, ik houd het er voor, dat hij zoo *hard* is als het standbeeld van Willem den Zwijger, dat op het Plein staat."

„Foei, papa!" zeide het jonge meisje, de achttienjarige Lotje; en meteen kleurde een levendig blosje hare wangen, en zij ging de kamer uit.

Ha! hoor ik mijne lezers zeggen; nu weten wij het reeds: Karel komt daar om Lotje; en als hij om hare hand vraagt, zal zij geen neen zeggen.

Een oogenblikje, als ik u bidden mag, lezer! laten wij ons niet vergalopperen op het veld van gissingen; maar luisteren wij naar het gesprek, en zien wij dan verder wat er gebeurt.

„Dat hij geen fortuin heeft," hernam nu mevrouw met eenige warmte, „is nog geen reden om op hem te smalen. Notaris is in elk geval een stand in de maatschappij, die fatsoenlijk is en een ruim bestaan oplevert..."

„Dat is te zeggen, er zijn genoeg notarissen, die, als ze van hun notarisschap moesten leven, hun testament wel konden maken — dit in de eerste plaats; maar ten andere: hij *is* nog geen notaris."

„Neen, maar dat zal hij dan toch wel worden, denk ik."

„Ja, kandidaat; maar dat brengt hem niets in zijn zak; en de meesten blijven tegenwoordig zoo eeuwig lang kandidaat, dat zij wijzer deden als ze soldaat wierden — dat *daat* toch ook — en dan hadden ze ten minste de dubbele kans om op hun ouden dag gepensioneerd of om vóór dien tijd doodgeschoten te worden; maar kandidaat-notaris — och, arme! wat het naar is... Ik wenschte ten minste wel, dat hij zijne voeten nooit bij mij in huis had gezet; want..."

Hier zweeg mijnheer Leedegart; en zijne vrouw, die reeds gedroomd had van het geluk eenmaal de mama van een notaris en de groot-mama van de kindertjes van een notaris te zullen worden, was door dit korte gesprek eenigermate uit den hemel van al die schoone voorspiegelingen gerukt, en dien ten gevolge een weinigje geraakt, waarom zij dan ook min of meer stekelig aanmerkte:

„Ik ben blijde dat hij geen afstammeling is van kennissen van *mijne* ouders — van *mijne* kennissen hebt gij ten minste geen overlast, en *ik* heb hem niet in huis gehaald."

„Ik ook niet," hernam mijnheer; „en had ik vijf en twintig jaar geleden kunnen voorzien, dat de boterboer van mijne oude-lui nog een zoon ter wereld zou brengen... ik meen zijne derde vrouw natuurlijk... die notaris-klerk zou worden

en die mij, zoo lang na dato, met zijne visites zou komen vereeren, dan had ik mij toen wat minder familiaar met hem gemaakt."

„Kom, kom — aan anderen kunt gij zulke grootspraak opdisschen, maar niet aan mij. Ja, als wij de eerste vijf jaren van ons huwelijk droog brood hadden gegeten, dan hadden wij den ouden D. kunnen missen; maar ik geloof dat wij blij waren dat hij ons krediet gaf vijf jaren lang, ieder jaar op de belofte: zoodra ik verhoogd word zal ik beginnen te betalen. Toen was D. een beste man; en dat er lang na zijn dood nog een restantje in zijn kladboek stond, kan zijn zoon toch niet helpen; en dat die zoon dat restantje niet in het vergeetboek heeft willen laten, is hem ook niet kwalijk te nemen. En toen hij, eenmaal hier in de stad op kantoor, fatsoenlijk om zijn geld kwam, dat wij hem toen van tijd tot tijd eens gevraagd hebben op een kopje melk, was niet om zijn gezelschap, maar om te kunnen betalen met kleine paijementen — en dat hij, in weerwil van dat alles, altijd even fatsoenlijk is gebleven twee jaren lang, dat bewijst mij dat hij een goed hart heeft, dat hij nog niet verdorven is....."

„Maar, asjeblieft, ik had het hem immers best door zijn neus kunnen boren, zulk eene oude schuld!"

„Hij had beslag op uw traktement kunnen vragen, ja — zeg dat gij dààrvoor bang waart."

„Ba, bah! dat zou hij niet gedaan hebben. En in allen gevalle, dan had ik kunnen doen wat wel anderen gedaan hebben: ik had een goeden vriend in den arm kunnen nemen om beslag op mijn traktement aan te vragen, voor eene schuld die niet bestaat — zoo visschen er bij ons verscheidene krediteuren achter het net. Maar ik ben, Goddank! nog een eerlijk man, en dat hoop ik te blijven; en toen ik onlangs van adjunct tot kommies bevorderd ben, dat weet gij, toen heb ik hem, zoodra ik mijn traktement ontving, geheel afbetaald — wij hebben dus geene verpligting hoegenaamd meer aan hem, en.... hoe minder hij nu voortaan hier komt hoe liever: ziedaar, nu weet gij het!.... Wij hebben eene dochter, vrouw! en er zijn wel jongelui aan ons departement, die ik liever tot schoonzoon zou hebben. Er gaat niets boven een *vast* bestaan, met vooruitzigt op promotie: dat zeg ik

maar, en, al gaat het wat langzaam, knap of niet knap, er komt dan toch vroeg of laat bevordering, dat ziet gij aan mij. En welk een lotje: 's morgens nooit voor half elf naar het bureau; om twaalf ure naar huis om koffij te drinken; dan tegen een ure weer terug naar het bureau tot half vier... en daarmede is het daggeld verdiend.... of niet verdiend, dat doet er niet toe: maar wij krijgen het ten minste. Zie, als men geen geld van zich zelven heeft, dan vind ik dat vrij wat verkieslijker dan het lot van een notaris, die op den gaanden en komenden man moet wachten, en die...."

Hier maakte Lotje's terugkomst in de kamer een einde aan het gesprek; en naauwelijks had zij hare plaats weder ingenomen, of de bel der huisdeur ging klingelinkling, en een oogenblik later kwam de meid binnen: „Daar is mijnheer Stoffels, die vraagt of er geen belet is?"

„Ah, de neef van onzen referendaris!" zeide mijnheer, met een zekeren triomf zijne vrouw aanziende. „Laat mijnheer binnen komen!" vervolgde hij tegen de meid, en ging dadelijk zelf den nieuwen gast tot aan de kamerdeur te gemoet.

Blijkbaar was mijnheer Leedegart met dit bezoek verguld; en de jonge adjunct-kommies, die zijn best deed om zich ook in de oogen der moeder aangenaam voor te doen, was onuitputtelijk in oplettendheden jegens de dochter des huizes — om kort te gaan, toen hij heenging was het volstrekt geen raadsel meer, dat hij ernstige *vues* had op het meisje, en dat de oude heer, in geval van een formeel aanzoek, zijne vaderlijke toestemming niet zou weigeren.

En Lotje?.... Ja, een meisjes-hart — al is het het hart van het braafste meisje — is een ondoorgrondelijk raadsel! Even als tegen Karel D. was zij ook vriendelijk en minzaam tegen mijnheer Stoffels; ook zijn bezoek was een paar malen oorzaak van een blosje op hare koontjes, en.... toch wist zij voor zich zelve reeds, dat zij noch mevrouw Stoffels, noch mevrouw D. zou worden. Maar dàt was *haar* geheim!

Om nu terug te keeren tot Karel D. — Ja, sedert een paar maanden droomde hij werkelijk van een aanzoek om de hand der lieve Lotje. Om zich aannemelijker te maken, had hij zijn zilveren horologie verkocht en zich een gouden repetitie aangeschaft; uit de stille buurt, waar hij vroeger een zoogenaamd gemeubileerd (dat wil zeggen een niet ge-

heel en al naakt) achterkamertje bewoonde, was hij verhuisd naar een vrolijken stand midden in de stad, waar hij sedert ruim anderhalve maand twee goede kamers had, die goed gemeubileerd heetten, ofschoon de vloerkleeden er vrij verlept uitzagen; hij had zich een nieuw zwart pak laten maken; en toen Lotje eens op zekeren dag, terwijl er iemand voorbij ging met een bruin jasje aan, uit haren mond had laten vallen, dat die bruine fantazij-jasjes wel lief stonden, had hij dadelijk aan den kleermaker een bruin fantazij-jasje besteld — en nog meer extra-uitgaven had hij gemaakt, vooral aan handschoenen, aan de waschvrouw, enz., zonder juist de krachten van zijne kas te berekenen. Wie weet het niet: als men verliefd is, als men voor het eerst van zijn leven verliefd is, dan is men in staat tot allerlei dwaze dingen!

Het gouden horologie had hij dadelijk betaald; het zwarte pak was ook contant betaald; de eerste maand kamerhuur was ook betaald op den vervaldag: maar.... de bruine fantazij-jas stond nog te betalen; het verschot-briefje van boter, brood, kaas, suiker, koffij, thee, olie, enz. (en dat briefje bereikte elke acht dagen eene fabuleuze hoogte, want het was of de boter in zijne nieuwe woning wegsmolt in het vlootje, of de suiker wegvloog uit den pot, of de koffij en de thee verdween door tooverij, of de kaas verslonden werd door onzigtbare muizen, of de olie in die groote ballon-lamp verzonk, als in een put) het verschotbriefje, zeg ik, van de laatste acht dagen was nog onbetaald; de tweede maand kamerhuur stond eerstdaags te verschijnen; en nog ruim zeven weken moesten er verloopen eer hij weder een kwartaal salaris zou ontvangen.

In weerwil dat de liefde blind is, waren toch zijne oogen reeds tijdig opengegaan over dezen benarden toestand; en in zijnen nood had hij een brief geschreven om eenig geld te leen aan den eenigsten halven broeder dien hij in de wereld had, een eerzaam landbouwertje in het gehucht X., en aldaar assessor van den gemeente-raad. Gisteren reeds had hij het antwoord op dien brief verwacht, en het was niet gekomen; dat had hem den ganschen dag als een radeloos mensch gemaakt, hij had er des avonds niet van in slaap kunnen komen, en toen hij eindelijk tegen vier ure in den ochtendstond den slaap gevat had, was het slechts om allerbenau-

wendst te droomen: hij droomde van wild gedierte dat hem overal vervolgde; het bragt hem zóó in de klem, dat hij zich niet wist te keeren of te wenden; het angstzweet parelde hem op het voorhoofd; en in plaats van om zeven ure te bellen om zijn theewater, zoo als hij anders gewoon was, lag hij om acht ure nog in zijn bed, aan folteringen ter prooi, die in de werkelijkheid niet half zoo verschrikkelijk zijn als in den slaap.

Eindelijk werd hij wakker door een hard gebons op zijne slaapkamer-deur; en de dag, dien wij aan het hoofd dezes een dag met een gaatje noemden, nam voor hem eenen aanvang.

Dien naam geven wij er aan, niet omdat hij een gat in den dag had geslapen; want wij houden van juistheid en waarheid, en een gat is in elk geval geen gaatje; men kan wel zeggen „een zak met een gat"; maar „een dag met een gat" zou iets ongehoords zijn in onze taal, waarin helaas door de ambtelijke en onambtelijke taalbedervers onzer eeuw reeds genoeg ongehoords wordt opgedischt. Met ons opschrift hebben wij alleenlijk willen zeggen: een dag vol buitengewone lotgevallen en wederwaardigheden.

Er werd dan hard aan de deur van zijne slaapkamer gebonsd, en Karel D. sprong nog half slaapdronken zijn ledekant uit; hij wierp in zijne drift het voor zijn bed staande nachttafeltje ten onderste boven, hetgeen een zwaren slag gaf, en binnen in dat meubelstuk een jammerlijk gerinkinkel veroorzaakte.

Hij opende ontsteld de deur op eene kier, bleef er achter staan om niet gezien te worden in zijn nacht-kostuum, en hij hoorde de stem van de meid:

„Mijnheer, hier is een brief.... een dubbeltje, asjeblieft?"

Hij greep den brief door de kier van de deur heen, en zeide: „Laat de jufvrouw het maar verschieten!"

„De jufvrouw is niet thuis, mijnheer!"

„Verschiet gij het dan maar even."

„Ik heb geen klein geld, mijnheer!"

„Welnu, geef dan maar groot: de brievenbesteller zal het wel kunnen wisselen."

„Ik kan niet in mijne latafel, mijnheer! ik weet niet waar mijn sleutel is: geef u het maar, asjeblieft?"

De meid had blijkbaar het parool ontvangen om mijnheer zelf te laten betalen.

„Ik heb geen geld," zeide hij; „ik heb niets anders dan papier."

„Nu, mijnheer! dat is niets: de brievenbesteller zal toch wel een bankje of een muntje kunnen wisselen." En de meid lachte heimelijk.

„Wacht dan maar even," zeide Karel, „dat ik den sleutel van de secretaire zoek."

Met een kloppend hart en bevende vingeren scheurde hij den brief open, in de hoop daarin een bankje van *f* 40.— of vier muntjes van *f* 10.— te vinden; maar.... o schrik.... NIETS!

Inmiddels belde de brievenbesteller, wien het wachten verveelde, alsof er brand was; en de jufvrouw schreeuwde onder aan den trap:

„Kom, Betje! de man kan niet langer wachten."

„Ja, jufvrouw!" riep de meid, „ik wacht op geld."

„Kom," was de wederroep, „kom naar beneden!"

En een zucht, zwaar en dof als eene windvlaag in een schoorsteen, klonk uit Karel's borst, toen hij de meid den trap af hoorde vliegen.

En wat las hij nu?

De assessor van X. kon onmogelijk aan zijn halven broeder het gevraagde geld ter leen zenden, dáár hij tegenwoordig zeer weinig kontanten bezat; doch hij zond hem eene hartelijke vermaning om toch niet te hoog te vliegen, de tering naar de nering te zetten, en te zorgen dat hij rondkwam met hetgeen hij verdiende. Wijders de groetenis van des assessors vrouw en kinderen, waarbij hij ook de zijne voegde en zich teekende

Uw liefhebbende broeder,
J. D . . . .
assessor.

Karel had den moed niet om te bellen om zijn theewater; maar het duurde niet lang of het werd hem gebragt. En in weerwil dat men geen geloof mag hechten aan droomen, scheen thans voor hem toch zijn wilde-beesten-droom van dien nacht reeds in vervulling te zullen gaan. Het theewater werd hem boven gebragt door eene ware slang in de gedaante

van de jufvrouw des huizes; en zij had juist gehoest, ten teeken dat zij iets van aanbelang te zeggen had, toen er aan de deur werd getikt, en schier op het eigen oogenblik stond er een beér voor zijne oogen, in de gedaante van zijn kleerensmid.

Ach, lezer! als gij nooit, met een legen zak, tegenover een schuldeischer gestaan hebt, kunt gij u onmogelijk een idee vormen van de benaauwdheid waarin de arme Karel op dit moment verkeerde. Op zijn gelaat teekenden zich in eenige weinige sekonden al de kleuren van den regenboog. Het was hem een oogenblik te moede alsof hij met kleermaker en hospita, met de kamer en al wat er in was, ronddraaide en in een afgrond wegzonk; zijn hoofd duizelde; maar hij vond toch nog kracht genoeg om zich te vermannen, en zeide:

„Jufvrouw! ik heb nu even met mijn kleermaker te spreken; maar over tien minuten ben ik tot uwe dienst." En met meer levenstoon dan zij verdiende, opende hij de deur voor haar, en ... zij ging heen, maar meteen een blik op hem werpende, die zooveel voorspelde als: „Wacht maar, straks zal ik u wel spreken!"

De kleermaker zeide heel beleefd, dat dit nu reeds den vierden keer was dat hij om het geld van den bruinen fantazij-jas kwam; dat hij dien jas eigentlijk geleverd had à contant, dus dat hij nu niet langer konde wachten. En toen Karel, ofschoon in waarheid van plan om hem eerlijk te betalen, hem voor alsnog zocht te paaijen met goede beloften, liet de andere niet onduidelijk doorschemeren dat hij, als hij binnen vier en twintig uren geen geld had, genoodzaakt zou zijn zich om betaling aan te melden bij Karel's patroon, zoodat Karel D. hem eindelijk op hand en keel beloofde, dat hij hem nog heden vóór den avond zou komen voldoen.

De kleermaker had naauwelijks zijne hielen geligt of de jufvrouw des huizes was weder boven. In de eerste plaats vroeg zij om betaling van het verschotbriefje, want „het was nu al twee dagen over den tijd, en zij was nooit gewoon dat de heeren de eene week in de andere lieten loopen; hij moest haar dan ook niet vergen iets meer te verschieten voor dat het oude briefje betaald was."

Karel zeide haar dat hij op het moment geene klinkende

specie had, maar dat hij in den loop van den dag een papiertje zou wisselen, en dat hij haar heden middag als hij te huis kwam betalen zou.

„Zeer wel, mijnheer! als ik er dan maar vast op kan rekenen zal ik tot van avond geduld hebben. (Deze kwetsende aanmerking verduwde hij stilzwijgend). „Maar," vervolgde zij, „nu moet ik u tevens zeggen, dat u met den eersten van de volgende maand zal dienen te verhuizen."

„He! hoedat? waarom?" stamelde hij; want dit was een nieuwe slag, dien hij volstrekt niet voorzien had, en die, op een oogenblik nu hij waarschijnlijk niet bij magte zou zijn om op den dag te betalen, hem inderdaad eene ramp toescheen.

„Omdat ik in besprek sta met eene Oostersche familie (1), die er de kamers op de tweede verdieping bij willen huren; dus dan moet mijnheer boven ook verhuizen. Of, als dat niet doorgaat, heb ik een staten-generaal (2) die deze kamers huren wil; en, ziet u, dat zou een mensch doen al ware het louter voor den naam van zijn huis. Maar buitendien zijn zulke heeren verscheidene maanden van het jaar de stad uit, als de Kamer *vikansje* heeft, en van de meesten gaat de huur dan toch door: dus, dat is altijd verkieslijk; want van zoo iemand heeft men zeer weinig last."

En hier sprak zij de taal van haar hart. De meeste verhuursters van gemeubileerde kamers ontvangen gaarne een goeden huurprijs, maar overigens zouden zij er wel bij willen bedingen, dat de huurder zich onhoorbaar en onzigtbaar moet maken.

Karel maakte nog de tegenbedenking, dat het akkoord was geweest elkander eene maand vooraf te waarschuwen; doch op dit punt had de jufvrouw spitsvondige redeneringen in overvloed bij de hand, ten bewijze, dat zij in het gelijk en hij in het ongelijk was — om kort te gaan: als de maand uit was moest hij verhuizen, en daarmede verliet zij hem.

Nu wilde Karel, eer hij naar zijn kantoor ging, in der

---

(1) Dit wil zeggen: een Oostindisch ambtenaar met zijn gezin. Een der stokpaardjes van hen die in den Haag kamers verhuren.

(2) Ander stokpaardje, nog ruim zoo erg in zwang. De Hagenaars bedoelen hiermede een lid van de Tweede (of Eerste) Kamer.

haast iets nuttigen voor zijn ontbijt; doch boter was er niet en de suiker was ook op. Zijn theewater, dat al dien tijd had staan wachten, was van den kook; dus, thee of koffij zetten kon hij niet. Hij behielp zich dus met water en melk, sopte daarin een stuk brood en ging toen met een ei-vol gemoed de deur uit, peinzend en mijmerend wat hij doen kon om op eene eerlijke manier aan geld te komen.

Naauwelijks had hij zijne voeten op het kantoor, of een derde exemplaar kwam zijnen droom verwezentlijken: een buffel, in de gedaante van zijn patroon, die hem vrij scherp aan het verstand bragt, dat hij ruim een kwartier te laat kwam, dat dit in den laatsten tijd al meermalen gebeurd was, en als hij voortaan niet op zijn tijd kon komen, dat hij dan maar moest omzien naar eene andere betrekking.

En op dien man had Karel juist een oogenblik te voren zijne hoop gevestigd. „Als ik hem in eene goede luim vind," had hij gedacht, „zal ik hem, voor eens, vriendelijk verzoeken om een voorschot op mijn salaris: als het kwartaal uit is, heb ik honderd vijf en twintig gulden te goed; er zijn nu reeds vijf weken van om, dus kan hij mij zonder risico wel vijftig gulden uitbetalen, nu reeds; en wilde hij dat doen, dan zou ik in eens geholpen zijn."

Maar de patroon was dien ganschen dag in zulk een afschuwelijk humeur, dat Karel geen geluid durfde geven, tenzij wanneer hij antwoorden moest op de eene of andere barsche vraag. Hij besloot dus om na kantoortijd te zien of hij geld te leen konde krijgen op zijn horologie — waar en hoe echter wist hij niet. In de bank van leening? Neen, dat was ondoenlijk: als iemand hem daarin zag gaan, en dat kwam eens ter oore van mijnheer en mevrouw Leedegart en van Lotje ..... neen, neen, dat in geen geval! Bij een geldschieter dan? bij een woekeraar? Die zijn er in den Haag genoeg, dit wist hij; maar waar? wie?

Nog had hij het antwoord op die vragen niet gevonden, toen de kantoortijd afgeloopen was en hij naar huis kon gaan, echter niet zonder de ernstige aanmaning om morgen ochtend op zijn tijd te passen. Hij liep langs straat, het hoofd bedrukt neerhangend, zonder te zien wat er rondom hem gebeurde, totdat hij op eens tegen iets aanliep dat hij er van star-oogde. En wat was dat iets? een stilstaande

grutterskneeht in zijn werkpak, zoodat de arme Karel er uitzag als ware hij met meel bestrooid. Dit trok zijne gedachten een oogenblik af van zijne geld-ellende; en daar hij reeds verscheidene lagchende gezigten om zich heen ontwaarde, die stil bleven staan om hem aan te gapen, herinnerde hij zich nog in tijds, eer de menigte aangroeide, dat hij een paar goede beenen had en spoedde zich naar huis om, eer hij iets anders deed, zijne kleederen af te borstelen of andere aan te trekken.

Bij zijne tehuiskomst vond hij een brief met een sierlijk geschreven adres er op. Hij opende dien en ... hij werd doodsbleek, hield even de hand voor zijne oogen, en stortte toen bewusteloos neder op den grond.

De brief, die deze bezwijming veroorzaakte, was een eenvoudig gedrukt biljet van dezen inhoud:

Ter ondertrouw aangeteekend

W. J. van Kruiningen,
officier van gezondheid 2e klasse,
ridder van de militaire willemsorde,
en
Charlotta Engelina Leedegart.

Zoo zijn de jonge meisjes tegenwoordig. Vader en moeder hadden van die inclinatie, die reeds langer dan drie jaren duurde, niets geweten, totdat, daags nadat Karel D. het laatste bezoek ten huize van zijne aangebedene had gebragt, mijnheer van Kruiningen aan de ouders was komen vragen om hare hand. Daar het meisje, dat op hare ouders een zeer overwegenden invloed wist uit te oefenen, hare moeder slechts eenige minuten te voren in het geheim ingewijd, en verklaard had geen anderen man te verkiezen dan hem, was de ouderlijke toestemming zonder veel moeite verkregen. En daar het bataillon van mijnheer van Kruiningen naar eene andere provincie verlegd werd tegen den twintigsten van de volgende maand, en hij gaarne eerst wilde trouwen, was alles afgehandeld als met stoom.

Maar al deze bijzonderheden wist Karel niet. Toen hij eindelijk, na wel twintig minuten als levenloos op den grond gelegen te hebben, weder tot zijn bewustzijn kwam, schoten zijne oogen vol tranen, en slechts met moeite rigtte hij zich overeind.

Hij nam andermaal dat noodlottige papier in de hand, dat zoo eensklaps al zijne levenshoop had vernietigd, staarde op die letters met een onbeschrijfelijk weemoedig oog, en — zijn mond vertrok zich eindelijk tot een pijnlijk glimlachje ... of neen, een glimlach was het niet; wat het was weet ik zelf niet, maar het was eene uitdrukking die u, als gij den armen Karel op dat oogenblik gezien hadt, stellig met medelijden zou vervuld hebben. Met medelijden eerst, en vervolgens met angst; want toen die pijnlijke trek lang duurde, gaf die aan zijn geheele gelaat het voorkomen van iemand die krankzinnig wordt of het reeds is. Het was alsof zijne oogen hoe langer hoe grooter werden, of de oogappels dreigden uit te puilen, zoo wijd spalkten zijne oogleden zich open; en het biljet, dat hij nog altijd in de hand hield, werd eensklaps ineen gefrommeld tusschen de krampachtige zamendrukking zijner vingeren. Werktuigelijk ging hij zitten op eenen stoel, liet toen zijn aangezigt voorover zinken in zijne beide handen, terwijl hij de ellebogen liet rusten op zijne knieën, en zoo zat hij nog een geruimen tijd, bewegeloos.

Wat er in zijne ziel omging is onmogelijk te gissen. Maar toen hij eindelijk het hoofd weder oprigtte, was hij bleek, huiveringwekkend bleek en, naar het scheen, bedaard. Hij ontdeed zich van zijne bovenkleederen, trok andere aan, en ging toen de deur uit — niet om, als naar gewoonte, in eene restauratie te gaan eten; hij dacht niet om eten, hij zou niet hebben kunnen eten. Neen, hij begaf zich regelregt naar de woning van mijnheer Leedegart. De inderdaad ongerijmde hoop was in hem opgerezen, dat die gedrukte kennisgeving misschien slechts eene grap was, eene pots, hem gespeeld door den een of anderen op hem naijverigen mededinger. Maar aan de deur van mijnheer Leedegart ontving hij, op zijne vragen, van de dienstmaagd zoodanige inlichtingen, dat alle verdere twijfel onmogelijk was.

Wel verre van daardoor op nieuw aan heftige gemoedsbewegingen ter prooi te geraken, werd hij integendeel hoe langer hoe bedaarder. Alleenlijk kon hij, toen hij de stoep afging en de deur hoorde sluiten, een zwaren zucht niet onderdrukken; en op dien zucht liet hij half binnensmonds de woorden volgen: „Neen, eerst gezorgd dat niemand kunne zeggen, dat ik een mensch was zonder woord!"

Langzaam rigtte hij zijne schreden naar den horologiemaker, bij wien hij zijne gouden repetitie gekocht had; en deze, een eerlijk man en geen afzetter, nam het zonder veel loven en bieden van hem terug, voor slechts vijftien gulden minder dan hij er voor ontvangen had. Nu was zijn togt naar den kleermaker; hij betaalde de nota van den bruinen fantazij-jas, en hoorde niet hoe de naald-held thans onuitputtelijk was in verontschuldigingen over zijn dringen dien morgen, en hoe hij zich beleefdelijk aanbeval in mijnheers verdere gunst en recommandatie — want het gaat altijd vast: hoe grover maner, hoe lager kruiper! Maar Karel was reeds met zijne gedachten thuis, bij het verschotbriefje; en hij lette dan ook niet op hoe de kleermaker, toen hij hem de deur uitliet, boog als een knipmes en zooveel bokkesprongen van beleefdheid maakte, dat hij met zijn voorhoofd tegen den kant van de openstaande deur stiet en daarbij een buil opliep, die wel acht dagen naderhand nog zigtbaar was.

Te huis gekomen, verzocht Karel de jufvrouw boven, betaalde het briefje en de twee laatste dagen bovendien, en zeide toen, dat zij van dit oogenblik af niets meer voor hem behoefde te verschieten. O, wat was die jufvrouw nu suikerzoet! Zij hoopte toch niet, dat mijnheer boos was.... (O neen, volstrekt niet!).... en de meid was wel uit, maar toch, als mijnheer soms boodschappen gedaan wenschte te hebben, nu, zou zij wel zorgen dat die toch gedaan wierden.... (Op het oogenblik niet, jufvrouw! dank u).... zij hoopte niet dat zij mijnheer *ver*affronteren zou, maar als mijnheer van melk-chocolade hield, zou zij mijnheer van avond een lekkeren kop vol boven brengen.... (Dank u, jufvrouw! het is wel vriendelijk van u; maar ik ga zoo aanstonds uit).... nu, dan zal ik een lekkeren kop bewaren en warm houden tot uwé thuis komt!" En na nogmaals gevraagd te hebben of mijnheer ook op dit oogenblik soms iets noodig had, hetgeen hij met een nieuw bedankje beantwoordde, verliet zij hem.

En nu ging Karel uit — hij had nu volbragt wat hij volbrengen wilde, en eenmaal in de open lucht begon hij thans ruimer adem te halen; het werd hem te moede alsof hij van lieverlede bevrijd werd van een zwaren last, die hem had dreigen te overstelpen. Zijn tred was die van iemand, die

volstrekt niet gehaast is, die den tijd heeft, maar toch niet van iemand die loopt zonder doel. En het doel van Karel scheen te wezen om alleen te zijn, geheel alleen in de vrije natuur; althans hij liep in de rigting van het Bosch, dat schoone sieraad van het bevallige 's Gravenhage, dat in den laatsten tijd gevaar heeft geloopen door midden gesneden te worden door eene leelijke stoomwagenlijn, hetgeen echter gelukkig verhoed is door de wijsheid van hen, die de algemeene spoorwegkoorts nog niet geslagen heeft met dwaasheid.

Het was avond; donker was het onder die hooge statige boomen, eenzaam en indrukwekkend. En Karel liep daar alleen, geheel alleen met zijne gedachten. Ze zweefden rond tot in het verst verleden; ze voerden hem terug in de ouderlijke woning, hij zag zich zelven dartelen aan vaders hand, spelen op moeders schoot. O, die gedachte aan zijne moeder, hoe vervulde die hem thans met aandoening! Hij bleef onwillekeurig stilstaan om een paar groote tranen weg te wisschen die aan zijne oogleden hingen, en toen vervolgde hij zijnen weg, met sneller tred, als wilde hij die herinneringen uit zijne kinderjaren ontvlugten. En al spoedig namen zijne gedachten dan ook eenen anderen loop. Hij herdacht zijne aankomst in den Haag, zijn eerste bezoek ten huize van mijnheer Leedegart, en tooverschoon vertoonde zich nu aan zijnen geest het beeld van het aanminnige Lotje. Elke minuut, die hij in haar bijzijn had doorgebragt, herinnerde hij zich levendig; ieder woord, door haar gesproken, iederen blik dien hij had mogen opvangen van haar oog; hij zag haar voor zich met dat goedige lachje op hare lippen, zijne ziel verrukkend door hare innemende bekoorlijkheid. Hij herdacht dat eerste oogenblik van zijne ontluikende liefde, toen hij voor het eerst tot het zelfbesef was gekomen hoe onuitsprekelijk hij haar beminde, hij dacht aan den hemel op aarde, die zijn deel had kunnen zijn, als hij zulk een engel eens zijne gade had mogen noemen; maar op eens werd die begoocheling weggevaagd door een zwart, wanstaltig, afzigtelijk monster, dat zich in zijne verbeelding oprigtte tusschen hem en haar. Hij stond op dat oogenblik bij den Grooten Vijver, en het was juist of dat spooksel was opgerezen uit het water; het grijnsde hem aan met een paar oogen als twee luchtbollen zoo groot en gloeijend als twee fornuizen.

En toen het hem zoo eene wijl had aangestaard, opende het den breeden muil tot een honenden lach, en dat schelschaterend geluid, dat hem nu in de ooren klonk, maakte hem razend en woedend; en in den letterlijken zin des woords krankzinnig van wanhoop, sprong hij eensklaps paf in het water, om zoo een einde te maken aan al zijn ongeluk.

Arme zondaar! wat gaat gij doen? Gij, wiens leven tot hiertoe rein was van groote ondeugden, hoe kunt gij zòò de lessen van godsvrucht vergeten, die u van jongs af aan zijn ingeprent? Weet gij dan niet dat de zelfmoord de ergste misdaad is, die ooit een sterveling begaan kan — de verachtelijkste misdaad in de oogen der menschen, en de grootste misdaad in het oog van God? De zelfmoord is zòò verachtelijk in het oog van den wereldschen regter, dat alle beschaafde volken het zelfs beneden zich achten in hunne wetten eene straf te bedreigen tegen hem, die eene poging doet om zulk eene misdaad te begaan; en in de oogen van den hemelschen regter is de zelfmoord zòò verregaande slecht, dat het de grootste misdaad is welke men kan begaan. O Karel, Karel! smeek dus om vergiffenis, eer het te laat is, roep stervende ten hemel dat uwe ziel vervuld is van berouw.... één oogenblik opregt berouw is genoeg om u te redden van het eeuwige verderf.... haast, haast u, eer de misdaad onherroepelijk is volbragt!

Dat roepen wij toe aan allen, die rampzalig genoeg zòò verre God en zich zelven kunnen vergeten — en stellig was er op dat oogenblik een onzigtbare geest.... wie weet het, misschien wel de schim zijner moeder!.... die aldus tot Karel riep. En hij herkreeg zijn volle verstand; en het berouw, een gloeijend, verterend berouw, vervulde hem in hart en merg en nieren, terwijl hij daar op den bodem van den vijver nog een oogenblik worstelde met den dood, die op het punt stond om hem over te slingeren in de eeuwigheid. O, het moet een vreeselijke strijd zijn, die doodstrijd! het moet een ijselijk smachten zijn, dat smachten om nog te leven! Reeds half bedwelmd kwam Karel nog even boven water; „HELP!! HELP!!! klonk zijn zielverscheurende gil langs de boorden van den vijver, en weg zonk hij weder, weg in de diepte.

Maar — daar springt nog iemand in het water; pijlsnel verdwijnt hij — alles is doodstil — dat duurt eenige sekon-

den — daar breekt de waterspiegel weer — een mensch — hij zwemt met moeite naar den kant — hij bereikt dien, en met de uiterste inspanning brengt hij een drenkeling omhoog.... Een oogenblik later ligt Karel D. op den oever.... maar — is er nog leven in hem, of is hij dood?

Om dat te vernemen, waarde lezer! dien ik zelf eerst de noodige inlichtingen in te winnen; en mogt gij, na de lezing van deze bladzijden, eenig belang in de zaak stellen, dan deel ik u misschien later nog iets er van mede, onder het opschrift: „De Geredde en de Redder."

DE KRACHT DER LIEFDE.

Ernest had zijne studiën volbragt; hij was als proponent in het ouderlijke huis teruggekeerd; zijne moeder had hem in hare armen gesloten, zijn vader had zijne hand zegenend op des jongelings hoofd gelegd, en hun biddende zegen had hem nog eens tot het werk des Heeren gewijd. Spoediger dan hij het had durven hopen werd het vurig verlangen van zijn hart vervuld; hij was door den landheer van O. op het kleine, vriendelijke dorpje beroepen, en binnen kort zoude hij zijne gewigtige pligten aanvaarden, maar hij konde het oogenblik niet afwachten, dat hij tot den wijngaard des Heeren zoude intreden, en ging terstond om de plaats zijner bestemming te bezoeken. De predikant van het nabijgelegene D. voerde hem in zijne nieuwe woonplaats binnen; hij stelde hem voor aan kerkeraad, gemeenteleden en schoolmeester, en ook de jeugd, die hij weldra tot christenen moest vormen, werd bijeengeroepen om hunnen leeraar te begroeten. Ernest trad met een kloppend hart in de consistorie, want hij dacht aan het werk, dat hem daar beidde, en op dit oogenblik stond deszelfs gewigt hem nog ernstiger dan immer vóór oogen. Met warme belangstelling zag hij op de jeugdige gezigten, maar eene bittere teleurstelling overviel hem, toen hij die stompe, dierlijke gelaatstrekken, die doffe, levenlooze blikken aanschouwde; en toen hij met bevende stem hun eenige vragen voorleide, beving hem bij hunne verregaande onwetendheid, maar meer nog bij hunne ijskoude onverschilligheid, den angst, dat hij hier nimmer nut konde stichten. Zij gedroegen zich allen welvoegelijk, en schenen zonder te-

genzin aanwezig, maar in geen oog blonk belangstelling of een vonk slechts van hooger leven. Na een gebed, dat hij met moeite uitsprak, want ook zijn vuur scheen in die kille atmosfeer te verflaauwen, verliet hij stil en gedrukt het gebouw met zijnen vriend. Deze, die wel zag, wat er in hem omging, zweeg eene poos, en vroeg toen vriendelijk naar hetgeen hem zoo drukte.

„Ach," zeide Ernest, „al mijne kracht schijnt mij voor het oogenblik te begeven; ik brandde van verlangen om de jeugdige harten dier kinderen den Heer toe te voeren, en thans, thans is het mij, als of mijn werk altijd vruchteloos zal wezen. Ik weet, ik mag niet morren, als de Heer van mij slechts een onnutte dienstknecht wil maken, maar ach, om te denken, dat de woorden des eeuwigen levens op ijskoude, door onverschilligheid verstompte ooren zullen vallen, dat in plaats van hen te ontvlammen, zij mij zullen verkoelen en verstijven zoo als heden, ach, het is mij eene bittere gedachte." Zij hadden de pastorie bereikt, en waren door den tuin gewandeld, en waren nedergezeten onder eenen grooten kastanjeboom, waar aan hunne voeten de rivier vloeide, en ginds verre, groenende dreven zich uitstrekten. „Ik begrijp wat er in u omgaat," sprak eindelijk de oudere predikant, „maar ik geloof niet dat de ondervinding van zoo even u dus ter neder mag buigen." — „Ik weet het," zeide Ernst zuchtend, „ik moest meer geloof toonen en ook tegen hope blijven hopen." — „Neen, niet tegen hope, dat is juist wat ik bedoelde." — „Ja, God is almagtig," sprak Ernst, „ik weet het, maar toch..." — „Maar toch geeft u dit geen genoegzamen troost in dit oogenblik, daar gij niet weet, of Hij voor u wonderen zal willen werken; dat is te zeggen, harten bekeeren door anderen invloed, dan de gewone middelen, welke hij daartoe aanwendt. Gij vreest, dat Hij u hier zond zonder u die middelen te geven en dat dus niet uw werk, maar zijne ingrijpende hand alles bij gindsche kinderen zoude moeten doen." — „Alles misschien niet, maar toch zeker het meeste." — „In eenen zin alles, omdat Hij het is, die door u zal werken; God is de eerste oorzaak van elken zegen, van al het goede onder de menschen, maar Hij wll ons als zijne werktuigen, en niet bloot als zijne werktuigen, maar als zijne arbeiders gebruiken, en om te

kunnen arbeiden, moeten wij de krachten en de middelen in ons hebben om te kunnen slagen. Aan die krachten, aan die middelen meent gij, dat gij bij uwe kinderen zult te kort komen." — „Ik vrees ja!" — „En ik geloof het tegendeel, en ik geloof het niet alleen uit eigen ervaring, maar eene gebeurtenis, waarvan ik eenmaal getuige was, heeft mij voor altijd allen twijfel ontnomen. Ik had eenen vriend aan de akademie, die eenige jaren ouder was dan ik zelve; de omgang met hem had eigenlijk het eerst den lust tot het predikambt bij mij opgewekt; van zijne vroegste jeugd af had ééne gedachte zijne ziel vervuld; de wensch om in Gods dienst werkzaam te wezen, om de zielen zijner medemenschen uit hunnen doodslaap op te wekken, en hun te toonen welke hooge prijs voor hen was weggelegd. Nimmer zag ik zulken ijver, zulke innige liefde voor den naar Gods beeld geschapenen, maar zoo droevig verdoolden mensch. Hij kwam twee jaar vóór mij aan de akademie, maar niettegenstaande het verschil onzer jaren, ontving hij mij te Leiden met dezelfde hartelijke vriendschap, die hij mij vroeger betoond had, en ik heb aan zijnen omgang, in den vroegsten tijd mijns verblijfs aldaar, oneindig veel te danken. Doch het eerste jaar mijner studiën was nog niet verloopen, toen hij door een geweldigen hoest werd aangetast, en op raad der geneesheeren voor eene poos de studie moest verlaten en naar het ouderlijke huis terugkeeren. Hij zelf zag zijnen toestand nog niet als bedenkelijk in, en ik had te weinig ervaring om te vermoeden welk een verlies mij te wachten stond, toen ik aan de diligence afscheid van hem nam. Weldra schreef mijne moeder mij, dat zijne ziekte verergerde, en eindelijk dat er geene hoop op herstel meer bestond. Het was mij een donderslag, en ik leefde als in eenen droom, tot dat de weinige dagen, die nog voor de vacantie moesten verloopen, waren verstreken. Ik kwam tegen den avond op ons dorpje aan, en hoe blijde ik ook was mijne ouders en zusters weder te zien, ik kon het oogenblik naauwelijks afwachten, dat ik naar mijnen vriend mogt snellen. Ik vond hem in eenen leuningstoel bij het raam, bleek en vermagerd, maar met denzelfden vriendelijken glimlach, waarmede hij mij altijd plagt te begroeten, met dienzelfden liefdevollen, hemelschen blik. Ik drukte zijne hand, en kon niet spreken; hij zweeg ook,

en zoo zaten wij eene wijle; toen zeide hij: „Karel, ik had niet gedacht, zoo vroeg den hemel te zullen aanschouwen. Ik borst in snikken uit; ik konde mij niet inhouden; maar hij bleef bedaard en troostte mij met zooveel liefde, zooveel kracht des geloofs, dat ik eindelijk mijne tranen konde droogen, en slechts begeerig bleef luisteren naar de woorden, die van zijne lippen vloeiden. En aan zijne zijde bragt ik al de uren door, die ik niet noodzakelijk aan andere pligten moest wijden. Hij sprak mij dikwerf van zijne vorige, vurige begeerte, om in Gods dienst werkzaam te wezen; dat was de eenige strijd, dien hem zijne ziekte had gegeven; maar thans was hij ook daarin getroost; „ik zal toch zeker voor mijnen Heer mogen werken," zeide hij, „indien niet op aarde, dan in andere gewesten." Hij verminderde sterk; zijne diep bedroefde ouders waakten nacht en dag aan zijne sponde; ik, zijn vriend, was de eenige, die hun in deze taak mogt bijstaan. Hoe zwak hij ook was, hij had ons gaarne om zich; hij luisterde naar onze gesprekken, en toonde voor alles en allen eene warme belangstelling. Zoo gebeurde het op een avond, toen wij bij zijne legerstede zaten, dat een pachter zijnen vader over zaken kwam spreken. Zijn vader stond op, en ging in de verandah, waarvan de deur openstond, want het was een warme dag, en mijn vriend kon geene benaauwdheid verdragen. De boer verhaalde zijne zaken, en mevrouw M. wilde de deur digtmaken, doch mijn vriend wenkte haar van niet, en luisterde glimlagchend naar de zonderlinge spreekwijze en de eenvoudige uitdrukkingen van den braven pachter. Eindelijk vroeg deze den heer M. naar den toestand zijns zoons, en op het antwoord, dat het niet veel vooruit ging, zeide hij: „Ja mijnheer, God weet het 't best, maar anders zoude men zeggen, waarom neemt Hij zulk een kostelijk mensch, en laat eenen jongen zoo als onze Jan is, leven. Dat zeide ik nog straks aan mijne vrouw, toen hij weder eene domme streek had gemaakt." — „Is hij uw knecht?" vroeg de heer M. en nu kwam een lang verhaal, hoe Jan op de heide was geboren en getogen, hoe zijn vader kort na zijne geboorte was gestorven, en zijne moeder met hard werken den kost had verdiend, en Jan ganzen had moeten hoeden, en zelf eene gans was geworden. En hoe hij nu na zijns moeders dood bij

den boer was uitbesteed, en hoe diens vrouw medelijden met hem had gehad, en hem den catechismus had willen leeren, en hoe de boer een nieuwen pet aan den knecht had beloofd, als die hem leerde lezen, maar hoe Jan even dom en onverschillig bleef bij alle goedheid en verklaarde, dat hem geen boek en geen catechismus konden schelen, dat hij slechts eten en drinken noodig had, en dat altijd met ganzenhoeden kon verdienen. — „Arme jongen," zeide de heer M., en na den boer goeden avond gewenscht te hebben, kwam hij en zette zich weder bij het bed van mijnen vriend. Deze zag op naar zijn bedrukt gelaat, en zeide vriendelijk: „Ja papa, niet waar, God weet het best." — „Ja mijn kind," zeide de arme vader, en drukte de hand van zijnen zoon in de zijne, terwijl er een glimlach om zijne lippen kwam en tranen zijne oogen vulden. Dien nacht bleef ik waken; mijn vriend lag stil en ik dacht, dat hij sliep, toen hij op eenmaal de oogen opsloeg, en zeide: „Karel, gij moet hem bij mij brengen." — „Wie?" vroeg ik verwonderd. — „Dien jongen, dien armen, dommen, verwaarloosden jongen. O Karel, misschien wil God mij nog eenmaal op aarde gebruiken; misschien zal de goede tijding, toch nog in ééne ziel van mijne lippen vallen." Verrast wilde ik hem in het eerste oogenblik voorstellen, dat hij zijnen toestand zoude verergeren, maar ik gevoelde spoedig, dat wanneer de dood zoo zeker nabij is, één uur of één dag weinig verschil kunnen maken; en ik beloofde hem te zullen gaan. Den volgenden dag was het Zondag; toen ik op de hoeve kwam, was de jongen niet te huis, maar men beloofde hem onder de middagdienst te zullen zenden. Mijn vriend zat op in bed; zijne moeder had de kussens achter hem teregt gelegd, en hem daarop op mijn verzoek met mij alleen gelaten. Ik las hem voor uit de laatste kapittels van Johanne's Evangelie, toen Jan bij ons binnen kwam. De jongen stond verwonderd met de pet in de hand; mijn vriend wenkte mij, dat ik hem zoude zeggen op den stoel voor zijn bed plaats te nemen. Ik deed het. Dierlijker uiterlijk dan van den ongelukkigen knaap zag ik nimmer. Zijne kin en dikke bovenlippen sprongen onder den kleinen, platten neus naar voren; de oogen waren eenigzins schuins en klein en levenloos; zijn borstelig haar was kort afgeknipt, en de geheele uitdrukking van het gelaat

was zoo afgestompt, zoo weinig menschelijk, dat ik medelijdend naar mijnen vriend zag, die, dacht ik, zoo teleurgesteld moest wezen. Maar neen, zijn gelaat blonk letterlijk van liefde en medelijden, en o zijne stem klonk als die van eenen engel, toen hij zeide: „Jan, ik ben blijde, dat gij zoo spoedig komt, want anders ware ik misschien al gestorven, en ik wilde zoo gaarne met u spreken, vóór dat ik ga sterven." De jongen zeide niets, maar hij opende zijne kleine oogen wijd, en staarde met zonderlinge verbazing op dat bleeke gelaat, dat hem aanzag, zoo als nog nooit iemand hem had aangezien. „Jan," ging hij voort, „ik ben gelukkig, zeer gelukkig, en nu bedroeft het mij om te denken, dat gij ongelukkig zijt, want ik geloof niet, dat nog ooit iemand u gezegd heeft, zoo dat gij het begrijpen kondet, dat God u lief heeft. God heeft u en mij lief, Jan, die groote God, die alles gemaakt heeft wat wij om ons zien, den hemel, en de boomen, en de vogeltjes, en de kapelletjes. Die groote God, die zoo oneindig goed, zoo oneindig wijs, zoo heerlijk is. Hij heeft ons zoo lief, u en mij, dat Hij ons ook goed, ook wijs, ook heerlijk wil maken. Jan, ik ben zoo gelukkig, omdat ik dat alles heb geweten. En gij hebt het niet geweten, niet waar, arme Jan?" — Ik kan u niet zeggen, welk eene verandering er op dat stompe, levenlooze gelaat plaats vond terwijl mijn vriend sprak; hij werd bleek, er kwam plotseling eene uitdrukking in zijne oogen, als of er een lichtstraal in den donkeren nacht van zijn gemoed was geschoten, en hij drukte de beide handen voor het gelaat en begon bitter te weenen. Het was niet mogelijk meer met hem te spreken. Ik bragt hem de kamer uit, en zeide hem, dienzelfden avond terug te komen, terwijl mijn vriend vermoeid in zijne kussens zonk. De boer zeide mij naderhand, dat Jan bitterlijk weenend was te huis gekomen, en alleen in de schuur was gebleven en niets had willen gebruiken. Toen hij des avonds terug kwam, was hij bedaard, maar toen ik de uitdrukking van liefde en bewondering zag, waarmede hij mijnen vriend aanstaarde, toen wist ik, dat er eene verandering in zijn binnenste had plaats gegrepen, eene verandering, welke zich aan zijn gelaat mededeelde, waarvan de trekken wel geenen anderen vorm hadden gekregen, maar door eene geheel nieuwe uitdrukking

als het ware waren herschapen. Nu sprak mijn vriend hem nog meer van God; hij zeide hem, hoe God, wien wij niet konden zien, zoo lang wij ons aardsche ligchaam met ons omdroegen, iemand, eenen mensch, maar toch tevens Zijnen zoon, op aarde had gezonden, die goed en wijs en heilig was als Hij, hoe die op last van zijnen vader, met de menschen had gesproken en ze had onderwezen, en hoe die nu nog altijd de Middelaar was tusschen God en den mensch. De ouders van mijnen vriend waren deze keer tegenwoordig, en toen zijn vader zag hoe hij door het spreken werd uitgeput, bad hij hem dringend op te houden. „Ja papa," zeide hij met eenen hemelschen glimlach, „mijne taak is volbragt. „Jan, geef mij uwe hand; niet waar, nu weet gij, dat God u lief heeft, en toen de arme jongen hartstogtelijk ja riep, en zijne uitgeteerde hand met kussen bedekte, boog mijn vriend zich met moeite voorover, legde den arm om den hals van den heideknaap, kuste hem en zeide: „In den hemel wacht ik u, Jan." Dienzelfden nacht ging hij naar den hemel, maar zijne taak was inderdaad in het hart van den armen jongen volbragt; hij geloofde aan God, hij geloofde aan zich zelven, en hij werd een ander wezen, en op zijne beurt, geloof ik, dat, ofschoon hij een eenvoudig boerenknecht is gebleven, hij menig ander ten zegen heeft mogen verstrekken.

Ernest was diep ontroerd. Hij twijfelde niet meer aan den invloed des geloofs en der liefde, en toen hij kort daarna tot leeraar was gewijd, begon hij zijnen arbeid onder vertrouwend opzien tot God; en de stompe, koude gelaatstrekken konden hem niet meer verstijven en verkoelen, want hij geloofde, dat onder dezelve een onsterfelijke geest sluimerde, die door ééne vonk der liefde en des geloofs, die den Heiligen Geest in zijn gemoed had uitgestort, konde worden ontstoken, en hij arbeidde met lust en ijver, en God bekroonde Zijn werk met zijnen zegen.

EEN SLUIPMOORD OP STAATKUNDIG GEBIED.

(Uit de geschiedenis van de eerste helft der achttiende eeuw.)

De geschiedenis der vorstenhoven en staatskabinetten van

Europa, gedurende de drie laatste eeuwen — om van vroegere, die nog ruwer waren, niet te spreken — behelst een niet minder zwart register van euveldaden, dan dat hetwelk is vervat in de geschiedenis der Romeinsche keizers, na Augustus en van hunne opvolgers, gedurende de drie eerste eeuwen der christelijke jaartelling. Als men de jaarboeken van dat latere, door ons genoemde tijdvak doorbladert, staat men verbaasd en verontwaardigd over de verregaande gewetenloosheid van vele staats-ambtenaren, die, met de hoogste waardigheden en het onbeperkst gezag bekleed, òf zelfs zich niet ontzagen de snoodste gruwelen te begaan, òf tot het bedrijven daarvan anderen aanstookten en omkochten. Onder de talrijke personen van minderen rang, die als slagtoffers eener hof-intrigue of van staats-kabaal vielen, zijn er niet weinigen, die in het duister zijn weggeruimd en wier geschiedenis alzoo voor altijd geheim is gebleven. Doch er zijn ook anderen, wier noodlottig uiteinde, hetzij in den kerker of daar buiten, niet kon verborgen blijven, ofschoon de daders, die daaraan schuldig waren, zich tegen alle ontdekking in zekerheid wisten te stellen, en dus, hier op aarde, nooit aan het licht kwamen. Menig wanbedrijf evenwel, hoe heimelijk ook beraamd, liet toch somtijds sporen achter, die verhinderden, dat het begane feit ten minste niet onontdekt bleef, ofschoon de aanleggers en daders er van zich schuil konden houden en aan de verdiende straf wisten te ontkomen.

Een zoodanig voorval greep, in de eerste helft der vorige eeuw, in een bosch nabij Christiaanstädt in het tegenwoordig Pruissisch Pommeren plaats; het betreft den sluipmoord, dáár, met medeweten en op last van hooggeplaatste diplomaten, door twee officieren van rang, aan den majoor in Zweedsche dienst, Malcolm, vrijheer van Sinclair begaan. Door het onbegraven blijven liggen van het lijk des verslagenen, dat door een schaapherders-jongen werd gevonden, kwam de begane moord aan het licht. Ook de vermoedelijke daders daarvan werden genoemd, ofschoon deze zich van alle geregtelijke vervolging wisten te vrijwaren. Daar de moord vrij algemeen aan politieke oorzaken werd toegeschreven, maakte dit feit destijds in Duitschland veel gerucht en werd ook elders — vooral in Frankrijk en Zweden — niet zonder groote sensatie vernomen. Langen tijd echter bleef

de ware toedragt der zaak en wie daarvan de eigenlijke bewerkers waren, in een geheimzinnig duister gehuld; tot, na verloop van ruim eene halve eeuw, door geschiedvorschers daarop werd terug gekomen, ten gevolge van wier onderzoek in de archieven der diplomatie, eene en andere bijzonderheden daarvan, welke de tijdgenooten niet te weten gekomen waren, aan het licht werden gebragt. Maar die bijzonderheden waren zeer fragmentarisch en hadden weinigen zamenhang; weshalve zij voor de geschiedenis niet dat belang en die waarde hadden, welke zij bij meerdere volledigheid zouden bezeten hebben. In den jongsten tijd echter is over dat geheimzinnig feit en de roerselen die daartoe gedreven hebben, meerder licht opgegaan, door de openbaarmaking van een schriftelijk relaas daarvan, ten jare 1858, in het rijks-archief te Dresden gevonden, en door den Koninklijk-Saksischen kabinetsraad, Dr. Karl von Weber, in zijne *Mittheilungen* uit die rijke verzameling van historische documenten in druk opgenomen. Het is uit dit zijn werk, dat wij het gemelde historische relaas, als voor de kennis der geschiedenis van de Europesche diplomatie in de achttiende eeuw niet onbelangrijk, — en tot een staal tevens van den gebrekkigen stijl in diplomatieke stukken van dien tijd — hier vertaald willen overnemen.

In 1721 had Zweden den nadeeligen vrede van Nystadt met Rusland gesloten: daardoor was echter de oude tweespalt niet bijgelegd, maar dreigde bij de eerste gelegenheid, die zich zoude voordoen, weder uit te barsten. In Zweden zelf streed de volkspartij, die der *mutsen* genaamd, en welke in Russische soldij was, met de franschgezinde of adelpartij, die den naam van *hoeden* droeg, gelijk ook beiden zich door die hoofddeksels onderscheidden. De laatste partij knoopte uit dien hoofde onderhandelingen aan met de Porte, en gebruikte hiertoe hare bijzondere gezanten. Tot deze behoorde onder anderen de Zweedsche majoor Malcolm, vrijheer von Sinclair, een man, die zijne partij ijverig was toegedaan, en geene verre reizen of vermoeijenissen schroomde, om dit met de daad te bewijzen. De Saksische agent te Stokholm, Titschau, schreef in Augustus 1737 het volgende over hem aan den minister, graaf von Brühl: „Sinclair en de majoor Schulz zijn thans met eene geheime zending, welks doel

de Russische gezant echter te vergeefs heeft zoeken uit te vorschen, naar Konstantinopel gereisd; Sinclair, onder den naam van Zynkowsky op zijne reispas, over Frankrijk. De Russische gezant heeft door den kamerdienaar van graaf von Posse het portret van Sinclair, dat laatstgemelde graaf bezat, zien te krijgen, het door een schilder laten copiëren en naar zijn hof gezonden."

Het berigt nu, dat Sinclair over Frankrijk naar Konstantinopel was gereisd, was onjuist. Uit depêches van den Saksischen resident te Breslau, van 7 Julij 1738, vernemen wij veeleer, dat Sinclair in 1737 zich in Polen bevond; aldaar getracht had geheime verbindtenissen aan te knoopen en oproerige redevoeringen had gehouden. In het jaar 1738 was hij als medelid van het geheime comité op den Zweedschen rijksdag, waarop bijzonder politieke aangelegenheden behandeld werden, opgetreden en, zoo als diplomatische berigten melden, met depêches als geheim agent naar Rusland gegaan; Erichholz zoude als courier andere depêches naar Konstantinopel overbrengen, zoo als het gerucht ging over Marseille, maar de Saksische resident in Stokholm vermoedde, dat men dit gerucht juist verbreid had met het doel, om niet het ware van de zaak uit te brengen, even als men een jaar te voren het publiek in den waan had gebragt, dat Sinclair zijne reisroute over Polen had genomen. Sinclair had onder den naam van den koopman Inclosson, zoo als er in zijn pas stond, gereisd; en men geloofde, dat hij over Lemberg zijn weg zou nemen.

Volgens een later berigt was de in den pas vermelde naam door den Russischen gezant veranderd geworden, toen deze den waren naam ontdekt had; een nieuwe pas was door den Zweedschen minister, graaf Ronde, den 17 Julij eigenhandig afgegeven, en Sinclair was daarmede afgereisd, zonder dat iemand het doel zijner reize had kunnen te weten komen. De Russische gezant in Stokholm seide bij deze gelegenheid vertrouwelijk tot den Saksischen resident: „de koning van Polen zou zijn hof eene groote dienst doen, als hij Sinclair en den courier in Polen wilde laten opligten; men zou kunnen voorgeven, dat zij in handen der Heidukken gevallen waren, en men niet wist, wat er van hen geworden was; daardoor zoude men wel achter de onderhandelingen van Zweden met de Porte komen."

Deze insinuatie bleef zonder eenig gevolg, en nu wendde zich de Russische minister tot het Saksische hof. Baron von Keyserlingk schreef den 18 Augustus 1738 aan den graaf Brühl, dat Sinclair met de bekrachtiging van eene te Konstantinopel geslotene overeenkomst was afgezonden geworden; te Chotschin zoude hij de depêches tot verdere verzending naar Konstantinopel afgeven, maar zich in Polen ophouden, om, zoo als in het vorige jaar, het volk op te hitsen; hij verzocht te gelijker tijd, hem te doen opligten; dit zoude, naar de mededeelingen van den Russischen gezant, zelfs den koning van Zweden en diens ministers niet ongevallig zijn, daar deze niet bekend waren met de zending van Sinclair; men zou kunnen uitstrooijen, dat hij in handen van vagebonden of het gepeupel gevallen was.

Men weet echter niet naar waarheid te zeggen, of graaf Brühl overeenkomstig dit verlangen heeft gehandeld; doch wel, dat Sinclair zonder ongeval of eenig letsel te Lemberg aankwam, en zich van daar naar Konstantinopel had begeven.

Baron Keyserlingk hernieuwde echter zijne voorstellen ten jare 1739; den 16 Januarij van dat jaar schreef hij: „Sinclair was voornemens, van Konstantinopel over Chotschin en Lemberg terug te keeren; herhaalde malen schreef hij dat men hem op die reize zoude zien op te ligten. Den 9 Februarij 1739 schreef hij: „Sinclair was op zijne terugreize, bij de weduwe Woywodin Jablonouska, op hare goederen door eene ziekte aangetast geworden, en had zelfs de hulp van een geneesheer noodig gehad; de oude dame, moeder van de gravin Ossolenska, die zich met haren man, den voormaligen schatmeester der kroon, in Frankrijk bevond, zou de depêches waarschijnlijk wel naar Zweden weten over te maken en Sinclair een geleide door Polen medegeven; zóó zouden de belangrijke papieren die hij bij zich had, hun wel niet in handen vallen."

Ook op deze laatste mededeeling, die wij uit dezen tijd vinden opgeteekend, nam graaf von Brühl geenerlei maatregel om Sinclair gevangen te doen nemen. Deze had onderwijl zijne geheime zending te Konstantinopel volbragt. Aldaar woonde destijds een Fransch koopman, Jean André Couturier, geboortig uit Marseille, doch sedert zeven jaren in Konstantinopel gevestigd. Deze had in Stokholm handels-

verbindtenissen aangeknoopt, die eene reize derwaarts noodzakelijk maakten. De Zweedsche gezant te Konstantinopel, baron Höphen, en Carlion stelden hem Sinclair als geleider voor. Dit voorstel werd door Couturier aangenomen, waarop beiden den 15 April te paard van Konstantinopel afreisden, gevolgd door eenen dienaar en een goederenwagen. Zij bleven eenigen tijd te Adrianopel en kwamen toen over Chotchin te Stanislaw aan, waar de maarschalk van Polen, graaf Joseph Potocki, hun een pas gaf. Te Lublin verkochten zij hunne paarden, en de waard bragt hen naar het laatste poststation, waar zij extra post namen, en zoo den 15 Junij te Breslau kwamen. Sinclair zich alhier in zekerheid wanende, legde den naam Bielefeld von Zenchler af, onder welken naam hij tot dusverre gereisd had, en trad weder onder zijnen waren naam op. De reizigers namen in een klein logement in eene voorstad van Breslau hunnen intrek, en werden hier, als passagiers die door Polen reisden, onderzocht, maar daar hunne gezondheidspassen in orde waren, liet men hen ongemoeid. In Breslau kreeg Sinclair brieven en onder anderen het berigt, dat hij tot overste-luitenant bevorderd was geworden. Zijn knecht, die uit Breslau geboortig was, bleef hier terug. Sinclair zette met Couturier in eene postchais, den 16 Junij de reize voort, en kwam den 17 Junij in den voormiddag te Neustädtel aan, van waar hij verder naar Grünberg reisde.

Intusschen had de Russische resident te Warschau tijding gekregen, dat Sinclair, onder den naam van Bielefeld von Zenchler, door Polen was gereisd. De Rus wendde zich tot den Oostenrijkschen resident te Warschau, von Scharfenstein, met verzoek, van het opperambt te Breslau te requireren, Sinclair bij zijne doorreize gevangen te nemen. Dit bevel werd afgezonden, maar kwam eerst acht uren na Sinclairs afreize te Breslau aan. De Oostenrijksche gezant gaf ook aan twee Russische officieren, den kapitein von Kettler en den luitenant Lewitzki, die Sinclair reeds van uit Polen gevolgd hadden en hem naar Breslau zelfs nazetten, een pas, waarin werd aangeteekend, dat zij om gewigtige zaken naar Breslau reisden. Aan deze officieren gelukte het, te Breslau van het Oostenrijksche opperambt een open patent te verkrijgen, waarin het heet, dat deze officieren geregtigd

waren, den Zweedschen majoor Bielelefeld von Zenchler op te zoeken (daar men destijds nog niet wist, dat Sinclair in Breslau zijn waren naam weder aangenomen had) en hem voor den krijgsraad te brengen. — Overheden werden bevolen, hun bij te staan om Zenchler in verzekerde bewaring te doen brengen, — hem zijne brieven af te nemen, maar niet te openen, alsmede den met hem reizenden Johannes Andreas Guturre (zoo als zij Couturier noemden) in hechtenis te nemen.

Van dit document voorzien, vervolgden nu beide officieren met hunne dienaren het spoor van Sinclair. Toen zij in Neustädtel aankwamen, was de laatste reeds $2\frac{1}{2}$ uur geleden van daar afgereisd. Zoo snel mogelijk bestegen de zes vervolgers postpaarden en jaagden, door twee postiljons begeleid, den wagen, waarin Sinclair zich bevond, na. Kettler die zijn naam op den post aangaf, droeg een groene, Lewitzki een roode uniform, zijne bedienden droegen eene liverei van eene grijze kleur met roode opslagen. Allen, met uitzondering van slechts één, die gebroken duitsch sprak, onderhielden zich met elkander in deze taal. Op een kleinen afstand van Grünberg zagen zij, in de verte voor zich uit, de reiskoets van Sinclair, die langzaam voortging. Het was omstreeks een ure in den namiddag; de weg, langs welken men reed, was boschrijk en eenzaam. De beide postiljons werden vooruit gezonden, met bevel, den postiljon van Sinclair aan te houden. Dit geschiedde, en terstond sprongen de beide postrijders van hunne paarden, omringden den wagen, en kapitein von Kettler vraagde den reizigers, in het fransch, naar hunnen naam, en of Sinclair bij hen was. Deze maakte zich bekend, en hierop werd hem door Kettler aangezegd, dat hij bevel had, hem te arresteren. Sinclair moest voor de overmagt zwichten. De koets moest omkeeren en sloeg, op aanwijzing van Kettler, een zijweg in door 't woud, in de rigting naar Naumburg aan den Bober. De wapenen, die Sinclair en Couturier bij zich hadden, twee paar pistolen en een schuttersboog, werden hun, zoo als de laatste verzekert, ontnomen; maar zoo als wij zien zullen, behield Sinclair zijn degen. Een der beide postiljons werd naar Neustädtel terug gezonden, om van daar een renbode naar Breslau aan het opperambt te

zenden, met de tijding, „dat de officieren den man, dien zij zochten, gevonden hadden." Kettler en Lewitzki noodigden Sinclair en Couturier meermalen om uit te stijgen, spraken met Sinclair langen tijd alleen, en vraagden Couturier over de reis uit. Toen zij eenige mijlen hadden afgelegd, werden aan Sinclair de sleutels van zijn koffer afgevraagd, welke hij, na eenige weigering, en nadat zijn verzoek om zijne zaken in het naaste dorp te onderzoeken, was afgeslagen, overgaf. De postiljon van Sinclair moest in 't digtst van het woud den koffer ontpakken, en daar Kettler het kunstslot niet kon openen, sloot Sinclair dit zelf open, en bood aan, ook de daarin liggende brieven te toonen, waarop Kettler hernam, dat hij zelf de brieven wel vinden zou. Couturier moest zich gedurende de visitatie verwijderen; ook zijn koffer werd daarna in zijne tegenwoordigheid onderzocht. Terstond daarna werd alles weder ingepakt, en de rid werd voortgezet. Een half uur voor men te Naumburg aankwam, liet Kettler andermaal in het bosch nabij de stad ophouden, en zond een postiljon vooruit, naar het nabij gelegen Christiaanstädt om logies te bestellen. Gedurende dezen tijd onderhielden zich de officieren met Sinclair en Couturier op vriendelijke wijze, en niets deed den laatste den moordaanslag vermoeden, dien zijne geleiders zouden begaan. Bij den terugkeer van den postiljon was het avond geworden, en in het bosch duister. Sinclair vraagde den postiljon, of men goed logies kon krijgen en wat er wel voor den maaltijd voorhanden was, daar hij goeden eetlust had. Op het vernemen dat alles goed bezorgd was, betoonde hij zich bijzonder tevreden. Dit was omstreeks negen ure des avonds. De luitenant Lewitski verzocht Sinclair, met hem het bosch in te gaan. Men sloeg een zijpad in, en de bedienden der officieren volgden hen. Couturier, de beide postiljons en Kettler bleven bij den wagen terug. Over den verderen loop dien de zaak nam, geeft Couturier niet veel meer te kennen, slechts dit: „toen Sinclair omstreeks 30 schreden het woud was ingegaan, hoorde hij een verward gedruisch en daarna een schot; terwijl hij geloofde Sinclair de woorden: „Jezus mijn God!..." te hebben hooren uitroepen. Van schrik verloor hij alle bewustheid, en bevond zich, toen hij weder bij zich zelven kwam, in den wagen tusschen de officieren, die hij

om zijn leven en zijne vrijheid bad; zij stelden hem gerust, verklaarden, dat zij hem voor onschuldig hielden; maar Sinclair had zijn lot verdiend; zij zouden Couturier aan eene plaats brengen, waar hij in volkomene vrijheid zou gesteld worden; doch men beval hem, het stilzwijgen over het voorgevallene te bewaren. De beide postiljons hadden, zoo als zij later zeiden, ook het schot en den uitroep gehoord; de een zag iemand door het bosch gaan, en zij hoorden daarna nog eenige woorden in eene hun onbekende taal en vervolgens eenige slagen. De kapitein Kettler stond, naar hun zeggen, gedurende dat dit alles gebeurde, aan den wagen, zuchtte en wrong de handen; en toen een der postiljons het bosch wilde ingaan, om te zien wat er voorviel, weigerde Kettler hem dit met de woorden: „men handelt met den schurk naar verdienste en regt; hij heeft meermalen de galg verdiend.”

Het berigt, dat de andere postiljon ons mededeelt, wijkt in zooverre hiervan af, dat hij beweert, dat zij geen alarm hadden kunnen maken, daar men gedreigd had, hen nêer te schieten. In allen gevalle had Kettler hen tot zwijgen weten te brengen, en hun bevolen zich rustig te houden. Het middel, daartoe door hem aangewend, zal men gemakkelijk raden, als wij uit later onderzoek zien, dat de postiljons zich, na de vermoording van Sinclair, in 't bezit van een aantal dukaten bevonden. Maar nog andere getuigen dezer bloedige daad waren hierbij tegenwoordig geweest, zonder dat de moordenaars dit vermoed hadden. In het digtst van het woud lagen eenige lieden verstoken, die des nachts tabak wilden insmokkelen. Zij zagen nog andere personen het bosch ingaan; twee hunner vielen een derde aan, die zich met zijn degen verdedigde; naar 't schijnt moet alzoo Sinclair, toen hij werd aangevallen, zijn degen getrokken hebben. Een vierde, in roode uniform (Lewitzki) riep: „het beest maakt de beide lieden tot schande!” en vuurde daarbij een pistool op den aangevallene. Deze riep eenmaal luide, toen met eene zachte stem, „o Jezus!” en viel neder, waarop hij nog eenige steken en houwen kreeg, waarbij de man, in de roode uniform uitriep: „Steekt den hond dood! geeft hem nog een paar steken!” Een der lieden, van wie wij hier vroeger spraken, was op wacht, en wilde den

aangevallene te hulp komen; de anderen hielden hem echter uit vrees terug. De later verbreidde maar van Sinclairs dood, die van de zijde van Rusland uitging, bijzonder die van den Russischen gezant te Weenen, baron von Brakel, hield in, dat hij gepoogd had, zich met zijne pistool te verdedigen, en daarop zijne aanvallers genoodzaakt had, tot zelfverdediging op hem te schieten. Doch deze onwaarheid wordt door de berigten van de opgenoemde getuigen weêrsproken, alsmede door de verzekering van Couturier, die zegt, dat hun alle wapenen waren ontnomen geworden.

Nadat de bloedige daad in den korten tijd van weinige minuten volbragt was, keerden de moordenaars naar den wagen terug; en werden, volgens het berigt der postiljons, door Kettler gevraagd, of zij alles goed gevisiteerd hadden, hetgeen door hen bevestigd werd; terwijl zij de verzekering daarbij voegden, dat zij zelfs de schoenen hadden open gesneden, maar niets gevonden hadden. De officieren zetteden nu met hunne bedienden de reis voort, Couturier als gevangene met zich voerende. Des avonds tegen 10 ure, kwamen zij te Christiaanstädt aan, stegen bij het posthuis af, alwaar zij hunnen intrek namen, nuttigden hun besteld souper met allen smaak, en legden zich vervolgens eenige uren te slapen. Couturier werd in zijne kamer door twee dienaren bewaakt.

Den 18 Junij, nadat de postiljons te Neustadt rijkelijk beloond geworden waren, en daardoor, zoo als men hoopte, tot zwijgen gebragt, gingen de overige reizigers, des morgens ten twee ure, in twee rijtuigen naar Sorau, en van daar naar Dresden. Onderweg hield men nog eenmaal stil, om de papieren en andere zaken van den vermoorde te doorzoeken, alsmede die van Couturier, voor wien men de reisroute verborgen hield. Onder de papieren van Couturier vond men een turksch geschrift, waarover Kettler zich zeer verheugde; en zeide hij, dit voor geen 100000 thaler te willen kwijt zijn. De papieren en zaken van Couturier, die met die van Sinclair ingepakt waren, werden afzonderlijk op zijde gelegd; al wat Sinclair had toebehoord werd verdeeld. Kettler trok zelfs zijne kleederen aan. De som gelds, welke hij in goud bij zich had gehad,

moet zeer aanzienlijk geweest zijn, want in Fürstenau had hij bij zijne doorreize 8 dukaten willen wisselen, en toen men hem opmerkzaam maakte, dat er eenige te ligte onder waren, schudde hij wel eene Silezische maat vol dukaten op de tafel uit, met bijvoeging, dat onder deze toch wel genoeg wigtigen zouden zijn.

In de nabijheid van Dresden hield de wagen in 't woud stil. Kettler ging alleen de stad in, en keerde na een half uur terug. In een hôtel in de voorstad nam men zijn intrek, en in een bijzonder vertrek werd Couturier door vier dienaars bewaakt. De beide officieren begaven zich naar den Russischen gezant, baron von Keyserlingk; deelden hem den uitslag van alles mede en lieten aan hem over, wat er met den gevangene zoude gedaan worden. Keyserlingk wendde zich tot Brühl, met het verzoek den gevangene, zonder verder iets naders over diens persoon te berigten, op den Sonnenstein te doen in verzekering houden. Brühl willigde dezen wensch in, en zoo werd nu Couturier te middernacht door Kettler, Lewitzki en een der knechts, nadat men hem had gezegd, dat hij nog eenige uren verder zou moeten reizen, naar Perna begeleid, en aldaar den kommandant der vesting Sonnenstein, den generaal-majoor von Grumkow, overgegeven. — Kettler weigerde aan dezen laatste, die reeds de noodige instructiën van Dresden ontvangen had, zijnen naam te zeggen. — Wij zullen hier Couturier, die thans eenzaam op den Sonnenstein in gevangenis zat, verlaten en naar Naumburg aan den Bober terug keeren.

Aan niemand was daar nog iets van den moord ter oore gekomen. Eerst op den 23 Junij, dus zes dagen nadat de daad gepleegd was, had een schaapherdersjongen, die vooraan in het eikenbosch zijne kudde hoedde, vroeg in den morgen een man in het woud vinden liggen, dien hij voor beschonken aanzag en dus verder niet gadesloeg. Toen hij 's middags ten één ure weder in zijne nabijheid kwam en hem in dezelfde houding liggen zag, trad hij naderbij en zag toen dat het een lijk was. Hij deed in Naumburg aangifte van hetgeen hij gezien had, en op den 24 Junij werd het lijk geregtelijk geschouwd en van daar naar de stad gevoerd. Het lijk lag omtrent honderd schreden van den weg af,

met uitgestrekte armen en voorover op den grond; de vermoorde was gekleed in een rok van hollandsch laken met vergulde knoopen, vest en pantalon van lichtgrijs laken; aan den vinger van zijne linkerhand droeg hij een gouden ring als een trouwring, waarin stond: „*mein* ♡ *in Mir, theil ich mit Dir.*" In zijne zakken bevond zich eenig geld en een zakdoek met eene S gemerkt. Eenige schreden verder lag een hoed met drie houwen en een degen in drie stukken gebroken, die niet te zamen pasten. Het ligchaam was door een kogel aan den buik gewond, de rug was driemaal doorstoken en tweemaal was de toegebragte steek doorgegaan tot in de borst; de linkerhand was ook gewond en het hoofd met drie houwen doorkloofd. Ook was het lijk tot eene sterke ontbinding overgegaan, en werd in eene eenvoudige kist, op de plaats waar het gevonden was, ter aarde besteld. De met bloed bevlekte kleederen werden in het slot te Naumburg gebragt en aldaar in bewaring gehouden.

Het geheimhouden dezer bloedige daad was nu niet langer mogelijk; hoezeer men dit ook van zoovele kanten gewenscht had. Het vinden van het lijk kon niet verholen of in 't geheim gehuld blijven, maar verwekte veel opzien. De daarop volgende tijding van den vreeselijken moord, die op velerlei wijzen aan het publiek bekend werd, ging spoedig ook naar Dresden over. Ofschoon von Brühl in een schrijven aan den Saksischen resident te Stokholm beweert: „Wij weten niet, door wien Couturier bij den baron Keyserlingk gebragt is," zoo bekende hij evenwel van den beginne af, den zamenhang der inhechtenisneming van Couturier en den moord aan Sinclair begaan. Men vreesde in Dresden verwikkelingen met Frankrijk en Zweden, en men was zigtbaar in verlegenheid, wat men met Couturier zou aanvangen. De kommandant der vesting Sonnenstein, von Grumkow, schreef den 20 Junij 1739: de door twee hem onbekende personen gebragte arrestant, die niet dan fransch sprak, welke taal door niemand verstaan werd, was in een comfortabel vertrek gebragt en hoffelijk onthaald; doch men had zorg gedragen, dat hij met niemand had kunnen spreken en hem papier en pennen gegeven. Het geheime kabinet zond, op den 22 van die maand, den krijgsraad en geheimen kabinets-secretaris Hensel naar den Sonnenstein, om buiten

iemands bijzijn, Couturier in het verhoor te nemen. Laatstgemeldè, die nog niet wist waar hij zich bevond en slechts aanmerkte, dat hij ten laatste geloofde in de groote stad geweest te zijn, die hij van uit zijn vensters zag, gaf nu een omslagtig verhaal van hetgeen wij reeds hierboven vermeld hebben. Graaf Brühl deelde, reeds den volgenden dag, aan den Saksischen gezant te Petersburg, den geheimraad von Suhm, de gebeurtenis mede, en schreef daarenboven: „Nadat de zaak was afgedaan, zijn wij zoo veel wij zulks vermogten, den baron de Keyserlingk behulpzaam geweest, in het doen gevangen nemen van den franschen koopman, maar op voorwaarde dat, daar deze man geheel onschuldig en franschman van geboorte is, hij door het hof weder in vrijheid gesteld en met edelmoedigheid beloond zal worden."

De berigten uit Petersburg welke Suhm aanhaalt, luidden, zoo als zich verwachten laat, dat men zich aldaar schijnbaar verontwaardigd over die daad betoonde. De hertog van Koerland was over den moord van Sinclair zeer verslagen en ontsteld. Suhm schreef den 7 Julij 1739: „graaf Ostermann toonde in groote verlegenheid te zijn, over de ontsteltenis en de kwade gevolgen, die deze gruweldaad in de wereld zou na zich slepen. Hij zeide tot mij, dat hij niet begreep, wie dergelijke bevelen kon gegeven hebben; dat het in waarheid van veel belang was geweest, in het bezit van die papieren te komen, maar dat dit op deze wijze geschied was, keurde hij ernstig af, en hij wenschte van ganscher harte, dat Sinclair met zijne papieren nog te Stokholm zat. Het was de handelwijze van eenen eerlooze, en hij zeide: dat de officieren, die de schanddaad begaan hadden, verdienden geradbraakt te worden. Verder merkte hij aan: wij wenschen dat deze zaak zoo geheim mogelijk worde gehouden, en komt zij uit, zoo dienen wij alle schuld daarvan volstrekt van ons af te werpen; want er is geene andere partij te kiezen in deze ongelukkige affaire. Hij was zeer verlangend, te weten wat er van Kettler geworden was, en wenschte maar, hem voor eenigen tijd in veiligheid te weten."

Brühl geraakte nu herhaalde malen in onderhandeling, om Couturier zoo spoedig mogelijk in vrijheid te stellen. Deze verzocht eerst het antwoord af te wachten, dat uit Petersburg over de zaak zou inkomen. Dit werd ook in Saksen

goedgekeurd en aangenomen. Suhm meldde hierop den 23 Julij 1739 uit Petersburg: „graaf Ostermann wenschte, dat men Couturier nog eenmaal ondervragen zoude, over eenige punten alleen deze zaak betreffende, en die zouden doen zien, dat hij op eisch of aanzoek van den baron de Keyserlingk was gearresteerd geworden, ten einde door Couturier over den moord te worden ingelicht, gepleegd door lieden, die gezegd werden Russische officieren te zijn, waarvoor zij zich zelven ook hebben uitgegeven; en om te weten wie de ware moordenaars geweest zijn."

Dit verhoor volgde hierop; en nadat Couturier den geëischten eed gezworen had, werd hij op den 16 Augustus in vrijheid gesteld en voor den baron Keyserlingk gebragt, die hem zeer hoffelijk ontving en tot schadeloosstelling 500 thaler ter hand stelde. Brühl, die van Couturier schrijft: „Hij is een zeer aardig mensch en hij heeft zich zeer tevreden betoond over de beleefde behandeling, die men hem gedurende zijne gevangenneming bewezen heeft," — liet hem het groene gewelf en alle andere merkwaardigheden van Dresden zien, en eene reis naar Freiberg ter bezigtiging van de bergwerken doen. Daarop reisde Couturier met den graaf van Saksen naar Frankrijk en van daar later naar Stokholm.

Omtrent den moord aan Sinclair gepleegd, waren er intusschen krachtige en naauwkeurige maatregelen genomen om de zaak te onderzoeken. Ook door Frankrijk waren maatregelen genomen, om naauwkeurige inlichtingen dienaangaande te bekomen. De openbare nieuwsbladen hielden uitvoerige berigten in over den wreeden moord aan Sinclair gepleegd. De *Mercure historique et politique* hield het eerste berigt daarover in in Augustus 1739; het tweede openbare berigt was vervat in de *Hallische Zeitung* 1739, no. 85 en 88, en het derde, in de *Leipziger Zeitung* 1739, pag. 499. Maar toen de *Nieuwe Europa*, te Leipzig uitgegeven, eene recensie gaf, werd de uitgever van dit tijdschrift, Gleditzsch, ter verantwoording geroepen; en toen deze zich op den schrijver van het stuk, M. Schumann, beriep, die de stukken uit de voormelde tijdschriften overgenomen had, liet de geheime raad het bij deze verontschuldiging blijven, maar den heer Schumann aanzeggen: „dat hij voor het vervolg in zijn journaal meer behoedzaamheid moest in acht nemen."

Intusschen scheen het niet langer onvermijdelijk, een behoorlijk onderzoek naar den moord te doen. Er werd dus door den geheimen raad, op bevel van het Saksische kabinet, aan de hof- en justitieraden von Nimptsch en Dr. Vögel opgedragen, dit onderzoek te bewerkstelligen. Maar ziedaar eene nieuwe bedenking. Was de moord op Saksisch- of op Oostenrijksch-Silezisch grondgebied gepleegd geworden? Wie zou den twijfel daaromtrent opheffen? Saksen beweerde, in zooverre het zich liet aanzien, met regt: op Oostenrijksch-Silezisch grondgebied. Oostenrijk bleef volhouden: de misdaad was gepleegd op Saksisch grondgebied; en hieruit ontstond een wijdloopig verschil, waarmede beide staten zich zochten te dekken tegen Zweden, dat aandrong om spoed met de zaak te maken. Terwijl men anders, bij verschil van grensscheiding, om een el land met verbittering strijdt, en dikke verhandelingen schrijven zoude, wilde nu geen der beide staten het grondgebied in kwestie zich toeëigenen en het eigenlijk onderzoek beginnen. In Weenen was men tegenover Zweden bijzonder in verlegenheid over de handelwijze van het opperambt, dat aan de Russische officieren geen beambte medegegeven, maar wel integendeel bewilligd had in het bevel tot de gevangenneming van Sinclair, en daartoe dus had meêgewerkt. Gedurende dat de twist over de grensscheiding hangende was, kwam een Zweedsch fiskaal uit Weimar, Dr. Gröningh, naar Sorau, namens de erfgenamen van Sinclair, en in last hebbende, om informatiën in te winnen bij den graaf von Promnitz.

De fiskaal liet zich de plaats en het graf van den zoo ongelukkig omgekomen Sinclair aanwijzen, alsmede diens kleederen. Deze laatste gezien hebbende, riep hij zuchtend uit: „Ja, het is onze Sinclair!" Vooral de zakdoek met eene S gemerkt, moet de herkenning zijner kleedingstukken gemakkelijk gemaakt hebben. Den 28 November 1739 verscheen Dr. Gröningh andermaal bij den graaf van Promnitz, toonde hem een keizerlijk opper-ambts-schrijven en eene voor hem bijzonder opgestelde pas. Voor zijne afreize had hij echter in last bekomen, het ligchaam van den vermoorden Sinclair te laten opgraven, en de noodige toebereidselen tot het medenemen van het lijk naar Zweden te maken, daar de koning van Zweden hetzelve overeenkomstig des graven

stand in Straalsund wilde doen ter aarde bestellen. Den 29 November werd, vroeg in den morgen, in alle stilte en zonder verdere plegtigheid de kist, waarin het lijk begraven lag, in eene grootere van eikenhout geplaatst; welke laatste kist door Dr. Gröningh was medegenomen en met welke hij, zonder verder oponthoud zijne reis vervolgde.

De Saksische commissarissen begonnen nu de getuigen in verhoor te nemen. Tegelijkertijd belastte zich eene Oostenrijksche commissie, aan wie een Zweedsche commissaris was toegevoegd, met een dergelijk getuigenverhoor. In Stokholm had deze gebeurtenis groote verbittering bij het volk verwekt, inzonderheid tegen den Russischen gezant. De regering was zelfs genoodzaakt, op straffe des doods te verbieden, den Russischen gezant of zijne lieden eenig letsel aan te doen; en ook den militairen der bezetting werd bevolen, om over het gebeurde niet te spreken. De schilder, die aan den Russischen gezant het portret van Sinclair had weten te bezorgen, en de kamerdienaar die daarbij behulpzaam geweest was, werden in verzekerde bewaring genomen. Van de zijde van het Zweedsch ministerie schijnt men echter niet veel ernst in de zaak betoond te hebben; en, zoo als gezegd werd, scheen het maar al te waar, dat de uitslag der zaak van Sinclair ook aan het Zweedsch ministerie gansch niet onwelkom was, gelijk de Russische gezant in Dresden, baron von Keyserlingh, in Augustus 1738 aan graaf Brühl schreef. Zoo meldt ook de Saksische gezant Walter in Stokholm: „Men begint hier te gelooven, dat Sinclair zijn ongeluk door zijn smaden op Rusland zich zelf berokkend heeft; ook is er sprake, dat hij gedurende zijne gevangenschap voorheen in Rusland, aldaar eenen moord zou gepleegd hebben, en zich op deze wijze den haat zijner vijanden zou hebben op den hals gehaald; het onderzoek naar de zaak van het portret duurt nog altijd voort; graaf Gyllenberg berigt dienaangaande, dat indien de Russische gezant Bestucheff het portret aan zijn hof gezonden heeft, hij gehandeld heeft, zoo als een getrouw minister en eerlijk man moest, daar Sinclair den vrede met Rusland had zoeken te storen."

Geen wonder, dat onder zulke omstandigheden ook het onderzoek verder gestaakt werd. Sinclair's papieren kwamen later over de post in Stokholm, geadresseerd aan het *Kanzlei-*

collegie aan, zonder dat men wist wie die had afgezonden; zij waren in Hamburg door den keizerlijken brievenbesteller afgegeven geworden, met aangifte dat het paket uit Frankfort kwam. Onder de papieren vond men eene eigenhandige schuldbekentenis van den koning van Zweden, Karel den XII, van de door den sultan aan hem geleende gelden, benevens den laatsten kwijtbrief der terugbetaling, een handelsverdrag met de Porte, alsmede een aantal andere papieren van den Zweedschen gezant in Konstantinopel. De geschriften werden geopend, daarna weêr verzegeld en in het rijks-archief geborgen.

Over de verdere lotgevallen van de moordenaars van Sinclair zijn slechts weinige bepaalde berigten. Kettler, die een Silezisch edelman moet geweest zijn en vroeger in Breslau gestudeerd had, was door baron von Keyserlingh spoedig uit Dresden verwijderd geworden. De Saksische gezant in den Haag, generaal Debrose, vermeldt later, een der moordenaars, een Schot, met name Brodin en verwant aan den generaal Lacy, zich naar Rouaan zou begeven hebben en van daar naar Parijs, alwaar hij door den Zweedschen gezant ontdekt, op diens bevel in de bastille was gevangen gezet. Volgens berigten, door Debrose medegedeeld uit den Haag, zou Lewitzki, onder den naam van Notoff, naar Holland zijn gegaan; naar een ander zeggen zou hij met een meisje, met wie hij zich te Lemberg had verloofd, naar Petersburg gegaan zijn.

Tot dusver het door Dr. von Weber medegedeelde relaas. Wat er van het daarin verhaalde ook zij, zooveel blijkt ons ten overvloede, dat de moordenaars niet uit drift of hartstogt, maar als daartoe omgekochte huurlingen en dus in koelen bloede hun gruwelstuk bedreven. Zoo zij al de vervolging en straf van den wereldlijken regter wisten te ontkomen, zij zullen gewis, zoolang zij geleefd hebben, de straf van een hoogeren regter, in het omdragen van een folterend geweten, niet hebben kunnen ontgaan. Van hun lot in de toekomst der vergelding voegt het ons niet te spreken, daar wij niet weten, of zij berouwvol of onbekeerd de eeuwigheid, voor welke voor ons stervelingen een digt gordijn ten voorhangsel strekt, zijn ingegaan. Dat zij niet alleen de schuldigen waren, maar van hoogere hand tot hun misdrijf zijn aangezet, is uit de verhaalde gebeurtenis genoeg gebleken. Bovenal ook is daaruit te zien, hoe treurig het nog in de vorige

eeuw, in een deel van Europa met het beleid der regeringszaken gesteld was, waar dit was toevertrouwd aan staatslieden, die gewetenloos genoeg waren, om heimelijk de hand tot eenen sluipmoord te leenen, als middel tot bevordering van partij-belangen of van het despotisch gezag eener regerende dynastie. Nu moge het waar zijn, dat, zoo eens alle ongeregtigheden bekend werden, die ook in lateren tijd door ministers en andere hooggeplaatste ambtenaren jegens onderhoorigen en minderen in rang worden begaan, waarschijnlijk menig slagtoffer van hunne mishandeling, ja van zulk eene die aan zedelijken moord grenst, aan het licht zou komen; — men kan intusschen niet nalaten, den voortgang als gelukkig te beschouwen, die aan de meeste volken van Europa staatsinstellingen heeft bezorgd, waarbij de openbaarheid in de behandeling van regeringszaken en de vrijheid van drukpers als hoofdbeginselen zijn aangenomen; waardoor de persoonlijke veiligheid ten minste gewaarborgd is tegen zulke gruwzame aanslagen, als waarvan onder anderen de Zweedsche majoor, baron von Sinclair, in 1738 nog het slagtoffer geweest is.

In Duitschland heeft dit voorval tot eene dichterlijke behandeling aanleiding gegeven. Onze auteur, Dr. von Weber, noemt als vervaardiger daarvan zijn landgenoot K. Winter en vermeldt, dat diens dichterlijke beschrijving in een der vorige jaargangen van het Saksische constitutionele dagblad is geplaatst. Ons zijn die strophen niet bekend geworden; doch het is niet onwaarschijnlijk, dat het geheimzinnig waas, waarin langer dan honderd jaren die gebeurtenis voor het groote publiek is gehuld geweest, den dichter zal aangetrokken hebben om die stoffe in behandeling te nemen, waarbij hij ruimschoots gelegenheid zal gevonden hebben, om de duistere kronkelwegen, langs welke de diplomatie van dien tijd hare slagtoffers wist te bereiken en ten val te brengen, voor het tegenwoordig levend geslacht in het verdiende licht te stellen. (—R.)

EENE HERINNERING AAN GOETHE'S LAATSTE OOGENBLIKKEN.

In Weimar verhaalt men eene zeldzame gebeurtenis, die

bij Goethe's dood moet plaats gehad hebben. Deze gebeurtenis is nog zeer weinig bekend, hoewel er sedert dien tijd reeds negen-en-twintig jaren verloopen zijn; doch zij wordt ook van die personen uit Goethe's omgeving, die er getuigen van waren, zoo half en half, geheim gehouden, als vreesde men de ontheiliging der geheimzinnige zaak. Wij behooren tot dezulken die vermaak scheppen in geheimzinnige gebeurtenissen en ze ook gaarne weder vertellen en openbaar maken. Ook deze willen wij daarom uit het geheimzinnig duister aan het daglicht brengen.

Op den 15den Maart des jaars 1832, rolde een rijtuig door de Kegelpoort snel de stad Weimar in, het Slot voorbij en over de markt heen naar het zoogenaamde plein, dat nu het „Goethe-plein" heet. Een snijdende koude wind woei langs de straten en suisde door de kale takken van de, in de nabijheid van het Slot staande boomen. De meesten van de weinigen die het rijtuig tegenkwamen, groeteden den daarin zittenden ouden heer, die zich digt in zijn mantel gehuld had, met grooten eerbied en zagen met blijkbare verwondering den snel rollenden wagen na.

Bij dat huis, dat sedert dien eene bedevaarts-plaats is geworden voor vele duizenden, hield het rijtuig stil; een bediende kwam uit dat huis en opende het portier van den wagen, waaruit een heer steeg, wiens gestalte vrij lang en ongebogen was. Bezorgd zag hem de trouwe bediende in de veranderde gelaatstrekken en volgde hem den breeden, zacht hellenden trap op. Op de bovenste trede kwam den grijzen vorst der dichters — want hij was het — zijne schoondochter Ottilia tegen, beangst geworden door het ongewoon snelle rijden van den wagen. Op haar beangstigde vraag of hem een ongeval overkomen was, antwoordde Goethe vriendelijk, doch zonder de uitdrukking van een onaangenaam gevoel te kunnen verbergen: „O neen mijne beste! Het is buiten guur en onaangenaam, ik geloof dat ik mij op mijn wandelrid niet genoeg in acht heb genomen en daardoor eene kleine verkoudheid heb opgedaan. Ik verlang zeer naar mijn warm kamertje!"

Eene kleine verkoudheid! hoe onschuldig, hoe onbeduidend klinkt dat, en toch is het zoo dikwijls het kenmerk, dat de ijzige vinger des doods op het voorhoofd van het

bloeijende kind, van het schoone meisje, van den krachtigen gezonden man gedrukt heeft, ten teeken dat hij zich een offer heeft uitgekozen. De gure adem des winds die den beroemden man bij zijnen gewonen wandelrid op den 15den Maart des jaars 1832 zoo gevoelig getroffen had, werd hem tot een adem des doods. Goethe was in zijn drie-en-tachtigste levensjaar en bevond zich nog in het volle en onverzwakte bezit zijner geestvermogens. In onvermoeide werkzaamheid bragt hij het grootste gedeelte des dags door. De avonden sleet hij in den kring zijner familie en der hem bezoekende vrienden onder geestige gesprekken, voorlezingen en musikale oefeningen. Ook zijn ligchamelijk organisme scheen aan den knagenden, verwoestenden tijd een onverzettelijken weêrstand te bieden. Nog ongebogen, droeg en bewoog hij, vroeger een Apollo, nu een Jupiter, de hooge krachtige gestalte met eene waarlijk koninklijke houding.

Het scheen dus alsof de dood het niet waagde den krachtigen grijsaard te naderen; het scheen dat de dood eerst een voorwendsel noodig had om zijn regt, ook tegenover dezen sterveling, te doen gelden. Dat voorwendsel was nu gevonden; het was die ligte verkoudheid. Na een slapeloozen nacht liet Goethe zijn geneesheer Dr. Vogel roepen, wien hij een onbeperkt vertrouwen toedroeg en wien hij tevens, wegens zijne veelomvattende bekwaamheden, zeer hoog schatte en gaarne bij zich zag. De geneesheer kwam en zijn blik verried terstond, dat de geliefde lijder in een bedenkelijken toestand verkeerde. Het anders heldere oog was mat en flaauw, de gelaatstrekken waren strak en onbewegelijk, de zieke klaagde over eene pijnlijke zwaarte in hoofd en ledematen, daarbij had zich een toestand van hardhoorigheid gevoegd, zoodat Goethe slechts met moeite de tot hem gesprokene woorden verstond.

Het gerucht van Goethe's ziekte had zich spoedig in de stad verspreid. Het huis stond niet stil van hen, die naar den toestand des lijders kwamen vragen en hoewel in den loop des dags de ziekte-verschijnselen gunstiger waren, ging toch reeds op dezen dag het gerucht, dat Goethe op sterven lag — ja, dat hij reeds dood was.

Maar zoo gemakkelijk en spoedig gaf de krachtige natuur zich niet over aan den vijand, die haar wilde overweldigen.

Het hoofd werd weder vrij, de krachten keerden terug en ook de eetlust verbeterde. Met iederen dag kwam er meerdere beterschap; de zieke verheugde zich, zijne gewone bezigheden weder spoedig, ja reeds op den volgenden dag te kunnen hervatten. Doch de vreugde was helaas kort; reeds in den daarop volgenden nacht, van 19 op 20 Maart, brak de ziekte met vernieuwde kracht weder uit, de zieke kreeg eene hevige benaauwdheid op de borst en verwisselde van nu af slechts zijne legerstede met den daarnaast geplaatsten armstoel. De door den geneesheer toegediende middelen bragten wel is waar eenige verligting aan, maar zij waren niet in staat, om de duidelijk op zijn hoofd liggende hand des doods te verwijderen. Het laatste uur van het lange en rijke leven — zoo lang en rijk tegelijk, als het aan weinige stervelingen te beurt valt — naderde met zigtbare en rassche schreden. Zacht rustend, zat de zieke in zijn' gemakkelijken leuningstoel, dien hij niet weêr levend verliet. Op den middag van den 21sten Maart vertoonden er zich bij hem tusschenbeide zinsverbijstering en een weinig ijlen, afgewisseld met het volle bewustzijn en het herkennen van de hem omgevende personen. Deze waren behalve Dr. Vogel, Goethe's schoondochter, zijne drie neven Walther, Wolfgang en Alma, zijn copy-ist John en de bediende. Aan alle andere vrienden en bekenden van den zieke werd de toegang, op last van den geneesheer, ontzegd.

Vóór Goethe's huis stonden eenige groepen van angstig wachtende menschen, die ieder oogenblik de doodstijding vreesden te zullen hooren; vrienden van nabij en verre, verdrongen zich om naar den toestand des lijders te vernemen; terwijl het slechts zeer weinigen vergund was, zijne studeerkamer te betreden, die onmiddelijk aan de slaapkamer grensde, waar de stervende zich bevond.

Het was op den 22sten des voormiddags ten tien ure, ongeveer twee uren vóór Goethe's dood, dat er voor het huis een rijtuig stil hield waaruit eene dame steeg. Met haastige schreden liep zij het huis binnen en vroeg met bevende stem aan den haar tegenkomenden bediende: „Leeft mijnheer von Goethe nog?" Het was de gravin V., eene hartstogtelijke vereerderes van Goethe en door dezen, wegens haar erstand, hare bevalligheid en schoonheid zeer

gaarne gezien. Met beklemd hart liep zij den trap op. Plotseling bleef zij staan, luisterde en wendde zich vervolgens tot den bediende. „Wat is dat?" vroeg zij verbaasd. „Muziek hier in huis? Mijn hemel, heden muziek in dit huis?" — Ook de bediende stond te luisteren, werd bleek en sidderde. Hij kon der gravin slechts door een stom schouderophalen antwoorden. Deze snelde door de haar bekende gangen naar het achterhuis in Goethe's studeerkamer, waar zij als eene bevoorregte vrijen toegang had. Goethe's echtgenoot trad naar haar toe, en beide vrouwen vielen elkander weenend in de armen. „Maar ik bid u mijn waardste," zeide de gravin V., nadat zij de mededeeling over den toestand des stervenden had ontvangen, „ik bid u, wat is dat voor muziek die mij tegenklonk, toen ik uw huis binnen trad? Ik meende mijne ooren niet te mogen vertrouwen."

„Gij hebt het dus óók gehoord?" voerde haar de vrouw des huizes te gemoet, terwijl eene siddering over hare leden ging. „Onverklaarbaar! Sedert het aanbreken van dezen dag, klinken deze wonderbare toonen ons van tijd tot tijd in het oor, hetgeen ons niet weinig angst aanjaagt." En in dit oogenblik klonk weder als uit eene andere wereld een zacht lang aangehouden accoord, dat even zacht weder weg smolt. „Hebt gij het gehoord genadige vrouw?" vroeg de trouwe John met zachte stem, uit de ziekenkamer in de naar de studeerkamer leidende deur tredende.

„Ik meen zeer duidelijk gehoord te hebben, dat het geluid digt voor de vensters in den tuin ontstond."

„O neen!" antwoordde de gravin V., „het was zonder twijfel buiten op het corridor."

Men opende de vensters der op den tuin uitzigt hebbende studeerkamer en zag zoekend rond. De wind speelde zacht met de bladerlooze takken der boomen en struiken; van verre hoorde men een door de straten rollend rijtuig, maar er was niets te ontdekken, wat de geheimzinnige muziek verklaren kon. De vrouwen gingen naar het corridor, doch ook hier hetzelfde resultaat. En terwijl zij nog zochten, klonken in harmonische opvolging weder twee, drie accoorden, en wel, gelijk zij meenden, uit de studeerkamer.

„Ik geloof mij niet te bedriegen, het is een ver-afzijnd vierstemmig gezang, waarvan enkele toonen tot hier door-

dringen," zeide de gravin met hare vriendin weder in de kamer gaande.

„Mij schenen de toonen, als afkomstig van het aanslaan eener piano in de nabijheid," meende de vrouw des huizes.

„Ik meende dit zóó duidelijk te vernemen, dat ik heden morgen naar de buren gezonden heb en vragen liet, dat men, met het oog op den stervende, het pianospel zou staken, maar van allen ontving ik de verzekering, dat men zeer goed wist, dat Goethe ziek was en dat men te veel deel nam in zijne ziekte, dan dat het in iemand op zou komen, om eene gewenschte rust, door muziek te storen. Hóor! al weder!"

Zacht, maar schijnbaar zeer nabij, klonk andermaal de geheimzinnige muziek, den eene als een verre orgeltoon, den andere als eene vocaal-muziek, den derde als piano-spel. Twee van Goethe's vrienden, die naar zijn' toestand kwamen vragen, stonden juist in het voorhuis en zeiden verwonderd tot elkander: „Waren dat niet de toonen eener harmonica?"

„Ik geloof het stellig," zeide de eene, „vermoedelijk ergens in de nabijheid!"

„Maar het scheen mij toe," hernam de andere, „dat het bepaald hier in huis was!"

Zoo werd dan deze onverklaarbare muziek, tot kort voor Goethe's dood door verscheidene personen duidelijk gehoord met dan eens langere, dan weder kortere tusschenposen, dan hier, dan daar, maar naar allen schijn, altijd in het huis, of digt daarbij. Alle nasporingen om den oorsprong te ontdekken bleven vruchteloos.

De gravin V. had het huis weder verlaten; Ottilia zat naast den stervende, die hare hand in de zijne gevat hield. De lijder zag er schijnbaar rustig uit en geene pijnlijke trekken waren er thans op zijn gelaat te zien, maar eenige vlugtige phantasiën lieten duidelijk blijken, dat het heerlijke orgaan achter dat breed en hooggewelfd voorhoofd ophield, zijne geregelde functie uit te oefenen. „Waarom laat gij Schiller's brieven daar liggen? doe ze toch weg!" zeide Goethe, de groote helderbruine oogen, wier schitterende glans bijna geheel verdoofd was, op een paar op den grond liggende vellen papier vestigende. „Hoe schoon, hoe schoon!" ging hij met zachte stem voort. „Dat lieve vrouwenkopje met zwarte lok-

ken omgeven!" Al zachter en zachter werd zijne stem, die nog kort te voren tot aller vreugde, die zoo gelukkig waren hem te hooren, zoo helder klonk. Met den wijsvinger der regterhand schreef hij letters in de lucht, eerst hoog, en toen ook de spieren van zijnen arm hare dienst begonnen te weigeren op het over zijne knie gespreide dek.

Nog eens en wel voor de laatste maal werd de stem des stervenden helder; „*Licht! meer licht!*" waren de laatste, allergewigtigste woorden die over zijne lippen kwamen; zacht, naauwelijks merkbaar voor de omstanders, sluimerde hij daarop in om niet weder te ontwaken, en wel op hetzelfde uur des dags waarin hij geboren was, het uur waarop zijn gesternte het hoogste toppunt bereikt had.

Wij zouden hier gevoegelijk afscheid kunnen nemen van den lezer, het aan ieder overlatende, wat hij van die zonderlinge muziek wil denken. Doch daarmede zouden wij slechts de eene helft van dit opstel ten einde hebben gebragt, terwijl wij ons hadden voorgenomen, eene nog weinig bekende geheimzinnige zaak, die niet zonder belang is, aan onze lezers mede te deelen en tevens zooveel mogelijk die wonderbare muziek te verklaren.

Velen zal het welligt niet onbelangrijk zijn bij deze gelegenheid te vernemen, dat in Goethe's huis, zoolang de familie Goethe nog daarin woonde, een geheimzinnig wezen zijn spel speelde. Deze Geest had echter de eigendommelijkheid, dat hij niet gelijk andere Geesten, des nachts, maar juist op den klaren dag zich vertoonde of van zijne tegenwoordigheid liet blijken en dat niet alleen in het huis dat Goethe in de stad bewoonde, maar ook in zijn bekend buitenverblijf even buiten de stad. In het laatste bevond Goethe zich op een zondagvoormiddag in den zomer des jaars 1824. Het sloeg juist twaalf uur in de stad en het was vrij warm, toen Goethe de deur uitging, met voornemen om naar de stad te gaan. Vóór de huisdeur bevond zich een klein bestraat plein. Tot zijne verbazing vond Goethe hier een hem geheel vreemd meisje, dat ijverig bezig was met een bezem in de hand. „Welzoo mijn kind, waar komt gij van daan?" sprak Goethe haar aan. Het meisje ging echter voort met het vegen der straat, zonder hem aan te zien of hem een antwoord te geven. „Nu dat is toch vreemd," sprak Goethe,

„antwoord mij, wie zijt gij toch?" Maar het meisje antwoordde niet en bleef ijverig werken, en terwijl Goethe haar verwonderd stond aan te staren, werd hare gedaante plotseling onduidelijk en nevelachtig en loste zich geheel in de stralen der zon op. Deze merkwaardige Geest speelde ook de rol van klopgeest en dat nog wel op een tijd, toen de klopgeesten van beroep nog lang niet waren *uitgevonden*. Niet zelden begon hij te kloppen en te stooten, even als een houthakker die een stuk hout klooft, en deze kunst oefende hij het liefst uit in een stal, die zich juist onder Goethe's studeerkamer bevond. Zond Goethe dan iemand naar beneden, om onderzoek te doen naar de oorzaak van het hem storende geraas, dan was er niets te hooren of te zien. Naauwelijks was men echter weder naar boven gekomen of de klopgeest begon op nieuw zijn nietswaardig werk. Het zijn toch zonderlinge, spotzieke wezens die Geesten!!

Het is bekend dat Goethe eene groote aantrekkelijkheid bezat voor het wonderbare en geheimzinnige, dat aan iedere levendige phantasie eene aangename opwekking geeft. Deze geneigdheid bragt er den edelen man niet zelden toe, om in eene vrolijke luim het een of het ander met een' geheimzinnigen sluijer te omhullen. Zóó zal het zich ook wel toegedragen hebben met die geschiedenis van zijn' beschermgeest!

Maar gesteld ook, dat wij de wezenlijke persoonlijkheid van den klopgeest in Goethe's huis niet in twijfel trekken, zoo kunnen wij toch niet wel aannemen, dat deze Geest, wiens werkzaamheid zich alleen op kloppen en stooten, ja ook op straatvegen scheen te bepalen, plotseling musikaal geworden was en die hemelsche toonen had voortgebragt.

Is het misschien ook aan te nemen, dat in die oogenblikken, waarin een zoo magtige Geest als die van Goethe op het punt is, om uit het aardsche leven te scheiden, terwijl hij nog half aan deze en reeds half aan gene wereld behoort, dat in zulke oogenblikken een overgang van het bovenaardsche plaats kan vinden, en dat dit overgrijpen van het bovenaardsche zich aan ons gehoor in den vorm van toonen, die met de muziek der spheren verwand of identisch zijn, voordoet?

Welaan, houden wij een oogenblik dezen muziekalen lap eener bovenaardsche wereld vast en beschouwen wij eens

uit welk weefsel hij bestaat. Zeer vele menschen spreken van de muziek der spheren, zonder eenig denkbeeld er van te hebben, wat er eigenlijk onder verstaan moet worden. Pythagoras stelde voor eenige duizende jaren, dat iedere planeet, waartoe hij ook de zon en maan rekende, hare eigendommelijke spheer had, waarin zij zich bewoog. Deze beweging door het aether-ruim zou een toon voortbrengen, die voor iedere planeten-spheer eene andere is, al naar de grootte der planeet, naar de snelheid van haren omloop en naar hare verwijdering van de aarde. Bij de nergens falende volmaaktheid van het wereldgebouw, moet men bepaald aannemen, dat deze verschillende toonen te zamen eene volkomene harmonie vormen. Dit is alzoo de zoo vaak vermelde muziek of harmonie der spheren, waarvan nog nooit iemand, ook Pythagoras niet, een enkele toon vernomen heeft. Het is zeker, dat de wereldligchamen hunne geweldige banen volkomen zwijgend afleggen, omdat de wereld-aether dien zij daarbij doorijlen, wel tot het voortbrengen van lichtgolven, maar niet van geluidsgolven geschikt is. Het geluid heeft tot zijn ontstaan eene veel digtere middenstof noodig. Reeds de verdunde lucht op hooge bergen is een zeer slechte geleider voor het geluid.

Om een ligchamelijk voorwerp door middel van het gehoor te kunnen waarnemen, is het noodig, dat dit voorwerp op mechanische wijze in trillingen, d. i. in eene trillende (oscillerende) beweging gebragt wordt. Deze trillingen deelen zich aan de omgevende lucht mede, waarin zij golven, de zoogenaamde geluidsgolven, vormen. Dringen de geluidsgolven tot het gehoor-orgaan door, zoo ontvangt de gehoorzenuw eene prikkeling, die in de hersenen als dàt zinsgevoel dat wij „hooren" noemen, wordt waargenomen. De lucht is in verreweg de meeste gevallen het middel, dat de geluidsgolven tot ons oor brengt. Maar ook vele andere ligchamen, b. v. hout, water enz. zijn geschikt om geluidsgolven voort te brengen. Er zijn ook nog andere soorten van waarnemingen des gehoors, die men als „subjectieve" aanduidt. Zij hebben haren oorsprong niet *buiten* het hoorend subject, maar daar *binnen*; zij worden niet door de inwerking van geluidsgolven, maar door andere prikkelingen der gehoorzenuw te weeg gebragt, die meestal van eene ziekelijke ge-

aardheid zijn. Zoo brengt b. v. aandrang van bloed naar het gehoor-orgaan, oorsuizingen te weeg.

Van „subjectief" hooren kan derhalve in dit geval geen sprake zijn, daar de bewuste muziek niet van één, maar van meerdere personen tegelijk gehoord is. Wij moeten alzoo aannemen, dat er werkelijk geluidsgolven van een in trillingen gebragt ligchaam ontstaan zijn, die de ooren van die personen getroffen hebben. Mogelijk is het b. v. dat de luchtstroom door een schoorsteen onder zekere omstandigheden een toon heeft voortgebragt, die door de phantasie tot den rang van een musikaal accoord verheven is geworden. Men mag ook niet vergeten, dat de voornaamste getuigen door het nachtwaken afgemat, zich in eene nerveuse spanning bevonden. Ook op de gravin kan dit, zelfs met voorbijzien van dit alles, gerust worden toegepast. Verder is het mogelijk, dat trots alle verzekering der buren, toch in een nabij gelegen huis, welligt in een dakkamertje muziek gemaakt is. En wanneer ook al deze en honderd andere mogelijkheden worden toegegeven, zoo gelooven wij waarlijk ter eere van het gezonde verstand liever, dat welligt een onnadenkend meisje of iemand anders een vergeten snaartuig, b. v. eene guitar, in een schoorsteen of in een dakvenster heeft opgehangen, dan dat de muziek door de lieve engeltjes of welke bovenaardsche wezens ook, zou voortgebragt zijn!

Nemen wij toch hier, even als in alle gevallen van wonderbaarlijke, onverklaarbare vertelsels als zeker aan: „dat de zaak zich *natuurlijk* heeft toegedragen," d. i. dat zij door de in hare werkingen en eigenschappen, ons reeds bekende ofschoon ook nog niet ten volle onderzochte, natuurkrachten bewerkt of daargesteld is. Wel hooren wij reeds van alle zijden de helaas, ook van anders verstandige menschen de geliefkoosde tegenwerping: „Men kan het toch niet weten of er geene natuurkrachten zijn, die ons nog geheel onbekend zijn en wier werking ons slechts in zeldzame gevallen, zoo als *dit* en *dat* openbaar gemaakt wordt!" Dit: „men kan het toch niet weten" en dergelijke, is een slechte en valsche wegwijzer, die ons niet naar de hoofdstraat van de menschelijke kennis heenwijst, maar regtuit in den ouden poel, waarin geestverschijningen, psychographie, homoïopathie, mesmerisme en talrijk andere misbaksels van bijgeloof in

beklagenswaardige menigte gedijen. Die menschen met hun „men kan het toch niet weten" gelooven, dat de nog niet ontdekte natuurwetten even als truffels onder de aarde groeijen. Het is verreweg waarschijnlijker, dat de nu bekende natuurwetten of natuurkrachten, bij voortgezet onderzoek, tot op mindere worden teruggebragt, dan dat er nieuwe nog gevonden zullen worden.

Men verwijte ons niet dat wij te kort gedaan hebben aan de dichterlijke bevalligheid onzer kleine geschiedenis. De ware poëzij woont niet in het duister van het mysticisme! Haar rijk is dat des lichts, des levens. Sla de werken van den grootsten meester der poëzy, Shakespeare op, en lees hoe hij de smart en vreugde, de hartstogten en de gevoelens van het menschelijk hart, de vrolijkheid van het onbevlekt geweten, het drukkende bewustzijn van schuld — in het kort het menschelijk leven in zijne duizendvoudige betrekkingen schildert, dat is de ware, gezonde poëzy! En met liefde en vereering keeren wij, aan het slot van dit opstel terug tot den grooten Duitschen dichter, die het in zijne heerlijke scheppingen genoeg heeft doen uitkomen, dat hij het licht en de waarheid, tot de grootste goederen des menschelijken levens telde, tot den genialen Goethe die stervend uitriep: *„Licht, meer licht!"*

Ja, „Licht, meer licht" worde ook ons streven!

N....n., 22 Maart 1861; J. S.
(Gedenkdag van Goethe's dood).

ONS LEVEN.

Ons is 't leven
Niet gegeven
Voor genot en vreugd alleen,
Maar te leeren
Hem te eeren,
Die door ons wordt aangebeên.

Zich om schatten
Af te matten
Is des menschen geest onwaard,
't Kort genoegen,
Van dat zwoegen,
Vindt haar loon slechts hier op aard.

Weest dus, vrinden!
Goed gezinden,
Immer dankbaar in uw lot;
Daar ons 't leven
Werd gegeven
Tot een oefenschool van God!

Wereldlingen!
Hoort mij zingen,
Laat u leiden, hoort naar raad,
Kweekt op aarde
Al uw' waarde
Voor des hemels heilgen staat.

Komt dan strijders,
God belijders,
Houdt toch steeds het pad der deugd,
Wilt niet toeven,
Tot de groeve
U ontzegt, die zielevreugd.

O deez' aarde
Geeft geen' waarde,
Geen bestendig zielsgenot,
Nu eens lijden,
Dan verblijden,
Zoo is 's levens wis'lend lot.

Wilt de pligten
Dus verrigten,
Die u hier zijn opgelegd,
't Al te haten
En te laten,
Wat het hart aan ondeugd hecht.

Jezus leven
Na te streven
Zoo in voor- als tegenspoed:
Hem te dienen,
d'Ongezienen,
Met een kinderlijk gemoed.

Zoo te hand'len,
Zoo te wand'len,
Spelt ons steeds de toekomst zoet,
Die na 't scheiden
Ons zal beiden
Eens verlost door Christus bloed.

Haarlem. G. A. van Dobben.

DE OOM UIT DE OOST.

Een Volksverhaal.

DOOR

JULIANUS.

Op een kouden, helderen Novembermorgen van het jaar 18**, verlieten de inwoners van een klein Geldersch dorpje de kerk van het naburige grootere dorp, en haastten zich naar huis, aangezien na de geëindigde godsdienstoefening het middaguur reeds naderde. Eene fijne sneeuwstof vloog door de lucht en bedekte reeds hier en daar als een doorzigtige sluijer den hard bevrozen grond. Het was de eerste regt koude dag van dat jaar, en sedert lang was de eerste sneeuw zoo vroeg niet gevallen.

Eene vrouw — volgens hare schamele, maar zindelijke kleeding, tot den arbeidersstand behoorende — vergezeld van een aankomend meisje, was eene poos met eene talrijke groep dorpsgenooten voortgegaan, maar bleef, door den ijver van het gesprek, waarin zij met eene buurvrouw gewikkeld was, een weinig achter, zonder dat zij bemerkte, dat het meisje — zonder twijfel hare dochter — nog verder achter gebleven was.

Ook dit meisje was met een der jonge buurlieden in een levendig gesprek gewikkeld, en er was reden genoeg, om te vermoeden, dat het onderwerp daarvan ten minste even interessant was, als bij die beide vrouwen, hoewel beide personen nog zeer jong schenen te zijn, het meisje even ver beneden als de jongman boven de twintig jaren.

Plotseling bleef het meisje, alsof zij hevig schrikte, staan, en riep uit:

„Peter! om 's hemels wil, dat zal toch niet gebeuren."

„Ja, Truitje-lief, zoo is het en daarbij moet het blijven; het is nu eenmaal mijn vast besluit. Ik heb alles wel overlegd, en wat ik doen zal, kan ik voor ieder verantwoorden."

„Ook voor God?" vroeg het meisje; „kunt gij het ook voor God verantwoorden, Peter? Gij kent het vierde gebod wel?"

„Eert uwen vader en uwe moeder, opdat het u welga,"

antwoordde Peter. „Ik heb dat niet vergeten en zal mijn geheele leven daarnaar handelen. Maar juist daarom moet ik heen, want elken dag valt het mij zwaarder het langer uit te houden, en ik kan u niet zeggen, hoe ik strijden moet met mijne drift, dat het niet tot eene uitbarsting kome; dan toch konde ik ligt iets doen dat mij mijn geheele leven berouwen zoude. Neen, lieve Truitje, het blijft er bij, en eer acht dagen verloopen zijn, voer ik mijn voornemen uit."

„Peter!" smeekte het meisje op roerenden toon, „beloof mij dat gij de eerste acht dagen nog blijven zult. Wat iemand in drift voorneemt, dat is meestal niet goed, en heeft slechte gevolgen. Het is een gewigtige stap, dien gij doen wilt, en van groot belang voor uw geheele leven. Wacht nog slechts acht dagen. Deze kleine dienst zult gij mij wel bewijzen?"

Het meisje konde niet verder spreken of zij had moeten schreijen; dit zoude echter ligt den een of anderen voorbijganger opmerkzaam kunnen maken, en dit wilde zij vermijden. Daarom zweeg zij en vervolgde haren weg wat spoediger. Maar Peter, die nog altijd aan hare zijde bleef, zeide:

„Bekommer u niet onnoodig. Ik ben van morgen voor kerktijd nog bij den dominé geweest en heb hem alles verteld. Hij heeft niet alleen mijn voornemen volkomen goedgekeurd, maar mij aangeraden, wat ik doen wil niet langer uit te stellen. En dan heb ik nu juist uitzigt op eene goede plaats, die van daag vergeven wordt en spoedig moet aanvaard worden. Als mij die ontgaat, wie weet waar ik dan teregt kome."

Truitje was plotseling kalm geworden; of de verzekering dat de ook door haar hoog vereerde predikant, Peters voornemen goedkeurde, deze verandering bij haar bewerkt had, of de vrees dat Peter welligt later zoude genoodzaakt zijn, ver van het oord zijner woonplaats, geheel in den vreemde een onderkomen te zoeken, — wij weten het niet, maar mogen veronderstellen, dat beide drangredenen daartoe bijdroegen; want er viel niet aan te twijfelen, dat Truitje in het lot van haren medgezel een zeer levendig aandeel nam.

„Indien de dominé het u aangeraden heeft," zeide zij, terwijl zij eenige tranen uit hare groote zwarte oogen wischte,

„dan moet ik zwijgen; ik meen het wel zoo goed met u als iemand ter wereld, maar de dominé is een verstandig en geleerd man, die weet wat regt en goed is en wat u het beste voegt."

De jongelieden stapten haastig voort. Toen zij de beide nog altijd druk pratende vrouwen bijna ingehaald hadden, bleef Peter, na met een hartelijken handdruk van Truitje afscheid te hebben genomen, een weinig achter, terwijl het meisje spoedig hare moeder ingehaald had en nu aan de zijde van deze haren weg vervolgde.

Den volgenden morgen ontwaakte Truitje's moeder vroegtijdig, zij verliet dadelijk het bed, ijlde naar het raam en opende de vensters. Een ijskoude wind blies haar in het gezigt, zij zag dat haar buurman reeds licht had ontstoken, en dit was haar een teeken, dat er geene minuut meer te verzuimen viel.

Spoedig verlichte de karig brandende blikken lamp het kleine vertrek met een flaauw schijnsel; met moeite bragt zij een vuurtje aan den haard aan het branden, daar het vochtige elzenhout niet ligt ontvlamde. Zij hing een ketel met water daarboven, om het ontbijt gereed te maken.

In het kamertje stond naast het bed, dat de moeder verlaten had, eene krib, waarin twee knapen van 14 en 16 jaren nog gerust lagen te slapen. De moeder wekte hen echter, en terwijl de wakkere, krachtige jongens zonder talmen hun leger verlieten, dat uit een stroozak, een dito kussen en eene oude deken bestond, had de moeder uit den put van den buurman een emmer frisch water gehaald.

„Dat is slecht weer voor u, arme jongens!" zeide zij toen zij het vertrek weder binnen trad, terwijl zij de sneeuw van hare klompen en kleederen schudde; „hoe zal het gaan als gij u naar de fabriek begeeft, daar de weg nog nergens gebaand, en de sneeuw wel een voet dik gevallen is."

„Maak u daarover niet bezorgd, moeder," antwoordde Frans, de oudste der beide zonen, „wij kunnen er wel door, en als wij op de fabriek komen, vinden wij eene warme werkzaal."

„Neem u evenwel goed in acht, want de hevige wind heeft gewis den diepen weg met sneeuw gevuld, en daarin konden jongens als gij blijven steken en bevriezen."

De knapen hadden zich intusschen gewasschen en aangekleed. Frans sprak een kort morgengebed uit, dat de beide anderen met gevouwen handen aanhoorden; toen gebruikten zij hunne zoogenaamde koffij, die bestond uit een dun aftreksel van chicorei, en waarbij ieder een stuk roggebrood ontving.

„Ga met God, wees vlijtig en braaf!" vermaande de moeder hen, terwijl zij hen door de vallende stuifsneeuw nog een eind ver nazag. Zij zette zich daarop bij den haard en nam haar werk ter hand. Hare gedachten volgden nog een tijd lang hare beide zoons, die zij aan de bescherming des hemels aanbeval.

De arme vrouw, die wij zoo even in hare huishouding hebben bespied, is de weduwe van een zandgieter van de nabij gelegen ijzergieterij. Zoo noemt men de werklieden, die de voor het ijzergieten vereischte vormen in het daarvoor geschikte zand voorbereiden, en dan het vloeibaar geworden ijzer uit den smeltoven scheppen en in den zandoven gieten; Een moeijelijk en ongezond werk, weshalve zulke zandgieters zelden een hoogen leeftijd bereiken. Daarenboven zijn deze lieden ook nog aan andere gevaren blootgesteld. Zoo was het den armen Jacob Wessels, den man dezer weduwe, gegaan. Vier jaren geleden werd er een groot rad gegoten. Er zijn gewoonlijk een tiental zandgieters bij elkander, die met hunne schoppen vol gloeijend ijzer, van den oven naar de vormen heen en weder loopen en daarbij dikwijls in gevaar komen tegen elkander te stooten, tot eindelijk de vorm met ijzer is aangevuld. Het gloeijend, vloeibaar ijzer stroomde als olie over zijnen voet en in den schoen. Met een luiden jammerkreet viel de ongelukkige neder. Hij trok den schoen en den kous van den voet en rukte het snel verharde ijzer af, hetwelk echter slechts gedeeltelijk gelukte, hoewel hij, en de anderen, die ter hulp toegesneld waren, daarbij het vleesch van den voet niet verschoonden, waarvan geheele stukken mede afgerukt werden. Men gebruikte dadelijk de middelen, die voor zulke gevallen tot verzachting der

eerste vreeselijke smart voorhanden zijn; en toen werd de ongelukkige naar huis gebragt. Het gloeijend ijzer had het vleesch tot op de beenderen doorgebrand en ook een gedeelte van deze aangetast; de ontboden geneesheer bragt wel hulp aan, maar zij was niet toereikend, de verwonding was te groot — het koud vuur tastte den voet aan, en ging zoo snel voort, dat zelfs eene amputatie niet meer baten konde. Hij stierf eenige dagen later, zijne vrouw en vijf minderjarige kinderen achterlatende.

Vermogen was er niet, slechts een klein, oud huisje, ongeveer 300 guldens waard, maar met eene schuld van 250 guldens bezwaard. Bloedverwanten en vrienden, die hun hulp en troost hadden kunnen brengen, bezat de diep bedroefde weduwe niet; zij was vóór eenige jaren met haren man uit Holland hier heen getrokken, en ook dáár had zij geene familiebetrekkingen, dewijl haar man een vondeling was en haar als eene weeze gehuwd had.

Wel dacht zij aan de toekomst, en eene bange vertwijfeling had de ongelukkige kunnen overmeesteren, doch toen zij zich zoo geheel verlaten gevoelde — eene arme, zwakke vrouw en vijf kinderen, van wie het oudste slechts 16 jaren telde, — verliet zij zich op de spreuk, waarmede hare reeds lang gestorven moeder haar op haar doodbed voor 's levens lasten en moeijelijkheden had ingezegend: „werk en bid!" en stelde te gelijk het lot van haar en hare kinderen in handen van Hem, die de Vader van allen is. „Wat God doet, is welgedaan," zeide zij met vrome berusting, toen zij van het kerkhof, waar het lijk van haren man aan de aarde was toevertrouwd, terugkeerde, en aan iedere hand eene der weenende kinderen hield. — „Hij zal deze arme weezen niet verlaten!"

En toen zij de kamer binnentrad, was de hulpe reeds nader dan de nood. Eene jonge vrouw trad haar te gemoet. De baronnes van het kasteel, die zelve vroegtijdig weduwe was geworden, was gekomen, om haar leed te verzachten. Zij had van het ongelukkig voorval gehoord, en was niet met ledige handen verschenen. Zij vond de arme vrouw buitengewoon kalm, en hoorde met blijdschap den vromen zin van

haar, die zij troosten wilde, maar die reeds troost gevonden had.

Een bediende uit het kasteel had een korf vol kleederen gebragt. „Dat is voor de kinderen, vrouw Wessels," zeide de baronnes. „Als uw Truitje wordt aangenomen, zal zij door mij gekleed worden, en als zij dan wil gaan dienen, kan zij op het kasteel eene plaats vinden, en zal niet weggezonden worden, zoo lang zij braaf en vlijtig blijft. Morgen laat ik een wagen met hout brengen, en als uw voorraad van aardappelen op is, krijgt gij eenige zakken uit den kelder van het kasteel; ook kunt gij alle weken een brood bij den bakker halen, ik heb reeds met hem gesproken. Hier is ook wol, waarvan gij voor mij kousen kunt breijen, en als die gereed zijn kunt gij meer werk bekomen. Zoo kunt gij tot aan het voorjaar komen, wanneer gij in daghuur betere verdiensten kunt verwerven."

Ach, hoe was de arme weduwe te moede! Alle zorgen, die haar gemoed bezwaard hadden, waren van haar geweken. Zij beschouwde de vriendelijke baronnes als een van den hemel gezonden wezen, zij viel in de opgewondenheid van haar gevoel aan hare voeten, omvatte hare knieën en wilde woorden van dank stamelen, maar zij vermogt het niet, hare stem werd door krampachtig snikken verstikt. Eindelijk stamelde zij: „Wat God doet, is wel gedaan! Dit geloof is lang bij mij overtuiging geworden, en heeft mij steeds gesterkt en getroost in mijne vele beproevingen, zoodat ik niet tot wanhoop vervallen ben. God heeft ook nu weder de harten van edele weldadige menschen met genegenheid voor mij vervuld, en zal verder mij en mijne kinderen niet verlaten."

De baronnes zette zich nu bij de weduwe neder, sprak nog veel met de arme vrouw over hare kinderen en hunne opvoeding en verliet haar eindelijk met de vriendelijke verzekering, haar dikwijls te zullen bezoeken en zoo veel mogelijk voor haar en hare kinderen te zullen zorgen.

Zoo had de weduwe Wessels vier jaren doorgebragt. Truitje, hare oudste dochter, was na het afleggen harer belijdenis bij de baronnes in dienst getreden, en nu helpster

der keukenmeid geworden. Achttien jaren oud, een frisch, gezond, krachtig meisje, vlijtig en onvermoeid, vroom en zedig, vriendelijk en dienstvaardig jegens ieder, was zij door allen bemind, maar stond bijzonder hoog in de gunst der baronnes, want deze had hare belofte getrouw vervuld en als eene moeder voor het meisje zorg gedragen. Zij schonk haar telkens zoo vele afgelegde kleederen, dat zij haar loon bijna geheel konde opsparen. Dit geld werd in de spaarbank van het naburige stadje gebragt. Truitje was eene goede dochter en zuster; zij wilde aanvankelijk haar geheele loon aan hare moeder geven; deze nam het echter niet aan, omdat zij door de baronnes voortdurend ondersteund werd, daarbij dag en nacht werkte, nu in dagloon, dan in huis, en alzoo, bij hare groote zuinigheid, zich zelve en hare kinderen, ware het dan ook karig, konde voeden en kleeden, zonder het loon harer dochter te moeten aantasten.

Het tweede kind der weduwe, de zestienjarige Frans, was reeds sedert twee jaren als jongen werkzaam op eene naburige katoenfabriek, en had in het begin 15 cents daags verdiend, het tweede jaar ontving hij 20 en nu reeds 25 cents, daar hij een vlijtige jongen was en de opzigter hem prees. Dit was nu voor de moeder eene belangrijke bijdrage tot de kosten, die zij dagelijks te bestrijden had, en deze ontvangst werd sedert een half jaar vermeerderd, dewijl haar tweede zoon op dezelfde fabriek werkzaam geworden was.

Op deze wijze leefde de arme weduwe van den eenen dag tot den anderen voort; zoo was het haar mogelijk geworden, wat aanvankelijk niemand gelooven wilde, zich en hare vijf kinderen te onderhouden en deze in de vreeze des Heeren op te voeden.

Wij verlieten straks de moeder, toen zij met haar werk bij den haard zat. Het was nog geen vijf ure, zoodat zij nog drie uren werken konde, eer de beide jongste kinderen naar de school behoefden te gaan. Deze kinderen lagen in de bedstede, waarin ook zij geslapen had. Toen het uur kwam, wekte zij hen, een meisje van tien en een knaap van acht jaren. Zij verlieten wakker en vrolijk het bed, en

na hun schamel ontbijt te hebben genoten, ijlden de kleinen naar de school.

Bijna aan het einde van het dorp, dat door vele behoeftige werklieden en boerenarbeiders bewoond was, stond het huis van den smid Antoon Meijer, dien men doorgaans „zwarten Toon" noemde.

Op denzelfden morgen dat wij de weduwe Wessels in hare stille huishouding bespied hebben, stond de smid in zijne werkplaats, en was juist aan de werkbank bezig, toen zijn zoon, een flink en rijzig jongman van 22 jaren, plotseling met zijn werk ophield en door het venster naar buiten zag.

„Nu, wat is er?" riep de vader, „waarom houdt gij op met vijlen?"

„Och," antwoordde de zoon, „ik wilde eenen ouden man nazien, die zoo even voorbij ging en bijna niet door de dikke sneeuw konde komen."

„Wat gaat u dat aan?" riep de ander op scherpen toon; „laat hem zelf maar zorgen hoe hij er door komt. Als gij nog eens door het venster kijkt, in plaats van naar den arbeid, dan zal ik u eene gedachtenis geven, die een aard heeft. Ik smijt u den hamer in de ribben, dat u het luijeren vergaan zal."

„Vader," antwoordde de gescholdene, „ik heb u al meermalen gezegd, als mijn werk u niet voldoet, zend mij dan henen."

„Wilt gij den mond houden, gij luije slungel, of ik zal hem u stoppen dat gij aan mij denken zult! Ik duld geene tegenspraak; werken en zwijgen, zoo wil ik het. Gij zoudt gaarne een paar jaren onder de vreemden rondslenteren, terwijl uw oude vader van den vroegen morgen tot den laten avond zich half dood werkt? Daar komt niets van!"

Op deze wijze schimpte de oude smid nog eene poos voort. Peter — zoo heette de zoon — was aan zulk eene behandeling gewoon; hij zweeg en werkte met onverdroten ijver voort. Hij was een bekwame smid en had drie jaren bij vreemde bazen gediend; sedert een half jaar was hij terug gekomen en zou de trots van zijnen vader geweest zijn, als de omstandigheden in deze familie nog als vroeger ge-

weest waren. Maar er was in deze drie jaren veel veranderd!

Eene poos later riep de vader, terwijl hij zijnen hamer naar de deur der woonkamer slingerde: „Hei! gij langslapers! is het drinken haast klaar, of zullen we tot van middag werken eer wij wat in het lijf krijgen? De satan regeert het vermaledeide vrouwvolk..."

Plotseling werd de deur met heftigheid opengeworpen, er verscheen eene forsche vrouw op den drempel. Haar gelaat was rood van toorn en zij riep: „Wat is er weder te doen? Welke onbeschofte vlegel slaat weer tegen de deur dat ze barst? Betaal eerst den timmerman voor de laatste reparatie. Denkt gij, bullebak, dat het drinken door zulke streken eene minuut eer klaar zal zijn?"

De woordenvloed der vertoornde vrouw werd echter plotseling afgebroken, daar „zwarte Toon" met eene gloeijende ijzeren stang op haar toesprong en schreeuwde: „Wijf, houd den bek, of ik sla u de tanden in den hals!" Er werd een meisje achter de vrouw zigtbaar, welke haar snel terug trok en de deur toesloeg.

Nadat de echtgenooten nog eene poos voortgeschimpt hadden — de man in de werkplaats, de vrouw in de kamer — beide zoo hard, dat de geslotene deur geene de minste hindernis opleverde, en beide elkander zeer goed verstaan konden, riep eindelijk het meisje den vader en den broeder tot het ontbijt.

De familie, welker volwassen leden wij bereids hebben leeren kennen, bij welke zich nog twee kleine kinderen voegden, zette zich aan tafel en dronk koffij.

Aan bidden werd niet gedacht, maar in de plaats daarvan werd de strijd voortgezet. „Het is wel de moeite waard," schreeuwde zwarte Toon, „voor zulk een miserabelen kost zooveel omhaal te maken. Uren lang moet men wachten, en wat geeft het dan? Dun chicoreinat en roggebrood."

„Ei," riep de vrouw met gelijke hevigheid, „zoo als het geld is, is de waar. Bezorg mij maar geld. Ik was immers aan beter kost gewoon, en eerst sedert een paar jaren moet ik met slechter kost tevreden zijn, omdat gij niets meer verdient en op uwen ouden dag een kroeglooper en zuiplap wordt...."

„Gij liegt, wijf! ik verdien nog zooveel als vroeger, maar gij verklungelt alles; de duivel weet waar gij het geld laat — er is geen zegen op. En als ik nu en dan naar de herberg ga, om mij het verdriet uit den kop te zetten, dan heb ik daartoe het regt, want het geld daarvoor moet ik zelf verdienen; het is eene slechte vrouw, die haren man, die dag en nacht werken moet, niets gunt...."

„Vader!" riep de zoon daar tusschen, „ik bid u, om 's hemels wil, houd toch op met al dat schelden en vloeken. Daarmede wordt niets beter gemaakt, en als gij zegt: „er is geen zegen bij het geld dat ik verdien," dan is dit, helaas! maar al te waar. Maar men behoeft niet naar de oorzaak te vragen. Die niets van God wil weten, kan zich met zijnen bijstand niet troosten, als hij in nood komt. Den geheelen dag hoort men in ons huis niets anders dan vloeken en schelden — men behoeft zich slechts te verwonderen dat het ons nog niet erger gaat." —

„Denkt gij," viel de vader hem in de rede, „dat ik op mijn ouden dag nog een fijne wil worden? Dat ontbreekt er nog aan. Ik laat die schijnheiligheid aan u over. Gij bidt meer, dan voor den geheelen troep noodig is. Ik houd daarvan niet. Bidden helpt niet, den hamer en de bijl in de hand, dat moet het geld in huis brengen! Kijk, dat is mijne leer, daar heb ik me altijd aan gehouden, en heb het er tot de zestig mede gebragt, en zal het er die paar jaren nog wel mede redden, welke mij nog te leven over blijven. Hoe het daarna gaat, als ze mij onder den grond gestopt hebben, dat gaat mij niet aan. Marsch! naar de werkplaats en de tijd niet met onnoodig gebabbel verluijerd!"

Terwijl Peter opstond en de deur uitging zeide hij: „Ik kan het u niet zoo zeggen als ik het meen; ook wilt gij niet naar mij luisteren, en dwingen kan ik u niet — maar het ware goed voor u en ons allen, als gij eens naar de kerk gingt en hooren wildet, wat daar van deze dingen gezegd wordt, en wel spoedig, eer het te laat is."

Dat zal geschieden, als ik eens lust en tijd daartoe heb," antwoordde de vader. „Is het niet in dit, dan is het welligt in een volgend jaar; gij moet mij evenwel den weg wijzen, want ik weet niet of de kerk nog op hare oude plaats staat; het is reeds lang geleden dat ik er het laatst ben

geweest." En zelf lagchende over zijne vermeende geestigheid ging hij, nadat hij de deur achter zich had toegeslagen, aan den arbeid.

Denzelfden dag, tegen den avond, toen het reeds donker begon te worden, trad een oud man het huis van den smid Meijer binnen. Hij was zeer ligt gekleed en ook de inhoud van zijn ranseltje scheen onbeduidend te zijn. De oude man, die bijna het voorkomen van een bedelaar had, was zeer vermoeid, want naauwelijks was hij in de werkplaats gekomen, toen hij zich ook dadelijk op eene aldaar aanwezige oude kist liet nedervallen, en de vastgekleefde sneeuw van de voeten schudde.

„Brr!" riep hij met eene diepe basstem, „dat is een hondenweer! ik zou geene honderd schreden meer hebben kunnen gaan; — als ik nog verder had gemoeten, ware ik in de dikke sneeuw blijven steken."

„Nu wat is dat?" riep zwarte Toon, die verbaasd op den achtergrond der werkplaats was blijven staan, de zonderlinge handelwijze van den vreemdeling aangezien had en nu nader trad, „wat is dat, en wat wilt gij hier?"

„Wat ik wil, oude? Niet veel, ik wil vooreerst niets meer dan eene warme soep, zoo spoedig mogelijk, en een nachtverblijf, het andere zal zich dan wel vinden," antwoordde de vreemdeling, nog altijd zijne kleederen van de sneeuw ontdoende, hetwelk echter niet vlug van de hand ging, daar hij van koude bijna verkleumd was.

„Ah," antwoordde de andere spottend, „ik dacht wel dat gij u vergist had. Gij zijt in geene herberg, dan moet gij nog tot aan den hoek gaan, en dan het eerste huis aan de linkerhand; het is in het geheel niet ver en gij kunt het huis niet missen."

„Ik wil naar geene herberg," zeide de oude man, „ik zal hier regt naar mijn zin zijn. Kom wat nader, vriendschap, en laat u eens in het gezigt zien, of gij niet Antoon Meijer zijt."

„Zeker ben ik Antoon Meijer," antwoordde de smid, „en dit is ook mijn huis — maar het is een eerlijk huis, en geene herberg voor bedelaars en vagebonden; en pak u der-

halve maar dadelijk weg, anders zal ik u helpen op eene manier, die u niet aangenaam zijn zal."

„Ha, ha, ha," lachte de vreemde, „altijd nog een driftkop als voor veertig jaren! Kerel, zie mij toch eens in het gezigt of gij mij niet kent, hebt gij in het geheel geen vermoeden wie ik zijn kan?"

Het was intusschen zoo donker geworden, dat de gelaatstrekken van den ouden man niet juist meer te onderscheiden waren. Op dit oogenblik trad echter de vrouw met een licht binnen; dit greep de smid haar uit de hand, lichtte den vreemdeling in het gelaat en zeide een oogenblik daarna:

„Ik geloof u wel vroeger gezien te hebben, maar dat is slechts eene donkere herinnering; ook zijn er zoo vele verweerde gezigten, die elkander gelijken, dat men zich ligt vergissen kan. Maak het kort en zeg wie gij zijt en wat gij wilt, en pak u dan weg."

„Niet zoo haastig," antwoordde de zoo onvriendelijk aangesprokene, zonder zijne kalmte te verliezen; „ik zal dadelijk uw geheugen te hulp komen, want ik zie wel dat het noodig is. Als ik u zoo aanzie, vind ik in uw gezigt en uw postuur ook weinig, wat aan den flinken opgeschoten jongeling herinnert, die gij op uw achttiende jaar waart, en al ben ik sedert circa veertig jaren ouder geworden, zoo komt het mij toch vreemd voor, dat gij in het geheel niet aan uwen broeder denkt"

„Wat? gij zoudt Kasper zijn?" riep zwarte Toon verwonderd uit.

„Ja, ik ben Kasper," antwoordde de gevraagde kalm en droog.

Het was eenigzins zonderling hoe de beide mannen elkander aanstaarden, zonder dat de smid door eenig teeken de minste vreugde over het plotseling verschijnen van een lang voor dood gehouden broeder te kennen gaf. Peter, die van het begin af vol nieuwsgierigheid nader was gekomen, wilde aan dezen pijnlijken toestand een einde maken; hij reikte den ouden man de hand, en zeide:

„Wij heeten u hartelijk welkom, lieve oom! Vader hield u reeds lang voor dood, en ik weet niets van u dan uwen naam, en dat gij vóór vele jaren buiten 's lands zijt gegaan

en daar verdwenen zijt. Maar kom nu binnen in de warme kamer, het avondeten is gereed, niet waar moeder?"

„Het staat op tafel," antwoordde deze, terwijl zij den vreemdeling insgelijks de hand reikte. „Wees welkom, zwager!"

Peter nam den ouden man onder den arm en wilde hem ophelpen en den vermoeide in het gaan ondersteunen. Deze echter bleef bedaard zitten, wees de hem aangeboden hulp af, en staarde zijnen broeder aan, die als een standbeeld met over elkander geslagen armen tegenover hem stond.

„Nu, Toon!" riep hij eindelijk uit: „Is dat alles wat gij mij te zeggen hebt? Is dat het welkom voor uwen eenigen broeder?"

„Kasper," antwoordde zwarte Toon eindelijk: „hoe komt gij er toe om mij op deze wijze te verrassen, en — is deze montering uw beste pak?"

„Spot niet met mijn ongeluk, broeder Toon! Ik heb wel geene andere kleederen dan die ik aan het lijf heb, maar ben toch geen bedelaar en wil er ook geen worden; daarom kom ik tot u, tot mijnen naasten bloedverwant, tot mijnen eenigen broeder, want ik heb niet anders gedacht, of ik zoude met open armen ontvangen worden!"

„En welk geluk hebt gij buitenlands gehad? Wat hebt gij in dien langen tijd overgewonnen?"

Vader!" viel Peter hem in de rede, „laat dat nu rusten; daarover kunt gij immers morgen of op een anderen tijd wel spreken; oom is half bevroren, vermoeid en hongerig. Kom in de kamer, oom!"

„Houd den mond, domme jongen!" schreeuwde de vader andermaal; „moet gij u in alles mengen wat u niet aangaat? Pak u weg, aan het werk! Ik ben niet rijk genoeg om vreemde menschen op te nemen en den kost te geven. Ik heb voor mijn huisgezin te zorgen; dat valt me in dezen duren tijd zwaar genoeg. Het is mijn pligt alles goed te overleggen eer ik mij een nieuwen last op den hals haal. Dus, om kort te zijn: waarmede denkt gij u te onderhouden, of waarvan zult gij leven, Kasper? want ik kan u in geen geval het genadebrood geven!"

„Ik wil het genadebrood niet bij u eten, broeder Toon," antwoordde de oude met eene stem, waaraan men hooren

konde dat zijn binnenste niet zoo kalm was, als het scheen; „het zal zich wel vinden waarvan ik leven zal, ik kom nu slechts in het vaderland terug om u eenigen tijd te bezoeken. Het was mijn voornemen niet u tot last te zijn."

„Het is waar, Toon," zeide de vrouw, „men kan morgen van dat alles spreken, kom nu binnen, ik wil een bord voor u halen, zwager."

„Den mond gehouden!" bulderde de smid de vrouw achterna. „Ik zie het einde vooruit en wil derhalve nu weten waar ik aan toe ben; de eerste ondank is beter dan de laatste. Op een paar dagen komt het mij niet aan; ik weet evenwel hoe dat gaat: is de kerel eenmaal warm in het nest, dan is het moeijelijk hem er uit te drijven, en daarom is het beter dat ik hem in het geheel niet bij mij inneem, dan dat ik hem er over een paar weken uitsmijten moet. Ik vraag dus voor de laatste maal — en de duivel zal hem halen, die mij weer in de rede valt — waarvan denkt gij te leven, Kasper?"

De oude stond nu van de kist, waarop hij tot nu toe gezeten had, op, leunde op zijnen stok, dien hij bij zich had, zag zijnen broeder een oogenblik vast en kalm aan, en zeide toen met sidderende stem: „en ik vraag u nog eenmaal, broeder, is dat de geheele welkomstgroet, dien gij voor mij na veertigjarige afwezigheid over hebt?"

„Leuterpraat!" antwoordde de smid. „Hebt gij mij veertig jaren niet gekend, zoo lang het u in het buitenland welging, en komt gij nu eerst tot mij, nu het u, zoo als het schijnt, slecht gaat, — zoo zie ik niet in, hoe op eens mijne broederliefde behoeft te ontwaken, omdat het u invalt daarop te speculeren. Ik ben nu eenmaal geen weekhartige gek en denk, eer ik iets begin, altijd aan de gevolgen. Kunt gij mij dus geen voldoend antwoord geven, dan is het beter dat gij dadelijk eene andere herberg zoekt. Gij behoort immers tot deze gemeente, die moet u onderhouden."

„En ik vraag u voor de derde en laatste maal: Hebt gij geen ander welkom voor uwen broeder, die na zulk eenen langen tijd tot u komt en eene schuilplaats vraagt?"

„Ik heb voor mij zelven en mijn huisgezin te zorgen," antwoordde zwarte Toon, „ik heb niets voor anderen overig." Daarmede keerde hij zich om en ging de kamer in.

„Nu welaan, ik ga!" riep Kasper met luid klinkende stem, „ik ga uit het vaderlijk huis en keer er nimmer weder. Ik vloek u niet, u onnatuurlijke broeder; dit zal ook niet noodig zijn, want indien er nog zegen in uw huis ware, zoude die met den verstooten broeder ontvlieden, zoo als de Heer in Zijn heilig woord verzekerd heeft."

En hij ging op Peter toe, reikte hem de hand, schudde ze hartelijk, en zeide: „Gij hebt barmhartigheid aan mij willen bewijzen, neef! de hemel moge het u vergelden, en het u laten welgaan op aarde. Gij hebt mij „welkom" geheeten, ik zeg u nu „vaarwel!" — maar niet voor altijd, wij zullen elkander, als God wil, wederzien. Groet ook uwe moeder van mij."

Met een paar haastige schreden had de oude het huis verlaten. Maar Peter was hem nagesneld, en wilde hem terug halen, doch de ander ging met zulke vaste schreden op het dorp aan, dat men hem de groote vermoeijenis niet meer konde aanzien.

„Beste oom," zeide de jonge man tot hem, „gij moet dat niet zoo hoog opnemen; vader was juist over eene onaangename gebeurtenis zeer vergramd, toen gij binnenkwaamt; ook is hij tegenwoordig op den duur wat wrevelig, daar de slechte tijd hem wat achteruit gezet heeft. Daardoor ontbreekt het dikwijls aan het noodige en dat geeft aanleiding tot gedurigen twist tusschen vader en moeder. En omdat het ons zoo slecht gaat vreest vader voor elken nieuwen last en was hij bang dat hij niet in staat zou zijn u voortdurend te onderhouden."

„Het is braaf van u," antwoordde Kasper, „dat gij uwen vader in bescherming neemt en zijne slechte, goddelooze gezindheid verontschuldigen wilt, maar mij kan het niet overtuigen. Hij heeft niet in opgewondenheid gesproken, want zijne woorden waren wèl overlegd. Iemand mag alle menschelijk gevoel, alle godsdienst niet met voeten treden en zijnen eenigen broeder, die bij hem eene schuilplaats zoekt hardvochtig van zijnen drempel jagen. Ik weet wat ik van hem te denken heb. Ook heb ik regt goed bemerkt, dat hij een slecht echtgenoot en vader is, die de zijnen mishandelt."

„Beste oom," ging Peter op smeekenden toon voort, „keer weder met mij terug, dan breng ik u in mijn kamertje en bezorg u eten en drinken, en dan kunt gij ook in mijn bed slapen. Morgen spreek ik dan nog eens met vader en dan zal alles weer goed worden."

Nu bleef de oude staan en zag bij de heldere schemering, die de sneeuw verspreidde, den jongen man in het gelaat, en daar dit hem proefhoudend scheen, zeide hij:

„Neem u toch wel in acht! Als uw vader het bemerkt, zullen er duchtige slagen vallen, want het schijnt mij toe dat hij daarmede spoedig genoeg bij de hand is."

„Daaraan ben ik van jongs af gewoon, en spoedig zal het zoover komen, dat ik eene dergelijke behandeling niet meer verdraag. Maar ik denk niet dat het ditmaal er toe komen zal. Moeder moet het hem zeggen als hij eens in eene goede luim is, en dan zal ik hem een voorslag doen, die hem naar den zin is."

„Jongen, gij kent mij in het geheel nog niet," antwoordde de oude, „gij weet nog niets van mij dan mijn naam en dat ik uws vaders broeder ben, en toch wilt gij uw eten en uw bed met mij deelen en hebt nog slagen daarvoor te wachten! — Hebt gij dat alles wel overlegd, mijn jongen?"

„Dat behoeft geen overleg, beste oom. Ik volg mijn hart en dat heeft mij nog nooit op den dwaalweg gevoerd. Kom en maak dat gij uit de sneeuw komt! — Mijn kamertje is wel onder het dak en niet warm; maar gij kunt dadelijk naar bed gaan, ik dek u warm toe en dan zal de koude wel spoedig uit uwe leden verdreven worden."

„Goede, hartelijke jongen!" zeide de oude. „Het is jammer dat gij zulk een slechten vader hebt. Ik zoude gaarne met u gaan, maar ik ga niet meer in het huis van den man, dien ik geen broeder meer noemen wil. Evenwel blijf ik hier in mijne geboorteplaats en wil daar de paar dagen doorbrengen, die de goede God mij nog schenken zal. Gij bezoekt mij dan dikwijls, als uw vader mij ten minste ook dit genoegen niet misgunt. God vergelde u uwe liefde! En nu goeden nacht, mijn beste jongen; ik ben erg koud."

„Maar waar wilt gij van nacht blijven, lieve oom? Ik wil ten minste met u gaan, dat gij het huis vindt," antwoordde Peter treurig.

„Daar heeft uw vader reeds voor gezorgd," zeide Kasper. „Zoo als gij ziet, zijn wij aan den hoek gekomen, het eerste huis aan de linkerhand is immers de herberg, zoo als hij zeide, en daar wil ik mijn intrek nemen."

„Dan wil ik eerst met den waard spreken; ik zal in elk geval voor u betalen."

„Ook dat zult gij niet. Ik heb nog eenige guldens en het verdere zal zich wel laten vinden."

„Nu beloof mij dan ten minste, dat gij niet uit het huis zult gaan voor ik morgen bij u kom; ik denk dat de nacht goeden raad zal aanbrengen."

„Mijn besluit staat onherroepelijk vast — maar ik zal u verwachten."

De oude schudde den jongeling krachtig de hand, en zij scheidden van elkander met een hartelijk „goeden nacht."

Achter den tuinmuur van het kasteel stond nog dienzelfden avond een jongman op de wacht. Het was Peter. Hij had zich op eene menigte op elkander gestapelde steenen geplaatst, welke tot een afgebroken schuur behoord hadden, zoodat hij over den muur in den tuin zien konde. Spoedig kwam er iemand door den tuin op de plaats aan waar hij stond. De naderende gestalte was, zooals de lezer reeds vermoeden zal, niemand anders dan het bevallige Truitje, de dochter van de arme weduwe Wessels.

„Ach, Truitje!" riep Peter haar te gemoet, terwijl hij haar met moeite van den muur de hand toereikte, „ik heb u van daag veel te vertellen en gij blijft juist nu zoo lang uit; ik heb mij verlaat en dacht dat gij mij reeds zoudt wachten."

„Ik konde onmogelijk vroeger komen, Peter," antwoordde Truitje, nog buiten adem van het snelle loopen, „en ik moet dadelijk weer voort; binnen een kwartier is het middagmaal afgeloopen en dan moet ik weder in de keuken zijn; daarom zeg mij spoedig het noodigste."

„Mijn vader heeft een broeder," verhaalde Peter, „van wien ik nimmer iets gehoord had, dan dat hij op zijn twintigste jaar naar Holland en later naar de Oost gegaan was en lang moest gestorven zijn, daar hij nimmer iets van zich had laten hooren. Nu zijn het bijna veertig jaren dat

hij weg is, en, denk eens, van avond komt hij plotseling hier aan. Hij schijnt arm te zijn, zijne kleederen zijn grof, ook heeft hij maar weinig goed bij zich. Vader heeft hem niet in huis genomen, ik vertel u dit een andermaal als wij langer bijeen zijn. Daarop is hij heengegaan en blijft dezen nacht in de herberg; hij heeft verzekerd dat hij vaders huis niet meer wil betreden. Dit heeft mij bitter gegriefd, lieve Truitje! Hij is toch de eenige broeder van mijn vader en een oud man! Ik heb mij den geheelen avond het hoofd gebroken, hoe ik zoude kunnen helpen, en toen is mij eindelijk iets ingevallen, waarover ik echter eerst uw gevoelen wil hooren. Ik wil namelijk voor mijnen oom een klein vertrek huren en heb nu aan het huisje van uwe moeder gedacht. In de kamer is toch plaats, daar kan men een bed opslaan en bij uwe moeder kan hij ook eten; ik betaal voor hem. Wat zegt gij daarvan?"

„Lieve Peter! wat kan ik daarvan zeggen?" antwoordde het meisje; „gij hebt zeker niet bedacht welk een klein en armoedig kamertje het is en met welk een geringen kost moeder zich moet behelpen; hoe kunt gij verwachten dat uw oude oom zoo iets zal aannemen?"

„Ik bied hem aan, wat ik geven kan," zeide Peter, „is hij daarmede niet tevreden, dan kan ik hem, hoezeer het mij spijt, niet helpen. Overigens twijfel ik niet of hij zal er mede tevreden zijn, want het schijnt niet dat hij veel beters gewoon is. Gelooft gij, dat uwe moeder het om mijnentwil doen zal, als ik er haar om vraag?"

„Zij zal het van harten gaarne doen," antwoordde Truitje, „maar zij zal zeker dezelfde zwarigheden hebben als ik. Gij kunt niet denken hoe zij zich met hare kinderen behelpen moet. Aan vleesch is zelfs 's Zondags niet te denken. Zij leven van aardappels, brood en chicoreinat. Ach, Peter! het grieft mij, dat de mijnen het zoo slecht hebben, terwijl ik op het kasteel overvloed geniet. De beten blijven mij somwijlen in de keel steken als ik er aan denk."

„Bekommer u daarover niet," troostte Peter het weenende meisje; „de uwen worden verzadigd, en het meerdere en betere is wel goed, maar toch niet volstrekt noodig. Ik weet ook, al wilt gij het verbergen, dat gij dikwijls uw vleesch bewaart en het uwe moeder brengt. Maar wees verzekerd

dat wij het bij ons niet beter hebben, hoewel dit toch naar onze omstandigheden zijn moest; maar er kan niets gedijen in een huis, waar den geheelen dag niets dan twisten en vloeken gehoord wordt. Als het mijne ouders niet waren, was ik al lang weg gegaan."

„Hebt gij dan een bed?" vroeg Truitje eene poos later.

„Neen," antwoordde Peter, „ik moet er een koopen of leenen. Gij zult mij vragen, hoe ik het geld krijgen zal, om een bed en den kost te betalen? Maar gij weet dat ik verleden Maandag op de naaste fabriek in dienst ben getreden; daar ontvang ik een goed loon."

„Het is slecht van u dat gij denkt dat ik u naar geld zoude vragen," antwoordde Truitje; „o, neen, als het u aan geld ontbreekt, kan ik u wel wat geven, en ik zoude kwaad zijn als gij het niet wildet aannemen, want gij hebt toch nog al eenige guldens noodig om een bed te koopen. Maar ik moet naar de keuken en durf mij niet langer op te houden. Goeden nacht!"

„Goeden nacht! lieve Truitje!" riep Peter het wegijlende meisje na en ging toen ook naar huis.

Den volgenden morgen was Peter na het ontbijt uitgegaan, om eene bezigheid te verrigten, maar hij had zijnen vader gezegd, dat hij wat langer zoude uitblijven, dewijl hij nog eene andere zaak te verrigten had, waarvan hij hem bij zijne terugkomst het noodige zeggen zoude. Hij was eerst naar den ouden oom gegaan, toen naar de weduwe Wessels, later bragt hij zijnen oom bij de weduwe, en toen alles geregeld was, was de halve voormiddag verloopen. Toen hij weder in de werkplaats bij zijn vader kwam, ontving deze hem met hevig schelden en vloeken.

„Nu wil ik weten," zeide hij eindelijk, nadat hij aan zijne bitterheid lucht gegeven had, „waar gij zoo lang rondgeloopen hebt. Ik geloof zeker dat de knaap eene minnarij heeft, waarmede hij zijnen tijd verkwist, terwijl zijn vader niet weet hoe hij met het vele werk klaar zal komen."

„Vader," antwoorde Peter bedaard, „gij spreekt altijd alsof ik een dagdief ware, en toch weet gij zeer goed dat dit zoo niet is. Het voegt niet dat ik mij zelven prijze, maar

ik weet wel wat een goed werkman doen kan, en ik ga voor geen een uit den weg."

„Houd den mond, zwetser!" bulderde de vader; „niemand prijst u, gij zelf behoeft het niet te doen. Ik wil nu weten waar gij geweest zijt?"

„Ik ben bij mijn oom geweest, bij uwen broeder," antwoordde Peter. „Daar gij hem uit het huis gejaagd hebt, hield ik het voor mijn pligt voor hem te zorgen, zooveel ik kan. Ik heb voor hem eene kamer gehuurd bij de weduwe Wessels en bij deze zal hij ook eten."

„En wie zal dat betalen?" vroeg zwarte Toon, steeds driftiger.

„Ik!" antwoordde Peter.

„Gij, gij zult het betalen? Ha! ha! ha! Waarvan zult gij het betalen? Gij lummel, gij hebt geen stuiver als ik hem u niet geef — gij zoudt zelf verhongeren als gij bij uw vader de tafel niet gedekt vondt..."

„Vader!" antwoordde Peter, met moeijelijk weerhouden wrevel, „alles heeft zijne grenzen; ik bid u nog eens dringend, drijf het niet tot het uiterste. Ik vergeet voorzeker niet dat ik uw zoon ben, maar gij moet mij ook als een zoon behandelen. Wilt gij dat niet, beschouw mij dan als een knecht; maar ik laat mij de schandelijke behandeling, die ik tot hiertoe verdragen heb, niet langer welgevallen."

„Ei, de jonge heer laat zich gelden!" sprak zwarte Toon honend. „Gij wilt dus mijn knecht zijn? Ik zeg u evenwel: gij zijt niets, volstrekt niets dan een domme jongen, die zich van zijnen vader alles moet laten welgevallen. Een dagdief zijt gij, dien ik het huis uitwerp, als gij u nog de minste brutaliteit tegen mij veroorlooft. Dan kunt gij naar uwen fraaijen oom gaan en te zamen bedelen; gij zijt dan met elkander juist op uwe plaats bij de oude fijne."

„Waart gij maar half zoo godvruchtig als deze arme weduwe," viel de zoon hem in de rede; „dit zoude voor u en uwe kinderen goed zijn, en dan hadt gij zeker uwen armen broeder het huis niet uitgejaagd!"

„Wat zegt gij, slechte kerel!" bulderde de smid met vreeselijke stem, terwijl zijn gelaat van toorn gloeide. Te gelijk greep hij een naast hem liggenden hamer, sprong op den zoon toe, greep hem met de eene hand in de borst en

hief de andere tot den slag op. Maar Peter greep oogenblikkelijk zijne beide handen en hield ze met ijzeren kracht vast. De ander worstelde en schreeuwde van woede, en voorzeker zouden de buren bijeengeloopen zijn, indien zulke tooneelen niet reeds meermalen voorgevallen waren.

Alle pogingen des vaders om zijne handen te bevrijden en zijnen zoon terug te stooten waren vergeefs. De vrouw, die met hare volwassen dochter er bijkwam, om ongelukken af te weren, vermogt niets op den woedenden smid. Eindelijk, toen zij door het worstelen bij de deur waren gekomen, vond Peter gelegenheid zijnen vader terug te stooten en op de straat te springen. De smid tuimelde een paar schreden achterwaarts, en wilde, toen hij weer vasten voet had gekregen, den ontvlugte naijlen, maar de vrouw zocht hem tegen te houden en de dochter had de deur toegedaan. Hij stiet vrouw en dochter op zijde, rukte de deur open en liep de straat op — maar zag juist zijnen zoon om den hoek verdwijnen. Vloekend en tierend keerde hij in huis terug, om een ander voorwerp te zoeken om zijnen toorn aan te koelen. Vrouw en dochter waren echter, hiervoor vreezende, snel de achterdeur uitgeslopen, naar een naburig huis. De woedende man, van alle zijden teleur gesteld, greep nu eene gloeijende ijzeren stang uit het vuur en begon met duchtige slagen daarop los te hameren.

Den volgenden Zondag namiddag ontmoeten wij een gezelschap van jonge en oude personen van beiderlei geslacht, die uit de kerk kwamen. Het was de weduwe Wessels met hare vijf kinderen, benevens Kasper en Peter Meijer. Zij traden het huisje van eerstgenoemde binnen en zetten zich, daar er niet genoeg stoelen voorhanden waren, deels op de bedden, deels op eene in het vertrek staande kist. Truitje had spoedig het bijna uitgegane vuur in den kagchel aangewakkerd, en toen alles rustig en stil was, zeide Kasper:

„Ik heb u beloofd, mijne levensgeschiedenis te verhalen, en daar gij allen juist bij elkander zijt, wil ik het nu doen, want ik kan wel denken, dat gij begeerig zult zijn te vernemen, hoe ik er toe ben gekomen, na veertigjarige afwezigheid naar mijne geboorteplaats terug te keeren."

„Vrolijk en met een ligt hart ging ik als twintigjarigen smidsgezel naar Holland; vijf jaren hield ik mij daar in verschillende steden op: in Alkmaar, Haarlem, Leijden, Amsterdam en andere plaatsen. Waar het mij het best beviel bleef ik den langsten tijd. Toen de vijf jaren ten einde waren, dacht ik aan de terugreis en overlegde voor de eerste maal wat ik te huis zoude aanvangen. Toen was goede raad duur."

„Mijn vader bezat niets dan het met schulden beladen huisje; wat hij met handenwerk verdiende, was naauwelijks toereikend om in de dringendste behoeften te voorzien. Toen dacht ik: Als gij naar huis gaat, dan kunt gij nog een paar jaren uwen vader helpen werken, dan geeft hij u het huisje met de smederij en de schulden over. Gij zijt, dacht ik verder, maar een arme borst en kunt slechts een arm meisje als vrouw er binnen leiden, daarbij hebt gij uwen vader te onderhouden — wat zal dus uw lot zijn? Gij blijft een arme duivel uw geheele leven en hebt, gelijk uw vader, bestendig met honger en kommer te kampen. Wordt uw huwelijk met kinderen gezegend, dan wordt uw nood slechts vermeerderd, en wat zal het lot uwer kinderen zijn? Die zullen door denzelfden vloek der armoede nedergedrukt worden. Ik had derhalve geen lust naar huis te gaan; jong bloed — een ligtvaardige zin. Spoedig was het bij mij vast besloten: gij gaat niet naar huis!"

„Zoo dacht ik *destijds*, kinderen! Nu denk ik geheel anders, want eene rijke levenservaring heeft mij overtuigd hoe verkeerd en verwerpelijk mijne toenmalige beschouwing van het leven was. Ik kende toen geen ander geluk dan bezit van geld. Had ik destijds de tegenwoordige gedachten gehad, dan ware ik zonder aarzelen naar huis gegaan, had mijn vader nog een paar jaren in zijn handwerk geholpen, en zoude het door vlijt en volharding gewis zoover gebragt hebben, dat ik een gedeelte der schulden had kunnen betalen. Ik had dan welligt een arm, maar vlijtig en braaf meisje tot vrouw genomen en met haar vreugde en leed gemeenschappelijk gedragen; wij zouden vroeg en laat vlijtig gearbeid, zuinig geleefd, onze kinderen tot vlijt en ontbering en in de vreeze des Heeren opgevoed hebben. Zóó zouden wij ons lot den Heer hebben mogen toevertrouwen, ware

het ons gelukt jaarlijks iets over te leggen, dan zoude welligt ons huis vrij van schuld zijn geworden en wij misschien een paar akkers land hebben kunnen koopen; en zoo niet, dan zouden wij toch het leven wel doorgekomen zijn, en dan hadden onze kinderen het moeten maken als hunne ouders. De wegen, die ik gegaan ben, hebben mij geen grooter geluk aangebragt."

„Mijn besluit om niet naar huis te gaan, stond alzoo onherroepelijk vast. Ik schreef dit naar huis en raadde mijnen vader aan, dat hij, als mijn broeder eene gelegenheid konde vinden om te trouwen, hem het huis en de smederij zoude overgeven, daar ik afstand deed van de voorkeur, waarop ik als oudste zoon regt had."

„Maar wat te beginnen? Zoo dacht ik en overlegde, dat, als ik een paar honderd guldens verdienen wilde, ik het anders moest aanleggen, dan tot hiertoe, want in de vijf jaren van mijn verblijf in Holland had ik het niet verder gebragt dan tot eene kist met goede kleederen, een zilveren horologie en een paar guldens in den zak — noodig reisgeld voor een paar weken.

„Ik overlegde dat alles zonder dat ik tot een vast plan konde komen. Ik was half voornemens mij naar Engeland te begeven, maar toevallig hoorde ik dat de regering dringend behoefte had aan soldaten voor de Oost en daarom een handgeld van honderd guldens uitloofde voor ieder, die zich voor zes jaren wilde verbinden en bovendien drie honderd guldens na volbragten diensttijd en ingeval van verwonding een pensioen van 5 tot 10 guldens 's maands. Spoedig had ik als koloniaal dienst genomen, en schreef, toen de tijd van vertrek was gekomen, aan mijn vader."

„Ik werd te Harderwijk naar de Oost ingescheept, in Batavia in een regiment ingedeeld, en na afgeëxerceerd te hebben, met mijne kompagnie nu hier dan daarheen in het veld gezonden. Van mijn krijgsleven en mijne ontmoetingen te water en te land vertel ik u een andermaal. Mijn diensttijd liep ten einde, ik meldde mij aan om mijn ontslag te vragen en ontving ten antwoord, dat dit zoude verleend worden zoodra ik te Batavia was aangekomen. Maar er werd geen haast gemaakt om mij naar Batavia te zenden. Ik bemerkte wel dat men mij liever wilde behouden. Ik had mijne dienst

steeds stipt en naauwgezet verrigt, en had — dit mag ik wel zeggen — in ieder opzigt braaf gediend. Men had mij derhalve reeds voor langen tijd tot onderofficier benoemd."

„Onze majoor liet mij eens op een morgen bij zich komen, en deed mij den voorslag mij nogmaals voor zes jaren te verbinden onder de volgende voorwaarden: honderd guldens handgeld, als vroeger, aan het einde van de zes jaren andermaal drie honderd guldens en aan het einde van den diensttijd eene maandelijksche toelage van 15 guldens."

„Wat zoude ik doen? Ik begreep dat men mij niet ligt zoude laten gaan, en moest blijde zijn op zulke voordeelige voorwaarden te kunnen blijven dienen. Ik had het geluk een zeer sterk ligchaamsgestel te bezitten, dat bijzonder goed tegen het ongezonde klimaat bestand was."

„Ik bedacht mij dus niet lang, maar nam den voorslag aan. Een jaar later werd ik sergeant-majoor. Mijn voorganger had het driemaal zes jaren uitgehouden. Hij keerde nu met 2000 guldens, die hij bespaard had, in het burgerlijke leven terug en kocht een huis, waar hij eene herberg begon; want hij had eene weduwe leeren kennen, welke hij huwde. Hij was besloten zijn leven te Batavia te slijten, want hij had in het vaderland geene bloedverwanten meer. Met dezen man — hij heette Roelofs — kwam ik in vriendschappelijke betrekking en mijn omgang met hem werd vertrouwelijker dan met iemand anders."

„Met mijn nieuw handgeld bezat ik reeds 500 guldens, welke ik tegen eene schriftelijke schuldbekentenis aan mijnen vriend Roelofs gaf."

„Ook de tweede zes jaren verliepen en — dat ik het kort make — nog een derde zestal, waartoe ik mij te ligter had laten overhalen omdat ik aan de omstandigheden en levenswijze van Oostindië was gewoon geworden, en mijne gedachten aan mijne geboorteplaats van jaar tot jaar meer op den achtergrond getreden waren."

„Ik was, wanneer wij te Batavia in garnizoen lagen, den geheelen dag, als ik geene dienst deed, in het huis van mijnen vriend, bij wien ik kost en verpleging had. Hij had eene zeer brave en vriendelijke vrouw, die er genoegen in vond mij voorkomend te behandelen — met een woord, mij ontbrak niets. Daar kwam mijn vriend Roelofs te sterven, een

jaar voor den afloop mijner laatste zes jaren. Ik was toen juist met het bataillon in het veld, en toen ik de treurige tijding ontving, nam ik voor, als mijn diensttijd verstreken was, naar het vaderland terug te keeren, daar mij nu toch niets meer aan de koloniën kon binden."

„Maar de mensch wikt en God beschikt. Vier maanden daarna kwam ik terug en vond de weduwe van mijnen vriend tamelijk getroost over haar verlies en druk bezig in hare herberg, waarvan nu de zorg alleen op haar rustte. Ik verkreeg een jaar daarna mijn ontslag, met een jaarlijksch pensioen van 180 guldens, en huwde de kinderlooze weduwe van mijnen vriend. Ik was destijds 48 jaren oud; ik leefde tien jaren gelukkig en tevreden met haar, toen riep de dood haar van mijne zijde weg. Zij was, zoo als ik u reeds gezegd heb, eene zeer brave vrouw, en ik heb menigen traan om haar gestort."

„Na den dood mijner vrouw begon het verlangen naar het vaderland en mijne geboorteplaats met nieuwe kracht te ontwaken, en daar ik noch kinderen noch aanverwanten in de Oost had, wilde ik mijne overige dagen in eene familie, zoo mogelijk van bloedverwanten, doorbrengen. Gelijk ik gewoon was snel mijne besluiten te nemen en uit te voeren, zoo ging het ook ditmaal. Ik verkocht mijn klein eigendom en ontdekte toen eene omstandigheid, welke mij onbekend was gebleven.

„Ik was namelijk, zooals ik u reeds gezegd heb, de derde man mijner vrouw; haar eerste man was een Fries. Deze had een vermogen van 4000 guldens nagelaten, dat, zooals de huwelijks-voorwaarde bepaalde, daar er geene kinderen waren, na den dood zijner vrouw, aan zijne bloedverwanten terug vallen zoude. Nadat ik alles verkocht had, bleven mij ongeveer 4500 guldens over; wat boven de 4000 guldens was, werd mij uitbetaald en het overige bij de weeskamer bewaard, om het aan de bloedverwanten van den man, indien zij bestonden, uit te betalen. Uit voorzigtigheid liet ik mijn aandeel van 500 guldens bij het grootere kapitaal, dat naar Holland gezonden werd, en nu kan ik verwachten, dat mij dit geld, benevens mijn achterstallig pensioen spoedig hierheen gezonden zal worden."

„Zoo als gij ziet, ben ik niet zoo geheel onvermogend, als

het zich liet aanzien. Ik heb een kapitaaltje van meer dan 500 guldens en een goed pensioen — in elk geval meer dan ik, bij mijne weinige behoeften noodig heb. Bovendien heb ik nog eene hoewel zwakke hoop op die 4000 guldens, die natuurlijk mij toevallen, als geene bloedverwanten te vinden zijn. Het is namelijk reeds bijna 50 jaren geleden dat de vader van dien man zich met zijne vrouw en dezen zoon, zijn eenig kind, in Nederlandsch Indie heeft nedergezet. Hij had slechts een ziekelijk kleindochtertje in Friesland achter gelaten (een kind van een anderen kort na zijn huwelijk overleden zoon) toen een half jaar oud, dat zelf of wier nakomelingen alleen erfgeregtigd zijn kunnen. Is nu dit kind nog in leven, of bestaan er kinderen van haar, dan zijn deze 4000 guldens voor mij verloren — in het tegenovergestelde geval behooren zij mij. Dit moge zijn zoo als het wil, ik ben tevreden, want wat God doet is welgedaan! In het eerste oogenblik toen mij dit werd medegedeeld, ergerde ik mij wel een weinig, want ik had 1200 guldens bespaard geld in de huishouding gebragt en in de tien jaren van mijn huwelijk ook een paar guldens terug gelegd, en dat zoude nu grootendeels verloren gaan. Maar spoedig had ik mijne mismoedigheid overwonnen, en geen enkelen keer werd de wensch in mij levendig, dat dit kind reeds zonder erfgenamen zoude gestorven zijn. Dit meisje is misschien regt gezond geworden, is misschien gehuwd, is moeder van verscheidene kinderen en verkeert welligt in grooter nood dan ik, zoodat zij dit geld zeer goed zal kunnen gebruiken. Ja, ik heb mij voorgenomen zelf naar Friesland te schrijven om haar, zoo zij nog leeft, op haar geluk opmerkzaam te maken. Maar mogt het geld mij nog toevallen, dan zoude ik ook wel eene arme, regtschapene weduwe vinden, die brave kinderen heeft, voor wie ik het ten beste zoude aanwenden. Maar zoo als de Heere wil."

Allen, die in de kamer zaten, hadden met klimmende belangstelling het verhaal van den ouden man gehoord en waren hem dikwijls met vragen in de rede gevallen. Toen hij geëindigd had, ontstond er eene pauze van eenige minuten — toen nam Peter het woord en zeide:

„Beste oom, gij hebt ons alles zeer treffend verteld, waarvoor ik u van harten dank. Slechts iets is mij nog niet regt

eindelijk en daarover wil ik u eene vraag doen; gij moet mij evenwel beloven dat gij er niet kwaad om zult worden."

„Waarom zoude ik er kwaad om worden?" antwoordde Kasper, „vragen zijn altijd geoorloofd — wat wilt gij nog weten?"

„Hoe kwam het dat gij in zulk eene sobere kleeding hier gekomen zijt?"

„Gij hebt gelijk, dat had ik bijna vergeten," antwoordde de andere. „Nu, dat geschiedde niet zonder doel. Ik had, zoo als gij weet, vrijen overtogt. Toen ik mijne aangelegenheden te Amsterdam bezorgd had, liet ik mijne kleederen en eenig ander goed daar achter, omdat ik uit zuinigheid de reis te voet wilde afleggen, en ik kocht een armoedig pakje, want indien ik beter gekleed ware geweest, zoude uw vader mij gaarne hebben opgenomen, en ik zoude niet in staat geweest zijn, zijne ware gezindheid jegens mij te leeren kennen. Nu weet ik echter wat ik van hem, wat van de anderen te denken heb, en dit draagt veel tot mijne tevredenheid bij. Het zal mijne oude dagen veraangenamen, dat ik weet wie mij waarlijk lief heeft en den armoedigen ouden man met zooveel bereidwilligheid heeft opgenomen."

De oude man was bij deze woorden tot tranen geroerd; hij stond op, trad op Peter toe, schudde hem krachtig de hand en wilde spreken — maar konde niet. Na een korte pauze trad hij naar de huisvrouw, schudde ook haar hartelijk de hand, en zeide, terwijl hij zich de tranen uit de oogen wischte: „Lieve vrouw Wessels, hij slechts, die langen tijd van zijne geboorteplaats en zijne aanverwanten verwijderd was, gevoelt de hooge waarde van een „te huis" en van de liefde zijner bloedverwanten. Ik heb menschen in vreemde landen aangetroffen, die vriendelijk en dienstvaardig jegens mij waren, maar ik had zelden de overtuiging, dat dit zonder eenig eigenbelang geschiedde. Geheel anders is het met mijn neef hier gegaan. Reeds in het eerste oogenblik toen ik hem zag, gevoelde ik mij tot hem getrokken, en mijne liefde tot hem ontwaakte nog meer, toen ik zijne onbaatzuchtige liefde ondervond. En gij, vrouw Wessels, zijt wel niet met mij door banden van het bloed verbonden, maar ik gevoel toch even veel genegenheid voor u. Dat komt omdat Peter u zoo zeer geprezen heeft, en omdat gij mij

ouden man zoo bereidwillig hebt opgenomen, zonder dat gij wist of ik het u zoude kunnen vergelden. En toch zijt gij eene arme weduwe, die het uwe zeer noodig hebt en voor vele kinderen hebt te zorgen."

„Dat is niet de moeite waard om van te spreken," antwoordde vrouw Wessels. „Ieder moet immers zijnen naaste helpen zoo veel hij kan."

„God moge het u vergelden," antwoordde Kasper, „ik ben daartoe niet in staat; maar u, Peter, wil ik het inscherpen: vergeet niet wat deze lieden aan mij doen, en zie hoe gij hun van dienst kunt zijn; is het niet de moeder, dan de kinderen. Dunkt u dat ook niet, Peter?" ging de oude, wiens scherpe blik de wederzijdsche neiging der jongelieden niet ontgaan was, schertsend voort, „gij zult de dankbaarheid jegens Truitje niet ongaarne overnemen?"

En plotseling wendde hij zich tot het flinke, vriendelijke meisje, dat reeds, hoewel zij hem slechts eenige malen gezien en geproken had, zijne gunst in hoogen graad had verworven, maar zij sloop juist de deur uit, toen de oude Kasper zijne rede tot haar rigten wilde.

II.

Wij springen een tijdsverloop van een half jaar over, waarin niets bijzonders, ten minste geene onverwachte gebeurtenissen, in beide familiën plaats hadden. De weduwe Wessels leefde stil en rustig voort, zoo als zij sedert jaren gewoon was; zij werkte ijverig, in vertrouwen op den Heer, en de kinderen stonden haar daarbij getrouw ter zijde, want ook de beide jongste, die nog ter school gingen, werden door de moeder bezig gehouden, om hen vroeg aan den arbeid te gewennen.

De oude Kasper had zich dadelijk in zijnen nieuwen toestand geschikt. Hij wilde de huisvrouw kostgeld betalen, maar zij wilde dit niet aannemen, hoewel hij zeide, dat het hem niet aan geld ontbrak, daar Peter hem, zoo veel hij noodig had, had aangeboden.

Deze was op de fabriek in dienst getreden en ontving een goed weekloon. Hij wilde bij zijnen vader wonen en eten, en hem het grootste deel van zijn loon overlaten — maar

deze wilde niets meer van hem hooren, verbood hem het huis en zijne vrouw en de andere kinderen elken omgang met hem. Toen trok Peter ook naar de weduwe Wessels en woonde te zamen met zijnen oom Voor zich zelven betaalde hij een wekelijksch kostgeld. Kasper gevoelde zich in den kring dezer familie zeer behagelijk. Daar de huisvrouw van hem geen kostgeld wilde aannemen, voor zijn geld was aangekomen, trachtte hij haar op alle wijze te ondersteunen. Hij kocht voor haar reeds de eerste week eene partij hout, daar hij zag dat hieraan gebrek was; de volgende week was de aardappelen-voorraad ten einde — dadelijk kwamen een paar mudden in den kelder; in de derde week bezorgde hij een kleinen voorraad meel in huis, en op deze wijze besteedde hij zooveel voor levensmiddelen, als hij meende aan de weduwe voor woning, kost en verpleging schuldig te zijn. Daarbij bevond de arme vrouw zich zeer goed.

Na ongeveer zes weken werd Kasper zijn geld gezonden. Hij besteedde dadelijk 250 guldens tot aflossing van het kapitaal, waarmede het huisje der weduwe belast was, en verklaarde, dat dit een bruidsgeschenk voor Truitje zijn zoude wanneer zij eens ging trouwen. Daartegen protesteerde de weduwe wel, en zeide: „gij hebt hier bloedverwanten, die het even goed kunnen gebruiken als ik; men zoude het als onderkruiping van mij beschouwen — ik kan het daarom niet aannemen, er zoude misschien geen zegen op rusten."

„Het blijft zoo als ik gezegd heb, lieve vrouw Wessels," antwoordde de oude: „Gij weet dat ik geen broeder meer heb — die mij niet kent, dien ken ik ook niet."

„Wilt gij zoo onverzoenlijk zijn," hernam de weduwe, „en van uwen broeder niets weten, dan moogt gij toch zijne kinderen niet vergeten, want die zijn allen braaf en goed, en zij hebben het ook noodig."

„Nu, nu," antwoordde de oude, „wij zullen zien wat daaraan te doen is; Peter weet welligt een uitweg, hij mag zien hoe hij aan het geld komt."

En het bleef gelijk de oude oom besloten had.

Bij zwarten Toon was het gedurende dien tijd niet zoo goed gegaan. Hij werkte voortdurend vlijtig, zoo dikwijls hij

wat te doen had; maar sedert zijn zoon Peter niet meer bij hem was, bleef het werk hoe langer hoe meer uit. Hij bezocht allengs drukker de herberg, werd iederen dag wreveliger tegen vrouw en kinderen, welke hij dagelijks mishandelde. Vloeken, zweren en schimpen wisselden bij hem van 's morgen tot 's avonds en verstikten allengs het overschot van zijn beter gevoel.

Onder zulke omstandigheden was het natuurlijk dat zijne welvaart dagelijks achteruitging. Alle voorraad was verteerd en nieuwe konde niet worden aangeschaft, daar het aan geld ontbrak. Het huisgezin zoude verhongerd zijn, indien de verstooten Peter niet al zijn bespaard geld aan de moeder gegeven had.

Daarmede konde nu wel de honger gestild worden, maar tot betaling der schulden was het ontoereikend. De oude smid werd van verscheidene zijden lastig gevallen, en eindelijk, daar hij de interest van het verschuldigde kapitaal niet betaalde, werd het huis met den tuin en een akker land geregtelijk verkocht en voor 900 guldens aan een der hypotheekhouders toegewezen, eene som welke juist toereikend was om het daarop liggende kapitaal met interesten en onkosten te betalen. Het huis moest nu ontruimd worden, met achterlating van den inboedel, die door andere schuldeischers in beslag was genomen; zelfs de werkgereedschappen uit de smederij zouden mede worden verkocht.

De jammer en ellende dezer familie was onbeschrijfelijk. Deze ongelukkige gebeurtenissen kwamen slag op slag en wierpen eindelijk Peter's moeder op het ziekbed. Kasper's voornemen om zich niet meer met zijnen broeder in te laten was reeds lang opgegeven, zijn medelijdend hart konde hem niet langer werkeloos doen blijven, ook als Peter hem niet zoo dringend daarom gesmeekt had. Hij ging naar den tegenwoordigen eigenaar van het huis en sprak met hem. Deze was bereid alles, wat hij gekocht had, voor de som van 900 guldens weer over te geven. Kasper had nu echter weinig meer dan 200 guldens van zijn kapitaal overgehouden, en de eigenaar wilde van gedeeltelijke betalingen niets hooren. Eindelijk bewilligde hij, als hem 300 guldens betaald werden, er 600 te laten staan, maar alleen tegen behoorlijke borgstelling. Nu werd familieraad gehouden. Truitje bood

dadelijk aan, hare spaarpenningen, die bijna 100 guldens bedroegen, daartoe mede bij te dragen; het was echter nog altijd niet toereikend, daar nog meer dan honderd guldens voor andere schulden te betalen waren. Intusschen moest men er ook aan denken hoe het gaan zoude als de oude smid weder in zijn eigendom was hersteld. Welken waarborg had men dat hij dan beter in staat zijn zoude, dan vroeger, om zich zelven en zijne familie te onderhouden? Hoe zoude het gaan als na een of twee jaren dezelfde toestand weder terugkeerde — wie zoude dan helpen? Was het niet zooveel als het geld ten venster uit te werpen, als men zoo maar op eens de schulden voor zwarten Toon betaalde en hem dan zelfstandig handelen liet?

Kasper zeide eindelijk: „Als ik alles overleg, dan zal het best zijn, dat ik Peter de werkplaats overlaat. Wij sluiten den koop voor hem, hij neemt de smederij over en zijn vader kan bij hem werken, waarentegen de zoon hem onderhoudt. Wij hebben dan ten minste gewonnen, dat Peter de *meester* is, en dit zal tot een geheel ander bestuur en huishouden leiden. Want slechts als alles veranderd wordt, van binnen en van buiten, kunnen wij hopen dat de Heer zijnen zegen in het huisgezin van mijnen broeder geven zal."

Deze voorslag was te doelmatig om niet aller bijval te winnen. Juist toen men tot dat resultaat gekomen was, ging de predikant het huis voorbij en groette vriendelijk voor het venster. Kasper nam zijn mutsje af en verzocht den voorbijgaande een oogenblik in huis te willen komen. Hem, die zijne gemeenteleden altijd met raad en daad ter zijde stond, deelden zij hun plan mede, en daar ook deze verstandige man het volkomen goedkeurde, werd tot de uitvoering besloten. Peter voegde er de bede bij om de zaak aan zijnen vader zoo verschoonend mogelijk mede te deelen en hem in zijnen naam te verzekeren, dat hij ook in zijnen nieuwen toestand, voorzeker den pligt eens zoons niet vergeten zoude."

„Dat komt juist goed, Peter," zeide de predikant, „ik ga juist naar uws vaders huis, om uwe zieke moeder te bezoeken. Deze tijding zal voor de arme vrouw een grooten troost zijn en veel tot hare herstelling bijdragen. Ik zoude mij moeten vergissen als niet kommer en verdriet de hoofdoorzaak van hare ziekte ware. Dan zal ik ook het plan aan

uwen vader mededeelen en tot zijn geweten spreken, — welligt draagt zijn tegenwoordige tegenspoed er toe bij, om hem de oogen te openen en hem te toonen op welke dwaalwegen hij tot hiertoe gewandeld heeft."

Sedert zwarte Toon de zekerheid had, dat zijn geheel vermogen in handen zijner schuldeischers overgaan en hem en zijne familie niets overblijven zoude, was hij stil en ingekeerd in zich zelven geworden. Hij ging somber daarheen, alsof hij stom was. Hij vloekte en schimpte niet, maar hij bad en werkte ook niet, hij ging niet meer in de herberg, maar ook niet in de kerk. Hij was onverschillig jegens alles, zelfs de ziekte zijner vrouw bragt geene verandering in zijn gedrag. Toen de predikant zijne vrouw bezocht, zat hij in de kamer met gesloten oogen, het hoofd op de hand geleund; hij bemerkte hem niet eens, ten minste beantwoordde hij zijnen groet niet, toen hij door de keuken in de kamer ging.

De troost, welke de waardige leeraar de vrouw bragt, was van heilzame uitwerking; een tranenstroom verligtte het bedrukte hart der ongelukkige, zij sloeg de oogen op naar den hemel en vouwde de handen tot een stil gebed.

De predikant zweeg, ten einde het ontwakend godsdienstig gevoel niet te storen. Eindelijk zeide de vrouw: „zoo heb ik dan niet te vergeefs, in den laatsten tijd, zoo dikwijls gebeden en mij verootmoedigd voor den Heer, en mijn hart voor hem uitgestort!"

„Wèl u, brave vrouw Meijer," besloot de predikant zijne troostgronden: „wèl u dat gij zoo geleefd en gehandeld hebt, de goede gevolgen zullen niet uitblijven."

Toen de leeraar de vrouw van den smid Meijer verliet, vond hij haren man in de keuken op dezelfde plek zitten, als een half uur geleden, toen hij hem was voorbijgegaan. Hij zette zich bij hem aan de tafel en sprak den smid aan, die plotseling zich opriqtte, alsof hij in diep nadenken verzonken geweest was, en na een kort, onvriendelijk „goeden avond," dat hij mompelde, dadelijk zijne vroegere houding weder aannam.

„Gij weet, Meijer," hernam de predikant, zonder zich door

die stuurschheid van zijn stuk te laten brengen, in welk een toestand gij verkeert! Zoo als het nu is kan het onmogelijk blijven; uwe geheele familie zoude te gronde gaan. Daarom hebben uw broeder en uw zoon het besluit genomen, uw vroeger eigendom, dit huis en land, te koopen, maar voor uwen zoon, die nu zelf baas worden en de smederij voortzetten zal. Uw Peter neemt daarmede de zorg voor zijne ouders en jongere broeders en zusters over. Dat zal u wel naar den zin zijn, want gij weet toch welk een braaf en goed mensch Peter is, bij wien gij het voorzeker goed zult hebben. Gij werkt als vroeger en dan is het 't zelfde of de smederij op uwen of zijnen naam wordt voortgezet."

De predikant had meermalen opgehouden en op antwoord gewacht, daar dit echter niet volgde, zeide hij eindelijk: „Nu, Meijer, hebt gij geen antwoord voor mij — verheugt het u niet, dat de goede God u op zulke wijze voor honger en ellende bewaart, dat op deze wijze voor uwe vrouw en uwe kinderen gezorgd wordt?"

Meijer rigtte zich een oogenblik op en zeide, maar zonder den leeraar aan te zien: „Ik verheug mij over niets meer op deze wereld. — Zij mogen het met den boel maken zoo als zij willen, — het gaat mij niet meer aan."

„Neen," antwoordde de predikant, „dat is niet het regte gevoel, waarmede gij zulk eene blijde tijding moet vernemen. Wat zoude van u en uwe kinderen geworden zijn, als deze gebeurtenis, die een waar geluk is, niet tusschen beide ware gekomen. Zoudt gij welligt in eene andere werkplaats als knecht willen werken? Of zoudt gij ten laste der gemeente willen komen, of misschien gaan bedelen? — Gij vergeet dat gij spoedig 60 jaren oud zijt, en men niet gaarne zulk een oud man in zijn werk zoude nemen. Ik moet hard met u spreken, want gij hebt het inderdaad ver laten komen. Uw broeder, dien gij zoo onbroederlijk behandeld hebt, uw zoon, dien gij uit het huis gejaagd hebt, bieden u deze redding aan, en gij weet daarop slechts te antwoorden: „Zij mogen het met den boël maken zoo als zij willen!" — Gij zijt waarlijk een verstokt mensch! Gij zijt willens blind, en daarom moet ik u met harde woorden de oogen openen. Men had u eerst een tijd lang in honger en ellende moeten

laten smachten, want zoolang het u goed ging, kendet gij den Vader in den hemel niet — dan waart gij welligt tot erkentenis uwer zonden gekomen. Ik raad u dringend en welmeenend, keer tot u zelven in en verander uw gemoedsbestaan, want slechts den boetvaardigen zondaar zal vergeven worden!"

Was het deze vermaning, die onwillekeurig den spreker zoo had opgewonden, dat hij opgestaan was en met opgeheven regterhand, als dreigende voor den smid stond, of was het de indruk der laatste gebeurtenissen, welke hem zachter gestemd hadden? Hij bleef althans, wat voor eenige weken niet zoude gebeurd zijn, bij deze beschuldigingen stil en kalm en antwoordde, zonder echter zijne stugge houding te veranderen:

„Ik heb altijd mijn pligt gedaan, ik heb van den vroegen morgen tot den laten avond vlijtig gewerkt, en ik versta mijn ambacht zoo goed als iemand. Hoe ver heb ik het daarmede gebragt? Tot niets! — ik ben uit mijn huis verdreven, men ontneemt mij mijne gereedschappen, alles wat ik het mijne noemde, en zet mij naakt op de straat — wien zoude ik dan dankbaar zijn? Waarvoor zoude ik dankbaar zijn?"

„Beste Meijer!" viel de leeraar hem in de rede, „hoewel het mij leed doet zulk eene gezindheid bij u te vinden, verheugt het mij toch dat gij deze vraag tot mij rigt, want ik heb nu grond om te gelooven, dat gij op den weg der verbetering zijt. Ik wil echter eerst eene vraag aan u doen, en de uwe juist omkeeren: Hoe komt het dat gij met alle vlijt en inspanning, en met de hulp van uwen wakkeren zoon, zonder bepaalde ongelukken te hebben gehad, niet eens genoeg verdiend hebt om uwe familie te onderhouden? Hebt gij daarover niet nagedacht?"

Toen zwarte Toon niet antwoordde, hernam de predikant: „Gij zijt alzoo toch overtuigd, of kunt het ten minste zijn, dat werkzaamheid en vlijt alleen niet genoeg zijn! Als gij nu als zorgvuldig huisvader uw pligt doen wilt, dan moet gij op andere familiën zien, die toereikend hun brood winnen, zonder dat zij zelfs eenig vast eigendom bezitten. Ontdekt gij, bij vergelijking, in welk opzigt deze lieden het anders aanleggen dan gij — nu, dan moet gij het ook eens op zulk

eene manier beproeven en deze verandering zal dan ook wel bij u hare goede werking doen."

„Ik weet waar gij heen wilt," antwoordde de smid — „gij bedoelt dat ik een fijne moet worden."

„Gij moet een godvruchtig mensch worden; „ging de geestelijke met verheffing van stem voort, „gij moet niet voortleven als een dier, dat geen redelijk verstand bezit; gij moet uw verstokt hart tot den Vader in den hemel wenden, die u, zonder dat gij het verdiend hebt, met zoovele weldaden overladen heeft. Gij vraagt waarvoor gij danken zult, omdat niet alles tot uw geluk is uitgeloopen, wilt gij het vele goede, dat u wedervaren is, niet erkennen? Hebt gij niet eene goede vrouw en gezonde wel geaarde kinderen? Geniet gij geene volkomen gezondheid? Kunt gij over misgewas klagen? Heeft de hagel uwe velden verwoest? Zie om u, in hoevele gedaanten ongeluk en ellende bij anderen zich vertoont, en sla met een verbrijzeld en dankbaar hart op uwe borst en roep uit: „o God, wees mij zondaar genadig!" Vraag waardoor gij waardig zijt dat de Heer u genadig met zijne tuchtroede verschoond heeft, wie gij zijt dat Hij u met den mantel zijner barmhartigheid bedekte, voor zoovele gevaren behoedde! Dank Hem ook dat hij u zoo genadig gekastijd heeft, en de bezoeking wegneemt vóór gij de zwaarte er van gevoeld hebt. En waarin bestaat de bezoeking? Zij is een kwaad dat gij u zelven op den hals hebt gehaald. Gij verstaat allezins uw handwerk goed, gij hebt in waarheid met vlijt gewerkt — maar hoe kon er zegen op rusten, daar gij uw hart van den Heer afgewend had? Zie eens op de weduwe Wessels, die uw verstooten broeder heeft opgenomen. Deze is armer geweest dan gij, en heeft zich en hare vijf kinderen, hoewel nooddruftig, toch tamelijk goed er doorgeholpen. Met hare zwakke krachten heeft zij dat volbragt, omdat God den arbeid harer handen gezegend heeft. En waardoor heeft zij zich dezen zegen verworven? Alleen door hare godsvrucht, door haar vertrouwen op den Vader in den hemel. Zij heeft *gewerkt* en *gebeden*. Het eerste hebt ook gij gedaan, maar het laatste niet. Gij hebt alle godsdienst afgelegd. Sedert jaren heeft men u niet in de kerk gezien. Gij hebt ook in huis niet aan God gedacht. Gij hebt geschimpt, gevloekt en gelasterd, gij hebt vrouw en

kinderen mishandeld, en den zegen Gods verbeurd. Gelooft gij niet dat de bezoekingen, die God over u heeft laten komen, indien gij in uwe halstarrigheid volhardt, slechts een begin van de gevolgen uwer zonden zijn zullen? Denkt gij er niet aan dat gij reeds een oud man zijt, die reeds met eenen voet in het graf staat, dat uw schepper u binnen kort oproepen kan voor zijnen regterstoel — hoe zult gij daar bestaan? Huivert gij niet voor den afgrond terug, welken gij zoo ligtzinnig te gemoet snelt?"

Zwarte Toon had weder zijne vroegere houding aangenomen; hij zat daar in zich zelven verzonken, met het hoofd op de hand geleund, zonder zich te bewegen, zonder iets te antwoorden. De predikant wilde zijn nadenken niet verstoren, hij meende genoeg gezegd te hebben en verliet het huis van den smid.

In den loop der volgende maanden werd uitgevoerd wat betrekkelijk de familie Meijer besloten was.

De oude smid liet alles geschieden, zonder iets te zeggen, maar ook zonder eenige hulp te bewijzen; hij vermeed de werkplaats en sprak met niemand in huis. Daarentegen was hij dikwijls uithuizig, somwijlen bijna halve dagen.

Ongeveer vier weken later, op een Zondag-morgen — het was juist een schoone zachte lentedag — ging de geheele familie naar het naburig stadje in de kerk. Tot hunne verbazing, maar ook tot hunne groote blijdschap, zagen zij zwarten Toon achter in de kerk staan.

In de leerrede van den predikant was eene toespeling op het gebeurde niet te miskennen, welke toespeling echter slechts voor diegenen bemerkbaar was, die van de zaak wisten.

Na geëindigde godsdienstoefening werd de geheele familie verzocht in de pastorie te komen; zij gingen er allen heen, vol verwachting wat zij vernemen zouden. Naauwelijks waren zij de kamer binnen getreden, toen de predikant met den ouden smid hen volgde. Deze trad dadelijk naar zijne vrouw toe, en zeide, terwijl hij haar de hand reikte: „Liesbeth, ik heb gezondigd tegen God en heb verkeerd gehandeld jegens u en de kinderen — ik ben tot inzien van mijn kwaad gekomen en wil een ander mensch worden. Vergeef mij wat

ik u misdaan heb, en ook u, kinderen, vraag ik om vergeving" — en nu wendde hij zich tot deze en reikte ieder hunner de hand.

De indruk van deze gebeurtenis was buitengewoon. Niemand had dit verwacht, ten minste niet zoo spoedig. Allen waren diep getroffen en konden hunne tranen niet weerhouden. De vrouw viel haren man om den hals en de kinderen omhelsden elkander, terwijl de oude Kasper den leeraar de hand schudde. Snikkend riep de vrouw uit: „Geloofd en geprezen zij God, die u op den goeden weg gebragt heeft. Ach, nu kan alles weer goed worden, Toon. Ik wil u alles vergeven, vergeef gij ook mij, daar ik u ook dikwijls door tegenspraak verbitterd heb."

De smid wendde zich nu tot zijnen broeder en zeide: „Kasper — ik weet niet of ik u nog broeder durf noemen — ik heb ook tegen u zeer misdaan..."

„Stil, oude Toon," viel zijn broeder hem in de rede. Alles is vergeven en vergeten, gij zijt mijn waarde broeder — wat tusschen ons is voorgevallen gaat niemand aan, en ik weet er ook niets meer van."

De ander hernam echter: „Ik weet het des te beter, en zal het ook, zoo lang ik leef, niet vergeten. Zie, Kasper gij kunt mij gelooven of niet, maar ik heb sedert dien avond, dat ik u zoo hardvochtig van mijnen drempel heb verjaagd......"

„Zwijg, Toon," viel Kasper hem weder in de rede, „de zaak is afgedaan; ik ben bevredigd, wat wilt gij meer."

„Ook daarin herken ik uw goed hart," zeide de smid; „gij wilt mij de beschaming besparen, maar ik wil evenwel volbrengen wat ik mij heb opgelegd, en daarom bid ik u, hoor mij aan tot het einde. — Sedert dien avond heb ik geen rustig uur meer gehad. Gij moet evenwel alleen met mijn berouw tevreden zijn, want gij weet dat ik een bedelaar ben en niet weder kan goed maken wat ik misdaan heb."

„Vader!" viel Peter hem in de rede, „gij zult morgen weder in uw eigendom hersteld worden. Het is nu weder alles goed en als wij weer duchtig met elkander werken, dan zult gij zien dat het met Gods hulp goed zal gaan."

„En ik trek morgen bij u in," zeide Kasper, terwijl hij zijnen broeder nogmaals de hand drukte.

„Wilt gij dat? Wilt gij dat werkelijk?" vroeg de smid zijnen broeder en hield zijne hand vast.

Het was een schoon en roerend tooneel de beide oude mannen te zien, zoo als zij elkander omarmden, terwijl tranen over hunne wangen rolden.

In den namiddag van dezen blijden dag zat de familie als gewoonlijk in de kamer der weduwe Wessels en sprak vertrouwelijk, deels over vroegere gebeurtenissen, deels over plannen, hoe men het in de toekomst maken zoude. Ditmaal was ook de oude smid tegenwoordig en kon de weduwe niet genoeg danken voor de vriendelijke herberging van zijnen broeder. Hij sloeg er geen acht op, dat deze allen dank afwees, omdat zijn broeder alles betaald had, tot hij eindelijk door de komst van den burgemeester gestoord werd.

Nadat deze de aanwezigen vriendelijk gegroet had, zeide hij: „Ik kom om vrouw Wessels een en ander te vragen en hoop haar eene blijde tijding te kunnen brengen."

Met deze woorden haalde hij een papier te voorschijn en zeide: „Vrouw Wessels, gij heet, zooveel ik weet, met uwe voornamen Anna Maria?"

„Ja, zoo heet ik!" antwoordde de gevraagde.

„Heet uw vader niet Johannes Rijpe?"

„Zoo is de naam van mijn vader, mijnheer."

„Is uwe familie niet uit Friesland afkomstig."

„Ja wel, ik ben in het dorp Stellingwerf geboren."

„Hebt gij daarvan bewijzen?"

„Ik heb geene andere bewijzen dan mijn doopceel en mijne huwelijksakte."

„Breng mij deze papieren eens hier."

De weduwe ging naar hare ladetafel en bragt een omslag te voorschijn, waarin verscheidene papieren lagen; zij reikte ze den burgemeester toe, die ze door las, terwijl allen in de diepste stilte en in gespannen verwachting den uitslag te gemoet zagen. Na verloop van eenige minuten zeide de burgemeester: „Het is werkelijk zoo als ik vermoedde. — Een oom van u is gestorven, heeft in Batavia een vermogen van 4000 guldens nagelaten en gij zijt de eenige erfgename."

„Geloofd zij God, de Almagtige!" riep Kasper Meijer

plotseling uit. „De wegen des Alleenwijzen zijn inderdaad ondoorgrondelijk! De erflater heet Martinus Rijpe en is de eerste man van mijne overledene vrouw geweest! Wij zijn dus aan elkander vermaagschapt, of althans verzwagerd, vrouw Wessels, en daar ik nu weet, dat de bedoelde 4000 guldens aan u vervallen, ben ik volkomen tevreden, dat ik ze niet verkregen heb."

De arme vrouw was door deze verrassende tijding buitengewoon getroffen; zij was bleek geworden, en sidderde over haar geheele ligchaam, zoodat zij om niet neder te zinken, moest gaan zitten. Hare oogen vulden zich met tranen, zij vouwde hare handen en gaf aan haar gevoel lucht door de woorden: „Ach, mijne kinderen, mijne lieve kinderen!" Nadat haar vervolgens alles duidelijk geworden was en zij de overtuiging verkregen had, dat het alles werkelijk zoo was, als men haar gezegd had, viel zij op de knieën, met den uitroep: „Wat God doet, dat is welgedaan!"

De geschiedenis nadert haar einde — ik wil het in weinige woorden verhalen. Men kwam overeen, dat Peter, met de noodige volmagt en bewijsstukken, naar Holland zoude reizen, om de zaak der erfenis af te doen. Zoo geschiedde het, en reeds na zes weken kwam de jonge man met een wissel terug, waarop in Arnhem vier duizend guldens werden ontvangen.

Gedurende Peters afwezigheid zette zijn vader de smederij, met de vroegere energie en ijver voort. Hij was werkelijk een ander mensch geworden, en kwam nog in zijnen ouderdom tot een waarlijk godsdienstig gemoedsbestaan. Zijn broeder Kasper was bij hem ingetrokken, en Antoon trachtte door de grootste oplettendheid en hartelijke vriendelijkheid zijne vroegere handelwijze weder goed te maken.

Den eersten Zondag na Peters terugkomst werd zijne verloving met het brave Truitje gevierd — zes weken later de bruiloft. De baronnes wilde, hoewel de familie nu niet behoeftig meer was, zich het genoegen niet laten ontnemen, om de bruiloft op hare kosten te doen houden. Het was een vrolijk, maar geen luidruchtig feest, dat de beide familiën Wessels en Meijer vierden, een waar dank- en

vreugdefeest. De baronnes schonk het jonge echtpaar een fraaijen huisbijbel, en had op het titelblad de woorden geschreven: WERK EN BID!

DE DRIE SPLINTERS.

(Uit het leven van Joachim Murat.)

I.

De marqueur zette den bal op het acquit, stootte en maakte den rooden in den hoekzak.

„Bij mijn sabel, de stoot kon niet meesterlijker zijn!" riep een luitenant der huzaren, „dat noem ik een marqueur, die het biljartspelen verstaat!" — De aanwezigen barstten in een luid gelach uit, de marqueur kreeg eene kleur tot achter de ooren, beet zich in de lippen, maar zweeg. De partij begon op nieuw. De luitenant, die klaarblijkelijk met den marqueur twist scheen te zoeken, wierp de queue op het biljart en beval hem een glas limonade te brengen, waarna deze van een nabijstaand tafeltje een glas nam en het den luitenant toereikte. Deze keerde zich — als zocht hij naar iets — schielijk naar de andere zijde om en stiet hem door die wending het glas uit de hand, waardoor het in scherven neerviel en deszelfs inhoud over den grond spatte.

„De botterik geeft toch altijd blijk van zijne onhandigheid," merkte de luitenant honend aan; „zie eens, mijne uniform is geheel bedorven."

„Mijnheer!" zeide de marqueur, „door uwe schielijke wending zijt gij zelf oorzaak van het ongeluk; en al draag ik ook juist geen wapen op zijde, dan ben ik daarom nog geen botterik."

In plaats van hierop te antwoorden, greep de luitenant de op het biljart liggende queue, zwaaide haar boven het hoofd des marqueurs en bragt hem zulk een hevigen slag toe, dat het bloed langs zijn hoofd stroomde, terwijl van de op den grond vallende queue een drietal splinters afbarstten en de aanwezige gasten om de beide strijders een kring vormden, in de zekere verwachting, dat de marqueur deze daadwerkelijke beleediging niet ongestraft zou laten. Zelfs de luitenant was eenigzins onthutst, glimlachte ver-

legen en meende den marqueur voor zijn geheele volgend leven eene geduchte les te hebben gegeven. Deze nam echter de drie splinters van den grond op, wikkelde ze zorgvuldig in een papier, begaf zich daarna naar den met elke seconde meer in verlegenheid gerakenden officier, mat hem van het hoofd tot de voeten en zeide op bedaarden, maar ernstigen toon: „gij hebt daar al een tamelijk slecht kunststukje uitgevoerd, mijnheer de luitenant! en indien ik een botterik was, gelijk gij mij zoo even schimpend geliefdet te noemen, dan zou ik u oogenblikkelijk met dezelfde munt betalen; maar de bedaardheid, die gij niet bezit, houdt mij daarvan terug. Geloof echter, dat ik deze drie splinters ter gelegener tijd bewaar, en wat den slag aangaat, dien gij mij hebt toegebragt, zoo geef ik u de verzekering, dat gij dien even stellig van mij zult terug ontvangen, als het licht der zon ons beschijnt; ik geef u mijn woord daarop, mijnheer de luitenant!"

Dit gezegd hebbende, verdween de marqueur spoedig uit de zaal, terwijl de luitenant een liedje neuriede, even als of er niets ware voorgevallen.

De marqueur bevroedde zeer goed, waarom de luitenant hem zulk een haat toedroeg; hij was in het gansche stadje als een welopgevoede, bescheiden knaap bekend, die zoowel om zijn zedig gedrag, als om zijne dagelijks meer naderende verbindtenis met de dochter des eigenaars van het voornaamste hotêl in de nabij gelegen stad Bastide de la Frontera, de bekoorlijke, lieftallige Laurette, algemeene achting genoot, en ieder bezoeker beschouwde Joachim niet als bediende, maar als een lid des gezins, in hetwelk hij diende. Hij bezat daarbij een aangenaam, innemend voorkomen, was slank van ligchaamsbouw, en uit zijne oogen straalde een zeker vuur, hetwelk menig hart, ofschoon dan te vergeefs, voor hem deed gloeijen, want het zijne klopte alleen voor Laurette, en voor de schatten der beide Indiën zou hij zijne uitverkorene niet ontrouw zijn geworden.

Het gevoel eener openlijke beschaming is voor eene gevoelige ziel in de hoogste mate krenkend, het doet eene inwendige smart ontstaan, voor welke slechts één balsem

is, namelijk: deelneming. Diep gekrenkt sloop Joachim na het plaats gehad hebbend voorval uit de zaal den gang door, en poogde te vergeefs zijne drift te beteugelen. Luitenant Bollieu daarentegen was een van die menschen, die, in den hoogsten graad zelfzuchtig, alles ter bereiking van hun doel aanwenden en geene middelen ontzien, om hunne voornemens te volvoeren.

Ook hij beminde Laurette — dit was genoeg, om den armen Joachim met een doodelijken haat te vervolgen. Hij meende in het viertal weken, die hij met zijn escadron in het stadje doorbragt, bemerkt te hebben, dat Laurette in zijne fraaije uniform meer behagen schepte, dan in den kalen rok des marqueurs, terwijl Joachim op de trouw zijner Laurette bouwde; hij wilde dus naar haar toesnellen en zich bij haar beklagen over den hoon, dien men hem had aangedaan. Hij verliet alzoo de woning. Ook de luitenant zette zich in den zadel en rende, in het voorbijgaan nog een verachtelijken blik op den marqueur werpende, over den weg, zoodat zware stofwolken onder de hoeven van zijn ros opdwarrelden. De arme marqueur daarentegen moest den weg te voet afleggen en kwam juist op het marktplein aan, toen een eskadron Fransche jagers was opgezeten. De geharnaste ruiters verrukten menig oog, dat verlangend achter het venster naar omlaag tuurde, maar ook menige blik volgde den schoonen Joachim, toen hij zijne schreden rigtte naar den tuin, waar hij de schoonste en liefelijkste der bloemen, die, gelijk hij zich met eene stille hoop vleide, alleen voor hem bloeide, hoopte te vinden.

Reeds wilde Joachim door de groote poort het hotel van zijn neef binnen gaan en den breeden trap beklimmen, die naar de kamer zijner Laurette leidde, toen hem in de gedachte kwam, zijne nicht onvoorziens te verrassen; hij begaf zich dus naar de binnenplaats, waar zich in een klein nevengebouw een dakkamertje bevond, hetwelk slechts een enkel venster had, dat regt tegenover Laurette's kamer gelegen was, zoodat men uit hetzelve alles daarin kon waarnemen. Zachtkens trok hij de deur van het kamertje achter zich digt, sloop naar het venster en staarde door de gordijnen in het vertrek zijner Laurette. Zij zat of liever lag daar in eene schilderachtige houding op een divan en schoon

iemand in den hoek der kamer, waar Joachim's blik niet heenreikte, toe te lagchen. — Een enkel oogenblik verliep, en — Joachim's booze geest — de luitenant Bollisu trad nader, knielde aan Laurette's voeten neder en bedekte hare hand met gloeijende kussen. Joachim stond als door den bliksem getroffen; zijn oog staarde onbewegelijk op het paar daar aan de overzijde; maar toen Laurette zich neêrboog en insgelijks een vurigen kus op de wangen van den luitenant drukte, was de verspieder zich zelven niet langer meester.

„Laurette!" riep hij met eene eindelooze smart. De gelukkigen hoorden niet weinig verbaasd op. — „Dat was de stem van Joachim," sprak Laurette angstig; „om 's hemels wil, red u, zijn toorn kent geene grenzen; onbezonnene die ik was, dat ik het dakkamertje vergat te sluiten."

„Ik was op mijne hoede, en heb voor alles zorg gedragen," zeide de luitenant lagchend, „zijn haan heeft uitgekraaid" — en te gelijk deed zich een luid geschater op het binnenplein hooren.

Laurette begaf zich aan het venster en zag hoe Joachim zich uit de handen van een zestal ruiters, die hem omsingeld hadden, poogde los te rukken.

„De knaap staat met den satan in verband," riep de wachtmeester, den blik naar boven slaande; „wat moeten wij doen, luitenant!"

„Subordinatie!" riep deze met woeste stem, „en geen enkel woord van tegenspraak! Gij zijt jager; in naam des volks, laat u goedwillig de uniform aantrekken, anders doorboort mijn kogel uwe verwaande hersenpan!"

Joachim zag maar al te wel, dat elke poging tot wederstand hier te vergeefs was. Hij wierp nog een laatsten blik vol verachting op Laurette, die zich sidderend achter den luitenant verscholen had, en volgde toen, zonder een woord te spreken, den wachtmeester naar het marktplein, om met het escadron zijne vaderstad voor immer te verlaten.

II.

Eene roede uit den vreeselijken geesel des Eeuwigen deed, op de Place de la Greve te Parijs, het moordend toestel der guillotine oprijzen, terwijl de hemel gesloten bleef voor de

klaagstemmen der talkooze offers en de laatste zuchten der duizenden, die door het doodelijk staal vielen.

Het was nacht — een duistere, maar woelige nacht. Pijlsnel rolden de koetsen heen en weder, tot aan den triomfboog van den geweldigen dood, aan welks trappen de beulsknechten het bloed wegveegden, dat er gedurende den ganschen dag gevloeid had; ruwe vloeken braken slechts nu en dan de doodelijk stille bezigheid der arbeidenden af, terwijl ginds, op Montmartre, raketten in de lucht omhoog stegen.

„Guillome, uwe vuist is met bloed bevlekt, gij zijt nog niet geschikt voor dit handwerk," zeide Bastide met eene krassende stem.

„Mogen uwe handen verlammen!" antwoordde Guillome verstoord; „de laatste, die hier opkwam om het hoofd afgeslagen te worden, draagt de schuld daarvan. Toen het mes nederviel, gleed het langs het hoofd af, de man bewoog zich, ik plaatste hem er weder regt onder en sneed mij te gelijk in de handen. Het is een zuur stukje brood, dat beulswerk," bromde de lange Guillome.

„Ja wel," antwoordde de andere, „en dan zoo onafgebroken het bloedige schouwspel des doods voor oogen te hebben — maar zie eens, wat zoekt die bevallige deern hier op deze plek, waar alleen de dood zetelt?"

Bleek als eene doode, met beangste trekken en loshangende haren, slechts even door een straal van de juist achter de wolken te voorschijn komende maan beschenen, wankelde een meisje naar de geregtsplaats heen. „Hier," zeide zij klagende, „hier moet Robert ter dood zijn gebragt!" — en viel onmagtig op de trappen van het schavot neder.

„Wat is er, wat begint gij, burgeres?" riep Guillome het meisje barsch toe.

Laurette poogde zich te hervatten; „kunt gij mij niet zeggen, goede lieden!" sprak zij met eene zachte, gevoelige stem, „wanneer Robert Bollieu ter dood is gebragt?"

„Ja, wij hebben nog al tijd," zeide Jean Brieux, de opperbeul, lagchende, „om ieder, die hier komt, naar zijn naam te vragen. De heeren van het geregt gunnen zich daartoe naauwelijks den tijd!"

„En toch," zeide Guillome, „komt mij den naam niet ge-

heel onbekend voor. De burgeres bedoelt toch niet den knappen luitenant der jagers, die gisteren in de conciergerie werd gebragt?"

„...Robert Bollieu? ja, ja, zoo heet hij — dien ken ik maar al te goed, ik heb nog als wachtmeester onder hem gediend. — Om u de waarheid te zeggen, burgeres! ziet het er maar slecht met hem uit" — Laurette verbleekte, maar de man ging nogtans ongevoelig voort: „morgen avond zullen wij zijn bloed met dat der andere offers, die ons schavot beklimmen, wegvegen..."

„Moordenaar!" riep Laurette, met de uitdrukking der wildste vertwijfeling; „vloek over het geregt, dat de hemeltergendste ongeregtigheden voor het oog der zwijgende Godheid verrigt! — Maar die hemel zal zich openen om u met zijne bliksemen te verslinden, even zoo goed als hij zich eenmaal opende..."

„Genoeg met dat geklap," zeide Guillome; „het meisje is eene koningsgezinde, neem haar dus gevangen, burger! morgen wordt zij veroordeeld, en in minder dan drie dagen valt ook haar hoofd; wij zullen daarmede goede zaken maken."

„Goed gesproken!" zeide de burger lagchende, en wilde zich van Laurette meester maken, die zich daartegen verzette en sprak: „gij hebt geen regt op mij, sergeant! mijn leven behoort aan de redding van mijn Robert."

„Zij heeft tamelijk veel verbeelding," sprak de lange Guillome, maar liet plotseling de hand, waarmede hij haar vasthield, zinken, en scheen zigtbaar verlegen, toen hij plotseling een jeugdig officier, met de driekleurige kokarde versierd, voor het meisje zag staan.

„Hoe is uw naam?" vroeg hij op barschen, maar deelnemenden toon.

„Laurette!" zuchtte het meisje; „och, mijnheer! neem mij in uwe bescherming. Mijn vader leeft niet meer, mijn bruidegom is den dood nabij — en deze ruwe lieden willen mij naar de conciergerie brengen, en ik zal dan welligt mijn Robert nimmer wederzien!"

„Het meisje is koningsgezind," zeide Guillome, „wij moeten haar dus gevangen nemen."

De officier zag den spreker veelbeteekenend aan. — „Gevangen nemen!" zeide hij barsch, — maar hervatte zich

weldra, en antwoordde bedaard: „ja, burger! gij hebt gelijk, doch ik zelf wil haar gevangen nemen; volg mij dus, meisje!"

„Gij staat borg voor haar," sprak Guillome.

„Ik sta borg voor haar," hernam de officier; „tot wederziens." Hij nam het meisje onder den arm en verliet met haar de plaats des doods.

Na eenigen tijd zwijgend te zijn voortgegaan, sloeg de officier plotseling met Laurette een naauw straatje in, waar een eskadron jagers voor een hôtel geschaard stond; toen de ruiters den officier bemerkten, zetteden zij zich in den zadel. „Wachtmeester!" riep de luitenant, „het meisje vertrekt met het escadron naar Straatsburg."

Zonder te weten waarheen, was Laurette haren redder tot hiertoe gevolgd; beiden hadden geen enkel woord gewisseld; maar toen zij hoorde dat zij den wachtmeester naar Straatsburg moest volgen, ontwaakte zij eensklaps uit hare sombere stemming: „ik vertrek niet van hier," riep zij, „alvorens Robert zich in vrijheid bevindt."

„Daarvoor zal ik zorg dragen," sprak de officier tot haar, „zoo u ten minste het woord van eer eens krijgsmans voldoende is; volg dien ouden knevelbaard gerust, hij zal u over de grenzen brengen. Gij zult Robert Bollien te Lausanne wedervinden."

„Ik blijf nogtans hier," riep het meisje andermaal; „hoe zou ik uwe woorden kunnen vertrouwen, daar gij mij ten eenenmale onbekend zijt?"

„Ja," antwoordde de officier, „vertrouw niemand! Dat is het verkieselijkst, want zelfs al vertrouwt men degenen, die men kent, wordt men toch nog menigmaal bedrogen. Doch aarzel niet langer," voegde hij er op angstigen toon bij, „ons gesprek verwekt opzien; uwe aanwezigheid hier is der goede zaak hinderlijk, ga, om 's hemels wil, ga!"

Het geschetter der trompetten deed zich hooren en de ruiters zetten zich in den zadel. Laurette poogde nog tegen te spreken, maar de wachtmeester hief haar op zijn handpaard, gaf haar de teugels in de hand, en het escadron reed in galop voorwaarts. Zoo ver mogelijk staarde de luitenant de vertrekkenden na, — en een smartelijke trek bedekte zijn gelaat. — Peinzend wreef hij zich langs het brandende voorhoofd, als wilde hij zich eene lang vergeten zaak

voor den geest roepen; hij slaakte diepe zuchten, stiet hevig met de gespoorde laarzen op den grond en begaf zich schielijk op weg naar het hôtel la Harpe, waarvoor eene menigte roodmutsen hadden post gevat. In de groote zaal heerschte een druk gewoel. De voorvallen van den dag werden er besproken, plannen gemaakt en bij een glas wijn over het lot eener gansche natie beslist. Mismoedig nam de ritmeester in een der achterhoeken van de zaal plaats, en zag onverschillig naar degenen, die op het biljart met de ballen, even als den vorigen dag met menschenlevens, speelden. In den hoek tegenover hem, zaten een paar achteloos gekleede mannen, bleek van gelaat, als herauten des doods; de eene met scherp geteekende trekken, waaruit vastberadenheid sprak, boog met een huichelachtig gelaat naar den andere, die hem met oogen als die van een losch aanzag, om in zijne trekken te lezen en wiens spitse kin en bleekgele gelaatskleur de onrust van zijn gemoed te kennen gaven.

De ritmeester kende hem zeer goed, dien eenen, van wiens pennestreek een menschenleven afhing; hij was ook hem onderdanig, hem, wien toenmaals alles diende en ondergeschikt was, den grooten Robespierre, die zich met zijn makker zoo genoegelijk scheen te onderhouden, als strooide hij Frankrijks bodem met enkel bloemen. Des ritmeesters blikken vestigden zich scherper op dat paar lieden, maar eensklaps hoorde hij verwonderd op; want op zachten toon fluisterde men achter hem: „nog geen enkel woord, het is mijn geheim, gij staat mij met uw hoofd daarvoor borg. Zij moesten allen sterven, allen zeg ik u, en ook Danton." De officier luisterde nog opmerkzamer, maar het gesprek werd al zachter gevoerd en hij kon niets verder vernemen. Doch hij had genoeg gehoord; hij haatte Robespierre en Danton, hij wist nu dat het hoofd des laatsten op het spel stond en besloot, van deze medewetenschap, overeenkomstig zijn plan, gebruik te maken. Behoedzaam wikkelde hij zich in zijn wijden mantel en sloop schier ongemerkt naar buiten.

In den volks-schouwburg werd het treurspel Brutus opgevoerd; de zaal was vol bezet. Het gordijn van eene der laatste loges werd geopend, en het bleeke gelaat van Robespierre, schouwde schuw over de golvende menigte heen; onverschillig liet de despoot zijne blikken in het parterre

weiden, doch op eens voelt hij zich zacht op den schouder kloppen; Robespierre zag om en zijne ijskoude gelaatstrekken vertrokken zich tot een gedwongen lachje. De jonge ridmeester stond voor hem.

„Twee woorden, burger!"

Robespierre glimlachte en zeide: „zelfs drie, zoo het noodig is."

„Geef gratie!"

„Voor wien?"

„Voor den koningsgezinden Bollieu!"

„Neen."

„Niet? — Gij moet!"

Robespierre glimlachte ongeloovig.

„Ster aan Frankrijks hemel! Waarom vertradt gij de leliën, wanneer gij de bijl aan uw eigen wortel legt?" Robespierre weifelde, en de officier ging voort: „het is mijn geheim. Zij moeten allen sterven, allen!" — Robespierre kleurde hevig — „ook Danton zal sterven!"

De geweldenaar hief zich toornig van zijne zitplaats op.

„Hoe weet gij dat en waardoor komt gij zulks te weten?"

„Zeer eenvoudig," antwoordde de ritmeester bedaard; „voor een uur geleden bevondt gij u in het hôtel la Harpe, ik was er ook; gij hadt in den eenen, ik in den anderen hoek plaats genomen. Gij spraakt zeer zacht met uw vriend Marat, de zaal is acustisch gebouwd, ik hoorde alzoo in den eenen hoek, hetgeen gij in den anderen spraakt. Gij weet, ik heb mijne aanhangers onder het volk, even als Danton; hoor mij dus aan: gij schenkt Robert Bollieu de vrijheid, of morgen, neen, heden nog draagt Danton van uwe plannen kennis, en uw hoofd valt in plaats van het zijne."

Robespierre sprong van zijn stoel op, ging met groote schreden in de loge heen en weder, zag naar de woelige menigte rond, zag ook Danton in de loge tegenover de zijne en bemerkte op diens gelaat een triomferend lachje. Schielijk keerde hij zich om en sprak: „Bollieu is vrij!"

„Op uw woord?" vroeg de ridmeester.

„Op mijn woord."

„En het bevel aan den opzigter der gevangenis?"

„Hier." — De officier snelde den trap af, door den storm-

achtigen nacht naar de conciergerie, waar duizende schuldelooze offers hun einde zuchtend te gemoet zagen.

De ontrouw van Laurette jegens den armen Joachim, was door de wrekende Nemesis in haar eeuwig geopend boek aangeteekend. Onmiddelijk na de wegvoering des marqueurs met het escadron van Bollieu, bekende zij haren vader met tranen in de oogen, nimmer een ander te willen en zullen toebehooren dan den luitenant, dien zij bereids te Nantes, toen zij daar in den herfst des vorigen jaars bij hare tante gelogeerd was, had leeren kennen en beminnen. De oude man schudde het reeds met zilveren lokken bedekte hoofd, want hij hield veel van den bescheiden en edelaardigen Joachim, en wijdde hem menigen stillen traan; doch hij zag tevens, dat hij tegen de halstarrigheid van Laurette niets vermogt, die in dwaze verblinding den officier geheel aanhing. Hij verklaarde dezen ruiterlijk, hoezeer zijne onedele handelwijze met den marqueur hem verstoord had, en dat Laurette met zijne toestemming nimmer de zijne zou worden. De luitenant haalde de schouders op en was van meening, dat Joachim nog van geluk mogt spreken zich in de gelederen van de verdedigers des vaderlands te bevinden, daar hij toch gansch geen echtgenoot was voor Laurette, die voor hem veel te schoon en te welopgevoed was; in den grond zijns harten had hij ook medelijden met den armen drommel, maar er viel nu niets meer aan te veranderen. De oude, hierdoor nog meer verstoord, wees den luitenant eindelijk de deur en weende geen enkelen traan meer, toen Laurette, zonder afscheid te nemen, acht dagen later haar minnaar naar Besançon gevolgd was, waar zijne divisie kampeerde. Weder acht dagen later werd Laurette's vader ten grave gedragen.

Zij had Joachim nooit werkelijk bemind; zij dacht alleen aan den marqueur als haar toekomstigen echtgenoot en zou hem ook als zoodanig hare hand gereikt hebben, indien niet de storm der omwenteling, Robert in hare nabijheid had gebragt. Zij zag en bemerkte in hem het in hare verbeeldingskracht sluimerende ideaal des mans, dien zij met haar gansche gemoed kon beminnen, en ofschoon de plotselinge trouweloosheid omtrent Joachim haar smartelijk aandeed, troostte zij zich toch met de gedachte, dat ook hij haar weldra vergeten en in het gewoel van het krijgsmansleven haar

beeld uit zijne ziel verdwijnen zou. De ligtzinnige wufheid der Franschen, welke ook haar eigen was, bragt weldra de betere inspraak haars harten tot zwijgen, en zij gaf toe aan de overredingskracht van Bollieu, dien zij als verloofde naar Parijs gevolgd was. Haar bevallig voorkomen nam aller harten in; hare zwarte oogen, in welke zooveel uitdrukking lag, haar slanke ligchaamsbouw en hare welgevormde trekken, verwierven haar weldra den naam van eene der eerste schoonheden der wereldstad.

Bollieu had haar, tijdens den veldtogt in de Vendée, bij eene reeds bejaarde dame in de *rue du Temple* gebragt, terwijl na zijne terugkomst, de hand des priesters beiden in den echt zou vereenigen. Laurette leefde bij deze oude vrouw, die zich madame Vereaux noemde, zeer ingetogen en onbewust van de bliksems des fellen onweders, hetwelk toen Frankrijks hemel verduisterde. Zij leefde er onbekend, maar niet onopgemerkt: een tegenover madame Vereaux wonende, voormalige kruidenier, die door de omwenteling in het bezit van een aanzienlijk vermogen was geraakt en daardoor eene stem in de nationale vergadering bekwam, had Laurette gezien en te gelijk besloten, deze zeldzame bloem, die, naar zijne meening nog niemand in het oog was gevallen, voor zich te plukken. Hij had haar reeds sedert langen tijd in stilte waargenomen; haar ingetogene levenswijze beviel hem, hare schoonheid had hem betooverd. Door eene welgevulde beurs, die hij hare gastvrouw ten geschenke gaf, wist hij te bewerken, dat deze hem voor haar neef Jean Grevée uitgaf, die als opperbootsman in Deensche dienst geweest en ettelijke maanden geleden in het groote Parijs teruggekeerd was, zich invloed op het schrikbewind had weten te verschaffen, en nu deugdelijk om Laurette's hand aanzoek deed.

Deze was dus niet weinig verwonderd, toen zij op zekeren morgen den dikken kruidenier hare kamer zag binnentreden en hij met eene diepe buiging voor haar bleef staan. — Hare verwondering ging echter nog hooger, toen Jean hare hand greep, een kostbaren diamanten ring daaraan stak en haar met smachtende blikken vroeg: of zij genegen was hem voortaan als zijne levensgezellin ter zijde te staan. Laurette bekende den aanzoeker openlijk, dat zij reeds eene keuze had ge-

daan en zijne aanbiedingen, hoe vereerend die ook zijn mogten, hoe gevaarlijk de tijd en hoe noodig en wenschenswaardig haar een mannelijke steun was, nimmer en in geen geval kon en mogt aannemen. De kruidenier hoorde vreemd op, maar sprak geen enkel woord; zijn hoogmoed was gekrenkt, en met een zeldzaam lachje verliet hij het vertrek, waar madame Vereaux juist binnentrad, om den uitslag der zamenspraak te vernemen. De goede vrouw viel schier in onmagt, toen Laurette haar rondborstig mededeelde, dat zij den nabob met een afwijzend besluit had laten vertrekken. „De hemel erbarme zich over ons!" riep zij onthutst, „onze dagen zijn nu geteld; de moloch heeft een grooten aanhang onder het volk, en zijn woord alleen is voldoende, om iemand op het schavot te brengen."

Laurette verbleekte, want zij dacht aan Bollieu, en herinnerde zich maar al te goed, den kruidenier zijne betrekking tot haar en zijn tegenwoordig verblijf bekend te hebben gemaakt. En madame Vereaux had zich niet ten onregte verontrust; Grevée begaf zich onmiddelijk naar de conciergerie, en in minder dan acht dagen tijds stond ook de naam van Bollieu op de lijst der veroordeelden.....

Lustig weerkaatste het geschetter der trompetten door de blaauwe ochtendlucht; uit eene menigte vensters, door de eerste morgenstralen verlicht, zagen bekoorlijke gezigtjes met welgevallen naar het escadron, dat op de hoogte van Montmartre door den draf der paarden het stof deed opdwarrelen. Verheugd blikte ook de luitenant Bollieu op de wereldstad neder, welke zijn grootste kleinood bevatte. Nog hield de strenge subordinatie hem als voor het front geboeid, maar daar klonken andermaal de trompetten, het escadron maakte halt, en door een detachement nationale gardes verzeld, trad een der kommanderende officieren voor, vroeg Bollieu naar zijn naam, en toen hij denzelven noemde, dankte de luitenant der garde hem in naam des vaderlands voor zijne bewezene diensten en verzocht tevens hem te volgen. In de conciergerie aangekomen, waarheen men hem voerde, werd den niet weinig ontstelden luitenant, die niets anders dan eene burgerkroon had verwacht, zijn degen ontnomen, en hij in een stevig getralied gewelf alleen gelaten. Dit was het werk van Grevée, den kruidenier van Nancy.

Bollieu vertoefde in dit donker gewelf in gedachten verzonken, toen zijne Laurette, door madame Vereaux met zijne terugkomst en gevangenneming bekend gemaakt, op het plein de la Grève den lieveling harer ziel, hoewel te vergeefs, gezocht had. Hij was stellig overtuigd, dat hier eene dwaling moest hebben plaats gegrepen; treurig staarde hij naar het hooge venster, en op den kalen wand, die reeds menig offer ingesloten had, las hij met eene glasscherf ingekrast, de woorden: *Hodie mihi*, *cras tibi.* (Heden mij, morgen gij!)

Van de waarheid dezer spreuk overtuigd, ontsnapten diepe zuchten aan de beklemde borst van Bollieu, die gisteren nog de gelukkigste der stervelingen meende te zijn en heden aan den dood was prijs gegeven. De sleutels klingelden en de gevangenbewaarder met den wachthebbenden officier traden binnen. „Burger!" riep de eerste, „bereid u voor den laatsten togt; rigt u op, gelijk het den krijgsman betaamt."

„Mensch!" riep Bollieu, „moet ik dan onverhoord en zonder vonnis sterven?"

„Gij waart reeds gevonnisd, alvorens gij hier kwaamt," zeide de sleutelbewaarder.

De trommels werden geroerd, en de luitenant trad bij het matte schijnsel eener lantaarn op de binnenplaats, waar nog meerdere offers des doods wachtten. Snerpend blies de morgenwind over de Seine. Met doffe schreden wankelde het aantal menschen naar de plaatse des gerigts: vaders, moeders, mannen en echtgenooten, gelijk de schrikkelijke zeisdrager hen bij elkander bragt. Aan de geregtsplaats gekomen, hield de stoet stil. De vreeselijke machine ging krakend op en viel weder neêr, en een hoofd rolde in het zand, en ook aan Bollieu, die nog altijd niet wist, waarom hij veroordeeld was, kwam de beurt; hij werd naar voren geduwd en bevond zich aan de trappen van het schavot. „Mensch!" vroeg hij aan den beul, die hem in het beklimmen behulpzaam wilde zijn, „waarom moet ik sterven?"

„Omdat gij het verdiend hebt," was het ruwe antwoord. „Kom, burger! niet geaarzeld, de weg naar boven is niet zoo moeijelijk als gij u voorstelt."

„De luitenant is vrij!" riep eene stem uit de menigte met triumf, en de lange kapitein drong naar voren.

„In naam der republiek!" riep hij en hield een papier

hoog opgeheven, dat het in de lucht fladderde; als eene reddingsvaan van den vuurtoren, in het stormend huilen des orkaans.

„De luitenant is vrij!" riep hij nogmaals, en schuw traden de beulen terug voor dien langen man en lieten Bollieu los. De kapitein nam hem onder den arm, voerde hem door het gedrang en bragt hem aan het einde van het plein in een gereedstaand rijtuig. „In Lausanne ontmoet gij Laurette," zeide hij tot Bollieu, die als droomde en niet wist, wat hem geschiedde. „Hier is een pas," sprak de kapitein, drukte den verrasten Bollieu tegelijk eene vrij welgevulde beurs in de hand, riep den koetsier toe: „vooruit!" en de postkoets rolde over de straten, dat het plaveisel dreunde en de vonken uit de steenen sprongen.

Op een uur afstands van Parijs, op den straatweg naar Zwitserland, opende Bollieu de beurs — op eene rol louis d'or lag — *een splinter van eene billardqueue.*

III.

De Fransche armée was de Berezina overgetrokken. Napoleon had het opperbevel over het overschot des grooten legers aan zijn zwager, den koning van Napels overgegeven, en was naar Parijs terug gesneld. Murat, die zeer goed begreep, dat hij dit klein overblijfsel alleen dan van eene geheele vernietiging kon redden, wanneer eene strenge tucht werd gehandhaafd, liet dadelijk den eersten dag bij trommelslag afkondigen, dat ieder, van af den eersten stafofficier tot den laatsten soldaat toe, die het zou durven wagen zich van zijne afdeeling te verwijderen, om levensmiddelen of kleedingstukken buit te maken, aan een streng onderzoek zou onderworpen worden. Maar te vergeefs: de wanorde had reeds haar hoogste toppunt bereikt, niemand gehoorzaamde meer aan de bevelen zijns meerderen. Soldaat en officier betwistten elkander het karig voedsel, dat zij konden meester worden, geen regiment werd meer van het andere onderscheiden, alles bewoog zich bont door elkander. Zoo had het leger de Poolsche grenzen bereikt. Daar vaardigde de koning een bevel uit, dat ieder dien men op de daad van buitmaken betrapte, zonder aanzien des persoons, zou wor-

den dood geschoten, en inderdaad werden reeds den eersten dag na deze order twee kurassiers, die het, door honger gedreven, gewaagd hadden op eene Poolsche boerenhofstede brood te stelen, voor het front gefusilleerd. Het was een koude, stormachtige nacht. De besneeuwde ruiters wikkelden zich digter in hunne mantels, om zich voor den over de vlakte blazenden storm te vrijwaren. Weldra kon men geen gebaand pad meer onderscheiden. De sneeuw joeg heuvel op heuvel en menigeen, wiens gebeente alleen door den smeltenden adem der lente van dat koude kleed zou bevrijd worden, vond er zijne laatste rustplaats.

Aan de spits van den trein snelde een officier der kavallerie over de uitgebreide sneeuwvlakte heen; hij had den mantel digt onder de kin toegeslagen en hield een last op zijn paard, die hem zeer dierbaar moest zijn, want hij poogde denzelven zorgvuldig voor den stormwind en de sneeuwjagt te beschutten. Het ros onder hem liet nu en dan nog slechts flaauwe zuchten hooren en scheen met elke schrede schier te verstijven. „Mijn God!" zuchtte de ruiter, „laat mij slechts een onderkomen vinden, deze vrouw bezwijkt anders onder mijne handen!" Daar flikkerde iets in de verte. „Een licht! God, ik dank u!" riep hij jubelend uit en drukte zijn paard de sporen diep in de zijden. Maar het licht verdoofde, flikkerde nog eenmaal omhoog en — kozakken! riepen allen. Oogenblikkelijk stoven de, de voorhoede uitmakende, soldaten uiteen: die uitroep had zulk een schrik verspreid, dat eene blijkbare verwarring in de gelederen heerschte, ofschoon de polk slechts uit een twintigtal ligtgewapende baschkiren bestond, die, na de overtuiging te hebben verkregen, dat zij desniettemin niet tegen deze legermagt bestand waren, met een schreeuwend hurrahgeroep en de pieken zwaaijende, achter een sneeuwheuvel verdwenen. Vloekend verzamelden zich de verstrooiden andermaal en de massa zette zich op nieuw in beweging, gelijk eene donkere regenwolk, welke dreigt los te barsten, aan den nachtelijken hemel voortdrijft. Toen de trein den voet van eene boschrijke helling bereikt had, opende zich een diep dal voor hunne oogen, en enkele afzonderlijk gelegen huizen stegen uit den dikken winternevel omhoog.

Columbus oog zal wel niet van grooter vreugde gestraald

hebben, toen hij de kusten van St. Salvador voor zich zag, dan deze duizenden oogen van genoegen straalden, die thans deze buurt aanschouwden, waar zij rust en een nachtleger hoopten te vinden. Oogenblikkelijk en zonder het signaal van trompetten en tamboers af te wachten, verspreidde zich de bonte hoop soldaten; hunne eerste bezigheid was: planken, afgebroken boomen en wat meer geschikt was om voor brandstof te dienen, op een grooten hoop bij elkander te dragen en in brand te steken. Vervolgens doorzocht men de huizen, die allen ledig en verlaten waren. Nogtans vond men er een goeden voorraad gedroogden visch, een weinig brood en meel, benevens eenige vaten brandewijn in de woning des geestelijken. Lustig brandden de legervuren en de ofschoon nog zwakke sporen van orde en terugkeerende discipline onder de soldaten, alsmede de onbeduidende buit, welke eene, hoewel zeer karige lafenis verschafte, verwarmden de harten met nieuwe hoop.

Voor den koning van Napels was eene afzonderlijke tent opgeslagen en met zoovele paardendekken en vellen, als men bij elkander kon brengen, tegen de felle koude beschut. Daar zat de onversaagde overste Murat met zijn adjudant-generaal Macerone en speelde, sedert den noodlottigen terugtogt uit Moskou de eerste partij schaak. De wachthebbende ordonnans trad binnen en meldde, dat een officier, die op de pachthoeve eens Russischen edelmans, twee mijlen van het leger verwijderd, gewelddadig levensmiddelen had weggenomen, door de achterhoede gevangen genomen en in het leger gebragt was. Murat staarde peinzend voor zich heen: „kan ik het de behoefte euvel duiden," zeide hij tot zijn adjudant, „dat zij den laatsten uitweg aangrijpt? De soldaat rooft, om niet van honger om te komen. De krijgsraad moet vergaderen," voegde hij er op kouden toon bij, stond op en wierp met een bitter lachje het spel door elkander. In tien minuten tijds waren een achttal generaals en even zooveel stafofficieren in de tent des konings vergaderd. De misdadiger, die niemand anders was dan de ridmeester Bollieu, werd in den kring gebragt. Hij had, zoo luidde zijne verontschuldiging, om het reeds half uitgedoofde leven zijner echtgenoote te redden, zijwaarts van den trein eene pachthoeve bereikt en om lafenis voor zijne

versmachtende gade gevraagd, welke hem hardnekkig was geweigerd; hij had toen gedreigd; ter ongeleger tijd kwamen een drietal jagers van het groote leger, die, om zich eene belooning waardig te maken, den ritmeester in hun midden namen en hem als misdadiger in het leger bragten. Laurette bleef als dood op de hoeve achter.

De krijgsraad was uit elkander gegaan en had Bollieu tot den kogel veroordeeld. Dikke sneeuwvlokken dwarrelden door de lucht en bedekten den stijven grond als met een lijkkleed. Het leger geleek eene sneeuwheuvelstad, de tenten waren zoo digt mogelijk naast elkander geplaatst en gedeeltelijk uit pelzen opgetrokken, welke men in een Russisch dorp, waar de trein was doorgetrokken, had gevonden en buit gemaakt. Langs een half verbrokkelden kerkhofsmuur marcheerden een viertal grenadiers, in wier midden zich Bollieu bevond. Aan het eind deszelven werd halt gehouden en Bollieu maakte zich gereed, den laatsten kogel te ontvangen. Reeds rigtten de grenadiers de loopen hunner geweren naar de borst des veroordeelden en hief de wachtmeester den sabel op tot het kommando, toen de adjudant Macerone zich om den hoek van den muur vertoonde en den grenadiers wenkte af te houden.

„Gij hebt pardon verkregen," zeide hij op korten, afgemeten toon tot den veroordeelden. — „Ik had dit niet meer durven hopen," antwoordde Bollieu; „God zij gedankt! zoo zal ik dan nog op het veld van eer kunnen sterven; en wien heb ik dit te danken?" De adjudant haalde de schouders op; „het is mij onbewust," antwoordde hij koel en nam den jager, die hem gevolgd was, den degen uit de hand, welken hij daarna Bollieu overreikte. „Hier is uw degen; morgen, zoo luidt mijne order, moet gij u bij de tweede brigade, op den weg naar Warschau begeven! Vaarwel! Maar ik zou bijna vergeten," voegde Macerone er bij, „u dit étui te overhandigen, hetwelk een der heeren generaals van den krijgsraad, die u bijzonder genegen schijnt, mij gaf. Leef wel."

De adjudant verwijderde zich en Bollieu haastte zich om zich bij zijne afdeeling aan te sluiten, welke, de voorhoede uit-

makende, den weg naar Warschau insloeg; zijne gedachten kruisten zonderling door elkander.

Hij poogde iets van Laurette's lot te vernemen, maar niemand droeg daarvan kennis. De hoeve was, kort na de gevangenneming des ritmeesters, in brand gestoken, en Bollieu, die Laurette in Warschau hoopte weder te vinden, volgde zijn eskadron met een bezwaard gemoed. In eene herberg aan de Poolsche grenzen herinnerde hij zich plotseling de hem geschonken étui en opende haar nieuwsgierig; — op een violetkleurig fluwelen kussen lag — *een splinter van eene billardqueue.*

IV.

De nationale garde toog ten getale van vijftig duizend man door de straten van Napels; alle pleinen en straten waren met menschen gevuld. In alle kerken der stad werden toebereidselen gemaakt, ter viering van het feest van den patroon des lands, den heiligen Januarius. Vooral aan het zonnige zeestrand heerschte eene buitengewone levendigheid; een groote Venetiaansche koopvaarder stak boven de ontelbare booten, gondels en scheepjes uit; majestueus wapperde de leeuw van den heiligen Markus van den top van den mast en de scheepslieden rolden ballast van den havendam af, om dien over de schommelende vlotten naar het schip te brengen. De gebruinde scheepskapitein stond op het zonnige dek van den driemaster, in een fijnen Perzischen kaftan gehuld, met eene Venetiaansche muts op het hoofd, dikke blaauwe wolken uit zijne bamboespijp voor zich heen blazende. Daarbij slurpte hij van tijd tot tijd uit eene blaauwe schaal van Venetiaansch glas, die een dikke moor hem telkens toereikte. „Misra," sprak de koopvaarder en blikte welgevallig naar de kade; „Misra! ziet gij dat meisje ginds, liefelijker dan de ster van Arabië, rijker in bevalligheid dan de koningin in den harem der kalifs?"

Misra knikte toestemmend en twee slanke gedaanten snelden met zoekende gebaren naar den oever. „Ga, begeef u in de boot, Misra!" zeide de koopman op bevelenden toon tot den slaaf „en tracht te ontdekken, wat die lieftallige schoone met haren blik poogt uit te vorschen." De listige

Venetianer had niet gedwaald; de moor vernam aldra uit den mond van de eene der beide gestalten, dat zij een schip zochten om naar Livorno te zeilen, waar de eene haar echtgenoot hoopte te vinden. „Juist van pas, Signora!" zeide de moor, „wij ligten den volgenden morgen het anker en zoo de wind slechts half gunstig is, bevinden wij ons in twee dagen tijds aldaar." De oudste der beide vrouwen knikte toestemmend, de moor baande zich een weg door de digte volksmenigte en voerde zijn schoonen buit naar de haven, tot aan de plaats waar het schip zijns meesters voor anker lag.

De scheepseigenaar liet onmiddelijk zuidelijke vruchten en zoeten wijn op het verdek brengen en nam met Italiaansche vurige blikken de beide slanke vrouwengestalten op. Hij nam alle middelen der rede te baat, de dames te bewegen zich te ontsluijeren, maar te vergeefs; de oudste onderhandelde met hem over den prijs der overvaart naar Livorno, en nadat zij het daarover zonder eenig bezwaar eens geworden waren, wendde zij vermoeijenis voor, die haar noopte, dadelijk om eene afzonderlijke kajuit te verzoeken. Daar gekomen, wierp de jongste der beide vrouwen zich op hare legerstede, om aan hare heete tranen den vrijen loop te laten. „Ach, Anna! riep zij smartelijk aangedaan," wanneer zal het ongeluk moede worden, mij langer te vervolgen? Uit de vriendelijke woning mijns vaderlands bragt het mij naar de ruwe steppen van het land der Moscoviten en nu weder aan de lagchende oevers van den Vesuvius."

„Geduld, Signora!" antwoordde de andere, „ook het ongeluk wordt eindelijk moede ons te vervolgen en kiest andere offers; denkt, gij lijdt..."

„Onschuldig, wilt gij zeggen; neen, schuldig!" viel zij haar in de rede; „maar al te zeer heb ik mijn lot verdiend, en de hemel vergeldt mij de ofschoon minder zware verbreking der trouw, want ik volgde immers alleen de uitspraak mijns harten, en Laurette zal ook dan niet vertwijfelen, al gelukt het haar niet ooit haar echtgenoot weder te vinden."

„Vat moed," zeide Anna troostend, „in Livorno ontmoet gij zeker Bollieu, hij is immers in dienst van den koning van Napels, en eene naamsverwisseling van zijnentwege is niet wel denkbaar." Plotseling vernamen de beide vrouwen eenig geraas tegen den wand van het schip, alsof een kogel of eenig

zwaar voorwerp was gevallen. Zij ontstelden hevig, maar herstelden zich weder schielijk en legden zich gekleed als zij waren, op de beide in de kajuit opgespannen hangmatten neder.

Intusschen zat de scheepskapitein in diepe overpeinzing verzonken en van tijd tot tijd zijn lang bamboesriet uit den mond nemende, in zijne met Oostersche pracht versierde kajuit. Zeldzame gedachten doorkruisten zijn geest. — De beide vrouwengedaanten hadden een diepen indruk op zijn voor elken schoonheidsvorm ontvankelijk hart nagelaten.

„Wat is er?" riep hij knorrig, toen de moor de kajuit binnentrad.

„Ah zij geloofd," riep de kleine met duivelsche vreugde. „Meester, welk tweetal edelsteenen bevat uw schip. Fatima, de geëerde, voor wie de profeet in het stof lag, is bij deze paarlen niet te vergelijken..."

„Zwijg," riep de kapitein, „uwe tong is altijd rapper dan uw oog.

„Mijn oog," antwoordde de moor geheimzinnig, „heeft zoo even de bloem des levens, de zonne der helderheid gezien en ware uw dienaar niet van de ton gevallen, die hem ten steunpunt diende voor zijne vermetele onderneming..."

„Genoeg," riep de koopvaarder, „mijn besluit was reeds genomen, alvorens zij nog mijn schip betraden; ontbiedt dit liefelijkste aller vrouwenbeelden bij mij, Misra! roep haar hier!"

De moor sprong pijlsnel uit de kajuit. De scheepskapitein volgde hem op den voet en trad te gelijk met hem de kajuit der beide vrouwen binnen. Met voorkomende beleefdheid verzocht hij beide, hem te volgen, en scheen tevreden, toen de oudste, die hij ook voor de schoonste hield, bereid was, hem naar zijne kajuit te vergezellen. Daar nam de Venetiaan een klein fluitje en naauwelijks klonk de schelle toon deszelven door het luchtruim, of een druk gewoel begon op het schip te heerschen. Eene trom klonk op het bovendek, baardige en woest uitziende mannen kwamen tusschen het touwwerk en op de scheepstrappen te voorschijn en vulden in een oogenblik het door de zon bestraalde verdek; de mastenknarden, het touwwerk werd ontrold en groote zeilen ontplooiden zich voor den wind.

„Signora," dus sprak hij haar aan, „het schip ligt weldra de ankers, en wij zullen ons spoediger in volle zee bevinden dan gij hoopt; het verheugt mij, een tweetal zoo heerlijke bloemen op mijn vaartuig te zien; ontdoe u toch van uw sluijer, Signora!" voegde hij er beleefd bij, „ik ben een hartstogtelijk beminnaar van al wat schoon is!" Geraakt door dezen vertrouwelijken toon, deed Anna eene schrede achterwaarts; de kapitein echter, die zijne vermetelheid niet langer in toom kon houden, greep met ruwe hand naar den sluijer, en trok dien van het gelaat der schuchtere vrouw weg; maar hoe ontstelde hij bij het aanschouwen van het hatelijk gelaat eener bijna vijftigjarige dienstbode, welke dwaling hem in toorn deed ontsteken. Vloekend snelde hij den trap af naar de kajuit, waar Laurette, schoon als eene aan de zee ontstegen Venus, in zachten sluimer zich bevond. „Deze was het," riep hij met luider stemme, „die ik aan den oever zag en op wier ontvoering de moor was uitgezonden." Maar weldra bemerkte hij te veel gesproken te hebben; doch zonder zich ontmoedigd te zien, zeide hij koelbloedig: „waartoe dit masker, Signora! gij zijt nu eenmaal voor mijn harem bestemd en gaat met mij naar Marokko, werwaarts de stuurman dadelijk den boeg zal rigten."

„Heilige Madonna!" riep de ontstelde Laurette, „wij bevinden ons dan in de magt van een kaper."

Laurette verbleekte, maar herstelde zich schielijk. Zij snelde naar de deur der kajuit, riep Anna toe haar te volgen en wilde zich naar de scheepsladder begeven, om weder de kade te bereiken. Maar de kaper bragt het kleine fluitje aan den mond en even schel antwoordden van alle dekken de fluitjes der opperbootslieden, de trommels van het scheepsvolk en het schip gleed voort over den blanken waterspiegel, gelijk de adelaar met zijn gefladder de dunne lucht doorklieft, tot het, een zwarte stip aan het uiterste einde van den horizont, voor het oog verdween. Laurette en hare kamenier hadden de sierlijke kajuit voor een klein vertrek in de benedenste scheepruimte verwisseld. Een koel lachje was alles, wat de ruwe kaper voor hare smekende beden had; hij verbood nogtans ten strengste, de beide vrouwen lastig te vallen en spoorde zijn volk tot meerdere werkzaamheid aan, om zoodra mogelijk den geroofden buit in het zekere vader-

land te bergen. Maar de winden stremden de vliegende kracht zijner zeilen en op den tweeden dag na de afvaart bevond hij zich nog steeds op de Napelsche kusten.

Abdul Horem, zoo was de naam van den kaper, had verscheidene dagen in de haven van Napels doorgebragt, om zijn schip te doen kalfaten. Op een wandeltogt aan den oever had hij de schoone Laurette gezien en zijn gevoel voor hare zeldzame schoonheid was dadelijk ontvlamd. Thans bevond zij zich door de listigheid van den moor in zijne magt en hij besloot onherroepelijk, haar naar Marokko in zijn harem te brengen. Abdul Horem bezat een driftig, opvliegend karakter, hetwelk hem dikwerf tot wreedheden jegens zijne ondergeschikten deed overgaan. Zoo geschiedde het, dat bereids na zijn vertrek uit Napels het scheepsvolk oproerig begon te worden en het was niet onmogelijk dat zij tot muiterij zouden overslaan, zoo de vaart nog langer duurde. Eene zeer geringe omstandigheid legde den grondslag tot het verderf van Abdul Horem.

Den tweeden middag na de afreis des kapers van Napels, begaf Abdul Horem, niet geneigd nog langer de zachtmoedige tegen Laurette te spelen, zich naar het tusschendek om te bevelen, het Fransche meisje in zijne kajuit te brengen. De opperbootsman leunde tegen eene kist met ballast en vermaakte zich met een klein bisamaapje, dat hij ooft te eten gaf. Door den haast, waarmede Abdul Horem den bootsman voorbij liep, wierp hij het aapje op den grond, hetwelk, zulk eene grove behandeling niet gewoon, den kaper op den schouder sprong en hem met zijn langen staart een paar slagen op het hoofd toebragt. Hierover vergramd, sloeg Abdul Horem den opperbootsman met de gebalde vuist in het gezigt en beval het beestje in zee te werpen, den zich daartegen verzettenden bootsman aan den grooten mast te binden en hem met roeden te kastijden.

De opperbootsman liet zich ook werkelijk naar het bovendek brengen, maar toen hij den grooten mast bereikt had, rukte hij zich van de hem slechts even vasthoudende makkers los, sprong naar den voorsten mast en had, snel als de bliksem, de Venetiaansche vlag met de leeuw van den heiligen Markus naar beneden gerukt en de Tunesische kapervaan der roofstaten in de plaats gezet. Zijn zeker oog had

hem niet bedrogen; aan den verren gezigteinder bewogen zich een drietal steeds grooter wordende stippen, die langzamerhand als drie sterk bemande linieschepen zigtbaar werden, ieder met de Napelsche vlag aan het roer.

„De vlag omlaag, de leeuw opgestoken!" riep de beangste kaper, die zeer goed wist, dat hij tegen een drietal zoo magtige strijders niet bestand was.

„Neen!" riep de opperbootsman met donderende stem van den mast, „en nogmaals neen! uw einde nadert, Abdul Horem! Ginds naderen reeds de wrekers, die gij zelf herwaarts deed komen!" Het overige scheepsvolk beantwoordde dit gezegde met luid gejubel, terwijl de kaper, gloeijend van toorn, van het dek naar de kruidkamer snelde; doch de muiters haalden hem nog te juister tijd in en knarsetandend van woede, werd hij op het bovendek gekneveld en in dien toestand ten spot dergenen, die hij nog zoo even bevolen had. Intusschen kwamen de hem achtervolgende schepen al naderbij. Een kanonschot, hetwelk het scheepswand doorboord had, bleef onbeantwoord, daarentegen waaide aan stuurboord eene witte vlag, ten teeken dat de anders zoo gevreesde, maar nu geheel ontmoedigde kapers zich zelven, hun schip, deszelfs lading, benevens den bevelhebber overgaven. Onmiddelijk werd het kanonvuur gestaakt en booten uitgezet, om nadere onderhandelingen aan te knoopen. Het drietal schepen, waarvan het grootste met buitengewone pracht was versierd, naderde het kaperschip; doch naauwelijks waren zij hetzelve nabij gekomen, of een twintigtal vuurmonden ontlastten zich van het fregat, en van de verwarring, daardoor op de linieschepen ontstaande, gebruik makende, zette het alle zeilen bij om te ontkomen.

Maar de Nemesis had den trouweloozen roovers paal en perk gesteld. — Op twee zeemijlen van de kampplaats werd het kaperfregat door de drie Napelsche schepen ingehaald, waarna het geschut op nieuw begon te spelen. Een uur lang was de strijdplaats in rook en kruiddamp gehuld, en de zee sidderde onder de reuzenslagen der wankelende vaartuigen. Het geschreeuw der kapers, die als vertwijfelden streden, weerkaatste in den donder des geschuts en de vreeselijke bewoners der zee weken voor de grimmigheid der menschen, die zij in hunne woede niet in staat waren te evenaren.

De strijd was geeindigd, het fregat in den grond geboord, en slechts enkele manschappen en eenige balen geroofde goederen op de beide linieschepen gered. Abdul Herem was, aan den grooten mast gebonden, welke plaats hij aan den opperbootsman had toegedacht, door den eersten kogel gedood.

In een wijnhuis aan den oever der zee te Napels zat een officier der Napelsche marine, met de kin op den degenknop leunende, in gepeins verzonken. Op zijn gelaat waren de sporen van den diepsten kommer zigtbaar; hij luisterde zonder deelneming naar den spraakzamen waard, die hem met breede woorden de nieuwe wapendaad van koning Murat verhaalde, die eerst den vorigen dag in eigen persoon en op zijn linieschip, de Meeuw genaamd, een kaperschip in den grond geboord had en met onmetelijken buit beladen, de haven van Napels was binnengeloopen. „O! die is tot alles in staat," ging de waard voort, „vechten, dansen, rijden, hij is een waar held uit de riddertijden."

„En zou hij ook in staat zijn mij mijne gade weer te geven?" zeide de officier treurig bij zich zelven.

„Zeker, signor!" sprak de waard troostend, „indien iemand er toe in staat is, u van uw leed, dat zoo ontegenzeggelijk op uw voorhoofd geschreven staat, te bevrijden, dan is het zeker onze koning."

Juist trad een kloeke lazarone het wijnhuis binnen en verlangde eene flesch madeira. De waard, die zeer goed wist, dat een lazarone zelden aan betaling denkt, schudde ongeloovig het hoofd en zeide op half spottenden toon: „mijn vriend!...." maar zweeg, toen de lazarone hem met een paar groote oogen aanzag. De zeeofficier nam echter een glas en reikte het den lazarone gulhartig over; „drink," voegde hij er bij, „daarna zullen wij zamen eene partij billard spelen."

De lazarone zag ook hem met een paar groote oogen aan. „Met u," riep hij, „speel ik niet, gij zwaait niet zelden de queue boven het hoofd der medespelers!"

De zeeofficier was getroffen.

„Kent ge mij dan?" riep hij.

„Of ik u ken, o ja! gij zijt immers Bollien, de kapitein der marine, diendet vroeger in de gelederen der franschen en zoekt thans uwe gade, die nu drie dagen geleden op een Marokkaansch roofvaartuig uit Napels werd ontvoerd."

Bollieu was buiten zich zelven van verwondering. „Ja, signor! ook Lauretta zoekt u hier," ging de lazarone voort, „zij had zich sedert het voorval op de Russische landhoeve zonder geld, zonder hulp naar Warschau begeven, worstelde gedurende drie maanden met eene hevige koorts en verkocht hare laatste sieraden, om u te Napels op het spoor te komen."

„En waar bevindt zij zich thans?" riep Bollieu; de lazarone zweeg.

„Maar wie zijt gij? — God! — kwel mij toch niet langer, ik smeek het u!"

„Hm!" sprak de man, „gij hebt mij daar zoo vriendschappelijk een glas wijn aangeboden, omdat gij meende dat ik zoo arm was van niet eene flesch madeira te kunnen koopen. Doch wij, lazaroni! hebben ook wel goede verdiensten. Nu, ik wil u daarentegen ook uitnoodigen bij mij een glas wijn te komen drinken, die de waard mij daar even weigerde te geven; kom morgen in de straat Toledo, daar zal een mijner vrienden, aan den hoek, bij de zuil van den heiligen Procopius op u wachten, overhandig hem dit verzegeld billet en — het overige zult gij dan bij mij te weten komen." — Bollieu wilde hem nog naar Laurette vragen, maar de lazaroni verliet in allerijl het wijnhuis.

De ridderlijke koning Joachim Murat stond in zijne prachtige ruiteruniform, welke zoodanig met goud en zilver bedekt was, dat de karmozijnroode stof naauwelijks zigtbaar werd, in zijn paleis te Napels; zijn hoofd was gedekt met eene baret, met verschillende struisvederen versierd en door eene diamanten agraffe vastgehouden; een blaauwe maliekolder sierde de borst en naauwe, met goud bewerkte laarsjes omsloten den fijn gevormden voet. De Spaansche gezant had zoo even de audientiezaal verlaten, en de generaals des konings stonden met ontbloote hoofden rondom hem, toen Macerone, de vertrouweling des vorsten, binnentrad en Murat eenige woorden in het oor fluisterde. De koning lachte en knikte toestemmend. Macerone verwijderde zich en weinige oogenblikken later werden de vleugeldeuren geopend, waarna de zeekapitein Bollieu de zaal binnentrad en voor zijne majesteit boog. Murat knikte hem vriendelijk

toe en toen Bollieu de oogen opsloeg, meende hij in den persoon des konings, dezelfde gelaatstrekken als die van den lazaroni te herkennen, dien hij gisteren in het wijnhuis had aangetroffen. Lagchende over de verlegenheid des kapiteins, nam de koning het woord. „Ik zie," sprak hij, „gij hebt aan mijne uitnoodiging gevolg gegeven, en komt nu even als mijn vriend Macerone, die u in de straat Toledo opwachtte en herwaarts leidde, om eene flesch madeira met mij te ledigen."

„Indien het uwe majesteit behaagt......" stamelde Bollieu.

„Ik begrijp u," zeide de koning lagchend en wendde zich daarop tot de aanwezigen.

„Mijne heeren!" sprak hij overluid en niet zonder aandoening, „deze man heeft mij eenmaal geslagen; — niet met het zwaard in een open veldslag," voegde hij er bij, „neen! zoo iets zou door Murat niet ongewroken zijn gebleven, maar met zijne vuist, die zoo goed de wapens hanteert, heeft kapitein Bollieu mij geslagen. Ziet, mijne heeren!" liet hij er bitter op volgen, „ziet hier den laatsten splinter der queue, waarmede Murat, de koning van Napels, geslagen werd." En te gelijk nam hij een rosekleurig lint uit zijn vestzakje en hield den als verpletterden Bollieu *den laatsten splinter* toe der onheilspellende queue. Een diep zwijgen heerschte in de zaal. „Maar," voer de koning geroerd voort, „men zal den koning van Napels niet kunnen beschuldigen, dien slag ongewroken te hebben gelaten. Ja mijnheer!" zeide hij tot den kapitein, „de voormalige marqueur van Cahors, de tegenwoordige koning van Napels, heeft den slag, dien de vroegere luitenant der jagers Bollieu hem met eene billardqueue toebragt, niet vergeten. Thans is de tijd daar, dat hij zijn woord zal inlossen."

Murat wenkte en andermaal openden zich de vleugeldeuren der zaal, en door een zestal hemelsblaauw gekleede, van goud schitterende pages geleid, traden de koninklijke opperhofmeester, de ceremoniemeester en de rijksheraut in de zaal en reikten den koning op een zwart fluweelen kussen een ordelint en het rijkszwaard eerbiedig over. Trompetten schetterden en met waardigheid sprak Murat, de koning van Napels: „Met dezen laatsten, den ridderslag — als algeheele verzoening voor den, den armen marqueur van Cahors toe-

gebragten slag," voegde hij er op zachteren toon bij — „benoem ik u, kapitein Bollieu, tot ridder mijns rijks en draag u hiermede tevens op de vervulling van al de aan hem opgedragen pligten; en opdat gij," voegde hij er plegtig bij, „elken pligt aan de hand der liefde nog gemakkelijker kunt vervullen, zal ik u eene levensgezellin geven." En Murat wenkte weder en Laurette snelde binnen, door den koning zelf uit de handen des kapers op zijn schip, de Meeuw, aan den dood ontrukt en naar Napels gebragt. „Laurette," sprak de koning, toen de eerste vreugde des wederziens voorbij was, „ik heb ook u vergeven."

Laurette herkende Murat en sloeg beschaamd de oogen neder. Op bewogen toon ging de koning voort: „Niets meer over het verledene, dit is voorbij; waarom poogde ik u ook liefde af te dwingen! Weest gelukkig en graaf Bollieu zal tot een blijvend aandenken in zijn wapen voeren: *drie splinters!*

HET RIJK DER TOONEN.

Gelijk de geheimzinnige oceaan met zijne geweldige golven den aardbol bespat, de lucht- en dampkring met hunne over en door elkander rollende lagen hem omhullen, zoo wordt hij ook, van pool tot pool, overstroomd door eene zee van oneindig verschillende en door de natuur te weeg gebragte toonen. Over de eeuwige sneeuw der bergen heen, waar reeds lang al het leven ophield, loeijen de reuzen-orgeltoonen der ijzige stormen, en in den diepen schoot der aarde, verneemt de bergwerker het ruisschen van onderaardsche stroomen, het sissen der gas-soorten en het eentoonig geluid van neêrvallende droppels. Gedurende duizende jaren, van zijne raadselachtige wieg af, vernam het menschelijk geslacht de toonen der schepping; maar hoe weinig is de wetenschap tot nog toe in staat om het ontstaan en het doel van oneindig meer natuurstemmen uit te vorschen. Niets ontging meer aan hare nasporingen dan de theorie dezer toonen, even als die van het geluid in het algemeen. Alle met het beste gevolg genomene proeven, aangaande de trillingen der lucht, de geluids-elasticiteit der ligchamen, hebben toch geene vaste grondslagen voor de verklaring van klankgevende harmoniën

in de vrije natuur opgeleverd. Wij veroorloven ons van die zoo menigvuldig voorkomende, merkwaardige, meer of min verklaarde natuurverschijningen eenige voorbeelden aan te halen. In het geheele plantenrijk, van alle aan de natuuronderzoekers bekende boomen, heeft geen enkele eene zoo zeldzame eigenschap, ruischt geen enkele zoo onbegrijpelijk zuiver melancholisch als de Filao, wiens takken zich alleen in de zachte lucht van het eiland Bourbon wiegen. Zijn gladde en hooge stam gelijkt veel op de populier, hij draagt eene kroon van talloos kleine takken, of liever dunne draden, zoodat de wind er ongestoord mede spelen kan. „Om zich een begrip te maken" verhaalt een reiziger, „welke muzikale kracht de lucht zonder toedoen van menschen kan te weeg brengen, moet men bij nacht in de Filao-lanen gewandeld en met verbazing naar die zwaarmoedige toonen geluisterd hebben, die de wind in de ontelbare takken van deze wonderbare boomen voortbrengt. Men wordt gemakkelijk misleid, en niettegenstaande de herhaalde verzekeringen van den gids of uit eigen ondervinding, is men dikwijls geneigd, dit dof ruisschen aan het geluid der zee toe te schrijven, wanneer het bij naderenden storm luider en onrustiger wordt, en bruischend in de rotsholten van den oever stort. Het behoort tot de merkwaardige eigenschappen dezer magische, uit de constructie van den boom moeijelijk te verklaren muziek, dat men hare toonen altijd van verre meent te hooren. Dikwijls heeft men de boomen bijna over zich heen, en eenige schreden verder is de zee onzigtbaar en stil, door de rotsen beschut, en toch wordt men er toe gebragt om het ruisschen voor de branding der golven te houden. Het hart wordt ruimer, men verdiept zich in herinneringen. Nooit kan men in het vaderland aan de koloniën denken, zonder die onbepaalde, eentoonige geluiden van den Filao weder te hooren, die onvergetelijk blijven, wanneer het oor eenmaal in een phantastischen warmen nacht daardoor gestreeld is geworden. De Filao schooner en treuriger dan de cypres, zingt eene eeuwige smart tusschen hemel en aarde en wanneer de schedel des mans begint te grijzen, gevoelt hij het, dat er geene zoeter schaduw op een graf is, dan die van den Filao." — Op het eiland Sylt bij Jutland hoort men een merkwaardig geruisch, weshalve het kleine eiland door de

bijgeloovige schepelingen en bewoners van het aangrenzende vaste land, nog heden ten dage ongaarne betreden wordt. Wanneer alles in den omtrek rustig en stil is, hoort men daar een zeldzaam, verdacht geluid. Het is een bijna klagend, kermend en fluisterend geluid, dat des te scheller is hoe stiller de zee is; niet zelden ontaardt dat geluid in een schellen, snijdenden toon.

De gedurende langen tijd onbekend geweest zijnde oorzaak is de volgende: Op alle duinen groeit eene soort van biezen, die hunne op spindraden gelijkende wortelvezels, en naauwelijks zigtbare, uitgebreide netmazen over het geheele duinland uitbreiden. De biese schiet hoog op, heeft eene naaldfijne punt, maar wordt al spoedig door den wind neêrgebogen, zoodat zij in sierlijke bogen op het zand staat. De minste ademtogt beweegt haar als dons in snelle slingeringen om haar eigen as. Daar nu millioenen van deze biezen daar groeijen en in eeuwige beweging zijn, zoo veroorzaakt het minste spel der lucht met haar, dien klinkenden, scherpen klaagtoon dien men onophoudelijk waarneemt en op geen instrument kan nabootsen.

Iets dergelijks heeft er plaats met het eigendommelijk zoogenaamd middernachts-geruisch in de uitgestrekte vlakten van Hongarijë, bijzonder bij Kopolna, waar in het jaar 1849 het bloedige slagveld was. Men verneemt daar des nachts een van tijd tot tijd zich herhalend ruisschen, rollen en kraken, afgewisseld met een luid geschreeuw en klagende stemmen.

Dit wordt eveneens veroorzaakt door den wind, die zich in de vlakten gewoonlijk omtrent middernacht verheft en er krachtig over heen strijkt. Dáár groeit namelijk eene bijzondere soort van distels, waar de wind doorheen blaast en dat gedruisch veroorzaakt. Vreemdelingen die met deze omstandigheid onbekend zijn, ondervinden daarvan een onbeschrijfelijk onaangenamen indruk. In Hongarije bevindt zich verder een minder bekende, maar toch hoogst merkwaardige zeldzaamheid, in het berghol Baradle nabij het dorpje Agteleck. Dit aan den voet van hooge rotsmassa's zich bevindend hol verandert en verwart den weêrgalm (echo) van opgenomen toonen op eene zonderbare nog niet verklaarde wijze. Luid knallende toonen b. v. pistoolschoten, verliezen zoo verbazend hunne kracht, dat men ze eenige schreden verwijderd,

niet meer hoort. Andere veel zwakkere geluiden op dezelfde plaats en in dezelfde rigting veroorzaakt, worden honderdvoudig versterkt, maar zoo verward hoorbaar, dat b. v. het spel van eene enkele viool een geheel orkest van vioolspelers schijnt te zijn. Meer bekend is het natuurlijke hydro-harmonicon van het Cartleton-hol in Derbishire, en de liefelijk klinkende weërgalm in het Fingals-hol is reeds in 1772 door Banks waargenomen en beschreven.

Een zeer oud raadsel dat nog altijd geen Oedipus ontcijferd heeft, is het verschijnsel, dat onder den naam van „luchtmuziek" of „duivelsstemmen" op Ceylon en de aangrenzende landen wordt waargenomen. Dit, den inboorlingen welbekend verschijnsel, is zelfs in den jongsten tijd door zoo vele geloofwaardige reizigers opgemerkt, dat daaraan reeds sedert lang niet meer te twijfelen is. Wij zullen het naar het berigt van een oog- of liever oorgetuige beschrijven. „Deze natuurstem laat zich voornamelijk in stille heldere nachten, doch zoo als bij andere dergelijke natuurverschijnselen plaats heeft, meestal bij aanstaande weêrsverandering hooren. Zij heeft dit met de electrische luchtverschijnselen gemeen, dat zij met bliksemsnelheid dan eens van zeer verre, dan weder geheel nabij vernomen wordt. De meeste overeenkomst heeft zij met eene diepe, klagende menschelijke stem. Soms speelt die stem als in de toonen van eene snelle menuet, waardoor zij eene bijzonder onaangename werking op de zinnen der toehoorders uitoefent. Deze werking is van dien aard, dat men een stilzwijgend medelijden met de zoo bedriegelijk nagebootste menschelijke klagten niet onderdrukken kan. Behalve de in de noordsche nevelen gevormde *Fata morgana*, welke telkens, wanneer zij zich boven het waterbekken afspiegelt, door een donderend geluid als van een kanon begeleid wordt, zijn de zeldzame toonen, waaraan zich velerlei legenden knoopen, nog onopgelost. Niet zelden namelijk klinkt het, bijzonder wanneer de zee, die nooit geheel bevriest, ten deele met ijs bedekt is, over het 60 vadem diepe water, met akelig rommelende geluiden en afwisselend klagende stemmen, die soms meer dan een kwartier aanhouden en van verre vernomen worden, gelijk ons kortelings, door een bekend tourist, over de eigendommelijkheid van het Wettermeer in Zweden, dat zonder

twijfel met het oog op natuurtoonen, tot een van de merkwaardigste wateren van Europa behoort, is medegedeeld geworden. Evenmin als deze, is de volgende daadzaak te verklaren, nl. dat dit water zekere planten opwerpt, die in de Flora van Zweden onbekend zijn, maar aan de Bodensee voorkomen. Voor vele tijden moet overigens de atmospheer veel meer geschiktheid tot dergelijke geluidgevende luchtverschijnselen gehad hebben, want men vindt daarvan bij de ouden en vooral bij de Romeinsche schrijvers vele berigten; intusschen moet er toch wel onder de veelbesprokene „harmonie der spheren" iets anders verstaan of te verstaan zijn.

De vraag is nu; hoe deze geluiden, die van alle kanten en overal ons oor treffen, in verband staan tot de eigenlijke toonkunst, want alle natuur-toonen, hoe verheven en melodieus zij ook zijn mogen, zijn daarom nog geene eigenlijke muziek, tenzij door de toevallige vereeniging van meer dergelijke toonen, een toon geboren wordt die daarop aanspraak doet maken. Die chaos van geluiden geeft aan de toonkunst hare bouwstoffen, waarvan de menschelijke geest zich meester maakte, en door vereeniging en rangschikking een kunstwerk daarstelde.

Te beweren dat de muzikale toon uitsluitend uit elastische ligchamen ontstaat, is nog niets verduidelijken, maar zeker is het, dat de geheele toonkunst slechts op de gelijkheid der trillingen berust, en hoe gelijker en zuiverder deze zijn, des te muzikaler is de klank. Wanneer men alle toetsen eener piano te gelijk aanslaat, verkrijgt men het meest anti-muzikale effect dat denkbaar is. Het geheim en de ziel der toonkunst bestaat in het getal, den tijd en de gelijke tijdsmaat, de gelijkheid der trillingen, en niet minder de gelijkmatige verdeeling. Daarop alleen berust het verband der natuurlijke geluiden met de muziek-kunst en de wederzijdsche verhouding van beide tot elkander.

Reeds van de vroegste tijden af, bij de Hebreën en Egyptenaren en later bij de Grieken en Romeinen, heeft de godsdienst veel bijgedragen tot aankweeking der toonkunst. Verder speelt de toonkunst als aanvoerster der krijgslieden reeds vroeg, welligt nog vóór hare medewerking tot de godsvereering, een groote rol. Bij de ouden stond zij over het

algemeen in hoog aanzien. In hunne geschriften vindt men daarover veel. Homerus schrijft het ophouden der pest, onder de Grieken bij de belegering van Troje, aan de muziek toe, en laat de deugd van Clytemnestra eerst schipbreuk lijden, nadat een toonkunstenaar haar met zijne melodieën geene bescherming meer verleent tegen nieuwe aanvechtingen. Polybius verhaalt, dat de barbaarsche zeden en ondeugden der Arcadiërs alleen door muziek verbeterd zijn geworden, en volgens Plutarchus stilde Terpander door middel van muziek een hevig oproer onder de Lacedaemoniërs. Marcianus Capella verzekert, dat men koorts, door muziek genas en naar men verhaalt, moet Aesculapius, doofheid door middel van de toonen der „tuba" genezen hebben. Xenocrates beval muziek tot genezing der krankzinnigheid aan, en Theophrastus meende door toonen eener fluit, den beet van adders onschadelijk te kunnen maken.

Van den grootsten invloed voor de uitbreiding der toonkunst, was in latere tijden het ontstaande en krachtig wordende christendom. Na het verval van Rome en Griekenland, verviel ook de muziek even als alle overige kunsten; aan de eerste christelijke gemeenten was het beschoren ze te behouden en volkomener te maken, en met hen begint eene nieuwe gelukkiger eeuw der toonkunst, die van de hoogte, waarop zij in David's en Salomo's tijden stond, geheel was afgedaald. Zij werd van nu aan, door het christendom begunstigd en aangemoedigd. Reeds Paus Darnasus voerde in het jaar 370 in de westersche kerk het psalm- en halelujazingen in. De oudste soort der eigenlijke kerk-muziek werd in het Oosten door Ephrem Syrus († 373 of 378) en in het Westen door Ambrosius († 397) verbeterd. Paus Gregorius de Groote stichtte de eerste zangschool, verzamelde de voorhanden zijnde goede composities en voerde het koraalgezang in. Tegen het einde der elfde eeuw vond de Benedictijner monnik Guido van Arezzo het eerste denkbeeld van ons notenschrift, en kort voor dat tijdperk werd de kunst van meerstemmig te zingen vermoedelijk door Dunstan, aartsbisschop van Canterbury, uitgevonden.

De tweede helft der dertiende eeuw was een tijd van wedergeboorte voor kunst en poëzy. De kerkhymnen werden met meer plegtigheid gezongen en de lier der minnezan-

gers antwoordde, van den oever des Rhijns op de lier der troubadours, die in het schoone land van Provence weêrklonk. Het geheele tijdperk der middeleeuwen was met een jong en krachtig gemoed, met een leven van kunst, liefde en geloof ontwaakt, poëzij en muziek bestrooide zijne wieg met bloemen, en de godsdienst verlichtte het met haren fakkel; wat de dichter met zijne verzen, de toonkunstenaar met zijne toonen uitdrukte, dat gaf de schilder met zijn penseel, de beeldhouwer met zijn beitel weder. Terwijl Dante zijne „divina commedia" schreef, schilderde Cimabrie zijne meisjeskoppen, bouwde Erwinus van Steinbach zijn cathedraal, en vervulden heerlijke toonen de christelijke tempels. Van dien tijd af, wendde men alle vlijt en allen ijver aan op de volmaking der harmonie, ofschoon de melodie tot op de uitvinding der opera's, op het einde der zestiende eeuw verwaarloosd werd. Daarop en wel hierdoor werd Italië het land der muziek, en van daar werd zij naar bijna alle Europesche landen overgebragt.

De krijgs-muziek, denzelfden, als de overige toonkunst, afgezonderden weg vervolgende, bestond in haar eerste ontwikkeling uit erbarmelijke en geraasmakende instrumenten, gelijk ze nog heden ten dage bij vele wilde volken in zwang zijn, om hun' moed aan te prikkelen. Van de Chinezen weten wij, dat zij bereids 2000 jaren voor onze tijdrekening klinkende en geraasmakende instrumenten bij hunne oorlogstroepen bezaten. Indien men geloof kan slaan aan de vertelsels uit den ouden tijd en die tot ons gekomen zijn, zoo moeten wij aannemen, dat reeds een leger der Sybariten door muzikale list overwonnen werd. Het verhaal zegt, dat de oude Sybariten hunne paarden derwijze gedresseerd hadden, dat zij hunne bewegingen naar den tact der muziek moesten inrigten. Dit was aan de vijandige Croniaten bekend, en zij lieten daarom in het strijdgewoel die melodie aanslaan, die de Sybaritische paarden tot zulk eene wanorde bragt, dat hunne ruiters overwonnen werden. Hoe weinig geloof men hier ook aan schenken moge, zoo is dit toch een zeker bewijs, dat men zich reeds in de vroegste tijden in het bezit van krijgsmuziek bevond.

Tacitus leert ons, dat de oude Germanen bij hunne aanvallen op den vijand, gezang en muziek, he slaan hunner

schilden met het zwaard, trompet-geschetter en krijgsgezangen verbanden. De hoorn der dwergen waarvan men ons verhaalt, bestond, gelijk vele overleveringen bewijzen, in werkelijkheid. Uit de bloedigste oorlogen der middeleeuwen vertoonen zich de manhaftige ministreels, die door harp- en viooltoonen de strijders aanvoerden.

Met het vormen van regelmatige troepen begon men de waarde en het nut van militaire muziek meer en meer te beseffen; reeds ten tijde der Medicis begonnen eenige schrijvers het belang van dit aanmoedigingsmiddel in te zien, en er breedvoeriger over te spreken. Machiavell levert daarvan het grootste bewijs in verscheidene zijner geschriften. Door hem weten wij, dat de Italiaansche troepen het reeds lang voor zijn' tijd verstonden, om door slaan op de tambourin elkander veelvuldige signalen te geven, en dat de Condottieri, dat toenmaals zoo geliefkoosd instrument, van hoorn- en fluitmuziek lieten begeleiden. Zelfs nog in latere tijden bediende men zich bij de Soldatesca van snaar-instrumenten, en hoezeer deze voornamelijk op het Iberische schiereiland geliefd waren, bewijst de omstandigheid, die ons de geschiedschrijvers verhalen, dat door een Portugeesch leger, dat tot den terugtogt gedrongen werd, elf duizend guitars op het slagveld achtergelaten werden. Eindelijk kwam er een muziekstelsel voor in de plaats, dat voor de beweging der spelers en het vochtige klimaat van het Westen beter geschikt was; en de snaar-speeltuigen door andere verving.

Wij hebben reeds aangemerkt, dat de toonkunst, nadat zij van Italië uit verspreid is geworden, bij de overige volken gereeden ingang vond. Voornamelijk betreft dit de vocaalmuziek. Zoo heeft b. v. in de volksliederen der Noordsche volksstammen de mol-toon de overhand, terwijl bij die van het Zuiden de meer vrolijke duur-toonen gehoord worden. Evenzoo bewegen zich de Noordsche melodiën meest in trapsgewijs opklimmende toonen, terwijl daarentegen de Zuidelijke grootere sprongen maken, want de pols der Noordsche volksstammen slaat gematigder, de beweging hunner melodie is langzamer; hunne voordragt kan warm zijn, kan zelfs tot levendigheid klimmen, maar gelijk het bloed der Zuidelijke volken sneller door de aderen vliet, zijn ook hunne melodiën sneller, klinken hunne liederen vuriger en hartstogtelijker.

Zoo behooren ook de *diepe* stemmen in 't Noorden, de *hooge* in 't Zuiden te huis. Hoog op in het Noorden, in de door stormen geteisterde en in de sneeuw half begraven hutten, slechts spaarzaam verlicht door brandende pijnhoutspaanders, verneemt men de oude overleveringen en gezangen, vol van duistere mythen en zeldzame zeden van een reeds lang verloopen tijd, die van mond tot mond, van ouder op zoon overgaan; dáár hoort men nog de melodieën der vóór-ouderlijke volksliederen in al hunne echtheid en zuiverheid. Donker en geheimzinnig, gelijk hunne van het Noorderlicht beschenen winternachten, ruw en dor gelijk hunne rotsen en klippen, zijn hunne legenden; akelig en onaangenaam, gelijk de schemering hunner zomernachten; treurig en zwaarmoedig gelijk hunne uitgestrekte donkere wouden, klinken de liederen en melodieën der natuurvolkeren van het Noorden. Afgemeten en stil is ook de Noordlandsche dans; zelden verlaat hun voet den grond. Zelfs de minder gedwongen en losser dans, waarbij het verliefde paar zich verlustigt en elkander als 't ware vervolgt, is oneindig verschillend van de hartstogt, waarmede de Napelsche Tarantella en de Andalusische Fandango gedanst wordt.

Keeren wij onzen blik naar de bergen „waar de vrijheid woont." Een zoete toover van de eenzaamheid des avonds omgeeft ons. Wij hooren een gezang weêrklinken, eenvoudige, roerende, vrolijke melodieën door overheerlijke stemmen gezongen, streelen ons oor, en wij luisteren met ingehouden adem. Alle gloed en levendigheid der jeugd, blinkt heerlijk door, in deze zuivere krachtige stemmen, en onze oogen verlustigen zich bij het groene, geurige, levendige beeld der Alpen-natuur. Slechts gelukkige, jonge, vriendelijke kinderen der vrijheid en der bergen kunnen zóó juichen en gevoelvol zingen.

Over het geheel genomen, kan men in de vlakten de natuur als stil en zonder eenig geruisch te verwekken beschouwen. Onhoorbaar glijden de stroomen langs de effen vlakten, de grond is overal met weeke aardmassa's bedekt en nergens vertoonen zich naakte rotsen, waartegen iets zou kunnen weêrklinken. In de bergen is het omgekeerd. Dáár in de „klinkende rotsspleten" gelijk Homerus zegt, spreekt de natuur overal met de luide stem des donders, der windvla-

gen, lavinen en watervallen. Dáár woont de mensch, verloren in de luide natuur, in stille hutten waar hij zich beschermt voor het daar buiten woedend geruisch. Het luidruchtigst van alle kinderen der natuur in de bergen is het water. De aan de dichters zoo verstaanbare, nooit eindigende gesprekken zijner Nymphen, verneemt men in ieder dal der Alpen. Nemen wij het slecht opgevoede maar veel belovend schootkind der oude bergreuzen, de Rhône, hoe geheel en al is zij een kind der Alpen! Naauwelijks aan hare ijswieg ontloopen, schudt zij de nog half verstijfde leden, en springt luidruchtig in haar groen waterschortje en de witte schuimkanten muts gedoscht, van rots tot rots, nu eens de helderzoete kinderstem met de harptoonen van den frisschen bergwind vermengende, dan eens de liederen, die zij in haar ijspaleis van de berggeesten geleerd heeft, voor zich heen neuriënde; dan weder dringt zij zich gramstorig en morrend door de kloven, werpt zich, wanneer zij de groene dal-weiden ziet, jubelend over eene steile klip heen, en vloeit zacht en langzaam, als deed het wiegelied van den wind haar zacht indommelen, langs de geurige weilanden. Maar dan verheft zij hare stem weder, en de beekjes hooren haar, en storten van de hoogten neêr en werpen zich onder een vrolijk gejuich aan haar koesterende borst. Gedachtig aan den langen weg dien zij moet afleggen, ijlt zij verder, en matigt slechts haren loop, om hier en daar de bergkoningen aan te staren of een Alpenwater op te wachten, dat in nevelachtige verte zijne stem laat hooren.

Doch gaan wij verder naar het Zuiden, naar het warme bloemgeurige Italië, waar ons een vrolijk volksleven onder den eeuwig blaauwen hemel wacht. Hier zijn wij in het land der toonen. Uit alle hoeken, alle huizen, uit alle vensters klinkt muziek, want het is Carnaval. Hier hoort men eene mandoline, dáár verneemt men het alarm van een tambourin — een erfstuk uit vroegeren tijd, welligt het oudste van alle muziek-instrumenten — trompetgeschetter en clarinetgeschal; hier klinkt een vrolijk lied, dáár raast eene wilde, boven alles uitkomende Janitzaren-muziek, begeleid van dreunend pauk-geslag — de hemel beware ons voor zulke serenades! — Het Carnaval is een wellustige Sardanapalus, die met altijd volle handen zijn rijkdom op de straat werpt en

op Assch-woensdag onder de puinhoopen zijner schatten begraven wordt. Vlugten wij uit deze oorverdoovende verwarring naar de plaats waar het gezang vernomen wordt. Ook hier stroomt het sap der druiven. Rome's dochter vat den schuimenden beker; het lied der liefde wordt aangeheven maar niet dàt van de reikhalzende, stille, onschuldige liefde, neen van de liefde die zich baadt in het purper van den wijn en zich afdroogt aan het purper der lippen. Niet voor de liefde des levens maar voor de liefde van één oogenblik is het lied bestemd. Doch verlaten wij deze spelonk, terwijl wij ons begeven naar het prachtig verlicht paleis. Dáár flikkeren de kroonlichten, en duizendvoudig werpen de kristallen spiegelwanden de lichtzee terug. Dansers en danseressen bewegen zich door elkander langs de lange onafzienbare guirlandes. Vuriger worden de melodiën — de paren vliegen met eene dolzinnigheid en een bespottelijk gedraai door een, even als de oude dooden-dansen; de zweetdroppels paarlen als kristal, de boezems jagen onstuimig en het hart klopt met woeste vaart. Schuw ontvloden de Charitinnen reeds lang de bacchantische bedwelming; meer en meer wordt de gloeijende atmospheer met stof vermengd; al duisterer branden de verminderende kaarsen, maar wilder en woester, wenden en draaijen de paren door elkander — het heiligdom der muziek is ontwijd, de reine eerbiedwaardige ontheiligd, tot koppelaarster der wellust. De muziek heeft opgehouden, de kaarsen flikkeren niet meer, de bekers der vreugde zijn omgekeerd en de uitgestortte wijn kleurt den met verdorde bloemen bedekten grond aan bloedvlekken gelijk. Nu voert ons de phantasie over de van sneeuw glinsterende bergen en bloeijende landouwen in het zonnige Spanje, aan de oevers van den Ebro en der Guadalquivir, in het vaderland der Andalusische Elviren en Dolores. Ook hier komt ons uit het gedruisch der talrijke menigte, gezang en gelach te gemoet, begeleid van de guitar en het geklapper der castagnetten. Het zijn oude romansen en geliefkoosde volksliederen, gezongen met eene den kinderen van Iberie aangeborene levendigheid, maar getrouw, vol bevalligligheid en waardigheid. Treden wij een weinig digter bij de zangster. Het lied begint, de toonen rijzen en dalen; eene zoete liefelijkheid klinkt door de melodie heen, het geratel

der tambourin klinkt betooverend bij het klokkenspel dat er zacht tusschen door slaat. Dàt is een Spaansch lied, een echt lied, zoo als het gezongen wordt door het volk in den ruimsten zin des woords, zoo als het gezongen wordt uit de gloeijende gemoederen van het Zuiden. Innig streelende en gemoedelijke melodieën spreken uit het hart tot het hart en herinneren roerend aan den voortijd van het morgenland.

Hier zijn wij in het vaderland der poëzij en zang, wij gevoelen zulks met een sneller kloppend hart. Maar met haar hebben wij ook het vaderland van den dans betreden. De Cachucha, de Jota, de Gitana, de Lola, de Jaloo en de Fandango zijn hier inheemsch. De Spaansche dans is de bevallige uitdrukking eener naïve zinnelijkheid, die zijn grond heeft in het verhitte bloed, en het heete klimaat, op den met oranje en granaten versierden grond van het schoone Spanje. Hij is de uitdrukking eener kuische hartstogt van natuurkinderen, die de vrucht van den boom der kennisse nog niet hebben afgebroken, en die den gloed huns harten nog niet met het vijgenblad der geveinsde beschaving behoeven te bedekken. De gevoelens, waarmeê de gemoederen der dansers overweldigd worden, zijn te magtig, dan dat zij in matte woorden hunne volle uitdrukking konden vinden. Onnavolgbaar schetst de gemoedelijke Geibel deze gevoelens af in zijn welbekend gedicht, waarvan wij het schoonste gedeelte aan onze lezers willen mededeelen, waar hij zijnen Zigeuner zoo verheven weemoedig laat zeggen:

„Ver van hier het schoone Spanje,
Spanje is mijn vaderland,
Waar de donkere kastanje
Koelte ruischt aan Ebro's rand;
Waar de amandels geurig bloeijen,
En de zoete druive zwelt,
Waar de rozen schooner gloeijen,
Held'rer maan Gods liefde meldt.
O daar is het schoon te leven;
Maar onze armoê en het leed
Heeft mij van den grond verdreven,
Waar de vreugd mij juichen deed
In mijn klagten, in mijn zangen,
Klinkt altijd de droeve toon

Van mijn leed en zielsverlangen:
„Ach, in Spanje is het schoon!”
Gist'ren toen men d' oogsttijd vierde,
Heb ik droef een lied gespeeld;
Hoe de vreugde 't feest ook vierde,
Mij, mij heeft geen vreugd gestreeld.
'k Zag het weenend, toen de paren
Huppelden in 't groene gras;
'k Dacht om vroeger, blijder jaren
Toen ik ook zoo zalig was:
'k Dacht bij al die blijde dansen
Aan mijn dierbaar vaderland,
Waar de jeugd bij 't maanlicht-glanzen
Blij heur *Barcarolle* spant.
Waar bij zooveel vreugdetoonen,
Mild met lentegroen omkransd,
Door de knapen en de schoonen,
De *Fandango* wordt gedanst,
Waar de amandels geurig bloeijen
En de zoete druive zwelt. — —
Zend mij Hemel! weer naar Spanjen,
Naar dat land vol zonneschijn;
In de schaduw der kastanjen,
Wil ik eens begraven zijn!” —

Keeren wij thans terug tot het meer beperkte, eigenlijke gebied der toonkunst. Die betoovering der toonen, die reeds aan de oudste Grieken bekend was, die, zoo als wij lezen, zelfs de stomme dieren aanlokte, werd vele eeuwen later aangewend, om daardoor op eene verfoeijelijke wijze een vrij en gelukkig volk onder het juk te brengen. Toen op het einde der zestiende eeuw de Jezuiten van Spanje door talrijke zendelingen, hun zoogenaamd bekeeringswerk ook in Zuid-Amerika ijverig maar aanvankelijk te vergeefs begonnen, begrepen de sluwe leerlingen van Loyala zeer goed, dat de invloed der muziek in aanzien wint, hoe eenvoudiger en natuurlijker de menschen zijn, en hadden bereids in Europa geleerd, dat er, om in een volk zekere denkbeelden in te prenten, dikwijls een geruimen tijd verloopt, terwijl de magt der *toonen* meestal spoedig werkt als de goddelijke vonk. Met grooten ernst werd daarom muziek en zang op de colleges te Cordova beoefend, en bij de keuze der zendelingen

vooral gelet, of zij bekwame zangers en musici waren, om daardoor bij de te bekeerenen, die gemoedsstemming voort te brengen, welke hun daarvoor noodzakelijk scheen. Zij voerden dien ten gevolge eenvoudige maar heerlijke melodieën in, die steeds aantrekkelijker werken dan de kunstigste muzikale studiën, en voornamelijk maakte een vol mannenkoor en de waldhoorn een diepen indruk op de inboorlingen. Wanneer de zachte hartstogtelijke toonen van dit instrument en de zwaarmoedige klagende melodieën des gezangs door de nachtelijke stilte van het maagdelijk woud weêrklonken, wierpen de loerende Indianen, aangegrepen van tot nog toe onbekende gevoelens, zich biddend neder voor het heilige teeken des kruises, en volgden blindelings ieder gebod der zendelingen. Op deze wijze wierpen de listige priesters zich op als despoten van een theocratisch rijk, gelijk het christendom vóór noch nà ooit gezien heeft. Zoo is de toonkunst in Noord en Zuid, in Oost en West, de algemeene taal der volkeren door alle eeuwen heen.

Welk eene oneindige zaligheid ligt er in een toon, in een lied, van het wiegelied af, tot aan de plegtstatige treurmuziek bij den gang naar het verblijf des doods. Wat voert meer heerschappij over het hart des menschen dan het rijk der toonen? Er zijn toonen die men in zijne jeugd gehoord heeft en nooit weder vergeet, die zoo lang voor het gewoel der wereld verborgen blijven, tot dat een aanverwandte toon ze wekt en daarmede niet alleen den tijd, maar ook de gevoelens weder te voorschijn roept, die ons hart vreugde of leed berokkenden; en wie de schoonste bloesems des levens brak, die meent ze nog eens te breken, wanneer de herinnering hem de oude liederen zingt die over de aarde gaan, sedert de vreugde eene stem en het verlangen een zucht heeft. En toch worden zij ondankbaar vergeten die liederen, die door hunne zangers aan den stroom des tijds ten buit worden overgelaten. Wie waren zij, die de toonen vonden voor die zoete liederen, die in de dalen en op de Alpen weêrklinken, die wonderbare toonen, die als bloemen op ons hart liggen dat opwelt in zalige onverklaarbare weemoed? Wie noemt ons die Amphions? Waar is hij gebleven die toovervolle-zee-nymphen-wals die de visschersknaap in het nachtelijk uur van de nymphen afluisterde en door de

wereld trok met die heerlijke melodie, die aller harten begeesterde? Uit het ver verleden van vele eeuwen klinken echter, toch nog enkele volksliederen in ons oor, die getuigen van eene warme en degelijke poëzij. De Scandinavische bard, de Duitsche minnezanger, de Zuid-Fransche troubadour, de Celtische bard, uit wier zangen de ziel huns volks spreekt, verzamelden en behielden de liederen van hun volk, en de natuurkinderen, in wie zich van geslacht tot geslacht eerbied, de eerbied voor alles wat hun van de vaderen is overgeleverd, voortplant, hingen met eene waarachtige liefde aan hunne sagen, gezangen en melodieën. Eene latere zoogenaamde fijne beschaving en hoogere ontwikkeling verwierpen het overgeleverde en gaven het der vergetelheid prijs.

Hartstogtelijke politieke liederen nemen de plaats in, der zangen die onze vaderen in lief en leed hebben gezongen, en spoedig zullen vele zangen niet meer levendig zijn in den mond des volks en zal men ze slechts nog alleen in verzamelingen vinden gelijk verdroogde bloemen, verwelkt en zonder kleur!

N....n., 15 April 1861. J. S.

DE VERLOREN DOCHTER,

DOOR

JULIANUS.

I.

In eene kamer op de eerste verdieping van een aanzienlijk huis te Utrecht, zat eene nog tamelijk jeugdige vrouw bij het ledikant van hare dochter, een aankomend meisje. Over het zacht en edel gelaat der moeder lag een sluijer van diepe droefheid, die de blos van jeugd en gezondheid had doen verbleeken. Met de uitdrukking van onuitsprekelijke liefde rustte haar blik een poos op heur kind. Eindelijk streek zij met de hand over de donkere lokken van het meisje, drukte een kus op de zachte wang, en na een kommervollen zucht bewogen zich hare lippen — misschien tot een stil gebed der moederliefde.

„Het is ver gekomen," mompelde zij, na een blik op de fraaije pendule te hebben geworpen; „maar ik zoude alles kunnen verdragen, als zij mijn kind maar niet van mij vervreemdden."

Toen maakte zij aanstalten om zich ter rust te begeven, indien rust voor de zwaar beproefde mogelijk was; want mevrouw Seegering had reeds sedert eenige jaren een zwaar lijden te dragen. Hare geschiedenis was niet geheel ongewoon. Vroeg ouderloos, had zij alleen in de wereld gestaan, niet zonder fortuin, maar zonder ondervinding, en hoewel door eene edele moeder in godsdienstige beginselen opgevoed, had de onbezorgdheid der jeugd en de al te ligtvaardige hoop der liefde haar verleid, om de hand te reiken aan een man naar de wereld, die schoonheid, geest, wereldkennis en eene goede handelszaak bezat, maar ongelukkig zeer twijfelachtige beginselen, welke hij echter voor de ernstiger denkende Helena gedeeltelijk wist te verbergen. Na zijn huwelijk, waardoor zijne fortuin aanmerkelijk vermeerderd was, werd zijn leven, nadat hij in den eersten tijd zich tamelijk wel had bedwongen, zeer ongeregeld. Hij verkwistte veel geld en bekommerde zich weinig om zijne zaak, die aan den boekhouder werd overgelaten. Helena

zag te laat, dat zij een onberaden huwelijk had aangegaan. De geboorte van een dochtertje kon slechts eenige dagen den vader tot nadenken brengen. Toen het meisje tien jaren bereikt had, nam hij eene Fransche gouvernante in huis. Seegerings fortuin was toen reeds, door verkwisting en wanorde in zijne zaak, aanmerkelijk achteruit gegaan, en Helena had veel en bitter leed ondervonden. Thans kwam daarbij nog de treurige ontdekking, dat tusschen haren echtgenoot en demoiselle du Chateau eene naauwe verstandhouding bestond, en bovendien moest zij het aanzien dat de ligtzinnige Française, door Seegering gevolmagtigd en ondersteund, de kleine Elize geheel in haren geest trachtte op te voeden. In Helena's hart was het zaad van ernstige godsvrucht, eenmaal door eene moederhand uitgestrooid, door zware beproeving tot vollen wasdom opgeschoten, en zij wenschte zoo vurig haar dochtertje vroegtijdig van dezelfde beginselen te doordringen, doch de gouvernante zocht haar gedurig meer aan zich te verbinden en aan den invloed der moeder te onttrekken, en maar al te gemakkelijk gelukte het haar de kiemen van hoogmoed, pronkzucht en ijdelheid in het jonge hart te doen opschieten en Elize te doen gelooven, dat zij en haar vader, die steeds hare wenschen en luimen inwilligden, hare beste vrienden waren.

Intusschen ging het met de zaken van den ligtzinnigen man sterk achteruit. Door eenige onberaden speculaties zocht hij het verlorene te herstellen, en deze hadden hem aan den rand van den ondergang gebragt.

Den avond, toen wij Helena bij hare slapende dochter zagen zitten, was de heer Seegering, gelijk hij meermalen deed, met demoiselle du Chateau naar de komedie gereden — zooals hij althans had voorgegeven.

Reeds had de pendule één ure geslagen, en nog lag Helena slapeloos op haar leger, luisterende of zij niet eenig gerucht hoorde dat haar de terugkomst van haren echtgenoot aankondigde. Maar haar wachten was te vergeefs. Eindelijk echter ontfermde de slaap zich over de bedroefde vrouw en onttrok haar aan hare sombere en treurige gedachten.

Het was des morgens reeds laat toen mevrouw Seegering ontwaakte. Het ledikant van hare dochter was reeds ledig.

Haastig kleedde zij zich en begaf zich naar beneden, om echtgenoot, dochter en gouvernante reeds aan de ontbijttafel te vinden; maar de huiskamer was ledig. Eene dienstbode werd gescheld. Ook deze had de huisgenooten niet gezien; maar zij had ten vier ure een rijtuig gehoord, en toen zij opgestaan was, de buitendeur open gevonden, hetwelk zij aan verzuim had toegeschreven. Mevrouw Seegering sidderde en verbleekte. Zij begon met schrik de waarheid te beseffen: Seegering, de gouvernante en Elize hadden het huisgezin en de stad verlaten.

Bij nader onderzoek werd het vreeselijk vermoeden bevestigd; want het gereed geld en eenige kostbaarheden waren verdwenen.

Helena stond als verpletterd. Denzelfden dag werd het bankroet verklaard, en was haar niets overgebleven dan de dreigende ellende der armoede.

Een kamertje in eene achterbuurt werd de wijkplaats der ongelukkige vrouw, die zonder vermogen, zonder bloedverwanten nu alleen stond in de wereld, gedwongen tot den strijd tegen de ellende, zij, die aan alle gemakken der weelde, aan eene omgeving van verfijnde beschaving gewoon was; en daarbij moest zij de knagende pijn verduren van de wonden, die het hart der echtgenoot en nog meer dat der moeder toegebragt waren.

Na verloop van langen tijd, die een vreeselijke tijd voor de verlatene geweest was, ontving zij door den voormaligen boekhouder het berigt, dat haar echtgenoot onder den naam van du Chateau, zich met zijne bijzit en zijne dochter te Parijs bevond; doch anders konde zij niets te weten komen.

„Naar Parijs, om mijn kind te redden!" dit was nu dag en nacht het denkbeeld dat haar onophoudelijk vervolgde. Zij werkte halve nachten met ingespannen vlijt om zich het noodige geld te verschaffen. Hare oogen schemerden dikwijls bij het naaiwerk, dat zij bij het lamplicht verrigtte; maar eindelijk, na een lang vierendeel jaars, had zij zooveel overgewonnen, dat zij meende de groote reis te kunnen ondernemen. Wèl zoude zij zich groote bezwaren moeten getroosten, maar zij raadpleegde meer met hare moederliefde dan met hare krachten. Zoo begaf zij zich dan op weg, en de moeitevolle reis, die gedeeltelijk met ledige voertuigen,

gedeeltelijk te voet gedaan werd, duurde niet minder dan acht dagen. Vermoeid en ellendig bereikte zij Parijs, en vond in eene kleine herberg een kommervol verblijf. Van hier uit begon zij hare navorschingen, en met hulp der Fransche policie vernam zij spoedig, dat zich in een aangewezen huis van de voorstad St. Martin, een Hollander, du Chateau geheeten, ophield.

Het was reeds laat op den dag toen zij dit berigt ontving, en de nacht was bijna aangebroken, toen zij het aangeduide huis van de voorstad bereikte, waar monsieur du Chateau op de tweede verdieping woonde. Hevig trok zij aan de schel der gesloten deur van de voorplaats, en nadat zij eene poos gewacht had, werd de deur geopend door eene dienstmeid, wier vragen zij onbeantwoord liet en die zij haastig voorbijsnelde om zich naar eene kamer te begeven, waaruit haar stemmen tegenklonken. Het was een helder verlichte kleine salon, waarin aan eene lange tafel een tiental jonge lieden om een bowl punch waren gezeten. Aan het boveneinde, tegenover de deur, stond hare schoone dochter, die de glazen vulde en met eene heldere, welluidende stem een lied zong. Demoiselle du Chateau, die juist door eene zijdeur binnenkwam, trad, toen zij Helena herkende, ontsteld eene schrede terug. Op hetzelfde oogenblik viel ook Elize's oog op de ongelukkige moeder — zij beefde, het gevulde glas ontviel hare hand, de lustige toon van het lied verstierf in het half verschrikt, half smartelijk uitgeroepen woord: „Moeder!" Deze vloog op haar toe, greep hare hand en zeide op liefdevollen, maar bevelenden toon tot haar: „Volg mij!"

Zij trok hare dochter voort naar de deur. Haar diep gezonken echtgenoot, die in een half dronken toestand in zijn stoel was ingesluimerd, was ontwaakt, — maar zijn geweten kluisterde hem aan zijn zetel; hij waagde het niet zich te verroeren, maar ontweek haren blik en zag verlegen voor zich op de tafel. Zij had juist met Elize de deur bereikt, toen demoiselle du Chateau haar in den weg trad met de woorden: „Gij hebt geen regt op dit meisje; dáár zit haar vader, die voor haar onderhoud zorgt, daar gij eene bedelares zijt en niet voor haar zorgen kunt."

„En als ik eene bedelares ben," riep Helena opgewonden

uit, „dan ben ik het slechts door u en hem — mijn kind laat ik mij echter niet ontrukken!"

Zij wilde Elize medevoeren, maar half verlegen, half medelijdend zeide deze: „waarheen wilt gij mij brengen, moeder? Blijf liever hier bij ons. Gij zijt ziek — uw geheel uiterlijk zegt mij dat gij ziek zijt — gij hebt veel, veel geleden — het was zeker alles niet zooals demoiselle du Chateau en papa mij zeiden; gij hebt wel gebrek geleden, o, ik zie het u aan — maar kom met mij in mijn kabinet, daar wil ik u verplegen en daar zult gij herstellen, en mij verhalen, hoe het mogelijk was dat gij in zulk een akeligen toestand hier heen hebt kunnen komen."

Eenige der heeren, die tot hiertoe stomme en verbaasde aanschouwers van dit tooneel geweest waren, verwijderden zich, de andere bleven zitten, en Helena hoorde een dezer tot demoiselle du Chateau zeggen: „Gelief in te schenken tot de jonge Hebe wederkomt. Dit is eene zeer pikante geschiedenis — gij hebt daar eene tragische mededingster, want zonder twijfel is monsieur du Chateau de gelukkige echtgenoot van twee vrouwen."

Helena zoude liever met haar kind naar de straten van Parijs zijn gevlugt, dan nog langer onder dat dak te vertoeven; maar hare krachten waren zoozeer uitgeput, dat zij dreigde in elkander te zinken. Zij gevoelde dat zij zich in dezen toestand niet met haar verwijderen konde. Zij was zoo gelukkig, dat zij haar geliefd kind aan de hand konde houden — zij hield haar immers vast, zij had haar wedergevonden, zij was immers gered! Elize voerde haar naar een klein elegant slaapvertrek, en bad haar met kinderlijk vleijende stem, nu voor alle dingen rust te nemen en zich te herhalen. Hoe wèl deed haar deze teedere zorgvuldigheid! Zij had deze vroeger niet ondervonden.

De al te groote inspanning van de laatste dagen had hare krachten geheel uitgeput. Zij verzonk uit dien hoofde in een toestand van halven slaap, waarin zij slechts nog gevoelde dat Elize aan haar bed zat en hare hand met tranen bevochtigde. Deze sluimer ging toen in eene verdooving of bewusteloosheid over, welker duur zij niet bepalen konde. Half luide stemmen wekten haar uit dien toestand, maar zij was niet in staat de oogen op te slaan, eenig geluid te

geven, of eene beweging te maken. Zij was ligchamelijk verlamd, maar hoorde toch ieder zacht gefluisterd woord. Zoo hoorde zij Elize zeggen: „Neen, ik verlaat haar niet;” waarop demoiselle du Chateau antwoordde: „Nu, welaan, volhard dan in uwe eigenzinnigheid; ik heb mijn geheel vermogen opgeofferd, om u en uwen vader hier een aangenaam leven te bereiden, en nu blijft mij nog slechts genoeg over, om met u naar Londen te gaan, waar, zoo als gij weet, uw papa eene aannemelijke handelsbetrekking aangeboden is. Blijft gij bij haar, die uws vaders ongeluk is, dan verlaat ik u beiden.”

„Maar,” zeide Elize, „laat mij dan ten minste zoo lang bij haar blijven, tot ik vernomen heb wat haar in dezen verschrikkelijken toestand gebragt heeft, en waarom zij eigenlijk hier is.”

„Wat haar in dezen toestand gebragt heeft, kan ik u zeggen. Ik ontving voor eenige dagen een brief uit Utrecht, maar om u te verschoonen, wilde ik den inhoud geheim houden. De slechte boekhouder, die met haar in betrekking stond en even schijnheilig als zij was, en op wiens aandrang zij haar vermogen, waarover zij na den dood van uw grootpapa zelfstandig beschikken konde, plotseling uit de zaak getrokken, en zoo het bankroet uws vaders veroorzaakt heeft, — is nu met dit haar vermogen naar Amerika gevlugt. Nu zij niets meer bezit, reist zij als eene teedere moeder ons na, om haar kind te zien. Waarom heeft zij dit niet dadelijk na onze afreis gedaan? Heeft uw papa, hebt gij zelf haar niet geschreven?”

Het was mevrouw Seegerink, alsof eene beroerte hare zenuwen verlamd had; zij wilde bij het hooren van die schandelijke leugen zich oprigten, zij wilde spreken — maar te vergeefs; zij kon zich niet bewegen, zij lag daar roerloos, terwijl haar hart doorboord werd, en moest lijdelijk dulden dat men haar kind van haar wegrukte.

„Maar wat zal van haar worden?” vroeg Elize op den toon der bekommering.

„Hier is de helft van hetgeen ik bezit,” antwoordde de demoiselle, „schrijf er spoedig eenige woorden bij, en zeg dat zij terugkeere naar hare woonplaats, en dat wij van tijd tot tijd wat ondersteuning zenden zullen. Meer kunt gij, meer kunnen wij niet doen.”

„Maar als zij ziek wordt," bragt Elize met eenigen angst in het midden.

„Ons dienstmeisje zal haar verplegen tot aan hare terugreis. Ik heb reeds voor alles gezorgd. Maar gij kunt volkomen gerust zijn, want de vaste slaap, waarin sich thans hare krachten herhalen, is een bepaald getuigenis harer gezondheid. Maar haast u nu, anders laat ik u en haar aan uw treurig lot over. Binnen een uur moeten wij weg zijn."

„En waarom nu zoo plotseling te vertrekken?" vroeg Elize.

„De reis was gisteren al besloten," antwoordde demoiselle du Chateau, „wij wilden u slechts de vreugde van den avond niet bederven; ik zoude u morgen met dit berigt wekken; maar uw vader wil nu dezen nacht nog voort — hij wil uwe moeder niet wederzien. Waartoe ook zulke tooneelen die tot niets dienen?"

Het werd stil. Welk een vreeselijke angst, welk eene namelooze kwelling woelde door Helena's ziel; maar het ligchaam gehoorzaamde niet aan haren geest, zij lag krampachtig aan hare plaats gekluisterd. Een oogenblik later werd iets in hare hand gelegd, het was een papier en een zwaar voorwerp, misschien een buidel met geld; toen gevoelde zij een zachten kus op haar voorhoofd en kort daarna hoorde ze de deur sluiten. De vreeselijke smart, zich op zulk eene wijze haar kind ontroofd te zien, bragten eindelijk weder leven in het door de kramp gekluisterde ligchaam. Een kreet ontwrong zich aan hare borst; met de grootste inspanning rigtte zij zich op en sleepte zich voort naar de deur — zij was gesloten. Zij tastte langs de muren, zij zocht een venster, wilde dit openen en om hulp roepen; maar het kabinet had geen venster. Zij was reddeloos verloren, gevangen, van alle menschelijke hulp verstoken; hare zinnen werden verbijsterd, zij gevoelde dat de waanzin haren geest overmeesteren wilde — doch slechts een oogenblik — hare ziel zocht eene toevlugt bij God, en een verzachtende troost des geloofs daalde als een genezende balsem in haar binnenste neder. Het was haar alsof haar werd toegeroepen: „Wees getroost, bedroefde moeder, arme vrouw, — door lijden en smart wordt men opgevoed voor den hemel; uw kind staat onder de hoede des hemelschen Vaders, Zijne hand zal haar leiden door het aardsche leven, tot zij dáár,

waar geene verzoeking of zonde meer heerscht, veilig is aangeland!" Zij gevoelde een oogenblik van namelooze verruiming en opgewektheid, maar daarop verzonk zij in afmatting en volkomen bewusteloosheid. Hoe lang Helena in bewusteloozen toestand doorgebragt had, wist zij niet. Toen zij na eenige dagen weder tot volkomen bewustheid ontwaakte, bevond zij zich in eene groote zaal van het *Hotel-Dieu* te Parijs. Men had haar des morgens buiten kennis in het kabinet harer dochter gevonden, welke nog in den nacht afgereisd was, en had haar vervolgens naar het gesticht van liefdadigheid overgevoerd. Eerst geruimen tijd later konde haar geheugen elke bijzonderheid terug roepen en tot een geheel vormen. Nadat zij eindelijk genezen was en het *Hotel-Dieu* verlaten had, zocht zij de kleine herberg weder op, waarin zij haar klein overschot van gereed geld in bewaring had gegeven. De waardin, eene goedhartige, eerlijke vrouw, had alles trouw voor haar bewaard; maar het was voor de terugreis naar het vaderland op verre na niet toereikend; ook was het haar te smartelijk, in dezen toestand van ellende naar hare woonplaats terug te keeren. Hare goede waardin, door de geschiedenis van haar droevig lot geroerd, werd hare vriendelijke raadgeefster, verschafte haar eene zeer nederige woning in hare nabijheid, en bezorgde haar naaiwerk, waardoor zij eenigen tijd in haar onderhoud konde voorzien.

Zoo leefde mevrouw Seegerink te midden van het woelige Parijs eenigen tijd in stille eenzaamheid voort, en had bij haren ingespannen arbeid den kommer te verduren, dat zij in weerwil van alle nasporingen niets van haar kind vernemen konde, en zij zoude onder deze moedersmart bezweken zijn, als zij niet in den troost des evangelies steeds nieuwen moed en nieuwe hoop gevonden had. Eindelijk, toen zij niet meer verwachten konde te Parijs iets van het verblijf harer Elize te ontdekken, ontwaakte een sterk heimwee naar het vaderland, en maakte zij toebereidselen tot haar vertrek. Het weinige geld, dat zij nog over had, zoude haar in staat stellen de reis te volbrengen. Na een hartelijk afscheid van de goede waardin, verliet zij op een vroegen morgen de groote hoofdstad, en bevond zich een paar dagen later reeds op den vaderlandschen grond.

Toen zij, nog onzeker werwaarts hare schreden te rigten, op eene plaats waar zij een half uur op eene diligence moest wachten, de Haarlemmer Courant in handen nam, viel haar oog op eene advertentie, waarin op een stil Geldersch dorp, voor de eerste opvoeding van een kind, eene dame van beschaafde vorming gevraagd werd. Deze annonce trok bijzonder hare aandacht en hield, toen zij weder in de diligence gezeten was, onophoudelijk hare gedachten bezig. Eindelijk kwam zij tot het besluit eene poging te doen, om die betrekking te verkrijgen. Twee drangredenen spoorden haar daartoe aan: Op zulk eene afgelegen plaats liep zij geen gevaar vroegere bekenden te ontmoeten, en de stille, liefelijke natuur, die in hare verbeelding het Geldersch dorpje eigen moest zijn, had iets bijzonder aantrekkelijks voor haar lijdend hart.

Toen mevrouw Seegerink Utrecht bereikt had, zette zij dadelijk hare reis voort naar Nijmegen, en daar meldde zij zich aan bij den boekhandelaar, tot wien de advertentie haar verwezen had. Nadat deze haar den naam van het dorp en van den belanghebbende opgegeven had, zocht zij een nachtverblijf, want niet vóór den volgenden dag zoude zij zich op weg kunnen begeven.

Toen de volgende dag aangebroken was, kleedde mevrouw Seegerink zich zoo fatsoenlijk zij konde — veel van hare garderobe was vroeger voor brood ten offer gebragt — en wandelde te voet naar het niet ver afgelegen dorpje. Haar laatste geld was bijna ten einde, en toen zij het dorp, dat in een rustig bekoorlijk oord gelegen was, bereikt had, zond zij eene stille bede tot God omhoog, dat het hier hare woonplaats worden mogt, indien de betrekking, die zij zocht, voor haar wezenlijk welzijn dienstig was.

Toen zij naar den heer Berkenvliet vroeg, dien de boekhandelaar haar genoemd had, wees men haar naar een buiten, dat een kwartier gaans buiten het dorp gelegen was. Door eene zware beuken allée bereikte zij de prachtige villa, een met twee vleugelen gebouwd landhuis, met grooten tuin, uitgestrekt park en lommerrijke bosschen. Zij werd op haar verzoek bij den heer des huizes toegelaten, en vond in hem een jeugdig man van een ernstig, interessant voorkomen, waarop echter het lijden zoo sterk zijnen stempel gedrukt

had, dat hij eene droevige tegenstelling vormde met de lagchende natuur rondom hem.

Mevrouw Seegerink deelde hem oppervlakkig hare treurige lotgevallen mede, en bood hem hare diensten aan. Zij scheen een gunstigen indruk op den heer Berkenvliet te maken, die haar verhaalde dat hij zijne gade onlangs verloren had, en slechts een dochtertje had overgehouden, dat thans zijn grootste en eenigste schat op de wereld was, en in wier opvoeding hij derhalve het grootste belang stelde. Het scheen of mevrouw Seegerink's lijden eene aanbeveling te meer bij hem was, en hij meende dat zij het beste voegen zoude in zijn huis, waar de dood een floers van droefheid over alles gespreid had. Voorloopig bood hij Helena aan, ten zijnen huize te logeren. Een paar dagen later, toen hem een brief, aan een door haar opgegeven adres geschreven, beantwoord was, werd eene overeenkomst gesloten en de zorg en opvoeding van des heeren Berkenvliet's dochtertje haar voor goed opgedragen.

Het duurde niet lang of mevrouw Seegerink had de hoogachting en genegenheid van den eigenaar van „Dalbeek" — zoo heette het landgoed — in hooge mate gewonnen. Zij werd hem spoedig, nog in een ander opzigt dan voor de opvoeding van zijn dochtertje, van onschatbare waarde. Hij ondervond dagelijks dat haar vrome geest, die door lijden veredeld en gesterkt was, een heilzamen invloed op hem uitoefende, en dat het haar welligt mogelijk zijn zoude hem te troosten, op te rigten en weder met het leven te verzoenen.

De avond wierp zijne schaduwen over de streek waar „Dalbeek" lag. Achter de heuvelen, welke het dorpje omringden, was de zon reeds verdwenen, en zond haren laatsten vurigen gloed als een „goeden nacht" door het lommer, dat de toppen der heuvelen bekranste. Diepe stilte heerschte in den omtrek; de vogels hadden hun avondgezang geëindigd en zochten rust in hunne nesten. Eene plotselinge koelte was op de drukkende warmte van den dag gevolgd, een zachte dauw zeeg neder op gras en bladeren, terwijl de avondster vriendelijk scheen neder te zien op den stillen

omtrek, welks schoonste sieraad eene groep eeuwenoude eiken was, welke nabij „Dalbeek” hunne breede kruinen trotsch omhoog hieven. Zij overschaduwden eene vrij groote ruimte, die met kiezel bestrooid was. Eene tafel en eenige stoelen duidden de plek aan, waar de bewoners van het rustige buitenverblijf gewoon waren de vrije lucht te genieten. Doch ook hier heerschte thans volkomen stilte door geen geluid afgebroken.

Op een stoel, met het hoofd tegen den stam van een der reusachtige eiken geleund, zat de in donker gewaad gehulde gestalte van Helena, die zich thans een paar jaren op „Dalbeek” bevond. Met het bleek gelaat half naar boven gekeerd, scheen zij, in inwendige beschouwingen verzonken, de schoonheid van den avond niet op te merken. Tegen over haar lag de jeugdige heer van „Dalbeek,” achterover in zijnen stoel en was even stil, even bewegeloos als zij. Eene plotselinge huivering deed Helena sidderen. De heer Berkenvliet rigtte zich verschrikt op, en haar een grooten doek, die in de nabijheid lag, toereikende, zeide hij op bezorgden toon: „Wij bleven weder te lang hier! Waarom, Helena, hebt gij mij niet aangespoord om heen te gaan? Gij moet mij wekken, als ik droom, en alles rondom mij vergeet.”

„Gij droomdet weder,” antwoordde mevrouw Seegerink met zachte stem, „en voorzeker waren deze droomen weder niet vrij van bitteren wrevel tegen het lot, dat u getroffen heeft. Ook ik hield mij met mijn ongeluk bezig, en verdiepte mij in de beschouwing van mijn innerlijk leven, en bevond daarbij dat slechts mijne overgave aan God mij kracht gegeven heeft, om de stormen van mijn leven te verdragen; dat ik slechts in die overgave troost in mijn ongeluk gevonden en dat gemoedsbestaan verworven heb, dat door geene ongevallen meer kan worden omvergeworpen. O, konde ik uwen geest met dit godsvertrouwen bezielen!”

„Gij zijt een engel, Helena, die eene tweede moeder voor mij is geworden!” zeide de jonge man met de uitdrukking van de hoogste achting. „Heb geduld met mij, als gij mij voortdurend hoort morren tegen mijn lot, dat mijn levensgeluk in zijnen schoonsten bloei verwoest en mijn geheele levensdoel vernietigd heeft. O, zij was een engel van goedheid! En hoe innig en trouw beminden wij elkander!

Nadat onze echt was ingezegend, ijlden wij hier heen, om hier een paradijs te vinden, waarin ons leven rein en kalm, onbesmet van den giftadem der wereld, zoude henenvloeijen."

„Dat was niet goed, mijn vriend," zeide Helena. „Op aarde is geen paradijs te vinden, en men mag uit egoïsme dit ook niet zoeken willen. Wij moeten strijden met en in de wereld, en standvastig blijven onder smart en lijden, om in eene andere wereld voor een paradijs geschikt te zijn."

„Waartoe echter smart en lijden? Naar mijne begrippen van de goedheid des Scheppers moest ik voor geluk en vreugde geboren zijn, en als ik hierin dwalen konde, wat kan dan mijne verwachting, eenmaal daar weder te vinden, wat mij hier ontrukt werd, regtvaardigen?"

„Het geloof," sprak Helena plegtig, „en slechts het geloof alleen geeft ons den waarborg van wederzien, de zekerheid eener zaligheid, welke bij elke andere levensbeschouwing ontbreekt. Het zoo algemeen onstuimig jagen naar aardsch geluk, naar levensgenot, en de vertwijfeling als het niet verkregen of vastgehouden kan worden, is de angst en vrees eener ziel, die haar waar vaderland niet gekend of gevonden heeft. Geloof mij, mijn vriend," vervolgde zij na eene korte pause, „gij zult weder met het leven verzoend worden, gij zult weder uren en dagen van geluk genieten, als gij den somberen twijfel hebt verbannen, die de betere aandoeningen van uw hart verdringt. Om echter dezen innerlijken vrede te gewinnen, moet gij met moed en godsvertrouwen uit deze behagelijk geworden traagheid, waarin uwe physieke en geestelijke krachten verslappen, opstaan, en met de kracht van een man naar het doel streven, dat gij u voorstelt."

„Ik een doel najagen? — Ik? — En welk?" vroeg hij half bitter, half kleinmoedig?

„Het doel om goed te doen — kwaad te verhinderen," sprak Helena met nadruk.

„Wijs mij dan den weg, en ik zal getrouw de zending vervullen, welke gij mij oplegt." Eene plotselinge, maar smartelijke gedachte scheen door Helena's ziel te varen, toen zij hare zachte blaauwe oogen uitvorschend en vragend op den jongen man vestigde, en haren blik een oogenblik met bezorgdheid op zijn bleek gelaat liet rusten. Eene diepe

innerlijke aandoening kleurde hare wangen met een licht rood, en op den toon der overtuiging zeide zij: „mijn vriend, gij moet weg van hier. Aan deze plaats, waar alles, alles u aan uw voormalig geluk herinnert, zal uwe smart altijd weer voedsel vinden, zonder dat uw leven hier een doel, eene bestemming vinden kan. Gij moet u zelven een doel geven, waardoor gij ligchamelijke beweging en uw geest voedsel verkrijgt. Vooreerst echter moet uw geloof sterker worden, eer gij u in den stroom des levens waagt. Ik heb u de geschiedenis van mijn leven beloofd, zoodra ik mij in staat gevoel, die mede te deelen; gij zult daaruit zien, dat godsdienstig geloof alleen ons kan staande houden onder de grootste rampen; en welligt doet deze mijne geschiedenis u ook eene zending vinden voor uw edel hart."

„Laat ons in huis gaan," sprak Berkenvliet bezorgd, „de koele avondlucht zal u schaden; — zulk een gevaarlijke, schoone zomeravond was het ook, toen ik met Cornelie de laatste maal onder deze eiken zat. De dag was zoo warm geweest, dat zij zich zeer ligt gekleed had; en wij, in ons geluk verdiept, gaven geen acht op de vochtige koele avondlucht, en eerst toen zij koortsachtig sidderde, ijlden wij in huis — maar te laat; de dood had zijn buit reeds gegregen — en mij is niets overgebleven."

„Niets?" antwoordde Helena op eenigzins verwijtenden toon, en trok hem met zich voort naar een klein, gezellig vertrek, dat beneden in het huis was gelegen, en door eene nachtlamp verlicht werd. „Zie op uw slapend kind, het bevallige beeld zijner moeder. Zij liet het u achter als pand harer liefde, tot verzoening met uwe smart. Beschouw dezen kleinen engel, hoe in zijne schuldelooze trekken de vrede des hemels u tegenlacht."

Helena greep de lamp en belichtte daarmede het hagelwit kinderbedje. Een buitengewoon schoon kind lag daarin te slapen. De gezonde slaap en de warmte van den dag hadden zijne wangen rood gekleurd; het witte nachtmutsje was terug geschoven en de donkere lokken vielen vrij en onbelemmerd langs het aanvallig gezigtje; de kleine mollige voetjes hadden zich van onder de ligte deken bloot gewoeld. Berkenvliet, diep getroffen door dit beeld, viel voor het bedje van het kind neder — zijne oogen vulden zich met

tranen der dankbaarheid voor het bezit van dien schat, en in dezen hemelschen dauw loste zich de bittere smart van zijn binnenste op.

Helena was stil heengegaan, om nog eenige bevelen voor den avond en den volgenden dag te geven. —

Den volgenden namiddag zat Helena met Berkenvliets kind spelende onder de eiken. De hemel was met wolken bedekt; een onweer had de natuur verfrischt en eene weldadige koelte was op de drukkende warmte gevolgd. Helena vlocht een krans uit grasbloempjes, die de kleine Emma in een korfje verzameld had en haar toereikte. Hij was juist voltooid, en zij zette hem op het hoofdje van het moedwillige kind, toen Berkenvliet bij haar kwam. Met levendige blijdschap sprong de kleine op hem toe. „Kijk, lieve papa, wat tante Lena mij een mooijen krans gemaakt heeft, en al die bloemen heb ik geplukt, en tante heeft mij veel van de bloemen verteld, en nog veel meer — o zoo mooi!"

De vader hief het lieve schepseltje in zijne armen omhoog en drukte een kus op het keuvelend mondje. „En wat, kleine babbelaarster, heeft tante Lena u verteld — mag ik het weten?" — „Gij moet alles weten, zegt tante Lena; en de bloemen, al de mooije bloemen," ging zij voort, den krans van de lokken nemende, „heeft Onze-lieve-heer laten groeijen, allemaal, en nog vele andere dingen — ook laat Hij Emma groeijen, dat zij spoedig groot is; — en Onze-lieve-heer woont boven in den hemel — en bij Hem woont ook mijne lieve mama en ziet dikwijls naar beneden naar Emma. — Kijk, nu ziet zij juist naar mij — dáár — dáár," — en het kind wees naar een helderen zonnestraal, die op dat oogenblik door de wolken brak — „en dáár, en dáár, en dáár," ging zij levendig voort, met hare blikken de lichte punten aan den hemel volgende, welke zich nu meer en meer vertoonden. Ontroerd drukte Berkenvliet zijn gelaat tegen de bloeijende wangen des kinds, welke hij met tranen bevochtigde.

„Waarom schreit gij, papa? O, schrei toch niet!" smeekte het kind met vleijende stem; „ik zal nog vele bloemen zoeken, en dan moet tante Helena ook een krans voor u vlechten. Kom, Anna," riep zij eene dienstmaagd toe, die in den tuin bezig was, „kom met Emma naar de weiden om bloemen te zoeken;" en in de bewegelijkheid der kinderlijke

gedachten-wereld was elk ander denkbeeld door dat van het bloemenzoeken verdrongen.

„Hoe veel ben ik u verpligt, Helena," zeide Berkenvliet met bevredigd vaderlijk gevoel, „dat gij het verstand en hart van mijn lief kind zoo goed weet te leiden, — dat gij in haar op die wijze zulk een weldadig aandenken aan häre zalige moeder levendig houdt en deze haar steeds als een voorbeeld van edele deugd voorstelt. Hoe zal ik u hiervoor ooit mijne dankbaarheid bewijzen kunnen?"

„Het is de roeping, het eenige geluk van mijn leven," antwoordde Helena, „zooveel mogelijk het goede en edele ingang te verschaffen; en ik hoop van de goedheid des hemels, dat mijn streven in uwe familie zal gezegend worden."

Berkenvliet scheen, in gedachten verzonken, naauwelijks acht te geven op Helena's laatste woorden, want zwijgend en bewegeloos staarde hij voor zich heen, toen als uit een droom ontwakende, hief hij den matten blik tot Helena op, en met naauwelijks hoorbare stem zeide hij: „Wilt gij mij nu uwe geschiedenis in bijzonderheden verhalen? Indien althans droevige herinneringen u niet te smartelijk zijn."

„Ik heb met Gods hulp het lijden kunnen dragen," antwoordde Helena, „en zal ook met kalmte de herinnering daaraan kunnen doorstaan."

En toen deelde zij den heer Berkenvliet hare lotgevallen mede. Zij verhaalde hem hoe zij er toe gekomen was Seegering hare hand te reiken; hoe hij allengs meer en meer was afgedwaald op de paden der zonde, hoe hij eene schandelijke betrekking aangeknoopt had met demoiselle du Chateau en wat zij als echtgenoot en moeder sedert dien tijd had geleden — wat zij nog leed, zoo dikwijls zij aan hare verloren dochter dacht, die stelselmatig op de wegen der ondeugd gedreven werd, en met wier leven, lot en verblijfplaats zij geheel onbekend was, terwijl haar hart ieder oogenblik met onbevredigd verlangen en diepe bezorgdheid tot haar neigde.

Dit verhaal had een diepen indruk op Berkenvliet gemaakt. „O, Helena," riep hij met innige vereering uit, „gij hebt in den bangen twijfel mijner ziel een lichtstraal gebragt, gij hebt mijn wankelend geloof een steun gegeven, en nu zult gij mij ook leeren weer handelend aan het leven deel te nemen; gij

zult mij aanwijzen, op welke wijze ik de menschheid nuttig worden kan. Te lang heb ik in trage verslapping en in ledige droomerijen mijne dagen gesleten, terwijl er toch zooveel te werken en te zorgen valt. — Arme moeder! arme vrouw!" ging hij met geestdrift voort, „het zal van nu af mijne taak zijn uw lijden te verzachten, gelijk gij het mijne gedaan hebt. Ik wil de wereld in en ronddolen tot ik uw verloren kind heb gevonden. Zegen mij, Helena, zegen mij in tot dit goede werk!"

Bij deze woorden zonk hij voor Helena's voeten. Zij legde ontroerd en met eene blijde hoop in het hart beide handen op zijn hoofd, en hare oogen naar den hemel slaande, sprak zij op plegtigen toon: „Ieder goed werk draagt zijnen zegen in zich zelven, God zij met u, Berkenvliet! Hij geve u sterkte tot vervulling der zending, welke uw edel hart gekozen heeft! Doch zoek niet mijn arm kind alleen te redden, maar zoek overal de zonde, die gij op uwen weg ontmoet, te bestrijden, bescherm de bedreigde deugd en verdedig het hoogste goed der menschheid, het godsdienstig geloof."

Eenige weken later had Berkenvliet zijn stil buitenverblijf verlaten, en toen de ruwe herfstwind de geel geworden bladen van de boomen schudde, nam Helena de kleine Emma en zeide het eenzaam en ietwat melancholisch verblijf vaarwel, om in den huiselijken kring van mevrouw van Walderen, de zuster van Berkenvliet, die te Rotterdam woonde, den winter door te brengen.

III.

Het was tegen het einde van den winter; maar geen vroegtijdig lentewindje voorspelde nog het spoedig verdwijnen van het sneeuwkleed, waarin de geheele natuur gehuld was. Nog ging alles, in digte mantels en jassen gedoken, door de straten van het levendige Amsterdam, waar het in weerwil van den helderen zonneschijn gevoelig koud was. De zon had vele wandelaars uitgelokt, maar hunne snelle schreden, als ook het kraken der sneeuw onder hunne voeten, verried dat haar helder schijnsel een weinig bedriegelijk was. In eene der hoofdstraten wemelden vele menschen heen en weder. Veler opmerkzaamheid scheen getrokken te worden door

een bejaard man en eene jonge dame aan zijnen arm, wier vurige oogen door de digte voile fonkelden. Half ontevreden, half nieuwsgierig werden de blikken van vele dames op de elegante verschijning gevestigd, welke trotsch en rustig tusschen haar door ging.

„Is dit de schoone vreemde, van wie dezer dagen zooveel gesproken wordt?" vroeg een heer aan eene jonge dame, die aan zijne zijde ging.

„Ja, Louis," antwoordde zij levendig, „neem u in acht, dat zij ook u het hoofd niet op hol brenge. Zij heeft onlangs zelfs uw ernstigen vriend Berkenvliet hartkloppingen veroorzaakt, toen hij haar op het concert met haren cavalier tegenover ons zag zitten en haar eenige minuten fixeerde. In hare oogen moet eene betooverende magt liggen, die niemand wederstaan kan. Kijk haar niet te veel aan, anders konde Louise gevaar loopen door u vergeten te worden."

„Wat gij al niet voor den dag brengt, gij zotskapje. Een geheelen roman in eenen adem: Een betooverd minnaar — eene verlatene bruid — eene geheele wereld in oproer. Wie is dan eigenlijk deze toovenares, die al deze geschiedenissen in uw hoofdje brengt?"

„Als men dit doorgronden konde," antwoordde Lina, Louis bevallige zuster, „dan zoude de betoovering spoedig zijn opgeheven; maar juist het geheimzinnige, dat die schoone dame en haren cavalier omgeeft, is het voornaamste aanloksel, dat zoovelen trekt, en dat, eenmaal opgelost, alle zonderlinge geruchten, die van hen in omloop zijn, zoude doen verdwijnen. Het ergert mij dikwijls, dat ieder eene andere geschiedenis van hen te vertellen weet, de eene onwaarschijnlijker dan de andere. Sommigen willen weten dat haar cavalier niet haar vader is, zooals anderen beweren, maar een rijk lord en zij zijne minnares; weder anderen zeggen, dat hij een voogd is, die met zijne pupille eene reis door Europa doet. Wie zij echter zijn moge — ik vind haar buitengemeen schoon, en geloof niet, dat zulk een schoon uiterlijk iets misdadigs verbergen kan."

Gedurende deze gesprekken waren broeder en zuster aan een groot huis gekomen aan het einde van de stad. Het was het huis van den koopman Zaaldering, de vader van Louis en Lina. Het jonge meisje huppelde vlug de trappen op, om zich in de behagelijk verwarmde kamer van de koude

wandeling te herhalen. Zij wierp haastig in de voorkamer mantel en hoed af, en eene vrolijke aria neuriënde, opende zij de deur; maar plotseling verstomde de heldere toon harer stem en met eenige verlegenheid rondziende, zeide zij tot een jongen, bleeken man, die in een zetel geleund, in nadenken zat verzonken: „O, gij hier, mijnheer Berkenvliet! en zoo geheel alleen?"

„Vergeef mij, mejufvrouw," antwoordde de jonge man opstaande en zich buigende, „ik verwachtte Louis, en wilde dan met ulieden, als gij zoo goed wilt zijn het te veroorloven, de comedie bezoeken."

„Dit zal ons een bijzonder genoegen zijn," zeide Lina, weder in haren gewonen levendigen toon vallende, „het verheugt mij, dat gij ook eens lust hebt ons tooneel te bezoeken. Gij zijt nu al een paar weken hier en tot hiertoe konden wij u er niet toe bewegen."

„Gij weet," antwoordde Berkenvliet, „dat ik weinig smaak in zulke vermaken heb; zij verstrooijen te veel en trekken de gedachten van wezenlijke onderwerpen af."

„Uwe opmerking mag wel waarheid bevatten," antwoordde Lina een weinig ernstiger; „maar," voegde zij er dadelijk lagchend bij, „ik mag niet lang bij eene en dezelfde gedachte verwijlen, ik zoude vreezen melancholiek te worden. Ieder uur wat anders, wat nieuws, dit schijnt mij het aangenaamst."

„Gij vergeet daarbij de groote gevaren van zulk eene levensbeschouwing," zeide Berkenvliet, „en bedenkt niet, mejufvrouw, hoe in deze eeuwige, oppervlakkige verstrooijingen de betere levensgenoegens en het ware geluk des harten moeten ondergaan."

„Over het ware geluk des harten," schertste Lina, „heb ik eigenlijk in het geheel nog niet nagedacht — en mij dunkt dat ik nog wel eenige jaren den tijd heb, eer ik eene oude vrijster ben. Dunkt u niet, dat het dan nog vroeg genoeg zijn zal?"

„Neen," zeide Berkenvliet ernstig, „wanneer het hart eenmaal voor edeler genoegens dood is, vindt het ware geluk daarin zelden eene woning."

„Mijn hemel, wat wordt gij pathetisch!" riep Lina bijna verschrikt uit. „Laat ons van wat anders spreken, tot mama of Louis te huis komt, die mij aan de deur verliet om nog

eenige zaken te bezorgen. Mijnheer Berkenvliet," voegde zij er schalkachtig bij, „ik heb ook de schoone dame ontmoet, welke gij onlangs te diep in de gevaarlijke oogen gekeken hebt."

Berkenvliet zag haastig op en konde eene zekere onrust niet verbergen.

„Kunt gij mij niets naders mededeelen? Hebt gij nog niets van deze zeldzame persoon vernomen?" vroeg hij op bewogen toon. Lina zag verbaasd den vriend van haren broeder aan, wiens bleeke wangen plotseling met een licht rood bedekt werden, en antwoordde kort af: „Neen, volstrekt niets," toen liet zij een oogenblik daarna eenigzins spijtig volgen: „Wat deze gelukzoekster toch iedereen interesseert?"

Maar Berkenvliet scheen dit niet gehoord te hebben.

„Hoe lang is zij reeds hier?" vroeg hij verder.

„Sedert een week of vier heb ik van haar gehoord," antwoordde Lina, „maar als gij zoo begeerig zijt, iets naders van haar te weten, moet gij maar in den „Ouden Doelen" navraag doen; daar woont zij en daar zal men u zeker meer kunnen zeggen, dan ik van haar weet."

Ontstemd zette Lina zich aan de ronde tafel, die in het midden van het vertrek stond, en bladerde verstrooid in de boeken, die ze bedekten. Eene, haar zelf onverklaarbare ontstemming had haar bemagtigd; eene ontstemming, welke Berkenvliet's tegenwoordigheid reeds eenige malen veroorzaakt had. Zij, het moedwillige, verwende kind der mode, werd door Berkenvliet's interessante persoonlijkheid geboeid, en zijn ernstige blik oefende eenen invloed op haar uit, die haar dikwijls lastig werd en dien zij te vergeefs door scherts en plagerijen zocht te verdrijven. De levendigheid, waarmede hij zich voor de vreemde dame scheen te interesseren, maakte haar ontevreden. Tot hiertoe had hij, hoewel hij als gast aan huis vertoefde, haar slechts dan opmerkzaamheid bewezen, als er in haar iets te berispen viel.

Berkenvliet was, sedert hij zijn stil verblijf had verlaten, om het spoor van Helena's echtgenoot en dochter te zoeken, te Parijs en Londen geweest. Te Londen had hij eindelijk, na vele vergeefsche pogingen vernomen, dat een vreemdeling du Chateau genaamd, nadat hij geruimen tijd daar gewoond

had, weder verdwenen was. Een jong, schoon meisje, dat eerst bij hem gewoond had, had zich met eene andere dame korten tijd daarna van hem verwijderd, om welke reden was niet uit te vorschen, evenmin of zij tot hem was teruggekeerd. Berkenvliet kwam treurig in Holland terug. Waar zoude hij den ongelukkigen vader, waar de nog ongelukkiger dochter zoeken? Onder welken naam mogten zij de wereld wel rondzwerven, of hunne ellende verduren? — Hij bezat als herkenningsteeken, een klein portret van Elize, dat haar als twaalfjarig kind voorstelde. Op zijne terugreis ontmoette hij zijnen vriend Zaaldering, die, ontsteld door het ernstig, somber voorkomen van zijnen vriend, zoolang bij hem aandrong tot hij hem overhaalde, voor hij naar huis terug keerde, eenige weken bij hem in zijn ouderlijk huis te Amsterdam door te brengen. Zaaldering hoopte, door het gezellig verkeer in zijn huis en door den omgang met zijne levendige, beminnenswaardige zuster, de gemoedsstemming van zijnen vriend te zien veranderen, ja hij hoopte in het geheim, dat de bevalligheden van Lina, Berkenvliet zijne eerste liefde eenigzins zoude doen vergeten, en tusschen hen eene verbindtenis tot stand mogt komen, welke hem in ieder opzigt aangenaam en wenschelijk scheen. Berkenvliet, die nog alleen Utrecht, Elize's vaderstad, bezoeken wilde, volgde den aandrang van zijnen vriend. Sedert veertien dagen was hij de gast in het huis van den koopman Zaaldering, en reeds had hij den dag zijner afreis bepaald, toen hij op nieuw door de opvallende verschijning der vreemde, met eene hem zelven onbegrijpelijke belangstelling gekluisterd werd. Deze schitterend donkere oogen had hij in zijne droomen gezien — maar als hij zich in den geest, Elize voorstelde, dan was haar beeld hem als ootmoedig, door het lijden neergebogen verschenen — en nu stond eene schitterende, weelderige, door pracht omgevene gestalte, op Elize gelijkende, met Elize's donkere oogen, voor hem, en zag hem, als hij haar verrast aanstaarde, doorborend en met een zegepralenden lach aan. Hoe konde deze trotsche dame Helena's dochter zijn? En haar begeleider — was deze haar vader? Zoude deze elegant opgesierde oude heer Helena's echtgenoot zijn? Van waar dan de rijkdom en weelde, die hen scheen te omgeven? Berkenvliet's gedachten verwarden zich — uren lang be-

schouwde hij Elize's portret, dat hij altijd bij zich droeg, en konde de gelijkenis niet ontkennen en even weinig zich volkomen daarvan overtuigen. Hij brandde van begeerte, haar weder te zien, maar tot nu toe was hem dit niet gelukt; eindelijk vernam hij toevallig door Lina, dat zij regelmatig in den schouwburg verscheen, en hij besloot, met de familie Zaaldering derwaarts te gaan. Mevrouw Zaaldering, eene vriendelijke dame, keerde spoedig van hare bezoeken terug, om met Lina, die haar aanbeval haren nieuwen hoed niet te vergeten, en met haren zoon naar den schouwburg te gaan. Lina verliet ontstemd de kamer en keerde eerst terug toen het rijtuig reeds voorgekomen was. Louis was intusschen ook teruggekeerd, maar bezigheden verhinderden hem zijne moeder en zuster te begeleiden; hij was even verwonderd als verheugd te vernemen, dat Berkenvliet dezen avond dit ambt overgenomen had. Hij zag lagchend naar Lina, doch deze zette een stuursch gezigtje toen Berkenvliet haar den arm bood, om haar naar het rijtuig te geleiden.

Het tweede bedrijf van het tooneelstuk was reeds begonnen, toen eene fluisterende beweging in de rijen van den eersten rang bespeurd werd. De deur eener loge was met eenig gedruisch geopend, en de donker gekleede vreemde dame trad daar binnen. Op het oogenblik toen zij zich nederzette, sloeg zij den sluijer terug, en een gemompel van algemeene bewondering werd in het parterre gehoord. Hare schoonheid was zoo verblindend, dat zelfs Lina haar voornemen om Berkenvliet bij haar verschijnen gade te slaan, vergeten had. Onverholen vestigde hij zijne blikken op de onbekende schoone, die door den glans der brillanten in haar donker haar en op haar donker gewaad nog meer in het oog viel. Plotseling voer eene bittere smart door Lina's ziel. Berkenvliet, die achter haar zat, had, naar de loge starende, waarin de vreemde zich juist had nedergezet, zich voorovergebogen en zijnen arm op hare stoelleuning steunende, met de hand even haren schouder aangeraakt. Zij zag dadelijk om, doch hij had geen blik voor haar, maar hield hem onafgewend op de onbekende gevestigd. Het voorhangsel viel, — de oogen van alle aanwezigen waren op de schoone vrouw gerigt, die triomferend de menigte overzag, terwijl een spottende lach om hare lippen zweefde. Zij sprak nu

en dan eenige woorden met haren geleider, die den gouden knop van een fraaijen stok aan de lippen drukkende, lagchend naar haar luisterde. Lina herwon allengs hare zelfbeheersching, en met schijnbare opgeruimdheid, zeide zij tot haren buurman: „Maar, mijnheer Berkenvliet, ik vind u een weinig vervelend in de comedie; gij laat u in het geheel niet met ons in; gij critiseert niet, gij hebt niets te prijzen of te berispen. Ik geloof dat de schoone dame u geheel heeft versteend."

„Mejufvrouw," antwoordde hij opgewonden, „indien gij wist welk belang mij deze dame inboezemt, zoudt gij toegevend zijn. Ik bid u, beschouw dit portret. Vindt gij niet eene overeenkomst tusschen dit kindergelaat en deze dame?"

Lina nam verwonderd en begeerig het miniatuur-portret aan, dat Berkenvliet haar toereikte, beschouwde het met groote opmerkzaamheid, en vestigde toen haar blik onderzoekend op de vreemdelinge.

„Waarlijk, mijnheer Berkenvliet, die schoone vrouw heeft dezelfde trekken als dit bekoorlijk kindergelaat, maar de meeste overeenkomst vind ik in de schoone groote oogen. Zeg mij toch welk geheim verband er bestaat tusschen dit portret en die dame?"

„God geve dat ik het doorgronde," antwoordde Berkenvliet geheimzinnig; „morgen, Lina, morgen zal ik u mededeelen wat mij zoo beweegt; doch zwijg daarvan vooreerst tegen ieder. Ik wil u vertrouwen, gij zult mij helpen dat duistere op te helderen."

„Ik ben trotsch op uw vertrouwen," antwoordde Lina zacht; „wees overtuigd dat ik niet zoo ligtzinnig ben, als ik schijn."

„Ik weet het," zeide Berkenvliet; „uw hart is groot, edel en goed — en dit hart zal u redden uit de ijdelheid, die u omringt"

Was het toeval of had de vreemde dame bemerkt, dat Berkenvliet en Lina zich ijverig met haar bezig hielden? Zij greep haar glas en zag lang naar hen over, sprak toen met haren geleider met spottend opgetrokken lippen, toen scheen zij hare opmerkzaamheid op de voorstelling te rigten; maar nog dikwijls ontmoette haar stralende blik dien van Berkenvliet, welke zich niet van haar scheen te kunnen losrukken.

Het was reeds ver in den nacht, Berkenvliet kon na dien avond geene rust vinden; zijn hoofd brandde, koortsachtig gloeiden zijne wangen — hij wilde naar buiten in de koude nachtlucht. Haastig wierp hij zijnen mantel om, hij sloop zacht den trap af en het huis uit. Het donkere blaauw des hemels was met wolken bedekt. Berkenvliet zoude ook thans geen blik voor de schoonheid der natuur gehad hebben. Slechts met de gedachte aan Elize en de vreemdelinge vervuld, die hij in zijne verbeelding niet meer van elkander konde afscheiden, was hij eene prooi der kwellende vrees, om de gevondene weder te verliezen. Zoo was hij onwillekeurig aan het hôtel gekomen waar zij woonde. Hij zag naar het gebouw omhoog. Alles was donker; slechts in eene kamer van de eerste verdieping brandde nog licht. Achter de gordijnen, die voor de vensters hingen, was eene schaduw te bespeuren, welke zich onrustig heen en weder scheen te bewegen. Berkenvliet's oog was als door betoovering aan deze schaduw geboeid, en de eenige gedachte, die zijne geheele ziel vervulde, scheen hem zelven onbewust zich te willen beligchamen, want bijna onwillekeurig riep hij de woorden: „Elize, Elize!" luid en klagend door den stillen nacht. Het gordijn voor het verlichte venster werd driftig opgeheven; eene gestalte in wit nachtgewaad, met los golvend donker haar, kwam te voorschijn, zooals het scheen, met het voornemen om het venster te openen; maar snel, alsof zij zich bedacht, streek zij met de hand over het voorhoofd, trad terug, het gordijn viel naar beneden en het licht werd uitgebluscht.

„Zij is het," mompelde Berkenvliet bij zich zelven; „zij de ongelukkige, de gevallene, is Helena's dochter, en ik — ik zoude haar redden! Ha, ongelukkige! red u zelven van de betoovering harer oogen, welke uwe zinnen benevelt, uw hart in oproer gebragt heeft! — O, Cornelia, zalige engel, omzweef mij met uwe reine liefde!" zoo klaagde het onrustige hart. „O, geest van Helena, omzweef mij met uwe verhevene deugd en bescherm mij voor de gevaarlijke betoovering uwer dochter, opdat ik moed en kracht vinde, om de verlorene, gered in uwe armen te voeren!"

Doelloos dwaalde Berkenvliet door de stille straten, strijdende met zich zelven, met eenen hartstogt, die hoe meer

hij daartegen kampte, hem des te meer dreigde te verstrikken. Zijne eerste liefde was Cornelia geweest. Zij was rein en helder, zacht verwarmend als de stralen der lentezon in zijn jeugdig hart gedrongen. Geen hinderpaal had zijne liefde bezwaren in den weg gelegd. Cornelia's milde, zachte geest beminde hem met gelijke teederheid, en hun geluk duurde rustig en ongestoord drie benijdenswaardige jaren, toen verplaatste de dood haar in het hemelrijk. Berkenvliet's smart ging in geheele zwaarmoedigheid over, welke zijne levenskracht dreigde te verteren. Toen kwam Helena bij hem, en het gelukte haren verheven, ernstigen troost zijne smart te verzachten, hem voor de wereld en het leven weder te winnen. Zijn hart was van dankbaarheid en bewondering voor zijne moederlijke vriendin vervuld, en het was zijn streven de wonde van haar hart zooveel mogelijk te genezen. Eindelijk nam hij de taak op zich, de verlorene dochter weder in hare armen te voeren. Het was derhalve geen wonder, dat zijne phantasie deze dochter, met de verleidelijke bekoorlijkheid des ongeluks omhulde, dat hij met angst en medelijden voor haar vervuld was, en zoo ging allengs zijne gehechtheid van de moeder op de ongelukkige dochter over, die door omstandigheden, als het ware buiten hare schuld, op verkeerde wegen gevoerd was, en door welke hij zich sterk aangetrokken gevoelde. Had hij Elize gevonden, zoo als zijne verbeelding haar beeld hem had voorgesteld, geknakt, gebogen, in kommer en ellende verzonken, dan zoude welligt slechts medelijden zijn hart vervuld hebben; maar nu vond hij haar omgeven van de weelde des levens, vol betooverende schoonheid, trotsch, overmoedig, zich bewust van haren zege. Verrast, bedwelmd, werd hij door de bekoring overrompeld, en liep hij gevaar door de vlam, die in zijn binnenste was ontstoken, te worden verdorven.

Door hartstogt opgewonden en rusteloos voortgedreven, dwaalde hij een paar uren door de straten. Allengs begon de hemel op te klaren, het heldere blaauw werd meer en meer zigtbaar, de sterren fonkelden nu rein en kalm aan het luchtruim; dit trok zijnen blik naar boven en allengs werd het kalmer en stiller in zijne borst. Het was hem als of zijne zalige Cornelia hem nader was en uit hoogere gewesten op hem nederzag. Ook de nabijheid des Ongezienen

deed zich levendig bij hem gevoelen. De beklemming van zijn hart begon allengs plaats te maken voor meer verruiming, en hoe sterker hem het gevoel van de nabijheid des hemels doordrong, hoe kalmer zijne zinnen werden; de hartstogt welke hem overmeesterd had, moest wijken in den reinen tempel der natuur, en het booze en onreine verdwijnen. Eene stille, maar ernstige, vurige bede, rees uit zijne borst omhoog, en gereinigd en gesterkt, vervolgde hij zijnen weg naar de woning van zijnen vriend.

Eenige dagen later verliet Berkenvliet het huis van den heer Zaaldering. Hij had gedurende de laatste dagen slechts zooveel met de familie verkeerd, als de hoffelijkheid gebood. Lina's nieuwsgierigheid omtrent de vreemde dame had hij onbevredigd gelaten, en zijn ernstige geest schrikte haar af hem daarover te ondervragen. Slechts toen hij afscheid van haar nam, zeide zij met tranen in de oogen tot hem: „O, ik weet, waarom gij ons zoo haastig verlaat, ook zij is een uur geleden afgereisd. Gij reist haar na, gij zult spoedig in het geheel niet meer aan ons denken, maar wij zullen u niet vergeten. Gij hebt mij op mij zelven opmerkzaam gemaakt en ik hoop dat gij, als gij, eens wederkomt, de goede uitwerking daarvan moogt bespeuren."

Ontroerd greep Berkenvliet hare hand en zeide: „Vaarwel Lina. Volg altijd de ingevingen van uw edel hart, het zal u op den regten weg leiden. Heb ik mijne taak vervuld, dan zie ik u weder, en alles zal u duidelijk worden."

Berkenvliet ging. Lina sloot zich verscheidene uren in hare kamer op, en toen zij eindelijk weder in den huiselijken kring verscheen, waren hare oogen dof en hare wangen verbleekt. Wel keerden eenige dagen daarna glans en kleur terug, maar allengs liet zich eene merkbare verandering bij haar bespeuren; zij begon veel van het onnadenkende, dartele en spottende, dat haar vroeger eigen was, te verliezen, allengs in levensernst, zachtmoedigheid en toegevendheid te winnen, zoodat hare nabijheid overal de stille bekoorlijkheid van echte vrouwelijkheid verspreidde.

III.

Elize was afgereisd, en Berkenvliet volgde haar spoor.

Hij wilde en moest haar spreken; maar dit gelukte niet op de reis, want haar geleider liet haar geen oogenblik onbewaakt. Als het Berkenvliet mogelijk werd haar onderweg een oogenblik te zien, dan vestigde zij vragend en uitvorschend hare donkere oogen op hem. De weg, welke zij volgde, voerde naar hare vaderstad. „Wat wil zij daar? zal zij daar blijven?" vroeg hij zich zelven. Eenige uren vóór Utrecht hield haar rijtuig in een dorp stil. Zij scheen daar een tijd lang te willen vertoeven, want haar geleider huurde, nabij het plaatsje een te huur staand huis, met een grooten tuin, dat zij betrokken. Berkenvliet steeg aan een logement af. Haar geleider was lord B., zoo als Berkenvliet reeds te Amsterdam vernomen had; maar welken naam zij voerde, was hem onbekend. Hij had besloten haar op een der eerstvolgende dagen in hare woning op te zoeken. Toen bragt de postbode een brief, die de weinige woorden inhield: „Gij en geen ander waart het, die den naam Elize, onder mijn venster te Amsterdam uitriept. Ik wil u spreken, dezen avond ten elf ure, in den tuin bij mijne woning."

Hoezeer hij ook naar een onderhoud met haar verlangd had, vervulde hem toch eene pijnlijke onrust, toen hij bedacht, dat hij thans zoo nabij haar was. Hoewel het onstuimig gevoel, dat hem onlangs overmeesterd had, verdwenen was, konde hij toch niet ontkennen, dat eene neiging tot haar in hem voortleefde; maar deze was gereinigd en hij was zich bewust wat hij wilde. Elize redden van den smaad, die haar omringde — haar redden en aan het hart harer moeder terugbrengen. Dit alles was hij zich helder bewust, en toch beefde hij voor de tooverkracht harer oogen, voor hare onmiddelijke nabijheid.

Nog vóór de klok elf sloeg, hulde Berkenvliet zich in zijnen mantel. Een luwe wind had sedert eenige dagen de wintervorst verdreven en een doordringende regen loste het sneeuwdek van den harden grond op; alles had eene graauwe duistere kleur aangenomen; het voorspel van de naderende lente had, in dezen strijd der natuur, de bovenhand nog niet verkregen, — woest en somber was alles in den omtrek. Berkenvliet had den tuin bereikt, de deur stond op eene kier, hij trad binnen, — alles was stil; het huis, eene donkere massa, staarde hem onvriendelijk aan;

hij sloop over den glibberigen grond onzeker voorwaarts, daar ijlde eene kleine vlugge gestalte uit de deur, greep zijne hand en fluisterde: „Spoedig, spoedig, miss Rosa wacht." Zij leidde hem voorzigtig eenen met zachte loopers belegden trap op, opende eene deur, nam snel Berkenvliets mantel en hoed, en verdween. Alles was donker; slechts door de reet eener deur, welke toegang tot eene andere kamer verleende, schemerde een lichtstraal. Eene vlugge hand opende na eenig aarzelen de deur en eene gedempte stem sprak:

„Treed binnen, mijnheer!"

Berkenvliet gehoorzaamde en hij stond tegenover Elize of miss Rosa. Eene drukkende zoelte daalde een oogenblik op Berkenvliets borst, het was hem benaauwd in dit met kostbare meubelen overladen vertrek. Elize, in een zwart kleed, met de fonkelende diamanten in het donkere haar, vestigde vast en doordringend haren vurigen blik op hem, toen vroeg zij hem op scherpen toon: „Waarom vervolgt gij mij? Ik zoude u voor een dwaas houden, gelijk er zoo velen zijn, en mij niet verder om u bekommeren, maar gij hebt eenen naam genoemd, dien ik niet meer hooren mogt, omdat hij tot het verledene behoort. Wie gaf u het regt mij zoo te roepen?"

„Uwe moeder" zeide Berkenvliet bedaard. Elize sidderde, toen zeide zij met bevende stem: „Ik heb geene moeder meer. Zij is dood."

„Dood!" riep Berkenvliet uit. „Wie heeft u dat gezegd, ongelukkige? Zij leeft, en zij heeft mij uitgezonden om haar verloren kind te zoeken." Onbeschrijfelijk was de uitdrukking van verrassing, welke deze woorden op Elize's gelaat te voorschijn bragten. ·Roerloos staarde zij hem eenige oogenblikken aan, toen werd de diepste ontroering op haar gelaat zigtbaar.

„Zij leeft," stamelde zij, en tranen vloeiden uit hare oogen. O, mijnheer, is het waar? Zeg het mij nog eens dat zij leeft. Ik heb haar niet gedood? Zij leeft — Ik zal haar wederzien — maar neen — neen — ik zal haar niet wederzien, ik wil haar nimmer wederzien," en Elize wierp zich op de sofa, haar gelaat met beide handen bedekkende.

„En waarom wilt gij uwe moeder niet wederzien, die zoo zeer naar u verlangt?" vroeg Berkenvliet.

Elize wischte de tranen uit hare oogen, en haar gelaat vurig naar Berkenvliet keerende, vroeg zij hem driftig, op hoogen toon: „Wie geeft u het regt daarnaar te vragen? Waar zijn de bewijzen dat mijne moeder u zendt?"

Berkenvliet haalde het kleine portret van Elize te voorschijn met de woorden: „Dit beeld, dat uwe moeder op het hart droeg, tot zij het mij gaf, om de verlorene te herkennen."

Elize greep haastig naar het portret, en vroeg: „Wie zijt gij, die in zulk eene naauwe betrekking tot mijne moeder staat."

„Haar vriend," antwoordde Berkenvliet. — „O, dan moet gij ook weten wat in Parijs van haar geworden is, toen ik — toen ik haar verliet."

„Ik ken hare geheele ongelukkige geschiedenis. De arme moest, toen zij hulpeloos en bewegeloos daar nederlag, nog de smart ondervinden, haar geliefd kind door lastertaal meer en meer van zich te hooren vervreemden.

„Ha, het waren alzoo schandelijke leugens, alles wat deze du Chateau mij zeide, en ik vertrouwde haar zoo geheel. Ik beminde haar meer dan mijne ongelukkige moeder. Zij had ook altijd slechts vleijerijen voor mij, gelijk mijne moeder slechts berispingen! Maar toch was de herinnering aan mijne moeder mij heilig! — Wat ik nu ben — ben ik eerst sedert ik haar niet meer onder de levenden rekende — dit wist de slang vooraf en daarom heeft zij mij haren dood voorgelogen. Mijn vader werd volkomen te gronde gerigt, om met de schoonheid zijner dochter handel te kunnen drijven! O, ontzettend!" Elize's wangen werden met purper overdekt, hare oogen schoten vuurstralen, en zonder op Berkenvliet's tegenwoordigheid te letten, ging zij op hartstogtelijken toon, als tot zichzelven sprekende, voort: „Ja, ja, verkocht heeft zij mij — en hij ook, hij, mijn vader. Men moest het leven zoolang mogelijk genieten, zeiden zij mij altijd — en mij beviel de pracht, de glans, het goud — toen volgde ik hem in zijn prachtig slot — ik wilde leven, genieten — en was toch dood voor haar, voor wier blik alleen ik zoude terug gebeefd hebben om zoo te leven — ha, en nu is zij weder opgestaan!" — Zij hield op, alsof zij zich plotseling Berkenvliet's tegenwoordigheid herinnerde, toen

maakte zij eene smartelijke beweging met de hand naar het hart en een oogenblik daarna zeide zij op doffen toon:

„Ga mijnheer en zeg haar dat Elize dood is. Miss Rosa kan en wil haar kind niet zijn — nu zij leeft, moet Elize dood zijn! Zweer mij, dat gij mij niet verraden zult."

Berkenvliet beschouwde diep getroffen de schoone ongelukkige, het slagtoffer eener slechte opvoeding. Hij greep hare hand en haar met zacht geweld op de sofa trekkende, bezwoer hij haar kalmer te worden, den wil harer moeder te eerbiedigen, met hem te gaan, de ondeugd te ontvlieden, met berouw over haar vorig leven, verzoening met den hemel en zichzelven te zoeken. Zij hoorde hem een oogenblik aan, toen schudde zij het hoofd en zeide vast besloten: „Ik ga niet met u — mijne moeder zie ik niet weder! De schaamte zoude mij dooden, als zij hare reine oogen op mij vestigde; — zij zal ook gelukkiger zijn als zij mij dood waant, dan als zij mij zóó wedervindt. Gij zult — gij moet haar dit zeggen."

„Neen, dat zal ik niet, ongelukkige!" riep Berkenvliet uit, „want uw tijdelijk en eeuwig geluk staat hier op het spel."

„Hoe," antwoordde zij spottend, „gij wilt mij doen gelooven aan eene vergelding na dit leven? Gij met uw geestrijk, interessant gezigt, wilt den geloovigen Christen spelen?"

„Dien wil ik niet spelen, maar die ben ik in waarheid," zeide Berkenvliet ernstig en met waardigheid. „Aan het hartelijk geloof, aan den vasten geest uwer moeder heb ik mij opgerigt en heb ik de erkentenis der eeuwige waarheid te danken. Zijt gij gelukkig bij uwen twijfel? Kan u verstand doorgronden wat gij niet gelooven wilt? Maar uwe ziel kan thans niet in een oogenblik datgene aangrijpen, wat eene reeks van jaren verloren ging. Dit is niet mogelijk — maar uw gevoel zegt u reeds, op welken weg van zonde en ellende gij wandelt. Uwe moeder roept u, reikt u de reddende hand — en gij aarzelt nog ze aan te grijpen? Op, Elize, volg uw hart, uw kinderlijk gevoel, werp u aan de voeten uwer moeder, hare beschermende armen zullen u omvatten, hare hand u geleiden tot het schoonste doel, de verzoening met God en u zelven!"

Berkenvliet had met innigheid en warmte hare hand genomen, en zag haar smeekend aan.

„Laat mij, laat mij," was haar antwoord — „wat zoude ik bij u, bij haar doen? Ik weet, ik gevoel, dat ik eene groote zondares ben; — maar gebeden kunnen mij niet rein wasschen, en daarom wil ik ook niet meer leeren bidden. Neen," riep zij hevig uit, „ik wil blijven wat ik ben. Verwerpt de wereld mij — dan trotseer ik haar — en als ik niet meer leven mag, dan weet ik te sterven, en dan is alles, alles voorbij."

„Dan," zeide Berkenvliet zacht, „dan begint eerst het leven, het ware leven. Deze korte aardsche droom is slechts een voorspel van het toekomende. Het leven zoude zonder eenige beteekenis, zonder eenig doel zijn, als het hier eindigde."

„Mijn leven moet hier eindigen!" riep Elize hevig uit, „ik heb genoeg, meer dan genoeg van dit leven."

„Omdat gij de regte waarde van het leven niet kent. O, ijl naar het hart uwer moeder! Daar zult gij vinden, wat u ontbreekt — liefde, geloof en Godsvertrouwen!"

Elize sprak niet meer, zij drukte het gelaat tegen de kussens van de sofa, haar adem ging snel en onregelmatig. Berkenvliet naderde haar, nam hare hand en zeide op ernstigen, dringenden toon: „Volg de roepstem uwer moeder, de betere neiging van uw hart, dat door de wereld bedorven, maar nog niet verloren is. Wat zal uwe edele moeder gelukkig zijn, als zij hare geredde dochter wederziet! Wat zal een nieuw leven u zelven gelukkig maken! Schep moed, Elize, gij zult u zelven weder vinden — uwe moeder zal u beminnen en God zal u vergeven!"

Elize zag hem plotseling doordringend aan, „en gij" vroeg zij haastig, „wat zult gij doen? Gij, die u zoo ongeroepen op mijnen weg plaatst?"

„Ongeroepen," antwoordde Berkenvliet treurig, „ongeroepen?" zeide ik u niet, dat ik de afgezant uwer moeder en haar vriend ben? — En, als ik ook beide niet ware — zoude ik u toch als ik uw lot gekend had, de hand ter redding bieden. Ik wil u van het tooneel uwer schande wegvoeren, en aan geloof, liefde, hoop en vrede wedergeven."

Elize streek peinzend over haar blank voorhoofd. „Geluk

en vrede," sprak zij langzaam en naauwelijks hoorbaar bij zich zelven, en een paar tranen rolden over hare wangen. Zij scheen met een besluit te kampen, en alsof nieuwe en zeldzame gewaarwordingen haar doordrongen, vouwde zij krampachtig de handen over de golvende borst. Op hetzelfde oogenblik klonk het geluid eener hevig getrokken schel door het stille huis. Verschrikt sprong Elize op; — het meisje dat Berkenvliet had binnen gebragt, vloog de kamer in met de woorden: „Spoedig, mijnheer, volg mij! de lord is ontwaakt, John is reeds bij hem, om hem aan te kleeden; welligt komt hij hierheen. Spoedig mijnheer."

Een donker rood van schaamte en ontroering had Elize's gelaat overtogen. Berkenvliet bleef roerloos staan, eene diepe smart kampte in hem. Mogt hij Helena's dochter, dit ongelukkig slagtoffer van verblinding en zonde nu verlaten? Neen, dacht hij, als ik haar verlaat, is zij verloren. Hij greep hare hand. „Volg mij," zeide hij op plegtig bevelenden toon en trok haar naar de deur. Elize liet zich door hem medevoeren. „Spoedig dan, red mij!" fluisterde zij hem toe, „ik wil u gelooven, voort, voort!" Zij ijlden zwijgend en haastig de trappen af en hadden den uitgang van den tuin bereikt, toen zij plotseling luide schreden en stemmen achter zich hoorden. Elize sidderde en kon naauwelijks gaan. Berkenvliet drong haar voort, maar werd plotseling door sterke armen gegrepen, waaraan hij zich te vergeefs trachtte te ontrukken. Elize werd van zijne zijde gerukt, hij hoorde een gil, en eene geweldige inspanning bevrijdde hem een oogenblik, maar toen ontving hij een hevigen slag op het hoofd, welke hem bedwelmd ter aarde deed vallen. Toen hij weder tot bezinning kwam, begon de dag reeds aan te breken. Hij gevoelde al zijne leden verstijfd, en slechts met moeite gelukte het hem zich op te rigten. Hij trachtte zich te orienteren en bemerkte, dat hij nu niet ver van het dorp, zich in eene drooge diepte naast den weg bevond. Met moeite gelukte het hem zich voort te slepen. Daar hoorde hij het naderen van een rijtuig, met groote snelheid vloog het hem voorbij. Het was de reiswagen van den lord en hij konde niet twijfelen — deze ontvoerde Elize uit den omtrek.

De herfst had tusschen het groene loover der boomen

reeds gele en roodachtige bladeren gestrooid, en ze daardoor met een nieuwen bekoorlijken tooi versierd; want elke ruwe windvlaag nam dezen herfstbloesem met zich mede, om ze links en regts te verstrooijen, en dit spel herhaalde zich telkens, tot eindelijk de nog kort te voren digt belommerde boomen slechts hunne kale takken omhoog staken. Meer dan een half jaar was verloopen sedert den nacht, waarin Berkenvliet Elize gevonden en weder verloren had. Al zijne navorschingen waren te vergeefs. De lord was spoorloos met haar verdwenen. Berkenvliet was naar Engeland gereisd, menig onzeker en bedriegelijk spoor gevolgd, en keerde eindelijk, naar geest en ligchaam uitgeput, naar Nederland terug, zeer teleur gesteld dat hij Helena geenen troost wegens hare verloren dochter brengen konde. Hij verlangde naar zijn stil verblijf, naar zijn kind, naar Helena, die in het voorjaar naar „Dalbeek" was terug gekeerd. Zijn weg voerde hem nogmaals naar Amsterdam, en hij besloot eenige dagen bij zijnen vriend te blijven en te zien, wat uit Lina geworden was. Hij had toch zijne belofte nog niet vervuld, haar nog geene opheldering omtrent zijne belangstelling in de schoone vreemdelinge gegeven. Hij gevoelde zich sterk aangetrokken tot het levendige meisje, dat in weerwil harer gebreken, zoo dikwijls een goed hart verried, zoo dikwijls van betere gewaarwordingen doordrongen scheen. Had zij sedert zijn vertrek hare overhellende neiging tot wereldsgezindheid en ijdelheid gevolgd, of had het beter beginsel in haar de overhand behouden? Dit waren de vragen, die in hem opstegen, toen de stoomboot hem naar de groote hoofdstad voerde.

Het was reeds donker toen hij het huis van den koopman Zaaldering bereikte. Onbemerkt steeg hij de trappen op. Hij bevond zich in een voorvertrek, dat naar de huiskamer voerde. Hij klopte zacht aan de bekende deur, maar er volgde geen antwoord. Hij opende ze zacht, niemand bevond zich in de bijna donkere kamer, maar een lichtstraal viel door de op een kier staande deur van een kabinet, waar Lina gewoonlijk zat te werken. Hij opende de deur. Lina zat met den rug naar hem toegekeerd, voor een schrijflessenaartje en scheen, met het hoofd tusschen de handen, in diep nadenken verzonken. Zij had zijn binnentreden niet

bemerkt, en eerst toen hij haren naam noemde, rees zij op, zag om, en met een zachten kreet van blijdschap en weemoed klonk het: „Berkenvliet!" van hare lippen. Toen begon zij te sidderen, en met moeite zich zoekende te herstellen, stamelde zij eenige woorden van hoffelijkheid. Berkenvliet ging op haar toe en greep hare hand. „O, Lina," zeide hij — „ik ben immers uw vriend, en ook uw hart is mij genegen — waarom zouden wij het verbergen, dat wij getroffen zijn elkander weder te zien? Zij sloeg de oogen tot hem op en zag hem doordringend aan. Het was niet meer de spottende, uitgelatene Lina, die voor hem stond — zij scheen hem grooter toe, hare geheele persoonlijkheid kwam hem waardiger voor, de bloeijende, ronde wangen waren iets smaller en bleeker geworden, de moedwillige oogen, zagen hem open en vragend aan, en schenen te willen zeggen: wat zoekt gij bij mij, gij, die mij verlaten hebt om een schoon bedriegelijk beeld te volgen? „Ik heb u veel te verhalen, veel toe te vertrouwen, Lina," zeide Berkenvliet na eene lange pause tot haar; „ik ben u nog opheldering over mijn gedrag schuldig, dat u bevreemden moest. Ik konde ze u destijds niet geven, ik moest weg, — en gij, toen nog een kind vol luimen, zoudt mij ook niet verstaan hebben."

„En denkt gij, dat ik u nu verstaan zal?" vroeg Lina met eene treurige uitdrukking, terwijl zij hare hand terug trok en vast op haar hart drukte.

Berkenvliet zag haar verrast en uitvorschend aan. Het werd hem duidelijk, dat zij hem beminde. Een beklemd gevoel beving hem. Hij had slechts vriendschap en deelneming voor haar, hij dacht hetzelfde bij haar te vinden, en vond — een geheel ander gevoel. De schoone ongelukkige zondares was niet uit zijne ziel te verdrijven, en het was zijn vast besluit nog, zijn geheele leven aan hare redding te wijden. Lina had hem belang ingeboezemd, omdat hij hare goede natuur bespeurde, welke bedreigd werd door ijdelheid verstikt te worden. Had het denkbeeld om Elize te zoeken en de verleidelijke verschijning der vreemdelinge niet zoo zeer op hem gewerkt, dan zoude uit zijn streven om Lina op den regten weg te leiden, welligt liefde tot het volgzame, edele meisje ontstaan zijn, en hij zoude gelukkig in het gerust bezit van zulk een edel beminnenswaardig meisje zijn gekomen. De

hartstogt, die Elize's betooverende schoonheid in hem had opgewekt, had zich met het denkbeeld haar voor den hemel te winnen zoozeer vereenigd, dat hij ze niet meer van elkander vermogt te scheiden. Hij wilde zich aan Lina toevertrouwen: zijn hart door vele tegenstrijdige gewaarwordingen geschokt, had een deelnemend medegevoelend hart noodig. Hij was op weg naar Helena, hij verlangde naar haar; maar hoe meer hij de plaats naderde waar zij met zijn kind vertoefde, waar het graf zijner gestorven gade lag, hoe meer hij voor een hartstogt huiverde, welke hij zelf erkende dat hem wel niet beheerschen mogt, en welke, zoo als zijn innerlijk gevoel hem influisterde, zijns onwaardig was.

Lina stond vriendelijk en deelnemend voor hem, haar eerste blik zeide hem dat zij geworden was wat hij gehoopt had en nu wilde hij haar met de taak, die hij zich had opgelegd, bekend maken en ook met den strijd van zijn hart. — Daar zag hij zich door haar bemind — hij wankelde, hij aarzelde, eene treurige uitdrukking trok over zijn bleek gelaat, zijne oogen werden vochtig, toen nam hij hare hand, trok haar zacht op de sofa en zeide op bewogen toon: „Lina ik ben tot u gekomen, om u te zeggen, dat ik u innig hoogacht, want ik heb geen oogenblik aan uw edel hart getwijfeld. Ik ben van uw hart gescheiden, om de betooverende vreemdelinge na te ijlen, welke ik lang had gezocht. Zij is de dochter eener vrouw, die ik vereer en hoogacht als eene moeder. Ik had haar belootd het verloren kind mede te brengen. Eene rij van zeer ongelukkige lotgevallen had haar gemaakt tot hetgeen zij nu is. Ik zag, ik sprak de verlorene, zij wilde mij volgen, maar werd mij weder ontrukt en sedert zoek ik te vergeefs haar spoor. Zij is verloren voor mij, voor hare moeder."

Berkenvliet zweeg. Lina die aandachtig geluisterd had, zag op. De opgewondenheid, die zijn gelaat uitdrukte, verschrikte haar. „Berkenvliet," sprak zij kalm, „ik dank u voor uw vertrouwen; maar iets hebt gij vergeten te zeggen, maar ik weet het toch: gij bemint de schoone verlorene, gij zoekt haar, om in haar hart den dank voor hare redding te vinden. Dit is zeker edel van u, dat gij het doet — ook eene gevallene kan aan uwe zijde weder rein en gelukkig worden."

Gelooft gij dat de liefde de zonde verzoenen kan?" riep Berkenvliet uit, terwijl hij een bijna smeekenden blik op Lina vestigde.

„Ik weet het niet," antwoordde zij na eene poos nadenken aarzelend; „het is mij, als moest in uwe nabijheid al het onreine, rein, het hatelijke, beminnelijk worden — en evenwel wenschte ik dat gij niets onreins bemindet. Of de liefde, die naar genot streeft, ontzondigen kan? Ach, ik vrees neen — eene verzoening met God brengt zij zeker niet aan."

„Gij hebt gelijk," zeide Berkenvliet; „ik gevoel dit, sedert ik Elize vond, en toch konde ik mijne neiging voor haar niet meester worden. Helena heeft aan zulk eene neiging niet gedacht; in hare kalme rust kent zij den hartstogt niet, en hare reine vrouwenziel kent de diepten niet van een mannenhart. Ik wilde nog eenige dagen bij u vertoeven, maar ik gevoel mij henen gedreven naar de moeder der ongelukkige; mijn gekweld hart heeft reeds eenmaal rust bij haar gevonden, bij haar en het graf van Cornelia wil ik ook nu de rust wedervinden, of sterven."

Hij was opgestaan. „Vaarwel, Lina," zeide hij. „Ik wilde het verlorene redden en nu ben ik zelf verloren." Hij drukte Lina de hand en was verdwenen. „Vaarwel, arme vriend!" zuchtte Lina, en hare tranen vloeiden onophoudelijk over de bleeke wangen.

IV.

Eenige dagen later lag Berkenvliet aan Helena's voeten, voor wie hij zijn geheele hart open legde. De gedachte dat Elize verloren was, vervulde zijne geheele ziel met droefheid. Helena bestreed met vrome onderwerping hare eigene smart, om Berkenvliet op den regten weg terug te voeren, terwijl zij hem gedurig het berispenswaardige zijner neiging voor oogen hield en het gelukte hare zachte voorstellingen eindelijk den storm in zijn binnenste te bezweren. In omgang met zijn lieftallig kind, en de onweerstaanbare vertroostingen van een vast geloof, won zijn hart dagelijks in kalmte.

De winter was vroeg en gestreng gekomen, het witte sneeuwdek breidde zich over de laagten en heuvelen uit en

deed er eene doodsche eentoonigheid en stilte heerschen. De heldere hemel met zijne flonkerende sterren trok den blik naar boven. Helena's vertrouwen op God bleef onwrikbaar vast, en voortdurend zond zij vurige gebeden omhoog voor de redding van haar kind.

Helena was juist bezig eenige sieraden en kinderspeelgoed gereed te leggen voor Emma, die den volgenden dag jarig was. Berkenvliet reikte haar de fraaije verrassingen toe. „Wat zal Emma morgen blijde zijn," zeide Helena, „en gij met haar," ging zij voort, toen Berkenvliet zweeg, „hoe heerlijk is toch het geluk der kinderen!"

Op dit oogenblik werd aan de schel der voordeur getrokken, zacht, aarzelend naauwelijks hoorbaar. Dat was des avonds op deze eenzame plaats zoo zeldzaam, dat Helena de kamerdeur opende, om te hooren, wat dit beteekende. Daar hoorde zij uit den mond eener dienstmaagd, een luiden uitroep van schrik. Berkenvliet rees op en ijlde haastig met haar de trappen af. „Wat is er te doen, Anna?" riep Helena in het afklimmen.

„O, kom toch spoedig!" riep de dienstmeid, „er ligt eene stervende op de stoep."

Berkenvliet en Helena waren naar de deur gesneld, waar Anna met een licht stond. Een zwak steunen liet zich hooren, en dit kwam van eene in een verscheurden mantel gehulde vrouwelijke gestalte, die ineen gekrompen op de stoep lag. Berkenvliet en de beide vrouwen hieven haar op, en droegen haar naar Helena's kamer, die het digst in de nabijheid lag.

„Spoedig," riep Helena, „een warme drank; de ongelukkige is door koude en honger geheel uitgeput."

Nu sloeg zij de kap van den mantel terug, welke over het gelaat gevallen was. Een gil van ontzetting klonk door de kamer. Berkenvliet snelde toe, en herkende Elize's hem welbekende, maar zeer ontstelde trekken. Helena herstelde zich spoedig en smeekte hem met vleijenden blik, zich te verwijderen, en ontkleedde daarop met hulp der dienstmeid de ongelukkige, verwarmde het verstijfde ligchaam, goot haar een weinig warmen drank in den mond, en had een oogenblik later de blijdschap, weder leven en warmte terug te zien keeren.

Nadat Berkenvliet vernomen had dat de ongelukkige in diepen slaap was verzonken, trok hij zich in zijne kamer terug. De moeder waakte aan het bed der wedergevonden dochter, en trachtte door vurige gebeden den angst en de zorgen te verdrijven, welke de onverwachte gebeurtenis in haar te voorschijn had geroepen. Eerst toen het dag begon te worden, verliet zij haar om eenige oogenblikken uit te rusten en kracht en sterkte te verzamelen voor hetgeen haar nog wachtte. Elize sliep nog toen zij naar haar bed terugkeerde; het heldere daglicht drong in het vertrek en bescheen het bleek en ontsteld gelaat der ongelukkige. Eindelijk sloeg zij de doffe oogen op. Haar eerste blik viel op de bekommerde moeder. „Heb ik u eindelijk gevonden," stamelde zij; „vergeef mij en laat mij dan sterven." Helena drukte een kus op de koude lippen van haar kind.

„Wees rustig, Elize," sprak zij zacht; „gij zijt nu eindelijk bij mij, en nu laat ik u niet meer gaan."

„O gij weet niet wie ik ben," fluisterde de ongelukkige; „of heeft hij het u verteld? Ach, ik wilde met hem terugkeeren; toen rukte die hatelijke man, aan wien ik verkocht was, mij weder voort, voerde mij naar zijn slot in Schotland, en sloot mij op. Maar eindelijk ontvlugtte ik door list, en eerst na twee maanden en na ontelbare bezwaren, kwam ik te Amsterdam, waar ik uwe verblijfplaats opspoorde. Van daar sleepte ik mij, van alles beroofd voort, tot op den drempel van dit huis, dat ik door koude en vermoeijenis verstijfd, nog naauwelijks konde bereiken. Gij naamt mij op, mij, uw gevallen onwaardig kind, dat u had verlaten. O, vergeef mij — en laat mij sterven!"

Elize had met de uiterste inspanning harer krachten, gesproken, eene onmagt was het gevolg, welke in eene hevige ziekte overging. Eerst na eenige weken was haar leven buiten gevaar; zij herhaalde zich slechts langzaam, want het leven scheen haar niet welkom te zijn. Slechts zelden verliet de moeder het ziekbed der dochter; het gelukte haar eindelijk door zachte woorden van liefde en vergeving, Elize's hart toegankelijk te maken voor mildere gewaarwordingen, hare hartstogtelijkheid te matigen, hare droefgeestigheid te verligten.

Er verliepen bijna twee maanden, eer Elize de kamer ver-

laten konde. Berkenvliet had haar gedurende hare ziekte niet weder gezien; zoo wilde de moeder het, en zijn beter gevoel kon haar deswege niet berispen. Hij streed met moed en standvastigheid tegen den nog eenmaal beslissenden storm van zijn hart. Hij deed uitstapjes in den omtrek, zocht de armen en lijdenden op, verschafte hulp waar hij het vermogt, en waar dit onmogelijk was, had hij ten minste troost voor het ongeluk. Hij werd de beschermer, de redder der armen in den omtrek. Elize's hart gevoelde zich, sedert haar eerste onderhoud met Berkenvliet, zeer tot dezen heen getrokken. Hij was de eerste man, die met edele mannelijke waardigheid haar was te gemoet getreden, de waarde der menschheid verdedigd had, het gevoel daarvan in haar had opgewekt; geen wonder dat hij een diepen indruk op hare ziel gemaakt had. Maar hoe reiner zij zelve door den omgang met hare brave moeder werd, des te meer besefte zij hoe groot de klove was, welke haar van hem scheidde, des te meer gevoelde zij, dat zij in de wereld het geluk ontberen moest, dat slechts weggelegd is voor die haren naam en hare eer onbesmet bewaard hebben, zij erkende dat haar lot het natuurlijk gevolg was van de zonden harer jeugd. Zij wenschte niets vuriger dan, nu een eigen huiselijke kring haar ontzegd was, haar leven te kunnen wijden aan het welzijn van ongelukkigen, en door een leven van zelfopoffering de lijdende menschheid ten dienste te staan. Na rijp beraad moedigde Helena haar hiertoe aan. Door tusschenkomst van Berkenvliet werd er geschreven aan een bestuurder van een evangelisch gesticht, waar edeldenkende vrouwen zich toewijdden aan het oppassen en verzorgen van kranken. Dit gesticht lag slechts eenige uren buiten de grenzen van ons land, zoodat hare moeder haar van tijd tot tijd zoude kunnen bezoeken. Weldra had zij daar eene rustige haven gevonden, en een gezegenden werkkring, waarin zij het werk der liefde met ijver volbragt, in den geest van Hem, door wien zij, als zoo vele berouwhebbenden, den vrede en de verzoening was deelachtig geworden.

Berkenvliet had haar met kalmte ontvangen, om haar vaarwel te zeggen. Nog eenmaal keerde zij later terug om met hare moeder eene treurige taak te volbrengen. Helena had namelijk een brief uit Utrecht ontvangen met het berigt,

dat haar ongelukkige met schuld beladen echtgenoot aldaar in het stedelijk ziekenhuis was opgenomen. Zijn vroegere boekhouder, nu zelf een welgesteld koopman, had Helena deze tijding gezonden. Zij ging zoo spoedig mogelijk met hare dochter, die zij dadelijk had laten ontbieden, derwaarts op reis en kwam een dag voor zijnen dood te Utrecht aan. Treffend was deze ontmoeting, toen moeder en dochter aan het sterfbed verschenen van den echtgenoot en vader, wiens losbandigheid beider leven vergiftigd had. Hare aanblik wekte het diepste berouw in hem op. Reeds sedert lang had demoiselle du Chateau hem verlaten en zonder geldelijke middelen, had hij onder de hevigste zelfbeschuldiging, een jammervol leven voortgesleept, tot hij eindelijk zijne vaderstad Utrecht bereikte, om daar ellendig en veracht te sterven. Helena en Elize baden aan zijn leger om vergeving voor hem, maar zij konden de verschrikkingen niet verdrijven, die de herinnering aan eene reeks van euveldaden in zijne doodsmart te weeg bragt.

„God zal hem een genadig regter zijn!" sprak Helena onder het storten van tranen, toen zij hem de oogen had toegedrukt. „Mogen we eenmaal den berouwhebbende wedervinden!" Zij nam de diep geschokte Elize in hare armen en voerde haar weg van het lijk des vaders, — en bragt haar terug naar haar vreedzaam gesticht. Toen zij naar „Dalbeek" terugkeerde, vond zij een brief van Lina. Zij had haar vroeger geschreven en Elize's besluit medegedeeld. Lina's brief was vol ongerustheid over Berkenvliet, en in elken regel verraadde zich een hart vol liefde voor hem.

De lente kwam met zijne bloesems, en Berkenvliet verliet voor eenigen tijd het stille dorp. Helena en Lina hadden elkander meermalen geschreven en elkander lief gekregen. Laatstgenoemde had reeds zoo dikwijls den wensch geuit, de waardige vriendin persoonlijk te leeren kennen, dat deze haar nu dringend voorstelde, haar gedurende Berkenvliets afwezigheid te bezoeken. Lina voldeed aan dezen wensch van hare moederlijke vriendin, welke met dien van haar eigen hart zoo wel overeen stemde, en na korten tijd lag zij in Helena's armen. Welk een weemoedig zoet geluk

was het voor Lina, hier te vertoeven waar alles haar aan Berkenvliet herinnerde; met welk eene teedere liefde drukte zij zijn bevallig kind aan het hart, en de kleine bekoorlijke Emma kende buiten Helena geen aangenamer gezelschap dan dat, van Lina. Zij beloofde zoo lang te blijven, tot Berkenvliet zijne terugkomst aankondigde, dan wilde zij vertrekken. Nu konde zij zich toch altijd de plaats vertegenwoordigen, waar hij woonde, zich Helena en zijn kind voorstellen en met het bewustzijn scheiden, dat hij in den omgang met deze voortreffelijke vrouw en zijn lief kind, eindelijk zijne smarten vergeten zoude.

Het was een schoone, heerlijke avond, gelijk aan dien, waarin wij voor het eerst het stille verblijf aanschouwden, maar de zon was nog niet achter de Nijmeegsche bergen gezonken en verlichtte huis en tuin nog met vollen glans. Lina en Helena zaten onder de eiken, Emma plukte op de aangrenzende weide bonte bloemen; zij had haar korfje gegeheel gevuld en bragt het jubelend aan Lina. „Spoedig," riep de kleine uit, „een krans, jufvrouw Lina! Hier zijn veel vergeet-mij-nietjes en mooije gele en witte bloemen; mag ik ook nog rozen en jasmijn plukken, tante-lief?" vroeg zij aan Helena, „dan zal de krans heel mooi worden."

„Ja eenige, maar niet veel. Gij weet dat papa de bloemen zoo gaarne in den tuin ziet, en niet wil dat men ze afplukt."

„Dan wil ik er liever geene hebben," antwoordde de kleine.

Helena kuste het lieve, volgzame kind, nam het bij de hand, wees haar eenige verscholen rozen en hielp ze haar plukken. Lina schikte de bloemen en maakte een fraaijen krans, toen nam zij het aanminnig kind op den schoot en zette den krans op het bevallig hoofdje, maar het kind nam hem weder daaraf en drukte hem op Lina's bonte vlechten. „Voor u heb ik de bloemen gehaald, voor u is de krans. Och, laat hem daar zitten, gij zijt daarmede zoo mooi!"

Lina lachte en drukte het kind liefkozend aan zich; het vleide zijn hoofdje aan hare borst en zag tot haar op, maar door de warmte van den dag en het vele rondloopen vermoeid, vielen de donkere schoone oogen zachtjes toe en binnen eenige minuten sliep het kind vast in Lina's armen.

„Lieve engel," fluisterde zij bewogen, „hoe zal het mij zijn als ik u niet meer zie!" Zij boog zich over het kind en kuste de bloeijende wang. Eensklaps hoorde zij snelle, ligte schreden door den tuin naderen — en Berkenvliet stond voor haar. Lina zag verrast en verlegen op. Berkenvliet wist niets van haar verblijf op zijn buiten. „Ziedaar!" riep hij verbaasd, doch met blijdschap en sidderende stem uit. — „O stil," smeekte zij, „anders maakt gij uw lief kind wakker. „Voorzigtig stond zij op. De zorg voor Emma gaf haar een weinig beradenheid weder; zij reikte haar aan Berkenvliet toe om haar te kussen, daarop verwijderde zij zich haastig met haren kleinen last.

Helena reikte Berkenvliet de hand. Ook zij was door zijne komst verrast; zij had Lina beloofd, haar vooraf daarvan te verwittigen, want het meisje had te veel kiesch gevoel om hem hier te willen ontmoeten. „Mijn verlangen hier heen," zoo verontschuldigde hij zich tegen Helena, „liet mij niet langer rust. Duid het mij niet ten kwade, dat ik u hiervan vooraf geene kennis gaf. Ik vermoedde niet Lina hier te zullen vinden."

„Het is welligt een zegen dat gij het voortreffelijk meisje nog hier vindt," antwoordde Helena ernstig. „Zij is u grenzeloos genegen, en haar edel hart verdient wel, dat gij haar weder bemint."

Berkenvliet bleef geruimen tijd in ernstig nadenken verzonken. Helena had zich, om zijne overdenking niet te storen, stil verwijderd.

De maan wierp reeds sedert verscheidene uren haren zachten glans over de stille landstreek, toen Berkenvliet opstond om in huis te gaan. Hij zag Lina dezen avond niet weder, maar in zijn wakend droomen, zag hij haar met zijn kind aan den boezem, en den krans op het fraaije blonde haar, en hij geloofde nimmer liefelijker beeld aanschouwd te hebben.

Lina was, nadat zij Emma in haar bedje gelegd had, hevig ontroerd naar hare kamer geijld; zij gevoelde dat zij niet in Berkenvliet's nabijheid blijven konde, zonder hem met elk woord, met elken blik te verraden, dat haar geheele hart hem toebehoorde, en daar zij aan zijne liefde niet denken konde, was haar besluit spoedig genomen, om hem van het onaangename harer tegenwoordigheid te bevrijden. Zij pakte

derhalve spoedig hare kleederen in, om des morgens vroegtijdig te kunnen vertrekken. Juist was zij daarmede gereed, toen Helena bij haar binnen trad.

„Gij wilt afreizen?" vroeg zij ernstig.

„Moet ik niet?" stamelde Lina, en door haar gevoel overweldigd, wierp zij zich weenend in Helena's armen.

„Gij weet dat ik hem bemin, grenzenloos bemin, maar gij weet ook, dat hij slechts vriendschap voor mij gevoelt. Er moeten eerst nog jaren verloopen, eer ik hem met kalmte ontmoeten kan; daarom wil ik weg, zoo spoedig mogelijk. Ik wil hem niet meer zien — ik gevoel mij daartoe niet sterk genoeg. Morgen, als alles nog slaapt, laat gij mij naar het naaste station brengen. Zeg hem voor mij vaarwel — ik vermag het niet."

„Wees bedaard, kindlief," zeide Helena, gij zult vertrekken, maar niet zóó, niet in dezen opgewonden toestand. Gij zult dezen nacht uwe bedaardheid herkrijgen, en morgen komen wij, als naar gewoonte, onder de eiken aan het ontbijt bij elkander, dan zullen wij over uwe afreis spreken. Zoo haastig, zoo plotseling kunt en moogt gij niet vertrekken."

Zij gaf Lina een kus, sprak nog veel met haar om haar tot bedaren te brengen, en verliet haar eerst laat, toen zij weder een weinig kalmer geworden was.

Tallooze vonkelende dauwdroppels hingen aan bloemen en bladeren; de morgenzon spiegelde zich tintelend daarin, tot hare brandende stralen ze hadden opgedroogd; — de krans, dien Emma op Lina's hoofd gedrukt had, en die bij het haastig wegdragen van het kind was afgevallen, lag nog op dezelfde plaats, even frisch en groen alsof hij pas gevlochten was. Berkenvliet naderde met langzame schreden de plek onder de eiken, hij zag den krans, nam hem op, en een blijmoedige lach verhelderde zijn gelaat, toen hij hem opnam en aan zijne lippen drukte. Helena liet het ontbijt opdragen. Lina ontbrak nog — eindelijk kwam zij met aarzelende schreden den tuin door, maar schijnbaar was zij kalm. Met bevalligheid en vrouwelijke waardigheid ging zij op Berkenvliet toe en hare stem sidderde naauwelijks merkbaar, toen zij zeide: „Gij zult wel verwonderd geweest zijn mij hier te zien, maar Helena zal u dit raadsel opgelost hebben. Ik wilde „Dalbeek" vóór uwe terugkomst verlaten, maar uwe

onverwachte aankomst heeft dit plan verijdeld; maar nu — gij zult dit begrijpen — ga ik vertrekken en kom u vaarwel zeggen."

Zij konde een paar tranen niet verbergen, welke over hare een weinig hooger gekleurde wangen vloeiden.

Berkenvliet greep hare hand en trok haar zacht op eene bank naast zich neder. „Lina," sprak hij „blijf op „Dalbeek," blijf er voor altijd. Zijt gij tevreden met een hart, dat door droefheid en hartstogt geruimen tijd gefolterd is en dat aan uwe zijde volkomen hoopt te genezen, neem dan met dit hart, ook deze hand."

Sprakeloos staarde Lina hem aan. „Maar gij bemint mij niet," zeide zij op treurigen toon, „ik zoude u niet gelukkig maken kunnen."

„Lina, ik zal gelukkig, oneindig gelukkig zijn door uw bezit. Het ziekelijk wankelen van mijn hart heeft opgehouden; ik gevoel dat ik weer tot het leven teruggekeerd ben, en dat mijne liefde u toebehooren zal tot aan het graf. Laat ons gemeenschappelijk leven en werken — gelooven, hopen en liefhebben!"

„Amen!" zeide Helena en drukte Emma's krans als bruidskrans op Lina's hoofd. Stil en zalig neigde zij het hoofd aan Berkenvliets borst, en een innige kus der liefde vereenigde hunne harten.

Helena stond ter zijde op een kleinen afstand en aanschouwde het gelukkige paar. Hare reine, sterke ziel konde in dezen oogenblik eene menschelijke zwakheid niet wederstaan. „Elize!" klonk het in haar moederhart en zij sloeg de oogen ter aarde. Maar ze spoedig weer opslaande wendde zij den blik naar boven en lispelde: „Heer! zie genadig op haar neder, laat zij slechts als eene vrome christin, als eene vriendin van ongelukkigen leven en sterven!"

DE SNIJDER VAN STUTTGART.

In 't begin van de maand Junij des jaars 1510 bevond zich op den weg van Mainz naar Frankfort een kloek gebouwd jongman, aan wiens haastigen tred het te bespeuren was, dat hij gaarne voor het vallen van den nacht de naastbij gelegen herberg bereiken wilde. Hij kon zoo wat vijf en twin-

tig jaar oud zijn, en droeg een wambuis van hooggroen, stevig laken, een graauwen vilten hoed, welke aan de eene zijde opgetoomd en met eene arendsveder versierd was; daarenboven droeg hij een langen, met allerlei snijwerk opgetooiden boog, welke hem los over den rug hing, terwijl hij in den gordel een half dozijn stevige pijlen had steken. Hoeveel evenwel zijn uiterlijk ook van een krijgsman of van een jager had, zoo stond op zijn gelaat toch evenmin overmoedige trots als schalksche vrolijkheid te lezen, welke gewoonlijk de zonen van Mars en Diana kenmerken. Wij bedoelen hiermede niet, dat onze reiziger niet voor een van beiden had kunnen doorgaan, want hij was, zoo als gezegd is, een stevige, goed gebouwde knaap, wien het noch aan kracht, noch aan vlugheid haperde, maar thans scheen hij toch den moed door een of ander voorval verloren te hebben — ten minste, hij liet het hoofd mistroostig hangen, en men kon het hem duidelijk aanzien, dat hij zeer weinig belang stelde in 't geen er onderweg te zien was.

„Zoo is 't altijd geweest, en zoo zal 't steeds zijn" mompelde hij in zich zelf, terwijl de rimpels hem op het voorhoofd kwamen, „de sterkste heeft het regt tot zijne beschikking, en trouweloosheid, leugen en bedrog mogen zich gerust in 't openbaar vertoonen, wanneer zij maar genoegzaam magt bezitten om de ongeregtigheid welke zij bedrijven straffeloos ten uitvoer te brengen!"

„Dat ben ik niet geheel met u eens, beste vriend, al moet ik u gedeeltelijk gelijk geven," zoo liet zich eene volle, krachtige stem in de nabijheid van onzen held hooren.

Deze sprong op zijde en greep onwillekeurig naar een pijl uit zijnen gordel.

„Maak u niet ongerust" sprak de vreemdeling die te paard zat, terwijl hij naauw merkbaar glimlachte; „ik ben even vreedzaam van aard als gij, en het is zeker mijne schuld niet, dat gij in uwe alleenspraak zoo verdiept waart, dat gij den tred van mijn paard niet gehoord hebt. Maar nogmaals, mijn jongen, ik kan u, in hetgeen ik u zoo even hoorde zeggen, maar half gelijk geven."

De man met den boog had intusschen zijnen nieuwen reisgenoot, die een bediende bij zich had, wat naauwkeuriger opgenomen, en daar hij in diens uiterlijk niets zag dat hem

vrees inboezemde, kwam hij spoedig weder op zijn verhaal, en antwoordde rond en onbeschroomd:

„Wie gij ook zijn moogt, waarde heer — want uwe kleederdragt past even goed voor een rijken koopman als voor een edelen ridder, voor een adelijk heer even goed als voor een regter — gij zoudt zekerlijk anders oordeelen wanneer gij in mijne plaats waart."

„Beste jongen," hernam de ruiter op gemeenzamen toon, terwijl hij den voetganger met vriendelijken blik aanzag; „dat gij iets onaangenaams hebt ondervonden, kan men u wel aanzien, en wanneer mijne belangstelling in uw ongeluk u niet onverschillig is, moogt gij u van haar verzekerd houden. Doch gij hebt ongelijk, indien ge gelooft, dat iemand reeds daarom van hulp verstoken is, omdat hij de zwakste is, want ook de armste ontmoet dikwijls dan eenen vriend, wanneer hij er 't minst op verdacht is. Als de nood aan den man is, is de hulp vaak nabij."

„Ach," hernam de boogschutter, „waar zou voor mij zulk een vriend te vinden zijn," en terwijl hij dit zeide schudde hij ongeloovig met het hoofd en liet het moedeloos op de borst zinken.

„Mag een zoo krachtig, flink jongman als gij zijt zich wel zoo spoedig aan moedeloosheid overgeven?" vroeg de ruiter een weinig verstoord. „De boog welke over uwen schouder hangt, en de pijlen welke in uwen gordel steken doen mij vermoeden, dat gij met die wapens kunt omgaan, en bij God mijn vriend, zoo ver is het in onzen tijd nog niet gekomen, dat een dapper man daaraan niets hebben zou. — Gij zijt zekerlijk een boogschutter die ergens dienst nemen wil en eenen meester zoekt?"

„Wat ik nog niet ben zou ik kunnen worden," antwoordde de gevraagde, terwijl hij zich op nieuw aan zijne innerlijke droefheid overgaf, „want voor mij heeft het leven geene waarde meer, maar wat mijn tegenwoordig bedrijf betreft, zoo vergist gij u, want ik ben thans niet meer dan een eenvoudig handwerksman, en behoor tot het kleedermakersgild te Stuttgart."

„Zijt gij een kleêrmaker!" riep de ruiter uit, terwijl hij zijnen reisgezel van boven tot onderen bekeek, „nu, bij St. George! voor een snijder ziet ge er wel wat heldhaftig

uit, en ik bedrieg mij zeer, wanneer ge dien fraaijen boog alleen voor sieraad draagt."

„Daarvan zal ik u zoo dadelijk het bewijs geven, edele heer," hernam de andere; „wat Hans Sindelfinger te Keulen doen kon, zal hij nu nog wel niet verleerd hebben."

En met eene vaardigheid en behendigheid, welke toonden dat hij de kunst verstond, nam hij den boog van den schouder, lei een pijl op de koorde, welke in een oogwenk gespannen was, bragt het wapen op de hoogte der kin, en zeide op vasten, zekeren toon tot den vreemdeling:

„Ziet ge ginds die raaf in de lucht fladderen? Wacht een oogenblik, en hij zal met afgeschoten kop voor uwe voeten liggen."

„Bravo! mijn jongen," riep de ruiter uit, die blijkbaar met gespannen verwachting, er naar gezien had, hoe de jongeling zou volvoeren wat hij gezegd had, en nu werkelijk den vogel met doorschoten kop voor zich liggen zag. „Bravo! wie zulk een schot doen kan, behoeft niet te vreezen, dat er velen zijn zullen, die hem kunnen overtreffen."

„En toch," hernam Hans Sindelfinger, terwijl hij zijnen boog weder bedaard over den schouder hing en tot zijne vroegere treurigheid verviel, „en toch verzeker ik u, dat eenige dagen geleden een schot, dat zeker niet minder was dan dit, mij mijn gansch levensgeluk ontroofde."

„Wat meent ge daarmede?" vroeg hem zijn reisgezel, die hoe langer zoo meer belangstelling in den vaardigen boogschutter begon te toonen.

„Die geschiedenis is zoo lang, dat ik zou vreezen u te vervelen, wanneer ik u haar tot aan 't eind verhaalde," antwoordde de knaap; „en nu, God behoede u, heer, want ik wil hier den weg over den heuvel inslaan, om te beproeven of ik voor dezen nacht onder dak kan komen."

„Een enkel woord nog," riep de ruiter, „en zoo het voorstel dat ik u doen zal u niet behaagt, moogt ge in Gods naam uwen weg gaan."

„Welnu, welk voorstel wilt gij mij dan doen," vroeg de ander, terwijl hij vol vertrouwen den vreemdeling in het aangezigt zag.

„De zaak is zeer eenvoudig," antwoordde de ander. „Gij

bevalt mij — ga met mij mede tot aan de naaste herberg, welke naauwelijks een geweerschot van ons ligt, en wees daar mijn gast, en wanneer u dan, mijn wakkere knaap, bij een beker krachtigen rhijnwijn het hart niet ontboeid en de tong niet losgemaakt wordt, dan ontsla ik u van uw verhaal, en wij zullen dan morgen ochtend als even goede vrienden scheiden, als wij waren toen het toeval ons elkander deed ontmoeten."

„Ik neem uw voorstel aan," zeide Hans Sindelfinger, „want ik merk dat gij een edel heer en niet trotsch zijt, en daarenboven, openhartig gesproken, zoo vol als mijn gemoed is, zoo ledig is ook mijne beurs."

Intusschen waren de reizigers aan de herberg gekomen, en nadat de ruiter vlug uit den zadel was gesprongen en aan zijnen dienaar de zorg voor zijn paard had overgelaten, betrad hij, gevolgd door onzen boogschutter, den drempel van de herberg „In den graauwen Beer," terwijl hij tamelijk vrijpostig den dikken waard op zij schoof, die met de muts in de hand de reizigers te gemoet gegaan was, en het met zich zelven nog niet eens scheen te zijn, hoe diepe buigingen hij voor dezen zou maken.

„Zoo, meester Dietzmann!" zeide de onbekende, terwijl hij zich op eene rustbank nederwierp en zijnen makker wenkte hetzelfde te doen, „hier ziet ge een paar dorstige kameraden voor u, en bij St. George! ik raad u aan het beste vat van uwen kelder voor ons aan te spreken, want anders kon het u wel eens slecht bekomen!"

„Daar heb je 't al weêr," bromde de waard binnen 's monds; „die adelijke heeren storen zich bitter weinig aan den door den keizer onderteekenden landvrede, en doen met ons, arme burgers, net wat ze verkiezen; want bij den heiligen Jeroen, mijn beschermheilige, ik zie wel aan zijne trotsche houding en aan zijn lang zwaard, dat het een ridder met zijn gevolg is."

„Wat mompelt ge daar?" riep de vreemdeling, die gaarne met den waard den spot scheen te drijven.

„Niets, gestrenge heer, niets oneerbiedigs tegen u, ik bedoelde alleen, dat het groote zonde zou zijn, wanneer ik aan zulk een edel heer niet van het beste voorzette."

„Zoo is het juist, baas Dietzmann!" hernam de ridder

lagchend, „ofschoon ge desniettemin dezelfde oude schelm blijft, die ge uw leven lang geweest zijt."

De waardige eigenaar van „den graauwen Beer," vond het, waarschijnlijk uit liefde tot de waarheid, niet noodig hiertegen iets in te brengen, maar haastte zich om aan het gebod van zijnen gast gevolg te geven, en zette twee groote bekers en een kan met vonkelenden wijn op tafel.

„Zie zoo, doe me dit nu eens na," zeide de ridder tot zijnen medgezel, terwijl hij een der bekers nam en dien tot aan den bodem toe ledig dronk. „Nu, dat frischt op, na zoo'n lange, moeijelijke reis; of denkt ge er anders over, mijn jongen?"

„Waarlijk niet, edele heer, en het beste bewijs daarvoor is, dat ik u beschrijven kan, hoe de bodem van dezen beker er uitziet," antwoordde de ander, terwijl hij insgelijk zijnen beker ledigde.

„Vertel mij dan nu uwe geschiedenis eens, en terwijl gij spreekt, zal ik zorg dragen dat u de keel niet droog wordt."

„Zooals ik u reeds gezegd heb, heer," dus begon de boogschutter, „ben ik maar een arme kleêrmaker. Doch mijn vader was jagtopziener van onzen genadigen heer den hertog, en in het eenzame woud, te midden van herten en reeën, van beeren en wilde zwijnen werd ik groot. Daar leerde ik spoedig den boog gebruiken, en toen ik veertien jaar oud was, mogt ik, zoo jong ik was, de beste schutter van den omtrek heeten."

„En toch zijn er in Schwaben veel goede schutters," viel de ridder hem in de rede, „ik heb de Schwabische schutters leeren kennen, en kan het getuigen, dat zij hunne pijlen door de voegen van een harnas schieten kunnen. Maar ga voort. Waarom zijt ge niet even als uw vader een kloek jager geworden?"

„Omdat er niemand was die zich om mij bekommerde, nadat mijn vader op zekeren dag door een strooper doodelijk getroffen naar huis gedragen werd, en kort daarna stierf. Mijne moeder had ik reeds lang te voren verloren, en zoo bleef ik hulpeloos en verlaten achter, en wist ik niet, wat te beginnen."

„Gij waart toen nog jong," sprak de ridder weder, „en

wist misschien nog niet, hoeveel het vertrouwen op God waard is?"

„Integendeel, edele heer," antwoordde de jongeling, hoewel ik niet veel meer dan een kind was, was het juist dat vertrouwen, waardoor ik den moed verkreeg om zonder vrees de toekomst af te wachten. Ik nam den lievelingsboog mijns vaders — het is deze dien gij hier ziet — verliet onze hut en het woud waarin ik mijne kindschheid had doorgebragt, en begaf mij vol moed naar Stuttgart. Daar woonde een verre bloedverwant van mij, die, arm als ik, kleêrmaker van beroep was. Ik klopte aan zijne deur, zeide hem in welke omstandigheden ik verkeerde, en verzocht hem mij in zijn huis op te nemen, en mij zijn bedrijf te leeren. De oude man was wel ontroerd, toen hij mij zoo ter neder gedrukt voor zich zag staan, terwijl de tranen mij overvloedig langs de wangen biggelden; maar nog meer werd hij bewogen door de tranen van een achtjarig, blondlokkig, blaauwoogig meisje, dat zoo mogelijk nog harder schreide dan ik, den oude om den hals viel, en hem met hare zachte, gevoelvolle stem smeekte, dat hij mij niet zou verstooten. Hierdoor werd de laatste tegenstand overwonnen, want Katharina was zijn eenig kind, en hij had haar boven alles lief. Hij nam mij toen bij de hand en zeide: „droog uwe tranen af, en stel u gerust; gij blijft bij mij; ik ben wel zelf een man zonder middelen, maar waar tot nu toe twee zich hebben kunnen verzadigen, daar zal voor een derde ook nog wel genoeg zijn." En ziet — het was alsof de hemel deze goede daad wilde beloonen, want van dezen tijd af kreeg mijn meester meer en meer te doen, en het ging hem beter dan het hem ooit te voren gegaan was. En ik leerde mijn bedrijf, en was na verloop van vier of vijf jaren, een degelijk handwerksgezel, die mijnen meester ter dege kon bijstaan in zijnen arbeid, en hem dus doormijne vlijt en mijn goed gedrag eenigermate zijne barmhartigheid kon vergelden."

„Dat was braaf, dat gij zoo handeldet, mijn jongen," viel de ridder hem weder in de rede, „want ondankbaarheid is de laagste ondeugd waaraan een mensch zich kan schuldig maken."

„Doch nu komt het ergste eerst aan, edele heer," zei Hans Sindelfinger goedhartig, terwijl hij met eene diepe zucht te kennen gaf, hoe zwaar hem dit op 't harte lag.

„Neem dan eerst eens eene stevige teug uit uwen beker," sprak de ridder, „en ga dan voort met uw verhaal, als een man die zijn ongeluk kan dragen. Ik hoop toch dat naald en schaar u uwen goeden boog niet hebben doen vergeten."

„Neen, neen!" antwoordde Hans, „want als ik maar een uurtje vrij af had, dan oefende ik mij in het schieten, en zoo bleef ik niet alleen de goede schutter die ik geweest was, maar bragt het nog verder in de kunst, zoodat ik zeker was van elken uitgeloofden prijs te winnen."

„Welnu, wat hield u dan onder zulke omstandigheden van uw geluk af?" vroeg de ridder eenigzins verwonderd.

„Och, edele heer, het was de liefde," hernam de boogschutter op zijne openhartige wijze. „Katharina was tot eene bloeijende jonkvrouw opgegroeid; innerlijk was zij rein en goed als een engel, en uiterlijk geleek zij op een met de schoonste kleuren schitterende, door de morgendauw bevochtigde bloem. Aan ons geluk ontbrak niets dan de toestemming haars vaders, en deze hoopten wij te verkrijgen. Maar zie," voer Hans Sindelfinger voort, „zoo gaat het in 't leven; wanneer de menschen een schat bezitten, dan willen ze er hun voordeel mede doen, en dan worden ze hardvochtig en onregtvaardig; hun hart wordt als steen, en hun geweten krimpt ineen, zoodat daarin geene plaats meer is voor edele aandoeningen."

„Niet alle menschen zijn zoo," zeide de ridder, „en het bevalt mij maar weinig, dat een jonge knaap als gij, reeds zulk een oordeel velt. Maar ga voort; ik kan bijna het overige van uwe geschiedenis wel raden."

„Gij moet weten, edele heer, dat mijn meester sedert eenigen tijd omgang met een ouden, schelen man, die een valsch, ongunstig uiterlijk had, die tegenover ons woonde, en van wien niemand wist, waar van daan hij gekomen was. Deze bezocht ook van tijd tot tijd mijnen meester, en beproefde dan met zijne zoetsappige stem, Katharina allerlei vleijerij te zeggen. Deze beklaagde zich dan bij mij, maar ik troostte haar, en zeide: „het is een luim van uwen vader, en die zal wel overgaan." Maar dat was misgerekend. Hoe drukker het verkeer van Katharina's vader met den onheilspellenden oude werd, des te koeler en afgemetener werd hij tegen mij. Had hij mij vroeger als een zoon be-

handeld, hij liet het mij nu maar al duidelijk gevoelen, dat hij de meester, en ik de knecht was. Dat viel mij zwaar te dragen, en ik kon het in dien toestand niet langer uithouden. Nadat ik met Katharina alles afgesproken had, sprak ik op zekeren dag mijnen bloedverwant dus aan: „meester," zei ik, „gij hebt mij veel goeds gedaan, en ik heb getracht door vlijt en gehoorzaamheid mij dit waardig te toonen. Meet gij nu de maat uwer weldaden vol, en schenk uwe toestemming en zegen op eene verbindtenis tusschen mij en Katharina." — Sidderend wachtte ik na deze aanspraak welke de langste was, welke ik ooit gehouden had, op het antwoord mijns meesters. Hij zag mij een oogenblik met zonderlingen blik aan, zoodat ik bijna bang voor hem werd, en gaf mij toen dit bescheid: „Gij deugniet, gij die, naar gij zelf zegt, zooveel goeds van mij genoten hebt, zult gij nu pogen, om mij te berooven van het liefste dat ik bezit!... ... En hoeveel meent ge dan wel dat mijne Katharina waard is?... Toon mij eene tonne gouds, zooals mij door anderen is gedaan, en ik zal aan uw verzoek voldoen; zijt ge daartoe niet in staat, geef dan uwe plannen gerust op, en waag het niet meer mij daarover te spreken."

„Dat was niet mooi van uwen meester," riep de ridder uit, medegesleept door zijne belangstelling in den boogschutter, terwijl hij met de vuist op de tafel sloeg, zoo krachtig, dat de bekers stonden te waggelen, en baas Dietzmann, die in zijn armstoel eventjens was ingedut met een schrik wakker werd.

„He, wat was dat een slag!" riep Hans Sindelfinger, zijnen dischgenoot verwonderd en schuw aanziende; „nu kan ik mij eenig denkbeeld maken van de klappen, welke volgens de sage, vroeger door onze Schwabische ridders onder de ongeloovigen werden uitgedeeld!"

„Laat dit u niet storen in uw verhaal," sprak de ridder hierop glimlagchend, „dat is zoo mijne gewoonte wanneer ik in vuur geraak, en zoo heb ik mijn leven lang gedaan."

„Welnu dan, edele heer," ging de boogschutter voort, „toen ik dat antwoord vernam, dacht ik in den grond te zinken. Een paar woorden zouden aan het geluk, waarvan ik sedert jaren gedroomd had, mij ontrukken — ik kon het niet gelooven, en de oude man scheen dit op mijn gelaat te

lezen, want plotseling wendde hij zich weder tot mij, en zeide op zoo spottenden en hatelijken toon, als ik 't nooit vroeger van hem gehoord had: „hoor eens, Hans Sindelfinger, ge zijt een arme stumper, en het is vermetel van u, dat ge 't oog hebt laten vallen op het schoonste meisje van geheel Stuttgart. Opdat gij echter moogt inzien, dat ik niet onbillijk ben, zoo zeg ik u nog dit: kunt ge mij binnen acht weken tijds honderd gulden baar geld toonen, en mij bewijzen, dat ge dat geld op eerlijke wijze verworven hebt, zoodat ge daarvoor uw burgerregt koopen kunt, dan zult ge het meisje hebben, dat zweer ik u bij mijne hoop op de zaligheid; is echter deze tijd voorbij, en hebt ge aan mijne voorwaarden niet voldaan, dan zweer ik u evenzeer, dat meester Zirpel van hierover Katharina tot vrouw zal krijgen, die haar tot eene groote, rijke dame zal verheffen."

„Het zij zoo!" riep ik in vertwijfeling uit, „ofschoon gij zeer goed weet, dat ik onmogelijk voldoen kan aan 't geen gij van mij eischt!"

Toen ijlde ik in wanhoop weg, liep als een waanzinnige de stad uit, en dwaalde op den landweg henen, vervuld met allerlei booze gedachten. Doch, gij hebt gelijk, edele heer! God verlaat de opregten niet, en als de nood aan den man komt, is er dikwijls hulp nabij. — Het was bijna nacht, toen ik met gebroken hart den weg naar huis insloeg. Twee met stof bedekte voetgangers liepen voor mij uit. Zij gingen langzaam, en ik kon alles hooren wat zij spraken.

„Ik zeg u," merkte de een op, „dat dit een feest zijn zal, zooals er in Keulen niet veel geweest zijn, en een vrolijker Pinksterfeest zal er naauwelijks in geheel Duitschland gevierd worden"

„Er zal dus om den prijs geschoten worden?" vroeg de andere.

„Ja, dat zal er, en zoo dat ieder er aan kan deel nemen, die maar met den boog kan omgaan, en wie het gelukkige schot doet krijgt honderd klinkende guldens als eerste prijs. De burgemeester en de raad hebben die laten uitschrijven, en wat ik u daar zeg, zal misschien morgen reeds in Stuttgart bekend zal worden."

Mij klopte het hart van vreugde, toen ik deze woorden

hoorde, want de hoop deed mijn moed herleven. Had God toch Willem Tell geholpen om den appel van het hoofd zijns zoons te schieten, waarom zou Hij ook mij niet bijstaan, en mij, tot mijn en Katharina's geluk, den eersten prijs niet doen winnen. In 't kort, edele heer, de vreemde had de waarheid gesproken, en veertien dagen daarna was ik reeds op weg naar den Rhijn, waar een schot over mijne geheele toekomst beslissen zou."

„Maar het geluk diende u niet, mijn arme jongen," zeide de ridder deelnemend, „gelijk ik uit uwe droevige trekken, en uit de klagten welke ik u hoorde uiten, kan bespeuren."

„Daarin vergist gij u," hernam Hans Sindelfinger, „ik won werkelijk den prijs, maar toen het op betalen aankwam, weigerde men mij het eerlijk verdiende loon te geven onder allerlei voorwendsels, want eerst moest ik een maaltijd geven om mij los te koopen, zooals zij zeiden, en toen maakte het hoofd van het Keulsche schuttersgilde mij allerlei berekeningen, zoodat ik wel begreep, dat men voornemens was mij te onthouden wat mij toekwam en mij met ledige handen te laten vertrekken."

„Maar gij liet u toch niet overbluffen, en bleeft toch aandringen op den prijs?" vroeg de ridder belangstellend.

„Edele heer," antwoorde de boogschutter den schouder ophalende, „hoe zal een arme knaap als ik regt verkrijgen, wanneer men het hem niet vrijwillig geven wil. Te vergeefs vorderde ik dat men den prijs betalen zou, welke opentlijk en plegtig was uitgeschreven, en toen eindelijk mijn bloed begon te kooken, en ik de Keulsche heeren trouweloos en woordbrekers noemde, toen pakten zij mij op, en bragten mij naar den raad, en een der schepenen die daar zitting had, om mijne klagten aan te hooren en om regt te spreken, noemde mij een oproermaker, een twistzoeker, en beval, mij met geweld de stad uit te drijven, en gaf mij te kennen, dat men mij, wanneer ik mij weder binnen de muren vertoonde, gevangen zou zetten. Zoo ging ik weg, ongelukkiger en wanhopiger nog dan vroeger, en in dien toestand, edele heer hebt gij mij aangetroffen, en wanneer ook gij al niet in staat mogt zijn wraak te nemen over het onregt mij aangedaan, zoo hebt gij mij toch

in allen gevalle getroost en uwe belangstelling in mij getoond, waarvoor ik bidde dat God u moge beloonen, gelijk mijn hart het nimmer zal vergeten."

„Maar daarmede zijt gij niet geholpen, mijn arme vriend, en ik denk er reeds over na, of er geen middel zou te vinden zijn, om den overmoed dezer trotsche burgers te tuchtigen en hen te dwingen u te doen wat regt is."

De boogschutter wilde juist hierop antwoorden, toen een ruiter voor de herberg verscheen, en kort daarop de gelagkamer binnen trad. Het was intusschen geheel donker geworden, en de nieuw aangekomene, die naar zijne kleeding te oordeelen een rijk koopman was, zou misschien bijna niet zijn opgemerkt, wanneer hij zelf niet door zijne wijze van handelen de opmerkzaamheid op zich had gevestigd.

„Wel voor den duivel, baas Dietzmann," riep de vreemdeling terwijl hij driftig de groote kamer doorliep, en plaats nam in een armstoel welke niet verre van de plaats stond waar de ridder en zijn jonge vriend zaten, „voor den duivel, is dat een manier van handelen voor een kalant, die nu reeds sedert tien jaren uw huis bezoekt, hem een half uur voor de deur te laten wachten, voor dat er zich een uwer luije knechts vertoont, om iemand die moede en hongerig is uit den zadel te helpen!"

„Ik zal die luije kerels met den stok ranselen, zeer geachte heer Heuser, daar kunt gij u op verlaten," antwoordde de waard, dien het onverschillig was of hij den rug van anderen in gevaar bragt, wanneer hij den zijne maar kon beveiligen; „neem intusschen plaats, en wees verzekerd, dat ik het aan niets zal laten ontbreken, om uwen eetlust te bevredigen, en u weder in eene goede luim te brengen. Ik had u reeds verwacht, heer Sebastiaan Heuser, want ik weet, dat gij altijd een van de eersten op de Frankfortsche mis zijt. Zet u op uw gemak, en vertel ons eens, wat nieuws er te Keulen is."

Reeds toen de koopman was begonnen te spreken, had Hans Sindelfinger naauwlettend toegeluisterd, maar toen de vreemdeling zijnen breedgeranden hoed afzette, en zich met behulp van den waard van zijnen korten mantel ontdeed, boog zich de knaap naar zijnen ridderlijken vriend, en fluisterde ontsteld:

„Zoo waar ik hoop zalig te worden, edele heer, hij is het!”

„Wie dan?” vroeg deze, terwijl hij den knaap nieuwsgierig aanzag.

„Niemand anders dan de schepen van Keulen, die het onregtvaardig vonnis over mij uitsprak, en mij de stad uit liet zetten.”

„Ha!” riep de ridder uit, terwijl zijn oog vlammen schoot, „als dat zoo is, vat dan moed, en hoop dat gij nog geholpen zult worden.”

„Genadige heer!”

„Stil, laat alles aan mij over, en wanneer de tijd tot handelen daar is, zal ik u de rol aanwijzen welke gij spelen moet.”

Met deze woorden stond de ridder op, vatte den verbaasden boogschutter bij de hand, rigtte zich trotsch in zijne geheele lengte op, en ging regt op den Keulschen koopman af.

„Het is anders mijne manier niet, met u, heeren van de el, zooveel morgenspraak te maken,” zoo sprak hij den man toe; „daar ik echter hier niet voor mij zelven maar voor een ander handel, zoo wil ik u, alvorens ik tot eenig besluit overga, verzoeken mij eenige vragen te beantwoorden.”

„En wat is er van uwe dienst?” vroeg de koopman trotsch, terwijl hij zich desgelijks oprigtte, „laat hooren wat gij te zeggen hebt, dan zal ik zien, of het mij belieft u antwoord te geven.”

„Of het u belieft?” hernam de ridder, het voorhoofd zamentrekkende, „bij St. George, ik ben niet gewoon mij dus te laten afwijzen!.... Doch ter zake: kent gij dezen jongman?”

„En wanneer ik hem eens niet wilde kennen, wat zou het dan nog?” vroeg de Keulenaar, en hij wierp een blik op den boogschutter, waarin ondanks de moeite welke hij zich gaf dit te verbergen, toch zekere verrassing te lezen was.

„Maar dat doet er in dit geval ook niet toe,” hernam de ridder rustig, „want deze wakkere jongeling zal u wel herkennen, en ik zou geen reden weten, waarom ik aan zijne getuigenis geringere waarde zou hechten dan aan de uwe.”

„Maar wie zijt gij?" vroeg de burger trotsch, „dat gij u vermeet vreedzame reizigers op 's keizers heirweg in 't verhoor te nemen?"

„Heb een oogenblik geduld, mijn dappere heer; ook dit zult ge ondervinden, zoodra gij u genegen zult hebben betoond mij te woord te staan. Derhalve vraag ik u nogmaals: kent gij dezen knappen jongman, en is het bij u, heeren te Keulen, de gewoonte, dat men de menschen met vonnissen en kerkerstraf betaalt, in plaats van met klinkende guldens?"

„Zoodra zij het verdienen, waarom niet?" antwoordde de koopman, „en," voegde hij er op spottenden toon bij, „deze knaap ziet er werkelijk zoo uit, of hij in zulk een geval heeft verkeerd."

„En alsof gij zijn regter geweest waart," voegde de ridder er bij, wiens vlammende blik op nieuw op den hoovaardigen burger rustte. „Neem u in acht, en bedenkt wel, wat antwoorden ge mij geeft: is dit Hans Sindelfinger, de boogschutter van Stuttgart, die bij het prijsschieten te Keulen den eersten prijs won, en wien gij tot schande uwer stad, weigerdet het eerlijk verdiende loon te betalen? Met dit te doen hebt gij, heeren u waarlijk een goeden naam gemaakt in het Duitsche Rijk, en ik wilde bij St. George niet gaarne zulk een vlek op mijn kleed hebben!"

„Luister," zeide de koopman, „ongetwijfeld is dit de schutter, van wien gij spreekt — ik herken hem, en ik ben het die hem veroordeeld heb. Gelooft ge evenwel dat ik mij bang zal laten maken door uwe bedreigingen, dan vergist gij u — wacht u er voor vreedzame reizigers op den weg aan te vallen, want de keizerlijke majesteit laat niet met zich spotten, en de arm van Keulen reikt ver genoeg, om met goed gevolg eene aanklagt voor de voeten van het hoofd des rijks neder te leggen."

„Laat het aan den adel over, zijne belangen bij den keizer zelf te regelen, en zorg gij er voor, dat gij uwe kruidenierswaren en uw balen linnen voor een goeden prijs aan den man brengt — maar bij St. George, waar zal ik zooveel tijd verliezen met praten, terwijl ik een veel korteren weg weet, om de zaak aan een eind te brengen!"

Met deze woorden ging de ridder naar het venster,

opende dit gedeeltelijk, en blies eenige malen hard op een hoorn, welke aan een zilveren keten over zijn schouder hing, en dien hij tot nu toe onder zijnen mantel had verborgen gehouden. Hij luisterde eenige minuten, terwijl de aanwezigen elkander verbaasd aanzagen, en meester Dietzmann vol angst en schrik de kamer rondliep. Eindelijk deed zich een tweede hoorn zeer in de nabijheid hooren, en men vernam duidelijk, dat eene ruiterbende rasch de herberg naderde.

„Heilige Jeroen, sta mij bij," mompelde de dikke waard, „wat baat nu het kamergeregt, en de te Worms gesloten landvrede! ... Die adelijke heeren doen juist wat zij willen, en ik zal God danken, wanneer zij van avond mijn huis niet in brand steken."

Intusschen had de ridder zich weder tot den koopman gewend, wiens hoogmoedige trots eenigermate verminderde, toen hij bemerkte, welk een loop de zaken namen.

„Welnu, mijnheer de Keulsche burger," riep hij lagchend, „gij wildet weten, wie ik was. Zie, ik draag een kenteeken bij mij, waaraan men mij van het eene einde van Duitschland tot aan het andere herkent, en ik wed, dat ook gij, mijn waardige handelaar, daaraan genoeg zult hebben, om mijnen naam te kunnen raden."

Toen de ridder dit zeide, rigtte hij zich in zijne gansche lengte overeind, en terwijl hij zijn regter arm uitstrekte, en eene geweldige ijzeren vuist liet zien, vroeg hij half dreigend, half gekscherend:

„Kent gij deze hand, heeren, en zijt gij er van overtuigd, dat zij krachtig genoeg is, om aan mijne woorden nadruk bij te zetten?"

„Götz! — Götz met de ijzeren hand!" riepen de aanwezigen verrast uit, en baas Dietzmann haastte zich om zoo spoedig mogelijk voor den ridder ter aarde te buigen.

„Gij hebt eene onregtvaardigheid begaan, gij heeren van Keulen," sprak Götz van Berlichingen, zich tot den koopman wendende, „eene onregtvaardigheid, die reeds dadelijk daardoor wordt gestraft, dat gij, mijnheer de schepen, die regt moet spreken, en deze onregtvaardigheid weder goed maken moet, in mijne handen zijt gevallen. Ik ben geen

bandiet en geen roofridder, gelijk gij allen weet, maar ik ben de vriend der armen en der verdrukten, en gebruik gaarne mijn zwaard om den overmoed der magtigen te beteugelen, zonder aanzien des persoons, hetzij deze burgers, ridders of bisschoppen zijn. Het spijt mij derhalve, mijn waarde heer Sebastian Heuser, u te moeten aankondigen, dat gij zoolang mijn gevangene zult moeten blijven, tot dat de heeren van Keulen, uwe ambtgenooten, aan dezen braven boogschutter zijn wettig eigendom tot op de laatste penning zullen hebben uitbetaald."

„Heer ridder," antwoordde de koopman, die onderwijl wat van zijne verbazing bekomen was, „doe wat u goed dunkt, want ik weet dat uw hoofd even hard en onbuigzaam is, als uwe hand, maar bedenkt het wel wat gij doet, en vergeet het niet, dat al wat gij mij aandoet, eene beleediging voor geheel Keulen is, en dat de raad en de burgerij niet rusten zullen, voor dat zij daarvoor voldoening zullen hebben gekregen."

„Dat zal ik afwachten," hernam Götz van Berlichingen, „en nu verzoek ik u, dat ge uw paard bestijgt, en mij voor een klein togtje uw gezelschap schenkt."

„Meester Dietzmann, gij zijt getuige van deze daad van geweld," riep de koopman.

Maar meester Dietzmann scheen naar deze eer niet te verlangen, en liep zoo snel zijne zwaarlijvigheid het veroorloofde de deur uit, zoodat de Keulenaar wel zag, dat hij van deze zijde geene hulp te wachten had.

„Welnu, zijt gij gereed?" vroeg Götz van Berlichingen.

„Werwaarts wilt gij mij brengen? Gij ziet, ik ben vermoeid, en heb een krachtig maal noodig."

Wees daarover niet bezorgd, wakkere schepen. Ik zal u niet dwingen mij naar mijn slot Hornburg te volgen, want dat zou wel wat verre zijn, maar wanneer wij niet te langzaam rijden, beloof ik u, dat gij morgen vroeg bij mijnen vriend en wapenbroeder, den graaf van Königstein gastvrij zult worden ontvangen, waar het u aan niets zal ontbreken."

„Maar mijne zaken roepen mij naar Frankfort, waar morgen de mis aanvangt."

„Welnu, schrijf dan aan uwe medehandelaars die daar

zijn, wat u overkomen is, en wees verzekerd dat uw berigt terstond bezorgd zal worden waar gij het begeert."

„En hoe lang, heer ridder, zijt gij van plan mij in uwe magt te houden?"

„Dat zal van uzelven afhangen; gij moet de heeren te Keulen er toe aanmanen, dat zij zoo spoedig mogelijk hun woord verpanden, en de op onwettige wijze niet betaalde honderd gulden aan dezen braven knaap geven, die ze eerlijk heeft verdiend."

„Goed dan, laat ons vertrekken, want ik zie wel dat alle tegenstribbelen hier te vergeefs zou zijn. Maar nog eens, bedenk toch wat gij doet, en wacht u voor de gevolgen, welke het geweld aan mij gepleegd, voor u na zich kan slepen."

„Laat dat maar aan mij over," sprak Götz, terwijl hij in den zadel sprong, en zich aan het hoofd van vier of vijf ruiters stelde; „intusschen verzoek ik u van den nood eene deugd te maken, en mij als iemand te beschouwen, die niets kwaads met u voor heeft."

De ruiterbende zette zich in beweging, en verdween weldra in den duisteren nacht. En meester Dietzmann zeide, terwijl hij de deuren en vensters zijner herberg zorgvuldig sloot:

„Wie Götz vangen wil, moet vroeg opstaan, en eigenlijk moet men blijde zijn, dat een arme knaap een edel hart en een heldenarm aantreft, die zich zijner aantrekken. Die kooplui haten den trots der ridders, maar wanneer zij met hunne geldzakken eens het bestuur in handen kregen, zou het nog tienmaal erger zijn."

Veertien dagen na dit voorval, toog een statige optogt van ruiters te Frankfort aan den Main naar het raadhuis. Aan de regterhand reed de graaf van Königstein, dan volgde Sebastian Heuser, de schepen van Keulen, en naast dezen reed Götz van Berlichingen, die vrolijk her- en derwaarts keek, en vriendelijk boog en groette, wanneer de toeschouwers, waar hij voorbij kwam, het hoofd ontblootten, en velen uit de menigte met de mutsen zwaaiden, en met krachtige en luide stem riepen: „Leve onze Götz, de vriend van burgers en boeren, leve Götz met de ijzeren hand, het sieraad der ridderschap — beware God hem nog lang!"

Heuser wendde zich vriendelijk tot den ridder, en zeide:

„thans, nu onze twist beslecht is, stem ik van ganscher harte hiermede in, en wanneer gij eens te Keulen komt, sta ik u er voor in, dat gij er niet minder hartelijk zult worden ontvangen."

Ondertusschen was de optogt aan het raadhuis gekomen, en de graaf van Königstein, Götz van Berlichingen en Hans Sindelfinger, de boogschutter, stegen de trappen op en stonden kort daarna voor den vergaderden raad van Frankfort, die hen bij monde van den eersten burgemeester der stad vriendelijk welkom heette, en hen verzocht te gaan zitten op de voor hen bestemde zetels.

„Zeer geëerde heeren en vrienden," zoo ving de burgemeester aan, „daar ons door de stad Keulen is opgedragen om als middelaars op te treden in haren twist met den edelen en beroemden ridder Götz van Berlichingen, zoo willen wij in vrede en vriendschap een einde maken aan deze voor ons zoo eervolle taak. Wat u betreft, heer Sebastian Heuser, wij verzoeken u nogmaals voor de vergadering van den raad dezer stad de verklaring af te leggen, dat gij er van wilt afzien, om eenige schadevergoeding of voldoening te eischen van den geëerden ridder Götz van Berlichingen?"

„Die zaak is reeds uit de wereld," antwoordde de schepen, „en het is mij aangenaam hier opentlijk mijne hoogachting voor den edelen ridder te kunnen betuigen."

„Dan," ging de burgemeester voort, „zijn wij van wege den raad en de burgerschap der stad Keulen gemagtigd, om aan Hans Sindelfinger, snijder van Stuttgart, den prijs van honderd gulden, welken hij daar bij het laatste prijsschieten gewonnen heeft, zonder korting in baar geld uit te betalen. Kom nader, Hans Sindelfinger, en ontvang het loon, dat gij door uwe kunstvaardigheid billijk verdiend hebt."

Den wakkeren boogschutter kwamen de tranen in de oogen, toen hij het hoorde, en het eerste dat hij deed, was dat hij neder knielde voor zijnen beschermer Götz van Berlichingen, maar de ridder wees met liefderijken ernst dit huldebetoon van de hand en sprak, naauwelijks zelf van zijne ontroering bekomen:

„Treed voorwaarts, mijn brave jongen, en doe wat de heer burgemeester u gelast."

„O wel hebt gij gelijk, edele heer," riep Hans Sindelfin-

ger met de vreugde op 't gelaat, de schoone, blinkende guldens opstrijkende, „God laat den zwakke en nederige niet aan zijn lot over, en wanneer de nood op zijn hoogst is, is vaak de hulp nabij."

En nu, mijne heeren," ging de burgemeester voort, „dewijl dan dit geschil is bijgelegd, laat voortaan vrede en vriendschap duurzaam zijn tusschen den beroemden ridder Götz van Berlichingen en de stad Keulen. Als hunne gevolmagtigden hebben wij de hierop betrekking hebbende acte laten opstellen, en wij verzoeken u, hoogedele heer graaf van Königstein, en u hoogachtbare heer handelaar Sebastian Heuser, deze als getuigen met uwe naamteekeningen te bekrachtigen."

Toen deze plegtigheid was afgeloopen, werden de aanwezigen op voorkomende wijze door den eersten burgemeester van Frankfort ten zijnent genoodigd tegen den avond.

„Het is toch altijd," zoo sprak hij, „eene Duitsche gewoonte geweest, om onder een gullen dronk geschillen bij te leggen, en nieuwe banden van vriendschap aan te knoopen."

„Zoo behoort het," antwoordde Götz. „Ontvangt gij, mijne heeren van Frankfort onzen dank voor uwe bemiddeling, en weest bij voorkomende gelegenheid ook van mijne bereidvaardigheid overtuigd."

Zoo eindigde het avontuur van Götz van Berlichingen, waarvan hij ook in de levensbeschrijving, welke hij van zich zelven gegeven heeft, melding maakt, een voorval, dat aanvankelijk vele onaangenaamheden dreigde na zich te zullen slepen, — want het was den keizer ernst met den landsvrede, en waar deze geschonden werd, strafte hij zeer gestreng.

Wat Hans Sindelfinger betreft, — deze sloeg, nadat hij dankbaar afscheid genomen had van zijnen beschermer, den kortsten weg naar Stuttgart in. Nog juist acht dagen waren er over van den termijn, welken Catharina's vader hem had gesteld. Toen hij de woning zijns ouden meesters naderde, werd het hem benaauwd om 't harte, en levendiger dan vroeger stond hem de oude, roodharige, spillebeenige vreemdeling voor den geest, met diens tonne gouds, door welke zijn vroeger zoo goede meester was verblind geworden. In den hevigsten angst werd hij door de gedachte gekweld, of misschien Katharina's vader zich zou hebben over laten halen,

om zijn woord te breken. Hoe meer hij het kleine huisje naderde, des te koortsiger stroomde hem het bloed door de aderen. Het was nacht, en vol vreeze staarde hij op het met wijngaardloof omkranste venster. In het woonkamertje scheen licht, een flaauw licht, en het scheen hem toe, dat hij zijne Katharina zag zitten op hare gewone plaats, met de handen onder het hoofd. Daar troffen de toonen van een stichtelijk gezang zijn oor; ontroerd knielde hij neder, en toen het laatste geluid wegstierf stond Hans Sindelfinger op; versterkt en bemoedigd, het oog tintelend van hoop en vreugde, opende hij de deur.

„Katharina," riep hij uit, en op hetzelfde oogenblik had hij hare hand gevat, haar aan zijn hart gedrukt, terwijl het meisje juichte van vreugde.

„Hans, mijn zoon!" — zoo deed de oude zich daar tusschen hooren, — „zijt gij daar werkelijk terug mijn arme jongen? Zoo is dan, Gode zij dank, mijn gebed verhoord, en kan ik het onregt, dat ik u heb aangedaan weder goed maken!"

„En hier hebt ge de vereischte honderd gulden," zeide Hans; „zij zijn eerlijk verdiend, en nog acht dagen zijn er over van den termijn, welken gij mij hebt gesteld."

O behoud uw geld — behoud uw geld," sprak de grijsaard afwijzend, „wanneer het meisje u gelukkig maken kan naar uwe meening, dan is zij de uwe, en zoo ge het kunt doen, schenk mij vergiffenis, gelijk ik hoop dat God het mij gedaan heeft, daar mijne ziel voor een oogenblik door den booze was verblind."

„Zoo is dan de overbuurman uw vriend niet meer?" vroeg Hans, zijnen meester in gespannen verwachting aanziende.

„Hans," zeide de ander ernstig, terwijl hij onzen boogschutter bij de hand vatte, „laat u nooit verblinden door geldzucht, want dat leidt nooit tot iets goeds. Ziet gij, mijn jongen, daar over die verlaten woning, waar thans de duisternis heerscht?"

„Zoo is dan de booze oude van hierover vertrokken!" riep Hans uit op een toon, waaraan men hooren kon, dat hem een steen van het hart was gewenteld.

„Ja hij is vertrokken, en wel niet uit eigen verkiezing, maar omdat het is uitgekomen dat hij een schelm, een bedrieger, een valsche munter was."

„Meester," hernam de boogschutter ernstig, „dank God, dat hij nog zoo bijtijds tusschen beide is gekomen. Ook mij heeft Hij in Zijne hoede genomen, daar Hij mij eenen vriend geschonken heeft, zonder wiens hulp, gij mij waarschijnlijk niet weder zoudt hebben gezien."

„En wie was die vriend, aan wien gij zoo veel te danken hebt?" vroegen vader en dochter als uit éénen mond.

„Niemand anders dan de beroemde Götz met de ijzeren hand, de edele ridder van Berlichingen."

„Dat was juist iets voor hem," zeide de oude meester vergenoegd, „want Götz is altijd gereed om het zwaard te trekken, wanneer hij maar den zwakke tegen den sterkere helpen kan, of eene onregtvaardigheid kan goed maken."

Zoo eindigde het avontuur van Hans Sindelfinger, die kort daarop te Stuttgart den meestergraad bij zijn gilde verwierf, en die door vlijt en goed gedrag eindelijk een welgesteld man werd. Ook zijn goeden boog vergat hij niet, zoodat hij tot op hoogen ouderdom een uitmuntend schutter bleef.

(Uit het Hoogduitsch naar Carl von Kessel). D.

CHINA VAN VROEGER EN LATER TIJD.

China, dat groote, verbazend uitgestrekte keizerrijk, wat is het voor velen onzer nog een gesloten boek. Slechts enkelen hebben eene meer dan oppervlakkige kennis omtrent de zeden, de gewoonten, de godsdienst en de huishouding van dit wondervolle volk; — maar toen wij kinderen waren, in de gelukkige (?) dagen onzer kindschheid, welke overdreven voorstellingen maakten wij ons toen als men ons sprak over den Chinees, over dat volk dat reeds zoo veel ontelbare eeuwen had bestaan, en dat land dat naar verhouding met andere natiën zulk een ontzagchelijk groot aantal inwoners telde. Onze voorouders lazen steeds met genoegen de werken van een Mandeville en Marcus Polo, wij verslonden in latere jaren wat zij ons te lezen gaven en wijsgeeren, zedeleeraars en mannen die op elk gebied van wetenschap onderwijs gaven, deden hun best om eene théorie te bewaren die de stoutste verbeelding overtrof, die de ver-

wondering van staatkundigen opwekte en waardoor zelfs de godgeleerde aan 't twijfelen geraakte omtrent de naauwkeurigheid van de tijdrekenkundige opgaven, waarop hij tot hiertoe met het volste vertrouwen had gebouwd. Hoe dit zij het kan niet anders of China moet, ook ontdaan van belagchelijke sprookjes en van overdrijvingen waaraan zich zoowel de vreemdeling als de inwoner schuldig maakt, altijd de levendigste belangstelling blijven wekken, eene belangstelling die de mensch altijd voor datgene gevoelt, wat voor hem eene mysterie, eene verborgenheid is; want dit is China ongetwijfeld, en zelfs zulk eene die in het Oosten den toon geeft. Even als de pyramiden van Egypte, heeft het ten minste een veertigtal jaarhonderden zien aanbreken; tot aan den jongsten opstand, gaf het ons een vlakte-inhoud van zeven millioen vierkante mijlen of omtrent een tiende gedeelte van den bewoonden aardbol te aanschouwen, geregeerd door een enkel hoofd uit een vreemden volksstam, en het bevat eene bevolking, die omtrent een zesde gedeelte van het geheele menschdom uitmaakt. En toch komt dit groote land in de oude aardrijkskundige werken niet voor, het was alleen door de onzekere en duistere overlevering bekend. Gelijk de Westersche rijken op het vaste land, stond het geheel op zich zelf, van de oude geschiedenis afgescheiden. In de dertiende eeuw drong Marcus Polo tot in Cathay, het noordelijke deel van China door, maar tot de vijftiende eeuw bleef het voor de Europeanen een onbekend land. De eerste geloofwaardige berigten die men in Europa kreeg over de ligging, den toestand, de uitgebreidheid en de hulpbronnen van China, had men te danken aan Portugesche zeelieden, opvolgers van Vasco de Gama, die dat land bereikten door de Indische zeeën dwars over te steken; het levert overvloedig steenkolen en ijzer op, maar de Chinees is te vadzig om hiervan op zulk eene uitgebreide schaal partij te trekken als voor dit uitgestrekt grondgebied en voor deze digt op een gepakte bevolking noodig zou zijn.

Het kwam nimmer in het hoofd van den onsterfelijken Columbus op om juist eene nieuwe wereld te ontdekken; zijne eerzucht strekte zich niet verder uit dan om over zee Cathay te bereiken, en hij stierf in de vaste overtuiging dat hij een nieuwe weg had geopend naar die ver afgelegene

Oost, waarheen Pheniciërs, noch Egyptenaren, Persen, noch de inwoners van Carthago, Grieken noch Romeinen langs dezen kant den weg wisten, en waaromtrent zij zich slechts schemerachtige voorstellingen maakten; zoodat China geheel op zich zelf staande en als dood voor andere natiën de onwillekeurige maar toch middelijke oorzaak kan genoemd worden van een der grootste omwentelingen, die ooit plaats grepen in het natuurlijke, zedelijke, godsdienstige en inwendige leven van het menschdom. Het is daarom geen wonder, dat zelfs geleerde mannen als met zekeren schroom den blik naar China wendden, en wel voornamelijk omdat het vermoeden dat Jo-hi, dien men voor den wezenlijken stichter van het rijk hield, en die het althans zeker van de godsdienst was, dezelfde zou zijn als de Noach uit de bijbelsche geschiedenis, veel grond van waarheid had. Men veronderstelt dat Noach of Fo-hi eenigen tijd na den zondvloed, te midden zijner nakomelingen bleef wonen, maar toen men zich vereenigde om den toren van Babel te bouwen, zou hij zich hebben afgescheiden, en zoo velen hij kon hebben overgehaald, om met hem de reis naar het Oosten te ondernemen; daar zou hij het vruchtbare China gevonden en er een groot rijk gesticht hebben. Maar hoe vernuftig of deze stelling ook zij uitgedacht, en hoe veel grond er voor moge bestaan door de Chinesche overlevering omtrent den zondvloed, die zij echter misschien wel van de joden, die zich daar drie eeuwen vóór onze jaartelling vestigden hadden overgenomen, zoo twijfelt men toch aan de oorspronkelijkheid van het Chinesche volk. De gelaatstrekken van den Chinees komen veel overeen met die van de Mongolen en andere Tartaarsche volksstammen, en de overeenkomst die er bestaat tusschen hunne zeden en gewoonten met die der noordelijke Scythen, zoo als Herodotus ons verhaalt, zoo wel als hun vasthouden aan oude gewoonten, doet vermoeden, dat China het eerst door deze zwervende stammen bevolkt werd. Maar wat dan ook de oorsprong van dit wondervolle volk moge geweest zijn, dit is zeker dat het zich altijd op zich zelf, en afgescheiden van het overige menschdom heeft gehouden en gedurende zulk een lang tijdsverloop treft men dit nergens in de oude noch in de nieuwe geschiedenis aan, want al stelt men hunne wording

slechts van den tijd van Confusius af, die vijfhonderd eeuwen vóór Christus leefde, dan nog heeft het volk meer dan twintig jaarhonderden zijne nationaliteit behouden. Men kan echter veilig aannemen, dat hun volksbestaan van veel vroegeren tijd dagteekent, en wat zijn er in die jaren geene ontzettend groote gebeurtenissen voorgevallen, die eene nieuwe rigting hadden kunnen geven aan de lotgevallen en de bezigheden van deze groote, magtige maatschappij.

Terwijl de Chinees daar voortleefde te midden van diepe duisternis en onwetendheid, onverschillig en vadzig, waardoor het blinde bijgeloof wordt gevoed, en geen zorg voor de toekomst gedragen, vielen er rondom hem geheele rijken, en keerden tot stof weder; — eerst Egypte, de moeder aller natiën, (het geeft aan de mannen der nieuwere wetenschap veel moeite om dezen bijnaam te verklaren, want er bestaat veel grond van waarschijnlijkheid voor het vermoeden, dat Midden-Indië de bakermat van het menschelijk geslacht zou zijn geweest) Egypte dat den Grieken zijne fabelleer en de gronden van die schoone kunsten waarin het zoo zeer uitmuntte had overgeleverd. Daarna viel Griekenland op zijne beurt, maar eerst zag het den ondergang van Assyrië, het zag zijne trotsche steden in puin verkeeren, de vruchtbare velden in dorre zandwoestijnen herschapen en zelfs zijn naam der vergetelheid prijs gegeven, tot die weder gedeeltelijk uit het stof werd opgerakeld, door de volharding van twee of drie Engelschen, bijgestaan door den onderzoekenden geest van een eenzelvig Fransch geleerde. Nu verschijnen de Romeinen, dat wondervolle volk, die de geheele wereld onder hun scepter wilden doen buigen op het tooneel, die, toen zij alle hun bekende volken hadden ten onder gebragt of ten minste de volken die zij het der moeite waardig keurden ten onder te brengen, een buit werden van eenige wilde horden, afstammende van diezelfde Scythen aan wie men met veel grond van waarschijnlijkheid de grondvesting van het Chinesche rijk kan toeschrijven. De Chinesen overleefden de Godsregering, de monarchie en de verdrijving der Joden, en zagen in latere tijden de opkomst en den val van menig rijk; het Christendom, dat in Europa en in Azië zoo krachtig werkte op de ontwikkeling en veredeling van den mensch bleef hun onbekend, even als de overgang in het laatst-

genoemd werelddeel tot den dweepzieken bedrieger: Mahomet.

De ontdekking van Amerika volgde, er brak een nieuw tijdperk voor Europa aan, nieuwe denkbeelden die lang hadden gesluimerd, ontwaakten, theoriën, reeds vroeger in het menschelijke brein opgekomen, werden in praktijk gebragt; het was niet genoeg eene nieuwe wereld in bezit te nemen en in elke rigting aardrijkskundige ontdekkingen te doen, men sloeg het oog reikhalzend naar die landen, die het oudste volk der aarde bevatten, en daar werd met donderende stem verkondigd, dat stilstaan eene zonde is tegen de wet der natuur; eene grove verkrachting van de leer, die beveelt dat er wrijving moet plaats hebben, waardoor de verbroedering wordt aangewakkerd en eene vermenging in eindelooze verscheidenheid te weeg gebragt, het maatschappelijke werktuig in goeden staat doet blijven en voor het tegenwoordige een vast fondament legt, om in de toekomst een stevig gebouw te kunnen optrekken; en toch terwijl al deze groote gebeurtenissen plaats grepen, terwijl volken en geslachten elkaâr opvolgden in grootheid en evenzoo weder tot vergetelheid terug zonken, bleef China onbewegelijk in het denkbeeld van zelfgenoegzaamheid voortleven, en nog heden ten dage, hoewel van buiten bedreigd en van binnen door burgeroorlogen verdeeld, blijft het een groot wonder, een reusachtig gedenkteeken, waarvan de wedergade te vergeefs in geloofwaardige geschiedboeken zou gezocht worden, en zelfs in verdichte verhalen of in de fabelleer treft men hiervan geen tweede voorbeeld aan. Als wij dit alles nagaan en nog veel meer dat zich aan de verbeelding opdringt, is het dan te verwonderen, dat China met al wat er toe behoort, een magtigen indruk op onze zinnen maakt, en ons geloof doet hechten aan veel zaken waarover wij moeten blozen, als wij naauwkeurig al de berigten nagaan, die omtrent dit zonderlinge volk tot ons zijn gekomen. China dat zich standvastig houdt afgezonderd van het overige menschdom, is ontegenzeggelijk een groot wonder, maar als wij het gordijn wegschuiven, en een blik slaan op het innerlijke leven van een volk, het meest van alle natiën op den ganschen aardbol aan leerstellingen gehecht, dan verdwijnt de begoocheling, hoewel de verwondering over het aanhoudend bewaren hunner nationaliteit blijft bestaan.

Malte Brun vergelijkt de Chinezen met Barbaren, die onder het juk gebragt en aan orde en tucht gewoon zijn; „despotismus, in den hoogsten graad" zegt hij, „heeft China de uiterlijke vormen van eene aartsvaderlijke regering gegeven of doen behouden; maar sedert dit rijk door de Montchoos werd ten onder gebragt, werd de zweep van den Tartaar met de aartsvaderlijke roede, waaronder China zich eertijds boog, vereenigd." — De keizer werd de gewijde zoon des hemels genoemd, de eenige wetgever op aarde, de groote vader van zijn volk. Men maakt offeranden naar zijn beeld en naar zijn troon, men bidt zijn persoon aan, het volk werpt zich in zijne tegenwoordigheid op de knieën. Het is klaarblijkelijk dat dit zoogenaamde aartsvaderlijke bestuur voor eeuwen op valsche stellingen rustte en het volhouden aan het bedrog zal ten deele medewerken tot eene waarschijnlijk spoedige en onvermijdelijke verdeeling en scheuring van het rijk.

De vader van een volk kan slechts over eene kleine gemeente behoorlijk regeren, zoo als dit bij de Joden het geval was, maar bij eene natie zoo onnoemelijk in aantal als de Chinezen, kan dit sedert eeuwen niet anders dan spotternij zijn geweest. Al bestempelt de dweeper de opperheerschappij van een vergoden sterveling met den naam van zacht despotisme, als men weet hoe de hersenschimmige aartsvaderlijke staf is gezwaaid, dan moet men glimlagchen over eene onderscheiding die in den grond geen verschil oplevert.

Deze zoogenaamde aartsvaderlijke regering was op een stelsel van uitsluiting gegrond; de ligging van het land was hiertoe uitnemend geschikt, aan de eene zijde uitgestrekte woestijnen en wildernissen, aan den anderen kant den oceaan (de scheepvaart was eene uitvinding van nieuwere tijden) dit alles was wel geschikt om eene strenge afzondering te bevorderen, en hunne bijzondere innerlijke geaardheid was hiermede verwonderlijk goed in overeenstemming. Zij helden over tot een stelsel van uiterlijke plegtigheden (ceremoniën) en tot de uitoefening eener vormelijke eeredienst, waartoe zij zich als ellendige slaven vernederden. Zij spanden al hunne krachten, al de vermogens hunner ziel in om den gevreesden vijand: verandering of al wat nieuw kon heeten, te bestrijden; zij

mogten er echter niet in slagen, om hunne vijandige naburen, de Tartaren, wier invallen in de negende eeuw onzer jaartelling begonnen, er buiten te houden, eerst in de zestiende, toen de tegenwoordige dynastie van Montchoo werd gevestigd, namen deze een einde. Men kan dus veilig aannemen, dat zonder deze invallen het Chinesche gebouw reeds vóór eeuwen in duigen zou zijn gevallen. De Noormannen vormden Engeland tot eene zamengedrongen massa, evenzoo deden de oorlogzuchtige Tartaren China blijven zoo als het vroeger was. De inwoners van laatstgenoemd land onderwierpen zich zoo lijdelijk aan vreemde wetten, dat men meermalen de opmerking heeft gemaakt, dat men de Chinezen eer voor de overwinnaars dan voor de overwonnenen zou kunnen houden; om deze schijnbare tegenstrijdigheid te begrijpen, behoeven wij slechts als voorbeeld een ander gegeschiedkundig feit aan te halen. De Noormannen bragten Engeland niet ten onder in den eigentlijken zin des woords, zij maakten zich slechts van de kroon meester en verplaatsten den adel, maar het volk werd steeds naar zijne oude wetten geregeerd en behield zijne oude zeden en gebruiken, zoodat het eigenaardig volksbestaan bewaard bleef.

De Chinees heeft een grooten afkeer van en is zeer bevreesd voor elke nieuwe uitvinding, voor al datgene wat van het oude en bekende afwijkt, en in dit opzigt zijn er ook nog heden ten dage, enkelen onder allerlei volken, die hierin met hem overeenkomen. De verlichting van het volk werd door sommigen nog beschouwd als gelijk staande met opstand tegen de wettig bestaande magt; de aanwending van stoom als een krachtige hefboom tot algemeene welvaart te noemen, bespottelijk geacht; spoorwegen werden als de hersenschimmen van een waanzinnige beschouwd, het denkbeeld van een electrischen telegraaf, wekte een gevoel van vromen afkeer op; al wat den mensch uit den gewonen sleur van het altijd bestaan hebbende kon opheffen, werd in een bespottelijk daglicht gesteld; maar de groote mannen die onder ons zijn opgestaan, zoo als Colombus, die van het eene hof naar het andere werd verwezen, Galiléo die bijkans op den brandstapel het leven had verloren, en zoo vele anderen, zij wisten al deze zwarigheden te overwinnen, zij hebben als eerste sterren aan den wetenschappelijken hemel geschit-

terd en het menschdom onberekenbaar groote diensten bewezen. Deze oude vooroordeelen blijven bijna nergens anders dan in China bestaan; dáár aanschouwen wij nog een volk zonder staatkunde, zonder zeden, zonder godsdienst, een volk verzonken in eene doffe vadsigheid, dat weinig waarde hecht aan het leven, want het hoopt niet op een bestaan hier namaals, alleen eenig voorbijgaand zingenot kan hem streelen. De eenige uitvinding die zij op het gebied van het maatschappelijk verkeer hebben in praktijk gebragt, is het daarstellen van pandjeshuizen, deze bestaan sedert twee duizend jaren; ook voor wetenschappelijke ontdekkingen hebben zij niet veel aanleg; men zegt dat de Chinezen het buskruid en het schietgeweer hebben uitgevonden; wat het gebruik der vuurwapenen betreft, hierin munten zij uit, maar een geleerd schrijver zegt hieromtrent: De grond en het luchtgestel in Tartarije en in China zijn zeer geschikt om eene groote hoeveelheid salpeter voort te brengen, het is daarom wel mogelijk dat men aldaar, vroeger dan bij andere volken in Europa, ontdekt heeft, dat deze salpeter met zwavel vermengd eene uitbarstende kracht heeft; zeker is het evenwel niet, want het is even waarschijnlijk dat de kunst van buskruid te maken en vuurwapenen te gebruiken, door de Tartaren in het laatste gedeelte der dertiende eeuw zijn ingevoerd. Evenzoo is het gelegen met de drukkunst, die bij hen reeds in de negende eeuw vóór onze jaartelling bekend zou zijn geweest. Het afdrukken naar grove lompe vormen door middel van cilinders waar de figuren waren ingegriffeld, was reeds bij de oude Babyloniërs bekend. Maar zoo wel in 't eene als in 't andere vak is de Chinees sedert onheugelijke tijden altijd op 't zelfde standpunt blijven staan; hij slaagt verwonderlijk goed in al datgene wat hij kan nabootsen, en het is veelal een doorgaande regel, dat die volken die het minst oorspronkelijke denkbeelden hebben, de meeste vatbaarheid bezitten om het bestaande na te maken; zij beroemen zich op de uitvinding van het zeecompas, maar dit is geenzins zeker, want in de zestiende en in het begin der zeventiende eeuw, voerden de Jezuiten vele nieuwe zaken in China in, en het is zeer wel mogelijk dat de Chinezen dit hebben overgenomen zonder het te hebben uitgevonden; de Joden zijn de beste zijdefabrikanten in het ge-

heele rijk; de vorm van hun hooggeroemd porcelein haalt niet in sierlijkheid en verscheidenheid bij de modellen der Grieksche kunstenaars, en is bepaald leelijk vergeleken bij die der Europesche vervaardigers zoowel van vroegeren als van lateren tijd. Hunne zeden kunnen in twee woorden geschetst worden: veelwijverij en het ombrengen van kinderen van 't vrouwelijk geslacht. Hunne godsdienst is atheïsme (godsloochening) want hoewel de leer der zielsverhuizing eenigen ingang heeft gevonden, zoo hecht het volk over 't algemeen geen geloof aan een toekomenden staat; zij hebben geen zon- of feestdagen aan openlijke Godsvereering geheiligd, maar een groot aantal tempels, wier priesters hun bestaan moeten vinden uit de aalmoezen, die met moeite van het gierigste, het ongelooviğste en toch meest bijgeloovige volk van den geheelen aardbodem worden afgeperst.

Een groot gedeelte der inwoners van China brengt hun leven op het water door; dit moet natuurlijk aan de gesteldheid van het land toegeschreven worden; nergens elders in Azië noch in Europa zijn de middelen van vervoer te water zoo gemakkelijk als daar, de Geele en de Blaauwe rivier heeft havens waar honderd schepen zonder gevaar gelijktijdig kunnen binnen loopen. Deze vervaarlijk groote stroomen ontspringen in het Thibeto-Thartaarsche gebergte en leggen drie duizend mijlen af eer zij zich in de zee ontlasten, deze wateren zijn omtrent tot eene lengte, van twee duizend mijlen bevaarbaar, de Blaauwe rivier is omtrent duizend mijlen landwaarts in anderhalve mijl breed, en daar waar zij zich uitstort in de zee een een twintig mijlen, dezelfde breedte als de straat Dover.

De kooplieden van Hong-Kong toonen ons geschilderde afbeeldingen van China, zoo als het er uitzag toen de Portugezen er het eerst hunne factorijen vestigden, en ook de haven van Canton werd in 't begin der vorige eeuw op 't paneel overgebragt. Deze schilderijen, hebben zelfs uit 't oogpunt van Chinesche kunst, volstrekt geene waarde, maar de stempel der waarheid die daarin is afgedrukt, maakt ze ons als tot een spiegel waarin wij eene Chinesche haven en Chinesche schepen zien, niet alleen zoo als ze heden ten dage bestaan maar zoo als ze bestonden in de dagen hunner voorvaderen. Het zijn dezelfde theebooten, jonken en han-

delsvaartuigen en fraai opgetuigde booten der mandarijnen of stadhouders, met schitterende kleuren zoo als blaauw, rood en geel geverwd, die wij nu nog aan den mond van elke rivier in China waar de koophandel bloeit kunnen zien, en in de overleveringen van oude Arabische reizigers, reeds in tijden vóór de kruistogten, zijn ons dezelfde beschrijvingen omtrent dit nooit veranderende volk bewaard.

De jonken waarop de Chinesche zeevarende kooplieden hun verblijf houden zijn prachtig ingerigt; ze zijn somtijds zoo ruim als een gewoon fregat, en de eigenaar of kapitein heeft er al die fraaiheden welke door verw, verguldsel en beeldhouwwerk kunnen aangebragt worden; men vindt er zijden gordijnen, rustbanken met die stof overtrokken, fraaije matjes, tapijten van gele wol, (want het is meer wol dan haar van het Tartaarsche schaap), meubelen ingelegd met parelmoer, koralen en kristallen van verschillende kleur, en allerlei voorwerpen en ornamenten zoo kunstig uit ivoor gesneden, dat men soms meenen zou een stukje kant te zien. De Europeaan die zijn bekende, Ching of Chang of Ho-Sin, aan boord van een dezer vlottende paleizen een bezoek brengt, staat verbaasd over de ronde spiegels van gepolijst metaal, de groote porceleinen vazen te Nankin en te Song-Tcheou vervaardigd, toen de nu in verval zijnde fabrieken nog in vollen bloei waren, de vazen met de heerlijkste bloemen gevuld en de vlaggen, met kwistige overdaad geborduurd met zijde en gouddraad. Somtijds is het paveljoen versierd met eene rij afschuwelijk leelijke vergulde afbeeldsels van voorvaderen des eigenaars in rijk gebeeldhouwde nissen geplaatst; deze worden niet zelden voor afgodsbeelden aangezien, eene dwaling waarin men ligt vervalt als men let op de lamp met wierook die steeds vóór deze beelden brandende wordt gehouden en het hoofd dat gewoonlijk met een krans van uitgezochte bloemen is versierd. In jonken van deze soort treft men ook wel pagoden aan, met wapperende zijden vlaggen en schitterende kleuren; daar binnen ziet men het beeld van Kudda pronkende met een tal juweelen, met twee geelkleurige bonzes (Chinesche priesters) wier pligt het is om de lampen vóór deze afgodsbeelden brandende te houden, meestal ziet men

echter slechts een klein beeldje van Budda in eene nis naast het kompas.

Van het fraaije dek dalen wij af naar het uitgestrekte ruim van 't vaartuig, waar zich de verblijven der matrozen bevinden. Het is verwonderlijk te zien hoe deze menschen in zulke naauwe holen, waar de versche lucht geheel wordt buiten gesloten, zoo tevreden kunnen leven, en lagchen en kooken en rooken en slapen. De dampkring is er onder deks bijna even zoo verpestend als op een slavenschip, en toch schijnen deze fiks gespierde kerels met hunne breede aangezigten en morsige kleeding gelukkig, krachtig en opgeruimd als zij daar bezig zijn hunne portie rijst en boonen te koken of de visschen te stoven, die zij daar juist een oogenblik te voren hebben gevangen aan hengels met verscheidene haken voorzien, die zij aan de boeg van 't schip hangen, of als zij al droomende een trek doen uit een klein opium pijpje. Het is niet vreemd om aan den kant van 't voordek van 't schip de trom te hooren slaan en een gedeelte van 't volk aldaar zingende en dansende aan te treffen, somtijds wordt er een klein comedietje gespeeld, waarbij zij aan hunne aangeboren zucht tot potsen maken botvieren. De geheele bevolking die aan den oever der rivieren of langs de kusten der zee woont is in waarheid tweeslachtig, zij zijn even goed op het land als in 't water te huis, er worden nergens betere duikelaars gevonden, en daarom staan zij altijd verbaasd over de onbedrevenheid der meeste Europesche matrozen. Verscheidene onzer zeevarenden kunnen niet eens zwemmen, en een behendig duiker is eene zeldzaamheid op een onzer oorlog- of koopvaardij-schepen. Niet alleen kan de Chinesche visscher of zeeman zwemmen en duiken even goed als een waterrat, maar zelfs zeer jonge kinderen die men voor mogelijke onheilen van blazen en andere voorzorgs-maatregelen voorziet, kunnen dikwijls beter zwemmen dan loopen. Daarom zal een Chinees als hij land voor oogen heeft niet ligt verdrinken.

De Chinees is bijzonder goed bedreven in de kunst „van stelen." Geoefende zwemmers, voorzien van eenige blazen die zij zich om den hals binden om zware vrachten gemakkelijker te kunnen vervoeren, treft men soms rondom de koop

vaardijschepen aan, zij zijn zoo zwemmende, naauwelijks te onderscheiden van drijvende blokken hout of pompoenen; deze lieden weten ook zeer behendig, door een open gat of venster binnen het schip te sluipen, kasten en koffers open te breken, zich van het eene slaapvertrek naar het andere te begeven en eene beurs of een horologie van onder het hoofdkussen, zelfs van den ligt sluimerende, weg te nemen. Worden zij ontdekt dan nog is het moeijelijk hen te vatten en nog moeijelijker hen vast te houden, want zij verdwijnen als eene schaduw en hunne naakte huid, die zij met olie insmeren, is zoo glibberig en zoo glad als het vel van een aal; zij dompelen zonder vrees onder water, duiken en zwemmen zoo goed, dat een otter het hun niet zou verbeteren. Niets is voor deze ondernemende gasten te gering, kleederen die in 't want van 't schip hangen te droogen, losse zeilen en touwwerk, hoenders en ander klein gevogelte op 't dek, zelfs den kabelketting weten zij door te vijlen, zeer vernuftig met kalebassen op te boeijen en vlot te houden en zoo naar de kust te doen drijven; zij zijn bijzonder op koper gesteld, de grootste toevoer komt van Japan, en het wordt tot allerlei doeleinden gebruikt. De dieven zwemmen rondom het schip, maken het koperen beslag met vijlen en zagen los, en krijgen soms zoo veel metaal buit, dat zij zich hiervan genoeg rijst en visch kunnen verschaffen, gedurende maanden om van te leven. Als zij merken dat er onraad is, dan duiken zij als eenden telkens dat er een schot op hen wordt gelost; het loopt echter niet altijd zoo goed af, want men ontziet zich niet om op deze stroopers te vuren als of het waterratten of ander ongedierte was.

Het is een verrukkelijk schouwspel om de vloten van koopvaardijschepen of jonken op geregelde tijden uit Siam en Irrawaddy te zien terugkeeren met hare lading vogelnestjes, huiden, vederen, specereijen, zeeslakken, gedroogden visch en andere levensmiddelen; als de wind tegen de logge zeilen van het schip blaast, dan zeilt het rustig voort, en de stuurman met zijn langen staart, katoenen muts en schoenen met dikke zolen heeft al den tijd om, terwijl hij de roerpen in handen houdt, rustig zijn opiumpijpje te rooken.

Wij hebben gesproken over China zoo als het vroeger was en zoo als het thans nog is, maar het zou gewaagd zijn om

trent de toekomst zelfs een vermoeden te uiten; wij gelooven echter met grond te kunnen veronderstellen — dat het groote rijk met zijne twee talen, waarvan de eene in een stelsel van beeldschrift bestaat, alleen aan de ingewijden bekend, en eene andere die gesproken wordt en eenlettergrepige woorden vormt, met een geest van opstand, die in het hart van het rijk woedt, en het Europesche kanon dat aan de poorten der hoofdstad buldert, om niet te spreken van de vervalschte christelijke leer, die door de oproermakers wordt beleden en de steeds toenemende landverhuizing naar Amerika en Australie, welke de regering niet in staat is te verhinderen — eindelijk door den stroom des tijds zal worden meêgesleept en dat het eene toekomst te gemoet gaat, welke noch de oude volgelingen van To-hi, noch de leerlingen van den beminnelijken Confusius hadden kunnen berekenen.

EENE MEDITATIE OP HET GEBIED VAN PLUIMGEDIERTE,

DOOR

S. DE B....

Er zijn spotvogels die beweren, dat ons land een heerlijk land is voor vreemde trekvogels, en dat het juist daaróm zoo vol is van inheemsche ongeluksvogels. Maar ik houd het er voor dat dit veeleer is toe te schrijven aan andere oorzaken, te weten:

Er zijn er zoo velen die te hoog willen vliegen; die, zonder dat, tamelijk warm in de veren konden zitten, en die nu daarentegen levenslang zoo kaal zijn en blijven als een geplukte vink.

Er zijn er zoo velen die denken: beter één vogel in de hand, dan tien in de lucht; — zij weten het, dat er nog oorden genoeg in de wereld zijn, waar werkijver en ondernemingsgeest geen wind-eijeren leggen; zij kennen het spreekwoord: eene vliegende kraai heeft nog eens wat, maar eene zittende nooit... maar toch, zij zijn en blijven hokvast, en zitten hier in het vaderland als een uil in doodsnood.

Er zijn er zoo velen van wie gezegd mag worden: zoo als de ouden zongen zoo piepen de jongen; en wier neus en aangezigt, zoo rood als een kalkoensche haan, hen kennen doet als granenpikkers en pimpelmeezen.

Er zijn er zoo velen, die worden opgeleid tot een of ander vak, waarin ze nooit ofte nimmer een overvlieger zullen worden; en zij blijven sukkelaars tot dat ze den kraaijenmarsch blazen.

Er zijn er zoo velen, die al te vroeg op de vleugelen der liefde de sfeeren des huwelijks binnenvliegen, en juist daardoor gekortwiekt zijn voor heel hun volgend leven. — Gelukkig dan nog wanneer (eenmaal getrouwd) het propere maagdelijn niet ontaardt tot een vuilen patrijs; wanneer de vrolijke Frans geen leeghoofd blijkt te wezen en eene domme eend; wanneer het duifje zonder gal zich niet emancipeert tot eene helleveeg — want ook met meisjes en vrouwen is en blijft het eene waarheid: men ziet ze wel voor den kop, maar niet in de krop. En overigens de liefde is blind, en de meeste mannen zijn in dat opzigt ware uilskuikens: ieder waant zijn uil een valk te zijn! en brengt het bruidje splint mee ten huwelijk, dat valt op een gansje. Hoe menige inderdaad beminnelijke maagd, hoe menige schoone met fieren paauwentred, hoe menige bekoorlijke jonge dochter met een zwanenhals, heeft zich niet zien achteruitstellen voor — eene leelijke mosch met geld, die zich van haren kant aan den kromsten haviksneus of aan de spilste ooijevaarsbeenen niet ergert, zoodra er zich slechts een opdoet die haar ten huwelijk vraagt — de eerste snoeshaan de beste kan zich op haar trouwlustig herte werpen gelijk de gier op zijne prooi... ja, zegt ze; en marsch met den goudvink!

Geld is, tegenwoordig meer dan ooit, de ziel van de negotie. Eerlijkheid van bedoelingen is zoo goed als vogelvrij verklaard. Onregt... ja, het zal aan den dag komen, zegt het spreekwoord, al zouden de raven het uitbrengen; maar toch, er wordt wat onregt gepleegd zonder dat er ooit hen of haan naar kraait! Velen zijn er, die straffeloos stelen als de raven, en legio heet het getal derzulken, die voor de stem van eer en pligt en geweten zoo doof zijn als een kwartel.

Geld is de lokvogel om pluimstrijkers te vangen.

Geld vliegt uit de handen; maar het komt slechts kruipend in den zak.

Hoe menige advokaat, die voor regt en billijkheid zoo gaarne zou doorslaan als een blinde vink, heeft weinig of geen praktijk; terwijl een andere, die zoo welsprekend is als een koekkoek, of zoo rederijk als een papegaai, geen raad weet om al zijne cliënten te helpen — de laatste is een man van geld!

Hoe menige prul-poëet met geld neemt eene adelaarsvlugt hoog in de wolken en geeft zich het *air* van een feniks; en hoe menige dichter, die zingt als een lijster, blijft arm tot aan zijn zwanenzang.

Hoe menig arme kraai verlangt naar het geruisch der vleugelen van den engel des doods, om naar zijne laatste rustplaats gebragt te worden, onder de leiding van aansprekers, alias kraaijen!

DE DICHTER VAN EEN VOLKSLIED.

MEDEGEDEELD DOOR

S. DE B....

Wanneer wij het geliefkoosde „Wien Neêrlandsch bloed door de aadren vloeit" hooren, dan denken wij daarbij niet altijd aan den dichter; maar als wij aan hem denken, dan is het om ons te herinneren, dat onze zoo gevierde Tollens zijne laatste levensdagen in rust heeft mogen slijten op het stille dorp Rijswijk, als rentenier, en dat hem na zijnen dood alle mogelijke eer is bewezen, de oprigting van monumenten niet te vergeten.

En als wij ons dat alles herinneren, doet het ons goed aan het hart. Er zijn wel natiën, die niet met zooveel zelfvoldoening kunnen terugdenken aan den man, die hun de woorden geleverd heeft van een lied, dat voort zal blijven leven door eene reeks van opvolgende geslachten heen. Zoo is het gesteld, onder anderen, met onze Engelsche naburen en hun „God save the King," of zoo als het tegenwoordig heet: „God save the Queen."

Ik behoef u dat geheele lied niet over te schrijven. Gij kent het, en gij kent er ook de wijs van. Op de zelfde wijs

hebben wij zelfs eene verhollandschte navolging er van in het u almede bekende:

God zegen Neêrlands vorst,
Die 's lands belangen torscht,
God zegen hem!
Dat hij ons lang regeer,
Den vijand van ons keer,
En ons geluk vermeer,
God zegen hem!

Zoo luidt het eerste couplet van die navolging.

Maar wat misschien minder algemeen bekend is, is het lot en het uiteinde van den Engelschen Tollens — ik bedoel den maker van het „God save the Queen," den man die èn de woorden èn de muziek heeft vervaardigd van het volkslied der Engelschen. Zijn naam was Henry Carey. In weerwil van zijne dubbele verdienste als dichter en als componist van het zoo bij uitnemendheid populaire „God save the Queen," was Henry Carey dood-arm, en leed hij gebrek, zòò, dat hij in den laatsten tijd van zijn leven, geheel uitgemagerd, letterlijk niets anders was dan vel over been, en dat hij, om een einde aan zijne ellende te maken, zijn leven besloot met eenen zelfmoord en zich ophing.

Voorwaar eene treurige gedachte, die nog bitterder gewaarwording moet te weeg brengen, wanneer men een vrolijk gezelschap, wel verzadigd en met volle glazen voor zich, in chorus de parodie hoort aanheffen op een der coupletten van het „God save the Queen." Die parodie wil ik als eene aardigheid hierbij voegen; zij luidt als volgt:

Oh, my dear lord, arise!
Send us some mutton-pies,
That we may eat!
Send us roast-beef in store,
And when 't is done, send more.
Send us th' key of th' cellar-door,
That we may drink!

Dit beduidt ongeveer:

Och, zend ons, beste heer!
Wat lams-pastijtjes weer,
Een tafel vol!

Zend ons in overvloed
Gebraden vleesch, dat 's goed;
En krachtig druivenbloed,
Met vaten vol!

HEBBEN EN ZIJN.

Eens was een marketentster
Getrouwd met een sappeur;
En toen ze, als huwlijks-zegen,
Op 't laatst een kindje kregen,
Toen schreef hij op zijn deur:

„Mijn vrouw is vrij welvarend;
't Gevaar beduidt geen cent;
'k Dank God, die haar gespaard heeft.
Men weet dat zij *gebaard heeft*,
En elk weet ook: ik *ben 't!*"

S. DE B....

STIKKEN.

Keetje had reeds lange jaren
Door haar ijver met de naald,
Zonder schatten te vergaren
Toch het kostjen opgehaald.

Lekkers mogt haar nooit verkwikken:
Zij won sobertjes haar brood
Meest met heeren-boordjes stikken;
Stikkend vond zij ook den dood.

Op een warme stoof gezeten
Bij het dwalmen van een lamp,
Sliep ze in zonder 't zelv' te weten
En zij stikte in kolendamp.

's Morgens was men naauwlijks wakker,
Of men werd door 't nieuws verschrikt:
„Keetje *heeft* gestikt, de stakker!
Tot zij eindlijk *is* gestikt."

S. DE B....

BEMOEDIGING.

Weest niet, o vrienden! zoo diep toch verslagen;
Zijt niet kleinmoedig bij 't knellend verdriet.
Al brengt u het lot soms droevige dagen,
Duurzaam geluk schenkt de wereld ons niet.

't Meisjen dat gistren uw hart deed ontgloeijen,
Ziet gij op heden ter neder gestort;
Haar kwam de dood aan 't leven ontboeijen,
't Leven van haar was ons dierbaar — maar kort. —

't Mondje, waar kort nog de lachjes om speelden,
Is reeds gesloten, als 't ijskoude hart;
De lipjes, die gistren de smart ons verheelden,
Zijn nu reeds koud, en verbleekt door de smart.

Zalen, waarin men zich onlangs vermaakte,
Zijn nu gesloten, dáár heerscht thans de smart;
't Goed waar men lang soms, zoo vurig naar haakte,
Wordt vaak het spoedigst ontrukt aan ons hart.

Heft dus het hoofd maar blijmoedig naar boven,
Niemand ter wereld toch vindt het volmaakt;
Hier hoort men schreijen, en ginds hoort men loven,
Zoo is het leven, waarnaar men steeds haakt.

't Leven baart vreugde, en smarte te zamen,
Zoekt dus op aarde geen enkele vreugd;
Tracht naar Gods woord Zijnen wil te beamen,
Wijd' u dus hier reeds aan godsdienst en deugd.

Zalig is hij, die in 't bangste der stonden,
Moedig vooruitziet naar 't eind van zijn druk;
Hem, die aan God, zich reeds vroeg heeft verbonden,
Wacht eens een eind'loos, een hemelsch geluk.

Laat dan de rampspoed u nimmer doen klagen;
Waakt dat de wereld u nimmer misleid!
Leert vroeg de stormen des levens verdragen,
Dan zij u namaals steeds vreugde bereid.

Haarlem. G. A. VAN DOBBEN.

MENGELWERK,

VOOR

1861.

VADERLANDSCHE
LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN,
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT FRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

Eerste Serie. — Tweede Deel.

VOOR

1861.

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.
1861.

INHOUD.

C C A Last — Steend v P Blommers te 's Hage.

DE STOOMBOOT BROUWERSHAVEN VOOR

DE STOOMBOOT BROUWERSHAVEN.

(Met eene plaat.)

Het jaar 1861 heeft eene treurige vermaardheid gekregen en zal voor de nakomelingschap eene herinnering blijven, zoowel van het namelooze leed en de verschrikkelijke onheilen, door onzen vijand, het water, aan Nederland berokkend, alsmede van die vaderlandsche deugd, de zoo schoone deugd van weldadigheid, die bij het tegenwoordige geslacht nog niet is ontaard, aangemoedigd door onzen dierbaren vorst en versterkt door zijn loffelijk voorbeeld.

Groot was de belangstelling, — nieuwsgierigheid zoude hier een ongepast woord zijn — met welke men iederen dag de komst der nieuwspapieren te gemoet zag, die tijding aanbragten van vernieuwde ellende, van leniging van den nood, van treffende blijken van menschenliefde, van schoone vruchten der weldadigheid!

Watersnood, ijsgang, doorbraak, commissien van weldadigheid, verlotingen, wedijver in hulpbetoon: dat waren de woorden, die elks mond ontvloeiden; dat maakte de spil uit, waarom alle gesprekken draaiden!

De tijd heelt alle wonden, verzacht alle smart en de onophoudelijke wenteling van daden en zaken brengt elken dag nieuwe onderwerpen voor den menschelijken geest, doet indrukken verflaauwen door het telkens en telkens doen ontstaan van nieuwe, en plaatst zelfs de zaken, die ons eenigen tijd te voren het grootste belang inboezemden, als 't ware op den achtergrond.

Het voorgevallene in den jongst verloopen winter behoort evenwel gedurig in 't geheugen terug geroepen te worden. 't Is den mensch eigen om zich de voornaamste feiten, die bij zulk eene merkwaardige gebeurtenis voorvielen, gaarne aanschouwelijk te zien voorgesteld.

De wakkere uitgever der Vaderlandsche Letteroefeningen wilde ook in dezen niet achterblijven. Willende voldoen aan de belofte, bij de intrede van dezen jaargang gedaan, om dit maandwerk nu en dan met eene plaat op te luisteren, vermeende hij niet beter te kunnen doen, dan zijnen lezers eene episode uit die tijden van ramp en nood voor te stellen.

Bijgaande plaat stelt ons de stoomboot Brouwershaven voor, bij Loevestein het ijs brekende.

Ten einde der waarheid getrouw te blijven, volgt hier het verslag van den Ingenieur Waldorp, hetwelk wij tot dit einde, in zijn geheel, uit de Staats-Courant hebben overgenomen.

's Gravenhage, 1 Febr. 1861. Op last der regering is heden middag eene proefneming begonnen, om door middel van de ijzeren stoomboot Brouwershaven, welke tot dat einde van Rotterdam vertrokken is en de Lek zal trachten te bereiken, het ijs in die rigting te breken, zoodat het vrij kunne afdrijven.

Van den ingenieur Waldorp, aan wien het bestuur is opgedragen over de in ons No. vermelde proefneming om met eene stoomboot het ijs, in de rigting van de Lek, te breken, is gisteren avond een rapport ontvangen, waaruit het volgende ontleend wordt:

„Heden middag ten 2 ure met de Brouwershaven van Rotterdam vertrokken zijnde, kwamen wij ten 3 ure voor een ijsdam, die boven de Groene Plaat zat, in het vaarwater, van omstreeks 800 el beneden peilraai CXXVIII, tot even boven die peilraai op de hoogte van het IJsselmondsche Veer. Langs de Groene Plaat en IJsselmonde stroomde het water dwars over.

„Na een en twintig malen met volle kracht op den dam gevaren te hebben, wonnen wij ieder keer eene ontzettende massa grondijs. Toen wij op 5 el na den dam doorworsteld hadden, stond er nog 40 à 60 duim verval voor dat strookje, en stonden de schollen loodregt als palen in den grond. Eerst de vier-en-twintigste maal braken wij, onder geweldig kraken van boot en ijs, er door henen; echter niet zonder schade, daar wij verwringing van het roer kregen en onze schoepen verloren.

„Wij moesten naar Rotterdam terugkeeren om de avarij te herstellen, en zullen morgen ochtend (Zaturdag) ten 7 ure weder van wal steken om te beproeven er door te komen naar de Lek."

Ten aanzien van de proefneming met de stoomboot Brou-

wershaven ontleenen wij uit een tweede rapport van den Ingenieur Waldorp, gedagteekend uit Ameide, van den 2[den] dezer, het volgende:

„Heden morgen ten 7 ure van Rotterdam gestoomd zijnde, konden wij al dadelijk de resultaten van onzen togt van gisteren waarnemen. Het ijs in het vaarwater aan het Kralingsche Veer was zoover opgeruimd, dat wij langs IJsselmonde konden om komen, met zestien voet water; zonder verder ijs te ontmoeten, stoomden wij tot voorbij Langerak. De zoogenaamde Binnen-Lek liet water door, maar de Zuidergeul zat vast over circa 1000 à 1200 el, en werd tegen gehouden door eene aanzienlijke blanke ijsschol, die de halve lengte besloeg. Ons werk moest dus hier dadelijk beginnen, om het vaarwater schoon te krijgen. Twee uren achtereen zijn wij er gestadig tegen aan gestoomd, zoodat wij soms een el boven het ijs opliepen. Eindelijk brak de prop met geweld op, en wij moesten ons haasten om niet te verongelukken. Wij konden gelukkig de Noorder-Geul instoomen, anders waren wij in de klem geraakt. Hier was het beletsel dus opgeruimd, maar ten koste der raderen van de boot. Wij zijn tot Ameide voortgesukkeld, maar hebben besloten naar den Kinderdijk terug te keeren, ten einde van nacht de raderijzers en schoepen te vernieuwen. Als niets tegen loopt, hopen wij morgen ochtend weder van den Kinderdijk te vertrekken, om de stopping aan het Kersbergsche Veer aan te tasten."

Volgens een telegraphisch berigt uit Vreeswijk van gisteren (Zondag) avond, was de Brouwershaven aan de Horden bij Hardinxveld, ten einde aldaar het ijs, zoo mogelijk, op te ruimen. Volgens een telegram van heden morgen uit Vreeswijk was die stoomboot in de Zuidergeul aan de Horden, beneden het Kersbergsche Veer vastgeraakt.

Ameide, 3 Febr. „Gisteren avond zijn wij aan den Kinderdijk teruggekomen met vier schoepen in het bakboordsen eene schoep in het stuurboordswiel, zoodat het hoog tijd was om te repareren. Heden nacht zijn al de schoepen vernieuwd van 8 duims eiken planken; alzoo goed toegerust zijn wij ten 7 ure heden morgen weder naar boven gestoomd.

„Het water was nog al gevallen, hetgeen bij de diepgaande

stoomboot niet best paste. Ten 10 ure kwamen wij voor de ijsbezetting aan de Horden. De Oude- of Noordergeul langs het regter rivierboord was met bijzonder zwaar ijs, ter dikte van 20 tot 25 duim, zoo digt als het kon bezet. Met de meeste krachtsinspanning slaagden wij er in om over 1500 ellen het ijs weg te breken, en kwamen er ten 2 ure 45 minuten geheel doorheen. Wij hebben ééns sterk vastgezeten, doch slechts ééne schoep in een rad verloren.

„Het ijs al opbrekende kwamen wij voor eene nieuwe ijsbezetting aan den Bolswaard boven Lexmond. Wij konden deze niet aantasten, omdat de zoom ijs boven het Kersbergsche Voetveer losraakte en weder dwars viel voor den bovenmond van de Noordergeul. Wij zaten nu vrij erg in de klem omdat volgens het gevoelen der deskundigen, de nieuw gebaggerde Zuidergeul met den lagen waterstand onbevaarbaar was, terwijl wij vóór en achter ons eene zwaar bezette rivier met dikke vast aaneen gesloten ijsschollen hadden. „Wij moesten toen beproeven door de Zuidergeul te komen, doch vielen daarbij dwars op het zand.

„De positie is dus kritiek. Wij zijn bezig om de boot te ligten en los te werken, doch het is te vreezen, dat morgen de geheele dag daarmede gemoeid zal zijn."

Ameide, 4 Febr. Wij zijn er in geslaagd de Brouwershaven vlot te krijgen. Ik heb dadelijk raad belegd en onzen loods (den Kapitein van de Culemborgsche boot) kategorisch afgevraagd of wij, indien de rivier zoo bleef vallen, later met de Brouwershaven zouden kunnen terugstoomen. Hij beantwoordde die vraag stellig ontkennend. Daarop besloot ik onmiddelijk de order tot den terugtogt te geven, om morgen naar Dordrecht en Hardinxveld te stoomen, om zoo de waterstand het veroorlooft, de proefneming op de Oude Merwede voort te zetten."

Aan een nader rapport van den ingenieur Waldorp, den 5[den] dezer van den Kinderdijk, ontleenen wij de volgende bijzonderheden:

„Nadat wij gisteren middag ten half vijf ure de ankers, kettingen en steenkolen uit de ligters hadden overgenomen, zijn wij met den meesten spoed de Lek afgevaren.

Het werd hoog tijd, want op de ondiepe plaatsen boven Schoonhoven raakten wij met de diepgaande boot telkens

den grond. Ten 7 ure kwamen wij hier aan. Heden morgen ten 10 ure was alles aan de boot hersteld en konden wij weder vertrekken. De Noord zat glad digt, van de scheepswerf van den heer C. Smit tot aan de Merwede te Dordrecht met uitzondering van een klein wak. De boot sloeg er die 500 ellen met kracht door heen. Ten einde zekerheid te hebben dat het ijs zich niet op nieuw in de Noord zou vangen, keerden wij terug en braken er op nieuw door. Wij verloren weder eene schoep, vernieuwden die, en voeren toen op nieuw door de Noord, en wel ditmaal tot Dordrecht.

„Aldaar zat het ijs benedenwaarts vast, en werd in het Zwijndrechtsche Veer met schietschouwen gepasseerd. Bovenwaarts zat het ijs onbewegelijk van het Papendrechtsche Veer af tot zoover wij konden waarnemen.

„Wij hebben toen de proef genomen om het ijs op de Merwede op te breken en te zien of niet daardoor meer water en stroom op de Noord kon gebragt worden, ten einde het daar opgebroken ijs af te voeren. Wij slaagden daarin en hebben de ijsbezetting over 2200 à 2500 el geheel opgebroken. Het opgebroken ijs dreef de Noord in, maar bleef er ten laatste hangen.

„De toestand is dus deze: Mallegat en Krabbe digt; Oude Maas digt, en Noord ongeschikt tot afvoer. Om echter de zaak daarvoor op te geven, hadden wij reeds te veel gedaan. Vóór den stroom het ijs op te breken is onmogelijk, zonder er alles aan te wagen. Wij hebben daarom den laatsten en nog eenigen weg gekozen, om met de stoomboot over Hellevoet naar Willemsdorp te varen en dan, tegen stroom op, de Kil op te breken, alsmede het Mallegat, de Krabbe en, zooveel het kan, de ijsbezetting tot aan het Zwijndrechtsche Veer.

„De stoomboot kan ten $1\frac{1}{2}$ ure namiddag te Willemsdorp zijn. Gelukt deze manoeuvre, dan komen de benedengaten open en kunnen wij het ijs in de Merwede, verder op, gerust aantasten. Gelukt het niet, dan kan er met de beschikbare middelen niet meer gedaan worden.

„Er kan geen lof genoeg worden toegezwaaid aan de krachtige volharding der heeren de Boer, Batenburg en Halfweg, van wie het plan is uitgegaan, en waarvan de

beide laatstgenoemden benevens de heer P. Smit den togt van het begin af hebben medegemaakt. Ook aan de manschap der boot komt voor hare ijverige pligtsbetrachting allen lof toe."

Aan een rapport van den ingenieur Waldorp uit Gorinchem, van den 7den dezer, ten vervolge op het door ons medegedeelde, ontleenen wij nog het volgende:

„Onze vaart om Hellevoet hadden wij kunnen besparen, indien wij geweten hadden dat het Mallegat gisteren morgen ten 10 ure van zelf zou opbreken, zooals het geval geweest is.

„Ten $2\frac{1}{2}$ ure zijn wij van 's Gravendeel opgestoomd en ontmoetten bij Baanhoek al het ijs, dat beneden den ijsdam van Hardinxveld was afgedreven. Met moeite kwamen wij door de ijsmassa, maar volhoudende bereikten wij Sliedrecht, alwaar besloten werd de stoomboot aan het hoofd bij de societeit te bergen, en de op onzen togt door het ijs afgeslagen schoepen te vernieuwen. Inmiddels reed ik naar den ijsdam om de gesteldheid te verkennen, en trof juist het oogenblik, dat de ijsdam langs de Zuid- of Werkendamsche zijde in beweging geraakte en begon op te ruimen.

„Heden morgen ten 8 ure waren wij stoomklaar. Te Gorinchem den inspecteur en eenige beambten van den waterstaat aan boord genomen hebbende, kwamen wij voor de ontzettende ijsmassa, die van den Maasmond bovenwaarts de Waal opzat, en begonnen terstond den aanval. Het ijs was tot aan den bodem zoo dik opeengeschoven, dat wij al dadelijk met de boot vastzaten. Door welgepaste manoeuvres geraakten wij weder los en stoomden er op in, steeds ijsklompen als kleine eilanden afstootende. De dikte van het ijs, zooals het daar opeengeschoven zat, was niet te bepalen, maar aan de omkantelende bonken konden wij tot 4 el schatten. Wij hebben gewerkt totdat de steenkolen op waren en zijn ten $4\frac{1}{2}$ ure hier aangekomen, om steenkolen in te nemen en onze schoepen alsmede eene verbogen wielstang in orde te brengen, ten einde morgen ochtend het werk te kunnen hervatten. Van den ijsdam hebben wij 850 ellen afgebroken over de volle breedte van het vaarwater, hetwelk te Loevestein ruim 100 el breed is. De dam liet veel water door, gelijk wij aan den steeds sterker wordenden stroom konden bemerken."

Zondag 10 en Maandag 11 Febr. De ingenieur Waldorp meldt onder dagteekening van gisteren uit Gorinchem:

„Het ijsbreken vordert niet meer zoo snel omdat het ijs bijna overal aan den grond vastzit en alles er moet uitgewrongen worden. Op plaatsen, waar met eene 19 voets peilstang geen bodem wordt gepeild, geraakten sommige losgebroken ijsmassa's nog weder aan den grond vast. Na andere kleine tegenspoeden liepen wij ten 4 ure namiddag zoo vast in en op het ijs, dat wij niet dan met groot overleg en krachtsinspanning eerst ten 6 ure weder vrij raakten. Bij het loskomen der boot namen wij nog een aanzienlijk ijsveld mede, hetwelk de gedane moeite ruim beloonde.

„De inspecteur Conrad is even als gisteren weder den geheelen dag aan boord geweest.

„Morgen ochtend ten acht ure zullen wij de taak hervatten, in de hoop van meer dan heden te zullen winnen, daar wij slechts ongeveer 800 ellen konden opruimen."

Van denzelfden Ingenieur is heden per telegraaf het volgende berigt ontvangen:

Zaturdag, 2 ure 's namiddags. „Ten half twee ure 's namiddags hebben wij den ijsdam beneden Vuren doorgeboord. Er ging een vliegende stroom; zoo ver wij met den kijker zien konden, was alles los en in beweging, met eene opening langs de Zuidzijde. De boot is onklaar. Ik keer terug en geloof dat de geheele Waal klaar is. Maandag ga ik mij daarvan overtuigen."

Bij het lezen van dit verslag zien wij eerst regt duidelijk, hoe ontzettend de ijsmassa was; getuige de ongehoorde krachtsinspanning van den anders op zich zelven zóóveel vermogenden stoom, en de veelvuldige teleurstellingen en bezwaren, waarmede de wakkere manschap te worstelen had. Reeds bij de eerste poging, lezen wij, dat het der boot niet dan voor de vier-en-twintigste maal gelukte door eenen ijsdam heen te breken, hoewel niet zonder schade te bekomen.

Hoe veelvermogend de kracht en weerstand-bieding van het ijs ook mogt zijn, de onderneming werd niet opgegeven en men zag dan ook eindelijk de aangewende pogingen met den gewenschten uitslag bekroond. De ijsmassa werd op-

geruimd; hoe breed en dik het ijsveld ook ware, toch werd de vaart geopend en daardoor grooter onheil voorkomen.

De verloopen winter heeft allen schrik en angst aangejaagd, en met vrees zullen velen den volgenden verbeiden. Maar daarentegen zullen ook velen hun verstand uitputten tot het zoeken van de geschikte middelen, om zulke groote onheilen, zooveel mogelijk te voorkomen. De togt met de Brouwershaven heeft duidelijk doen zien, hoeveel de stoom bij zulk eene gelegenheid vermag. Wij zijn in dezen geene bevoegde regters; onze kennis is te onvolkomen, maar oppervlakkig beschouwd en met het oog op de verkregene resultaten, zoude het ons wenschelijk voorkomen, dat de regering daartoe geschikte stoombooten liet vervaardigen en bij tijds gereed houden, ten einde, mogt ons weder zulk een winter voor de deur staan — alsdan zooveel doenlijk het ijs te breken. Misschien ware daardoor het ontstaan, van die vervaarlijke ijsdammen te voorkomen. In allen gevalle strekke de herinnering aan bovengenoemden togt tot eene juiste waardering van de diensten, door de Brouwershaven bewezen.

Beek. P. van de Velde Mz.

JAARTIJD.

Een verhaal uit het Joodsche volksleven in Bohemen,

VAN

LEOPOLD KOMPERT.

Op een door de maan helder verlichten nacht konden sommigen in zekere stad van Bohemen, ofschoon zij daaraan de meeste behoefte gevoelden, geen oog sluiten. Een hond blafte onophoudelijk. Reeds brak het graauwe schemerlicht van den ochtend door en nog scheen er maar geen einde te kunnen komen aan het nachtelijk gehuil van het waakzame dier, dat door zeldzame onrust scheen te worden gekweld. Gold het de lichtende sterren aan den hemel? Waren er ergens in een der huizen van de buurt ook dieven binnengeslopen? Eerst langzaam, bijkans wegstervende en schier alsof de hond geheel het vermogen om zich te uiten, tot het

laatst toe had uitgeput, hield dit akelig gehuil op. Maar de herinnering aan den schrik van dien nacht werkte op alle gemoederen zoo sterk, dat bijna in ieder huis, waar de slaap verwijderd was gebleven, de eerste vraag des ochtends vroeg overal bijna gelijktijdig luidde: „wat heeft de hond van Jacob Levi dezen nacht toch gewild? Er moet daar iets bijzonders voorgevallen zijn!"

Resel, de vrome vrouw, die in de nabijheid van het zoo onrustig huis bij een ziek kind moest waken, en daarom bijzonder slecht gemutst was, zeide met de uitdrukking van de hevigste verbittering:

„Daaruit kan men zien wat bij ons, helaas, het onderscheid tusschen een rijk man en een arme is. Waar heeft men ooit gehoord of beleefd, dat een arme man een hond durfde houden? Maar, omdat Jacob Levi vermogen bezit en de menschen hem geld schuldig zijn, durft hij een hond houden, die „geweldenaar!" Zijnentwille mag een ziek kind den ganschen nacht geen oog digt doen."

„Het is schande voor de geheele gemeente, dat zij daarover zwijgt en den hond maar naar hartelust laat blaffen! Maar tegenwoordig zijn er geen menschen meer die durven. Zij vreezen voor Jacob Levi en vreezen voor zijn hond. Zoo ik de gemeente ware, dan zou de „geweldenaar" zien of een hond zoo de nachtrust zou durven storen. Maar er zijn tegenwoordig geen menschen meer die durven."

Er was een tijd, en die is nog niet lang voorbij, dat men geheel anders over Jacob Levi sprak. Iemand die toen ten zijnen aanzien de uitdrukking „geweldenaar" zou hebben gebezigd, zou men met niet weinig verwondering hebben aangezien, alsof men verteld had dat de adelaar en de duif vleeschelijke tweelingen zijn. In denzelfden tuin die thans den grommenden wachter herbergt, dartelden weleer vrolijke knaapjes in het rond en het hart werd opgeruimd en wel te moê, wanneer men in de verte hunne juichende kinderstemmen hoorde. Alles leefde in dat huis, en scheen glans en licht te verspreiden; het was alsof het door engelen werd behoed. Nergens waren er schooner kinderen, geen weerga was er van het doorschijnend rood hunner wangen, noch van den eigendommelijken glans die in hun oogen blonk. Ach die roode wangen!

en die glinsterende oogen, zij dragen er de schuld van dat dit huis thans zoo eenzaam en ontvolkt is. De eenige bewoners zijn nu een oude man, die „geweldenaar" Jacob Levi en zijn hond!

Er waren vijf knapen, maar geen hunner mogt zijn dertiende levensjaar bereiken. Wanneer zij aan de grensscheiding van dien leeftijd naderden, dan scheen het alsof over den meest helderen hemel, rijk aan zonnegloed, plotseling eene zwarte wolk toog. Die wolk daalde al lager en lager af en werd hoe langer hoe donkerder en wanneer zij was voorbij getrokken, was het kind dood. Die gebeurtenis had gewoonlijk op zoo schrikbarend snelle wijze plaats, dat men het kind, wiens wangen gisteren nog vollen levensgloed vertoonden, na eene maand, ja nog binnen veel korter tijdsruimte, daar buiten op het „oord des levens" ter eeuwige ruste legde. Eene boosaardige ziekte, die de kunst noch voorzien noch bekampen kon, trad bij ieder onder een anderen vorm te voorschijn als dreef zij met alle voorzorg den spot. Meedoogenloos maaide zij de knapen weg. Men zal ze betooverd hebben, meende de vrome waan; zij zijn met te korten adem ter wereld gekomen, mompelde weder vrouwen-geleerdheid. Ten gevolge van te korten adem! De lieden dachten zeker niet, dat dit een kwinkslag was, die toch voorzeker niet in hunne bedoeling lag.

Als Jacob Levi des middags van zijne beroepsreizen teruggekeerd, zijn huis betrad, dat gezegende en door liefderijke vrouwenzorg door en door verwarmde huis (want toenmaals was zijne vrouw daarin nog werkzaam en bedrijvig), dan ondervond hij telkens een gevoel van vreugde met zekeren weemoed vermengd. Vijf jongenskopjes met sierlijke lokken verdrongen elkander als het ware onder zijne handen, opdat hij hen zou zegenen. De een wilde den ander voorgaan; zij vormden als het ware eene digt aaneengeslotene groep. Niet dat hij toen reeds een voorgevoel had, dat in die heerlijke bloemen een booze worm verscholen lag! Integendeel! Te midden van het genot der aanschouwing, dat hem de borst deed zwellen, dacht hij aan zijn eigen sterven. Hij moest denken! Zie hoe schoon uw God het voor u beschikt heeft! Wanneer gij of uwe vrouw eenmaal van deze aarde wordt opgeroepen, dan laat gij die vijf bekoorlijke knapen

na, die voor u beide „kadisch (1)" zullen zeggen. Het is dat zeldzame van geslacht tot geslacht, van eeuw tot eeuw tot ons gekomen gebed, dat in de taal van het oude Zion uitgesproken, een wezenlijk bestanddeel van de dagelijksche godsdienstoefeningen uitmaakt. Zijn oorsprong is geheimzinnig, engelen zouden het uit den hemel overgebragt en den menschen geleerd hebben. Dat gebed doet de meest teedere snaren trillen — snaren van kinderlijke gewaarwordingen en menschelijke herinnering; want het is een gebed, dat aan liefdevolle wijsheid zijn oorsprong te danken heeft. Als vader of moeder sterft, dan moeten de zonen het dagelijks, des morgens en des avonds gedurende de elf rouwmaanden uitspreken en vervolgens telkens op den dag van het overlijden of zoo als men het gemeenzaam noemt, elken „jaartijd." Het bezit eene zeer wonderbare kracht. Uit den mond der kinderen weergalmende, stort het als het ware balsem over de graven der gestorvenen uit. Het zegt hun: uw kind gedenkt u. Het is een gebed, onmiddellijk tot Gods troon gerigt, om eeuwigen vrede, verzoening en barmhartigheid voor de dooden af te smeeken.

In waarheid: zoo er één band bestaat, hecht en stevig genoeg om hemel en aarde aan elkander te ketenen, dan is het *dit* gebed! Het bindt de levenden aan elkander en vormt het overgangspunt tot het geheimzinnig rijk des doods. Men kan schier zeggen, dat dit gebed de hoeder en wachter van het Joodsche volk is, het eenige volk dat het uitspreekt. Maar daarin ligt ook juist een waarborg voor zijn voortbestaan. Kan een volk te gronde gaan en in het niet verzinken — zoolang een kind zijnen ouders gedenkt? Wat al stormen, wat al verderf en ontaarding, hoe vele magten zijn er niet noodig om een gebouw ter neêr te vellen, dat, hecht als eene rots op den grondslag van liefde in het algemeen, ouderliefde in het bijzonder steunt.

Het moge vreemd klinken. Te midden van den maalstroom der meest onbezonnen uitspattingen heeft dit herinnerings-gebed

(1) Een gebed onder de Joden, door de zoons of bij gemis van deze door mannelijke bloedverwanten of andere mannelijke geloofsgenooten van overledenen gedurende de elf rouwmaanden en jaarlijks op den sterfdag of „jaartijd" uitgesproken.

menig ontaard gemoed als het ware wakker geschud, zoodat de afgedoolde tot bezinning kwam en, zij het dan ook slechts voor korten tijd, het aandenken aan de overleden ouders als het ware heiligde. Zulk een gemoed wordt dan door ijzing bevangen, wanneer het den weg tot dusver ingeslagen, overziet, en daarmede dien vergelijkt, welken het zou hebben bewandeld, wanneer de oogen van vader en moeder nog over hun kind hadden mogen waken.

Dat gebed bezit eene zoo heelende en heiligende kracht, juist omdat het eene wedergeboorte naar den geest, van den vergankelijken mensch tot beginsel heeft en een bloot sterven weêrspreekt, omdat het de bloesems die verwelkt van den boom des aardschen levens afvallen, in het gemoed weder op nieuw laat rijpen en ontwikkelen. Te weten: gij sterft, gij wordt uit dit steeds rusteloos oord generzijds in eene andere, in eene geheimzinnige spheer verplaatst; maar de aardschors die uw hulsel dekt, doet dat niet *geheel;* er blijven nog zoodanigen, die, waar zij zich ook op het wijde aardrond bevinden, hetzij in het kleed der armoede gedoken of zich in overvloed badende, u dat gebed nazenden. Te weten: geen groen plekje in dit land kunt gij het uwe noemen, gij laat uwen kinderen geen huis, geen tuin of akker na, zoo dat zij u gedenken *moeten* en nogtans bewaren zij uw aandenken als het kostbaarste erfdeel...... Onbeduidend, veracht, eene zeepbel gelijk, waart gij gedurende uw leven, en ziet, lang nadat gij verscheiden zijt, verheffen zij u tot beduidendheid.... Zij roepen u uit het stof der vergankelijkheid op — en na dit alles vragen wij u: wie begrijpt nu niet den loop dien de gedachten van Jacob Levi als van zelf moeten genomen hebben. Wie begrijpt thans niet dat hij behagen kon vinden in de gedachte, dat die vijf kinderen eens „kadisch" voor hem zouden zeggen?...

Wij hebben reeds verhaalt, op welke wijze deze lieftallige knapen uit het huis van Jacob Levi, de een na den ander binnen weinige jaren als het ware weggemaaid werden. Op ééne rij liggen zij op den akker des levens. Toen de laatste knaap weggedragen werd, waren Jacob Levi en zijne vrouw door de jongste bezoeking geheel verstompt. Als hadden zij het met elkander afgesproken, gewaagden zij nooit van de gestorvenen.

Beide wisten dat hunne wonde nog steeds bloedde. Slechts somwijlen, namelijk wanneer hij des vrijdags middags t' huis kwam, dan gaf hij met een enkel woord zijn gemoed lucht. Dat woord was gelijk eene vonk uit schijnbaar geheel uitgedoofd vuur voortkomende. „De mensch is een knap rekenaar," plag hij dan met een ijzingwekkenden lach tot zijne vrouw te zeggen. „Op vier heb ik gerekend en er is mij niet één overgebleven."

„De mensch mag niet rekenen," hernam Esther dan telken male, en zij alleen wist hoeveel dat woord van troost haar kostte. „De mensch moet niet rekenen en God als het ware voortellen, dat is zonde. Hebben wij niet ons Bloempje?"

„Kan zij, een meisje, voor ons „kadisch" zeggen?"

„Hare kinderen zullen het doen."

„En zoo ook zij... den korten adem heeft, Esther? ook zij? wat doet gij dan?"

„Ik reken niet zoo als Jacob Levi...." Zoo eindigde zij gewoonlijk een dergelijk gesprek, en dikwerf was daarbij een smartelijke lach om hare lippen. „Integendeel ik reken er op, dat ons Bloempje gezond en sterk blijft. „God zal ons dit eenige Bloempje toch wel laten?...."

En Esther had gelijk.

Het kind groeide op en ontwikkelde zich als eene frissche plant. Bij den eersten aanblik ontwaarde men reeds dat Bloempje een geheel ander gestel had dan hare zoo vroeg geknakte broeders. Hare wangen vertoonden niet dat bedriegelijk rood, dat bij hen het gevolg van volbloedigheid was, en aan hare oogen ontbrak het vuur, dat in die der arme knapen gloeide zoo lang tot het inwendig vuur hen geheel verteerd had. Het meisje wies welig op onder de oogen harer ouders, die nog steeds den blik rugwaarts gevestigd hielden op de graven hunner zonen. Eens was de nog niet vergeten docter Prage ten bezoek gekomen; want sedert den dood van den laatsten zoon bestond er tusschen den genoemden heer en het echtpaar eene soort van spanning, gelijk gewoonlijk in dergelijke gevallen plaats heeft. Jacob Levi gevoelde namelijk telkens bij den aanblik des docters eenigermate eene gewaarwording van klimmende drift. Niet dat hij

in eenig opzigt de schuld van deze noodlottige gebeurtenis op zijne rekening stelde; maar herinnerde de docter hem niet steeds aan de verloren lievelingen, aan de hoop en verwachtingen die met deze ten grave waren gedaald, kortom aan alles wat het lichtpunt van zijn toekomstig en bovenaardsch leven had uitgemaakt? Aan den anderen kant bezat de geneesheer een te fijn gevoel en was hij te veel menschenkenner om dikwerf dáár te komen, waar hem slechts een gedwongen welkom kon verbeiden.

Zoo waren er jaren voorbij gegaan, zonder dat het meisje anders dan vlugtig onder zijne oogen gekomen was, ja het was hem bijna geheel vreemd geworden.

„Is dat uwe dochter?" vroeg hij bedeesd, terwijl zijn verwonderde blik op het liefelijk zeventienjarig meisje gevestigd bleef.

De vrouw van Jacob Levi verbleekte; krampachtig vatte zij de hand des geneesheers.

„Hoort gij misschien naar haar korten adem?" sprak zij zachtkens.

De docter overmeesterde zijne diepe ontroering; hij moest zich herstellen en trad naar Bloempje toe die hij lang in de oogen zag.

„Ik ben niet ziek docter," riep Bloempje eindelijk op lagchenden toon.

Neen! waarachtig als God, gij zijt niet ziek!" riep de docter, „en wanneer veelweters zich durven aanmatigen iets te voorspellen, dan verklaar ik kortaf: Gij zijt gezond lief meisje, gezond zoo als men maar verlangen kan, en gij zult ook gezond blijven."

„Bezweer dat docter, riep Jacob Levi," zich in het gesprek mengende, op een toon waarin de docter zoowel de diepste ontroering als ook zekeren smaad ten zijnen aanzien meende te ontdekken.

„Een geneesheer *kan* niet zweren!" hernam de docter met ernst; maar hij verzekert, voor zoo ver de kunst dat doen mag, dat uwe dochter... niet in het lot uwer andere kinderen zal deelen."

„Die arme, arme knapen!" zuchtte Jacob Levi, terwijl hij zijn gezigt met beide handen bedekte.

„Rekent ge weder, Jacob Levi?...." riep Esther zacht.

Alsnu liet hij zijne handen vallen; groote tranen biggel-

den langs zijne wangen. En toch was het alsof een zonnestraal op zijn gezigt lag. Hij trad naar Bloempje toe, zag haar lang in de oogen, streek toen zijne hand over het glinsterend ravenzwart haar en zeide met eene stem, die tot het binnenste der ziel van het meisje drong: „Bloempje gij moet regtschapen, goed en vroom worden, want gij zijt thans de eenigste op wie ik reken. Beloof mij dat."

Hij stak haar de hand toe, en slechts aarzelend voldeed Bloempje aan het haar gedaan verzoek; zij werd daarbij als door eene koude huivering bevangen. Jacob Levi sprak zoo zonderling — en zij moest iets beloven, wat zij te naauwernood begreep. Was het uit dit gesprek, dat Jacob Levi den troost geput had, dat de storm welke zoo lang over zijn huis woedde, eindelijk zou hebben opgehouden, of was het iets anders? — genoeg zij het dat van dien dag af het leven voor hem nieuwe bekoorlijkheid begon te verkrijgen. Hij scheen het eerst nu te bemerken, dat zijne zeventienjarige dochter in zijn zoo lang verduisterd gemoed een licht deed stralen waarvoor hij vroeger geene oogen had; hij scheen eerst nu gewaar te worden, hoe heerlijk zich de schoonheid van het meisje had ontwikkeld. De verandering, welke in zijn gemoed plaats greep, was zóó zeldzaam, zijn gedrag zóó in het oogloopend, dat een en ander zelfs den meest oppervlakkigen beschouwer niet kon ontgaan. Hij gewaagde thans zelden of bijna in het geheel niet van zijne vijf zonen, over wie hij soms zonder de geringste aanleiding sprak, zelfs bij gelegenheden, dat die treurige gebeurtenis geheel buiten het gesprek lag. Deed hij dat nog soms, dan brak hij dikwerf te midden van zijne klagten af, en zijne oogen zochten dan naar iets; was Bloempje tegenwoordig, dan bleven zij op haar gevestigd en om zijne lippen vertoonde zich dan een zacht, liefderijk lachje, zoo als men dat sinds lang niet van hem gewoon was.

Nooit kwam hij van zijne beroepsreizen terug, zonder Bloempje eenig voorwerp van opschik mede te brengen. En wanneer Esther soms de bedenking opperde, dat hij het meisje daardoor bedierf en ijdel maakte, dan antwoordde hij haar met een lachje: „Esther, het zal niet hinderen, wanneer zij daarbij maar vroom blijft" en geheel in dien geest vroeg hij Bloempje telkens vóór dat hij het van de reis medege-

bragt geschenk overhandigde: „Bloempje zijt gij deze week ook regt vroom geweest?" waarop hij haar, zonder het antwoord af te wachten, met eene onverklaarbare haast het een of ander schitterend geschenk toereikte.

Wat ging in het gemoed van Jacob Levi om? Was daarin met de daad een nieuwe levensbloesem ontloken? Esther schudde het hoofd op bedenkelijke wijze; zij begreep de verkwisting van haar man ten aanzien van Bloempje slechts ten halve. Dat hij zijne vrolijkheid niet bedwingen kon, dewijl hij het meisje eerst nu zeker geloofde, dat zag zij in; maar in welk verband stond dit tot de vroomheid waarop hij zoo veel nadruk legde?

Bloempje zelve vroeg haar moeder eens zeer ernstig:

„Moeder, wat wil vader toch steeds met zijn: „wees vroom, wees vroom Bloempje! Ben ik dat dan niet? Of doe ik soms ook iets, dat niet goed is?"

Esther bezon zich lang welk antwoord het kind te geven. Toen zeide zij snel:

„Het schaadt niet wanneer men elk uur en dagelijks tot vroomheid aangemaand wordt...... en vader weet het zeker beter dan gij, waarom hij dit zoo dikwerf doet."

Bloempje was niet peinzend of somber van aard; dergelijke antwoorden voldeden haar en zij dacht er verder niet over na. Jacob Levi had de vraag of zij vroom was geweest zoo dikwerf tot haar gerigt, dat die ten laatste eene vraag van gewoonte was geworden, waaraan zij geene diepe beteekenis toeschreef. Werd zij de eerste maal door huivering bevangen — die gewaarwording week in den loop des tijds uit haar gemoed, en veranderde in onverschilligheid even als alles wat door gedachtelooze gewoonte een ijdele klank wordt.

Reeds had Bloempje zelve die zekerheid erlangd, dat zij op de gewone vraag haars vaders met een lachje dat zij voor hem altijd gereed had, Ja! kon antwoorden. Zij wist bereids, dat hij geen ander antwoord wilde verwachten.

Sedert eenigen tijd werden de geschenken van Jacob Levi aan Bloempje al rijker en prachtiger; zijne mildheid scheen geene grenzen meer te kennen. Geheele ladingen fijn linnen en zijden stoffen bragt hij 't huis en stelde die met alle teekenen van innige tevredenheid zijn kind ter hand.

Er waren vele rijke meisjes in de buurt, maar geen van alle kon met Bloempje gelijken tred houden, wat de pracht en overvloed harer kleeding betrof. Algemeen zeî men: „iederen Sabbath verschijnt bij Jacob Levi het mode-journaal" — want dan kwam Bloempje altijd weder met eenig nieuw tooisel voor den dag, dat de stoutste verwachtingen harer vriendinnen en kennissen overtrof. Alles stond het meisje voortreffelijk, zelfs de eenvoudigste lintjes kregen door de manier waarop zij ze wist te plaatsen en te schikken iets eigendommelijk schoons.

„Man," zeide Esther eens, toen hij nog rijker geschenken dan gewoonlijk had medegebragt. „Gij doet niet wel daarmede, dat gij uw kind aan zulke dingen went. Wat zal zij over eenige jaren te wenschen hebben, wanneer gij nu reeds bij haar zelfs ieder verlangen om iets te wenschen voorkomt? Gij kent, geloof ik, het hart der vrouwen niet goed; zoo het van louter genoegens en vrolijkheid te vol en verzadigd is, dan werkt dit nadeelig. Integendeel, dewijl de vrouw om te verdragen en te dulden, voor smart en lijden geboren is, moet men haar vroegtijdig aan matigheid gewennen. Zulk een hart moet altijd een plaatsje voor een wensch of verlangen overig houden. Wanneer gij nu echter Bloempje reeds in alles zoo gewent als of zij eene geboren prinses ware, dan zeg ik u kort en bondig: gij handelt op die wijze niet goed, Jacob Levi."

„Jacob Levi is in staat, voor zijn kind meer dan andere lieden te doen," hernam hij, terwijl hij het voorhoofd fronsde. „Waarom heb ik niet meer dan dat eene kind?.... Ik behoef niet te sparen."

„Gij overdrijft...." zeide Esther op ernstigen toon, „en bederft het kind."

„Zottin" aldus viel Jacob Levi haar lagchende in de rede, „geloof toch niet, dat ik op mijn ouden dag den verteerder en doorbrenger spelen zal. Dat is toch verre van mij.... Hoe oud is ons Bloempje?"

„Zeventien jaren!" hernam Esther eenigzins onthutst.

„Zeventien jaren!" riep Jacob schertsend en met toenemende vrolijkheid uit „en dan nog geen uitzet! Indien gij daaraan niet denkt, dan is het mijn pligt.

Esther wilde dat in lange nog niet zien gebeuren, zij was bleek geworden en kon geen woord uiten.

Geen moeder hoort zonder schrik, dat een beslissend woord over haar kind wordt gesproken, alvorens zij zelve een besluit deswege genomen heeft. Op den eersten oogenblik is het haar schier grievend, dat eene andere hand dan de hare haar dochter in de toekomst zal leiden, terwijl zij zelfs den echtgenoot die haar ter zijde staat, te ruw acht en te weinig fijn gevoel toekent, om, zij het dan ook slechts in zekere mate, vast te stellen en te bepalen wat hem voor het geluk van het kind raadzaam voorkomt. Dit was ook de gewaarwording die zich van Esther meester maakte en daarom schrikte zij als het ware. Na eene poos herstelde zij zich echter en zeide bijna onverstaanbaar:

„Denkt gij daaraan reeds?"

„Reeds?" vroeg hij lagchend en met een veelbeteekenenden blik liet hij daarop onmiddellijk volgen: „Esther ik heb haar bereids."

„Aan wien?" vroeg zij geheel buiten haar zelve.

„Iemand op wien ik reeds lang mijne oogen gevestigd had," zeide hij en zijne stem kreeg schier een trillenden klank. „Iemand dien ik als mijn kind beschouwen zal en die zulke hoedanigheden bezit, alsof God hem voor mijn Bloempje heeft doen geboren worden. Want hij is zelf een vroom kind, eert vader en moeder, en zal er voor waken dat ons kind vroom en.... goed blijft.... en ook ons eert en niet.... vergeet, wanneer wij er eens niet meer wezen zullen...."

Die woorden hadden in zoo verre eene gunstige werking op het gemoed van Esther, dat zij, gerustgesteld en bijkans schertsend kon vragen:

„Wie zal dat zijn? Laat mij niet zoo lang in spanning."

„Gij kent hem zoo goed als ik....." zeide Jacob Levi langzaam. „Het is de zoon van mijn broeder...."

„Meijer met de vier handen!" zeide Esther, ja zij riep dat veeleer luide uit met eene hevigheid, welke die vrouw in den regel niet eigen was; zij stond op, en zonk daarna krachteloos op haren stoel neder.

Het viel Jacob Levi moeijelijk op dat oogenblik zijn toorn te bedwingen. De aders van zijn voorhoofd duidden gramschap aan, zij waren vreeselijk gezwollen; en toch bedwong hij zich

„Dat toch alle vrouwen op dit punt met elkander overeenkomen,” zeide hij. „Gij zegt dat hij vier handen heeft, ik zie hem er slechts twee hebben, en daarmeê arbeidt hij noest en duchtig zoo als niemand in de straat het hem nadoet. Ik weet reeds, wat gij met de vier handen van Meijer bedoelt — vrouwenpraat en zotgeklap. Mijn neef Meijer is niet iemand van de tegenwoordige ligtzinnige wereld en daarvoor zij God geloofd en gedankt. Had ik maar vroeger aan hem gedacht. Ik wil hem volstrekt niet anders dan met zijne vier handen!”

Esther zweeg. Zij kende thans de gedachten van haar man in haar onderling verband. Zij behoorde echter niet tot die vrouwen die haar vermeend goed regt dadelijk op het spel zetten, met het vooruitzigt op dadelijke winst of verlies. Voorshands verborg zij het plan van haar man in haar hart en drukte er het zegel des geheims op. Maar dat hart hoorde zij ieder uur van den dag kloppen — en wanneer zij Bloempje zag, dan kon zij eene onuitsprekelijke treurigheid niet van zich afweren. Eerst later zullen wij zien, dat Esther's afkeer geenszins ongegrond en haar de oorzaak daarvan volkomen bewust was. Esther wist namelijk, dat haar dochter op de eenvoudige vraag: Bloempje wilt ge uw neef Meijer tot echtgenoot hebben?.... met een luid gelach zou antwoorden, want Bloempje lachte steeds, wanneer zij maar dacht aan haar neef — en zonderling, Esther stemde op dat punt met haar dochter volkomen overeen.

De neef van Jacob Levi had werkelijk het ongeluk met twee overvloedige handen, behalve die welke de natuur hem schonk, uitgerust te zijn. Van den lof, waarmede zijn oom over hem sprak, was geen letter overdreven. Er was geen tweede in de buurt die hem in deugd en braafheid evenaarde, maar desniettegenstaande was het eene bepaalde daadzaak, die bij ieder vaststond; Meijer was met vier handen geboren.

Natuurlijk moet dit in overdragtelijken zin begrepen worden; het was eene grap — een snedig gezegde. Maar dit hield de lieden, namelijk in de buurt, die met scherpen blik op iedere afwijking loerden, ten einde daarvan gebruik te maken niet terug, om wat slechts eene grap was, voor goede munt te doen doorgaan, en Meijer bezat niet eens zulk

eene afwijking. Bij hem was alles klein, zoodat hij niet eens onder de nationale militie kon opgenomen worden, nogtans hadden zijne armen eene lengte, welke alle beschrijving te boven ging. Zij waren zoo wanstaltig lang, dat zij bijna tot den grond reikten; daarbij had Meijer de gewoonte, namelijk wanneer hij in ijver of toorn geraakte om zoo hevig met zijne handen te werken, en zc met zooveel vaardigheid te gebruiken, dat het in zulke oogenblikken waarlijk den schijn had alsof hij er vier bezat. Dit was ook alles wat ten nadeele van Meijer kon gezegd worden. Tot zijn ongeluk was echter dit nadeel, indien wij het zoo noemen mogen, te gelijk belagchelijk, en op zulke punten zijn de menschen zoo als men weet, zeer onverbiddelijk.

En zonderling is het voorzeker, dat de kwinkslag, waarvan thans de rede is, niet van de buurt herkomstig, maar van de vinding eens vreemden was. Het was namelijk Jacques, boekhouder in eene fabriek, die dat gezegde oprakelde. Vroeger had het in de lucht gezweefd, maar eerst Jacques de boekhouder had het daaruit doen nederdalen en er naam, leven en bezieling aan gegeven.

Jacques was een Hongaar — en de afgod van al de meisjes der buurt. Hij had een schoon hoofd met zwarte lokken, sprekende donkere oogen en glinsterend witte tanden en daarbij fier vooruitstekende roode lippen, die door een schoonen, op Hongaarsche wijze omgekrulden snorrebaard, werden overschaduwd. Voor hem moesten alle jongelieden verre op den achtergrond wijken. Waar hij was, waar hij verscheen, daar was hij als een adelaar te midden van allerhande gewone vogels. Waar hij verscheen, daar kwam het scherp contrast uit tusschen den somberen, droomerigen Bohemer en den levendigen, door hartstogt bewogene en als 't ware door warmer zon doortintelden Hongaar, en ligt is het te begrijpen, wie de zege behaalde. Het was voornamelijk op zaturdag-middagen en bijzonder in den zomer en lente, dat Jacques Stern in zijn vollen glans uitblonk. Dan gingen de „groote meisjes" der straat, door hare broeders begeleid, de bruiden met hare bruidegoms naar den berg in de nabijheid, zoo als men eene kleine verhevenheid met een perenboom beplant, vlak achter de huizen, noemde. — Van daar had men een alleraanlokkelijkst uitzigt; rondom heerschte vrede en stilte,

beneden in de woningen sabbath-rust. Het gelach en gepraat der meisjes kon beneden goed gehoord worden, ja een scherp oog kon zelfs van daar enkele harer, zoo als zij daar onder den zwaren perenboom in het weeke gras uitgestrekt zaten, goed onderscheiden. Soms was dit gelach zoo luid, dat vele lieden, voornamelijk de moeders die buiten voor hare huizen zaten, de vreugde op het gezigt te lezen stond en menigeen zeide: „zeker is de Hongaar van het gezelschap!" En dit was zoo; want zoo hij ontbrak, dan was het daarboven op den berg heel stil en vervelend. Jacques bediende zich meestal van de krijgslist om eerst te verschijnen wanneer al de meisjes bijeen waren. Dan helderden de oogen op, vele blosjes kwamen op lieve wangen, maar krampachtig balde zich dan ook menige mannelijke vuist! Zonder nog eene syllabe gesproken te hebben, was de stemming van het gezelschap dra geheel anders. En Jacques was altijd oorspronkelijk, wist altijd wat nieuws te vertellen; zijne conversatie was eene onuitputtelijke bron, altijd gaf zij helder water. Nu eens leerde hij de meisjes een nieuwen dans, dan weder een nieuw spel, waarbij hij zich in het pand verbeuren vooral zeer knap toonde. Wederom een anderen keer verhaalde hij wat uit zijn vaderland. Soms bragt hij een stok mede die, even als eene fluit, van blaasgaten voorzien was en dien hij „Esakan" noemde. Hij blies daar dan op, ofschoon hem dit eigenlijk op sabbath niet veroorloofd was, de schoonste Hongaarsche liederen. Deze roerende melodiën persten menig meisje tranen uit de oogen, maar wanneer Jacques dit bemerkte, hield hij spoedig op en kwam dan dadelijk met een of anderen kwinkslag voor den dag, waardoor allen weder hartelijk aan het lagchen geraakten. Op een dier sabbath-middagen schikte Jacques een dans, dien hij met de meisjes en de andere jonge mannen reeds dikwijls geprobeerd had. Bloempje behoorde sedert korten tijd ook onder de „groote meisjes" en was ook mede tegenwoordig; zij had een nieuw kleed aan door haar vader medegebragt en in haar zwart haar een vuurrooden strik, waardoor haar schoonheid op nog treffender wijze dan gewoonlijk uitkwam. De paren hadden zich reeds geschikt, Bloempje was door haar neef Meijer ten dans genoodigd, hetgeen zij aannam. Jacques had geene dame gekozen, daar hij zich met de geheele regeling belastte en te gelijk, bij ge-

mis van orkest, de dans-muziek al zingende uitvoerde. Maar daar vestigde zich zijn blik op Bloempje en haar danser Meijer, die met zijne lange handen uit louter vreugde en vermaak, als met de wieken van een windmolen, om zich heen sloeg.

„Hoe?” riep Jacques, terwijl hij zijn arm in dien van het meisje legde, met een lach om den mond, „hoe kan ik toestaan, dat de schoonste bloem der buurt met een vierhandig mensch danst?”

Het gansche gezelschap brak in een schaterend gelach uit.

„Meijer met de vier handen!” klonk het van alle kanten.

„Hoe bedoelt gij dat, Jacques?” vroeg Meijer van hoofd tot voeten sidderende.

„Hoe ik dat meen?” riep de trotsche Jacques, „dat zal ik u spoedig zeggen. Meet t'huis eens met den elstok uwe beide handen en gij zult bevinden, dat daaruit zeer goed nog eens zoo veel te maken is.”

„Jacques heeft gelijk! Jacques heeft gelijk!” zoo klonk het van alle kanten onder een daverend gelach.

„Bloempje wilt gij met mij niet dansen?” vroeg Meijer zijne nicht, en zag haar met zijne kleine oogen bijna smeekend aan.

„Ik heb het u reeds gezegd, dat zij met u niet dansen mag!” riep Jacques en hield den arm van het meisje stevig vast.

„Wilt gij met mij niet dansen Bloempje?” herhaalde Meijer op meer dringenden toon. In zijne stem lag iets dat een minder ligtzinnig meisje zou hebben doen ontdekken, dat het hem niet alleen om de gunst van met haar te dansen was te doen.

„Bij het dansen heeft men slechts twee handen noodig,” fluisterde Jacques het meisje in het oor.

Zij lachte daarop zoo luide en hevig dat haar de roode strik uit het haar viel. Nu bukte zich Jacques spoedig eer een ander hem daarin kon voorkomen en hij maakte den strik met eene geoefendheid vast, welke zekere ervarenheid in dergelijke zaken verried. Waarom sidderde Bloempje zoo hevig gedurende dit eenvoudig dienstbetoon, waarom kleurde zij tot aan haar blank voorhoofd? Onze Meijer gevoelde zich echter op dit oogenblik aangedreven om Bloempje met al de kracht, die in hem was, van Jacques zijde weg te

rukken. De altijd zoo zachtzinnige Meijer was thans een leeuw gelijk. Hij strekte zijne beide handen naar Bloempje uit.

„Om Godswil!" riep Jacques met komischen schrik, terwijl hij Bloempje eenige schreden achterwaarts trok, „laten wij ons verwijderen vóór dat het te laat is en hij ons smoort; want hij is even als eene spin, wanneer die eene vlieg wil verzwelgen."

Toen lachte Bloempje nog heviger dan vroeger, en eer zij zich regt bezinnen kon, wat zij Meijer zou zeggen, had Jacques de dans-melodie reeds begonnen, en de paren zich in beweging gesteld en rond om den ouden perenboom heerschte nu het meest vrolijk en luidruchtig gewoel en gejoel.

Had Meijer met de vier handen er een voorgevoel van, dat op dit oogenblik de grond gelegd werd voor de verwoesting van zijn levensgeluk en in de gevolgen ook voor dat van een ander? Een onuitsprekelijk leedgevoel maakte zich van den armen jongeling meester, toen hij daar tegen den perenboom geleund moest toezien hoe zijne nicht Bloempje in de armen van den gelukkigen Jacques over het weeke gras huppelde.

Toen Bloempje na deze zaturdagsche bijeenkomst huiswaarts was gekeerd, gloeiden hare wangen nog van opgewektheid, zoodat Esther, aan hare overledene zoons denkende, verschrikt uitriep!

„Bloempje hoe ziet gij er zoo uit? Gij gloeit.

Bloempje wierp een vlugtigen blik in den spiegel en riep vrolijk uit:

„Jacques heeft ons zoo goed geamuseerd, moeder. Wij hebben gedanst, en dan hebben wij over onzen Meijer zoo moeten lagchen. Jacques heeft gezegd, dat Meijer vier handen heeft, en dat heeft mij bijzonder bevallen, omdat Jacques gelijk heeft. Zie onze neef Meijer maar eens aan, moeder, en dadelijk zult ge ontdekken dat hij vier handen heeft!"

Toen kende Esther nog niet de hoop, welke Jacob Levi op zijn neef Meijer vestigde. Denzelfden nacht had Bloempje een zeer zonderlingen droom. Lang duurde het eer zij kon insluimeren; toen de slaap haar echter eindelijk overviel, was het haar nog altijd of zij met Jacques onder den peren-

boom op den berg danste. Ligt als eene veder huppelde zij heen en weêr en Jacques zong eene allerhartroerendste dansmelodie, nogtans moest zij dikwijls over zijne schouders achterwaarts zien, want leunende bij den stam van den ouden boom stond Meijer, die zijne lange armen naar haar uitstrekte en die armen werden gaandeweg al langer en langer. Jacques echter trok haar meer en meer voort, de dans strekte zich tot eene onafzienbare verte uit. Jacques zong hoe langer hoe schooner en hartroerender ... tot dat beide eindelijk geheel alleen waren... Met een flaauwen gil ontwaakte zij. Meer zulke sabbath-middagen waren heengevloden, de een al heugelijker dan de ander, maar Meijer was daarbij niet meer tegenwoordig. Wanneer de vrolijke meisjesschaar, met Bloempje in haar midden, zich op den berg begaf, stond hij achter de vensters van zijne ouderlijke woning, de lange armen op den rug gekruist, opdat niemand hem zou zien. Dit was op den tijd, dat Bloempje bijna iederen sabbath met een nieuw tooisel voor den dag kwam, dat haar vader van zijne reizen meêbragt. Hoe schoon stond dit meisje het eenvoudigste lintje, maar hoe vleijend ook waren de woorden, die Jacques haar gedurende den dans in het oor fluisterde. Thans wist Jacques het zoo in te rigten, dat er elken sabbath onder de groene boomen van den berg gedanst werd; onder voorwendsel, dat Bloempje voor het op handen zijnde bal, dat de jonge lui gewoonlijk op den laatsten dag van het loofhuttenfeest geven, nog niet genoeg in het dansen was geoefend, wilde hij niet toelaten, dat zij door een ander werd geëngageerd. Daarbij spreidde hij telkens nieuwe talenten ten toon. Zijne tegenwoordigheid werkte zoo krachtig, dat alles voor hem moest wijken. Gedurende de pauze, welke hij slechts zelden deed plaats hebben, want meestal werd bijna onophoudelijk gedanst, verhaalde Jacques met wegslepende welsprekendheid, hoe geheel anders het leven in zijn vaderland dan in het sombere Bohemen is. Daar zijn de menschen van een geheel anderen aard dan hier, in vergelijking met de Boheemsche joden zijn zij edellieden. Daar is men niet verpligt slechts bij geringe sommetjes te sparen. Genoegelijk en vrolijk rolt het leven daarhenen, alles heeft men volop, en de wijn, dien men in Bohemen den zieke slechts met lepeltjes kan toedienen, stroomt daar bij groote

hoeveelheden. Zijn eigen vader heeft acht paarden op stal, want het bezit van een kleiner aantal is in Hongarije eene schande. Hij zelf heeft zijne jeugd meer op den rug van een ros, dan in de studeerkamer doorgebragt. Achter zijn huis zijn vele mijlen puszta, waar hij dikwijls slechts door zijn knecht Janos begeleid, uren lang op een ongezadeld paard, zonder bepaald doel of voornemen voortreed. O! dat was een heerlijk leven! In Hongarije... daar ziet men eerst, hoe grenzeloos en wijd de wereld is. Geheel anders is het in Bohemen... en zoo ook wat de menschen betreft! Mannen en vrouwen komen in dat opzigt met elkander aldaar overeen, het ontbreekt hun aan ijver en ondernemingsgeest. Niets anders treft men bij hen aan, dan koele berekening en liefdelooze eigenbaat.

Wanneer Jacques zulke tafereelen van zijn vaderland ophing, dan was er menigeen die daarover bij zich zelven ongeloovig lachte, doch niemand had moed genoeg, hem met afdoende redenen teregt te wijzen. Op Bloempje's gemoed hadden zijne woorden echter een buitengewonen invloed. Dat wilde, dat grenzelooze, dat phantastische opende voor haar eene geheel nieuwe wereld... wat haar tot dusverre omgaf, kwam haar bekrompen en beperkt voor. Zij gevoelde zich verrukt en vervoerd... en reeds begon de droom, dien zij eens dien sabbath-nacht had, eene wezenlijkheid te worden. Zij en Jacques waren alléén, zij danste met hem alleen... Reeds vergat Bloempje zich zoo zeer, dat zij soms de hand op de schouders van Jacques legde, waarop hij dan, opspringende om een nieuwen dans te beginnen, een gloeijenden kus drukte.

Met reuzenschreden ging Bloempje's liefde eene beslissing te gemoet....

Wij verhaalden reeds vroeger, dat Meijer met de vier handen niet meer deelnam aan die zaturdagmiddag bijeenkomsten. Dit is slechts ten halve waar. Wel ging hij niet meer op den berg, maar tegen den avond, wanneer hij wist, dat het gezelschap zich gereed maakte om huiswaarts te keeren, dan sloop hij, ongezien langs een omweg, in Bloempje's nabijheid — om ten minste toch maar haar kleed van verre te mogen zien fladderen.

Eens was hij te laat gekomen, de meisjes en jongens

waren juist de hoogte afgeklommen, en hij kon slechts hun lagchen en praten hooren. Maar ginds onder den schaduwrijken perenboom, waar Jacques hem zoo zwaar beleedigd had, stond daar niet iemand? glinsterde daar niet iets gelijk een veelkleurig kleed? Meijer zag oplettend naar die plaats, zijne oogen konden in dit oogenblik zeer scherp zien.... Niet slechts één persoon stond onder den boom, het waren er twee.... Bloempje was de eene en Jacques de andere. Zij lagen in elkanders armen, en Bloempje's hoofd rustte op de schouders van den schoonen Jacques, en de wind bragt hun zacht gefluister tot het oor van hem die luisterde.

Meer zag Meijer niet. Terwijl hij met zijne lange handen wild om zich heen sloeg, rende hij spoorslags de hoogte af, in de straat. Buiten adem bleef hij voor het huis van Jacob Levi staan. Zoude hij gaan verraden wat hij daar even gezien had? Een wilde, nooit gekende smart, een hartstogt, die zijne zachte ziel tot nu toe vreemd geweest was, woedde in zijn gemoed. Wie hem in dit oogenblik in het verwrongen gelaat had kunnen zien, had moeten zeggen: „Dat is Meijer niet, die is wel meer dan tien jaar jonger." Maar het ging voorbij.... Slechts God wist wat in dit gefolterde hart omging, toen Meijer voor den drempel van het huis stond, waaruit hem eens de zaligheid eener verbindtenis der liefde tegengelagchen had. Binnen 's monds zeide hij:

„Zij zullen het niet weten! Het is te laat!"

Zoo was de zomer voorbijgegaan en de hooge feestdagen naderden reeds, die toen in het begin van den herfst vielen. Den avond vóór het nieuwjaarfeest, toen de godsdienstoefening geëindigd was, kwamen als naar gewoonte eenige bloedverwanten bij Jacob Levi, als het erkende hoofd der familie, om hem en Esther, een goed en gezegend jaar te wenschen. Ook Meijer en zijne ouders waren dáár. Toen trok Jacob Levi met een welwillend lachje, zoo als sedert den dood van zijne zoons slechts zelden om zijne lippen speelde, Meijer wat ter zijde.

„Meijer-lief," zeide hij, „ik hoop dat God dit jaar gelukkig zal doen zijn, zoowel voor u, als voor mij. En als gij mij het toekomende jaar weer komt wenschen, zult gij mij niet meer oom noemen."

„Oom om Gods wil...." riep Meijer verschrikt.

Maar Jacob Levi viel hem snel in de rede, terwijl hij hem de hand op den mond legde.

„Gij hebt tijd te verschrikken," zeide hij lagchend, „als de tijd dáár is. Ik geloof toch dat zij er zoo verschrikkelijk niet uitziet. Nu, zie haar eens goed aan!"

Hij wees met den vinger naar Bloempje, die, door het kaarslicht beschenen, in den vollen glans harer schoonheid tegenover hem zat. Wie wist dat beter dan Meijer zelf?

Tien dagen later had er eene gebeurtenis plaats, juist geschikt, om over de beschikkingen van een donker lot licht te verspreiden.

Op Verzoendag, ongeveer tegen twee ure des middags, toen de menschen zich in aandachtig gebed in de synagoge bevonden, klonk plotseling van het raadshuis de alarmklok. In den eersten schrik rende ieder uit de kerk, de mannen in hunne doodshemden, de vrouwen bleek van schrik en vasten: daartusschen de kinderen, die in dit oogenblik onopgemerkt, weenend naar hunne ouders zochten. Er was brand in de fabriek, een digte rook was door de gansche straat verspreid. Als de fabriek in brand was, dan was geen enkel huis zeker. Daar liep en stroomde ieder naar toe. Toen men op de plaats van den brand kwam, zag men met innige blijdschap, dat de redding reeds nabij was. Jacques stond op een omvergeworpen waterton, en bestuurde met krachtige stem het blusschen, dat door de talrijke fabrieksknechten stipt en gehoorzaam werd uitgevoerd. In het midden hield hij op, toen hij die vele mannen in hunne doodshemden voor zich zag, en riep van zijn verheven standpunt vrolijk naar beneden:

„Niet waar, menschen, zoo iets wordt op den heiligen Jom Kipoer toegestaan, daartegen kan de Talmud niets inbrengen."

Jacob Levi die naast hem stond, zag droefgeestig naar Jacques op, want deze woorden verdroten hem op den heiligsten dag van het jaar, hoewel Jacques eene gepaste vraag had gedaan. Toen bemerkte hij, dat de frissche, glimmende lippen van den Hongaar een geheim verrieden.... Jacques moest kort te voren, daarop zou Jacob Levi een eed hebben willen afleggen, gegeten hebben! Op het heilige verzoeningsfeest! Op den geduchten dag des oordeels van

den almagtigen God! Jacob Levi voelde, hoe hem de gramschap naar het hoofd steeg, maar hij verkropte die. Het was nu het oogenblik niet, om zijne opgewondenheid lucht te geven.

Spoedig was de brand gebluscht, en de menschen keerden, daar intusschen de donker gevallen was, naar de synagoge terug om het slotgebed te verrigten.

Bij het avondmaal werd het toch duidelijk, dat Jacob Levi den Hongaar niet vergeten had. Naauwelijks had hij iets gebruikt, of hij schoof zijn vol bord ver van zich af.

„Het is mij, alsof ik vergif eet," zeide hij grommig bij zich zelven, „ik kan geene bete meer nuttigen."

Esther vraagde verwonderd en bezorgd tevens naar de oorzaak van deze woorden.

„Ik erger mij alleen, dat er zulke slechte menschen bestaan, die het niet eens van hun bedorven hart kunnen verkrijgen, den heiligen Jom Kipoer in acht te nemen. Kan zulk een kwâjongen zijne gulzige maag niet éénmaal in een jaar bedwingen?"

Natuurlijk vraagde Esther wien hij daarmede bedoelde.

„Den boekhouder meen ik," riep hij kwaad uit, „die in de fabriek is en zich Jacques laat noemen. Is hij een kind van joodsche ouders? Is hij niet van eene joodsche moeder geboren? Maar ik heb het duidelijk met mijne oogen gezien, die boosdoener heeft gegeten, heeft zich verzadigd en gedronken, dat zijn lippen nog van het vet glommen."

Esther waagde het in het midden te brengen, dat men de menschen niet alleen naar den schijn moet beoordeelen.

„Verdedig hem maar," riep Jacob Levi luid. „Een gevoel van verbittering maakte zich van mij meester ten aanzien van den vreemdeling, die het durfde wagen, zulk een slecht voorbeeld aan onze gemeente te geven. Wat iedereen heilig is, moest dunkt mij, dien enkelen ook heilig zijn! En dan Esther," ging hij met toenemende drift voort, „denk ik nog aan iets anders. Wien Gods gebod niet heilig is, kan in het gewone leven ook niets heilig zijn."

„Denkt gij dat ik als ik de fabrikant was, hem voor boekhouder zou nemen? En toch! wat beteekenen boek en kas bij een ander veel hooger goed? Gelooft gij niet dat er nog goede joodsche ouders zullen zijn, die in het vaste

geloof en vertrouwen, dat zij een regtschapen schoonzoon nemen, hem hun kind, misschien hun eenig kind toevertrouwen? Zoo moet gij de zaak opnemen en niet anders Esther. Aan zulk een opgeofferd kind moet gij denken, als gij de geheele slechtheid van dien mensch wilt begrijpen, en tevens ook aan de kinderen, waarover hij eens vader zijn zal. Kunnen en zullen zij iets van Gods gebod weten? Zijn naam mag in mijn huis niet meer genoemd worden."

Een gesmoorde kreet maakte een einde aan hun gesprek. Bloempje was in onmagt gevallen. Met doodsbleeke wangen en gesloten oogen, de armen slap langs het lijf hangend, lag zij in haren stoel.

Met de tegenwoordigheid van geest, die der vrouwen eigen is, liep Esther naar hare dochter. Zij besproeide haar aangezigt met koud water, zoo dat Bloempje na eenigen tijd de oogen weder opende.

„Om Gods wil," riep Jacob Levi in vertwijfeling uit.... „Zal zij nu ook nog ziek worden?"

„Bedaar Jacob Levi," zeide Esther kalm, terwijl zij met hare hand over het ijskoude voorhoofd van Bloempje streek, „het zal met Gods hulp niets zijn, het komt alleen door het vasten."

Het duurde nog eenigen tijd, tot Bloempje haar volle bewustzijn herkreeg. Plotseling stiet zij de hand van hare moeder ver van zich af, zoodat Esther eenige schreden terug trad. Met een hartverscheurenden zucht, viel zij van haren stoel op den grond, stond schielijk weêr op, en viel voor Jacob Levi op de knieën.

„Vader, vader lief!" kermde zij uit het diepst harer ziel, „verstoot mij niet."

Jacob Levi boog zich vol liefde tot zijn kind neêr; zijn hart was vol droefheid; reeds meende hij de vleugels van den engel des doods boven zijn hoofd te hooren ruischen, die reeds vijf malen gekomen was, om de bloesems van zijn huis weg te maaijen. Was het nog niet genoeg?

Esther was zelve ook zeer bewogen, zij hielp Bloempje van den grond opstaan, en sprak haar met zachte woorden aan; ried haar naar bed te gaan, om hare opgewekte zenuwen tot bedaren te brengen. Maar terwijl Jacob Levi, die in deze ziekelijke aandoening slechts de

voorbode van het naderend gevaar zag, ook dezelfde woorden sprak, schudde Esther bedenkelijk het hoofd. Bloempje bragt onder zuchten en tranen alleen de woorden uit:

„Vader, lieve vader, verstoot mij niet!"

Eindelijk gelukte het aan de onvermoeide pogingen der beide ouders, hun kind in zooverre tot bedaren te brengen, dat zij zich gewillig door hare moeder liet oprigten, en met haar de kamer verliet.

In den nacht die op dit voorval volgde, viel er iets verschrikkelijks in het huis van Jacob Levi voor! Geen levend wezen had er een voorgevoel van, en kon zelfs duidelijk begrijpen, welke gebeurtenis daar plaats greep.

In den vroegen morgen, toen de kerkeknecht als naar gewoonte door de straat ging, om door het kloppen van zijnen hamer het teeken voor het morgengebed te geven, zag hij Jacob Levi reeds, die gejaagd voor zijn huis op en neder liep. Het was een koude dag en de donkere wolken dreven door de lucht. Nooit, zoo vertelde de knecht, kon hij zich herinneren, dat hem een menschelijk wezen meer verschrikt had, dan Jacob Levi in dezen oogenblik. Hij had toch reeds vele dooden gezien ...... maar geen had er ooit zoo uitgezien. Jacob Levi was in dien eenen nacht een oud man geworden. Op de vraag, waarom hij zoo vroeg reeds op was, daar hij nog een half uur tijd had vóór het gebed, had Jacob Levi hem met zeldzamen blik aangestaard en vervolgens gezegd:

„Kunt gij mij niet zeggen, Wolf, of de boekhouder uit de fabriek reeds op is?" Waarop deze antwoordde: „dat hij het niet wist en ook niet geloofde, want Jacques was niet een van degenen, die het gebod ter harte nemen, dat men den dag na Jom Kipoer, gedachtig aan den boozen geest, vroeger dan anders naar de synagoge moest gaan."

Toen sloeg Jacob Levi de handen voor zijn aangezigt, en zeide op hartverscheurenden toon:

„Niemand zal na mijn dood kadisch zeggen."

Eenige dagen later verspreidde zich een zeldzaam, bijna ongeloofelijk gerucht door de straat. Jacques de boekhouder en Bloempje, Jacob Levi's dochter, zouden verloofd zijn. Niet eens de naaste bloedverwanten werden op het verlo-

vingsfeest genoodigd, het was in alle stilte met eene soort van geheimzinnigheid toegegaan.

Zelden was er eene droeviger verloving geweest dan tusschen Bloempje en Jacques. De bruid liet zich zelden zien; wanneer zij verscheen, trachtte zij wel opgeruimd en gelukkig te schijnen, maar hare oogen verrieden juist het tegendeel. Ook Esther zag men niet, de lieden die haar kwamen gelukwenschen werden afgewezen onder voorwendsel, dat de vrouw zeer lijdende was. Zelfs Jacques, de gelukkige door alle jongens benijdde Jacques, sloop droevig rond, er scheen iets als lood op zijne vroegere vrolijkheid te drukken. Alleen 's avonds ging hij naar het huis van zijnen toekomstigen schoonvader, maar deze verliet hem altijd zonder groet of antwoord, zoodra Jacques in de kamer trad.

Het was als of er een banvloek op het huis van Jacob Levi lag.

Drie maanden later had het huwelijk plaats.

Jacob Levi had daarvoor met een aan waanzin grenzenden haast de toebereidselen gemaakt. De noodige toestemming tot het huwelijk was van de plaatselijke regering in Praag met een bijna ongeloofelijken spoed ingekomen; want toen geschiedde het niet zelden, dat een bruidspaar, dat met bruin haar de trouwacte onderteekende, met grijs haar onder den trouwhemel stond. Maar Jacob Levi kende den weg en de middelen om zijn doel te bereiken; hij vereffende bergen van zwarigheden en wist met zijn buitengewonen ijver alle hinderpalen uit den weg te ruimen.

„En al moest ik naar den keizer te Weenen gaan," zeide hij somtijds, als hij toevallig tot Esther sprak, „dan reis ik nog op den heiligen sabbath naar Weenen. De roover, de dief moet uit mijn huis, die mij mijnen eenigsten zoon ontstolen heeft."

In deze stemming naderde de bruiloftsdag.

Jacques moest alvorens naar den uitdrukkelijken wil van Jacob Levi beloven, naar Hongarijë terug te keeren. De rijke bruidschat gaf hem het middel aan de hand, om ginder eene affaire aan te vangen.

Niet in de gemeente, maar buiten in een nabij gelegen dorp werd de bruiloft gevierd. Jacob Levi verzocht dan ook maar als getuigen tien arme lieden en eenige vrome vrouwen.

Al de bloedverwanten werden overgeslagen. Alle praal en pronk werd ter zijde gesteld, en ook geene muziek gespeeld.

Kort voor de inzegening had de ceremonie plaats, waarbij de rabbijn de bruid eene kanten muts opzette, ten teeken, dat van nu af aan dit hoofdtooisel haar haar moet bedekken. Toen moest Bloempje hare ouders om vergeving bidden, zoo als dit de overoude gewoonte in Bohemen wil. Daarbij had een tooneel plaats, dat de aanwezigen later nimmer uit het geheugen verloren. Als eene razende, snikkende en weenende snelde zij naar haar vader toe, en stamelde aan zijne voeten onverstaanbare woorden.

Jacob Levi bleef echter onbewegelijk staan, geene spier bewoog zich in zijn gelaat, terwijl Esther doodsbleek naast hem zat en stil voor zich heen weende.

„Wat wilt ge nu nog van mij," sprak hij met schijnbare kalmte. „Heb ik voor u niet gedaan, wat een vader met mogelijkheid doen kan ... en nog meer? Nu zijt ge niet meer mijn kind, ik ben niet meer uw vader. De koop is aangegaan, de rekening gesloten. Denkt ge, dat het mij zoo zwaar zal vallen, u te vergeten, zoo als gij uwe ouders, voor alles ...... zoo als gij u zelve hebt vergeten? Ik zoude u mijn vloek op uw weg kunnen medegeven, maar ik doe het *niet*. Wanneer het u eenmaal slecht gaat, moet gij niet kunnen zeggen: Het gaat mij slecht omdat mijn vader mij gevloekt heeft. Zegenen kan ik u ook niet ...... men zegent diegenen niet, die het haar eens vaders met schande hebben bedekt...."

Deze laatste woorden had hij zoo zacht uitgesproken, dat zij slechts voor Bloempje's oor verstaanbaar waren. Het was de laatste opwelling van eene liefde, die het gruwelijke geheim van zijn huis, zelfs nu nog, waarop het bijna algemeen voor ieders oog bloot lag, niet wilde prijs geven. Met een luiden kreet snelde Bloempje van hem weg en....

„En nu de trouwplegtigheid menschen," beval Jacob Levi.

De bruiloftsgasten zetten zich in beweging, het trouwen had plaats in het aangrenzende vertrek, waar de troonhemel met draagstokken was.

Het daarop gevolgde bruiloftsmaal ging stil en eentoonig voorbij. Noch Levi, noch Esther, noch het jonge echtpaar roerden een der spijzen aan, daarentegen bewezen de tien

genoodigden arme lieden en vrome vrouwen alle eer aan de geregten, die op tafel stonden.

Nadat men had gegeten en het nagebed was verrigt, stond Jacob Levi snel op en gaf daarmede het teeken voor allen om op te staan.

Op eens naderde Jacques met zijne jonge vrouw aan den arm.

„Vader," riep hij, en het scheen hem ernst wat hij sprak, „heb medelijden met ons .... Ik wil alles weder goed maken ...."

„Goed maken?" riep Jacob Levi met verontwaardiging; „goed maken..." en hij verwaardigde zich niet een blik op zijn schoonzoon te werpen; „uw kind zal voor mij toch nooit een „kadisch" zeggen."

Daarop vatte hij Esther's arm....

„Kom Esther, kom mijn kind," zeide hij, en zijne gebrokene stem deed nu eerst bemerken, dat zijne houding tot hiertoe slechts gekunsteld was geweest. „Kom, laat ons naar onze stille woning terugkeeren. Wat hebben wij hier nog te verwachten? Vijf kinderen hebben wij reeds begraven, het zesde volgt nu spoedig! Denk nu reeds, dat wij beiden eenzaam zullen sterven, en dat niemand tegenwoordig zal zijn, dan op zijn hoogst eene vrome vrouw of een van de heilige broederschap!"

„Maar wat is ons daaraan gelegen? Met ons geld zullen wij eene begrafenis bekostigen, en er zal wel een arme wees te vinden zijn, die op onzen jaartijd kadisch zal zeggen.... En ga nu mede Esther!... Hij kon het Esther niet beletten, dat zij zich van hem los maakte.

„Bloempje!" riep zij.

Gedurende eenige minuten bleven de beide vrouwen in elkanders armen; geen van beiden scheen van de anderen te kunnen scheiden. Eindelijk maakte Esther aan de omhelzing een einde.

Een oogenblik later reed Bloempje met haar man in den met haar uitzet beladen wagen de straat op, die naar Praag voert. Een koude wind woei van den kant van het reuzengebergte, aan alle zijden breidde zich de witte sneeuwvlakte uit. De boomen aan den weg huiverden in hun wit omhulsel, dat de winter hun als een medelijdende roover,

in plaats van het ontnomen groen gebladerte had omgeworpen. Toen zij in de nabijheid van de steenen pyramide waren gekomen, waar de wegen elkander kruisen, daar de eene in het noordelijk Bohemen naar Saksen, de andere naar Praag voert, zag Bloempje ginds eene gedaante zweven, die in de schemering van den avond wonderlijk bij den witten achtergrond van sneeuw afstak. Zij scheen Bloempje te wenken, lange, oneindige armen naar haar uit te strekken....

De wagen vloog echter snel voorbij, vermits de weg daar eene aanmerkelijke glooijing heeft....

Bloempje moest, niettegenstaande haar man haar voortdurend aansprak, nog lang bitter weenen.

II.

Wij slaan een tijdperk van bijna zeven jaren over.

Er is buitendien in den beperkten kring onzer geschiedenis niets anders voorgevallen, dan dat men eene arme moeder intusschen heeft ter ruste gelegd naast hare knapen, die haar voorgegaan waren, en dat Jacob Levi een oude, eenzame en hardvochtige man is geworden — en dat Bloempje verdwenen is.

Esther was eenige maanden na het huwelijk van haar dochter gestorven. Was het wegens smart over den onherstelbaar verstoorden vrede van haar huis, of wel het nimmer te onderdrukken verlangen naar hare verlorene dochter? Sedert dien schrikbarenden nacht, op den verzoendag gevolgd, was haar geheel gestel geschokt. Haar leven vond geene bron meer, waaruit het nieuwe versterking kon putten. Toen zij haar laatste oogenblik voelde naderen, beval zij de „vrome vrouwen," die bij haar reeds eenige dagen hadden gewaakt, zich uit de kamer te verwijderen, en wenkte haar man bij haar te komen.

„Jacob Levi!" zeide zij, terwijl zij moeite deed om zich op te heffen, en zijne hand met hare reeds verstijfde vingeren aanraakte, voldoe aan mijn laatsten wensch...."

„Ik weet, wat ge zeggen wilt, Esther," zeide hij met eene treurige stem.... „spreek daarom liever daarover niet."

„Vergeef haar, Jacob Levi! vergeef haar!" riep zij en een helder rood bedekte hare bleeke trekken.

„Ga niet verder, Esther!" uitte Jacob Levi moeijelijk. „Moet ik u een leugen in de toekomstige wereld medegeven? Het kind heeft mij te veel aangedaan."

„Opmerkelijk! opmerkelijk!" zeide Esther na eene geruime poos, terwijl zij de noodige kracht om nog langer te spreken scheen verkregen te hebben.... „dat toch juist die ouders meestal het slechtste voor hunne kinderen zijn.... die zelf de schuld hebben, dat hunne kinderen niet deugdzaam zijn geworden."

„Esther!" riep Jacob Levi.

„Laat mij spreken, man! Het is bovendien het laatste. Ik blijf bij hetgeen ik gezegd heb. Gij hebt haar bedorven, terwijl gij haar te spoedig en onvoorbereid op den ijdelen en vergankelijken weg hebt gevoerd.... en ik, Jacob Levi.... ik was eene vrouw! Mij zoude het nimmer bevallen hebben, dat ons Bloempje een man had bekomen, dien men had uitgelagchen... en daarom heb ik gezwegen... en verzwegen, wat ik niet had moeten zien! Mijn hart is ook daardoor gebroken.... Wat wilt gij echter van het kind?... Vergeef haar, Jacob Levi, vergeef haar."

„Ik kan niet, Esther!" zeide Jacob Levi teeder, doch steeds onbuigzaam.

Plotseling zeide Esther zachtjes:

„Jacob Levi! zeg mij nu, wat te zeggen is.... het duurt niet lang meer.... laat de vrome vrouwen echter niet binnen komen.... Ik wil geen vreemden om mij...."

Jacob Levi schrikte, hij begon:

„Hoor o Israël! De God, onze God is een eenige God!" hetgeen Esther met fluisterende lippen nastamelde. Toen de vrome vrouwen, die in het aangrenzende vertrek dezen uitroep hadden vernomen, daarop binnentraden, was op het bleeke gelaat te lezen, dat de groote strijd gestreden was.

Geen vreemden! Dat was het ook, waaraan het zeldzame karakter van Jacob Levi eertijds euvel ging! Geen vreemden! niets wat het hart onverschillig is of mishaagt, niets, wat men met geld en goede woorden weggeven en koopen kan... en nu had Esther zelve het in haren laatsten levensstond uitgesproken! Zij wilde geen vreemden om zich henen!

Wat ieder ander, van deze lippen en op dit uur uitge-

sproken, waarschijnlijk als eene stem tot inkeer had in de ooren geklonken, dit juist versterkte hem in zijne stemming en hield hem staande in hetgeen door hem als regt was erkend en te kennen gegeven. Geen vreemden wilde ook hij om zich henen, hij streed immers daartegen met al de krachten van zijn gemoed, en hij zoude Bloempje weder in zijn hart opnemen, die, naar hij geloofde, geheel van hem vervreemd was?

Juist sinds den dood van Esther gevoelde hij hoe zijne verbittering tegen het afwezige en verloren kind dagelijks, ja met ieder uur in zijn binnenste aanwies; hij vond er een zeker behagen in zich zelven gade te slaan, hoe zijn gemoed zich allengs verhardde en de aandoening wegstierf, die hij neiging en herinnering noemde; hij verheugde zich er in, op te merken hoe de zucht tot eenzaamheid, hem als eene ongeneeslijke kwaal steeds dieper aantastte. Weldra, hoopte hij, zoude niets meer van *haar* overig blijven!

Jacob Levi sloot zich van de wereld af; hij verwaarloosde zijn werk en moest dit eindelijk geheel opgeven. Hij verliet nu het huis, om in het eerste jaar na den dood zijner vrouw 's morgens vroeg en des avonds bij de kerkdienst het gebed van den „kadisch" voor haar te zeggen. Zij wilde toch geen vreemden om zich henen!... Toen het rouwjaar voorbij was, sleet hij het leven eens kluizenaars te midden van de levendige jodenwijk. Wie hem bezocht, konde zich van eene ontvangst verzekerd houden, die zich tot eene lettergreep en tot eene mompeling bepaalde; het was veel, indien hij den binnentredende een stoel aanbood of hem het gebruikelijke: „Gezegend zijt gij, die binnen komt" toevoegde. Menigeen kwam het voor, dat hij slechts dan welgevallig was, wanneer hij zich verwijderde, en zoo werden de bezoeken steeds geringer.

Nu en dan, vooral in den eersten tijd, bragt de brievenbesteller... andere schriftelijke bezoeken, voorzien met den stempel van eene Hongaarsche stad, maar zij werden hem telkens weder ongeopend ter hand gesteld. Eindelijk bleven ook deze uit. De eenige overgebleven gast in het huis van Jacob Levi, was zijn neef Meijer met de vier handen. Als Meijer kwam, en het was geregeld iederen avond, dan schit-

in de oogen van Jacob Levi iets dat naar vreugde geleek. Slechts met Meijer kon hij er toe besluiten een kaartje te spelen; maar wat hun beiden het naast ter harte ging, bleef tusschen hen onaangeroerd. Zonder dat zij het met een enkel woord hadden uitgesproken, schenen zij beiden vast besloten te hebben over Bloempje met geen enkel woord te reppen.

Was het eene soort van vergeetachtigheid of wel ontrouw van de zijde van Meijer? Eens na jaren, toen hij op een winteravond met zijn neef weêr aan de speeltafel zat, haalde hij, terwijl Jacob Levi de kaarten schudde, een gevouwen papier te voorschijn, dat er uitzag als een brief en legde het voor zich neêr.

„Wat is dat voor een brief," viel Jacob Levi in, en met een toornigen blik op Meijer, wierp hij de kaarten op de tafel.

„Een brief! is dat dan een brief?" stamelde Meijer en greep met zijne lange handen het papier vast, om het zoo snel mogelijk in een zijner rokzakken te verbergen.

„Meijer! zeide na eene poos Jacob Levi. „Gij weet, mij kan men niet foppen. De brief komt van, komt van....... haar!"

„Ja, neef!" riep Meijer angstig, zonder op te zien.

„En wat schrijft zij u?"

„Zij smeekt mij haar te schrijven, wanneer het de jaartijd van haar moeder is......."

„Hebt gij het haar reeds geschreven?"

„Ja!"

Na eene poos sprak Jacob Levi:

„Maar laten wij verder spelen. Ik meen, gij zijt begonnen."

Kort daarop liet hij den hond binnenkomen, die des nachts vrij in den hof rondliep. Hij konde, zeide hij tot zijnen neef, ligt overvallen worden en daartegen wilde hij voorzorg nemen....

Op een door het maanlicht beschenen zomernacht stoorde, gelijk wij reeds hebben medegedeeld, het geblaf van dezen hond den slaap van de geheele wijk. Boven aan den hemel welfde zich het met sterren bezaaide luchtruim, vliegende sterren schoten blinkend neder en verdwenen; met een zacht

schijnsel vloeide het maanlicht. Beneden evenwel op de aarde kermde het dier en kon niet tot rust komen. Want buiten, naast hem, voor het huis, dat hij niet konde verlaten, op de steenen bank ritselde en bewoog zich iets, het waren fluisterende stemmen, en somtijds was het of een zacht gekerm, dat scheen te komen van een kind, een fluisterend woord....

Het geblaf van den hond duurde den ganschen nacht voort.

Omstreeks twee ure, toen de maan in hare volle helderheid boven het huis blonk, zag men op de eerste verdieping iemand een venster openen en eene stem riep:

„Wie is daar beneden?"

De hond had de stem zijns meesters herkend en zweeg eene poos.

„Wie is daar beneden?" werd nog eens boven aan het venster herhaald.

Geen antwoord.

Slechts een zachte klaagtoon, een gesmoord, en uit het diepste hartzeer eener menschenziel voortkomend weenen.... en de hond begon op nieuw te blaffen.

En boven werd weder het venster gesloten....

De maan begint weg te zinken, hier en daar blusschen gansche sterren haar licht uit, een koele luchtstroom verheft zich, op de aarde glinsteren en ritselen de dauwdruppelen, waarmede de ontwakende uchtend de nog sluimerende aarde besproeit.

Op de steenen bank vóór het huis van Jacob Levi was het stil geworden.

Aan de rij huizen aan de overzijde wordt op dit oogenblik eene deur geopend; schreden van een man worden hoorbaar; zij naderen steeds.... Op de bank ritselt en beweegt thans niets meer.... Welk een schouwspel bood zich daar aan voor den man, die daar voor bleef staan!...

Daar zat eene vrouw, het hoofd diep op de borst gezonken, in haar schoot, warm tegen haar lijf gekoesterd, rustte een knaap.... beide sluimerden. Eene haarvlecht, zwart en glinsterend, die onder hare muts was losgesprongen, golfde heen en weder en bestreek het hoofdje van den knaap.

Welk een toonbeeld der smart! Welk eene weenende schoonheid!

Wat kon den man bij de aanschouwing dezer groep, zoozeer doen ontstellen? Hij bedekte zijn gelaat met beide handen... onwillekeurig hadden zijne lippen een woord gefluisterd....

„Bloempje!"

Twee bruine oogen openden zich op deze roepstem, het hoofd van de slapende rigtte zich op, de zwarte vlecht golfde thans naar beneden. Nu eerst werd haar bleek en uitgeteerd gelaat duidelijk zigtbaar.

„Bloempje!" riep hij nog eenmaal.

Daarop streek zij met hare hand zacht over haar wit voorhoofd.

„Nu ja," zeide zij, als nog in den droom verloren... „het is goed, dat gij mij niet mijn jaartijd hebt laten verslapen. Is het reeds tijd?...."

Zij huiverde, door eene innerlijke koude bevangen. Dit deed haar geheel ontwaken.

„Wee mij!" riep zij, en haar hoofd zonk op haar borst neder. „Het is mijn neef, Meijer!"

„Herkent gij mij ook, Bloempje!" riep Meijer vol aandoening, en thans eerst rolden groote tranen hem onophoudelijk uit de oogen.

„En gij schrikt niet voor mij terug, Meijer?" vroeg zij na eenige oogenblikken, zonder op te zien.

„Wees welkom, duizendmaal welkom, Bloempjelief!" zeide Meijer en reikte haar zijne hand.

Zij echter huiverde op nieuw en stootte Meijer's hand terug.

„Ben ik dan te huis?" dacht zij, terwijl zij zich poogde op te rigten, „dat gij mij welkom heet?"

„Waar anders zult gij dan zijn? Sta ik niet voor u?"

„Meijer!" zeide zij, en haar gelaat nam daarbij eene ontzettende uitdrukking van den hevigsten angst aan... „den geheelen nacht heb ik hier op deze bank gezeten... mijn kind en ik... en de hond heeft geblaft... en hij moet het boven geweten hebben, dat ik hier ben. Kan dan een vader slapen, wanneer hij weet, dat zijn kind in zijne nabijheid is.... Maar niet eene enkele maal heeft hij geroepen: kom naar boven, Bloempje, kom met mij mede, mijn kind! En ik

heb toch den ganschen nacht hier gezeten!...."

„Den ganschen nacht!" riep Meijer, en in zijne stem lag de uitdrukking van toorn en medelijden.

„Denkt gij dan, dat hij dit geweten heeft?" sprak Bloempje, van koude rillende, terwijl zij een vreesachtigen blik op de vensters wierp. „Hij moet mij toch gekend hebben.... Gelooft gij niet, Meijer?"

Meijer antwoordde niets. Na eene poos riep hij haastig: „Gij weet toch, Bloempje, dat ik altijd uw goede vriend ben geweest... en het goed met u gemeend heb. Zijt gij daarvan thans niet overtuigd?"

„Ja!" sprak zij op zwakken toon, „maar ik!..."

„Laat dit rusten, Bloempje! laat dit rusten. Wanneer gij slechts daarvan overtuigd zijt, zult gij doen wat uw neef Meijer u raadt. Zult gij mij volgen?"

Bloempje hield haar hoofd diep ter neêr gebogen.

„Gij kunt hier niet blijven," vervolgde Meijer, „gij kunt geen oogenblik langer hier vertoeven. Uw vader mag niet weten dat gij hier zijt.... Kom liever in ons huis.... Daar zult gij en uw kind kunnen uitrusten.... Zelfs mijne ouders zullen niet weten wie zij bij zich ten gast hebben, tot ik het hun mededeel. Daar zullen wij met elkander overleggen en nagaan wat.... verder u te doen staat. Wilt gij?..."

„Hoe komt gij zelf hier op dit uur?" vroeg Bloempje, wier gedachten schijnbaar waren afgetrokken van de woorden van Meijer.

„Ik moest heden naar een dorp gaan!" sprak Meijer aarzelend.... „maar de boer met zijne wol kan nog eenige dagen wachten.... Wilt gij, Bloempje?"

„En ik zou heen gaan van deze plaats, van mijns vaders huis? Hier waar ook ik te huis behoor?" riep Bloempje.

„Kom nu toch mede! kom mede!" bad Meijer. Zijne stem klonk zoo dringend, zijne uitdrukking getuigde van zooveel opregtheid, een zoo diepe ernst teekende zich op zijn gelaat!

Was dat *nog* dezelfde Meijer, over wiens handen eenmaal niet genoeg gespot en gelagchen konde worden?

Bloempje rees op.

„Ik ga met u mede, Meijer, waarheen gij mij ook brengt," zeide zij.

Zij wikkelde het nog altijd slapende kind vaster in den doek, waarmede zij het omhulde.

„Geef mij dat kind, Bloempje!" smeekte Meijer.

Een ongewoon vreesachtige blik daalde uit hare bruine oogen op hem neder. Zij aarzelde eenige oogenblikken en zuchtte. Daarna reikte zij hem den knaap over.

„En thans, ga mede, Bloempje! —"

Ongemerkt en stil bereikte Meijer met haar zijn vaderlijk huis. Juist toen hij de deur was genaderd, die hij zonder het minste gerucht opende, blonk in het Oosten eene kleine streep aan den hemel zoo snel en zoo onverwacht, dat beiden op eenmaal, door de weêrkaatsing bestraald, in een vol licht stonden, terwijl in den omtrek nog een graauw schemerlicht zich uitspreidde.

Zoude dat een goed voorteeken voor Bloempjes binnentreden te kennen geven?

Meijer had in het huis zijner ouders een wel ingerigt eigen vertrek in eene torenachtige, slechts door een steilen trap te bereiken, hoogte, die men reeds lang geleden tot eene eerste verdieping verbouwd zoude hebben, indien hij slechts zekere wenschen van zijn vader en moeder had willen gehoorzamen. Dit kleine vertrek geleek een burgt, onbereikbaar voor ieder, wien zijn bezitter het binnentreden verbood. Daarheen geleidde Meijer zijne nicht. In het huis heerschte de diepste stilte.

Meijer legde den sluimerenden knaap in zijn eigen bed; eerst thans zag hij, welk eene ongewone schoonheid op het aanschijn van dit kind was uitgedrukt. Het had de gelaatstrekken zijner moeder, gelijk deze eens zelve hem was te gemoet getreden; maar de lippen en een zekere trek aan den hoek van den mond behoorden niet tot Bloempjes wezen. Eene poos bleef hij, geheel in bewondering verzonken, het kind aanstaren... toen schoof hij met de grootste zorg de zachte deken over den knaap.

„Den ganschen nacht in de open lucht," mompelde hij half luid voor zich henen, en ik heb mij in mijn warm bed uitgestrekt, en heb niets geweten."

Bloempje was aan de deur blijven staan.

„Wilt gij dan nu nog niet uitrusten?" meende hij. „Ik

wil heengaan en buiten over u de wacht houden, tot dat gij mij roepen zult."

Bij deze woorden barstte Bloempje in een smartvol weenen uit; al de foltering, die eene menschenziel kan dragen, scheen haar te hebben aangegrepen, nu zij meende te huis te zijn en toch niet te huis was, nu zij het beleven moest door Meijer te worden opgenomen, en zij het moest aanzien, hoe hij haar kind, wiens vader Jacques heette, toedekte en verwarmde!

„Ik heb het niet aan u verdiend, Meijer!" zuchtte zij, „waarom jaagt gij mij niet liever van hier?"

„Laat dit rusten, laat dit rusten, dat Bloempje leve!" smeekte Meijer, „en ga liever uitrusten, ik wil uw bed gereed maken."

„Neen, neen!" riep Bloempje, wier smart op nieuw in stroomen tranen losbrak, „daartoe zult gij mij niet brengen, Meijer! Ben ik daarom hier gekomen,... om te slapen? Ik moet u verlaten.... ik *moet* het van mijn hart afdwingen. Gij *moet* mij aanhooren, Meijer!"

„Laat dit nu rusten, tot straks, Bloempje!" smeekte wederom Meijer, „geef uw hart lucht, wanneer gij tot rust zijt gekomen."

„Thans moet het gebeuren!" riep Bloempje. Zij gilde bijkans. „Dit zal mijn hart verligten, meer dan slaap of voedsel zal kunnen uitwerken!"

Meijer moest erkennen, dat hij aan het verlangen van Bloempje geen langeren tegenstand konde bieden. Hij plaatste zich aan het voeteneinde van het bed, in hetwelk het kind van Bloempje steeds sluimerde, terwijl zij op een lagen zetel plaats nam, die zich bijkans tot hare voeten uitstrekte.

Het was de lijdensgeschiedenis van een verwaarloosd en diep gewond hart, die Bloempje verhaalde.

Gelijk dit met zulke mededeelingen altijd het geval is, was het verhaal van Bloempje in het begin bijkans verward en zonder de minste geleidelijke volgorde. Maar dit was slechts schijn. Wanneer zij wat nabij en veraf was, wat het tegenwoordige en het verledene betrof, zoo in elkander vlocht, dat het bijna niet gescheiden konde worden, zoo blonk nogtans een toon door het geheel, alsof dit alles volstrekt

niet met haar lijden in betrekking stond, en als verhaalde zij niets van zich zelve, maar van iemand, die haar wild vreemd was.

Zij begon eene schildering op te hangen van haar intrede in de woning van haren man, en deelde ter zelfder tijd mede, hoe Jacques van hare zijde was gegaan, en haar, zonder bescherming en hoop, in het vreemde land met haar kind had achtergelaten.

„Hij heeft u verlaten!" riep Meijer met wijd opengesperde oogen, en hij sprong op met gebalde vuist....

„Wat wilt gij?" sprak Bloempje droevig. „Hij was edelman geboren.... en zoude hij voor vrouw en kind zorg dragen?"

„En waar is hij thans.... de schoone Jacques?" riep hij op zoo doordringenden toon, dat het Bloempje sneed tot in het merg van haar gebeente.

„Meijer!" smeekte zij en zag hem aan met een vochtigen blik.

Meijer had den straal, die dit smeekvol bruine oog op hem wierp, begrepen.

„Weet gij, waarheen hij zich begeven heeft?" zeide hij zacht, terwijl hij wederom op de bedstede plaats nam.

„Ver weg over de zee, naar Amerika!"

Van nu af wachtte zich Meijer, de mededeelingen van Bloempje, ook slechts met een enkel woord af te breken.

In den eersten tijd had Bloempje in hare nieuwe woning werkelijk datgene gevonden, hetgeen haar in de schilderingen van Jacques zoozeer had gestreeld en toegelagchen. Jacques droeg haar op de handen en herhaalde steeds, dat met haar voor zijn aanzijn eene gelukster was opgegaan. De geboorte van hun kind vervulde beiden met eene zaligheid, waarvan het thans na zeven jaren onmogelijk was eene schets te geven. Bloempje had in eene soort van bedwelming verkeerd, zoodat haar dikwijls iedere herinnering aan de oude woning met al wat zij omsloot, begon te ontbreken: zoo schielijk was de duistere schaduw, die haar uit Bohemen vervolgde, het aandenken aan hetgeen zij haren ouders had berokkend, verdwenen, en er scheen slechts licht en zon op haar levenspad. „Het kind zal een vrije Hongaar worden!" riep Jacques dikwijls in de overmaat van zijn ge-

luk, „geen bekrompen en schijnheilige Bohemer!" Zelfs dit verstoorde haar niet, noch wekte hare gevoeligheid op. Was dat kind niet het zijne? Begeerde zij iets anders dan geheel en zonder eenig voorbehoud de zijne te zijn?

Allengs kwam in dien toestand echter eene zigtbare verandering.

Jacques had in zijn vaderstad, die te midden van een mijlen ver uitgestrekt district lag, en veeleer een groot dorp genoemd konde worden, eene nering aangevangen, waartoe hem de bruidschat van Bloempje het middel aanbood. Haar, wie ondanks hare ligtzinnigheid het angstige overwegen in handelszaken als het ware was ingeboren, haar kwam het in den beginne voor, alsof Jacques in zijne omstandigheden „te groot" begonnen was. Zij was te Bohemen gewend te zien, onder welke ontberingen en worsteling, op de grondslagen van zorgvuldig bijeengegaarde spaarpenningen, een slechts geringe welstand werd gegrondvest. Jacques had echter de zaken zoo aangevangen, gelijk het bij haar te huis niet eens door de rijken pleegde te geschieden. Dit zag Bloempje duidelijk in; zij zweeg echter daarover — en zweeg een geruimen tijd. Maar wanneer zij eens eene donkere wolk over het voorhoofd van haren man meende te zien zweven, dat steeds van vreugde en zorgeloosheid had geblonken, waagde zij eene opmerking, die Jacques zeer euvel opnam. Hij schold haar uit voor eene Boheemsche, die de kleingeestige begrippen en voorstellen als de nalatenschap harer landslieden had overgeërfd. Zij had echter niet mogen vergeten, dat zij niet meer in Bohemen leefde, en dat de wereld een onuitstaanbaar verblijf werd, wanneer alleen Bohemers daarin woonden. Daarom was Hongarije in het aanzijn geroepen.

Wilde Jacques alleen zich zelven, wilde hij slechts Bloempje misleiden?

Maar van dit oogenblik af ontstond tusschen de echtgenooten de kloof, welke tegenstrijdige karakters, steeds moeten te voorschijn roepen. Jacques noemde „Boheemsch" wat zijn hoogmoedigen zin en zijne op alles laag nederziende zorgeloosheid in den weg stond. Bloempje zag reeds met een scherp oog, dat zijne verhouding was verkoeld, naarmate hij zekeren trots, dien zij in hare jeugd echter zoozeer had bewonderd, ten toon spreidde.

Jacques scheen het niet te kunnen verdragen, dat het oog zijner vrouw, ook wanneer zij niet sprak, steeds vragende op hem gerigt was. Hij keerde zich van haar af, bejegende haar met onachtzaamheid, zijn huis en zijn kind hadden voor hem alle bekoorlijkheid verloren. In plaats van aan zijne beroepsbezigheden te denken, bragt hij den meesten tijd buiten 's huis door, meestal in gezelschap van Hongaarsche edellieden, met wie hij speelde, reed en ter jagt ging. Thans eerst scheen de hem inschapene slechts door geboorte en betrekkingen gewijzigde natuur den eigenlijken grond te hebben gevonden, waarin zij gedijen konde. Jacques was geen koopman — hij was een geboren edelman!

Van dit tijdstip af achtte Bloempje zich verloren.

In dit lijden dat haar dubbel zwaar te dragen viel, daar zij in hare vreemde omgeving zich aan geene ziel konde toevertrouwen of haar gemoed daarin uitstorten, gevoelde zij op eenmaal het bewustzijn van een zoo onwederstaanbaar heimwee, dat zij ernstig ziek dreigde te worden. Alleen de gedachte aan haar kind schonk haar moed en kracht. Zij had van een doortrekkend handwerksgezel uit Bohemen vernomen, dat hare moeder reeds lang overleden was. Van dit oogenblik af hoorde zij in hare ziel geen anderen klank dan het woord: „Jaartijd." Het graf harer moeder te bezoeken, daar uit te weenen, niets te doen dan te weenen, en dan weder terug te keeren, scheen haar toe eene zaligheid te zijn, waarvoor ieder leed verdween. Zij sprak daarover eenmaal met Jacques, die echter meende: „Wat heeft uwe moeder in haar graf er aan, of gij den verren weg van Hongarije naar Bohemen aflegt, of niet?" Toen zweeg zij, nu kende zij hem eerst door en door.

Eenigen tijd daarna ging Jacques, zoo als hij aan Bloempje mededeelde, voor onderscheidene weken op reis. Veertien dagen later kwam een brief met den poststempel: Liverpool. Jacques had zich naar Amerika begeven, de brief was den dag vóór zijne inscheping geschreven. Hij had, zoo schreef hij, in Hongarije het geluk niet mogen smaken, waarop hij gehoopt had. Hongarije was niet meer het land, wat het vroeger geweest was, het scheen naar Amerika verhuisd te zijn. Daarom had hij ook dezen weg ingeslagen, dien honderd duizenden vóór hem tot hun heil hadden betreden. Hij groette

Bloempje en het kind — en beloofde ten slotte, dat hij uit Californië spoedig iets van zich zoude doen hooren....

Het was vreemd! Thans gevoelde Bloempje zich van een last ontheven. Met het goed, dat zij over had, want Jacques had zijne zaken in groote wanorde achtergelaten, het kind in hare armen, begaf zij zich op weg naar Bohemen. Mogt zij slechts eerst „Jaartijd" op het graf harer moeder hebben gehouden! Dan mogt al het leed der wereld, alle vervolging en alle smart zich op haar opeenstapelen, en toch zoude zij niet morren! In den „Jaartijd" wilde zij hare ziel, die van hare schuld bewust was, weder heiligen...

„God zal uwer genadig zijn, Bloempje!" riep Meijer, nadat zij geëindigd had, diep bewogen, „dat u de gedachte bezield heeft, dat Hij u zal bijstaan."

Hij was opgestaan en liep met haastige schreden het kleine vertrek op en neêr.

„Den ganschen nacht buiten door te brengen.... en ik heb het niet geweten.... Is het niet God geklaagd?...." sprak hij bij zich zelven. Daarop bleef hij voor Bloempje staan, die nog voor zich heen zag en weende.

„Wilt gij mij iets beloven, Bloempje?" riep hij, en zijn oog straalde, en het scheen in dezen oogenblik alsof zijne gestalte rijziger was dan vroeger.

Bloempje knikte met haar hoofd.

„Zoo beloof mij slechts datgene te doen, wat ik u zal aanraden, vóór alles, u uit dit vertrek niet te verwijderen, totdat ik u zeg: Ga heen."

„En de jaartijd?" zeide Bloempje treurig.

„Die valt eerst overmorgen in. Laat mij tot dien tijd voor u zorgen en denken. Wilt gij?"

Bloempje stak hem sprakeloos hare hand toe.

De ochtend was aangebroken, in de straat ontwaakte alles tot een nieuw leven. Meijer achtte het nu geraden zijne nicht te verlaten, deels om te ontdekken of de tegenwoordigheid van Bloempje reeds ruchtbaar was geworden, deels met zijne gedachten alleen te zijn, want zijn bloed was in gisting en maakte hem ongeschikt om den kortsten weg in te slaan.

Hij doorliep meermalen de straat, hield iederen schoolknaap staande, en knoopte een gesprek met hem aan. Allen ver-

haalden hem van den op zeldzame wijze gestoorden nacht en van het geblaf van den hond, maar niemand wist iets van Bloempje!

Allengs begon zijn onrustige gedachtenloop geregelder te worden; hij kwam tot het besluit, zijne ouders mede te deelen, welken gast zij onder hun dak hadden. Welk eene ongeloofelijke verwondering en verbazing, toen de ouden dit berigt vernamen! Zij wilden het heiligste stilzwijgen bewaren, was hunne afspraak, doch niet te lang, dacht Meijer's moeder, want Bloempje in huis te hebben, en haar niet te kunnen zien, dat zou hare krachten te boven gaan.

Zij billijkten overigens volkomen, wat Meijer gedaan had.

Eene namelooze vreugde doorstroomde hem, toen hij spoedig daarna den engen trap tot zijn vertrek opsteeg en aan de deur luisterend, bemerkte dat de diepste stilte daar heerschte; moeder en kind sliepen. Meijer sloop heimelijk weg.

Daarna begaf hij zich naar Jacob Levi, hij moest den oude zien, hij moest zijn gelaat bespieden. Meijer's hart klopte hoorbaar, toen hij de steenen bank voorbijging, waarop heden Bloempje een zoo hard nachtleger had gehad.

Hij trof zijn neef aan het ontbijt.

„Weet gij, neef!" riep hij, nadat hij hem gegroet had, „dat uw hond heden nacht al de buren in de straat tegen zich in het harnas gejaagd heeft!"

„Hoe zoo?" vroeg Jacob Levi, en Meijer meende een boosaardig lachje om den hoek van zijnen mond te zien zweven.

„Het dier heeft geene rust gehad, en onophoudelijk geblaft."

„Het zal iets gezien hebben," zeî Jacob Levi droogweg.

Een gramstorig gevoel greep thans den anders zoo zachtmoedigen Meijer aan.

„Neef!" riep hij met bijkans dreigende blikken, terwijl hij digt vóór Jacob Levi stond. „Neef, tot op dit oogenblik heb ik u geacht en bemind, gelijk ik uw eigen kind achtte en beminde.... maar zulk eene hardvochtigheid ten opzigte van uw eigen vleesch en bloed had ik u niet toegeschreven...."

„Wat bedoelt gij, Meijer?" zeide Jacob Levi bedaard.... „Mag ik dan geen hond er op na houden?...."

Door deze vraag werd Meijer eenigzins in verwarring gebragt. Pleegde hij welligt onregt tegen den neef, wanneer

hij vermoedde, dat hem de tegenwoordigheid van Bloempje bekend was?"

„Neef," zeide hij na eenige oogenblikken van rustige overweging. Weet gij dat overmorgen de jaartijd van uwe Esther invalt?...."

„Ik weet het, ik weet het," sprak Jacob Levi," „wilt gij mij daarmede te kennen geven, dat ik alleen de „kadisch" voor mijne Esther moet uitspreken?...."

Wat gevoelde Meijer op dezen oogenblik? Zijn gelaat teekende eene zoo buitengewone uitdrukking, alsof eene gedachte van goddelijke openbaring daarop was nedergedaald. Zijne borst klopte als loeide daar binnen een storm. Op zijne lippen scheen, onuitgesproken, eene belangrijke mededeeling te zweven....

Eensklaps verliet hij zijnen neef, als op vleugelen ijlde hij naar het vaderlijke huis. Luisterend aan de deur van zijn vertrek vernam hij, dat Bloempje en haar kind reeds waren ontwaakt. Hij trad binnen. Bloempje zat weder op haren lagen stoel en hield den knaap op haren schoot, en weder weende zij.

„Bloempje!" riep hij geheel buiten adem uit, „kan uw kind reeds lezen?"

Zij gaf een ontkennend antwoord.

„Ook niet in het gebedenboek?"

„Jacques heeft niets aan de godsdienst gedaan," zeide Bloempje.

Meijers gezigt werd donker, doch weldra klaarde het weder op.

„*Ik* wil de onderwijzer van uw kind zijn!" zeide hij.

Bloempje zag hem aan, en scheen hem niet te begrijpen.

„Wat wilt gij met mijn kind?" vroeg zij.

„Ik wil hem de „kadisch" leeren."

Hoe Meijer het werk aanving, van welke leermethode hij zich bediende, om den knaap de dikwijls onverstaanbare, de nooit gehoorde vreemdsoortige klanken van het heilige boek in het geheugen te prenten, hoe hij vooral het kind zoo ver bragt, dat het rustig op zijn schoot bleef zitten, en uren lang dat herhaalde, wat hij hem voorzegde, ja dat het zelfs voortdurend begeerde, dat hij zoude voortgaan, dat de knaap reeds na het eerste half uur de kleine armpjes om zijn hals

sloeg en de zachte kinderlipjes op de zijnen drukte — dit zou uiterst moeijelijk, maar ook zeer gemakkelijk te beschrijven zijn.

Meijers onderwijzers-talent was als eene wonderbloem, wier geheele heerlijkheid in den donkeren nacht schitterde. De bloem van zijn talent sproot voort uit het diepste van zijn warm kloppend hart....

Ieder oogenblik bragt Meijer als een zorgvuldig geneesheer drank en spijze.

Als Bloempje des avonds haar kind te bed bragt, sprak het ongevraagd de geheele „kadisch," van het begin tot het einde, uit, zonder zelfs een oogenblik te stotteren.

„Wat of het kind voor een buitengewoon goed hoofd heeft!" riep Meijer uit. „Dat doet hem geen groot mensch na."

Hierop ging hij heen, terwijl hij een langen, treurigen blik op Bloempje sloeg.

Den anderen morgen had Meijer weder gelegenheid zich te overtuigen van het buitengewoon trouwe geheugen van den knaap; het kind had gedurende den geheelen nacht geen enkel woord van het moeijelijke gebed vergeten. Tot belooning verzon hij de meest opbeurende spelen, lachte met het kind, maakte er zich mede vrolijk, en was zelf weder gelukkig geworden.

Tegen den avond, tusschen licht en donker, bragt Meijer een met olie gevuld glas, waarop eene pit dreef.

„Nu, Bloempje," zeide hij, „begint de jaartijd voor uwe moeder! steek het licht aan!"

Bloempje deed, wat Meijer haar zeide. Hierop zette zij zich in een hoek van het vertrek op een voetbankje en sprak dien avond geen woord meer.

Op hetzelfde oogenblik, dat Bloempje het jaartijdslicht voor hare moeder ontstak, brandde dit ook in nog een ander huis.

Zoo digt waren vader en dochter bij elkander, dat zij van uit hunne kamer wederzijds het flikkerend licht konden zien — en toch waren zij zoo verre van elkander!

Donderdag was gekomen. Toen Meijer des morgens vroeg zijn nicht wilde wekken, vond hij het kind en Bloempje reeds gekleed. Meijer zag er uit als iemand, die den geheelen nacht slapeloos heeft doorgebragt; al de spookgestalten des twijfels, of hij in zijn voornemen zou slagen, had hem den slaap uit de oogen gewreven.

„Wat wilt gij met mijn kind, Meijer?” riep Bloempje uit en lag als door een gevoel van angst bekropen de hand op het hoofdje van haar lieveling.

„Komt gij mij voor den jaartijd afhalen?” vroeg Bloempje.

„Gij moest mij uw kind voor eenigen tijd toevertrouwen!” zeide Meijer met bewogen stem.

„Het zal voor uwe moeder „kadisch” zeggen!”

Eerst nu stond Meijer in al zijne grootheid voor Bloempje; nu erkende zij met vol bewustzijn, welke liefdedienst van dezen armen, door haar eens zoo bespotten en gehoonden Meijer haar zou ten deele vallen.

„Meijer!” riep zij uit, „welk een man zijt gij!”

„Laat dit rusten, Bloempje,” smeekte hij, „totdat het voorbij is.”

„En ik? wat zal ik intusschen doen?”

„Is het niet heden de jaartijd uwer moeder?” zeide Meijer met veel beteekenenden ernst.

Meijer droeg den knaap op zijne armen naar de synagoge en als bij toeval, ontmoette hij op zijnen weg niemand, die hem rekenschap vroeg van den zonderlingen last dien hij droeg. De morgendienst was nog niet geëindigd; evenwel bleef Meijer buiten in het voorportaal staan; hij had zich intusschen vroeger overtuigd, of Jacob Levi op zijn gewone plaats was gezeten. Intusschen vroeg Meijer den knaap, hem nog eenmaal het uit het hoofd geleerde gebed voor te zeggen; het kind stond deze laatste proeve voortreffelijk door. Niettemin trilden Meijers aderen of zij van elkander zouden springen, zijn hoofd gloeide, zijne lippen waren krampachtig op elkander gedrukt.

De dienst nam een einde. Reeds zag Meijer zijn neef opstaan, en zich naar de plaats van den voorzanger begeven. Het beslissende oogenblik was gekomen. Spoedig nam Meijer het kind op en droeg het door de gemeente heen naar Jacob Levi, aan wiens zijde hij het nederzette. Deze verdiept in de herinneringen, die dit gebed bij hem opwekte, en op dit oogenblik treuriger dan ooit, zag voor zich heen en bemerkte niet, wat rondom hem gebeurde.

Hij begon het gebed... maar hooger en hooger weerklonk hetzelfde geluid naast hem van eene kinderstem. Op eenmaal parelden onwillekeurig tranen in zijne oogen.... hij

hield zich echter in, luisterde, en liet het kind alleen bidden. Al zijn leed, al zijne gedruktheid, die hem zoo vele jaren hadden gekweld, hem zelven en anderen tot last, weken voor deze zuivere kinderstem. Wat hij in den diepsten schuilhoek van zijne ziel verborgen had, de zucht om zijne verloren dochter terug te zien, wat hij meende, dat geen menschelijk wezen hem zou kunnen ontwringen, dat bewerkte dit kind.

„Van wien is dat kind?" riep hij met eene stem, die ieder tot in de ziel doordrong, toen naauwelijks de woorden van het gebed weggestorven waren.

„Vader!" riep Meijer achter hem uit „het is uw en Esthers kleinkind... het is Bloempje's kind."

Met een zachten gil tuimelde Jacob Levi en zou een zwaren val hebben gedaan, zoo Meijer hem niet in zijne armen had opgevangen. Zijn gezigt was doodsbleek, hij was in onmagt gevallen.

Onder de gemeente ontstond eene groote opschudding; men drong zich op elkander, iets nooit gehoords vertoonde zich voor hunne oogen.

Op eens rees Jacob Levi in de armen van Meijer op. Hij begon hevig te weenen.

„Waar is het kind," riep hij uit, daar zijne oogen, door tranen verduisterd, het niet bemerkten, „waar is Bloempje's kind?..."

Toen hief Meijer den knaap in de hoogte, en lag hem aan zijns grootvaders borst. Sidderende armen omvatten het kind.

„Bloempje! waar is mijn Bloempje?" riep Jacob Levi.

Zoo had het gebed van een kind vader en dochter weder bij elkander gebragt.

Nog denzelfden dag zag men Jakob Levi vergezeld van Bloempje, naar den doodsakker gaan, waar Esther en de vijf knapen rustten. Toen zij van die plaats terugkeerden, lag op beider gelaat een glans van heiliging, gelijk ons menschen, alleen in die oogenblikken beschijnt, waarin het ons gegeven is liefde met liefde, verzoening met berouw te beantwoorden.

Bloempje bleef in het vervolg in de oude woning.

Zij bevond zich daar naauwelijks vier maanden, toen een

brief haar werd ter hand gesteld, die de tijding van den dood van haren echtgenoot bevatte. Naauwelijks had Jacques zijn doel bereikt, of te midden van de nieuwe ontwerpen, die hij voor zijn leven beraamde, ijlde hij in St. Francisco den dood te gemoet. Bij den brief bevond zich het zegel van de gemeentelijke overheid.

Bloempje rouwde een geheel jaar om den afgestorvene.

En Meijer?

Zullen wij ook thans nog de oude bittere spotternij herhalen: Meijer met de vier handen?

Wie thans nog voor weinige jaren Jacob Levi's huis voorbij ging, konde, vooral op zoele zomeravonden, eene groep blozende en gezonde knapen aan den voet van een ouden grijzen man zien rondspringen, die allen, ondanks de meest afwijkende ligchaamsgrootte, op elkander geleken. Welk een lach van vreugde, welk een zonneschijn zweefde over de lippen van dezen oude! welk een glinsteren van zijne oogen, wanneer zich menigmalen een dezer kinderen van het spel verwijderde en hem te gemoet ijlde om liefdevol aan zijne borst te worden gedrukt!

Het waren de kinderen van Meijer en Bloempje.

Ditmaal had Jacob Levi niet misgerekend.

Hoe strijdig ook met het gebruik, dat in het kwartier heerscht, dat kinderen nog bij den leeftijd van hunne ouders de „kadisch" zeggen voor een afgestorvene, hadden Meijer en Bloempje er op aangedrongen, dat Jacob Levi's kleinkinderen als zijne kinderen werden beschouwd.

Niet minder dan acht kleinkinderen spreken thans op *zijn* jaartijd de heilige „kadisch" voor hem uit.

IETS OVER DE GELAATKUNDE.

Alles verandert met den tijd; waarheden en geschiedkundige feiten blijven wel dezelfde, maar de vorm waarin de schrijver ons deze aanbiedt, is vrij wat sierlijker en bevalliger dan die waarin ze vroeger tot ons kwamen; in onze dagen legt hij er zich bijzonder op toe, om hieraan eene schilderachtige gedaante te geven, en de portretten van zijne helden en heldinnen zeer uitvoerig te teekenen. Het publiek is met deze wijze van behandeling zeer ingenomen en

toont zijne belangstelling door de gretigheid waarmede het deze soort van lectuur ontvangt. Iedereen wil toch gaarne weten hoe Alexander, Cesar of Napoleon er uitzagen. Sommigen hebben eene verzameling van munten, anderen schaffen zich kostbare kunstplaten aan, om dit verlangen te bevredigen. Er zijn enkele nieuwsbladen die hieraan te gemoet komen, deze begeerte strekt zich zelfs uit omtrent hen die tot de geringste klasse der maatschappij behooren, en eene goedkoope afbeelding in houtsnede van een berucht misdadiger wordt gretig ontvangen, ja! eene geheele verzameling zelfs duur verkocht. Toen Jack Sheppard de man van „den dag" was en iedereen den mond vol had van zijne pogingen om zijne gevangenis te ontvlugten, toen moest men weten hoe hij er uitzag, en Hogarth kreeg verlof om in den kerker het portret van den misdadiger te maken; hij beeldde Jack af, met zijne boeijen aan, in tegenwoordigheid van Thornhill den hofschilder en Gay den dichter.

De beeldtenis gaf een gemeenen kerel te zien met een brutaal en ongunstig uiterlijk, geheel anders als de novellist zijn held zou hebben afgeschilderd. Gaan wij op eens van het laagste tot het hoogste over, dan hebben wij volgens de legende de eenige afbeelding van den Zaligmaker te danken aan de nieuwsgierigheid van een Romeinschen keizer. Zij werd gesneden op een smaragd, het voorhoofd kort en breed, de baard puntig en klein, het hoofdhaar in 't midden gescheiden, de neus regt en fraai van vorm. Men herkent hierin geheel en al de Grieksche type en deze en andere omstandigheden hebben aanleiding gegeven, dat men dit kleinood langen tijd daarna voor onecht heeft verklaard; de anecdote bewijst evenwel genoeg dat men den wensch koesterde, en bovendien zijn de afbeeldingen die wij tegenwoordig van den Zaligmaker bezitten door de Bijzantijnsche schilders misschien naar dit oorspronkelijk edelgesteente genomen, tot ons gekomen.

Het algemeene gevoelen schijnt van de vroegste tijden af geweest te zijn, dat de gelaatkunde het middel aan de hand gaf om het inwendig gemoedsbestaan te leeren kennen. „Een goed uiterlijk is een aanbevelingsbrief," zegt een oud spreekwoord, waar iedereen meê kan teregt komen. Een regter maakt dikwijls eene gevolgtrekking in een tegenstrijdig ver-

haal van getuigen, alleen door op 't gelaat acht te geven. Een terneêrgeslagen blik, een laag voorhoofd, een donker, gluipend en somber gelaat, een aangezigt waarop toorn, zorg en allerlei lage driften zijn te lezen, is niet geschikt om iemand, die, als verdacht van aan eenige misdaad schuldig te zijn, in hechtenis is genomen, spoedig op vrije voeten te stellen. Shakespeare zinspeelt menigmaal op het gelaat; in Falstaff komen hieromtrent vele scherpe aanmerkingen voor, en men zou verscheidene regels over de gelaatkunde uit de werken van „den onsterfelijken William" (geschreven bijna twee honderd jaren vóór dat Lavater dit tot het bijzondere onderwerp zijner studie maakte), kunnen overnemen. Denk bij voorbeeld om die weinige woorden welke César omtrent den mageren hongerigen Cassius bezigt. Het inwendige gemoedsbestaan zal zich altijd naar buiten openbaren. Er bestaat en het kan niet anders, „een uitwendig en zigtbaar teeken, hetzij de inborst liefelijk en aangenaam of onverdraaglijk en gemelijk is. De voornaamste trekken van het gelaat kunnen veel meer dan de algemeene vorm en kleur als een leiddraad tot de kennis van het karakter aangemerkt worden. De oogen, de neus en de mond bekleeden de voornaamste plaats in het beoordeelen der goede of kwade eigenschappen in den mensch. Het was de stelregel van Plato, dat „eene schoone ziel zich een schoon ligchaam tot verblijfplaats koos, maar de zedeleer van onze godsdienst, verre boven die van Plato verheven, maakt deze gevolgtrekking niet zoo onvoorwaardelijk, en toch is het waar dat men volgens Shakespeare uit de oogen, neus en mond „den schelm" onder de menschen kan herkennen. Het is niet goed om een hond een leelijken naam te geven, maar al heeft een hond een leelijken naam, dan kan het toch wel een aardige hond zijn, en het als zoodanig vrij goed hebben, een gemeene verbasterde hond trekt niemand aan, maar men heeft menigmaal een onschuldig mensch veroordeeld naar zijn ongunstig gelaat. De oogen worden in dichterlijken stijl „de vensters der ziel," genaamd. Groote, heldere goed geopende oogen worden 't meest op prijs gesteld, kleine glinsterende vonkelende oogen doen misschien meer dienst en duren langer, ze zijn het kenmerk van een vernuftigen geest; de staatsman zegt Pope:

„Ziet alles met een half gesloten oog”.
en ieder die een welgelijkend portret van Voltaire heeft gezien, kan zich gemakkelijk voorstellen, hoe krachtig de doorborende blik was, die uit dien kleinen vurigen oogappel vlammen schoot. Hij, de grootste twijfelaar, de meest ongeloovige onder alle ongeloovigen, liet zijn karakter uit zijne blikken lezen; hij had het oog van een doorslepen staatsman; en zoo kan men ook het karakter van de grootste vrouw, Elisabeth van Engeland, die ooit de teugels van het bewind voerde, herkennen aan den klaren, blaauwen, vasten glans waarmede haar vurig oog hare raadsvergadering overzag, en dreigende stralen van innige verontwaardiging schoot op de gezantschappen van Frankrijk en Spanje. De Engelsche schrijvers hebben veel op met een grijs (niet diep blaauw) oog. „Zijne oogen waren helder en blaauw als staal” zegt Chaucer; en nu nog jagen de groote, open, heldere, grijze oogen van den Fangui „of witten duivel” aan den zachten en magteloozen Hindoe schrik aan. Die blik beangst hen, zij zijn er bang voor, en toch kunnen zij die geen weerstand bieden. Het licht bruine oog teekent ook veel verstand en vastberadenheid; mevrouw Gaskell, eene beroemde engelsche romanschrijfster, geeft hiervan in „Miss Bronté” in „de Jane Eure” eene dichterlijke voorstelling. „Het zijn” zoo schrijft zij „zeer bijzondere oogen en het valt mij moeijelijk hiervan eene juiste, verklarende schildering te geven; zij zijn groot en goed overschaduwd, van een roodachtig bruine kleur; maar als men de krans om den oogappel nader beschouwt, dan komt het ons voor als of die uit eene groote verscheidenheid van tinten is zamengesteld. De gewone uitdrukking gaf een levendigen geest te kennen, maar als er nu en dan iets voorviel dat eene innige belangstelling of eene diepe verontwaardiging opwekte, dan schoten die oogen stralen als of er achter die oogballen vol uitdrukking een kunstmatig licht gloeide. Nooit zag ik bij eenig menschelijk wezen iets dat daarmede te vergelijken was.”

De neus „de hoogtemeter van het gelaat van uwen buurman,” is het meest vooruitstekende zoo niet het belangrijkste deel van het aangezigt. Toen Charles Kean eenige jaren geleden ergens als tooneelspeler optrad, gaf hij genoeg te kennen hoeveel gewigt hij hieraan hechtte, door een kunst-

matigen neus van gutta percha vervaardigd, met eene eigenaardigen kleur bedekt, te dragen, dat dan ook zijn geheele voorkomen veranderde. Als wij in onze verbeelding ons slechts onze vrienden die een stompen neus hebben, met een romeinschen neus voorstellen welk eene merkelijke verandering zou dit in hun voorkomen maken. Het voornaamste kenmerk van iemands gelaat bestaat in den neus; en een groot vernuft achtte dit belangrijk genoeg om hierover eene verhandeling te schrijven. — „Geleerden" zegt hij tot broeder Tobias, „schrijven niet voor niet lange vertoogen over lange neuzen." Behalve dat hij een orgaan is om adem te halen, is hij een sieraad voor het aangezigt, nog al een gemakkelijk handvatsel om een lastigen kerel bij beet te pakken en geeft ons bovendien belangrijke inlichtingen omtrent iemands karakter. Hij drukt uit hoe het temperament, de driften, de smaak, de wilskracht en de denkbeelden zijn. Men heeft er niet een, maar zelfs vele boekdeelen over vol geschreven.

De neuzen worden onderscheiden in den romeinschen of haviksneus, den gebogen arends-neus, de joodsche, de stomp- en de wipneus. De eerstgenoemde soort geeft vastberadenheid, vastheid van karakter, groote veerkracht, in een woord eene geheele minachting voor de weekelijkheid, onbeduidendheid en het beuzelachtige in het maatschappelijke leven te kennen. Vele uitstekende mannen hadden romeinsche neuzen. Hij die er het eerst in slaagde Engeland ten onder te brengen had een romeinschen neus; volgens de legende zou die neus in den aanslag gebroken zijn, want César, zoo luidt het verhaal, viel bij de landing uit de boot en kneusde zijn aangezigt op de harde steenen aan den oever der zee. Als wij de geschiedbladen openslaan, hoe veel groote mannen zien wij dan, wier neus den romeinschen vorm bezat. Beginnende met Sesostris, treffen wij verder Cato de wetgever, Julius Cesar, Hendrik IV van Frankrijk, Canute, sir William Wallace, Robert Bruce, Eduard I, Hendrik VII, koningin Elisabet, Loyola, de stichter der Jezuitenorde, sir Francis Draken, Gonzalve van Cordove, die de Mooren versloeg, de groote Condé, Cortez, Pizarro, de groote Pitt, Washington, bevelhebber der nieuwe wereld en Wellington de grootste veldheer zijner eeuw allen met romeinsche neuzen, aan. Wij

moeten er natuurlijk Columbus bijvoegen. Ook zonder het getuigenis dat eene afbeelding ons zou geven, zouden wij kunnen besluiten dat iemand, die telkens van het hof verdreven, uitgelagchen en verwaarloosd, toch door volharding zijne kleine scheepsmagt bij een wist te houden, die moed genoeg had om der oude wereld den rug toe te keeren, en ondanks allerlei hinderpalen eene nieuwe ontdekte, noodzakelijk iemand met een romeinschen neus moest zijn geweest. Veel groote mannen hebben zich kunnen beroemen op een half romeinschen en half griekschen neus, dat ligchamelijke kracht met verfijnde manieren beteekent; hieronder tellen wij Alexander den Groote, Constantijn, koning Alfred, Wolsey, Richelieu, Lorenzo de Medici, sir Walter Raleigh, sir Philip Sidney, en laatstelijk hij die door moed en geestkracht het meest heeft uitgerigt: Napoleon Bonaparte. Zijn neef heeft ook een haviksneus, grof, breed maar vol uitdrukking zelfs tot aan den top en de neusgaten.

Dickens laat eene zijner personen de kleine miss la Creevy altijd uit het venster kijken, om onder de voorbijgangers een goeden neus te zoeken, ten einde die op hare tafereelen over te brengen. Zij had bijzonder veel op met een griekschen neus. De schets is ontworpen in dien geest van humoristische verdichting welke dien schrijver onderscheidt, maar wij kunnen er toch deze waarheid uit afleiden, dat over 't algemeen de grieksche neus 't meest in den smaak der dames valt. Men kan zich ook onmogelijk een schooneren vorm van gelaat voorstellen, maar hij die een griekschen neus heeft, is dikwijls te teer en fijn gevormd, om tot veel krachtsinspanning en een vermoeijend leven lust te gevoelen. Als Napoleon die uit den vorm van den neus veel afleidde, daarom iemand noodig had voor iets waaraan hij veel gewigt hechtte, dan vroeg hij om iemand met een bijzonderen neus. „Het moge vreemd schijnen," zoo zegt hij, „maar gewoonlijk kies ik iemand met een grooten neus. Dit ligchaamsdeel nu had bij de Grieken geen bijzonder grooten omvang. Zij hadden kleine goed gevormde neuzen in eene regte lijn met het voorhoofd loopende, dat niet bijzonder hoog was, en dus niet veel ruimte overliet. Het Grieksche karakter is genoeg bekend, — een voorliefde voor fraaije letteren, allerlei spelen, handelszaken en verfijnde manieren.

Zij beminden de kunsten meer dan den oorlog, zij bewonderden de welsprekendheid, omdat die het vermogen had wegslepend te overtuigen. Zij waren onbestendig en zochten immer naar iets nieuws. De Romeinen zouden in de helft van den tijd die de Grieken hiertoe noodig hadden, de muren van Troije hebben omvergehaald, of anders daaronder den dood hebben gezocht. De Grieken hielden meer van praten dan van vechten. Zij beslaan eene voorname plaats in de geschiedenis en hun naam blijft voortduren, niet zoo zeer door het volk als wel door het genie hunner schrijvers.

Uit de levensbeschrijvingen van groote mannen kunnen wij zien hoe over 't algemeen het karakter was van diegenen die een griekschen neus bezaten. Addison, Byron, Shelley, Petrarcha, Spencer en in zijne jeugd Milton, hadden dezen vorm van gelaatstrekken. Onder de schilders waren er velen die, zoo als wij op hunne portretten zien, een griekschen neus hadden. De goddelijke Rafaël, een der schoonste mannen, Canova, de beeldhouwer, Claude, Titian, Murillo en in zijne jeugd Rubbens. Bij deze soort van neuzen kunnen wij nog voegen de zoogenaamde neus der Grieksche wijsgeeren. Bij jonge menschen heeft de neus dikwijls den zuiver griekschen vorm; maar die wordt naderhand van onderen breed, de neusgaten worden wijd, de meeste denkers bezaten zulk een neus — naar onderen loopt die eenigzins breed uit; een spitsche punt duidt wekelijkheid en nieuwsgierigheid aan. De bovengenoemde soort van neus, (namelijk der Grieksche wijsgeeren) treffen wij aan op de afbeeldsels van: Wycliff, Luther, Knox, Tyndale, Tuller, Bunyan, Paley, Hooker, Jeremias Taylor, Chalmers, Priestly en Wesly benevens nog een groot aantal godgeleerden; — onder de dichters: Homerus, Chaucer, Tasso, BenJonson, Shakespeare en Milton, op mannelijken leeftijd en als grijsaard; onder diegenen die zich door ontdekkingen een naam hebben gemaakt noemen wij: Galiléo, Caxton, Bacon, Newton, Smeaton, Cuvier, Des Cartes, Whiston en Alexander von Humbolt; onder kunstenaars Michel Angelo en Hogarth; onder de staatslieden: Olivier Cromwell, Burke, Franklin, Eduard III, Colbert, Talleyrand, Fox, Walpole en de Witt; onder geschiedschrijvers: Hume, Robertson, Burnet, de aartsbisschop

Urken en Macaulay; onder regtsgeleerden: Erskine, Blackstone, Hall, Coke, Somers, Mansfield en lord Brougham.

De geleerde maar weinig bekende schrijver Marolles begint een nieuw hoofdstuk in een zijner werken over de gelaatkunde met den neus der Heilige Maagd, dien hij als een zacht gebogen arendsneus teekent. De heer Holman Hunt heeft in zijne jongste schilderij dezen vorm niet gevolgd, (hij heeft meer misslagen begaan, bijv. in de voorstelling van den tempel van Herodias) wat den neus der Heilige Maagd aangaat, hij geeft hierin de Joodsche niet de Grieksche type. Onder onze Hebreeuwsche broederen treffen wij vele voorbeelden van den haviks-, arends- of joodschen neus aan. De joden zijn een goed, slim en nuttig volk. Zelfzucht en inhaligheid treden bij hen misschien wel wat veel op den voorgrond; maar niet alleen bij de Joden, bijna bij alle oude Oostersche volken treft men dezen karaktertrek aan, de vorm van den neus bij de Zigeuners geeft het middel aan de hand om te weten van welk volk zij oorspronkelijk afstammen. In de Egyptische beeldhouwwerken vinden wij voortdurend den joodschen neus terug, en voor zoo ver wij kunnen oordeelen naar de goed bewaarde mummiën in onze museums treffen wij daarop arendsneuzen aan. In de marmeren beelden te Ninivé en Assyrië is deze vorm ook gevolgd, en in welke omstandigheid of wij den koning aantreffen, hetzij hij jagende of vechtende is, of wel door zijne vijanden vervolgd wordt, altijd zien wij den arendsneus. De Grieksche en de stompneus schijnt bij de kunstenaars van die dagen niet in aanmerking te zijn gekomen. Mahomet had waarschijnlijk een Griekschen neus, even als zijne volgelingen die wij in Indië en Persie aantreffen. Ook bij de Hindoes merken wij deze type op; nog onlangs waren wij in de gelegenheid om op het gelaat van Duleep Sing, en een der voornaamste Oostersche vorsten Cowasjee Jehechhoy den langen, dunnen, gebogen en eenigzins „voorover hangenden" neus op te merken. Men zegt dat de neus van Nana Sahib hierop eene uitzondering maakt, en dat de vorm van dezen gelaatstrek bij hem meer regt is dan bij zijne broederen.

In een der museums te Londen treffen wij onder eene zeldzame verzameling van houten beeldhouwkunst, twee standbeelden aan van de godin Siva, het bijzondere voor-

werp der aanbidding onder de bijgeloovige Oosterlingen; de gefronsde wenkbraauwen, de vurige oogen, de wreedaardige uitdrukking op de dunne ingetrokken lippen zijn in overeenstemming met den dunnen fijn besneden arendsneus, die met de wijd uitloopende neusgaten tot over de opgetrokken lip schijnt te hangen en die bijna te bedekken. Men kan ligtelijk denken waarom de onkundige afgodendienaar zijn houten God vreesde. De kunstenaar die dit beeld vervaardigde was wel voor zijne taak berekend, hij heeft de eigendommelijke karaktertrekken zeer goed uitgedrukt, en het voorkomen beantwoordt aan den naam: Siva de verdelgster of verwoesster.

De wraakgierigheid van Siva is een karaktertrek dien men over het algemeen aan de type van den arendsneus toekent, en om dit gevoelen te staven toonen wij aan, dat wraakgierigheid en kwaadaardigheid het meest onder die dieren en vogels wordt gevonden wier neus of snavel sterk gebogen zijn. Een paard met een romeinschen neus behoort onder de meest woeste van zijne soort, en als wij photographische schetsen konden magtig worden van de door Rarey geteinde paarden, dan zouden wij naar den uiterlijken vorm kunnen beoordeelen of het dier, zoo als de pikeur zou zeggen, „den kwaden droes" had. Uit de opmerkingen die wij zelf aanaangaande muilezels, apen en paarden hebben gemaakt, kunnen wij afleiden dat de gebogen vorm van den neus, bepaald kwaadaardigheid te kennen geeft; Dickens en Shakespeare, zeer naauwkeurige waarnemers, zeggen dat dit zoo wel spijt als geestkracht beteekent, zij geven hiervan twee voorbeelden in Shylock en Fagin, beide joden. Het is niet te ontkennen dat deze beide personen met vele kundigheden waren toegerust, dat zij onregtvaardig werden behandeld, en toch door niemand werden beklaagd, maar het is alleen de geschiedenis van denkbeeldige personen, zoo als die in het brein van den schrijver is opgekomen, die wij hier bijbrengen. Misschien heeft men nimmer een meer in 't oog vallenden haviksneus gezien dan van Charles Napier, de veroveraar van Scinde. Deze neus is verwonderlijk van vorm; men zou denken den neus van een reus op het gelaat van een gewoon mensch te zien, slechts eens in 't leven zal men zoo iets aantreffen, niet minder als de verwonderlijke geestkracht waarmede de

eigenaar van den neus bezield was. Maar deze was ver van den joodschen vorm verwijderd. Het was wel een arendsneus maar niet voorover hangende, met een dunnen top en fijne kleine neusgaten.

George Cruikshanks de kunstenaar, die eenige trekken van overeenkomst met den generaal heeft, bezit ook een fijnen haviksneus, en het is nog al bijzonder dat Napier in den Indischen oorlog gewoon was den spotnaam „van den ouden Fagin te dragen," terwijl Cruikshanks die door zijne teekeningen de werken van Dickens zoo meesterlijk opluisterde, zijn eigen gelaat tot model voor dat van den jood nam, waarvan hij, voor een spiegel gezeten, de eerste schetsen ontwierp; hij stelde hierdoor de denkbeelden van den schrijver op zulk eene uitmuntende wijze aanschouwelijk voor, dat daaraan misschien voor een groot gedeelte de verbazende opgang dien Olivier Twist maakte, kan worden toegeschreven.

Groote veroveraars, ook mannen die zich door wreedheid en onderdrukking hebben berucht gemaakt, zoo als Attila, Tamerland en Genghis Khan hadden, als wij op de overleveringen afbeeldsels kunnen afgaan, arendsneuzen.

De heeren Hemans en Charles Dickens hadden in hunne jeugd arends-neuzen; die van Dickens is na den tijd dat Maclise zijn portret maakte, eenigzins in omvang toegenomen, en kan nu onder den breed uitloopenden neus gerangschikt worden. Over den neus van zijn voornaamsten tegenstander zullen wij niet lang uitwijden; deze is de vruchtbare bron geworden van een letterkundigen twist, die daarop uitliep dat de magtigste strijder zijne zwakkere tegenpartij uit het strijdperk wierp, waardoor hij voor geheel zijn volgend leven van den kamp wordt uitgesloten. De waarheid is, dat de neus van den satiricus gebroken is, waaraan hij in zijn jeugd veel pijn heeft moeten lijden, en in plaats van den breed uitloopenden neus, heeft hij nu een stompneus gekregen. Het is een spreekwoordelijk gezegde dat schrijvers vrij prikkelbaar en kitteloorig zijn; het verdroot den bezitter van dien neus dat die het onderwerp der algemeene beschouwing was, het is ook nog al eene netelige zaak dezen vorm door woorden of door afbeeldingen goed weêr te geven, en eene opmerkelijke bijzonderheid dat een waarlijk groot man zoo kleingeestig kan zijn, om een ambtgenoot voortdurend

te beleedigen, alleen omdat hij zich wel eens eene aanmerking over zijn neus heeft veroorloofd.

Nog een enkel woord zullen wij spreken over den stompneus, waarbij wij aan den ouden John Dennis en aan Alexander Pope denken.

De stompneus is onder alle soorten van neuzen het minst in aanzien, slechts zeer weinig groote mannen hadden dan ook stompneuzen. Van Kosciusko en Paul, keizer van Rusland, is deze bijzonderheid bekend; het tegenovergestelde van grootheid en kracht is daaraan verbonden, want bijna alle bijzitten van vorsten en de meest beruchte „maitresses" hadden wipneuzen. Marmontel zegt: „een klein wipneusje heeft geheele rijken doen vallen, en in de geschiedenis van mevrouw de Pompadour, du Barry en vele andere soortgelijke beruchte namen zoo als de hertogin van Portsmouth en mevrouw Nell Gwijne, wordt de waarheid van deze uitspraak genoeg gestaafd. De geschiedschrijver Boswell, George de Tweede en koningin Charlotte, hadden het ongeluk zulk een neus te bezitten, en als men nagaat, dat zelfs een hofschilder geen kans zag om naar dit gelaat een redelijk fraai portret te maken, dan is deze uitdrukking niet als overdreven te beschouwen.

Eene groote mate van nieuwsgierigheid, een gelijkmatig vrolijk humeur, vastheid van karakter en eene zekere vrijpostigheid worden aan den wipneus toegeschreven. De „schalksche Cupido wordt aldus afgebeeld. Somtijds zijn deze eigenschappen vergezeld door geestigheid en gevatheid, maar de uitdrukking „hemelsch" is niet zeer juist. Dezen bijnaam gaf men aan den wipneus, omdat hij zich gestadig naar de lucht schijnt te keeren, of ook wel omdat de Chinezen „het hemelsche volk" ten minste voor het grootste gedeelte wipneuzen heeft; en als men mistress Oliphant en Wingroove Cooke gelooven mag, dan is deze natie het meest onbeschaamde en meest leugenachtige volk der wereld.

Plaatsgebrek verhindert ons om het groote onderscheid dat er tusschen de neuzen der geheele menschheid bestaat, anders dan in breede trekken te schetsen; en toch zijn er onder al deze soorten weder vele afwijkingen; wij geven slechts het hoofdkarakter aan, anders zouden wij nog kunnen spreken van den Grieksch-romeinschen neus, — den wijd

uitloopenden stompneus; den Joodschen en den Romeinschen stompneus, die genoeg van elkaar onderscheiden zijn, om hierover afzonderlijk te handelen. Maar wij moeten nu van een onderwerp afstappen dat zooveel bekoorlijks bezit, en in meer dan een opzigt den steutel tot het karakter van den mensch geeft.

De mond, de laatste gelaatstrek waarover wij nog hebben te spreken, behoort ook tot een der belangrijkste deelen van iemands gelaat. Geene vrouw kan schoon genoemd worden die een leelijken mond heeft. Al zijn de andere gelaatsvormen nog zoo regelmatig, dan geeft een gapende mond, leelijke hangende en slecht gevormde lippen, een voorkomen van wezenloosheid en zelfs van stompzinnigheid dat dadelijk iets terugstootends heeft. Een kloeke zin, vastheid van karakter, wreedheid, zachtzinnigheid, een liefhebbend gemoed, liefde omtrent den naaste, welsprekendheid, nijd, gevatheid en nog veel meer eigenschappen zijn allen op den mond te lezen. Een listig en geslepen mensch, een bekwaam staatsman die 't een of ander in den zin heeft, is er daarom op bedacht om het spel en de werking van den mond te verbloemen .Cesar bedekte de kaalheid van zijn hoofd met eene laauwerkroon, de Cesar van onze dagen verbergt zijne lippen door een zwaren, neêrhangenden knevel en de natuur komt hem hierin verwonderlijk goed te hulp. Fouché, de beroemde politie-directeur onder Napoleon, wees bijna onveranderlijk den schuldige aan, alleen door op 't spel der lippen acht te geven.

Forester verhaalt gedurig in zijne merkwaardige Gedenkschriften dat hij „de misdaad las op de lippen van velen die hij verdacht'' en groot was zijne gevatheid waarin hij bijna nimmer faalde. Maar wie kan op het spel der lippen acht geven, wanneer die door een zwaren knevelbaard overschaduwd worden? Alle groote politie-agenten van Fouché af tot den inspecteur Whicher toe, hebben zich hierdoor geheel en al vermomd. Bij belangrijke gebeurtenissen is het daarom goed om te trachten de trekken van den mond te verbloemen; men kan er te veel het karakter uit afleiden.

Dunne, bleeke lippen geven een slecht humeur te kennen. Zij zijn veelal het gevolg van een weekelijk gestel en eene ongezonde levenswijze. Eene dunne onderlip, zamengeklemde

tanden en een bleek gelaat komen in alle beschrijvingen van een zamenzweerder voor; en ook de schilder volgt die in zijne tafereelen na. Men ziet Judas op vele der vroegste Italiaansche schilderijen zich op de onderlip bijten. Richard de Derde, door Holingshed en Shakespeare beschreven, had deze gewoonte ook aangenomen. Lieden van een zenuwachtig en prikkelbaar gestel, hebben de gewoonte, vooral als zij achterdochtig zijn aan de lip te trekken en zoodoende hunnen mond te ontsieren.

Een kleine mond wordt zeer begeerlijk geacht en is lang in de mode geweest. Schilders en kunstenaars die in den smaak van het publiek vielen, hebben dit soms buitensporig overdreven. Men ziet kunstplaten waarop de mond der dame kleiner is dan het oog, de evenredigheid van het gelaat wordt hierdoor natuurlijk verstoord, en het staat even leelijk als of men een reusachtigen mond, die van het eene oor tot het andere reikt, op het gelaat plaatste. De mond eener vrouw moet niet al te klein zijn. Als wij op de waarheid kunnen afgaan naar de portretten die wij van koningin Elisabeth en Maria, koningin van Schotland bezitten, dan waren hare monden te klein om fraai genoemd te worden. De mond der eerste, de grootste heerscheres die ooit geregeerd heeft, zou ten minste haar veelomvattend verstand hebben kunnen aanduiden. Die van koningin Charlotte was leelijk, het was een echte Brunswijksche mond, die de twee voorste tanden deed zien, daar de bovenlip sterk was opgetrokken; in de mannelijke afstammelingen der koninklijke familie van dat huis, kan men dit nog opmerken. De leden van het huis van Habsburg hebben ook leelijke, bekend onder den naam van „Oostenrijksche" monden.

Bij veel schrijvers treft men wenken omtrent de uitdrukking van den mond aan. Het is, zegt een hunner, „die gelaatstrek waarop het bij 't spel 't meest aankomt," en daarom, al is de vorm onberispelijk, dan is het toch hoog noodig om zorgvuldig te waken, dat de mond aan al de menigvuldige eischen op eene waardige wijze kan voldoen. Als men eene aangename manier heeft om zich uit te drukken, dan krijgen woorden, anders op zich zelve dikwijls onbeduidend, iets liefelijks en overredends door de wijze waarop ze worden voorgedragen. Bij het eten is het hoog noodig zeer op zijne hoede

te zijn. Het lagchen is een belangrijk kenmerk van dezen gelaatstrek.

Dickens wiens veld van opmerking op dit punt zeer groot is, heeft zulk eene manier van kunstmatige vorming in een belagchelijk daglicht gesteld, daar hij een zijner fijn beschaafde oude dames teekent, terwijl zij bezig is om haren kweekelingen door het plooijen der lippen deze drie moeijelijke woorden: „pruim, print en prisma" te leeren uitspreken.

Sedert den tijd dat de Grieksche dichters hunne onsterfelijke zangen maakten, zijn er, ook door poëten van minderen rang die eenige verzen voor een zangstukje zamenstelden, duizende regels geschreven om een schoonen vrouwenmond te bezingen.

De Romeinen en de Italianen wijden aan dezen gelaatstrek hunne bijzondere aandacht: rozenlippen, tanden als paarlen, een geurigen adem zijn sedert eeuwen hunne geliefkoosde zinnebeelden.

Bij het einde van dit verslag moeten wij onzen lezers herinneren aan de spreuk: dat er geen regel zonder uitzondering is; een voorbarig oordeel, door aan een persoon die dezen of genen gelaatsvorm bezit, hatelijke eigenschappen toe te schrijven, zou welligt zeer onbillijk kunnen zijn; en aan den anderen kant is het helaas! genoeg bewezen, dat de hierboven aangehaalde stelregel van Plato niet altijd waarheid bevat.

DE VEENDAMP.

Eindelijk is zij weêr daar, de lang verwachte, lieve schoone Mei-maand, met hare bloesems, zonnige dagen en — met haren veendamp. Voorzeker, waarde lezer! behoort de veendamp of liever hoogterook, in zekeren zin, tot de attributen der schoone maand Mei, ten minste voor een groot deel van ons vaderland. Of echter dit beeld van den Mei, dat vóór uwe phantasie zweeft, door de gedachte aan den stinkenden nevel wordt opgewekt, zal ik niet beslissen, daar ik voornemens ben, met terzijdestelling van alle dichterlijke ontboezemingen, een verstandig woord met u te spreken over den veendamp, dien ongenoodigden gast, van wien nog altijd zoo velen niet weten „van waar hij kwam" en wie hij eigenlijk is. Deze bijna jaarlijks in Mei en Junij somt ook in de eerste

dagen van Julij, in den nazomer en in den herfst terugkeerende gast, laat nooit na, zoo dikwijls hij verschijnt, levendige ja dikwijls belagchelijke redeneringen en twistgesprekken te verwekken. Eenigen zeggen dat de veendamp het product is van turf- en heidebranden, welke jaarlijks in zekere groote uitgestrekte landstreken plaats grijpen, om daardoor den grond geschikt te maken tot het bezaaijen met boekweit, zoo als bij ons in Drenthe enz. veelal geschiedt. Anderen beweren dat het „opgeloste onweders" zijn. Nog anderen lagchen over den onzin van beide beweringen en verklaren den veendamp voor gewonen nevel, die met zwaveldampen bezwangerd is. Eindelijk moeten wij nog de allernieuwste ontdekking mededeelen, die een geleerde in een bijzonder geschrift heeft opgeteekend en volgens wien de veendamp, door omzetting van het in de lucht aanwezige koolzuur, in zijne grondbestanddeelen koolstof en zuurstof, ontstaat.

Men zou werkelijk aan een gezond menschenverstand twijfelen, wanneer men aan al dien dolzinnigen onzin geloof kon slaan, die dikwijls bij dergelijke disputen wordt uitgekraamd en die op een volslagen gebrek aan kennis van de eenvoudigste natuurkundige wetten berust.

Blijven wij een oogenblik bij de zoo dikwijls geuite meening over den aard der veendampen stilstaan, volgens welke deze uit opgeloste onweders bestaan zou. Een „opgelost onweder" is een onding. Slechts eene uit meerdere bestanddeelen te zamen gestelde stof kan opgelost of omgezet worden; doch een onweder is geene stof, maar een natuurkundig proces, daarin bestaande dat de in enkele wolken opgehoopte positieve electriciteit met de negatieve electriciteit van andere wolken of van de aardoppervlakte, door middel van zoogenaamde ontlading (donder en bliksem) evenwigt maakt. Men verbeeldt zich nu, dat de „vrij gewordene" electriciteit in de lucht zweeft en den aan den veendamp eigen reuk veroorzaakt, dat de gewezene onweêrswolk naar de aarde gedaald is en hier als nevel (hoogterook) blijft hangen. Deze dwaze meeningen zijn gemakkelijk te wederleggen. Wolken, die als nevel op de aarde liggen, deelen aan de lucht eene bepaalde vochtige geaardheid mede, terwijl de tot het meten of bepalen van het vochtigheidsgehalte der lucht dienende werktuig (hygrometer) bij veendamp of hoogterook steeds

aantoont dat de lucht zeer droog is. Ook ontbreekt aan den waternevel die eigendommelijke kleur, die de veendamp wanneer hij eenigzins dik is, duidelijk genoeg met zich meêbrengt. Wat nu de „vrij gewordene" electriciteit en haren reuk betreft, zoo kan er waarlijk van zulk eene vrij gewordene electriciteit in het geheel geene sprake zijn, daar de electriciteit *altijd* aan ligchamen gebonden is. Ook heeft de electriciteit doorgaans geen reuk, ofschoon men er een duidelijken phosphor-reuk aan bespeurt, wanneer men den neus bij een opgewekt electrisch ligchaam, b. v. eene sterk geladene electriseermachine brengt. Dit verschijnsel schrijft Schönbein aan het nog in vele opzigten problematisch Ozon toe, het kan echter op veel eenvoudiger en nader aan de waarheid liggende wijze verklaard worden door de daadzaak, dat iedere op eene gevoelzenuw werkende prikkel, onverschillig van waar die wordt aangebragt, in de zenuw de haar eigendommelijke waarneming opwekt. Zoo bewerkt eén stoot tegen het oog, die sterk genoeg is om de achter den oogappel zich uitbreidende gezigtszenuw te prikkelen, terstond een lichtschijnsel, het zoogen. vonken zien; bloedsaandrang naar het gehoororgaan veroorzaakt oorsuizingen; een' op de tong geleide zelfs zeer zwakke galvanische stroom, brengt oogenblikkelijk een eigendommelijken metaal-smaak te weeg, en op dezelfde wijze doet een de reukzenuwen treffende electrische stroom hier eene reuk-aandoening ontstaan, even zoo goed als dit een deze zenuw treffende naaldenprik zou doen.

Om den reuk der electriciteit te bewijzen, wordt ook dikwijls aangevoerd, dat men in gebouwen en op andere plaatsen waar de bliksem is ingeslagen, zelfs dan, wanneer hij geen brand verwekt heeft, dikwijls nog een tijd lang, duidelijk een zwavelachtigen reuk bespeurt. Dit is zeer eenvoudig te verklaren, doordien de bliksem in zulke gevallen den zwaveligen reuk niet medegebragt maar den zwavel gevonden heeft ter plaatse waar hij insloeg.

In het ijzerwerk van gebouwen, in metselsteenen, cement en kalk, zand enz., overal bevinden zich zwavelbestanddeelen, welke daar, waar de bliksem met deze in aanraking komt, verbranden en alzoo den zwaveligen reuk verspreiden.

Keeren wij ons, met voorbijzien der talrijke overige hypothesen, die dikwijls wonderlijk genoeg klinken, tot opsporing

der werkelijkheid, niet op de dwaalwegen der phantasie, maar op eenvoudige natuurlijke wegen, waar de oorsprong is gelegen van dat verschijnsel, dat wij veendamp, hoogterook of ook wel turf- of heide-rook noemen.

In het noordwestelijk gedeelte van Duitschland, voornamelijk in het groothertogdom Oldenburg en in het Hannoversche vorstendom Oostfriesland en Bremen, bevinden zich groote landstreken die uit veengrond bestaan. Wij willen hier slechts ter loops aanstippen, dat de veen uit deels gereed zijnde, deels half bewerkte turf bestaat. Die streken zouden nu geheel onvruchtbaar zijn, en dus ook onbewoond zijn, wanneer er niet een middel ware om van dezen veengrond eene gave af te dwingen. Die gave is de boekweit en het middel om den grond tot voortbrenging geschikt te maken, is het afbranden van het veen.

Dit geschikt maken van den grond bestaat eerst sedert ongeveer anderhalve eeuw. De predikant Bolenius te Hatshuizen heeft daarmede in de jaren 1707 tot 1716 een begin gemaakt. Wil men een nog woest stuk veengrond tot den boekweitbouw gereed maken, zoo maakt men eene menigte kleine greppels, om voor de afwatering te zorgen. Hierna wordt de oppervlakte van den grond, in kluiten of brokken van ongeveer $^3/_4$ voet middellijn, door middel van een daartoe geschikt werktuig klein gemaakt. Dit geschiedt in den herfst; men laat de kluiten den winter over liggen, en wanneer zij in de lente — gewoonlijk in het midden van Mei — droog zijn, zet men ze op hoopjes, die men vervolgens in brand steekt. Bij het branden is een zorgvuldig toezigt noodig, het vuur mag niet meer dan smeulen en nooit tot vlam overslaan, waarom men de kluiten nooit geheel droog laat worden. Onophoudelijk zijn er menschen bezig om de brandende kluiten met ijzeren langsteelige pannen tegen den wind op, over den akker te gooijen. Het uitbranden van een enkel stuk duurt 1 à 2 dagen, bij vochtig weder iets langer. Op het laatst van Mei of in het begin van Junij wordt in den zoo toebereiden grond de boekweit gezaaid. Hetzelfde stuk wordt ook in de volgende jaren, telkens vóór het zaaijen van den boekweit weder gebrand. Heeft de veengrond eenige jaren lang boekweit gedragen, zoo wordt hij hier en daar, voornamelijk op de Oostfriesche hoogveenen, ook

geschikt om rogge voort te brengen, die op vele plaatsen zelfs zonder bemesting zeer goed slaagt. Doch ook vóór het zaaijen van rogge moet de grond telkens behakt en gebrand worden. Dien ten gevolge hebben er ook, ofschoon niet zoo veelvuldig, in den herfst veenbranden plaats.

Hier hebben wij nu met de eenige ware oorzaak eener zoo kolossale rook-ontwikkeling te doen. Ieder weet dat een volkomen uitgedroogd stuk zuivere turf met eene kleine vlam brandt, en daarbij zeer veel rook en een doordringenden eigenaardigen reuk van zich geeft. Men denke nu eens na, dat de vele duizende, uit nog vrij vochtige turf en wortels en stengels van verscheidene planten bestaande kluiten van een enkelen akker, zoo op eens in brand staan. Welk eene verbazende massa rook moet dat geven! Men denke verder na dat niet een enkele, zelfs niet tien of honderd, maar dat duizende akkers te gelijker tijd branden, wier vlakte-inhoud naar □ mijlen berekend wordt, en men zal dan toestemmen, dat dit rook genoeg geeft om geheel Duitschland en aangrenzende landen geheel in rook te doen hullen.

Deze rook is daar, waar veen gebrand wordt en op verscheidene mijlen in de nabuurschap zoo digt, dat men zelfs bij helderen hemel de zon verduisterd ziet, waardoor dan alle voorwerpen geelachtig rood gekleurd zijn. Onder gunstige omstandigheden, waartoe vooral eene drooge luchtsgesteldheid moet gerekend worden, wordt deze rook door den stroom der eeuwig bewogene luchtzee opgenomen, vele mijlen ver voortgedragen en over onze vlakten als zoogenaamde „hoogterook" verspreid. Hoogterook noemt men hem daarom, omdat de in meerdere of mindere verwijdering, den horizon begrenzende hoogten, hem gemakkelijk doen herkennen, wanneer de doorschijnendheid der lucht door dampen, of gelijk hier, door rook verminderd is geworden, en omdat deze hoogten dan in rook gehuld schijnen. In streken, waar zich geene boven de vlakten uitstekende hoogten bevinden, kent men de uitdrukking „hoogterook" in het geheel niet, doch is men daar met zijne afkomst te wel bekend, om hem niet bij zijn waren naam van „veendamp" te noemen.

Een reispas kan wel is waar deze gast uit den vreemde niet vertoonen, maar toch voert hij eene zeer geloofwaardige geboorte-acte met zich, en dit is de niet te loochenen dikwijls

zoo onaangename reuk naar brandende turf. Deze reuk is zoo duidelijk, dat hij alleen reeds voor ieder die een neus tot ruiken gekregen heeft, voldoende is om de afkomst van den rook te bewijzen. De turfrook wordt daarbij te duidelijker, hoe meer men den ruimen haard der Oost-Friesche veenbranden nadert. Ditzelfde is het geval met de geelroode kleur van den hoogterook, welke bij het naderen der veenstreken toeneemt en dikwijls reeds, wanneer men er nog 10 à 12 mijlen van verwijderd is, in een bepaald bruinrood overgaat. Als verder bewijs hiervoor kan aangemerkt worden, dat de veendamp zich slechts op zulke tijden vertoont, als er aanmerkelijke veenbranden plaats grijpen, dat is in Mei en Junij en soms ook in den herfst, ten tijde van het uitzaaijen der wintervruchten. Eindelijk moeten wij nog zeggen, dat de veendamp ons, met hoogst zeldzame uitzonderingen, door zulk eene rigting van den luchtstroom wordt aangevoerd, die juist naar de streek van het veenbranden heenwijst. Dit is alzoo voor het grootste gedeelte noordwestewind. De zoo even opgenoemde uitzonderingen vindt men in de daadzaak, dat in de bovenste luchtstreken dikwijls eene geheel andere windrigting plaats grijpt, dan in de benedenste en kan alzoo verklaard worden, dat de rookmassa's door een westewind opgenomen en verder voortgedreven worden, vervolgens naar beneden drijven en dan door den oostewind tot ons gevoerd worden.

Velen willen in den veendamp zelfs een meteorologisch verschijnsel zien, omdat zij een zekeren invloed van den rook op het weder meenen te ontdekken. Dan eens is het de aanhoudende droogte, dan weder de spoedig daarop invallende koelte en dan nog weder de verdeeling van opstijgende onweerswolken, die men den veendamp ten laste legt.

In dit alles is wel iets waars gelegen, maar men moet hier ook wel onderscheid weten te maken tusschen waarheid en waarschijnlijkheid. Dat het bij 't verschijnen van den veendamp dikwijls koud wordt heeft hierin zijn grond, dat de noordwestewind, op wiens vleugelen de rook daarheen zweeft, in den regel koude aanbrengt. Alzoo is het niet de rook, maar de noordwestewind die eene koele temperatuur veroorzaakt. Wat de droogheid der lucht betreft, zoo moet men bedenken, dat de veendamp zich slechts bij eene

drooge luchtsgesteldheid ver verbreiden kan, omdat de asch-deeltjes, waaruit hij bestaat, zich spoedig vol zuigen wanneer de lucht zeer vochtig is, daardoor zwaarder worden en naar den grond zinken.

Derhalve was de lucht reeds droog toen de rook kwam. Intusschen is de mogelijkheid niet te loochenen, dat een ver verspreide veendamp het langer voortduren eener drooge weersgesteldheid bevordert, omdat zijne tallooze aschdeeltjes de in de lucht steeds aanwezige waterdampen, voor een groot deel geringer en zoo de atmospheer nog drooger maken, dan zij te voren was.

Onvoorwaardelijk moet men echter toegeven, dat de veendamp zeer wel in staat is, bij zijn ontstaan het tot stand komen van onweder te verhinderen. De steeds met positieve electriciteit bezwangerde rookmassa wordt door de negatief-electrische aardoppervlakte aangetrokken en legert zich tusschen deze en de daarboven zwevende positief-electrische onweêrswolken. Dit kan nu op tweederlei wijze plaats grijpen. Of de ver verbreide rookmassa strekt door middel harer groote aanrakingsvlakte, welke zij den wolken, zoowel als der aarde aanbiedt, tot eene langzame in evenwigt-stelling der beide tegengestelde electriciteiten, waardoor de noodzakelijkste voorwaarde voor het ontstaan des onweders wegvalt. Of de positief-electrieke rookmassa werkt afstootend op de met gelijksoortige electriciteit geladene waterblaasjes, wier digte opeenhooping de onweerswolken vormt. De laatste worden daardoor genoodzaakt zich in hoogere luchtlagen te verzamelen, waar zij door den wind opgenomen, weggevoerd en verstrooid worden. Wij kunnen dit hier slechts ter loops aanstippen en moeten als eene bekende zaak voorop plaatsen, dat ongelijksoortig-electrische ligchamen elkander aantrekken, terwijl gelijksoortig-electrische elkander afstooten.

Bij de landlieden staat de veendamp in geen gooden reuk. Wanneer ergens een oogst mislukt, hoort men altijd zeggen: dat een „kwade damp" of „schadelijke nevel" in den „bloei" gevallen is. En onder dezen boosdoener wordt vrij algemeen de veendamp verstaan. In waarheid echter is hij een weldoener voor den plantengroei in ons juist niet zeer zacht klimaat. Men zegt wel, zeer dikwijls, dat met den veendamp de warmte hand over hand afneemt, maar deze

uitspraak schijnt op geene daadzakelijke waarnemingen te rusten, en zelfs de aanteekeningen van den predikant Snel in het Nassausche, verspreiden hierover geen genoegzaam licht, die gedurende zes jaren bij veendamp 67 maal eene temperatuursverhooging en slechts 42 maal eene afneming van warmte heeft waargenomen.

Verder zoekt men de oorzaak der temperatuursverhooging in betrokkenheid der lucht, ten gevolge van de zwevende rookdeeltjes. Zooveel is echter zeker, dat de temperatuurverhooging, wanneer zij ook al plaats heeft, niet aanzienlijk is en juist niet daardoor wordt de veendamp een weldoener der plantenwereld, maar enkel en alleen omdat hij, gelijk over het algemeen de met wolken bedekte hemel, de nachtelijke uitstraling vermindert en de zoo schadelijke nachtvorsten belet. Deze omstandigheid is juist daarom voor ons te gewigtiger, daar de veendamp juist optreedt in een tijd, wanneer de nachtvorsten niet zeldzaam zijn (in Mei en September) en dan bijna altijd vergezeld gaat van noorde- en noordweste winden, die juist de nadeeligste zijn. Uit Nassau zijn dienaangaande belangrijke opmerkingen bekend geworden. Zoo wees b. v. de thermometer op den morgen van 7 September 1854 — 0° aan; in den loop des daags kwam er veendamp, die tot op den avond van 8 September aanhield.

Des morgens van laatstgenoemden dag stond de thermometer op + 4°, daarentegen op den morgen van den 9den waarop de veendamp reeds verdwenen was, weder op — 1,8°. Wij hebben hier alzoo zeer duidelijk een warmen veendampnacht tusschen twee bepaalde nachtvorsten. Deze gunstige werking kan niemand bevreemden, daar zij over 't algemeen aan den rook eigen is. Reeds ten tijde der oude Romeinen beschutte men de vrucht- en wijnbeplantingen door kunstmatige rookvuren voor de vernielende nachtvorsten.

Ook den Peruanen was dit middel ten tijde der ontdekking van Amerika bekend, en evenzoo werd het ook in vroegeren tijd in Duitschland tot beschutting der wijnbergen algemeen aangewend. Dat de wijnbouw sedert den 30jarigen oorlog in Duitschland zeer in verval is geraakt is bekend, en zoo is dan ook niet het houtgebrek zoo als aangegeven werd, maar alleen de onwetendheid en oude slendor de oorzaak, dat dit gebruik heden niet meer gevolgd wordt, maar dat men

het aan het toeval over laat om den gewigtigen oogst, waarbij eenige weinige vadems hout en het werk daaraan verbonden, niet in aanmerking komen, voor vernieling te beschutten.

Onlangs hebben zich echter weder uit Frankrijk stemmen doen hooren, die de aandacht vestigen op de beschutting, die de rook bij heldere nachten in het voorjaar — en deze zijn het meest gevreesd — aan de vruchtboomen enz. geeft, en het ware te wenschen, dat men bij ons te lande op dezen raad ook eens acht sloeg. Reeds hierdoor wordt bewezen, dat een voorbijgaande rook aan den plantengrooi niet schaadt en de veendamp is toch niets anders. Het is zelfs door waarnemingen bewezen, dat de laatste zelfs dat niet schaadt, wanneer hij bij gelegenheid van den bloeitijd zich vertoont, terwijl het algemeen oordeel zegt, dat hij den bloesem vernielt en het „zetten" van de vrucht verhindert. Wij zouden vreezen al te wijdloopig te worden, indien wij alle nog voor ons liggende waarnemingen wilden mededeelen en dit te meer, naardien de heer A. Winkler Prins op dit punt vrij uitvoerig geweest is in het Practisch Volksboek van de HH. van Druten en Bleeker (zie jaargang 1860, blz. 78 en v. v.).

Vatten wij nu het resultaat onzer onderzoekingen nog eens in 't kort te zamen:

1) Het is eene bepaalde waarheid, dat in het noordwestelijk Duitschland, telken jare op bepaalde tijden veenbranden plaats grijpen, waarbij ontzaggelijke rookmassa's ontwikkeld worden.

2) De bij ons voorkomende veenrook of veendamp heeft denzelfden bepaalden turf-reuk en dezelfde kleur als de door het veenbranden veroorzaakte rook. Hoe meer men de streken nadert waar men het veen brandt, des te duidelijker wordt men zulks gewaar.

3) De zoogenaamde veendamp verschijnt slechts dan, wanneer aanzienlijke veenbranden plaats vinden of pas plaats gevonden hebben.

4) De rigting van den wind, bij het verschijnen van veendamp is dezelfde in welke de streken liggen, waarin veen gebrand is. (De zeldzaam voorkomende uitzonderingen van dezen regel zijn boven aangestipt of verklaard geworden.)

5) De veenbrand oefent geen nadeeligen invloed uit op den plantengroei.

Men zou gelooven, dat een onbevooroordeeld onderzoek naar deze daadzaken, de afkomst van den veendamp ook voor den alleréénvoudigsten, geheel buiten twijfel stellen zou, maar de zucht naar het wonderlijke, waarvoor de Phrenoloog Gall, en met het volste regt, een bijzonder orgaan in den menschelijken schedel geplaatst heeft, is zoo magtig in den mensch en verleidt hem slechts te dikwijls om het voor de hand liggende natuurlijke te versmaden, en dingen die eene zeer eenvoudige verklaring toelaten, met geweld in het rijk van het bovennatuurlijke, wonderbare en duistere te plaatsen, en om dit zooveel mogelijk te voorkomen is het, dat wij door middel van dit tijdschrift, dat thans onder beschaafde en verlichte menschen zoo begeerig gelezen wordt, iedere gelegenheid zullen aangrijpen om tegen bijgeloof, mysticisme en vooroordeelen te velde te trekken, waar dit onder onze aandacht gebragt wordt.

Wij zouden ten slotte nog de meening der laatste dagen hebben moeten bespreken, dat n. l. de veendamp het gevolg is van vulcanische branden, doch daar deze damp of rook niets gemeens heeft met den eigenaardigen turfreuk, hebben wij zulks overbodig geoordeeld. De rook b. v. die wij vinden opgeteekend ten jare 1783 begon tegen het einde van April, bereikte den hoogsten graad in Junij en Julij en verdween in Augustus, en ofschoon hij nu naauwkeurig overeenkomt met den tijd van onzen veendamp, is het toch bewezen, dat hij moet worden toegeschreven aan de vreeselijke vulcanische uitbarstingen op IJsland, maar dat het eene geheel andere damp is, blijkt voldingend uit de volgende eigendommelijke verschijnselen: men gevoelde eene prikkelende scherpte in de keel, die hoesten verwekte, de insecten werden in Kent op de planten vernietigd door een, gedurende de grootste hevigheid van den damp, vallenden onweêrsregen; verder merkte men nog op, de oxyderende invloed op blank koper en de bleekende inwerking op gekleurd katoen, 't welk alles op een gehalte aan zwaveligzuur wijst, dat in rijkelijke hoeveelheid uit de vulkanen opstijgt. Een dus onomstootelijk bewijs, dat deze damp met den door ons beschreven veendamp niets gemeens heeft!

Gedeeltelijk naar Schwabe.

Nn. Mei 1861. J. S.

DE VONDELINGSHUIZEN IN RUSLAND.

De reiziger die in den zomer Rusland bezoekt en bij helder weder den top van het Kremlin bestijgt, ziet een schouwspel voor zich zoo fraai en indrukwekkend, als hij dit naauwelijks ergens elders vinden zal, — hij telt de drie honderd vijf en zestig kerken zoo als men zegt in Moskou aanwezig; zijn oog rust op de plaatsen waar de groote veldslag in 1813 begon en eindigde, en waar de eerste Napoleon zijne plannen in duigen zag vallen; en verder in een der opene ruimten buiten de muren der stad ziet hij een groot gebouw, het vondelings hospitaal; — hij die eene zekere voorliefde voor kleine kinderen heeft, tot welk volk hij ook behooren moge, zal dit stellig niet onbezocht laten, en hij zal zich dit bezoek niet beklagen; de beleefde directeur ontvangt den vreemdeling op hoffelijke wijze, laat hem het geheele uitgestrekte gebouw zien en geeft alle inlichtingen welke men verlangt.

Het ruime gesticht heeft vier hooge verdiepingen welke een breed regthoekig vierkant vormen, en eene binnenplaats insluiten, die als een tuin is aangelegd. Aan de eene zijde strekt het gebouw zich wat meer uit, deze vleugel heeft den vorm van de letter L en in de ruimte daar vóór, treft men weder een vrij uitgestrekten tuin aan, met breede wandelpaden en bloembedden. De vertrekken gelijkvloers zijn voornamelijk voor de huishouding ingerigt, men vindt er de provisiekamers met allerlei zaken tot dagelijksch gebruik en de bergplaatsen voor hout en andere brandstoffen.

Toen wij „zoo schrijft de reiziger uit wiens dagboek wij dit artikel overnemen," door de tuinen vóór het huis den hoofdingang binnen traden zagen wij ongeveer vijftien of twintig kinderen, van twee of drie tot negen of tien jaren oud, zeer netjes en doelmatig gekleed in groepjes verdeeld al spelende en zingende, omringd van jonge vrouwen om op hen te passen, die er zeer vriendelijk en tevreden uitzagen en goed doorvoed schenen te zijn. Al deze oppassters en ook de kinderen hadden dezelfde kleeding aan; de jongens lange grijze jasjes, grijze lakensche petten, en kleine laarsjes over de broek heen; de meisjes grijze jurkjes en groote witte katoenen mutsen.

Deze groote inrigting bestaat uit twee afdeelingen; in de eene worden de weezen en kinderen van „nobles" adelijken die volstrekt geen fortuin en familie of goede vrienden hebben opgenomen, als het voldoende blijkt dat ze geheel onvermogend zijn. Ze kunnen op elken leeftijd in 't gesticht komen, worden onderhouden en opgevoed op kosten van den staat, en krijgen als zij de jaren bereikt hebben, eene betrekking in de maatschappij; de kinderen die wij in den tuin hadden gezien behoorden tot deze adelijken.

Wij gingen eene menigte breede ijzeren trappen op en kwamen aan eene rij vertrekken waar het kantoor gehouden en alle zaken betreffende het gesticht geregeld worden; er waren groote kasboeken op lessenaars, en ook op planken rondom den muur, alles genummerd volgens de jaren, wij vonden er bedrijvige klerken en boden, in een woord het geheel zag er uit als elk kantoor waar veel omgaat; verder bezigtigden wij de kapel die zeer fraai verguld en met schilderijen aan de muren en aan de zijde van het altaar versierd was; de Russische kerk veroorlooft geene beelden, maar er is evenveel wat het oog bekoren kan als in de Roomsch Catholieke kerken. Wij zagen ook geheele galerijen en kamers, vol met portretten van de keizerlijke familie en andere begunstigers en directeurs van 't hospitaal, benevens glazen kastjes of stolpen met verscheidene antiquiteiten en kunstvoortbrengselen, waarmede men van tijd tot tijd het gesticht begiftigd had.

Nu geleidde men ons naar de slaapzalen, deze zijn allen zoo aan elkaâr gelijk, dat het genoeg is als men er maar een gezien heeft; alles was zeer symetriesch ingerigt, het vertrek was zeer groot en hoog, aan elke zijde waren lange rijen met bedden, tusschen elk bed waren twee wiegen digt bij elkaar, aan het voeteinde van elke legerstede was een houten bankje dat tot kist diende, en als men de klep opligtte, tot berging der kleederen gebruikt werd; aan het hoofdeinde was een smaller bankje tusschen het bed en de wieg der kleine; boven elke slaapplaats hing eene kaart of een houten bord van een nummer voorzien, waarop eenige woorden met wit krijt geschreven waren. De wiegen hadden kappen, waren uit hout vervaardigd en van dekens met eiderdons gevuld, voorzien. Men was verwittigd van onze.

komst, wij werden door den directeur en twee of drie heeren uit het bestuur vergezeld, en zoo vonden wij al de bedienden op haren post, aan elke zijde zestig, dus honderd twintig oppassters in de geheele zaal, even als soldaten in 't gelid geschaard; hare eenvormige kleeding gaf haar nog meer het voorkomen van militaire uniform. Deze vrouwen waren de zoogsters of minnen, er waren er twaalfhonderd die een gelijk getal zuigelingen, meest alle niet boven de twee maanden oud verzorgden.

Aan elke zijde van de ruime zaal bevond zich een waschtoestel voor de kleine schepseltjes, bestaande uit eene koperen badkuip, ongeveer een half voet diep, en van onderen een weinig rond toeloopende, op een standaard met koperen pijpen, die naar verkiezing warm of koud water gaven, vóór deze bevonden zich vier tafels om de kinderen op aan te kleeden. In de meeste andere landen houdt de kindermeid het kind op haren schoot als zij het wascht of helpt, maar in Duitschland en in Rusland blijft zij staan en verrigt zoo hare werkzaamheden; ook hier wordt alles met verwonderlijke orde en op militaire manier verrigt. In elke zaal bevinden zich ongeveer acht of negen hulpkindermeiden, met eene directrice aan 't hoofd, die er, bij de anderen vergeleken, als eene dame uitziet en geheel in zwart zijde gekleed gaat. Het dienstbare personeel bestaat uit wel opgevoede, handige en beschaafde jonge vrouwen of meisjes, allen gelijkvormig gekleed, zij doen al het werk, passen de kinderen op, in een woord de zoogsters laten alles aan haar over; een dezer meisjes staat met bloote armen bij het bad met laauw water te wachten, de min komt met haar nummer in de hand dat zij aan 't hoofdeinde van haar bed van de muur heeft genomen, en overhandigt den zuigeling aan het kindermeisje, die hem schielijk ontkleedt en aan de oppasster die bij 't bad staat overreikt. Het kindje wordt nu handig en zorgvuldig gewasschen en ten derde male aan eene andere kindermeid overgegeven, op eene tafel met eene oude zijden platte peluw gelegd en met een warmen zachten handdoek afgedroogd. Nu krijgt het eene vierde meid in handen om 't aan te kleeden, het wordt nu in die bespottelijk ondoelmatige windsels gewikkeld, die op 't vaste land overal in gebruik zijn. Op deze wijze loopt alles spoedig af, er zijn

slechts eenige weinige minuten noodig om het kind geheel en al te reinigen en te kleeden, waarna de min het weder overneemt en in 't wiegje legt. Van sommige dezer wichtjes was de geboorte ontijdig, het zijn dan arme zwakke schepseltjes die naauwelijks teekenen van leven geven en het beste donzen bedje of gevulde deken is niet in staat genoegzame dierlijke warmte aan te brengen; om hierin te voorzien legt men ze in koperen wiegjes met dubbelen bodem, welke ruimte gedurig met warm water wordt gevuld, hetwelk 't kind steeds in denzelfden warmtegraad houdt. Wij zagen een twaalftal van deze soort van kinderen in watten gewikkeld met aapachtige ziekelijke gezigtjes. In een ander gedeelte der zaal toonde men ons eenige dezer schepseltjes die er nu door de goede zorgvuldige behandeling en verzorging zeer gezond en sterk uitzagen.

Na het bezigtigen der groote zalen met geverwde vloeren, die gemakkelijk schoon gemaakt kunnen worden, waar uitmuntend gezorgd wordt voor reinheid, luchtververschiug en warmte, kwamen wij aan de kleinere vertrekken voor bijzondere gevallen ingerigt, zooals misvormingen, natuurlijke kwalen, waarvan sommige ongeneeslijk zijn en vroeger of later noodlottig werken kunnen; andere die door kunstbewerkingen weggenomen of verbeterd kunnen worden; weder andere die wel geen invloed op het leven en de gezondheid hebben, maar waardoor het arme schepseltje ontsierd en misvormd wordt; er komen natuurlijk onder zulk een aantal kinderen vele zulke treurige gevallen voor, maar wat de wijze van behandeling en genezing aangaat, deze was niet beter of slechter dan in andere hospitalen. In een dezer zalen waren alleen de kinderen die aan huidziekten leden, niet die soorten die vrij algemeen en ook van ligten aard zijn, maar een uitslag die soms hardnekkig blijft aanhouden en zeer nadeelig is.

Er zijn nog meer zalen voor andere ziekte gevallen, maar de belangrijkste is die voor oogontstekingen, waar jong geboren kinderen niet zelden aan lijden. Van de twaalf honderd waren er omstreeks zestig aan onderhevig. Deze zaal is voorzien van groene luiken om er het licht buiten te sluiten, en men zorgt vooral dat er geen togt of koude lucht binnen dringt. Als de oogziekte reeds in vergevorderden staat is, dan zwellen de oogleden en er vertoont zich eene

geele stof, die tegen het ontstoken oog aandrukt; dit nu is ligt weg te nemen, als men maar zorg draagt, de oogen zorgvuldig en gedurig te wasschen, en met oogwater nat te maken; maar eene gewone kindermeid neemt dit zelden in acht, zij is onkundig en zij weet het niet, óf zij is lui en bevooroordeeld en wil niet, óf zij is schroomvallig en teergevoelig en durft niet; zij doen het oog niet genoeg open om er de stof uit te laten, omdat zij bang zijn dat het kind dan zou gaan schreeuwen, en wat het oogwater betreft, zij vergenoegen zich, dit alleen buiten aan 't oog aan te wenden. Wij waren ooggetuigen van de uitmuntende behandeling, die men hier volgde.

Eene der jonge vrouwen stond aan eene tafel met een metalen blad aan de zijden een paar duim hooger, in het midden bevond zich een fontein van warm water, die door eene pijp van gutta percha als een stortbad in elke rigting geleid kon worden, zij had eene platte geölied zijden peluw vóór zich; eene helpster stond naast haar. Eene geheele rij zoogsters met hare blinde zuigelingen stond in een lijn geschaard aan hare regter zijde, elke min had een lapje oud linnen en wat pluksel boven op het hoofd. Nu kwam de eene na de andere vóór, de kinderen werden gedeeltelijk ontkleed en zij overhandigde haar kindje aan de verpleegster; deze legde het met den rug op de peluw, drukte met de linkerhand het onderste ooglid naar omlaag, terwijl de helpster het bovenste opligtte, daarna deed zij met de regterhand het stortbad van warm water in 't oog loopen, tot al het onreine vocht daaruit verwijderd was, nu nam zij het lapje oud linnen van het hoofd der min, droogde er het oog zorgvuldig mede af, zij liet nog eenige droppels oogwater in 't oog vallen, en legde het vuile pluksel en linnen op een hoop; zoo doende werd elke nieuwe besmetting afgewend, daar elk kind zijn eigen linnen mede bragt, en alles zorgvuldig gereinigd werd, alvorens het andermaal te gebruiken. Nu kreeg de min haar kind terug, die het weder in 't wiegje legde, en de geheele behandeling was in eenige minuten afgeloopen.

In eene andere zaal zagen wij de koepok-inënting, aldaar waren twee heelmeesters bezig, er bevonden zich ongeveer zestig kinderen; de helft werd ingeënt van den arm der

andere helft, aan wie dit acht dagen geleden gedaan was. Wij namen daar dezelfde orde waar.

Op onze vraag of het wel eens gebeurde, dat eene moeder die haar eigen kind daar had gebragt, zich als min aanmeldde en werd toegelaten, om het te zogen, antwoordde men ons, dat dit hier zeer ligt mogelijk was, maar 't zou altijd zeer toevallig zijn en niet onwaarschijnlijk dat zij, hoewel in 't zelfde hospitaal, het niet eens zien zou. Er wordt echter niets aan gedaan om het te verhoeden, en daarom kan 't ligt gebeuren, dat de moeder betaald wordt om haar eigen zuigeling op te kweeken.

De voor- en nadeelen van vondelingshuizen zijn reeds dikwerf besproken geworden, het in de hand werken van onzedelijkheid staat tegenover het behoud van vele menschelijke wezens. Er heeft altijd eene groote sterfte onder het menschdom plaats, want men berekent dat er een vierde gedeelte der kinderen bezwijken voor 't eerste jaar, maar dit getal is nog zoo groot niet als in de meeste andere hoofdsteden van Europa. Als men in den lageren stand en vooral in de fabricksteden ziet, hoe weinig verstand de moeders van de behandeling der kinderen hebben, hoe zij hen verwaarloozen, hoe zij bij slechte voeding altijd in onreinheid verkeeren, en bij ongesteldheid allerlei dwaze huismiddeltjes aanwenden, dan lijdt het geen twijfel, of de kinderen in deze groote Russische vondelingshuizen zijn er veel beter aan toe, worden veel beter verzorgd en opgevoed, dan wanneer zij aan de zorgeloosheid en domheid hunner eigene ouders overgelaten waren. Het is bekend dat vele dezer kinderen uit een wettig huwelijk zijn gesproten, maar nijpende armoede en de beslommeringen van het leven verontschuldigen de ouders gedeeltelijk, en er is reden om te gelooven, dat vele dezer kinderen door de ouders terug worden gevraagd, lang voor den leeftijd waarop zij het gesticht moeten verlaten, misschien doet de zekerheid, dat zij haar pand ten allen tijd terug kan bekomen, menige moeder besluiten om er voorwaardelijk afstand van te doen, — deze instelling werkt natuurlijk de onzedelijkheid wel eenigzins in de hand, maar kindermoord wordt er toch door voorkomen. Het vondelingshuis te St. Petersburg is op veel kleiner schaal ingerigt dan dat te Moscou, maar er wordt overigens volmaakt dezelfde wijze van behandeling gevolgd.

VERTELLINGEN VAN VOORVALLEN UIT HET LAATST DER VORIGE, EN DE EERSTE HELFT DER TEGENWOORDIGE EEUW.

DOOR

EEN OUD-AMSTERDAMMER.

I.

Twee zakken guldens in geen best entrepôt.

Bij de kassiers Cornelis Slaap en zonen, destijds woonachtig op de Heerengracht, bij de Roômolensteeg te Amsterdam, was een burger-jongeling van achttien-jarigen leeftijd op het kantoor, die als aankomeling in het vak der kantoordienst, daar den post van jongsten klerk bekleedde. In deze qualiteit vond hij zich, als soms de zaken op het kantoor wat druk liepen, door zijne patronen wel eens geroepen, om den kassiers-knecht of kantoor-looper bij te staan in het doen van boodschappen, tot het incasseren van gelden voor wisselbrieven en ander papier, of het doen van uitbetalingen aan kooplieden en particulieren, van wie zijne meesters fondsen in bewaring hadden. Als dit zoo eens voorviel, was dat voor den jongman een lang niet onbegeerlijk baantje; want — zoo als zich wel begrijpen laat — de gezonde, levenslustige knaap wisselde volgaarne zijn eentoonig zitje op den kruk achter den lessenaar eens af, met een gang van soms ettelijke uren in de opene lucht door de stad. Hij zag er dan ook niet tegen op, als de kuijer soms wat lang uitviel, maar vond het, vooral bij mooi weêr, veeleer prettig, wanneer eene commissie, die hem werd opgedragen, moest besteld worden, b. v. aan het eind van Oostenburg, of zelfs op een der paden buiten de Utrechtsche of Weesper-poort, die beiden toen nog in haar volle fleur daar stonden. Daar de jeugdige kantoor-bediende vlug en welbespraakt was, en zoowel met den kleinsten winkelier, als met den aanzienlijksten koopman of diens boekhouder, geschikt en beleefd wist om te gaan, was de vermelde taak hem bijzonder goed toevertrouwd. Ook zagen lieden, die wel eens uitstel noodig hadden, als hun eene

assignatie of wisselbrief ter betaling vertoond werd, den hupschen jongman altoos liever komen, dan den reeds bejaarden kantoor-looper, daar deze, die niet heel blijgeestig van humeur viel, het hun lastig genoeg kon maken, als hij soms verzocht werd, nader terug te komen, door dan vrij gemelijk te zeggen tot hen, die juist geen kwade betalers waren, maar dat uitstel verzochten, omdat het hun voor het oogenblik aan gereedliggende contanten mangelde: „ik geef den brui van dat heen- en weer-geloop; de heeren Slaap moeten dan maar weten, wat zij te doen hebben, of anders protest laten volgen; daar zit niet anders op!"

Willemse — zoo als wij den jongsten klerk voortaan willen noemen — was, hoewel ijverig voor de zaak zijner patronen, van een meer humanen zin dan de oude kantoor-looper, en daarom bij ieder gaarne gezien. Als een wel opgevoed jong mensch van goeden huize, had hij steeds bewijzen gegeven van strikte eerlijkheid, in de behartiging der geld- en kantoorzaken. En daar hij, bij geschiktheid voor het vak, lust en vlijt in zijn werk paarde, genoot hij het volle vertrouwen van zijne patronen, die, zijne oppassendheid erkennende, zijn salaris, gedurende het drietal jaren dat hij nu in hunne dienst was, billijk verhoogd hadden. Hij werd hierdoor niet weinig aangemoedigd tot verder vlijtbetoon; gelijk de billijke opprijsstelling van getrouwe dienst altijd een krachtige prikkel daartoe is, vooral bij jonge lieden, die, zoo als men zegt, nog bij Sint Joris in den kost zijn en dan, bij gemis aan zulk een spoorslag, het ligt op hunne ouders laten aankomen en den lust voor het vak, waarin zij geplaatst zijn, verliezen. Trouwens, 't was in die dagen nog een gulden tijd voor onze kantoor-bedienden, wat namelijk hunne belooning betreft; daar op de meeste Amsterdamsche kantoren — die van practizijns niet uitgezonderd — toen nog een salaris verleend werd, hetwelk iemand ruim in staat stelde, om er met een gezin — laat staan wanneer hij *célibataire* was — vrij fatsoenlijk van te leven, ja, met eenig overleg en spaarzaamheid, er nog wel iets voor den ouden dag bij te kunnen opleggen; zoodat er toen, voornamelijk op koopmans- en geldkantoren soms klerken en boekhouders waren, voor wier jaarlijksch tractement, menig hoofd-ambtenaar bij een der hooge collegien van staat of

provincie, ofschoon het ook dezen aan geene goede bezoldiging mangelde, beleefdelijk den hoed zou afgenomen hebben.

Dit alles is sedert — gelijk meer andere dingen, hoewel niets met kantoor-zaken gemeen hebbende — magtig veranderd, zonder dat het er evenwel op verbeterd is. Nu valt het niet te ontkennen, dat de veranderde omstandigheden des tijds en het verloop van ons handels-verkeer daarop ongunstig hebben ingewerkt, maar de zaak is mogelijk nog verergerd, doordien gestadig vele vreemdelingen — vooral Duitschers — naar onze Hollandsche koopsteden overkomen, die daar, als zoogenaamde *volontairs*, eene plaats op kantoren weten te vinden en, na zich, met de kanalen waardoor onze kooplieden handel drijven, ter dege bekend gemaakt te hebben, naar hun vaderland of elders terug trekken, om met die verworvene kennis van onze handels-relatien hun profijt te doen, zekerlijk met dankbare lofverheffing der vrijgevigheid van den Hollandschen koopman, die zich, zoo doende, geene vliegen slechts, maar tot soms zijne beste goudvinken toe, door die heeren heeft laten afvangen. Doch we zouden haast zoo voortkeuvelende, den draad van ons verhaal gaan verliezen, en moeten, om daar weder op te komen, thans tot den hoofd-persoon daarvan en diens kantoor terug keeren.

Het gebeurde namelijk op eenen tijd, dat de oude kantoor-looper van de heeren Slaap aan zijne patronen deed weten, dat hij uit hoofde van ongesteldheid niet komen kon, en daarom verzocht, eenen zwager van hem te mogen zenden tot zijn tijdelijken plaatsvervanger, ter waarneming der boodschappen. Dit werd door de heeren niet afgeslagen, mits — zoo luidde hun antwoord — de *ad interim* voorgedragene eenige kennis van handelspapier bezat; wat schrijven en rekenen verstond; en vooral een goed oog had, om bij het ontvangen en uitbetalen van geldspecien, waaronder soms vreemde munt voorkwam, op het tellen en allooi daarvan vaardig toe te zien. Dit was niets te veel geëischt; want hoe vele valsche munt er op verstandelijk en zedelijk terrein, in de wereld in omloop moge zijn en worden ingebeurd, als het op 't materiëele of de geldsoorten aankomt, wordt daarop nog al scherp toegezien, en is zulke valsche waar op kassierskantoren wel het minst gewild.

„Ja," liet de kantoorlooper zeggen, voor de knapheid van zijn zwager op dat punt kon hij instaan; want hoewel zijn zwager eigenlijk aanspreker was — eene bediening voorheen nog al van zeker gewigt (althans in de verbeelding der lieden van dit gild) in Amsterdam — zoo had hij toch wel meer tot noodhulp op kantoren, welke hij noemde, gediend, als dáár soms de boodschaplooper ongesteld of absent was.

„Nu! als dat zoo is, laat hem zijn beste been dan maar voorop zetten!" zeiden de heeren Slaap: „Willemse is er in allen gevalle toch, om in te springen, als er buitenlandsch papier geëndosseerd of verhandeld moet worden."

Daarmede was de remplaçant-kassiersknecht aangenomen, en trad hij in functie voor de boodschappen van het kantoor, onder het faveur van, bij voorkomende gelegenheid, de zaken, waarvan hij mindere kennis droeg, door den jongsten klerk te zien waargenomen.

Nog dien eigen morgen deed zulk eene gelegenheid zich voor. Er kwamen, onder andere papierwaarde, twee buitenlandsche wissels in, die betaalbaar waren, en waarvan het beloop nog dien dag moest ontvangen worden. Het was in de Julij-maand en uitlokkend schoon weder. In den marmeren huisgang digt bij de kantoordeur stond eene kanarievlugt, en de vogeltjes begroeteden daarin het vrolijke morgenlicht met zoo liefelijk koraal, dat iemand het hart er van verrukt moest worden. De jeugdige klerk zat voor zijn kasboek, onder het beçijferen van geldposten — daar hij vrij grif in dat werk was — al verlangend naar de voetwandeling tegen straks, door de glasramen aan de straat uit te kijken naar de gracht, waar het heldere zonlicht van den zomermorgen, met allerlei tintschakeringen, tusschen de looverschaduwen der op de gracht staande boomen speelde. Hij luisterde met vermaak naar het vrolijke getierelier der vogeltjes in den gang, en hunkerde al naar het oogenblik, dat hij, meer vrij dan zij in hunne fraaije kooi, schrijfpen en kantoorboek zou kunnen nederleggen, en de dompige kantoor-atmosfeer voor eenige uren, met eenen gang door de stad, bij het inademen der verkwikkende zomerlucht verwisselen; hij zag dus den minuut-wijzer, op de Zwitsersche wandpendule tegenover hem, allengs meer het uur van tienen naderen, en hoorde dit aldra met welgevallen slaan, als

de tijdstem, die hem tot andere bezigheid, en daarmede naar buiten en de vrije straat op riep.

Nadat de aanspreker, thans kantoorlooper *ad interim*, zijne boodschappen en instructie daarbij gekregen had, en tot verrigting daarvan zijn' weg was gegaan, kwam de beurt aan Willemse. Onder de commissiën, die hem werden opgedragen, was er eene voor het Deensche consulaat aan den Buitenkant; dan volgde een Engelsche wissel van 105 pond sterling, betaalbaar bij een Noordsch handelshuis op de Geldersche kade, en waarvan het bedrag heden moest ontvangen worden; terwijl de klerk moest maken voor één ure te zijn aan het kantoor der bankiers, gebroeders Croese, in de Doelenstraat, tot inwisseling of vertoon ter acceptatie en visering van andere papierwaarden. Vlug als een hert sprong Willemse van zijnen krukstoel voor den lessenaar af, toen het lijstje der boodschappen geschreven, en de papieren, hem toevertrouwd, door hem met den boekhouder waren nagezien. Even vlug, maar met oplettende zorg tevens, sloot hij de wissels en assignatien, welke hij te ontvangen of ter acceptatie aan te bieden had, in de daarvoor bestemde portefeuille, en verliet vrolijk, niet zonder voorzien te zijn van den gewonen valieszak tot berging der geldspecien, het kantoor, zich op weg begevende tot het doen van zijnen rondgang door een deel der stad; middelerwijl andere wijken meer in het oostelijk stads-eind, thans door den knecht werden doorkruist.

In steden als Amsterdam is, voor lieden van een beroep, waarbij veel te loopen valt, geen nuttiger kennis, dan die van den kortsten weg, van zeker punt tot het andere in de stad. En tot hen behooren vooral de knechts of klerken, die voor kassiers-kantoren uitgaan. Zulk een bediende zal u het best weten te zeggen, hoe gij, bij voorbeeld, het allernaast van het station van den Rijnspoorweg naar dat van den Hollandschen, buiten de Willems-poort komt, en u dan vast raden, die en die dwars- en zijstraten en stegen door te steken, om er gaauwer te komen, dan die de gewone route der omnibussen volgt. Mogelijk denkt iemand: dat is ook wel op eene goede platte-grondteekening na te gaan, doch de meeste kassiers-knechts ontleenen hunne topographische kennis niet aan zoo'n stedeplan, maar gaan daarbij

bloot practisch te werk, hebbende gewoonlijk zooveel verstand van dat raadplegen eener topographische kaart, als van eene vertaling van Cats in het Chineesch.

Daar Willemse er goed op geleerd was, zich den weg door Amsterdam te verkorten, kwam hij tijdig aan het consulaat van den heer Dull aan den Buitenkant, gelijk, na afdoening zijner zaken aldaar, aan het kantoor op de Geldersche kade. Hier had hij verwacht, voor den Engelschen wissel ander papier in betaling te ontvangen. Maar dit viel tegen; men woog hem twee zakken guldens toe, die van het merk der firma voorzien, en met lak verzegeld waren; en betaalde voorts de overige 5 pond sterling in zestig guldens aan los geld. Met dit vrachtje en ander geld belast, moest nu Willemse nog naar het kantoor der heeren Croese in de Doelenstraat. Dit was ook zoo bezwaarlijk niet voor den flink opgewassen jongman, die tegen geen dragtje van een paar zakken guldens of zelfs nog meer opzag. Maar het was intusschen middag geworden, en met het klimmen der Julij-zon tot die tijdhoogte, was de zomerwarmte van den dag, die in het begin van den voormiddag nog door een zacht koeltje getemperd werd, tot bijna smoorhitte gestegen, zoodat zelfs zij, die onbelast over straat te gaan hadden, in hun zweet te baden schenen; hoeveel te meer hij, die bereids een paar uren loopens door de stad achter den rug had en nu, van het noordelijkst eind der Geldersche kade, nog met geld bevracht, langs de, op dit uur van schaduw ontbloote grachten en Nieuwe Markt, naar de, een half uur ruim van daar gelegen Doelenstraat moest gaan.

„Ik kon mij toch ook van die zakken geld wel zoo lang ontlasten," — dus zegt of denkt de jongman bij zich zelven, — „door even bij Baltich aan te gaan, en ze daar in bewaring te stellen, in plaats van, in die brandende hitte, daarmede nog over de Nieuwe Markt en langs heel den Kolveniers-burgwal naar de Doelenstraat te sjouwen, daar mij nu het zweet er al van uitgudst. Kom, ik steek maar even de Stormsteeg door, en loop bij Baltich aan!"

De man, die hier onder den naam van Baltich bedoeld werd, was een Westfalinger, die voor eenige jaren uit zijn Munstersch dorp, als zoogenaamde hannekemaaijer,

naar Holland was gekomen; daarna als pakhuisknecht in eene kaaskooperij, in de buurt van Willemse gediend, en later wel eens kruivrachten voor diens ouders, die winkel deden, gedaan had. Sedert had deze Baltich in Amsterdam eene bejaarde weduwe weten aan te klampen en haar getrouwd; en toen van het geld dier vrouw, eenen winkel van Westfaalschen ham, worst en andere artikelen op den Zeedijk aangekocht, in welke straat hij thans woonachtig was. Willemse was, als hij soms in die buurt kwam, wel eens meer bij zijn' ouden bekende Baltich ingeloopen, en de slimme Westfalinger had de kennis met den jeugdigen gewezen buurman onderhouden, omdat deze goedhartig hem meermalen op zijn verzoek ten dienste gestaan had, waar hij teregthelping behoefde, tot het invullen bij voorbeeld van een belasting-biljet, of in andere zaken, waarin de voorlichting van een knap kantoorbediende, met schrijf- en rekenwerk goed bekend, aan zoo iemand, die weinig van de Hollandsche taal en nog minder iets van stads keuren of administratie wist, kon te stade komen. Als dan Baltich, die spoedig zijne eerste vrouw verloor, en sedert eene jongere gehuwd had, met trouw-cedul of andere schriftelijke aangifte soms aan den grond zat, zocht hij den jongen heer Willemse — *seinen ehemaligen Nachbarn*, gelijk hij hem noemde — aan, hem met raad en pen te dienen; en deze was daartoe goedwillig genoeg; weshalve hij, in het voormiddag-uur, bij zijn uitgaan voor het kantoor, den Zeedijk langs komende, soms bij Baltich aanliep, om eens uit te rusten, die er dan ook niet op zag, om den welkomen bezoeker op een kop Duitsche morgen-koffij, nog smakelijker gemaakt door een broodje met Westfaalschen ham of *saucis de Bologne* tot versnapering, gastvrij te onthalen.

Ik heb met voordacht de oorzaak dier goede kennis van Willemse aan den Westfalinger, die immers nu voor een gezeten burgerman in Amsterdam kon doorgaan, een weinig breedvoerig in het licht gesteld, omdat dit kan ophelderen, waar de grond lag van het vertrouwen, hetwelk de jeugdige kantoorklerk, dien men anders niet van groote onbedachtzaamheid zou kunnen vrijpleiten, niet aarzelde in dien Munsterman te stellen. — Die redegeving zal dus ook licht bijzetten aan het gesprek, dat ik nu ga invoeren.

„Sakkerloot, Baltich, wat is dat met den middag brandend heet geworden! Kijk eens, hoe mij het zweet afdruipt! Ik kom eens even bij je uitblazen. Hoe maak je het al zoo? Me dunkt, je boter moet wel in de tonnen smelten met zoo'n hitte, al heb je ook linnen luifel-schermen voor je ramen gemaakt." — Met deze inleiding trad, met den hoed in de eene hand, en met een' zakdoek in de andere, terwijl hij zijne geldvracht reeds op eene winkelbank had neder geworpen, zich het zweet van aangezigt en voorhoofd wisschende, — Willemse, hijgende van de warmte, Baltich's voorhuis, waarvan de deur aan de straat open stond, binnen, en vlijde, of liever wierp hij zich, half aâmechtig, meteen naast zijne geldzakken op die bank neder.

„*Ha! Herr Willemse, wie geht's? Es ist schon lange, dass wir einander nicht gesehen haben. Es freuet mich dass du hier bist. Wie geht's mit ihren Alten? Aber setze dich gefälligst und komm herein! meine Frau wird dir eine Tasse Kaffee einschenken. Ich will das Geld aufnehmen und herein tragen. Die Säcke sind wirklich schwer zu tragen, und es ist heute recht warm.*" — Op zoo welwillenden toon werd de jongman door Baltich, — die, als hij regt in zijn humeur was, tot bekenden van hem gewoonlijk in zijne moedertaal sprak — gemeenzaam begroet.

„Praat me niet van je koffij, man, in die warmte!" hernam Willemse. „Als je zoowel een frisch glas koude karnemelk had... doch à propos! hoe maakt je vrouw het?... Ha zoo! jufvrouw Baltich, daar ben je al zelf, naar ik zie. Warm weêrtje, hé?! Neen, (op hare noodiging om in de huiskamer te gaan) dank je, ik zit hier kostelijk. 't Zal daar in je binnen-vertrek ook luwen van daag! Je moet weten, dat ik al van tien ure af aan den loop ben geweest. Eerst van het kantoor naar de Haarlemmer Houttuinen, van daar den Nieuwendijk op en toen naar den Deenschen consul; onderweg eens aangelegd in *IJ-zigt*, waar ik een klein half uur heb zitten uitblazen en mij een glas limonade laten geven. Nu kom ik het laatst van het eind aan de Geldersche kade, waar ze mij met die twee zakken guldens hebben opgescheept, en moet nog vóór één ure in de Doelenstraat zijn. Laat zien (zijn zakhorologie raadplegende) het is nu zoo wat bij twaalven, en ik wilde het zachtjes aanleggen,

om mij niet nog meer in het zweet te loopen. Wat ik je nu wilde gevraagd hebben, Baltich... wees zoo goed, en neem gij die twee zakken geld in bewaring, dan behoef ik daarmeê niet naar de Doelenstraat te sjouwen. In het terug komen, daar dit over den Zeedijk zoo'n grooten omweg niet maakt, kom ik ze je weêr afhalen. Dat pleizier wil je mij wel doen, hè...?"

„*O! Sehr gern, Herr Willemse!*" sprak Baltich op zoetsappigen toon, en vervolgde: „*Meine Frau wird die Säcke wohl in ihrem Schranke verschliessen. Aber es thut mir leid, das du nicht etwas gebrauchen willst. Nimm wenigstens ein Glass Brantwein met etwas Zucker drin! Das wird dir ein wenig erfrischen, und meine Frau wird dies bald fertig haben.*"

„Dank je wel, Baltich!" hernam de jongman, en vervolgde tot diens huisvrouw: „Maar jufvrouw, heb je goed regenwater in huis, zoo geef me, als je belieft, een glas daarvan; ik wil wel een paar teugen tot verfrissching nemen."

Onder gulle betuiging der huismoeder, dat zij wenschte, dat koude water zou mijnheer Willemse, nu hij het zoo warm had, niet te veel verkoelen, werd het verlangde hem op een presenteer-blaadje voorgediend. En na daarvan een paar teugen genomen te hebben, stond Willemse op, zeggende: „Nu zal ik den kuijer maar aannemen en denk over een uur hier wel terug te zijn. Ik zal dit andere geld maar in mijn zakvalies laten, dat ik toch misschien nog noodig zal hebben; 't is ook nog zoo zwaar niet, of ik kan het ligt meêdragen." — En nu voegde hij, het valiesje opnemende, er nog schertsend en half lagchende bij: „'t Is maar goed Baltich, dat je vrouw mijne twee zakken guldens achter 't slot geborgen heeft; nu zal je er in dien tusschentijd vast niet meê bankroet gaan. Nu! gegroet luidjes! tot flusjes!" Daarmede begaf hij zich, het huis verlatende, op weg naar de Doelenstraat.

Willemse werd op het kantoor der heeren Croese spoedig geholpen. Eer anderhalf uren verloopen waren, was hij bij Baltich terug. Toen hij het huis intrad, stonden twee burgervrouwen uit de buurt in den winkel, Baltich stond achter de toonbank, en was bezig met de eene dier klanten, die rookvleesch kwam koopen, te helpen.

„Ziedaar me weêr! Och toe, Baltich, help me nu eens

gaauw aan mijn contanten! Die jufvrouwen hier zullen wel zoo goed zijn, een oogenblik geduld te nemen. Of zeg anders aan je vrouw maar even, dat ze me er aan helpt" — sprak Willemse, die nu gehaast scheen te zijn. —

Baltich ging achter zijne toonbank zoo bedaard voort met het afsnijden van schijfjes rookvleesch, die hij op de winkel-schaal legde, alsof hij stokdoof was en van Willemse, ofschoon deze vlak vóór hem stond, zooveel vernam, alsof deze op dat oogenblik in de maan was geweest.

„Drommels, Baltich, laat mij nu niet staan wachten. Haal mij even mijn geld!" vraagde Willemse.

„Wel ja!" sprak de eene buurvrouw goedhartig: „help dien heer maar eerst, baas! je moet me toch ook nog geld wisselen." Nu keek Baltich voor het eerst van zijn afsnijden op, aan de twee vrouwen een' wenk gevende, door met den wijsvinger tegen zijn voorhoofd aan te tikken, alsof die jonge mensch, die hem daar om contanten vroeg, niet wel bij het hoofd was; waarop de beide vrouwen, zich naar Willemse keerende, hem met zeker gebaar van medelijden tot elkander, bedenkelijk aankeken.

Maar aan Willemse was toevallig die wenk van Baltich en dat gebaar der vrouwen niet ontglipt. Hij werd doodsbleek van ontsteltenis, radende wat daarin mogelijk opgesloten lag; en sprak met stemverheffing: „Wat, Baltich...? Is het jou zelven mogelijk ook in 't hoofd geslagen, dat je die menschen beduiden wilt, dat het mij in de hersens scheelt, omdat ik je om mijn geld vraag...? Of wil je mij ongelukkig maken? — Toe, geef eens gaauw mijne twee zakken guldens, die ik je zoo straks, pas een uur geleden, in bewaring gegeven heb. Je zult toch geen schelm willen zijn of worden?!"

Baltich ging weder zoo lakoniek voort met het rookvleesch, dat nu op de schaal in schijven gelegd was, af te wegen, zonder eens naar Willemse op te kijken, of een mond tot hem of de vrouwen open te doen, alsof hij van al die woorden niets gehoord had. Even bedaard nam hij een stuk misdruk-papier van een der winkelplanken, legde daarin het afgewogen rookvleesch; vlijde dit in het mandje der koopvrouw, en haalde toen zijne toonbank-lade uit, om daaruit pasmunt te nemen, tot wisseling van den gulden, waarvan hij de koopster klein geld terug moest geven.

Terwijl dit alles onder het diepste stilzwijgen van Baltich toeging en de buurvrouw, die nog niet geholpen was, hem zeide, dat zij anderhalf pond boter verlangde, liep Willemse driftig op de deur der huiskamer toe, zeggende: „Dan wil ik eens zien, of je vrouw het mij niet geven zal...! Al denk jij mij ongelukkig te maken, man, door het geld van mijne patronen te willen opsteken, je vrouw, die het in hare bureau geborgen heeft en van alles weet, zal zoo goddeloos niet wezen!"

Te vergeefs rukte Willemse aan de kruk der glazen deur van het huisvertrek, en zocht de deur te openen. Deze was digt gesloten; en in de huiskamer was noch Baltich's vrouw noch een ander levend schepsel te bespeuren.

„*Brech toch moar keine Glazen, mit al die Spats die joe me hier kumt moaken, junger Man!*" sprak Baltich, die zich nu in zijn plat-duitsch uitdrukte, op den meest flegmatieken toon der wereld, terwijl hij bezig was met de boter, die de andere vrouw gevraagd had, uit eene ton te spitten en die op de schaal af te wegen. — „*Wat musten die Bierfrauen van me denken, als ze mir nicht beter kenden, mit al dat Gemoal van joe Geld! Meine Frau kan oe ja toch niet helpen,*" zeide hij, en, terwijl de eerste vrouw met haar rookvleesch den winkel verliet, voegde hij er nog, zoodat zij het hooren kon, grimlagchende bij: „*Möglich heb joe dat Geld woarvan je droomt, wel bij de mooije Mädchen gebrocht en doar vergeten ..!*" — Meteen was ook de andere vrouw geholpen, en ging met de gekochte boter haars weegs.

Nu, na het vertrek der twee vrouwen, Willemse met Baltich alleen was, waagde hij nog eene poging, zeggende, op zooveel mogelijk bezadigden toon tot hem: „Kom, Baltich! bedenk u nog eens wel! Geef mij het geld terug! — Ik heb u immers altijd als een eerlijk man gekend. Wat zoudt gij er aan hebben, een jong mensch als mij en u zelven ongelukkig te maken!"

„Kom, kom!" mompelde Baltich, niet eens naar hem omkijkende, maar in zijne toonbank-lade bezig met geld daarin na te zien: „*ich weiss davon ja niks, en heb mit joe Geld nichts te moaken. Dat helft joe nicht, of je hier al bis morgen bleef stoan. Ik sol oe roaden, moar stil hien te goan.*"

Nu was des jongelings lijdzaam geduld ten einde. „Schelm van een kerel...!!" dus borst hij, ziedende van regtmatigen

toorn en verontwaardiging uit: „die een jong mensch als mij, die u altijd vriendschap beweest... ongelukkig kunt maken, door die twaalf honderd gulden van zijne patronen op te steken...! Had ik zoo'n schandelijken dief in jou...."

„*As joe nou niet fertig opstopt*," viel Baltich hem in de rede, hem te gelijk een gelaat toonende, waaruit Satan scheen te grijnzen, en meteen van achter zijne toonbank tot hem naderende: „*dan sol ich joe bienen machen. Ich lach um joe Wind, al schold joe nog so hard; ich store mich daran gar nichts!*"

Van zulk een booswicht, wiens dreigende blikken toonden, dat hij voor niets stond, en tegen wiens gespierde vuisten de jongeling, die nu met hem in het voorhuis alleen was, niet was opgewassen, stond het ergste te vreezen. Om zich dus niet aan feitelijke mishandeling bovendien bloot te geven, koos Willemse de wijste partij, door het huis te verlaten, niet zonder, bij het heengaan, met al den nadruk dien het gevoel van billijke verontwaardiging aan woorden klem doet geven, hem toevoegende: „Het zal daarmede niet afloopen, man!... De heeren Slaap mogen mij hun kantoor ontzeggen, maar zullen u wel weten te vinden, die twaalf honderd gulden van hen schelmachtig achterhoudt...!"

Een gemaakt, maar luid hoongelach, dat zich uitschaterde in: „ha! ha! ha...!" klonk den jongeling, van uit den winkel, tot op de straat achterna. Het laat zich denken, dat Willemse in eenen toestand van geestverwarring, die zich moeijelijk beschrijven laat, de straat betrad. In de eerste oogenblikken wist hij niet, wat te doen, of waarheen te gaan. Langs een deel van den Zeedijk als werktuigelijk voortgaande, en allengs zijne bezinning meer meester wordende, bedacht hij, dat gelukkig op dit uur geen der patronen op het kantoor was, en zijn uitblijven daar niet als bedenkelijk of verdacht zou worden uitgelegd. Hij wist, de oude heer Cornelis Slaap was thans voor eenige dagen, bij vriënden op een buitenverblijf boven Haarlem gelogeerd; en de twee andere heeren zouden niet dan na afloop van beurstijd, op het kantoor terug zijn. Het was hem bekend, de oudste zoon bezocht gewoonlijk, op dit uur, zijne societeit in *de Karsenboom*, (een gerenommeerd koffijhuis in de Kalverstraat). Eerst nam hij in beraad,

daarheen te gaan, en dien heer, aan wien hij een hem toegenegen chef had, de zaak te kennen te geven; maar, door de warmte des daags en de aandoeningen die hem geschokt hadden, afgemat, zag hij op tegen het voor hem thans verre eind naar de Kalverstraat, — ook niet zeker zijnde, of hij nog voor het beurs-uur *de Karsenboom* bereiken zou. Dan, op het Oude Kerksplein — en dus niet zoo ver van den Zeedijk — is een neef van hem woonachtig, een man van jaren en ondervinding, die oudste klerk is op een voornaam practizijns-kantoor in de stad, en dien hij mag hopen, juist op dit uur vóór den maaltijd, te huis te zullen vinden. Dus besluit hij, tot dezen bloedverwant te gaan, en hem, met openlegging van al het voorgevallene, om raad te vragen.

Weldra is hij aan de woning van zijnen neef, en komt hij dezen terstond te spreken. Na hem de zaak in al hare kleuren te hebben voorgesteld, zegt de bedoelde heer welwillend tot hem: „Hoor, Reinier, ik wil niet zeggen, dat ik, op uwen leeftijd en in uw geval, niet even zóó gehandeld zou hebben, als door u gedaan is; doch dit neemt niet weg, — ik zeg u mijn gevoelen even onbewimpeld, als zachtmoedig — gij hebt eene groote onvoorzigtigheid begaan, met aan dien Baltich zulk eene belangrijke som, en die uwe patronen toebehoort, zonder eenig het minste bewijs in bewaring te geven. Gij hebt uw volle vertrouwen geschonken aan iemand, die u niet nader was bekend, dan als een vreemdeling, die een jaar drie, vier geleden, een paar huizen van uwe ouders, in een pakhuis als knecht gediend heeft, en aan wien gij naauwelijks vier jaren kennis hebt. Gij ziet nu, hoe gij met dat vertrouwen zijt uitgekomen. Immers, wie is die Baltich? Een vreemdeling, die, pas een dozijn jaren geleden, hier uit Munsterland, op een stroowisch — zooals men zegt — is komen aandrijven; en door eene oude manzieke malloot, die wat geld bezat, te huwen, zich hier in Amsterdam in een winkel genesteld heeft, en daar op den Zeedijk geen kwade zaken schijnt te doen. Mijn patroon heeft wel eens zaken hem aangaande, in handen gehad, en hij is daardoor op mijn kantoor niet onbekend. Uit al hetgeen gij mij van zijn schandelijken diefstal en kwade bejegening van u nu verhaald hebt, blijkt zonneklaar, dat die kerel

niet alleen een verraderlijke dief, maar ook een godtergende huichelaar moet zijn; want ik weet van goederhand, dat hij den devoten man speelt, door, bij voorbeeld, zelden de vroegmis over te slaan; en zou hij — naar ik hoor — als het in zijne kerk een vastendag is, geen brood opsnijden met een mes, waarmede hij bij toeval in zijnen winkel een stuk ham of ander vleesch had aangeroerd. Dat die Baltich zulk een Farizeeuw was — want dat slag van volk is, met hunne secte van vroeger tijd, niet uitgestorven — is u zekerlijk niet bekend geweest, want dan zoudt gij hem vast geen knoop van uwen rok hebben toevertrouwd. Doch... de vraag is maar: wat staat u hier te doen? Ik ontveins u niet, dat, naar mijne opinie, hier met regterlijke vervolging niet veel te winnen schijnt. Gij gevoelt klaar, de vent houdt met een stalen voorhoofd vol, dat hij van niets weet. Reken bij zulke onverlaten, op de stem van het geweten of zedelijk gevoel niet; huichelaars hebben dit uitgeschud, of daarvoor surrogaten, die vaak in het bespottelijke vallen. Enfin, zij behelpen zich er meê. Of gij al van eenen eed te willen doen spreekt: gij zijt nog minderjarig, en wordt bovendien ook in uwe eigene zaak tot geene eeds-aflegging toegelaten. Doch... ik bedenk daar wat! Gij moest, als gij u zoo straks een weinig ververscht hebt — want ik bemerk het wel, gij zijt haast dood-af — eens naar schout Papegaai loopen; — de Oude Waal, waar hij woont, is hier zoo wijd niet van daan. — Dat is de regte man, om in zoo'n geval te worden geraadpleegd. Vertel dien heer al het gebeurde en hoe gij door Baltich behandeld zijt. Mogelijk weet hij er iets op; want hij heeft wel slimmere zaken beslecht, en zulke schelmen schaakmat gezet. — Gebruik nu eerst wat eten bij ons, daar wij juist aan den maaltijd zouden gaan, en steek dan gaauw over den Zeedijk, de Bantumerstraat door, naar de Waal. Gij vindt schout Papegaai dan waarschijnlijk te huis, en hij is als een kind te spreken, zoodat gij hem de zaak vertrouwelijk bekend kunt maken en niets behoeft te verzachten of achter te houden. — Ik zal dan, van tafel komende, terstond naar de Beurs gaan, en zien daar een' der heeren Slaap op het lijf te loopen, om hem de zaak te doen weten. Uwe patronen zijn raisonnable menschen, en dies behoeft gij niet zoo bang te zijn, uwe

betrekking op hun kantoor, om dit geval kwijt te zullen raken. Zij kennen u te goed als een eerlijk jong mensch, om u die onvoorzigtigheid, uit te goed vertrouwen door u begaan, zoo hoog aan te rekenen. En nu zal ik onzen Gerard naar den Nieuwe-zijds Voorburgwal zenden, om uwe oude luî te boodschappen, dat zij over uw wegblijven dezen middag niet ongerust behoeven te zijn, daar gij, wat veel hebbende moeten loopen, en door de warmte van daag wat vermoeid zijnde, heden bij ons zijt blijven eten. Kom, laat ons nu aan tafel gaan, die geloof ik al gedekt is; zij zullen, daar mijne jongens al vast hunkeren om aan het muizen te komen, ons binnen wachten. En houd nu maar goeden moed! Alles kan mogelijk nog beter losloopen, dan gij denkt."

De man, dien wij daar door den neef van den heer Willemse hoorden noemen, was de, om zijne uitstekende bekwaamheid als justitiëeel ambtenaar, beroemde schout Papegaai, destijds een der onderschouten in Amsterdam. 's Mans naam als zoodanig wordt in de hoofdstad, bij gelegenheid dat daar eens een wat ingewikkeld regtsgeval voorkomt, nog menigmalen door bejaarde Amsterdammers die hem gekend hebben, onder aanhaling van anecdoten hem betreffende, herdacht. Van zijn schrander beleid en bijzondere gevatheid in het behandelen van vaak moeijelijke zaken, werden onlangs eenige opmerkelijke stalen door ons medegedeeld in de afleveringen 1 en 3 van den jaargang 1861 van het *Leeskabinet*. Ook in het geval dat wij hier verhalen, denken wij den lezer een dergelijk staal van 's mans kloek vernuft en welberaden oordeel te doen zien. De zaak toch, welke zich hier voordoet, liet zich aanzien, als alles behalve gemakkelijk uit te maken. Hoe zou zij zich tot een voor Willemse goed einde laten brengen, zoodat deze het geld zijner patronen uit handen van den man, aan wiens bewaring hij het had toevertrouwd, ongerept terug kreeg...? Lieden, die zoo gewetenloos kunnen handelen als de genoemde Baltich in dit geval deed, hebben alle schaamtegevoel uitgeschud, en vooraf berekend, dat de justitie, zoo lang zij slechts standvastig blijven loochenen, hun geen haar deeren kan. Met hun vrees aan te jagen, is volstrekt niets gewonnen, daar zij wel weten hoe ver de justitie in zoodanig geval kan gaan. Van voren be-

schouwd dus, schijnt er weinig of volstrekt geene kans te bestaan, dat de jongeling de twee zakken guldens terug erlange, en de lezer mag dies billijk vragen: hoe zal de onderschout het aanleggen, om het bij een zoo verstokten booswicht als die Baltich toonde te zijn, tot zulk eene uitkomst te brengen? Dit juist is de moeijelijke questie, die men schier als een raadsel ter ontbinding aan iemand zou kunnen opgeven, doch welker oplossing het vervolg van dit verhaal ons straks in een verrassend licht zal doen zien.

Na zich aan den maaltijd bij zijn vriendelijken neef wat ververscht te hebben, volgde Willemse diens trouwhartigen raad en haastte zich, vlug en met goeden moed, naar de Oude Waal tot schout Papegaai, dien hij gelukkig te huis trof en dadelijk te spreken kwam. Hij was vrij wel bespraakt en thans zijne bezadigdheid volkomen meester, zoodat hij den heer Papegaai zijn onderhoud met Baltich — zoo als ik het hier boven beschreven heb, omdat het daarop voor eene juiste kennis der zaak voornamelijk aankwam — in al zijne bijzonderheden openlegde. De wakkere onderschout hoorde hem bedaardelijk aan, en had, schrander als hij was, de zaak spoedig doorzien. Na den jongman, met een kort woord, het onvoorzigtige van zijne handelwijze onder het oog gebragt te hebben, vroeg hij hem: „Hebt gij gezien, Willemse, dat de vrouw van Baltich die twee zakken guldens in hare bureau borg, zoo als hij zeide?"

„Neen, mijnheer Papegaai," — hernam hij: „gezien heb ik dat niet, daar ik in het voorhuis bleef staan, en zij in haar binnen-vertrek was; maar ik geloof het toch wel, daar ik de vrouw voor onschuldig in het geval houde."

„En gij hebt de vrouw niet wedergezien, zegt ge, toen gij terug kwaamt om het geld af te te halen? — Was zij dan toen niet te huis, of kon zij, naar uwe gedachten, toen ook op eene bovenkamer zijn?" was eene volgende vraag van den onderschout.

„Dat geloof ik niet, mijnheer Papegaai," hernam Willemse. „De kamers boven gaan van buiten op en zijn aan andere bewoners verhuurd. En als de vrouw, die ik voor niet zoo slecht kan houden, toen in haar huisvertrek was geweest, dat onmiddellijk aan den winkel paalt, zou zij op het gerucht, of ook om in den winkel te helpen

wel te voorschijn gekomen zijn. Ik houde het er dus voor, dat zij toen uit is geweest, — mogelijk door Baltich wel opzettelijk van huis gestuurd."

„Weet gij ook" — vroeg de onderschout verder: „of die Baltich schrijven kan — ik bedoel Hollandsch schrift...?"

„Ja, mijnheer; doch u kan begrijpen, hoe dit er uitziet," gaf Willemse ten antwoord.

„Nu ja!" — sprak schout Papegaai: „dat zullen vast hanepooten zijn; maar het is al wel, dat zoo'n gewezen hannekemaaijer dit hier in Holland nog heeft aangeleerd; hij behoeft daarin geen professor te zijn. Ge hebt dan wel eens schrift van hem gezien, al was het gekrabbeld; maar dat toch leesbaar was — niet waar?"

„Ja, mijnheer," hernam Willemse: „maar men moet soms naar den zin raden, zoo wonderlijk als het was gespeld."

„Dat laat zich verstaan," zei de onderschout, en vervolgde tot Willemse: „Hoor eens hier, jonge heer, ik weet er nu genoeg van; en wil eens zien, wat er op zit, om u, of liever uwe patronen, de heeren Slaap, die twee zakken guldens terug te bezorgen. Wat ik u nu vermaan, is, dat gij en uw neef aan niemand zich over de zaak uitlaten. Ga nu bij provisie maar gerust heen, en zorg, dat gij prompt klokke vijf ure hier aan mijn kantoor terug zijt. Dan zal ik u wel nader spreken."

Den heer Papegaai voor diens heusch accueil bij voorraad beleefd dank zeggende, verliet de jongman 's mans huis met vrij wat opgeruimder hart dan hij er gekomen was, en maakte, tegen het bepaalde uur van vijven, daar weder present te zijn. Hij stond niet weinig verrast op te kijken, en kon zijne ontroering naauwelijks bedwingen, toen hij, het kantoor of spreekvertrek van den onderschout binnentredende, daar Baltich ontmoette. Tot dezen was, niet lang vóór vijf ure, een schouts-dienaar gekomen met de boodschap, dat hij eens onmiddelijk aan het kantoor van mijnheer Papegaaï moest komen, daar de onderschout hem noodzakelijk te spreken had; en Baltich, goed begrijpende waarover dat spreken loopen zou, had zich wel gewacht, van aan dat opontbod niet dadelijk gehoor te geven. Men moet daarom niet denken, dat hij uit vrees zoo spoedig verscheen, of met de zaak in

de klem zat; och, neen! zulke met overleg te werk gaande schelmen als die Baltich er een betoonde te zijn, weten vooraf te goed, hoe ver de justitie hen al of niet deren kan, en laten, gewetenloos, alle onderzoek afstuiten op het gemis aan wettelijk bewijs, dat in regten alleen geldig is, — zonder dat zij zich een haar laten gelegen liggen aan de zedelijke overtuiging van den regter, als wel wetende, dat deze, bij gemis van zoodanig bewijs, niets afdoet en hun dies niet schaden kan.

Ik zal het verhoor, dat nu plaats vond, niet beschrijven, daar de lezer zelf zich, uit het te voren verhaalde, het beloop daarvan wel voorstellen kan. Zonder te verwrikken of ontroeren, trad Baltich niet eens in eene verdediging op al het bezwarende, dat Willemse tegen hem inbragt, als achtte hij dit der moeite niet waardig, maar maakte zich in weinige woorden daarvan af, met te verklaren, dat dit alles logen en laster was, en hij daarvoor, op zijne beurt, dien onbeschaamden jongen zou aanklagen en bij den bevoegden regter vervolgen.

„Daar hebt gij ook volkomen gelijk in, Baltich!" sprak schout Papegaai. „Maar" — voegde hij er met aangrijpenden nadruk bij: — „weet wel, dat ik u hier niet ontboden heb, om mij een half uur met praatjes bezig te houden, en u dan weder naar huis te laten gaan. Een van u tweeën moet hier schuldig staan, òf de een aan verduistering van dat geld, òf de ander aan laster; en die schuldige verlaat mijn kantoor niet, of hij maakt kennis met dat van den heer hoofd-officier, waarheen ik hem door een paar dienders laat brengen. Ik wil dus weten waar wij aan toe zijn. Is deze jonge mensch stout genoeg, mij hier door logens te willen misleiden, en u lasterlijk te betigten, welnu! zoo kunt gij hem op staanden voet beschamen. Hij zal, hoe jong hij nog is, dan weten, met wien hij in mij te doen heeft. Kom aan! ik zal u in de gelegenheid stellen, hem in eens vast te zetten, als hij gelogen heeft, en gij zijn geld niet hebt. Daar liggen pen en papier. Schik maar wat digter bij de tafel. Gij kunt toch wat Hollandsch schrijven — niet waar?"

„*Och, sehr gebrechlich, sehr gebrechlich, mein herr Pfaffekaai...!*" viel de Westfalinger, eensklaps van toon veranderende en *schmeichlend* in, — verrast door de ernstige wending welke

de onderschout thans aan de zaak, die hij tot hiertoe vrij lakoniek behandeld had, begon te geven.

„Dat doet er niets toe!” hernam de heer Papegaai. „Als uwe vrouw het maar lezen kan. — Kom aan! pak eene pen, en schrijf op dit blad papier hetgeen ik u ga vóórzeggen...”

Baltich, die, eenige oogenblikken te voren, zich zoo stout en koelbloedig getoond had, begon eene geheel andere houding aan te nemen, hetgeen zelfs in zijne zich nu bukkende gestalte zigtbaar werd. Hij scheen nog te aarzelen, of bij zich zelven te overleggen wat te doen. Maar er was geen ontwijken mogelijk. — „Toe! een beetje haastig!” beval schout Papegaai, met gestrengen blik en op eenen toon, die ontzag moest wekken: „Geen langer tijdverlies!” En met bevende hand vatte de zich in de klem gevoelende booswicht de pen op, en zette zich als een lam tot schrijven. De onderschout dicteerde:

„Vrouw, geef aan brenger dezes de twee zakken guldens van Willemse mede, of uw ongelukkige man wordt zoo aanstonds door twee dienders over den Zeedijk geboeid weggebragt.”

't Was met het schrijven dier paar regels niet vlug toegegaan; maar zij kwamen toch, hoe onortographisch ook, op het papier. „Zie zoo!” sprak schout Papegaai, na het geschrevene te hebben ingezien: „nu zullen we binnen een kwartier-uur wel weten, waaraan de spijker vast zit.” Meteen greep hij naar eene tafelbel, na het blad papier te hebben digt gevouwen.

„*Um Gottes wil, Herr Pfaffekaai...! meine Frau werd dootlich schrecken und sij is hoch schwanger. Ich bitte... eine Weile... ich bitte...*” Hij ving aan te stotteren, niet meer wetende, wat er uit te brengen.

„Wat bid je... kerel? Wat heb je nog in te brengen?” vroeg hem de man der justitie, met gramstorig gelaat, de tafelbel nog niet geluid hebbende, om een zijner dienaren naar binnen te seinen.

„*Um 's Himmels wille, mein Herr Pfaffekaai...! Ich hat gefehlt... Ich muss bekennen, schwer gefehlt... Aber ich schaamde me, ja, es zu zeggen... Toen der Herr Willemse kwam, was ein gut Freund hen gegan, met wie ich ein duchtiger Schnaps gebraucht hat... Ich hatt, ja, zu viel getrunken,... zu viel, und*

das was mir im 's Haupt gestiegen... Herr Willemse hat ganz recht... ich was die Zaak etwas vergeten... Er muss das Geld werum hebben, dr' ist kein Zweifel an... Doch, um 's barmherzigen Himmels wille, lass dem Brief, bitte ich ganz demuthig bleiben...! meine Frau werd den Tod op 's lijf krijgen... 't Is je nur ja toch richtig, als der Willemse sein Geld zuruck bekomt..."

„In orde, meen je...?!" riep de schout vol verontwaardiging uit. „Dat zal ik je wel anders leeren! Was je vrouw niet in hoog zwangeren toestand, kerel! ik liet je geboeid overbrengen. Maar reken er niet op, dat het hiermede zal afloopen. Ik zal je wel nader vinden, schavuit! — U, mijnheer Willemse" — en hier wendde de schout zich tot dezen, die daar niet weinig verrast ter neder zat: „U is het eene les, om naar dien schurk, dien ge zoo vaak met raad en schrift geholpen hebt, niet meer om te kijken..." — Tegelijk liet de spreker de tafelbel luiden en er verscheen een der dienaren in het kantoor.

„Bolstra!" beval de onderschout den agent: „gij volgt met uw confrater Dorenberg dezen jongen heer en dien persoon naar den Zeedijk.... Of wat ik beter vind: deze heer hier wandelt u vooruit, en gij en Dorenberg gaan met dien persoon, hem goed in 't oog houdende, mede tot aan zijn huis; doch houdt ulieden daar wat op een afstand, omdat zijne vrouw in zekeren toestand is en u niet behoeft te zien. Als dan deze heer, terwijl gij zoo lang wacht, u zal zeggen, dat alles in orde is, brengt gij mij rapport daarvan. In het andere geval behoeft hij u slechts te wenken, en dan is die persoon uw arrestant; gij legt hem dan de handboeijen aan en geleidt hem met u beiden naar hier!"

Op een wenk van zijn meester verliet nu de geregtsdienaar, na deze lastgeving ontvangen te hebben, het kantoor; en de heer Papegaai vervolgde tot Willemse: „Gij hebt gehoord, mijne dienaars zullen op een kleinen afstand blijven wachten, tot dat gij, òf uwe twee zakken geld, gaaf en verzegeld uit handen van dezen kerel terug zult hebben, òf, ingeval gij er de minste schending van de zegels aan bespeurt, hebt gij hun maar een wenk te geven, wanneer zij gelast zijn, den dief terstond in verzekering te nemen en naar hier over te brengen. Daarop ontsloot de onderschout de deur

van zijn kantoor, ten teeken, dat de twee partijen nu den weg konden volgen, die hun aangewezen was.

Het behoeft niet gezegd, met wat verschillende gewaarwordingen Willemse en Baltich het huis van schout Papegaai verlieten, — de eerste vast onder de uitdrukking van zijn levendigst dankgevoel aan den wakkeren ambtenaar, die hem, door zijn kloek genomen maatregel, al bij voorraad zoo treffelijk uit den brand geholpen had; — de andere, — ofschoon nog op vrije voeten, vergezeld van twee schoutsdienaren, die een wakend oog onderwege op hem moesten houden — met verbetene woede in 't hart over het mislukken van zijn boevenstuk, en met niet minderen wrok er over, dat hij van nu aan ontmaskerd en, bij de Amsterdamsche justitie als een gewetenlooze schelm aangeteekend stond. — Men begrijpt toch ligt, dat die bezorgdheid voor het schrikken van zijne vrouw in haar zwangeren toestand, welke Baltich betoonde, toen hij zich door schout Papegaai in de klem gebragt vond, niets meer dan een voorwendsel was en eigenlijk hemzelven gold, daar hij wel voorzien kon, waar het op uit zou loopen, als een schouts-dienaar met dien brief aan zijne woning kwam; gelijk het ook bleek uit zijn, nog een oogenblik te voren verstokt volhouden van zijn boosaardig opzet; zoodat men, door dit aan te nemen, hem volstrekt geen onregt doet of liefdeloos behoeft te veroordeelen.

Het was op den Montalbans-toren al half zes ure geslagen, toen Willemse en Baltich — de laatste in gezelschap van zijne twee geleiders — eenige minuten daarover, het huis van den heer Papegaai op de Oude Waal verlieten. En vóór dat nog het carillon, op den, aan den Zeedijk meer naburigen toren der Oudekerk, had uitgespeeld en het uur van zessen daar voluit geslagen was, zag Willemse, tot zijne groote blijdschap, de twee zakken guldens, beide nog goed verzegeld en ongerept, zich door Baltich in handen gesteld, zoodat, op zijn berigt aan de beide schouts-dienaren, Bolstra en Dorenberg, die een paar huizen daarvan daan hadden staan wachten, deze agenten een daarmede conform rapport van den afloop der zaak aan hunnen patroon, den onderschout, konden overbrengen.

Of door den heer Papegaai later nog gevolg werd gegeven aan zijn woord tot Baltich: „dat de zaak daarmede niet af-

gedaan zou zijn," heb ik niet te weten kunnen komen; en evenmin, of die vreemdeling, na de ontdekking van zijn schelmstuk, nog met der woon in Amsterdam is gebleven, dan wel of hij, om met de justitie in geene verdere botsing te komen, de stad verlaten en zich elders heen begeven heeft.

Wat betreft den jongman, dien ik — ofschoon zijn familienaam anders luidde — in mijn verhaal Willemse heb genoemd — ik weet alleen nog van hem te zeggen, dat hij, ondanks de onvoorzigtigheid door hem uit al te goed vertrouwen begaan, op eenen leeftijd, waarin men dit vertrouwen zoo ligtelijk wegschenkt, — de achting en gunst van zijne meesters, de heeren Slaap, bleef behouden, alzoo hij, jaren na dit voorval, en toen bevorderd in rang en inkomen, nog op het kantoor hunner firma werkzaam was. Ik weet niet, of er — daar hij al vóór 1830 overleden is — nog kinderen of bloedverwanten van hem in leven zijn. Indien ja, zoo zullen zij zich het gebeurde met die twee zakken guldens vast wel herinneren. En wanneer zij dan deze vertelling komen te lezen, zullen zij wel zien, vertrouw ik, dat, door de hier en daar dramatische inkleeding van het verhaal, aan de hoofdzaak der gebeurtenis niets te kort gedaan is.

Ten slotte zij nog gezegd, dat, niet lang geleden — het was in 1860 — in eene van onze provinciale hoofdsteden, een dergelijk geval als het hier verhaalde, doch met geheel verschillenden afloop, plaats greep. De kantoor-knecht van een voornaam bankier daar ter stede, liep namelijk bij eene schoonzuster van hem in, aan wie hij eenen zak rijksdaalders ter hand stelde, haar verzoekende, dat geld zoolang voor hem te bewaren, tot hij het, na het verrigten van eenige boodschappen, terug zou komen halen. De vrouw, die, eene kleine winkelnering doende, op dat oogenblik achter hare toonbank stond, nam den zak geld aan, zeggende, dien zoolang in eene kast in haar huisvertrek te zullen bergen. Toen haar schoonbroeder niet lang daarna terugkwam, was de zak geld verdwenen, en de vrouw, die hem had aangenomen, wendde voor, dat zij niet wist, hoe hij was zoek geraakt. Spoedige huisvisitatie van wege het policie-bestuur deed echter den zak geld van onder eene bed-matras te voorschijn komen, en de betrokkene vrouw, werd, als verdacht hem daar verborgen te hebben, in pre-

ventieve hechtenis gesteld. De zaak werd toen regterlijk geïnstrueerd, doch liep daarmede af, dat de verdachte aldra weder op vrije voeten kwam; — naar men wil, bij gebrek aan bewijs, dat zij of eene andere — daar er dien morgen eene dienstmeid en nog eene vrouw in hare woning waren geweest — den zak gelds ter bedoelder plaatse zou verborgen hebben. Voor zoo veel het publiek met de zaak was bekend geraakt, baarde die vrijspraak algemeen bevreemding. Voor den kantoor-looper was het intusschen een geluk bij zijn ongeval, dat zijn patroon humaan handelde en met de meeste verschooning omtrent hem te werk ging; en niet minder, dat door de activiteit der policie de zak rijksdaalders, al spoedig na de aangifte der zaak, weder te voorschijn kwam, daar het zich vermoeden laat, dat zonder haar naauwgezet en spoedig onderzoek, het op die wijze verduisterde geld den eigenaar wel niet terug geworden zou zijn.

Nadat ons verhaal aan de Redactie der *Letteroefeningen* ingezonden en reeds ter perse gegeven was, kwam ons nog ter kennis, dat, voor weinige jaren, een soortgelijk geval als de twee hier verhaalde, ook in Amsterdam plaats vond. Een der kantoorknechts van de directie der Nederlandsche Bank gaf, daar hij in die buurt was, doch meerdere boodschappen verder de stad in te verrigten had, eenige zakken gelds in bewaring bij eenen bekende van hem, in de Nes woonachtig en daar een magazijn houdende, waaruit deze turf verkocht. De som moet nog al belangrijk zijn geweest; onze berigtgever, wiens geloofwaardigheid wij niet in twijfel kunnen trekken, meende zich te herinneren, dat zij over de *f* 3000 beliep. De turfverkooper borg de zakken geld in zijn kantoor, dat in een klein vertrek vooraan in zijn magazijn gehouden werd, en sloot de deur daarvan, in tegenwoordigheid van den brenger, digt; waarna hij, tegelijk met dezen, het magazijn verliet en de straat opging. Toen de loopknecht terug kwam, was de turfverkooper afwezig, en diens vrouw, die al dien tijd in een achter-vertrek was geweest, zeide, van niets te weten; doch liet straks haren man, die zich in de buurt bevond, door iemand zeggen: „dat D—n (de bewuste knecht) er was, om zijn

geld terug te halen." De turfman verscheen daarop; doch toen het kantoor ontsloten werd, vond men de zakken geld verdwenen. De zaak werd wel terstond met allen ijver onderzocht, doch de in bewaring gestelde som is — zooveel onze berigtgever er van wist — niet weder te voorschijn gekomen, evenmin als het gebleken is, wie in dien tusschentijd dat kantoor-vertrekje ontsloten en de zakken daaruit ontvreemd heeft. Inmiddels is niet genoeg de humane handelwijze te roemen, waarmede ook hier de directie van de Nederlandsche Bank te werk ging, daar zij den knecht met verschooning alleen de poenaliteit van weinige weken schorsing oplegde, doch hem niet uit hare dienst ontsloeg, zoodat de man, die huisvader was en overigens als een vertrouwd bediende bij zijne ambts-supérieuren bekend stond, in staat bleef gesteld, om voor zich en de zijnen eerlijk zijne broodwinning voort te zetten.

Nu kan het, dunkt ons, geen twijfel lijden, of waren dergelijke gevallen meer algemeen bekend, inzonderheid bij lieden, die beroepshalve veel met geld hebben om te gaan, men zou dan niet zoo ligtelijk eene geldsom van eenig belang of andere waarden aan iemand, die men niet van heel nabij als solide en eerlijk kende, in bewaring geven, of dit niet doen, zonder ten minste bewijs daarvan te vragen en in bezit te nemen. Immers, hadden die twee kantoor-loopers iets geweten van het gebeurde bij schout Papegaai, in No. 1 van den jaargang 1861 van het *Leeskabinet* en in deze aflevering der *Letteroefeningen* thans verhaald, zij zouden zich zekerlijk wel gewacht hebben van zoo gereed hun vertrouwen te schenken, en niet zijn blootgesteld geweest aan de treurige ondervinding, van met dit vertrouwen bedrogen uit te komen.

Wij gelooven daarom, een niet geheel nutteloos werk te hebben verrigt, toen wij de bedoelde voorvallen — ofschoon wij het verhaal daarvan voornamelijk vermaakshalve voor onze lezers wilden doen dienen — ter neder schreven, vermits de mededeeling er van, wanneer deze meer bekend wordt, de leerzame strekking kan hebben, om menigeen, die met geld of geldswaarde heeft te handelen, op zijne hoede te doen zijn en te waarschuwen voor mogelijke schade; daar er niet overal een schout Papegaai bij de hand is, die, met zoo

kloek beleid, zulke oogenschijnlijk schier onoplosbare gevallen, als hier en in No. 1 van het *Leeskabinet* zijn verhaald, uit de war en weder te regt weet te helpen.

GOD VERHOORT HET GEBED DES REGTVAARDIGEN.

„Nu Dirk, kom niet te laat te huis. Jannetje is nog niet sterk genoeg om in de avondlucht te rijden."

„Neen Els, wij zullen vroompjes vroeg te huis zijn."

„Foei Dirk," zeide Jannetje, eene jonge boerenvrouw, die met haar kind op den arm aan de deur stond, gereed om te vertrekken.

„Nu wijfje, wees maar niet boos. Wij gaan toch waarlijk iets vrooms doen." En hij legde eenen arm om zijne vrouw en zoende hare bleeke wang.

Jannetje zag hem met eenen vriendelijken glimlach aan, ofschoon hij toch niet alle uitdrukking van ernst uit hare helder blaauwe oogen bannen konde.

„Nu opgestegen, of de koster zal brommen, dat wij te laat komen," zeide Dirk.

„Geef mij uw kind, Jannetje," zeide Els.

Jannetje gaf het kind en beklom den wagen door Dirk geholpen; toen boog zij zich over den kant om de kleine Neeltje aan te nemen.

„Ik geloof niet, dat gij last van haar zult hebben," zeide Els. „Het is een engelzoet kind. Hebt gij het flokje wel, Jannetje?"

„Ja Els, ik heb alles," en de moeder drukte haar dochtertje aan hare borst, en vlijde den schoudermantel over haar.

„Jannetje, het kind zit er warmpjes in; houd dien schoudermantel voor u zelve, gij hebt hem wel noodig," zeide Els bezorgd.

„Wees niet ongerust Els, ik heb het warm genoeg. Tot strakjes!"

En de wagen rolde weg, en de boer liet zijne paardjes draven, en zag er zoo trotsch en gelukkig uit als een *keuning*, zeiden de buren, die hij op weg ontmoette. Hij had dan ook reden om gelukkig te zijn, die baas Dirk Nooren, merkte meester Atlas aan; hij had niet alleen het mooiste meisje uit de omstreken getrouwd, maar ook het vroomste

en het liefste. Jannetje was zonder twijfel de mooiste en de liefste van de boerenmaagden in S. geweest; en, zoude het al moeijelijk te bewijzen vallen, dat zij de vroomste was, opregt innig vroom was zij toch zeker. En in haar huwelijk bleef zij dezelfde; alleen werden hare wangen iets bleeker, en werd haar vriendelijke blik nog sprekender en eenige schaduwen ernstiger. Elsje, die nu vier weken bij haar was geweest, wist wel van waar dat kwam; zij had gezien hoe Jannetje's oogen zich met tranen vulden, als Dirk iets zeide (en het gebeurde nog al eens), dat niet zoo geheel vroom was. „Het is een zwak ligchaampje, en de conscientie is te teêr," zeide Els, „daar komt het van daan. Want anders houdt ze toch zielsveel van haren man, dat is duidelijk genoeg."

Els had het niet misgeraden. Jannetje had zeer vrome ouders gehad, die beide vroeg stierven, en haar als eene twaalfjarige weeze achterlieten. Zij was verder bij eene moei opgebragt, die nog al verre weg woonde. Bij het overlijden dezer moei, eene goede, maar knorrige vrouw, was zij naar S. teruggekeerd. Als kind was zij met Dirk Nooren bevriend geweest. Bij het wederzien herleefden hunne oude wederzijdsche gevoelens, en versterkten zich al ras, zoodat zij binnen korten tijd elkander trouw beloofden. Eerst dreef er geen wolkje aan hunnen hemel, doch langzamerhand begon Jannetje zich over de godsdienstige gevoelens van haren echtgenoot te verontrusten. Hij las wel is waar met haar in den bijbel, en ging met haar ter kerke, maar zij bespeurde, dat hij uit pligtgevoel las en ging, terwijl zij in beide hare vreugde vond. Met het sluiten des bijbels, nam hij voor het overige van den dag afscheid van deszelfs vermaningen en troostwoorden, terwijl dezelve haar onophoudelijk voor den geest zweefden. Zij schrikte, en hoopte, dat zij zich vergiste; angstig hing zij aan zijnen mond als hij de bijbelwoorden met passenden ernst uitsprak, en hoopte en geloofde, dat ook hij een kind Gods was; maar eene scherts, een oogenblik daarna lagchende uitgesproken, eene scherts met hetgeen haar heilig was, kneep haar hart ineen, en zij zuchtte pijnlijk. Zij was niet sterk, en haar zenuwstelsel voor eene boerendochter bijzonder prikkelbaar. Misschien knaagde de stille smart over hare ontdekking aan hare gezondheid; ten minste na hare bevalling bleef zij zwak.

Nu zag zij er echter gelukkig uit en haar oog straalde van vreugde als zij haar klein, dierbaar kind aan haren boezem drukte. Het was een teêr popje, met het ronde gezigtje aan alle kleine kinderen gemeen, maar hare oogjes geleken al op die der moeder volgens de buren, en bijzonder zoet was het zonder tegenspraak. Zij mogt er dan wel trotsch op wezen, en Dirk zeide lagchend dat zij het was, en als hij dat zeide, lachte de moeder ook.

Zij stegen bij eene nicht in de stad af; (S. was maar een gehucht zonder kerk), en nadat nicht en neef, en nichtjes en neefjes het kind bewonderd hadden, lieten zij het daar, en gingen met neef naar de kerk; nicht zoude het kind later brengen. Het trof dien namiddag, dat er een predikant van de Doopsgezinde gemeente op den Hervormden predikstoel optrad. De heeren predikanten waren bijzonder bevriend, en het Doopsgezinde kerkje werd verbouwd; de heer D. preekte dan in de Protestantsche kerk, maar de heer K. zoude den doop bedienen.

Het onderwerp, dat de heer D. voor dien namiddag gekozen had, was, God, een hoorder des gebeds. Met innige welsprekenheid zocht hij zijnen hoorders deze waarheid regt vatbaar aan hunne harten te maken; met ernstige, treffende woorden herinnerde hij hun welk eene kracht, welk een troost in deze verzekering was opgesloten, en met den apostel drong hij hen, als in Jezus' plaats, om naar zijne woorden te hooren, om van het grootste aller hunner voorregten gebruik te maken. Met zijne zending vervuld, sprak hij bezielde woorden, en zij zonken in de harten van vele toehoorders, als een schild in beproeving, als een steun in zwakte, als eene lafenis in lijden, als een zeker anker der hope in angst en zorg.

Jannetje luisterde met diepe aandoening, de woorden des predikers waren zoo juist voor haar geschikt. Dirk zag haar bezorgd aan; hare tranen vloeiden overvloedig, maar een blik harer oogen, zoo vol zaligheid, stelde hem gerust, en deed hem beschaamd de zijne nederslaan, want hij was koud en ongevoelig gebleven bij de herinnering aan de groote beloften des christendoms. Het Amen was uitgesproken, en de kinderen werden binnengebragt. Er waren er 33 en Jannetje was de 24ste, die ter doopvonte naderde. De

andere vrouwen bewogen zich ongeduldig, of bogen zich om de kleederen der kleine doopelingen in oogenschouw te nemen. Jannetje stond stil daar, de oogen neêrgeslagen, haar kind aan haren boezem gedrukt, en vol van een vast geloof, van eene zekere hope, zond haar hart een gebed hemelwaarts, dat zegenend op het kleine wicht moest nederdalen. Toen zij haar kind aanbood, werd de predikant door de liefelijke uitdrukking van haar bleek gelaat getroffen, en met bijzonderen nadruk sprak hij de zegenende woorden.

„Ik ben blijde dat het over is," zeide Dirk, toen hij zijne vrouw aan de gulle tafel zijner nicht zag nederzitten, „ik vreesde dat het te veel voor u was."

„Het was heerlijk!" zeide Jannetje met innigheid.

Dirk zag haar weder verwonderd en eenigzins dwaas aan. Hij begreep haar niet.

„Kom Jannetje, gij moet nog een kopje koffij en een krentewegje nemen," zeide de nicht, „gij hebt u braaf vermoeid en nog eenen langen rid te doen."

„Als Dirk zoo vlug rijdt als van morgen dan zijn wij er in drie kwartier."

„Ja, Dirk liet zijne paardjes merken welke vracht zij trokken."

„Ik geloof dat zij het van zelf wisten," zeide Dirk vrolijk, „de dieren liepen dat het een lust was. Maar het wordt tijd om ze weder te laten loopen. Els heeft voor de avondlucht gewaarschuwd, Jannetje!"

„Bakers zijn dwingelanden," zeide de nicht lagchende; „maar niemand durft tegen haar op. Dus wil ik u ook niet terughouden."

Zij vertrokken, en kregen knorren van Els, toen zij te huis kwamen. Jannetje zag bleek, en „zij had zeker de koorts," bromde de oude."

„Dirk," zeide eene zwakke stem uit de bedstede, „wilt gij wat met Neeltje op en neêrgaan. Ik kan haar niet zoet houden; het vermoeit mij te veel."

Dirk naderde het bed, boog neder tot het bleeke uitgeteerde gelaat, dat op de kussens nederlag, nam met eenen snik, dien hij niet konde bedwingen, het weenende kind op

den arm en ging er het vertrek mede op en neder wandelen. Maar de arme vader wiegde en suste te vergeefs; hij was nooit eene handige kindermeid geweest en de angst en de droefheid van het oogenblik maakten hem onbekwamer dan ooit. Jannetje ging opzitten in bed en vroeg hem bezorgd haar het kind weder te geven. Els kwam gelukkig juist binnen; zij nam de kleine en zette zich hoofdschuddend voor het vuur neder. Dirk zag een oogenblik toe hoe Els het kind tot bedaren bragt, sprak daarna eenige woorden binnen 'smonds en ging naar buiten.

Jannetje zuchtte toen hij de deur sloot. „Arme Dirk!" zeide zij. Els die haar juist een kopje gerstenat bragt, zag met eenen veelbeteekenenden blik op het wichtje, dat zij in hare armen hield. Jannetje volgde en begreep dien blik. Halfluide zeide zij: „God zal voor haar zorgen, mijn kind is veilig."

Els was zoo goed eene ziekenoppaster als men van haren stand en hare opvoeding verwachten konde; het ontbrak haar ook niet geheel aan gevoel of aan kieschheid van gevoel, maar zij konde zich nu toch niet inhouden. „Jannetje, dat hebt gij al meer gezegd. Als ik niet wist dat gij uw kind liefhadt!......"

„Ik heb haar, o zoo lief," zeide Jannetje en groote tranen rolden langs hare wangen.

„En toch zijt gij minder voor haar bezorgd als voor Dirk!"

„Dirk heeft mij meer noodig dan zij."

„Meer noodig dan zij! Zie, Jannetje, ik begrijp u niet. Mannen troosten zich toch wel weder, hoe goed de vrouw ook is, die zij verliezen; maar een arm, moederloos wichtje, wie zorgt daarvoor?"

„God," sprak Jannetje vast.

Els schudde het hoofd, en ging weder naar hare plaats. „De ziekte moet haar op het hoofd werken," dacht zij, „anders is 't niet mogelijk."

Kort na den doop was Jannetje ziek geworden. Zij had pijn in den rug, en pijn in armen en beenen gekregen, werd nog bleeker en magerder, en was spoedig te onwel om het bed te verlaten. De geneesheer en Els schudden het hoofd; Dirk, bleek en ontdaan hing aan hunne lippen, en zag hen gedurig verwilderd en smeekend aan als wachtte

hij hulp van hen; maar menschelijke hulp baatte niet, en hooger hulp zocht de ongelukkige niet. In die weken van smart en lijden had het Els verwonderd dat Jannetje zoo veel meer bekommering over haren echtgenoot dan over haar kind liet blijken. De eerste dagen, wel is waar had zij dikwijls bitterlijk geweend als haar kind in hare armen lag, maar langzamerhand was er een blik van vertrouwen, ja eindelijk zelfs een glimlach van hoop door hare tranen komen schitteren, en konde zij thans ook niet zonder weemoed het wichtje aan haar hart drukken, angst of zorg scheen zij niet meer voor haar te hebben. Maar als Dirk zoo onrustig in de kamer op en neêr ging, als hij met eenen benaauwden zucht eten en drinken van zich wees, dan betrok haar gelaat met medelijden en bekommering. Somwijlen riep zij hem aan haar bed, nam zijne hand in de hare, en sprak liefelijke, vrome woorden ter bemoediging, maar hij verstond haar niet; versuft en ellendig zat hij dáár en staarde met onuitsprekelijken angst op die ingevallen wangen, en niet in staat het gezigt zijner stervende vrouw langer te verdragen, sprong hij op en snelde naar buiten. De tranen die Jannetje dan weende waren nog zeer bitter.

Els had een poosje bij het vuur gezeten; het kind sluimerde op haren schoot, toen Jannetje haar riep. Els legde de kleine voorzigtig in de wieg en naderde het bed. „Els," zeide de zieke, „ik wil u zeggen wat mij omtrent Neeltje gerust stelt."

Elsje zette zich zwijgend neder.

„Herinnert gij u nog, dat gij mij aanriedt mijn kind niet zelve ten doop te houden, Els, omdat gij vondt, ik er nog slecht uitzag?

„Genoeg," zuchtte de oude.

„Ik voelde zelve ook wel, dat het niet goed met mij was; ik voelde toen reeds, dat ik niet lang konde blijven leven, en de gedachte benaauwde mij. Ik konde toen nog niet mijn kind overgeven, en mijn hart kromp in een als ik het wichtje aanzag, en bedacht hoe zij moederloos zoude opgroeijen, hoe vreemden met onverschillige oogen op haar zouden nederzien, hoe zij aan ligchaam, misschien aan ziel, zoude verwaarloosd worden. Ik had rust noch duur; want ik dacht, dat ik welligt voor eeuwig van mijn kind moest scheiden.

Daarom wilde ik haar zelve ten doop houden. Ik haakte naar troost en ik hoopte dien daar te vinden.

En ik heb ze gevonden. Els, de predikant predikte zoo wonder schoon dien dag. Hij sprak van Gods liefde, hij sprak van Gods beloften om de gebeden van hen, die in Hem gelooven, te verhooren, om hunne beden, met onwankelbaren trouw, al ware het ook na jaren van onzekerheid, te vervullen. Hij sprak opwekkend tot ieder; hij sprak ook tot de christelijke ouders; hij maande ze aan tot het gebed, en hij herhaalde hun de beloften, die hun verhooring verzekerden. Zijne woorden zonken in mijn hart. Het brandde in mij. Mijn gemoed verhief zich tot mijnen God, en ik streed in het gebed voor mijn kind, en vrede daalde neder met de overtuiging, dat God mij zoude verhooren, dat Hij over mijn moederloos meisje zoude waken, dat Hij, die onze haren telt, die de harten als waterbeken leidt, alle gebeurtenissen van haar leven, zij mogten dan blijde of droeve zijn, voor haar eeuwig welzijn zoude bestieren, dat Hij mij haar daarboven zoude te gemoet voeren. Toen het water van den doop op haar voorhoofd nederdaalde, toen wist ik dat God haar in Zijne kudde opnam, en ik had kunnen juichen van vreugde. En toch daarna, toen de dood naderde, en ik aan het bed gekluisterd werd, toen kwam nog een oogenblik de twijfel boven. Maar God heeft mij gegeven hem te overwinnen, en ik laat zonder bekommernis mijn kind in Zijne hand. Ik heb haar aan Hem opgedragen. Hij zal haar vader zijn."

Els weende, maar sprak niet. Jannetje legde vermoeid het hoofd neder en zweeg eene wijl. Toen zag zij op en ontmoette den medelijdenden blik harer oppaster. „Begrijpt gij mij nu?" vroeg zij vriendelijk.

Elsje schudde het hoofd. „Ik hoop, dat gij gelijk hebt," zeide zij treurig.

„Mijn vertrouwen is op eene onwrikbare rots gegrond," sprak Jannetje langzaam. „Mijne hope zal niet feilen."

Zij wendde het hoofd om en Els keerde naar den haard terug, nam het kind weder op den schoot, en stortte nog eenige tranen, goede ziel, over het arme wicht, want Els geloofde niet; zij hoorde in de woorden des geloofs slechts de taal eener opgewondene verbeelding.

Jannetje was ontslapen. Elsje had haar trouw opgepast en toen het stoffelijke overschot ter aarde was besteld, nog eenige dagen op de hoeve doorgebragt om Neeltje te verzorgen; maar haar gezigt was Dirk lastig; het herinnerde hem te sterk aan den afgeloopen tijd. Stil en in zich zelven gekeerd had hij den arbeid weder opgevat en met angstige zorg vermeed hij alles wat hem zijn verlies konde herinneren. Arme man!

Elsje gaf aan Barbara, de meid, menig onderrigt over de behandeling van het kind; hare laatste vermaning was: „Wees er goed voor; het wicht heeft geene moeder meer, en in plaats van meer heeft de vader er het minder lief om."

Els had gelijk. Dirk wendde zich van zijn onschuldig kind af, als de sterkste van alle herinneringen aan hetgene hij gaarne voor altijd had vergeten. Barbara was ondertusschen goed voor de kleine; Neeltje's wieg stond vóór haar bed, en weende zij, dat trouwens niet dikwijls gebeurde, Barbara was terstond bij de hand, en, werd zij ook aan geene moederborst gedrukt en met moederlijke teederheid gesust, het waren toch geene ruwe of onvriendelijke armen, die haar wiegden, en eene welluidende stem zong het: „Slaap, kindje, slaap!"

Barbara was een goed mensch. Zij had innig medelijden met Dirk, en deed op hare wijze haar best om hem te verstrooijen. Zij was uit een ander land, en wist van andere menschen en andere zeden en gewoonten te vertellen, en 's avonds, in het stille uurtje bij den haard, praatte en vertelde zij met vriendelijke bedoeling, en langzamerhand luisterde Dirk en antwoordde haar, en werd spraakzamer, en zijn gelaat helderde op.

Zoo verliepen er eenige maanden. Els was in de stad uit bakeren geweest en die bakerdienst had lang geduurd, acht volle weken. Toen zij bij haren schoonzoon en hare dochter (zij woonde bij hen in), was teruggekeerd, ging zij een der eerste dagen de hoeve van Dirk bezoeken. Het was tegen den avond, maar de mannen waren nog niet te huis. Barbara zat bij den haard te breijen; de karnemelk kookte, en de vrolijke schijn van het vuur verlichtte de geheele keuken. Toen Els de klink opligtte en binnentrad, riep Barbara: „Wel Els, dat heet ik toch een mensch verschrikken. Ik dacht, dat gij nog goed en wel bij Pietemoei waart."

„Pietemoei heeft mij lang genoeg gehouden, Barbara. Neen, ik ben weder te huis sedert gisteren middag, en ik verlangde hier eens te komen kijken.”

„Daar doet gij wel aan. Ik heb het hier ook eenzaam genoeg, ofschoon ik anders geen klagen heb.”

„Waar is Neeltje?”

„In de bedsteê.”

„En waarom in de bedsteê en niet in de wieg?”

„O, straks gaat zij in de wieg. Maar zoo lang als zij licht ziet, wil zij niet slapen; het wiegekleed is niet dik genoeg om het licht er uit te houden, maar in de bedsteê slaapt zij als eene roos!”

„Met de deur toe?”

„Ja, voor een poosje.”

„Barbara, dat mag niet zijn. Het is te benaauwd voor het wichtje. Waarom houdt gij haar niet bij u? Gij zit toch maar te breijen.”

„Ach Els, gij weet dat Dirk haar niet goed kan zien. De arme man is nog zoo bitter bedroefd.”

Els zag haar scherp aan, keerde zich toen af en zuchtte. „Heeft Dirk haar van daag al gezien?”

„Van morgen vroeg, op den middag sliep zij juist.”

„Barbara,” zeide Elsje na eene poos, terwijl zij met het hoofd in de handen en de ellebogen op de kniën in het vuur had zitten te staren. „Barbara, gij moogt het kind niet van haren vader afhouden. Het wormpje zal toch niet te veel liefde ontmoeten.”

„Els,” zeide Barbara beleedigd; ik ben zeer goed voor haar. Ik sol den ganschen dag met het sukkeltje. Vraag het Maaike, en Janus, en Trijntje maar.”

„Ik weet het wel, Barbara, ik weet het wel. Maar het kind heeft geene moeder meer. En de vader?”

„Och, de vader zal er mettertijd wel aan wennen; dat heeft geen nood.”

Met een ging de deur weder open en Dirk trad binnen. „Goeden avond Bartje,” zeide hij op bijna vrolijken toon; maar toen hij Els zag, betrok zijn gezigt plotseling; hij groette haar kortaf en zette zich zwijgend neder. Els bleef nog een oogenblik, en nam toen afscheid. Onder weg veegde de goede vrouw zich eenige tranen af en mompelde binnen

's monds. „Zoo gaat het en anders niet. Ik wist het wel. Dat arme schepsel mogt zich wat verbeelden, de wereld wordt er toch niet anders om. De man troost zich en het kind wordt versukkeld. Och arme!"

Barbara ging voort met Dirk te troosten en op te beuren, en eindelijk slaagde zij volkomen, en bekroonde haar liefdewerk door de toestemmende woorden, die zij vóór den predikant tot hem sprak. Onder den invloed van zijn tegenwoordig geluk konde Dirk de herinnering aan vroegere tijden weder verdragen. Neeltje was op den trouwdag haars vaders elf maanden oud, een stil, bleek kind, dat niemand tot veel last of veel lust was. Barbara verzorgde haar goed, en Dirk vreesde haar gezigt niet meer, liefkoosde haar zelfs somtijds als hij bijzonder in zijn schik was. De buren spraken er schande van, dat Dirk nu al trouwde, maar kwamen toch volgaarne ter bruiloft. Els zuchtte en nam Neeltje voor dien dag met zich naar huis en zeide tegen hare dochter, dat het arme schaap ten minste geen dansen zoude hooren in het vertrek daar hare moeder voor zeven maanden gestorven was, als zij het helpen konde.

Een jaar daarna was Els weder op de hoeve; maar dezen keer bestond er geene bezorgdheid voor de kraamvrouw. Barbara was spoedig weder op de been, en haar kind, ook een meisje, Diene gedoopt, zag er uit als eene roos. Zoo lang als Els er was, behandelde zij Neeltje met al de toegeeflijkheid, die haar medelijden haar konde ingeven. Het kind won hier intusschen niet veel bij, want was zij vroeger tevreden geweest met de oplettendheid, die haar ten deel viel, en die voor hare ligchamelijke behoeften geheel voldoende was, zij werd nu stuursch en stout als hare moeder het voorbeeld van Els niet volgde, en zich meer met Dientje dan met haar bezig hield. Zij kon haar kleine zusje dan ook niet lijden, en eens, toen Barbara het vertrek verlaten had, wierp zij de wieg om; gelukkig bewaarden kussens en dekens het arme schepseltje voor de gevolgen dezer daad. Dit feit wekte Barbara's verontwaardiging zeer op, en ofschoon zij edelmoedig genoeg was, de zaak voor Dirk, die thans reeds zulk een hemelsbreed onderscheid in de behandeling zijner kinderen maakte, te verbergen, toch had het eenen grooten

invloed op haar eigen gedrag jegens Neeltje. Verzorgde zij haar vroeger goedwillig, al was het dan ook zonder teederheid, zij deed het thans alleen uit pligtgevoel en niet zonder zelfsbedwang. En Neeltje, wier zwak gestelletje haar toch reeds tot korzeligheid deed overhellen, werd nu nog gemelijker en stuurscher. Zij bleef steeds duidelijk haren tegenzin voor het kleine zusje toonen, dat spoedig leerde bang voor haar te zijn. Barbara liet ze nooit alleen, en evenwel gebeurde het nog eens, dat Neeltje een oogenblik waarnam, waarop moeder den rug gewend had, om Dientje een klap te geven. De kleine zette het op een gillen en Barbara, die alle geduld verloor, keerde zich om, greep Neeltje, en gaf haar eenige frissche klappen. Doch de drift, die het kind toen toonde, ontzette haar. Neeltje stond te trappen met de voeten, zij gilde benaauwd en het schuim kwam op de dunne lippen. Pas had Barbara haar losgelaten of zij vloog op den kinderstoel aan, de kleine vuisten zamengeknepen. Barbara greep haar weder en bragt haar naar eene kast, waar zij haar opsloot.

De arme vrouw was geheel ontdaan en een uur daarna had zij naauwelijks den moed om naar Neeltje te zien, die intusschen geheel stil was geworden. Doch Dirk moest spoedig te huis komen, en die gedachte dreef haar. Toen zij de kast opendeed, bewoog zich niets; zij boog zich voorover, en daar lag Neeltje slapende, de handen nog zamengedrukt, maar doodsbleek, akelig bleek. Barbara nam haar op en legde haar in de wieg. Het kind sliep verscheidene uren, en toen Barbara eindelijk beweging hoorde en naar haar toeging, wendde zij het gezigt af. Van dat oogenblik aan besloot Barbara Neeltje nooit weder te straffen. Haar liefde bewijzen, dat kon zij niet, maar zij bevredigde haar ontrust geweten, door het arme schaap met alle toegeeflijkheid te behandelen.

Zoo groeide Neeltje op, een lastig, ondeugend kind. Stil in een hoek gedoken, zag zij hare broertjes en zusjes (want er kwamen er verscheidene), norsch aan, of keek wezenloos voor zich heen. Kwam haar iemand te na, dan opende het arme mondje zich tot scheldwoorden, en somtijds hief zij het armpje dreigend omhoog. Bij zulke gelegenheden nam Barbara de andere kinderen van haar weg, maar haar

straffen deed zij niet; zelden zelfs sprak zij een berispend woord tot haar. Het ondeugende, ondankbare kind liefhebben, dat beproefde zij zelfs niet; maar de herinnering aan het verlies harer moeder, dat Neeltje zoo vroeg geleden had, terwijl de arme kleine nooit de liefde haars vaders bezeten had, en het gevoel zelf dat *zij* het kind niet liefhad, stemden Barbara tot zwijgende verdraagzaamheid. Medelijdend gaf zij haar de grootste boterham, de mooiste aardappels, zonder haar daarom echter ooit liefderijk toe te spreken of te liefkozen. Waren Dientje, of Maaike of Jantje stout, Barbara bestrafte en bekeef ze; Neeltje konde nog zoo stout zijn, moeder liet haar begaan, en zorgde slechts dat er geene ongelukken gebeuren konden; maar de andere kinderen kregen ook eenen zoen der vergeving als zij bestraft geweest waren, en dien kreeg Neeltje nimmer. Berouw had het arme schepseltje nooit, nadenken over zich zelven, dat had zij niet geleerd, maar toch ontstond langzamerhand de overtuiging bij haar, dat zij zeer, zeer slecht was, en ook die, dat zij nooit beter konde worden. Die overtuiging was niet overdacht of beredeneerd, maar desniettegenstaande wortelde zij diep, en de bitterheid van het kleine hartje werd er nog erger door, en het jonge gezigt nog norscher en driftiger.

Acht jaren na zijn tweede huwelijk zat Dirk op eenen avond met zijn huisgezin bij den haard. Een klein driejarig meisje danste op zijne kniën, het vierjarige Maaike stond aan zijnen elleboog en lachte met Grietje mede, terwijl zij hare beurt afwachtte. Dientje lag op de kniën en legde hout van de takkebossen op het vuur; Barbara had haren eenjarigen Dirk op den schoot, en Neeltje zat in het verste hoekje van den schoorsteen op eene stoof, het hoofd op de handen gesteund, den norschen blik onafgewend op het vuur gerigt. Daar kruipt Jan, een ondeugende guit, zijns vaders bedorven zoontje, op handen en voeten, achter den stoel van moeder om, en verder in de schaduw van den schoorsteen naar zijn oudste zusje, en trekt haar aan de haren, die van onder het zwart gepluimde mutsje uitkomen. Hoe behendig hij ook achteruit sprong, Neeltje stond het volgende oogenblik met van woede vonkelende oogen vóór hem

en gaf hem eenen slag, die hem een oogenblik bedwelmde, maar daarna onder luidkeels gillen op haar deed losstormen. Barbara vloog op en greep Jan, dien zij wegrukte, vóór dat er een tweegevecht op leven en dood ontstaan konde. Dirk stond ook op en hevige toorn stond ook op zijn gelaat te lezen. „Die duivelsche deern," riep hij uit, „Barbara, gij zijt gek om het zoo te verdragen, maar *ik* wil het dan niet langer," en hij ging met dreigende houding op Neeltje los, die onwillekeurig ineen kromp, ofschoon zij haren boosaardigen blik voor dien van haren vader niet neêrsloeg. Barbara wierp zich tusschenbeiden en hield den opgeheven arm haars echtgenoots vast: „Neen Dirk, gij moogt het worm niet slaan. Zij is te zwak."

„Te zwak! Wat d......! Zij is niet te zwak om te slaan, maar wel om geslagen te worden! Het zal anders. Ik wil het haar dan wel eens leeren."

„Dirk, Dirk, gij moogt niet, als gij haar sloegt, dan zoude het mij zijn als of Jannetje ons kwam verwijten. Neen, neen Dirk laat het blijven."

Barbara sidderde terwijl zij sprak, en Dirks arm zonk neder. Inmiddels keerde zij zich om en duwde Neeltje naar de deur en naar den trap, die naar het bovenkamertje leidde, waar zij sliep. „Maak dat gij weg komt," fluisterde zij, „straks zal ik uw eten wel brengen."

Snel keerde zij terug en zocht Dirk door afleiding het gebeurde te doen vergeten; maar dit ging niet; hij bleef somber en ging spoedig naar bed. Dientje, die ook boven sliep, had een paar boterhammen en een kommetje koffij voor Neeltje medegenomen. Al de andere kinderen lagen te bed, en Barbara rekende het vuur in, toen de trapdeur open ging, en zij het hoofd omkeerende Neeltje op bloote voeten en in haar onderrokje vóór zich zag staan. „Mijn God, Neeltje! Wat doet gij hier? Zijt gij ziek?"

„Neen," schudde Neeltje.

„Maar gij zult het worden. Ga naar bed."

Neeltje verroerde zich niet.

„Uw vader zal u hooren. Ga toch om Gods wil!" — en Barbara kwam beangst naar haar toe.

„Wie is Jannetje?" zeide Neeltje op eenmaal.

„Jannetje," stamelde de ontzette Barbara.

„Gij hebt haar straks genoemd. Jannetje, die u zoude komen verwijten."

Op nieuw doorliep eene huivering Barbara. De vraag van dat kind, zoo als zij daar stond, zoo wild, zoo zonderling, de losse haren om een gezigtje nederhangend, dat nooit de bekoorlijkheden of de uitdrukking der kindschheid bezeten had, die vraag had iets ontzettends, en het antwoord bestierf op hare lippen. Neeltje bleef staan, hare fonkelende oogen onafgewend op Barbara gerigt. Eindelijk stamelde Barbara: „Jannetje was uwe moeder."

Neeltje verroerde zich nog niet.

„Uw vader is eerst met haar getrouwd geweest. Zij is gestorven toen gij nog zeer klein waart, kleiner dan Dirk nu."

Nog stond Neeltje daar, en Barbara voelde het angstzweet uitbreken. Op eens kwam het kind nader; zij boog het bovenlijf naar Barbara en fluisterde heesch: „Had zij mij lief?"

„Ja."

Zoodra als dit woord was uitgesproken, keerde Neeltje zich om, en snelde den trap op. Nog altijd huiverend deed Barbara de deur achter haar toe. De stiefmoeder had verscheidene dagen hoofdpijn van dit tooneel.

En Neeltje, eene nieuwe snaar was in dit woeste hartje aangeroerd. Zij lag ineen gedoken in het hoekje van haar bed, en het dek op haar mondje drukkende om het geluid te verdooven, weende zij heete tranen, en sprak het woord „moeder" gedurig snikkende uit. Tot nu toe had zij geene behoefte aan liefde gevoeld, daar zij niet geloofd had, dat men haar konde liefhebben. Een licht was haar opgegaan. Eene andere moeder had haar bemind, zoo als deze moeder Dientje, en Maaike, en Dirk lief had, en het ongevoelige hartje was verteederd.

Dientje vertelde den volgenden dag aan Barbara dat Neeltje van nacht zoo vreemd had gedaan. „Zij riep u gedurig moeder," zeide zij.

Barbara zag Neeltje aan, maar het kleine gezigt stond nog even onaangenaam, nog even stug, en Barbara, die wel wist, wie het kind geroepen had, kreeg een onaangenaam gevoel over zich, dat hare hoofdpijn nog vermeerderde.

Sedert dit oogenblik was er in der daad eene verandering met Neeltje omgegaan. Zij was wel is waar niet minder stug of onaangenaam; de onvriendelijke plooijen op het kleine gezigt bleven wel dezelfde; maar als zij zoo stil voor zich heen zat te staren, dan kwam er eene uitdrukking van treurigheid op haar gelaat, die daar vroeger vreemd was; de eerste hand ter ontginning was aan den woesten grond haars harten gelegd. Els bleef nog altijd een bijzonder belang in haar stellen, ofschoon zij sedert lang opgehouden had hare partij tegen iemand te nemen. De boosaardige natuur van het kind vertoonde zich te duidelijk en te onophoudelijk, om niet zelfs haar tot zwijgen te brengen, en zij zelve moest meer dan eens Barbara bewonderen, die het ongelukkige meisje zoo geduldig bleef verdragen en beschermen. Els ging niet gaarne meer naar de hoeve van Dirk Noren. Zoo dikwijls zij er was, dan was dat kwaadaardige kind haar een steen des aanstoots. Immers behalve het medelijden en de verontwaardiging, die zij beide gevoelde, zoo zag zij in Neeltje een duidelijk bewijs, dat God de gebeden niet verhoort. En dit was nie langer eene onverschillige zaak voor Els. Haar zoon en hare dochter waren tegenwoordig onder het gehoor van dienzelfden predikant, die bij gelegenheid van Neeltje's doop zulke troostrijke woorden tot het hart van Jannetje gesproken had; beide waren door zijne getrouwe prediking tot de kennis van den Verlosser gekomen, en beide trachtten thans ook hunne oude moeder in hunne zaligheid te doen deelen. Maar Els schudde het hoofd en wilde er niet van hooren; „praatjes," zeide zij, „anders niet." Dochter en zoon begonnen echter telkens weder, en ofschoon Els haar hoofd bleef schudden, de heimelijke wensch ontstond toch in haar hart, dat het geene praatjes mogten zijn, zij gevoelde behoefte aan de rust, aan den vrede des geloofs. Maar telkens wanneer die wensch, die behoefte boven kwamen, trad Neeltje haar voor den geest; het ernstige geloof van Jannetje, ofschoon zij het als dwaasheid beschouwde, had toch eenen diepen, zeer diepen indruk op haar gemaakt. Onwillekeurig had zij acht geslagen of het vervuld zoude worden, en zij had het beschaamd, geheel vernietigd gezien, en zij konde niet gelooven.

Om dezen tijd, kort na het tooneel zoo even beschreven,

erfde Barbara van eene oude tante. De erfenis was nog al aanzienlijk en al de buren gingen Dirk en zijne vrouw geluk wenschen. Els ging er ook op eenen namiddag heen. Barbara was aan het strijken, en kleine Dirk zat naast haar in den kinderstoel. Dientje stond bij de tafel, en gaf hare moeder de ijzers aan. Neeltje zat op hare stoof naast het raam en keek in een leesboek, want Dientje en zij gingen naar school. „Wel Barbara, ik wensch u geluk, mensch! Dat is nog eens een fortuintje," zeide Els, toen zij binnenkwam.

„Ja, Els, dat is het wel, en geheel onverwacht, want nicht Trijntje was de oude moei nader dan ik. Trijntje is haar zusters kleindochter, en ik ben de dochter van haar nicht. Maar het komt wel van pas, Els."

„Dat geloof ik wel, met zulk een zoodje kinderen."

„Ach ja, als men rekent voor zes kinderen, dan is het nog niet zoo veel. De kleuters kunnen wat aan."

„Zes?" herhaalde Els fluisterend, en zij wees op Neeltje. Neeltje's scherp oor had het woord vernomen, en snel opziende, ontging haar het gebaar van Els niet. Zij legde haar boek neder en ging uit het vertrek. „Zal *zij* voor de erfenis meêrekenen?" vroeg Els thans luide.

„Ja," hernam Barbara, en zweeg een oogenblik. Zij werd bleek en gaf het ijzer aan Dientje. „Zie zoo Dien," zeide zij, „ik zal even rusten, ga maar wat spelen. — Dat kind benaauwt mij," hernam zij. „Het is alsof een booze geest mij in haar vervolgt. Voorleden week had ik Jannetje genoemd daar zij bij was, en daar stond zij 's nachts vóór mij, bijna nakend en zoo wild als zij soms wezen kan, en vroeg wie Jannetje was. Het ging mij door merg en been. Zij vroeg mij Els," fluisterde Barbara, „of Jannetje haar lief had. Ik kan u zeggen, ik ben er ziek van geweest, en ik durfde er Dirk niet van spreken. Maar dat weet ik wel, wat ik aan geld en goed heb, daar zal zij van meê hebben, als ik het haar geven kan, zoo veel als de anderen. Ik wil mijn geweten vrij hebben. Ik kan dien angst niet doorstaan."

„Wel, Barbara, gij zijt immers goed voor haar. Mogt het ongelukkige schepsel het maar erkennen en er u wat liefde voor betoonen."

„Liefde! haat is er in haar hart en anders niet. Dankbaar-

heid, daar merk ik nooit wat van. Ik geef haar van alles het beste, en heb nog nooit een vriendelijk woord van haar gehad. Ik konde haar toch anders behandelen, haar minder eten, minder kleêren geven, maar het schepsel voelt er niets van. Zij zal nog geen speld voor mij oprapen. Last en onkosten hebben wij van haar, dat is alles!"

„Het is erg, Barbara, het is erg. Maar is zij sedert voorleden week niet veranderd, sedert zij naar Jannetje vroeg?"

„Ik kan het niet zien," hernam Barbara, „zij gaat even stug haren gang."

De vrouwen spraken nog eenigen tijd over dat onderwerp, weinig vermoedende, dat Neeltje ieder woord van haar gesprek hoorde. Het kind had bemerkt, dat het gebaar van Els haar gold, en nieuwsgierig naar hare bedoeling, had zij met opzet het vertrek verlaten, en zich in eene kast verscholen, waar zij ieder woord hooren konde. En daar bleef zij nog lang zitten nadat Els vertrokken was, stil en onbewegelijk, het gelaat in de handen verborgen. „Last en onkosten had men van haar, anders niet." Die woorden brandden haar in het gemoed. Hare tranen vloeiden weder, en zij reikhalsde om alleen in de wereld te zijn, om stil en onopgemerkt te kunnen leven. Niemand gaf om haar, zij gaf om niemand; maar zij konde de gedachte niet verdragen, dat vader en moeder onkosten van haar hadden, dat zij zich op hunne goedheid jegens haar beroemden; haar onstuimig gemoed kwam er tegen op, om verpligting te hebben aan degenen, jegens wie zij zeer goed wist, niet wel te handelen. Dat zij haar niet liefhadden, daarom gaf zij niet; dat zij hen niet liefhad, dat maakte ook niets bij haar uit; hunne rekening was effen, maar haar hoogmoed, en misschien een ontwakend geweten, maakten het haar onverdragelijk, dat zij zich edelmoedig jegens haar zouden toonen, terwijl zij hen met ondank beloonde. Effen moesten zij blijven. Het was waar, moeder gaf haar van alles het beste en mishandelde haar nooit, spaarde haar zelfs altijd; bittere tranen weenend erkende zij dit, maar het was haar een onverdragelijk gevoel. Konde zij niet iets doen om weder effen te worden. Helpen in de huishouding? Zij had er geen lust in. Zij wilde geene spelden voor Barbara oprapen, stormde

het in haar gemoed; zij wilde niet, maar dan, dan moest zij het gevoel van verpligting behouden.

Sedert dien dag was zij nog stiller en eenzelviger.

Barbara kreeg het druk met haar zestal, en de arbeid viel haar zwaar, daar zij een zevende verwachtte. Terwijl de geldelijke omstandigheden nu toch gunstig waren, besloot zij twee dagen in de week eene naaister te nemen. Els raadde haar zekere Dieke Grytema aan, die sedert een paar jaren een kamertje bij haren buurman gehuurd had. „Het is een vlijtig, ordelijk mensch," zeide Els, „en geene babbeltrien, dat ook nog al pleizierig is."

Dieke Grijtema werd dus ontboden. Het was eene lange vrouw, nog al mager, met een bleek, alledaagsch gezigt, in eene net geplooide neepjesmuts. Zij was inderdaad eene geschikte naaister, en daarbij stil en ingetogen. Voor een raam van de keuken zat zij met de groote naaidoos, waarop behoorlijk een groen kussentje prijkte, een stoel voor haar om iets uit de hand te liggen, en de hooge, ronde naaimand er naast. Toen de middagmaaltijd was afgeloopen, en zij aan haren arbeid was teruggekeerd, kwamen de kinderen rond haar staan. Er was nog een uur tijds vóór dat de school aan ging, en Neeltje stond met haar boek in de hand op eenen afstand en zag ook toe. Dieke hield van kinderen. Zij sprak met de kleinen en vertelde hun korte geschiedenisjes, en was regt aardig met hen. „Maken zij het u niet te lastig, Dieke," vroeg Barbara, „zij kunnen buiten wel eens wat gaan spelen."

„Neen, neen, vrouw, ik houd van dat kleine goedje. Gij hebt al een aardig zoodje bij een."

„Zes. Ja het kan schikken."

„Zijn ze allen van u? Is er niet een kind van Jannetje Biedewold bij?"

„Ja, het grootste, Neeltje, was haar kind," zeide Barbara haastig. Met een kwam zij naar Dieke toe en begon over een kleedingstuk te spreken, dat versteld moest worden. Toen zij wegging, kwam Neeltje digter bij haar staan, het boek nog altijd in de hand. Telkens wanneer Dieke opzag, veinsde zij te lezen, maar gedurig sloeg zij hare oogen weder van het boek op de naaister. Deze ontmoette eindelijk eens

haren blik, knikte haar vriendelijk toe en zeide: „Ik heb uwe moeder wel gekend, liefje.”

Neeltje staarde haar een oogenblik aan en liep toen weg. Om vijf uur kwam zij weder uit de school, en zoolang Dieke nog bleef, stond Neeltje ergens in hare buurt naar haar te kijken; beproefde Dieke haar aan te spreken, dan liep zij weg. 's Avonds werd er over Dieke gesproken: „Het lijkt een goed mensch,” zeide Dirk.

„Ja,” antwoordde Barbara, zeer goed. Maar zij heeft toch een gemakkelijk leventje, den geheelen dag op haren stoel en 's avond nog vijf stuivers toe.”

„Dat is waar, zij kan een aardig sommetje verdienen.”

Den volgenden morgen kwam Neeltje vóór Barbara staan, toen deze de vaten afwaschte. „Moeder,” zeide zij, op haren gewonen, vreemden toon. „Moeder, ik wil naaister worden zoo als Dieke Grytema.”

„Naaister?”

„Ja.”

„Maar dat behoeft niet, Neeltje. Uw vader heeft geld genoeg, dat gij te huis kunt blijven.”

„Ik wil naaister worden.”

„Nu dan kunt gij bij vrouw Jansen op de naaischool gaan.”

Neeltje keerde zich om en ging heen. Den volgenden dag kwam Dieke Grytema weder. Neeltje stond weder al den tijd, dat zij te huis was, op eenen afstand naar haar te kijken. Dieke sprak haar somtijds aan, maar kreeg geen antwoord; Neeltje wendde het hoofd af, als zij tot haar sprak. Doch 's avonds, toen Barbara in den melkkelder, en de andere kinderen buiten waren, naderde Neeltje Dieke en zeide snel en schichtig: „Was mijne moeder Jannetje net als deze moeder?”

De vrouw zweeg een oogenblik verrast en zeide toen: „Uwe eerste moeder was veel kleiner en teerder dan deze. Het was een goed, lief mensch. Ieder, die haar kende, hield van haar.”

Het gelaat van het kind veranderde; de harde, ruwe trekken werden zachter, haar mond beefde; zij zag Dieke nog een oogenblik onbewegelijk aan, als of zij nog meer verwachtte, wierp toen plotseling de schort over het hoofd, en liep snikkende weg. De naaister moest haren bril ver-

scheidene malen afnemen en afvegen in het volgende half uur vóórdat het werk weder wilde vlotten, en sedert dat oogenblik sloeg zij het kind met warme belangstelling gade. Neeltje vermeed zorgvuldig met haar te spreken, zoodra er iemand bij was, maar pas waren zij alleen, of zij kwam en deed eene andere vraag omtrent Jannetje, en dikwerf gebeurde het, dat zij daarna ijlings snikkende wegliep.

Eens, verscheidene weken na de komst van Dieke, waren zij, Barbara en Neeltje te zamen in de keuken. Neeltje leunde naast den schoorsteen en staarde in het vuur; Barbara had haren jonggeborene op den schoot, dien zij kleedde. Op den schoorsteenmantel lag een papiertje met spelden. Barbara had het noodig, maar kon moeijelijk opstaan; zij strekte de hand uit om het te nemen, maar het was te ver; zij boog zich nog meer, toen het kind juist eene beweging maakte en zij uit angst, dat het konde vallen, het papiertje los liet, dat op den grond viel, terwijl de spelden her- en derwaarts rolden. Neeltje stond er bedaard naar te kijken, zonder eene beweging te maken om te helpen; Barbara vroeg het ook niet en met een gemelijk, „och, lieve tijd," bukte zij zich om er eenige op te rapen, toen Dieke toe schoot en haar de meeste aanreikte. Barbara kleedde het kind verder aan, zette het in de wieg naast Dieke, en ging naar den kelder, waar Trijntje op haar wachtte. Met een stond Neeltje weder naast Dieke, en deze, die daaraan gewend was, begon terstond haar iets van hare moeder te verhalen. „Uwe moeder, Neeltje, was niet veel grooter dan gij nu zijt, toen hare moeder stierf; haar vader was al lang dood, eene oude moei nam haar tot zich. Ik naaide dikwijls bij de oude Mieke, en daar zag ik uwe moeder dan. Zij was toen al een zeer lief, zacht meisje, zoo goed als er maar weinigen zijn. Eens zat ik daar ook zoo in mijn hoekje bij het raam, terwijl uwe moeder al zingende bezig was het vertrek te vegen, en alles netjes aan kant te brengen. Zij deed al het huiswerk voor hare moei, altijd even gewillig en vriendelijk, ofschoon de oude onophoudelijk bromde en er zelden iets naar haren zin gedaan werd. Jannetje zette, toen zij gereed was, het koffijkannetje op eenige kooltjes aan den haard voor hare moei als zij beneden kwam, en het kopje en schoteltje op de tafel en de

boterham gesmeerd en gesneden er naast. Pas had zij het gedaan, toen oude Mieke uit haar klein kamertje kwam opdagen. Jannetje zeide haar vriendelijk goeden morgen. De oude antwoorde gemelijk en knorde terstond, dat het kabinet niet genoeg gewreven was. Jannetje nam den wrijfdoek en ging weder aan den gang. Mieke wilde zich intusschen een kopje koffij inschenken, maar zij vatte de kan wat onhandig aan, en plof, zij viel om, al de koffij in het vuur, en de kan stuk. Toen zette de oude het op een grommen; het was Jannetje's schuld alleen, zeide zij, die had het kannetje niet goed gezet, en zij zoude het haar wel leeren; zij zoude nu geene nieuwe muts hebben, maar konde nog met de oude blijven loopen, en zoo bromde zij al voort, bij iedere bete van hare boterham, die zij zonder koffij moest gebruiken. Jannetje sprak geen woord, maar haalde haar wat versche melk. In plaats van te danken, bromde de oude dat zij afgeroomd was, juist toen liet zij hare snuifdoos vallen; Jannetje was aan den geheel anderen kant van het vertrek, maar zij schoot toe en raapte de doos op. Naderhand vroeg ik haar: „Jannetje, hoe kunt gij zoo geduldig zijn?" — „Ik ben niet zeer geduldig, Mieke," zeide zij. „Ik voel dikwijls ongeduld als Miekemoei zoo gromt, maar ik doe mijn best om geduldig te worden; het spijt mij zoo als ik het niet geweest ben? — En zoo deed en zoo sprak zij altijd."

Mieke hield hier op en Neeltje vroeg niet meer, maar bleef stil met het hoofd in de handen zitten. Toen zij Barbara hoorde aankomen, sprong zij snel op, liep naar den haard, raapte eenige spelden die er nog lagen, op, legde ze op het papiertje, en spoedde zich toen weg.

Zulke verhalen deed Mieke haar nog meer, en Neeltje luisterde met onverzadelijke begeerlijkheid, en langzamerhand oefenden zij eenen merkbaren invloed op haar uit. Hare trekken verloren hunne woeste uitdrukking; in plaats van het driftige en norsche, dat haar vroeger kenmerkte, kwam er nu iets zachts en treurigs in haar uiterlijk, maar met dat al bleef zij stil en ingetogen. En die verandering ging niet dan langzaam voort; te langzaam om hare naastbestaanden sterk in 't oog te loopen, ofschoon de verhouding tot hen er ook door verbeterde. Barbara droeg een ligter

hart om; Dirk bejegende haar minder hard, en de kinderen waren niet meer zoo schuw van haar.

Jaren waren er verloopen. Neeltje had het naaijen bij vrouw Jansen geleerd, en groote vorderingen onder haar opzigt gemaakt. Zij was thans zelve eene naaister, en verstond haar ambacht goed. Haar zwak ligchaam had echter onder het aanhoudende zitten geleden, en voor dat iemand er op lette, had zich eene scheefheid bij haar ontwikkeld, welke met de jaren sterk toenam. Zij droeg, toen zij opwies, den naam van gebogchelde Neele in de buurt, maar die naam wekte hare drift thans niet op, zoo als dit vroeger het geval zoude geweest zijn. Stil en ingetogen als altijd, was zij thans even zacht en geduldig als vroeger ruw en hevig. Haar gelaat was noch schoon, noch in het oogvallend leelijk; klein van gestalte wegens hare mismaaktheid, altijd netjes en eenvoudig gekleed, eenen zwarten rok, een paars jakje aan, eene neepjes muts met een wit lintje op, hare blaauwe oogen, waaruit eene stille, geduldige droefgeestigheid sprak, meest nedergeslagen, ging zij door de wereld, zonder veel opgemerkt te worden. Barbara en zij bejegenden elkander thans met welwillendheid; haar vader was insgelijks vriendelijk jegens haar, en toonde zelfs eenigen hoogmoed over hare handigheid met de naald. Hare stoplappen hingen in bruine lijsten gezet aan den wand der keuken, en Dirk zag gaarne, dat men ze opmerkte.

Dieke Grytema was sedert een paar jaren overleden, maar Els leefde nog, en haar oog rustte nog dikwijls medelijdend op het arme, gebogchelde meisje, voor wie het leven zoo weinig aanlokkelijks had.

Neeltje kreeg vele naaihuizen, waaronder ook eenigen in de stad. Hare nicht had haar aan de vrouw van den predikant aanbevolen, die op den dag hares doops zoo troostrijk voor hare moeder gepredikt had. Dáár naaide zij thans ook en allengs werd dit het huis waar zij het liefste naar toe ging. Mevrouw Doijer sprak dikwijls met haar over ernstige onderwerpen, en wekte langzamerhand hare belangstelling op. Haar vader had haar gezegd, dat, nu zij naaister bij den heer Doijer aan huis was, zij hem ook wel eens mogt gaan hooren. Op zekeren zondag, eenen merk-

waardigen dag in haar leven, zag men Neeltje dan onder de menigte, die in het heiligdom toevloeide. Het krachtige gebed des leeraars en het plegtige gezang, dat vierstemmig door het grootste gedeelte der gemeente werd aangeheven, troffen haar reeds bijzonder, maar hoe anders werd het haar nog bij de predikatie te moede. De heer Doijer sprak over de woorden: „Komt tot Mij, gij die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven." — Heerlijk schilderde hij die rust af, toonde het onvoldoende van al wat de wereld vrede en geluk noemt, en drong bij zijnen hoorderen aan, om de uitnoodiging van hunnen verlosser niet te versmaden, om bij hem eeuwigen vrede, eeuwige zaligheid te zoeken. Vooral wendde hij zich tot de vermoeide harten, die het holle der wereld hadden ondervonden, en, moede van de wereld, moede van zich zelven, ter nedergebogen daar heen leefden. Hij sprak hun van de liefde des Heeren, die slechts wachtte tot dat zij tot Hem wilden komen, om hunne harten met zijne rust, met eenen hemelschen, zaligen vrede te vervullen. Hij noodigde ze uit, hunne vermoeide hoofden aan de borst van Hem te leggen, die meer dan eene moeder liefhad.

Gods geest was met den prediker dien dag. Welke woorden, welk eene tijding voor het gemoed der arme Neeltje. Haar hart was sedert lang, o zoo moede, en zij had van geene rust geweten, en daar hoorde zij de woorden, die ook aan haar gewond gemoed vrede moesten aanbrengen. Voorover gebogen, stortte zij heete tranen, en sedert dien dag straalde er eene stille zachte vreugde uit de blaauwe oogen, en verlichtte het bleeke, ziekelijke gelaat.

Zij ging sedert geregeld in die kerk; te huis werd zij nog zachter, nog vriendelijker, nog hulpvaardiger, ofschoon zij stil en ingetrokken bleef; zij sprak nooit van hare gevoelens, maar las vlijtig uit den bijbel, zonder daarvan een geheim te maken. Zij had vrede gevonden.

Eens op eenen morgen zat Neeltje in het vertrek haars vaders te werken. Zij was duizelig geweest den vorigen dag, en Barbara had haar aangeraden, te huis te blijven. Zij was bezig om eenig linnen te verstellen, toen Els binnen trad. Barbara streek en Dientje stond te schuren. „Goeden dag zaam," zeide Els, „hoe gaat het hier? Ik kom u

uwen grooten ketel te leen vragen, Barbara. Jan heeft zijn varken geslagt."

„Goed Els, Dien schuurt hem net. Wel, wat zegt gij wel van Pietemoei?"

En zoo babbelden de vrouwen voort, tot dat op eens een zonderling geluid haar deed omzien. Dáár zat Neeltje, doodsbenaauwd, met bloed bedekt. Verschrikt sprongen zij toe, wendden de gewone hulpmiddelen aan, en bragten haar, toen het bloedbraken wat bedaard was, in de bedsteê te bed. Zij lag uitgeput, de oogen gesloten, doodsbleek.

„Drink eens, Barbara," fluisterde Els. „Gij ziet bleek van den schrik en het is mij ook in de beenen geslagen." Na een oogenblik voer zij voort: „Dat het zoo treffen moest; hare moeder heb ik op haar sterfbed opgepast, en dat ik nu hier moet zijn, nu zij dat overval krijgt."

De doctor kwam, en schreef Neeltje eene aderlating en volkomene rust voor. Els kwam gedurig kijken; zij had geene rust te huis. Al het gebeurde met Jannetje stond haar weder zoo levendig voor den geest, en onwillekeurig drong het haar naar Neeltje's sterfbed. Geheele dagen bragt zij daar door. Barbara had haar gaarne om te helpen, en eindelijk bleef zij zelfs op de hoeve slapen.

Zekeren dag ging Dirk bij Neeltje, voor dat hij aan den arbeid begon. „Hoe gaat het, Neele," vroeg hij, „zijt gij wat luchtiger?"

„Ja vader," antwoordde de zieke dankbaar, „veel luchtiger. Ik gevoel mij zoo wel van daag."

„Dat is goed, gij moet maken, spoedig op de been te zijn." —

Dirk knikte vriendelijk en ging heen. „Ja Neele, wij kunnen u niet meer missen," zeide Barbara, terwijl zij haar een kopje gerstennat aanreikte.

Neeltje dankte met eenen glimlach, en zeide toen: „Els, heb ik u niet op den dag toen ik ziek werd hooren zeggen, dat gij mijne moeder hadt opgepast?"

„Ja Neeltje, ja, ik heb uwe moeder, al de weken dat zij ziek was, opgepast. Uwe moeder was eene goede, lieve vrouw."

Neeltje zweeg een oogenblik en vroeg toen: „Heeft zij u ook over mij gesproken?"

„Over u? Ja, menige, menige keer, het arme schepsel."

„Wat zeide zij Els?"

Els bedacht zich een oogenblik en herhaalde toen alles wat Jannetje haar gezegd had, hoe zij over haren man had gezucht, en haar kind met vertrouwen had kunnen overgeven. Zij herhaalde alles wat Jannetje van de preek bij het doopen verhaald, hoe deze haar getroost en bemoedigd had. Zij verhaalde ook, dat zij in Jannetje's overtuiging niet had kunnen deelen, en haar dit wel getoond had, maar hoe de stervende moeder even vast aan haar geloof was blijven vasthouden. „En zij heeft het mede naar het graf genomen," besloot zij eindelijk, „gelukkig voor haar, want haar hart hing zoo innig aan u. —"

Barbara zat zwijgend voor de bedsteê, en hoorde, het hoofd in de hand geleund, het verhaal van Elsje aan. Neeltje luisterde met diepe aandoening; tranen vloeiden langzaam langs hare ingevallene wangen, en eene zalige uitdrukking van innige vreugde en dankbaarheid verspreidde zich over haar gelaat.

„Moeder, lieve moeder," zeide zij zacht, toen Elsje een poosje had gezwegen, „ja, God heeft uw gebed verhoord. God is een hoorder des gebeds."

„Neeltje," riep Els verwonderd, „wat meent gij?"

„Onze God is een trouwe God," zeide Neeltje plegtig. „Hij heeft mijner moeder bede vervuld."

„Vervuld! Neeltje, gij zijt immers ongelukkig geweest. Gij hebt geen vrolijk uur gehad, arm schepsel."

„Ja, het is waar, ik ben ongelukkig geweest, zeer ongelukkig, ik geloof door mijne eigene schuld. Ik was slecht en boos en niemand had mij lief. Maar daarom, omdat mijn kind zoo bedroefd, zoo moede was, daarom heb ik ook de boodschap van mijnen Verlosser, „kom tot Mij, gij allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven," zoo goed kunnen begrijpen. Daarom trok het mij terstond tot zijn huis, tot zijne liefde. Ik ben hier voor korte jaren ongelukkig geweest, maar het was om mij voor een eeuwig geluk geschikt te maken."

Neeltje had zich in bed opgeheven; zij strekte de armen uit naar boven, en riep met eene bijna juichende stem: „Ja moeder, moeder, God is een hoorder des gebeds."

Toen zonk zij verbleekende neder. Haar oog brak, zij gaf nog eenen snik, en Jannetje had haar kind weder.

Bij het sterfbed van Neeltje zonk Els op hare knieën neder. Haar ongeloof was gebroken, en de juichende woorden van het stervende meisje waren diep in haar hart gedrongen. Zij bad ook en God verhoorde haar en nam haar op in zijne kudde. Neeltje's dood had eenen diepen indruk op haren vader en op Barbara gemaakt, ofschoon zij er zich nooit over uitlieten; en wij mogen hopen, dat het aandenken van het gebogchelde, ongelukkige meisje niet geheel zonder zegen voor de inwoners der hoeve bleef.

UIT HET SOLDATENLEVEN OP JAVA.

Het ruime binnenplein der kaserne te Weltevreden is met zoo even uit Nederland aangekomen troepen gevuld. De bloeijende gezigten en het frissche uiterlijk der meestal jeugdige soldaten steken zeer vreemd af bij de bleeke gelaatskleur en de vermagerde gestalten der oudere krijgers, die toegesneld zijn om hunne toekomstige kameraden te verwelkomen. De gezonde zeelucht en het regelmatige scheepsleven, gedurende een drietal maanden, hebben den zwakken gesterkt en den krachtigen noch krachtiger gemaakt; zij zijn vol levenslust en het valt hun inderdaad zeer moeijelijk, zoo lang onbewegelijk in het gelid stil te staan, tot zij door een stafofficier geïnspecteerd zijn. Hunne blikken zwerven van het eene voorwerp naar het andere, want alles is nieuw en vreemd voor hen. De meesten hooren ter naauwernood iets van de korte aanspraak des bevelhebbers, die hen in niet bijzonder bloemrijke soldatentaal mededeelt, dat de geringste overtreding der krijgswetten ten strengste gestraft zal worden, en zij dus te weten hebben, wat hun te doen staat. De weinigen, die nog enkele woorden dezer strafpredikatie opvangen, maken in stilte de opmerking, dat deze toespraak zeer verschilt van die, met welke de kommandant van het werfdepôt te Harderwijk afscheid van hen nam en waarin het heet, dat zij in een land kwamen, overvloeijende van melk en honig, waar ieder soldaat als een deftig heer zou kunnen leven, om later met een goed pensioen weder naar het moederland terug te keeren.

„Dat komt door de verandering van het klimaat!" zegt korporaal Beekman, die door zijne makkers voor zeer geleerd wordt gehouden, en niemand spreekt hem tegen.

Na afloop der inspectie mogen de soldaten de kazerne verlaten; en het is waarlijk belagchelijk hunne verwondering over al het vreemdsoortige dat hen omringt, te zien, alsmede de opregt gemeende vragen te hooren van sommigen, die nieuwsgierig zijn te weten, hoedanig zij zich tegen een onverwachten aanval van tijgers en olifanten moeten wapenen.

De Chinezen loeren op de *barus* (1), gelijk de spin op eene vlieg, en wee den soldaat, die lust heeft, zich het een of ander door hunne bemiddeling te verschaffen; hij wordt op planmatige wijze geplunderd, tenzij een oud-gediende hem als mentor ter zijde staat. De kantine wordt het allereerst bezocht, zijnde eene herberg, door de vaderlijke voorzorgen der overheid in de nabijheid der kaserne opgerigt. Het lust mij niet, de tooneelen van dronkenschap te schilderen, waarvan zulk eene kroeg den avond na de aankomst van nieuwe troepen getuige is; het moge genoeg zijn te vermelden, dat zoowel de policiezaal als het cachot weldra met jonge soldaten gevuld zijn, die in genoemde herberg hunne eerste proef in het drinken van arak hebben afgelegd.

Nadat de manschappen eenige dagen met de lans dienst gedaan hebben, worden zij bij de verschillende afdeelingen ingedeeld en over Java en andere Nederlandsche bezittingen verspreid. Hun soldatenleven heeft nu een aanvang genomen; zij hebben de eerste schrede gezet op eene baan, die hen tot geluk of ellende brengen zal.

De nieuweling staart nieuwsgierig rond, wanneer hij eindelijk de kompagniezaal in de kazerne binnen treedt, waar hij nu gedurende eenigen tijd verblijf moet houden. Hij zoekt naar bekende gezigten en hoopt hier of daar het oog van een vriend te zullen ontmoeten, maar hij ziet, helaas! niets dan vreemde gelaatstrekken en koele, onverschillige blikken, die op hem gevestigd zijn. Misschien vraagt deze of gene hem naar zijne geboorteplaats en wijst hem zijne slaapplaats aan, maar geenszins uit deelneming voor den vreemdeling, die zich nog zoo weinig op zijn gemak gevoelt:

(1) Baru (baroe), scheldnaam voor de uit Europa gekomen blanken.

o neen! hij doet dit enkel in de hoop, dat de baru nog geld heeft en deze hem voor zijne minzaamheid mede naar de kantine zal nemen. Hij wil zich gaarne vergewissen, of hij zijne belangzuchtige vriendelijkheid nog verder zou kunnen uitstrekken, en vraagt daarom zonder verdere morgenspraak, met den duim en wijsvinger eene veelbeteekenende beweging makende:

„Zeg eens, kameraad! bezit gij nog iets?" Indien hierop een ontkennend antwoord volgt, dan verwijdert de nog zoo even vriendelijke krijgsman zich met een kernachtigen vloek en laat eenige gemeene spotwoorden hooren, waardoor een algemeen gelach ontstaat, terwijl de baru zich op zijne eenzame slaapplaats kan nederzetten om te zien en te hooren.

Jeugdige Javaansche vrouwen zijn met eene lieftalligheid, aan die bewoonsters van het morgenland zoo zeer eigen, bezig om voor hare minnaars schotels rijst met sambal (1) gereed te maken, terwijl andere op de ledige slaapplaatsen zitten te snappen, en zich het toilet maken of de saronys (2) goed schikken. Gedurende deze bezigheid praten en kakelen zij gelijk een troep hoenders of eenden en twisten niet zelden met eenige Europeanen, die in weerwil der aangegane verbindtenis, hunne zoo even ontvangen soldij niet eerlijk met haar willen deelen.

„Wij zijn toch inderdaad gelukkige menschen," roept een baardige oudgediende lagchend uit, terwijl hij van zijne brits opstaat en het bonte tafereel met spottenden blik overziet. „Waarlijk, ieder die gelegenheid heeft een blik in onze huishouding te werpen, moet ons benijden. Ongestoorde rust na gedaan werk; allerliefste zwarte dametjes, die ons met goedgunstige toestemming der overheid gezelschap mogen houden, om ons voor verveling te vrijwaren, en bovendien eene goede soldij! Jongens! wat kunnen wij meer begeeren?"

„Niets meer!" antwoordde een soldaat van zeer welopgevoed voorkomen. „De regering weet wat voor ons past; zij verzorgt ons gelijk hare kinderen. Zij zorgt zoo regt har-

(1) Aan smalle reepjes gesneden augurkjes.

(2) De sarony is het wijde overkleed der Javaansche vrouwen.

telijk voor de zedelijke ontwikkeling der mannen, die Neêrlands magt in de Oost-Indische bezittingen staande moeten houden en alzoo in den eigenlijken zin des woords die magt vertegenwoordigen, voor welke men van de zijde der inboorlingen den diepsten eerbied verlangt."

En lagchend en spottend wijst hij nu op een soldaat, die in zeer beschonken toestand het vertrek rond waggelt. Vloekend en razend tuimelt deze van de eene krib naar de andere, eene Javaansche vrouw voor zich uitdrijvende en een hevig geschreeuw doende hooren. Ongelukkigerwijze blijft zij met haar sarony aan eene ijzeren krib hangen, hetgeen haren vervolger de gelegenheid geeft haar te grijpen, die nu met zijne eene hand door hare ravenzwarte haren woelt en haar met de andere derwijze in het gelaat slaat, dat het bloed uit neus en mond stroomt. Onder huilen en schreeuwen vliegen hare bruine zusters haar ter hulp, wier teedere handen den magteloozen dronkaard van zijn offer losscheuren; de geslagen vrouw snelt echter naar buiten om aan de inmiddels zaamgestroomde inboorlingen, onder de hevigste gebaren en met woest gehuil de geleden mishandeling mede te deelen.

Dit schouwspel brengt bij de soldaten een luid gejubel te weeg; alleen de jongeling met zijn welopgevoed uiterlijk schudt treurig het hoofd en spreekt bij zich zelven: „zoo moet waarlijk de eerbied der inboorlingen voor hunne blanke meesters voorbij gaan."

De jongeling heeft gelijk. Zoo moet hij voorbij gaan, om later voor verachting plaats te maken; en dat is het gevolg van eene aan alle soldaten toegestane gunst om met eene inboorlinge te mogen leven, zonder wettig gehuwd te zijn. Dat velen, zoo niet de meesten, daarvan gretig gebruik maken, is ligtelijk te begrijpen. Zoo hebben de diklippige schoonheden toereikende gelegenheid met het ongeregelde en woeste, dikwerf zelfs dierlijke handelen hunner blanke meesters naauwkeurig bekend te worden; en zijn niet zelden getuigen der walgelijkste tooneelen; doch wat haar oor hoort en haar oog ziet, wordt niet in den vrouwelijken boezem begraven, maar met die overdrijving, aan het morgenland eigen, aan alle bloedverwanten en vrienden verhaald.

II.

Het is een indrukwekkend schouwspel, als het bataillon op twee lijnregte gelederen op het plein der kazerne staat aangetreden en de bruine geweerloopen en blanke bajonetten in het zonlicht blinken. De overste lacht tevreden, nadat de korte inspectie, zonder eenige de minste gelegenheid tot berisping gegeven te hebben, afgeloopen is; nog eenmaal vestigt hij zijne blikken met zigtbaar welgevallen op de mannen, waarop hij als aanvoerder trotsch is. Onbewegelijk gelijk beelden staan zij daar; maar hij weet dat zijne stem die beelden in vurige, eergierige, strijdlustige krijgers kan veranderen, als hij hen, gelijk reeds meermalen plaats had, tegen de oproerige, ongehoorzame inboorlingen moet aanvoeren. Hij kent de mannen van het bataillon schier allen bij hun naam. Hij weet, dat die reusachtige jongeling, ginds aan den vleugel, met zijne vurige blikken en dien zwarten knevel eenmaal kandidaat was, dien het verveelde langer op een beroep te wachten en derhalve zijn geluk in de Indiën wilde beproeven. Hij kent ook zijn nevenman, dien Gelderschen baron, die wegens eene ongelukkige liefde door zijne bloedverwanten verstooten werd en nu met een zekeren trots den soldatenrok draagt. Hij zou ons ook de lotgevallen van den bleeken man kunnen mededeelen, die het penseel met het geweer verwisselde, alsmede die van zijn nevenman met zijne welgevormde gelaatstrekken, die nog voor een klein getal jaren equipage hield en op alle bals en concerten te vinden was. Maar de overste zou ons daartegen ook gezigten kunnen aanwijzen, waarvoor wij als voor den boozen zouden terug deinzen en ons gevallen vertellen, welke ons eene siddering zouden aanjagen! Het bataillon is uit verscheidene bestanddeelen zamengesteld: Hollanders, Duitschers, Italianen, ja zelfs Grieken maken deszelfs kern uit, en nogtans zijn zij allen slechts één hart en ééne ziel, aan de bevelen van een man gehoorzaam!

Daar klinken de kommando's der officieren. Eene schijnbare verwarring, die echter weldra in de beste regelmatigheid overgaat, is het gevolg daarvan. De glad gepoetste wapenen blinken nogmaals in de stralen der ondergaande

zon (1), en onder den schellen klank der veldmuziek maakt het bataillon op den breeden zandweg eene zwenking. Ja, het is een heerlijk gezigt en het verwondert ons geenszins, dat wij de inboorlingen zien nederhurken om de troepen te zien voorbijgaan, want deze zijn inderdaad wel geschikt, hen voor de Nederlandsche wapenen schrik in te boezemen.

III.

De dienst des daags is voorbij, de compagniezalen zijn ledig en verlaten. De kantine is daarentegen tot stikkens toe met soldaten gevuld, die nu gedurende eenige uren van alle krijgstucht vrij zijn en niet langer naar de bevelen van een korporaal of onderofficier hebben te hooren. Zij zijn vrij tot dat de taptoe hen naar binnen roept en zij willen dien vrijen tijd gebruiken, om bij het glas zoo menig geleden onregt geheel te vergeten.

De biljartspelers hebben naauwelijks ruimte genoeg om ongehinderd te kunnen voortspelen en doen menigen valschen stoot, ingesloten als zij zijn door een aantal toeschouwers, die zich om hunne makkers geschaard hebben. Er wordt gedronken, gezongen, gevloekt, dat hooren en zien vergaat. Aan het buffet heerscht een woest gedrang en wild geroep; ieder wil het eerst bediend zijn en de kastelein heeft, niettegenstaande de hulp van een drietal zwarte kellners, werk genoeg allen te voldoen; het zweet parelt hem van de bruine wangen af, en hij kan de glazen niet zoo spoedig vullen als ze geledigd worden. Het geeft hem niets of hij al vraagt geduld te hebben en vol ijver al het mogelijke doet om de dorstigen te verkwikken; het gedrang wordt hoe langer hoe grooter en handen, als van onzigtbaren, doen telkens elk zoo even volgeschonken glas als met een tooverslag verdwijnen; het regent duiten op de winkelbank, en het gedrang neemt nog meer toe.

Verder in de zaal slenteren soldaten rond, die reeds half de hoogte hebben, en ieder dien zij ontmoeten de hand

---

(1) In Oost-Indië wordt natuurlijk gedurende de heete middaguren niet geëxerceerd of gemarcheerd, maar alleen in de koele morgen- en avonduren.

drukken en hem eeuwige vriendschap zweren. Ginds staat weder een soldaat, met de muts scheef op het hoofd en het glas in de hand; zijn frisch gelaat en bloeijende wangen verraden den baru, die tot het zoo even aangekomen transport behoort. Zijne oogen schitteren van bevrediging, want hij staat midden onder een aantal baardige, door de zon verbrande strijders, die hem — den nieuweling — hun besten kameraad noemen en zich vriendelijk jegens hem gedragen, om op zijne kosten eenige glazen arak te kunnen ledigen. Een grijze vleugelman, wiens groote neus eene zeer verdachte kleur heeft, klopt hem op den schouder en vraagt naar zijn naam.

„Ik heet Brugman, kameraad!" — antwoordt de jonge soldaat.

„Brugman, zegt gij," herhaalde de grijze vleugelman met opgetogenheid. „Brugman!........ drommels! mijne moeder heet ook Brugman. Dan zijn wij neefs!" En te gelijk drukt hij zijn zoo op eens als uit de lucht gevallen neef de hand en klopt hem vertrouwelijk op de schouders, terwijl hij zijne oude vrienden een sluwen blik van ter zijde toewerpt. Het spijt den ouden krijger zeer, dat hij zoo even de laatste duiten zijner soldij heeft uitgegeven, anders zou hij zoo gaarne met zijn nieuwen neef en diens kameraden eens duchtig willen proeven.

„Als het anders niets is! Geld genoeg!" roept de baru blijmoedig en onthaalt zijn neef en de anderen zoo lang, tot hij zich op eens verbeeldt als ware hij nog aan boord en als wierd het schip door een vreeselijken storm heen en weder geslingerd. Hij klampt zich aan de biljarttafel vast en stamelt dat hij zich zeeziek gevoelt en naar zijne hangmat wil.

Niet verre van deze groep bevindt zich eene andere, die met gespannen opmerkzaamheid geheel gehoor is voor een korporaal, die met geheimzinnige orakeltoonen verkondigt, dat er iets bijzonders op til is en de overste hem in vertrouwen heeft medegedeeld, dat zich zwarte wolken aan den horizont op een pakken, die op het punt staan zich boven hunne hoofden te ontlasten.

„Waarom?" — vroeg een der toehoorders. De korporaal ziet hem met een verachtelijken blik aan en haalt de schou-

ders op; hij verwaardigt zich niet hem te antwoorden en ledigt intusschen zijn zesde glaasje.

„Nog eentje, kameraad?" vraagt deze hem nu met verzoenende hartelijkheid. De drinkebroêr knikt thans toestemmend en laat zich nog eenmaal inschenken, waarna hij weder andere geduldige toehoorders opzoekt om hen met eene dubbel slaande tong te herhalen, dat er iets bijzonders op til is.

Al deze tooneelen lossen zich ten laatste in eene Babylonische verwarring op en wanneer men de oogen sluit voor de gelijkheid der uniformen, zou men zich kunnen verbeelden op eene plaats te zijn, werwaarts alle natiën der wereld afgezanten hadden gezonden, om een wedstrijd te houden in het drinken en vloeken.

Daar valt het avondschot, ten teeken, dat het uur der rust is aangebroken en de kantine moet worden gesloten. Wie zich aan geene straf wil blootstellen, snelt naar de kazerne; alles dringt door elkander naar de gapende deuren, ja men strijdt om dezelve het eerst te bereiken. Wie niet meer in staat is op zijne voeten daarheen te gaan, wordt door zijne kameraden medegesleept. Een soldaat, wiens borst met de militaire Willems-orde versierd is, wankelt de laatste voort — hij doet alle moeite om staande te blijven, want alles draait met hem in het rond; hij gaat nog ettelijke schreden voort, maar plofte toen in het slijk neder. Een javaansch soldaat, die eveneens de ridderorde draagt, ziet het en roept met eenige bitterheid uit: „Wanneer ik nog tweemaal voor mijn dapper gedrag in den strijd gedecoreerd word, dan ben ik dezen blanke gelijk!"

Welligt hebben wij ons reeds te lang met de beschouwing dezer zich elken avond herhalende tooneelen bezig gehouden; doch wij deden zulks, om eene voorstelling te geven, waar de Indische soldaat zijne eenige uitspanning kan zoeken en waarmede hij zijne uren, gedurende welke hij van de dienst vrij is, doorbrengt. Onwillekeurig komt hierbij de vraag bij ons op: wie geeft er den soldaten gelegenheid toe, zich zooveel als mogelijk den naam eens menschen onwaardig te maken? Wie rigt in de onmiddelijke nabijheid der kaserne deze kantinen op, waar men zich voor ettelijke duiten aan het meest uitspattend genot van arak en andere, zoozeer bedwelmende

dranken kan overgeven? Wie stelt den kastelein aan en geeft hem vrijheid, ja legt hem zelfs den pligt op, dadelijk na de reveille zijne deuren te openen, opdat de tot een slaaf van den bedwelmenden drank geworden soldaat geen oogenblik zou behoeven te wachten, zich voor de dagelijksche dienst ongeschikt en voor de disciplinaire klasse (1) geschikt te maken?

IV.

De visitatie is voorbij en heeft allen present gevonden. Het flaauwe schijnsel eener met slechte olie brandende lamp verlicht slechts schemerend de zaal. De meeste soldaten zijn reeds in diepen slaap; sommigen hunner, bedwelmd door het overmatige drinken, liggen snorkend en nog ten deele gekleed op hunne harde legersteden; enkelen zijn nog wakker en spreken zacht met elkander. Ginds zit een jongeling met gevouwen handen en voorover gebogen hoofd op den rand zijner krib, somwijlen eenige onverstaanbare woorden uitende; hetgeen een zijner makkers in de nabijheid ergert, die zijn hoofd opheft en zegt: „Houd u stil en ga slapen; gij stoort ons in onze rust!"

„Rust — slapen!" stamelt de jongeling; „slaap gij, indien gij zulks kunt, ik wil niet slapen — niemand kan mij daartoe dwingen!" gaat hij voort met de eigenzinnigheid eens menschen, die te veel gedronken heeft.

Een half geuite vloek is het eenige antwoord, hetwelk hij hoort.

„Ja, vloek maar, het deert mij niet. — Ik ben een lafaard! heeft de luitenant gezegd. — Ha! ha! dat heeft mij in eene vrolijke stemming gebragt en ik heb gedronken, veel gedronken... voor de eerste maal in mijn leven te veel, tot dat ik niet meer kon!... ha! ha! —"

„Wie maakt daar ginds zooveel geraas?" roept de korporaal van het andere einde der zaal.

„Dat doe ik en dat wil ik doen!... De luitenant heeft mij voor een lafaard uitgemaakt, omdat ik sidderde toen men dezen morgen de soldaten der klasse afranselde, tot zij om

(1) De tweede klasse van den soldatenstand, wier leden ligchamelijk kunnen worden getuchtigd.

genade riepen... Ik een lafaard, ik, die alleen daarom voor de Indiën dienst nam, om er roem en eer te behalen en de ridderorde te verdienen... Het was een officier, die mij zulks zeide, anders..." en de jongeling balt de vuisten en slaat ze op zijne ijzeren bedkrib, dat het bloed er uitvloeit.

„Houd uw bek!" beveelt de korporaal, „of ik laat u dadelijk in arrest brengen!"

„Mooi voorwaar! Eerst scheldt men iemand voor een lafaard en dan beveelt men hem te zwijgen!... Een soldaat moet zich dus maar laten beschimpen! Hij mag nimmer zijn eergevoel laten blijken. Zijn wij dan honden?"

Toornig staat de korporaal op, trekt zijn wapenrok aan en begeeft zich naar den rustverstoorder, dien hij gelast oogenblikkelijk te gaan liggen en stil te zijn; doch de door hartstogt vervoerde jongeling stoort er zich niet aan, maar gaat voort met schelden en schimpen.

„Ontkleed u dadelijk, dronkaard!" gebiedt de korporaal nogmaals.

Woedend springt nu de jongeling op.

„Dronkaard!" brult hij, „en dat zegt gij, gij!... Van den luitenant heb ik de beleediging verdragen, maar door u laat ik mij geen krenking welgevallen, al moet mij zulks het leven kosten. Daar!...." en als met de zwaarte eens hamers valt zijne vuist op het hoofd van den korporaal neder; hij pakt hem bij de keel en verworgt hem bijna, zoodat zijn geroep om hulp naauwelijks hoorbaar is. Het geraas heeft intusschen velen uit den slaap gewekt; zij springen op en snellen den korporaal ter hulp. Alles is in beweging, eenigen houden den woedenden jongeling terug, die nogmaals op zijnen vijand wil instormen, maar deze heeft bereids de vlugt genomen naar de kamer van den sergeant-majoor, om hem zijn bebloed en gezwollen gelaat te toonen en van het voorgevallene rapport te brengen. Eenige oogenblikken later wordt de jeugdige soldaat, in weerwil van een wanhopigen tegenstand, in arrest gebragt.

Niemand van de gansche compagnie slaapt meer: men spreekt ernstig over het voorval en steekt de hoofden te zamen, want wat daar zoo even is voorgevallen, heeft niet alle dagen plaats. Er is zwaar tegen de krijgswet misdreven; de ondergeschikte heeft de hand tegen zijn meerderen

opgeheven; men kent de vreeselijke straf, die op zulk eene overtreding gesteld is en den schuldigen ontegenzeggelijk treffen zal: de straffe des doods!

„Wie was het, kent gij hem?” vraagt men elkander; want niemand weet eigenlijk, wie hij is, die zich zoo zeer heeft te buiten gegaan.

„Hij is een dergenen van het laatste transport, en eenige dagen geleden in onze compagnie ingedeeld,” luidde het ernstige antwoord.

„Hij moest dus die groote reis maken en behouden hier aankomen, om op zulk eene wijze te sterven!” merkt treurig een der manschappen aan.

„Wij moeten allen ons lot dragen!” klinkt eene holle zware stem uit het midden van de zaal. Niemand weet tegen die uitgesproken waarheid iets in te brengen en het wordt weder stil; het duurt echter nog lang, alvorens de slaap de moede oogleden andermaal sluit.

V.

Met den kogel gestraft! — Welk een diepen indruk schijnt dit woord op de anders zoo hardvochtige krijgslieden te maken! Bij elk ander kommando hangen zij met eene zekere vreugde hunne wapens om en maken daarbij vaak zooveel nutteloos geraas als maar mogelijk is; maar thans hoort men niets daarvan, geen wapengekletter, geen gevloek, noch gezang; zwijgend grijpen zij hunne geweren; droefgeestigheid en ernst staan op aller gelaat te lezen. Zij komen ook thans niet onder de wapenen om eene gewone dienst te doen, om b. v. de wacht te betrekken of een militairen marsch te maken; neen! zij zijn in het geweer om het oordeel des doods aan eenen hunner kameraden te zien voltrekken, die zich geweldaadig tegen de krijgstucht heeft vergrepen; zij moeten tegenwoordig zijn om getuigen zijner laatste oogenblikken en van zijn doodstrijd te worden. Zij hebben dus wel reden om ernstig gestemd te wezen en meer dan gewoonlijk na te denken.

„Tien gulden voor hem die mij wil remplaceren!” roept een oud-gediende, die in hevige gemoedsbeweging de zaal

op en nederloopt, te gelijk zijne beurs uithalende en dezelve een zijner kameraden voorhoudende.

„Ik dank je hartelijk!" antwoordde deze, het hoofd schuddende, „hoewel ik anders voor geld veel doe, dat weet gij. Voor tien gulden wil ik wel mijn geheele leven met de blaauwe boonen te doen hebben, maar om geen tienmaal tien gulden zou ik mijn geweer op dien armen drommel willen aanleggen; ik zou, geloof ik, geene rust noch duur meer kunnen hebben."

„En ik dan?.... Ik word gedwongen, het te doen!" roept de eerste spreker op hartstogtelijken toon; „ik moet de hand leenen om hem dood te schieten en beulswerk verrigten."

„Gij doet geen beulswerk door uw pligt te volbrengen; gij zijt daartoe door uwe meerderen gekommandeerd en het is natuurlijk, dat gij gehoorzaamt, zonder er uw geweten mede te beladen. Maar ik zou een beulswerk doen, indien ik voor eenige guldens in uwe plaats trad; neen, dan zou ik vrijwillig een moordenaar worden...."

„Dat moge nu al waarheid wezen," antwoordde de oude krijger, „maar ik wenschte wel de koorts te krijgen als een paard, dan zou ik van dat bloedig werk bevrijd zijn."

„Ja! maar men kan niet ziek worden als men wil; men krijgt maar niet zoo op eenmaal de koorts, die gast komt meestal ongevraagd."

Het gesprek wordt afgebroken, want het oogenblik is daar, op het plein aan te treden. — Weldra heeft men de strafplaats bereikt, waar eene doodsche stilte heerscht, alleen afgebroken door het fluisterend gesprek der officieren. De zandheuvel, voor welken de schuldige moet knielen, is bereids opgehoopt; — de kist, die zijn lijk zal bevatten, staat gereed.

Aller oogen wenden zich naar de zijde, van waar de gevangene moet komen; maar de eene minuut verloopt na de andere, zonder dat men hem ziet verschijnen. Dit wachten heeft iets pijnlijks, want ieder verlangt, alles zoo spoedig mogelijk voorbij te zien gaan, en elke seconde schijnt in uren te veranderen. Eindelijk hoort men eenig gewoel, een luid geraas laat zich vernemen; de wapenen kletteren bij de plotselinge beweging, die voor een oogenblik in de gelederen ontstaat. Hij komt! — Met langzame schreden nadert de

gevangene, door eene wacht omgeven. Aan zijne linkerzijde bevindt zich de predikant, hem nu en dan woorden van troost en bemoediging toesprekende. De gang des veroordeelden is vast, zijn gelaat, ofschoon bleek als van een doode, kenmerkt geen het minste spoor van vrees voor den dood; zijn helder oog blikt vrijelijk rond en blijft lang op den zandheuvel gevestigd, dien men weldra bereikt heeft. Met vaste stem vraagt hij toestemming om van eenigen zijner kameraden afscheid te mogen nemen, welke laatste bede den veroordeelde door den overste niet geweigerd wordt. Zonder een woord te spreken, drukt hij hier en daar een kameraad, een makker met wien hij zich op zijn togt naar de Indiën op hetzelfde schip had bevonden, de hand; hij vraagde ook den korporaal vergiffenis voor de hem aangedane beleediging, die hem trouwhartig de aangeboden hand schudt, maar geen woord kan uitbrengen en slechts met moeite zijne tranen weerhoudt. Ook den officieren zegt hij vaarwel, die hem eveneens, zigtbaar geroerd, hunne groeten toewenschen; daarna begeeft hij zich naar een jeugdig officier, die naauwelijks eenige weken de epauletten draagt en ziet hem met een treurig lachje aan.

„Gij hebt mij voor een lafaard uitgemaakt, luitenant," zeide hij op zachten, weemoedigen toon; „zoo gij dit niet gedaan hadt, zoude er veel niet geschied zijn. Ik zal u echter bewijzen, dat ik den dood niet vrees en dus geen lafaard ben. Leef wel, luitenant!" Diep geroerd vat de jeugdige officier de hand des veroordeelden, maar wendt zijn hoofd af en laat een diepen zucht hooren, want hij gevoelt maar al te wel zijne schuld...

Neen, hij had hem niet moeten beschimpen; hij had moeten bedenken, dat het de eerste pligt des officiers is, zijne minderen met achting te behandelen, om door hen wederkeerig geacht te worden. Maar vele, hoewel gelukkig niet alle jonge officieren, meenen de krijgstucht het best te kunnen handhaven door de soldaten met verachting te behandelen en hen als geringe schepselen te beschouwen, die alleen door schelden en vloeken kunnen geregeerd worden. Zij verbeelden zich, dat het leger te hunnen dienste is en niet zij ten dienste des legers.

De veroordeelde heeft nu zijne laatste aardsche pligten

vervuld en vrede gesloten met de menschen. Hij begeeft zich weder naar den predikant, dien hij verzoekt nogmaals met hem te bidden. Terwijl deze dit doet, buigt hij zijn hoofd, vouwt de handen en spreekt zacht de woorden van den geestelijke na. Nadat het gebed geëindigd is, ziet hij lagchend rond en brengt allen nogmaals een laatst vaarwel.

„Vergeet vooral niet, mijnheer! wat gij mij beloofd hebt," zegt hij tot den predikant, terwijl een sombere wolk voor een oogenblik zijn voorhoofd bedekt; „vergeet vooral niet aan mijne arme moeder te schrijven, dat haar zoon haar in zijne laatste oogenblikken om vergeving heeft gebeden voor het leed, dat zij om zijnentwil geleden heeft — en nog lijden zal."

De geestelijke herhaalt zijne belofte, hetgeen den ter dood veroordeelde blijkbaar bemoedigt.

„Nu ben ik bereid mijn vonnis te ondergaan!" roept hij met luider stemme en laat zich daarna zwijgend den doek voor de oogen binden; hij knielt vervolgens voor den zandheuvel neder en beweegt nogmaals zijne lippen om te bidden. De dienstdoende officier kommandeert den manschappen, die het oordeel des doods aan hem moeten voltrekken; naauwelijks hoorbaar leggen zij aan en op een tweede kommando worden de geweren losgebrand... Door een viertal kogels in de borst getroffen, stort de ongelukkige dood neder. Zonder den minsten doodstrijd is hij de eeuwigheid ingegaan en heeft het gekrenkte krijgsregt met zijn dood bezegeld.

Met klapperende tanden en doodsbleek mompelt een der soldaten van het vuurpeloton, „de koorts komt één uur te laat." Slechts met moeite kan hij zijn wapen houden en wankelt dermate, dat het de opmerkzaamheid der officieren gaande maakt. Naauwelijks in de kazerne teruggekeerd, moet hij naar het hospitaal vervoerd worden: een hevige koorts heeft hem bevangen en luid en onophoudelijk gilt hij: „ik ben de beul!"

VI.

Het militaire hospitaal te Weltevreden met deszelfs ruime zalen en heerlijke tuinen, is een sierlijk gebouw, en wanneer de vermagerde gestalten, welke men daar overal ziet, niet al te zeer van menschelijk lijden getuigenis gaven, zou men kunnen wanen zich in een vorstelijk paleis te bevinden.

Hoe stil en rustig is het in die zalen! Eene zuivere koele lucht waait ons uit dezelve tegen en met welgevallen rust het oog op het sneeuwwitte linnen, waarmede de ijzeren slaapkribben zijn bedekt. Maar weldra verdringt treurigheid en weemoed alle behagelijk gevoel, wanneer men de steunende en met den dood worstelende lijders ziet, wier bleeke en vermagerde gezigten boven dit linnen zigtbaar worden. Met bedaarde onverschilligheid slenteren Javaansche bedienden heen en weder, om de zieken de voorgeschreven geneesmiddelen toe te dienen, of naast de sponde van een stervende post te vatten, om hem, zoodra de laatste ademtogt is ontglipt, dadelijk van zijne hospitaalkleederen te ontdoen. Het is een ontzettend schouwspel, dien man daar ginds met den dood te zien worstelen en onder de onuitstaanbaarste pijnen der cholera te zien sterven; nog vreeselijker is het echter te hooren, hoe hij zijn lijden en zich zelven vervloekt en met verstijfde lippen nog godslasteringen van allerlei aard uitbraakt. Neen, dan vertoeven wij liever aan het ziekbed van dezen jongeling, wiens einde evenzeer met rassche schreden nadert. Zonder beweging ligt hij daar neder, en zijn rustig gelaat schijnt dat van een slapende. Wel mompelt hij onzamenhangende woorden en slechts bij tusschenpoozen spreekt hij duidelijk en verstaanbaar, maar soms hoort men hem den naam van moeder lispelen. Arme jongeling! Verre van haar zult gij den geest geven, het is haar niet vergund aan uwe sponde te staan, om met zachte hand het doodzweet van uw voorhoofd te wisschen en u woorden van liefde en troost toe te spreken. Eene vreemde, koude hand zal uwe oogleden toedrukken en eerst, wanneer gij reeds lang in de aarde sluimert, zal uwe moeder de tijding van uw verscheiden geworden.

Wat foltert gindschen krijgsman, wiens kaal geschoren hoofd onophoudelijk in beweging is, als wilde hij de koude waterdruppelen ontvlieden, welke op zijn gloeijend voorhoofd nedervallen? Zijne angstvallige blikken zwerven schuw door de zaal; hij roept de vergeving van onzigtbare wezens in en smeekt om hem niet te dooden. Zijne sidderende ledematen zijn met stevige banden aan zijne krib gebonden. Hij worstelt heen en weder, om zich van zijne boeijen te bevrijden; maar deze wederstaan zijn onmagtig pogen; luidkeels roept

hij om hulp; zijne tanden klapperen en uit zijn door hevige stuiptrekkingen bewogen gelaat spreekt de namelooze angst van een ingebeeld gevaar. Hij lijdt aan die verschrikkelijke kwaal, welke door het onmatig gebruik van bedwelmende dranken wordt voortgebragt, onder den naam van *delirium tremens* of waanzin bekend en in Azië in de meeste gevallen doodelijk is.

Zoo konden wij ons van de eene sponde naar de andere begeven, om onder velerlei gedaante menschelijke ellende en ligchamelijk lijden te zien. Het zou ons dan duidelijker worden van waar het komt, dat er van honderde gezonde en nog in de kracht huns levens zijnde soldaten, die zich jaarlijks naar de Indiën begeven, zoo weinigen in het vaderland terugkeeren.

De regering moge zich nog zoo beijveren, Nederlanders en vreemdelingen voor de militaire dienst in de overzeesche bezittingen aan te werven; zij moge het handgeld verhoogen en de soldij vermeerderen, zij moge de schoonste beloften geven: slechts weinigen laten zich overreden derwaarts dienst te nemen; want men vreest maar al te zeer eenmaal het lot van die ongelukkigen deelachtig te zullen worden, die met ongeneeslijke kwalen bedekt terugkeeren en voor de verloren krachten hunner jeugd vaak met ondank beloond worden. Men schijnt thans een invalidenhuis voor zulke ongelukkigen te willen oprigten; dat zou eene groote weldaad zijn!

DE ZOOGENAAMDE VEREENIGDE STATEN VAN AMERIKA.

Engeland beroemt zich, en niet zonder reden, dat het vele belangrijke werken op verschillend gebied tot stand heeft gebragt; dokken en spoorwegen werden daar 't eerst aangelegd, handel en scheepvaart op een beteren voet ingerigt, de wetgeving en de staatsregering verbeterd, staatkundige denkbeelden, het eigendomsregt, de drukpers, de kerk en verschillende geloofsopvattingen genoten dáár volkomen vrijheid, groote geesten van Bacon tot Shakespeare, van Chattam tot Jonson zagen dáár het levenslicht — in Australië, Canada, Nieuw-Zeeland en Indië, legde men het eerst volkplan-

tingen aan, maar dit alles gaat John Bull niet zóó na aan 't harte als zijn magtig pleegkind — de *Vereenigde Amerikaansche Staten*, of zoo als hij die met eene schertsende zinspeling op de (*United States U. S.) (Uncle Sam*), Oom Sam noemt.

Het is waar de Vereenigde Staten zijn soms gelijk aan een oproerig kind geweest; maar dan ook had John Bull het oor geleend aan onoordeelkundige raadslieden, en daardoor reden tot ontevredenheid gegeven, hij had op zachtzinnige wijze willen straffen, maar juist die zachtzinnigheid had hem de nederlaag doen lijden. Het is aan den anderen kant ook waar, dat de zoon zich onderscheidde door eene ijdele eerzucht, grootspraak en een aanhoudend snoeven, zwetsen en liegen, dat wel veel eigen is aan weinig beschaafde lieden, hoewel het in dien graad toch zelden voorheen werd aangetroffen, maar 't was toch zulk een schoon kind! Het is wel waar dat deze ijdele eerzucht wantrouwen verwekte bij allen, die hem beminden, dat het terugwerkte op zijn vader, en beiden tot schande verstrekte; het is ook waar, dat uit grootspraak en leugen geen goed kan voortkomen, en dat (Oom Sam) zich hieraan toegaf, maar toch hij was zulk een schoon kind! Hetzelfde verschijnsel deed zich hier op, dat wij zoo dikwijls in het huisgezin waarnemen: de ouders zien menigmaal leelijke gebreken, die nog zeer goed zouden zijn uit te roeijen, over 't hoofd, omdat zij met 't goede voorkomen hunner kinderen zijn ingenomen, en wij allen, als wij een mooijen en smakelijken appel hebben, wat geven wij dan om een enkel vlekje dat zich op de schel bevindt?

En dat de zoon een goed voorkomen had, dit is boven allen twijfel verheven; waar kan men op de geheele wereld nu of in vroegere tijden eene volkplanting aanwijzen, die te vergelijken is met Amerika?

De verschillende landen waaruit het werelddeel bestaat, zijn veel uitgestrekter, zijn meer vruchtbaar, hebben meer natuurlijke hulpbronnen, de inwoners zijn meer beroemd om hunne veerkracht en werkzaamheid dan in menig koningrijk in Europa. Over het geheel genomen, vóór die noodlottige afscheiding hadden de Vereenigde Staten wel eenige aanleiding om te snoeven, en zij hadden regt het volgende motto boven een hunner dagbladen te plaatsen:

„'t Is niet één enkle streek waar wij den scepter zwaaijen,
't Onmeetlijk Vasteland staat onder ons gebied.

Uit alle volksstammen der geheele wereld vormde zich eene bevolking, die zich zoo snel vermenigvuldigde, dat het spoedig elks verwachting overtrof, zoo dat die na een tijdsverloop van tien jaren, een verdubbeld cijfer deed aanschouwen. Het volk gaf in eene hooge mate blijken van vernuft en werkzaamheid, de scheepvaart streefde die der Engelschen spoedig op zijde, en om de waarheid te zeggen, in sommige opzigten werd die door de hunne overtroffen; hunne vlag werd op elke zee geëerbiedigd; hunne kooplieden kochten en handelden op elke markt; vele nuttige uitvindingen hebben wij hun te danken; hunne gezantschappen werden overal geëerbiedigd; overal zag men de sporen van hunne persoonlijke magt en hunnen rijkdom, en dit weinige jaren nadat zij zich zoo roemzuchtig hadden vrij verklaard. De fabel vertelt ons dat Minerva, geheel gewapend uit het brein van Jupiter te voorschijn kwam, even zoo liet Amerika met al het noodige toegerust, eensklaps de armen van Groot-Brittanje los. Geen staat op de geheele wereld was ter gelijker tijd zoo jeugdig en zoo krachtig, maar geene andere natie had ook over zoo veel natuurlijke en staatkundige voordeelen te beschikken. Zij had niet te vreezen voor vijandelijke invallen, ze was niet met schulden bezwaard, het uitgestrekte grondgebied beloonde twintigvoudig alle aangewende middelen,. de inwoners kenmerkten zich door jeugdige kracht en ondernemingszucht, het luchtgestel was gematigd, de kusten langs de zee vond men nergens zoo goed gelegen, elke baai vormde eene natuurlijke haven, alles wat zij noodig hadden voor den koophandel en den scheepsbouw was daar in overvloed voorhanden; is het te verwonderen dat Amerika met al deze voordeelen zoo groot is geworden? Neen, veel eer zou men kunnen zeggen: het had nog anders kunnen zijn. —- Al te veel voorspoed al te veel rijkdom schijnt zoo min op geheele volken als op bijzondere personen gunstig te werken; de Vereenigde Staten leveren daarvan weder een treffend voorbeeld op; in eigen boezem werd het zaad van afscheiding gekweekt, de zaden die zij (wij moeten der waarheid regt laten wedervaren) van hunne stichters hadden overgeërfd. Geen volk kan gedurende een lang tijdsverloop een groot onregt plegen

of lijdelijk toezien dat het gepleegd wordt zonder daarvoor gestraft te worden. Sommigen die er eene gewetensvraag van maken zeggen ons dat het dwaas is om van „volkszonden" te spreken, maar de geschiedenis toont ons daarvan menige bladzijde aan. Er zijn bijzondere zonden waaraan een geheel volk zich schuldig maakt, en waarvoor het dan ook zekerlijk gestraft zal worden. De misdaad der Vereenigde Staten was en is *Slavernij* en, hier komen wij reeds spoediger aan het punt waarvan wij zijn uitgegaan, — dit is de oorzaak geweest die hen van een heeft gescheurd.

Het is waar de slavernij is een van die inrigtingen welke de Staten van het Moederland hebben overgenomen, maar het laatste tot nadenken gekomen door de welsprekendheid van een Granville Sharp, Clarkson, Wilberforce en Brougham zag in dat het onregtvaardig handelde, en nam zich voor te vergoeden wat het misdeed. Niemand komt grooter eer toe voor de groote zaak der afschaffing te hebben gewerkt en gesproken dan de nederige en vergeten stadsklerk Granville Sharp die het eerst de beweging aanwakkerde en zijn leven veil had om zijne plannen uit te voeren. De faam heeft zijn lof niet kunnen uitbazuinen, want anderen maaiden wat hij had geplant, maar toch hij was het die gebogen over oude wetten en instellingen die heerlijke waarheid aan 't licht bragt waarop Engeland zoo trotsch is, die het voetstuk zijner grootheid uitmaakt en door den welsprekenden mond van eenen Mansfield is vereeuwigd: dat de slaaf vrij is op hetzelfde oogenblik dat hij den voet zet op Groot-Brittanjes grond.

„Wanneer de slaaf *ons* grondgebied betreedt,
En *Englands* lucht door zijne longen stroomt,
Dan is hij vrij — zijn boeijen vallen af — —"

De afscheiding van de Vereenigde Staten gaf aan Engeland het regt zoo te spreken, voor den hoogst aanzienlijken prijs van 20,000,000 pond kocht het al de slaven in zijne West-Indische bezittingen vrij. Honderd millioen ponden waren niet toereikend geweest om „de zwarte bezitting" in Amerika ook al was dit den eigendom van Groot-Brittanje geweest los te koopen. Hoewel het verval van Jamaïca daarvan het gevolg was, zoo was het toch eene zeer lofwaardige daad, die men nu nog niet genoeg op den regten prijs stelt. Maar

als er ooit in de Zuidelijke Staten een opstand onder de slaven uitbreekt, waarbij al de ijsselijkheden die het oproer van Sepoy vergezelden niet achterwege zullen blijven, dan eerst zal men zien wat Engeland heeft voorkomen door bij tijds wijze maatregelen te nemen.

Andere staten hadden dit nog vroeger ingezien. Oostenrijk schafte den slavenhandel af in 1782; het Fransche verdrag in 1794; Engeland in 1807; Napoléon gedurende de honderd dagen in 1815; Spanje bij het tractaat in 1817; de Nederlanden in 1818; Brazilië in 1826; ja het houden van slaven werd zelfs 't eerst in Amerika onregtmatig genoemd. In 1783 werd in de „wettelijke bepalingen van Messachuset" verklaard: „Iedereen is vrij geboren en heeft dezelfde regten" en deze uitspraak werd ook door de wetgevende magt te Boston als een hefboom tegen de slavernij beschouwd. Vóór 1790 werd het verder invoeren van slaven in vijf andere staten tegen gegaan. In 1787 vaardigde het congres eene onveranderlijke wet uit voor het bestuur van het Noordwestelijk gebied van den Ohio, waarin slavernij of gedwongen arbeid verboden wordt, zoo dat eenige dezer staten toen het roemrijke voorbeeld gegeven hadden, want het was alleen door de afschaffings-wet van Augustus 1833 dat de slavernij in Augustus 1834 in de Engelsche bezittingen eindigde.

De daad dat de sterke het eigendom van den zwakke eerbiedigt, is een van die onwederlegbare proeven dat in de nieuwere tijden het kwade door het goede overwonnen wordt.

Bij alle oude volken was de slavernij geoorloofd. Hoe meer de hoogere standen beschaafd waren, hoe meer zij de arme slaven vertrapten en vernederden; men behoefde zich niet te verontschuldigen voor iets dat elkeen deed; toch was het niet goed. Er zijn lieden die den kostbaren voet waarop de wetgeving is ingerigt, het verval en den ondergang der kanselarij, de gebreken in het zeewezen en de weelde in de kerk verdedigen. „Bij zeker volk in Zwitserland" zegt Goldsmith, vertoont zich aan den hals een zoogenaamd kropgezwel of uitwas, door de gewoonte gaan zij ten laatste in dit wanstaltige eene schoonheid zien en zij eindigen met de vreemdelingen die hen komen bezoeken en van dit gebrek verschoond bleven uit te lagchen en te bespotten. Zoo spreken de schrijvers die vóór de slavernij gestemd zijn van-

de Engelschen en van andere afschaffingsgezinden als van een „verdoemelijk volk" omdat zij het houden van slaven ongeoorloofd achten. Het is waar de aartsvaders en veel wijsgeeren hielden slaven zonder te denken dat zij onregt pleegden; maar de gulden wet van de christelijke leer heeft ons eindelijk de oogen geopend.

Michaëlis en de Groot zijn bijna de eenige mannen van gezag die beweerden dat hoewel er veel tegen de slavernij is aan te voeren, zij nogtans ook hare goede zijde heeft. Uit een zuiver zedekundig oogpunt kan er ter verdediging der slavernij geen sprake zijn. De christelijke leer, waar wij ons reeds op beriepen leert: „behandel uwen naaste zoo als gij wilt dat hij u doen zal" en... niemand zou vrijwillig slaaf willen worden. De voordeelen zouden dus geheel aan de eene zijde komen; ja menigeen zegt zelfs dat er in 't geheel geene voordeelen aan verbonden zijn en dat vrije ongedwongen arbeid in alle opzigten voordeeliger en goedkooper is dan slavenwerk. Zij beweren dat de slaaf over 't algemeen geen blijken geeft van veel verstand, dat er onder hen geene uitvindingen plaats hebben, en men geene bekwame werklieden onder hen moet zoeken; dat de geest verstompt wordt, dat bij den vrijen arbeid armoede en nooddruft de drijfveren zijn tot werken, en wij daardoor in een vrij land juist aan onze werklieden de meeste uitvindingen en verbeteringen te danken hebben; zij beweren dat de slavernij in den grond misdadig is en nadeelig werkt; dat als alle landen slavenstaten waren wij dan spoedig tot de grootste ruwheid en barbaarschheid zouden verzinken; de slaaf wordt toch meest gebruikt voor veldarbeid en de geringste diensten, de vrije man besteedt al zijn tijd om het opzigt over de slaven te houden, en hij geeft zich verder over aan vadsigheid en zinnelijke vermaken, aan jagen, kaart- en biljard-spelen, het bezoeken van den schouwburg in een woord aan al datgene wat men in Virginia zegt: „dat aan een heer past."

Er is zeer veel waarheid in deze bewering, maar de voorstanders willen volstrekt de gebreken en nadeelen niet erkennen, het is als of zij zedelijk en natuurlijk met blindheid zijn geslagen; zij hebben Bileäm gedwongen om in hun geest te spreken, kansel en drukpers torschen de slavenboeijen in een slavenland, geestelijken en ministers verkondigen daar

dat de slavernij eene goddelijke instelling is; elkeen die het wagen durft met hen in gevoelen te verschillen wordt mishandeld en vertrapt of als een hond ter neer geschoten. De grootste ruwheid heerscht aldaar; de bewoners van het Zuiden zijn onwellevend, lomp en zelfzuchtig; herbergzaamheid is eene bij hen bijna onbekende deugd; gebeurt het eens dat een reiziger eene schuilplaats krijgt, dan kan hij er zeker van zijn, dat men hem bij 't verlaten van 't huis zijne schatting laat betalen voor 't gebruik van zijn bed en zijn logies; al is hij vermoeid en half ziek, hiermede toont men niet veel medelijden te hebben; men heeft niet veel eerbied voor den ouderdom, en het schoone geslacht wordt er met weinig onderscheiding behandeld; er heeft eene verregaande bandeloosheid plaats zelfs onder jonge lieden die naauwelijks de kinderschoenen hebben uitgetrokken. Daar het besluit bij hen vast staat, dat de slaaf in diepe onkunde zal gedompeld blijven, zoo geeft de meester zich niet veel moeite om zich zelven daaruit op te heffen; zij besteden al hun tijd en al hunne zorgen om de zwarten onder den duim te houden en zoo veel mogelijk partij te trekken van hunne velden. Zij zijn nog niet eens in staat in hun eigen levensonderhoud te voorzien, al wat zij doen is katoen planten; de Zuid-Amerikanen hangen geheel af van de Noord-Amerikanen zoowel in artikelen van weelde als in zaken van dagelijksche behoefte, van de naald tot het ploeg-ijzer en het zwaard, van het kinderhemdje tot het doodkleed, van de pantoffel tot den hoed, van het tafelkleed tot den overjas, alle voorwerpen van nut of van weelde worden van het Noorden aangebragt. Het Zuiden bemoeit zich sedert jaren met niets anders dan met 't onderhouden van slaven en het planten van katoen; zij doen niets anders, zij zijn even min in staat om in hunne eigen behoeften te voorzien, als een meisje dat in eene fabriek werkt en zestien uren van den dag aan de machine doorbrengt, of iemand die les in de muzijk geeft en denzelfden tijd aan hare piano of harp moet wijden, puddingen zou kunnen maken, gevogelte toebereiden of een maaltijd gereed maken. De zuidelijke bevolking zou niet op zich zelve kunnen staan, of zij moest zich eerst alle noodzakelijke en nuttige kunsten eigen maken.

Verder moeten wij de opmerking maken, dat als het eens

tot een oorlog tusschen de Noordelijke en Zuidelijke Staten kwam, dat de eerste dan met geestkracht zouden strijden, maar dat er voor de laatsten weinig kans op een goeden uitslag zou bestaan, zij zouden spoedig de nederlaag lijden.

Eindelijk moeten wij ook nog zeggen, dat de denkbeelden die men zich van een neger vormt, zoo als die in „de hut van oom Tom" is voorgesteld, geheel valsch zijn, zóó treft men in 't werkelijke slavenleven den neger niet aan, oom Tom heeft veel van een heiligen aartsvader, zoo iets tusschen Wesley, Spurgeon en Cato, maar hij is eene denkbeeldige figuur, zoo veel schooner en zedelijker geteekend, als het onderscheid groot is tusschen de handen van eene Venus de Medicis en eene werkster in eene kolenmijn. Indien het gevolg van de slavernij geweest ware, dat zij veel Oom Tom's had voortgebragt, dan voorzeker zouden wij het stelsel moeten toejuichen. Het is beter om als christen-martelaar onder de zweep van een Legre te sterven, dan om als een verdierlijkte heiden onder een wreeden koning van Dahomey te leven. Maar de waarheid is ongelukkig in dit geval niet in den roman bewaard gebleven. De boschneger is geen heilige, het menschelijke is bij hem ten ondergebragt en vernietigd; hij grenst zoo na aan het dier, als dit bij den mensch mogelijk is: hij wordt als het vee beschouwd en als zoodanig behandeld. Hij weet niets, gevoelt niets, kan niets doen dan het eentoonige katoen plukken, om de markt van Manchester van voorraad te voorzien. Aan den eenen kant der machine in de katoenfabriek staat de slaaf, aan de den anderen de machinist. Voor beiden heeft 't leven niet veel bekoorlijks, maar den slaaf wordt naauwelijks den rang van mensch toegekend; er zijn er velen die den ouderdom van twintig jaren niet bereiken; sommigen weten van afstand noch tijd, behalve dat zij een bepaald aantal uren en zelfs op Zondagen in den oogsttijd, gedurende twee derden van den dag moeten werken. Zelfs bij de grootste beleedigingen worden zij zelden tot wederstand geprikkeld. Het eenige dat zij in de blanken benijden, is dat deze zich meer ongestoord aan luiheid en ondeugd kunnen overgeven; zij eten hun dagelijksch rantsoen als een paard zijn „voeder" en zij zijn even onbekwaam als dit dier, om voor hun onderhoud voor den volgenden dag te zorgen. Op

weinige uitzonderingen na is het eene onbezielde massa, waarin de liefde tot vrijheid nog niet is ontkiemd, geen Spartacus is nog onder hen opgestaan, geen zwarte Brutus heeft nog zijn tijd en leven veil gehad, om hen te onderrigten en voor hen te sterven; hunne geheele ontaarding is de sterkste grond tegen de slavernij, maar de meesters weten hun spel zoo goed te spelen, dat wij geene hoop of vrees kunnen koesteren voor een slavenoorlog in de Zuidelijke Staten, en zelfs als die arme schepsels in dien toestand blijven verkeeren, dan zou eene onmiddelijke in vrijheidstelling slechts wreedheid en onzin zijn. Neen — de niet Vereenigde Staten hebben weinig te vreezen van hunne millioenen zwarte onderdanen; waarvoor zij en de Nieuwe wereld in 't algemeen te duchten hebben, hierop komen wij nader terug.

Hoe meer wij over de zeer ernstige verwikkelingen in de niet Vereenigde Staten nadenken, hoe moeijelijker het ons valt daarvan de eindelijke oplossing te voorspellen; zoo veel is zeker, dat het niet zonder hevige schokken zal gaan. Het zou de staten, die vóór de afschaffing zijn, ligt vallen, om de bewoners van het Zuiden aan haren leiband te doen loopen, maar zij kunnen het niet van zich verkrijgen, om een beslissenden stap te wagen, steeds blijven zij besluiteloos. Indien de Engelschen een hunner forten hadden genomen, op een schip gevuurd of andere blijken van vijandelijke gezindheid hadden gegeven, het geheele land had als een eenig man naar de wapenen gegrepen, door de drukpers waren er de meest vaderlandslievende artikelen in omloop gebragt, men had Mars, Bellona en al de furiën te hulp geroepen, en de bulhonden waren in 't best Amerikaansch-Engelsch losgelaten. Nu evenwel blijft men werkeloos, men hoort niets van dit alles, het staatkundig ligchaam is als verlamd. De een raadt dit aan, een tweede weder wat anders, mannen die vroeger zoo vol leven en zoo naauwgezet waren, hoort men nu stotteren en stamelen. De uitvoerende magt, die zich zoo vrij hield van aristocratischen invloed en geheel uit praktische en vaderlandslievende mannen bestond, heeft het lijdelijk aangezien, dat zijne oorlogsschepen verslagen, zijne forten genomen werden en hij laat zich heen en weder bewegen gelijk een strohalm in den wind.

Laat ons nu eens zien in welke verhouding de slavenstaten en de vrije staten tot elkander staan. In 1790 was de bevolking der dertien oorspronkelijke staten in Amerika 3,639,005, waarvan het Zuiden 1,825,506 en het Noorden 1,786,499 inwoners telde. In de slavenstaten was het cijfer dus 66,007 hooger. De landen dezer staten hadden eene uitgestrektheid van 88,305 vierkante mijlen. Gedurende zestig achtereenvolgende jaren is de bevolking der slavenstaten verminderd, dit cijfer daalde tot 3,225,611 personen. Na de staatsregeling zijn er achttien nieuwe staten aan de Unie toegevoegd, negen vrije en negen slavenstaten; de laatste winnen het weder aan grondgebied, het Noorden kreeg 488,217 tegen het Zuiden 688,763 vierkante mijlen. Maar de bevolking, de werkelijke rijkdom van een nieuw land had in het Noorden weder de overhand. In 1850 hadden de vrije staten dertien en een half, de zuidelijke slechts negen en een half millioen inwoners. De slavenstaten hebben een veel uitgestrekter grondgebied, maar er zijn geen handen genoeg om het te bebouwen, en deze handen kunnen nog niet eens goed werken. Bloed, beenen en spieren zijn de werktuigen waardoor een land rijk moet worden, maar deze werktuigen moeten door het verstand bestuurd worden. Dit nu ontbreekt meestal den zwarte, en toch aan hem alleen wordt 't werk opgedragen; de blanke acht zich hierboven verheven; hierdoor wordt de voornaamste kracht in de slavenstaten verlamd of door koortsachtige spanning staande gehouden. Van 't onderwijs wordt natuurlijk niet alleen geen werk gemaakt, maar zelfs verhinderd; alle bladen zijn in een geest, die vóór de slavernij ijvert, geschreven; de drukpers wordt aan banden gelegd en het uitgeven van boeken zeer moeijelijk gemaakt; een werk dat den geest zou kunnen opheffen en waarin de vrijheid ter sprake komt, wordt in beslag genomen. In eene uitgave van den bijbel voor de zuidelijke staten bestemd, kwam eene plaat voor genomen naar den „Christus Consolator," van Arie Scheffer; de schilder heeft daar een neger voorgesteld, die bij de opstanding zijne geboeide handen naar den Verlosser uitstrekt; deze figuur nu moest geheel veranderd worden, anders was het niet geoorloofd het boek uit te geven.

Kan er grooter despotismus bestaan? In Virginia en

Carolina zou men het niet durven wagen, vrij voor zijne gevoelens uit te komen, iemand die zoo vrijmoedig durfde spreken, zoude al spoedig voor altijd den mond gesloten worden.

De groote Schepper, die zeer langmoedig en geduldig is, zal eindelijk wel uitkomst geven, maar voor het tegenwoordige bestaat er nog weinig hoop; één redmiddel heeft die zelfde magt echter reeds aangewend, de stompzinnigheid bij den slaaf is een pijnstillend middel, dat hem redden zal. Geen beschaafd mensch kan vrede hebben met het lot van den slaaf, vooral de ongelukkige veld-arbeider is als een zeer slecht en beklagenswaardig schepsel te beschouwen, nog erger dan men zich kan voorstellen, eer men getuige is van zijne verregaande luiheid, stompzinnigheid, in een woord, van zijne vele grove en dierlijke ondeugden. Zoo als hij nu is, zou hij onmogelijk voor zich zelven kunnen zorgen; indien hij op eenmaal in vrijheid werd gesteld, hij zou niet willen werken, hij zou stelen en moorden en aldus aan zijne behoeften en grove zinnelijkheid voldoen. Deze opmerkingen verschillen veel van 't geen wij van een „Oom Tom" hoorden, maar toch ze zijn waar, en wij gelooven, dat het wezenlijke gevaar voor de Zuidelijke Staten daarin gelegen is; al komt de afscheiding tot stand, dan zijn er in Amerika twee gemeenebesten, het eene een weinig meer of minder trotsch, beuzelachtig en onstandvastig. Al staan er ook partijmannen of volksredenaars op om de gemoederen in beweging te brengen, om niet (het vuur van den haat, want die bestaat reeds) maar de hoop op vrijheid aan te vuren, dan nog zou daaruit een verschrikkelijk „Ramoth-Gilead" voor de ongelukkige slavenstaten ontstaan. Het zou beter zijn om de handen in een te slaan en te beginnen met onderwijzen en opvoeden; om hen zoo langzamerhand voor te bereiden om den rang van „mensch" in de maatschappij te kunnen innemen, en hoe men ook over een eenhoofdig bestuur of eene monarchale regering moge denken, de tegenstanders van dezen regeringsvorm kunnen het niet tegenspreken, dat het despotismus van de nieuwe republiek gelijk staat met dat van den grootsten geweldenaar, waarvan wij immer hoorden.

DE ARME MOEDER EN HET DOODE KINDJE.

„Laat de kinderkens tot mij komen,
want derzulken is het Koningrijk Gods."
JEZUS.

Speelt gij niet meer op mijn schoot,
Kindjelief! en zijt ge dood?
Was u 't leven zonder waarde?
Hadt ge een tegenzin aan de aarde?
Boogt ge, nog zoo jong en teêr,
't Hoofdje reeds ten doodslaap neêr?

Hoog klom, ja, uw moeders nood;
Dikwerf brak ze in tranen 't brood:
Maar de levenswel bleef vloeijen,
Die uw leedjes zou doen groeijen,
En ge vondt steeds voor uw dorst
Laafnis aan de volle borst.

En nu ligt ge zwijgend neêr,
Lievling! en gij lacht niet meer,
En uwe oogjes zijn verduisterd,
En uw mondjen is gekluisterd,
En uw lipjes zijn als lood,
Kindjelief, want ge zijt dood!

'k Droeg u maanden onder 't hart;
Baarde u onder wee en smart:
Maar, op 't stroobed neêrgezegen,
Klonk uw stem mij naauwlijks tegen
In den eersten levenskreet,
Of vergeten was al 't leed.

En nog smaakte ik meer geneugt',
En weldra een hooger vreugd,
Als uw vriendlijk oogje lachte
En ge om teedre kusjes prachte,
Of ná 't stillen van den dorst,
Wegschoolt aan de moederborst.

Uren lang, en vroeg en spå,
Sloeg ik u met aandacht gå,
Als ge in 't varenbed geschommeld,
Eindlijk, spelende ingedommeld,
Als een engeltje zoo schoon,
Sliept met rozen op de koon.

En nu, lievling! mij zoo waard,
Eens mijn grootste schat op aard',
En, in 't kommervolle leven,
Mij van God ten troost gegeven,
Opgeroepen bij den Heer,
Ligt gij in uw doodwå neêr!

't Oogje sloot zich voor den dag,
't Mondje voor den englenlach
Zelfs geen zuchtje hoor ik glippen,
Hoe ik luister, van uw lippen;
Want een onverbidbre dood
Nam u weg van moeders schoot!

Weldra daalt ge in de aard', lief wicht!
En men sluit uw groefje digt:
En dan blijve ik, droeve vrouwe,
Over met een hart vol rouwe,
En alleen met al mijn nood;
Want, mijn lievling! ge zijt dood!

Doch uw zieltje zweefde omhoog
Naar den blaauwen hemelboog;
En gij gaat in zaalger kringen,
Vroeg den lof van God reeds zingen,
En, nabij Zijn eeuwgen troon,
U ontwikklen rein en schoon!

Goeden nacht dan, goeden nacht!
Lievling! sluimer zoet en zacht!
Tot de stonde zal genaken,
Die heel 't menschdom doet ontwaken,
En ik u, verrukt en blij,
Weêrvinde in der englen rij!

Z. — 1860. Br.

DE HETMAN.

(Ballade)

DOOR

F. F. C. STEINMETZ.

„Hop, hop, hop! Trouwe hengst! Spoed u voort, als de wind,
„Die de bergruggen scheert en den wouddos verslindt!
„Rek u uit! rep uw leên! breng mijn buit
„Naar dàt slot, eer de vijand ons stuit:
„En een weide, zoo malsch als de maagd die mij wacht,
„Spoed u voort, trouwe hengst! zij ten loon u gebragt."

En de Hetman, wiens zwaard in het oorlogsgevaar
Daar het hoofd wierp in 't zand van een rijken Bojaar,
Stoof met bloed aan zijn pels en zijn leên,
Als de wind, door de krijgsdrommen heen,
En een stofwolk verborg hem voor 't oog van het heir,
Dat nog voortvocht met zwaard, met musket en met speer.

o, Zijn buit was zoo groot, schoon 't geen goed was noch goud,
Maar toch méér van waardij dan zijn stamtresoor houdt,
Want zijn zwaard trof den kop des Bojaars
In de stonde des oorlogsgevaars, —
Ja, des mans, die door dwang zou bezitten de maagd,
Die reeds hij in zijn jonkheid ten echt had gevraagd.

Ziet, hoe draagt hem zijn hengst door de dampige vlakt';
Ziet, hoe 't ros met zijn hoeven de braamstruiken knakt;
Ziet, hoe 't schuim, als waar' 't sneeuw, in zijn vaart,
Van het lijf valt van 't moedige paard;
Hoort, hoe 't brieschte; hoort, hoe 't snuift van geluk en genot,
Want zijn heer, die verwon, wacht het zaligste lot.

In dat bosch ligt het slot, waar de maagd van zijn hart
Wordt bewaakt door heur vader, en duldlooze smart
Moet verduren om hem, dien zij mint —
Dien ze lief heeft gehad reeds als kind:
Want al had ook heur vader zijn dochter verpand,
Aan den rijken Bojaar gaf zij nimmer de hand!

Ziet, daar rent nu de held op het schuimende ros
Door de valpoort — hij blaast: het klinket gaat los;
Hij verkondigt zijn roemrijken naam; —
Hij verslaat al de dienstknechten 't saêm —
En hij vliegt in der ijl naar de ridderzaal op —
En werpt fluks op den grond een nog bloedenden kop.

„Daar!" zoo roept hij: „daar hebt gij het hoofd des Bojaars,
„Dat ik afhieuw in de ure des oorlogsgevaars!"
En het rolt voor des aardstyrans voet:
„Doe u thans aan zijn schatten te goed!
„Maar aan mij is Therésa, uw dochter, mijn bruid;
„Ik ben heer hier — gij, onmensch! het slotgebouw uit!"

En de schrik en de vrees joeg den grijsaard uit 't slot.
Reeds daar buiten bezweek hij: zóó strafte hem GOD;
Maar al leed ze om heur vader ook smart,
— o, Hoe zacht was Therésa van hart! —
Aan de borst van heur held zonk ze liefkozend neêr;
En de Hetman werd groót bij zijn Czaar en zijn Heer!

Ophemert.

TOEN IK NOG KLEIN WAS.

Daar was een lieve tijd dat men mij op zag groeijen,
Een tijd, toen ik nog klein was en geen el nog mat,
Wanneer ik daaraan denk, voel ik mijn tranen vloeijen,
Ja 'k denk dan menigmaal hoe lief en wèl ik 't had.

Ik schaterde op den arm van moederlief gedragen,
En op mijns vaders knie reed ik met trots te paard;
Ik kende haat noch nijd, geen twist, geen wrok, noch klagen,
't Onschuldig kinderspel was mij het meeste waard.

Toen scheen mij de aarde toe, veel kleiner dan ik leerde,
Maar 'k zeg het tot mijn spijt, ook minder wreed en slecht,
En 't flikkrend starrenheir, dat telkens kwam en keerde,
Was mij een lichtgeglim, maar 'k vatte 't toch niet regt.

O 'k wenschte vleugels om die lichten op te vangen,
Wat ware ik blij geweest als 'k daarmeê spelen mogt;

Maar onbevredigd bleef mijn wenschen en verlangen,
En spoedig werd weêr ander speelgoed opgezocht.

Toen zag ik weêr de maan als uit den grond verrezen,
En 'k dacht: „Och mogt ik eenmaal op dat plekje zijn,
Wat zou ik vrolijk zijn, wat zou 'k gelukkig wezen,
Want zie! wat is zij groot, wat is zij schoon en rein!"

'k Zag ook God's lieve zon zich spoeden naar de kimme,
Zich baden in de zee en haar' vergulden schoot;
En weêr des morgens vroeg zag 'k haar er buiten klimmen,
En kleuren 't hemelzwerk in 't oosten purperrood.

Toen dacht ik aan mijn' God, den Schepper aller dingen,
Die mij in 't aanzijn riep en ook deez' schoone zon,
En al de paarlentrits die 's Heeren troon omringen;
Dat ik die van nabij toch eens aanschouwen kon!

Ik bad een stil gebed, het reinste van mijn leven,
Gelijk mijn vrome moeder me eenmaal had geleerd:
„O goede en groote God, o laat mij altijd streven
Om wijs te zijn en goed, gelijk Gij zelf begeert!"

Ja 'k bad toen voor mijn' vader, voor mijn lieve moeder,
En voor mijn zuster ook, voor allen in de stad,
Ook zelfs voor koningen en voor den armen broeder,
Die krom en afgeleefd, geen bete broods bezat.

Zij gingen heen, ja heen, die blijde kindsche dagen,
Mijn rust, mijn vreugd, mijn al, verdween met dezen tijd,
De erinn'ring rest mij nog; 'k wil slechts nog biddend vragen:
„O laat mij die o God, Gij die de liefde zijt!"

Naar het Deensch van Jens Baggesen. J. S.

MADEMOISELLE CLAIRON OF VIER DAGEN UIT HET LEVEN EENER TOONEELSPEELSTER (1).

DOOR

MICHAËL.

EERSTE DAG.

I.

Des morgens.

Aan den avond van den twaafden Maart des jaars 1746 zou in het *théatre français* een nieuw treurspel van Voltaire opgevoerd worden, en Hippolyte Clairon zou daarin als Mérope de hoofdrol vervullen. Dit was eene gebeurtenis, die geheel Parijs in rep en roer bragt, want Voltaire en Hippolyte Clairon waren de beide lievelingen van het publiek.

Reeds van den vroegen ochtend af heerschte er dan ook eene buitengewone drukte en levendigheid in de rue de la Boudonnerie, waarin het paleis der tooneelspeelster Clairon gelegen was; de eene koets na de andere zag men voor het paleis stil houden, waaruit hertogen en prinsen, markiezen en vicomtes, graven en baronnen stegen, die de receptiezaal van Clairon binnentraden, om de gevierde schoone hunne hulde te brengen.

Na eenige oogenblikken wachtens ging de deur van het boudoir open, en de bevallige tooneelspeelster vertoonde zich met een innemenden glimlach om de lippen aan de verrukte blikken harer bewonderaars.

Clairon echter scheen heden niemand hunner te bemerken, op niemand acht te slaan. Met een trotsch opgeheven hoofd trad zij voort tot in het midden van den salon. Nu eerst neeg zij langzaam en vol waardigheid naar alle zijden heen, en verwaardigde dezen en genen hertog en markies met eenen bijzonderen groet of met eenen ligten handdruk.

(1) Het is eene novelle van de ook in ons land zoo zeer gevierde romancière *L. Mühlbach*, die wij, behoudens eenige verkortingen, welke wij ons veroorloofd hebben, den lezers der Vaderlandsche Letteroefeningen aanbieden, in het vertrouwen, dat deze gave hun welkom zal wezen.

Dat het gesprek spoedig kwam op de voorstelling, die dezen avond in het *théatre français* zou gegeven worden, valt ligt te begrijpen.

„Ik brand van verlangen, u in deze nieuwe rol te zien," zeide de hertog de Guises.

„Dat verwondert mij volstrekt niet," antwoordde Clairon. „Gij zult dezen avond een groot genot smaken, want de nieuwe tragedie van Voltaire is inderdaad een meesterstuk."

„Och ik spreek niet van Voltaire," riep de hertog, „ik spreek van u, die iedereen in verrukking brengt, en aan wie Voltaire het heden weder zal te danken hebben, als men een drama van hem tot in de wolken toe verheft."

„Weet gij wel, schoonste der schoonen, dat men elkander gisteren aan het théatre half doodgedrongen heeft, om kaartjes voor de voorstelling van dezen avond te bekomen?" vroeg een jong heer, die op dit oogenblik de kunstenares naderde.

„Ik weet het, mijnheer de prins de Soubise, en ik verwonder mij daarover in het geheel niet. Het publiek zal van avond ruimschoots schadeloos gesteld worden, en Clairon zal het eene verrassing bereiden, die het volstrekt niet verwacht."

„Welk eene verrassing?" vroeg de prins Soubise. „Zeg het mij, mijne schoone."

„Zoo ik uwe schoone ware, zou ik het u ongetwijfeld behooren te zeggen," riep Clairon de schouders ophalende, „daar dit echter het geval niet is, zult gij wel zoo goed zijn, mij te veroorloven, dat ik mijne verrassing voor u geheim houd. Doch ik raad u, mijne heeren, verzuimt niet de voorstelling van heden avond bij te wonen, want ik geef u de verzekering, dat die voorstelling een beslissenden invloed zal hebben op de geheele toekomst van het théatre français."

Een gemompel van verbazing ging thans uit den kring harer bewonderaars op. Allen waren nieuwsgierig om te weten, van welk eenen aard de beloofde verassing zijn zou, allen verdrongen zich om Clairon, en smeekten haar om er hun mede bekend te maken.

Doch de tooneelspeelster schudde haar hoofd. „Ik wil geheel Parijs, en dus ook u, mijne heeren, verrassen," zeide zij met de waardigheid eener koningin, doch voegde er met

al de coquetterie eener actrice bij: „ik reken dezen avond op uwe protectie, mijne heeren! Gij zult het niet dulden, dat mijne tegenstanders mij smaden en mijnen triomf vergallen."

„Ik zal mijne spionnen in het parterre hebben," riep de markies de Latude, „en den eerste, die het waagt, te fluiten, zal ik door mijne bedienden de zaal laten uitwerpen."

„De donder van ons applaudissement zal elk boosaardig gefluit uwer ellendige vijanden terstond smoren," zeide de graaf Besançon.

„In geheel Parijs zijn er van avond geen bloemen meer," riep de vicomte Maubouge, „ik heb ze alle opgekocht, om daarmede onze muze op het tooneel te begroeten.

Clairon luisterde naar al deze verzekeringen met eenen kalmen glimlach. „Ik reken op uwe goedheid en hulp," zeide zij, terwijl zij tusschen de rijen harer bewonderaars doorging en zich weder naar haar boudoir begaf.

Dit was het gewigtige oogenblik, waarop allen gewacht hadden. Want als Clairon de groote receptiezaal verlaten had en weder haar boudoir binnengetreden was, hield zij op koningin te zijn, en was de betooverende kunstenares vol geest en luim. Daar in haar boudoir veroorloofde zij aan hare aanbidders, om haar van liefde te spreken, en hetzij door woorden, hetzij door geschenken, hare gunst te verwerven.

Wat wonder dus, dat al de cavaliers naar deze deur van het boudoir drongen. Ieder wilde de eerste zijn, die achter Clairon hetzelve binnentrad, want niet meer dan een heer tegelijk mogt zijnen voet in dit allerheiligste zetten, ofschoon de deuren wijd open stonden en ieder Clairon zien kon, zoo als zij daar ginds, juist tegenover de geopende deur op de prachtige ottomane zat, en tegenover haar in een fauteuil die gelukkige sterveling, welke het voorregt van eene afzonderlijke audientie genoot.

Ditmaal echter was het gedrang der cavaliers minder onstuimig, want de prins Soubise, die niet enkel de vriend van koning Lodewijk maar ook van diens gunsteling, de markiezin de Pompadour was, zocht de deur van het boudoir te bereiken, zoodat de cavaliers eerbiedig achteruit gingen en den prins den toegang verleenden.

Hij bedankte hen hiervoor met een vriendelijken hoofdknik en trad digt achter Clairon het boudoir binnen.

„Weet gij wel, *ma toute belle*," zeide hij, terwijl hij op den fauteuil plaats nam, „weet gij wel, dat gij heden buitengewoon schoon zijt? Als men u aanziet, zou men denken, zich niet meer in de residentie van den allerchristelijksten koning van Frankrijk te bevinden, maar plotseling in de gelukkige dagen van het heidendom verplaatst te zijn, toen er nog godinnen somwijlen op aarde nederdaalden, om schoone herders of moedige helden gelukkig te maken. Zweer mij, dat gij niet de koningin des hemels, dat gij niet Juno zelve zijt, zweer het mij, opdat ik u geloove."

„Ik zweer u, dat ik niet de gemalin van den trouweloosten, ligtzinnigsten en gevaarlijksten van alle goden ben," zeide Clairon glimlagchend. „Ik zweer u, prins, dat Jupiter mijn gemaal niet is, en dat hij dit nimmer worden zal."

„Ondeugende!" riep Soubise. „Gij weet zeer goed, dat de lieve Parijzenaars mij den bijnaam van Jupiter gegeven hebben, omdat zij beweren, dat ik evenveel avonturen zou gehad hebben als de god der goden. Doch men beschouwt mij geheel verkeerd. Ik heb geen ligtzinnig hart, maar ben, wat Jupiter nooit geweest is, standvastig in de liefde. Slechts aan ééne vrouw behoort sedert langen tijd mijn hart, en deze ééne zijt gij!"

„Ach, prins," riep Clairon, „wat zou mademoiselle Guiman, de schoone zangeres, zeggen, als ik deze woorden eens aan haar ging overbrieven?"

„Ik raad u aan, dit niet te doen," zeide hij, „want zij zou u ongetwijfeld de oogen uit het hoofd krabben. Zij is smoorlijk op mij verliefd. Ik sta haar toe, mij te aanbidden, en doe de wereld gelooven, dat zij mijne minnares is.

„En daar men u nu eenmaal den Jupiter van Parijs noemt," zeide Clairon, „zoo zegt men, dat gij tot de schoone danseres altijd in een regen van goud nederdaalt."

„Men overdrijft, *foi de gentilhomme*, men overdrijft," verzekerde de prins. „Guiman bemint mij te zeer, dan dat zij het doel zou hebben, om mij te ruïneren. Zij is volkomen tevreden, dat ik haar voor hare tafel slechts honderdduizend francs, en voor hare *menus plaisirs* niet meer dan vijftigduizend francs betaal."

„Honderdduizend francs voor tafelgeld," riep Clairon vol verbazing uit. „En deze ongehoorde som geeft gij aan eene ligtzinnige danseres?"

„Vindt gij deze som zoo aanzienlijk?" vroeg de prins. „Reken dan daarnaar af, wat ik voor u, die ik bemin, die ik aanbid, en aan wie elke ademtogt mijns levens gewijd is, zou over hebben."

„En wat zoudt gij dan wel voor mij over hebben?" vroeg Clairon.

„Wat ik voor u zou over hebben?" riep de prins Soubise levendig. „Ik zou u niet honderdduizend francs, maar een half millioen voor tafelgeld aanbieden, ik zou voor uwe *menus plaisirs* maandelijks twintigduizend francs afzonderen, ik zou mij beijveren, dat niemand, zelfs de koningin niet, zulke schoone brillanten bezat en zulk een prachtig paleis bewoonde, als Hippolyte Clairon, de geliefde, de aangebedene, de godin van den prins Soubise!"

„Gij belooft inderdaad veel," zeide Clairon. „Gij belooft mij rijkdommen, onmetelijke rijkdommen, gloeijende liefde, eeuwige dankbaarheid. Doch één ding hebt gij nog vergeten, prins, en naar het mij voorkomt, is dat juist de hoofdzaak."

„Noem het, mijne allerschoonste," riep de prins vol vuur, „zeg mij, wat ik vergeten heb, u aan te bieden, en ik zweer u bij mijne liefde, gij zult er mij niet te vergeefs aan herinnerd hebben, ik zal het, wat het ook zijn moge, aan uwe voeten nederleggen."

„Nu, het eene dat door u vergeten werd, is dit: gij hebt mij niet gezegd, op welken dag gij mij het grootste geschenk — uwen naam — denkt te geven?"

„Hoe, mijn naam?" vroeg de prins.

„Nu, dat is toch natuurlijk, prins; daar gij mij uw vermogen, uw hart, uw leven biedt, zoo volgt daaruit toch van zelf, dat gij mij tot uwe gemalin verheffen wilt. Zeg mij daarom, prins, wanneer vieren wij ons bruiloftsfeest?"

De prins schoof met zijn fauteuil haastig achteruit, als had eene adder hem gebeten. „Ons bruiloftsfeest," riep hij verbaasd.

Achter hem klonk een luid, spotachtig gelach, en als de prins zich toornig omkeerde, zag hij, wat Clairon reeds lang gezien had, het gelaat van Voltaire. Hij, de vriend, de

dichter van Clairon, mogt, wat niemand anders veroorloofd was, ongenoodigd het boudoir binnen treden."

„Ik verzoek uwe hoogheid om vergeving," zeide Voltaire, die den prins genaderd was en zich eerbiedig voor hem boog," maar deze scène was zoo zonderling, en had uwe hoogheid haar in een mijner stukken gezien, zij zou zelve hartelijk gelagchen hebben om den van liefde gloeijenden aanbidder, dien men het woord bruiloftsfeest voorhoudt, even als het crucifix, waarmede men den vermomden duivel noodzaakt, zich in zijne ware gedaante te vertoonen."

„'t Is waar," riep de prins lagchend, „het moet eene allerliefste scène geweest zijn. Maar Clairon speelde ook zoo verrukkelijk, dat ik mij werkelijk bedriegen liet, en hare scherts voor ernst opnam."

„Hoe, prins, meent gij dat ik scherts?" vroeg Clairon.

„Nu, mijne allerschoonste," riep de prins, „uwe vraag kan immers niet ernstig gemeend zijn, want gij weet toch wel, dat ik gehuwd ben en eene gemalin heb."

„Uwe hoogheid herinnert zich dit eindelijk," zeide Clairon; „gij hebt eene gemalin en toch wilt gij mij uw gansche vermogen schenken, toch wilt gij mij uwe liefde, uw hart, uw leven wijden. Voor uwe gemalin derhalve de armoede en voor mij den rijkdom, maar daarbij tevens de schande. Neen, prins, dat is eene ongelijke verdeeling en met al uwe millioenen en uwe brillanten zoudt gij, wat gij Clairon ontroofdet, haar niet kunnen vergoeden!"

„Ha, dat is Clairon," riep Voltaire. „Ziedaar mijne Semiramis, uwe hoogheid, mijne koningin, die eene wereld onder hare voeten treedt en in wier oog kroonen niet meer waarde hebben dan Neurenberger speelgoed."

„'t Is waar," zeide de prins glimlagchend, „Clairon is altijd bewonderenswaardig, zelfs wanneer zij onbegrijpelijk is. Ik leg millioenen aan hare voeten neder, en zij beurt die niet op.

„Neen, zij beurt die niet op," riep Clairon vol vuur. „Wat gaan uwe millioenen mij aan, ben ik zelf niet rijk? Gij biedt mij een paleis, zie om u heen, mijnheer, gij bevindt u hier in mijn paleis, dat, naar ik meen, wel de eer waardig is, zelfs eenen koninklijken prins te ontvangen. Ik heb

ook mijne paarden, mijne equipages, mijne brillanten en mijne bedienden. Denkt gij, mijn prins, dat een beetje meer of minder van dit aardsche goed eene Clairon verlokken kan? Dat zijn alle vergankelijke dingen, en alleen het onvergankelijke kan mij bekooren."

„Hoe, het onvergankelijke?" vroeg de prins Soubise, „zeg mij toch, wat gij daarmede bedoelt? Ik begrijp u niet."

„Vergeving, uwe hoogheid," zeide Voltaire levendig, „ik begrijp, wat Clairon zegt, en daar zij zoo dikwijls *mijne* gedachten illustreert, moge zij mij veroorloven, ook eens *hare* gedachten onder woorden te brengen; uwe hoogheid heeft aan Clairon alle schatten der aarde geboden en haar het prachtigste paleis toegezegd, doch Clairon wil dat paleis niet hebben, want onder al de sofa's en fauteuils waarmede het gemeubeld is, ontbreekt ongelukkigerwijs een stoel, en wel die, welke haar alleen bekoren kan. Deze stoel echter, uwe hoogheid, 't is de stoel der onsterfelijken. Bied Clairon een van deze veertig stoelen der onsterfelijken in de akademie aan, en zij, die door geen rijkdom kan verlokt worden, zal welligt door dien enkelen stoel haar trotsch hart laten vermurwen."

„Ha, *parbleu*," riep de prins, „gij wilt zeggen, dat Clairon naar roem dorst?"

„Ik wil zeggen, dat zij even als alle verhevene zielen den roem bemint, want de roem is, gelijk Tacitus zegt, de hartstogt der wijzen. En Clairon is wijs, ondanks hare drie en twintig jaren! Maar nu, Clairon, nu wil ook ik tot u spreken. Ook ik bemin, ook ik vergood u! Ja, ja lach er niet om, mijne schoone, trek de schouders niet op, prins, ik bemin Clairon in weerwil van mijnen twee en vijftigjarigen leeftijd. Schenk mij uwe liefde, Clairon, en ik geef u daarvoor den stoel der onsterfelijken. Ik bezit dien stoel; de trotsche heeren der akademie meenden, dat de baronet Voltaire niet onsterfelijk zou kunnen blijven, als zij hem niet een weinig de behulpzame hand daartoe boden; en dientengevolge hebben zij mij juist van daag een hunner veertig stoelen aangeboden. Hij is breed genoeg voor ons beiden. Clairon, ik bied u eene plaats op mijnen stoel aan. Geef mij uwe hand, ik zweer u, Voltaire zal het als de schoonste roeping

zijns levens beschouwen, om zijne Clairon onsterfelijk te maken."

„Goed gesproken, Voltaire," riep de prins Soubise met een glimlach, „thans willen wij hooren, welk antwoord Clairon ons geeft. Want een antwoord willen en moeten wij hebben, en zij moet eene keuze tusschen ons beiden doen. Ik bood haar het genot, gij biedt haar den roem. Nu, Clairon, spreek, wien van ons beiden kiest gij? Gij zwijgt, *ma toute belle?* Gij ziet ons met een glimlach aan? *Parbleu*, waarom lacht gij?"

„Waarom ik lach?" zeide Clairon. „Ik zal het u zeggen. Een voorval uit mijn leven, dat ik mij juist zoo even herinnerde, deed mij lagchen. Ik wil het u beiden, den koninklijken prins en den beroemden dichter, verhalen. Het zal tevens mijn antwoord zijn op uw beider aanzoeken. — De gebeurtenis die ik bedoel, viel nu drie jaren geleden voor. Destijds was Clairon nog eene arme, onbekende tooneelspeelster, die in de provinciesteden eenige lauweren zocht in te oogsten, welke men haar te Parijs geweigerd had. Mijne gansche ziel verlangde echter naar Parijs. Men gaf mij te Lyon, waar ik destijds geëngageerd was, wel een tamelijk goed tractement, men applaudisseerde mij vreeselijk, zoo dikwijls ik op het tooneel verscheen, men bragt mij serenades, en de goede fabriekanten schonken mij regt veel kleederen en schoone stoffen als bewijzen hunner tevredenheid. Doch Lyon bleef toch altijd wat het was, eene provinciestad, en de zijden kleederen der fabriekanten hadden volstrekt geene gelijkheid met de lauwerkroon, die ik voor mij zelve wenschte. Ik verbrak daarom mijn contract, betaalde mijne schulden, terwijl ik aan mijne schuldeischers al mijne schoone zijden stoffen en al mijne meubelen en mijne weinige echte brillanten in betaling gaf. Ik had geleefd als eene *grande dame*, doch ik was te trotsch en misschien ook te eerlijk, om Lyon te verlaten, zonder mijne schulden betaald te hebben. Zoo gaf ik derhalve alles, wat ik mijn eigendom kon noemen, en toen ik Lyon verliet, bezat ik niets anders dan het rijtuig, waarmede ik vertrok, eene tamelijke garderobe en zooveel louis d'or als ik behoefde, om met postpaarden naar Parijs te rijden, onderweg te kunnen logeren en te Parijs eenige dagen in een hôtel te leven, tot

dat het mij gelukt zou zijn, om van den directeur van het théatre français voor het minst eene gastrol bekomen te hebben. — Mijn nachtverblijf hield ik te Macon, een allerliefst klein stadje, dat het voorregt geniet, niet eens een schouwburg te bezitten, maar daarentegen van zeer slechte wegen omringd te zijn. Deze wegen waren oorzaak, dat mijn rijtuig op geringen afstand van de stad brak, en dat de smid, die het repareren zou, er mij toe veroordeelde, vier en twintig uren te Macon te blijven. Vier en twintig uren, dat was eene eeuwigheid voor iemand, die naar Parijs gaan wilde, om roem en lauweren in te oogsten. Ik verveelde mij dan ook vreeselijk, en om mij eenige verstrooijing te verschaffen, verliet ik mijne eenzame kamer, nam plaats aan de *table d'hôte* beneden in de receptiezaal, met het vaste voornemen, om mij te amuseren, en met den een of ander een gesprek aan te knoopen. Ik trof er drie cavaliers aan, drie jonge mannen, die elkander echter volstrekt niet kenden, maar even als ik aan het regenachtige weder en de slechte wegen hun oponthoud te Macon te danken hadden. De een was een Engelschman, de tweede een Spanjaard, de derde een Franschman. Alle drie hadden ze een zeer gunstig uiterlijk en hoogst beschaafde manieren. Twee hunner deelden met mij hetzelfde lot, zij moesten tot den volgenden dag te Macon blijven, om hunne gebrokene rijtuigen te laten herstellen; de Franschman wachtte op de diligence, die hem naar Parijs brengen zou, en die eerst den volgenden dag vertrok. Vermoedelijk hadden wij allen ons aan de *table d'hote* neêrgezet, met het vaste besluit, om ons tot elken prijs te amuseren. Zeker is het, dat wij ons amuseerden in elkanders gezelschap. Wij bleven tot laat in den avond bijeen, en toen de logementhouder ons berigtte, dat wij den volgenden dag nog niet konden vertrekken omdat onze equipages nog lang niet hersteld waren, waren wij allen zeer tevreden, daar wij ons verzekerd hielden, dat wij den volgenden dag even genoegelijk zouden doorbrengen. En daarin hadden wij ons niet bedrogen, want ook den volgenden dag verveelden wij ons geen oogenblik."

„Ik vrees, zeide Voltaire glimlagchend," dat de slimme hôtelhouder zijn voordeel kende, en dat de equipages ook den volgenden dag nog niet hersteld waren."

„Gij hebt gelijk. Wij moesten nog een dag langer blijven, en dien dag bemerkte ik ongelukkigerwijs, dat de vrolijkheid mijner drie cavaliers verdwenen was, en dat zij helaas! alle drie op mij verliefd waren. De een was jaloersch op den ander, ieder zocht met mij alleen te zijn, om mij zijne liefde te verzekeren, de een begon de tegenwoordigheid van den ander lastig te vinden, en het gevolg daarvan was, dat ons verkeer ophield vrij en ongedwongen te zijn."

„Ik besloot," aldus vervolgde Clairon haar verhaal, „ik besloot aan deze onaangename positie spoedig een einde te maken; ik ontbood daarom de drie cavaliers op mijne kamer en zeide tot hen: Gij bemint mij alle drie, en hebt mij dit alle drie gezegd. Sedert gij dat gedaan hebt, zijt gij verdrietig en onaangenaam geworden; in plaats van met elkander te lagchen en te boerten, twist gij met elkander. Ik houd daar niet van en heb daarom besloten een rijtuig te huren en terstond te vertrekken, zoo gij niet aan mijne voorwaarden voldoet. Alle drie zwoeren, dat zij in iedere voorwaarde genoegen zouden nemen, ten einde mij alzoo langer in hun gezelschap te houden. „Wel nu," vervolgde ik, „hoor mijne voorwaarden. Geen uwer mag heden een enkel woord van liefde tot mij spreken, maar ieder zoekt, door zoo beminnelijk, geestig en aangenaam mogelijk te zijn, mijne wederliefde te verwerven en mijn hart te veroveren. Ieder uwer schrijve mij vervolgens van avond, als wij afscheid van elkander genomen hebben, eenen brief, waarin hij mij zegt, wat hij eigenlijk van mij begeert, en mij te zeggen heeft."

„Voortreffelijk, riep Voltaire," gij hebt daar een blijspel opgevoerd, dat zoo geestig is, dat ik u om de idée benijd, mijne muze. Hoe gaarne zou ik bij dien wedstrijd in geestigheid tegenwoordig zijn geweest!"

„Het was inderdaad zulk een wedstrijd," zeide Clairon glimlagchend, „en ik beken het gaarne, het was de vrolijkste en genoegelijkste dag mijns levens. Ieder der drie cavaliers putte zich uit in geestige gezegden. De een zocht al meer te bevallen dan de ander. Laat in den avond scheidden wij, om na eenen dag van vrolijk en onschuldig genot te gaan slapen. Den volgenden morgen, toen ik ontwaakte, vond ik op mijne toilettafel de drie brieven mijner drie aanbidders."

„Hoe gaarne had ik die brieven gelezen," riep de prins

Soubise; ik wed, dat zij mij meer zouden geamuseerd hebben dan de geestige brieven van madame de Sévigné.

„Zij waren inderdaad even interessant als origineel," vervolgde Clairon. „De eerste brief dien ik opende, was van den Engelschman, mylord Toweskin. Hij beleed mij daarin, dat hij eene gelofte gedaan had, zich nimmer in het huwelijk te begeven, omdat drie zijner vrienden door het huwelijk zeer ongelukkig geworden waren. Desniettegenstaande wenschte hij een erfgenaam te hebben van zijne bezittingen, en door mijne schoonheid en bevalligheid onwederstaanbaar geboeid, had hij, zoo ik hem dit wilde toestaan, mij uitverkoren, hem dezen erfgenaam te schenken. Hij had verder geene betrekkingen, en hij zou daarom mij en mijn kind tot eenige erfgenamen maken."

„Een echt Engelsch liefdesaanzoek," zeide Voltaire lagchend, „ik wed, dat deze lord een roodharige Ierlander was."

„Laat ons Clairon niet in de rede vallen, mijnheer de onsterfelijke," riep prins Soubise levendig. „Ik ben regt nieuwsgierig naar den anderen brief. Wat schreef de Spanjaard?"

„De brief van den Spanjaard was volkomen met de trotsche grandezza van een Castiliaan geschreven, mijn prins. Don Fuantos zwoer mij daarin, dat ik in zijn oog de schitterendste onder alle starren des hemels was, en dat mijn gelaat schooner was dan de maan, die den nacht verlicht. Sedert hij mij gezien had, was zijn hart door gloeijende vlammen verteerd, en toch was hij niet vermetel genoeg, mij om de eene of andere gunst te verzoeken; alleen de hoop zou ik hem laten, dat het langzamerhand, mogelijk na verloop van een tiental jaren, aan zijne ijverige bemoeijingen gelukken zou, mijne liefde te winnen; deze hoop reeds zou een hemelsch geschenk voor hem zijn, en daarvoor veroorloofde hij zich, om mij als tegengeschenk een tooisel van brillanten ter waarde van twee duizend dubloenen aan te bieden."

„*Diable*, de Spanjaard was bescheiden," riep prins Soubise lagchend, ik —"

„Uwe hoogheid," viel hier Voltaire hem in de rede, „gij hebt straks bevolen, om Clairon door onze opmerkingen niet te storen in haar verhaal. Houden wij ons aan dit bevel! Ik ben zeer verlangend, om den brief van den Franschman te hooren. Wat schreef hij, Clairon?"

„Mijn Fransche aanbidder schreef mij, dat hij mij rondweg wilde zeggen, dat hij arm was aan aardsche goederen, maar des te rijker aan liefde. Hij beleed mij eerlijk, dat hij naar Parijs gaan wilde, om zijn geluk te beproeven, doch dat hij voor het oogenblik niets meer bezat, dan een hond en een louis d'or. De hond was zijn eenige vriend op de wereld, en voor den louis d'or had hij de reiskosten naar Parijs willen betalen en daar een dag leven, tot dat hij de eene of andere betrekking gevonden had. Om mij echter een bewijs zijner grenzelooze liefde te geven, bood hij mij dezen louis d'or ten geschenke en zou met vreugde te voet naar Parijs gaan en van honger sterven, zoo ik hem thans slechts toestond, om een uur met mij zonder getuigen door te brengen."

„Ik hoop dat gij hem zijn verzoek hebt ingewilligd," riep Voltaire, „en dat gij u door dezen jongeling liet verbidden, die u een grooter geschenk bood, dan de Engelschman en de Spanjaard met hun beiden, want deze boden u van hunnen overvloed, deze daarentegen wilde u zijne gansche have en goed ten offer brengen, en zijn leven voor een kort onderhoud met u in de waagschaal stellen."

„Stel u gerust, mijn onsterfelijke," zeide Clairon glimlagchend, „ik redde zijn leven en liet hem zijnen louis d'or behouden."

„Hoe, gij versmaaddet dat grootmoedige geschenk?" vroeg Voltaire.

„Ik prijs u deswege," riep Soubise, „gij verkoost liever de twee duizend dubloenen van den Spanjaard aan te nemen, niet waar? Gij liet den Franschman zijnen hond en zijnen louis d'or, en veroorloofdet hem, daarvoor met de diligence naar Parijs te rijden."

„Ach, mijn prins," zeide Clairon, „houdt gij mij werkelijk voor zoo wreed? Denkt gij, dat ik het zou hebben kunnen dulden, dat de arme jonge man zijnen laatsten louis d'or voor eene plaats in de diligence zou uitgeven, terwijl hij toch in mijn rijtuig voor niets eene plaats krijgen kon?"

„Bravo, mijne muze," riep Voltaire, „bravissimo! Gij liet den Spanjaard en den Engelschman met hunne equipages verder rijden, en naamt den Franschman in uw rijtuig. Beken het maar, goddelijke Clairon, dat gij een weinig liefde voor hem gevoeldet."

„Ten minste was ik onvoorzigtig genoeg hem in dien waan te brengen," zuchtte Clairon, „en dit heeft mij reeds vele onaangenaamheden berokkend. Doch mijne geschiedenis is ten einde. Ik hoop dat mijn antwoord u thans bekend zal zijn."

„Dat wil zeggen, gij wijst mij af, gelijk gij den Engelschman afgewezen hebt," zeide de prins Soubise.

„Gij ontneemt mij, even als den Spanjaard, alle hoop?" vroeg Voltaire. „Gij wilt niet naast mij op den stoel der onsterfelijken zitten?"

„Ik wil beproeven, of ik niet alleen door mij zelve een beetje onsterfelijkheid en roem verdienen kan," glimlachte Clairon. „Voltaire heeft gelijk, mijne liefde behoort aan den roem, maar mijne vriendschap behoort aan de edele mannen, die mij hunne liefde waardig keuren. Zal de koninklijke prins, zal de onsterfelijke dichter mijne vriendschap, die ik hun beiden van ganscher harte aanbied, van de hand wijzen?"

„Ha, gij biedt ons in plaats van ambrozijn, slechts koek," riep Voltaire, „doch daar ik hongerig ben, neem ik die aan en getroost mij dat. — Maar wie spreekt daar toch zoo luid? — Wie?"

„Clairon!" riep in den salon eene luide stem, „waar is Clairon? Ik moet, ik wil haar zien! Houdt mij niet tegen!"

„Ach, hij is het," zuchtte Clairon.

„De man met den louis dor," vroeg de prins lagchend.

„Ja helaas, prins, hij beweert regt op mijne wederliefde te hebben. Maar ik zal er op staanden voet een einde aan maken."

„Komt, mijne heeren, gaat mede naar den salon!"

„En met gloeijende wangen, met van toorn vlammende oogen verliet Clairon het boudoir en trad den salon binnen."

„Laat mij los, heeren," riep dezelfde stem. „Ik zweer, dat Clairon in haar boudoir is. Ik moet, ik wil haar zien!"

„En gij zult haar zien, mijnheer," zeide Clairon. „Hier ben ik, wat hebt gij mij te zeggen?"

„Wat ik u te zeggen heb," vroeg een jong mensch, die met een luiden kreet voor hare voeten was neêrgezonken. „Ik heb u te zeggen, dat ik u bemin, dat ik zonder u niet leven kan, niet leven wil."

„Mijn heer," zeide Clairon op ernstigen toon, „dat hebt gij mij nu reeds drie jaren lang tot vervelens toe gezegd. Ik verbood u daarom mijn huis. Met welk regt waagt gij het dus, desniettegenstaande hier te komen? Uwe liefde, gij weet dit, versmaad ik, hoe kunt gij dus de vermetelheid zoo ver drijven, om mij iets op te dringen, wat ik niet hebben wil, mijn kleine heer Dubois!"

„Clairon," riep de jonge man opspringende, „breng mij niet tot het uiterste, want ik zou in staat zijn, aan al deze heeren te zeggen, wat mij zoo vermetel maakt."

„Ik wil u die moeite besparen, mijn waarde," zeide Voltaire met zijne koude, ironische stem. „Ik zal aan deze heeren zeggen, wat hem zoo vermetel maakt. Hoort dus, mijne heeren, van waar Clairon dezen monsieur kent. Zij trof hem voor drie jaren op reis aan, hij bekende haar, dat hij niets meer bezat dan een hond en een louis d'or en dat hij dezen louis d'or voor eene plaats in de diligence betalen moest, zoo Clairon hem niet eene plaats in haar rijtuig afstond. Zij deed het, zij nam den kleinen monsieur Dubois in haar rijtuig mede naar Parijs en bleef ook verder voor hem zorgen. Sedert vervolgde hij zijne weldoenster met de verzekeringen zijner liefde, waarvan deze intusschen niets weten wil. Heb ik de waarheid niet gezegd?"

Dubois keerde langzaam zijn gelaat naar Voltaire. „Ja," zeide hij zacht, „gij hebt de waarheid gezegd. Ja, mijne heeren, Clairon was eens mijne weldoenster, die mij tot eeuwigdurende dankbaarheid verpligt heeft. Ja, het is zoo, zij nam mij in hare equipage mede naar Parijs, aan hare zijde gezeten, reed ik Parijs binnen, en haar invloed verschafte mij de betrekking van eersten boekhouder op een der grootste handelskantoren, zoodat er ruimschoots in mijne behoeften voorzien kon. Zoolang ik echter in dezen afhankelijken toestand verkeerde, verzweeg ik mijnen naam. Doch thans mag iedereen dien weten: „ik heet niet Dubois, mijn ware naam is graaf Penoël de St. Andème. Ik ben sinds drie weken rijk en onafhankelijk. Een broeder van mijnen overleden vader verliet het vaderland en ging onder eenen aangenomen naam naar Amerika, om, dewijl hij geruïneerd was, aldaar zijn geluk te beproeven. Wij hielden hem reeds

voor lang gestorven. Doch thans, voor drie weken, ontving ik eenig berigt aangaande hem. Mijn oom is als een rijk koopman te New-York gestorven en heeft mij tot zijnen universelen erfgenaam gemaakt. Hier, Clairon," vervolgde hij, terwijl hij eene rol met papieren uit zijn zak haalde en die Clairon overhandigde, „hier zijn de bewijzen van mijn eigendom. Mijn vermogen bedraagt twintig millioen francs."

„Twintig millioen francs?" riepen de cavaliers vol verbazing uit.

Clairon alleen scheen niet verrast te zijn en had geweigerd de haar aangebodene papieren in te zien.

„Clairon," riep de graaf de St. Andème, „Clairon, neem de papieren aan en overtuig u, dat ik u de waarheid gezegd heb!"

„En waarom zou ik dit doen?" vroeg zij. „Wat gaat het mij aan, dat gij een nieuwen naam hebt aangenomen? Welk belang heb ik er bij, te weten, hoe groot uwe rijkdommen zijn?"

„Gij hebt er wel belang bij," riep hij driftig, „want mijn vermogen behoort u toe. Hier in het bijzijn van al deze getuigen herhaal ik u: ik bied u niet slechts mijn vermogen, maar ook mijne hand aan. Vervul mijne vurigste wenschen en wordt gravin de St. Andème."

„En in het bijzijn van al deze getuigen," riep Clairon met heldere, krachtvolle stem, „zeg ik u, dat ik uwe hand afsla."

„Clairon," jammerde de graaf de St. Andème, terwijl hij digter naar haar toetrad en hare beide handen vatte, „dat is niet waar, dat is niet mogelijk."

„Mijnheer," riep Clairon, „gij wordt onbeschaamd. Laat mijne handen los, of ik vergeet, dat gij goed vindt u zelven graaf te noemen, en ik roep mijne bedienden, om mij van u te verlossen."

„Doe het," fluisterde hij woedend geworden haar in 't oor, „waag het nog verder te gaan, en ik zal het tegen al uwe aanbidders zeggen, dat ik aanspraak op u heb, dat gij twee jaren lang mijne geliefde waart, dat gij —"

„Antoine, Jacques," riep Clairon met luide, gebiedende stem, „treedt binnen! Brengt dezen heer mijn huis uit, hij valt mij lastig."

De graaf St. Andème stiet een kreet uit. Een doodelijk bleek overspreidde zijn gelaat en bewusteloos zonk hij op den grond neder.

„Antoine, Jacques," riep Clairon volkomen bedaard, „draagt dezen heer weg, laat een fiacre halen en hem naar zijne woning brengen."

„De heer Dubois is in eene prachtige equipage hier naar toe gekomen," zeide de bediende eerbiedig, „zijne vier lakkeijen wachten in de voorkamer."

„Roept dan zijne lakkeijen, opdat die hunnen heer in zijne equipage dragen," beval Clairon.

De bedienden gehoorzaamden, en door de geopende deur traden nu weldra vier lakkeijen in rijk liverei binnen. Eerbiedig naderden zij den graaf St. Andème, die juist zijne oogen opsloeg en met wilde blikken om zich heen zag. Voorzigtig beurden de lakkeijen hem van den grond op en droegen hem weg.

Clairon zag hem met eene trotsche uitdrukking na, geen zweem van medelijden stond op haar schoon gelaat te lezen.

„Schoonste der schoonen," fluisterde de prins Soubise haar in het oor, „ik begin waarlijk bang voor u te worden. Ik geloof waarlijk, dat gij onvatbaar zijt voor liefde. *Parbleu*, gij zijt eene onneembare vesting. Niets schijnt u te kunnen roeren."

„Gij bediegt u, mijn prins, een ding kan mijn hart verteederen," zeide Clairon, „en dat eene: het is den roem! Alle schatten der wereld, alle titels veracht ik, maar de roem bemin, aanbid ik, en voor een uur van triumf geef ik gaarne, als het wezen moet, een jaar levens."

„Nu, ik hoop, dat mijne muze heden avond zulk eene ure van triumf genieten zal," riep Voltaire, „en die ure zál haar geen jaar van haar leven kosten, maar haar onsterfelijk maken."

„En zoo zal het Voltaire zijn, die mij onsterfelijkheid verleent," zeide Clairon. „Mijne heeren, ik verwacht u heden avond bij de opvoering der nieuwe tragedie van Voltaire. Onze groote dichter zal u een genotvollen avond schenken en ik zal in de Merope aan het publiek eene verrassing bereiden. Ik reken daarbij op uwe toegevendheid. Na den afloop geef ik een klein feest, waarop ik u allen

noodig. Met u allen wil ik den nieuwen triomf van den grooten Voltaire vieren.

II.

Des avonds.

Het théatre français was opgepropt vol. Alle rangen waren meer dan bezet. Het publiek verkeerde in de grootste spanning en opgewondenheid, en sprak over niets anders dan over Voltaire, Clairon en de tragedie, die zou opgevoerd worden.

Ook het koninklijke hof, Lodewijk de vijftiende en zijne gemalin, woonden de voorstelling van dezen avond bij. Nadat hij de bleeke koningin naar haren fauteuil geleid had, ging hij eene dame begroeten, voor wie zoo even de beide vleugels der groote logedeur geopend waren en bij wier verschijning de op den achtergrond der loge verzamelde schaar van hovelingen zich diep eerbiedig boog, als ware *zij* de koningin en meesteres. Deze dame was niemand anders dan de markiezin de Pompadour.

„Gelooft gij, markiezin, dat de nieuwe tragedie van monsieur Voltaire ons amuseren zal?" vroeg de koning haastig.

„Uwe majesteit is te edel en te gevoelig, om de smart en het verdriet der menschen, die haar in deze tragedie aanschouwelijk, zullen worden voorgesteld, als een amusement te kunnen beschouwen," zeide de markiezin glimlagchend, „uwe majesteit zal door de heerlijke poëzij van deze nieuwe schepping van Voltaire in bewondering weggesleept worden."

„Ah bah, mijne lieve," mompelde de koning, „ik bewonder niets meer, en niets kan mij meer medeslepen."

„Ach, sire!" zuchtte de markiezin, „dat is inderdaad een doodvonnis voor allen die u beminnen, en na zulk een woord zou men het verstandigst handelen, als men in den dood ging."

„Gij hebt mij dus verkeerd verstaan," zeide Lodewijk snel, „ik wilde zeggen, ik bewonder niets meer en laat mij door niets meer medeslepen, sedert ik u ken, want u behoort al mijne liefde en bewondering."

„Mijn dierbare sire, hoe genadig zijt gij!" riep de markiezin met een betooverenden glimlach. „Doch ten dank

daarvoor wil ik uwe majesteit ook een geheim mededeelen. Uwe majesteit zal heden avond ook een amusement hebben, iets buitengewoons, iets verrassends zal er plaats grijpen."

„Wat dan?" vroeg de koning levendig. „Zeg, markiezin, wat zal er gebeuren?"

„Sire, als ik het u zeide, zou het dan nog voor mijnen dierbaren koning eene verrassing zijn? Geef bevel om te beginnen, en gij zult het zien!"

„Gij hebt gelijk, wij willen laten beginnen," riep de koning, terwijl hij aan den ceremoniemeester, en deze daarop aan den directeur van het theater een teeken gaf.

Het scherm ging op; het stuk begon en zwijgend luisterde het publiek naar de introductie.

„Ik zie nog geene verrassing," mompelde de koning, zich naar de markiezin keerende. „Ik verveel mij slechts, dat is alles!"

„Heb maar geduld, sire," zeide de Pompadour glimlagchende, „de verrassing zal wel komen, nog is Clairon immers niet verschenen?"

Daar trad eindelijk Clairon op het tooneel; doch zij had niet, zoo als dit tot hiertoe altijd geschied was, een toilet gemaakt, zoo als de mode voorschreef en de dames van het hof droegen, — zij kwam niet, om als eene naar de mode gekleede Française eene koningin der oude wereld voor te stellen, maar zij verscheen in costuum, in een costuum, zoo als dit bij hare rol paste.

Dit had men nog nooit op het tooneel gezien. Dit was iets vreemds, iets ongehoords. Het publiek, dat haar anders bij haar optreden met luide bijvalsbetuigingen begroette, bleef dan ook stom en liet zijne afkeuring onverholen blijken.

Doch Clairon scheen daarop geen acht te geven, zij scheen het gelach, het gefluister en gemompel niet te hooren; met eene inderdaad koninklijke beweging hief zij den arm omhoog, om den priester, die haar had aangesproken, het zwijgen te gebieden.

Doch deze naakte, geheel ontbloote arm was in de oogen van het publiek eene nieuwe absurditeit en schaamteloosheid. Een luid gelach ontstond in de loges, en in het parterre hoorde men hier en daar fluiten.

De koning wendde zich tot de markiezin. „Gij hebt ge-

lijk," zeide hij, „dat is eene allerliefste verrassing. Doch hoe dwaas is het publiek! Het komt mij voor, dat Clairon eene voortreffelijke idée gehad heeft."

„Mijn dierbare sire," fluisterde de markiezin, „ik bid u om eene genade. Ziet gij dan niet, dat het publiek daarom alleen Clairon en het drama van Voltaire de nederlaag wil doen lijden, omdat men weet, dat ik Voltaire in Frankrijk teruggebragt heb, en Clairon protegeer? Mijn dierbare sire, eene genade! Red het stuk, red Clairon! Zie hoe bleek zij is! Applaudisseer haar!"

Juist waggelde Clairon, niet meer in staat haren toorn en hare smart te bedwingen, eenige schreden achteruit, en het publiek verstomde een oogenblik, nieuwsgierig als het was, om te zien, wat zij thans doen zou.

„Sire, ik bezweer u, applaudisseer haar thans," fluisterde de markiezin nog eenmaal.

De koning knikte glimlagchend, en te midden der plotseling ontstane stilte, vernam men op eens een luid applaudissement, dat uit de koninklijke loge kwam.

Vol verbazing wendden aller blikken zich derwaarts — ja, daar zat Lodewijk, de destijds nog beminde monarch, met een lagchend gelaat, en waagde, wat niemand anders op dit oogenblik gewaagd zou hebben, — hij applaudisseerde.

En thans veranderde als door een tooverslag de gansche situatie. Het gemompel hield op, geen gefluit werd meer gehoord, alle cavaliers volgden het signaal door den koning gegeven, en weldra dreunde het theatergebouw van de levendigste bijvalsbetuigingen.

Het luide applaudisseren wekte Clairon uit hare verdooving en als de muziek der spheren klonk het haar in het oor. Het bloed stroomde weder naar haar hart toe, haar oog begon weder te schitteren van geestdrift, en zij had weder kracht en moed, om hare rol te vervolgen en af te spelen.

Het publiek hoorde haar in den beginne zwijgend aan, doch spoedig begon het, wat het straks had uitgelagchen, te bewonderen. Tot hiertoe had men slechts actrices, die eene rol speelden, op het tooneel gezien, doch thans zag men iemand uit de oude wereld leven en beweging aannemen, thans gevoelde men zich plotseling als door een tooverslag in de wereld der Grieken teruggeplaatst, en het was

eene Grieksche koningin, die zich daar in de Grieksche kleederdragt bewoog.

Nu scheen er geen einde te komen aan de vivats, die men ter eere van Clairon aanhief, en bravo! bravo! klonk het van ieders lippen.

Een triumferende glimlach plooide zich om hare lippen, en deze glimlach schitterde nog op haar gelaat, toen zij achter de coulissen trad en naar hare kleedkamer ging, om aldaar, zoolang hare rol dit veroorloofde, uit te rusten.

Toen zij echter in hare kleedkamer kwam, stiet zij een kreet van verbazing uit, want daar ginds tegenover haar stond de graaf St. Andème. Met een ontsteld gelaat, met bleeke lippen, met verwilderde oogen stond hij daar, en staarde haar aan.

Eene kille huivering voer haar door de leden, en zij wilde opstaan, om te ontvlugten. Doch hij had de deur achter zich gesloten, en naar haar toetredende, drukte hij haar met onwederstaanbaar geweld weder op den divan.

„Blijf," zeide hij, „blijf, ik beveel het u."

„Gij wilt mij vermoorden," riep zij verschrikt.

„Wat zou het mij baten, u te vermoorden?" vroeg hij met een bitteren glimlach. „Zoudt gij toch niet blijven voortleven in mijn hart? Neen, ik wil u niet vermoorden! Maar ik wil mij ook door u niet laten vermoorden, Hippolyte, ik kom hier, om u voor eene misdaad te bewaren, bij alles wat u heilig is, neem het woord terug, dat gij dezen morgen in drift gesproken hebt. Ik kan zonder u niet leven, erbarm u daarom mijner, en leef voor mij. Gij weet het, dat ik u grenzeloos bemin, en honderd maal hebt gij mij toch gezworen, dat ook gij mij bemint. O beleedig God en de menschen niet, door nu eene meineedige te worden. Hippolyte, wees barmhartig, bemin mij, wordt mijne gemalin, want ik, ik bemin u grenzeloos."

„Clairon zal nimmer de uwe worden," riep zij, zich fier oprigtende en den arm naar hem uitstrekkende. „Clairon behoort slechts aan zich-zelve toe en aan den roem. Zij wordt nimmer de gemalin van den kleinen graaf St. Andème! Maak de deur open, mijnheer, en laat mij gaan. De roem en het publiek wachten mij!"

Met opgeheven hoofd en trotsch als eene koningin trad zij naar de deur.

Doch de graaf stond, bleek als een lijk en over al zijne leden bevende, met van toorn flikkerende oogen voor deze deur.

„Gij wilt henen gaan?" vroeg hij op dreigenden toon. „Gij wilt mij verlaten en mij opofferen?"

„Ik wil u verlaten en hoop, dat wij elkander nimmer zullen wederzien! Maak de deur open, mijnheer! Val mij niet langer lastig met uwe liefde."

„Dat is uw laatste woord? Uw laatste woord ook dan, als ik u zeg, dat ik sterven zal, dat gij mij den doodsteek toebrengt?"

„Het is mijn laatste woord! Wat bekommer ik mij om uw leven of uwen dood! Vertrek!"

„Nu," schreeuwde de graaf buiten zich zelven, terwijl hij hare beide handen greep en haar met vlammende blikken aanzag, „hoor dan nu ook mijn laatste woord. Gij vermoordt mij, om van mij verlost te worden. Welaan, ik sterf, doch mijn dood zal u niet van mij verlossen! Ook na mijnen dood zal ik u vervolgen, zal ik u dagelijks aan mij herinneren en u straffen voor uwe wreedheid, dat zweer ik bij den onsterfelijken geest, die in mij woont. — En thans, mejufvrouw, ga, als het u goeddunkt."

Hij ontgrendelde zelf de deur en trad vervolgens op zijde, om Clairon te laten passeren. Doch zij stond stil en aarzelde, en zag min of meer beangstigd in zijn bleek en doodelijk ontsteld gelaat.

„Clairon! mademoiselle Clairon!" klonk het daar buiten. „'t Is weer hoog tijd voor u, om op het tooneel te verschijnen! Mademoiselle Clairon, waar blijft gij zoo lang? Haast u!"

„Ik kom!" riep Clairon, en zonder den graaf nog met een enkelen blik te verwaardigen, rukte zij de deur open en begaf zich naar de coulissen.

De graaf oogde haar na met eenen langen gloeijenden blik. Thans zag hij haar niet meer, doch hij hoorde het applaudissement en het gejubel van het publiek, dat hem in de ooren klonk als het hoongelach der duivelen.

„Zij zal aan mij denken!" riep hij, zijne beide handen ten hemel heffende. „Ja, dat zweer ik, zij zal aan mij denken,

en ook na mijnen dood zal ik haar vervolgen, haar, mijne moordenares Clairon!" En dit gezegd hebbende, ging hij haastig van daar.

De voorstelling in den schouwburg was afgeloopen. De aanbidders van Clairon hadden zich, ingevolge hare uitnoodiging, naar het paleis begeven, om met haar den triomf, dezen avond bij vernieuwing door haar behaald, feestelijk te vieren.

Met een van blijdschap stralend gelaat ontving Clairon de huldeblijken harer vereerders. Al de bouquets, de lauwerkransen en bloemen, waarmede het verrukte publiek haar bij het einde der voorstelling overlaadde, lagen midden in den salon op eene groote tafel, om welke de cavaliers zich verdrongen, om naar de verzen te luisteren, die aan de kransen en bouquetten waren vastgehecht.

Clairon zelve stond te midden der cavaliers naast de tafel, en nam juist weder een bouquet op, waaruit, nadat zij den strik er van losgemaakt had, een étui viel. Clairon opende met een glimlach het deksel en een kreet van verrassing klonk van hare lippen, want in hetzelve lag een halssnoer, dat uit de grootste en kostbaarste diamanten bestond, die fonkelden als de sterren des hemels.

„*Vraiment*," riep de markies de Seignac, „dat is een cadeau, waarvoor men een landgoed zou kunnen koopen. Zelfs eene keizerin zou er trotsch op kunnen zijn, zulke brillanten te bezitten."

„En is mademoiselle Clairon niet verhevener, niet grooter dan eene keizerin?" vroeg een jong man op bescheiden toon en met een accent, dat den Engelschman verried.

„Gij hebt gelijk, mylord Spencer," zeide de markies, „Clairon is grooter dan eene keizerin en verdient, dat men zulke brillanten aan hare voeten legt, doch men moet om dat te kunnen doen, een Nabob zijn, en die zijn er niet veel in de wereld.

„Waar Clairon is, moeten geene Nabobs zijn," antwoordde de jonge lord blozend, „alle schatten der wereld moeten aan hare voeten gelegd worden."

„Wat zijt gij wreed, mylord," riep de markies, „zoo Clairon alle schatten bezat, wat bleef ons dan overig, om aan haar, onze godin, ten offer te brengen?"

„Ons hart en onze trouw," zeide de jonge man op innigen toon."

„Ach, mylord," riep Clairon glimlagchend, „gij noemt daar de eenige schatten, die de markies de Seignac en al deze heeren niet meer bezitten, maar reeds lang in de wereld verspild hebben! Stil, geene verzekeringen, mijne heeren, geene valsche eeden! Laat ons liever de verzen verder lezen!"

En terwijl Clairon aldus sprak, legde zij het kostbare brillanten tooisel in het zilveren mandje, dat op de tafel stond, doch in plaats van het bouquet bij de anderen te werpen, stak zij het op haren boezem vast.

De jonge lord, die ieder harer bewegingen gadesloeg, kleurde, en een blijde glimlach speelde om zijnen mond.

Clairon nam thans een ander bouquet, waarvan zij den strik losmaakte, om het vers te lezen. „Och, mylord," riep zij, „dat zijn Engelsche verzen, kom toch hier en lees ze ons voor."

Terstond was de jongeling aan hare zijde, om het vers te lezen; doch op dit oogenblik knalde er een schot en wel zoo hevig, dat de vensterruiten er van dreunden. De groote pendule op den schoorsteen sloeg juist elf uur.

Met een luiden kreet was Clairon op den grond gestort, en naast haar lag de jonge lord, even als zij, bewusteloos.

„Zij zijn vermoord. Men heeft hen beide doodgeschoten! Clairon is dood!" schreeuwden en riepen allen door elkander. „Laat ons den dokter halen! Laat ons de politie roepen!"

Terwijl eenigen de bewustelooze Clairon op den divan droegen, anderen zich met den jongen lord, die langzaam weder bijkwam, bezig hielden, spoedde de markies de Seignac, die een bloedverwant was van den luitenant van politie Marville, in zijn rijtuig naar dezen heen, en nog een ander cavalier begaf zich naar Clairon's geneesheer, om hem te gaan halen.

Er was nog geen half uur verloopen, toen de dokter en de luitenant van politie den salon der kunstenares binnentraden.

De dokter onderzocht het hoofd van Clairon, dat volgens de verklaring der gezamenlijke ooggetuigen door het schot getroffen was.

De luitenant van politie onderzocht het raam, waardoor, zoo als men eenparig verzekerde, het schot den salon was binnengedrongen.

Doch geen spoor van verwonding was aan Clairon's hoofd te ontdekken, geen enkele lok van heur haar was gezengd, geen droppel bloed, zelfs niet de geringste wonde bespeurde men.

Evenmin was er eenig spoor te ontdekken, dat er een schot door het venster was binnengedrongen, want geen der groote ruiten was gebroken.

De luitenant van politie onderzocht nu met zijne agenten den salon, de aangrenzende kamers en het gansche huis, maar al zijne onderzoekingen waren te vergeefs.

Clairon was inmiddels, dank de bemoeijingen van den geneesheer, weder bijgekomen. — De luitenant van politie deelde haar nu het resultaat van zijn ingesteld onderzoek mede, en vroeg haar, of er ook iemand was, van wien zij vermoeden kon, dat hij het plan had, haar te vermoorden.

„Ik ken wel iemand, die tot zulk eene daad in staat zou zijn," zeide Clairon met bleeke, bevende lippen, „maar hij was toch dezen avond niet hier tegenwoordig."

„En wanneer zaagt gij hem het laatst?" vroeg de heer Marville.

„Dezen avond nog, een paar uur geleden. Hij verlangde, dat ik zijne gemalin zou worden; daar ik dit echter weigerde, verliet hij mij in hevigen toorn ontstoken."

„Ha, daar hebben wij dus den moordenaar," riep de heer Marville, „als wij hem eerst hebben, zullen wij ook wel vernemen, met welk zonderling instrument hij zijn schot gedaan heeft. Heb de goedheid, mejufvrouw, mij zijnen naam en zijn adres op te geven."

„Hij noemde zich tot hiertoe Dubois," zeide Clairon, „doch hij heeft zijnen eigenlijken naam graaf St. Andème weder aangenomen en woont in de straat St. Honoré, nommer honderd en drie."

„Binnen een uur ben ik weder bij u, mejufvrouw, om in uwe tegenwoordigheid het verhoor te beginnen," zeide de heer Marville, terwijl hij zijne agenten riep en met hen den salon verliet.

Op dringend verzoek van Clairon bleven hare vrienden bij

haar, om de terugkomst van den luitenant van politie af te wachten.

Na verloop van een klein uur trad deze weder de kamer van Clairon binnen. Hij hield een klein verzegeld briefje in de hand. Doch zijne agenten volgden hem niet, om den vermoedelijken misdadiger binnen te leiden.

„Gij hebt hem gevonden? Gij hebt hem gevangen genomen?" riep Clairon hem angstig te gemoet.

„Mejufvrouw," zeide de heer Marville op plegtigen toon, „ik heb den graaf St. Andème gevonden, doch hem niet gevangen genomen, want ik vond slechts zijn lijk en dit briefje, dat aan u geadresseerd is."

Clairon nam het met bevende hand aan, opende het en gaf het vervolgens weder aan den heer Marville.

„Lees gij het, mijnheer," zeide zij, „de letters dansen mij voor de oogen."

De heer Marville las nu overluid: „Wreede, ik sterf, omdat ik u bemin, en gij mij versmaadt. Doch mijn dood zal u niet van mij bevrijden! Ik houd mijnen eed! Ook na mijnen dood vervolg ik u, en dagelijks zult gij aan mij denken en voor mij sidderen."

„Nu," riep de markies Seignac zijne schouders ophalende, „daar hij dood is, zal men hem niet wegens meineed kunnen dagvaarden, wanneer hij zijn eed niet houdt."

De heer Marville zag hem met een zonderlingen blik aan. „Hoe laat was het, toen het schot viel?" vroeg hij. „Weet gij mij dit naauwkeurig te zeggen?"

„Ja, zeer naauwkeurig," zeide de markies. „Juist toen het schot gevallen was, sloeg de pendule hier elf uur en zie slechts, hoe vreemd, de wijzer staat nog op elf. De pendule is blijven stilstaan!"

„Welnu luister dan," zeide de luitenant van politie op plegtigen toon: „de bediende van den graaf St. Andème bevond zich in de voorkamer van zijnen heer en telde juist de slagen der pendule, die de elfde ure aankondigde, toen in het vertrek van zijnen heer het schot viel. Precies om elf uur heeft de graaf St. Andème zich doodgeschoten."

Clairon stiet een kreet uit en zonk bewusteloos ineen.

TWEEDE DAG.

I.

Des morgens.

Clairon stond voor den spiegel en beschouwde met de meeste opmerkzaamheid haar gelaat. Zij had heden eene vreeselijke ontdekking gedaan, want zij had op haar voorhoofd de eerste rimpels bespeurd.

Neen, Clairon kon het zich thans niet meer ontveinzen, dat zij oud werd, en even min kon zij dit voor de wereld langer verborgen houden. Voor twintig jaren toch was de brief gedrukt, waarin Voltaire haar zijne „muze van twintig zomers" noemde, en zij durfde het daarom niet wagen, haren veertigjarigen leeftijd te loochenen.

Ja, Clairon was veertig jaren oud, dit moest zij der wereld toegeven; maar de vier jaren, welke zij meer telde, die behoorden haar toe, die mogt zij hopen, voor de wereld geheim te kunnen houden. Deze vier jaren waren haar eigendom, en terwijl zij thans voor den spiegel stond, vroeg zij met een angstig uitvorschenden blik aan haar gelaat, of dit ook soms haar geheim zou verraden.

Maar terwijl zij zoo zich zelve beschouwde en onderzocht, rezen de vervlogene twintig jaren, die haar zooveel lauweren hadden doen inoogsten, voor haren geest, en trad zij min of meer verschrikt voor den spiegel terug.

„'t Zou vreeselijk zijn, als ik dit alles thans ontberen moest," zuchtte zij, en nam plaats in den fauteuil die digt genoeg tegenover den spiegel stond, om er haar altijd nog een blik in te vergunnen. „Ja, vreeselijk zou het wezen," vervolgde zij, „als Clairon eensklaps van haren troon stortte en er zich toe veroordeeld zag, om niets meer te zijn dan eene gepensionneerde tooneelspeelster. Maar neen, eene Clairon kan niet eindigen, gelijk alle tooneelspeelsters eindigen. Als ik het tooneel, waarop ik twintig jaren lang eene vorstin was, verlaat, zoo moet ik de wereld nog in verbazing brengen, en niet met hoon en spot, maar met afgunst en bewondering moet men mij naoogen! Ja, zoo zal, zoo moet het zijn! Zoo slechts kan Clairon eindigen! De koningin van Babylon zal althans eene vorstin van Anspach worden!"

Eene trotsche uitdrukking stond op haar gelaat te lezen; andermaal trad zij voor den spiegel en beschouwde zich nog eens met de meeste oplettendheid, om daarna weder met hare blikken, die nog altijd naar den spiegel gekeerd waren, in den fauteuil plaats te nemen.

„De markgraaf zegt mij dagelijks, dat ik in zijn oog de schoonste vrouw der wereld ben," mompelde zij zacht voor zich heen, „en ik zie het, *nog* ben ik schoon en *nog* bezit ik de magt, hem tot mijnen slaaf te maken. Ik moet mij dus mijn tijd ten nutte maken. De markgraaf bemint mij en smeekt mij dagelijks, dat ik zijne liefde met wederliefde zal beantwoorden. Maar ik zal hem die nimmer betoonen, zoo als hij dat begeert. Bah, Clairon zal zich niet zoo diep vernederen, dat zij de maitres van een vorst wordt. Neen, dat nimmer! Maar zal ik dan ooit in eene andere betrekking tot hem kunnen geraken? Hij heeft mij gezegd, dat hij getrouwd is, doch dat hij zijne gemalin naauwelijks kent, en sedert den dag hunner echtverbindtenis van haar gescheiden leeft. Omdat hij alle éclat wenscht te vermijden, wil hij zijn huwelijk niet wettig laten ontbinden."

„Maar hij moet zich laten scheiden," riep zij na eene pauze, „want Clairon wil eene vorstin worden, Clairon is er toe geschapen, om een land te besturen! Doch hoe bereik ik mijn doel? De markgraaf van Anspach is trotsch en vergeet nooit, dat hij de neef van den koning van Pruisen is. Hij zou het thans nog voor eene misdaad houden, als hij eene tooneelspeelster tot wettige nicht van Frederik den Groote maakte. Maar het komt er op aan, hem langzamerhand aan dit denkbeeld te gewennen. Hij denkt naar Anspach terug te keeren, waarom noodigt hij mij niet uit, om als zijne vriendin, zijne zuster bij hem in te wonen? Ha, ik zou alsdan zijnen geest wel zoo weten te leiden, dat zijne vriendin en zuster ten laatste zijne gemalin werd! Ik moet een plan, een snel en alles afdoend plan beramen!"

„Ja," riep zij, na eenige oogenblikken in diep gepeins verzonken te zijn geweest, „zoo moet het gaan. Ik zal met een groot éclat van het tooneel aftreden, ik zal daardoor den markgraaf noodzaken, mij een asyl in zijne staten aan te bieden. Ik zal bij hem blijven, ik zal hem langzamerhand aan het denkbeeld gewennen, om zich van zijne kranke

gemalin te laten scheiden, en dan — dan, als dit geschied is, zal ik zijne gemalin worden! Nu, haastig aan het werk! Nog dezen dag moet het volbragt worden. Ja, Clairon, Clairon, wapen u met moed, gij zult uwe papieren kroonen met eene werkelijke kroon, uwe lauweren met een mirtenkrans verwisselen! Daarom spoed u, Clairon! en volvoer uw plan!"

En met vasten tred ging Clairon naar de tafel en schelde. „Jacques," riep zij den binnentredenden kamerdienaar toe, „is er nog geen antwoord van den schouwburg gekomen?"

„Om u te dienen, uwe genade!" luidde het antwoord, „de inspecteur van den schouwburg was zoo even hier en bragt de tijding van de directie van het theater, dat de „Phedra" heden moet opgevoerd worden. De rollen waren bereids, gelijk mademoiselle wist, verdeeld, en daaraan kon niets meer veranderd worden. Het geheele koninklijke hof zal dezen avond den schouwburg bezoeken."

„'t Is goed, Jacques. Zend thans oogenblikkelijk mijn lakkei naar de heeren Baron en Lekain. Hij moet de heeren uitnoodigen terstond bij mij te komen, en er bijvoegen, dat ik zeer gewigtige zaken met hen te bespreken heb."

Baron en Lekain, de beide beroemdste tooneelspelers van die dagen, woonden slechts op geringen afstand van Clairon, en er waren daarom naauwelijks tien minuten verloopen, toen beiden den salon van Clairon binnentraden.

„Mijne vrienden," riep Clairon hen toe, „weet gij reeds de beleediging, die men ons wil aandoen?"

„Men wil ons dwingen, een dief, een schurk, die eerst gestolen, daarna in de gevangenis gezeten en vervolgens de politie tot spion gediend heeft, voor onzen kunstbroeder te erkennen," riep Baron.

„Men begeert, dat wij met dezen spion der politie, dezen galeislaaf en dief op het tooneel verschijnen," zeide Lekain, verachtelijk zijne schouders optrekkende. „Ha, het is waarlijk om te lagchen, de galeislaaf heeft eensklaps talent voor het theater in zich ontdekt, en zal nu als acteur optreden."

„En zullen wij dit dulden?" vroeg Clairon met vlammende blikken. „Zullen wij het dulden, dat men de kunst ontheiligt, en dat haar heilige tempel door den voet van een schurk betreden wordt?"

„Neen, neen!" riepen Baron en Lekain als uit éénen mond, „dat dulden wij in der eeuwigheid niet!"

„Geeft mij dan uwe hand, mijne vrienden," zeide Clairon plegtig, „wij sluiten te zamen een verbond, en wij zweren aan de muzen en aan de kunst, wier dienaren wij zijn, dat wij haar en ons zelve nimmer zullen onteeren, al moesten wij deswege ook vervolging en straf te verduren hebben!"

„Ja, dat zweren wij!" riepen de beide mannen.

„Wij zweren, dat wij dezen avond niet spelen, als men van ons vordert, met Vauture te gelijk op te treden!" riep Clairon.

„Ja, dat zweren wij," herhaalden Baron en Lekain."

„Wij hebben den eed gezworen, en de goden en de muzen hebben dien aangenomen," zeide Clairon plegtig, „thans willen wij rustig en bedaard afwachten, wat er gebeuren zal. Keert thans naar uwe woning terug, mijne vrienden, en laat ons doen, wat noodzakelijk is. Laat ons de directie schriftelijk kennis geven, dat wij dezen avond niet optreden, dat wij nimmer weder zullen optreden, als men Vauture niet op staanden voet bedankt"

„Schrijven wij, dat wij nimmer met hem op denzelfden avond zullen optreden!" riep Baron.

„Ja, dat is voldoende," zeide Lekain.

„Als u dat voldoende is, schrijft gij dit dan," riep Clairon. „Mij is het niet voldoende. Als Vauture blijft, ga ik heen! Eenen misdadiger sta ik niet toe, zich mijnen confrère te noemen!"

Zij reikte Baron en Lekain de hand tot afscheid, en vloog vervolgens naar hare schrijftafel, om onverwijld een brief aan de koninklijke directie van het *théatre Français* te schrijven.

„Zie zoo," zeide zij, terwijl zij den brief toevouwde, „de teerling is geworpen! Ik behaal als kunstenares de zege, of ik stijg van mijnen troon op het tooneel af, om, zoo God wil, eenen werkelijken troon te beklimmen."

Zij schelde haastig en gaf den binnentredenden dienaar den brief, om dien te bezorgen aan den directeur van den koninklijken schouwburg.

„Als men vraagt, of ik ongesteld ben," beval zij, „dan antwoordt gij, dat ik volmaakt gezond en volkomen bereid ben, van avond te spelen, mits men aan mijne gestelde

voorwaarden voldoe. Haast u, en breng mij terstond het antwoord hier in mijne kamer terug, al heb ik ook bezoek bij mij."

„Ik hoop, dat de markgraaf bij mij wezen zal," zeide zij glimlagchend tot zich zelve. „Binnen een uur kan Jacques weder terug zijn, en dan is het juist de tijd, dat de markgraaf gewoon is bij mij te komen. Of zou hij heden niet komen, en zou mijne koelheid van gisteren hem hebben afgeschrikt? Hoe, zou het hem zoo weinig moeite kosten, mij te vergeten? O het zou vreeselijk zijn, als ik mij zoo misrekend had, als... — Ha, daar houdt een rijtuig voor mijne deur stil! Wie kan dat wezen, wie komt zoo vroeg in den morgen naar mij toe?"

Zij spoedde zich naar het raam, om van achter de gordijnen een steelsgewijzen blik naar beneden op het voorplein te werpen.

„Hij is het, het is zijne equipage," riep zij triomferend, „hij komt van daag nog vroeger dan anders! Dit is mij een bewijs, dat hij mij bemint, dat —"

„Zijne koninklijke hoogheid, de heer markgraaf van Anspach," riepen de lakkeijen, terwijl zij de vleugeldeuren openden, en een rijzig, jong man van even dertig jaren trad in schitterende uniform binnen.

Clairon snelde den markgraaf met eene uitdrukking van verrassing op het gelaat te gemoet.

„Uwe koninklijke hoogheid is derhalve nog niet afgereisd?" vroeg zij verwonderd. „Zij heeft dus haar plan opgegeven, en wil niet naar haar somber en vochtig Duitschland terugkeeren?"

„Ik heb mijn plan niet opgegeven," zeide de markgraaf, haar de hand kussende, „doch ik kon en wilde niet gaan, zonder u nog eenmaal gezien en afscheid van u genomen te hebben."

„Afscheid," zuchtte zij. „Welk een droevig woord. Ik gevoelde mij zoo gelukkig in het bewustzijn, de vriendschap van den edelen markgraaf te bezitten, dat ik er volstrekt niet aan dacht, dat de dag eenmaal moest komen waarop ik den dierbaren, aangebeden vriend zou verliezen. En nu is eensklaps deze dag daar, die mij van u scheiden zal!"

„Ik zou dien dag niet overleven," zeide de markgraaf plegtig, „zoo ik niet wist, dat er spoedig weder een dag

des wederziens op volgen zal. Ik ga slechts voor weinige weken naar mijn land, om eenige noodwendige regeringszaken te regelen. Dan echter keer ik naar Parijs, dat wil zeggen, tot u terug."

„Wie weet of gij mij dan nog vinden zult," zuchtte Clairon."

„Ik zal u vinden, al waart gij ook naar de uiterste einden der aarde gevlugt," riep de markgraaf. „De liefde toch bezit het vermogen, om alle zwarigheden te overwinnen en alle hinderpalen uit den weg te ruimen. Ik zal u vinden, Clairon."

„Maar zal uwe koninklijke hoogheid dit durven doen?" vroeg Clairon droevig. „Zal zij niet ten gevalle harer gemalin, hare ongelukkige vriendin Clairon aan haar lot overlaten en stil in de residentie blijven, om aan hare onderdanen het zeldzame voorbeeld van een gelukkigen echt tusschen een vorstelijk paar te leveren?"

„Mijne gemalin zal geen invloed op mij hebben," zeide de markgraaf. „Zij weet, dat ik haar nooit bemind heb. De wil mijns vaders heeft mij, toen ik nog bijna een knaap was, tot dit huwelijk met de onbehagelijke prinses van Coburg genoodzaakt. Ik had slechts de keus tusschen de gevangenis, of dezen echt. Ik was, gelijk ik zeide, bijna nog een knaap, en mijn angstig hart vreesde voor den toorn mijns vaders en voor de gevangenschap, waarmede ik bedreigd werd (1). Zoo kwam het, dat ik mij liet bewegen haar tot mijne gemalin te nemen, maar toen ik dit deed, zeide ik haar ronduit, dat ik haar niet beminde, en ik hoopte daarom dat zij bij de voltrekking van ons huwelijk op de vraag des priesters, neen in plaats van ja zou antwoorden. Doch zij deed dit niet, zij nam mijne hand aan, en in het oogenblik, dat haar mond het beslissend ja uitsprak, zwoer ik bij mij zelven, dat zij desniettemin voor mij altijd eene vreemdelinge zou blijven. Ik heb dien eed trouw gehouden; de prinses van Coburg draagt mijn naam, doch zij is noch mijne gemalin, noch mijne vriendin. Ik weet niets van haar, en zij niets van mij. Als ik te Anspach ben, zien wij elkander nooit alleen, maar enkel aan tafel, in tegenwoordigheid van ons hof."

(1) Memoirs of the Markgravine of Anspach, I, 181.

„Maar dat is geen huwelijk," riep Clairon, „dat is enkel een lastige keten, waarvan uwe koninklijke hoogheid zich hoe eerder hoe liever moet ontdoen. Gij zijt dit aan uw land, aan uwe onderdanen verpligt, mijn dierbare, geliefde vorst. Gij moet deze ziekelijke, onbehagelijke prinses, aan wie gij slechts uwen naam en niet uw hart gegeven hebt, ook uwen edelen naam ontnemen."

„Neen," zeide de markgraaf ernstig, „ik ben eenmaal in het oog van God en van de wereld de gemaal van de prinses Clotilde van Coburg; zoolang zij dus leeft, ben ik verpligt, haar als mijne gemalin te erkennen." (1)

„Neen," riep Clairon onstuimig, „uwe koninklijke hoogheid laat zich door de grootmoedigheid van haar hart tot het brengen van een offer bewegen, dat de prinses niet aannemen, dat haar volk niet toestaan mag. Gij zijt het, mijn vorst, niet slechts aan uw eigen persoonlijk geluk, maar ook aan het geluk van uw volk verschuldigd, de banden van dezen onnatuurlijken echt van een te rijten, ten einde een ander wettig huwelijk aan te gaan en aan uw volk, dat anders alle kans geeft, om later onder eene vreemde heerschappij te geraken, eene vorstin te geven, die uw land met een erfgenaam, een wettigen opvolger begiftigt."

„Och, 't is zulk een dankbaar werk niet, regerend vorst te zijn, om er naar te wenschen, een zoon tot opvolger te hebben. Wie weet, of ik zelf nog niet dien zwaren last van mijne schouders werp en er de voorkeur aan geef, om in plaats van onderdanen te hebben, mijn eigen heer te zijn. (2) Doch stappen wij van dit onderwerp af. Ik maakte u bekend met mijn ongelukkig huwelijk, om door u niet van ontrouw beschuldigd te worden, als ik het waag u te beminnen en u dit te verklaren. Ja, Clairon ik bemin u, en de liefde voert mij spoedig weder tot u terug. Ten einde gij mij echter gedurende mijne afwezigheid niet vergeten zult, heb ik iets voor u medegebragt, dat gij mij stellig beloven moet, tot mijne terugkomst altijd te zullen dragen! Gij hebt steeds geweigerd, eenig geschenk van

(1) De eigene woorden van den markgraaf. Zie: Memoirs of the Markgravine of Anspach. Vol. I. 130.

(2) De markgraaf van Anspach verkocht later zijn land aan den koning van Pruissen en ging in Engeland wonen.

mij aan te nemen, maar dit moogt gij niet weigeren, dit moet gij aannemen!"

En de markgraaf haalde uit zijn zak een rood marokijnen étui te voorschijn, dat hij Clairon aanbood.

Zij nam het aan en liet het deksel openspringen. „Uw portret," riep zij vol blijdschap, „o en welk een schoon, welgelijkend portret!"

„En is het niet zoo, Clairon gij belooft mij, dit portret altijd aan uwen arm te dragen?"

„Het is waar," zuchtte Clairon, „het is een armband, ik had tot hiertoe enkel het portret gezien, thans zie ik eerst, dat het tevens eene kostbare bracelet is. Hoe heerlijk zouden deze steenen flonkeren, zoo zij dit portret niet omgaven. Maar naast uwe schitterende oogen verliezen de heerlijkste edelgesteenten hunnen glans en hunne waarde. Ha," vervolgde zij blijder, terwijl zij den armband naauwkeurig bekeek, „het portret kan er gemakkelijk uitgeligt worden, dan is het een medaillon, dat men aan eenvoudig kettingje op het hart kan dragen. O nu neem ik het geschenk van uw portret met blijdschap aan. Geef den armband van brillanten aan uwe gemalin, want hij is waardig door eene vorstin gedragen te worden. Schenk mij echter dit dierbaar portret. Ik beloof u het bij mij te zullen dragen, tot dat gij wederkeert!"

„Gij zijt eene zonderlinge vrouw," riep de markgraaf, haar met teedere blikken aanziende. „Ik breng u daar brillanten, van welke gij zelve zegt, dat zij eene vorstin waardig zijn, en toch weigert gij die aan te nemen."

„Ik weiger de brillanten, maar ik verheug mij over het bezit van uw portret," zeide Clairon met een bevalligen glimlach „Wat geef ik om brillanten, ik heb er meer dan genoeg ontvangen van mannen, die meenden, dat zij mijne liefde door kostbare geschenken konden koopen. Al deze geschenken nam ik aan, omdat zij, die ze mij bragten, mij geheel onverschillig waren. Doch van u, uwe hoogheid, van u neem ik geene brillanten aan."

„Clairon," riep de markgraaf blijde, „'t is dus waar, dat gij mij niet op eene lijn plaatst met al uwe overige aanbidders? Gij —"

Juist werd de deur geopend en de kamerdienaar trad bin-

nen. Clairon keerde zich met eene toornige uitdrukking naar hem toe.

„Gij waagt het hier binnen te treden, terwijl zijne hoogheid zich hier bevindt?" vroeg zij.

„Vergeving," stamelde Jacques angstig, „maar ik moest uwe genade het antwoord van den heer directeur brengen. Ik had de eer, hem den brief van uwe genade te overhandigen. Hij las dien met de meeste opmerkzaamheid; toen hij zich daarna tot mij keerde, fonkelden zijne oogen van woede. Zeg aan mademoiselle Clairon," riep hij, „dat ik de middelen bezit om haar te dwingen, dat zij haren pligt doet en dat ik van die middelen gebruik zal maken. Zij zal dezen avond optreden; zij zal in de Phedra spelen, en de heer Vauture zal de rol van Hippolyte vervullen. Zeg dit aan uwe meesteres!"

„En wat verder?" vroeg Clairon. „Men liet u immers rustig vertrekken, om mij deze boodschap te brengen?"

„Neen, uwe genade, de directeur van het theater liet mij door eene patrouille van twintig man hier naar toe brengen en de soldaten houden thans alle deuren van uw hôtel bezet. Zij zeggen dat zij niemand den in- en uitgang beletten, doch dat mademoiselle Clairon het huis niet verlaten mag."

„Het is goed, Jacques, vertrek," zeide Clairon, terwijl zij den bediende met hare hand een wenk gaf, om de kamer te verlaten.

„Maar om Gods wil," riep de markgraaf ontsteld, „wat beteekent dit? Met welk regt waagt men het, u te beleedigen, en u in uw eigen paleis als eene gevangene te behandelen?"

„Met welk regt?" riep Clairon. „Met het regt, 't welk de sterke arm zich over den geest en het genie durft aanmatigen! Men wil mij dwingen met een man op het tooneel te treden, dien ik veracht, men wil, dat ik de heilige kunst, die ik dien, ontheiligen zal, door een eerloos mensch naast mij in hare heilige zalen te dulden. Doch nimmer zal dit gebeuren, nimmer zal Clairon zich laten vernederen. Ik ben eene vrouw die alleen en verlaten in de wereld sta, ik heb geene soldaten die voor mij vechten, geene wetten die mij beschermen, maar toch neem ik den strijd aan, den strijd van het heilige tegen het lage en gemeene. Haast u, mijn vorst, haast u mij te verlaten en nog dezen morgen

af te reizen, ten einde gij geen getuige zijt van het droevig tooneel, dat heden avond hier zal plaats grijpen. Men wil mij dwingen te spelen, maar ik zal mij niet laten dwingen, al moest ik daarom ook mijn gansche volgend leven in de bastille doorbrengen. Vaarwel, mijn dierbare aangebeden vorst, moge God u nabij zijn op al uwe paden! Gedenk mijner, doch bekommer u over mij niet. Nimmer wordt Clairon aan zich zelven, nimmer aan de heilige kunst ontrouw. Moedig zal zij strijden tegen hare vijanden, zij kan in dezen strijd de nederlaag lijden, maar zij kan zich niet vernederen. Dit zij mijn vaarwel! Spoed u weg mijn vorst, verlaat mij!"

„Ja, ik spoed mij weg," zeide de markgraaf, „ik verlaat u, doch niet om af te reizen, maar om voor u te handelen. Ik zal u toonen, dat gij niet alleen, niet verlaten in de wereld staat. Uwe vijanden mogen u aangrijpen, maar uwe vrienden zullen u verdedigen. Vaarwel, Clairon, doch slechts voor korten tijd! Ik verlaat Parijs niet, zoolang gij niet van uwe vijanden verlost zijt."

„Ha!" riep Clairon hem met fonkelende blikken na oogende. „Ik zal mijn doel bereiken, ik zal markgravin van Anspach worden!"

II.

Des avonds.

Weder was in het théatre français iedere plaats bezet, weder, gelijk reeds voor twintig jaren, toen Clairon voor het eerst de Phedra in costuum voorstelde, zag het publiek met verlangen den aanvang van het stuk te gemoet, en weder was het Clairon, wier naam op aller lippen zweefde, en met wie men zich, zoowel in het parterre als in de loges, bezig hield. Een zonderling gerucht van een geschil tusschen Clairon en de directie van het theater had zich door Parijs verspreid; men wilde weten, dat Clairon geweigerd had, heden als Phedra op te treden, dat daarop de koninklijke directeur van den schouwburg Clairon met geweld, onder het geleide van eenige soldaten, naar het theater had laten voeren, en dat men met de acteurs Baron en Lekain insgelijks zoo gehandeld had. Ieder was daarom nieuwsgierig om te vernemen, of deze geruchten gegrond of ongegrond waren.

Eindelijk gaf de tooneelschel het teeken, en het scherm ging op. In ademlooze stilte keek het publiek naar het tooneel heen.

Daar stond Hippolyte, de nieuwe tooneelspeler Vauture, en tegen over hem zijn leermeester Theramen, de lieveling van het publiek, Baron.

Maar achter Baron zag men vier soldaten met geschouderde geweren staan.

Hippolyte begon zijne rol, doch niemand sloeg acht op hem, ieder wachtte vol ongeduld op het oogenblik, dat Baron moest beginnen.

Thans was de beurt aan hem, maar hij zweeg, en te vergeefs herhaalde Hippolyte zijne laatste woorden; Theramen gaf hem geen antwoord, maar zag met verachting Hippolyte aan. Van achter de coulissen kwam thans een officier der gendarmerie te voorschijn, en met opgeheven arm beval hij met luider stem aan de soldaten: „in naam des konings, neem den acteur Baron gevangen en breng hem naar de bastille."

Baron werd hierop door de soldaten van het tooneel weggevoerd, en een andere Theramen trad in zijne plaats op, die uiterst bedaard, als ware er niets voorgevallen, zijne rol begon.

Doch niemand gaf eenig acht op hem, noch op Vauture, die als Hippolyte alles aanwendde, om de gunst van het publiek te verwerven.

„Zal Clairon spelen?" dit was de vraag, die fluisterend van mond tot mond ging. „Zal ook zij door soldaten bewaakt verschijnen? Zal men ook haar op het tooneel gevangen nemen?"

Thans was het oogenblik daar, dat Clairon als Phedra te voorschijn trad. Waarlijk, ook haar volgden vier soldaten, maar Phedra zweeg niet, Phedra sprak.

Clairon was van plan veranderd, en toen men Baron naar de bastille voerde, had zij hem in het oor gefluisterd: „ik zal voor ons allen eene vreeselijke wraak nemen. Ik zal het publiek, dat niet weet waarom wij niet spelen wilden, daaromtrent opheldering geven. Ik zal spelen tot aan de beslissende scène!"

En deze scène kwam weldra. In het tweede bedrijf stond

Phedra tegen over Hippolyte. Maar met welk eene verachting, met welke toornige blikken zag zij hem in 't gelaat? Thans was zij sprakeloos. — Eindelijk keerde zij zich tot de soldaten en riep met luider stem: „neem mij gevangen en voer mij naar den kerker! 't Is beter om vrijwillig naar de bastille te gaan, dan gedwongen te zijn, om de onteerende nabijheid eens misdadigers te dulden!"

Buiten zich zelven, met een kreet van woede op de lippen wilde Hippolyte haar te lijf, doch de soldaten hielden hem tegen en plaatsten zich tusschen hem en Clairon, die langzaam en met deftige schreden het tooeeel verliet.

Toen zij achter de coulissen verdwenen was, kwam Lekain in zijn costuum als Theseus haar tegen. Met eene rustige houding naderde hij Clairon en bood haar den arm.

„Mijnheer," zeide hij lagchend, terwijl hij zich tot den officier wendde, „mijnheer, gij zult het den koning Theseus niet ten kwade duiden, als hij zijne verhevene gemalin op haren moeijelijken weg vergezelt. Kom, mijne koningin en gemalin, ik ga met u mede. Waarheen men u ook voeren moge, ik blijf bij mijne edele Phedra."

De officier durfde Lekain niet op zijde dringen, en moest toelaten, dat zij beiden hem vooruit gingen, om zich naar het rijtuig te begeven, dat hen voor de deur wachtte en naar de bastille zou brengen.

Een half uur later zaten de drie lotgenooten, Clairon, Baron en Lekain, op eene der elegante zoogenaamde logeerkamers in de bastille vrolijk bij een. In deze „logeerkamers" werden zij opgenomen, die niet veroordeeld, maar slechts beschuldigd waren, en die geld genoeg hadden om de hooge huur en de dure rekeningen voor spijs en drank te betalen. Clairon had voor zich de beste logeerkamer in bezit genomen, en bij den kok des gouverneurs een keurig souper voor drie personen besteld, terwijl hare vrienden, die te zamen eene kamer naast de hare bewoonden, had uitgenoodigd, met haar te souperen.

Het souper had niet lang op zich laten wachten, want daar de „logeervertrekken" der bastille destijds zeer dikwijls door prinsen en voorname heeren bewoond werden, was de kok altijd op dergelijke „*soupers fins*" ingerigt, en Clairon's bestelling had hem daarom niet onvoorbereid gevonden. De

spijzen waren voortreffelijk, de wijnen uitgelezen en de vurige champagne kleurde zelfs Clairons bleeke wangen.

„Mijne vrienden," riep Baron, terwijl hij een stuk van een fasant op zijn bord schoof, „ik heb in mijn leven allerlei avonturen beleefd, maar ik moet zeggen, dat het tegenwoordige mij het beste van allen bevalt. Als martelaars der kunst zijn wij de bastille binnen getreden en eensklaps bemerken wij, dat wij in een paradijs gekomen zijn, waar de gebraden fasanten ons in den mond vliegen en rijke champagnebronnen voor onzen voet ontspringen."

„Ik vrees echter," zeide Lekain lagchend, „dat wij ten laatste ondervinden zullen, dat wij in geen paradijs, maar in eene gevangenis zijn. Onze overmoedige directeur, de lieve graaf d'Albert, was woedend, en in allen ernst bedreigde hij mij, dat wij ten minste een jaar lang in de bastille zouden blijven."

„En ik zeg, dat wij hier geen dag, geen nacht blijven zullen," riep Clairon met een fieren glimlach.

„Hoe, zelfs geen nacht?" vroeg Baron verwonderd, „gij denkt toch niet, goddelijke Clairon, dat wij thans, nu ons souper afgeloopen is, dezen salon verlaten zullen, om onzen gastheer, den gouverneur, voor zijne vriendelijke ontvangst te bedanken, om vervolgens in onze equipage naar huis te rijden."

„Ik denk, dat het ongeveer zoo zal plaats hebben als gij zegt," zeide Clairon, „al wil ik ook niet beweren, dat wij thans aanstonds na ons souper van hier zullen kunnen gaan, doch wij zullen den nacht hier niet overblijven. Daar slaat de pendule op den schoorsteen juist tien uur! Nu ik beweer, dat wij nog vóór middernacht vrij zullen zijn en in triumf van hier vertrekken."

„O dat zou heerlijk zijn," zuchtte Lekain, „want ik moet erkennen, dat de gevangenislucht mij melancholiek maakt. Deze wanden, hoe elegant zij ook gemeubileerd zijn, vertellen mij de treurigste geschiedenissen van de vroegere bewoners dezer appartementen. Wie weet, of niet de man met het ijzeren masker, wiens vreeselijke geschiedenis Voltaire onlangs aan het licht gebragt heeft, in dezen salon gelogeerd heeft, of —"

„Om Gods wil, ongelukkige, zwijg en maak ons niet somberder dan wij zijn," schreeuwde Baron, terwijl hij zijne hand

op Lekain's arm legde. „Maar zeg mij, verhevene Clairon, gelooft gij waarlijk, dat wij nog dezen avond weder op vrije voeten zullen gesteld worden?"

„Ik houd mij daarvan verzekerd. Onze vijanden hebben ons in de bastille gebragt, onze vrienden zullen er ons uit verlossen."

„Ach, van mijne vrienden verwacht ik niet veel," zuchtte Lekain, „want zij zijn niet magtig genoeg, om den toorn van den minister van politie te ontwapenen, en deze toch is het, dien wij beleedigd hebben, daar wij weigerden, een zijner protegés als onzen kunstgenoot te erkennen."

„En wat mijne vrienden betreft," zeide Baron, „zoo weet ik er geen, op wier trouw en standvastigheid ik zou kunnen rekenen, of het moesten mijne schuldeischers zijn. Deze echter zullen zeer blijde wezen, als ik eenigen tijd hier moet blijven, en daardoor verhinderd word, meer schulden te maken."

„Maar ik heb vrienden, die magtig en trouw zijn," riep Clairon fier, „vrienden, die het als eene schande voor Frankrijk zouden beschouwen, als wij, de helden der kunst, beleedigd werden, en die daarom al hunnen invloed zullen aanwenden, om ons nog heden uit deze gevangenis te verlossen. Ik herhaal het u, ik ben overtuigd, dat wij geen nacht in dit huis van jammer en ellende slapen zullen. Laat ons daarom tot middernacht althans te zamen blijven en rustig en kalm de dingen, die komen zullen, afwachten!"

„Ja, blijven wij te zamen," zeide Baron. „En daar wij thans, wat zoo zelden gebeurt, met Clairon, onze aangebedene Clairon, alleen zijn, zoo zou ik haar gaarne een verzoek willen doen."

„Spreek, Baron, wat hebt gij mij te verzoeken?"

„Ik wilde u smeeken, mij de geschiedenis van den ongelukkigen graaf St. Andème te verhalen, waarvan men mij zoo veel verhaald heeft, en die ik slechts gelooven kan, als gij zelve er mij de waarheid van bevestigt."

„*Parbleu!*" riep Lekain lagchend, „hetzelfde verzoek wilde ik ook aan Clairon doen; „ik wilde u vragen, schoonste der schoonen, of de fabelachtige spookgeschiedenis, die men van den graaf St. Andème verhaalt, werkelijk op waarheid berust, of zijn geest u inderdaad nog altijd vervolgt, of het pistoolschot — —"

„Stil," riep Clairon angstig, „stil, maak hem niet wakker,

opper geen twijfel, anders zouden wij hem spoedig hier vernemen, om u te bewijzen, dat de treurige geschiedenis inderdaad op waarheid gegrond is."

„Mijn God, 't is derhalve waar!" vroeg Baron ontsteld. „Deze spookgeschiedenis, waarvan geheel Parijs sedert jaren den mond vol heeft —"

„Zij is waar," zuchtte Clairon smartelijk, „gij weet, ik ben eene vriendin van Voltaire en gij zult daarom wel willen aannemen, dat ik niet tot de ligtgeloovigen behoor, die aan bovennatuurlijke verschijningen geloof slaan, en toch verzeker ik u, dat deze treurige geschiedenis waar is. Ik wil u haar verhalen. Men heeft u ongetwijfeld medegedeeld, dat de graaf St. Andème zijn leven door een pistoolschot eindigde, en dat hij in eenen kort voor zijnen dood aan mij geschreven brief plegtig zwoer, mij ook na zijn dood te vervolgen, mij geene rust te laten en zich op mij te wreken, omdat ik zijne liefde versmaadde en zijne gemalin nietworden wilde."

„Ja, men heeft mij dit meermalen verteld," zeide Lekain, „en ieder bewonderde Clairon's eerlijk karakter, dat zij een man niet wilde huwen, dien zij niet beminde."

„Is dat alles, wat gij beiden weet?" vroeg Clairon.

„Neen," antwoordde Baron, „ik weet nog meer. Ik weet dat op hetzelfde oogenblik, waarop de graaf door een pistoolschot aan zijn leven een einde maakte, dat zelfde pistoolschot in uw salon gehoord werd, tusschen u en een zekeren lord Spencer, die juist naast u stond, doorging en u beiden haast gedood had."

„Ook dat is waar," zuchtte Clairon. „Het was een vreeselijk oogenblik! De arme lord ontweek sedert mijne tegenwoordigheid, hij wilde mijn salon niet meer bezoeken en verliet Parijs. Dit was het eerste onheil, dat de wraak van den overleden graaf mij berokkende. Maar neen, hij is niet overleden, de graaf St. Andème, hij leeft, hij vervolgt mij met zijne onzigtbare tegenwoordigheid, met zijne vreeselijke jaloezy, hij verontrust sedert twintig jaren mijn leven en slaat al mijne gangen gade. — Nu eens liet hij mij door een pistoolschot bemerken, dat hij mij niet vergeten had, dan weder hoorde ik des avonds juist ten elf ure een vreeselijk gegil onder de vensters van mijn hôtel. Eenige jaren geleden vernam ik in plaats van dat gegil telken avond een

hevig applaudissement en thans laat mijn demon mij, als de klok de elfde ure aankondigt, eene roerende en liefelijke muziek hooren (1). Maar stil, de pendule slaat elf en thans, o God, hoort gij niets?"

„Ja, wij hooren," fluisterden de beide mannen, „wier wangen verbleekten en op wier voorhoofd groote zweetdroppelen parelden."

Inderdaad, eene zachte, liefelijke muziek liet zich eensklaps in den salon hooren; 't was als of de toonen eener harp door het vertrek ruischten en —

Eensklaps werd deze zonderlinge muziek afgebroken door het gedruisch van voetstappen, die al nader kwamen, en luide en driftig werd er op de deur geklopt.

Baron en Lekain ontwaakten als uit eenen droom; Clairon rigtte zich fier overeind en riep op gebiedenden toon: „binnen!"

De deur ging open en de markgraaf van Anspach trad binnen, terwijl de gouverneur der bastille eerbiedig voor de geopende deur bleef staan.

„Gij ziet, ik houd mijn woord," zeide de markgraaf tot Clairon, „ik geef u het bewijs, dat gij niet enkel vijanden, maar ook trouwe vrienden hebt. Gij zijt vrij! Koning Lodewijk zelf ontslaat u! Ook gij mijne heeren," vervolgde hij, zich tot de beide acteurs wendende, „ook gij zijt vrij. Voor de deur wacht u een rijtuig, om u naar uwe woning te brengen."

„O," riep Baron, „hoe zullen wij uwe koninklijke hoogheid danken voor deze genade, hoe —"

„Bewijst mij beiden daardoor uwen dank, dat gij oogenblikkelijk vertrekt," zeide de markgraaf met eenen goedigen glimlach. „Vaartwel, mijne heeren! Tot wederziens!"

Baron en Lekain, zeer goed begrijpende, dat de markgraaf met Clairon alleen wenschte te zijn, haastten zich, aan dit verzoek te voldoen en verlieten, gevolgd door den gouverneur, den salon.

„Nu, Clairon," vroeg de markgraaf, toen zij alleen waren,

---

(1) Göthe heeft zich dit zonderling voorval uit het leven van Clairon in zijne „Vertellingen van Duitsche uitgewekenen" ten nutte gemaakt. Eenige plaatsen in zijn werk komen letterlijk overeen met hetgeen lady Craven, de markgravin van Anspach, er van berigt. Zie Mémoirs of the Markgravine, I. 162.

„hebt gij thans de overtuiging bekomen, dat gij niet verlaten en alleen in de wereld staat, maar een trouwen vriend bezit, die over u waakt en u beschermt?"

Clairon reikte hem hare beide handen. „De vriendschap van een groot man is een geschenk der goden," riep zij in verrukking uit. „Ja, Racine heeft gelijk, zulk eene vriendschap is een geschenk der goden, en uit den diepsten grond mijns harten zeg ik er u dank voor, dat gij mij de waarheid zijner woorden hebt leeren kennen."

„O deze bekentenis maakt mij tot den gelukkigste der stervelingen," riep de markgraaf, terwijl hij Clairon's handen aan zijne lippen drukte. „En thans, Clairon, ga mede, mijn rijtuig wacht ons."

„Waarheen wilt gij mij brengen?" vroeg Clairon.

„Voorloopig naar uw hotel," antwoordde de markgraaf met een glimlach.

„Doch voordat ik uwe koninklijke hoogheid derwaarts volg, moet zij mij veroorloven, eene vraag aan haar te doen."

„Vraag, Clairon."

„Heeft de koning mij onvoorwaardelijk begenadigd? heeft hij geene voorwaarden aan mijne loslating verbonden?"

„Ja, Clairon, de koning hergeeft u de vrijheid, maar beveelt u daarentegen, morgen avond in de rol van Phedra op te treden, terwijl monsieur Vauture de rol van Hippolyte vervult."

„Ik kan aan dat bevel niet voldoen," riep Clairon hartstogtelijk. „Ik heb gezworen, het théatre français niet weêr te betreden, als deze Vauture, wiens tegenwoordigheid de kunst en de kunstenaars onteert, niet terstond zijn ontslag bekomt. Men behoudt hem, en derhalve kan ik niet blijven. Ik moet óf altijd hier in de bastille blijven, óf ik moet het tooneel voor goed verlaten!"

„Dat zult gij ook," zeide de markgraaf met eenen teederen glimlach, „ja, gij zult het tooneel verlaten. Clairon, morgen vroeg zeg ik Parijs vaarwel, om naar mijn land terug te keeren. Neemt gij er genoegen in, om als mijne aangebedene vriendin, als mijne hooggeachte zuster op mijn slot te wonen? Clairon, vriendin, zuster, wilt gij in mijn gezelschap Parijs verlaten?"

Zij zag met een langen uitvorschenden blik in het ernstige

gelaat van den markgraaf; vervolgens legde zij langzaam hare regterhand in de zijne.

„Ik neem genoegen in uw aanbod," zeide zij plegtig. „Ja, ik verlaat met u Parijs, om als uwe vriendin, als uwe zuster bij u te blijven."

DERDE DAG.

I.

Des morgens.

Het somber klokgebrom, dat vier dagen lang van den toren van het slot te Anspach weergalmd had, was eindelijk verstomd; de lijkplegtigheden bij gelegenheid van de ter aarde bestelling der vorstin waren afgeloopen; de markgraaf had zich in zijne vertrekken afgezonderd, en ook Clairon die het lijk naar de familiegroeve vergezeld had, keerde thans langzaam naar hare apartementen terug, gevolgd door hare kamenier en den hofmeester van den vorst.

Aan de deur gekomen, die naar hare afzonderlijke vertrekken leidde, bleef Clairon staan en keerde zich tot den hofmeester.

„Gij hebt in last, mij iets mede te deelen?" vroeg zij koel en trotsch.

„Om u te dienen, uwe genade," antwoordde de hofmeester zich diep buigende. „Zijne koninklijke hoogheid, de heer markgraaf wenscht heden den ganschen dag in diepe stilte en strenge afzondering door te brengen, en door niets in zijne overdenkingen en zijne droefheid gestoord te worden. Ik moest daarom aan uwe genade vragen, op welk uur zij in haar apartement verlangt te dineren."

„Bestel mijn diner op het gewone uur," zeide Clairon uiterst bedaard, „ten vier ure!"

Hierop trad zij hare vertrekken binnen en zeide tot hare kamenier, die haar volgen wilde: „ik wil alleen zijn. Niemand mag mij storen. Blijf in de toiletkamer, mejufvrouw, ik zal wel schellen, als ik u noodig heb."

„Mevrouw de markgravin van Anspach," zeide zij, toen zij alleen was en voor den spiegel staande zich diep voor hare eigene beeldtenis boog, „mevrouw de markgravin van Anspach, ik maak u mijn compliment. *La markgravine est*

morte, vive la markgravine! Het doel is bereikt, na zeventien jaren gewacht, gevleid en geïntrigueerd te hebben, — eindelijk bereikt! De markgravin is gestorven en ik zal hare opvolgster zijn!"

Zij trad voor den spiegel terug en ging met trotsche schreden op en neder. „Ja," zeide zij zacht voor zich heen, „ja, ik zal hare opvolgster worden. De markgraaf bemint mij en vreest mij tevens, hij zal het niet wagen, om mij ter wille van eene andere vrouw te laten varen. Ik heb hem zeventien jaren van mijn leven opgeofferd, hij zal, hij moet mij thans beloonen voor mijne trouw en liefde. Zeventien jaren lang heb ik op dit sombere slot in het gezelschap van vervelende menschen doorgebragt. Maar ik hield mijn doel voor oogen en daarom bleef ik. Nu heb ik dit doel bereikt, de dood heeft de kroon van het hoofd der ziekelijke vorstin gerukt, en de mijne is gereed."

„Ja, Clairon," vervolgde zij, terwijl zij haastig weder voor den spiegel trad, „ja, Clairon, uwe vorstenkroon is gereed, en nog heden zal zij uw hoofd sieren!"

Glimlagchend beschouwde zij zich zelve, doch langzamerhand verdween die glimlach, en eene donkere schaduw vloog over haar gelaat.

„Deze zeventien jaren staan op mijn gezigt geteekend," fluisterde zij, „en het baat mij niets het te loochenen, dat Clairon oud is en reeds meer dan vijftig jaren telt. Maar voort, voort," riep zij gebiedend, terwijl zij zich met de vlakke hand over het voorhoofd streek, „voort, gij rimpels, gij jaartallen, eene kroon zal weldra dit voorhoofd overschaduwen!"

Maar ach, de rimpels verdwenen niet op haar bevel, maar bleven. Clairon zag dit en trad met een zucht weder voor den spiegel terug, om andermaal met haastige schreden op en neder te wandelen.

Plotseling bleef zij voor de groote marmeren tafel in het midden van den salon staan. Haar oog had daar een brief ontdekt, een brief, welken waarschijnlijk de courier, die dezen morgen uit Parijs gekomen was, had medegebragt.

Haastig nam zij den brief in handen. Ja, zij had zich niet vergist, het was een brief uit Parijs, en hij kwam van haren bankier, die haar vermogen te Parijs administreerde.

Een angstig gevoel greep Clairon aan, toen zij den brief openbrak, want in deze zeventien jaren had monsieur Levy haar nooit anders geschreven, dan geregeld ieder vierendeeljaars, als hij haar de interesten van haar vermogen overmaakte.

Maar het was nu nog vier weken vóór het einde van het kwartaal — wat kon monsieur Levy haar dus tusschentijds te schrijven hebben?

Hare handen beefden, toen zij den brief opende. Doch toen zij dien las, verschrikte zij hevig, en een kreet van ontzetting ontglipte haren mond.

„Geruïneerd, ik ben geruïneerd," jammerde zij, „schier mijn geheele vermogen heb ik verloren. Mijn God, ik meende, dat ik mijn kapitaal zoo zeker had uitgezet, en thans slaan de vier grootste bankiershuizen van Parijs een bankroet. En Clairon is eene bedelares, als zij heden geene vorstin wordt!"

Zij las den noodlottigen brief nog eens over en zuchtte diep. „Een half millioen francs zijn verloren," jammerde zij, „niets rest mij dan de vijftig duizend francs, die ik hier van mijne interesten bespaard en aan den markgraaf geleend heb. Vijftig duizend francs, dat is mijn gansche vermogen! O God, God — maar stil," viel zij zich zelve in de rede, „geene tranen, geen nutteloos geween. Wat schaadt het, dat Clairon arm is, daar zij toch welhaast markgravin zal wezen? Neen, neen, geene tranen. Niemand mag vermoeden, welk een verlies mij heden getroffen heeft. Niemand — maar hoe," viel zij zich zelve andermaal in de rede, „hoor ik daar niet de stem van den markgraaf beneden op het plein, komt er niet eene equipage voor?"

Zij snelde naar het raam en keek naar beneden. „Ja, hij is het," riep zij verschrikt, „hij neemt plaats in het rijtuig en rijdt weg! En hij ziet niet eens tot mij op! Hij heeft geen blik voor mij! Mijn God, wat beteekent dit? Mij laat hij zeggen, dat hij alleen en ongestoord in zijne vertrekken blijven wil, en dat ik alleen moet dineren. En thans verlaat hij het slot, zonder er mij kennis van te geven, zonder mij te laten verzoeken, om hem te vergezellen? Maar dat is immers iets ongehoords?" En waar rijdt hij heen? Ik moet dit weten!"

Haastig schelde zij, en weldra trad nu hare kamenier binnen.

„Madame Senay," riep Clairon haar toe, „ik zag u zoo even op het plein staan, toen de heer markgraaf wegreed. Is het niet zoo, gij waart daar?"

„Om u te dienen, uwe genade," zeide madame Senay, „ik was beneden op het plein. Ik was nieuwsgierig te weten, waar de markgraaf heenreed, daar hij toch aan mijne verhevene meesteres liet zeggen, dat hij dezen dag geheel alleen op zijne kamers wenschte door te brengen"

„En weet gij, waarheen de graaf gereden is?"

„Ja, uwe genade, ik hoorde het, toen hij den koetsier zijne bevelen gaf, dat hij naar het hotel „in het gouden hert" gereden is."

„Naar het grootste hotel in de stad," zeide Clairon nadenkende. „Er moeten dus aldaar wel zeer aanzienlijke vreemdelingen zijn afgestapt."

„Ja, uwe genade," fluisterde de kamenier, „er bevinden zich aldaar zeer voorname vreemdelingen, doch zij zijn niet eerst van daag aangekomen, maar reeds sedert acht dagen daar, en iederen dag heeft de markgraaf hen des avonds bezocht."

„Ongelukkige, en dat zegt gij mij eerst nu?" riep Clairon toornig.

„Ik kon het uwe genade niet eerder zeggen, want ik heb het zelve eerst zoo even vernomen. Ik heb den heer Dubois, den vertrouwden kamerdienaar van den markgraaf, met veel moeite het geheim ontlokt, en eerst nadat ik hem plegtig gezworen had, dat ik het uw genade niet zou mededeelen, heeft hij het mij toevertrouwd."

„En weet gij ook, wie de vreemdelingen zijn, die de heer markgraaf sedert acht dagen in het hôtel bezoekt?"

„Ja," zeide madame Senay zacht, „ik weet het."

„Nu, spreek, wie is het?"

„Uwe genade, het is eene dame, eene jonge schoone dame. Uwe genade kent haar. Uwe genade heeft reeds voor een paar jaar, toen zij hier gelogeerd was, veel verdriet om harentwil gehad."

Clairon ontstelde, en ondanks haar blanketsel zag men haar verbleeken. „Lady Craven?" vroeg zij verschrikt. „Spreek, is het lady Craven?"

De kamenier knikte. „Helaas, uwe genade, zij is het."

Clairon stiet een kreet van woede uit en hief hare beide armen ten hemel. „Ik ben bedrogen," riep zij, „schandelijk bedrogen. Mijne vijandin is er weder, schoon de markgraaf mij een jaar geleden zwoer, haar nimmer te zullen wederzien — zij is gekomen om mij mijn levensgeluk te ontrooven. Maar ik zal dit niet dulden. Ha, gij zult zien dat Clairon geene vrouw is, die zich laat bedriegen. Senay, begeef u nu naar het kleine hoekraam, van waar men den weg naar de stad kan overzien. Zoodra gij de equipage van den markgraaf in het gezigt krijgt, moet gij het mij komen berigten. Ga, Senay, en let goed op!"

De kamenier vertrok en Clairon zonk als vernietigd in een fauteuil neder. „Mijn vermogen verloren," mompelde zij, „en nu ook mijne toekomst, mijn levensgeluk in gevaar! Maar neen, 't is geen tijd om te jammeren en te klagen, ik moet handelen. Wat kan ik echter doen, om dit dreigend onweder af te wenden? Hoe kan ik den markgraaf haastig en voor goed van dezen demon bevrijden, die het waagde, zich tusschen mij en hem te plaatsen?"

Zij zweeg en geraakte in diepe gedachten verzonken. Na eene lange pauze rigtte zij zich vast besloten overeind. „Ja," riep zij, „zoo moet het wezen! Ik moet alles wagen, om alles te winnen. Ik moet mij in al de droefheid mijner gekrenkte liefde aan hem vertoonen en den schijn aannemen, als wil ik hem voor altijd vaarwel zeggen. Dan zal hij gevoelen, dat hij mij bemint en zonder mij niet leven kan. Haastig dus aan het werk! Den brief geschreven en al zijne geschenken bijeen gepakt!" Hierop begaf zij zich naar haar boudoir, waar zij zich ter neder zette, om een brief aan den markgraaf te schrijven.

Er was ongeveer een uur verloopen, toen de kamenier Clairon's boudoir binnentrad.

„Uwe genade," zeide zij snel, „de heer markgraaf komt terug."

„Het is goed, ik ben klaar," riep Clairon, die zich juist onledig hield, eene menigte groote en kleine versierselen in een zilveren mandje te leggen. „Wacht, Senay, wacht! Gij moet met dit mandje en dezen brief in de antichambre van den markgraaf gaan staan, en hem, als hij komt, beide ter hand stellen."

„Maar als de heer markgraaf weigert, het mandje en den brief van mij aan te nemen?"

„Het is waar, hij zou dit kunnen weigeren," mompelde Clairon, „en hij zal het weigeren, als hij iets kwaads tegen mij in den zin heeft. Ik zal zelve gaan, ik zal zelve hem deze zaken overhandigen, en om er zeker van te zijn, dat hij kennis bekomt van den inhoud van mijnen brief, zal ik hem dien zelve voorlezen."

„Spoed u, uwe genade, het rijtuig rijdt het plein reeds op."

„Voort derhalve, voort!" riep Clairon, „het oogenblik der beslissing is gekomen!"

Zij nam het mandje en den brief, en spoedde zich naar den anderen vleugel van het kasteel, dien de markgraaf bewoonde.

Juist toen zij daar was aangekomen, trad de markgraaf om den hoek van den corridor te voorschijn. Hij bleef staan en werd verlegen, toen hij Clairon daar bleek en ademloos tegen den muur zag leunen, en eene donkere wolk vloog over zijn voorhoofd.

„Hoe," vroeg hij en reikte haar de hand, „ik vind u hier Clairon? Men heeft u dus niet gezegd, dat ik u verzoeken liet, van daag alleen te wezen?"

„Men heeft het mij gezegd, uwe hoogheid," zeide Clairon plegtig. „Maar desniettegenstaande kom ik! Ik kom, om van uwe hoogheid eene audientie te verzoeken."

„Eene audientie? Wat klinkt dat deftig, Clairon," riep de markgraaf. „Doch gij zult die hebben, en wel terstond! Heb de goedheid binnen te treden!"

Hij opende zelf de deur der antichambre en liet Clairon voor hem uitgaan; zonder een woord te spreken volgde hij haar, tot dat zij zijn kabinet bereikt hadden.

„Spreek nu," zeide hij, terwijl hij de deur van het kabinet achter hen beide sloot, „wat is er? Welke gewigtige zaak hebt gij mij mede te deelen?"

„Ik heb uwe hoogheid dit te brengen," riep Clairon, en bood hem het zilveren mandje.

„Nu, wat is dat?" vroeg de markgraaf.

„Uwe hoogheid, het zijn de geschenken, waarmede uwe vriendschap en goedheid mij gedurende zeventien jaren vereerd heeft, en die ik u heden moet terugbrengen."

„En waarom moet gij dat?" vroeg de markgraaf. „Wie dwingt u daartoe?"

„Dat, uwe hoogheid, staat in dezen brief, waarmede ik de geschenken van uwe hoogheid wilde terugzenden. Doch ik herinnerde mij, dat uwe hoogheid er niet van houdt brieven te lezen, en dat uwe hoogheid mij zeventien jaren lang de eer gunde, om zich door mij hare brieven te laten voorlezen. Ik verzoek haar ook thans om deze gunst; uwe hoogheid, veroorlooft gij mij, u dezen brief voor te lezen?"

„Wel nu, doe het, zeide de markgraaf glimlagchend. Neem plaats en sta mij toe, tegenover u te gaan zitten. Zie zoo, nu ben ik geheel gehoor! Lees, dierbaarste Clairon!

Clairon opende haren brief en begon te lezen:

„De sluijer is gevallen. Ik zie dat ik het slagtoffer uwer luimen, uwer zelfzucht geworden ben. Ik vertrouwde zoo vast op uwe vriendschap, op uwe liefde. Doch nu bemerk ik, dat ik mij bedrogen heb. Gij hebt mij misschien nooit bemind. Want hadt gij mij bemind, dan zoudt gij mij steeds dat vertrouwen geschonken hebben, hetwelk ik mij nooit onwaardig gemaakt heb. Hadt gij mij bemind, dan zoudt gij eene vrouw, die u zeventien jaren lang gediend heeft zoo wuft, niet verstooten. Ik kan mij niet begrijpen, dat gij niet voor mij en voor u zelven bloost, daar gij lafhartig genoeg waart, mij te misleiden. Groote God, is dat de man, dien ik bemind heb als een ideaal van zedelijke grootheid? Niet zonder bittere smart vernam ik, wat gij gedurende de laatste acht dagen gedaan hebt! Ik zie er de noodzakelijkheid van in, om de banden, die ons aan elkander hechten, voor altijd te verbreken. Ongetwijfeld verheugt gij u over uwe daden, terwijl ik mij verlaten zie. Ik heb nogtans medelijden met u en vergeef u.

Met onbeschrijfelijke droefheid leg ik de geschenken, die ik van u ontving, aan uwe voeten neder. Mogelijk beschouwt gij dit als eene beleediging, doch ik verzeker u, dat ik daarmede volstrekt niet de bedoeling heb u te beleedigen. Ach, uw gedrag heeft het mij ten pligt gesteld, zoo te handelen. Herinner u, dat ik nooit iets voor mij zelve begeerd en er nooit aan gedacht heb, mij zelve te verrijken. Uw geluk was mijne eenige zorg. Herinner u, dat gij mijn gebieder niet zijt, en dat, als ik u de vrijheid gaf, mijn wel-

doener te zijn, gij u als een getrouwe vriend jegens mij hadt te gedragen! Ik ben niets, genadige heer, ik heb dit steeds gaarne erkend. Mijne ziel is echter altijd iets, en tot mijnen jongsten snik zal ik u noodzaken, mij ten minste achting toe te dragen. Vaarwel! vaarwel voor eeuwig (1)!"

Zij zweeg en wendde hare betraande blikken naar den markgraaf heen. Hij glimlachte en knikte haar toe.

„Een zeer schoone brief, die geheel en al mijne edele vriendin waardig is. Ik dank u, dat gij mij dien zelve hebt voorgelezen, want van uwe lippen klonken uwe grievende verwijtingen zelfs als hemelsche muziek. Dank, dierbaarste Clairon, duizendmaal dank!"

„En uw antwoord?" vroeg Clairon ademloos.

De markgraaf glimlachte en zag haar lang en diep in de oogen. „Gij wilt dus volstrekt een antwoord, wreede Clairon? Een antwoord op uwe beschuldigingen en verwijtingen? Wel nu, ik onderwerp mij gelijk altijd aan uwen wil. Gij zult mijn antwoord bekomen, zorg dat gij heden avond ten acht ure reisvaardig zijt. Precies op dat uur zult gij mijn antwoord bekomen! En thans, dierbaarste Clairon, veroorloof mij u den arm te bieden en u naar uwe vertrekken te leiden. Het mandje met de geschenken zend ik u heden avond met mijn antwoord terug. Kom, Clairon, ga met mij mede."

II.

Des avonds.

De dag was eindelijk gedaald en de donkerheid van den avond had zich over het aardrijk uitgespreid. Hoe langzaam waren voor Clairon de uren voorbij gegaan, hoe had zij al hare krachten moeten bijeenrapen, om hare trotsche houding, hare vorstelijke waardigheid althans tegenover anderen te bewaren! Hoevele vragen had zij niet bij zich zelve gedaan! Wat beteekende het, dat de markgraaf haar niet terstond antwoordde? Wilde hij haar verrassen? Wilde hij met haar eene reis gaan doen en zich onderweg op de eene of andere plaats in stilte met haar laten trouwen? Hoe kwam het, dat hij, die anders zoo ligt geraakt was, heden

(1) Deze brief van Clairon is authentiek. Lady Craven, de latere markgravin van Anspach, deelt dien zelve mede in hare *Mémoires* I, bl. 152.

de voorlezing van haren brief zoo bedaard aangehoord en op al hare beschuldigingen volstrekt niet geantwoord had?

Hoor, daar rijdt een rijtuig het plein op — de reiskoets van den markgraaf — en vervolgens nog eene tweede rijtuig! — De equipage, die de markgraaf nog slechts weinige weken geleden aan Clairon ten geschenke gegeven had!

„Ja, het is zoo gelijk ik dacht," jubelde Clairon, „de markgraaf wil met mij op reis gaan! Ons huwelijksreisje! Zijn kiesch gevoel komt er tegen op, om hier op het kasteel, waar nog voor weinig tijds het lijk zijner gemalin gestaan heeft, zijn tweede echtfeest te vieren. O hij heeft een edel, grootmoedig hart! Hij verdient het, dat Clairon hem bemint. Hoor, daar slaat het acht uur, de beslissende oogenblik nadert!"

Juist werd er tegen hare deur getikt; Clairon ging bedaard in een fauteuil zitten en riep op gebiedenden toon: „binnen!"

Terstond ging de deur open en de hofmeester van den markgraaf trad binnen.

„Zijne hoogheid, de heer markgraaf heeft mij bevolen uwe genade dit ter hand te stellen," zeide hij, terwijl hij Clairon het zilveren mandje met de geschenken, waarin tevens een brief en een verzegeld paket lag, aanbood. „Zijne hoogheid laat uwe genade weten, dat de brief en het paket het antwoord van den heer markgraaf behelzen."

„Het is goed, vertrek," beval Clairon.

„Met uw verlof, uwe genade, zijne hoogheid verlangt van uwe genade een klein schriftelijk bewijs, dat zij de versierselen, den brief en het geld ontvangen heeft.

„Het geld?" vroeg Clairon verwonderd. „Waar is het geld?" De hofmeester wees met den vinger op het verzegelde paket. „Daar, uwe genade. Het zijn vier rollen met louis d'ors, iedere rol bevat een duizend twee honderd vijftig stuks, te zamen vijf duizend louis d'ors. Uwe genade hebbe slechts de goedheid het na te zien."

Clairon brak met bevende hand het zegel van het paket los. Ja, er bevonden zich werkelijk vier zware rollen geld in, en toen zij er een van opende, rolden de geldstukken haar in den schoot.

„Uwe genade bemerkt dat ik gelijk heb," zeide de hofmeester. „Mag ik u thans om het bewijs verzoeken?"

„Geef mij ginds van de tafel papier en potlood aan," beval Clairon.

De hofmeester voldeed aan dit bevel en bragt haar het verlangde.

Clairon nam het potlood en schreef met vaste hand: „Ik heb de versierselen, den brief en het geld in goede orde ontvangen" en gaf vervolgens dit geschreven bewijs aan den hofmeester.

„Nu?" vroeg zij ongeduldig, toen de hofmeester nog niet vertrok. „Hebt gij mij nog iets te zeggen?"

„Neen, uwe genade. Ik wilde mij slechts veroorloven te vragen, hoe laat gij heden avond verkiest af te reizen?"

„Hoe? Bepaalt de markgraaf niet het uur onzer afreize?" vroeg Clairon verwonderd.

„Zijne hoogheid heeft mij gezegd, dat het geheel en al aan de keus van uwe genade moest overgelaten worden, of zij heden avond of morgen vroeg wenschte te vertrekken."

„Zonderling," mompelde Clairon. „Ik moet eerst den brief van zijne hoogheid lezen. Die zal mij oplossing geven. Begeef u naar de voorkamer. Ik zal u terstond roepen."

De hofmeester boog zich en vertrok. Clairon opende met sidderende handen den brief.

„Mijn God!" fluisterde zij diep adem halende, „wat beteekent dit? Waarom schrijft hij mij, in plaats van zelf te komen? Waarom." — Als zij thans hare oogen in den brief sloeg, gaf zij een gil en verschrikte geweldig.

„Neen," riep zij, „neen, dat is onmogelijk, dat kan niet zijn, mijne zinnen zijn verward, en de letters dansen voor mijne oogen. Ik wil nog eenmaal lezen." — Zij nam weder den brief in de hand, en las: „Dierbaarste Clairon! Gij hebt gelijk, ik ben een ondankbare, die uwe vriendschap niet meer waardig is, die al de verwijtingen verdient, die gij mij doet. Daar ik mijne schuld erken en gevoel, durf ik niet meer onder uwe oogen verschijnen. Ja, ik heb u misleid, uwe edele vriendschap was mij niet genoeg, maar ik had voor mijn geluk ook nog behoefte aan de liefde eener jeugdige en brave vrouw. — Wees boos op mij, maar veroordeel mij niet. Ontvang hiernevens de geschenken terug, die ik u, mijne vriendin, in gelukkigere dagen gegeven heb. Draag ze tot een aandenken van mij. Ontvang tevens de vijftigduizend francs, die gij mij voor tien jareu geleend hebt, en vergeef het mij, dat ik de som verdubbeld heb,

want ik weet, Clairon heeft eene milde hand — en zij doet gaarne wel. Veroorloof mij dus, dat ik u voor uwe armen in plaats van twee duizend vijf honderd, vijf duizend louis d'ors zende! En thans, mijne vriendin, vaarwel! Keer naar Parijs terug en gedenk mijner. Ik ga naar Italië. Lady Craven vergezelt mij, en heeft er in toegestemd, om mijne gemalin te worden. Wij zullen ons, nadat wij onze reis volbragt hebben, in Engeland vestigen, en ik zal nimmer weder naar Anspach terug keeren, waar ik aan de zijde van mijne vriedin Clairon zeventien gelukkige jaren doorgebragt heb. Ik ben het moede regent te zijn, en zal er mij mede vergenoegen, voortaan een vrij man te wezen. Ik heb mijn land aan den koning van Pruissen verkocht, en Lady Craven, mijne toekomstige gemalin, is niet eerzuchtig genoeg, om deswege boos op mij te zijn. Zij begeert niet te heerschen, maar slechts te beminnen en bemind te worden. En nu nog eenmaal vaarwel! Als gij dezen brief leest, ben ik reeds ver van u verwijderd, en wij zullen elkander zeker nimmer wederzien. Altijd echter blijf ik uw vriend Alexander!"

„Afgereisd, hij is afgereisd," schreeuwde Clairon buiten zich zelve, „hij ontvlugt mij, hij vertrekt met haar. Maar neen, neen, dit is alles bedrog. 't Is niet mogelijk, dat hij gaat, zonder van mij afscheid te nemen. Hij is hier! Ik wil, ik moet hem zien!"

Zij snelde naar de deur en riep met luide stem den hofmeester.

„Welk rijtuig reed daar straks weg?" vroeg zij den binnentredende.

„De reiskoets van den heer markgraaf, die hem te München moet opwachten."

„Ha, de markgraaf is dus nog niet afgereisd?" vroeg Clairon.

„Vergeving, uwe genade, de heer markgraaf is reeds twee uur geleden met Lady Craven afgereisd. Hij begaf zich te voet naar haar hotel, van waar zij te zamen in het rijtuig der lady zijn vertrokken."

Clairon antwoordde niet. Haze wangen waren doodsbleek, hare lippen trilden en heete tranen ontvloeiden hare oogen.

„Uwe genade," zeide de hofmeester ten laatste, „wanneer zijt gij voornemens af te reizen, dezen avond nog, of morgen vroeg eerst?"

Langzaam en fier keerde zij het hoofd naar hem toe.

„Laat terstond inspannen," zeide zij. „Ik wil dit huis oogenblikkelijk verlaten!"

En zij deed eenige schreden vooruit naar deur. Plotseling echter begon zij te waggelen en zonk bewusteloos op den grond neder.

VIERDE DAG.

I.

Des morgens.

Drie en twintig jaren waren verloopen, sedert den dag dat Clairon diep vernederd en in doffe vertwijfeling het slot te Anspach verlaten had en naar Parijs teruggekeerd was.

Drie en twintig jaren! Zij hadden in Frankrijk eene nieuwe orde der dingen in het leven geroepen. Bonaparte heerschte thans in het jaar 1803 als eerste consul over Frankrijk.

Het was op een kouden somberen Novemberdag van dat jaar, dat voor een der huizen in het dorp Passy bij Parijs een fiacre stil hield. Een heer, diep in zijn pels gewikkeld, steeg er uit en vestigde zijne blikken onderzoekend op het ijzeren hek, waardoor het voorplein van het huis van de straat was afgescheiden.

„Het moet hier zijn," mompelde hij voor zich heen.

„Hé, koetsier, kunt gij het nommer op de deur van het gindsche huis ook lezen?"

„Nommer vijftig, genadige heer."

„Dus is het het regte nommer. Ha, en daar hangt ook eene bel."

De heer schelde aan, en na eene geruime poos gewacht te hebben, ging de huisdeur open en eene oude vrouw, gekleed in het costuum, dat toen ter tijde de soubretten op het tooneel plagten te dragen, en omringd door vier springende en blaffende honden kwam langzaam over het voorplein aanloopen.

De tachtigjarige soubrette had eindelijk de poort van het

hek bereikt, en hare oogen op den vreemdeling vestigende, vroeg zij naar zijne begeerte.

„Ik ben de secretaris van den minister Chaptal," zeide de heer, „en ik kom......"

„Ik weet het al," riep de oude vol blijdschap, terwijl zij zich haastte de poort te openen. „Treed binnen, mijnheer. Mademoiselle zal zich gelukkig gevoelen, u te zien. Kom mijnheer!"

Bedaard liep zij voor den vreemdeling uit, en terwijl zij met de karwats, die zij in de hand had, nu en dan de honden die tegen haar opsprongen van zich weerde, zeide zij zwoegende en hoestende: „O hoe blijde zal mademoiselle zijn, u te zien, mijnheer. Het was intusschen ook hoog tijd, dat wij hulp kregen. Wij hebben gebrek aan alles, en toch zou mademoiselle liever van gebrek gestorven zijn, dan dat zij de hulp van anderen ingeroepen had. Maar Frankrijk, dat is wat anders, van Frankrijk mag zij wel ondersteuning aannemen, want Frankrijk heeft aan haar groote verpligting. Nu hier zijn wij in de woonkamer van mademoiselle," vervolgde zij, terwijl zij thans een ledig, ongemeubileerd vertrek binnen traden, „wacht slechts, als het u belieft, een oogenblik, tot dat ik u aangediend heb."

Zij trippelde haastig door de kamer naar de tegenover gelegene deur, doch vóór die te openen, keerde zij nog eens om en vroeg den vreemdeling: „Uw naam, mijnheer?"

„Menneval!"

„Heer Menneval," riep de oude soubrette, terwijl zij de deur wijd opende, „heer Menneval, secretaris van zijne excellentie den heer minister Chaptal."

„Laat hem binnen komen," riep eene gebiedende stem uit de kamer, en Menneval trad thans in het vertrek. De oude soubrette volgde hem, en plaatste zich achter den fauteuil, die midden in het vertrek stond.

In deze fauteuil zat eene dame, die mogelijk nog ouder was, dan de soubrette, maar die in weerwil van haren hoogen leeftijd en hare omgeving nog een imposant voorkomen had.

Toen de oude dame, die als eene koningin in haren leuningstoel gezeten was, den binnentredenden heer in het oog kreeg, trok zij hare wenkbraauwen te zamen en drukte

hare lippen vast op elkander, als wilde zij het toornige woord binnen houden, dat reeds op hare lippen zweefde.

„Mademoiselle," zeide de heer Menneval met eene diepe buiging, „de heer minister Chaptal zendt mij naar u toe."

„Doet hij dat?" riep zij, het hoofd fier achterover werpende. „Herinnert hij er zich eindelijk aan, dat de muze van Frankrijk zich zoo diep heeft moeten vernederen, om Frankrijk's hulp in te roepen, ten einde niet van honger te sterven? Doch waarom is de minister Chaptal niet in eigen persoon gekomen? Hij had zich dan met eigen oogen kunnen overtuigen, hoedanig de gesteldheid van het toevlugtsoord is, dat door Idomené, Semiramis en Electra bewoond wordt!"

En terwijl zij aldus sprak, hief zij langzaam de armen op en wees naar een gat in het plafond, waardoor eenige regendroppelen neêrvielen.

„Zie," vervolgde zij, „dat is het treurig uiteinde van een roemvol leven! Clairon, de muze der vorige eeuw, Clairon, aan wier voeten eenmaal eene wereld lag, Clairon moet bij Frankrijk gaan bedelen om eene bete broods, opdat men niet tot schande van Frankrijk zal kunnen zeggen: het ondankbare Frankrijk liet zijne groote Clairon van honger sterven."

„De minister was daarom ook diep getroffen bij het lezen van den brief, dien gij hem schreeft, mademoiselle," zeide Menneval uiterst beleefd, „en hij zendt mij, om te vernemen, in welk opzigt mademoiselle Clairon ondersteuning behoeft."

„Zie dan om u heen, en gij zult het weten, riep zij. „Zie dit vochtige, vervallen landhuis, dat Clairon's laatste toevlugt is, en waaruit zij, om te kunnen leven, langzamerhand het geheele meublement, hare gansche have en goed verkocht heeft. Zie Electra, Amenaide, Semiramis, zie de kunstenares, die door Voltaire bezongen werd, zie haar thans in armoede gedompeld, vergeten door de geheele wereld en bij Frankrijk bedelende om een stuk brood, ten einde voor den hongerdood bewaard te blijven, want ik verzeker u, dat ik de nabijheid van den dood die zijne hand naar mij uitstrekt, gevoel. Mogelijk zoudt gij, als gij een uur later gekomen waart, Clairon als lijk hebben aangetroffen!"

„O mademoiselle, mijne dierbare aangebedene mademoiselle!" zuchtte de oude soubrette, terwijl zij van achter den leuningstoel te voorschijn trad en naast haar nederknielde. „Heb medelijden met mij, spreek niet van den dood, verscheur mijn zwaar gefolterd hart niet, dat op de wereld niets bemint, dan Clairon alleen."

„Het is waar, Senay, gij hebt een trouw en edel hart," zeide Clairon hare hand op het hoofd van hare weenende kamenier leggende. „Mijnheer, vergeef aan mijne goede madame Senay de hevige aandoening, die zich op dezen stond van haar meester maakt. Zij is dertig jaren in mijne dienst geweest, zij heeft de dagen van mijn geluk met mij doorgebragt en in de dagen mijner armoede, toen ik niets meer had, dat ik met haar deelen kon, niets dan mijne tranen, heeft zij mij niet verlaten! Ween niet langer, Senay, vergun mij te sterven en over te gaan in het land der onsterfelijken, die mij wachten. O hoe vurig verlang ik er naar, om mijnen onsterfelijken vriend Voltaire, om Molière en Baron te ontmoeten.

„Ik zal," vervolgde Clairon, „hun treurige tijding te brengen hebben, ik zal hun moeten zeggen, dat er in Frankrijk geene kunst en geene kunstenaars meer bestaan. O het is tijd, dat Clairon de wereld verlaat, want de wereld is Clairon niet langer waardig."

„Maar zij wenscht toch zooveel mogelijk te toonen, dat zij zich jegens Clairon verpligt gevoelt," zeide Menneval vriendelijk, „zijne excellentie wenscht niets vuriger, dan u voor gebrek te bewaren en van alle zorg te ontheffen. Men zal niet kunnen zeggen, dat Frankrijk zich jegens de groote Clairon ondankbaar gedragen heeft."

„Ha, mijn vaderland is altijd zeer dankbaar en zeer vrijgevig jegens mij geweest," riep Clairon met een bitteren glimlach. „Frankrijk heeft mij zeer vele kroonen aangeboden. Zie, daar liggen al die kroonen!"

Zij wees met de hand op de buste van Voltaire, waarvan het voetstuk bedekt was met eene menigte verwelkte lauwerkransen en bouquetten.

„Zie," zeide zij, „daar liggen de kroonen der onttroonde koningen. Ik heb al die huldeblijken, welke men mij aanbood, voor de voeten van Voltaire nedergelegd, want

aan hem mijnen grooten leermeester heb ik ze allen te danken."

Hier zweeg Clairon en liet het hoofd op hare borst zinken. Toen zij na eene poos hare oogen weder opsloeg, naderde de heer Menneval haar, en waagde het, eenige goudstukken naast haar op de tafel neêr te leggen.

„Veroorloof mij," zeide hij zachten min of meer verlegen, „dat ik in naam van mijnen minister deze goudstukken hier neêrleg, ten einde voor het oogenblik in uwen nood te voorzien."

Clairon knikte deftig. „Zij zijn mij zeer welkom," zeide zij, „want de slagter wil de koningin van Babylon niet meer borgen (1)."

„Ik zal mij haasten den heer minister omtrent uwen toestand in te lichten," vervolgde Menneval. „Ik twijfel niet, of hij zal mij terstond weder naar u toezenden, om u op meer voldoende wijze uit uwe ongelegenheid te helpen."

„Haast u terug te komen," zeide Clairon afgemat, „haast u, opdat de geschiedenis niet eenmaal berigte, dat Frankrijk zijne Clairon van honger liet sterven! Senay, laat mijnheer uit!"

De oude soubrette hief zich langzaam van hare kniën op en waggelde naar de deur, terwijl zij Menneval een teeken gaf haar te volgen.

Clairon oogde beiden na, terwijl zij door de ledige voorkamer heen gingen. „Hij zal te laat komen." prevelde zij, „ik voel, dat ik ga sterven."

II.

Des avonds.

Toen de avond begon te vallen, hield weder een fiacre voor het vervallen landhuis te Passy stil, en weder was het de heer Menneval, de secretaris van den minister Chaptal, die er uitsteeg en het hek naderde.

„Doch deze keer behoefde hij niet aan de schel te trekken en te wachten, tot dat men hem open deed. De poort van het hek stond open, en niemand belette hem binnen te

(1) De eigen woorden von Clairon. Zie *Mémoires de la duchesse d'Abrantes*. Vol. V. 255.

treden. Zelfs de honden, die des morgens zoo vreeselijk geblaft hadden, lagen thans stil voor de deur van het huis en hieven niet eens den kop op, ofschoon het een vreemdeling was, die hun naderde en het waagde, tusschen hen door te loopen en de woning binnen te treden.

Maar ook in de woning zelve was het doodstil en nergens was de oude soubrette te zien.

Met een beklemd hart trad de heer Menneval de ledige voorkamer binnen en haastte zich het woonvertrek van Clairon te bereiken.

Niemand antwoordde intusschen op zijn geklop, en hij besloot ten laatste de deur te openen. Een zacht gejammer drong thans tot zijne ooren door, en een hartverscheurend tooneel vertoonde zich aan zijnen blik.

Daar in het midden van de kamer, in den fauteuil naast de tafel, zat Clairon in hetzelfde gewaad, waarin Menneval haar dezen morgen had aangetroffen, alleen met dit onderscheid, dat eene kroon van verwelkte lauweren op haar voorhoofd rustte, en dat zij in de handen, die in haren schoot gevouwen lagen, een verdorden lauwerkrans hield. Hare oogen waren gesloten en een zonderlinge glimlach speelde om hare bleeke lippen. Aan hare voeten, met het gelaat in Clairon's schoot verborgen, lag madame Senay, de oude soubrette, zacht snikkende en biddende, terwijl de beide marmeren busten van Voltaire en Lekain, waar naast eenige lichten op eenvoudige kandelaars brandden, de actrice schenen toe te lagchen en welkom te heeten in het oord der onsterfelijkheid.

De heer Menneval, die bij dit gezigt eene ligte huivering door zijne leden voelde gaan, boog zich tot de kamenier neder en tikte haar op den schouder.

„Sta op," zeide hij zacht, „ik kom van den minister Chaptal. Ik breng hulp voor mademoiselle Clairon. Zie hier, lees dit papier!"

De oude soubrette hief zich langzaam van hare kniën op; zij staarde den spreker verwonderd aan en nam werktuigelijk het papier in de hand, dat hij haar overgaf.

„Lees," zeide Menneval, „het is eene blijde tijding voor uwe meesteres."

En madame Senay las: „Goed voor twee duizend francs,

op vertoon te betalen aan mademoiselle Clairon — Chaptal (1). Mijnheer," riep zij verontwaardigd uit, „wat zal de groote Clairon met uwe nietige aalmoes doen? Ziet gij dan niet, dat zij gestorven is?"

„Hoe," riep Menneval, „Clairon is gestorven?"

„Neen," zeide madame Senay plegtig, „Clairon is niet gestorven, zij heeft slechts deze rampspoedige wereld verlaten, die harer niet waardig was. De onsterfelijke Clairon is heengegaan naar het land der onsterfelijken. Zij heeft tachtig jaren geleefd, om 's werelds ondank te leeren kennen. Thans leeft zij daar boven in heerlijkheid en zaligheid. Ik hoop, dat zij mij spoedig tot zich zal roepen, om haar daar te dienen, zoo als ik haar hier gediend heb. Ga heen, mijnheer, breng uwen minister zijn grootmoedig geschenk terug. De groote Clairon behoeft geene aalmoezen meer! De groote Clairon is dood!"

ANNA DE WAANZINNIGE.

Medegedeeld door L. A. H.

1780.

Graaf Lodewijk van Pertcan had afstand gedaan van het woelige hofleven te Versailles, om het te verwisselen met het zachte en vreedzame leven van een' landedelman, en bewoonde, in het hierboven genoemde jaar, zijn prachtig kasteel, aan de oevers der Loire.

Pieter, de eenige zoon van den graaf, een jongman van vijfentwintig jaren, was aan het hof gebleven. Hij was vlug van geest, doch zeer los van zeden, zoodat zijn gedrag menigmaal aanstoot gaf, zelfs aan de losbandige hovelingen te Versailles, die, vooral in de laatste jaren der regering van den ongelukkigen Lodewijk XVI, zich tot taak stelden, om beter te schijnen dan zij inderdaad waren.

Ieder jaar, gedurende den jagttijd, bragt de jonge graaf een paar maanden op het landgoed van zijn' vader door.

Op het goed van graaf Lodewijk leefde eene jonge wees, de dochter van een' voormaligen jagtopzigter van dien edel-

(1) *Mémoires de la duchesse d'Abrantes.* V, 247.

man. Zij bestond van den arbeid harer handen, en ook gedeeltelijk van eene kleine jaarwedde, welke graaf Lodewijk haar had toegelegd, uit achting voor de nagedachtenis van haren overleden' vader, die hem steeds getrouw gediend had.

Anna, zoo heette het meisje, was eene blondine, met groote blaauwe oogen, zoo schoon en zacht, als men ze gewoonlijk bij eene romanheldin kan wenschen. Haar wandel was, naar de loopende geruchten, steeds onberispelijk geweest, en geen boerenknaap zou zich eenige vrijheid ten haren opzigte hebben durven veroorloven. Hare schoonheid en hare fraaije blonde haren hadden haar den bijnaam doen verwerven van Anna de Schoone of Anna de Blonde. Wij zullen spoedig zien, hoe zij den naam van Anna de Waanzinnige ontving.

Zij woonde geheel alleen in een lief huisje, gelegen aan het uiteinde van het park, dat zich achter het kasteel Pertcan uitstrekte. Ofschoon arm, zou het haar niet aan minnaars ontbroken hebben; maar geen der jongelieden uit het dorp zou het hebben durven wagen naar hare gunst te dingen, sedert dat men wist, dat zij verloofd was aan Bertus, den jagtopzigter van den graaf, een' sterken en vurigen jongeling, opvliegend van aard, en die op vijftig passen afstands nooit zijn schot miste.

De graaf zelf had de jongelieden met elkander verloofd. Wij beweren echter niet, dat Anna haren aanstaanden man beminde; maar wij kunnen verzekeren, dat Bertus zijne toekomstige vronw hartelijk lief had.

Sedert eenigen tijd, had Bertus meenen op te merken, dat Anna er peinzend en treurig uitzag. Dit wekte ongerustheid bij hem op, zoodat hij eindelijk besloot zijne bruid met teedere ijverzucht te ondervragen.

Anna antwoordde niets, en, toen hij aandrong, begon zij te weenen. De vrouwentranen bragten het gewone uitwerksel te weeg. Bertus erkende, dat hij ongelijk had, en schreef de verandering van Anna aan ongesteldheid toe.

Niet ver van het huisje van Anna, bevond zich eene deur in den muur, die het park omringde. Het was nog een half uur voor zonsopgang, en de daauw glinsterde op het gras en de planten, in afwachting van de zonnestralen, die

glans zouden aanbrengen. Eene heldere stem klonk in de verte. Er volgden eenige oogenblikken van stilte. Toen hoorde men het geblaf van honden, en daarna het gezang van iemand, dien men onmiddellijk daarna door het park zag gaan, en de deur in den muur openen, om zijne honden er uit te laten. Een geweer rustte op zijn' schouder.

Bertus, want deze was het, begaf zich naar de deur van het huisje, en was op het punt om aan te kloppen, toen hij bedacht, dat het nog wel wat vroeg was, om zijne bruid een bezoek te brengen. Hij zette dan ook zijnen weg voort; maar alvorens het park te verlaten, keerde hij zich nog eens om, en bleef staan, om het dak te aanschouwen, onder hetwelk zijn kostbaarste schat zich bevond.

Eene blijde verrassing deed Bertus stil staan. De deur van het huisje werd eensklaps geopend. Bertus wilde Anna zien, zonder dat hij door haar bemerkt werd. Hij verborg zich schielijk achter een' boom, waar men hem, van het huisje komende, niet konde zien.

Anna trad naar buiten, en deed eenige schreden. Zij wierp een' onderzoekenden blik rondom zich, en ging weêr naar binnen. Eenige seconden later, verscheen zij op nieuw; maar ditmaal was zij niet alleen. Een man vergezelde haar. Zij sloeg hare armen om zijn' hals, en gaf hem een' teedren afscheidskus. De man verwijderde zich langzaam, in de rigting van het kasteel.

Bertus voelde zijn hart van verontwaardiging bonzen. Zijn hoofd brandde, alsof het plotseling met een gloeijend ijzer in aanraking ware gekomen. Hij drukte de kolf van zijn geweer tegen zijn' schouder, haalde den haan over, en legde op den vreemde aan.

Wij hebben het reeds gezegd: Bertus miste het doelwit nooit. Nog een oogenblik, en de minnaar van de blonde Anna zou dood ter aarde vallen, en Bertus als moordenaar voor altijd geschandvlekt zijn!...

Maar de onbekende keerde zich eensklaps om. Het wapen van Bertus ontviel aan zijne handen. Hij had den jongen graaf Pieter herkend, den zoon van zijnen meester. Hij wachtte, tot dat de jonge graaf uit het gezigt verdwenen, en Anna weder in haar huisje gegaan was. Hij keerde toen naar het kasteel terug, verwisselde zijne liverei van jagtop-

zigter met de boerenkleeding, die hij vroeger gedragen had, en vertrok zonder iemand gesproken te hebben.

Alle nasporingen waren vruchteloos; Bertus, de jagtopzigter, was verdwenen, en Anna bleef als verlatene bruid achter.

De gevolgen der liefdesbetrekkingen van den jongen graaf met de jeugdige boerin, lieten niet op zich wachten. Hij had naar het bezit van Anna gehaakt; zij was de zijne geworden, en werd spoedig daarna vergeten. De bezoeken van Pieter werden zeldzamer. Eindelijk hielden zij geheel op.

Pieter kwam niet meer bij Anna: zij begaf zich naar hem. Zij bewees hem, dat hij haar niet mogt verlaten; want, dat zij moeder zoude worden. Pieter antwoordde, dat het zekerlijk eene lastige zaak was, indien zij op waarheid aanspraak konde maken, en dewijl hij een edelmoedige edelman was, bood hij haar zooveel goud aan, als zij voor zich en haar kind kon verlangen. Anna voelde den smaad. Zij verwijderde zich, zonder iets te antwoorden. Pieter verwonderde zich over de zonderlinge belangeloosheid van eene boerin, die rijk kon worden en het toch niet wilde zijn!

Eenige dagen daarna vertrok de jonge graaf naar Parijs, en dacht spoedig in het geheel niet meer aan de blonde Anna. Deze, in haar huisje teruggekomen, ging op eene voetbank zitten en weende...

Dagen, weken, maanden verliepen. Anna ging niet meer uit. De tranen hadden haar schoon gelaat zoodanig verwilderd, dat zij bijna onkenbaar was geworden. Eindelijk schonk zij het leven aan een' zoon. Van dien stond zag men haar niet meer schreijen, maar hoorde men haar schier onophoudelijk zingen. De boéren veranderden haren naam: zij was nu niet meer Anna de Schoone of Anna de Blonde.

Men noemde haar Anna de Waanzinnige.

1793.

De altijd voortrollende tijdstroom had dertien jaren verzwolgen. De vernielende fakkel der omwenteling had Frankrijk verwoest, en den adel met het koningschap omvergeworpen. De wapenschilden waren verbrijzeld, en de kasteelen der edellieden verbrand.

De oude graaf van Pertcan was overleden. Pieter, zijn zoon, had zich bij de uitgewekenen te Coblentz gevoegd.

In Maart 1799, werd hij met eene geheime zending vereerd, en waagde het toen naar Frankrijk terug te keeren. De politie van het Schrikbewind kreeg berigt van zijne aankomst te Parijs. Hij werd vervolgd, en vlugtte nog bij tijds uit de hoofdstad. Hij begaf zich naar de streek, waar hij geboren was, en verschuilde zich in de bosschen, gevolgd door eenige getrouwe aanhangers van de verdrevene Bourbonsche prinsen.

Midden in die bosschen bevond zich een gehucht. Boven de deur vau een der huizen van dit gehucht, las men de volgende woorden, met rood krijt geschreven: „Tapperij. Uitmuntende wijn te koop, tegen vier stuivers de kan."

De kroeg bestond gelijkvloers uit eene enkele kamer. Twee langwerpige tafels, drie houten banken en eenige matten stoelen maakten het geheele huisraad uit. Daar de herberg niet zeer drok bezocht werd, en geen genoegzaam middel van bestaan opleverde, had de herbergier achter zijn huis eene soort van bakkerij opgerigt, die vrij goede winsten gaf.

Een twaalftal soldaten van de Republiek zaten aan eene der twee tafels, en bragten den tijd door met drinken, rooken en kaartspelen. Op korten afstand zat, onder den wijden schoorsteenmantel, een officier, die met niemand sprak. Zijne epauletten waren die van een' eersten luitenant, en naar zijn voorkomen te oordeelen, moest hij een' zeven- of acht en dertigjarigen ouderdom hebben bereikt. Zijne gelaatstrekken waren schoon en regelmatig, maar de diepe rimpels, die er zich op vertoonden, verraadden de smarten, welke die man had ondervonden. Het was, alsof een oude wond zich weder opende.

De deur van de kroeg werd van buiten geopend. Een soldaat trad de kamer binnen en sloeg militairsgewijze aan. „Bevindt zich hier de burger-luitenant Bertus?" vroeg hij.

„Dié ben ik!" antwoordde de officier, terwijl hij opstond en den soldaat wenkte hem te naderen.

De soldaat overhandigde hem een' brief. De officier verbrak het zegel, en las: „Burger-luitenant, wij hebben dezer dagen eene ontmoeting gehad met de bandieten, aangevoerd door den voormaligen graaf Pieter van Pertcan. Wij hebben hen, voor het grootste gedeelte, in de pan gehakt, doch hun

opperhoofd is ons ontkomen. Zoo even verneem ik, dat hij zich in de bosschen van zijn voorvaderlijk landgoed schuil houdt. Daarom beveel ik u, hem op te sporen, gevangen te nemen en daarna te fusilleren, als een' verklaarden vijand der heilige Republiek."

„Kapitein Cato Doodal."

Luitenant Bertus, dezen brief gelezen hebbende, fronselde hem met woede in één en sprak in zich zelven: „Zoo is dan eindelijk de blijde dag aangebroken, waarop ik mij aan den ellendeling zal kunnen wreken! Dezen keer zal ik hem niet laten ontsnappen!"

Hij riep zijne manschappen te zamen. — „Soldaten," zeide hij hun, „het berigt, dat ik zoo even ontvangen heb, geeft mij de verzekering, dat de beruchte partijganger Pertcan zich in onze nabijheid bevindt. Onze eer eischt gebiedend, dat wij hem meester worden. Helpt mij allen; zoekt met onverflaauwden ijver. Hij, die het roofdier opspoort, en zich van het monster meester maakt, zal de sergeantsstrepen tot belooning ontvangen. Vooruit, burger-soldaten: op de jagt van ons wild!..."

De soldaten antwoordden door een vrolijk gejuich, dat hunnen ijver bewees, die door zulk een schoon vooruitzigt ontvlamde.

De kleine troep was op het punt, om de herberg te verlaten, toen een nieuw persoon binnentrad, op wien niemand in het eerst acht sloeg. Het was een kind, klein van gestalte, maar dat, naar zijne gelaatstrekken te oordeelen, twaalf jaren oud konde zijn. Hij droeg de kleeding van den armen boerenstand, en onderscheidde zich door de fraaije blonde haren, die in talrijke krullen zijn hoofd versierden.

Het kind naderde den waard, gaf hem een stuk zilvergeld en zeide: „Mag ik twee brooden van u hebben?"

„Wat duivel!" riep de herbergier uit, „welk een' eetlust hebt gij toch met uwe moeder sedert drie dagen! Zij is zekerlijk nog gekker dan gewoonlijk, daar zij u zooveel brood laat halen. Wat doet zij er toch mede, kleine Pieter?"

Bij het hooren van dien naam, bleef de luitenant staan. Hij zag het kind met een' doorborenden blik aan, en werd door eene hevige ontroering aangegrepen. De kleine jongen

verdroeg dien blik met volkomene onverschilligheid, nam zijn' pet van het hoofd en groette den luitenant. Deze rigtte zich tot den waard, en vroeg wie dat kind was.

„Burger-luitenant," antwoordde de herbergier, „het is de zoon van Anna de Waanzinnige."

— „Van Anna! En hoe heet hij?"

— „Pieter, burger-luitenant."

— „Draagt hij geen' anderen naam?"

— „Neen, burger-luitenant."

— „Maar wie is dan zijn vader?"

— „Dien heeft men nooit gekend."

Terwijl Bertus met den waard sprak, had het kind de twee brooden onder den arm genomen, en was gereed, om te vertrekken. De officier tikte hem even op den schouder.

— „Hoor eens, vriendje, waar gaat gij heen?"

— „Die brooden wegbrengen."

— „En waar brengt gij die brooden naar toe?"

— „Naar......"

Het kind scheen te aarzelen, en bleef steken.

— „Nu! aan wien?"

— „Aan mijne moeder, bij ons in huis."

— „Is dat wel waar?"

— „Ja, luitenant."

Bertus nam een norsch voorkomen aan, en zeide met eene donderende stem:

— „Gij liegt!"

Het kind begon van angst te beven.

— „Gij liegt!" herhaalde de officier. „Die brooden zijn niet voor uwe moeder..."

Het kind zweeg en zag bedremmeld voor zich neêr. Bertus vervolgde met eene zachtere stem:

— „Men heeft u eene boodschap gegeven, niet waar?"

Het kind rilde als een eikenblad, dat door den wind bewogen wordt. Bertus herhaalde zijne vraag, waarop het jongentje stamelde:

— Ja, heer luitenant."

— „En wie heeft u die boodschap opgedragen?"

De kleine jongen antwoordde niet. Bertus vervolgde:

— „Lieg niet; dat zou u niet baten, want ik weet alles."

— „Als gij alles weet, waarom... waarom ondervraagt de luitenant mij dan?"

— „Om te zien, of gij waarheid spreekt. Om u te beloonen of te straffen, naar omstandigheden. Luister, en gij zult zien, of ik alles weet. Gij hebt een' man in de bosschen ontmoet, een' man, die zich verbergt. Die man geeft u geld om brood te gaan koopen, en gij hebt hem beloofd niets te zeggen. Weet ik het, of niet?"

— „Ja, heer luitenant."

— „En waar is die man?"

— „Gij weet het dus niet!"

— „Neen, maar gij zult het mij oogenblikkelijk zeggen!"

Het kind schudde van neen.

— „Komaan ik wacht op antwoord!"

— „Ik zal niet spreken."

— „Hel en duivel! zult gij het niet zeggen?"

— „Neen!"

— „En waarom niet?"

— „Omdat ik beloofd heb hem niet te verraden."

Bertus stampvoette van woede. Hij greep het kind bij den arm, en kneep het met kracht. Het jongentje slaakte een' kreet van smart en begon bitter te schreijen, zonder een enkel woord te uiten. Bertus begreep, dat hij de zaak verkeerd aanvatte, en dat hij van batterij moest veranderen.

— „Kom, vriendje!" zeide hij nu met eene zachte stem, „ik zie met genoegen, dat gij een standvastige jongen zijt; maar in dit geval, doet gij verkeerd. Als gij blijft zwijgen, zal ik u in de gevangenis laten werpen; vervolgens, zal ik mijne soldaten in de bosschen zenden, en zij zullen zekerlijk den man wel krijgen, voor wien gij hier die brooden zijt komen halen. Hij wordt dus bepaald gevangen genomen, en gij zult zwaar gestraft worden. Integendeel, als gij waarheid wilt spreken, zal ik u alles geven, wat gij verlangt. Gij hebt het maar te vragen, hier, dadelijk, en ik zal het u geven. Ik beloof het u plegtig."

De oogen van het kind schitterden van hebzucht, en het vestigde den blik op den degen van den officier.

Bertus had deze wending zijner oogen opgemerkt.

— „Ik geloof, dat gij gaarne dien mooijen degen zoudt willen hebben, beste jongen?"

— „Ja, heer luitenant.”

Bertus gespte zijn' degen los, en nam hem in de hand.

— „Welnu, antwoordt slechts op mijne vraag van straks, en mijn degen behoort u!”

Het kind strekte de hand uit, om het vurig begeerde voorwerp te grijpen. Bertus week een paar schreden achteruit.

— „Antwoord eerst.”

De verzoeking was te groot. Satan zegepraalde op den Engel, zoo als het, helaas! maar al te dikwijls op deze aarde gebeurt.

— „De man wacht mij bij den grooten eik, op vijf minuten afstands van den kruisweg.”

— „Wijs ons den weg.”

De kleine troep begaf zich naar het bosch, voorafgegaan door het kind, dat luitenant Bertus aan de hand vast hield.

Een kwartier uurs was verloopen, toen eene vrouw de kroeg binnentrad. Zij zag er bleek en vervallen uit, en hare oogen verrieden eene zachtaardige waanzinnigheid. Het was Anna, vroeger de Blonde en Schoone. Zij sprak niemand aan, en ging op hare hurken in een' hoek van den haard zitten, waar zij hare handen warmde. De herbergier zeide haar:

— „Zijt gij het Anna? Wilt gij wat te eten hebben?”

— „Eten....” sprak de waanzinnige, „eten? waarvoor? Ik eet immers niet meer!”

Zij liet haar hoofd op hare handen vallen, en sliep in.

Twee uren verliepen. Na verloop van dien tijd, kwam Bertus met zijne soldaten in het gehucht terug. Te midden van hen, zag men een' man, als een boer gekleed. Maar ondanks dit geringe voorkomen, behield deze man eene trotsche houding. Hij wist, dat men hem naar den dood voerde; doch hij wilde dien bode der verschrikking zonder vrees te gemoet gaan.

Achter hen zag men het kind, dat de rol van Judas had vervuld. Het liep als aan alle leden geslagen, met rood gekretene oogen, en als iemand die zich voor zich zelven schaamt.

„Ellendig kind! Verrader!” had de gevangene onder weg gezegd: „hoeveel hebt gij gekregen, om mijn leven te verkoopen?”

Toen men voor de deur van de kroeg was aangekomen, riep de officier op eens: „Halt!”

Vervolgens liet hij den gevangene de kamer van de herberg binnen gaan, waar Anna de Waanzinnige zich nog bevond en ingeslapen scheen.

Bertus kruiste de armen, zag den gevangene strak aan, en zeide toen:

— „Burger, voormalige graaf van Pertcan, herkent gij mij niet?”

— „Neen,” antwoordde graaf Pieter, „ik herken u niet.”

— „Welnu! ik ben Bertus, eertijds uw knecht, heden officier der Republiek.”

— „God zij geloofd, dan zult gij mij redden, niet waar?”

— „Dat geloof ik niet burger-graaf.”

— „Wat hoor ik! Haat gij mij dan?”

— „Ja! ik haat en veracht u diep.”

— „En waarom?”

— „Waarom? — Omdat ik de bruidegom was van eene vrouw, die gij onteerd hebt. Voormalige graaf Pieter van Pertcan, herinner u Anna de Blonde, en beveel uwe ziel aan God, indien gij in Hem gelooft; want, zoo waar ik Bertus heet, gij zult poedig sterven!”

De ongelukkige vrouw, die ineengedrongen in den hoek van den haard lag, en die men slapende waande, sprong bij het hooren dezer onheilspellende woorden eensklaps op.

Zij vestigde op den graaf en den luitenant hare voorhêen zoo schoone, thans doffe oogen, en bleef hen eene poos besluiteloos aanstaren.

Pertcan en Bertus zagen elkander verwonderd aan, en eene zonderlinge gewaarwording maakte zich van hen meester.

Plotseling drukte de waanzinnige hare handen tegen haar brandend voorhoofd, als of zij den sluijer wilde verscheuren, die haar geheugen bedekt hield. Eindelijk riep zij uit: „O God! ik herinner mij! Pieter!” En zij wierp zich in de armen van den gevangene.

— „Wie is die vrouw?” vroeg deze.

— „Uw slagtoffer... Anna de Waanzinnige!” antwoordde hem Bertus met woede.

— „Neen, neen!” schreeuwde Anna, „ik ben niet meer de waanzinnige, ik ben Anna, de blonde Anna; ik herinner

mij; ik heb mijn verstand terug bekomen; ik zie hem weêr; ik ben gelukkig. Ik ben niet meer krankzinnig; maar hij is het, die man, welke zoo even mijn' welbeminde zeide, dat hij zich ter dood moest voorbereiden."

Bertus riep twee zijner soldaten, en zeide hun:

— „Voert den gevangene weg! Zijne misdaad is bewezen en hij moet sterven. Schiet hem neder!!..."

Anna wierp zich neder voor de voeten van den officier, en smeekte met eene snikkende stem:

— „Genade, genade! Heb medelijden! Dood hem niet!!.."

„Neen!" antwoordde Bertus. „Noch genade, noch medelijden! Ik heb te veel geleden!... Het is te laat!! Dat hij sterve!!!..."

De officier gaf een' wenk aan de soldaten, en deze ruwe mannen sleepten den ongelukkigen graaf met geweld uit het vertrek!

Anna de Waanzinnge sprong gelijk eene tijgerin, aan wie men hare jongen ontrukt heeft, op den luitenant toe en gilde:

— „Maar wie is toch de ellendeling, die hem verraden heeft? Wie heeft de laagheid gehad hem te verkoopen? — Zeg het mij, en ik zal hem met mijne tanden verscheuren!..."

— „Wie?" antwoordde Bertus met een' boosaardigen grimlach, „gij wilt dan weten *wie* dat is? — Welaan! ik zal het u zeggen... Hier is hij! Dit kind!! Ziedaar dengene, dien gij dooden wilt!!"

— „O! regtvaardige God, zijn zoon!"

De ongelukkige was weêr krankzinnig geworden, en begon luidkeels te zingen.

Bertus was naar buiten getreden.

„Legt aan! Vuur!!" hoorde men hem kommanderen.

De graaf viel dood neder.

Op het hooren van de geweerschoten, zakte de vrouw in een, als of dezelfde kogels haar te gelijk getroffen hadden. Zij stond niet meer op.

Eene plotselinge beroerte had haar overvallen, en een einde aan haar rampzalig leven gemaakt.

Anna de Waanzinnige bevond zich met graaf Pieter van Pertcan voor den troon van hunnen eeuwigen Regter.

EEN BEEREN GEVECHT.

(Naar het Hoogduitsch.)

Als wij de natuurlijke historie openslaan, vinden wij, dat de beer een goedaardig beest is; een dier, wars van valschheid of looze streken, maar ook juist daardoor niet zeer listig noch vindingrijk. Als een echt ridder uit den goeden ouden tijd vertrouwt hij op zijne kracht, ligt nooit op den loer, om zijnen vijand in eene hinderlaag te verschalken, maar gaat hem met open vizier te gemoet, vertrouwt verder op de ongemeene kracht van zijne armen, waarmede hij zijnen bespringer zoo hartelijk en vol liefde omvat, terwijl hij maar zelden zijne tanden gebruikt, als had hij eenen hekel, om met meer dan één wapen te strijden. Hij is veel zachter van aard dan de wolf en eet dan ook planten zoo als: kastanjes, aardbeziën en ander fruit.

Na al het gezegde zoude men gereedelijk tot het besluit komen, dat de beer een alleraardigst, hartelijk en onschadelijk dier is, maar dan haasten we ons, om er bij te voegen, dat hij een geheel ander beest wordt, wanneer de honger hem kwelt, en is hij in gevaar, dan is hij een geduchte vijand. De bewoners der Rhetische Alpen, alwaar de beer op de steile, ontoegankelijke rotsmassa's een veilig verblijf vindt, en met geene mogelijkheid geheel uit te roeijen is, kunnen daarvan menig voorbeeld aanhalen. Onder de menigte kozen wij voor onze lezers het volgende:

Op zekeren morgen bemerkten de herders, die tot eene zeer eenzame hut op den ruwen Alp behoorden, dat een ongenoodigde gast aldaar den vorigen nacht een bezoek moest afgelegd hebben, want aan de deur van den geitenstal vertoonden zich duidelijke sporen van vreeselijke klaauwen en tanden. De herders meenden dat het een wolf was geweest, doorzochten den geheelen omtrek, benevens een lager liggend dennenwoud, maar konden den nachtelijken bezoeker niet ontdekken. Zij besloten evenwel om in allen gevalle op hunne hoede te zijn, en een van hen ging naar beneden in het dal om uit het dorp een oud geweer te halen, dat behoorlijk en zwaar geladen werd. — Uitgerust met dit geweer

en eenige andere geïmproviseerde wapenen, bewaakten de herders hunne kudden dag en nacht met de grootste zorgvuldigheid, maar toen het gevreesde wilde dier volstrekt niet kwam opdagen, besloten zij, dat een van hen om de beurt de wacht zou houden, tot dat het gevaar geheel geweken was.

Den derden nacht was de schildwacht bij ongeluk ingeslapen, maar tegen den morgen, toen de schemering langzamerhand in helder daglicht begon te veranderen, werd hij door een vreemd gedruisch aan den geitenstal gewekt. De wachter haalde den haan van 't geweer over en sloop voorzigtig langs de helling, om van daar den roover eenen kogel door het lijf te jagen, maar naauwelijks had hij eenen blik op den stal geworpen, of een uitroep van verbazing ontvlood zijne lippen. Daar stond waarlijk een groote bruine beer voor de deur van den stal en was druk bezig, om al knagende en krabbende, zich zonder vragen ingang te verschaffen.

Koni, de wachter, was voor geen kleintje vervaard. Hij nam dood bedaard het geweer, legde aan, mikte en schoot. Donderend weerkaatste de losbranding tusschen de bergen en rotsspleten, maar bragt niet de gewenschte uitwerking voort. De ligt gewonde beer werd boos, liet den schutter zijne witte, vreeselijke tanden zien, maar daarna ging hij even als vroeger voort om de staldeur met geweld te openen, en verwaardigde zijnen aanvaller zelfs met geenen enkelen blik!

Op ongeveer dertig schreden afstands stond de herdershut, zoodat de bewoners door het schot dadelijk op de been kwamen. Maar tevens gelukte het ook den beer, om de staldeur in te drukken, en verschrikt ijlden de geiten naar buiten, terwijl de roover eene der vlugtelingen op den grond wierp, en gretig zijn lievelingsgeregt, de uijers, begon af te vreten. Daar dit in den stal geschiedde, zagen de lieden, die op het schot waren komen toesnellen, natuurlijk geenen vijand. Koni riep hun echter toe, waar het monster verborgen was, en smeekte hen dringend, weder naar de hut te gaan, werwaarts ook hij zijne schreden rigtte.

Groot was evenwel de ontsteltenis der herders, toen zij plotseling voor de deur hunner woning eenen tweeden beer ontdekten, die hen zeer bedaard aankeek, en in behagelijke rust zich op zijne achterpooten heen en weder wiegde. Luid schreeuwende namen twee knechten en eene vrouw, de boerin,

de vlugt; Koni had daarentegen een plat rotsblok beklommen, en laadde op nieuw zijn geweer. Met vasten blik legde hij het slechte geweer op den beer aan, die juist magtig veel genoegen scheen te vinden in het naar beneden werpen van allerlei vaatwerk, kannen en potten, en wilde juist afschieten, toen Grethli, het zesjarig kind zijner overledene zuster, uit de opene deur naar buiten wilde gaan. Naauwelijks had de kleine het vreeselijke dier gezien, of half dood van schrik viel zij op de kniën neder, en strekte hare bevende handjes smeekende tot den beer omhoog. Deze besnuffelde haar verscheidene malen, greep haar eindelijk bij haar rokje en met het kind in den bek ging hij naar het naastbij gelegene woud.

De beer in den stal scheen nu met zijn ontbijt gereed te zijn, want met bloedigen muil kwam hij naar buiten, en keek rond, waar zijn makker gebleven was. Toen hij dezen in 't oog kreeg, draafde hij hem achterna, terwijl Koni, als door schrik verstijfd, nog altijd op het rotsblok stond. Schieten durfde hij niet, ten einde den beer niet in woede te ontsteken, daar het kind ongetwijfeld daarvan het offer moest worden. Terwijl hij daar zoo stond, en kostbare oogenblikken liet verloren gaan, hoorde hij eene krachtige stem roepen:

„Kom Koni, neem je mes en geef mij 't geweer, ik zal je toonen, hoe men met zulke klanten moet omspringen."

De herder keerde zich om en bemerkte den bode Riedi, een' ouden gemsjager, van wien men wonderbare zaken uit den Franschen tijd vertelde. Tegenwoordig was hij de postbode tusschen Gama en Grono, en een zeer bedaard en geschikt mensch.

Riedi nam den herder het geweer uit de hand en deze greep het scherpe, breede mes, 't welk ieder alpenherder steeds bij zich draagt. Zwijgend volgden de beide mannen de vreeselijke dieren, die al meer en meer het woud naderden. Voorop liep de beerin, die door Koni's kogel ligt gewond was geworden, en achter haar, de beer gemaal met het kermende kind in den bek. Zoodra de beeren bemerkten, dat zij vervolgd werden, hielden zij aan den ingang van eenen smallen hollen weg halt, en wendden zich moedig tegen hunne vervolgers.

Op eenen afstand van twintig schreden bleef Riedi staan

en schoot op den beer, die het kind in den bek had. Een bloedstroom gudste uit de schouders van het monster; hij slingerde het kind van zich af, ging op de achterste pooten staan, en liep op den schutter toe, terwijl de beerin een vreeselijk gebrul uitstiet.

„Wat kan men met zulk een slecht geweer ook uitvoeren?" riep Riedi, het wapen op den grond werpende; „Koni, laadt dat oud stuk ijzer, ik zal het beest met het mes eens gaan toespreken!"

Met vonkelende oogen en de pooten tot eene hartelijke omhelzing wijd uitgestrekt, kwam het beest op hem aan. Riedi nam zijn uit dik leder vervaardigd valies van den schouder, wond het om arm en hand en ging, met zijn mes zwaaijende, den vreeselijken vijand te gemoet. De beer sloeg zijne zware pooten om de borst van den bode, maar op hetzelfde oogenblik stiet deze hem zijnen linker, met leder bedekten arm in den muil, en te gelijker tijd verdween het scherpe mes in de zijde van den beer. De eene steek volgde op den anderen. Plotseling liet de beer zijne pooten zakken, een groote plas bloed stroomde uit zijnen muil en het zwaar gewonde dier stortte, met den dood worstelend, op den grond neder. Riedi was evenwel ook blijde, dat hij eens goed adem kon halen.

„Hé!" riep hij, „ik dacht dat hij mij dood gedrukt zou hebben! maar de uitgeloofde premie is verdiend en het kind is gered. Zie daar komt de beerin ook aan! Geef mij het geweer en loop naar Grethli!"

De kleine, die zeer weinig door de tanden van den beer had geleden, was op de rots geklommen, en zat weenend en sidderend onder de takken van eenen jongen dennenboom. Koni riep het kind toe, dat het maar vrolijk moest zijn en op hem wachten, want hij wilde zijnen getrouwen makker in den nood niet verlaten. De beide mannen gingen daarop de beerin te gemoet; deze keerde zich evenwel om en ging een dertig passen ver, waar eene vreeselijke rotsspleet zich even als een hol in een nachtelijk donker als verloor. Hier vormde eene rots eenen scherpen vooruitstekenden hoek, en op deze plaats bleef de beerin staan, en wachtte hier den strijd op leven of dood, want bij de kromming van den weg viel er aan geen schot te denken.

„Draag het kind naar de hut, Koni, en breng een brandend hout mede, wij moeten het beest uit dien hoek verdrijven, ten einde het onder schot te kunnen krijgen," riep de bode. „Loop schielijk, jongen, ik zal zoo lang wel wacht houden en oppassen, dat de beer ons niet ontloopt."

Met de geredde Grethli op den arm, ijlde Koni naar de woning, in welker nabijheid de vlugtelingen op eene rots getuigen waren geweest van den vreeselijken strijd van Riedi met den beer. Nadat hij het kind aan de nog bevende boerin had overgegeven, keerde Koni met de beide knechten, welke ieder eene scherpe bijl droegen, naar de rotsspleet terug, en bragt aan Riedi het gevraagde brandende stuk hout. De bode hing nu het geweer over den schouder, kroop op de smalle vooruitstekende rots naar den brommenden beer en hield hem het brandende hout voor. De oogen van den beer gloeiden van woede, maar de vrees voor het vuur dreef hem langzaam achteruit. Naauwelijks was hij eenige schreden achterwaarts gegaan, of de rots liep bij eene kromming in een naauw donker gat uit, en hierin verdween de beerin. Slechts een poot stak er uit, en wel zoo digt bij den vervolger, dat hij dien bijna met de hand kon aanraken.

Riedi nam het geweer van den rug. Hij wilde het schot in het donkere, smalle hol wagen, terwijl de vurige beerenoogen hem onbewegelijk uit die duisternis tegenblonken. Tweemaal weigerde het oude, verroeste geweer, en eerst bij de derde poging knalde het schot, waarop binnen in het hol een vreeselijk gebrul volgde. Riedi ging zoo ver mogelijk achteruit, want hij vreesde, dat het beest uit het hol zoude vliegen, maar dit geschiedde niet. Nu waagde de onverschrokkene man zich nogmaals bij het hol, maar de poot en de oogen waren verdwenen; hij hoorde niets dan een flaauw krabbelen en kreunen, maar nu vreesde hij meer dan vroeger, daar hij nu met eenen onzigtbaren vijand te doen had. Was de beer dood of niet? Zoo scheen het, en Riedi besloot, om den volgenden dag bij zijne terugkomst uit Gama de noodige nasporingen te doen. Onder luid gejubel werd de gedoode beer naar de herdershut gebragt, en na eene ferme hartversterking genomen te hebben, zette de bode zijne reis voort.

De bode, Koni en de beide herdersknechten, welke laatsten zelfs niet gewapend waren, terwijl de bode eene goede buks en Koni het reeds bekende geweer bij zich hadden, keerden den volgenden morgen naar het beerenhol terug. Zij naderden het van boven en wilden juist langs eenen aan de helling des bergs staanden dennenboom naar beneden klimmen, toen de beerin plotseling verscheen en met een paar vreeselijke sprongen als een razende op den bode toesprong, hem met zijne pooten omvatte en op den grond wierp.

Vreeselijk was de strijd, en niet dan na de grootste inspanning gelukte het Riedi om zich van die hatelijke omarming los te maken en de buks van zijnen rug te nemen. Bij ongeluk had hij geen tijd om behoorlijk aan te leggen, en kon niets anders doen dan zijnen vijand de kolf voor te houden. Nu kwam Koni en schoot de beerin in de zijde, waarop het beest eenige passen achteruit ging, ten einde eenen nieuwen sprong op de jagers te wagen. Riedi maakte van dit oogenblik gebruik, om de buks in orde te maken, en op het oogenblik toen de beerin aan Koni het afgeschoten geweer uit de hand rukte, en het als een wilgen takje in stukken brak, doorboorde de kogel van den bode den kop van het dier.

Het bleek nu, dat de kogel, dien de bode den vorigen dag in het donker hol had afgeschoten, het gebit van het dier had verbrijzeld. Dit en zelfs het bloedverlies konden het woedende beest den moed niet doen verliezen, en bijna ware zijne wraak bevredigd geworden, want Riedi en Koni waren gedurende het gevecht tot aan den rand van eenen afgrond gerold, en slechts door een wonder aan eenen wissen dood ontkomen. Toen zij weder veilig en wel op vasten grond stonden, vouwden zij zwijgend hunne handen en dankten God voor hunne redding, en Riedi bekende dat dit beerengevecht tot een zijner voornaamste jagtavonturen behoorde.

Elk der beide gedoode beeren woog meer dan 400 pond, en toen zij in het dal gebragt waren, stroomden de menschen uit alle oorden toe om ze te zien, en de ambtman hing Riedi eene gouden medaille om den hals wegens zijnen betoonden moed, en omdat hij het meisje gered en de omstreek

van twee monsters bevrijd had. Voor de premie, welke hij van de regering ontving, kocht hij in Gama een aardig huisje, waarin hij nu nog als grijsaard woont. Grethli, het geredde meisje, is de waardin, welke tegenwoordig de vreemdelingen in de nieuwe herberg „de Dennenboom" zoo vriendelijk welkom heet, en de geschiedenis, hier boven medegedeeld, gaarne aan de reizigers vertelt.

Beek. P. VAN DE VELDE Mz.

GODSDIENSTIGE FEESTEN DER CHRISTENEN IN EUROPISCH TURKIJE.

De Christelijke bewoners van Europisch Turkije vieren de verschillende verdeelingen des jaars door zekere godsdienstige feesten, zooals het feest van den heiligen Gregorius, waarop men voor het eerst lamsvleesch eet, of dat van den heiligen Demetrius, waarop men zijne koopmansboeken afsluit, de pachten betaalt enz. enz. In sommige bergachtige streken daarentegen wordt de geboorte van lammeren, het scheren der schapen, de oogst der maïs en de wijnlezing met vele vermakelijkheden gevierd. Wanneer b. v. in Bosnië en Turksch-Croatie de maïs geoogst is, trekken de jonge lieden naar de bergen, om zich daar met zingen en het afschieten van pistolen te vermaken. In Grieksch-Albanië viert men nog, vroeg in het voorjaar, het oude Heidensche feest *Erosantia*. Op den laatsten Februarij werpen de Grieksche vrouwen de gebroken potten en scherven het venster uit, roepende: „Weg vlooijen en wandluizen! kom binnen bruid met uwe lusten!" Eenigen meenen daarin een overblijfsel van den aanvang van het Romeinsche jaar te vinden, dewijl deze vreemde gewoonte op den laatsten avond voor hetzelve plaats heeft. Het Paaschfeest (in het Grieksch *Lampri*, dat wil zeggen, heldere of luisterrijke dag) begint des middernachts, zoodra de priester het *Christus opgestaan* in de kerk gezongen heeft. De geloovigen geven elkander dan wederkeerig den kus des vredes, en zijn opgetogen van vreugde. De huisgezinnen vereenigen zich tot het eten van het Paaschlam, en het is tevens de tijd van trouwen. Ieder moet dan eene zekere hoeveelheid gewijd brood hebben; vóór het feest gaan alsdan de bedienden in de kloosters en de geestelijken in de dorpen rond, om brood

uit te deelen en ontvangen daarvoor eijeren. Op Paschen heeft men de gewoonte zich met eijeren te vermaken, en die een ander een ei brengt, heeft het spel gewonnen. In de steden deelt men bontgeverwde eijeren onder de kinderen en dienstbaren uit, en aan hen, die deze eijeren het langst weten te bewaren, pleegt men een langdurig leven te voorspellen. Het hoofd des gezins verdeelt de eijeren, beginnende met het oudste lid. Zulks doet men insgelijks in de kloosters en vaak onderzoekt men daar de eijeren, of zij ook met was kunstmatig gevuld zijn, om langer te kunnen duren. Komt men tusschen het Paasch- en Hemelvaartsfeest een zijner bekenden op straat tegen, dan zegt men: *Christus is opgestaan*, waarop de andere antwoordt: *Hij is waarlijk opgestaan.* Op den tweeden maandag na Paschen begeven zich de boeren en boerinnen in Serviё en Syrmiё, inzonderheid de vrouwen, voor het middagmaal naar de begraafplaatsen, om er te bidden voor de zielen der afgestorvenen. In sommige streken verzamelen zich de jonge lieden en de monniken op denzelfden tijd, om tusschen mannen en kinderen en vrouwen het verbond van vriendschap te sluiten. Men maakt kransen en vlecht wilgen takken in een, waarmede men hen aan elkander verbindt; men geeft hun roode of geverwde eijeren ten geschenke; men verwisselt de kransen, door die van het hoofd des eenen op dat des anderen te plaatsen en zweert elkander broederlijke en zusterlijke liefde. Deze verbroedering duurt het gansche jaar door en wordt in het volgende vernieuwd of verbroken. Gedurende dien tijd noemt men elkander *broeder* en *zuster*. — Op den gedenkdag van den heiligen Gregorius (23 April) baadt de Serviër zich voor de eerste maal, en wel voor den opgang der zon. De vrouwen en slavinnen halen, den avond te voren, water en vergaderen bepaaldelijk dat water, dat bij het omdraaijen van het molenrad afspat, omdat zij wanen, dat zij daardoor alle mogelijk ongeluk van zich keeren, gelijk het water zich van het rad afscheidt. Vervolgens werpen zij in dat water verschillende soorten van kruiden, die zij er des nachts in laten liggen. Den volgenden morgen baden zij zich in dit water. Vóór den dag die aan Gregorius toegewijd is, is het volstrekt verboden kruiden te plukken en te rieken, maar op dien dag plukt ieder een ruiker, dien de vrouwen

op hare borst dragen. In de steden slagten de meer gegoeden op dien dag een lam, dewijl men van oordeel is, dat lamsvleesch, vóór den dag van Gregorius gebruikt, hoofdpijn veroorzaakt. In sommige gedeelten van de landen, door de Slavoniërs bewoond, b. v. in Syrmië plukken de meisjes, daags voor den dag van Johannes onthoofding, het loof van den Johannes-beziënstruik en versieren daarmede het huis of de hekken, die rondom het huis zijn. Bij die handeling bedient men zich van bepaalde gezangen. In andere oorden maken de herders, des avonds voor den dag van Johannes onthoofding, fakkelen van de takken der berken- en kersenboomen en omringen daarmede hunne kudden en veestallen. Insgelijks worden er op den dag aan Petrus gewijd, fakkelen aangestoken. In Opper-Albanië brandt men, gedurende den ganschen nacht voor dit feest, vuren in de lusthoven, en de vrouwen en kinderen vermaken zich met over deze vuren te springen. De Katholieke Albaniërs vieren het feest van den heiligen Florianus, door zich den geheelen nacht te laten slingeren op schoppen. Op Palmzondag, en hier en daar ook op den dag van de aankondiging des Engels aan Maria, vereenigen zich de boerenmeisjes vóór den opgang der zon en spoeden zich naar eene beek, om daar de *kolo* te dansen en liederen aan te heffen, waarvan het referein is; *Jelo le selo* (goed meisje). Als het in Servië in het voorjaar en den zomer lang gedroogd heeft, trekken de meisjes van twaalf tot vijftien jaar van dorp tot dorp, om voor elk huis bijzondere gezangen te zingen, waarin zij den Hemel om regen smeeken. Een dezer meisjes geeft men den naam van *Dodola*, zij overdekt haar ligchaam geheel met riet, wilgentakken, kruiden, bladeren en bloemen. Deze zonderlinge bekleeding maakt, dat men van hare gestalte bijna niets ziet. Voor ieder huis, waar de stoet stil houdt, draait de Dodola zich telkens om, terwijl hare vriendinnen zich al dansende en zingende rondom haar vereenigen, tot dat er iemand uit het huis treedt, die de Dodola met water overgiet.

Op den eersten Zondag na Trinitatis trekken in Slavonië de jonge meisjes van tien tot vijftien jaren dansende en zingende langs de huizen. De schoonste onder haar draagt den titel van *kralitza*, d. i. koningin, en daarom heeft men aan dit feest den naam van *kralitse* of koninginnenfeest gegeven.

De kralitza houdt in hare hand een met zakdoeken omwonden staf; een ander meisje heet koning, een derde vaandrager, een vierde de minister, terwijl de overige, met bloemenkransen versierd, voorname vrouwen of krijgslieden met houten sabels verbeelden. Het hoofd en het gelaat der koningin is met een witten zakdoek bedekt; de koning draagt eene met bloemen versierde muts, alsmede een sabel; de vaandrager heeft een standaard met eene witte en roode vlag. Als men voor de huizen stil houdt, plaatst de koningin zich op een voetbankje; aan hare zijde staan de ministers en overige meisjes, die een halven cirkel om haar vormen en dansen om haar heen een *kolo*. De koning staat aan de linker-, de vaandrager aan de regterzijde der danseressen, doch deze dansen niet mede.

Het is vooral in Serviё, dat deze gewoonte in zwang is, doch in Syrmiё en Bannaat heeft de geestelijkheid haar verboden.

OVER TURKIJE.

De gevolgen der gebeurtenissen in Syrië en de beteekenis der voortdurend ongunstige berigten uit de Slavische provinciën van Turkije, laten zich dan eerst berekenen wanneer men eenen opmerkzamen blik slaat op den toestand van Turkije, gelijk deze zich na den veldtogt van de Krim en sedert het uitvaardigen van den Hatt-i-Sherif van Gul-Háneh van 3 November 1839 en van den Hatt-i-Humáyun van 18 Februarij 1856 liet aanzien. De veldtogt naar de Krim heeft den verbondenen Franschen en Engelschen meer dan 200,000 manschappen en ontzaggelijk veel geld gekost. Hoewel de geheime bedoeling daarvan was Rusland te vernederen en te verzwakken, werd toch openlijk als doel opgegeven: de instandhouding van Turkije en de poging om „den zieken man" nieuwe levenskracht in te storten. Volgens de beschouwing der verbondene Engelschen en Franschen, schijnt het herstel van dezen zieke ten minste eene treurige noodzakelijkheid te zijn. Ook de Hatt-i-Humáyun moest tot zijne genezing bijdragen. Of en in hoeverre nu deze pogingen tot herstel gelukt zijn, of in plaats daarvan niet andere pogingen denkbaar en raadzaam zouden zijn, of een Staat, waarin omkooping, geweld, knevelarij, onverzoenlijke haat heerscht tegen de onderdanen, die een ander geloof belijden, een Staat waarin men noch aristocratie, noch burgerstand, noch openbare meening, noch drukpers, noch middelen van verkeer enz. heeft, kan blijven bestaan of dat het geoorloofd zou zijn eenen zoo ingerigten Staat die over millioenen christelijke onderdanen heerschappij voert, verder nog in schijn te doen bestaan, — over al deze punten geeft een ten vorigen jare verschenen Engelsch werk: „*A Journal kept in Turkey and Greece in the autum of* 1857 *and the beginning of* 1858, by W. Senior, Esq. London, 1859," allerbelangrijkste inlichtingen.

De schrijver ontleent zijne mededeelingen en opmerkingen meest aan de plaats zelve of put uit eene niet minder goede bron, de gesprekken namelijk met aanzienlijke en schrandere inboorlingen of wel met zoodanige buitenlanders, die hetzij door hunne betrekking, hetzij door een veeljarig verblijf in Turkije en andere omstandigheden, geschikt zijn een

grondig oordeel te vellen. Van alles wat genoemde schrijver gehoord en gezien heeft, laten wij hieronder enkele brokstukken volgen.

ACHMED-VEFIC-EFFENDI-KIEF.

De Engelsche gezantschaps-secretaris Alison en ik werden bij den minister van justitie Achmed-Vefic-Effendi op het middagmaal verzocht. Wij troffen daar nog den gouverneur van Samos, vorst Ghika aan. Vefic-Effendi is een man van omstreeks vijf en veertig jaren; hij spreekt vloeijend Fransch en verstaat Engelsch. Zelfs in Europa zou hij voor eenen zeer beschaafden man doorgaan.

Toen wij te half vijf ure aankwameu, werden eerst pijpen, koffij en anijswater rondgediend. Bij het diner stond een groote, ronde zilveren schotel op tafel; bij de soep had men lepels maar geen borden. Na de soep kwam een op den rooster gebraden lam; de gastheer maakte met het mes eenige insnijdingen waarop ieder zich met zijne vingers van de beste beetjes meester maakte. Daarna volgden gestoofde lamscoteletten met verschillende groenten, een pillau, gestoofde artisjokken enz., doch altijd slechts één geregt te gelijk. De voortreffelijke Bordeaux-wijn werd ook door den gastheer niet versmaad. Na den maaltijd keerden wij naar de bibliotheek terug, en staken onze pijpen weder aan, terwijl Effendi zich met eene Hukah verlustigde. Hij klaagde dat de eerste uren na tafel zijn akeligste tijd waren.

Het gesprek kwam op schilderijen. Voor deze liefhebberij hebben wij niets over, maar ik wil u laten zien wat ons daarvoor schadeloos stelt. En nu bragt hij eenige boeken die met zwarte inkt op het fijnste perkament geschreven en met arabesken versierd waren. Dat hebben eenige onzer ondermeesters in de calligraphie geschreven; de namen en werken dezer mannen zijn bij ons niet minder beroemd, dan bij u een Raphael of Titiaan. Zij behooren tot de groote zestiende eeuw, de gouden eeuw der calligraphie. Nooit zult gij iets uitgeschrapt of tusschen de regels geschreven vinden; er is geene enkele fout in.

Wij spraken over den toestand van het land. Wat ons hoofdzakelijk ontbreekt, zijn wegen en straten. Behalve de naaste omstreken der steden is het land niet half bebouwd,

dewijl de boer zijne vruchten niet ter markt kan brengen. Daarom verbouwt hij meestal slechts zooveel als hij tot eigen gebruik noodig heeft. Hij is niets dan een arm man en draagt wel tot vermeerdering der bevolking, niet van de welvaart des lands bij. — Gij schijnt den grooten zeeweg dien de natuur u schonk te veronachtzamen; gij bezit immers naauwelijks een paar stoombooten op den Bosphorus, en deze voldoen, ondanks hunne bovenmatige prijzen, niet ten halve aan de behoefte. — Dit is volkomen waar, want eene maatschappij heeft het monopolie, en vindt het oneindig voordeeliger slechts weinige tot hooge prijzen overladene stoombooten te bezitten, dan vele, waar de vracht middelmatig betaald zou worden. Dit monopolie is nog niet ten einde. — En zal het vernieuwd worden? — Dat hangt er van af wat de houders van het monopolie daarvoor willen geven, en wie dan juist aan het bestuur is. Onze regering is voor het belang der bestuurders, niet der onderdanen, en wanneer eenmaal de vraag vau de vernieuwing van het monopolie ter sprake zal komen, zal het publiek het minst in aanmerking worden genomen.

Op mijne verklaring dat mij, gedurende mijne reis op de stoomboot, de rust der stad tusschen tien en elf uur 's avonds bevreemd had, daar ik ter naauwernood een licht zag schemeren en ik buiten het blaffen der honden geen enkel geluid had vernomen, gaf Vefic ten antwoord: En toch wordt in deze groote, volkrijke, niet verlichte en bijna onbewaakte stad slechts zelden eene misdaad gepleegd, niet het tiende deel zooveel als in de Frankische wijken van Galata en Pera. Stamboel is in distrikten verdeeld, en de voornaamste bewoners van ieder distrikt, maken eene soort senaat uit. Slechts diegenen worden als bewoners dier distrikten toegelaten, op wier gedrag niets valt aan te merken; de onwaardigen worden buiten gestooten. Wij kennen in Stamboel de misdadigers van beroep niet, die de meeste andere groote steden zoo onveilig maken. Onze gevaarlijkste vijanden zijn de honden; waren deze er niet, dan kon men gerust op ieder uur van den nacht door Stamboel gaan.

TURKEN EN GRIEKEN. — TRIPOLIS.

Op eene wandeling met iemand die de omstandigheden

zeer goed kende, kwam het gesprek ook op Tripolis. Mijn medgezel gaf de voorkeur aan de Arabieren; hoewel ook zij een afschuw van de christenen hebben, zijn zij toch eerder dan Turken of Grieken in staat, enkele personen naar waarde te schatten. Ook de wegen, straten en huizen van Tripolis zijn altijd nog dragelijker dan hier. Op mijne vraag of de regering van Tripolis meer of minder bedorven was dan die van Konstantinopel, antwoordde hij: ik geloof niet meer en niet minder. Eenige jaren geleden maakte ik kennis met eenen man die Defterdar of minister van financien was. Hij toonde mij twee boeken. Het eene zeide hij, bevat eene naauwkeurige optelling van de te betalen en reeds betaalde gelden. Dit boek bezig ik tot eigen gebruik. Het andere zend ik naar de Turksche regering op; daarin zijn alle sommen op de helft gebragt. — Wat beliepen de ontvangsten in het waarachtige boek? Nagenoeg 50,000 beurzen of 250,000 p. st. — Dus behield hij jaarlijks 125,000 p. st. voor zich zelven? — De Turksche regering deed hij jaarlijks voor dit bedrag te kort, maar voor zich zelven behield hij waarschijnlijk slechts 50,000 p. st.; het overige moest hij onder de ambtenaren verdeelen om hun stilzwijgen te koopen. Gaarne zou ik, voegde hij er bij, eerlijk zijn, hoeveel opziens dit ook hier te lande zou baren; maar geene maand zou ik mijne betrekking behouden, indien ik niet alle lieden mijner omgeving en ook een zeker aantal in Konstantinopel wilde omkoopen. Daar leven zij van, en wilde ik dat van mijne zijde veranderen, dan zou men mij al spoedig belasteren, ontslaan, uitplunderen, misschien zelfs de bastonnade geven. Daarenboven moet ik ook iets oversparen tegen den tijd wanneer ik mijn ambt kwijt raak, en moet ik hebben omgekocht om weder tot een anderen post te kunnen geraken. Daartoe is mijne bezoldiging immers op verre na niet voldoende.

Tripolis is zeer uitgestrekt, ofschoon men de bevolking op slechts twee millioen kan schatten. Geldelijk voordeel trekt de Turksche regering van deze bezitting niet; de Turksche ambtenaren daarentegen des te meer. Elk officiëel inkomen in Konstantinopel bestaat uit omkooping, en deze wordt te Tripolis op ruime schaal gedreven. Een mijner vrienden was de Kadi. Men zendt hem uit Konstantinopel;

drie jaren lang behoudt hij zijn ambt, maar moet zich daarin ieder jaar laten bevestigen. Mijn vriend was een goed mensch en zou, indien hij Arabisch verstaan had, ook een goed regter zijn geweest. Hij ontving in het eerste jaar 10,000 beurzen (50,000 p. st.) van de lagere regters die hij aanstelde of bevestigde.

Hoe kwaamt gij aan dit geld? vroeg ik — Door geschenken en omkooping der mededingers naar de opengevallen plaatsen. — Zou Tripolis beter of slechter beheerd worden, indien de waardigheid van den Bey erfelijk wäre? — Zooals het thans is, houd ik het in zeker opzigt voor beter, daar een slechte Bey teruggeroepen kan worden; slechter, omdat de Bey geen belang in zijne tijdelijke onderdanen stelt, en er alleen op bedacht is hun geld af te persen.

DE HATT-I-HUMÁYUN.

Op zekere heerlijke wandeling toonde onze gids ons een bergketen die onder den naam van het roovergebergte bekend staat. Nog voor vier jaren, zeide hij, huisde daar eene rooverbende die den omtrek van Kandili Monate lang onveilig maakte, totdat zij eindelijk bij de komst der verbondene mogendheden verdreven en gedeeltelijk vernietigd werd. Anders zouden wij thans dezen weg niet kunnen gaan. In het algemeen hebben wij aan het verbondene leger de weinige verbeteringen te danken die ons te beurt vielen; naauwelijks echter ging het weder heen of dadelijk hield de vooruitgang op. Onze bondgenooten maakten zich aan eene groote fout schuldig, van namelijk heen te gaan voor zij ons tot eenige wezenlijke hervormingen hadden gedwongen. Want de Hatt-i-Humáyun is geene hervorming, maar een ijdel stuk papier waarvan de Turken niet eens den inhoud verstaan; het is niet dan een uittreksel van Fransche regeringsbeginselen in het Turksch vertaald, met eene gebiedende wijs voor elken volzin. Sedert zijne verschijning zijn nu een paar jaren verloopen, maar ik zou u niet eene bepaling kunnen noemen die werkelijk ten uitvoer is gelegd. — De Turken kunnen zich nu immers niet meer wettelijk tegen hervormingen verzetten, hernam ik. Zij kunnen toch niet beweren dat deze tegen de rijkswetten strijden. Ik geef toe dat de Hatt-i-Humáyun niets anders is dan eene

verzameling van algemeene stellingen en regels, maar het is toch ook reeds iets waard algemeene goede regeringsbeginselen te bezitten, die van het hoogste gezag uitgaan. Met der tijd zal men er ten minste eenige vruchten van zien. — Noch den Hatt-i-Sherif van Gul-Háneh, noch den Hatt-i-Humáyun, die niets anders dan eene omschrijving van den eersten is, heeft eenige vruchten opgeleverd. Wanneer Frankrijk en Engeland zich niet vereenigen om Turkije tot werkelijke hervormingen te noodzaken, dan vrees ik, zal het vroeg of laat toch onder het juk van Rusland komen. Wij zeggen Rusland heeft eene les gehad; dat is waar, en het zal zich die ten nutte maken. Weldra zal het zijne spoorwegen bezitten; onder het voorwendsel van eene handelsvloot schaft het zich eene vloot stoomschepen aan waarmede het in weinige uren van Odessa tot aan den ingang der Zwarte zee een leger kan vervoeren, 30,000 man doen landen en op de batterijen aanrukken die aan de landzijde geheel onverdedigd zijn, en waarmede het den Bosphorus en Konstantinopel in eene week bezetten kan. Ik beweer niet dat dit in de eerste tien of twintig jaren zal geschieden, maar ongetwijfeld eer dertig jaar verloopen zijn, indien wij toelaten dat Turkije hoe langer hoe meer in verval geraakt. Onze staatslieden zijn helaas te oud om zich te bekommeren over hetgeen misschien over dertig jaar gebeuren zal. Dat is voor hen eene eeuwigheid en — après nous le déluge. — Wat bedoelt gij er echter mede dat men Turkije tot hervormingen moet noodzaken? — dat is ook niets anders dan eene algemeene wijze van spreken, even als de bepalingen van den Hatt-i-Humáyun. Hoe wilt gij eene regering tot actieve hervormingen dwingen? Wel tot negatieve; gij kunt haar namelijk beletten dit of dat te doen, maar gij kunt haar niet dwingen zelve iets te doen. — Is dit niet mogelijk, dan kan men haar ten minste noodzaken er in toe te stemmen dat anderen voor haar handelen, en op dit punt kan ik slechts herhalen: laat men haar dwingen de monopoliën af te schaffen die alle zaken en handelsbetrekkingen belemmeren; laat men haar dwingen aan de bepaling van den Hatt-i-Humáyun gevolg te geven, waarbij het vreemden veroorloofd is land aan te koopen. Laat men haar dwingen vreemde maatschappijen verlof te geven om die wegen te maken die zij zelve niet wil aan-

leggen, en daarvoor tollen te heffen. Is Turkije eenmaal voor europesche ondernemingen, europesche nijverheid en kapitalen opengesteld, dan wordt het een tweede Amerika met nog betere luchts- en grondgesteldheid. Anglo-Saksen en Germanie zullen het verwilderde land spoedig een ander aanzien geven. De Turken houden zich hier alleen staande door angst en verschrikking, door plundering en onderdrukking van de beschaafde volksstammen. Indien Grieken en Slaven dezelfde regten genoten dan zouden deze alleen hen reeds verdrijven, te meer indien zij hierin worden bijgestaan door het voorbeeld en de ondersteuning van krachtige, onversaagde mannen.

TURKSCHE REGTSBEDEELING.

Ik sprak met den heer Horby, die juist uit Engeland was aangekomen om zijne plaats als regter bij het geregtshof van het consulaat in te nemen, over de Turksche justitie. Het hoofdzakelijk streven van den regter heeft ten doel den gevangene tot bekentenis te brengen, dewijl de regter zich aan bepaalde regels moet houden. Meestal zijn twee getuigen of eene bekentenis noodzakelijk. Heeft de regter nu de overtuiging dat de gevangene schuldig is, zonder dat het tastbare bewijs daarvoor te leveren is, dan tracht hij dit te bekomen door middelen, die met onze begrippen van regt en regtvaardigheid geenszins strooken. Men belooft b. v. den gevangene kwijtschelding, wanneer hij bekent, en heeft hij dit gedaan, dan wordt hij in de gevangenis opgesloten of teregt gesteld, zonder de gedane belofte in het minst in aanmerking te nemen. Het merkwaardigste daarbij is dat deze kunstgreep telkens op nieuw wordt herhaald en telkens op nieuw gelukt; bijna ieder misdadiger valt in dezen strik. Bovendien verschaft men zich een gemakkelijk bewijs door getuigen. Zoo verhaalde een Mullah of regter bij een der hooge geregtshoven van Klein-Azië: „Bij mijn geregtshof hebben wij eene geheele bende getuigen, die even goed geoefend zijn als een van de regementen des sultans. Dit is een zeer geregeld beroep. Zoo zie ik dag aan dag dezelfde personen komen en zweren, dat zij gezien hebben hoe het geld den beklaagde geleend of door den aanklager terug betaald werd; of wel dat zij er getuige van waren,

hoe A. B. C. D is aangevallen, enz.; in een woord, dat zij alles gezien hebben, wat een der beide partijen wenscht te hebben gezien. Nu geloof ik wel is waar geen woord van hetgeen zij zeggen, maar hunne getuigenis is nuttig. Ik zou anders waarlijk dikwijls niet weten, wat ik beginnen moest. Wanneer het zedelijk bewijs voorhanden is en slechts het tastbare bewijs ontbreekt, dan vullen zij deze leemte aan, en dit getuigenis van beroep is eigenlijk niets anders dan „eene wettelijke fictie." (Men zou hierbij kunnen voegen: het geregtshof wordt op deze wijze nog beter in staat gesteld ten voordeele dier partij te beslissen, die het meeste betaald heeft.)

STAATKUNDIGE LOOPBAAN VAN EENEN TURK.

Turkije, zeide W., bestaat voor twee oogmerken. Ten eerste gelijk de hond aan den trog; het moet beletten, dat een andere christelijke staat een land bezit, dat de Turken in hunnen tegenwoordigen toestand onbekwaam zijn te regeren of te beschermen. In de tweede plaats ten voordeele van een vijftig of zestig bankiers en woekeraars; en een dertig à veertig pachas, die zich met den buit verrijken. Het is het land der geluksridders. Al deze paleizen en met terrassen versierde tuinen zijn de vrucht der gelukzoekerij, zoo niet van iets ergers. Zelfs de achtenswaardigste staatslieden zijn gelukzoekers. Zoo kocht Redschid-Pacha tijdens zijn vizierschap, verscheidene malen groote stukken staatslanderijen tegen de laagste prijzen. Vervolgens bouwde hij een paleis te Balti-Liman en verkocht het voor 200,000 pond aan den sultan, die het zijne dochter, welke met Redschid's zoon gehuwd was, ten geschenke gaf. — Hij moet zeer rijk zijn, zeide ik. — Men kan eenen man onmogelijk rijk noemen, die om de vijf of zes jaar in geldverlegenheid is, en slechts door een geschenk van den sultan van vijftig tot zestig duizend pond daaruit gered kan worden; doch ofschoon hij meer verteert dan hij ontvangt, heeft hij toch ontzaggelijke inkomsten. Over het algemeen maakt iemand hier zijne fortuin niet, wanneer hij geld tracht te sparen en te verdienen, maar alleen wanneer hij de kunst verstaat schulden te maken. De groote armenische bankiers, die hier te lande thans den geheelen geldhandel in handen

hebben, pogen altijd jonge lieden te lokken, waarbij iets te verdienen valt, namelijk jonge talentvolle menschen met voorname kennissen en een ruim geweten. Aan deze leenen zij gaarne 10,000 ja 20,000 pond om daarmede om te koopen en een kwistig leven te leiden, waardoor men in Turkije tot hooge posten geraakt. Terwijl deze nog aan het klimmen is, valt natuurlijk aan geene rentebetaling te denken; naauwelijks heeft hij echter eene betrekking, een contract of een monopolie verkregen, dan betaalt hij tien, vijftien, twintig per cent. Ondertusschen is de bankier zijn beschermer, schiet geld voor wanneer een ambtenaar omgekocht, eene aanklagt gesmoord, een getuige of ook wel een regter gewonnen moet worden, en weet zich later wel weder door zijn beschermeling schadeloos te doen stellen.

REDMIDDEL EN TOEKOMST VAN TURKIJE.

Gij hebt, sprak ik tot W., zoovele jaren in dit land geleefd en kent zijne gebreken en hulpmiddelen; weet gij geen middel om zijn volkomen ondergang te verhoeden?

Hoe dien geheel tegen te houden, daarvoor weet ik geen middel. Want het is mij onbegrijpelijk hoe men er in slagen zou, de Donauvorstendommen, Sevië, Egypte, ook Thessalië op den duur met Turkije te vereenigen; maar om den verderen voortgang der wanorde eenigzins te stuiten, daarvoor zou mijns inziens nog wel het eene of andere middel te vinden zijn. Het eerste dat ik als sultan zou doen, zou daarin bestaan alle gezanten weg te sturen. Een land, in welks bestuur vreemdelingen zich voortdurend mengen, kan niet gedijen. Zelfs wanneer zij eerlijk waren en de beste bedoelingen hadden, zouden zij misslagen begaan; daar zij echter in plaats daarvan baatzuchtig en ter kwader trouw zijn, bederven zij alles voorbedachtelijk. Laten wij een zeer eenvoudig voorbeeld aanhalen: straten en wegen, waaraan men voor alles behoefte heeft. Lord Stratford overtuigde de Turken met onbegrijpelijk veel moeite, dat van Trapezonde naar den Euphraat eene straat moest worden aangelegd. Hij was een van diegenen, welke in vollen ernst Turkije's toestand wenschen te verbeteren en was in dit opzigt eene uitzondering van de overigen. Nu bemerkten de Russen natuurlijk dat deze straat den handel van Turkije

met Perzië van den tegenwoordigen weg over Tiflis en Georgie zou afleiden, en stelden nu alles in het werk, om de uitvoering van het plan tegen te gaan. Te dien einde poogden zij het zoover te brengen, dat een pacha, op wien zij invloed hadden, naar Trapesonde werd afgevaardigd, en hem lieten zij weten, dat, indien de bedoelde straat niet tot stand kwam, hij op hunne bescherming zou kunnen rekenen. Gedurende de twee of drie jaren dat hij daar vertoefde, droeg hij zorg, dat niet meer dan twee à drie mijlen werden voltooid, stak het daarvoor bestemde geld in den zak, en keerde terug toen men den weg geheel vergeten had. Zoo gaat het hier met alles. Ieder grootvizier heeft zijne buitenlandsche beschermers en tegenstanders.

En wat zoudt gij dan doen?

Vooreerst de verdragen verscheuren, want deze verheffen eene menigte Ioniërs, Malthesers, Algerijnen en Kroaten, het schuim van hunne half barbaarsche landen, boven de Turksche wet, terwijl deze onder bescherming der consuls straffeloos stelen, rooven en moorden. Eenige dagen geleden doodde een Maltheser eenen man in Bujukdere, was echter zoo weinig voor de gevolgen zijner daad beducht, dat hij een uur later in het bureau van den Britschen consul zijne zaken waarnam; hij weet immers dat hem niets ergers kan gebeuren dan naar Malta te worden gezonden en daar door Malthesische gezworenen vrijgesproken te worden. Loopt het vee zijns buurmans in den wijnberg van eenen Engelschman, dan begeeft hij zich onmiddelijk naar lord Stratford. „Hebben wij daarom ons bloed voor die ellendige Turken vergoten," roept hij uit; „opdat zij hunne ossen door mijnen wijnberg zouden drijven; zij hebben mij ten minste duizend pond schade berokkend." Lord Stratford levert nu zijn beklag in bij den minister van buitenlandsche zaken. Deze kan of niet opsporen wien het schuldige vee toebehoort, of hij meent dat de schuld alleen aan den Engelschman ligt die zijne schutting niet goed onderhoudt, of wel hij begroot de schade op vijf shillings, in plaats van op duizend pond. En nu begint eene tot boekdeelen aangroeijende briefwisseling, tot eindelijk het geheele dorp veroordeeld werdt honderd pond voor een half dozijn wijnranken te betalen. Het gevolg daarvan is dat de Turken alles in het werk stellen

om deze bevoorregte indringers op een afstand te houden. Wie dus aan eenen buitenlander grond en akkers verkoopt wordt door zijne naburen verfoeid, dewijl hij eenen twiststoker, boven het bereik hunner wetten staanden en voor hunne denkbeelden onverschilligen dwingeland onder hun midden brengt. Indien nu de overeenkomsten werden opgeheven en Turkije in staat werd gesteld de regten weder te genieten die iederen Europeschen staat worden toegekend, indien allen die Turkije's grondgebied bewonen ook aan de wetten van dat land waren onderworpen, dan zouden regering en volk pogingen doen om vreemden aan te lokken (?)

Zullen er echter vreemdelingen komen, vraagde ik; zullen zij zich prijs willen geven aan de onregtvaardigheid der omkoopbare Turksche geregtshoven? — Ja, zij zullen komen. Het klimaat en de grond van vele streken in Turkije zijn zoo bewonderenswaardig, de prijzen waarvoor men land koopen kan, zoo matig, dat er duizende landverhuizers zouden komen, zoodra de hinderpalen werden opgeheven, waarmede de Turken de landverhuizing belemmeren. Zij hebben het kapitaal, de vlijt, de behendigheid, ja zelfs de ligchamelijke diensten der landverhuizers noodig. Want Turkije is over het geheel te weinig bevolkt, en er zijn vruchtbare en gezonde distrikten die bijna ontvolkt zijn.

Welk Christen zal evenwel een land willen bewonen, waar hij niet eens een eed tegenover een muzelman kan afleggen, welke zekerheid bestaat daar voor eigendom en leven? — De Hatt-i-Humáyun verbiedt elk onderscheid tusschen den eed van eenen muzelman en eenen christen. Aan deze bepaling kunnen en moeten wij ons houden. — En welken maatregel zoudt gij verder nemen? — Deze is reeds voldoende. Wanneer Turkije van de aanhoudende vreemde inmenging bevrijd is en nieuw leven door de landverhuizing ontvangt, dan kan het verder voor zich zelve zorgen. — Dat uw voorstel onpraktisch is behoef ik u wel niet te zeggen, want het lijdt geen twijfel dat de christelijke mogendheden in het ontslag hunner gezanten geen genoegen zullen nemen, evenmin zullen zij in de afschaffing der verdragen toestemmen. Kunt gij geen meer praktischen raad geven? — Neen ik geloof ook niet dat men iets waarlijk nuttigs kan raden, zoo lang Turkije niet verlost wordt van diplomaten en verdragen. Zonder

eene voorspelling te willen doen kan ik toch verzekeren, dat als Turkije op den eens ingeslagen weg voortgaat, het eindelijk te gronde zal gaan. Hoe of wanneer dit zal geschieden laat zich niet bepalen. Spoorwegen kunnen den ondergang slechts verhaasten. Zij zullen den buitenlanders, den Engelschen namelijk, gedurig meer vasten voet in Turkije verschaffen. Daarbij zal het niet aan twisten ontbreken; nieuwe vlugschriften zullen dagelijks het licht zien en eindelijk zal men geene andere uitkomst weten dan het land in te rekenen. — Dit wordt door ons noch door Frankrijk bedoeld; ook is deze bezitting te ver van ons afgelegen. Alleen naburige staten zoo als Oostenrijk of Rusland kunnen dit rijk innemen en behouden......

Op den terugweg van een bezoek bij den minister van koophandel Ismail-Pacha, sprak ik met R. S. over hetzelfde onderwerp. — Ik zie geen vooruitzigt voor de Turken zoolang zij muzulmannen blijven. Geen land waarin veelwijverij en opsluiting der vrouwen heerscht, kan beschaafd worden. Een Turk heeft geen vrienden, want vriendschap vordert vertrouwelijkheid tusschen familiën, en een Turk mag niet eens van den harem zijns vriends gewagen. Broeders van dezelfde moeder kunnen misschien vrienden zijn, maar de kinderen van verschillende moeders zuigen reeds van hunne vroegste jeugd af aan den wederkeerigen haat der moeders in. Turken lezen niets en houden geene gesprekken; hun eenig streven is geld te verkrijgen, het in allerlei buitensporigheden te verspillen, of wel voor vrouwen, paarden en houten huizen te besteden, terwijl de naaste erfgenaam zich daar volstrekt niet om bekommert. In een land waar geene andere aristocratie bestaat dan die welke de telkens afwisselende beambten en bestuurders uitmaken, waar geboorte, rijkdom noch beschaving den minsten voorrang geven, waar ieder, hoe rijk en hooggeplaatst hij ook zij, weet dat zijne kleinkinderen of achterkleinkinderen sjouwerlieden of houthakkers en waterdragers, of pantoffelmakers zullen zijn even als hunne eigene vaders of grootvaders waren, bestaat de ware prikkel niet tot sparen, of om zijn geld tot duurzame doeleinden te besteden. Buitendien staat de openbare eerlijkheid, door gebrek aan opvoeding en aangeboren beschaving zoo als men die in aristocratische landen vindt, en tevens

door gebrek aan eene openbare meening, op een zeer lagen trap. Wie een ambt heeft wordt letterlijk door allerlei ongeoorloofde aanbiedingen belegerd; de middelen om de openbare schatkist hetzij direct of indirect te bestelen maken daarvan gebruik. Meestal heeft hij zelf tot kuiperijen zijne toevlugt moeten nemen om zijn ambt te bekomen, en om zich daarin te handhaven gaat hij voort met omkoopen. Hoe kan men verwachten dat hij onbevlekt en eerlijk blijve? Al de heerlijke paleizen, de bekoorlijke kiosken, de op terrassen aangelegde tuinen langs den Bosphorus, die alle hoogten en heuvelen versieren, zijn de vruchten van bedrog, omkooping en afpersing, aan het hoofd waarvan de Sultan staat, daar hij zelf meer dan een derde gedeelte der openbare inkomsten uit de schatkist steelt. De buitenlanders, waaronder ook Engelschen en Franschen, kunnen zich aan dien besmettelijken dampkring niet onttrekken. Bij het onderzoek van de rekeningen der commissarissen gedurende den oorlog zijn zeer merkwaardige dingen aan 't licht gekomen. Over het algemeen weigerden zij met de groote handelshuizen te deelen; zij verkozen liever hunne inkoopen in de bazars en kramen of winkels te doen. Ik weet meer dan een geval waarbij zij de aanbiedingen der achtenswaardigste firma's afsloegen, om tegen veel hoogere prijzen, bij lieden zonder kapitaal, die zij buitendien vooraf moesten betalen, te koopen. Ik ken eenen man, eenen kleermaker, welke drie jaren geleden nog niets bezat, en thans 150,000 p. st. heeft. In Varna brak een brand uit en vernielde eene groote hoeveelheid Fransch buskruid. Nu spoorde een Fransch koopman een inwoner aldaar op, die bereid was kruid te verkoopen doch bij de gegeven omstandigheden slechts tegen een hoogen prijs. Men kocht bij hem voor het Fransche leger en later heb ik mij overtuigd, dat men een deel van den uit den brand geredden voorraad gekocht had. — Bepaalt zich dit bedrog tot de ambtenaren? — Ik moet u met een Turksch spreekwoord antwoorden: „de visch stinkt het meest aan den kop.” Het is opmerkelijk dat het bederf zich juist uitgebreid heeft sedert het tijdstip dat sultan Mahmoud eenen eed van de ambtenaren vergde, waarbij strikte eerlijkheid werd beloofd. — Gij zeidet straks, hervatte ik, dat gij niets van de Turken hoopt zoo lang zij muzulmannen blijven.

Koestert gij dan de hoop christenen van hen te maken? — Neen, maar somwijlen heb ik gedacht, dat wanneer een man van genie sultan werd, het hem met den bijstand van Europa mogelijk zou zijn, zich aan het hoofd der christelijke bevolking te plaatsen en een nieuw Grieksch rijk te grondvesten. — Daarvoor moest hij echter zelf eerst christen zijn. — Helaas! ja, en hierdoor valt mijn geheele plan in duigen. Want hoe welopgevoed en beschaafd een sultan ook zijn moge, is het toch onmogelijk dat hij ooit begrijpe wat het christendom is. Dewijl men den sultan onbeperkte magt en dus ook onbeperkte pligten heeft gegeven, dewijl men het eene noodzakelijkheid heeft geacht elken maatregel van eenige beteekenis door hem goedgekeurd, bijna ieder geschrift door hem onderteekend te zien, dewijl men hem verpligt zijne ministers te kiezen zonder daarin bijgestaan te worden door een parlement, de drukpers of de openbare meening, — hebben de Turken er voor gezorgd hem voor allen arbeid onbruikbaar te maken, en hem tevens buiten staat gesteld de minste kennis van menschen of zaken op te doen. Zonder vrienden en bekenden leeft hij in volslagen afzondering en ziet tot den dag waarop hij den troon beklimt niets dan zijne vrouwen en slaven. Bijna even afgezonderd leeft hij later ook. Zijne ministers ziet hij alleen dan wanneer hij hen voor zaken laat ontbieden; hij doet en ontvangt geene bezoeken en leeft alleen te midden zijner dienaren en in zijnen harem. De eenige uitspanning van dien man bestaat in bouwen. Hij laat langs beide oevers van den Bosphorus allerlei werken aanleggen en rigt mijlen ver paleizen en kiosken op. Van de acht millioen p. st. die de openbare inkomsten uitmaken, besteedt hij voor zijn persoon en zijne paleizen tusschen de twee en drie millioen; daaronder zijn zijne bijzondere schulden niet begrepen, welke nagenoeg 800 millioen piasters bedragen. Wat Azië betreft wil ik niets voorspellen, maar in Europa sterft de Turksche bevolking uit. Eenige jaren geleden leefde ik eenen geruimen tijd onder de radjaks van den berg Pelion. Daar is eene gemeente van omstreeks 60,000 zielen, welke nooit eenen Turk heeft toegestaan daar zijn verblijf te houden. Zij hebben scholen, kerken en betere huizen dan in Pera. In de daaraan grenzende vlakten rooven en moorden de Turken en komen er van honger om. Geen

spoor van eene Turksche wet is onder die woeste benden te ontdekken. Hier worden zij door het Europeesch toezigt nog eenigzins in toom gehouden, maar in de meer afgelegen distrikten waar men geene consuls als bemiddelaars heeft, worden de christenen, indien zij niet talrijk en dapper genoeg zijn om zich te verdedigen, niet alleen als slaven, maar als door hunne meesters gehate slaven behandeld. En wat zulk eene slavernij te beteekenen heeft, waar de meester een barbaar is, kan men ligt begrijpen. — Op mijne vraag welke bescherming een consul dan toch wel verleenen kon, kreeg ik ten antwoord: geene wettelijke, maar eene praktische bescherming. Wordt een christen onderdrukt, of acht hij zich verongelijkt, dan verhaalt hij den consul zijne lijdensgeschiedenis. Deze vat vuur, hij weet hoe algemeen de Turksche onderdrukking is, misschien is ook de pacha of mudir over wien men zich beklaagt, een oud vriend of vijand van zijn eigen pacha, wiens geweldddadigheden en knevelarijen hij bij ondervinding kent. Daarom gelooft hij alles wat hij hoort; ook toont hij zich gaarne werkzaam, mild en vol gevoel voor den onderdrukte. In deze gemoedsstemming stelt hij zijn berigt aan den gezant op. De gezant „hoewel verre van zich een regt van tusschenkomst aan te matigen, acht het toch zijn pligt den minister van buitenlandsche zaken of ook wel den groot-vizier, kennis te geven van de door hem ontvangene mededeeling." Niettegenstaande zijn wrevel en zijne verlegenheid daarover, is de minister of vizier „den gezant toch zeer dankbaar voor zijne mededeeling, te meer daar hij weet dat zijne excellentie daarbij slechts door den belangeloozen wensch voor het welzijn van het Turksche rijk bezield was, en den grondslag voor dit welzijn zag in de regtvaardigheid en regtschapenheid der ambtenaren." Ten slotte ontvangt de mudir of pacha eene berisping waarin hem gezegd wordt dat zijn gedrag ongelegenheden veroorzaakt, en dat hij zorg dragen moet in 't vervolg alles te vermijden waardoor de vooroordeelen van een lid van het consulaat gekwetst konden worden.

Heden ontving ik het bezoek van T. U. Hij is een Engelschman die langen tijd een hoogen rang in Turksche dienst bekleedde. Ook met hem sprak ik over de toekomst van Turkije. Dit land, zeide hij, heeft veel overeenkomst met

den zieken man in Molière, die aan drie dokters en twee apothekers stierf. Turkije is het krijgstooneel waarop zeventien gezantschappen elkander wederkeerig ten koste van het land beoorlogen. Staat Reschid aan het hoofd dan tracht Frankrijk zijne staatkunde te bederven; is Fuad of Mustapha zijn opvolger dan vindt hij in Engeland zijne tegenpartij. Zoo ook hebben Oostenrijk en Engeland ieder hunne beschermelingen en slagtoffers. Voor éénen vriend heeft ieder minister zestien vijanden die allen tegen hem zamenspannen, den argwaan van hunnen gebieder tegen hem opwekken, hem in den harem belasteren, zijne hervormingen verdacht maken, hare uitvoering verhinderen of wel ze nutteloos maken wanneer zij eenmaal tot uitvoering zijn gekomen. Wanneer men Turkije maar tien jaren met rust liet zou het zich ten minste in zekere mate zelf hervormen. Maar het eeuwige twisten der gezanten, hunne wederspannigheid en hun onderlinge naijver waardoor zij zooveel onheil stichten, maakt al wat Europeesch is, bij de Turken gehaat. Het doel wordt verijdeld. Zoo wenschen wij teregt de landverhuizing van christenen naar Turkije te bevorderen. Doch ieder christen die zich daar vestigt en onder bescherming van zijne verdragen en zijnen consul staat wordt een kleine dwingeland die de Turken beleedigt, hunne wetten minacht en de bescherming van zijnen consul inroept. Men moet vooral niet gelooven dat de Europesche beschermelingen, met uitzondering van de Grieken misschien, uit edele vertegenwoordigers van hun volk en van hun land bestaan. Integendeel, zij zijn gewoonlijk het uitvaagsel hunner landgenooten. De Engelsche *protégés* zijn Ioniers en Malthesers, de Fransche Arabieren en Kabylen, de Oostenrijksche Kroaten en Dalmaten.

De Turken zijn een trotsch, terughoudend volk, bijna even fier en ongezellig als de aristocratische Engelschman. Daarom grijpen zij alle middelen aan, om 't even of deze eervol zijn of niet, om de gemeene, onbeschaamde heerschzuchtige vreemdelingen van zich te weren, en dat zullen zij volhouden, zoo lang deze in het bewustzijn van de diplomatische bescherming hoogmoedig en wreed blijven. Indien men hen dwong zich behoorlijk te gedragen en zich aan de wetten van het land te onderwerpen, dan zouden de Turken hen welkom heeten of ten minste dulden. — Houdt gij ook

de kwaal van Turkije voor doodelijk? — De innerlijke waarde houd ik niet voor doodelijk, althans niet zoolang wij en onze kinderen leven. Maar in ieder geval moet Turkije bezwijken, wanneer Engeland, Frankrijk of eene andere groote mogendheid dit wil; en mij dunkt, dat zich aan den gezigteinde reeds allerhande oorzaken opdoen, die er wel zorg voor zullen dragen, dat deze ondergang zich geene eeuwen wachten laat. Moeijelijk zal Turkije aan de kwaal van buiten, aan het gif der diplomatie, langen tijd kunnen weêrstand bieden.

En waarin bestaan de hoofdzakelijkste innerlijke ziektestoffen?

Eene der voornaamste is de vermindering van het aantal Turken, deels feitelijk, deels in verhouding tot andere Muzelmannen, en nog meer in vergelijking met de Grieken. De Turk is trotsch en lui, hij brengt niet voort; hij kan alleen zijne bezittingen vermeerderen wanneer hij overwonnen volksstammen dwingt voor hem te arbeiden; de vrouwen die door eene onnatuurlijke levenswijze verzwakt worden, zijn niet zeer vruchtbaar. Op den schouder van den Turk drukt de geheele last van de krijgsdienst en de verliezen die de oorlog na zich sleept, zijn ontzaggelijk. Ik ben door geheele districten gekomen, waar ik slechts vrouwen en oude mannen zag. — Maar nu nemen de Rayahs immers ook deel aan de krijgsdienst? — Ja, de gezanten dwongen den ongelukkigen Reschid deze bepaling ook in de Hatt-i-Hamayun op te nemen. Zij verlangden voor de Rayahs de eer en het voordeel zich bij de verdedigers des lands te mogen aansluiten; doch de Rayahs kwamen tegen dit nieuwe voorregt op. Daarentegen was de Indische opstand voor de Turken een afschrikwekkend voorbeeld, en de eenige uitkomst is, dat de Rayahs eene nieuwe en grootere belasting betalen, om zich van de krijgsdienst los te koopen. Onder dergelijke omstandigheden sterven de Turken in Azië langzaam en in Europa spoedig uit. — Weet gij nog eene andere oorzaak van deze kwaal? — Ik was onlangs bij iemand op het middagmaal verzocht en at daar met verscheidene pacha's. Welke groote verandering, vraagden zij, hebt gij gedurende uw dertigjarig verblijf kunnen bespeuren? — Het gedurig toenemen der omkooping, gaf ik ten antwoord. — Ik verwonder mij niet

over uw antwoord, zeide een der pacha's, en de overigen stemden eveneens toe.

Dat is erg, niet enkel als eene oorzaak van het kwaad, maar nog meer als een kenteeken daarvan. Het bewijst, dat de hoogere klassen de achting voor zich zelven verloren hebben, dat zij aan de toekomst wanhopen en er slechts angstig op bedacht zijn, zooveel mogelijk van het oogenblik partij te trekken. Daarbij komt de trotschheid op hunne onkunde, de zorgeloosheid van het karakter der Muzelmannen, het gebrek aan beschaving bij hunne staatslieden, de nalatigheid waarmede deze verkozen worden, het wederkeerig gebrek aan vertrouwen, de onophoudelijke kuiperijen en geschillen. Dit alles zijn, dunkt mij, voldoende gronden om den man ter dege ziek te maken, ofschoon hij zich, wannneer men hem aan zich zelven overliet, nog lang zoude kunnen voortslepen.

EEN BEZOEK BIJ VEFIK-EFFENDI.

Ik reed met Aliison naar Rumeli-Hissari, om bij Vefik-Effendi het ontbijt te gebruiken. Daarna zaten en wandelden wij een paar uren in zijnen tuin, op een der schoonste heuvels langs den Bosphorus gelegen.

Huis en tuin, zeide hij, en de geheele helling van den heuvel tot aan de stad, kocht ik vijf jaren geleden. Sedert kon ik daarvoor wel tienmaal meer ontvangen dan ik er voor gegeven heb. Doch, ofschoon mijn kapitaal is toegenomen, ben ik toch ten gevolge van de algemeene prijsverhooging armer geworden. — Aan welke oorzaken schrijft men deze algemeene prijsverhooging toe? — Er zijn vele oorzaken voor de verhooging van het arbeidsloon. Ten eerste het groote verlies aan manschappen gedurende den oorlog; ten tweede de uitbreiding van den handel, waardoor de vraag naar werk buiten 's huis ontzaggelijk vermeerderd is. Bij ons moeten de menschen de plaats der lastdieren vervullen. In onze straten kunnen geene voertuigen met raderen of sleden gebruik worden, zoodat het vervoer hier door menschen in plaats van paarden geschieden moet. Ten derde wordt de in den oorlog verkregen rijkdom op eene domme verkwistende wijze door menschen verspild, die geene gere-

gelde uitgaven gewoon zijn en er misbruik van maken. Wat nu de verhooging der waarde van den grond betreft, hebben de stoombooten de oevers van den Bosphorus, die tot nu toe hoofdzakelijk door staatslieden en rijke menschen bezocht werden, ook bij den koopmansstand in de mode gebragt. En ten slotte is bij de beperkte ruimte voor goede gebouwen, de mededinging van eenen zoo grooten liefhebber der bouwkunde, als de sultan, van zeer veel invloed.

Is de waarde van den grond ook naar evenredigheid in de provincie toegenomen?

Niet naar evenredigheid, maar toch ook eenigzins gedurende de laatste twintig jaren. De hervormingen van Reschid-Pacha, de regtstreeksche inning der grondbelasting die vroeger verpacht was en de opheffing der monopoliën, der regten op in- en uitvoer, schonken nieuw leven aan den landbouw. Dit wordt het best bewezen door zijnen invloed op de inkomsten. Toen hij zijne hervormingen begon, bedroegen de inkomsten ongeveer vijf millioen pond sterling, daarna daalden zij plotseling tot twee en een half, rezen het volgende jaar tot zes, dan tot zeven en beloopen thans tusschen de acht en negen millioen.

Reschid's afschaffing der monopoliën was echter zeer onvolledig. Naar ik hoor, zijn de slagters, bakkers, kleermakers, kortom alle ambachten te Konstantinopel in gilden verdeeld, waarvan elk een monopolie van zijn eigen handwerk en handel heeft, de prijzen bepaalt en elke hervorming poogt te weren.

Dit is waar, voor zoover Konstantinopel aangaat. Tegen de koop- en handwerkslieden dezer stad kan Reschid, hoe vastberaden hij ook zij, niets uitrigten.

Op mijne vraag of de Engelschen inderdaad onder bescherming van hun handelsverdrag, ondanks de gilden, winkels openen en zich het regt aanmatigen om handel te drijven in dingen, die bij de algemeene landswetten verboden zijn, zoo als b. v. in wijn en sterke dranken, antwoordde hij: het is helaas zoo. Ik kan deze uitlegging van het verdrag niet eerlijk noemen. Doch tusschen volkeren heeft men geenen regter, gij zijt de sterksten en wij moeten ons onderwerpen. Misschien is het eene welverdiende straf die ons treft. Ten tijde toen wij magtig waren, waren ook wij onbeschaamd

en onregtvaardig jegens vreemde volkeren; nu wij ongelukkig zijn, worden wij door hen met voeten getreden.

Gij noemdet Reschid vastberaden? vraagde ik.

Ik ken niemand die meer zedelijken moed heeft, antwoordde Vefik. Hij en sultan Mahmoud waren de twee grootste Turksche staatslieden van mijnen tijd. Mahmoud verwekte daarom welligt meer belangstelling, omdat hij grootere hinderpalen te bestrijden had. Reschid was zeer beschaafd, Mahmoud volstrekt niet; hij bezat zelfs niet de minste wereldkennis. Toen zijn broeder vermoord werd, bragt men hem plotseling uit de afzondering van het serail op den troon. De Janitsaren waren meesters van Konstantinopel, ja zelfs meesters van het rijk. In het geheel telden zij ongeveer 60,000 man, waarvan zich te Konstantinopel slechts 10,000 bevonden. Nadat hij besloten had hen uit den weg te ruimen, bereidde hij tien jaren lang in de grootste stilte en stelselmatig de uitvoering van zijn oogmerk voor. Hij koos langzamerhand al hunne beste officieren uit, liet de onschadelijken op hunne posten, en maakte zich de bruikbaren die hij verwijderd had, tot vrienden. Toen dus de muiterij uitbrak, viel hij hen met zijne geregelde troepen aan, droeg echter zorg, dat hun de aftogt open bleef. Zij vloden na de eerste losbranding van het geschut. Daarop vaardigde de sultan hevige proclamatiën tegen hen uit, beval echter in het geheim dat allen die hunne eigenschap als Janitsaar loochenden, gespaard zouden worden. Nagenoeg 6000 bevonden zich aan boord van de vloot. Toen nu het bevel kwam hen uit te leveren, gaf de kapitein-pacha ten antwoord, dat hij er geene had, want geen hunner erkende een Janitsaar te zijn. Omstreeks 800 evenwel, die zich door hunne misdaden hadden berucht gemaakt, werden na een geregeld onderzoek teregt gesteld. Nooit heeft zulk eene groote omwenteling met zoo weinig bloedvergieten plaats gehad. Alle Europesche mededeelingen daaromtrent zijn valsch van begin tot einde.

TURKSCHE WETTEN.

Hoewel men zich naauwelijks een denkbeeld kan vormen van de ongerijmdheid der Turksche strafwetgeving, is deze

toch nog loffelijk in vergelijking met de burgerlijke wetgeving. Zoo moeten b. v. alle kosten door de winnende partij gedragen worden. Deze beloopen drie per cent van de som in geschil, en de reden dat in deze omstandigheid geene verandering komt, ligt hierin dat men advocaten, procureurs, noch dagvaarding van getuigen heeft. Men vertelt hoe het met de zaak gelegen is, de verdediging doet hetzelfde, is een getuige noodig, dan moet hij op eigen kosten komen. Dikwijls moet men de getuigen even als het geregtshof omkoopen, doch dergelijke uitgaven zijn niet onder het woord kosten begrepen. De eigenlijke kosten bestaan in één per cent van de som in geschil, dat men den schrijver betalen moet die het mondelinge vonnis van het geregtshof op papier brengt, en twee per cent van de bestreden som, te betalen aan den deurwaarder of dien geregtelijken ambtenaar die met het beteekenen van het vonnis belast is. Hieruit volgt dat iemand die zijnen buurman berooven wil, slechts een millioen piasters van hem behoeft te vorderen; zoo kan hij hem, zonder dat het hem zelven iets kost, noodzaken den schrijver bij de regtbank en den deurwaarder 30,000 piasters te betalen. Of wel hij kan tot zijnen vijand zeggen: ik zal u voor een millioen piasters aanklagen; dit kost u 30,000 piasters; geef mij 20,000 en ik wil u met rust laten. — Hoe kan op deze wijze iemand rijk blijven, vraagde ik, wanneer het zoo gemakkelijk is hem te plunderen? — Een arm man zal zulk een spel niet wagen, want de rijke zou hem laten vergeven of doodslaan; immers ontbreekt het niet aan lieden die dergelijke diensten veil hebben. Indien echter een rijke die in staat ware zich beschermmiddelen te verschaffen, zoo iets wilde beproeven, dan zou de vrees voor de openbare meening hem daarvan terughouden. Dat zoo iets nogtans voorkomt, namelijk van Turken tegenover Rayahs, is aan geenen twijfel onderhevig; niettemin waagt niemand het zich hiervan een beroep te maken, en het alzoo herhaaldelijk en op groote schaal te doen. — Hoe wordt, vroeg ik verder, een Engelsch onderdaan bestraft, die een moord heeft gepleegd? — Hij wordt in 't geheel niet gestraft; wij laten het niet toe dat de Turken hem in onderzoek nemen, of de vermoorde moest een Turksch onderdaan zijn, en in dat geval trekt de consul zich de zaak aan. De consul kan echter de zaak niet zelf

geregtelijk beslissen, en wanneer de moordenaar dan, gelijk dat somtijds geschiedt, naar Maltha voor het geregt gedaagd wordt, kunnen slechts zelden getuigen derwaarts worden gezonden, of de Malthesische gezworenen spreken hem vrij. — Zoo iets komt echter zeer zelden voor? — O, volstrekt niet. Er bestaan geen ruwer, laaghartiger menschen dan de Ioniërs en Malthesers, die naar het oosten verhuizen, om daar onder Britsche bescherming te bedriegen en te moorden.

DE ZWARTOOREN.

Men ried ons af naar de hooge porte te gaan, dewijl wij daar niemand zouden vinden. De zwartooren waren des middernachts bij Mustapha Pacha geweest om hem het staatszegel af te nemen. — Wat wil dat zeggen: zwartooren? — Kara-Konlai zegt men in het Turksch en dat beteekent een officier wiens ambt het is den grootvizier en de overige ministers hun ontslag aan te kondigen. De boodschap zelve brengt hij steeds des middernachts. — Eene onaangename betrekking, zeide ik. — Volstrekt niet, zij levert veel op. In den goeden ouden tijd behoorde hij den vizier te worgen. Nadat deze verpligting had opgehouden, bragt hij hem de boodschap der verbanning. Tegenwoordig wordt het ontslag door een aanzienlijk pensioen, omstreeks 6000 p. st. jaarlijks, dragelijker gemaakt.

DE CHRISTELIJKE BEVOLKING.

Tegenover de jongste gebeurtenissen in Syrië en na alles wat men uit de Slavische gewesten van Turkije verneemt, is de volgende opmerking van den heer von Spiegelthal dubbel de aandacht waardig, te meer daar zij reeds een jaar te voren gemaakt werd. De stemming en opgewondenheid der christelijke bevolking is van dien aard, dat een opstand tegen de Turken binnen vijf of zes jaren onvermijdelijk is. Hun haat tegen de Turken groeit aan, naarmate zij zelve rijker, verstandiger en talrijker worden, en het gedrag van Turkije meer bedorvenheid en zucht om te onderdrukken aan den dag legt. Dit gedrag moet niet beoordeeld worden volgens hetgeen men aan den Bosphorus of Hellespont ziet, waar zich consuls en een Europeesch publiek bevinden. In het binnenland heerscht eene ongeloofelijke mengeling van re-

geringloosheid en dwingelandij, vrees, nalatigheid, wreedheid en roofzucht. De regering verleent bescherming noch bijstand; zij doet niets voor het welzijn van het volk, laat echter ook niet toe dat een ander daar iets voor doet. Kortom, het geheele regeringswezen is hier niets dan eene roofmachine. In de groote steden hier te lande liggen naauwelijks meer dan 300 Turksche soldaten in bezetting. De oproerlingen zullen door de eilanden Candia, Cyprus, Rhodus en Mitylene ondersteund worden, waar de kern der bevolking Grieksch is, en zoo zullen zij op zee de overmagt hebben. Zoo lang zal de strijd voortduren, tot dat eene Europesche mogendheid of Europa gemeenschappelijk tusschen beide treedt, om de geheele verwoesting van het schoonste gedeelte der aarde te beletten.

BEVOLKING EN ONTVOLKING VAN KLEIN-AZIE.

Wij ontleenen de volgende bijzonderheden aan een gesprek van den schrijver met den Pruissischen consul von Spiegelthal in Smyrna. Een bewijs van de ontvolking van het land leveren de zwervende stammen der Turkomannen, die dikwerf in benden van dertig tot veertig huisgezinnen met rundvee, kameelen, paarden en duizenden schapen door de onbevolkte streken van het land rondtrekken. De Turkomannen zijn enkel herders; somwijlen bouwen zij ook dorpen uit hout en slijk. Zulk een dorp vond ik twee jaren achtereen op dezelfde plaats. Op mijne vraag hoe lang zij hier dachten te vertoeven, kreeg ik ten antwoord: „dat weet God!" Het volgende jaar waren zij verdwenen. Het land waar zij hun leger opslaan, behoort gewoonlijk den sultan en voor het gebruik daarvan behoeven zij niets te betalen. Eigenlijk moesten zij een tiende opbrengen, doch zoodra de ontvanger der belastingen verschijnt, is dit voor hen een teeken om te vertrekken.

In Klein-Azië is 99/100 van het land onbebouwd; in de rigting van Magnesia kan men tien uren lang door de schoonste streken rijden zonder eene menschelijke woning te ontdekken. Doch de vruchtbaarheid van dit honderdste gedeelte, dat bebouwd is, is zoo groot, dat wanneer men hier wegen had, dit op de markten van Europa eenen aanmerkelijken invloed zou uitoefenen. Eenige jaren geleden

mislukte de meekrap in het Zuiden van Frankrijk; toen werd het verlies grootendeels gedekt door den uitvoer uit Smyrna. Hadden wij slechts wegen, dan zouden wij de Fransche meekrap geheel van de markt verdringen.

TURKSCH ARMENIË.

Ik zat aan tafel naast V. W., die eerst kortelings van de grens teruggekeerd was, welke Turksch- en Russisch-Armenië van elkander scheidt. Hij vertelde verschrikkelijke dingen van de gruwelijke wijze waarop Turksch-Armenië bestierd wordt. De regering is daar zoo slecht, dat het volk letterlijk naar de Russische heerschappij smacht. Zoodra een nieuwe pacha aankomt, hetgeen om de drie of vier jaren geschiedt, laat hij aan alle ondergeschikte plaatselijke ambtenaren zijne komst melden. Dit is zooveel als een sein om hunne geschenken in gereedheid te houden, terwijl allen die een post verlangen eveneens zorg moeten dragen hunne geschenken dan aan te bieden.

En hoe krijgen zij, die hem geschenken brengen, hun geld terug?

Doordien zij hooger belasten, een deel der ontvangsten niet in ontvangst stellen, doordien zij oogluikend toelaten wanneer er inbreuk wordt gemaakt op de quarantaine-wetten of wanneer de tol aan de tolhuizen niet wordt betaald, door het regt aan den hoogst biedende te verkoopen en door heerendiensten. Laatstgenoemde bron is de vruchtbaarste. Wanneer de pacha eene reis wil doen, dan moeten de dorpen welke op zijnen togt liggen, de kameelen en paarden leveren; de Nazir bestelt nu twee-, somtijds vijfmaal zooveel als hij noodig heeft en wordt nu omgekocht om van zijn eersten eisch af te zien. Is het dorp rijk en betaalt het goed, dan behoeft het niets te leveren, en de geheele last komt nu op hen neder die zich niet kunnen loskoopen. Dan moeten zij met hunne dieren tien, soms twintig dagreizen ver henen trekken, zonder de minste schadevergoeding; zelve moeten zij hun voedsel en voeder voor de dieren medebrengen of het des noods stelen, en honderd mijlen van hun huis verwijderd, worden zij en hun vee, uitgehongerd en lam van vermoeijenis ontslagen. Hoe vreeselijk de dwingelandij is, kan men uit de ontvolking opmaken. Men vindt

er groote distrikten zonder eenen inwoner; daar ontdekt men nog de sporen van een groot beschaafd volk, namelijk groote, thans vervallene waterwerken en puinhoopen van verlatene steden. Niet ver van de grens ligt eene stad met hooge wallen en groote steenen huizen die thans geheel onbewoond is, terwijl zij eenmaal 60,000 inwoners telde. Aan den Bosphorus verrijst geen enkel paleis dat niet aan een gedeelte der provinciebewoners het leven heeft gekost.

Naast de knevelarij in het groot van wege de hoog geplaatste Turken, wordt er nog eene onderdrukking op kleinere schaal door de mindere Turken uitgeoefend. Den gordel met pistolen voorzien, begeeft een zoodanige zich deftig naar het huis van een Rayah. Hij roept den heer des huizes, somtijds den voornaamsten man van het dorp, en beveelt hem zijn paard vast te houden. Daarop treedt hij binnen, zet zich neder en laat zich door de vrouwen zijne pijp aansteken. De meisjes vlugten waar dit mogelijk is in het huis der buren. Is de pijp uitgerookt, dan verlangt hij eten, het liefst gevogelte. Men antwoordt hem dat dit niet voorhanden is. Nadat hij eenige slagen uitdeelt, wordt er iets gevonden, en gaat hij met deze behandeling voort, dan verschijnt ook brood en wijn. Van waar deze onbeschaamdheid? Omdat hij gewapend is, en niemand buiten hem in het dorp een wapen heeft. Van tijd tot tijd onderzoeken de Turken de huizen der Rayahs, en vinden zij wapenen, dan worden deze in beslag genomen en ontvangen de bewoners van het huis een aantal stokslagen. De Turksche regering heeft eenige jaren geleden de gunstigste gelegenheid voorbij laten gaan om eene zekere gelijkheid tusschen hare volksstammen te herstellen. Voor zij haar leger ontsloeg had zij er gebruik van moeten maken om de Turksche bevolking te ontwapenen, nu is het te laat. Dit Turksche leger heb ik dikwijls gezien, de officieren waren zoo slecht mogelijk, de soldaten uitstekend. Hun moed, hunne matigheid, hun geduld, hunne volharding bij gebrek, nood en vermoeijenissen waren bewonderenswaardig. Doch waarlijk onverantwoordelijk was de behandeling die hun na den oorlog ten deel viel. Men voerde hen uit de Krim naar Vaina of Trapezonde over, gaf ieder drie shillings en eenige pence en liet het hun nu over om hunnen weg huiswaarts te vinden, welke somtijds dertig tot

veertig dagreizen duurde. Een gedeelte poogde zich door roof te onderhouden, anderen bedelden, velen stierven van honger. De overgeblevenen bereikten hunne woonplaats vol haat en woede tegen de Turksche regering en vast besloten haar nooit weder te dienen.

Uit de verschillende gesprekken die de schrijver deels met hooggeplaatste Turken hield, deels met mannen die, ofschoon buitenlanders, toch lang in Turkije geleefd hadden, en door hunne betrekking in staat waren een juist oordeel te vellen — willen wij hier nog slechts eene opmerking over de toekomst van Turkije mededeelen: Ik vraagde hem (eenen Franschman), of het waar was dat de sultan den heer Thouvenel kennis had gegeven dat Reschid terug geroepen werd? — Ja, maar dat is eene zaak van louter Turksch belang. Wij bekommeren ons daar niet veel om. Thouvenel kon op deze mededeeling niets anders antwoorden, dan dat hij hoopte dat het ten goede mogt zijn. Alle deze veranderingen van ministers hebben niets te beduiden. De eene grootvizier is even goed of slecht als de ander. Dit land is reeds geheel aan het verderf ten prooi. Het is onmogelijk de muzelmannen te beschaven. Het eenige wat wij vermogen is te trachten de christenen op te heffen. Zij hebben reeds te lang dit lijk op hunne schouders getorscht. Engeland en Frankrijk moeten hen gezamenlijk helpen dezen last af te schudden, en te dien einde vóór alles de Turken noodzaken den Hatt-i-Humayun eerlijk ten uitvoer te leggen. Daar gij naar Smyrna en Griekenland gaat, verzoek ik u Ephesus te bezoeken. Vijftig Engelsche mijlen ver zult gij door de vruchtbaarste, met het heerlijkste klimaat gezegende landstreek rijden, maar geen enkelen inwoner, geen enkel bebouwd veld ontdekken. Dat is Turkije. In Griekenland of de Vorstendommen vindt gij daarentegen bevolking en welvaart in gepaste evenredigheid. Zij werden slecht geregeerd en waren het tooneel des oorlogs; zij hebben echter het Turksche juk afgeschud.

Sedert de Engelsche schrijver op eene wijze, die evenzeer van onpartijdigheid als van zaakkennis getuigt, het belangrijke werk schreef, waaraan wij eenige bladzijden hebben ontleend, en waarin hij treffend aanwees de oorzaken van

den val van het Turksche rijk, ook door hem als onvermijdelijk beschouwd, — heeft eene plotselinge gebeurtenis de algemeene aandacht in meerdere mate dan vroeger op het ineenzinkende, waggelende rijk der Ottomannen gevestigd. Wij bedoelen het overlijden van den vadzigen, ziekelijken sultan, den in alle opzigten buitensporigen beheerscher, die zich weinig bekommerde om het volk, aan zijne hoede toevertrouwd, die den troon, welken hij innam, slechts als het middel beschouwde om zijne hartstogten te voldoen en den luister van het sérail te verhoogen, en die, toen hij van deze aarde scheidde, niet beweend en zelfs niet beklaagd, een roemloozen naam, eene uitgeputte schatkist en een nog dieper vervallen rijk achterliet. Wij voorspellen het u, Abdul Medjid, gij zult vergeten worden! Doch zoo gij uw erfgoed hebt verkwist, uw dood zal voor Turkije welligt kunnen zijn wat uw leven niet geweest is, — eene weldaad, eene zegening. Abdul Azis, die den zwakken man is opgevolgd, heeft zich eene andere gedragslijn afgebakend. De eerste besluiten, welke hij hetzij steunende op de bewustheid van eigen kracht, hetzij dan aan de inblazingen der Engelsche staatslieden gehoor gevende, heeft genomen, de eerste handelingen, welke van hem zijn uitgegaan, duiden onmiskenbaar aan eenen volhardenden moed, die geene tegenwerking schroomt, eene vastheid van beginsels, die het waagt met het verledene te breken, ten einde de verschijning eener betere toekomst zoo niet tot eene zekerheid, althans tot eene mogelijkheid te verheffen. De oogen zijn den nieuwen sultan geopend, de wonden van Turkije worden niet meer door een bedriegelijken sluijer bedekt gehouden. De wezenlijke vijand, welke Turkije heeft aangetast, het is voor den sultan geen geheim meer, is niet in Rusland gelegen, gelijk het heette, toen de natiën van het Westen den sultan in een vernielenden en al te onvruchtbaren krijg ter bescherming waren gesneld: hij woelt in Turkije's eigen ingewanden: het is de worm der anarchie, welke in de laatste jaren met steeds sneller en wisser gang de zuilen van het gebouw heeft doorknaagd. Dien vijand wil de nieuwe sultan betoomen en daardoor tevens de beschuldiging logenstraffen, waarvan zijn voorganger zich steeds vergeefs poogde te zuiveren, dat de Porte niet in staat zoude zijn zich zelve te besturen. Doch

is het te verwachten dat de loffelijke poging van den stoutmoedigen opvolger met eenig goed gevolg zal worden bekroond? Het kan moeijelijk worden voorspeld of het gebouw nog tegen slooping zal kunnen worden beveiligd, hetwelk thans meer op de pijlers der vreemden dan op eigen steunsel is gegrond. Veel zal nogtans afhangen van de wijze, waarop de grootsche arbeid wordt voortgezet, met zooveel geestkracht, met zooveel goeden wil aangevangen. Tot het behoud van Turkije wordt echter meer vereischt dan een onmeedoogend ledigen van den keizerlijken harem, dan een schroomvallig onderzoek naar de gebreken en misbruiken van vroegere regeringen. Dit laatste onderzoek zou ook als overtollig kunnen worden beschouwd: het zou tijdverspillend kunnen worden genoemd en enkel strekken om het tot stand brengen van nuttige hervormingen te belemmeren. De wonde behoeft niet meer gepeild te worden: ieders blik kan haar diepte meten. Bezuiniging, opbeuring der geldmiddelen — ook dit zal welligt het leven van den zinkenden staat verlengen, maar zijn onoplosbaar bestaan in de toekomst niet kunnen waarborgen, zijne integriteit niet kunnen handhaven. Eerst, wanneer de orde en de veiligheid in het rijk zullen zijn wedergekeerd, wanneer gunstbetoon en omkooping zullen zijn opgeheven, wanneer het den sultan zal zijn gelukt om den nationalen arbeid, dat is tevens de nationale welvaart op te wekken, waartoe Turkije zulke rijke hulpbronnen aanbiedt, eerst wanneer hij er in zal kunnen slagen om de verschillende stammen, waaruit de onderdrukte bevolking is zamengesteld, onderling te bevredigen, wanneer hij dweepzucht en godsdiensthaat zal weten te beteugelen met eene eigene en dappere krijgsmagt, welke in hem vertrouwen stelt, omdat door hem aan hare aanspraken naar billijkheid wordt voldaan, eerst wanneer het regeringswezen, niet zoo als Senior zich uitdrukt, zal zijn en blijven eene roofmachine, welke het volk uitzuigt, maar een regelmatig staatsmechanisme, waarvan het belang en het welzijn van het volk de spil uitmaken, eerst wanneer beiden geheel zelfstandig en beschaafd zullen zijn, heerscher en volk, beiden geneigd tot ontwikkeling, beiden gezind tot regtvaardigheid, eerst dan zal aan Turkije voortdurend eene plaats in de rij der Europesche mogendheden kunnen verzekerd worden.

BELOONING VOOR DEN EERLIJKEN VINDER.

(Naar het Deensch van J. L. Heiberg,)

DOOR

S. DE B . . . .

In het dagblad „*de Vliegende Bode*" las men onlangs, natuurlijk in verschillende nommers, de drie hieronder volgende

INGEZONDEN STUKKEN.

I.

Inleiding.

Mijn waarde Vliegende Bode!

Mijne kennissen steken sedert eenigen tijd den draak met mij: ze zeggen, dat ik een *idée fixe* heb, en daarover maken ze zich vrolijk. Nu weet ik niet of iemand om zulk eene reden, in de oogen van zijne kennissen, te belagchen of te beklagen kan zijn; maar zooveel is zeker, dat hun beklag mij evenmin zou behagen als hun gelach; en daar ik met mijn geheim, dat zij een *idée fixe* noemen, niet langer op het hart kan blijven loopen, neem ik de vrijheid mijn geval aan u bloot te leggen.

Mijn ongeluk, of misschien mijn geluk, bestaat hierin, dat ik smoorlijk verliefd ben op een meisje, dat ik nooit gezien heb, wier geluid ik nooit gehoord heb, ja, wat meer zegt, over wie ik nooit iemand heb hooren spreken; ik heb nooit haar portret gezien, ik heb nooit een brief van haar gelezen, ik weet haren naam niet, en evenmin in welk oord van de wereld ik haar zoeken moet — en toch, in weerwil van dat alles, geloof ik haar zóó goed te kennen, haar uiterlijk zoowel als haar innerlijk, dat het mij onmogelijk toeschijnt te leven zonder haar, en dat ik niets vuriger verlang, dan om mij zelven en al wat ik bezit te kunnen nederwerpen aan hare voeten. Zoo nu door middel van deze regelen die innige hartewensch mogt kunnen worden verwezentlijkt, mijn waarde Vliegende Bode, zou ik u levenslang beschouwen als mijn grootsten weldoener. Vergun mij daarom, dat

ik u en uwe lezers moge lastig vallen met de navolgende mededeelingen.

Omstreeks eene maand geleden kwam ik op zekeren avond stadwaarts van eene wandeling buiten de Westerpoort; en tusschen het kommiezen-huisje en het ravelijn stiet ik in den donker met den voet tegen iets, dat ik opraapte, en dat een mandje bleek te zijn, zooals de vrouwen doorgaans hebben om er haar brei-, borduur- of ander werk in te bergen. Ik hield het er voor, dat dit mandje waarschijnlijk uit een rijtuig was gevallen. Op die gedachte kwam ik omdat ik het een weinig te groot vond voor een mandje, zooals de dames gemeenlijk aan den arm dragen. Het was zeer fijn gevlochten, en er was een deksel op, dat digt was gebonden met een lint. Met het voornemen om het den volgenden morgen naar het commissariaat van policie te brengen, en het te laten aankondigen in het advertentieblad, nam ik het mede naar mijne woning. Ik zou er mijn hoofd onder durven verwedden, dat er tooverwerk bij dat mandje in het spel is; want anders weet ik mij geen verklaring te geven van de onbeschrijfelijk aangename gewaarwordingen, die ik ondervond zoolang ik het aan mijnen arm droeg. Eene mand is toch anders een ding, dat niet veel aanlokkelijks heeft voor een man, vooral als hij die een goed eind weegs moet medeslepen. Maar duizenderlei vreemde gedachten vlogen mij door het hoofd over mijnen toestand als een man in het best van zijn leven, die ruimschoots in staat was een huisgezin te verzorgen; over het geluk een lief vrouwtje te hebben, wier mandje ik, zooals dat vreemde mandje nu, aan mijnen eenen arm droeg, terwijl zij zelve op mijn anderen arm leunde. Onder al dergelijke overpeinzingen kwam ik te huis. Ik zette het mandje op de tafel, ging er voor zitten op de sofa, en bekeek het eens goed aan alle kanten. Het was mij niet mogelijk mijne nieuwsgierigheid te bedwingen; ik maakte het lint los waarmede het deksel vast zat, opende het mandje, en haalde de voorwerpen, die er in zaten, een voor een er uit. Ziehier de artikelen, die het mandje uitleverde:

1. Eene vrouwenmuts, van de stoffaadje die men, geloof ik, blonde-tulle noemt. Het was een klein, eenvoudig mutsje met twee linten van blaauwe zijde er aan, om het vast te strikken onder de kin.

2. Een lijf van een japon van gestreept katoen. NB. nog niet geheel afgewerkt.

3. Een paar handschoenen.

4. Eene breikous.

5. Eene papieren doos, waarin een zilveren vingerhoed, eene schaar, eenige klosjes garen en zijde, een naaldenkoker, tamelijk gevuld met naalden, en een speldenkussentje, waarop eenige naalden en spelden, alsmede in een stukje groen papier gewikkeld een langwerpig stukje witte was, blijkbaar reeds gediend hebbende om er draden garen mede te bestrijken.

6. Een psalmboek, gebonden in zwart lederen band, verguld op snede, en op de eene zijde met een jaartal, op de andere zijde met de letters M. F. gemerkt — de cijfers zoowel als de letters verguld.

Ziedaar den volledigen inventaris van alles wat het bewuste mandje inhield. Ik vond intusschen zooveel behagen in het beschouwen van die voorwerpen, dat ik daarmede ruim den halven nacht bezig bleef, en dat het mij den volgenden morgen niet mogelijk was, van mijn gevonden schat te scheiden. Ik stelde dat uit tot een dag later, en toen weder tot een dag later, en zoo ging het van den eenen dag op den anderen eene geheele maand lang, onder aanhoudend zelfverwijt, dat ik dus gevonden goed, dat mij in allen gevalle niet toebehoorde, wederregtelijk onder mij hield. Wie weet, knorde ik gedurig op mij zelven, wie weet hoe verlegen de eigenares om die voorwerpen is — de eigenares, die ik voor een ideaal houd van alle vrouwelijke volmaaktheden; want levendig overtuigd houd ik mij, dat die dame in zich vereenigt al de hoedanigheden, die ik sedert mijne vroegste jongelingsdroomen als onmisbaar heb beschouwd voor haar, die eenmaal de koningin van mijn hart en de gezellin mijns levens zal worden. Die overtuiging is gegrond op de inlichtingen, die ik, na langdurige en naauwgezette overweging, heb mogen trekken uit de zes bovengenoemde voorwerpen. Want ik neem als eene uitgemaakte waarheid, aangaande de eigenares van het naaimandje, de volgende punten aan:

Zij is ongetrouwd en heeft nog niet eens verkeering. En hierbij moet ik in de allereerste en voornaamste plaats uitroepen: God zij geloofd en gedankt! — Wijders veronder-

stel ik dat zij Mathilde heet, een naam, voor welken ik altijd eene bijzondere voorliefde heb gehad.

Zij is tusschen de 16 en 20 jaren.

Zij is eerder klein van gestalte dan groot; zij heeft een dun middeltje, eene welgevormde leest, kleine handjes, een zeer klein voetje en allerliefste beentjes. Zij heeft een klein mondje en regelmatige tanden, als twee rijën parelen; de linkerhoektand is echter min of meer beschadigd.

Zij heeft zeer licht blond haar, zacht als zijde.

Aan deze uitwendige voortreffelijkheden paart zij nog de navolgende van meer degelijken aard:

Een edel karakter, een liefdevol en trouw gehecht hart, verstand en smaak. Zij is goed voor zieken, vergenoegd, spaarzaam, vlijtig, ordelievend en uitermate zindelijk. En als ik nog daarbij voeg, dat zij de beminnelijkheid en innemendheid zelve is, dan vraag ik: Kan een verstandig man zich ooit een beter lot wenschen? Want dat zij volstrekt geen fortuin bezit, dat zij ouderloos is en niet tot eene aanzienlijke familie behoort — dat zijn altemaal dingen, die hare waarde in mijne oogen eerder verhoogen dan verkleinen, daar ze mij het streelende vooruitzigt openen, dat ik haar het leven zal kunnen veraangenamen door de wereldsche goederen, waarmede ik het geluk heb gezegend te zijn.

Mijn waarde Vliegende Bode! ik geloof haast, dat gij de zaak precies opneemt, gelijk mijn broeder gedaan heeft, toen ik hem, in een oogenblik van vertrouwelijkheid, mededeelde al wat ik thans aan u medegedeeld heb. Hij schoof namelijk zijn stoel verschrikt achteruit, stond op, en ging, achteruitloopend om mij in het oog te kunnen houden, naar de deur, het hoofd schuddende over de krankzinnigheid, waaraan hij mij ter prooi waande. Doch laat ik u met weinige woorden zeggen, welke gronden ik vermeen te hebben voor mijne gissingen aangaande mijne onbekende.

In het mandje bevond zich: No. 1. Eene vrouwenmuts. Die muts was van voren open, en van achteren digtgehaald met een bandje of een koordje door eene schuif. In die schuif zaten eenige haartjes, die zij vermoedelijk had uitgetrokken bij het digthalen. Die haartjes waren blond, van de kleur die naar het wit trekt, niet naar het rossige, en ze waren uitermate fijn en zacht.

No. 2. Een japonne-lijf. Ofschoon nog niet geheel klaar, was het toch genoegzaam voltooid, om er met zekerheid uit te kunnen afleiden, dat de gestalte, waarvoor het bestemd was, zich onderscheidde door geëvenredigdheid en schoonheid van vormen. Het was niet uit één nieuw stuk gemaakt, maar met zuinig beleid zamengesteld uit verscheidene kleine stukken, zoo keurig netjes, dat men in allen deele geregtigd was de gevolgtrekking te maken, dat de eigenares spaarzaamheid, naarstigheid, tevredenheid en netheid in zich vereenigde in hooge mate.

No. 3. Een paar handschoenen. Daar deze gebruikt waren, gaven ze de juiste maat aan van eene lieve kleine hand; en hunne zindelijkheid en frischheid, als ook de netheid waarmede ze zaamgelegd waren, leverden het bewijs voor de deugden vermeld sub No. 2.

No. 4. Eene breikous. Dit was eene fijne katoenen kous, kunstig opengewerkt op den voet en op den enkel; zij was bijna geheel af, zoodat men er met volkomene zekerheid de lengte van den voet en de welgemaakte vormen van het been uit konde afleiden. Ook deze kous was niet geheel en al nieuw, maar aan een reeds gebruikt been was slechts een nieuwe voet aangebreid. Deze bijzonderheid en de heldere witheid en netheid van de geheele kous, getuigen almede van de hierboven vermelde, prijzenswaardige hoedanigheden der eigenares. Uit de lengte van deze kous en uit die van het japonne-lijf kan men met genoegzamen grond eene gevolgtrekking maken aangaande de lengte en den ligchaamsbouw van den persoon.

No. 5. Eene papieren doos met naai-gereedschappen. De netheid van deze voorwerpen en de orde waarmede ze behandeld waren; de soort van symmetrie, die in het geheel aanwezig was; de kleine bijzonderheid, dat zich op het speldenkussentje ook eenige afgebrokene naainaalden bevonden, op welke een speldeknop van lak was nagemaakt, zoodat ze dus als fijne spelden nog dienst konden doen, dit alles pleit voor de ordezucht, de zuinigheid, enz., enz., die ik aan mijne onbekende als de haar eigene hoedanigheden toeschrijf. Evenzoo doet het volslagen gemis van al wat slechts naar pracht zou kunnen zweemen en de groote eenvoudigheid van al de genoemde voorwerpen, mij tot de slotsom

komen, dat de eigenares niet tot den stand der rijken behoort, daar rijkdom zich anders, zelfs bij de grootste zucht naar eenvoudigheid, toch alligt in het een of ander verraadt. In een oogenblik van afgetrokkenheid heeft de eigenares stellig het stukje was in den mond gehad; althans in hetzelve stonden, duidelijk zigtbaar, twee rijën tanden afgedrukt, die allen door het groene papier waren heengedrongen. Dit model van een lief mondje is zoo volkomen, dat men er duidelijk aan zien kan, hoe er aan den eenen kant van den linkerhoektand een, overigens slechts zeer klein, stukje ontbreekt.

Nu komen wij aan het allerbelangrijkste en meest licht verspreidende gedeelte van den gevonden schat, namelijk

No. 6. Een psalmboek. Het geheele uiterlijk van dit boek doet veronderstellen, dat het een geschenk is geweest aan iemand die belijdenis gedaan had; en in dat vermoeden wordt men versterkt door een groen blaadje, waarschijnlijk van een bouquet afgeplukt, dat als merkteeken ligt bij de Nachtmaals-psalmen. Het vergulde jaartal op den band is 1856. Bij gevolg kan zij, die in 1856 aangenomen is, nu achttien à negentien jaren oud zijn. In dit psalmboek, dat in een foedraal zit, liggen buitendien nog eenige kleinigheden, die almede groote ophelderingen verschaffen. In de eerste plaats twee recepten van middelen, die gebruikt plegen te worden in gevallen van podagra, en dan een digtgevouwen papier, waarin eene rekening van een hovenier op Norrebro, over eenige boomen en bloemen, die door hem geplant zijn op een graf op het hulp-kerkhof. Wijders een kleiner stuk fijn postpapier, eveneens digtgevouwen, en waarin drie lokjes haar: het eene geheel grijs, het tweede lichtbruin met ettelijke grijze haartjes er door; en het derde roodachtig blond, naar het schijnt afkomstig van een kind; — overigens in dit papiertje ook nog een paar blaadjes van eene acacia, die ook op de hoveniersrekening voorkomt. Uit dit een en ander maak ik op: Het vrome meisje heeft hare ouders beiden verloren; eene haarlok van ieder, en een dito van een overleden broertje of zusje, bewaarde zij zorgvuldig met en benevens eenige blaadjes van een der boomen, die zij, hoezeer het eene opoffering was voor hare geringe middelen, uit kinderlijke vereering heeft laten planten op het graf harer

dierbare afgestorvenen. Het papier, waarin dit alles besloten lag, was een stuk van een brief, en de weinige daarvan overgeblevene regelen luiden als volgt: „Ik kan dus niet gelooven, neen, niet eens denken, lieve....." (Hier was er een stukje uitgescheurd, zoodat alleen de drie letters lde waren blijven staan; en daar dit latijnsche letters waren, en de brief overigens geheel in Deensch letterschrift was geschreven, spreekt het van zelfs, dat die drie letters deel hadden uitgemaakt van eenen naam; en het psalmboek brengt mij tot de natuurlijke gevolgtrekking, dat die naam geen andere wezen kan dan Mathilde)..... „dat gij door eene nieuwe afwijzing van dit aanzoek, eenen man kunt willen bedroeven, die u zoo onuitsprekelijk bemint, en die de middelen en den wil bezit, om u gelukkig te maken. Neem de zaak dus nogmaals een paar dagen in bedenking. Overweeg wel uwe vooruitzigten voor de toekomst, uwe omstandigheden op dit oogenblik en die, welke u door mij worden aangeboden — en nu genoeg daarvan. Mijne zuster zendt u hare groeten, doch is een weinig boos op u, dat gij verleden zondag niet met haar mede hebt willen gaan naar de liefhebberij-komedie. Zij kan niet gelooven, dat gij voor die weigering geene andere reden gehad hebt dan de reden die gij er voor gaaft, namelijk dat gij er meer genoegen in vond thuis te zitten bij uwen ouden oom en hem zijn podagra eenigzins te verligten, door iets voor hem te lezen uit „Amor en Psyche." Mijne zuster zegt dat gij niet geschikt zijt om vriendinnen te hebben, dat het is of....."

Nu vraag ik aan iedereen: Is hetgeen ik hierboven heb aangenomen aangaande het karakter en het verstand van mijne onbekende, niet zoo klaar als de zon? Zij weigert een voordeelig huwelijk, dat haar wordt aangeboden door eene kiesche hand; want dat zij bij hare weigering is blijven volharden, lijdt geen den minsten twijfel: anders toch zou zij dezen brief niet gebruikt hebben als een omslag. Zij slaat dit huwelijks-aanzoek af, in weerwil dat hare omstandigheden niet zeer gunstig en hare vooruitzigten niet zeer bemoedigend zijn. Zij blijft liever zitten lezen voor een zieken oom, dan mede te gaan naar eene (doorgaans flaauwe) liefhebberij-komedie, en zij is niet geschikt om vriendinnen te hebben. Zijn er wel sterker bewijzen dan deze noodig voor haar ver-

stand en haar edel karakter? En is het niet zeer natuurlijk, dat ik op zulk een allerbeminnelijkst meisje smoorlijk verliefd ben geworden?

Ik moet openhartig bekennen, dat die liefde mij derwijze beheerscht, dat ik er menigmaal zelf om moet lagchen. Dikwijls als ik uitga, ben ik kinderachtig genoeg om eerst de meer besprokene muts op de ruggeleuning van mijne sofa te hangen, en een stoel bij het raam te zetten, met een tafeltje er voor, waarop ik het naaigereedschap en de breikous uitspreid, louter om bij mijne tehuiskomst een oogenblik in den zoeten waan te kunnen verkeeren, dat de eigenares van al die voorwerpen in mijne woning troont als vrouw des huis, en dat zij slechts even de kamer uit is, maar dadelijk wel weder binnen zal komen. Deze mijne verliefde narrenstreken bragten mij onlangs in eene groote verlegenheid. Omstreeks veertien dagen geleden, werd ik bij mijne tehuiskomst aangesproken door mijne hospita en haren zoon, die mij verzochten of zij mijne kamers eens even mogten zien, daar zij van plan waren er eenige veranderingen in te laten maken. Ik kon geen een geschikt voorwendsel vinden om hen buiten mijne deur te houden; doch toen zij, dadelijk bij hun binnentreden al de opgenoemde voorwerpen zagen liggen, merkte ik dat zij beiden verlegen werden; en, spoediger dan zij gewild hadden, onverrigter zake gingen ze heen. Nu is mijne hospita eene zeer fatsoenlijke en beschaafde vrouw; en haar zoon, die kandidaat is in de regten, is een allerhupst jong mensch. Ik breng hun dikwijls een bezoek, en stel zeer veel prijs op hunnen omgang. Toen ik hen, een paar dagen na dat voorval, wederzag, merkte ik dat beiden, en inzonderheid mevrouw, eenigzins knak op mij waren, en dat zij mij verdachten alsof ik heimelijk bezoeken bij mij ontving die het daglicht niet konden velen. Dat was genoeg voor mij om niets meer te verzwijgen; en, half en half ook in de hoop dat ik misschien wel door hen eenig licht konde krijgen in de duisternis, waarin de zaak voor mij gehuld bleef, vertelde ik hun den gânschen zamenhang. Zij hoorden mij verschrikt aan, met eene uitdrukking op het gelaat van medelijden, zoo als men een zieke aanziet, die raaskalt in eene ijlende koorts. Sedert dien dag houden ook zij het er voor, even als mijn broeder,

dat ik een *idée fixe* heb, en zij raden mij aan veel afleiding en diëet. Nu zou ik dat alles geduldig verdragen, en nog oneindig meer zelfs, als ik slechts een middel zag om mijne onbekende te vinden; maar op dat punt schijn ik aan de vervulling van mijn vurigsten wensch te zullen moeten wanhopen. Ik kan eene advertentie in de courant zetten, dat een mandje zoo en zoo terug te bekomen is daar en daar — dat spreekt van zelfs. Maar wat helpt dat? Dan komt er misschien een man of eene dienstmeid, geeft de kenmerkende teekenen op, en neemt mijn dierbaren schat in ontvangst, zonder mij eens den naam te noemen van de eigenares. Ik heb mij dikwijls verbeeld, dat ik uit al de schoonen van de stad, ja van de gansche wereld, de mijne zou kunnen herkennen, en in dat gelukzalige geloof ben ik uitgegaan op avontuur; maar ach! op die wegen heb ik niets anders ontmoet dan schade en schande. Ik heb begrepen dat bals en dergelijke gezelschappen de plaats niet waren, waar ik mijne stille, eerzame Mathilde behoorde te zoeken; als ik kans had haar te vinden, dan was het op straat, in de kerk of in den schouwburg. Ik heb straat in straat uit geloopen in het oneindige. Ik heb vele blonde jonge dames ontmoet, maar die hadden òf een heer bij zich, òf een paar heel hardop sprekende vriendinnen; of ze waren al te prachtig gekleed, of het is mij niet doenlijk geweest haar digtbij te naderen. Eens zag ik een meisje, dat mij goed overeenkwam met mijn ideaal. Zij was alleen, en ging in een winkel. Ik volgde er haar, en hield mij juist of ik ook kwam om iets te koopen. Ik keek echter te naauwernood naar de artikelen, die mij voorgelegd werden, doch hield het oog onafgebroken op de jonge dame gerigt, die stil en weinig spraakzaam hare inkoopen volbragt. Hare stem had een liefelijk geluid, en hare houding was zeer zedig. Ik kwam op den inval, naar een kanten dames-kraagje te vragen; en toen men er mij eenige liet zien, betuigde ik dat ik er geen verstand van had, en verzocht haar beleefdelijk of zij de goedheid wilde hebben eene keus voor mij te doen. Zij zette wel een verwonderd gezigt, maar voldeed toch stil en zonder veel omslag aan mijn verzoek. Nu dacht ik niet anders of ik was mijn geluk reeds zeker. Met de meeste dankbetuiging nam ik het gekochte in ontvang en terwijl

ik het bij mij stak, nam ik de vrijmoedigheid en vroeg, of zij niet degene was, die buiten de Westerpoort een naaimandje verloren had uit een rijtuig. Zij zag mij met een paar groote oogen aan, en als verschrikt stamelde zij: „Ik begrijp u niet;" waarop zij den winkel verliet in zulk eene haast, dat zij vergat mede te nemen wat zij gekocht had. Ik ging beschaamd naar huis met mijn dameskraagje. Nu ligt dat bij al het andere. In de kerk, waar ik elken Zondag strijk en zet geweest ben, zag ik verleden twee dames zitten, ver van mij af in een afgelegen hoek. De eene was juist een figuurtje, zoo als ik mij mijn ideaal voorstelde. Met zeer veel moeite werkte ik mij, nog onder de preek, door de menigte heen naar de plaats waar zij zaten, en ging daar vlak naast het bedoelde dametje zitten. De preek was ten naastenbij uit, doch mijne jonge dames schenen er volstrekt niet naar te luisteren, ten minste zij zaten aanhoudend met elkander te praten, en tusschen beide zoo hardop, dat ik het beeld van mijn ideaal hoorde zeggen: „Ziet gij dien gouden ketting wel, dien Louise om heeft? Dien heeft"…. Hier besloot de dominé zijne preek met het Onze-Vader. Mijne jonge dame hield op met praten, boog het hoofd half voorover zoolang het gebed duurde, en hervatte toen hare mededeeling waar zij die had afgebroken: „Dien heeft zij van haren *beau*, want gisteren is de verkeering er door gegaan." — Dat nu dit meisje mijn ideaal niet wezen kon, sprak wel van zelfs. — In de komedie zat ik verleden in den bak, en zag daar met mij op de zelfde bank een lief meisje zitten met een oudachtig heer naast zich. Dat is misschien mijne Mathilde met haren ouden oom! dacht ik. Ik verzocht mijn buurman met mij van plaats te verwisselen, en zoodoende had ik het geluk, vlak naast mijne schoonheid te komen zitten. De oude heer had geen affiche, ik bood hem het mijne aan; mijn dubbele tooneelkijker stelde ik almede tot zijne dienst, en ik wist het zoover te brengen, dat hij met mij in gesprek kwam, hetgeen hij scheen te doen met minzaamheid. De jonge dame nam ook deel aan het gesprek, dat natuurlijk over het opgevoerd wordende stuk liep. Zij was levendig en geestig. De oude heer noemde haar: „mijn kind! mijne dochter!" maar ik spitste te vergeefs mijne ooren of hij haar ook niet eens zou aanspreken

bij haar *nomen proprium.* Maar nu hoorde ik haar zeggen: „Ik had dit stuk al eens gelezen, oom! — Dus: *oom!* Geen twijfel meer: het was stellig mijne Mathilde. Mijn hart begon te jagen als eene stoompomp; en toen het stuk ten einde liep, dacht ik bij mij zelven: nu moet het buigen of barsten! Met alle bescheidenheid begon ik te spreken over de ongelukkige mand, en vroeg of ik het wis had of mis, dat ik haar in het rijtuig had zien zitten, toen het mandje er uit viel. Zij begon hartelijk te lagchen. „Een mandje," zeide zij, „dat gij reeds eene geheele maand bewaard hebt! Neen, van *mij* is het niet; maar al ware het van mij, dan zou ik het toch niet van mijn hart kunnen verkrijgen, u er van te berooven. Ik zou dan veel liever het genoegen hebben u het mandje, met al wat er in was, present te doen!" Zoo treurig eindigde deze pret!

O waarde Vliegende Bode! gij zijt mijne laatste hoop. Mogte het u mogelijk zijn deze regelen in de handen te brengen van mijne geliefde! — O dierbare Mathilde! of hoe anders uw naam moge zijn, beminnelijke onbekende! wie gij zijt of waar gij zijt! Geef een teeken van uw medegevoel voor hem, die verteerd wordt door verlangen naar u! Vergun mij u te naderen om den liefelijken glans te aanschouwen van uw aanminnig oog, en aanzoek te doen om uwe hand. Zend slechts een briefje aan de redactie van den Vliegenden Bode, niet met het opschrift „Hoop," ook niet met „Toekomstig Geluk" of dergelijke toepasselijke dingen meer; maar ook vooral niet met het woord „Mand" — dat klinkt zoo mand-achtig. Schrijf eenvoudig als opschrift op het briefje, wat ik hoop deelachtig te worden, namelijk: „Belooning voor den eerlijken Vinder."

A***.

II.

Antwoord van Neef Christiaan.

Onbekende Vriend!

Ik zou in gemoede dezen brief kunnen aanvangen met betuigingen van de levendige deelneming en vriendschappelijke belangstelling, welke bij mij zijn opgewekt door uw ingezonden stuk in den Vliegenden Bode van den 10 April jongstleden; maar aangezien wij thans reeds in September

zijn, zou het niet zonder reden wezen, als gij op mijne beste betuigingen eenvoudig antwoordet: ware het u inderdaad ernst geweest met uwe deelneming en uwe belangstelling, dan zoudt gij mij niet zoolang hebben laten zitten, zonder iets van u te laten hooren. — Ik beken dan ook openhartig, dat de ophelderingen, die ik van plan ben hier te laten volgen, u even goed den eigen dag, toen ik uw ingezonden stuk las, door mij gegeven hadden kunnen worden. Maar, wat zal ik u zeggen?.... Omstandigheden, allerlei bedenkingen hebben mij daarvan weerhouden. Als gij deze regelen gelezen zult hebben, mag ik hopen, dat gij mij mijne nalatigheid niet al te streng zult aanrekenen. En nu ter zake:

De jonge dame, wier mandje gij gevonden hebt, is mij zeer goed bekend; wat meer zegt, zij is mijne eigene vleeschelijke nicht. Zij heet, zooals gij zeer juist vermoedt, Mathilde — Mathilde F. Zij is twintig jaar oud, ongehuwd en zelfs nog onverloofd. Zij heeft een mooi gezigtje, lichtblond haar, eene fijne, tengere gestalte, teere handjes, mooije beentjes — alles juist zoo als gij haar beschreven hebt, tot zelfs den gedeeltelijk afgebrokenen hoektand. Ook is zij ordelievend in hooge mate, vlijtig, huiselijk, spaarzaam — kortom uwe gissingen zijn in alle opzigten overeenkomstig met de waarheid. Maar wat de gevolgtrekkingen aangaat, die gij uit de door u gevondene voorwerpen hebt afgeleid, daar stuiten wij op zulk eene groote en verschrikkelijke „M a a r," daar zijt gij de plank zoo geheel en al mis, dat ik, toen ik uw ingezonden stuk ten einde had gelezen, niet nalaten kon een pijnlijken zucht te slaken over de bittere ironie, waarmede een boosaardige demon vaak met eene enkele penseelstreek, als voor onze oogen ons lievelingsbeeld herschept in eene geheel nieuwe, ons vreemde, onbehagelijke gestalte.

Ik merk nu zelf, dat ik eene netelige taak op mij genomen heb, u dezen brief te willen schrijven. Het is in waarheid mijn pligt geheel onpartijdig te zijn, mij te onthouden van alle overwegingen en gevolgtrekkingen, en slechts de eenvoudige daadzaken te verhalen, natuurlijk die ik gezien heb m e t e i g e n o o g e n; en dit is al ongeluk genoeg; want daar het karakter van ieder mensch verandert van kleuren, naar gelang van de oogen waarmede het beschouwd wordt,

volgt daaruit ook van zelfs, dat het moeijelijk, ja schier onmogelijk is voor een nietig sterveling, een strikt onpartijdig beoordeelaar te zijn. Maar om nu, zoo ver mijne menschelijke zwakheid dat toelaat, mijne nicht aan u voor te stellen in het ware daglicht, is het onvermijdelijk noodig, eerst met een paar woorden te spreken over mijzelven en mijne familiebetrekkingen, weswege ik u bij voorbaat om verschooning vraag.

Ik, die u op dit oogenblik, zonder het zelf te willen, moet lastig vallen met mijne eigene persoonlijkheid, ben een jong kandidaat in de godgeleerdheid. Ik zelf en een broeder, die een jaar jonger is dan ik ben, wij waren nog zeer klein toen wij onze ouders beiden door den dood hebben verloren. Onze oom, een welgesteld man in Koppenhagen, heeft zich onzer aangetrokken. Hij en zijne vrouw hadden geen kinderen, zij namen ons in huis, en gaven ons onze opvoeding met al de teedere bezorgdheid van een vader en eene moeder. Onze kinderjaren en die onzer jongelingschap zijn zeer gelukkig geweest. Het was bij onze pleegouders een stil en ordelijk huis, en, zooals dat betaamt bij lieden die geld hebben, heerschte er eene zekere mate van weelde en gemak, die echter nooit ontaardde in pronk of verkwisting. Het bestuur der huishouding werd uitsluitend gevoerd door tante. Zij is, eene zeer beschaafde en vriendelijke vrouw, en daarbij de goedheid zelve. In haar gezelschap bragten wij onze meeste vrije uren door. Onzen pleegvader zagen wij niet zoo dikwijls, daar hij den ganschen dag bezig was met zijne zaken. Op de gewone uren, als de geheele familie bijeen was, redeneerde hij opgeruimd en minzaam met zijne vrouw en met ons, prees ons en had er genoegen van als wij ons op school goed gedragen en onze lessen goed gekend hadden, en zette daarentegen een knorrig gezigt tegen ons, wanneer wij geen bewijs van goedkeuring mede van school bragten. Wij hadden veel ontzag voor hem en hielden bijzonder veel van tante. Zoo groeiden wij op in ongestoorde broederlijke toegenegenheid voor elkander. Ik koos tot studievak de theologie; mijn broeder Lodewijk de regtsgeleerdheid. Toen wij groot begonnen te worden, hoorden wij onze goede pleegouders dikwijls zamen raadplegen over onze toekomst, en met blijdschap zinspeelden zij dan op hunne fortuin als een krachtdadig

middel om onze toekomst en ons geluk te verzekeren. Menigmaal zeiden zij dan: „Gij zijt zoo goed als onze kinderen! wij hebben immers niemand anders in de wereld om lief te hebben, dan u."

Ik herinner mij, dat het juist op den dag was waarop ik mijn examen moest doen, toen ik Mathilde zag voor het eerst van mijn leven. Hare moeder is de zuster van mijnen oom en van mijn vader zaliger. Deze mij tot dusverre onbekende tante, die met haren man in het Sleeswijksche gewoond had, was omstreeks een jaar te voren weduwe geworden, en was zich toen met der woon komen nederzetten in eene koopstad in Zeeland, waar zij een eigen huis had staan. Zij kwam nu op een schoonen morgen eens over met rijtuig, en bragt bij die gelegenheid hare dochter mede, die destijds 13 jaar was, en haar oudsten zoon, een langen lummel van een jongen met eene groote hangende onderlip en een paar ronde, domme kalfsoogen. Dit jong mensch, had in Kiel gestudeerd en was juist klaar om eene plaats te gaan aanvaarden op een advokaten-kantoor in het Holsteinsche. Mevrouw F. zeide: „Ik ben zoo vrij eens ongenood over te komen met mijne arme vaderlooze kinderen, om hen voor te stellen aan hunne onbekende, ofschoon naaste familie-betrekkingen. Onze lieve Heer verlaat niet degenen, die de menschen verlaten. Mijn zoon heeft zich door eigen vlijt en oppassendheid eenen weg gebaand in de wereld, zoodat ik mag hopen, dat hij niet ten laste zal behoeven te komen van anderen. En God zal ook wel zorgen voor mijne lieve Mathilde! Het arme kind beleeft juist van daag haar verjaardag; en daar ik zelve niets kan doen om haar dien gewigtigen dag zoo aangenaam te maken als ik wel wenschte, heb ik toch gedaan wat ik konde, door te maken dat zij haren oom en hare tante eens een bezoek kan komen brengen, en kennis maken met hare neefjes, die het geluk hebben hier te zijn als kind in huis." Deze belangwekkende toespraak, die mij nu voorkomt als eene inleiding tot de tragi-komische voorvallen, welke vervolgens plaats grepen, werd geuit op een klemmenden toon, met eene soort van bitterheid, om niet te zeggen geraaktheid in de gelaats-uitdrukking. Ik heb die voor eeuwig in mijn geheugen geprent, even als de toedragt van het geheele

tooneel. Nooit zal ik vergeten de verlegenheid van mijne tante, de gemelijkheid die op het gelaat van mijn oom duidelijk werd, de gezigten die mijn broeder Lodewijk tegen mij trok, en het behagen dat ik vond in de blozende Mathilde, die zwijgend en stemmig in een hoekje stond. Haar beeld vergezelde mij op mijn examen, en werd bijna oorzaak dat ik er niet door kwam. En toen ik des middags afgedaan en mijne laatste proeven doorstaan had op eene voldoende wijze, toen, gelukkig over dien goeden uitslag naar huis keerende, ging ik onderweg in eenen winkel en kocht een klein geschenk voor Mathilde, dat zeer minzaam werd aangenomen. Oom en tante hadden intusschen ook reeds aan den heugelijken verjaardag geofferd. Lodewijk daarentegen niet. „Neen!" zeide hij tegen mij; „ik gaf liever mijn laatsten cent aan de openbare bedelaars, die mij op straat om eene aalmoes aanspreken, al wist ik dat ze zich regelregt dronken gingen drinken van mijne gift — liever nog dan iets ten offer te brengen aan zulke geveinsde fleemsters." Een paar dagen bleef mevrouw F. met hare kinderen bij ons doorbrengen. Oom gaf den naar zijne bestemmingsplaats vertrekkenden zoon een goeden uitzet; en aan de moeder gaf hij een aardig sommetje gelds, onder bijvoeging dat hij haar jaarlijks eene zekere toelage zou verstrekken, voor zoo ver haar weduw-pensioen en verdere inkomsten niet toereikend mogten zijn. Tot niet weinig genoegen van ons allen nam toen de moeder met hare kindertjes de terugreis aan. Sedert dien tijd kwam Mathilde, hetzij alleen, hetzij met hare moeder, jaarlijks tweemaal over, op kermis en op haren verjaardag. Zij bragt dan kleinigheden ten geschenke mede, door haar zelve vervaardigd, en ontving daarvoor in de plaats allerlei giften en gaven, die vrij wat degelijker waarde hadden. Toen reeds begon ik de ongemeene behendigheid te bewonderen, waarmede zij van ter zijde te verstaan wist te geven welke geschenken haar het meest aangenaam zouden zijn. Eindelijk in 1856, op nieuwjaarsdag, kwam mevrouw F. met hare dochter, en verzocht haren broeder en hare schoonzuster om Mathilde's hoogsten wensch te vervullen, hierin bestaande, dat het meisje bij ons in stad mogt worden aangenomen, en dat zij daartoe den winter ten onzen huize mogt blijven doorbrengen, ten einde bij den

dominé ter leering te kunnen gaan. Nu zijn dit van die verzoeken, die men eigentlijk nooit behoorde te doen aan zijne vrienden, daar ze er niet gevoegelijk neen op kunnen zeggen al wilden ze zulks ook nog zoo gaarne, hetgeen, geloof ik, thans wel het geval was met tante. Oom daarentegen, die al lang een zeker behagen had gevonden in Mathilde's omgang, was dadelijk bereid om het verzoek in te willigen; en zoo doende nam de moeder de terugreis aan en liet hare dochter achter — en van dat oogenblik af begon er een geheel nieuw tijdperk voor ooms huis.

Wat men ziet gebeuren bij scheikundige proefnemingen, dat een enkele droppel van eene heterogene stof beroering en verdeeldheid te weeg brengt in datgene, dat tot dusverre stil en ongestoord vereend was geweest — dat zelfde ziet men nu en dan ook gebeuren in de zedelijke wereld, wanneer een vaak onbeduidend, ja afhankelijk schepsel den voet komt te zetten in eene tot dusverre eensgezinde en gelukkige familie. Mijn oom is een goed man, niet ontbloot van verstand, maar hij bezit volstrekt geene menschenkennis. Hij heeft nooit eene eigene dochter gehad; Mathilde's aangenaam uiterlijk en innemende manieren, verschafte haar weldra in zijn hart de plaats van eene geliefde dochter. Ook wist zij hem op alle bedenkelijke wijzen voor zich te winnen. Zij was een vlug meisje. Des morgens vroeg was zij op, eer nog iemand in huis er aan dacht om te ontwaken; en dan zat zij, gekleed en wel, met de thee klaar als hij beneden kwam, waar zij hem met een vriendelijk gezigt en met vleijende woorden ontving; zij bragt hem vervolgens zijne pijp, gestopt en aangestoken, en terwijl zij hem dan liet zien wat zij dien morgen reeds gedaan had, liet zij er doorgaans de eene of andere variatie op volgen op dit thema: „Ja, ik ben gewend te werken en te ontberen. Het heeft voor mijne arme moeder en voor mij geen rozen gesneeuwd sedert vaders dood; en in de laatste jaren van zijn leven waren wij ook al hard achteruit gegaan, door zijn toedoen, niet door het onze." Door al dergelijke klaagtoonen wist zij de snaar van ooms medelijden aan te roeren; en van die vroege ochtenduren trok zij zoo goed partij, dat die week in week uit een aardig voordeeltje opleverden, niet alleen voor haar, maar ook voor hare moeder, wier omstandigheden trouwens

volstrekt zoo knellend niet waren. Terwijl zij dus aan den eenen kant meer en meer de lieveling werd van oom, bragt zij juist het tegenovergestelde te weeg in de gestemdheid ten haren aanzien bij tante. Bij elke gelegenheid heette het: „Lieve hemel! neen, zóó mooi ben ik het niet gewend. Ik ben niet zoo in de ruimte groot gebragt als mijne neven. Mijne arme moeder en ik dankten God, als wij het noodige hadden!" Toen mijne pleegouders haar, bij gelegenheid van hare aanneming, geheel in het nieuw wilden steken, en tante haar, in bijzijn van oom, vroeg wat zij het liefst wilden hebben, antwoordde zij: „Ach, voor een arm meisje zoo als ik ben, is het allereenvoudigste het meest gepast. Het zou zeer onbescheiden van mij zijn, als ik niet koos wat het allerminst kost." En dien eigen dag ging zij met een vriendinnetje de winkels afloopen, en kwam tehuis met de allerduurste pronkartikelen die er te krijgen waren; doch zij zeide: „Had ik mijn eigen zin had, dan zou ik zulk duur goed nooit gekocht hebben; maar Rika heeft niet opgehouden of ik moest *dit* kiezen." Op die manier wist zij zich altijd schoon te praten. En nadat zij aangenomen was, wist zij ook — de hemel moge weten onder welke voorwendsels — telkens haar verblijf in ons huis nog voor eenen tijd te verlengen; zoodat zij op het laatst van geen heengaan voor goed meer sprak, maar integendeel van tijd tot tijd eens een uitstapje is gaan maken naar hare moeder. De laatste twee jaren is zij dan ook in allen deele als eene dochter beschouwd en de verklaarde lieveling geweest van oom. Hij kan er niet van uitscheiden haar verstand te roemen, dat veel grooter is, zegt hij, dan bij eenig ander meisje van hare jaren; en evenzoo prijst hij hemelhoog hare spaarzaamheid en haren weergaloozen werkijver. Tegen mij en mijnen broeder is hij geheel en al veranderd. Het gebeurt dikwijls dat hij op ons knort, zonder dat wij weten waarom; en als Mathilde bij iedere gelegenheid spreekt over het geluk dat wij gehad hebben, en waardoor wij, naar zij beweert, geheel verwend zijn — dan geeft hij haar gelijk, en dan moeten wij gedurig van hem hooren, hoeveel geld wij hem gekost hebben. Hoe grievend dit ons ook moge vallen, zal ik het toch altijd beschouwen als een geluk voor ons; want het is een prikkel

voor ons geweest, om niet stil te zitten, maar om zooveel mogelijk lessen te krijgen — en zoodoende hebben wij de laatste twee jaren met les geven genoeg verdiend, om een groot gedeelte van onze uitgaven te bestrijden uit onze eigene beurs. Maar het ergste van alles is, dat de inmenging van dit jonge meisje aanleiding geeft tot gedurige ononeenigheid en kibbelarijën tusschen het reeds bejaarde echtpaar, dat zoo lang een gelukkig leven geleid had in de grootste eendragt en eenstemmigheid. Mathilde heeft zich van lieverlede weten te doen gelden als de oppermagtige, als de hoogste gezaghebbende in huis. Zij maakt zelfs nu en dan gebruik van de zoogenaamde *argumenta ad hominem*, welke niet gevoegelijk kunnen worden bestreden, om redenen, die ik wel niet zal behoeven toe te lichten. Nu eens heet het: „Ja, in rijke huizen, zoo als hier, hebben de dienstboden het *zóó* goed van eten en drinken en alles, dat arme familiebetrekkingen zich gelukkig zouden rekenen, als zij in hunne plaats stonden." Dan weder: „Ja, dat tante goed huishouden kan uit eene ruime beurs, dat is geen wonder; maar mijne arme moeder kan huishouden met weinig." Deze en dergelijke aanmerkingen, wil ik zeggen, heeft zij zoo bij herhaling en zoo onder allerlei vormen te berde gebragt, dat mijn oom, zonder het zelf te willen of te weten, ongemerkt tot de overtuiging is gekomen, dat zijne vrouw, met wier huishoudelijk bestuur hij zoovele jaren achtereen tevreden is geweest, eigenlijk volstrekt geen verstand heeft gehad van huishouden, en dat zij daarin een lesje zou kunnen nemen van dit jonge meisje. Mathilde's haan kraait altijd koning, en als tante zich daartegen somwijlen verzet, dan zegt oom: „Och, moeder! hoe kunt gij toch zoo malen; waarom zou het arme kind het genoegen niet mogen hebben, dat in te rigten, zoo als *zij* het goedvindt? Voor de jongens zijt gij altijd eene goede moeder geweest; maar ik begin wezentlijk te gelooven, dat gij niet even onpartijdig en goedgunstig denkt over de lieve Mathilde, die, met dat al, als eene beminde dochter voor u moest zijn." Op zulk eene aanmerking zwijgt tante, en strijkt voor Mathilde de vlag. De bijzonderheden die het jonge meisje inrigt, z o o a l s *zij* h e t g o e d v i n d t, strekken intusschen tot niets anders, dan om al het genoegen, dat vroeger in onzen huiselijken kring

heerschte, daaruit te bannen. Het zijn eigenlijk slechts bagatellen, maar die juist de proef op de som leveren, dat kleinigheden het meest in staat zijn, om het dagelijksch leven te veraangenamen of te verbitteren. Onder anderen wil ik enkel de instelling vermelden, dat de linnenmeid een groot gedeelte van den dag en den ganschen avond in de huiskamer moet zitten, opdat Mathilde haar aanhoudend onder haar dadelijk toezigt zoude hebben. Dit alleen reeds is natuurlijkerwijze voldoende, om alle vertrouwelijkheid uit ons huiselijk verkeer gebannen te houden. Tante is altijd beschouwd als eene degelijke en voorbeeldige huishoudster. Nu spreekt het van zelfs dat het haar ijselijk moet grieven, te zien hoe een ander, ongeregtigd, alle gezag en alle bestier uit hare handen neemt. Mathilde berispt, beknort en bestraft de dienstboden; zij zendt hen weg, als het haar goeddunkt, zonder dat tante er iets tegen doen kan; want zij weet aan alles wat zij doet zulk eenen glimp te geven, dat oom haar altijd in het gelijk stelt. Er heerscht eene spanning, eene gedwongenheid in ons huis, zoo als wij vroeger nooit gekend hebben: tante's humeur is op verre na niet meer zoo aangenaam als het voorheen plagt te zijn; en het humeur van oom is er ook alles behalve op verbeterd. Onze dagelijksche avondgezelschappen, die zich vroeger kenmerkten door gulle hartelijkheid en ongedwongene opgeruimdheid, waar verscheidene vrienden, jongen en bejaarden, hun genoegen plagten te vinden, en die mijn broeder en ik nooit zouden hebben misgeloopen, zijn tegenwoordig geheel en al vervallen. Ook oom zelf ondervindt den onbehagelijken invloed van die veranderingen, zonder dat hij er voor durft uitkomen. Zijne grootste uitspanning is des avonds een kaartje te kunnen spelen met een paar oude vrienden of, als die er niet zijn, met mijn broeder en mij; vooral wanneer hij nu en dan aan podagra lijdt, is dat zijn grootste vermaak: maar Mathilde veroordeelt het kaartspel als eene afschuwelijke zonde, en zegt: „Bij moeder mogten er nooit kaarten in huis komen; menschen, die moeite hebben om rond te komen, zouden God tergen als zij hun geld nog gingen verspelen er bij. Dat is nu hier in huis wel een ander geval; maar toch: beschaafde menschen kunnen hun tijd wel met edeler uitspanning doorbrengen, ver-

beeld ik mij." Om intusschen die „edeler uitspanning" te bevorderen, schijnt zij niets te kunnen uitdenken. Mijn broeder en ik hebben daartoe eene poging aangewend, door des avonds iets voor te lezen; doch daar onze toehoorders niet allen op den zelfden trap van ontwikkeling stonden, is de poging mislukt. Wij kozen natuurlijk boeken, die òf door hunne nieuwheid de belangstelling verdienden, òf algemeen werden geroemd; maar zoodoende gebeurde het, dat oom somwijlen gansche avonden moest zitten luisteren naar dingen, die zoo goed als hebreeuwsch voor hem waren. Onder anderen een werk, dat veel opgang gemaakt heeft, „Amor en Psyche," is ons voorgelezen door Mathilde; maar al de avonden, die dat geduurd heeft, zat oom, die in de mythologische poëzij een volslagen vreemdeling is, te kijken met een gezigt of hij zijn doodvonnis hoorde voorlezen. Op het laatst is die „edele uitspanning" dan ook geheel en al te niet geloopen.

Allerbevreemdendst is de wending, welke opvoeding en gewoonten hebben te weeg gebragt in Mathilde, daar de grondtrekken van hare jeugdige ziel haar bestemd schenen te hebben tot iets beters. Ik vergelijk haar menigmaal bij de allegorische voorstelling van een nieuw land, van eene pas gestichte volkplanting, waar alles zich draait rondom hetgeen onmisbaar noodig is voor 's levens onderhoud, rondom bedrijf en nijverheid, waar een strenge regel geldt in alle moraal, zonder de minste uitzondering te dulden, en waar alles gebannen is, wat voor ons andere Europeërs en ouderwetsche christenen 's levens genoegen uitmaakt. Ik zou een boek kunnen vol schrijven met anekdoten, die daarvan het bewijs leveren; doch ik zal mij bepalen bij eene enkele, die te meer indruk op mij gemaakt heeft, omdat die mij zelven aangaat. Onlangs kwam Mathilde voorbij de voorkamer, waar ik juist stond te praten met mijn kleermaker. Loffelijker gewoonte bleef zij voor de opene deur staan, kwansuis in beraad of zij de tegenoverliggende kamer wilde ingaan, doch eigenlijk met geen ander inzigt, dan om af te luisteren wat ik met dien man sprak. Zoo doende hoorde zij, dat ik mij verontschuldigde zijne rekening niet in eens te kunnen voldoen; maar dat ik mij verbond hem te betalen in zekere termijnen, waarmede de man dan ook zonder de

minste tegenbedenking genoegen nam. Toen hij vertrokken was en ik weder in de huiskamer kwam waar zich ook mijne pleegouders bevonden, begon Mathilde mij te kapittelen: „Het is nog al fatsoenlijk," riep zij uit, „kleeren te laten maken die gij niet kunt betalen!" — Ik antwoordde zeer bedaard, dat ik ze wel betalen kon; maar daar ik, zooals haar bekend was, mijne kleeding bestreed uit hetgeen ik verdiende met les geven, en die verdiensten niet anders inkwamen dan bij kleine bedragen te gelijk, was ik ook verpligt te betalen met kleine sommen te gelijk. Zij hervatte, dat het dan pligtmatig zoude zijn, eerst het geld, dat met kleine sommen te gelijk ontvangen werd, op te garen tot men genoeg bij een had om nieuwe kleederen te bestellen en die kontant te betalen; en toen ik daarop antwoordde, dat ik toch in dien tusschentijd niet met eene gelapte broek kon loopen, hernam zij: „Ik zou niet weten waarom niet, daarin steekt volstrekt geene schande! Mijn arme broeder heeft een heelen tijd met eene verstelde broek moeten loopen; omdat wij geene nieuwe konden bekostigen, en zijne mede-studenten hebben hem toch niets te minder er om geacht — integendeel!" Ik had haar kunnen antwoorden, dat het studenten-leven van haren broeder, naar hetgeen ik er van gehoord had, van zoodanigen aard was geweest, dat eene verstelde broek er hoegenaamd geene schande meerder aan konde toebrengen; doch ik begreep dat het verstandiger was te zwijgen.

Nu ben ik genaderd tot het punt, waarnaar gij denkelijk het meest verlangend zijt, namelijk: wat betreft de door u gevondene mand en de gissingen die gij gemaakt hebt op grond van hetgeen er in zat. Juist is het, dat het mandje uit een rijtuig is gevallen in de nabijheid van de Westerpoort; doch niet uit onachtzaamheid van de eigenares, maar door mijn toedoen. Verleden voorjaar was Mathilde eenige dagen gaan doorbrengen bij hare moeder, en toen wij haar terug verwachtten, moest ik, op verlangen van oom, haar gaan afhalen met rijtuig. Een goed eind weegs deden wij den togt zonder haken en oogen, tot dat wij in het gezigt kwamen van Koppenhagen; nu zeide zij mij dat zij een honderd jonge spersies bij zich had, als eene kleine verrassing voor oom en tante. Zij liet het rijtuig stilhouden, pakte

die spersies zorgvuldig in een naaizak, dien zij op den schoot had, wikkelde toen dien zak even zorgvuldig in een omslagdoek, en verborg toen het pakje onder haren mantel, zeggende, dat zij dit een en ander deed om er geen accijns van te betalen. Ik bragt haar te vergeefs het verkeerde en het ongerijmde van hare handelwijze onder het oog, en zeide dat de accijns slechts eenige centen kon bedragen, en dat ik die des noods zou betalen, maar dat zij de spersies moest aangeven. „Ja wel, gij speelt liever den grooten heer," riep zij, „dat begrijp ik wel. Bij u komt het er op geen geld aan — als gij te kort komt, dan kan oom het er bijpassen!" — Wij geraakten in zulk eene warme woordenwisseling, dat ik, toen wij in de nabijheid van de Westerpoort kwamen, verklaarde, dat ik de schande niet wilde bijwonen, haar in het kommiesen-huisje te zien brengen, blootgesteld aan eene ruwe bejegening, waartoe zij zelve aanleiding gaf. In mijne opgewondenheid sprong ik meteen uit het rijtuig, en zal toen waarschijnlijk het mandje medegesleept hebben. Intusschen hield ik toch het rijtuig in het oog; en toen ik zag dat Mathilde er gelukkiger doorkwam dan zij verdiende, spoedde ik mij te voet naar huis, waar ik bijna gelijktijdig met haar aankwam. Toen het rijtuig uitgepakt en het mandje vermist werd, zag ik mij natuurlijk door allen in het ongelijk gesteld; en aan Mathilde's klaagliederen over haar verlies scheen geen einde te zullen komen. Den volgenden morgen echter vereerde tante haar een smaakvol naaikistje en een keurig uitziend psalmboek, bij wijze van schadeloosstelling voor haar verlies, en zeide: „Nu moet gij over het mandje niet meer spreken; en wij zullen ook maar geene advertentie plaatsen, want het verlies is te gering om er zooveel geloop en gemaal voor te heben!"

Eer ik verder ga met mijn verhaal, moet ik tegen eenige uwer gevolgtrekkingen opkomen, aangaande de onderscheidene in het psalmboekje gevondene voorwerpen. Het boek zelf, gelijk gij zeer juist gegist hebt, is een geschenk, aan haar vereerd bij gelegenheid toen zij hare belijdenis gedaan heeft. Wat de recepten betreft, weet ik u niets te zeggen; vermoedelijk echter zijn die gebruikt om witte voeten te krijgen; maar wat de hoveniers-rekening aangaat, is de ware toedragt der zaak zoo hemelsbreed verschillend

van hetgeen gij u daarvan voorstelt, dat men er waarlijk over zou kunnen lagchen en weenen beiden. De zaak is deze: Oom, die nu en dan wel eens alleen gaat wandelen, zeide eens op een dag toen hij van zulk eene wandeling te huis kwam, dat hij, van het Hulpkerkhof komende, het graf van zijnen broeder (mijn dierbaren vader) in zulk een vervallen staat had gevonden, dat het hem leed had gedaan, en dat hij daarom bij een hovenier op Nörrebro geweest was, met wien hij een akkoord had getroffen om voor eene zekere som een en ander op het graf te laten planten. Mathilde sloeg, gelijk men dat noemt, een gat in de lucht over het geld dat die hovenier daarvoor hebben moest; zij noemde het eene afzetterij, en vond het overigens eene noodelooze uitgaaf. Nadat zij nu een paar dagen 's morgens zeer vroeg uitgegaan was, kwam zij bij oom met eene rekening van den hovenier, dien zij ruim 8 gulden minder betaald had dan de aanvankelijk bedongene som, daar zij hem eenige andere boomen en bloemen op het graf had laten planten, dan de eerst aan hem bestelde. De door haar thans gekozene, zeide zij, waren meer dan voldoende voor hetgeen waartoe ze moesten dienen; en de hoveniers-jongen stond in den gang te wachten op betaling. Oom gaf haar een bankbriefje van 25 gulden, en daarmede ging zij de kamer uit om de rekening te voldoen. Terugkomende gaf zij aan oom de acht gulden, die zij op het bankbiljet terug had ontvangen, doch hij liet haar die houden met de woorden: „Die zijn voor u, mijn kind! wat gespaard is, is verdiend!" Mathilde wendde zich nu tot mijn broeder Lodewijk, en zeide: „Mag ik u dit acacia-blaadje vereeren, als een aandenken aan het graf uwer ouders?" Maar hij wilde het niet aannemen, en gaf haar ten bescheid: „Houd het zelve maar, als een aandenken aan de voordeelige moeite die gij u getroost hebt. Zoodoende wordt een treurig aandenken een aangenaam souvenir!" — Dit nu zijn waarschijnlijk de acacia-blaadjes, die gij in het psalmboekje gevonden hebt met de bedoelde rekening en de drie haarlokjes, welke ik mij herinner dikwijls in Mathilde's bezit te hebben gezien. De twee van grijs en bruin haar, zijn van oom en tante; ik ben er bij geweest toen Mathilde zoolang gefleemd heeft tot haar die gegeven zijn, op den dag toen zij hare belijdenis gedaan

had, en toen zij vervuld was van dankbaarheid voor al de goedheden haar bij die gelegenheid door oom en tante bewezen. Wat het derde, roodachtige haarlokje betreft, dat is niets anders dan haar van een jongen hond. Gij zult daarover lagchen! Maar ik voor mij heb dit altijd een trek gevonden, die mij, van al wat ik ooit van Mathilde gezien heb, het best is bevallen. Voor dat goede dier was zij uitermate goed geweest, toen het dood was had zij het beweend met opregte tranen; en dat zij nu een lokje van zijn haar in haar psalmboekje bewaart bij andere reliquiën, is de eenige kinderlijke en naïve trek, dien ik ooit van haar gezien heb. Zoo wil ik het ook tot hare verdienste rekenen, dat een welgesteld en allezins achtenswaardig man, en nog wel iemand van aanzien, reeds over de anderhalf jaar naar hare hand heeft gedongen, zonder dat het hem tot op dit oogenblik is mogen gelukken haar jawoord te verwerven; en dat zij, toen hare moeder daarover ten hoogste misnoegd was, als reden voor hare weigering opgaf, dat die man haar te leelijk was. Ik heb dan ook duidelijk kunnen merken, dat zij gedurende het laatste jaar al het mogelijke doet om lief en vriendelijk te zijn tegen mijn broeder, die inderdaad een knappe en goed uitziende jongen is. Deze bijzonderheid nu zou wel in staat hebben kunnen zijn mij te nopen, mij langzamerhand met haar te verzoenen, indien ik niet bij verschillende gelegenheden duidelijk had begrepen, dat het louter eene fijne berekening is van haren kant, naardien zij door een huwelijk met Lodewijk zoo goed als verzekerd is, dat het grootste gedeelte van het vermogen mijner pleegouders in hare handen zou komen. Op hare listige manier heeft zij het reeds zoover weten te brengen, dat oom, die door haar het eerst op dat idée is gebragt, thans niet beter weet of het is een plan dat allereerst bij hem is opgekomen. Ik heb dit reeds lang gemerkt en ik heb er Lodewijk van verwittigd; doch de manier, waarop hij mijne waarschuwing heeft opgenomen, heeft mij de overtuiging verschaft, dat Mathilde nooit mijne schoonzuster zal worden. Op den 10 April, toen uw geëerd stuk in den *Vliegenden Bode* opgenomen was, leverde het huis van mijn oom het schouwspel van de grootste opschudding; want wij hadden juist het middagmaal gebruikt, toen Mathilde's hierboven bedoelde aanbidder de kamer in

kwam stormen, met een nommer van dat blad in de hand; hij was buiten zich zelven van verontwaardiging, dat er een stuk van zijnen brief aan Mathilde publiek in eene courant gedrukt stond; hij had de drukpers altijd geschuwd als de pest, zeide hij, en dat nu juist hèm zoo iets moest overkomen, en dat nog wel door een meisje, dat hij opregt beminde en dat hij gelukkig wilde maken! Het duurde lang eer wij hem begrepen; maar eindelijk nam ik het blad uit zijne hand, en las uw ingezonden stuk hardop, tot niet weinig verwondering van ons allen. Met behulp van Lodewijk en van mij gelukte het Mathilde eindelijk mijnheer den justitie-raad (want dien titel droeg haar aanbidder) eenigzins tot bedaren te brengen en hem te doen begrijpen, dat niemand, en wel het minst van allen de schrijver van het bedoelde stuk, wist van wien hier eigenlijk sprake was; en dat overigens niemand dan hij zelf en Mathilde wist wat er in zijnen brief gestaan had, niemand dan wij nu, daar hij het nu zelf aan ons bekend had gemaakt. Mijne tante zeide: „Kom, de geheele zaak is eene grap, louter geschreven om de menschen eens te laten lagchen. Wel tien jaar geleden heb ik nog eens iets van dien aard gelezen in een Duitsch boek." — „Neen, tante!" riep Mathilde, „het lijdt geen twijfel dat die mijnheer mijn mandje gevonden heeft, en dat hij het opregt meent! Het wonderlijkste er van vind ik, dat hij bijna alles zoo precies raadt gelijk het werkelijk is!" — „Ja," zeide Lodewijk, „dát vind ik ook. En mij dunkt dat gij dadelijk het mandje moet opvragen, en u bekend maken aan zulk een eerlijken en vurigen aanbidder. In uwe plaats zou ik verlangend zijn om met zulk een vrijer kennis te maken!" — „Hé, vindt gij dàt?" zeide Mathilde eenigzins geraakt; „nu, dan zal *ik* u nu eens laten zien, dat ik zulk een vrijer zeer goed missen kan!" — Mijnheer de justitie-raad kon geene woorden genoeg vinden om Mathilde over deze repliek te prijzen, terwijl oom zich boos maakte op Lodewijk, en driftig verklaarde: dat hij liever honderd rijksdaalders uit zijn zak wilde geven, dan zijnen naam en dien van zijne familie-betrekkingen bekend te gaan maken — vergeef mij zijne uitdrukking — aan zulk een mallen kwast, die in eene courant ging vrijen naar een meisje, dat hij in het geheel niet kende en wier geluid hij nooit gehoord had.

„Lieve Mathilde!" riep de justitie-raad eindelijk; „laat hem het mandje houden, en laat hij er zich vrolijk mede maken zijn leven lang!" Ik merkte intusschen, dat Mathilde zeer behendiglijk het dagblad ter zijde wist te leggen, en dat zij het even behendiglijk medenam toen zij ons eene poos later verliet en naar hare kamer ging. Maar na dien tijd is er nooit meer over die zaak gesproken.

Al die bijzonderheden hebben nu echter onverwacht eene geheel nieuwe wending genomen. Eenige dagen geleden te huis komende, vond ik mijn oom met Lodewijk in eene alles behalve vriendelijke woordenwisseling. Tante zat aan haar werktafeltje bezig, zonder zich in den strijd te mengen; doch aan het gedurig verschieten van hare gelaatskleur en aan geheel haar uiterlijk zag ik wel, dat het haar alle moeite kostte te zwijgen. Zoodra oom mij gewaar werd, riep hij: „Zoo, Christiaan! zijt gij daar ook? Dat doet mij goed: want nu kan ik u en uwen broeder beiden eens in eens kort en goed zeggen, waar het op staat; want ik begrijp dat gij degene zijt, die hem opstookt!" En nu begon hij, telkens naar adem hijgende van opgewondenheid, te vertellen, hoe hij Lodewijk had aangeboden, hem op eene behoorlijke manier in zijn huishouden te zetten en hem een fatsoenlijk bestaan te verzekeren, als hij met Mathilde wilde trouwen. „En Mathilde, het lieve kind," zeide hij, „is bereid zich te schikken naar mijnen wil. Zij is eene gehoorzame brave dochter, en ik ben niet van plan haar achter de hand te stellen voor twee deugnieten, gelijk gij zijt. Spreek op," riep hij tegen Lodewijk, „wat hebt gij aan te merken op dat lieve en verstandige meisje?" — „Dat zij zoo ijselijk verstandig is," antwoordde Lodewijk, „zóó verstandig, dat men geen spoor van jeugd meer bij haar ontdekken kan. Zij bezit al de kenmerkende hoedanigheden van den ouderdom: gierigheid, heerschzucht, achterdocht, en eene eenzijdige wijsheid, die zij opdringt aan iedereen. De jeugd moet goed van vertrouwen zijn, opgeruimd van gemoed, ongedwongen en hartelijk, het beste hopen, het beste gelooven, het heden genieten en dweepen over de toekomst." Zoowel mijn oom als Lodewijk werd hoe langer hoe driftiger bij ieder wederwoord, en toen oom eindelijk zeide, dat de jongelieden tegenwoordig de voorkeur gaven aan coquetten en pret-

zoeksters, toen ging Lodewijk zoo ver in zijne drift, dat hij antwoordde: „Nu ja, ik geef de voorkeur aan eene coquette, aan eene pretmaakster, die alles niet even zwaar tilt, die opmaakt wat ik verdien, maar er vervolgens berouw over heeft en tevreden met mij is in mijne bekrompene omstandigheden; die mij 's zondags gek aan mijn hoofd maalt, maar 's maandags met zoete woorden en heete tranen komt vleijen of ik niet langer boos op haar zal blijven; en zoo de gansche week door. Dat alles vind ik oneindig verkieslijk boven een meisje zòò vol deugd en zòò vol verstand." Nu werd oom zoo kwaad, dat hij niet alleen Lodewijk, maar ook mij, gebood dadelijk zijn huis te verlaten en nooit weder onder zijne oogen te komen. Mathilde, zeide hij, zou nu voortaan zijn eenigste kind wezen. Zonder een woord meer te zeggen begaven wij ons naar de deur. Maar nu stond tante op, en gebood ons te blijven. Langzaam en oogenschijnlijk bedaard, maar bleek en van inwendige gemoedsbeweging bevend, naderde zij ons, en sloeg den eenen arm om Lodewijk en den anderen om mij heen, waarop zij zich tot haren man wendde, en zeide: „Deze twee zijn mijne kinderen. Van hunne vroege kindschheid af aan heb ik hen opgebragt en liefgehad. En dat hebt gij even als ik. Zij hebben ons nooit reden gegeven tot klagen; en verstoot gij nu die twee brave jongens, dan kunt gij ook mij verstooten: want ik verlaat hen niet!" Oom stond geheel en al verbluft; en tante vervolgde op gemoedelijker toon: „Denk eens terug, Frederik! Dertig jaren lang hebben wij altijd hartelijk en eendragtig met elkander doorgebragt, en zijn wij gelukkig geweest. Moet nu uw zusterskind ons gaan scheiden? Ik ben niet langer vrouw hier in huis. Gij zelf zijt hier geen meester meer. Mijn besluit is genomen: ik kan zulk een leven niet langer leiden. Mathilde zal er uit, òf ik. Geef mij de renten van hetgeen ik u medegebragt heb ten huwelijk: dan heb ik omstreeks 600 gulden inkomen 's jaars; maar met zuinigheid en overleg zal ik er met mijne beide neven wel van rond zien te komen — en met hen verlaat ik uw huis!" — „Maar, moeder! denkt gij dan dat ik het zòòver zal laten komen?" riep oom, met al de kenteekenen van schrik en ontsteltenis op het gelaat. — „Welnu dan," hervatte zij, „als gij dan toch nog iets om uwe oude vrouw

geeft, roep dan onze goede dagen van voorheen weder in het leven; zend Mathilde terug naar hare moeder, geef haar jaarlijks eene behoorlijke som om in haar onderhoud te voorzien, geef haar een goeden uitzet als zij komt te trouwen, maar zend haar terug naar hare moeder: dan zullen wij alle drie, die hier voor u staan, met verdubbelde liefde van u houden. Wij zijn eigen voor u. Zij is en blijft vreemd." — Oom was geheel en al ten einde raad. „Nu, jongens!" zeide hij tegen Lodewijk en mij; „blijft dan in Gods naam maar hier! Laat alles vergeten zijn, en laat alles weer wezen als vroeger. Maar, in 's hemels naam, moeder! laat Mathilde ook maar hier blijven?" — „Neen," antwoordde tante, „als gij wilt hebben dat zij blijft, dan ga ik heen; want ik kan het niet langer zoo uitstaan!" Met deze woorden verliet zij de kamer. Oom wrong zich in allerhande bogten. „Hoe kan zij toch zoo doordrijven!" riep hij uit. „Maar het spreekt van zelfs, dat ik niet van mijne brave vrouw zal scheiden; dan geef ik haar nog liever haren zin. Ik heb nooit gedacht, dat de zaken zòò gesteld waren." Dit gezegd hebbende ging hij haar achterna. — „Hu!" zeide Lodewijk, „ik moet de ruime lucht in; na deze *scène* zou het mij niet mogelijk zijn in huis te blijven zitten." Ook ik wilde juist de deur uitgaan, toen Mathilde binnentrad. Zij was in de grootste opgewondenheid, en zeide mij, dat zij in de aangrenzende kamer alles gehoord had wat er voorgevallen was. „Zij behoeven mij waarlijk niet weg te jagen," zeide zij. „Ik ben hier gebleven omdat ik dacht dat ik er hun eene dienst mede deed. Maar ik ben volstrekt niet verlegen om een goed heenkomen te vinden. De justitie-raad heeft juist van morgen weder zijn aanzoek vernieuwd: eer wij acht dagen verder zijn kan ik mijn eigen huis hebben, als ik dat wil." Den dag daarna verzocht zij om mij eens alleen te spreken, en toen wij onder vier oogen waren, zeide zij: „Ik weet wel, neef Christiaan! dat gij en ik volstrekt niet in één schuitje varen, maar met dat al zijt gij de eenigste hier in huis die in staat is zijn verstand te gebruiken; en daarom heb ik u eens in vertrouwen willen spreken, en u verzoeken om mij eene dienst te doen." Ik gaf haar ten antwoord, als ik iemand eene dienst kon bewijzen, zonder dat mijn geweten mij dat verbood, dat ik dan altijd voor

een ieder daartoe bereid was. „Mijn verblijf hier in huis," hervatte Mathilde nu, „zou in het vervolg niet zeer aangenaam zijn, al wilde oom mij de hand boven het hoofd houden, en al had hij meer zelfstandigheid dan hij in dit geval getoond heeft. Hier blijven wil ik dus niet; en terugkeeren naar mijne moeder wil ik in geen geval. Indien ik nu met den justitie-raad trouw, zal ik behoorlijk mijne pligten jegens hem weten te vervullen, en ik wil hopen, dat ik met der tijd van hem zal kunnen houden ook. Maar toch vind ik, dat het ligtzinnig en onverstandig van mij zou wezen als ik hem het jawoord gaf, zonder eerst iets te hebben vernomen aangaande dien man, die mij op zulk eene zonderlinge, maar toch zoo heusche wijze om mijne hand heeft gevraagd; want dat hij het eerlijk meent, is duidelijk te merken uit ieder woord; en dat hij mijn mandje volkomen juist heeft beschreven, kan wel niemand beter weten dan ik. Opmerkelijk is het, met hoeveel sympathie hij eene volledige omschrijving heeft gegeven van mijnen persoon. Hij zegt dat hij ruimschoots in staat is een huisgezin te onderhouden. Ik wilde dus gaarne weten wie hij is; en daarom zoudt gij mij veel genoegen doen, als gij hem een briefje zondt op de door hem aangeduide wijze en hem eene plaats bepaaldet waar hij een persoonlijk onderhoud met mij zal kunnen hebben...... Gij zet zulk een bedenkelijk gezigt," voegde zij er bij; „kan dat niet?" — „Ja," stotterde ik verlegen, „maar die man is een vriend van mij!" — „Wat!" riep zij uit; „kent gij hem?" — „O neen," zeide ik, „kennen doe ik hem volstrekt niet; maar het is zonneklaar dat het iemand is met eene levendige verbeeldingskracht en een gevoelvol, eerlijk hart. Nu moet gij, om hetgeen ik ga zeggen, niet boos worden, Mathilde! maar zoudt gij nu zulk een man ongelukkig willen gaan maken?" — Zij lachte eens, en gaf mij ten antwoord: „Zoo denkt *gij*, maar *hij* zal er anders over denken. Hij is verstandig, en hij waardeert de deugden, die gij niet telt." — „Maar," hernam ik, „als ik hem met u in aanraking bragt, zonder hem bekend te maken met dat gedeelte van uw karakter, dat *ik* nu beschouw als uwe schaduwzijde, dan zou ik hem, naar mijn begrip, misleiden — en dat wil ik niet." — „Dat verlang ik ook volstrekt niet," riep Mathilde; „het zal mij zelfs aangenaam

wezen als gij hem alles vertelt wat gij van mij weet. Als gij hem schrijft, zeg hem dan de zuivere waarheid — meer begeer ik niet. Ik behoef, Goddank! niet bang te wezen voor het oordeel van verstandige menschen." Op die voorwaarde nu kwamen wij overeen dat ik u zou schrijven, ofschoon aanvankelijk zonder u met Mathilde's naam of met mijn eigen geslachtsnaam bekend te maken. Ik begon toen dezen brief aan u te schrijven; maar eer ik hem af had ging ik toch nog eens naar den uitgever van den *Vliegenden Bode*, om te zien of ik niet eenige inlichtingen kon bekomen aangaande den onbekenden briefschrijver. Men beloofde mij, navraag naar hem te zullen doen, bij den redacteur van het blad; maar daags daarop ontving ik ten antwoord, dat de inzender van het bedoelde ingezonden stuk ten eenenmale onbekend was. In den boekwinkel van den uitgever zeide men mij overigens, dat na de in het licht verschijning van het bewuste nommer 17 een lang heer, met een zwarten rok aan, eenige malen was komen vragen of er niet een briefje ingekomen was met het opschrift: „Belooning voor den eerlijken vinder." Die mijnheer was altijd gekomen omstreeks den avond, tegen donker, zoodat men nooit goed zijn gezigt had kunnen onderscheiden; maar sedert de maand Mei had men niets meer van hem gehoord of gezien. Na een aantal woorden dienaangaande den hals te hebben gebroken, zeide men mij, als ik een antwoord in den Vliegenden Bode wilde laten zetten, dat dit dan misschien ook wel zou kunnen worden opgenomen als ingezonden stuk; maar om het den belanghebbende te doen geworden, wist men mij anders geen raad te geven. Toen ik dit aan Mathilde zeide, antwoordde zij: „O volgaarne. Laat het maar in den Vliegenden Bode zetten. Er is immers niemand die weet dat *wij* het zijn, en al mogt deze of gene het soms kunnen raden, dan zal ieder verstandig mensch mijne handelwijze moeten goedkeuren. Iedereen mag altijd weten wat ik doe. Het ware te wenschen dat alle jonge meisjes zoo zuiver in hare schoenen stonden als ik!" — „Maar oom en tante!" zeide ik; „wat zullen die zeggen?" — „Och kom, er zijn immers meer ooms en tantes; wie zal precies raden dat *wij* hierin betrokken zijn!" — „Maar mijnheer de justitieraad?" hernam ik. — „O, die weet er van," zeide zij; „ik

heb hem gezegd, dat deze stap noodwendig vereischt werd voor mijne gemoedsrust, en hij heeft er genoegen mede genomen, daar ik hem beloofde, als dit mislukte, ik hem dan dadelijk mijne hand zou schenken. Hij is wezenlijk een goed man, die voorbeeldeloos van mij houdt."

Ziedaar! Een onweerstaanbaar verlangen om u te schrijven, om, hoezeer dan ook met neergeslagen vizier, met u in aanraking te komen; bereidwilligheid om u licht te verschaffen aangaande iets, dat u ten minste eenigen tijd gelegen bijzonder ter harte ging: deze mijne wenschen, vereenigd met de hoop, dat er bij het lezen van deze regelen misschien ook een licht zal opgaan voor mijnen goeden pleegvader, hebben mij genoopt den zelfden openlijken weg in deze te bewandelen, die met uw ingezonden stuk is gevolgd door u. Ik ben overtuigd dat ik mij naar mijn beste weten heb gehouden aan de waarheid. Mogt mijne zienswijze de ware niet zijn, dan zal de liefde u wel eene betere aan de hand doen. Denkt gij in mijne nicht gevonden te hebben wat gij zoekt, of hoopt gij die jonge ziel te kunnen opheffen tot den zelfden trap van volmaaktheid waarop de uwe staat — want voor de liefde is zelfs het onmogelijke mogelijk — gelief dan een briefje gemerkt met no. 17 af te geven in den boekwinkel van Schubothe, en meld mij daarin uw adres, dan zal ik de eer hebben mij in persoon ten uwent te vervoegen.

Neef Christiaan.

III.

Aan Neef Christiaan.

Mijn onbekende Weldoener!

Dien naam en mijnen hartelijken dank ben ik u verschuldigd, want gij hebt mij inderdaad eene dienst bewezen zoo groot, dat ik die eene weldaad moet noemen. Hoezeer namelijk het gevondene mandje, met de gedachten en gewaarwordingen, daardoor gaande gemaakt, en den onoverlegden stap, daardoor veroorzaakt, thans van geenerlei invloed meer kan zijn op mijn levenslot, is er toch menig oogenblik geweest, dat mijn aldus openlijk gedaan aanzoek om de hand van eene mij onbekende schoone, mij met wezenlijke be-

zorgdheid vervulde, als een droom, welken men vreest nog te zullen zien verwezentlijken, of als eene oude, nog altijd te betalen staande schuld. Gij hebt mij volkomen gerust gesteld, en daarvoor zeg ik u dank.

In de streelende hoop, dat het lot van een onbekenden vriend u niet geheel en al onverschillig zal zijn, wil ik u thans met de meeste opregtheid bekend maken met al het zonderlinge wedervaren, dat ik door dat mandje gehad heb; en daar ik mij in deze over niets behoef te schamen, wil ik u dat alles mededeelen door tusschenkomst van den Vliegenden Bode; en zulks te meer, omdat ik reeds meer dan eens persoonlijk de overtuiging heb opgedaan, dat verscheidene lezers van dat blad — zonder te vermoeden dat de namelooze schrijver zich op dat oogenblik in hun gezelschap bevond — verlangend zijn om den uitslag te vernemen van het raadselachtige ingezonden stuk in No. 17 — eene belangstelling, die ik niet anders kan beschouwen, dan als een onverdiend geluk, daar ik op zulk eene deelneming volstrekt niet heb gerekend, toen ik mijn eerste stuk schreef. Ik was toen verliefd genoeg, om niet te zeggen kinderachtig genoeg, mij stellig en zeker een gelukkigen uitslag op die poging te voorspellen. De gedachte kwam niet bij mij op, dat de met zooveel opregtheid aangeroepene schoone, zeer wel ongevoelig konde blijven voor mijne beden. Twee dagen, die mij eene eeuwigheid schenen, liet ik verloopen, en toen ging ik met een gejaagd hart naar den boekwinkel van Schubothe, doch keerde terug zwaarmoedig en teleurgesteld. Dit herhaalde ik verscheidene malen, telkens ongeduldiger op den weg daarheen, telkens neerslagtiger op den weg terug. Toen ik zoo ruim eene maand had zien verstrijken, schaamde ik mij nog langer als een gek te loopen en te vragen naar iets, dat ik nu begon te begrijpen nimmer te zullen ontvangen. In de uren van mijne eenzaamheid haalde ik het mandje te voorschijn, en bekeek al wat er in zat; ik las mijn ingezonden stuk in den Vliegenden Bode nog eens over, ik mijmerde en peinsde, en was dikwijls zelf bang dat ik krankzinnig zou worden, terwijl ik de kracht niet had om mij los te maken van eene voorstelling, die niet anders was dan eene ijdele hersenschim. Eindelijk viel het mij in, dat ik — vreemd genoeg — tot hiertoe te weinig acht had gegeven op

het allerbeste kenmerk van mijne aangebedene onbekende, namelijk op den afgebroken hoektand en op het geheele model van haren mond en van hare tanden, zoo als ik het geluk had dat te bezitten, afgedrukt in het reeds door mij vermeldc stukje was. Deze gedachte schonk mij troost en nieuwe hoop, en ik ging met ernst op verkenning uit. Maar ik had nooit kunnen denken, dat het zoo moeijelijk zou zijn de tanden van eene dame goed te zien te krijgen, als mij nu bleek het geval te zijn. Ik liep straat op en straat neer; en alle dames, die ik in de verte eenigzins kon vergelijken bij mijn ideaal, liep ik digt voorbij en keek haar strak in het gezigt. Een verontwaardigde blik, een fronsend voorhoofd, was meestal het loon voor mijne onbeschaamdheid. Gebeurde het al eens, dat deze of gene, in gesprek met eene andere dame of met een heer, of om een voorbijgaanden kennis te groeten, een lief mondje open deed, dan was toch de beweging der lippen zoo schielijk, de tanden kwamen slechts zoo vlugtig te kijk, en vooral de hoektanden kwamen zoo zelden voor den dag, dat ik bij zulke gelegenheden niets konde ontdekken. Ik bezocht schouwburgen en allerlei openbare vermakelijkheden. Te vergeefs! Ik ging tegen mijne gewoonte dikwijls op partijen, knoopte een drukkeren omgang aan met oude kennissen en maakte verscheidene nieuwe. Uit deze verandering in mijne levenswijs meenden vele moeders en dochters te kunnen opmaken, dat ik zwanger ging van een huwelijks-aanzoek. Ik werd dus in verscheidene familiën zeer goed ontvangen, en dacht ieder oogenblik het voorwerp van mijne wenschen gevonden te hebben, doch telkens zag ik bij nadere kennismaking mijne hoop in rook vervliegen. Ik kreeg de gewoonte alle jonge dames strak in haar gezigt, en inzonderheid naar hare tanden te zien. Zoodoende hoorde ik eens een lief meisje tegen een vriendinnetje zeggen, dat ik een paar leelijke, onbeschaamde oogen had, en dat zij niet kon velen dat ik haar aankeek. Doch ik liet mij door niets van mijn stuk brengen. Ik was onuitputtelijk in het uitvinden van kunstgrepen, om de dames den mond open te laten doen en zoo hare tanden te zien te krijgen.

Eens trof ik in een gezelschap eene jonge dame aan, die veel overeenkomst had met het beeld, dat mij overal ver-

volgde. Zij sprak slechts weinig, lachte nog minder, en liet overigens hare tanden in het geheel niet zien. Toen het gezelschap uiteen ging, wist ik het zoo te maken, dat ik haar en haren broeder, die bij haar was, een goed eind weegs zou vergezellen. Het was helder lichte maan, op eenen avond in het laatst van Mei. Onze weg ging over de rijbaan het kasteel voorbij. Toen wij de rijbaan bereikten, kwam ik op den inval te vertellen, dat ik verscheidene geruchten had gehoord over vreemde spokerijen op den ouden Christiaansburgt. Mijne jonge toehoorders luisterden met alle aandacht. „Ja," zeide ik, „een oude man heeft mij verzekerd, als men hier 's avonds om dezen tijd of iets later, met het aangezigt naar den burgt gekeerd, de oogen digt doet en den mond wijd open houdt, dat men dan het gedruisch hoort van paarden en wagens en allerlei geroep en geschreeuw; dat gaat de groote poort in en is precies de wilde jager. Wij kunnen er op het oogenblik de proef eens van nemen, als wij vlak voor het kasteel staan." En een paar minuten later bleven wij stilstaan, en ik deed de oogen digt en sperde den mond waagwijd open, en zeide vervolgens: „Ja, inderdaad, ik hoor allerlei vreemde geluiden." De jongeling kreeg lust om het ook eens te beproeven; hij deed juist wat ik gedaan had, maar begon toen schaterend te lagchen: „Ik ben eene boon," riep hij, „als ik iets anders hoor dan rijtuigen ver weg in de stad en het geroep van den klapperman!" Nu hield ik niet op of zijne zuster moest het toch ook eens proberen, daar zij, met hare fijnere vrouwelijke organisatie, ook veel gevoeliger moest zijn dan wij, voor alle geluiden uit de geestenwereld. Zij kon geen weêrstand bieden aan hare nieuwsgierigheid en deed wat ik verzocht. Met eene gretigheid als hoopte ik een blik te zullen werpen in de geestenwereld zelve, naderde ik na met mijne oogen haren mond, en kon duidelijk zien dat de hoektand, tot mijn bitter leedwezen, niet beschadigd was, maar slechts een weinig korter dan de andere tanden. Ik had echter naauwelijks die ontdekking gedaan, of ik hoorde haren onbarmhartigen broeder roepen: „Mimi, pas op! die mijnheer wil u kussen." Het meisje had op het hooren van haren naam dadelijk de oogen geopend, en mijn gezigt zoo digt bij het hare ziende, geloofde zij wat haar broeder zeide

en werd zeer boos. Al mijne betuigingen en verontschuldigingen mogten niet baten; en gij kunt u mijne verlegenheid verbeelden, toen mij eenige dagen later verteld werd dat zij mij een onbeschaamden lichtmis genoemd had; „of een kwâjongen," had zij er bijgevoegd, „maar in allen gevalle iemand, met wien geen fatsoenlijk meisje voegzaam in gezelschap kan zijn.

In mijne eenzame mijmeringen kwam ik nu op het denkbeeld, dat het zeer waarschijnlijk was, dat de eigenares van het verlorene mandje buiten de stad woonde, en dat mijn ingezonden stuk in den Vliegenden Bode haar nooit onder de oogen gekomen was. Dadelijk nam ik het besluit de stad uit te gaan. Het was den laatsten Mei. Ik waagde mij eerst nog eenen laatsten keer naar den boekwinkel, waar ik weder het oude, teleurstellende antwoord ontving, en toen ging ik op reis, geheel Zeeland rond, van de eene koopstad naar de andere, van den eenen kennis naar den anderen. Ik zag eene menigte jonge meisjes, mooije en leelijke, eene menigte tanden, gave en beschadigde; maar mijn ideaal vond ik nergens. Dikwijls dacht ik dat ik het op het spoor was; maar het noodlot hield mij altijd voor den gek. Na drie weken op reis geweest te zijn, lieten mijne bezigheden mij niet toe, nog langer uit de stad te blijven. Ook begon ik al die vruchtelooze pogingen moede te worden; en daar ik buitendien begreep, dat de wereld te groot was om zoo op goed geluk naar een beschadigden hoektand te zoeken, al had ik nog zooveel tijd, keerde ik zeer mismoedig naar Koppenhagen terug, met het stellige voornemen niet langer te zoeken en de hoop op het hoogste levensgeluk — eene genoegelijke echtvereeniging — voor goed op te geven.

Den tweeden of derden avond na mijne terugkomst zat ik in mijne eenzaamheid in mijne kamer. Ik was ijselijk droefgeestig, ik voelde mij zoo alleen en verlaten op de wereld; een onverklaarbaar verlangen maakte zich meester van geheel mijne ziel. In die gemoedsstemming verkeerde ik toen de zoon van mijne hospita bij mij kwam, en mij uit naam zijner moeder en van zich zelven in de vriendelijkste bewoordingen uitnoodigde, om bij hen den avond te komen doorbrengen. Ik had juist op de lippen om te bedanken, toen

hij er bijvoegde, dat er ook nog eenige jonge vrienden en vriendinnen zouden komen, waaronder een paar zeer lieve meisjes. En zoo sterk was mijn *idée fixe*, dat ik mij, in weerwil van al mijne tegenovergestelde voornemens, door zijne laatste woorden dadelijk liet overhalen om de uitnoodiging aan te nemen; en met schaamte over mijne onstandvastigheid voelde ik op nieuw de hoop in mij herleven.

Ik moet bekennen, dat de zoon des huizes geen onwaarheid had gesproken; onder het gezelschap bevonden zich verscheidene zeer lieve meisjes, inzonderheid een, die, naar het mij toescheen, stellig mijne Mathilde moest zijn. Zij nam niet veel deel aan de algemeene vrolijkheid, maar scheen aan kiespijn te lijden, daar zij van tijd tot tijd haren zakdoek tegen een harer wangen hield. Ik hoorde dat sommigen haar beklaagden; en nu naderde ik haar en vernam naar haren welstand. Ik merkte spoedig dat zij mij voor een geneesheer hield, denkelijk omdat de vrouw des huizes en de zoon, wetende dat ik een akademischen graad bezat, mij altijd *doctor* noemden. Ofschoon ik nu eigenlijk slechts een „dokter voor de gezonden" ben, liet ik haar in den waan waarin zij verkeerde; en daaraan had ik het te danken, dat zij al mijne vragen met zeer veel geduld beantwoordde, en dat zij eindelijk zelfs den mond open deed om mij naar hare tanden te laten zien. Maar, ach! dit overigens allerliefst mondje was ook al weder niet het mondje dat ik zocht; ook hoorde ik nu dat men haar Lize noemde, en dit was niet de naam dien ik in mijn hart droeg. Met dat al wenschte ik toch niets liever, dan mijne aanminnige patiënt van hare pijn te verlossen. Eenige jaren geleden had ik zelf veel van kiespijn te lijden gehad, en, zooals menigeen die daarmede bezocht wordt, had ik er alles voor gedaan. Ik had echter één recept van droppeltjes, waarbij ik zeer veel baat had gevonden. Nu liep ik even naar mijne kamer, schreef eene kopie van dat recept, en onze vriendelijke gastvrouw zond dadelijk de meid daarmede naar de apotheek. Het middel deed de pijn een weinig bedaren; het jonge meisje werd nu uitermate vrolijk, en ik werd door haar overladen met dankbetuigingen.

Een paar dagen later kwam onze dienstmaagd, met een doek gemuilband, kermend mijne kamer in, en verzocht of

ik zoo goed wilde zijn haar ook een *receppie* te geven voor die droppeltjes, die zij eergisteren voor die jufvrouw uit de apotheek gehaald had. Ik stond juist klaar om de deur uit te gaan, en beloofde haar dat ik de droppeltjes wel voor haar zou medebrengen, hetgeen ik dan ook deed. Ook ditmaal was ik gelukkig in mijne kuur; die eigenlijk niet van mij was, maar van een reeds overleden beroemden medicus.

Reeds kort daarop kwam onze dienstmaagd andermaal bij mij, met een ander dienstmeisje bij zich, dat ook een verbonden gezigt had, en die zij nederig kwam aanbevelen voor de zelfde goedheid, die ik onderlaatst gehad had voor haar. Ik schreef maar weder eene kopie van het wonderdadige recept, en zond haar daarmede heen.

Een dag of acht later zit ik 's morgens in eenzaam gepeins verdiept, toen er zacht aan mijne deur wordt getikt. Ik doe open, en zie een zeer jong en zeer schoon meisje voor mij staan, met een kleiner meisje aan hare hand van acht à negen jaren. Met eene zoet welluidende stem vroeg zij, op een toon, die verrukkelijk in mijne ooren klonk, of dokter A*** hier woonde? Verwonderd over zulk een onverwacht bezoek, liet ik haar binnenkomen en bood haar eenen stoel aan. Zij bedankte echter en wilde niet gaan zitten, maar verzocht mij of ik zoo goed wilde zijn haar nichtje hier, die „razend" was van de kiespijn, eene kies te trekken. Ik antwoordde haar eenigzins verlegen, dat ik geen dokter of heelmeester was, zoodat ik tot mijn leedwezen niet bij magte was haar in dit opzigt van dienst te zijn. Het lieve meisje werd nu ijselijk verlegen, zoo, dat de tranen haar in de oogen kwamen. En terwijl zij naar de deur ging, stamelde zij: „Ik hoop dat u het mij niet kwalijk zal nemen. Onze meid heeft mij gezegd dat ik hier moest wezen. Zij heeft kiespijn-droppeltjes; en dat recept, zeide zij, heeft zij hier gehaald." Nu begreep ik de geheele zaak. Ik verhaalde aan de jonge jufvrouw hoe het eigenlijk gesteld was met dat recept; doch ik bood haar aan of ik haar, en de kleine patiënt, naar een bekwamen tandmeester wilde brengen, dien ik kende en die niet ver van mij af woonde. Zij sloeg hare schoone oogen naar mij op, scheen zich even te bedenken, en zeide toen: „O, asjeblieft! ik zal u zeer

dankbaar daarvoor zijn." Ik zette gaauw een hoed op, en spoedde mij met mijn jong gezelschap naar den tandmeester; en nadat deze eene leelijke kies uit het mondje van de kleinste had getrokken, wilde ik de beide meisjes niet aan haar lot overlaten, maar ging mede tot aan haar huis. Onderweg vernam ik van de grootste, dat de kleinste Christina heette, en een kind was van hare zuster; zij noemde mij ook den naam van haren zwager, en vertelde mij, dat zij geene ouders meer had en daarom bij hare zuster en haren behuwdbroeder inwoonde. Aan de deur van hare woning bedankte zij mij allerinnemendst voor de goedheid, die ik haar bewezen had. De kleine Christina neeg voor mij en gaf mij een handje; en toen de deur achter beiden digt ging was het mij juist of ik dit geheele avontuur gedroomd had. Intusschen voelde ik mij in eene uitnemend goede stemming, en het was mij juist te moede, alsof ik het ideaal, waarnaar ik zoo lang gezocht had, eindelijk had gevonden. Het was echter geen oogenblik in mij opgekomen, dat dit meisje mijne onbekende konde zijn. Ik had het kind „tante Marie" tegen haar hooren zeggen; doch dat was zelfs onnoodig geweest, daar ik, ook zonder dat naamsverschil, zeer goed wist dat dit niet de Mathilde was, wier beeld mij dag en nacht voor den geest had gezweefd. Marie had donker haar en donkere wenkbraauwen. Hare bijna kinderlijke, tengere gestalte was lief, maar niet wat men noemen kon bijzonder schoon. Doch nog nooit in mijn leven had ik zulk een innemend gezigtje gezien of zulk eene verrukkelijke stem gehoord; nog nooit had een blik zooveel indruk gemaakt op mijn gemoed, nog nooit was een blik zoo diep in mijne ziel gedrongen. In één woord: het levende beeld verdrong het fantastische ideaal, dat eene schepping was van mij zelven. Ik begon te redeneren aldus: „Datgene waarnaar ik met zulk een onuitsprekelijk verlangen heb uitgezien, is toch eigenlijk niets anders dan hetgeen waarnaar ieder man verlangt: een beminnelijk vrouwelijk wezen, dat men beminnen en zijn eigen noemen kan. Die bedeesdheid, die onschuld en die goedheid van hart, die Marie's geheele wezen kenmerken, ziedaar juist wat mijn ideaal is geweest. Of nu heur haar donker is of blond, of zij groot is van gestalte of klein, enz., dat doet alles niets tot de zaak. Ik

geloof dat ik wijs zal doen als ik dit jonge meisje meer van nabij tracht te leeren kennen."

Reeds den volgenden morgen begaf ik mij naar Marie's woning, en gaf haar als reden van mijn bezoek op, dat ik eens kwam hooren hoe de kleine Christina het maakte. De moeder van deze, Marie's zuster, beviel mij reeds niet op het eerste gezigt. Zij zag er ijselijk bits en slordig uit. Haar scherp gelaat zette zich echter in eene eenigzins vriendelijker plooi, toen zij hoorde dat mijn bezoek eene oplettendheid was voor haar dochtertje. Marie zat aan eene tafel te naaijen. Christina en nog twee kleinere kinderen stonden bij haar, en keken prentjes. Marie scheen mij dien dag nog aanminniger, dan den dag te voren. Hare uiterst eenvoudige en van zeer goedkoope stof vervaardigde kleeding had iets nets, iets smaakvols. Haar tooverschoon haar zat alsof het geschilderd was. Zij sprak zoolang mijn bezoek duurde geen woord; ik verbeeldde mij, dat zij zich in bijzijn van hare zuster niet op haar gemak gevoelde. Intusschen ontging het mij niet, dat zij mij met een blik van ongekunstelde hartelijkheid groette toen ik heenging, en dat daarbij een hoogroode blos hare wangen kleurde. De vrouw des huizes vroeg mij niet om mijn bezoek nog eens te vervatten, en verscheidene dagen lang peinsde ik op een geschikt middel om nog eens daar aan huis te komen. Eindelijk verzon ik eene boodschap over iets, dat ik met den man zou kunnen afhandelen in een oogenblik, maar dat ik met diplomatieke behendigheid hoopte uit te spinnen in de lengte en in de breedte.

Toen ik mij nu andermaal aan dit op zich zelf volstrekt niet aanlokkelijke, maar voor mij allerdierbaarste huis aanmeldde, werd mij de deur geopend door eene dienstmeid, die mij zeide dat haar heer niet te huis was, maar dat zij hem ieder oogenblik verwachtte, waarom zij mij verzocht zoolang in zijne kamer te gaan. Naauwelijks was ik daar binnen, of mijne aandacht werd getrokken door eene schelle, schreeuwende stem in het aangrenzende vertrek, van hetwelk de deur op een kier stond. Ik merkte al spoedig dat het de stem was van de vrouw des huizes, die op eene hevige manier bezig was uit te varen tegen mijne arme Marie, die haar met engelachtige zachtzinnigheid tot bedaren trachtte

te brengen. „Ach, zuster!" zeide het lieve meisje; „gij maakt mij radeloos. Ik kan dien vischdrooger niet tot man nemen: ik sterf liever!" — „Kunt gij niet?" schreeuwde de vrouw. „Waarom niet? Zulk een knappen man, die zoo rijk is!" — „Ik kan hem niet verdragen," antwoordde Marie. „Hij is mij te ruw in zijne manieren en te hardvochtig van karakter." — „Het is te gek om van te praten, dat een meisje als gij, die niets in de wereld heeft, met zulke malle finten voor den dag durft komen! Maar wil ik u eens iets zeggén: mijn man en ik hebben kort en goed besloten, als gij hem niet binnen drie dagen het jawoord gegeven hebt, dan is dààr de deur, hoort gij, en dan kunt gij zien dat gij een goed heenkomen vindt. Wij hebben het zelven al niet te breed, en zullen waarlijk aan onze eigen kinderen niet het noodige onthouden om een ondankbaar en grootsch nest te voeden en te kleeden, die zulk een geluk versmaadt als u thans aangeboden wordt." — Marie antwoordde: „Eer ik dat geluk aannam, dat mij nu aangeboden wordt, ging ik nog veel liever dienen voor mijn brood!" — „Dienen?" riep de vrouw. „Als wat zoudt gij gaan dienen? Voor zwaar werk hebt gij geene kracht genoeg. Borduren en handwerken verstaat gij ook maar ten halve. En om gouvernante te worden, deugt gij ook niet — want Fransch en Duitsch kunt gij te naauwernood lezen; en muziek kent gij in het geheel niet. Nu vraag ik u, wie zal dwaas genoeg zijn zoo iemand in zijn huis te nemen voor kost en loon?" — Nu hoorde ik dat de arme Marie in tranen uitbarstte: „Zoudt gij en uw man inderdaad hardvochtig genoeg kunnen zijn om mij te verstooten? Ik geloof toch dat ik hier altijd mijn best gedaan heb, om u het werk uit de hand te nemen, en dat gij handreiking genoeg van mij hebt." — „Die handreiking kan ik wel voor des schouts deur dragen," riep de zuster. „Of de pap wat beter geroerd is, of de kinderen wat netter en of de gordijnen voor de ramen wat schooner zijn, dat geeft mij altemaal niemendal. Neen, als gij niet hooren wilt, moet gij maar voelen. Overmorgen komt de vischdrooger weêrom, en dan moet hij het jawoord hebben: dat heeft mijn man hem beloofd. Dus, nu weet gij het: als gij hem afslaat kunt gij uw pakje onder den arm nemen en een goed heenkomen zoeken en langs straat slenteren; kijk dan meteen

eens rond, asjeblieft, of gij mijn naaimandje ook vindt, dat gij onderlaatst verloren hebt." — Dat woord „naaimandje" werkte als eene tooverspreuk op mij. — „Ach!" snikte Marie: „moet ik dat al weer hooren? Gij weet immers dat ik het niet heb kunnen helpen! dat ik het verloren heb omdat ik uw kind heb moeten dragen, toen het op straat zoo ziek werd dat het niet meer voort kon." — „Ja, ja, dat is eeuwig en erfelijk uw stokpaardje — de kinderen! Gij hadt den jongen best naar huis kunnen laten loopen, dat had ik liever gehad, dan hadt gij ten minste op het mandje kunnen passen, en nu ben ik het kwijt, en mijn zilveren vingerhoed ook, en alles wat er nog meer in zat dito."

Ik had reeds lang op den sprong gestaan om te laten hooren dat ik getuige was van haar gekijf; maar het onderwerp interesseerde mij zoo levendig, dat ik de verzoeking om te luisteren niet wederstaan konde. Bij die laatste woorden echter kon ik het niet langer uithouden: ik liep naar de deur, en duwde die open, tot niet weinig schrik van de vrouw des huizes, die uitriep: „Lieve hemel, is daar iemand!" — Met zoo min woorden mogelijk zeide ik, dat ik zat te wachten op de tehuiskomst van haren man, dat ik zonder het te willen gehoord had dat zij over een verloren naaimandje sprak; dat ik er een gevonden had, en dat ik het haar zou brengen.

Eenigzins verwonderd over de wending, die dit avontuur had genomen, bragt ik het mandje nog dien zelfden avond. Ik had het geluk Marie alleen te huis te vinden. Zoodra zij het mandje zag, riep zij uit: „Ach neen! dàt is het niet. Het mandje, dat ik verloren heb, was wel de helft kleiner." Ik kon deze gelegenheid om eens vertrouwelijk met haar te spreken niet ongebruikt voorbij laten gaan. Ik zeide Marie, dat ik alles gehoord had wat er tusschen hare zuster en haar gesproken was; ik zeide dat het mij leed deed, zulk een lief meisje in zulk eene onaangename verhouding te zien, en verzekerde, dat ik mij gelukkig zou rekenen als ik haar in een of ander opzigt van dienst konde wezen. Zij zag mij aan met hare zielvolle oogen, en zeide toen: „Waarlijk, gij maakt dat ik vertrouwen in u stel, en dat ik dankbaar gebruik wil maken van uw aanbod. De tijd heugt mij niet, dat iemand zoo deelnemend en vriendelijk

tegen mij gesproken heeft. Gij kunt mij inderdaad eene groote dienst bewijzen. Mijne grootmoeder van vaders zijde leeft nog. Zij is de eenigste, tot wie ik mijne toevlugt nemen kan. Als gij de goedheid wilt hebben haar een brief van mij te brengen, dan zal ik hem van nacht schrijven, en haar verzoeken of zij zich mijner in mijnen hulpeloozen toestand wil aantrekken." Wij spraken nu af, dat ik den volgenden morgen op een bepaald uur zou komen om den brief af te halen, en dat ik zou bellen aan de keukendeur. Marie, die op dat oogenblik alleen in de keuken was, zou dan zelve komen openmaken en mij den brief geven.

Dit alles ging den volgenden morgen juist zoo, zonder den minsten tegenspoed. Ik haastte mij nu naar de woning der grootmoeder, waar ik aan de deur werd ontvangen door een lang, mager, oud, leelijk spook, behoorende tot het genus „vrouwelijke dienstboden." Zij keek mij aan met hare grimmige oogen, alsof zij mij op wilde eten, en vroeg op een barschen toon, wat ik verlangde. Ik verzocht haar mij bij hare mevrouw aan te dienen, en noemde mijnen naam. Na tamelijk lang in den gang gewacht te hebben, gewerd mij eindelijk de vergunning om de kamer binnen te treden, waar de oude dame zat, die in haar uiterlijk juist het tegenbeeld was van de dienstmeid. Zij was uitermate corpulent, zat in een gemakkelijken leuningstoel, en had op haren schoot een hondje van het ras der moppen, naar evenredigheid nog zwaarlijviger dan de dame zelve. Dit lieve beestje kefte zoo geweldig, dat het mij bijna onmogelijk was, mijne eigene woorden te verstaan; en daar de dame stokdoof bleek te zijn, moest ik mijne spraak-organen derwijze inspannen, dat mijn hoofd er van dreigde te bersten. Toen ik haar den brief overhandigde, vroeg de grootmoeder: „Van wie komt die?" — „Van uwe kleindochter!" schreeuwde ik. — „Van de kleine Maria," riep zij; „wat wil die van mij hebben?" — „Dat zal u zien, als u den brief leest." Zij zette haren bril op en brak het couvert open; maar dadelijk reikte zij mij den brief weder over, en zeide: „Dat gekriebelkrabbel is mij *al* te fijn; mag ik *u* verzoeken, mij die lange ceel maar eens voor te lezen?" Ik liet mij dat geen tweemaal vragen; maar ik had alle moeite om mijne stem niet te laten

overschreeuwen door het lieve mopje, dat hoe langer hoe grooter keel opzette, hoe luider ik de stem verhief. Het smartte mij, aldus door eene smakelooze voordragt dien brief te moeten verontheiligen, terwijl ieder woord, dat ik las, mij diep in de ziel trof. Zoo hartelijk, zoo vol onschuld en zoo lieftallig was die brief, dat een hart, dat niet van steen was, er onmogelijk ongeroerd bij konde blijven. Maar de grootmoeder, die mij onder de lezing reeds herhaalde malen door uitroepen van afkeuring had gehinderd, liet mij niet eens aan het eind komen, want zoodra zij den eigenlijken inhoud begreep, riep zij: „Heere! Heere! het schaap is niet wel bij het hoofd. Zij moest God op hare knieën danken voor zulk een goed huwelijk! Hoe komt zij op het idee, dat ik haar bij mij in huis zou kunnen nemen? Ik leef hier stilletjes en sobertjes met mijne oude meid, en ik ben volstrekt niet gesteld op onrust of op inkwartiering. Gij kunt haar van mij groeten, en zeggen haar dat zij best zal doen, als zij zich schikt naar den wil van haren zwager en hare zuster. Hier bij mij kan zij in geen geval komen!" Ik dacht bij mij zelven: „Dat is toch eene ijselijke familie! Men zou haast zeggen, dat Marie uit den hemel is komen vallen onder al die menschen, zoo groot is het onderscheid tusschen haar karakter en het hunne."

Ik was met Marie afgesproken, dat ik dien avond, tegen den tijd dat haar zwager met hare zuster gewoon was eene wandeling te maken, bij haar zou komen om het antwoord van hare grootmoeder te brengen. Toen ik nu, ofschoon in verzachte bewoordingen, dat antwoord aan haar bekend maakte, was het arme meisje geheel en al ten einde raad. Op dat oogenblik, toen ik zoo volkomen onder den invloed was van hare beminnelijkheid en van mijne verliefdheid, waagde ik het haar te spreken van den diepen indruk, dien zij op mijn hart had gemaakt van het eerste oogenblik af, dat ik haar gezien had; ik sprak van de wanhoop, die mij vermeesterde bij de gedachte, dat ik haar getrouwd zou moeten zien met een ander; en ik besloot met te vragen, of zij zich met vertrouwen zou kunnen aansluiten aan iemand, dien zij nog zoo weinig kende? Met de reinste openhartigheid gaf zij mij ten antwoord: „Ja, dat kan ik. Het is juist of ik u mijn geheele leven gekend heb. Ik verlang

niets liever, dan altijd bij u te kunnen zijn, en ik zal nooit iets willen, dat gij niet wilt."

Des anderen daags morgens reeds vroegtijdig zocht ik haren zwager op, en deed formeel aanzoek om de hand van zijne schoonzuster, terwijl ik hem natuurlijk bekend maakte met mijne geldelijke omstandigheden. Doch hier werd ik bepaaldelijk van de hand gewezen. „Het spijt mij, mijnheer!" zeide hij, „dat gij u niet vroeger aangemeld hebt. Nu heeft de vischdrooger mijn woord. Die man is mijn beste vriend, en iemand, op wien niets valt aan te merken." Na nog eenig over en weer praten bekende hij mij, dat er nog een sterker band was, die hem aan den vischdrooger bond, namelijk: eene vrij aanzienlijke som gelds, die deze hem in de laatste jaren van tijd tot tijd geleend had. Het stond niet in mijne magt, dit bezwaar dadelijk uit den weg te ruimen; ik bood echter mijne hulp aan, voor zoover dit in mijn vermogen zoude staan. Doch de zwager oordeelde, dat het wisse altijd beter is dan het onwisse, en geen zedelijke of christelijke betoog-redenen waren verder in staat, den minsten of geringsten indruk op hem te maken. Hij bleef bij zijne weigering, en daarmede kon ik heengaan.

Ik spoedde mij nu naar Marie langs den zelfden weg als den vorigen morgen; doch toen ik aan de keukendeur kwam, hoorde ik de stem van hare zuster daar binnen, en ging heen. Een uur later kwam ik nog eens, maar hoorde toen verscheidene stemmen daar binnen. Tegen den avond waagde ik het nogmaals, en belde toen aan de voordeur. Marie deed open, maar fluisterde mij schielijk toe: „Ga naar boven, in de voorkamer: daar is niemand. Wacht mij daar, ik kom dadelijk." Een oogenblik later kwam zij werkelijk. Zij was bijna radeloos. Zij wist dat mijn aanzoek bij haren zwager schipbreuk geleden had. Zij had daarover de hevigste woorden gehad, zeide zij. Zij verkeerde in den grootsten angst; want ieder oogenblik werd de vischdrooger verwacht; en de bedreigingen harer zuster om haar op straat te zetten, waren nu in dier voege gewijzigd, dat er besloten was, haar nog heden avond over te leveren aan den gehaten bruidegom, die haar regelregt naar zijne moeder zou brengen, dus — om haar tot de voltrekking van het huwelijk eigenlijk te behandelen als eene gevangene. Ik verzocht haar

ten dringendste, om dadelijk met mij dit huis te verlaten, en voegde er bij, dat ik haar onder de bescherming zou stellen van mijne achtenswaardige hospita, terwijl ik, zonder eene minuut te verliezen, de noodige stappen zou doen voor onze spoedige echtvereeniging, die hare familie, in dit geval, niet konde beletten. Marie antwoordde: „O neen! op die manier wil ik het huis niet verlaten, maar wel als gij mij naar mijne grootmoeder wilt brengen. Als ik haar zeg, dat gij mij trouwen zult, en zij hoort dat ik niet voor goed ten haren laste kom, dan zal zij niet weigeren, mij voor eenige dagen te huisvesten." — Ik was tevreden als ik haar maar uit haars zwagers huis had; en nadat zij mij een oogenblik alleen had gelaten, kwam zij terug met een hoed op en een doek om, en met een grooten naaizak, waarin zij het een en ander had geborgen. Wij kwamen gelukkig de deur uit, en toen ik op straat was met Marie aan mijn eenen arm en den zak aan den anderen, kwamen mij levendiger dan ooit al mijne gedachten en droomen voor den geest van dien merkwaardigen avond, toen ik het voor mij van zooveel aanbelang geweest zijnde naaimandje gevonden had.

Toen ik met mijne bevende gezellin de woning van hare grootmoeder bereikt en aangebeld had, werd ons de deur geopend door de oude meid, die echter midden in den deurstijl ging staan en ons den ingang versperde, terwijl zij met eene kijvende stem zeide: „Zoo, jufvrouw Marie! zijt *gij* daar? Gij komt er niet in, hoor! Ik heb order om u er buiten te houden, als gij vrijpostig genoeg mogt zijn toch te komen, in weerwil dat uwe grootmoeder het u verboden heeft. Foei! gij moest u schamen zoo 's avonds langs straat te slenteren met jong manvolk." Daarop sloeg zij ons de deur voor den neus digt. De arme Marie dreigde van ontsteltenis ineen te zijgen; en nu wendde ik nogmaals al mijne overredingskracht aan, om haar te bewegen mede te gaan met mij. Het vertrouwen dat zij in mij stelde, de genegenheid die zij voor mij had opgevat, en dan vooral hare vrees om naar haars zwagers huis terug te keeren, deed haar eindelijk tot het aannemen van mijn voorstel overgaan. Wij spoedden ons voort met verdubbelde snelheid, bang als wij waren, dat wij in den helderen maneschijn gezien

en dan vervolgd zouden worden, daar men nu stellig Marie wel reeds zoude gemist hebben. Wij kwamen echter gelukkig in behouden haven aan, en mijne hospita verklaarde zich met genoegen en met moederlijke goedhartigheid bereid, het arme kind in huis te nemen. In dezen stillen aangenamen familiekring verplaatst, voelde Marie zich letterlijk als in eene andere wereld.

Den volgenden morgen kwam haar zwager bij mij. Hij begon op een vrij hoogen toon, die echter al spoedig een weinig lager werd gestemd, toen ik hem aan het verstand bragt, dat hij in deze zaak hoegenaamd niets konde uitrigten, daar de wet, in omstandigheden als deze, zelfs haren bijstand niet zou kunnen leenen aan ouders, laat staan dan aan een zwager en eene zuster. Op het laatst werd hij geheel en al gedwee, en zeide met een zucht: „Het is eene ijselijkheid! Mijn vriend de vischdrooger is ook al half en half achteruit beginnen te krabbelen; want, ziet gij, een meisje, dat op den loop gaat met een anderen man, is dan toch ook niet bijzonder aannemelijk om er zijne vrouw van te maken. Maar mijn vriend de vischdrooger is, Goddank! een man die zijn verstand gebruikt. Hij wijt het volstrekt niet aan mij of aan mijne vrouw, dat Maria hem zoo behandeld heeft; en onze oude vriendschap zal er, Goddank! volstrekt niet door lijden." Twee dagen later bragt ik een bezoek bij dien zwager, en kreeg in der minne zijne toestemming tot mijn huwelijk met Marie, terwijl hare zuster zeide: „De malle malloot kan wel zeggen, dat zij meer geluk heeft dan zij verdient."

Mijne droomen zijn dus op de heerlijkste wijze in vervulling gegaan. Als ik te huis kom, behoef ik niet meer te gaan zitten mijmeren; maar dan vind ik werkelijk een jong, lief vrouwtje, dat al mijne wenschen overtreft. Zij bemint mij, beschouwt mij als haren weldoener, en is aan mij gehecht met hart en ziel. De kleine genoegens des levens, die ik in staat ben haar te verschaffen, zijn nieuw en onbekend voor haar, en zij geniet die met eene kinderlijke blijdschap, welke mij streelt en met een gevoel van verrukking vervult. In een woord: ik geloof niet dat iemand op de wereld gelukkiger kan zijn dan ik ben; en ik zegen het oogenblik, mijn geëerde vriend, toen gij, in uwe billijke

gramschap uit het rijtuig gesprongen zijt, en daarbij het mandje op den grond hebt laten vallen, dat mij, hoe dan ook, een wegwijzer is geworden naar mijn geluk. Intusschen mag ik het niet langer onder mij houden, maar zal het nog heden naar het expeditie-kantoor brengen, waar gij het kunt laten afhalen tegen vertoon van een lapje katoen, gelijk aan dat hetwelk in het mandje zit.

Bij de wending, welke de zaak nu genomen heeft, kan ik zeer goed begrijpen, dat gij onbekend zult willen blijven. Ik beloof u daarom bij dezen, dat ik — hoe aangenaam het mij overigens wezen zou, nader met u in kennis te komen — volstrekt geene moeite zal doen, om achter uwen naam of achter dien van uwe familie te komen. Maar mijne beste wenschen zullen u altijd volgen, u en de uwen, en ook de mij onbekende Mathilde. In weerwil van de schaduwzijden uwer nicht, zooals ik die door uwe beschrijving heb leeren kennen, betwijfel ik toch geen oogenblik, dat haar beter ik, zich met der tijd wel zal doen gelden: ja, ik wil zelfs hopen, dat de huwelijksverbindtenis, die zij nu denkelijk, *en désespoir de cause*, zal aangaan, daartoe almede zal bijdragen. Want niet meer onder den invloed van eene sluw-berekenende en eigenbelangzuchtige moeder, en zelve in het bezit van dien wereldschen welstand, waaraan zij nu zooveel waarde hecht, zal zij leeren inzien, hoe arm men kan wezen, al is men nog zoo rijk aan aardsche goederen. En dat besef zal haar doen streven naar het bezit van die hoogere schatten, die ik van harte hoop, dat eenmaal haar deel mogen worden.

Ik besluit met den wensch, dat ik eenmaal op mijnen levensweg het geluk zal mogen smaken u te ontmoeten, en dat ik dan gelegenheid zal vinden u te bewijzen, hoe opregt ik ben

Uw Vriend,

A***

HET ROOVERWEZEN IN ZUID-ITALIË.

Het tijdstip, waarop Victor Emanuel een onbetwist gezag zal uitoefenen in het voormalig koningrijk Napels ligt, naar de tegenwoordige omstandigheden te oordeelen, nog in het verschiet. De strijd, die van het oogenblik dat het zijne autonomie prijs gaf, in Napels woedt, is met de op-

dragt van het bestuur des lands aan een der uitstekendste Italiaansche legerhoofden eene nieuwe phase ingetreden. Algemeene belangstelling wekt die strijd, dat nieuwe tooneel van het treffend drama, dat met het overtrekken der Ticino door de Oostenrijkers een' aanvang nam, en welks einde het nog niet gegeven is te voorspellen. Gaat het aan velen na ter harte, of en hoe in Zuid-Italië het pleit zal worden beslecht tusschen het absolutisme en de constitutionele vrijheid, niet minder werkt in dit en dergelijke gevallen het gevoel van belangstelling, dat men heeft in het lot van kleine minderheden, die, al hebben wij geene sympathie voor de zaak die zij verdedigen, toch onze bewondering en ons medelijden opwekken, om de trouw en de volharding, waarmede zij luisteren naar de inspraak van geweten en pligt.

Wij eerbiedigen dit gevoel van belangstelling, dat het hart der menschen eer aandoet, doch omdat hier, zoo als veelal geschiedt wanneer ons oordeel berust op eene, vaak onvermijdelijke, oppervlakkige beschouwing der dingen, het gevaar groot is van door den schijn misleid in dwaling te worden gebragt, is onderzoek naar de gegrondheid van ons medegevoel een wezenlijk vereischte. Passen wij dit toe op de woelingen in Zuid-Italië en vragen wij wie de onvermoeide strijders zijn, die in naam van Frans II tegen Victor Emanuel's gezag strijden? Zijn het jongelingen, wier dweepziek maar vurig geloof het heil hunner ziel afhankelijk stelt van de trouw aan de gevallen dynastie? Oude dienaren der kroon, wier trouw juist in het ongeluk van den vorst haar sterksten prikkel vindt? Mannen van strenge zedelijkheid, die den eed niet willen breken, dien zij eens hebben afgelegd? Zeker, er zijn er die tot die categoriën kunnen worden gebragt, maar het meerendeel van hen, die koning Frans als leuze in hun schild voeren, zijn niets dan gewone bandieten, zoo als wij die uit Italië betreffende reisbeschrijvingen en verhalen kennen. Het is niet de eerste maal dat dit gezegd wordt, en de dagbladen deelen ons iederen dag episoden mede van den oorlog door Cialdini's officieren tegen de „roovers" of „bandieten" gevoerd. Toch wordt het soms betwijfeld, en de vraag gedaan of de regering van Victor Emanuel, niet tevreden zijne vijanden te bestrijden, niet nog bovendien poogt hunne eer te bezwalken. Hoe! zouden

het louter struikroovers zijn, de duizenden en duizenden, die van Calabrië tot Napels verspreid, aan de krijgsmagt des konings van Italië weêrstand bieden? Zou de regering van het pauselijk gebied zich zoo verre vergeten van de hand te reiken aan dieven en moordenaars? Zou koning Frans met zulke bondgenooten zijn troon willen heroveren?

Zeker, het ware te wenschen voor de pauselijke regering zoowel als voor koning Frans, voor de beschaving in het algemeen zoowel als voor de honderd duizenden in het gezegendste land van Europa, voor wie veiligheid van persoon en goed slechts een woord is, dat het een leugen ware dat het de Fra Diavolo's en Cartouches van dezen tijd zijn, die de banier van het absolutisme hoog in de lucht steken. De twijfel, die hieromtrent wel eens geopperd wordt, vloeit daaruit voort, dat tot voor korten tijd slechts weinigen met den inwendigen toestand der Italiaansche Staten bekend waren. Daarom kostte het moeite te gelooven, dat in het midden der negentiende eeuw, in een land, dat zich onder de beschaafde natiën rekende, de vertegenwoordigers van roof en geweld, die de maatschappij in hare grondvesten aantasten, zoo talrijk en zoo stoutmoedig zouden zijn, aan een groot en geoefend leger de handen vol werk te kunnen geven. Die verwondering wijkt, wanneer men weet dat in Napels, gedurende deze geheele eeuw, de bandieten zijn geweest eene magt, een staat in den staat. In het leven geroepen door de despotieke handelingen der regering, die het uitgezogen en radeloos geworden volk er toe bragten naar de bergen en bosschen des lands de wijk te nemen, bestond er nogtans tusschen het rooverwezen en het koninklijke gezag eene geheime sympathie, die zich daaruit laat verklaren, dat het Napelsche absolutisme en het rooverwezen op dezelfde grondslagen rusten: verachting der wet, willekeurige beschikking over der menschen leven en goed. Het is niet op het tegenwoordig oogenblik, dat die sympathie zich voor het eerst in feiten openbaart. Geheel hetzelfde wat wij thans beleven had in het Napelsche plaats, toen in 1799 de Bourbons voor de Fransche legers het land moesten ruimen. Ook toen kwamen van alle zijden de bandietenbenden uit hunne schuilhoeken dagen, om in naam des verdreven souvereins moordende en plunderende het land

door te trekken. En destijds gelukte het eerst na jaren strijds dien maatschappelijken kanker in zijn vernielend werk te stuiten; doch hoe diep hij in het geheele ligchaam van den staat had ingevreten, bleek, toen, na den val van Murat en den terugkeer der Bourbons, de zoo men dacht uitgeroeide rooverbenden weder als uit den grond te voorschijn kwamen. Hoe groot hunne magt in 1815 en daarop volgende jaren was, kan men daaruit opmaken, dat er bandietenvereenigingen bestonden, tot welke men schatte, dat, hetzij door dwang hetzij uit eigene beweging, 30 à 40,000 menschen waren toegetreden. Aan het nemen van maatregelen, om het door de Franschen begonnen werk voort te zetten en tegen de bandieten eenen verdelgingskrijg te voeren werd niet meer gedacht. Enkele op zich zelven staande togten tegen hen ondernomen mogten al deze of gene provincie een poos van roovers zuiveren, wat baatte het op den duur? Het kwaad bleef voortwoekeren en verstopte alle bronnen van 's lands voorspoed. In 1817, toen de Bourbons gerust in hun herkregen rijk heerschten, was hunne regering tot een zoo laag peil gezonken, dat er verdragen in optima forma werden gesloten met hoofdlieden van rooverbenden, waarbij hun vaste, jaarlijksche bezoldigingen werden toegekend, onder verpligting van behulpzaam te zijn in het opsporen van andere, veelal politieke misdadigers (en men weet wie als zoodanig in Napels plagten te worden beschouwd). Dit alles had plaats toen in het land nog eene betrekkelijke rust en orde heerschten. Maar weldra kwamen de omwentelingen, zamenzweringen, opstanden. Wat kon het voortaan de regering schelen, of een groot deel des lands door bandieten werd afgeloopen, zoo zij zich slechts staande hield tegen de vijanden, die zij overal en in ieder meende aan te treffen. De bandieten hadden het immers niet op den troon, maar alleen op de bezittingen der gewantrouwde adelijken en burgers gemunt! Zoo bloeide het rooverwezen voort tot op onzen tijd, zoo kon het komen tot een' wasdom, die teregt ieders verbazing wekt.

Bij een zoodanigen staat van zaken is het te begrijpen, dat de banden van het eigenbelang de rooverbenden hechten aan de verdreven dynastie. De val van deze moet noodwendig op hunne eindelijke verdelging uitloopen. Van daar

de strijd om zelfbehoud dien zij voeren tegen den nieuwen regeerder des lands, een strijd, die niet ligt te achten is, als men zich voorstelt, dat die mannen in hun gevaarlijk bedrijf gehard, met het land en zijne schuilhoeken bekend zijn en dat zij in list vergoeden wat hun aan geoefendheid ontbreekt. Maar waarom zoeken zij niet tot een vergelijk te komen en zich op aannemelijke voorwaarden te onderwerpen? Het is niet alleen de aanlokkelijkheid van een avontuurlijk leven, of de vrees voor straf, die de bandieten van die onderwerping terughoudt, het is in de allereerste plaats het gevaar dat zij loopen van, bij het staken hunner rooverijen van honger om te komen. Armoede en onkunde, de vruchtbare moeders der meeste maatschappelijke kwalen, voeden bij voortduring het rooverwezen en in een land als Napels, waar handel en nijverheid nog op een lagen trap staan en de akkerbouw sinds eeuwen onder drukkende lasten zucht (men denke aan de afpersingen der geestelijkheid in den vorm van tienden en andere), ontbreekt het zeer velen aan de middelen om op eene eerlijke wijze hun brood te verdienen. Die te krachtig en te trotsch zijn, om het groote aantal bedelaars, die groote kwaal van Zuid-Italië, te gaan vermeerderen, sluiten zich bij eene der bandietenbenden aan. De oorzaak van het rooverwezen in Italië ligt dus in de grondslagen zelven der maatschappij aldaar, en dit is tegen zijne spoedige uitroeijing een groot bezwaar. Cialdini's kogels en bajonetten mogen de rijen der bandieten dunnen en het land van veel angst en lijden verlossen, de zekerste middelen om voor goed deze vlek onzer hedendaagsche beschaving te zien uitgewischt zijn een goed onderwijs, goede middelen van gemeenschap, goede wetten en eene billijke regtsbedeeling. Zoodra Zuid-Italië de zegeningen der vrijheid en der regtsveiligheid in rust zal kunnen genieten, zal het, bevoorregt als het is boven minder door de natuur bedeelde en toch welvarende staten, door zijne ligging, zijn klimaat en zijne hulpbronnen, eene verandering ondergaan, die door zal dringen tot in de onderste lagen der zamenleving. Onder zulke voorwaarden zal Napels, dat braak liggend land, dat slechts op bearbeiding wacht om een rijken oogst af te werpen, niet lang de minste blijven onder de provinciën van het koningrijk Italië, en zal het tijdstip worden

verhaast, waarop de rooverbenden met hunnen bloedigen nasleep, tot de mythen des lands zullen behooren. †

TURKSCHE REGTVAARDIGHEID.

Ofschoon de regtspleging in Turkije, wat hare beginselen en regelen betreft, uiterst gebrekkig en veel aan de willekeur der kadi's of regters overgelaten is, heeft men toch van de regtvaardigheid en onpartijdigheid dier kadi's onderscheidene treffende voorbeelden. Een daarvan, voor welks echtheid de berigtgever instaat, is het volgende:

Een arm man te Smyrna had regtmatige aanspraken op een huis, dat een rijke zich had toegeëigend, zooals dat alleen kan plaats hebben in een land, waar de wetten het eigendomsregt zoo zwak tegenover het geweld beschermen, als in Turkije. De werkelijke eigenaar bragt ten bewijze van zijn goed regt zijne schriftelijke bewijzen te voorschijn; de vermogende indringer had zich, vrij zeker door middel van omkooping, van een aantal getuigen voorzien, ten einde de perkamenten stukken des armen mans van kracht te berooven, en om aan al die getuigenissen nog meer kracht bij te zetten, overhandigde hij den kadi eene beurs met 500 Zechinen (ruim ƒ 2000). De kadi nam de beurs aan — een goed teeken voor den gever!

Het verhoor begon. De arme man verhaalde in het breede zijne geschiedenis en bragt zijne schriftelijke bewijzen te voorschijn. Maar het ontbrak hem aan hetgeen de regtswet eischte om ze te bevestigen en alles te voldingen — aan getuigen. Zijne partij had gezorgd daarvan ten volle voorzien te zijn en in die bewustheid drong hij bij den kadi aan op het uitspreken van een vonnis, dat wel niet anders dan ten zijnen voordeele kon uitvallen.

De regtspleging begon en de rijke trad met zijne getuigen voor den kadi. Deze hoorde hen bedaard aan en vroeg vervolgens aan den armen man, welke getuigen hij had bij te brengen. Op het ontkennend antwoord greep de kadi onder zijne sopha en haalde den buidel te voorschijn, op eenen ernstigen toon zeggende:

„Gij hebt u ten aanzien van deze zaak zeer vergist, want heeft de arme man zelf geen getuigen ter bevestiging van zijn regt kunnen bijbrengen, — ik heb er hier 500 voorhanden."

Met deze woorden wierp hij hem den buidel verachtelijk toe en verklaarde den armen aanklager voor wettigen eigenaar van het huis.

DE VLUGTELINGEN TE LONDEN.

DOOR

L. MÜHLBACH.

I.

In het logement.

In een dier logementen te Londen, waaraan de Leadenhall-straat zoo rijk is, zaten in de zoogenaamde gelagkamer drie reizigers bijeen.

Een van hen zat afgezonderd van de beide anderen bij de kagchel, terwijl hij zijne handen op zijne kniën liet rusten, staarde hij somber voor zich heen, of wierp nu en dan een snellen blik door het vertrek. Zijn zwart haar deed de bleekheid zijner wangen nog meer uitkomen en gaf, gevoegd bij zijne armoedige kleeding, aan zijn geheel voorkomen iets onaangenaams en terugstootends.

Geheel anders en toch niet minder ongunstig was het uiterlijk van den tweeden reiziger — een' officier — die, met het hoofd in de hand geleund, in het boek keek, dat voor hem opgeslagen lag. Verdriet en kommer spraken uit zijne trekken, en bange zuchten rezen nu en dan uit zijnen boezem op.

Digt naast hem zat de derde reiziger. 't Was een man van forschen ligchaamsbouw, en wiens gelaat diepen ernst en kalme bedaardheid uitdrukte. Slechts dan, wanneer hij zijn helder oog vestigde op zijne beide reisgenooten, speelde een spotachtige glimlach om zijnen mond.

Met zachte schreden en zich beijverende niemand van hare gasten te storen, liep de dikke waardin op en neer, om de glazen van tijd tot tijd met nieuwen porter te vullen.

Plotseling werd de stilte in de gelagkamer afgebroken door het knallen van pistoolschoten, die men in de nabijheid vernam. En weldra hoorde men daar tusschen in de zachte toonen van een waldhoorn.

„Hoort gij wel, mijnheer Nordheim," zeide de waardin tot

den reiziger, van wien wij het laatst spraken, „de goede heer Macdeam is ook weder aan den gang. Och, die goede Macdeam! Ik verzeker u, dat ik dikwijls moeite heb, mijne tranen te weerhouden, als ik op zijn gelaat het verdriet lees, waaraan zijne ziel ter prooi is. Och, het doet mij altijd leed, als ik hem hier in de kamer, zoo stil en zonder een woord te spreken, zie zitten. Hij is zoo gevoelig en vaak, als hij in den tuin, even gelijk zoo even, op zijn instrument zijn lievelingsliedje speelt, heb ik hem verrast, en zag ik, dat groote tranen langs zijne bleeke wangen vloeiden."

„Vrouwentranen in mannenoogen," zeide Nordheim, „dat schijnt mij even onnatuurlijk, als een pistool in de hand van een meisje!"

„En waarom zouden mannen niet weenen?" vroeg de waardin, terwijl zij het glas van den officier weder met porter vulde, dat deze zoo even in eene teug geledigd had.

„Ja wel, waarom zouden zij niet weenen," zeide Nordheim als tot zich zelven, „waarom zouden zij niet weenen over hunne gekrenkte regten? Ja waarlijk, er zijn natiën, waar ook de mannen regt hebben tranen te storten, en waar het plengen van tranen het eenigste is wat zij doen kunnen. Zoo moesten wij Duitschers allen naar den Rijn gaan, om onze zwaarden er in te werpen en onze tranen er in te storten. Als dan door onze mannentranen de golven buiten hare oevers traden, het schoone Duitschland overstroomden en jammer en ellende verspreidden, dan konden wij Duitsche mannen ons beroemen, dat wij iets *gedaan* hadden, wel is waar iets, dat beter aan vrouwen dan aan mannen past, maar och dat er slechts iets gedaan werd, onverschillig wat het zij! Zoo lang wij, die weenen kunnen, het land onzer tranen verlaten en in vreemde landen gaan weenen, zal alles blijven zoo als het is."

Nordheim had, terwijl hij aldus in zich zelven sprak, het vertrek op en neder gewandeld, toen een hevig gedruisch op de straat plotseling zijn oor trof en hem naar het raam deed snellen.

Twee schuw geworden paarden holden met een rijtuig langs de straat, en het geraas daardoor veroorzaakt, belette bijna, dat men het hulpgeschrei der dame vernam, die smeekend hare armen uit het portier stak.

Nordheim vloog naar buiten het rijtuig achterna, en het mogt hem eindelijk gelukken, de paarden in de teugels te grijpen en tot staan te brengen. Vervolgens tilde hij de dame, die in eenen bewusteloozen toestand verkeerde, er uit, en droeg haar naar het logement. Hij legde haar op den divan neder, en beijverde zich met de waardin, om hare levensgeesten weder op te wekken.

„Zij beweegt zich," zeide Nordheim, en zich tot de beide andere reizigers wendende, vervolgde hij: „laat ons een weinig ter zijde gaan, opdat zij niet door den aanblik van onze, haar geheel vreemde gezigten op nieuw verschrikke."

Beiden volgden hem naar het andere einde der kamer; doch de officier, steeds achterom ziende naar de dame, werd al bleeker en bleeker, en als thans de vreemdelinge werkelijk de oogen opsloeg en vol verwondering om zich heen zag, ontstelde hij, en verliet haastig het vertrek.

De dame rigtte zich langzaam van den divan op, en de hand der waardin grijpende, zeide zij met een flaauwen glimlach: „heb dank voor uwe goedheid! Ik kan mij naauwelijks herinneren, wat er gebeurd is. Ik weet alleen, dat de paarden schichtig werden en op hol gingen! Daarna verloor ik mijne bewustheid."

„Het rijtuig kwam hier voorbij," zeide de waardin, „en toen vloog de heer Nordheim naar buiten, greep de paarden in de teugels, en redde u alzoo het leven."

„De heer Nordheim!" zeide de dame, en vestigde hare oogen op de mannen, wier tegenwoordigheid zij thans eerst bemerkte.

Nordheim trad inmiddels nader. „Ik dank u, mijnheer," vervolgde zij, „voor de mij gebodene hulp."

„Ik gevoel mij dubbel gelukkig, u van dienst te hebben kunnen zijn," antwoordde Nordheim, „want, bedrieg ik mij niet, dan geniet ik het voorregt, in u eene landgenoot, eene Duitsche te begroeten."

„Gij zijt een Duitscher?" vroeg de dame min of meer ontsteld; „van waar komt gij? Uit welk gedeelte van Duitschland, uit het Zuiden of uit het Noorden?"

„Uit het Noorden, als gij wilt," antwoordde Nordheim, „uit Pruissen."

„Ha, uit Pruissen," zeide de dame, en haalde ruimer

adem, „dat is ver van mijn vaderland, want ik ben uit het Zuiden."

Inmiddels trad de koetsier binnen en berigtte, dat het kind, hetwelk overreden was, slechts weinig letsel bekomen had, en dat het rijtuig weder in orde was, zoodat zijne genadige meesteres, als zij dit verkoos, er mede vertrekken kon.

„Dan willen wij gaan!" zeide de dame, en rigtte eenige woorden van dank tot de waardin. Vervolgens wendde zij zich tot Nordheim, bood hem uit hare portefeuille een kaartje aan, en zeide: „ik hoop, mijnheer, dat gij, die de redder mijns levens zijt, wel de goedheid zult willen hebben, mij in mijne woning een bezoek te komen brengen." En dit gezegd hebbende, nam zij afscheid en liet zich door Nordheim naar haar rijtuig brengen.

II.

De houten peer.

Toen Nordheim in de gelagkamer terugkeerde, vond hij het gezelschap met nog twee mannen vermeerderd. Macdeam was door de waardin uitgenoodigd, om naar beneden te komen, en liet zich nu door haar het plaats gehad hebbende ongeluk omstandig verhalen.

De andere aangekomene trad naar Nordheim toe, en hem de hand biedende, zeide hij in het Fransch: „*vraiment*, gij zijt te benijden! Ik wensch u geluk, dat gij het leven van zulk eene schoone dame heb mogen redden."

„Maar wie was toch die onbekende schoone?" vroeg Armand, en de officier, die juist de kamer binnentrad, herhaalde dezelfde vraag.

„Dat is mijn geheim," antwoordde Nordheim.

„Welnu, mijn waarde *chevalier sans peur et sans reproche*, wij zullen uw geheim eerbiedigen!" zeide Armand lagchend. „Laat ons liever op de gezondheid der dame drinken! De avond begint te vallen, en daar wij nu toevallig met ons vijven hier te zamen zijn, stel ik voor, om den avond in elkanders gezelschap door te brengen."

Dit voorstel vond bijval; men liet zich door de waardin eene bowl punch gereed maken, en weldra zaten nu onze vijf heeren vertrouwelijk met elkander te keuvelen.

Nordheim sloeg voor, dat ieder op zijne beurt zijne levensgeschiedenis zou verhalen.

„Wie echter zal beginnen?” vroeg Armand.

„Doen wij het naar alphabetische orde!” antwoordde Nordheim. „Wiens naam met een A begint, vertelt eerst en zoo vervolgens naar de rij van het alphabet.”

„Dan zal ik ongetwijfeld een begin moeten maken,” zeide Armand, dan volgt, als ik mij niet vergis, de heer Giuseppo Dassa, dan de heer Farenberg, daarna Macdeam, en eindelijk gij mijnheer Nordheim! Ha, wat zijt gij toch slim, gij wist wel, dat gij de laatste zijn zoudt, die aan de beurt lag, en wie weet, of gij ons niet, voor dat het aan u is om te vertellen, weder verlaten hebt! Enfin, ik zal beginnen!”

Armand stond op, en het gevulde glas omhoog heffende, riep hij uit: „*vive l'empereur!* Weg met de Orleans! Dood aan Louis Philips! Daar hebt gij mijne leuze, mijne godsdienst. Nog meer, daar hebt gij mijne levensgeschiedenis! Zij is in deze woorden begrepen. *Vive l'empereur!* riep mijn vader, toen hij in den slag van Marengo door een kogel getroffen ter aarde stortte, en toen men in het hospitaal zijn arm afzette, herhaalde hij zijn: *vive l'empereur!* Toen mijne moeder later den invalide een zoon schonk, riep hij: de keizer leve, en hij leve zoo lang, tot dat ik mijn zoon als soldaat naar de keizerlijke armée kan zenden! *Vive l'empereur!* Dat waren de eerste woorden, die mijn vader mij leerde, het waren tevens de laatste, die hij met stervende lippen sprak. Hij stierf van verdriet over den dood des keizers. En ik, een tienjarige knaap, stond bij het lijk mijns vaders, en onophoudelijk klonken zijne laatste woorden mij in 't oor: *vive l'empereur!* Die woorden begroef ik in mijn hart en maakte ik tot mijn gebed. Dikwijls knielde ik als jongeling aan den voet der zuil op de plaats Vendôme, en bad tot God, dat Hij mij kracht mogt schenken, om den dood des grooten keizers te wreken, en zijnen zoon in triumf de stad Parijs binnen te voeren. Eens — het was de sterfdag van den keizer — sloop ik des nachts, met immortellenkransen beladen, naar de Vendômezuil. Ik legde er mijne kransen neder en mompelde: *vive l'empereur!* Eene andere stem herhaalde zacht dezelfde woorden, en fluisterde mij vervolgens in: van dit oogenblik af zijn wij broeders! Volg mij!”

Half bewusteloos volgde ik den man, die mij aangesproken had, en nadat wij verscheidene straten doorgeloopen hadden, opende mijn leidsman de deur eener woning en wij traden binnen. In een groot vertrek bevond zich eene talrijke vergadering, mijn leidsman stelde mij aan haar voor en zeide: „zie, dezen ontmoette ik zoo even, toen ik bij de zuil van onzen keizer ging bidden, hij versierde die zuil met immortellenkransen, en mompelde: *vive l'empereur!* Heeten wij hem daarom als onzen broeder welkom!"

Zoo werd ik lid der groote zamenzwering, die nog heden in Frankrijk bestaat; zoo mogt ik de hoop voeden, den zoon des keizers behulpzaam te zijn in de verovering van den hem ontroofden troon. Geheele arméecorpsen, officieren en generaals waren bereid hun leven en hun bloed voor Napoleon II ten offer te brengen. Daar stierf hij, de hertog van Reichstadt, en nu wendden zich al zijne getrouwe onderdanen tot den neef des keizers, tot prins Louis Napoleon, en noodigden hem uit, het een of ander te ondernemen tegen Louis Philips! Ik verliet Frankrijk in dienst der heilige zaak, en nam onder bevel van Louis Napoleon deel aan zijnen aanslag te Straatsburg. De afloop daarvan is u allen bekend; de helden moesten vlugten, en mijn vaderland verlatende, ging ik naar Engeland. Niet om rust te nemen, maar om dag en nacht op een middel te peinzen, hoe ik het best mijn vaderland zou kunnen redden. Dat doe ik nog, en zal ik eerst dan ophouden te doen, wanneer mijn vurigste wensch vervuld is. Daar hebt gij mijne geschiedenis, en nu vult de glazen, klinkt en roept met mij: *vive l'empereur!*"

Nordheim hief niet gelijk de anderen zijn glas in de hoogte, hij stemde niet in met hunnen luiden juichtoon, maar mompelde zacht: „ongelukkig het land, dat van zulke patriotten hulp en redding verwacht!"

„En waarom oefent gij u dagelijks in het schieten?" vroeg de officier.

Armand stond zwijgend op, haalde iets van onder zijn mantel te voorschijn, en het op de tafel leggende, zeide hij: „zie hier, deze houten peer is mijne schietschijf! Vele vruchten hangen zoo hoog, dat men zich eerst dient te oefenen, om ze goed te kunnen treffen."

Nordheim bekeek met alle aandacht de houten peer, die

voor hem bij nadere beschouwing eene ernstiger en treuriger beteekenis kreeg. Hoe meer hij haar toch bezag, hoe duidelijker het hem werd, dat er een menschelijk gezigt in uitgesneden was, en wèl het gezigt van Louis Philips, den koning der Franschen. Thans begreep hij de dagelijksche schietoefeningen van Armand, en met den vinger op de houten figuur wijzende, zeide Nordheim met een veelbeteekenenden blik tot hem: „deze schietschijf bevestigt de waarheid uwer vertelling?"

„Hoe is het mogelijk," vroeg Armand, „dat deze houten peer dit doen kan?"

„*Vive l'empereur!* is uwe zinspreuk, en deze peer hier zegt mij, dat de kreet: *vive le roi!* nooít de uwe was!" antwoordde Nordheim.

Armand zeide niets, maar stak zijne houten peer weder in den zak van zijn mantel.

„En thans is de beurt aan u, mijnheer de Italiaan!" zeide de officier.

„Ik ben volkomen tot uwe dienst," antwoordde Dassa, „en dit te eerder, daar ik mijne levensgeschiedenis in vlugtige trekken op het papier gebragt heb. Het kwam mij echter het best voor, om mij zelven daarin in den derden persoon, even als iemand, die van eens anders lotgevallen verslag geeft, voor te stellen. Ook heb ik aan mijne vertelling een titel gegeven. Luistert derhalve!"

III.

La Vendetta.

Giuseppo was een kind der armoede. Reeds als knaap en later als jongeling, toen zijne moeder hem door den dood ontvallen was, had hij geleerd honger te lijden. Doch Giuseppo had eene liefelijke stem en beminde de muziek. Een muziekmeester, die hem had hooren zingen, nam hem tot zich en deze onderwees hem in de zangkunst. Nu begon hij les te geven in de muziek, en deze lessen stelden hem in staat, om even in zijn onderhoud te voorzien.

Ook had Giuseppo eene geliefde; doch toen hij hare ontrouw ondervond en haar in de armen van een ander verraste, stiet hij haar den dolk in het hart. Van nu af haatte hij de

vrouwen, en hij zwoer, dat hij zich voor de ontrouw der eene op alle andere wreken zou, en hij hield woord.

Op zekeren tijd noodigde een bediende in liverei hem uit, om bij lord Dynhurst te komen, die verlangde dat hij zijne dochter in de zangkunst les zou geven; Giuseppo voldeed aan deze uitnoodiging, de lord ontving hem vriendelijk en bragt hem bij zijne dochter.

Toen Giuseppo tegenover haar stond en het beeldschoone meisje, dat nog naauwelijks de kinderschoenen had uitgetrokken, aanschouwde, zwoer hij bij zich zelven, dat zij de zijne zou worden. Als zij echter het donkere oog tot hem opsloeg, dan was het, alsof eene stem hem toefluisterde: verschoon haar! — — Dagelijks kwam Giuseppo nu in het huis van den lord, om zijne dochter Eleonora onderwijs te geven in den zang.

Weldra bespeurde Giuseppo, dat Eleonora hem beminde en dat het hem weinig moeite zou kosten, met het hart van dit onschuldig meisje een ligtzinnig spel te drijven. Maar zonderling, hij gevoelde medelijden met hare onschuld en met haren vader, wiens eenig kind zij was, en die haar, zonder eenig kwaad te vermoeden, geheel en al aan hem toevertrouwde. Daarom zwoer hij dan ook met eenen heiligen eed, dat hij het meisje zou sparen. Maar nu brak er dan ook voor hem een tijd van bitter zielelijden aan. Duizendmaal had hij haar willen omhelzen en duizendmaal herinnerde hij zich den eed, dien hij bij zich zelven gedaan had. Op hare vragen gaf hij altijd een koel antwoord, en met opzet vermeed hij het, hare betraande blikken te ontmoeten.

Eens was de lord op reis gegaan; aan de zorg van eene oude Engelsche gouvernante en van eene jeugdige kamenier, had hij Eleonora, wier moeder reeds lang gestorven was, toevertrouwd. De oude miss was echter ziek geworden, en de jonge kamenier wandelde met haren minnaar in den tuin, toen Giuseppo bij Eleonora kwam.

Zij vloog hem, innig verblijd over zijne komst, te gemoet. Doch hij beantwoordde die hartelijke ontvangst met eene koele buiging. Dit griefde Eleonora, de tranen sprongen in hare oogen, en zij zeide tot hem: „wat deed ik toch, dat gij boos op mij zijt!"

Zij zonk aan Giuseppo's kniën neder, zij hief de armen

tot hem op en zag hem met een kinderlijk smeekenden blik aan.

Giuseppo stiet haar woest van zich, en zeide: „laat af van mij, ik haat u!"

Zij echter omklemde zijne knieën, en andermaal vroeg zij: „wat deed ik dan toch, dat gij boos op mij zijt?"

„Wat gij mij deedt?" zeide hij, „o ik zou u kunnen vermoorden, omdat ik u bemin. Gij hebt daardoor mijne rust verstoord en mij beroofd van allen vrede des gemoeds."

Eleonora was opgestaan, terwijl hij aldus sprak, en toen hij geëindigd had, juichte zij op luiden toon: „o mijn God, hij bemint mij!"

Zij omhelsde hem en drukte hem vast aan haar hart. „Laat af van mij!" riep hij.

Te vergeefs. „Ik bemin u," zeide zij, „ik zweer, dat ik u eeuwig beminnen zal."

Thans kon Giuseppo zich niet langer bedwingen. „Gij wilt mij eeuwig beminnen?" vroeg hij, „wilt gij mij dat zweren?"

En zij zwoer het met een plegtigen eed, dat zij niemand anders dan hem zou toebehooren, en toen zij dezen eed gezworen had, zeide Giuseppo: „wel nu dan, het zij zoo! wees de mijne! Doch wee over u, als gij uwen eed eens verbreekt. Mijne wraak zal alsdan verschrikkelijk wezen!"

Eleonora glimlachte en zeide: „ik vrees uwe wraak niet!"

Thans volgden er blijde dagen; dikwijls zagen de minnenden elkander en dikwijls wisselden zij te zamen brieven.

Eleonora werd eenigen tijd later ongesteld, en haar vader maakte zich over haren toestand zeer bezorgd. Maanden verliepen, daar riep eene zaak, die geen uitstel kon lijden, den lord naar Engeland; Eleonora was nog altijd ongesteld, hij verzocht eene oude dame, de gravin Spatza, die eene vriendin zijner overledene vrouw geweest was, om de plaats van moeder bij zijne dochter te vervullen, en reisde vervolgens af.

Eleonora gevoelde genegenheid voor de gravin, en toen deze haar gezworen had, dat zij, hetgeen zij haar zeggen wilde, aan niemand, zelfs niet aan haren biechtvader, verraden zou, maakte zij haar deelgenoot van al hare geheimen.

Toen de lord van zijne reis terugkeerde, was Eleonora reeds genezen, en des daags na zijne aankomst, bragt de gravin een klein kind van het vrouwelijke geslacht, in fijn lin-

nen gewikkeld, mede. Zij had het, zeide zij, achter bij de tuinpoort gevonden.

De eene of andere moeder moest, vertrouwende op de edelmoedigheid van den lord, het kind daar te vondeling gelegd hebben, — de lord gevoelde dan ook medelijden met het kind en zwoer voor de onbekende wees een vader te zullen zijn, en Eleonora beloofde, het te beminnen als eene zuster.

Weinige dagen daarna deelde de lord aan Giuseppo mede, dat hij met zijne dochter Italië voor altijd verlaten en naar Engeland terugkeeren wilde.

Giuseppo ontstelde, want de mogelijkheid eener scheiding van Eleonora kwam thans voor de eerste maal bij hem op. Hij verzocht den lord naar Engeland te mogen vergezellen; deze stond dit ten laatste toe, en nu reisde Giuseppo met lord Dynhurst, Eleonora en het aangenomen kind naar Engeland terug, waar de broeder van den lord gestorven was en dezen zijne rijke goederen had nagelaten.

Giuseppo was thans dikwijls somber en mismoedig, hij verlangde naar den Italiaanschen hemel, en menigmaal werd hij scherp en bitter tegen Eleonora, die hij verweet, dat zij de schuld was van zijn lijden.

Eleonora werd nu minder vertrouwelijk tegen hem, zij vermeed het met hem alleen te zijn, iets dat Giuseppo weldra bemerkte.

Eenige weken na hunne aankomst deelde de lord hem mede, dat hij zijne dochter verloofd had, en noodigde hem uit deel te nemen aan haar verlovingsfeest. Tevens schonk hij hem eene volle beurs met geld, en gaf hem te kennen dat hij zijne diensten niet langer noodig had.

Een oogenblik stond Giuseppo als van den donder getroffen. Daarna begon hij luidkeels te lagchen en snelde naar Eleonora.

Hij greep haar krampachtig bij den arm, en vroeg zacht: „is het waar, dat gij u aan een ander verloven wilt?”

Zij sidderde en antwoordde even zacht: „o verschoon mij!”

Hij slingerde hare hand van zich en liep met van woede fonkelende blikken eenige malen de kamer op en neder. „Addio,” zeide hij eindelijk met een smadelijken glimlach. „Ik neem afscheid van u! Doch gij zult mij niet vergeten!

Gedenk mijnen eed! Gij hebt mij verraden! Wee u, trouwelooze! Mijne wraak zal verschrikkelijk zijn!"

Zij wierp zich voor hem neder, en smeekte: „o verschoon mij!"

Hij stiet haar van zich en wilde heengaan. Eleonora klemde zich aan hem vast en riep: „vreeselijke man! Wat wilt gij doen?"

„Mij wreken!" zeide hij rustig en vertrok.

Hij begaf zich naar zijne kamer en pakte al zijne goederen bijeen. Vervolgens liet hij zijn koffer door een bediende naar het logement brengen, nam een koel afscheid van den lord en reikte Eleonora kalm en vriendelijk de hand.

Daarna vertrok hij. Des avonds echter, toen het verlovingsfeest van Eleonora gevierd werd en een tal van genoodigde gasten zich bij muziek en dans vermaakte, sloop Giuseppo heimelijk het hôtel van den lord binnen en ging naar de kamer, waar het kleine meisje, het aangenomen dochtertje, in haar bedje lag te slapen.

Niemand was daar tegenwoordig en onbemerkt nam Giuseppo het slapende kind op, wikkelde het in zijnen mantel en verliet met zijnen buit het hôtel. Verschillende straten doorliep hij met het kind in den arm, totdat hij in een der afgelegenste gedeelten der stad gekomen was. Daar bleef hij staan en begon zacht te fluiten.

Terstond kwam een smerig oud wijf uit een huis te voorschijn, en trad Giuseppo op zijde.

„Het parool!" fluisterde zij, „Duivelsche Lize!" antwoordde Giuzeppo.

„Het is goed," zeide het oude wijf. „Brengt gij den kleinen huilebalk?"

„Daar is hij," antwoordde Giuseppo, en gaf het nog altijd slapende kind aan het wijf over. „Bewaar dit kind goed," vervolgde hij, „de moeder is eene rijke lady; als het groot geworden is, keer ik terug, om de jonkvrouw aan hare moeder te presenteren, en dan zal er voor u een aardige duit overschieten. Voed het kind overigens zoo goed op als gij kunt, dat wil zeggen, in zonde en ongeregtigheid, en als gij het uitzendt om te bedelen, vergeet dan niet het kind goed in te prenten, dat het de dochter van eene rijke lady is, leer het zijne moeder vloeken en strooi de zaden van haat in haar gemoed."

„Daar hebt gij mijne geschiedenis," zeide Giuseppo. „Thans is de beurt aan u, mijnheer Farenberg!

„Op eene andere keer, mijne vrienden," zeide Farenberg. „'t Is reeds laat en wij allen zijn, dunkt mij, thans te zeer vermoeid, om nog met aandacht te kunnen luisteren."

„Ja, mijnheer Farenberg heeft gelijk," zeide Nordheim. „Laat ons bij eene volgende gelegenheid onze vertellingen voortzetten. Ook ik gevoel mij vermoeid. Tot morgen, mijne vrienden! Goeden nacht!"

Zonder een antwoord af te wachten, verliet hij het vertrek. — Ook de overigen scheidden weldra, daar het reeds laat in den nacht was.

IV.

De geestenbezweerder.

Des anderen daags ging Nordheim de dame opzoeken, met wie hij zoo toevallig in kennis was gekomen. — Amelia, de weduwe van den baron Stopford, zoo als op het kaartje dat zij Nordheim gegeven had, te lezen stond, bewoonde in eene der schoonste straten van Londen een prachtig hôtel en de rijk gegalloneerde bedienden, die Nordheim te gemoet traden, benevens het elegante ameublement der voorzaal, waarin hij op de terugkomst van den bediende, die hem ging aanmelden, wachtte, overtuigden hem van den rijkdom en den goeden smaak der eigenares. De bediende keerde spoedig terug, en voerde Nordheim door eene menigte gemeubileerde kamers naar het kabinet der barones.

Na de gewone wederzijdsche begroetingen bedankte Amelia Nordheim nogmaals voor de gewigtige dienst haar bewezen, en wist vervolgens het gesprek te brengen op Duitschland, hun gemeenschappelijk vaderland. Eene geruime poos gaven de zoo zeer uiteenloopende karakters der Duitschers, Engelschen en Franschen hun stoffe tot een levendig discours. Ten laatste gaf de barones hare bevreemding te kennen, dat Nordheim in een der logementen die in de city gelegen waren, zijnen intrek genomen had. „Dat is iets, zeide zij," dat geen aristocraat, hoe liberaal hij ook zij, u vergeeft, en zoo gij niet wilt, dat de toegang tot alle hoogere kringen hier in Londen voor u gesloten blijft, geef ik u den raad, uw tegenwoordig logement met een ander te verwisselen.

„Het spijt mij," antwoordde Nordheim, „dat ik uwen vriendelijken raad niet kan opvolgen. Behalve dat ik in de city, naar het mij voorkomt, het eigenlijke Engelsche karakter 't best kan leeren kennen, gevoel ik mij bijzonder door de vreemdelingen, die met mij aldaar logeren, en wier omstandigheden en karakters mij het levendigste belang inboezemen, aangespoord, om aldaar nog langer mijn verblijf te houden."

De dame kon met grond niets daartegen inbrengen, en na nog eenige oogenblikken te zamen gesproken te hebben, stond Nordheim op, om te vertrekken.

„Doe mij het genoegen," zeide de barones bij het afscheid nemen, „en kom morgen terug. Ik zal u dan in den kring van een echt Engelsch gezelschap binnen leiden."

Nordheim drukte hare hem aangebodene hand aan zijne lippen en verliet de barones met de belofte, dat hij van hare vriendelijke uitnoodiging gaarne gebruik zou maken.

Toen des avonds de vijf mannen, met wie wij bereids kennis gemaakt hebben, weder in de gelagkamer van het logement in de city bijeen waren, zeide Armand; „en nu weder aan het verhalen! De pikante vertelling van den heer Giuseppo Dassa heeft mij waarlijk begeerig gemaakt naar meer van dien aard; en ik hoop, mijnheer Farenberg — want gij zijt thans aan de beurt, — dat uw leven, ofschoon gij slechts een Duitscher zijt, niet minder rijk zal zijn aan interessante scènes, dan dat van onzen Italiaan.

De aangesprokene blikte somber voor zich heen en prevelde iets tusschen zijne lippen, dat niemand verstond; vervolgens vestigde hij zijn blik op Nordheim en vroeg hem plotseling: „gelooft gij aan geestverschijningen, mijnheer Nordheim?"

„Wat verstaat gij daardoor?" vroeg deze.

„Houdt gij het voor mogelijk, dat de geesten der gestorvenen aan de levenden verschijnen?"

„Wie kan zeggen, wat mogelijk of onmogelijk is?" zeide Nordheim. „Ik althans ben van oordeel, dat niemand het regt heeft, uwe vraag ontkennend te beantwoorden."

„Zoo weet dan," zeide Farenberg, „dat zij, die eens het middelpunt mijns levens was, met stervende lippen tot mij sprak: wee over u en vloek over uw leven. En thans

nog vervolgt de gestorvene mij overal waar ik mij bevind. In de duisternis van den nacht treedt zij voor mijn bed en weert den slaap van mijne oogen, en over dag verneem ik achter mij hare zachte schreden, die mij op al mijne wegen volgen. En als ik mij op mijne kniën werp en smeek om mij te bevrijden van deze verschijning, dan hoor ik mij in het oor fluisteren: „vloek over uw leven!" Als ik den beker aan de lippen zet, om in den wijn vergetelheid te zoeken, dan hoor ik mij toeroepen: wee over u! en het wijnglas valt uit mijne sidderende hand. Somwijlen gebeurt het, dat ik sluimeren kan, mogelijk, omdat alsdan de geest, die mij vervolgt, rust, — doch vreeselijker zijn de droomen in mijnen slaap, dan het slapen zelf."

„Maar wilt gij," zeide Nordheim hem met opzet in de rede vallende, „wilt gij zoodanig spel uwer opgewekte vergelding voor eene verschijning uit de geestenwereld houden?"

„Hoor mij verder aan!" riep Farenberg ongeduldig. „In kalme oogenblikken houd ik dit alles zelf voor bedrog, ik zoek mij te overtuigen, dat hare stem slechts in mijn binnenste klinkt en dat hare verschijningen in mijnen slaap niets anders dan een spel mijner verbeelding zijn. Doch onlangs, toen de dame, die gij, mijnheer Nordheim, hier bewusteloos binnen droegt, weder bij kwam en hare oogen opsloeg, was het de blik der overledene, die voor mij alleen zigtbaar uit de oogen der vreemdelinge sprak. Doodelijk ontsteld stoof ik het vertrek uit, en het was nu, als hoorde ik luide achter mij roepen: vloek over uw leven! Om mij te verstrooijen ging ik den volgenden morgen eene wandeling doen. Te vergeefs, overal zag ik dat half gebrokene oog voor mij, en afgemat zonk ik op een der banken in Hyde Park neder. Daar hoorde ik zachte voetstappen naderen; het was mij, als voelde ik het bloed in mijne aderen stollen, en toen ik den blik zoekend in het rond sloeg, zweefde eene vrouwelijke gestalte mij voorbij, trotsch en fier even als die der gestorvene. Zij wendde het oog naar mij heen — ach, wederom de blik der overledene, zij was het, zij de reeds lang ontslapene, hare gestalte, haar gelaat! Het begon te schemeren voor mijne oogen, onbewegelijk en als vastgenageld aan mijne plaats zat ik daar

ter neder, en eerst, toen de gestalte verdwenen was, kwam ik weder tot mij zelven."

Uwe schildering" viel Nordheim hem in de rede, „herinnert mij aan de mythologie der ouden, namelijk aan Orestes, die door de Furiën vervolgd, nergens rust vond."

„Hoe kunt gij echter" zeide Armand lagchend, „de phantasiën van een Duitscher, die treurt over den dood zijner geliefde, vergelijken met de gewetenswroegingen van Orestes? Ik meen toch, dat er een groot verschil bestaat tusschen de smarten van een minnaar en die van een moordenaar, want gij zult het u toch wel herinneren, dat Orestes een moord op zijn geweten had!"

Nordheim antwoordde niets; hij wendde zijne sprekende blikken naar Farenberg; hunne oogen ontmoetten elkander en waren voor een oogenblik vast op elkander geslagen; vervolgens zeide Nordheim: „en hoe schoon is de voortzetting van deze mythe der Ouden! Orestes vond een vriend, en door hem genezing. Hij bezat iemand, wien hij zijne smarten durfde toevertrouwen. En zoo verzacht dan de vriendschap al het leed, dat ons drukt." Farenberg reikte hem sprakeloos de hand, en Nordheim drukte die met een goedigen glimlach voor een oogenblik in de zijne. Armand echter riep: „maar uwe geschiedenis, mijnheer Farenberg, gij hebt ons uw tegenwoordig leven afgeschilderd, maar van uw vroeger leven hebt gij ons nog niet verhaald!"

„Ik heb niets meer te zeggen," antwoordde Farenberg, „want mijn vroeger en tegenwoordig leven zijn een."

„Dat noem ik op eene echt Duitsche wijze verhalen," riep Armand, „niets dan zuchten en tranen en geesten, maar geene daden, geen werkelijk leven! Doch het zij zoo! Nu volgt gij derhalve, mijnheer Macdeam!"

Macdeam schudde zacht het hoofd; vervolgens zeide hij: „ik versta te weinig van vreemde talen, om mij regt verstaanbaar uit te drukken, en zoo ik ook al in uwe taal kon spreken, dan zoudt gij mij mogelijk toch niet verstaan. Slechts een Ierlander kan den Ierlander begrijpen. Maar aan geestverschijningen geloof ik, en dat ik daaraan geloof, is mijn eenige troost. Ja, als ik mijn lied laat klinken, dan meen ik geestengefluister om mij heen te hooren, en daarom

speel ik mijn lied zoo dikwijls, want slechts dan gevoel ik de nabijheid dezer geesten."

En terwijl hij een blik sloeg op den waldhoorn, die naast hem lag, zette hij dien aan zijne lippen en begon te spelen.

Allen luisterden met ingehouden adem naar de zachte en liefelijke toonen, die hij aan zijn speeltuig wist te ontlokken, en op het gelaat der hoorders stond het te lezen, dat stille rust en vrede in hunne ziel nederdaalden.

„O wijsheid der wereld" dacht Nordheim, „o welsprekendheid des wijzen, wat magtigen invloed waant gij niet te bezitten. Maar kom hier en zie! Zie hier, wat nog magtiger invloed uitoefent dan wijsheid en welsprekendheid. De dolle revolutionair is stil geworden, het oog van den naar wraak dorstenden Napolitaan schittert van zachten glans, en — o zie deze door zware schuld ter neêrgeslagen zondaar worstelt te vergeefs tegen de diepe ontroering, die zijne ziel aangrijpt. Zie, hij verbergt het gelaat in de hand en weent. Dat is de tooverkracht der muziek!"

„En ik?" vroeg Nordheim aan zich zelven en legde de hand op zijn hart. „En ik blijf onbewogen? Waarom vloeijen uit *mijn* oog alleen geene tranen en waarom blijft het hart in mij alleen zoo rustig! O leven, o wijsheid, o wereld, welke waardij bezit gij dan toch, als gij het hart ongevoelig maakt en ontoegankelijk voor alle zachtere aandoeningen?"

En hij stond op en ging naar buiten.

V.

Een wederzien.

In eene prachtige gemeubileerde tuinkamer lag eene dame op den divan. Haar schoon gelaat was met tranen besproeid, en deze vloeiden neder op den brief, dien zij in de hand hield. „Hij heeft woord gehouden," „fluisterde zij. „Gelijk hij de rust mijner ziel voor altijd verstoord heeft, zoo zal hij nu komen, om mij mijn laatst geluk te ontrooven!"

Voetstappen in den tuin deden haar opschrikken; zij stak den brief in haren boezem en rigtte zich overeind.

„'t Is mijn gemaal," zeide zij zacht, „hij mag mij niet zien weenen."

Haastig droogde zij hare tranen en snelde naar de deur haren binnentredenden gemaal te gemoet. „Zijt gij daar eindelijk weder, mijn Edward?" riep zij in zijne armen zinkende.

„Was ik dan zoo lang weg?" vroeg hij.

„Drie uren, mijn geliefde," zeide zij op schier verwijtenden toon," „drie volle uren, o dat is eene eeuwigheid voor de liefde!

„En hebt gij mij niet altijd, mijne lieve dweepster, zelfs als ik verre van u ben?" vroeg haar gemaal. „Maar hoe," vervolgde hij en hief haar gelaat, dat zij tegen zijnen boezem verborgen had, op, „mijne Eleonora weent?"

„O laat mij weenen!" riep zij hem krampachtig omhelzende. „Die tranen doen mij goed en brengen mij verlichting aan."

Hij kuste hare weenende oogen. „Niet weenen, Eleonora. Het grieft mij, dat ik u zoo vaak in tranen badende aantref, zonder dat gij mij zegt, waarom gij weent, kom, zeg mij wat u hindert, en leg uw hart voor uwen zielsvriend bloot!"

Hare tranen begonnen milder te vloeijen en haar gelaat tegen zijnen boezem verbergende, zeide zij: „o Edward, moet ik niet weenen? Er ontbreekt iets aan uw geluk en ik kan het u niet geven! Geen kind, dat u vader noemt!

„Ween daarom niet, Eleonora," zeide hij. „Gij zijt mijne vrouw, mijne geliefde, mijn kind! Dat alles omhels ik in u! Maar ween nu niet langer, glimlach liever tegen mij en wees vrolijk, opdat ik de herinnering daaraan met mij neme, als ik verre van u verwijderd ben."

„Wilt gij dan reeds weder vertrekken?" vroeg Eleonora. „Gij weet, ik moet voor zaken naar Londen," antwoordde haar gemaal.

„En wanneer komt gij terug?"

„Morgen reeds," antwoordde hij. „Zet daarom alle zorgen op zijde en verheugen wij ons in ons geluk!"

„Ja, dat willen wij," riep Eleonora en omhelsde haren echtgenoot.

Toen hij echter vertrokken was, zonk zij op den divan neder en riep luide: „God, mijn God, hoe kan men in zijne borst zooveel geluk en zooveel ongeluk te gelijk op-

sluiten! Moet ik niet weenen, daar ik ieder uur vreezen moet, hem te verliezen? Neen," vervolgde zij heftiger, „ik wil hem niet verliezen, ik wil liever alles dulden dan hem verliezen." Zij zweeg en verborg haar hoofd in de kussens van den divan.

Terwijl zij daar lag en zich aan hare droeve gepeinzen overgaf, trad een man stil en ongemerkt hare kamer binnen. Die man was Giuseppo Dassa. Hij bleef staan en een woeste lach vloog over zijn gelaat, toen hij Eleonora op den divan zag liggen.

Nog stond hij stil, toen Eleonora zich oprigtte. Thans eerst, nu zij de kamer rondzag, bespeurde zij Giuseppo, en een doodelijk bleek overspreidde hare wangen, en een kreet van angst en schrik ontglipte haren mond.

„Hebt gij mijnen brief ontvangen?" vroeg Giuseppo.

Eleonora kromp ineen bij het hooren zijner stem en antwoordde naauw hoorbaar: „ja."

Giuseppo trad nader en zijne oogen vlamden, toen hij zeide: „en op zulk eene wijze ontvangt Eleonora haren geliefde, dien zij sedert vijftien jaren niet zag en dien zij eeuwige trouw gezworen heeft? Kom, mijne liefste, omhels mij!"

Hij sloeg zijnen arm om haren hals, doch zij vloog overeind, en hem fier van zich stootende, zeide zij: „waag het niet mij aan te raken! Wij hebben geene gemeenschap met elkander!"

„Niet?" zeide Giuseppo. „Hadt gij voor zestien jaren zoo gesproken, 't zou beter voor u geweest zijn! Toen echter zwoert gij mij eeuwige liefde!"

„Herinner mij daar niet aan," sprak zij, „roep geene dingen in mijn geheugen terug, waarover ik thans bloos. Dat was eene dwaling mijner jeugd. Ik herhaal het daarom, wij hebben geene gemeenschap met elkander! Wat wilt gij nu nog van mij? Ga heen!"

„Goed," antwoordde Giuseppo, „ik wilde u verschoonen. Maar gij wilt dat niet! Wel nu, wat meent gij wel, dat uw kinderlooze gemaal zal zeggen, als hij uit de brieven, die gij mij schreeft, verneemt, dat *wij* ons in het bezit van een kind verheugen."

Reeds wilde hij de kamer verlaten, toen Eleonora hem plotseling staande hield, en met een smeekenden blik hem aanziende, zeide: „gij spraakt van mijn kind. Waar

is het, Giuseppo? Vermoord mij, maar laat mij eerst mijn kind omhelzen."

„En wilt gij, als ik u tijding breng van uwe dochter, niet weigeren, mij bij u te zien, en aan mij de voorkeur boven uwen echtgenoot geven?"

„Alles, alles wil ik doen; „breng mij slechts tijding van mijn kind!"

„Welaan," zeide hij, „bezegel dan dit woord met een kus."

Zij ontstelde hevig. „Denk aan uwe dochter!" zeide hij op ijskouden toon.

„Ja, mijn kind!" riep zij, hare beide armen uitbreidende, „kom, omhels mij, vader van mijn kind!"

Toen hij haar echter omhelsde en zijne lippen op de hare drukte, voer haar eene kille huivering door de leden, en een kreet van ontzetting klonk van hare lippen.

Giuseppo stiet haar woest van zich en zeide: „ga weg, uwe lippen en uwe kussen zijn koud gelijk de sneeuw van het Noorden! Morgen ziet gij mij weder! Tot zoo lang addio!"

En Giuseppo ging heen.

Eleonora zag hem ademloos, zwijgend na, totdat hij uit haar gezigt verdwenen was; toen zonk zij op de knieën neder en een bittere tranenvloed bedauwde hare wangen.

VI.

De nieuwe vriend.

„Ik wil toch eens gaan vernemen, hoe het met het meisje is," zeide Giuseppo Dassa, toen hij Eleonora verlaten had, „en schoon het mijn plan niet is, om haar bij Eleonora te brengen, zoo wensch ik toch te weten, wat er van de deern geworden is."

Zoo sprekende rigtte hij zijne schreden naar de achterbuurt, waar hij vroeger het kind naar toe gebragt had. Daar gekomen, vernam hij tot zijne verbazing, dat het oude wijf, dat hij met de opvoeding van het kind belast had, reeds een geruimen tijd geleden gestorven was. De tegenwoordige bewoner van haar huis, een man met rood haar en woeste, schier dierlijke trekken, vertelde hem, dat het oude wijf goede zaken met het kind gemaakt had, en dat eenige dames, die er eens

op straat getuigen van waren, hoe zij het arme schepseltje mishandelde, door medelijden bewogen, voor eene goede fooi het wijf overgehaald hadden, om het meisje aan haar af te staan.

„En gij kunt mij niet zeggen waar het meisje is, en of het nog leeft?" vroeg Giuseppo.

„Ik kan er u volstrekt niets van zeggen," was het lakonieke antwoord.

„Ook niet, als ik u tien pond beloof, in geval gij mij eenig narigt omtrent het meisje weet te geven?"

„Halt! dat verandert de zaak," zeide de andere, „voor geld doe ik alles."

En thans kwamen zij overeen, dat Giuseppo over acht dagen terugkomen, en de man in dien tijd zijn best doen zou, om het meisje op het spoor te komen.

Giuseppo beloofde nog het geld te zullen medebrengen, en keerde daarop naar zijn logement terug.

In de gelagkamer trof hij Armand alleen aan, die hem met een vriendelijken lach te gemoet trad, en hem de hand reikende, zeide: „uw aanblik verkwikt mij waarachtig, mijnheer Giuseppo! Ik verzeker u, dat ik den geheelen dag naar uwe komst verlangd heb, en ik was reeds vast besloten, dit huis voor goed te verlaten, als ik u heden niet weder aantrof. *Mort de ma vie!* Is dat hier een leven? De officier en de Ierlander schijnen wel stom te zijn, want zij spreken geen woord, en de Duitscher, mijnheer Nordheim, is een onverdragelijk creatuur, want hij meent de wijsheid in pacht te hebben."

Giuseppo lachte en wilde iets antwoorden, toen Armand hem plotseling omhelsde, en riep: „*Dieu soit bénit!* Thans bevalt gij mij eerst regt! Ik zie, dat gij ook lagchen kunt! Dat had ik niet van u gedacht, en daarom bied ik u van ganscher harte mijne vriendschap!"

„En ik neem die aan," zeide Giuseppo buitengewoon vriendelijk.

Beiden reikten elkander de hand, gingen bij elkander zitten en bestelden een bowl punch.

Armand hief het dampende glas in de hoogte en riep, met Giuseppo klinkende: „op het welgelukken uwer wraak, mijn vriend!"

„En op den goeden afloop uwer schietoefeningen!" riep Giuseppo, Armand veelbeteekenend aanziende.

Armand knikte hem toe, en ledigde zijn glas. Vervolgens zeide hij: „ik geloof vast, dat het lot ons voor elkander bestemd heeft, want niet slechts hebben onze karakters veel overeenkomst, maar wij zijn daarenboven in dienst van dezelfde zaak. Gij streedt te Bologne voor Napoleon, en ik te Straatsburg. En," vervolgde hij zachter, „waarom bevinden wij ons thans hier te Londen? Houd mij toch niet voor zoo dom, om te gelooven, dat gij enkel om die dwaze liefdeshistorie hier naar toe zoudt gekomen zijn."

„Gij denkt," antwoordde Giuseppo, „dat ik mogelijk aan het gebeurde te Bologne en Straatsburg gedacht heb, toen ik hier naar toe kwam?"

Armand knikte levendig met het hoofd, en riep: „geraden, mijnheer Dassa! Is het niet zoo, gij zijt een der onzen?"

„Wat ik niet ben, kan ik worden!" antwoordde Giuseppo lakonisch.

„Goed, goed," zeide Armand, „ik heb mij dus niet bedrogen! Vergezel mij dezen avond naar de zangeres Gordon, bij haar zal ons gezelschap zich vereenigen. Mogelijk dat gij daar ook den prins aantreft."

„Zijt gij hier sterk in getal?" vroeg Giuseppo.

„Zoo tamelijk! Heden avond verneemt gij het nadere. En thans, mijn bondgenoot, laat ons thans drinken op het welzijn der Napoleoniden!"

„*Vive l'empereur!*" riep Giuseppo, en Armand riep het jubelend na.

VII.

Het huwelijksaanzoek.

„En waarom wilt gij de mijne niet worden?" vroeg lord Douglas, en bleef voor Amelia Stopford, die op de canapé lag, staan.

„Eene kinderachtige vraag, lord" zeide de dame lagchend; „omdat ik mijne vrijheid liefheb en mij geen keten wil laten aanleggen."

„Geen keten," riep lord Douglas vurig, „geen keten wil ik u aanleggen; ik wil uw slaaf, uw eerste dienaar zijn."

„Wat gij daar zegt, is al zeer dwaas," zeide zij. „Een man kan zich nimmer aan eene vrouw onderwerpen, en bijaldien hij dit doet, zal de vrouw hem verachten."

„Dierbare Amelia! laat u verbidden," smeekte de lord. „Gij hebt mij zoo vaak gezegd, dat gij mij bemindet, als eene zuster, dat mijn geluk uw vurigste wensch is; wilt gij thans, nu het er op aankomt, uwe woorden gestand te doen, mijn levensgeluk verwoesten? Word de mijne, beproef het aan mijne zijde te leven, ik geef u mijn woord als man van eer, mogt ik er niet in slagen, u gelukkig te maken, dan zal ik er in berusten, om mij na verloop van een jaar van u te laten scheiden."

„Gesproken als een man" zeide Amelia, „als een man, wien niets dierbaarder is dan de bevrediging zijner wenschen. En hoe nu, lord, wanneer ik u in den tijd van een jaar werkelijk leerde beminnen, en uwe verkoeling, die onvermijdelijk is, mij den treurigen pligt oplegde, u weder uwe vrijheid te geven, en mij in de eenzaamheid terug te trekken?"

„Nimmer, nimmer," viel de lord haar in de rede, „mijne liefde is getrouw, is eeuwig."

„Eeuwig? Gij weet niet, wat gij daar zegt!" riep Amelia." „Ik geloof aan geene eeuwigheid der liefde. Maar" vervolgde zij op kalmer toon, „laat ons liever van dit onderwerp afstappen. Gij kent mijne gevoelens en weet nu, dat er van een huwelijk tusschen ons nimmer iets komen kan. Gij zijt immers thans niet boos op mij?" vroeg zij. „Wij willen immers vrienden blijven even als vroeger?"

De lord knikte met het hoofd en wilde iets antwoorden, toen de huisknecht binnentrad en den heer Nordheim aandiende.

„Ha," zeide Amelia op blijden toon „nu zult gij den redder mijns levens leeren kennen, en ik hoop, mijn vriend, dat gij mij genoeg bemint, om uwe gewone stroefheid tegen vreemden thans af te leggen en tegenover mijnen redder een weinigje dankbaar te zijn."

Nordheim trad binnen. Amelia groette hem hartelijk en stelde hem aan lord Douglas voor, die wel oogenschijnlijk zijn best deed, vriendelijk en voorkomend te zijn, maar zich spoedig onder een gering voorwendsel verwijderde.

Amelia zag hem glimlagchend na en zeide: „zonderling, zooveel stroefheid en koelheid bij zooveel gevoeligheid en warmte. Verklaar gij mij dit, mijnheer Nordheim!"

„Hij is een Engelschman" zeide deze lakonisch. Aurelia lachte en gaf hem gelijk.

VIII.

De bekentenis.

Nordheim was weldra een dagelijksche gast bij Amelia en het scheen haar toe, dat zij slechts dan werkelijk leefde, als hij bij haar was, zooveel behagen vond zij in zijn gezelschap. — Ook Nordheim was gaarne bij haar, en langzamerhand ontkiemde in beider borst eene wederzijdsche toegenegenheid en gevoelden zij, zonder dat het nog tot eene opentlijke bekentenis gekomen was, dat zij elkander opregt en hartelijk beminden.

Op zekeren avond, dat Nordheim weder vertrouwelijk aan de zijde van Amelia op den divan zat en zij elkander hunne levenservaringen mededeelden, zeide Amelia: „welaan, Nordheim, ik wil u verhalen, wat nog niemand uit mijnen mond vernomen heeft. Ik wil mijn geheele leven voor u blootleggen, en gij zult zien, dat mijn gang door de wereld alles behalve voorspoedig was."

Nordheim kuste haar zwijgend de hand, Amelia haalde diep adem en begon:

„Ik was het eenigst kind mijns vaders, en dit is altijd reeds een ongeluk, vooral wanneer de vader rijk en in staat is al de wenschen van zijn eenigen lieveling te vervullen. Mijne moeder was bij mijne geboorte gestorven, en nu belastte mijn vader zich met mijne geheele opvoeding. Hij leerde mij denken en gevoelen, en vermeed zorgvuldig, mij met iemand buiten hem in aanraking te brengen. Hij had bij mijne geboorte gehoopt, vader van een jongen te zullen worden, en daar deze wensch niet vervuld was, zocht hij zich daarvoor schadeloos te stellen, door mij jongenskleederen te laten dragen en mij geheel en al als een jongen op te voeden. Menigmaal ging ik met mijnen vader op de jagt, en keerden wij dan des avonds vermoeid op het slot terug, dan vertelde vader mij van de heldendaden onzer voorouders

of ik las met hem Latijnsche en Grieksche auteurs, in welke beide talen hij mij zorgvuldig onderwees. Ik wist niets van vrouwelijke bezigheden, en niets van de gevoelens en gewaarwordingen van een meisje. De jagt, het woud, de vischvangst was mijn grootste vermaak, en als ik vaak gansche uren onder een der hooge boomen in ons park lag, dan droomde ik van mijne toekomstige heldendaden, en hoe ik mij door dapperheid of geleerdheid wenschte te onderscheiden. — Mijn kamermeisje, het eenige vrouwelijke wezen, dat mijn vader in mijne tegenwoordigheid duldde, zeide op zekeren morgen, toen zij mij mijne jongenskleêren hielp aantrekken, tot mij: „hoe heerlijk zoudt gij er in de kleeding, die u voegt, uitzien! Dan zou men eerst regt begrijpen, hoe schoon gij zijt!" — Ik kon die woorden niet vergeten, te vergeefs zocht ik ze door lezen, rijden en jagen uit mijn geheugen te wisschen, immer klonk het mij in de ooren: „dan zou men eerst regt begrijpen, hoe schoon gij zijt."

Ik verlangde er naar, om als een schoon meisje bewonderd te worden, en toen mijn vader mij naar de oorzaak mijner afgetrokkenheid vroeg, zeide ik: „laat mij fraaije meisjeskleederen dragen!"

Te vergeefs zocht hij mij daarvan terug te houden, en mijn vader gaf eindelijk, hoewel met weerzin, toe.

Ik sprong hem juichend om den hals en kon naauwelijks zoolang wachten, totdat de modemaakster mijn toilet in gereedheid had. Toen ik vervolgens sidderende van blijdschap voor de eerste maal mijne nieuwe kleeding aandeed, en met ontblootte schouders en armen in het zijden kleed voor den spiegel stond en met nieuwsgierige blikken mij zelve beschouwde, sprong mijn hart op van vreugde, en toen mijn kamermeisje in verrukking uitriep: „o hoe schoon zijt gij!" toen zeide ik vol blijdschap: „ja, dat is waar!" Van nu af had er eene gansche omkeering in mijn gemoed plaats, en wanneer ik nu, even als vroeger, geheele uren onder het lommerrijk geboomte zat, dan droomde ik niet langer van heldendaden en roem, maar een nog nooit gekoesterd verlangen ontwaakte in mijne borst, en telkens drongen de tranen in mijne oogen, zonder dat ik wist waarom. Toen ik eens in de oude zaal op het slot onder de afbeeldsels mijner voorvaderen dat van eenen schoonen jongeling op-

merkte, gevoelde ik mij met onwederstaanbaar geweld naar het schoone gelaat heêngetrokken, en ik drukte mijne brandende lippen op de fraaije oogen van het portret. Menigmaal zag ik het in mijne droomen voor mij, en ontwaakte ik dan uit deze liefelijke droomen, dan was het mij, als of alle geluk mij ontnomen was, en ik wenschte slechts weder te droomen, om den schoonen jongeling weder te zien.

Te vergeefs verzocht mijn vader mij, hem, even als vroeger, te vergezellen op zijne onderscheidene togten; ik begeerde en verlangde slechts de eenzaamheid, en als ik hem door de slotpoort met zijne jagers en honden zag vertrekken, dan verheugde ik mij, want ik kon dan ongestoord aan mijnen jongeling denken en de eenzaamheid genieten. Dan ging ik naar buiten en beklom vaak den heuvel, die op geringen afstand van het goed mijns vaders gelegen was.

Eens, toen ik daar weder ter neêr gezeten was, werd ik door een naderend gedruisch in mijne verliefde droomerijen gestoord, en toen ik naar de oorzaak van dit gedruisch onderzoek deed, zag ik een jongeling in schitterende uniform den heuvel opkomen.

Ik gilde het uit van vreugde en verrassing, en vestigde daardoor de aandacht van den vreemdeling op mij.

Hij kwam snel naar mij toe en verontschuldigde zich, dat hij mij gestoord had.

Ik had echter geene kracht hem te antwoorden, het begon te schemeren voor mijne oogen, en onwillekeurig slaakte ik een kreet; vervolgens snelde ik, als een opgejaagd hert, den heuvel af. Eerst toen de poort, die naar het park voerde, achter mij toesloeg, kwam ik weder tot bezinning, en wierp mij luidkeels snikkende en weenende in het gras neder.

In den daarop volgenden nacht zag ik in den droom mijnen jongeling weder, doch hij droeg thans de uniform van den vreemdeling.

Naauwelijks wetende, wat ik deed, ging ik des anderen daags weder naar den heuvel, en tot mijne onuitsprekelijke vreugde was de vreemdeling reeds weder daar.

Hij sprak mij aan, ik verstond zijne woorden niet, ik hoorde slechts de muziek zijner stem, en kon niets dan hem toelagchen, en toen hij, verlegen over mijn zwijgen, insgelijks zweeg, smeekte ik zacht: spreek, o spreek toch!

„Doch waartoe" viel Amelia hier zich zelve in de rede, „waartoe u te schilderen, wat er nu gebeurde? Ik behoef u niet te vertellen, wat gij reeds vermoedt. Dat ik hem beminde, wist ik niet, ik wist slechts, dat ik voor hem zou kunnen sterven, en dat het leven zonder hem voor mij geene de minste waarde had.

Toen hij mij echter op den heuvel, waar wij elkander nu dagelijks zagen, eens omhelsde en zeide, dat hij mij beminde, toen leerde ik verstaan, wat liefde was, en onder zijne kussen stamelde ik: „ach, kon ik thans sterven!"

Toen hij echter riep: „neen, leven, voor mij leven!" zeide ik: „volg mij naar mijnen vader! Hij moet weten, dat ik u bemin!"

Mijn vader haatte de wereld, die hem veel verdriet had aangedaan, en daarom had hij zich van de menschen teruggetrokken en reeds meer dan twintig jaren stil en afgezonderd op zijn slot geleefd.

Aanvankelijk wilde hij niets van een huwelijk tusschen ons hooren; daar ik echter zwoer, liever te willen sterven, dan zonder Albert te leven, gaf hij ten laatste zijne toestemming, en begeerde slechts, ons huwelijk zoo spoedig mogelijk voltrokken te zien, opdat hij niet, zooals hij zeide, door de bezoeken van Albert te lang in zijne eenzaamheid mogt gestoord worden.

Zoo stond ik dan, schier onbewust van hetgeen ik deed, weinige dagen later reeds met Albert voor het echtaltaar, om in zijne hand geheel mijn volgend levenslot te leggen. Daarop volgde ik hem naar het Eldorado mijner droomen, naar het kleine stadje, waar Albert als kommandant met zijn regiment in garnizoen lag. Schier nog een kind zijnde, betrad ik, als eene getrouwde vrouw, de woning, die mijn vader voor mij en mijnen gemaal prachtig had laten meubileren.

Nu ving een nieuw leven voor mij aan. Ik dacht aan niets dan aan concerten, bals, assemblées, en als ik vermoeid van al het vermaak in mijne woning uitrustte, dan gevoelde ik mij verkwikt door de teederheid van mijnen echtgenoot, wiens eenige vreugde daarin scheen te bestaan, om al mijne wenschen te vervullen. Streelde dit aan de eene zijde mijne eigenliefde, en vond ik het regt genoegelijk, altijd te kunnen gebieden, zoo had ik toch aan de andere zijde nu en dan

een onbestemd gevoel, dat niet alles zoo was, als het behoorde te wezen. Ik herinnerde mij somwijlen de helden mijner meisjesdroomen en kon de opmerking niet weerhouden, dat mijn gemaal, ofschoon soldaat, weinig of geen overeenkomst met deze helden had. Zijn heldenmoed bestond slechts in een rustig kommanderen voor het front van zijn regiment, en het kwam mij dubbel bespottelijk voor, als hij over de moeijelijkheden van de dienst klaagde. Dapperheid en zelfbeheersching, zoo had mijn vader mij geleerd, waren het sieraad des mans, en de laatste miste Albert ten eenemale. Vaak had ik hem om de beuzelachtigste dingen in woede zien losbarsten, en in zulke oogenblikken namen zijne gelaatstrekken voor mij eene dierlijke uitdrukking aan. Langzamerhand begonnen de onophoudelijk wederkeerende gezelschappen, waarin ik altijd dezelfde menschen ontmoette en dezelfde gesprekken hoorde, mij te vervelen; ik verlangde vurig naar een ander, naar een meer geestelijk genot en bemerkte nu met schrik, dat Albert in dit opzigt niet met mij overeenstemde.

Hem beviel onze levenswijs volmaakt, en toen ik hem eens uitnoodigde, om de eene of andere tragedie van Sophocles met mij te lezen, zeide hij lagchend, dat hij daarvan niets verstond, en het altijd zooveel mogelijk vermeden had, om op de schoolbanken te zitten.

Ik was als verstijfd van schrik; daar trad het beeld mijns vaders voor mijnen geest, dat mij nog nooit zoo eerwaardig had toegeschenen als in dit oogenblik, en een vloed van tranen bedauwde mijne wangen.

Albert lachte om mijn verdriet, en dreef met mijne geleerdheid, zooals hij het noemde, den spot.

Van nu af begon ik het gedrag van mijnen echtgenoot naauwkeuriger gade te slaan, en ik bemerkte, dat hij zeer vele gebreken en zwakheden, en zeer weinig talenten en goede eigenschappen bezat.

Albert's teederheid stuitte mij nu tegen de borst; ik weerde hem trotsch van mij, en hij was van oordeel, dat mij dit, als zijne vrouw, volstrekt niet betaamde. Hierover diep verontwaardigd, ging ik nog denzelfden dag op reis naar mijnen vader, om te verzoeken, dat hij mij weder als zijne dochter in zijne woning opnam.

Tranen van stillen weemoed biggelden mij langs de wangen, toen ik de trappen van het slot weder opsteeg. Het was voor de eerste maal sedert mijn huwelijk, dat ik de vaderlijke woning weder betrad. „Hier zal ik weder gelukkig zijn!" zeide ik tot mij zelve.

Mijn vader, die, gelijk mij de kamerdienaar berigtte, sedert mijn huwelijk nog veel ernstiger en somberder was geworden dan vroeger, was ziek, en had reeds gedurende eenige dagen zijne kamer niet meer kunnen verlaten.

Snikkende zonk ik naast zijnen leuningstoel neder, verborg mijn gezigt in zijnen schoot, en smeekte zacht, dat hij mij weder mogt toestaan, om bij hem te leven. — Mijn vader echter schudde het hoofd en sprak van mijne pligten.

„En welke pligten zouden dat kunnen zijn," riep ik driftig uit, „die een denkend en gevoelend wezen zouden kunnen gebieden, om zijn leven aan de zijde van een man door te brengen, dien men niet bemint?"

„De pligten eener gehuwde vrouw, die gij voor God gezworen hebt te zullen vervullen!" antwoordde mijn vader. — Eene kille huivering ging mij door de leden en ik zeide: „maar ik heb gezworen, zonder te weten, wat ik zwoer, en daarom kan ik niet verpligt zijn, om mijnen eed te houden." — Niemand, die in den echt treedt, weet, wat hij zweert antwoordde mijn vader, „dit is iets, wat men eerst door ervaring leert kennen."

Mijn vader hield niet op mij aan te manen, om tot mijnen echtgenoot terug te keeren. Ik was als geheel vernietigd en wist niet, wat ik doen zou. Een gedruisch in de voorkamer deed mij verschrikken, ik hoorde stemmen en naderende voetstappen.

O God, het was Albert, en hij kwam lagchende en schertsende zijne kleine dweepster, zooals hij mij noemde, terugeischen. Wat zou ik doen? Ik nam afscheid van mijn vader en keerde met Albert naar de stad terug.

Laat mij thans met stilzwijgen voorbijgaan, hoeveel ik nu leed en hoe grievend het voor mijn gevoel was, om mij door den man, dien ik niet beminde, te laten kussen en omhelzen. Gij kunt begrijpen, hoe mij onder zulke omstandigheden het berigt van den dood mijns vaders schokken moest. Want de gedachte aan hem was de laatste scheme-

ring van hoop geweest, het laatste uitzigt dat mij nog overbleef, om mogelijk nog eenmaal mijne vrijheid te herkrijgen.

Ik had nu niemand meer op de wereld dan Albert, want de eenige bloedverwante, die ik nog bezat, eene zuster mijner moeder, bewoonde op verren afstand van mij een kasteel aan den Rijn, en slechts eenmaal had ik haar als kind gezien. De gedachte echter, nu voor altijd en alleen aan Albert verbonden te zijn, maakte mij schier dolzinnig, en ik bezwoer mijnen echtgenoot, mij mijne vrijheid te hergeven.

Toen hij echter zeide, dat de droefheid over den dood mijns vaders mijn verstand in de war gebragt had, dat ik tot vorige kalmte teruggekeerd hem wel weder beminnen zou, en hij uit dien hoofde in geene scheiding van mij bewilligen kon, keerde ik hem trotsch den rug toe en sloot mij in mijn vertrek op.

Vreeselijk was voor mij deze dag en onbeschrijfelijk het leed, dat ik te verduren had. Voor de eerste maal in mijn leven gevoelde ik mij door eene vreemde magt overheerscht, en mijn trotsch gemoed kwam daartegen hevig op.

Ten laatste zwoer ik bij mij zelve, om hem, dien ik zulk een fellen haat toedroeg, en aan wien ik als eene magtelooze slavin geketend was, te vergelden, wat hij mij aangedaan had, om hem te martelen en te plagen, zoo als hij het mij deed.

Albert was jaloersch; hij meende dat hij mijne liefde verloren had, en dat ik een ander beminde. Als hij in drift en woede ontstoken was, kwam hij daar opentlijk voor uit en overlaadde mij alsdan met de vreeselijkste bedreigingen.

Onder de vrienden van mijnen man bevond zich de jonge baron Stolker, die door zijne schoonheid en innemendheid boven anderen de jaloezie van mijnen man opwekte, en daarom had ik voor dezen de meeste oplettendheid.

Hij vergezelde mij op mijne wandelingen, en spoedig noemde men hem algemeen mijn minnaar. Ik wist dit en lachte er om, en verachtte de menschen, die altijd slechts naar den schijn oordeelen, en omdat ik hen verachtte, hield ik het ook niet der moeite waardig, mij voor den schijn des kwaads te wachten.

Mijn vader had mij tot universeel erfgenaam zijner onmetelijke bezittingen gemaakt, over welke ik vrij te be-

schikken had, doch onder voorwaarde, dat, zoo ik ooit van mijnen man scheidde, ik tegelijk alle aanspraak op deze bezittingen verloor, die alsdan aan een verren bloedverwant zouden te beurt vallen. Mij zelve zou in dat geval een matig jaarlijksch inkomen ten deel vallen.

In een oogenblik van drift, toen ik Albert andermaal smeekte, zich van mij te scheiden, verklaarde hij mij rond weg, dat, zoo het hem ook al mogelijk ware, zich van mij als zijne vrouw te scheiden, hij nimmer in eene scheiding van de rijke erfgenaam bewilligen zou. Ongehoorde sommen verloor hij aan de speeltafel. Zijne zucht tot verkwisting ging dikwijls zelfs onze rijke inkomsten te boven, en toen ik het waagde hem daarover te berispen, zeide hij: „zulk eene taal past niet in den mond eener vrouw tegenover haren echtgenoot."

De lente kwam, en wij vertrokken naar het slot, vroeger door mijnen vader bewoond.

In eene droefgeestige stemming, doch voor het oog opgeruimd, doorwandelde ik vaak aan de zijde van den baron Stolker, dien ik verzocht had, ons te vergezellen, de ruime zalen van het kasteel, waarin ik vroeger zoo gelukkig geweest was.

Zoo verliepen eenige dagen, die dubbel onaangenaam voor mij waren door de onophoudelijke tegenwoordigheid van den baron, die, aangemoedigd door mijne voorkomendheid, zich verstoutte, mij met zijne liefdesverzekeringen lastig te vallen.

Ik hoorde hem sprakeloos en met diepe verachting aan. Eens wist de baron mij zelfs heimelijk een brief ter hand te stellen, waarin hij mij van zijne gloeijende liefde verzekerde en het voorstel deed, om met hem op de vlugt te gaan.

Ik las dezen brief met den trots eener vrouw, die zich diep beleedigd gevoelt, maar toch ook met eene zekere blijdschap, want deze brief zou het middel zijn, om den toorn en de woede van mijnen man op nieuw te doen ontbranden.

Voor het raam gezeten zag ik Albert in het park; ik ging naar beneden, en mij houdende, alsof ik hem niet bemerkte, wandelde ik op en neder, altijd in den bewusten brief lezende, dien ik vervolgens met opzet verloor. Nu keerde ik rustig en schier verheugd naar mijn vertrek terug.

Weinige oogenblikken later stoof Albert mijne kamer binnen, doodsbleek en sidderende van woede. „Ellendige boeleerster!" riep hij en pakte mij woest bij den arm — „eervergeten vrouw!" — en in zijne razernij gaf hij mij een klap in het gezigt. Een kreet van woede klonk van mijne lippen, vervolgens greep ik buiten mij zelve den dolk, die op mijne schrijftafel lag, en rigtte dien op Albert.

Nu ving eene kortstondige, maar vreeselijke worsteling aan. Ik gevoelde mij als waanzinnig, en ik dacht aan niets anders, dan hem te dooden; hij zocht mij den dolk te ontrukken. Als eene tijgerin verweerde ik mij, daar voelde ik plotseling het koude ijzer in mijne borst. Het begon voor mijne oogen te schemeren, en ik zonk bewusteloos ter aarde.

„O God, o God!" viel Amelia hier zich zelve in de rede, „ik gevoel het, hoe de herinnering aan dat vreeselijk oogenblik mij zou kunnen dooden."

Zij legde de hand tegen haar brandend voorhoofd en ging, terwijl zij bang en moeijelijk ademhaalde, zwijgend op en neder.

Vervolgens bleef zij plotseling voor de pendule staan, en zeide: „ik kan heden niet verder vertellen. Bovendien is het laat. De etiquette eischt, dat gij mij verlaat. Vertrek daarom!"

Nordheim zweeg eene korte poos, en een spotachtige glimlach vertoonde zich voor een oogenblik op zijn gelaat; toen zeide hij: „de etiquette! noem toch dat verouderde woord niet, dat door het onverstand der menschen is uitgedacht. Gij zijt daar verre boven verheven, Amelia! Ook bestaat er iets, dat alle etiquette en alle gebruikelijke vormen in de wereld verre overtreft."

„En hoe noemt gij dat iets?" vroeg Amelia en bleef voor hem staan. Lang en zwijgend zagen zij elkander aan. Vervolgens drukte Nordheim een kus op het voorhoofd van Amelia en fluisterde: „kind, kind, de liefde staat hooger dan alle etiquette!" Hierop nam hij afscheid en zonder een woord meer te spreken, keerde hij zich naar de deur en vertrok. Amelia echter, dronken van liefde, luisterde naar zijne wegstervende voetstappen; al het leed, vroeger door haar ondervonden, was vergeten, en vol blijdschap fluisterde zij: „is het inderdaad mogelijk? Bemint hij mij waarlijk?"

IX.

Lord Douglas.

Vroeger dan gewoonlijk ontwaakte Nordheim den volgenden morgen, en na zich gekleed en ontbeten te hebben, begaf hij zich naar Amelia. Hij vond haar echter niet alleen. Douglas was bij haar en Nordheim bemerkte, dat de lord alle mogelijke moeite deed, om de betrekking, waarin hij tot Amelia stond, uit te vorschen.

Toen de barones in den loop van het gesprek Nordheim met een blik vol teedere liefde aanzag, verbleekte de lord, en zijn gelaat nam eene smartelijke uitdrukking aan.

Nordheim echter vond het regt onaangenaam, door een derde zoo in al zijne bewegingen te worden gadegeslagen, en hij besloot te vertrekken. Toen hij echter opstond en afscheid nam, zeide de lord met een gedwongen lach tot hem: „gij veroorlooft mij immers wel, u te vergezellen!"

Nordheim boog, Amelia zeide schertsend: „als ik uwe vredelievende gevoelens niet kende, lord, dan zou ik, als ik u aanzie, bijna gelooven, dat gij voornemens zijt, Nordheim tot een duel uit te dagen."

Lord Douglas antwoordde niets, maar kuste zwijgend de hand der barones.

Zonder te spreken verlieten de beide mannen hare woning en sloegen den weg in naar Hydepark.

Toen zij aldaar aangekomen waren en in een der stille afgelegene lanen aan elkanders zijde voortwandelden, bleef lord Douglas plotseling voor Nordheim staan en zag hem scherp in het gezigt. „Gij zult mij eene vraag vergeven," zeide hij ernstig," die gij, hoe zonderling zij u ook moge voorkomen, mij toch als man van eer ongetwijfeld opregt beantwoorden zult."

„Vraag," antwoordde Nordheim, „ik beloof u dat mijn antwoord opregt zal zijn."

Lord Douglas zweeg een oogenblik, en de strijd, dien hij in zijne ziel streed, spiegelde zich op zijn gelaat af; daarna vroeg hij: „bemint gij de barones Stopford?"

Nordheim glimlachte en antwoordde rustig: „dit is eene vraag, lord, van zoo teederen aard, dat ik het tot hiertoe vermeed, haar aan mij zelven te beantwoorden. Doch om

u een blijk mijner achting te geven, wil ik opregter jegens u zijn, dan gij tot hiertoe jegens mij waart. Ja, ik bemin Aurelia."

„En zij," vroeg de lord ademloos, „zij, de barones Aurelia, bemint zij u ook?"

Nordheim zag hem een oogenblik scherp en onderzoekend aan; vervolgens antwoordde hij: „om zulk eene vraag te beantwoorden, moet ik u voor een man van eer houden, wien de naam eener dame heilig is, en ik houd u daarvoor. Als mijn hart mij niet bedriegt, dan bemint zij ook mij!"

„Ik dank u, vaarwel!" zeide lord Douglas kortaf en keerde zich haastig om, om heen te gaan.

Nordheim echter greep zijne hand en zeide goedig: „blijf lord! Ik geloof, dat wij nog veel met elkander te bespreken hebben. Hebt gij nu eenmaal door uwe vragen mij uw vertrouwen geschonken, zoo veroorloof ook mij nu eene vraag: „bemint gij insgelijks Amelia?"

„Ja, ik bemin haar," antwoordde hij vurig, „met al den gloed mijns harten, en hare goedheid en vriendelijkheid deden mij op hare wederliefde hopen. Daar kwaamt gij, mijnheer, en hebt door uwe komst mijn geluk verwoest!"

„Gij dwaalt, lord," viel Nordheim hem in de rede, „en schoon ik ook al uwe tegenwoordige opgewondenheid zeer goed begrijp, zoo moet gij mij toch vergeven, wanneer ik het herhaal: gij dwaalt!"

„En hoe," riep Douglas heftig, „hoe wilt gij mij bewijzen, dat ik dwaal, als ik toch gevoel, dat mijn geluk verwoest is?"

„Een geluk, dat verwoest *kan* worden," antwoordde Nordheim, „is geen geluk, en de liefde eener vrouw, die u kan ontroofd worden, was nooit ware liefde. Geloof ook niet, lord, dat het geluk en de liefde duurzaam stand houden. Gij zijt nog jong, en meent daarom, dat mijne zienswijze verkeerd is, maar als gij eens mijne jaren bereikt hebt, zult gij mijne woorden regt laten wedervaren. Maar zie," vervolgde Nordheim, toen zij thans door eene zijlaan plotseling in de meest bezochte allée van Hydepark kwamen, waar thans de schitterendste equipages met schoone dames op en neder reden, „zie, daar zijn wij plotseling in het

middelpunt der wereld, en mij dunkt, ik zie menig meisjesoog, dat met welgevallen op den jongen en schoonen lord Douglas rust. Houd moed, mijnheer," zeide Nordheim, plotseling eenen schertsenden toon aannemende, „houd moed! Wie weet, tot welke groote dingen gij nog geroepen wordt, en of er nog niet misschien een troon voor u is weggelegd. Zie, daar komt uwe jeugdige achttienjarige koningin. Inderdaad, als ik een lord was, ik zou niemand anders willen hebben, dan deze koninklijke jonkvrouw."

„Wilt gij mij aanraden, om het getal der gekken in Bedlam, die door de bevalligheid onzer jeugdige koningin van hun verstand beroofd zijn, nog met een te vermeerderen?" vroeg lord Douglas.

„Gekken zijn zeer gelukkig," antwoordde Nordheim, „en genieten als het ware werkelijk, wat wij te vergeefs begeeren."

Aan den uitgang van het park wachtte de bediende van lord Douglas met de tilbury, en de heeren scheidden van elkander met de verzekering van wederzijdsche achting en vriendschap.

„Moet ik dan het bezit van Aurelia opgeven, zoo zijt gij de man, aan wien ik haar het liefst afsta," zeide Douglas en reikte Nordheim de hand.

„Ik geloof, dat gij daarbij gewonnen hebt, doch dat Aurelia daarbij verloren heeft," antwoordde Nordheim. Daarop namen zij afscheid van elkander.

X.

De uitnoodiging.

Toen Nordheim naar zijn logement terugkeerde, herinnerde hij zich, dat hij sedert eenige dagen niet meer in de gelagkamer geweest was, noch zijne huisgenooten gezien had, en daarom rigtte hij zijne schreden derwaarts. Onwillekeurig begon hij te lagchen, toen hij, de deur openende, alles nog geheel onveranderd vond.

De Oostenrijker zat ernstig voor zich heen ziende, even als altijd, op zijne gewone plaats, terwijl de dampende bowl voor hem stond.

Macdeam, met zijn geliefd instrument aan zijne zijde, zat

op eenigen afstand van hem en scheen niet op te merken, wat er om hem heen gebeurde.

Ook Armand's pistolen en houten peer ontbraken niet; en hij zelf ging, de Marsellaise neuriënde, in de kamer op en neder.

Slechts aan Giuseppo Dassa was eenige verandering te bespeuren. Hij was thans niet meer, zoo als vroeger, eenvoudig, ja schier armoedig, maar geheel naar de mode gekleed.

Armand, die Nordheim het eerst gewaar werd, riep hem een vrolijk *bonjour!* toe en bood hem de hand. „Zoo zien wij dan elkander eindelijk weder," vervolgde hij lagchend, „en dit doet mij groot genoegen."

„En hoe is het u gegaan, sinds wij elkander niet zagen?" vroeg Nordheim.

't Is mij," antwoordde Armand, „ongeveer gegaan als een kok, die voor het een of ander feest, dat een groot heer denkt te geven, de spijzen in gereedheid brengt, maar daarbij eene hongerige maag en weinig uitzigt heeft, om eenige beentjes en kruimels magtig te worden. Intusschen 't is altijd interessanter, koksjongen te zijn, dan volstrekt niets."

„Ook hebben de koksjongens," zeide Nordheim, „op het groote feest, waarvan gij spraakt, mogelijk wel gelegenheid, om nog een vet kluifje voor zich zelven magtig te worden.

„Bijaldien echter, mijnheer Armand," vervolgde Nordheim, en wees op Armand's houten peer, „vele peren van deze soort daarop voorkomen, dan zal menigeen zich voor goed de maag bederven. En wanneer zal dan dit diner opgedragen worden?"

„De spijzen koken reeds," antwoordde Armand, „zoodra zij klaar zijn, begint het diner. En nu, mijnheer Giuseppo Dassa," vervolgde hij, zich tot den Italiaan wendende, „zijt gij, die zulk een dapper schutter zijt, uw wild reeds op het spoor?" Deze glimlachte en zeide: „het verheugt mij, dat ik uwe vraag toestemmend kan beantwoorden, ja, ik ben het wild reeds op het spoor, Ha," vervolgde hij, „daar valt mij in, dat ik u dezen avond een genoegen kan aandoen. Er is van avond partij bij lady Landstown, en ik noodig u allen uit, om mij derwaarts te vergezellen. Hebt gij lust?"

„Volstrekt niet," riep Armand. „Wij mogten er eens niet zeer beleefd ontvangen worden!"

„Als ik u uitnoodig," zeide Dassa, „dan hebt gij zoo iets niet te vreezen. De lady zal blijde zijn, mijne vrienden ten harent te ontvangen."

„Zij is het derhalve!" zeide Nordheim bij zich zelven. „Ongelukkige vrouw! Een naar wraak dorstend Napolitaan schijnt mij vreeselijker toe, dan het dier der woestijn. De leeuw is grootmoediger dan hij."

„En gij, heer Nordheim," vroeg Giuseppo, „neemt gij mijne uitnoodiging aan?"

„Ik heb beloofd, dezen avond bij lord Landstown, die mij persoonlijk bekend is, te komen doorbrengen," antwoordde Nordheim, „en zou het bovendien niet wagen, als ongenoodigde gast bij zijne lady, die alle achting verdient, te verschijnen."

Giuseppo lachte luidkeels. „Gij hebt dus achting voor haar?" zeide hij vervolgens spottend. „Ik ken menschen, die gansch andere gevoelens omtrent haar koesteren, en bij hare rooskleurige lippen volstrekt aan geene achting denken. Ik bij voorbeeld."

„Gij," viel Nordheim hem in de rede, „kent zoo goed als wij, de wetten der eer, die een man verbieden, den goeden naam eener achtenswaardige dame ligtzinnig te bezoedelen."

„Mijnheer, wilt ge mij les geven?" riep Giuseppo woedend uit. „Welaan, weet dan, deze achtenswaardige lady Landstown is —"

„Zwijg!" riep Nordheim driftig en greep Giuseppo bij den arm. Deze stiet een wilden vloek uit, en zich van Nordheim's hand bevrijdende, riep hij: „gij waagt het mij te bevelen! Maladetto! Dat willen wij eens zien! Ik herhaal het, deze lady Landstown is" —

„Gij zijt een ellendeling, als gij niet zwijgt," donderde Nordheim.

„Gij zelf zijt een ellendeling!" krijschte Giuseppo, en snel den dolk trekkende, sprong hij op Nordheim toe.

Even snel echter had deze hem zijn wapen uit de hand geslagen, en terwijl hij de beide armen des Italiaans vasthield, zeide hij rustig: „gij geeft ons daar een voorbeeld van Italiaansche

dapperheid, zoo als men het van een Napolitaan slechts verwachten kan."

„Laat mij los," riep Giuseppo, die zich te vergeefs van Nordheim's handen zocht te bevrijden.

„Gij ziet, mijnheer," dat men hier in het Noorden toch nog veel betere wapenen heeft dan uwe scherp geslepene dolken. En nu, zetten wij alle scherts ter zijde," vervolgde hij, terwijl hij Giuseppo losliet.

„Heerlijk, heerlijk!" riep Armand lagchend uit. „'t Is inderdaad eene aardige grap! Hoe jammer, mijnheer Nordheim, dat gij niet in de dagen van het oude Rome geleefd hebt. Gij zoudt waarlijk een beroemd gladiator geworden zijn."

„Noemdet gij daar niet den naam Landstown?" vroeg Macdeam aan Giuseppo, „en wildet gij ons allen niet bij de lady brengen. O mijnheer, ik smeek u, trek uw woord niet terug, laat mij u vergezellen. Ik ken de familie Landstown, doch ik wist niet, dat zij zich hier te Londen bevond."

Aller blikken vestigden zich vol verbazing op Macdeam, dien zij thans voor de eerste maal zooveel woorden hadden hooren gebruiken.

„Wat wil de signor?" vroeg Dassa, die de taal van den Ierlander niet verstond.

„U naar lady Landstown vergezellen!" riep Armand. „Getroffen door de vermoedelijke bevalligheid van deze onbekende schoone brandt hij van verlangen, om kennis met haar te maken. O vrouwen, vrouwen, hoe onbegrijpelijk groot is uwe magt! Komt, laat ons klinken op het welzijn van alle vrouwen!" riep hij en vulde de glazen.

XI.

In het gezelschap.

Een schitterend gezelschap bewoog zich in de salons van het prachtige hôtel, dat door lord Landstown en zijne gade bewoond werd. Onder de genoodigden bevond zich ook Nordheim, dien lady Landstown bij Aurelia had leeren kennen, en die op dit oogenblik een levendig gesprek met haar had aangeknoopt.

Plotseling echter brak de lady dit gesprek af, hare wangen werden nog bleeker, dan zij gewoonlijk waren, en doodelijk ontsteld rigtte zij haar oog naar de deur.

Nordheim keerde zich even om, en bemerkte Giuseppo Dassa, die rustig bij de deur stond.

Toen deze echter bespeurde, dat Nordheim hem bemerkt had, naderde hij zeer bedaard de lady en knoopte insgelijks een gesprek met haar aan.

Eenige kennissen van Nordheim naderden hem op dit oogenblik, om hem te begroeten, en terwijl hij zich met deze onderhield, was al zijne opmerkzaamheid op de lady en Dassa gevestigd.

Weldra bespeurde hij, dat Giuseppo een onderzoekenden blik om zich heen sloeg, en toen hij door niemand meende bemerkt te worden, fluisterde hij lady Landstown in het oor: „zorg, dat ik u in den tuin spreek en spoedig!"

Hoe zacht die woorden ook gesproken werden, Nordheim had ze toch verstaan, en hij las op het bleek gelaat der lady, hoezeer zij daardoor getroffen was.

„Dit nieuw verdriet wil ik haar besparen!" zeide Nordheim tot zichzelven, en zich tot Giuseppo wendende, zeide hij vriendelijk: „laat ons eenige oogenblikken in elkanders gezelschap deze zalen doorwandelen!"

Giuseppo nam in dit voorstel genoegen. Terwijl zij zich arm en arm door de vertrekken bewogen, ontmoetten zij eensklaps Macdeam, den Ierlander, die hun haastig vroeg, waar hij toch lady Landstown zou kunnen vinden. „O ik bid u, vervolgde hij, „breng mij bij haar, ik moet haar spreken, en toch ken ik haar niet eens."

Nordheim en Dassa boden hem hunne diensten aan, en met hun drieën doorwandelden zij nu al zoekende de vertrekken, tot dat het hun gelukte, de lady in het oog te krijgen.

Nordheim stelde den Ierlander aan haar voor, die na de eerste begroeting haastig vroeg: „vergeef mij eene vraag: gij zijt uit Ierland?"

De familie van mijn gemaal is uit Ierland afkomstig," antwoordde de lady, en daar woont ook de eenige broeder van mijn echtgenoot, de kolonel Landstown."

„Ik ken hem, ik ken hem," prevelde Macdeam, en vroeg vervolgens snel: „en zijne dochter Effie."

„Miss Effie," antwoordde de lady, „zal, gelijk wij uit een gisteren ontvangen brief van den kolonel vernamen, juist van daag in een klooster opgenomen worden."

De Ierlander ontstelde en stond daar als van den donder getroffen. Op dit oogenblik werd de lady geroepen en vertrok, zonder mogelijk Macdeam's zigtbare ontsteltenis te bespeuren. — Nordheim en Dassa geleidden hem naar buiten, waar hij spoedig weder tot zich zelven kwam. Een stroom van tranen ontrolde aan zijne oogen, en een krampachtige zucht drong uit zijnen boezem.

„Ik dank u voor uwe hulp," zeide hij ten laatste. „Thans echter moet ik alleen zijn! Vaarwel! Ik keer naar mijn logement terug!"

Haastig verliet hij de beide mannen, en ook Giuseppo wilde zich verwijderen, toen Nordheim hem zacht tegenhield, en zeide: „ik heb u een verzoek te doen, mijnheer!"

„Welk verzoek?" vroeg Dassa.

„Het zou mij aangenaam zijn," antwoordde Nordheim, „als gij mij in dit gezelschap, waarin wij beiden tamelijk vreemd zijn, toestondt, in uwe nabijheid te blijven."

„Zeer goed!" zeide Dassa. „Doch eerst roepen mij zaken, die geen uitstel gedoogen. *A rivederla!*"

Wederom wilde hij zich verwijderen, doch Nordheim volgde hem, en zeide: „en als het nu juist die zaak was, die mij doet wenschen bij u te blijven?"

„Wat weet gij van mijne zaken?" riep Giuseppo.

„Laat mij open zijn, mijnheer!" zeide Nordheim ernstig. „Ik hoorde u straks lady Landstown om een onderhoud met u hier in den tuin verzoeken."

„Ik verzoek niet, waar ik bevelen kan!" zeide Dassa fier.

„Doch in zulk eene teedere zaak moet een man tegenover de vrouw nimmer bevelen," hernam Nordheim. „Vergeef mij, signor, maar gij hebt door de vertrouwelijke mededeeling van een gewigtig tijdstip uit uw leven ook mij in zekeren zin tot uwen vertrouweling gemaakt. Bedrieg ik mij niet, dan vondt gij in lady Landstown de ongelukkige Eleonora weder."

„Geraden, mijnheer! Doch waarom noemt gij haar ongelukkig? Is zij niet omgeven van pracht en rijkdom, de gemalin van een schoonen en aanzienlijken lord, het sieraad der gezelschappen, het troetelkind des geluks? Waarom noemt gij Eleonora ongelukkig?" vroeg Dassa.

„Gij doet mij daar eene vraag, waarop gij het antwoord

reeds weet," antwoordde Nordheim. „Wel bezit Eleonora al de voorregten, die gij daar opnoemdet, maar in weerwil daarvan — het is u maar al te goed bekend — is zij diep ongelukkig. O laat u door mij verbidden en kwel haar niet langer. Zij heeft reeds genoeg geleden. Gij hebt haar reeds genoeg gemarteld. Heb medelijden met haar, en bedenk, dat het beneden de waarde eens mans is, om eene vrouw te grieven en te mishandelen."

„Ik zie niet in," viel Giuseppo hem in de rede, „waarom ik aan uw verlangen voldoen zou. Ik zwoer de trouwelooze wraak, en dezen eed zal ik houden. Mijne wraak zal haar tot haren jongsten snik toe vervolgen."

„Wel nu," riep Nordheim vastberaden uit en zijn oog schitterde van toorn, „dan beloof ik van dit oogenblik af aan de mishandelde lady mijne bescherming. Wat gij ook tegen haar ondernemen moogt, gij zult mij overal op uwen weg ontmoeten, en houd u overtuigd, dat elke beleediging die gij haar aandoet, door mij zal gewroken worden."

De vastberaden toon, waarop Nordheim deze woorden sprak, miste zijnen invloed op Giuseppo niet, en lafhartig, gelijk alle Napolitanen, durfde hij den toorn van Nordheim niet langer trotseren, en zeide daarom: „gij vat de zaak ernstiger op, dan zij werkelijk is! Ik wil de lady niet ongelukkiger maken, maar slechts nu en dan haar wat geld afpersen. Het ontbreekt mij aan genoegzame middelen, en zij heeft geld in overvloed."

„Wel nu," hernam Nordheim, „dan zal ik aan de lady zeggen, dat zij hare rust van u koopen kan. Laat ons thans tot het gezelschap terugkeeren. Ik verzeker u echter, dat het u heden niet meer gelukken zal, lady Landstown te spreken."

„Ook ligt dit niet meer in mijne bedoeling!" zeide Giuseppo. „Ik denk, dat zij mij tot nu toe hier in den tuin wel heeft opgewacht, en dit vergeefs wachten is voor heden eene voldoende vernedering voor haar."

Werkelijk kwam hun, toen zij het hôtel naderden, lady Landstown uit eene andere laan te gemoet, waar zij, gehoorzaam aan Giuseppo's bevel, op hem gewacht had.

Haar oog blikte vrolijker en vrijer, omdat zij heden althans van het gevreesde onderhoud met Giuseppo scheen ontslagen

te zijn, en onwillekeurig wierp zij Nordheim, van wien zij dacht, dat hij, zonder zulks te vermoeden, daartoe aanleiding gegeven had, een dankbaren blik toe; hij beantwoordde dien blik met een glimlach, en hare hand eerbiedig aan zijne lippen brengende, verzocht hij haar, hem te veroorloven, dat hij den volgenden dag zijne opwachting bij haar maakte.

De lady stond hem dit gaarne toe, en keerde daarop met de beide mannen naar het gezelschap terug. Toen dit eenige oogenblikken later afscheid nam en huiswaarts ging, begaf Nordheim zich naar Aurelia.

XII.

De liefdesverklaring.

Toen Nordheim bij Amelia gekomen was, en zij vertrouwelijk op den divan naast elkander zaten, verzocht hij haar om haar verhaal voort te zetten, waarop zij aldus vervolgde:

Na uren lang in eenen bewusteloozen toestand verkeerd te hebben, bemerkte ik ten laatste, dat ik op mijn bed lag. Stephaan, de kamerdienaar mijns vaders, benevens de geneesheer, de vriend mijner jeugd, die sedert twintig jaren met mijn vader op het eenzame kasteel geleefd had, en zich ook thans nog daar bevond, zaten voor mijn bed.

Naauwelijks tot bezinning gekomen, vroeg ik, wat er met mij gebeurd was, en beproefde mij op te rigten. Eene brandende pijn in de borst deed mij in de kussens terugzinken en herinnerde mij plotseling het voorgevallene.

Ik vroeg naar Albert. Men had hem terstond na zijne gepleegde misdaad haastig te paard zien wegrennen.

Stephaan had mij levenloos op den grond gevonden en, daar hij iets kwaads vermoedde, heimelijk den geneesheer geroepen; vervolgens hadden zij de deuren gesloten, mij te bed gelegd en mijne wonde verbonden.

Is zij doodelijk? vroeg ik den geneesheer, waarop deze antwoordde, dat zij niet gevaarlijk was.

Ik wil sterven! riep ik, o laat mij sterven!

Slechts langzamerhand gelukte het mijne beide vertrouwde vrienden, mij tot bedaren te brengen en mij te beletten, om het verband van mijne wonde te rukken.

Albert weder te zien was mij onmogelijk. Ik wilde dit oord ontvlugten, en mij aan het oog der menschen, die ik ver-

achtte, onttrekken, en mijne vlugt moest tegelijk eene vreeselijke wraak op Albert zijn.

Aan mijne vertrouwelingen deelde ik mijn plan mede, en toen zij weigerden, mij daarin behulpzaam te zijn, en het voor onuitvoerbaar hielden, bezwoer ik hen, mij voor hunne oogen te dooden. Nu gaven zij toe, en toen alles goed afgesproken was, gingen wij terstond tot de volvoering van mijn voornemen over.

De geneesheer moest voor alle dingen de bedienden van mijne ziekte, die mij plotseling overvallen was, verwittigen, en zorg dragen, dat de tijding daarvan in den omtrek en de stad verspreid werd.

Waarschijnlijk was deze tijding tot Albert doorgedrongen, want hij kwam des anderen daags terug, en begeerde van den dokter, hem bij mij te brengen.

Deze deelde hem nu mede, dat mijn dood ten gevolge der mij toegebragte wonde onvermijdelijk was, dat ik echter, ten volle bewust van mijnen toestand, bevolen had, de oorzaak van mijnen dood zorgvuldig geheim te houden, omdat ik Albert niet in het verderf wilde storten. Mijn echtgenoot had den geneesheer gebeden, hem bij mij te brengen, wat deze echter wegens mijne voorgewende zwakheid streng verboden had.

Zoo verliepen eenige dagen, gedurende welke mijne wonde snel genas, en toen ik mij eindelijk sterk genoeg gevoelde, om mijn begonnen werk te voleindigen, ontbood ik den geestelijke uit de stad bij mij, om, als eene stervende, de sacramenten te ontvangen, en in de tegenwoordigheid van hem en eenige andere getuigen mijn testament te maken. Aan Albert vermaakte ik de helft van mijn vermogen, en aan mijne tante de andere helft; voorts bepaalde ik uitdrukkelijk, dat niemand mijn lijk zien mogt; Stephaan en de dokter moesten mij begraven.

Reeds ondervond ik de werking van den opiumdrank, dien ik ingenomen had. Het werd nacht voor mijne oogen, en ik zonk achterover in de kussens.

Toen ik na verloop van een etmaal, zooals de dokter dit berekend had, ontwaakte, stond deze benevens Stephaan voor mijn bed. Zwijgend reikte ik hun de hand, en stond vervolgens haastig op.

Haastig trok ik de voor mij gereed liggende kleederdragt van een boerenmeisje aan, verborg mijn haar onder den grooten ronden hoed der boerinnen, en knielde daarop, diep bewogen, neder voor den geneesheer, om zijnen zegen te ontvangen.

Hij deelde mij dien weenend mede en geleidde mij toen zelf door gangen, corridors en langs geheime trappen naar eene kleine verborgene poort van het slot, waar ik met Stephaan, die mij vergezellen zou, afscheid van hem nam.

Spoedig beklommen wij nu het voor ons gereed staande rijtuig en reden den ganschen nacht door. Overdag sliepen wij, en des nachts vervolgden wij onze reis.

Acht dagen waren verloopen; toen bereikten wij het slot mijner tante, waarin deze stil en afgezonderd hare dagen sleet en al hare zorg wijdde aan de verpleging van armen en zieken.

Langzamerhand maakte Stephaan, dien zij uit vroegere dagen kende, haar met mijn lot bekend, en bragt mij, daar ik mij tot hiertoe verborgen gehouden had, tot haar.

Weenend omhelsde zij mij, en zwoer voor de eenige dochter harer geliefde zuster eene trouwe en zorgdragende moeder te zullen zijn.

Zij gaf mij voor eene verre bloedverwante uit, die zij aangenomen had en als hare dochter wilde beschouwd hebben, en er bestond geene reden, om hare woorden niet te gelooven.

Zoo gingen dan nu mijne dagen stil en vreedzaam daarhenen, maar mijn gemoed was zeer ter neder geslagen, en ik gevoelde mij diep ongelukkig. De eenzaamheid waarin ik leefde kon mij niet bekoren. Ik wenschte terug te keeren in de wereld en de genietingen, die zij aanbiedt, te smaken, en toch wist ik, dat die wensch niet kon vervuld worden.

Na verloop van een jaar, dat mij eene eeuwigheid toescheen, stierf mijne tante. Zij liet mij al hare rijkdommen, al hare bezittingen na, waarvan een groot gedeelte in Engeland gelegen was, waar zij met haren gemaal, lord Stopford, tot aan diens dood toe geleefd had.

Mijn verlangen naar de wereld ontwaakte met verdubbelde kracht in mij; daar ik meesteres van een millioen was, wilde ik weten,. of de wereld waarlijk zoo schoon was, als ik

mij die had voorgesteld. Ik verkocht het kasteel en trok naar Engeland. Daar behoefde ik niet te vreezen, herkend te worden, daar wenkten mij vrijheid en geluk.

Mijn aanzienlijke naam (ik had den naam mijner tante aangenomen) en inzonderheid mijn rijkdom openden mij den toegang tot de eerste kringen. Vleijers omgaven de rijke, schoone weduwe, en een tal van vriendinnen zocht zich bij mij in te dringen.

Ik echter gevoelde mij te midden van de genietingen des levens ongelukkig. Mijne ziel verlangde naar liefde, ik wilde niet bewonderd, ik wilde bemind zijn, en ik zag rond onder mijne aanbidders, en gevoelde, dat ik geen hunner zou kunnen beminnen.

Vele bittere teleurstellingen heb ik ondervonden. De vrienden, die mij omringden, en aan wie ik mijn vertrouwen schonk, hebben van dat vertrouwen schandelijk misbruik gemaakt, en ik deed de smartelijke ervaring op, dat liefde vaak de dekmantel is, waaronder men zelfzuchtige plannen verborgen houdt.

Zoo trok ik mij hoe langer hoe meer van de wereld terug, en schonk aan niemand meer mijn vertrouwen. Jegens ieder even vriendelijk, gaf ik aan geen enkel mensch meer eenige voorkeur, en vorderde noch vriendschap, noch liefde.

Zoo waren dan nu al mijne illusiën verdwenen, maar mijn hart kwijnde daaronder weg. Alles had ik van de wereld verwacht en de wereld gaf mij ten slotte niets. Hoewel ik het leven volop kan genieten, blijft er altijd eene ledigheid in mijne ziel over, en schoon ik mij door vele menschen omringd zie, gevoel ik mij nogtans eenzaam en verlaten.

„Nu kent gij mij," zeide Aurelia, „met al mijne gebreken en zwakheden. Ik ben opregt jegens u geweest, zelfs op het gevaar af, van daardoor in uwe achting te dalen. Oordeel nu over mij!"

Nordheim was, terwijl zij zoo sprak, opgestaan en haar genaderd, en zeide nu: „o Aurelia, hoe dank ik u voor het in mij gestelde vertrouwen! Gij hebt veel geleden en ik draag u, om het lijden dat gij doorstondt, den diepsten eerbied toe. Heilig is het ongeluk, en slechts aan uitgelezenen valt het ten deel, en slechts de uitgelezenen bezitten de kracht om het te dragen, en slechts deze verstaan en begrijpen

elkander. De rampspoedigen vormen een groot geheim genootschap, wier leden elkander herkennen aan teekenen, die slechts voor hen verstaanbaar zijn. Toen ik u voor de eerste maal ontmoette, bespeurde ik aan uwe schoone gelaatstrekken, dat gij tot de onzen behoort, en begroette u als zoodanig vol blijdschap."

„En meent gij," vervolgde hij met al meerder warmte en vuur „dat ik niet begrepen heb, wat er in uwe ziel omgaat? Meent gij, dat uwe oogen, die gij zoo dikwijls voor mij neêrsloegt, en de hooge blos, die zoo vaak uwe wangen kleurde, mij niet verraden hebben, dat gij mij bemint? Aurelia, ik wist het wel, doch ik wilde mij bedwingen. Maar het is mij thans langer onmogelijk geworden! Aurelia, kom aan mijn hart!"

Hij breidde zijne armen naar haar uit, en met een kreet van verrukking op de lippen zonk Aurelia aan zijne borst. En nu omhelsde hij haar en drukte haar al vaster aan zijn hart, en fluisterde: „laat mij de wereld vergeten, slechts een oogenblik vergeten! Laat mij aan niets anders denken dan aan u, niets anders begeeren, dan u alleen!"

En zij zag, weenende van blijdschap, tot hem op, en vroeg: „bemint gij mij?"

Lang en zwijgend zag hij haar aan. Zijne gelaatstrekken namen eene ernstige, schier weemoedige uitdrukking aan, en toen zij zacht hare vraag herhaalde, zeide hij: „ja, ik bemin u! Maar ik weet, Amelia, dat ook de liefde geen geluk aanbrengt, dat duurzaam kan genoten worden. En dewijl ik dit weet, wil ik mij zelven de vreugde van dit oogenblik ontzeggen, om u het verdriet, dat daaruit later voor u zal voortvloeijen, te besparen. Gij echter, gij droomt nog van geluk, en daarom zij het woord door mij gesproken: ik bemin u!"

Juichend omhelsde Amelia hem, en rustte aan zijnen boezem, terwijl Nordheim hare lippen en hare oogen met zijne kussen bedekte. Plotseling echter maakte hij zich uit hare armen los en zeide: „geen kus meer! Wij willen het geluk, dat hier beneden zoo spaarzaam bloeit, niet op eenmaal geheel genieten!" Zoo sprekende, kuste hij nog eenmaal hare hand en verliet haar haastig.

Aurelia zonk op den divan neder en heete tranen vloei-

den uit hare oogen, doch zij wist niet, of zij van vreugde of van droefheid weende.

XIII.

De helper in den nood.

Toen Nordheim den volgenden morgen zijn ontbijt nuttigde, trad Macdeam met haastige schreden zijne kamer binnen, en Nordheim de hand reikende, zeide hij zacht: „ik kom, om u vaarwel te zeggen! Ik ga naar Amerika!"

„En wat wilt gij in dat koude land doen?" vroeg Nordheim.

„Wat zal ik hier doen?" antwoordde Macdeam. „Hier, waar het ongeluk mij vervolgt?"

„Als het ongeluk u vervolgt, zal het ook aan gene zijde der zee uw spoor vinden," zeide Nordheim; „beter is het, dat gij 't het hoofd biedt, want *zoo* alleen kunt gij het trotseren."

Macdeam schudde treurig het hoofd. „Neen," zeide hij, „ik kan het niet trotseren; het is vast bij mij besloten, ik vertrek! Binnen een uur vaart er van hier eene stoomboot naar Hamburg, en daarmede zal ik den overtogt doen, om te Hamburg van mijnen eenigen broeder, die aldaar woont, afscheid te nemen, en dan voort, voort naar de nieuwe wereld!"

„Ik vrees, dat gij overijld handelt!" zeide Nordheim deelnemend; „zoudt gij althans nog niet eenige dagen wachten met de uitvoering van uw plan? Mogelijk dat gij alsdan tot andere gedachten komt. Want ofschoon ik niet in uwe geheimen wil dringen, meen ik toch met eenigen grond te vermoeden, dat de avond van gisteren in naauw verband staat met uw tegenwoordig voornemen."

Macdeam knikte toestemmend met het hoofd. Vervolgens zeide hij: „wat gij ook zeggen moogt, ik blijf bij mijn plan, ik ga, mijne plaats is reeds besteld, vaarwel!"

„Als het dan niet anders wezen kan," antwoordde Nordheim, „welnu, zoo mogen mijne beste wenschen u vergezellen, en zoo deze ook al niet in staat zijn, u te helpen, blijf dan nogtans mijner gedenken, als iemand, die steeds het warmste belang in u stelt. En ik meen, dat dit in deze koude, zelfzuchtige wereld toch ook iets waard is."

Nog eenmaal reikten zij elkander de hand; vervolgens ging Nordheim met Macdeam naar de gelagkamer, waar zij Armand en Giuseppo aantroffen, die hartelijk lachten om de anders zoo vrolijke waardin, welke al snikkende en huilende het reisgoed van den Ierlander inpakte.

Toen dit verrigt was, groette Macdeam vriendelijk met de hand en verliet het vertrek.

De waardin zorgde, dat zijn reiskoffer in de voor hem gereed staande cabriolet gebragt werd, waarin Macdeam reeds plaats genomen had, en weldra rolde nu het rijtuig met den zwaarmoedigen Ierlander naar de haven.

Ook Nordheim verliet het logement, nadat hij Dassa verzocht had, om bij zijne terugkomst hem een onderhoud over hoogst gewigtige aangelegenheden toe te staan, en deze daarin bewilligd had.

Lady Landstown, naar wie Nordheim zich nu begaf, ontving hem met hare gewone zwaarmoedige vriendelijkheid, en antwoordde op Nordheim's vraag naar haren welstand: „gij vraagt nog naar mijnen welstand. Och, het gevoel van gezond te zijn, ligt als een jeugdige droom achter mij, en keert, even als mijne jeugd zelve, nimmer terug. Ook heb ik reeds lang van beiden afstand gedaan en begeer niet meer, wat onbereikbaar voor mij is."

Norddheim glimlachte. „En hoe wilt gij, mijne lady, afstand doen van iets, wat gij buiten uw toedoen nog bezit?" vroeg hij; „hoe eene jeugd verloochenen, die toch uit uwe gelaatstrekken spreekt? En waar jeugd is, daar is ook kracht en gezondheid en balsem voor alle smarten."

De lady schudde zwijgend het hoofd en zeide zacht: „er is echter eene ziekte der ziel, waarvoor de aarde geen balsem en geene verzachting heeft."

Nordheim zweeg een oogenblik, en zag de lady, die in zwaarmoedige gedachten verdiept scheen, met deelnemende blikken aan.

Vervolgens zeide hij eensklaps op vastberaden toon: „laat ik opregt zijn. Toen ik u om een onderhoud verzocht, geschiedde dit niet alleen, om u van mijne hoogachting te verzekeren, maar tevens om u mijne diensten aan te bieden. Al wist ik ook verder niets van uw lot, dan nog zou de uitdrukking van uw gelaat mij gezegd hebben, dat gij lijdt

en minder gelukkig zijt, dan gij verdient te wezen. Nu echter heeft het toeval mij bekend gemaakt met uw leed, en daarom meen ik ook het regt te hebben, u mijne hulp aan te bieden. Giuseppo Dassa —"

„Wat weet gij van hem?" viel de lady hem angstig in de rede.

„Was laag genoeg," vervolgde Nordheim, „mij een geheim van vroegere dagen te verraden. Ik ken uw lijden, en daarom durf ik ook vrij en open tot u te spreken."

Eleonora begon bitter te weenen, hare tranen besproeiden haar gelaat, dat van schaamte gloeide, en het ontbrak haar aan kracht om te spreken, maar zij snikte luide.

„Zijt gij boos op mij? Duidt gij mij mijne opregtheid ten kwade?" vroeg Nordheim zacht.

„Neen, neen!" snikte Eleonora.

„Of vreest gij, dat ik uw geheim niet bewaren zal?"

„O neen, ik vrees niets meer!" riep Eleonora. „Wie zoo veel geleden heeft, als ik, vreest niets meer. Laat mij echter weenen, het zijn de eerste vreugdetranen, die mijn oog sedert vele jaren schreit."

En plotseling zonk Eleonora op hare kniën neder en riep, terwijl zij de handen ten hemel hief: „God, mijn God, ik dank u! Gij hebt mij hulp en bijstand gezonden! Mijn smeeken is niet te vergeefs geweest. Gij hebt de wanhoop mijner ziel begrepen en zendt mij verligting. O dank zij U en prijs —"

Hare stem werd zwakker, haar adem stokte, en bewusteloos zonk zij achterover.

Nordheim legde haar zacht op den divan neder en opende het raam; de binnendringende frissche lucht deed de lady weldra weder bijkomen.

Zij sloeg de oogen op, en Nordheim de hand reikende, zeide zij: „o als gij wist, hoe veel het mij gekost heeft, dit geheim in mijn hart te begraven, gij zoudt begrijpen, hoe uwe woorden mij zoo diep konden treffen. En nu help, raad mij," vervolgde zij driftiger, „wijs mij een middel aan, om dezen vreeselijken man te vermurwen en zijnen woedenden toorn te bedwingen."

„Het bloeddorstige dier vlugt voor het schijnsel des vuurs" antwoordde Nordheim; „Giuseppo is niet beter dan een

dier, en voor den glans van het goud zal zijne woede wijken."

„Gelooft gij dat?" vroeg Eleonora op blijden toon. „O geef hem alles, alles wat ik bezit. Mijne goederen, mijne juweelen, alles wil ik aan zijne voeten neêrleggen, en daarvoor niets anders begeeren, dan vrijheid, enkel vrijheid!"

Nordheim sprak nu met Eleonora af, den Italiaan eene aanzienlijke som uit te betalen, waarvoor deze de brieven aan Nordheim moest afleveren; bovendien wilde men hem een goed jaargeld aanbieden, dat hem geregeld zou uitbetaald worden, als hij zich verbond, om onverwijld en voor goed naar Italië terug te keeren en het nimmermeer te beproeven, de rust van Eleonora op eenige wijze te storen.

„Hij zal naar mijn inzien in dit voorstel genoegen nemen," zeide Nordheim.

„De hemel geve, dat gij u niet bedriegt," zuchtte Eleonora, „doch ik vrees, dat de bevrediging zijner wraak hem meer waard is, dan goud en schatten."

Nadat Nordheim nog aan de lady beloofd had, haar zoo spoedig mogelijk het antwoord van Giuseppo te zullen brengen, vertrok hij en keerde terug naar zijn logement, waar de Italiaan op hem wachtte.

Met de meeste behoedzaamheid maakte Nordheim hem bekend met het aanbod der lady; schijnbaar scheen Giuseppo daarin genoegen te nemen en verklaarde zich bereid, om voor de hem gebodene som de brieven uit te leveren. „En wat," vroeg hij nu met een sluwen lach, „wat biedt Eleonora mij voor mijne herinneringen, en voor datgene, wat ik zou kunnen vertellen? Waarmede wil zij mijn zwijgen koopen?"

Nordheim noemde hem de tweede som, alsmede de voorwaarde, waarop het jaargeld hem zou uitbetaald worden.

Dassa brak in een woest gelach uit, dat zelfs Nordheim deed beven. Vervolgens werd zijn gelaat plotseling ernstig, en hij zeide op rustigen toon: „ik zal er mij op bedenken!"

„En wilt gij mij de brieven ter hand stellen?" zeide Nordheim.

„Waartoe dit?" vroeg Dassa. „Ik ben voornemens met Eleonora zelve daarover te onderhandelen."

„Ik hoop," zeide Nordheim, „dat gij alsdan den eerbied,

dien een cavalier aan eene dame verschuldigd is, niet zult uit het oog verliezen."

Zoo scheidden zij; en Nordheim, toen hij alleen was, zeide tot zich zelven: „en nu naar mijne geliefde!" Haastig liep hij thans de trappen af, en begaf zich naar Amelia.

XIV.

De novice.

De avonddienst was geëindigd en langzaam keerden de nonnen naar hare cellen terug, waar zij zich, na het *Ave Maria* gebeden te hebben, ter ruste nederlegden.

Om den hoek van den langen gang, waarin zich aan weêrszijden de cellen der nonnen bevonden, trad thans eene non te voorschijn, die, zooals men aan den grooten ring met sleutels dien zij in de hand had, ligt bemerkte, de portierster was.

Met den grooten hoofdsleutel ging zij naar de deur van elke cel, sloot die allen op twee na zorgvuldig digt, en wandelde vervolgens met zachten tred naar het andere einde van den gang, waar vlak naast de poort, die naar buiten voerde, hare eigene cel gelegen was. Zij trad er binnen, grendelde de deur achter zich toe, en alles was weder stil.

Eenige oogenblikken waren zoo verloopen, toen uit eene der cellen, die de portierster niet gesloten had, en op de deur waarvan de naam: „*Natalia*" te lezen stond, eene andere non naar buiten trad.

Zij liep den gang ten einde en begaf zich door de eetzaal naar de kerk. Daar viel zij voor het beeld des Verlossers neder en bad een *Paternoster*. Daarna verzonk zij in diepe gedachten, zoodat zij niet eens bemerkte, dat nog een ander vrouwelijk wezen de kerk binnentrad. Het was een beeldschoon meisje, dat met zachten tred de non naderde en thans voor haar stond. Langzaam hief deze nu haar hoofd op en zeide bedaard: „gij komt zeer laat, mijne dochter!"

„Vergeving, zuster Natalia," antwoordde de andere haastig, en bragt de hand der non aan hare lippen, „vergeving, ik was van kommer en verdriet ingeslapen."

Onze hoogwaardige abdis heeft bevolen, dat ik u dezen nacht voor de laatste maal voorbereiden zou tot het feest

dat ons morgen wacht" zeide de non, „laat ons daarom met dit heilige werk aanvangen. Kom, laat ons bidden."

„Ik kan niet bidden!" riep het meisje op luiden toon.

„Gij zult het wel leeren," antwoordde de non.

„Neen, neen!" riep het meisje, „ik kan niet." Daarop sloeg zij hare armen om den hals der non en riep vol vertwijfeling uit: „red mij! red mij! Ik kan het feest, dat ons morgen wacht, niet vieren, ik kan geene non worden. Red mij, Natalia, of de wanhoop doodt mij!"

„Hoe ledig zouden de kloosters worden, als de wanhoop de kracht bezat, om te dooden" antwoordde de non.

„Ja, in de kloosters heeft de wanhoop haren zetel gevestigd," riep het meisje. „Natalia, ik *wil* geene non worden!"

„En waarom niet?" vroeg de non bedaard.

„Omdat ik niet sterven wil, terwijl het leven in mij gloeit, omdat ik nog wenschen en verwachtingen heb!" riep Effie hartstogtelijk.

De non zag peinzend voor zich; vervolgens fluisterde zij zacht: „'t is waar, men sterft zeer langzaam achter kloostermuren!"

Effie greep driftig hare hand en vroeg: „Natalia, hebt gij er nooit berouw over gevoeld, dat gij eene non zijt geworden?"

Natalia beurde langzaam haar hoofd op en zag de vragende met zulk een zonderlingen blik aan, dat deze daarvoor onwillekeurig sidderde; daarna zeide zij op doffen toon: „mijne wenschen zijn gestorven."

„Ik echter wil niet sterven!" riep Effie heftig. „Ik wil, ik moet leven!"

Plotseling zonk zij voor Natalia's voeten neder en smeekte: „zuster Natalia, heb medelijden met mij! Ik kan geene non worden, want mijn hart bemint. Red mij ter wille van mijnen geliefde!"

De non sidderde en hare trekken namen eene smartelijke uitdrukking aan, toen zij zacht zeide: „arm ongelukkig kind!"

Effie vloog overeind en zeide vol blijdschap: „gij hebt medelijden met mij! O, dan wilt gij mij ook helpen! Spreek, Natalia, raad mij, zeg mij hoe ik ontvlugten kan!"

„Ontvlugten!" zuchtte Natalia. „De kloostermuren zijn hoog en dik, en de abdis kent geen medelijden."

„Doch Natalia kent het, en Natalia zal mij helpen!” riep het meisje, terwijl zij de non omhelsde.

„Waarom echter, mijn kind,” vroeg Natalia, „zweegt gij tot hiertoe, waarom spraakt gij niet gedurende deze drie maanden, die gij als novice hier in het klooster doorbragt?”

„Herinner u, heilige zuster,” antwoordde Effie, „dat dit heden de eerste maal is, dat ik u zonder getuigen spreek. Gij hebt mij onderwezen in de heilige dienst, maar altijd in tegenwoordigheid van eene andere zuster.”

„Waarom kwaamt gij echter in het klooster? Geschiedde dit uit eigen beweging?” vroeg de non.

„Hoe kunt gij dat gelooven?” zeide Effie. „Op bevel mijns vaders kwam ik hier. Hij heeft aan mijne moeder op haar doodbed gezworen, dat hij mij aan de heilige dienst zou toewijden.”

„En uw geliefde?” vroeg de non.

„Weet, Natalia,” antwoordde Effie, „ik heb mijn Edward trouw tot in den dood gezworen; ik zal mijn eed houden, en zelfs God kan mij niet ontrouw aan dien eed maken.”

„Was uw vader met uwe liefde bekend?”

„Hoe zou ik die voor hem hebben kunnen geheim houden!” riep Effie. „Edward kwam dagelijks bij ons aan huis. Eens verraste mijn vader ons; in zijne woede rukte hij mij uit Edward's armen en noemde hem een verrader. Hij zwoer, mij eerder te zullen dooden, dan zijnen eed te breken. Te vergeefs was al ons smeeken. Daar reikte ik Edward de hand en zwoer hem eeuwige liefde, en beloofde hem, eerder te zullen sterven, dan ontrouw te worden aan mijnen eed.”

„En uw vader?” vroeg de non deelnemend.

„Hij wilde evenmin zijnen eed breken als ik den mijne!”

„Zaagt gij Edward niet weder?”

„Nimmer,” zeide Effie. „Nog denzelfden nacht verliet mijn vader met mij het slot. Niemand vergezelde ons. Hij zelf mende de paarden en zonder een oogenblik op te houden reden wij door. Hoe vurig ik ook tot God bad, dat Hij mij een middel mogt aan de hand doen, om Edward eenig narigt van mijnen toestand te geven, 't was te vergeefs; geene gelegenheid kon ik daartoe vinden!”

De non ging eenige malen zwijgend op en neder en fluisterde daarbij: „ik ken dat! Ik heb dikwijls ook zoo gebeden en altijd te vergeefs.”

„Gij kent dien akeligen toestand ook bij eigen ervaring?" vroeg Effie. „Gij hebt ook geleden, zoo als ik nu lijd?"

De non legde hare hand op Effie's schouder en zeide plegtig: „mijn kind, ik heb geweend, tot dat de bron mijner tranen opgedroogd was."

Beiden zwegen, en dit zwijgen, benevens de stilte die haar in deze donkere, doodsche kerk omgaf, joegen Effie eene kille huivering door de leden, en zij zeide vreesachtig: „laat ons deze donkere kerk verlaten. Het is mij, alsof ik hier door spoken en geesten omringd ware."

Natalia schudde het hoofd en zeide: „hoe menigen nacht heb ik hier alleen in de kerk doorgebragt en riep ik tot de spooken en geesten, en bad hen mij te dooden, maar te vergeefs, alles bleef stil."

„En wilt gij, kunt gij mij redden?" vroeg Effie dringend.

„Ik wil het," antwoorde Natalia, „of ik het echter zal kunnen doen, dit weet alleen God. „Luister naar mij" vervolgde zij, „wij willen het beproeven, u te redden, maar daarbij moeten wij met de meeste omzigtigheid te werk gaan. Doe het morgen voorkomen, dat gij hartelijk verheugd zijt, omdat gij nu eene bruid van Christus wordt. Dank de abdis, dat zij u die genade wil deelachtig maken. Klaag vervolgens over hevige pijnen, dan zal men mij, omdat ik in de geneeskunst ervaren ben, roepen, om u hulp te verleenen; ik zal u alsdan voor zeer ziek verklaren en het noodzakelijk achten, dat de plegtigheid wordt uitgesteld. Zoo winnen wij tijd."

„En tijd gewonnen, alles gewonnen, zegt een oud spreekwoord," riep Effie vol blijdschap.

„Laat ons nu heêngaan," zeide Natalia, „en moge de hemel mij vergeven, dat ik tot leugen en bedrog mijne toevlugt neem, om u te redden."

Zwijgend verlieten beide de kerk en begaven zich ieder naar hare eigene cel.

Natalia zonk nu op haar voetbankje neder, dat behalve haar bed het eenige meubel in de cel was, waarin haar leven wegkwijnde, en bad lang en vurig.

Vervolgens stond zij op en haalde van achter de groote schilderij, die boven haar bed hing, eene menigte beschrevene bladen papier te voorschijn en fluisterde: „welaan gij mijn

eenige vriend, ook de gebeurtenissen van dezen nacht zult gij vernemen!" En haastig begon zij te schrijven: —

„Ja, ik zal haar helpen, de ongelukkige Effie. Toen ik hare tranen zag, gevoelde ik eensklaps, dat de stille rust der ziel, die mijn deel was, mij begaf. Neen, het geluk dat ik geniet, ik moet het voor mij zelve bekennen, is toch niets anders dan het bitterste ongeluk. Onverschillig te zijn voor vreugde en droefheid zoo als ik ben, o ik gevoel het, 't is wel het vreeselijkste dat den mensch kan treffen."

„Ja, ik wil u helpen, treurende Effie. Treed de wereld in en verheerlijk God niet slechts door uwe gebeden, maar ook door uwe daden! Slechts hij die bezigheden heeft, leeft, slechts hij die werkt, dient den Heer."

„Treed de wereld in! Achter de muren van het klooster, in de enge cel bidt voor u de non, en dankt God, dat gij geen nutteloos leven leidt zoo als zij!"

Hier eindigde Natalia, en verborg haar dagboek weder zorgvuldig achter de groote schilderij. Daarna fluisterde zij zacht: „ja, ik wil haar helpen!"

Eene geruime poos ging zij in hare cel op en neder en peinsde er over na, hoe Effie's vlugt het best te bewerkstelligen zou zijn.

Plotseling bleef zij staan en een blijde glimlach speelde voor een oogenblik om haren mond, toen zij zeide: „ja, zoo kan het geschieden! Mogelijk was het een wenk des Heeren, dat Hij mij dezen weg leerde kennen, een weg, dien niemand hier, zelfs de abdis niet, kent!"

Op dit oogenblik sloeg de kloosterklok. Natalia telde opmerkzaam de slagen en zeide toen: „pas elf uur; de nacht is lang! Alles slaapt! Beter heden dan morgen!"

Zoo sprekende nam zij hare lamp en verliet met zachten tred hare cel.

XV.

De vlugt.

Natalia trad nu de cel van de novice Effie binnen, waarvan de deur aanstond. Het meisje lag voor haar bed geknield, en was van verdriet in slaap gevallen.

Terwijl de oogen van Natalia deelnemend op Effie gevestigd waren, zag zij eensklaps een glimlach om haren mond spelen en de slapende fluisterde: „mijn Edward, mijn geliefde!"

„Zij droomt van haren minnaar," zeide de non, „ik ken deze droomen. Na deze droomen is het vreeselijk, achter kloostermuren in eene cel te ontwaken."

Effie's lippen lispten zacht: „ik bemin u eeuwig, Edward Macdeam!"

„Eeuwig!" zeide de non met een bitteren glimlach, „daar buiten in de wereld weet men niet, wat dit woord beteekent! Eeuwige liefde! Zou deze wel in de wereld gevonden worden? Maar neen," vervolgde zij, „ik wil daarover thans niet verder nadenken. Ik zal Effie wakker maken!"

Zacht tikte zij de novice op de schouders. Deze ontwaakte spoedig, sloeg hare oogen op en vroeg: „komt gij, om mij te redden?"

„Zoo het de wil des Heeren is, wil ik het beproeven," antwoordde Natalia. „Trek de kleêren aan, die gij droegt, toen gij in het klooster kwaamt, pak het noodzakelijkste bijeen en volg mij!"

Weldra stond Effie nu in hare vorige kleederdragt, met een klein bundeltje onder den arm, voor de non en verklaarde zich bereid, om te gaan.

„Wie in de wereld gaat, moet ook om de dingen der wereld denken," zeide Natalia, „en het noodzakelijkste ding is geld. Zijt gij daarvan voorzien?"

„Overvloedig," antwoordde Effie. „Mijn vader gaf mij duizend guinjes, toen hij mij hier naar toe bragt, en nog de helft daarvan is in mijn bezit. Bovendien heb ik nog het brillanten tooisel mijner moeder, waarmede ik mij morgen bij mijne wijding als non versieren zou."

„Laat ons dan gaan," zeide de non en nam de lamp.

Zoo stil mogelijk openden zij de deur en slopen door den langen gang, de eetkamer, en door deze de kerk binnen.

„Laat ons eerst voor het beeld des Heilands God smeeken, dat Hij onze onderneming met Zijnen zegen bekroone!" fluisterde Natalia en knielde met Effie voor de trappen van het altaar neder.

Toen haar gebed geëindigd was, wenkte Natalia het meisje,

haar te volgen, en een valluik achter het altaar openende, steeg zij zacht en voorzigtig een trap af.

Effie, die haar volgde, zeide bevend: „waarheen voert gij mij, Natalia? Het is mij, als of eene graflucht mij tegenwaait?"

De non antwoordde rustig: „wij komen hier bij de graven, waarin de vroegere abdissen bijgezet zijn."

Zij waren thans beneden aangekomen en stonden midden tusschen graven en doodkisten.

Effie werd bang en vroeg angstig: „luister, hoort gij geen gedruisch?"

„Het was de klank uwer eigene stem, die boven uw hoofd tegen het gewelf stuitte," antwoordde Natalia rustig en vroeg vervolgens met een goedigen glimlach: „zijt gij zoo bevreesd voor de dooden?"

„Ja," zeide Effie, „om te leven heb ik moed, maar ik vrees den dood."

„Het moet heerlijk zijn, zoozeer het leven te beminnen," zeide de non nadenkende, „dat men vreest voor den dood. Kom, houd u aan mij vast, wij moeten ons tusschen deze doodkisten door begeven naar de kleine doodenkapel daar ginds, waar de eeuwige lamp brandt."

„Wee de ongelukkige, die op deze lamp moet passen," fluisterde Effie.

„Waarom wee?" vroeg Natalia. „Sinds zeven jaren is dit mijn werk, en elken dag bezoek ik die kapel."

„En gij zijt dan niet bevreesd?"

„Waarvoor zou ik vreezen?" antwoordde Natalia. „Mijn kind, deze dooden liggen stil; ik heb hen dikwijls gesmeekt, om zich over mij te ontfermen en mij op te nemen in hunne eeuwige rust; zij hebben mij echter nooit eenig teeken van leven gegeven."

Zij traden thans de kleine kapel binnen, wier zwart behangene en met doodshoofden versierde wanden Effie eene huivering door het gebeente joegen. Natalia echter sloeg geen acht op hare vreesachtigheid. „Effie," zeide zij, „ik open u thans den weg tot uwe redding, een weg, die, zoo als ik meen, niemand buiten mij kent!"

Thans drukte Natalia met zooveel kracht op eene verborgene veer, dat daardoor de houten trap, die zich in de

kapel bevond, een weinig op zijde ging, zoo dat er eene opening onstond, die wijd genoeg was, om er door te gaan.

„Langs dezen weg komen wij in een onderaardschen gang," zeide Natalia, „die naar een der kelders van het kloosterkerkhof leidt. Deze kelder is met eene ijzeren deur gesloten, doch de sleutel hangt er naast, en wanneer men deze geopend heeft en er door treedt, bevindt men zich op vrije voeten."

„Hoe is het mogelijk," zeide Effie, „dat gij, die reeds zoo lang eenen zekeren weg om te ontvlugten kendet, daarvan geen gebruik gemaakt hebt?"

„Toen ik dezen weg leerde kennen, was het te laat," antwoordde Natalia. „Sedert een jaar reeds had ik toen mijne gelofte als non afgelegd, en ik ben van oordeel, dat men verpligt is, om als men zulk een eed gezworen heeft, dien te houden. Maar laat ons thans voortmaken!"

„Hier zijn wij aan het doel," zeide Natalia, toen zij door den gang den kelder binnentraden.

Zij stak den sleutel in het slot, en de deur sprong open. Verkwikkend drong de zomerlucht naar binnen, en Effie wierp zich juichend aan de borst der non.

„Waarheen wilt gij gaan?" vroeg Natalia haar.

„Naar mijnen geliefde!" fluisterde Effie.

Zij traden buiten de deur en stonden nu op het kerkhof.

„Zoo vaar dan wel," zeide Natalia, „wij moeten scheiden. Ik keer terug naar het klooster. Mijn proeftijd hier beneden, ik gevoel het, zal spoedig geëindigd zijn en verlangend zie ik uit naar den tijd, waarop ik zal rusten in het koele graf. Als gij eens in later tijd," vervolgde zij, „deze streken bezoekt en gij op dit kerkhof een wit kruis met den naam Natalia er op ontwaart, Effie, treur dan niet, integendeel verheug u alsdan, dat mijn hart stil staat en rust gevonden heeft, en bid voor mijne ziel. Vaarwel! Zet rustig uwen togt voort en vrees geene vervolging. Mijne lippen zullen u niet verraden. Ik zal echter morgen vroeg aan de abdis berigten, dat ik u niet in uwe cel gevonden heb, en zij zal zwijgen, om alle opzien te vermijden."

Natalia trad achteruit, en voor dat Effie tijd had dit te verhinderen, sprong de deur weder in het slot. De ijzeren deur scheidde de non van de wereld en de novice van het klooster.

Den volgenden morgen zagen de vrome zusters de non Natalia naar de abdis gaan, en daar zij een geruimen tijd bij haar bleef, besloten zij daaruit, dat het onderhoud, 't welk zij met elkander hadden, zeer gewigtig zijn moest. Toen zuster Natalia eindelijk terug keerde, deelde zij aan de nieuwsgierige nonnen, zoo als zij zeide, op last der abdis mede, dat de novice Effie in den afgeloopen nacht door eene boosaardige en aanstekelijke ziekte was aangetast, en dat aan haar, aan zuster Natalia, opgedragen was, om de novice te verplegen.

Natalia bragt nu eenigen tijd in Effie's cel door, en vermeed, uithoofde van de aanstekende ziekte der novice, allen omgang met de zusters. De portierster zette telkens op eenigen afstand van de deur der cel het eten voor haar neder en ging dan haastig weder weg, om zich voor besmetting te vrijwaren.

Na verloop van acht dagen berigtte Natalia, dat de ongelukkige Effie aan hare ziekte overleden was; zij alleen legde haar in de doodkist en sloot die zorgvuldig, en onder vele kruisen op het kerkhof zag men weldra een nieuw verrijzen, dat ten opschrift droeg: *„Hier rust de novice Effie."*

XVI.

De nachtelijke wandeling.

Toen Effie zich thans alleen bevond, wist zij niet in welke rigting zij zou voortgaan. Daar herinnerde zij zich den weg dien zij met haren vader genomen had, toen deze haar naar het klooster bragt, en als zij aan hare linkerhand in de verte hooge boomen ontwaarde, besloot zij hare schreden daarheen te rigten. Moedig wandelde zij voort en toen de invallende duisternis haar begon te beangstigen, fluisterde zij, om zich zelve moed in te spreken: „gij zijt bij mij, mijn Edward, mijn geliefde."

Deze gedachten schonken haar kracht en moed, en onbevreesd vervolgde zij haren weg.

Toen de zon weder opgegaan en het helder dag was geworden, kwam Effie eene vrouw tegen, aan wie zij vroeg, hoe de naam van het naastbij gelegene dorp was.

Hoe verheugd was zij, toen zij van deze vernam, dat het Killiankean heette.

Van daar toch was de weg haar goed bekend. In dat dorp was zij zelfs zeker, hulp en ondersteuning te vinden, want daar woonde hare vroegere min, die haar hartelijk lief had en die ongetwijfeld ten allen tijde bereid zou zijn, om haar te helpen.

Tranen van blijdschap sprongen uit hare oogen en de boerin, die haar op hare vraag geantwoord had, keek vol verwondering het schoone meisje aan, dat zoo bitterlijk weende en wier gelaat toch van verrukking schitterde.

Effie drukte haar haastig een stuk geld in de hand en ging verder. Hoe gemakkelijk viel het haar nu, om zich voort te spoeden, en hoe gaf de blijdschap vleugelen aan hare voeten.

Na eene korte wandeling was het dorp Killiankean bereikt, en door een vriendelijk boerenmeisje teregt gewezen, klopte zij spoedig aan de deur der hut, waar hare min woonde.

Effie zonk neder op een stoel en gevoelde nu eerst regt, hoe afgemat en vermoeid zij was, zoo dat het haar moeijelijk viel, al de vragen van het oude moedertje te beantwoorden.

Toen zij zich echter eenigermate versterkt gevoelde door het eenvoudige maal, dat de oude haastig voor haar had klaargemaakt, vertelde Effie haar de zonderlinge gebeurtenissen van den afgeloopen nacht. „En daàr ben ik nu gekomen, Kitty," besloot Effie haar verhaal, „om te zien, of gij mij nog zoo lief hebt als vroeger, en mij behulpzaam wilt zijn in mijne verdere vlugt."

Kitty beloofde met tranen in de oogen alles te zullen doen, wat in haar vermogen was, en Effie legde zich nu neder op het door Kitty voor haar gespreide bed, om van de doorgestane vermoeijenissen in de armen van den slaap uit te rusten.

XVII.

De laatste groet aan de ouderlijke woning.

Het was avond, en onder bescherming der duisternis besloot Effie hare vlugt voort te zetten. Het kleine met een

pony bespannen boerenwagentje stond reeds voor de deur, en de vrouwen maakten zich tot het vertrek gereed.

In de kleeding van een matroos stond Effie met een liefelijken glimlach om den mond voor Kitty, die, met innig welgevallen haar vroeger pleegkind beschouwende, uitriep: „dat is inderdaad al heel toevallig, dat de kleêren, die mijn zoon Tom vroeger reeds besteld heeft, gisteren te huis bezorgd zijn, terwijl hij zelf nog zeker in volle zee is, en die kleêren zijn het nu, die u, mijn geliefd kind, redden. Niemand zal in deze dragt de hoogwelgeborene freule Effie van Landstown herkennen, uitgenomen een persoon, die zijn harteliefje in iedere vermomming, gelijk ik denk, onderscheiden zou. O als ik nog denk, hoe de heer Macdeam." —

„Spreek thans niet van hem," viel Effie haar in de rede, „als ik aan hem denk, dan word ik week en gevoelig als een kind, en toch moet ik mij in dezen nacht als een man gedragen en zelve het paard sturen! Laat ons echter thans voortmaken, om nog voor het aanbreken van den dag op Edwards goed aan te komen."

Effie hielp nu de oude op den wagen, ging vervolgens zelve voor op den stroozak zitten, nam de teugels in handen en thans rolde het kleine wagentje langs den straatweg voort naar het goed van Edward Macdeam.

Het was reeds dag, toen zij het bereikten, en Effie verzocht nu aan hare getrouwe Kitty, om terstond naar het slot te gaan, naar den heer te vragen en hem bij haar in de kleine herberg, waar men het paard op stal gezet had, te brengen.

„Doch als hij nu niet te huis is?" vroeg Kitty.

„Hij zal te huis zijn," riep Effie, „mijn hart zegt mij, dat ik hem hier vinden zal. Ga heen en roep hem!"

Kitty ging en Effie plaatste zich voor het venster, en zag den weg op, waarlangs de oude moest terugkeeren.

Hoe langzaam gingen de oogenblikken voor haar voorbij! Het hart bonsde haar in den boezem en het klamme zweet parelde op haar voorhoofd. — Eensklaps klonk een kreet van hare lippen, want de bodin harer liefde, Kitty, zag zij in de verte aankomen.

„O hoe langzaam gaat zij!" klaagde Effie, „waarom maakt zij niet wat meer spoed? Ha, — daar is zij!" —

Zij stoof naar de deur, en de oude jubelend omhelzende en in de kamer trekkende, riep zij: „wat zeide hij? Kitty, wanneer komt hij?"

Kitty had naauwelijks moeds genoeg, om zacht te antwoorden: „hij is niet hier, hij is vertrokken naar Londen!"

Effie deinsde achteruit, zij staarde vol ontzetting de oude aan, haar adem stokte, en eene doodelijke bleekheid bedekte haar gelaat.

De oude zeide weenend en jammerend: „zoo gaat het nu; daar dacht gij nu zoo zeker, dat uw liefste hier zou wezen, dat gij niet eens aan de mogelijkheid gelooven wildet, dat hij afwezig was."

Effie kwam langzamerhand weder tot zich zelve. Zij streek zacht met de hand over haar voorhoofd, en diep ademhalende fluisterde zij: „derhalve naar Londen!"

Vervolgens ging zij in diep gepeins de kamer op en neder, en Kitty, die met teedere bezorgdheid iedere beweging haars lievelings volgde, bemerkte met verbazing, dat Effie's gelaatstrekken plotseling eene andere uitdrukking aannamen. Een gloeijend rood kleurde hare bleeke wangen, haar oog straalde van verrukking en haar boezem ging onstuimig op en neder.

Thans breidde zij hare armen uit en riep: „mijn geliefde, ik volg u! Mijn leven is aan het uwe verbonden, en uw oog is mijn hemel en mijn geluk. Zoo wil dan ook ik niet kleinmoedig vreezen. De liefde tot u voerde mij uit het klooster, zij drijft mij thans de wereld in; om u na te reizen, tot dat ik u vind!"

„Onmogelijk!" riep Kitty, „kind, bedenk wat gij doet! 't Is onmogelijk, dat gij als meisje alleen de verre reis naar Londen doet!"

Effie greep driftig hare hand en met vlammende oogen zeide zij: „ik heb mij laten vertellen, dat de blik eener jonkvrouw de magt bezit om een leeuw te temmen. En denkt gij, dat deze blik minder invloed heeft op de menschen? De liefde leidt mij en zal mij beschermen! Ik vrees niet!"

Te vergeefs poogde Kitty, Effie van besluit te doen veranderen; zij bleef bij haar voornemen, om den volgenden dag met de stoomboot naar Liverpool, en van daar met de diligence naar Londen te reizen.

„Edward zal ongetwijfeld mijnen oom, lord Landstown, opgezocht hebben," aldus besloot Effie, „en zoo zal het mij gemakkelijk vallen, hem te vinden. Gij echter, goede Kitty, maak u gereed terug te keeren, opdat uwe langere afwezigheid geen kwaad vermoeden te Killiankean opwekke. Laat mij echter aan de hoede des hemels over!"

Weenend omhelsde Kitty hare dierbare pleegdochter, terwijl zij den zegen des hemels over haar afsmeekte; daarna maakte zij zich gereed om te vertrekken, en spoedig reed zij in haren kleinen wagen naar Killiankean terug.

Effie was nu alleen, de stilte om haar heen deed haar goed en bragt het plan tot hare verdere vlugt tot meerdere rijpheid.

Zij gevoelde zich moedig en onbevreesd, en daarom bleef zij rustig. Zij at en dronk, omdat zij tot onderhouding harer ligchaamskrachten voedsel behoefde; zij legde zich neder om te slapen, omdat zij wist, dat de slaap haar kracht zou schenken tot hare nachtelijke wandeling.

Toen het avond geworden was, verliet zij dan ook de herberg, wierp het slot van Edward een afscheidsgroet toe, en begaf zich moedig op weg.

Het goed van haren vader grensde aan dat van haren geliefde, en zoo was er nog geen uur vervlogen, of Effie bevond zich reeds op den grond van haren vader. Alle herinneringen harer jeugd, alle droomen harer kindschheid doemden met onweerstaanbare kracht voor haren geest op.

Het was haar, als riepen al deze welbekende plaatsen haar een treurig vaarwel toe, als bogen de boomen van het vaderlijke park zich tot haar neder, om haar den afscheidsgroet toe te lispelen; zij zette zich neder op den steen, die op den weg lag, en weende bitter.

Vervolgens sprong zij op, droogde hare tranen en zeide vastbesloten: „en al kost het ook mijn leven, ik moet hem nog eenmaal zien, moet, zij het dan ook heimelijk, van hem afscheid nemen. Hij was wreed tegen mij, omdat hij dit voor zijn pligt hield, ik echter bemin hem, omdat hij mijn vader is!"

Met weinig moeite klom zij over den muur en stond nu in het park. Het was haar, als ware het plotseling dag geworden, en als schitterde alles om haar heen in het hel-

derste licht. Ach, zij kende hier iederen boom, iedere struik, en begroette met weemoedige vreugde de bloemen, die hier aan hare voeten wasemden.

Terwijl zij vervolgens de lange laan, die naar het slot voerde, insloeg en het licht door de vensters haar tegenstraalde, fluisterde zij: „daar, daar is mijn vader!"

Terwijl zij nog slechts weinige schreden van het slot verwijderd was, hoorde zij de woorden: „goeden nacht Anton, het is tijd om te gaan slapen."

Hevig ontstelde zij, en heete tranen vloeiden uit hare oogen, want het was haar vader, die deze woorden gesproken had, zij had haars vaders stem herkend.

Weinige oogenblikken later bespeurde zij licht in de slaapkamer van haren vader, zij zag hoe zich eene schaduw op de gordijnen afteekende, en meende de gestalte haars vaders te herkennen.

Er werd een venster geopend, en zij hoorde haren vader zeggen: „het is zoo benaauwd in de kamer, de frissche nachtlucht zal mij verkoelen en mij geen kwaad doen."

Eindelijk ging het licht in de slaapkamer uit, het werd stil op het kasteel, want ook de bedienden hadden zich ter ruste begeven.

Effie wachtte nog eenige oogenblikken, en toen zij zich overtuigd had, dat de stilte rondom haar door niets meer afgebroken werd, sloop zij zacht naar den kant heen, waar de slaapkamer van haren vader gelegen was, waarvan het geopende venster laag genoeg bij den grond was, om haar met weinig moeite den toegang te verschaffen.

Hier luisterde zij eenige oogenblikken, en toen zij aan de rustige ademhaling van haren vader bemerkte, dat hij sliep, klom zij door het venster stil zijne slaapkamer binnen.

Wederom luisterde zij angstig of de rust van den slapende niet gestoord werd, en vervolgens trad zij zacht voor het bed haars vaders, wiens gelaatstrekken door het brandende nachtlicht flaauw beschenen werden. Een geruimen tijd zag zij met een kloppend hart het geliefde gelaat aan. Nu knielde zij neder voor zijn bed, greep de neêrhangende hand van den slapende en drukte er hare brandende lippen op.

Thans was het, als hadden deze aanraking en deze kus haar eensklaps alle voorzigtigheid uit het oog doen verliezen,

want zij vloog overeind, zij boog zich over den slapende heen en drukte een kus op zijne lippen.

Hij bewoog zich; Effie trad verschrikt terug en verborg zich achter de gordijnen van het ledikant.

Haar vader echter mompelde in den slaap: „hebt gij mij gekust, mijne Effie?"

Toen Effie zich overtuigd had, dat haar vader weder rustig doorsluimerde, trad zij weêr van achter de gordijnen te voorschijn, nam de schaar van de nachttafel, sneed een lok van heur haar, en die op het gebedenboek van haren vader neêrleggende, zeide zij zacht: „deze lok zal u den afscheidsgroet uwer Effie brengen."

„Mijn vader, mijn dierbare vader, vaarwel!"

En als vreesde zij, dat hare aandoeningen haar zouden overweldigen, wendde zij den blik af van het geliefde gelaat, trad terug en liet zich door het venster weder in den tuin neerzakken. „Ik zal hem nimmer wederzien," zuchtte zij, „en toch kan ik niet blijven! Beter gescheiden van de vaderlijke woning, dan levend begraven achter kloostermuren!" En als om zich zelve te bemoedigen, vervolgde zij: „Edward, mijn geliefde, ik kom tot u! De ontvlugte novice drukt gij als uwe gade aan uw hart!"

„Vaartwel, vaartwel," zeide zij in gedachten tot alle plaatsen van het park, tot alle boomen en bloemen en tot het prieël, waarin zij den eersten kus van Edward ontvangen had.

Toen zij bij de poort van den tuin gekomen was, wierp zij zich op de kniën, kuste den grond, den dierbaren vadergrond en zeide: „vaarwel, mijn vaderland! Mijn voet zal u niet meer betreden en mijn oog u niet weder aanschouwen; als de morgen aanbreekt, ben ik aan het strand en verlaat voor altijd de vaderlandsche kusten. Maar mijne gedachten zullen bij u zijn, mijn ongelukkig vaderland, en verre van u verwijderd zal ik uwer gedenken. Vaarwel!"

Thans verliet zij het park en vervolgde moedig haren weg. Toen het in het Oosten begon te dagen, stond zij aan het strand en riep den schipper, om haar met zijne schuit aan boord der stoomboot te brengen, die reeds haar eerste signaal tot vertrek naar Liverpool gegeven had, en spoedig

voerden de golven haar verre weg van de vaderlandsche stranden, om nieuwe gevaren te gemoet te gaan.

XVIII.

De zucht naar wraak.

Arm in arm wandelden lord en lady Landstown in de lanen van hun park op en neder.

„Uw lief gelaat wordt bleeker, mijne Eleonora," zeide de lord, „laat ons hier in dit prieël een weinig uitrusten!"

Eleonora zag hem teeder aan en knikte toestemmend.

Hierop geleidde de lord zijne gade het prieël binnen, en namen er te zamen plaats op de zachte rustbank, die daar stond. Naauwelijks echter waren zij gezeten, of Nordheim kwam eene visite bij hen afleggen en trad binnen. Toen deze eenige oogenblikken bij hen gezeten had, kwam een bediende berigten, dat er iemand was, om den lord te spreken; deze verwijderde zich hierop met de belofte, dat hij spoedig zou terug komen, en liet Nordheim en Eleonora alleen.

Beiden traden thans buiten het prieël en wandelden een tijd lang zwijgend naast elkander voort; vervolgens vroeg Eleonora bedeesd: „hebt gij Dassa gesproken?"

„Nog niet," antwoordde Nordheim, „ik zag hem sinds gisteren, toen hij naar u ging, om u de brieven te brengen, niet weder."

„Zoo weet gij derhalve niet," zeide Eleonora bekommerd, „dat hij u misleidde, en dat hij mij de brieven niet gegeven heeft."

„En onder welk voorwendsel heeft de ellendeling u die geweigerd?" vroeg Nordheim driftig.

Hoe kunt gij gelooven," antwoordde de lady bitter, „dat hij het voor noodig houdt, zich tegenover mij van voorwendsels te bedienen? Hij wil niet; dat meent hij is voldoende, ja hij dreigde mij, ingeval gij hem nog eenmaal dergelijke voorslagen deedt, aan mijnen gèmaal alles te zullen verraden!"

„Kom gij zelf hem voor!" riep Nordheim snel. „Openbaar gij zelf aan uwen gemaal alles en leg uw hart voor hem bloot!"

„Dat nimmer," riep Eleonora verbleekende, „ik zou het niet kunnen verdragen, zijnen toornigen blik op mij gevestigd te zien, en hem om vergeving te moeten smeeken. Ach, als de liefde eerst vergeven moet, is zij de ware liefde niet meer! Neen, neen, alles wil ik doen en dulden, maar dit niet! O verlang niet van mij, dat ik voor mijnen gemaal zou moeten bloozen!"

„En wat denkt gij nu te doen?" vroeg Nordheim.

„Ik weet het niet," zeide zij vol vertwijfeling. „Gij alleen kunt mij raden en helpen."

Vervolgens bleef zij voor Nordheim staan, zweeg een oogenblik en vroeg bevend: „weet gij alles?"

Nordheim begreep haar, en daarom zeide hij schier even zacht en verlegen als zij: „ik weet dat Dassa wreed genoeg was, u het dierbaarste wat eene vrouw bezitten kan, te ontnemen, dat hij eene moeder van haar kind beroofde."

„Waar is mijn kind?" vroeg Eleonora snel. „Leeft het, zal ik het wederzien?

„Hij gaf het aan eene bedelares!"

„Hier, hier in Londen?" vroeg Eleonora bevende van ongeduld. „O mijn kind, waar..."

Zij kromp in een, de adem stokte in hare borst, verstijfd van schrik zag zij de laan in, aan welker einde zij eene mannelijke gestalte gewaar werd, en zeide zacht: „hij is het, Giuseppo komt."

Vervolgens keerde zij zich tot Nordheim en zeide snel: „hij komt, hij komt. Op mijne kniën wil ik hem bezweren, dat hij mij mijn kind geeft, ik gevoel moed en kracht in mij. Wacht hier in den tuin op mij!"

Zoo sprekende snelde zij de laan in, Giuseppo te gemoet, die haar met een bitteren glimlach de hand reikte en zeide: „gij komt mij heden met een haast te gemoet, als waart gij nog Eleonora Landstown, en ik uw maestro en minnaar Giuseppo."

Eleonora antwoordde met eene fierheid en eene waardigheid, waaraan hij geen wederstand vermogt te biedon: „volg mij naar mijne kamer." En zwijgend vergezelde Giuseppo haar derwaarts.

„Wat wilt gij van mij?" vroeg hij barsch, toen zij hier

aangekomen waren, en Eleonora, diep ontroerd, op den divan nederzonk.

„Ach, hij vraagt nog wat ik wil," zeide zij als tot zich zelve, „en hij kent toch mijn hartzeer en verdriet."

Giuseppo herhaalde zijne vraag, en Eleonora, smeekend hare handen tot hem opheffende, zeide: „Giuseppo, wat ik wil? Mijn kind wil ik hebben, mijn dierbaar kind!"

Giuseppo lachtte luidkeels en zeide schamper: „uw kind! Vraag toch den lord, uwen gemaal, naar uwe kinderen."

„O grief mij thans niet!" smeekte Eleonora. „Gij weet het, Giuseppo, welk kind ik bedoel, het is uw kind, waarnaar ik verlang."

„Het is een kind, wiens vader gij verraden hebt," zeide Giuseppo.

„Dat is mijne schuld," riep Eleonora, „en zwaar boet ik daarvoor ieder oogenblik mijns levens. Giuseppo, heb medelijden met de smart eener moeder."

„Gij lijdt dus werkelijk?" vroeg Dassa.

„Of ik lijd?" zeide zij. „Zie mijne bleeke wangen, mijne vermagerde gestalte, o kondet gij mijn verscheurd hart zien, gij zoudt niet vragen of ik lijd! Wees grootmoedig, grootmoediger dan ik was jegens u! Geef mij mijn kind! Gij, gij hadt ook eene moeder, zij heeft u gedragen onder haar hart, zij heeft u gevoed met haar bloed en leven, zij heeft voor u gezorgd en gansche dagen voor u gezwoegd en gansche nachten voor u gewaakt. Gij waart haar geluk en haar leven, Giuseppo, denk aan de liefde uwer moeder en heb medelijden met mij!"

Terwijl zij aldus sprak, namen Giuseppo's gelaatstrekken van lieverlede eene zachtere uitdrukking aan; het beeld zijner moeder, zoo lang door hem vergeten, rees weder voor zijnen geest, en hij keerde zich om en zeide zuchtend: „*oh mia cara madre!*"

Het ontging Eleonora niet, dat hare woorden Dassa diep getroffen hadden. „Gij zucht, gij denkt met droefheid aan uwe moeder?" vroeg zij verheugd, en voor hem nedervallende op hare knieën, riep zij: „Giuseppo, denk aan uwe moeder, heb om harent wil medelijden met eene moeder. Gij zijt een man, gij kunt niet begrijpen, wat eene moeder lijdt, die haar kind, het leven van haar leven missen moet.

Giuseppo, het is mijn eenig kind! O geef het mij terug, vorder daarvoor alles wat ik bezit, vorder mijn leven, daar is het! Doch laat mij in de armen van mijn kind sterven. O als gij wist, hoe groot en heilig de liefde eener moeder is! Maar gij weet dit, want gij hebt immers ook eene moeder gehad. Zij is gestorven, uwe moeder, maar Giuseppo, zij ziet in dit oogenblik op u neder, ja en ik weet het, zij zegent u, als gij u over eene moeder ontfermt. Giuseppo bedenk, dat uwe moeder u nabij is en wees barmhartig!"

En Giuseppo dacht aan zijne moeder; hij herinnerde zich, hoe zij vaak om hem te voeden, zelve honger geleden, hoe zij vaak om hem zacht te laten rusten, zelve op stroo geslapen had; hij herinnerde zich, hoe zij stervend zijne hand genomen en met brekende oogen zijnen naam genoemd had.

En terwijl dit alles voor zijnen geest trad, gevoelde hij zich weemoedig aangedaan en zeide: „gij deedt wel, mij aan mijne moeder te herinneren. Ja, deze heeft mij tot haren jongsten snik toe opregt bemind. En nu ik mij dat herinner, wil ik u zeggen, wat ik van uw kind weet. Op den dag uwer verloving," vervolgde hij, „nam ik uw kind en gaf het aan eene bedelares, die onder hare gelijken bekend staat onder den naam van duivelsche Lize, zij woont Troadstreet, No. 17. Wend u tot deze en zoek met het lot van uw kind bekend te worden, wat mij tot hiertoe niet gelukken wilde."

Eleonora, die nog altijd voor Giuseppo geknield lag, had met ingehouden adem naar zijne woorden geluisterd. Nu vloeiden de tranen langs hare wangen, en Giuseppo's hand aan hare lippen drukkende, zeide zij: „ik dank u! Grootmoedig hebt gij u over mijn lijden ontfermd. Ik zal mijn kind vinden, al moest ik zelve het hol dezer bedelares binnen dringen. Ja, dat zal ik doen, want moederliefde trotseert alles, en vreest niets."

Vervolgens stond zij op, en uit eene lade een kostbaren brillanten ring nemende, gaf zij dien aan Giuseppo en zeide: „draag dien tot eene herinnering aan dit oogenblik."

In Giuseppo's hart was intusschen de oude wraakzucht weder boven gekomen, en het hoofd fier achterover werpende, zeide hij: „overigens zal u dit weinig helpen, de duivelsche Lize is dood, en daarenboven heb ik nog altijd

uwe brieven tot eene gedachtenis, en zal die later aan uwen gemaal mededeelen."

Op dit oogenblik kwam de kamenier haastig binnen stuiven en riep: „de lord komt! Maak dat gij ontvlugt! De lord komt!"

Eleonora keerde zich trotsch naar haar toe en vroeg ernstig: „en wie moet ontvlugten, als mijn gemaal komt? Ik heb niets voor hem te verbergen. Blijf, signor Dassa!"

Giuseppo begreep maar al te wel de voor Eleonora zoo beleedigende vermoedens der kamenier, en daarom zeide hij: „waarom zoudt gij voor uwe trouwe kamenier iets verborgen houden? Zij zal ons niet verraden." En zich tot deze wendende, zeide hij: „spoedig, spoedig mijn kind, verberg mij, opdat de ijverzuchtige gemaal mij hier niet aantreffe!"

De vrouw trok hem door eene zijdeur mede; Eleonora echter bevende van toorn en gekrenkten trots, zeide droevig: „ook dit nog, voor mijne bedienden moet ik het oog neerslaan, als onderhield ik met dezen ellendeling eene geheime liefde."

Toen evenwel op dit oogenblik haar echtgenoot de kamer binnentrad, wierp zij zich met een luiden kreet aan zijn hart en omklemde hem vast met hare armen.

XIX.

De matroos.

Toen de lady hem verlaten had, wandelde Nordheim, op hare terugkomst wachtende, in diepe gedachten verzonken in den tuin op en neder. Spoedig echter werd hij in zijne overpeinzingen gestoord door naderende voetstappen, en toen hij zich omkeerde, bespeurde hij een jong matroos, wiens donkere gloeijende blikken op hem gevestigd waren, en die hem naar lady Landstown vroeg.

„Dan moet gij u tot den portier wenden, mijn jonge vriend," zeide Nordheim, die voornemens was verder te gaan.

De jonge matroos greep driftig zijne hand en zeide op smeekenden toon: „laat mij niet aan mij zelven over, en geloof mij, als het zulk eene ligte zaak ware, door den portier toegang tot de lady te verkrijgen, zou ik u niet lastig vallen. Deze man echter wees mij af en gaf mij te kennen,

dat de lady geene matrozen ontving. „Trek gij u mijne belangen aan," vervolgde hij, „er ligt iets in uw oog, dat mij vertrouwen inboezemt. Breng gij mij, mijnheer, bij lady Landstown, die ik reeds vruchteloos te Londen zocht. Men zeide mij daar in het hotêl, dat zij zich op haar landgoed bevond, en ik ben hier naar toe gekomen, omdat het geluk mijns levens er van afhangt, dat ik haar spreek."

„Gij zijt al zeer vrijpostig voor iemand van uwen stand," zeide Nordheim, die den jongen vreemdeling opmerkzaam beschouwde, en deze sloeg voor zijn blik de oogen schaamrood neder.

„Hoe," vervolgde Nordheim glimlagchend, en zijn blik scheen door de kleeding des vreemdelings, die hij reeds voor eene vermomming begon te houden, te willen heendringen, „hoe, een matroos, en gij wordt schaamrood, en reeds op uwe jaren hebt gij het tot matroos gebragt, terwijl uw kin nog zoo zacht is, als die van een meisje en gij mij voor kajuitsjongen nog te min toeschijnt? Met welk schip zeildet gij rondom de wereld? Het moet eene verduiveld ligte brik geweest zijn, waarop gij als matroos dienst gedaan hebt?"

De vreemdeling sloeg den blik op, en zijne groote door tranen verduisterde oogen smeekend op Nordheim vestigende, zeide hij: „o heb medelijden met mij!"

„Hoe," riep Nordheim deelnemend en greep de hand van den vreemdeling, „tranen? Kon mijne onschuldige scherts u beleedigen? Vergeef mij. Wie gij echter zijn moogt, zeker zijt gij niet diegene, die gij schijnen wilt."

„Breng mij bij de lady," smeekte de vreemdeling.

„En waarom niet bij den lord?" vroeg Nordheim.

„Ook naar hem, als gij wilt!" antwoordde de onbekende en voegde er verlegen bij: „doch het zou mij aangenamer zijn, eerst met de lady te spreken."

Nordheim's uitvorschende blik nam de gestalte des vreemdelings op, die sidderend en blozend naast hem stond; vervolgens zeide hij, plotseling een beleefden toon aannemende: „gij bloost, zoo als slechts een meisje en wel een onschuldig meisje blozen kan. Vertrouw mij! Sinds lang gewoon mij op de gelaatkunde toe te leggen, meen ik ook u te verstaan en te begrijpen."

„Breng mij bij de lady!" was de herhaalde bede.

„Ik begrijp dat de vrouw slechts de vrouw vertrouwen kan," zeide Nordheim en terwijl hij den vreemdeling den arm bood, vervolgde hij: „welaan dan, ik breng u naar lady Landstown, want daar zie ik het bezoek, dat zij bij zich had, haar verlaten, en dus zullen wij haar niet hinderen; maar zie, daar komt de lady ons reeds te gemoet."

De vreemdeling rukte zich van Nordheim los en snelde naar de lady heen, die, verschrikt eene schrede achteruit gaande, niet wist, wat deze zonderlinge verschijning te beduiden had.

Thans had hij de lady bereikt, en met den luiden kreet op de lippen: „tante Eleonora, red, o red mij!" zonk hij voor hare voeten neder.

„Mijn God, deze stem!" riep Eleonora verbaasd.

„Ik ben het, herkent gij mij niet? Herkent gij uwe Effie niet?" riep deze.

„Ja, gij zijt het!" riep Eleonora, „mijne dierbare Effie, die ik voor eeuwig meende verloren te hebben. Kom aan mijn hart!"

Nordheim, die inmiddels nader bij was gekomen, zeide glimlagchend: „zoo was derhalve deze matroos eene jonkvrouw uit het klooster?"

Effie's krachten echter begaven haar; het begon voor hare oogen te schemeren en zij viel in onmagt.

Nordheim nam de bewustelooze in zijne armen en droeg haar in huis, en in het boudoir der lady.

Ook de lord was binnen getreden, en aan hunne vereenigde pogingen gelukte het spoedig, Effie weder bij te brengen. Zij sloeg de oogen op, blikte om zich heen en riep: „tante Eleonora, ik ben vrij!"

Nordheim, die geen lastig getuige wilde zijn van de vertrouwelijke mededeelingen van Effie, vertrok en begaf zich naar zijn logement, waar hij, ofschoon hij er zich zelden bevond, toch altijd zijn domicilie hield, en de gelagkamer binnen tredende, vond hij daar Armand en Giuseppo.

„Welkom, welkom!" riep Armand. „Waarachtig ik geloofde, dat gij in een uwer zinsverrukkingen, waaraan immers zoo als men zegt, alle Duitschers lijden, ten hemel gevaren waart, en nu zie ik u hier op aarde in volmaakten welstand terug."

„Ook uw gelaat getuigt van uwen welstand," antwoordde Nordheim en nam plaats.

„Dat verwondert mij waarlijk," riep Armand, „bij zooveel werk en zoo velerlei bemoeijingen, als ik in de laatste dagen gehad heb."

„Gij hebt dus altijd uwe plannen nog niet opgegeven?" vroeg Nordheim.

Armand greep zijne hand en zeide: „als een Franschman bij zich zelven gezworen heeft een bepaald doel te bereiken, kan slechts de dood hem in de uitvoering verhinderen."

„Ook is menig doel, dat men zoekt te bereiken van zoo gevaarlijken aard," antwoordde Nordheim veel beteekenend, „dat het of den dood brengt of geeft."

„Zoodanig is het mijne," riep Armand, „en zulk een doel alleen is eenen man waardig. Ha, iedere seconde den dood voor oogen te zien, iedere seconde alles te kunnen verliezen, dat versterkt de kracht, dat maakt het hart moedig, dat maakt het doel, hetwelk men zich voorstelt, eerst regt aanlokkelijk!"

„Als ten minste het doel zooveel inspanning waardig is," viel Nordheim hem in de rede, „laat mij openhartig zijn mijnheer! Ik vrees dat gij een pad betreden hebt, waarop ongeluk en verderf u wachten. Gij zult met al uwe plannen niets bewerken!"

„Dat zullen wij zien!" riep Giuseppo.

„En als gij het ziet, zal het te laat zijn," vervolgde Nordheim met vuur, „de wereld is nog niet rijp voor vrijheid èn voor hetgeen de besten onder u willen, voor eene republiek; gij zult den eenen vorst verjagen, om den anderen op den troon te plaatsen en daarmede niets winnen. Eerst wanneer een geheel volk als een eenig man opstaat en voor zijne regten strijdt, zal het die verkrijgen; alvorens het echter zoo ver komt, moet het volk zelf nog geheel anders worden, het moet zich uit den staat der kindschheid opheffen en mannelijke kracht ontwikkelen!"

„Wij zullen zien," zeide Armand, „wie gelijk heeft, gij of ik!"

„Ja wij zullen zien," herhaalde Nordheim bedaard, „tot zoo lang willen wij niet twisten!"

Hij knikte hen beiden vriendelijk toe en verliet het vertrek, om zich naar zijne kamer te begeven.

Op den weg derwaarts ontmoette hem de Oostenrijksche officier Albert Fahrenberg, en Nordheim gewaar wordende riep hij levendig: „een verzoek! Zeg mij den naam der dame, met wie ik u gisteren in Hydepark zag rijden!"

„'t Was dezelfde dame," antwoordde Nordheim, „die ik eenmaal het geluk had uit een groot gevaar te redden. Gij herinnert u nog wel de dame, wier paarden op den hol gingen?"

„En die gij bewusteloos hier binnen droegt," viel Fahrenberg hem in de rede, „ja wel, ja wel, ik herinner mij haar. En reeds toen," vervolgde hij zachter, „ontstelde mij de uitdrukking harer oogen en herinnerde mij' — plotseling afbrekende, keerde hij zich tot Nordheim en vroeg: „de naam dezer dame?"

„Zij heet Amelia Stopford."

„Zonderling, zonderling!" zeide Fahrenberg, „zulk eene vreeselijke gelijkheid, en toch is zij eene Engelsche!''

„Gij dwaalt, de dame is" — hier viel Nordheim zich zelven in de rede, en als of iets anders hem in de gedachten schoot, vervolgde hij: „als gij het verlangt, zal ik u aan de dame voorstellen en wil haar nog heden om hare toestemming daartoe verzoeken."

Fahrenberg was zeer verheugd over dit voorstel, en met de belofte, dat hij morgen het antwoord der barones van Nordheim zou komen afhalen, namen zij afscheid van elkander.

Nordheim was nu alleen, en in zijne kamer op en neder wandelende, scheen hij in diepe gedachten verzonken te zijn. Eensklaps bleef hij voor een schoon meisjesportret, dat boven den wand hing, staan, en hij zeide op bitteren toon: „nog altijd dezelfde schoone oogen, dezelfde aanvallige glimlach? Zoo overtreft dan de schijn de werkelijkheid, en om dat goed te leeren begrijpen, deed ik er wel aan, uwe beeldtenis mede te nemen Cecilia, ten einde mij dagelijks te herinneren, hoe alles hier beneden wisselt en verandert. Ja, uw leerling ben ik, en naar ik hoop een vlijtig en opmerkzaam leerling. Ga heen, mijne meesteres, zie Amelia's rood geschreide oogen, haar droevig glimlagchen en vraag haar naar de oorzaak van haar verdriet, zij zal u zeggen,

dat haar geliefde haar in de leer der onbestendigheid en wisselvalligheid onderwees, en dat zij die uit zijne verkoeling heeft opgemaakt, uit de verkoeling, welke hij van u geleerd heeft."

Hij zweeg en ging eene geruime poos sprakeloos op en neder; vervolgens fluisterde hij zacht: „ik bemin haar niet meer! Neen, Amelia, ik gevoel niet langer liefde voor u, en toch is het pikant, de doode en te gelijk de levende vrouw van een ander in zijne armen te houden. Als ik daaraan denk, en als, gelijk ik schier gelooven moet, Fahrenberg geene spookgestalten, maar werkelijkheid ziet, en Amelia zijne door hem vermoorde vrouw is, dan verbeeld ik mij schier, dat ik haar weder even vurig bemin, als toen ik haar het eerst ontmoette. Ja, mijn hart verlangt weder haar te zien. Daarom spoed ik mij tot haar."

XX.

Het wederzien.

„Hij is het, hij komt," riep Amelia. Zij had in de voorkamer zijne voetstappen gehoord en vloog hem ijlings te gemoet. „Zijt gij daar, mijn geliefde, heb ik u weder!"

En toen Nordheim haar in zijne armen drukte, gevoelde hij met dankbare blijdschap, dat de gloed harer liefde zich ook aan zijn hart mededeelde en hij bedekte haar gelaat met zijne kussen.

Eenige oogenblikken later reden zij te zamen naar lord en lady Landstown, en Nordheim vertelde Amelia onder weg het gebeurde met Effie, de nicht des lords.

„Als alles mij niet bedriegt," besloot Nordheim zijn verhaal, „dan is dit meisje de geliefde van den zwaarmoedigen Ierlander, van wien ik u vroeger vertelde."

„Dan zal zij derhalve," zeide Amelia, „hier met hem vereenigd worden en zoo het bewijs leveren, dat het niet altijd waar is, wat Shakespeare zegt: de stroom der trouwe liefde is zelden zacht!"

„Integendeel bevestigt Macdeam dat woord," zeide Nordheim, „want deze stroom voerde den ongelukkige verre weg naar Amerika. Toen hij vernomen had, dat Effie Landstown in een klooster gegaan was, verliet hij Enge-

land, en dit is het juist, waarop mijn vermoeden gegrond is."

Het rijtuig hield stil, zij traden het hotel binnen en werden in de salon door den lord en de lady welkom geheeten. Nog eenen derden persoon troffen zij er aan, die door den lord aan hen werd voorgesteld, als zijne nicht Effie Landstown.

Terwijl het gezelschap vertrouwelijk met elkander zat te praten, zeide Nordheim tot Effie: „als ik uw accent hoor, herinner ik mij iemand uwer landgenooten, die juist even zoo sprak en welligt uit den omtrek, waar gij woont, afkomstig is."

„Zekerlijk die heer uit Ierland," zeide Eleonora „met wien gij ons in kennis bragt?"

„Dezelfde," antwoordde Nordheim, „en hij staat op dit oogenblik zoo duidelijk voor mij, dat ik meen, hem werkelijk te zien met zijne sombere oogen en droevige gelaatstrekken!"

„Was hij dan zoo ongelukkig?" vroeg de lord.

„Zeker was hij het, of scheen hij het te zijn, en dat hij aan niemand zijn leed klaagde maar het in stilte droeg, juist dat trof en roerde mij altijd."

„En waar bevindt zich deze droefgeestige Ierlander thans?" vroeg de lord.

Nordheim wierp een snellen en onderzoekenden blik op Effie, die reeds eene geruime poos met de meeste aandacht naar zijne woorden luisterde; daarna zeide hij: „eene droevige tijding uit zijn vaderland maakte hem schier wanhopig, en bewoog hem Engeland voor goed te verlaten. Hij had thans, gelijk hij mij bij het afscheid nemen zeide, alle hoop opgegeven en wilde nu in verre landen den dood zoeken. Hij begaf zich eerst naar Hamburg, waar nog een broeder van hem woont, en zal alsdan naar Amerika gaan."

„Arme man!" zeide Eleonora, „maar hij dwaalt, als hij de smart denkt te ontvlugten, die hem toch volgen zal, waar hij ook heen gaat. Doch," vervolgde zij en keerde zich tot Effie, „het komt mij voor, dat gij dezen ongelukkige moet kennen! Ik herinner mij zoo even, dat hij mij naar u vroeg, juist op den dag, toen wij van uwen vader de tijding ontvangen hadden, dat gij als novice in het klooster waart opgenomen, en ik deelde dit dien vreemdeling mede."

„En den anderen morgen reeds," zeide Nordheim ernstig „verliet Macdeam Engeland."

„Macdeam!" riep Effie verbleekend en vloog van haren stoel op. „Hij is het! Ja, mijn geliefde, mijn dierbare Edward is het!"

„En gij zaagt hem en gij hoordet zijne stem?" vroeg zij aan Nordheim. „O wat ben ik ongelukkig," vervolgde zij. „Weet dat ik Macdeam boven alles ter wereld bemin. Zijn beeld vergezelde mij in het klooster. Aan hem dacht ik wakende en droomende, om zijnentwil verliet ik heimelijk het klooster en trotseerde alle moeijelijkheden en gevaren. En nu is dit alles te vergeefs, moet ik dus niet weenen?"

Te vergeefs zocht de lord haar gerust te stellen, met de belofte, dat hij reeds des anderen daags naar Ierland zou vertrekken, om bij haren vader vergiffenis voor haar te smeeken en hem om zijne toestemming tot een huwelijk met Macdeam te verzoeken, dien hij terstond uit Amerika zou terugroepen.

„Hem terugroepen, als misschien reeds de wateren hem verzwolgen hebben!" zeide Effie bitter.

Nordheim greep Effie's hand, en die eerbiedig aan zijne lippen drukkende, zeide hij: „moet ik u, die eene heldin in de liefde zijt, nog aanmanen, om het geloof aan de kracht der liefde te bewaren? Wees moedig, mijne waardste! De liefde, die kloostermuren trotseerde, zal u ook den weg tot uwen minnaar leeren vinden."

Effie zag hem met een vergenoegden lach aan en zeide: „gij hebt gelijk!" Vervolgens ging zij, in diepe gedachten verzonken, de kamer op en neder.

„Mogelijk hebt gij de goedheid," zeide de lord tot Nordheim, „om aan Macdeam te schrijven?"

„Gaarne, en ik denk, dat hij dezen brief nog bij zijnen broeder te Hamburg zal ontvangen," antwoordde Nordheim.

Effie scheen thans een bepaald besluit genomen te hebben, en zich trotsch en fier opregtende, zeide zij op schier gebiedenden toon: „laat dit alles wachten tot morgen! Morgen zullen wij weten wat ons te doen staat!"

Vervolgens keerde zij zich om en verliet het vertrek.

Terwijl lord Landstown zich tot Amelia wendde en zich verontschuldigde over dit zonderlinge tooneel, zeide de lady

zacht tot Nordheim: „ik heb het eerste spoor van het bestaan van mijn kind gevonden, en morgen zal ik meer trachten uit te vorschen!"

De plaats gehad hebbende scène had echter een nadeeligen invloed gemaakt op de stemming van het gezelschap. De vrolijke toon was er uit verdwenen, en spoedig namen Amelia en Nordheim afscheid van den lord en zijne gemalin.

Toen het rijtuig voor haar hôtel stil hield, draalde Amelia om er uit te stappen, en zag Nordheim vragend en tegelijk smeekend aan.

Nordheim moest dezen blik verstaan hebben, want hij knikte haar glimlagchend toe, sprong uit het rijtuig en Amelia zijnen arm biedende, geleidde hij haar de breede trappen van het hôtel op en bragt haar in hare vertrekken.

In haar boudoir aangekomen, wierp Amelia zich aan zijne borst, en hem innig omhelzende, zeide zij vol blijdschap: „ik dank u, mijn geliefde! Ik dank u, dat gij mij vergezeldet, en mij niet, zoo als reeds zoo vele dagen, voor mijn hôtel verliet, en aan de troostelooze eenzaamheid overgaaft!"

„Ik ben gierig voor ons zelven," zeide Nordheim. „Geen genot is onuitputtelijk, geen geluk zonder einde; wij willen daarom het genot en het geluk met geene verkwistende hand verspillen, maar spaarzaam zijn met beiden!"

„Ik kan thans niet blijven, want men wacht op mij. Doch alvorens heen te gaan, heb ik u iets te verzoeken. Ik gaf aan een mijner kennissen mijn woord, hem op dit uur bij u te brengen, en als gij het veroorlooft, ga ik heen, om mijn gegeven woord gestand te doen."

„Hoewel het zamenzijn met u alleen mij veel aangenamer is," antwoordde Amelia min of meer smartelijk, „wil ik toch niet weigeren, uwen vriend bij mij te zien."

„Bereid er u echter op voor, dat deze vreemdeling misschien voor u een persoon is van groot gewigt," zeide Nordheim en verliet Amelia.

Met een voor haar zelve onverklaarbaar angstig gevoel wachtte zij op zijne terugkomst, en toen zij thans in de voorkamer naderende voetstappen vernam, toen de bediende haar de tegenwoordigheid van Nordheim en een vreemdeling kwam berigten, moest zij sidderend in haar leuningstoel achterover gaan zitten, en had naauwelijks kracht om op te staan, toen de beide heeren nu hare kamer binnentraden.

Zij dacht er niet aan, den vreemdeling aan te zien, want zij meende, slechts op het gelaat van haren geliefde de reden te kunnen ontdekken van hare zonderlinge onrust.

„Heer Albert van Fahrenberg!" zeide Nordheim, haar den vreemdeling voorstellende.

Amelia kromp ineen en sloeg hare ontstelde blikken op den vreemdeling. Deze stond ademloos en bleek voor haar en keek haar aan met killen schrik, als ware het eene vreeselijke spookgestalte, die daar op den divan zat.

Een oogenblik zagen zij elkander aldus aan; vervolgens drukte Amelia hare hand tegen haar hart, hare wangen verbleekten, en op hartverscheurenden toon riep zij: „hij is het!" en zonk bewusteloos achterover.

Fahrenberg boog zich over de bewustelooze heen en keek haar lang en onderzoekend aan. Zijne gelaatstrekken namen eene zachte, schier blijde uitdrukking aan; tranen vloeiden uit zijne oogen, hij zag ten hemel met een blik vol dankbaarheid en blijdschap, en zijne handen vouwende, als wilde hij bidden, stond hij daar stom en zwijgend.

Daarna keerde hij zich tot Nordheim, die, zelf ontroerd, niet waagde dit tooneel te storen, en met eene van vreugde bevende stem zeide hij rustig: „het is mijne vrouw, ik heb haar dus niet vermoord! Het is mijne vrouw!"

XXI.

Moederliefde.

Den volgenden morgen trad lord Landstown reeds vroegtijdig in reisgewaad de slaapkamer zijner gemalin binnen. „Wilt gij reeds vertrekken?" vroeg Eleonora droevig en drukte hem aan haar hart.

„Ik moet, mijne Eleonora," antwoordde de lord. „Hoe meer ik er over nadenk, hoe meer ik gevoel, dat het mijn pligt is, om zelf naar mijn broeder te gaan en hem van Effie's vlugt te verwittigen, alsmede om hem over te halen dat hij zijne toestemming geeft tot haar huwelijk met Macdeam."

„En zoudt gij dat niet schriftelijk kunnen doen? Zou een brief niet voldoende zijn?"

„Een gesproken woord heeft altijd meer invloed dan een geschreven woord. Daarom, mijne geliefde vrouw, laat mij gaan en mijn pligt doen."

„Wanneer komt gij terug, mijn geliefde?" vroeg Eleonora, hem met hare groote donkere oogen teeder aanziende.

„Over eene week ben ik zeker terug," zeide de lord, en dit gezegd hebbende, nam hij hartelijk afscheid van zijne gade en verliet het vertrek.

„En nu aan het werk!" sprak Eleonora tot zich zelven, toen haar echtgenoot afgereisd was. „Geen oogenblik mag ik langer verloren laten gaan, want ieder oogenblik kan mijn kind sterven!"

Uit eene geheime lade van hare schrijftafel haalde zij nu een brief te voorschijn, en fluisterde: „daar is het! De aanwijzing, die Giuseppo mij gegeven heeft! Hij vermoedt niet en zal het nimmer vernemen, dat ik zelve mij aangord, om mijn kind te zoeken." Zij sloeg den brief open en zeide: „maar ik moet het nog eenmaal lezen, om het goed in mijn geheugen te prenten," en zij las: „duivelsche Lize is te bevragen in de kleine Troad-street. Men komt daar op de volgende wijze: — beter is het" viel Eleonora hier zich zelve in de rede, „dat ik den brief mede neem en naauwkeurig den weg volg, die mij daarin wordt aangewezen."

Zij schelde, en toen hare kamenier binnentrad, zeide zij: „Betsy, ik heb heden een dienst van u te vragen, en als ik daarbij op uwe geheimhouding rekenen kan, en als gij stipt volbrengt, wat ik u beveel, kunt gij u van eene groote belooning verzekerd houden."

Betsy beloofde haar onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, en Eleonora vervolgde: „breng mij oogenblikkelijk uwe slechtste kleêren. Haast u!"

Toen Betsy met deze kleêren terug kwam en verwonderd vroeg: „beveelt uwe lordschap, dat ik die hier aantrek?" zeide Eleonora: „ik zelve wil die aandoen."

„Maar uwe lordschap," stamelde Betsy.

„Geene maars," viel Eleonora haar in de rede, „ik heb aan die kleêren behoefte. Kom, en leen mij de behulpzame hand."

Moet ik deze schoone lokken ook wegbergen?" vroeg Betsy.

„Wel zekerlijk," antwoordde Eleonora, „open deze doos, gij zult daarin vinden, wat gij behoeft."

„Help hemel," riep de kamenier, „eene zwarte pruik, en die wil uwe lordschap. —"

„Opzetten, mijn kind," antwoordde Eleonora, en nam haar uit Betsy's handen.

Toen eindelijk het toilet voltooid was, en Eleonora zich zelve in den spiegel beschouwde, dwong de volkomene onkenbaarheid van haar gelaat en de verkleeding zelve haar een glimlach af, en Betsy zeide lagchend: „uwe lordschap moge mij vergeven, als ik beweer, dat niemand, die haar ziet, haar voor eene lady houden zal!"

„Ook zou ik dit niet gaarne wenschen," zeide Eleonora, „en zette een ouden zijden hoed met veêren op haar hoofd. „Hoor thans mijne bevelen," vervolgde zij, „gij verlaat heden zoo min mogelijk deze vertrekken, zegt aan de bedienden, dat eene ligte ongesteldheid mij aan mijn bed gebonden houdt, laat uit dien hoofde niemand hier binnenkomen, en verraadt door niets, dat ik mij niet op mijne kamer bevind. Het is mogelijk, dat ik niet slechts van daag, maar ook van nacht uitblijf. Ook in dat geval houdt gij u bedaard, en verraadt aan niemand mijne afwezigheid. Zoo gij stipt volbrengt, wat ik u beveel, krijgt gij morgen bij mijne terugkomst honderd pond van mij!"

„Ach," zeide Betsy, „ik wil wel zwijgen, ook zonder geld; doch ik vrees dat uwe lordschap een ongeluk zal overkomen, als zij zoo alleen gaat, de hemel weet, waarheen!"

Toen zij bemerkte, dat Eleonora thans een dolk uit hare secretaire nam en dien vervolgens in haren boezem verborg, brak Betsy in tranen uit en jammerde: „o hemel, uwe lordschap zelve vreest gevaar en wapent zich, en ik, die met mijne gansche ziel aan haar gehecht ben, zou rustig en bedaard zijn? O uwe lordschap," smeekte zij, en zonk op hare kniën, „ga niet, althans niet alleen! Laat ik u vergezellen!"

„Wat ik te doen heb, kan slechts alleen door mij geschieden! Sta op, Betsy!"

Zij bood de weenende goedig hare hand, en haar opheffende, zeide zij: „bewijs mij uwe liefde, door stipte volbrenging mijner bevelen, en laat mij nu gaan!"

Betsy snikte luid en Eleonora, die reeds van zins was om te vertrekken, vervolgde: „één ding zou ik bijna vergeten hebben! Daar, neem dezen verzegelden brief! Zoo ik morgen op ditzelfde uur niet terug ben, dan zendt gij dezen

brief naar den heer Nordheim, wiens adres de bedienden kennen. Vaarwel!"

Met vasten tred verliet zij de kamer en kwam door eene zijdeur op straat.

Onbemerkt liep zij de Bondstreet af en hield zich vast verzekerd, dat niemand haar in hare kleedij herkennen zou. Op den hoek der straat, die haar was aangewezen, klom zij in een der aldaar staande cabriolets, en beval den koetsier haar naar Tottenham coard-road te rijden.

Na een uur onophoudelijk doorgereden te hebben, kwamen zij aan de bedoelde plaats. Met haastigen tred snelde Eleonora nu de naauwe smerige steeg in, die haar tot hier toe geheel onbekend was geweest, terwijl zij zorgvuldig naar de nommers der huizen keek.

„Nommer 17, hier is het," zeide Eleonora, en trad door de poort, die aanstond, een langen, duisteren gang binnen, dien zij in vliegenden haast doorwandelde, en aan welks einde zij wederom eene naauwe steeg betrad. Eenige smerige wagens, met magere paarden bespannen, stonden bij den hoek der naastbij gelegene straat; Eleonora beklom een dezer wagens en noemde de plaats, waar zij naar toe wilde.

Eindelijk hield de koetsier stil en zeide tegen Eleonora, dat zij nu op de plaats was aangekomen, waar zij zijn wilde. Toen zij van den wagen geklommen was en den koetsier zijn geld gegeven had, keerde deze haastig om, om zoo spoedig mogelijk weder uit deze gaauwdievenstreek te komen. Eleonora stond thans alleen en sidderde. Welk eene vreeselijke ellende vertoonde zich hier aan haar oog! Aan weêrskanten van de straat zag zij niets anders, dan half vervallene houten hutten, zonder een venster of eenige andere opening dan de half openstaande deuren. Geen teeken van leven, geen geluid, hetwelk de nabijheid van een mensch verried, bespeurde zij om zich heen.

Toen zij thans aan een dezer ellendige hutten het haar aangeduide nommer las, zeide zij: „hier zal ik ten minste weder een menschelijk gelaat zien en eene menschelijke stem hooren!"

Zij klopte op drie verschillende wijzen, zoo als men haar dit berigt had, tegen de deur.

Oogenblikkelijk ging deze open, en een kerel met een gemeen uitzigt en rood haar keek naar buiten, en zeide: „waar

komt gij van daan, en wat wilt gij? Noem eens het parool!"

„Duivelsche Lize!" zeide Eleonora bevende.

„'t Is goed," zeide de kerel, „dat wil zeggen, 't is eigenlijk niet goed. De duivelsche Lize behoort eigenlijk tot een ander gezelschap, maar — kom binnen, en kruip door het gat!"

Eleonora greep naar haar dolk; toen zij zich overtuigd had, dat zij nog in het bezit van haar wapen was, gevoelde zij haar moed herleven en trad door de lage deur de hut binnen.

't Was een donker, armoedig vertrek. Op de houten tafel stond de half geledigde brandewijnflesch, en in een hoek lag een hoop smerig stroo, dat voor bed diende. Daar naast echter zat eene vrouw op hare hurken, die met hare glazige oogen Eleonora aanstaarde en tusschen hare tanden eenige woorden prevelde, welke Elonora niet verstond.

„Kom hier, bezopen beest," bromde de kerel, „en zet uwe verduivelde lange ooren open! Er is wat nieuws Wilt ge niet? Moet ik je eerst met een stok afranselen! Hé?"

't Wijf vloog bij deze dreigende pantomine van haren man overeind, en nader komende, vroeg zij: „wat nieuws is er dan? En wat wil deze onweêrsvogel hier?"

„Ik kwam om naar de duivelsche Lize te vragen," zeide Eleonora zacht en angstig.

„Is niet hier," bromde het wijf.

„'k Weet dat even goed als gij," donderde de man.

„Ik geef u twintig guinjes, als gij mij bij de duivelsche Lize brengt!"

't Is veel geld," mompelde de kerel tusschen zijne tanden, „doch ik kan u zelf niet bij het wijf brengen."

„Maar van avond op het bal is haar man!" krijschte het wijf, „en als de deern u twintig poppen geeft, willen wij haar naar het bal medenemen!"

„Dat is juist wat ik zeggen wou," zeide de man. „Dat willen wij doen," vervolgde hij, zich tot Eleonora wendende, „wij willen u medenemen naar het bal, en gij zult er eten, drinken en dansen naar hartelust, en er den man van de duivelsche Lize vinden. Maar gij moet uw mond houden! Ik zal zeggen, dat gij mijne nicht zijt, dat gij geen onder-

komen hebt, dat gij bij mij blijft om het handwerk te leeren. Gij moet op dat alles ja zeggen!"

Eleonora beloofde alles naauwkeurig te zullen opvolgen, wat men haar gezegd had, en nu werd dit avontuurlijk en gevaarlijk plan nader besproken.

Vreeselijk waren de nu volgende uren, die Eleonora nog wachten moest, voor dat men zich naar het bal begaf. Eindelijk was dit oogenblik gekomen, en men maakte zich gereed om derwaarts te gaan.

„Doch het zal noodig zijn, dat wij een doek voor uwe kijkers hangen," zeide de vrouw, „want den geheimen weg naar het bal moogt gij niet weten."

„Gij hebt gelijk, wijf!" zeide de man, en Eleonora liet zich nu gewillig blinddoeken.

Daarna nam het paar haar in hun midden en geleidde haar uit de hut door onderscheidene naauwe straten en stegen naar het zoo genaamde hôtel, waar het bal der bedelaars dezen avond zou plaats vinden.

Hier deed het wijf den blinddoek van Eleonora's oogen en terwijl zij haar nogmaals waarschuwde, om zich, als het leven haar lief was, niet als eene oningewijde te verraden, klopte zij op eene bijzondere manier tegen eene deur, waarop eene stem van binnen haar in de gewone dieventaal een woord toeriep, dat de kerel terstond beantwoordde. Hierop werden de grendels van binnen weggeschoven, en de drie aangekomenen traden de zaal binnen.

Toen de portier van het wijf vernomen had, dat „de vreemde jufvrouw" hare nicht was, riep hij met eene donderende stem door de zaal: „*Mr. and Mistres Trumpet, and Miss Sippi Trumpet!*"

XXII.

Het bedelaarsbal.

Ondanks den vreeselijken angst, waaraan Eleonora ter prooi was, moest zij bijna lagchen, toen zij thans het zonderlinge tooneel overzag, dat zich voor hare blikken aanbood.

De wanden dezer zaal, die overigens veel van een stal had, waren schitterend versierd. Men zag hier in bonte verscheidenheid geschilderde coulissen benevens Grieksche tem-

pels, wier voorhangsels niet vergunden, den blik in het binnenste dezer gewijde ruimte te slaan, en achter welke men hoorde lagchen en tieren. Op groote houten armen waren vetkaarsen aangestoken en aan den zolder hingen eenige lampen, die gevuld waren met traan en een dikken walm door de zaal verspreidden.

Langzamerhand werd de zaal voller. Heeren en dames, namen naast elkander plaats op de tribune, en mistress Trumpet fluisterde Eleonora in het oor: „zie, dit zijn allen gewone bedelaars. De meesters in onze kunst hebben ons echter heden een bijzonder feest bereid, en zullen levende beelden voorstellen. Geef acht, nu gaat het er op los!"

De portier bragt zijn vinger aan den mond, en liet een schril gefluit hooren, en terstond werden de voorhangsels voor de tempels, grotten en nissen opgerold. Een algemeene kreet van verwondering klonk door de rijen der toeschouwers bij den aanblik van deze kunstig gegroepeerde levende beelden.

Al deze groepen stelden scènes uit het leven der bedelaars voor. Hier zag men een knaap met een bord voor zijne borst, waarop te lezen stond: „blindgeborene" en daar eene groep wijven, die op de natuurlijkste wijze weenden en jammerden, terwijl achter haar een kerel, die op zijne borst een bord droeg met het opschrift: „doofstomme" de bespottelijkste grimassen maakte, om de weenende vrouwen aan het lagchen te brengen.

Eindelijk klonk de muziek van de houten tribune, en als met een tooverslag veranderde thans het tooneel.

De oogen der blinden gingen open, de kreupelen wierpen hunne stokken weg en traden in de zaal, waar zij met luide vivat's begroet werden. Thans begon men te dansen en daarop volgde een gemeenschappelijke maaltijd.

Toen deze afgeloopen was, naderde Mr. Trumpet voorzigtig Eleonora en fluisterde haar in het oor: „treed gindsche grot binnen, en laat het scherm achter u vallen. Ik zal u terstond met den man van de duivelsche Lize volgen."

Eleonora deed, zoo als Trumpet haar zeide, en weinige oogenblikken later trad deze ook met een anderen kerel de aangeduide grot binnen.

„Zijt gij den man van de duivelsche Lize?" vroeg Eleonora schuchter.

„Och ja," zeide de kerel, „maar het is een groot ongeluk, zulk een dom wijf te hebben, want bijna had zij zich door de speurhonden laten inpakken!"

„Er is verduiveld veel navraag naar de duivelsche Lize," zeide Mr. Trumpet, „voor een paar dagen nog was er een gentleman bij mij, die ook naar haar vroeg."

„En heeft hij haar gesproken?" vroeg Eleonora haastig.

„Neen! Hij wilde niet genoeg betalen," zeide Mr. Trumpet, „hij wilde slechts twintig pond geven. Dat is te weinig, als men daarbij zijn leven waagt."

„Ja, 't is niet gemakkelijk tot Lize toegang te verkrijgen," zeide haar waardige gemaal." Kunt gij *mij* niet zeggen, wat gij weten wilt?"

„Ik wenschte naar het lot van een kind bij haar onderzoek te doen, dat men haar nu vijftien jaar geleden gegeven heeft."

„Ha, de kleine Ellen, weet, dat Lize er zes jaren lang mede gebedeld heeft."

„En waar, waar is het kind?" vroeg Eleonora.

„'k Kan niet zeggen, waar Lize het gelaten heeft. 'k Denk, dat zij het verkocht heeft, maar weet niet aan wien!"

„Breng mij bij haar!" zeide Eleonora, „ik wil trachten, het van haar te vernemen!"

„Als gij moed hebt en veel geld wilt betalen, is het alleen mogelijk, haar te spreken!"

„Ik heb moed den dood te trotseren," zeide Eleonora.

„En hoeveel geld wilt gij betalen?"

„Twee honderd pond zijn voor u, als gij mij bij Lize brengt!"

„Top, dan zal het geschieden!" zeide de man. „Derhalve wilt gij twee honderd pond geven? Maar hoe zullen wij die bekomen? Doch halt! daar valt mij in, hoe dit gaan kan! Trumpet komt bij mij in mijn hok, dat hier naast de zaal gelegen is. Wij gaan echter niet te zamen. Ieder afzonlijk! Geef wel acht op mij," zeide hij tot Eleonora. „Wij keeren nu in de zaal terug, en ik zal door eene andere deur verdwijnen, en door deze deur volgt gij mij eene poos later en eindelijk ook Mr. Trumpet."

Zij traden nu terug in de zaal, en bereikten onbemerkt het vertrek van Lize's man.

„En nu wil ik u zeggen, hoe wij het geld zullen krijgen,"

zeide de man. „Daar," vervolgde hij en gaf Eleonora een smerig stuk papier en een potlood. „Gij kunt toch schrijven? Welnu, schrijf dan aan den eenen of anderen vriend van u, dat hij morgen vroeg ten vier ure met twee honderd pond den man moet volgen, die hem uw briefje brengt, en dat gij niet zult terug keeren, zoolang het geld er niet is. Wilt gij dit doen?"

Eleonora stemde daarin aanstonds toe en schreef nu met eene bevende hand aan Nordheim en smeekte hem, om, zoo haar leven hem lief was, onmiddelijk met de bepaalde som den man te volgen, die hem dit briefje zou ter hand stellen.

Toen zij dit geschreven en het adres van Nordheim op het briefje geplaatst had, nam Trumpet het van haar aan en zeide: „ik zal het voor u wegbrengen, als gij mij tien pond geeft!" Eleonora zeide hem die toe, en met de belofte, dat hij met het aanbreken van den dag op de door de mannen afgesprokene plaats zou wezen, verwijderde Trumpet zich haastig.

„En nu zal ik u zeggen, wat gij te doen hebt!" zeide de man van Lize. „Gij zijt nu hare dochter en wij gaan te zamen, om haar een flesch brandewijn te brengen, wat Kitty nog niet gedaan heeft, daar zij op het bal is. Gij behoeft met geen ander te spreken. Zwijg daarom, want anders zoudt gij, daar gij onze taal niet verstaat, oogenblikkelijk verraden, dat gij hier een vreemdeling zijt, en uw leven, en wat nog meer zegt, ook mijn leven loopt dan groot gevaar. Er staat de doodstraf op, een vreemde daar binnen te leiden! Kom nu en volg mij!"

Door eene andere deur kwamen zij in een donkeren gang en aan het einde van dezen wederom door eene poort op de straat.

„'t Is zoo donker, dat men geen hand voor oogen kan zien," zeide de man, „en ik behoef u daarom niet te blinddoeken. Houd mij vast en ga met mij mede."

XXIII.

De duivelsche Lize.

Zwijgend gingen zij eene geruime poos naast elkander voort

door onderscheidene stegen en sluiphoeken, die alleen met dieven en moordenaars bevolkt waren.

Eindelijk stond de man stil en zeide tot Eleonora: „hier zijn wij, waar wij wezen moeten! Nog eens, als gij daar binnen komt en u iemand ontmoet, zeg dan goeden avond, maar in onze taal; zeg dan Kocherem raba! Onthoud dat goed!"

„Kocherem raba! ik zal het niet vergeten," zeide Eleonora bevend.

„Geef nu acht op alles wat ik u zeggen zal, als uw leven u lief is!" vervolgde de man. „Gij moet u houden, als of gij hier goed bekend zijt, en ik durf daarom ook niet met u gaan tot aan de plaats, waar Lize is. Let wel op, ik beschrijf u den weg, die derwaarts voert! Als gij met mij binnentreedt, gaan wij te zamen den gang door tot aan de hoofdschel, waar de lamp brandt. Neem u in acht, dat gij die niet aanraakt, want dan beginnen alle schellen in het huis te klingelen, 't is de alarmschel en het geheele huis komt in rep en roer! Wees op uwe hoede! Dan slaat gij regts om, loopt den langen gang, dien gij daar voor u zult zien, ten einde en drukt tegen de laatste deur. Dan komt gij in de kamer van eene vrouw, die daar de wacht houdt. Zij zal slapen. Wordt zij echter wakker, zeg dan: Kocherem raba, en toon haar de flesch brandewijn, dan zal zij u laten doorgaan. Gij doet nu de volgende deur open en dan zijt gij bij Lize."

„En waar vind ik u," vroeg Eleonora, „als ik terugkeer?"

„Als gij weder bij de alarmschel zijt, hoest dan en ik zal komen! Laat ons thans gaan, maar denk goed om alles, wat ik u gezegd heb."

Sidderend, ademloos trad Eleonora het geheimzinnige huis binnen en waggelde achter haren leidsman voort tot aan de lamp, waar de alarmschel hing. Hier verliet haar de kerel en nu sloeg Eleonora regts om. Gedachtig aan het haar gegeven voorschrift, opende zij de aangeduide deur en was nu in de kamer der vrouw, die de wacht had en op haar strooleger lag te snorken. Reeds had Eleonora de tegenovergestelde deur, die naar het verblijf der duivelsche Lize voerde, bijna bereikt, toen het wijf ontwaakte en Eleonora met woeste oogen aanstaarde.

„Kocherem raba!" zeide Eleonora en liet haar de flesch zien, die zij droeg.

Het wijf prevelde iets, dat Eleonora niet verstond, zonk weder op haar leger neêr en Eleonora trad nu de poort, de zoogenaamde hel — het verblijf der duivelsche Lize — binnen.

Op half verrot stroo zag Eleonora nu een wijf liggen, dat meer van een geraamte, dan van een menschelijk ligchaam had. Eleonora naderde de slapende en maakte haar wakker. Terstond sloeg het wijf de oogen op, en Eleonora, met de flesch in de hand bemerkende, zeide zij: „zijt gij daar, Kitty? Brengt gij brandewijn?" Eleonora, die haar den begeerden drank toereikte, antwoordde: „ik ben Kitty niet."

„Wie zijt gij dan?" zeide het wijf en dronk met lange teugen.

„Ik ben eene ongelukkige moeder, die u naar haar kind komt vragen!" zeide Eleonora. „Herinner u, het kleine kind, dat men u voor vijftien jaren bragt. Het was mijn kind! O om Godswil, zeg mij, waar het is?"

„De kleine Ellen meent gij?" zeide het wijf. „Ja, dat was een regt lief kind!"

„Was?" vroeg Eleonora. „Leeft het niet meer? Zeg, o zeg mij, waar is mijn kind. Drink thans toch niet, maar spreek tot mij. Zeg mij, leeft mijn kind?"

„Ik denk wel, dat het nog leven zal!" zeide het wijf en dronk wederom.

„Het leeft! het leeft!" riep Eleonora vol blijdschap. „Doch waar zal ik het vinden?" vroeg zij aan het wijf. „Waar is het?"

„Dat is moeijelijk te zeggen," antwoordde de oude, „ik weet het zelve ook niet!"

„Gij weet het niet?" zeide Eleonora, „en gij weet toch, dat het leeft?"

„Dat wil zeggen, voor zes jaren, toen ik het voor de laatste keer zag, was het frisch en gezond," antwoordde het wijf.

„En waar liet gij het kind voor zes jaren?" vroeg Eleonora.

„Eene schoone voorname dame heeft het van mij gekocht," zeide het wijf en zonk bedwelmd door den brandewijn achterover op haar leger.

„Eene dame?" vroeg Eleonora, „en hier in Londen?"

„Ja zeker, in Londen, waar anders?" zeide het wijf.

„En hoe heet die dame?" zeide Eleonora op smeekenden toon.

„Zij heeft mij haren naam nooit genoemd," antwoordde het wijf. „Doch laat mij nu met rust, ik wil slapen!"

Zij sloot hare oogen, en reeds na weinig seconden snurkte zij. Eleonora echter hief haar hoofd op en zeide zacht: „ik zal mijn kind vinden! Eene voorname dame heeft het gekocht, het is hier in Londen, ik zal het vinden."

Met zachten tred verliet zij het slapende wijf, ging weder door het vertrek der vrouw, die de wacht had, en snelde door den gang naar de aangeduide plaats. Op het afgesproken teeken kwam haar leidsman van de andere zijde naar haar toe, ging haar vooruit, liep den gang ten einde, en door de poort, die nu aanstond, kwamen zij weder buiten op de straat.

„Gij zijt verduiveld lang weggebleven," zeide de kerel. „Wij zullen werk hebben, om op het bepaalde uur aan de plaats te zijn, waar wij Trumpet met den heer, die het geld brengt, moeten afwachten. Nu, wij moeten bedaard onze wandeling voortzetten."

Eindelijk waren zij gekomen, waar zij wezen moesten. „Zie," zeide de kerel, daar is ook reeds Mr. Trumpet en in de prachtige koets, die daar stil houdt, zal zeker de heer zitten, die het geld heeft."

Terwijl Eleonora hare laatste krachten inspande, snelde zij met gevleugelde schreden vooruit, en thans kwam haar eene fiere mannelijke gestalte te gemoet, die haar zacht in het oor fluisterde: „lady Eleonora, zijt gij het?"

Zij herkende Nordheim's stem, en met een kreet van vreugde zonk zij half bewusteloos in zijne armen.

Voorzigtig tilde Nordheim haar in het rijtuig, en nadat hij aan de mannen de bedongene som gelds betaald had, plaatste hij zich naast Eleonora en beval den koetsier, hen naar Bondstreet te rijden.

Eene geruime poos zaten zij zwijgend naast elkander. Eindelijk brak Eleonora dit stilzwijgen af en zeide op smeekenden toon: „laat op eenigen afstand van mijn hôtel stilhouden, ik zal, om alle opzien te vermijden, alsdan te voet verder gaan."

„Ik vrees, dat de bedienden nog slapen, en dat wij ze

wakker zullen moeten maken, om voor uwe lordschap open te doen."

„Ik heb den sleutel van de zijpoort bij mij," antwoordde Eleonora, „en niemand zal mijne komst bemerken."

Nordheim beval thans den koetsier stil te houden en hielp de lady uit het rijtuig.

Onbemerkt bereikte Eleonora hare vertrekken, en hare slaapkamer binnentredende, ontwaarde zij Betsy, die met hare kleêren aan op haar bed lag te sluimeren en, toen Eleonora haar even aanraakte, plotseling wakker werd.

„O, uwe lordschap is weder behouden teruggekeerd," jubelde de trouwe kamenier en kuste de hand harer meesteres, „de hemel heeft dus mijn gebed verhoord."

„Heeft niemand mijne afwezigheid bemerkt?" vroeg Eleonora.

„Niemand," verzekerde Betsy.

Hierop begaf Eleonora, die uitgeput was van vermoeijenis, zich te bed. Toen zij na eenige uren ontwaakte en zich door den slaap verkwikt gevoelde, herinnerde zij zich plotseling aan hare nicht Effie, en hare kamenier schellende, vroeg zij deze: „of miss Effie reeds wakker was en of deze hare afwezigheid niet bemerkt had?"

„De jonge lady heeft gisteren den geheelen dag hare vertrekken niet verlaten," deelde Betsy haar mede, „en toen zij op mijne herhaalde vraag, die ik voor hare geslotene deur tot haar rigtte, of zij niet ten minste eenige spijs verlangde, altijd niets antwoordde, waagde ik het niet verder, haar te storen."

„Ga oogenblikkelijk naar haar heen," zeide Eleonora, „en verzoek haar, bij mij te komen."

Betsy keerde terug en berigtte, dat de deur nog altijd gesloten was.

„Klop dan zoo lang, tot dat men die opent," beval Eleonora, „en zoo dit geen plaats vindt, bedien u dan van den hoofdsleutel."

Weinige oogenblikken waren verloopen, toen Betsy bleek en sidderend terugkeerde, met het berigt, dat de lady zich niet meer in hare vertrekken bevond, dat de kleederen, die zij gisteren gedragen had, in hare kamer lagen, doch dat het matrozenpak, dat zij bij hare komst droeg, verdwenen

was. Het beddelaken was tot eene soort van ladder gebruikt, en hing buiten het geopende venster, terwijl er een briefje voor lady Landstown op tafel lag.

Eleonora nam dit briefje met eene bevende hand aan, en las: „wees niet boos op mij, geliefde, als ik, even onverwacht als ik kwam, u weder verlaat; de liefde drijft mij voort en de liefde zal mijne leidsvrouw wezen. Als gij deze regelen leest, hebben de golven mij reeds lang van Engelands kusten voortgedreven, en uwe roepstem zal mij niet meer bereiken. Vaarwel, tante Eleonora, bid voor mij!"

„Ach," zuchtte Eleonora, en zonk weenend achterover in haar bed, „ach, de liefde is de zegen, maar tevens de vloek der vrouw."

XXIV.

De echtgenooten.

De ontmoeting van haren echtgenoot Albert Fahrenberg had Amelia diep getroffen, en toen Nordheim, weinige uren nadat hij lady Landstown gesproken had, bij Amelia kwam, vond hij haar bleek en uitgeput op den divan liggen en vroeg deelnemend naar haren welstand.

„Niet mijn ligchaam, mijne ziel is ziek," zeide Amelia heftig, „de ontmoeting van dezen gehaten man met zijnen valschen blik heeft de rust mijner ziel verstoord en mij hevig geschokt."

„En toch," zeide Nordheim met eenen sarkastischen lach, „was het toch deze blik, die u eenmaal in verrukking bragt."

„O Nordheim!" riep Amelia onstuimig, „wat zijt gij wreed, gij zijt te gelijk mijn engel en mijn demon. Als gij met uwe liefdesverzekeringen mij den hemel ontsluit, fluistert gij mij tevens voorspellingen van toekomstig ongeluk in het oor. Ik vermoed, dat ik door u eens veel zal moeten lijden!"

Nordheim zeide glimlagchend: „Amelia, waarom zijt gij boos? Immers nergens anders om, dan omdat mijne woorden waarheid behelzen. En desniettegenstaande is het goed, deze waarheid diep in uwe ziel te prenten, opdat de toekomst u niet onvoorbereid vinde. Leer door uw eigen hart de geschiedenis van de wereld en van het leven; wat gij eens bemin-

det, haat gij thans, en zoo zal, wat gij thans bemint, ook in het vervolg u anders voorkomen. Uw hart is gelijk aan de wereld; overal bespeurt men verandering, en niets is hier beneden bestendig, dan de onbestendigheid."

Hier werd Nordheim in zijne rede gestoord door het binnentreden van den bediende, die de komst van Amelia's geneesheer berigtte. Thans nam Nordheim afscheid van haar en vertrok haastig. Hij gevoelde, dat hij behoefte had aan rust, en keerde naar zijn logement terug. Terwijl hij de gelagkamer voorbijging, hoorde hij daar binnen een levendig gesprek. Hij trad een oogenblik binnen, en toen hij daar Armand en Giuseppo, omringd door een aantal mannen, aantrof, verwijderde hij zich, blijde, dat de eersten hem niet bemerkt hadden, en de trap, die naar zijne kamer voerde, opklimmende, fluisterde hij in zich zelven: „het zijn Fransche vlugtelingen, en op hunne woeste en triumferende gelaatstrekken meende ik te lezen, dat hun dolzinnig plan spoedig door hen zal volvoerd worden." Zoo trad hij zijn vertrek binnen, en zich nederwerpende op den divan, drukte weldra eene verkwikkende slaap zijne vermoeide oogleden toe.

Toen de geneesheer Amelia verlaten had, schelde zij haren bediende, en gaf bevel zoo spoedig mogelijk haar rijtuig in te spannen; terwijl haar kamenier met hoed en shawl kwam aandragen, liep Amelia onrustig in hare kamer op en neder. Eindelijk zeide zij op vastberaden toon: „het is zoo het beste! Alle uitstel vermeerdert mijn verdriet. En waarom," vervolgde zij, „waarom zou ik hem niet gaan opzoeken, hem, die tot mijn ongeluk mijn echtgenoot was? Opdat hij dit niet langer blijve, wil ik gaan, en wel oogenblikkelijk.'' Hierop beklom zij haar rijtuig, en beval naar het logement N°. 70 in de Leaden-hall-street te rijden. Daar aangekomen, vroeg zij naar den heer Fahrenberg, en toen men haar antwoordde, dat hij te huis en op zijne kamer was, verliet Amelia haar rijtuig, beval den koetsier over een uur terug te keeren en trad het logement binnen. Vervolgens ging zij den trap op, en trad bevend en sidderend het vertrek van haren echtgenoot binnen.

„Zijt gij reeds daar?" zeide Albert. „Amelia, mijne vrouw, kom aan mijn hart."

„Spreekt gij in uwen droom, Albert?" vroeg zij. „Word wakker en bezin u! Bedenk, dat uwe vrouw in het graf ligt, en dat gij het waart, die haar vermoordde!"

„Neen, neen!" riep hij heftig, „dat was een droom, een bange droom! Thans ben ik ontwaakt en zie u, u, mijne vrouw, levend voor mij. Gij weet, dat gij voor het altaar den heiligen eed hebt afgelegd, om uw leven lang mij toe te behooren. Gij leeft, gij zijt de mijne. Deze hand, zij behoort mij toe!"

Toen hij hare hand nemen wilde, weerde zij hem heftig van zich af en zeide: „raak mij niet aan! Er bestaat geene gemeenschap tusschen ons! Wij zijn voor eeuwig gescheiden! Laat ons daarom op middelen peinzen, om elkander nimmer weder te ontmoeten."

„Neen, neen," zeide Albert woest, „gij, gij zijt mijne vrouw, en voor niets ter wereld doe ik afstand van u." —

„Herinner u," viel zij hem in de rede, „dat uwe vrouw reeds lang gestorven is, en dat gij daarom geen regt meer op mij hebt!"

Albert antwoordde niets, maar liep eenige malen in de kamer op en neder, terwijl hij luide begon te snikken.

Amelia vervolgde: „ik ben gekomen, om met u te overleggen, wat er door ons moet gedaan worden. Onze wegen zijn gescheiden, en geene gemeenschap mag er meer bestaan tusschen mij en u. Keer terug naar Duitschland, leg in mijne hand den eed af, dat gij nimmer weder in Engeland zult komen, zweer mij dit, en ik zal voor de eerste maal gelooven, dat gij een man zijt, een man, wien zijn woord heilig is. Behoeft gij geld? De helft van mijn vermogen sta ik u volgaarne af, laat mij slechts uw gelaat nimmer weder zien, uwe stem nimmer weder hooren, laat mij vergeten, dat gij leeft! Wilt gij dit doen?"

„'t Is mij onmogelijk, daarop thans reeds een bepaald antwoord te geven," zeide Albert. „Verwacht mij over een uur in uw hôtel."

Amelia vertrok; toen zij de trappen afdaalde, hoorde zij den klank van eene zeer beminde stem, en beneden gekomen zijnde, zag zij Nordheim voor zich staan; hij had hare equipage, die voor de deur stond, herkend, en het doel van haar be-

zoek vermoedende, op haar gewacht, om haar naar haar hôtel te vergezellen.

Zwijgend bood hij haar den arm, om haar naar het rijtuig te leiden, en eerst toen zij naast elkander zaten en voortreden, brak hij het stilzwijgen af, en zeide vol medelijden: „arm kind, wat zijt gij bleek en afgemat!"

Zij leunde tegen zijne borst en zeide zacht: „laat mij aan uw hart rusten, laat mij in uwe oogen blikken en uwe stem hooren, opdat ik vergeten moge, wat ik zoo even gezien en gehoord heb."

Thans hield het rijtuig voor Amelia's hôtel stil, en nadat zij aan den bediende bevolen had, om niemand tot haar toe te laten dan mijnheer Fahrenberg, indien deze kwam, volgde zij Nordheim naar hare vertrekken.

Zij deelde hem nu de ontmoeting met haren echtgenoot mede, en verzocht hem, bij haar te blijven, omdat Albert over een uur bij haar kwam. Dat uur was spoedig verstreken, en Amelia, op de pendule ziende, klemde zich aan Nordheim vast en smeekte: „o laat mij niet met hem alleen! Nu zal hij komen!"

Spoedig hierop diende de huisknecht den heer Fahrenberg aan, en Amelia beval met eene bevende stem, hem binnen te laten.

XXV.

Het afscheid.

Albert trad binnen, en bij de deur blijvende staan, zag hij met zijne holle en doffe oogen Amelia aan. „Ik kom," zeide hij op klagenden toon, „om afscheid te nemen!"

Amelia liet de handen van haar gelaat glijden en vroeg blijde: „gij wilt dus aan mijnen wensch voldoen?"

Albert glimlachte bitter en antwoordde: „ja, ik wil uwen wensch vervullen, gij zult mijn gelaat nimmer weder zien en nimmer weder mijne stem hooren."

„Waarheen denkt gij te gaan?"

Albert zweeg een oogenblik; vervolgens zeide hij: „ik vertrek naar de nieuwe wereld, zij zal mij een nieuw leven schenken!"

„En ik hoop dat gij mijn voorstel aanneemt," zeide Amelia, „en met mij deelt, wat ik bezit?"

Fahrenberg maakte eene afwijzende beweging en antwoordde: „ik heb daaraan geene behoefte!' Vervolgens trad hij digt naar Amelia toe, en vroeg op gevoeligen toon: „Amelia, zijt gij nu verzoend? Wilt gij mij nu op den langen weg, dien ik te bewandelen heb, uwe vergeving medegeven? Wilt gij vergeten, wat gij door mij geleden hebt? Amelia," vervolgde hij en zonk voor haar op de kniën neder, „wilt gij vergeten, dat ik uw bloed vergoot? Wilt gij den vloek van mij nemen, dien uwe stervende lippen eenmaal uitspraken? Wilt gij vergeven?"

Amelia was opgestaan, en hare handen op het hoofd van den knielende leggende, zeide zij luide en plegtig: „zoo vergeve God mij in de laatste oogenblikken van mijn leven, gelijk ik u thans uit het volle hart vergeef! Niet gij hebt ons gescheiden, maar het noodlot, wij beiden waren slechts werktuigen in zijne hand. Ga heen naar de nieuwe wereld, en mijn zegen, mijn gebed volgen u!"

Als zij thans zweeg, rigtte Albert zich op; zijne wangen gloeiden, zijn oog schitterde, en met krachtvolle stem zeide hij: „ik dank u! — En nu, Amelia," vervolgde hij, „hoor nu de laatste bede van een scheidende, vervul de laatste begeerte van een mensch, dien gij nimmer weder zult zien."

„Vraagt," zeide zij, „al wat gij wenscht, is u toegestaan!"

„Laat mij," smeekte hij, „laat mij tot afscheid een kus op uwe lippen drukken! Gij wilt? Gij knikt toestemmend? Almagtige God, ik dank u!"

Nu omhelsde hij haar met een kreet van verrukking, drukte zijne lippen op de hare, klemde haar krampachtig aan zijnen boezem, tot dat zij half boos zeide: „laat mij los!"

Hij trad terug, zijne armen zonken naar beneden, en op doffen toon zeide hij: „vaarwel!"

Hierop naderde hij Nordheim, en hem de hand reikende, verzocht hij: „bewijs mij eene laatste dienst, en kom over een uur in het logement op mijne kamer. Ik zou u daar gaarne met mijne laatste wenschen bekend maken. Wilt gij aan deze bede voldoen?"

Nordheim beloofde dit, Albert liet zijne hand los en nog eenmaal Amelia naderende, herhaalde hij: „vaar eeuwig wel, Amelia!"

„Verschrikkelijk," zeide Amelia tot Nordheim, toen Fahren-

berg hen verlaten had, „ik huiver nog voor zijn laatsten blik, en het is mij, als voel ik nog altijd den druk zijner koude lippen, die als de lippen eens stervende waren!"

„Laat ons den ernst en de plegtigheid van dit oogenblik niet storen," zeide Nordheim hevig aangedaan, „want ik vermoed, dat het de stervensure van een ongelukkige is."

Amelia verborg haar gelaat aan Nordheim's borst en snikte luid. Zwijgend zaten zij eene geruime poos naast elkander; vervolgens maakte Nordheim zich zacht uit hare armen los en zeide: „de bepaalde ure is daar. Ik moet naar hem toe om mijne belofte te vervullen."

„Gij wilt naar het logement?" vroeg Amelia, en toen Nordheim hierop toestemmend antwoordde, schelde zij den bediende en beval in te spannen.

„Laat het rijtuig op u wachten, en keer spoedig terug!" smeekte zij, „de eenzaamheid jaagt mij eene kille huivering aan." Nordheim beloofde dit en vertrok nu met het rijtuig.

In het logement aangekomen, vroeg hij naar Fahrenberg. Hij was er niet, en toen Nordheim op zijne kamer kwam, vond hij op zijne schrijftafel twee brieven. De eene was verzegeld en aan Amelia geadresseerd, de andere was open en aan Nordheim gerigt. Hij behelsde een weemoedigen afscheidsgroet en de bede om zijne zaken met de waardin te vereffenen, waartoe eene toereikende som, die zich in eene lade der secretaire bevond, aangewezen was. — Nordheim stak den voor Amelia bestemden brief in den zak en keerde terug naar het op hem wachtende rijtuig, om zich naar Amelia te spoeden. De weg voerde hem digt voorbij de Theems, en een oploop van menschen, die op de brug, welke het rijtuig passeren moest, stond te schreeuwen en te roepen, belette den koetsier, om door te rijden. Nieuwsgierig om de oorzaak van deze vertraging en van het geschreeuw en het geroep der menigte te vernemen, verliet Nordheim het rijtuig. Op dit oogenblik riep het volk: „daar is hij! zij brengen hem mede!" en vier mannen met druipnatte kleederen drongen hijgende en ademloos tusschen het volk door, terwijl zij een drenkeling in hun midden droegen. 't Zijn flinke kerels!" fluisterde men onder de menigte, „zoodra zij dezen man van de brug in de Theems zagen springen, wierpen zij zich te water en zochten hem te redden.

Doch hunne moeite was te vergeefs, want wat zij gered hebben, is slechts een lijk!" — Nordheim, die het ergste vermoedde, trad nader, om de gelaatstrekken van den drenkeling te beschouwen. Het was Fahrenberg. Nordheim ontstelde hevig, doch wist nogtans zijne tegenwoordigheid van geest te bewaren. Hij keerde zich tot de politie-agenten, die inmiddels aangekomen waren, gaf hun den naam des drenkelings op, en noemde hun het logement, waarheen zij het lijk moesten brengen.

Hierop spoedde hij zich naar Amelia, die vol ongeduld op zijne terugkomst gewacht had. Sprakeloos overhandigde hij haar den brief. Zij brak dien haastig los; hij behelsde slechts de volgende woorden:

„Ik ga, Amelia, om nimmer terug te keeren. Mijne ziel siddert niet langer voor den dood, en mijne hand beeft niet, waar zij de woorden nederschrijft: ik sterf! — Wat is sterven? Uitrusten van den strijd des levens, na een rusteloos aanzijn rust vinden! Op dit oogenblik gevoel ik, dat ik een man ben, en dat gij, Amelia, mij voortaan uwe achting niet langer ontzeggen kunt. Dit is mijn troost, nu ik ga sterven. Ja, ik ben een man! Het is niet de wanhoop, die mij het leven doet ontvlugten, niet de vrees voor de rampen der aarde, maar de overtuiging, dat ik het eenige goede en ware gekozen heb. Als een andere Alexander wil ik moedig den knoop doorhakken. Gij wenschtet vrij te zijn, en nu wordt gij het! Vaarwel en leef gelukkig!"

„Niets anders dan drogredenen," zeide Nordheim, toen zij den brief gelezen had. „Zich zelven den dood te geven is niet zoo zwaar, als het leven te verdragen; in den dood sterft men slechts eenmaal, in het leven vaak ter ieder uur!"

Vervolgens vertelde hij Amelia het tooneel, dat hij zoo even bijgewoond had, en zij zeide doodelijk ontsteld: „dat is verschrikkelijk! Ik gevoel, dat ik het hier in mijn hôtel, waar ik van mijn echtgenoot afscheid nam, niet langer kan uithouden. Mijne ziel heeft behoefte aan rust en ontspanning."

„Laat ons dan naar uw landgoed gaan," zeide Nordheim, „ook mijne ziel gevoelt dezelfde behoefte als de uwe!"

„Ja, naar Sweetcalmness!" zeide Amelia, „daar willen wij het gebeurde trachten te vergeten en onze geschokte ziel tot rust en kalmte zoeken te brengen!"

Nordheim spoedde zich naar het logement, om aldaar de noodige schikkingen voor de begrafenis van Fahrenberg te maken, en na dit gedaan te hebben, reed hij naar het hôtel van lord Landstown. Op zijne vraag naar lady Landstown, gaf de portier hem een billet, dat door de lady, die zich naar haar buitengoed begeven had, voor hem was achtergelaten. Dit billet behelsde, behalve de vlugtige mededeeling van Effie's vlugt, eene uitnoodiging, om haar op hare villa te komen bezoeken.

Eenige uren later zat Nordheim aan de zijde van Amelia in het rijtuig, dat haar naar Sweetcalmness moest brengen. Onder weg zeide Amelia: „ten gevolge van al de vreeselijke tooneelen die wij beleefd hebben, heb ik vergeten u iets mede te deelen, wat mij na aan het hart ligt. Mijne pleegdochter Ellen zal, daar hare opvoeding voltooid is, het beroemde opvoedingsinstituut te W. vaarwel zeggen, en tot mij terugkeeren. — Ik verwacht haar morgen."

„Gij maakt mij daar met een schat bekend, dien ik niet vermoeden kon, dat uw eigendom was," zeide Nordheim.

„Het is uwe schuld, dat ik alles vergeet, behalve u," hernam Amelia. „Ik moet bekennen, dat ik in den laatsten tijd naauwelijks aan dit meisje dacht, en eerst door een brief der directrice van het instituut, die mij Ellen's voltooide opvoeding berigtte, weder aan haar herinnerd werd."

„Wie is deze Ellen?" vroeg Nordheim.

„De dochter van eene mijner overledene vriendinnen, voor wie ik beloofde als eene moeder te zullen zorgen."

XXVI.

Naar Amerika.

De heer Toby Macdeam, een der rijkste kooplieden te Hamburg, zat op zijn gemak eene pijp te rooken in zijne kamer, toen zijn bediende binnentrad met het berigt, dat een jong matroos, een landsman van hem, voor de deur stond en hem verzocht te spreken.

„Laat hem binnenkomen!" zeide de koopman, die innig verheugd was, dat hij eens weder een zijner landgenooten ontmoeten zou.

De deur ging open en de bediende bragt den vreemdeling binnen.

„Komt gij uit het gezegende Ierland?" vroeg de heer Toby Macdeam.

„Om u te dienen, mijnheer!" antwoordde de matroos.

„Zijt gij arm? Behoeft gij ondersteuning? Dan hebt gij gelijk, dat gij bij mij komt."

„Neen, mijnheer," antwoordde de matroos, „en met eene bevende stem vervolgde hij: „ik wenschte slechts te vragen, of ik uw broeder Edward Macdeam, die bij u gelogeerd is, ook spreken kan?"

„Hij is niet meer hier," antwoordde Toby, „hij is gisteren vertrokken!"

„Vertrokken?" riep de vreemdeling droevig uit en bedekte zijn gelaat met beide handen.

„'t Is een zonderlinge borst!" mompelde Toby.

De matroos scheen zich intusschen spoedig weder te herstellen, hij liet de handen van zijn gelaat glijden, dat bleek was als de dood, en vroeg naauw hoorbaar: „en waar is hij naar toe gereisd?"

„Naar Philadelphia," zeide de koopman. „Maar zeg mij, vriend, kent gij dan mijn broeder Edward?"

„Ik ken hem! Naar Philadelphia is hij gereisd? En gisteren eerst?" vroeg de matroos.

„Ja, gisteren!" antwoordde Toby.

„Ik dank u; vaarwel!" antwoordde de vreemdeling en wilde de kamer verlaten.

„Halt, jonge vriend," riep Toby, „kunt gij *mij* niet zeggen, wat gij wilt? Verlangt gij mogelijk hulp en ondersteuning van Edward? Geloof mij, ik help even gaarne als Edward, en gij kunt uwen landgenoot gerust vertrouwen, al kent gij hem ook niet!"

„Ik heb aan niets behoefte," zeide de vreemdeling; „vaarwel!"

„En waar nu heen?" fluisterde de matroos bij zich zelven, toen hij de woning des koopmans verlaten had, en langzaam langs de straat voortwandelde. Zonder te weten, welken weg hij liep, kwam hij eindelijk buiten aan de haven der stad, waar het wemelde van allerlei schepen. Onder deze bevond zich een schoone driemaster, die reeds het eerste sein tot vertrek gegeven had, en op welks achtersteven met vergulde letters geschreven stond: „de Hoop, kapitein Simpson."

„Waarheen gaat dat schip?” vroeg de matroos aan een der voorbijgangers.

„Naar Philadelphia,” luidde het antwoord.

„Naar Philadelphia!” riep de matroos; vervolgens blikte hij ten hemel, zijne handen vouwden zich als van zelve, en hij fluisterde: „dat is eene goddelijke beschikking!”

Oogenblikkelijk liet hij zich nu met eene boot naar het schip „de Hoop” brengen, en naauwelijks bevond hij zich aan boord, of de ankers werden geligt en de driemaster verliet de reede.

De matroos, die zoo onvoorbereid en zoo plotseling deze reis ondernam, de verre reis naar eene nieuwe wereld, blikte niet terug naar het strand, want hij had daar niets achtergelaten, dat om hem weende. Hij tuurde slechts in het nevelachtige verschiet en fluisterde: „naar Philadelphia!”

Vervolgens vroeg hij den bootsman naar den kapitein. Deze was in zijne kajuit, en men wees den vreemden matroos den weg derwaarts.

De kapitein vroeg hem barsch wat hij begeerde, en de matroos antwoordde zacht: „ik zou den kapitein wel eens alleen wenschen te spreken, omdat ik hem een geheim heb mede te deelen.”

Kapitein Simpson wenkte den stuurman, om zich te verwijderen, en toen deze de kajuit verlaten had, zeide hij; „spreek thans, wat wilt gij?”

De matroos nam zijn breedgeranden hoed af en maakte zwijgend zijn opgestoken haar los, zoodat de lange lokken aan weêrskanten van zijn hals neêrvielen.

„Help hemel,” riep de kapitein verbaasd uit, „dat is geen matrozen haar. Zulke schoone lokken groeijen enkel op een meisjes hoofd! Spreek, jongen, zijt gij een meisje?”

„Ja, ik ben een meisje,” zeide de andere.

„En gij wilt?”

„De reis naar Philadelphia met uw schip doen,” viel de andere hem in de rede. „Oude man,” vervolgde zij, en reikte den verbaasden kapitein de hand, „uw gelaat boezemt mij vertrouwen in. Ik gevoel eerbied voor uwe grijze haren, die mij aan mijnen vader herinneren. Hebt gij te Philadelphia eene dochter?”

„Ja wel,” zeide de kapitein, „twee hupsche meisjes, even

hupsch als hare moeder, en mijn oud hart verlangt naar Philadelphia, waar zij op mij wachten!"

„O, als gij vader zijt," zeide de andere op gevoeligen toon, „dan zult gij ter wille uwer dochters ook medelijden hebben met een arm ongelukkig meisje, en u hare belangen aantrekken. Luister naar mij."

In korte trekken verhaalde zij den grijsaard hare geschiedenis, die met de meeste opmerkzaamheid daarnaar luisterde: „En nu," besloot zij haar verhaal, „kent gij mijn lot, het doel mijner verkleeding en mijne reis!"

De kapitein reikte haar met goedigen blik de hand en zeide: „stelt gij vertrouwen in mij, ik heb dit niet minder in u en ben overtuigd van de waarheid van alles, wat gij mij zoo-even verteldet! Gij zijt een edel, een moedig meisje, en zeker, ik zal u behandelen, als of gij mijn eigen kind waart! Gij zult nacht en dag mijne kajuit bewonen en 's avonds, niet waar, dan mag ik bij u komen en wij praten dan over ons vaderland en over mijne dochters en uwen vader. Niet waar, mijne dochter?"

Zij leunde met haar hoofd tegen zijnen schouder en weende luid, en deze tranen bragten haar verkwikking en verligting aan. Het waren de eerste tranen, die Effie weende, sedert zij heimelijk in den nacht het hôtel van haren oom verlaten en zich naar de haven gespoed had; sedert zij van daar met de stoomboot te Hamburg was aangekomen, om haren Edward te zoeken, dien zij ook daar niet vond, en dien zij nu volgde naar eene onbekende nieuwe wereld! Ach, sedert al dien tijd vol ongeduldig wachten waren dit de eerste tranen, die zij weende. Hoe goed deden zij haar hart!

XXVII.

Het Wederzien.

Eentoonig gingen de dagen, weken en maanden van deze langdurige reis voor Effie voorbij. Het gezigt der zee, hoe schoon het ook in den beginne is, verliest toch, daar het weinig of geene afwisseling biedt, veel van zijne aantrekkelijkheid, en de zee wordt ten laatste niets anders, dan eene groote onmetelijke waterwoestijn.

„Als de wind ons gunstig is!" had kapitein Simpson tot Effie gezegd, „kunnen wij misschien de Piloot, die slechts vier en twintig uren voor ons zee gekozen heeft, inhalen, want de „Hoop" zeilt sneller dan deze brik."

Op de Piloot was haar geliefde Edward! Hoe verlangend zag Effie, gansche uren tegen den mast geleund, de zee in en tuurde naar ieder schip, dat zij in de verte bemerkte! Hoe klopte haar hart, als zij ver aan den horizont een zeil ontdekte! Welk eene blijdschap voor haar gemoed, toen zij bemerkte, hoe snel de „Hoop" zeilde en toen de omtrekken van een ander schip haar duidelijker in het oog vielen. Thans kon zij reeds door den verrekijker de masten onderscheiden, de matrozen op het dek heen en weêr zien loopen.

„Kapitein, lieve, goede kapitein, kom toch spoedig boven! Heb toch medelijden met mijn ongeduld! Is dat schip mogelijk ook de Piloot?"

„Neen, mijn kind, gij hebt u alweder bedrogen, dat schip is de Piloot niet!"

Effie liet het hoofd op hare borst zinken, en een traan rolde langs hare wangen. Arm kind! Doch de tijd gaat voort, zij het ook langzaam, zij het ook met slakkengang. Dezelfde dagen, die den een eene eeuwigheid toeschijnen, duren in het oog van een ander naauwelijks een oogenblik. Een dag van geluk is zoo kort, zoo haastig voorbijgegaan, een uur van ongeluk zoo onmetelijk lang. Ach, genot en vreugde maken jaren tot dagen, en maanden vliegen als eene schaduw voorbij, doch als men wachten en wederom wachten moet, schijnen de jaren ons eene eeuwigheid toe. In zulk een toestand wordt men zoo spoedig oud. De teleurgestelde verwachting krenkt het hart en knaagt als een worm aan den boezem, en zoodanig was nu reeds drie maanden lang Effie's leven.

Daar riep op eenen schoonen helderen morgen de matroos, die op den uitkijk zat: „land, land!" Simpson stoof de kajuit van Effie binnen, die nog lag te sluimeren, en riep: „land, land!" en Effie vloog overeind en half gekleed spoedde zij zich naar het dek, en tuurde in het nevelachtig verschiet naar die plaats heen, waar aan den horizont eene zwarte stip zigtbaar werd.

„Verheug u," riep Simpson, „nu nog slechts vier en twintig uren, en wij werpen het anker voor Philadelphia."

„Vier en twintig uren! Welk een onmetelijke tijd! Vier en twintig uren! 't Zijn voor Effie maanden, jaren! Ach wat zal zij in deze lange vier en twintig uren beginnen? Wat zal zij doen? Zal zij slapen? Ach, wie kan als het hart zoo vol ongeduld is slapen! Zal zij lezen? De letters dansen voor hare oogen. Zij kan niets anders doen dan turen naar den kant, waar Philadelphia liggen moet. Maar ach, deze vier en twintig uren bevatten ook een nacht! 't Wordt donker. Haar oog kan niets meer onderscheiden! Verschrikkelijke, onverbiddelijke nacht! Eindelijk valt zij van vermoeidheid en afmatting in slaap. De zon is reeds opgegaan en de kust niet ver meer verwijderd. Reeds onderscheidt men de menschen die aan den oever heen en weder loopen. Daar, daar is de haven! Het schip loopt binnen! 't Werpt de ankers uit! Effie slaapt!

Simpson snelt de trappen af en Effie's kajuit binnen. Hij moet het meisje het eerst de blijde boodschap brengen. Welk eene boodschap!

„Effie, mijne Effie, wij zijn in de haven, en de Piloot ligt voor anker!"

Zij slaakt een luiden gil, sidderend en bevend vliegt zij overeind en bezit naauwelijks kracht, om den trap op te klimmen en het dek te bereiken!

„Daar ligt de Piloot! Zie, daar staat met vergulden letters op den blaauw geverwden achtersteven te lezen: „de Piloot!"

„Ja, ja, dat is de Piloot! op dat schip is" —

Maar Effie had geene kracht, den naam van haren geliefde, van haren Edward Macdeam, uit te spreken. Zij sidderde, tranen parelden in hare oogen, en allerlei droevige gewaarwordingen maakten zich meester van haar gemoed! „Als nu Edward eens niet op dat schip was!" Ach, het valt zoo moeijelijk, aan het geluk te gelooven, als het ongeluk ons zoo lang vervolgd heeft! Simpson wekt haar uit hare droevige gepeinzen; de boot, die haar naar land zal brengen, ligt klaar. Effie snelt naar de kajuit, hare bagaadje is spoedig gepakt. Haar juweelen tooisel en haar geld draagt zij

bij zich; nu weder naar boven, en vervolgens de scheepsladder af in de op haar wachtende boot, waarin Simpson reeds plaats genomen had.

„Zie, Effie, mijn geliefd kind," zeide hij, en het gelaat van den ouden man straalde van blijdschap, „zie, daar ginds aan het strand, dat zijn mijne vrouw en mijne dochters! Zij hebben mij reeds herkend. Zij wuiven met hare zakdoeken! Welaan, wij willen haren groet beantwoorden. Hoezee! hoezee! Maar begrijp nu eens, Effie, hoe lief ik u heb, want ziet gij, ik stuur niet naar land. Voordat ik vrouw en kinderen omhels, bezorg ik u op de Piloot!"

Effie omhelst hem en slaakt een kreet van blijdschap. „Mijn vader, mijn goede vader!"

Zij zijn bij de Piloot gekomen. „Heidaar! Is kapitein Tripple er niet?"

Op Simpson's geroep komt de kapitein. Zij geven elkander de hand en wenschen elkaâr geluk met de volbragte reis. Kapitein Tripple begint allerlei vragen over Europa te doen. Simpson bemerkt echter Effie's ongeduld en valt den vrager in de rede.

„Bevindt zich onder uwe passagiers niet een zekere mijnheer Macdeam?"

„Juist, een Ier, Edward Macdeam. Hij is aan wal gegaan en logeert in de „drie Kroonen."

„Zeer verpligt! En nu, wakkere matrozen, naar wal. Kijk, gij moet daar landen, waar die drie vrouwen staan!"

Aan den oever gekomen, omhelzen echtgenoot en dochters jubelend den man en vader. Hij drukt haar aan zijne borst en schaamt zich de tranen niet, die zijn oog ontvloeijen.

Thans denkt hij weder aan Effie. Hij geeft zijne vrouw nog eens de hand. „Ga met de meisjes naar huis, Marie. Ik volg u oogenblikkelijk. Ik moet eerst nog dezen jongen matroos teregt helpen. Ga en zorg voor een goed middagmaal, ik breng twee gasten mede. Breng bovendien eene kamer in gereedheid voor mijnen gast, dezen hupschen matroos."

Lagchend neemt hij den arm van Effie, den jongen matroos, en spoedt zich met haar door straten en stegen voort, tot dat zij voor het logement de „drie kroonen" staan.

Simpson vraagt den portier naar den heer Edward Macdeam.

„Hij is op zijne kamer, N°. 7!”

„En alleen?”

„Alleen.”

Simpson geleidde haar den trap op tot aan de deur van N°. 7. Vervolgens kuste hij haar op het voorhoofd en fluisterde: „voor het oogenblik hebt gij uwen ouden vader niet meer noodig. Bij de ontmoeting, die u daar binnen wacht, hebt gij geene getuigen noodig. Doch over een paar uur ben ik weder hier en breng u beiden naar mijn huis, en gij blijft bij mij wonen, tot dat gij gehuwd zijt. Adieu!”

Effie bevindt zich alleen. Zij staat voor de deur, die naar de kamer van haren geliefde voert. Deze deur slechts scheidt haar van hem. Zij behoeft de kruk slechts om te draaijen, en dan zal zij hem zien. Zij vermag het niet te doen! Zij beeft, alles draait voor hare oogen, zij leunt tegen den muur, ten einde niet neêr te zijgen! Zij hoort daar binnen voetstappen! Thans verneemt zij de toonen van een waldhoorn. Ja, dat is het lied, dat zij altijd voor hem gezongen heeft. Eene onbeschrijfelijke vreugde spreekt uit hare blikken, en nu gevoelt zij kracht, de deur te openen en binnen te treden! Daar staat hij voor het raam, met den rug naar de deur gewend, en bemerkt niet, dat Effie zich op eenigen afstand achter hem bevindt. Nu opent zij de lippen en roept: „Edward!” Edward keert zich om en ziet den vreemdeling aan. Dat is zijn blik, zijn gelaat! Hij is het, haar Edward!

„Edward, mijn Edward!” roept zij, en breidt de armen naar hem uit, en gevoelt zich niet in staat hem te naderen, want hare voeten beven al te zeer.

Hij strijkt zich met de hand over het voorhoofd, als wilde hij zich bezinnen, en zegt zacht: „wat overkomt mij? Deze toon? Deze stem?”

„Edward! herkent gij uwe Effie niet?”

Een kreet ontsnapte aan zijne lippen, hij snelt op den vreemdeling toe, trekt hem, zonder iets te zeggen, nader bij het licht, werpt den matrozenhoed van zijn hoofd, en de blonde vlechten vallen naar beneden! „Effie! God in den hemel! Mijne Effie!” Met welk een blik, met welk een zaligen glimlach ziet zij hem aan! En hij stamelt: „is het waar, is het mogelijk?”

Hij valt aan hare voeten neder, omvat hare knie en ziet tot haar op met een van blijdschap stralend oog en met een hevig kloppend hart. „Zijt gij het, zijt gij het werkelijk? Het is geen droom, geen beeld mijner phantasie? Gij zijt het, gij, mijne Effie?”

„Ik ben het, Edward, mijn geliefde! Uwe Effie is het! Uit het klooster ben ik om uwentwil ontvlugt. Ik trof u niet op uw landgoed, niet te Londen, niet te Hamburg aan. Doch hier, hier zijt gij, herwaarts ben ik u nagereisd, om u nimmer weder te verlaten.”

„O,” zegt hij als buiten zich zelven, „gij zijt geene vrouw, een engel zijt gij, eene heilige. Ontfermer, is het mogelijk, dat dit edele hart mij toebehoort? Is deze zaligheid mij beschoren? Is Effie, Effie waarlijk mijn eigendom?”

Thans drukt hij haar aan zijn hart, en beiden weenen tranen der zaligste vreugde. Eene geruime poos rustten zij in elkanders armen. Eindelijk komt Simpson om hen af te halen, en neemt het overgelukkige paar mede naar zijne woning.

XXVIII.

De neef des keizers.

„Gij wilt dus Londen waarlijk verlaten en naar Frankrijk terugkeeren?” vroeg Nordheim aan Armand, die bij hem gekomen was, om afscheid van hem te nemen.

„Ja,” zeide Armand, „en ik hoop, dat gij zelfs van mijne aankomst aldaar het een en ander zult vernemen! Geene bedenkingen! Gij zijt een Duitscher, ik een Franschman; laat ons ieder naar onze wijze handelen! Vaarwel!”

Zonder een antwoord af te wachten, spoedde Armand zich voort en begaf zich naar de haven.

De stoomboot „Edinburg-Castle” lag gereed om te vertrekken, en Lodewijk Napoleon, die deze boot tot eene reis naar St. Omer afgehuurd had, was voornemens zich met zijne équipage in te schepen. Armand wisselde met sommige personen uit het gevolg van den prins eenige geheimzinnige woorden, en betrad vervolgens de boot. Met zestig passagiers aan boord voer de stoomboot weg. Een jong mensch met over elkander geslagen armen staat tegen den mast ge-

leund, zijne blikken turen in het nevelachtig verschiet, ginds naar Frankrijks kusten, en zijne lippen fluisteren nu en dan sommige onverstaanbare woorden. Zijn edel gevormd gelaat, herinnert in enkele trekken aan Frankrijk's grooten keizer Napoleon, 't is zijn hoog gewelfd voorhoofd, zijn fijn besneden mond, 't is de vorm van zijn gelaat, de kleur van zijn haar. Een ding ontbreekt hem slechts, het oog des keizers, den blik des veldheers. Deze oogen herinneren niet aan hem, die door zijnen magtigen blik gansche legers deed sidderen; aan Louis Napoleon ontbrak ten eenemaal het vuur dat uit de oogen van den grooten Napoleon vlamde. Zijn neef is slechts eene schaduw van, eene flaauwe herinnering aan hem. Doch ook dit reeds is genoeg, genoeg zelfs voor grijs geworden mannen, die onder den keizer gevochten en overwonnen hebben; en zou het dan ook hem, den neef des keizers, niet genoeg geweest zijn? Hij heeft een goed vertrouwen op zijne zaak, omdat het de zaak des keizers is, en hij zegt tot zich zelven: „niet voor mij wil ik dezen troon, dien mijn oom bezeten heeft, niet om luister en grootheid is het, dat ik mij tot den strijd aangord; de vrijheid wil ik plaatsen op dezen troon, en ik wil haar eerste en getrouwste dienaar zijn; voor de regten des volks wil ik strijden, en veroveren wil ik voor het volk, wat het verloren heeft, zijne privilegiën en zijne regten. Mijne ziel is vol moed en mijn hart zonder vrees, want, wat ik wil is goed, en mijne zaak is de zaak des volks. De Franschen roepen mij, zij willen mij, den neef des keizers, in hun midden zien, zij roepen mij tot den troon, die door eenen veroveraar is ingenomen. Welaan, ik kom, en terwijl het schip de golven doorklieft, nadert keizer Napoleon III de kusten van zijn land!

Op dit oogenblik hoorde hij zijn naam noemen, en hij keerde zich om, ten einde den persoon, die hem in zijne overdenkingen stoorde, aan te zien. Het is Armand, gloeijende van wijn, en naauwelijks in staat om zich regt op zijne beenen te houden. Met eene stamelende tong zeide hij: „ik heb gedaan, wat gij mij in last gaaft, prins Louis Napoleon, weldra keizer van Frankrijk, ik deelde den wijn onder de manschappen en passagiers uit; zij zijn tot alles bereid, en toen ik op dit oogenblik, zoo als gij mij geboodt, ieder van hen een tien francsstuk gaf, riepen zij jubelend uwen naam.

Luister! Daar roepen zij al weder!" *„Vive Louis Napoleon!"* klonk het van de andere zijde van het dek.

Het gelaat van den prins schitterde van blijdschap, en hij fluisterde bij zich zelven: „ja, waarlijk, zij zijn mij getrouw. O hoe zal ik hen eens beloonen, als ik eerst keizer ben!" — Vervolgens beval hij Armand: „roep den generaal Montholon!"

Armand vertrok zwijgend, en na weinige oogenblikken trad de geroepene op het dek. Terwijl hij in schitterende veldmaarschalksuniform voor Lodewijk Napoleon stond, legde deze glimlagchend zijne hand op den schouder van den generaal, en zeide vriendelijk: „nu, mijn vriend Montholon, laat ons aan het werk gaan! Ik zie, dat gij besloten zijt mij te volgen, en het gevaar en de overwinning met mij te deelen. En alle bedenkingen, die gij vroeger hadt, toen ik u met mijn plan bekend maakte, zijn na rijpe overweging verdwenen?"

De generaal schudde ontkennend zijn hoofd en zeide op somberen toon: „neen, mijn prins, zij zijn niet verdwenen, en als ik deze uniform, die uwe koninklijke hoogheid zonder mijne voorkennis op dit vaartuig heeft laten brengen, aandeed, geschiedde dit niet, om als eerste veldheer van uwe koninklijke hoogheid in dezen strijd op te treden, maar daar gij toch volstrekt strijden wilt, aan uwe zijde te staan en uw leven, het leven van den neef mijns keizers, te beschermen, voor zoo veel ik kan."

„Waar zijn Parquin, Vaudrey en de andere vrienden?" vroeg de prins.

„Daar ginds in de groote kajuit," antwoordde de generaal, „zij hebben met de manschappen gedronken en geklonken, totdat zij even als zij niet meer op hunne beenen konden staan! Ach, mijn prins, ik heb weinig verwachting van een veldtogt, waartoe de krijgslieden door wijn moeten aangevuurd worden. Ik vrees" —

„Aan Napoleon's generaal betaamt het niet te vreezen," zeide de prins trotsch, „wat zou mijn keizerlijke oom gezegd hebben, wanneer gij ooit zoo tot hem gesproken hadt?"

„Vergeving!" sprak generaal Montholon, „hij beval mij nooit zulk een veldtogt. Zestig soldaten tegen een geheel koningrijk!"

„Dwaasheid,” zeide de prins ongeduldig, „wie zou zoo iets ondernemen, wanneer hij zich niet van den goeden uitslag zijner pogingen verzekerd hield, wanneer hij niet wist, dat het geheele Fransche leger slechts op zijne komst wacht, om zich onder zijne vanen te scharen? Generaal, nog slechts weinige uren en wij zijn in Frankrijk, en duizend en nogmaals duizend keelen zullen ons met den kreet: *„vive l'empereur! vive Louis Napoleon!”* begroeten. Ik geef er u mijn woord op! Wacht nu hier op mij! Ik ga naar beneden, om mijne uniform aan te trekken. Roep, zoodra ik terugkeer, alle manschappen en alle passagiers op het dek.”

Zoo sprekende snelde de prins beneden naar de kajuit, schelde zijn kamerdienaar en liet zich zijne schitterende veldmaarschalks-uniform aantrekken. Toen zijn toilet voltooid was, trad hij voor de prachtige kooi, waarin zich eén schoone adelaar bevond, en terwijl hij het dier, dat zijne vurige zwarte oogen op zijnen heer gevestigd hield, even alsof het hem en zijne woorden begreep, een klontje suiker gaf, zeide hij: „daar, mijn beste vogel, neem dit en versterk er u mede, opdat ook gij iets tot de overwinning van uwen heer moogt bijdragen!”

De tamme trotsche vogel stak, als verstond hij hem, zijn hals door de traliën van de kooi; de prins streek hem met de hand over den gevederden hals, en vervolgde: „zult ook gij niet vergeten, welk eene gewigtige taak gij te volbrengen hebt? Let wel op, mijn vogel: als ik Boulogne als overwinnaar binnengetrokken ben en naast de keizerszuil sta, dan stijgt gij uit de lucht naar beneden en plaatst u als een bode des hemels op het hoofd uws keizers.”

Terwijl het dier zijne vleugels trachtte uit te slaan, zeide Louis Napoleon: „geduld, geduld, mijn adelaar! Nog korten tijd, en gij zult even als ik uwe vleugels kunnen ontplooijen!”

Vervolgens keerde hij terug naar het dek, waar Parquin en Vaudrey inmiddels het geheele scheepspersoneel verzameld hadden. Hij groette de verbaasde menschen even met de hand, en terwijl zijne stem beefde, zeide hij ernstig en plegtig: „mijne vrienden, ziet naar gindsche witte nevelvlekken! Dat is Frankrijk, het land uwer en mijner geboorte! Als verbannenen dwaalden wij tot hiertoe rond, uitgestooten

door eenen dwingeland, die zich koning der Franschen noemt. Ware ik het alleen die ongelukkig was, ik zou mij niet beklagen; ik zou mijne verbanning met dien moed verduren, welke den neef des grooten keizers betaamt; maar ook de roem en de eer aan Frankrijk zijn verbannen; dit heilige goed wil ik naar mijn vaderland terug brengen! Ik wijd mij aan de zaak des volks! Zij is de mijne! Het is tijd, dat de ongeregtigheden en de dwingelandij van hem, die den troon van Frankrijk veroverd heeft, bestraft worden. Het is tijd, dat wij gaan vragen, wat men van het roemvolle, eenige Frankrijk van 1830 gemaakt heeft? Komt, laat ons gaan! Volgt mij! Het mishandelde Fransche volk roept mij, den neef zijns keizers, mij, den erfgenaam van zijnen troon. Ik wil aan Frankrijk zijn geluk en zijne rust hergeven, ik wil het weder zoo groot maken als het eenmaal geweest is, en zijne vrijheid wil ik herstellen! Franschen, ik zie eene schitterende toekomst voor ons vaderland te gemoet! Ik gevoel achter mij de schim des keizers, die mij voorwaarts drijft, en ik zal niet rusten, voor dat ik den degen van Austerlitz weder veroverd, de adelaren weder op onze vanen geplaatst en het volk weder in zijne regten hersteld heb! Dat is het doel der reis, dat gij tot hiertoe niet kendet! Ik twijfel geen oogenblik aan uwe trouw! Gaat en verneemt van uwe generaals en officieren de nadere bevelen!"

Armand was de eerste die riep: „*vive l'empereur! vive Louis Napoleon!*" en allen riepen het hem jubelend na.

Hierop gaf de prins aan den generaal Montholon, aan Parquin en Vaudrey zijne nadere bevelen, deelde met eigen hand zijne proclamatiën uit, en vermaande hen aan den goeden afloop hunner onderneming niet te twijfelen.

Uniformen met het nommer 40 waren van Londen medegevoerd, terwijl een genoegzaam getal wapenen heimelijk op het schip gebragt was; ieder der passagiers werd daarvan voorzien, en weldra zag men in plaats van eenvoudige burgerkleederen, niets anders dan uniformen en epauletten. Armand, als officier gekleed, wandelde trotsch op het dek heen en weder en riep onophoudelijk: „*Vive l'empereur! vive Louis Napoleon!*"

De kusten komen al duidelijker in het gezigt; daar ligt Boulogne, het doel van den togt, en hier, op een uur af-

stands van de stad, ligt het dorp Wimeraux! „Kapitein!" roept de prins, „stuur landwaarts, hier bij Wimeraux willen wij landen!"

XXIX.

De gevangenneming.

Het anker werd uitgeworpen, de manschappen werden ontscheept! Gewikkeld in hunne soldatenmantels, waaronder zij hunne wapens verborgen hebben, betreden zij den oever. Daar treden de douanen te voorschijn, om de reisgoederen te onderzoeken. Men was daarop niet voorbereid. De reisgoederen bestaan slechts uit kruid, geweren en proclamatiën! Zal men deze laten onderzoeken? Daar trad Armand onverschrokken vooruit, hij legt den luitenant der douanen de hand op den schouder en fluistert: „stel u gerust! Herkent gij hem niet? Ziet gij niet de star op de borst van dezen heer? — Het is prins Louis Napoleon. Zwijg, en volg ons!"

„Ja, volgt ons met uwe manschappen!" roept prins Louis en reikt den luitenant de hand, „volgt ons, om roem en lauweren in te oogsten!"

De soldaten nemen de nieuw aangeworvenen in hun midden, en thans trekt men naar Boulogne.

„Ontrolt de vaan! De adelaar des keizers zij onze banier!" Zoo beveelt de generaal Montholon, en Armand de vaandrager ontrolt de heilige vlag, die hoog boven de hoofden der kleine schaar wappert.

Thans zijn de poorten van Boulogne bereikt! Niemand belet hen binnen te marcheren. Men houdt hen voor eene afdeeling van het 40ste regiment, dat te Calais in garnizoen ligt. Niemand slaat acht op den kleinen troep, die zwijgend en stil door de straten trekt, tot zij voor de groote kaserne, waarin twee compagniën van het 42ste regiment liggen, aangekomen zijn. De poorten zijn gesloten! „Hoe, zou Aladenize, onze vriend, ons verraden hebben? Aladenize, die om onzentwil heimelijk en des nachts zijn regiment te Calais verliet? Aladenize, die ons op dit uur hier verwachten moest, die ons de poorten dezer kaserne openen en de soldaten te gemoet voeren zou? — Neen, hij bedroog ons niet, zie, de poorten worden geopend, zie, daar staan zij in het gelid, de dappere soldaten, en voor het

front wandelt de getrouwe luitenant Aladenize op en neder."

Prins Louis met zijne schaar van zestig man betreedt het plein der kaserne. Wat hij aan zijn gevolg op het schip gezegd had, herhaalt hij hier aan de soldaten. Zij zien hem verwonderd, doch zwijgend aan. De prins omhelst de officieren en belooft hun, hen hoofdofficieren te zullen maken, hij drukt hier en daar de hand der soldaten en verheft hen tot officieren in zijn leger. Zij danken niet, zij buigen zich niet voor hunnen nieuwen keizer. Stilzwijgend staan zij daar. Aladenize roept: „*vive Napoleon! vive l'empereur!*" De schare van den prins roept het hem na, de soldaten — zwijgen. Hoor, daar dringt voor de geslotene deur der kaserne, die Vaudrey met eenige lieden bezet houdt, de bekende stem van hunnen kolonel de soldaten in het oor! „Komt tot mij, mijne soldaten!"

„Dat is onze kolonel!" roepen de krijgers, en plotseling komt er beweging in hunne gelederen. Zij snellen naar de deur der kaserne; Vaudrey met de zijnen wil hun den doortogt beletten! Te vergeefs, zij omsingelen hem, dringen hem terug, rukken de poort open, en de kolonel Puygellier stuift met den degen in de hand naar binnen, terwijl de soldaten hem begroeten met den kreet: „*vive notre colonel! vive le roi!*"

De prins nadert hen moedig en onverschrokken, hij slaat zijnen mantel op, wijst op de star die hij op zijne borst draagt, wijst naar de vlag met den adelaar en zegt: „ik ben Louis Napoleon, schaar u onder mijne banier! Kies mijne zijde, en ik zal u beloonen met alles wat gij wenscht!"

De kolonel wijst de aangebodene hand af, en antwoordt ernstig: „prins Louis, ik ken u niet, ik wil u niet kennen!" Napoleon is dood, in Frankrijk regeert Louis Philips, onze koning! Men verlate onze kaserne!"

De prins weigert dit, en nu beveelt de kolonel aan zijne soldaten, om vooruit te rukken. De insurgenten worden teruggedrongen, zij moeten het plein verlaten! Nog eenmaal zendt de prins Armand, om met den kolonel te onderhandelen en hem tot het kiezen zijner partij te bewegen. Te vergeefs; de kolonel weigert hem te spreken; Armand brengt dit ontmoedigend antwoord aan den prins over. Deze ontbrandt in toorn, zijne plannen dreigen schipbreuk te lijden!

Naauwelijks wetende wat hij doet, grijpt zijne hand naar het pistool dat hij in zijn gordelj draagt, hij legt het aan en schiet het op den overste af. Deze echter wordt niet getroffen, maar het schot treft een der soldaten in den mond. Bloedend stort hij ter aarde!

Het sein tot den strijd is gegeven! Het eerste schot is gevallen! Er moet bloed vergoten worden! Nu werpen zich de soldaten brullende van woede op de vreemdelingen, dringen hen al verder terug en versperren den toegang tot de kaserne.

Thans hoort men alarm slaan door de stad! De tamboers van het 42ste regiment trekken al trommelende door de straten en roepen de burgers te wapen. De insurgenten schreeuwen uit al hunne magt: „*vive l'empereur!*" De burgers treden buiten hunne woningen, doch niemand hunner kiest de zijde van Napoleon. Generaal Montholon, alsmede de kolonel Parquin zijn met eenige hunner manschappen reeds gevangen genomen. Nog is de prins op vrije voeten. Met zijn vaandrager voorop en gevolgd door een klein hoopje soldaten en eene groote menigte volks snelt hij naar de groote markt, waar zich de ter eere des keizers opgerigte zuil verheft. Hier plant Armand zijne vaan, hier houdt de prins, met den ontblooten degen in de hand, stand. Te vergeefs vermanen zijne vrienden hem, om te vlugten, nu het nog tijd is; de prins roept met de woede der vertwijfeling: „neen, hier wil ik sterven! Hier wil ik den dood afwachten!" Daar ziet men in de verte het 42ste regiment, onder aanvoering van zijnen kolonel Puygellier, de groote markt naderen!

„Vlugt, vlugt!" roept het volk en omringt den prins. Te vergeefs verzet hij zich hiertegen; Armand grijpt zijn arm, zijne vrienden omsingelen hem, en men dringt hem voort naar den oever. Eene bark neemt hem met zeven der zijnen, onder wie zich ook Armand bevindt, op. Zij steken van wal! Zij zijn gered! Maar o hemel! daar begint de boot te kantelen en slaat om. Napoleon en zijne lotgenooten worstelen met de woede der golven en spannen al hunne krachten in, om de stoomboot te bereiken! Daar nadert eene boot! Hij houdt zich aan haren rand vast! Men tilt er hem in! Reeds heeft zij twee der zijnen Bally en Armand opgenomen! Zij zijn gered! „Naar de stoomboot! naar de stoomboot!" roept Napoleon buiten adem.

De boot stuurt naar den wal, Lodewijk Napoleon is gered, maar gevangen. Hij bedekt zijn gelaat met beide handen, en zucht: „ach, waarom ben ik niet door de golven verzwolgen!"

Zij betreden den oever. Soldaten omringen hen. De kolonel Puygellier eischt den degen van den prins. Hij geeft dien zwijgend over. Terwijl men zich met den prins bezig houdt, laat Armand zich stil op den grond zakken en weet op handen en voeten midden tusschen het volk te komen, dat hem in hun midden opneemt. Eenigen tijd volgt hij met het plebs, om alle opzien te vermijden, de soldaten, die den prins als gevangen man in hun midden naar de stad voeren. Vervolgens keert hij zich om en redt zich door eene haastige vlugt.

Aan den avond van dien dag verliet de prins met den generaal Montholon in eene geslotene koets Boulogne. Aan de beide zijden van het rijtuig reden gensd'armes. Men sloeg den weg naar Parijs in, waar in het paleis Luxemburg reeds kamers in gereedheid waren gebragt, om den prins als gevangene op te nemen.

Eindelijk had men na een langen en vermoeijenden rid het doel bereikt, en was men op het binnenplein van het paleis Luxemburg te Parijs aangekomen. De prins omhelsde zwijgend den generaal en fluisterde hem woorden van troost toe; thans werd het portier geopend en beiden klommen uit het rijtuig.

En wederom na verloop van eenigen tijd hield in den donkeren nacht eene geslotene koets onder begeleiding van gensd'armes voor de poort van het paleis stil, om prins Lodewijk naar de plaats zijner bestemming te brengen. Het hof der pairs had het vonnis over hem uitgesproken en hem tot levenslange gevangenschap op het slot te Ham veroordeeld. Wederom klom de prins, vergezeld van den generaal Montholon, in het rijtuig, en voorwaarts ging de stoet naar Ham. Toen de koets op het donkere plein der citadel was aangekomen, huiverde de prins en zuchtte: „zoo zal ik dan hier achter deze dikke muren mijn leven moeten eindigen!"

Generaal Montholon echter, de dappere held, weende als een kind, niet om zijn eigen ongeluk, maar om den rampspoed, die den neef zijns keizers trof.

XXX.

Een laatst besluit.

Lady Eleonora zat in diepe gedachten verzonken in de tuinkamer van haar landgoed. Zij had gehoopt in de eenzaamheid verzachting te zullen vinden voor haar zielsverdriet. Doch te vergeefs! Hoe zou zij ook hare zorgen en smarten hebben kunnen vergeten, daar Giuseppo haar ook hier op hare villa met zijne beleedigende eischen vervolgde? Voor haar lagen drie geopende brieven. De een was van haren echtgenoot, die nog altijd bij zijnen broeder vertoefde en die haar zijne ophanden zijnde tehuiskomst meldde, aangezien het hem gelukt was, eene verzoening te bewerken tusschen Effie en haren vader. De tweede brief was van haren zaakwaarnemer uit Londen, door wien zij „op verzoek eener vriendin," zoo als zij hem geschreven had, eene namelooze oproeping in eenige dagbladen had laten plaatsen, die gerigt was aan de onbekende dame, die zoo en zooveel jaren geleden van eene bedelaarster een kind had gekocht. Deze oproeping was, zoo als haar zaakwaarnemer haar berigtte, tot hiertoe zonder gevolg gebleven, en hij wenschte daarom van haar te vernemen, of zij nog eenmaal geplaatst moest worden. De derde brief eindelijk was van Giuseppo Dassa, die haar daarin beval, heden te huis te blijven, daar hij bij haar komen wilde. Met het hoofd in de hand geleund zag Eleonora neder op deze drie brieven; allerlei droevige gedachten rezen in hare ziel op, en op den divan neêrzinkende, snikte zij luide. Zoo hevig was hare smart, dat zij niet ėens bemerkte, dat de deur, die naar den tuin voerde, opengedaan werd en Giuseppo binnentrad. Toen hij Eleonora snikkend en weenend op den divan zag liggen, vloog er een duivelsche lach over zijn gelaat, en een oogenblik stond hij stil, om zijn slagtoffer te beschouwen. Vervolgens sloop hij zacht naar de tafel, waarop de drie brieven lagen, Hij nam den eerste, dien hij echter, toen hij zijn handschrift herkende, verachtelijk ter zijde wierp, en greep naar den tweede. Het was de brief van lord Landstown; Giuseppo zag dien vlugtig in en nam den derde. Toen hij ook dezen gelezen had, keerde hij zich rustig naar Eleonora, die, nog altijd weenende, hem niet

bemerkt had en zeide: „lord Landstown komt dus binnen eenige dagen terug, en van uwe dochter hebt gij nog niets naders ontdekt?"

Eleonora rigtte zich langzaam overeind. „Neen niets naders heb ik van mijne dochter vernomen," zeide zij zacht, „en mijn hart, dat zoo lang aan het ongeluk gewoon is, zegt mij, dat al mijne bemoeijingen vruchteloos zullen zijn. Ik zal mijn kind nimmer wederzien!"

„Wat doet het er ook toe?" zeide Giuseppo, „eene vrouw moet den vader van haar kind meer beminnen, dan haar kind. Ik ben u immers overgebleven, en mij, dat beloof ik u, zult gij nog dikwijls wederzien!" Eleonora zag hem met eenen smeekenden blik aan en zeide zacht: „Giuseppo, laat het nu genoeg zijn, zie mij aan, hoe bleek en zwak ik ben! Dat is uw werk, o laat het nu genoeg zijn!"

Giuseppo zag haar woest en spijtig aan, en zeide: „weet gij wel, dat ik u eene eeuwige wraak gezworen heb?"

„Ik weet het," zuchtte zij. „O voldoe aan mijnen wensch, hob medelijden met mij. De wraak is een vreeselijk genoegen, doch vergeven is eene hemelsche vreugde. Giuseppo, vergeef mij ter wille van het kind, dat ik verloren heb! In uwe hand berust zegen of vloek voor geheel mijn volgend leven. Neem den vloek van mij en zegen mij! Laat mij niet ieder oogenblik vreezen, dat gij het geheim van mijn hart aan mijn echtgenoot zult openbaren! O verhoor mijne bede! Zweer mij, mij niet aan mijn echtgenoot te verraden, en alles wat ik door u geleden heb en nog lijd, zal vergeten zijn!"

„Welk een dwaas moest ik wezen," zeide Giuseppo, „als ik vergeven wilde, wat nimmer te vergeven is. Voor het onregt, dat gij mij aan deedt, zal ik wraak nemen, zoo lang gij leeft, zoo lang ik leef. En zou ik mij dan door uwe tranen en smeekingen laten verbidden? Heb betere gedachten van uwen Giuseppo, die zekerlijk vervult, wat hij beloofd heeft!"

Eleonora snikte luide, en Giuseppo, een pakje brieven uit zijnen boezem halende, vervolgde: „zie hier! dit zijn uwe brieven! Erken, dat ik een vurig minnaar ben! Sinds veertien jaren draag ik ze des daags op mijne borst en liggen zij des nachts onder mijn hoofdkussen! Ha, gij

wist niet wat gij deedt, toen gij die brieven schreeft! Gij hebt mij de roede, waarmede ik u tuchtigen kan, zelve in handen gegeven, en bij God, ik zal er gebruik van maken!"

„Wat wilt gij doen?" jammerde Eleonora.

„Wat ik doen wil?" vroeg hij. „Uwen echtgenoot wil ik die brieven geven! Niet heden, niet morgen! Eerst over maanden, jaren, wanneer de angst u verteerd heeft, misschien eerst op uw sterfdag, eerst in die ure, als gij in zijne armen sterven zult, mogelijk eerst dan wil ik deze brieven toonen, die hem bewijzen zullen, dat zijne onschuldige vrouw de boeleerster van een ander was!"

„Gij zijt een monster!" riep Eleonora woedende uit, en sprong overeind.

Giuseppo, die naauwelijks gehoord had wat zij zeide, daar zijne gansche ziel vol was van zijne duivelsche plannen, vervolgde: „doch niet alle brieven zal uw teedere echtgenoot hebben! Er moeten eenige voor het publiek overblijven. De voorname wereld, bij wie lady Landstown in zoo hooge achting staat, leest toch de journalen, en ik denk, dat het haar zeer zal amuseren, in deze bladen eenige brieven van lady Landstown en Giuseppo Dassa te zien afgedrukt!"

Eleonora gevoelde zich door deze taal in hare heiligste regten als mensch aangetast, zij gevoelde zich bereid voor deze regten met alle haar ten dienste staande wapenen te strijden. Zij hief de ter nêer geslagene oogen op en zag Giuseppo vast en onbewegelijk aan. Zonder schroom ontmoette zij zijnen woesten blik en beantwoordde zij zijnen schamperen glimlach.

„Wij kennen elkander," zeide zij vervolgens, en de toon harer stem was plotseling veranderd, was snijdend en hard. „Ik verzeker u, gij zult aan deze ure gedenken! Men zegt dat niemand vindingrijker is, als het er op aankomt zich te wreken, dan een Italiaan. Gij hebt mij bewezen, dat dit waarheid is; doch gij hebt mij tevens herinnerd, dat door mijne aderen, even als door de uwe, Italiaansch bloed vloeit! Gij hebt mij tot den strijd uitgedaagd! Ik heb alles beproefd, maar alles te vergeefs! Leer thans voor mij vreezen!"

Dreigend hief zij den arm tegen hem op en zag hem met doorborende blikken aan Vervolgens keerde zij zich om;

trotsch als eene koningin trad zij door het vertrek, en verdween door eene zijdeur, die zij achter zich digtsloot.

XXXI.

Ellen.

Amelia's pleegdochter Ellen was van het instituut terug gekeerd en bevond zich sedert eenige dagen bij Amelia op de villa Sweet-Calmness. Amelia, die met moederlijke teederheid aan Ellen hing, wenschte hare schoone dochter geheel naar de laatste mode te kleeden. Modisten, kappers en kameniers werden uit Londen ontboden. Thans was Amelia zelve naar Londen gereden, om daar allerlei bijouteriën voor Ellen aan te koopen. Mogelijk was dit echter niet alleen de reden, dat Amelia naar Londen gegaan was; Nordheim was den vorigen dag niet te Sweet-Calmness geweest; hoe langzaam en eentoonig was die dag voorbij gegaan; zij vreesde dat hij ongesteld, of mogelijk wel om de eene of andere reden op haar verstoord was. De bediende echter, dien zij oogenblikkelijk na hare aankomst te Londen naar Nordheims woning zond, bragt haar de geruststellende tijding, dat hij juist zoo even naar Sweet-Calmness gereden was, en met een opgeruimd hart haastte zij zich hare zaken af te doen, ten einde spoedig weder naar hare villa te kunnen terugkeeren.

Nordheim was inmiddels aldaar aangekomen, en wandelde, op Amelia's terugkomst wachtende, in het park op en neder. Eindelijk echter wilde hij zich aan het einde der lange laan, onder den treurwilg aan den oever, op zijne geliefkoosde plaats neder zetten. Thans evenwel was de bank reeds bezet en Nordheim stond stil, om het meisje te beschouwen, dat, hem niet bemerkende, ongestoord verder las in het boek, dat zij in de hand hield. Toen zij echter eenige oogenblikken later opkeek, bespeurde zij den vreemdeling en stond haastig op om zich te verwijderen, doch Nordheim trad naar haar toe en verzocht haar vriendelijk, om zich niet door hem te laten verjagen.

„Gij zult u toch aan mijn gezigt moeten gewennen!" vervolgde hij glimlagchend, „als ik mij niet bedrieg, heb ik het geluk onverwacht de freule Ellen te ontmoeten."

„En gij zijt mijnheer Nordheim, niet waar?" vroeg Ellen.

„Mijn naam is u derhalve niet meer vreemd?" was Nordheims wedervraag.

„Neen zeker niet!" antwoordde zij. „Mijne dierbare moeder heeft mij van haren vriend dikwijls verteld."

„En mag ik hopen, dat gij een deel der toegenegenheid van de barones op mij zult overdragen?" vroeg Nordheim.

„Hoe kunt gij daaraan twijfelen?" antwoordde Ellen. „Mijne moeder, die vroeger zoo somber en droevig gestemd was, is door u vrolijk en opgeruimd geworden. Zou ik, die alles aan haar verschuldigd ben, u daarvoor niet dankbaar zijn?" Glimlagchend bood zij hem hare hand.

Nordheim nam deze zwijgend en drukte er zijne lippen op.

„Niet zoo," zeide zij bevend en zacht, „de wijze mag het kind zulk een teeken van eerbied niet geven."

„Is het dan slechts eerbied, die zich in zulk een kus openbaart?" vroeg Nordheim.

Zij zag hem vertrouwelijk aan en zeide: „zekerlijk, mijne meesters leerden het mij."

„En gelooft gij dan onvoorwaardelijk wat deze u leerden?"

Zij zag hem verwonderd aan en zeide ernstig: „zoude ik niet? Zij, die hun gansche leven gewijd hebben aan de moeijelijke taak, om de jeugd te onderwijzen, zij verlangen daarvoor niets dan geloof en gehoorzaamheid aan hetgeen zij leeren. Wie zou zoo ondankbaar kunnen zijn, hun dit te weigeren?"

Nordheim vermeed het, haren vragenden blik te ontmoeten; hij gevoelde zich, voor het eerst sedert vele jaren, beschaamd, verlegen, en wist haar niets te antwoorden. Hij noodigde haar tot eene wandeling uit, en zwijgend gingen zij nu eene geruime poos naast elkander voort.

„Gij waart lang op het instituut?" vroeg Nordheim eindelijk.

„Sedert mijn tiende jaar," antwoordde zij, en eene sombere wolk vloog over haar gelaat. „Tien jaren heb ik er doorgebragt, en dan valt het moeijelijk te scheiden!" Zij wendde haar hoofd op zijde, om de tranen niet te laten zien, die in haar oog opwelden, en Nordheim vroeg verbaasd: „hoe, het smart u dat gij de kostschool verlaten

verlaten hebt, waar de stilte en eenzaamheid, zoo als men mij gezegd heeft, door niets afgebroken worden?"

„Het is waar, wij leefden zeer stil," zeide Ellen glimlagchend, „en zagen niemand, maar de wereld hebben wij niet gemist, want het huis, waarin wij woonden, en het park, waardoor het omgeven werd, waren onze wereld en voor ons rijk aan allerlei gebeurtenissen."

Toen spoedig daarop het rijtuig van Amelia op het plein voor de villa stil hield en Ellen naar huis vloog om haar te ontvangen, gevoelde Nordheim zich ontstemd; het kwam hem voor, als had hij sedert vele jaren niet zoo veel genoegen gesmaakt, als in het onderhoud met Ellen, en toch was dit onderhoud zoo onbeduidend geweest.

Amelia kwam alleen in den tuin, en terwijl zij Nordheim te gemoet snelde, zeide hij tot zich zelven: „hoe weinig heeft zij van Ellen!"

„Stoute man!" zeide Amelia en omhelsde hem, „ik moest boos op u zijn wegens uwe lange afwezigheid, en toch kan ik dit niet, als ik u zie. Weet gij wel, dat er acht en veertig uren verloopen zijn, sedert wij elkander zagen?"

„Bezigheden verhinderden mij!" zeide hij koel.

„Altijd spreekt gij van bezigheden!" riep Amelia, „en dat stuit mij geweldig tegen de borst."

„Toch heeft ieder zijne bezigheden," zeide Nordheim, „gij zoo wel als ik, en het is uwe eigene schuld, dat wij eenige uren langer van elkander gescheiden waren, dan gij dit wel gewenscht hadt! Ik wachtte u reeds lang."

„Ik was naar de stad gegaan, om voor Ellen het een en ander te koopen! Gij zaagt haar, is zij niet een wild en onopgevoed meisje? Het zal, vrees ik, moeite kosten, haar aan de gebruiken der wereld te gewennen, waarvan zij volstrekt niets weet. Tien jaren lang was zij slechts omringd door eenige meisjes van haren leeftijd en door oude leermeesters en leermeesteressen; alle andere menschen zijn haar vreemd, en gij zijt, buiten hare onderwijzers, de eerste man, tot wien zij gesproken heeft."

„Een voorregt, waarop ik trotsch ben," zeide Nordheim; „ook gevoelt men zich in hare nabijheid als het ware los van de geheele wereld."

„En toch maakt mij hare onbekendheid met de wereld

bezorgd," zeide Amelia, „en bijna gevoel ik er berouw over, dat ik Ellen naar zulk een afgelegen instituut gezonden heb; zij zal nog dikwijls tegen de etiquette zondigen, en niets vergeeft men in deze wereld minder."

Een ironische glimlach speelde om Nordheim's lippen toen hij antwoordde: „niet van *uwe* lippen had ik deze strenge taal verwacht. Het komt mij voor, dat wij beiden toegevendheid moesten prediken! Maak u echter," vervolgde hij na eene korte pauze, „voor Ellen niet bezorgd. Haar juiste tact zal haar steeds het regte doen kiezen, want zij is een onbedorven natuurkind, vol bevalligheid en onschuld, en onbewust van hare schoonheid."

Amelia was ernstig geworden, terwijl hij aldus sprak, en thans zeide zij heftig: „als eene vervaarlijke spookgestalte treedt mij thans uwe leer van de eeuwigdurende afwisseling der ondermaansche dingen voor den geest! Ach Nordheim, laat mij die leer niet begrijpen, en noodzaak mij niet aan haar te gelooven! O blijf de mijne! Laat alles wisselen en verkeeren, maar laten wij voor elkander steeds dezelfde blijven!"

Nordheim zeide ernstig: „aan de eeuwige wetten der natuur zijn ook wij, even als het gansche heelal, onderworpen. De meeningen en gevoelens wisselen gelijk dagen en uren af, wat de jongeling gevoelde, is den man vreemd, en de grijsaard weet niets meer van de gedachten, die hij als man koesterde! En waarom zouden wij dan eene uitzondering op den algemeenen regel maken? Waar is de tooverkracht, die te weeg brengt, dat de ziel eeuwig gloeit, terwijl het bloed koud wordt en de haren verbleeken?"

„O ik ken die tooverkracht," riep Amelia, „'t is de liefde, de eeuwige, onvergankelijke, nimmer eindigende liefde."

„Ik geloof niet aan haar bestaan," zeide Nordheim, „'t is niets anders dan een kindersprookje."

„Gij zijt wreed," zeide Amelia.

„Doch waar!" antwoordde Nordheim, „en wie een afkeer van de waarheid heeft, is verloren."

Toen Nordheim kort daarop het paviljoen, waarin hij naast Amelia zat, verlaten wilde, vroeg Amelia: „niet waar, geliefde, gij wilt immers niet vertrekken? Niet zoo als gij gewoon zijt, zonder afscheid te nemen u verwijderen?

Zie, de avond is gevallen, gij blijft dezen nacht hier, niet waar?"

„Neen ik moet naar de stad terug," zeide hij, en kuste even hare wangen.

„En waarom?"

Nordheim fluisterde haar zacht in het oor: „moet Ellen dan voor hare moeder blozen?"

Amelia verstond hem naauwelijks en zag hem vragend en verwonderd aan.

Nordheim zeide op ernstigen toon: „mogen deugd en goede zeden slechts een droombeeld zijn; wij willen die nogtans eerbiedigen, waar wij ze vinden!"

„Dat, dat zegt gij?" vroeg Amelia verbleekende, „gij, die mij de zeden en gewoonten der wereld leerdet verachten, gij, die dit nietig noemdet en mijner onwaardig? O — —"

Hare stem stokte, want zij bemerkte dat zij alleen was; Nordheim had zich stil verwijderd. Amelia zuchtte zwaar en verbergde weenend het hoofd in hare handen.

Nordheim keerde intusschen naar de stad en naar zijn logement terug. Hij bevond zich in eene hemzelve onverklaarbare spanning; de lucht in zijne kamer scheen hem drukkend en zwoel toe, hij opende het venster en dronk met lange teugen de verkoelende nachtlucht in. Hij dacht aan Ellen, aan haar gelaat, waarop zooveel onschuld te lezen stond. Zou zij, dacht hij bij zich zelven, meer zijn dan eene gewone vrouw? Zou zij eene uitzondering maken op den gewonen regel, en niet gelijk alle andere vrouwen spelen met hare eeden en geloften?

Eene geruime poos wandelde hij nog zwijgend in zijne kamer op en neder. Eindelijk sloot hij het venster, begaf zich ter ruste, en in zijne droomen zag hij Ellen's gestalte en Ellen's oogen.

XXXII.

De brief.

Giuseppo Dassa lag op zijn bed en sliep. Daar kwam langzaam en stil een wijf van onder zijn ledikant te voorschijn, zag hem naauwkeurig aan en luisterde naar zijne ademhaling.

„Hij slaapt vast?" zeide zij met een grijnzenden lach, „'t zal gelukken?"

Behoedzaam legde zij hare hand op zijn hoofd, hij bewoog zich niet, nu stak zij de hand onder zijn kussen en keek hem weder onderzoekend aan.

Hij bewoog zich, met ingehouden adem bleef zij staan, thans sliep hij weder vast, trok de hand van onder het kussen weder weg, waarin zij thans een klein pakje papieren hield.

Snel verbergde zij dit in haren boezem en op hare teenen verliet zij het vertrek, en sloop de trappen af.

Buitengewoon vroeg ontwaakte lady Landstown den volgenden morgen, haastig stond zij op en kleedde zich aan. Na dit gedaan te hebben, schelde zij hare kamenier en beval haar zoo spoedig mogelijk het rijtuig te laten inspannen.

„Naar Trottenham-coard-road!" beval zij den koetsier, nadat zij in haar rijtuig plaats genomen had.

Toen men aldaar aangekomen was, steeg Eleonora haastig uit en dwars over de straat loopende, sloeg zij eene lange, duistere steeg in, liep die ten einde en bevond zich toen in eene andere straat. Toen zij al zoekende om zich heen keek, naderde haar van de andere zijde der straat hetzelfde wijf, dat in den verloopen nacht op zulk eene zonderlinge wijze den Italiaan verlaten had, en knikte de lady vertrouwelijk toe.

„Niet waar, gij zijt de dochter van de duivelsche Lize?" vroeg Eleonora zacht.

„Gij hebt mij immers gisteren gezien, toen gij bij vader waart, om hem eene bestelling te doen!" bromde het meisje.

„En is uw vader naar wensch geslaagd?" vroeg Eleonora snel.

Het meisje haalde het pakje papieren, dat Dassa ontstolen was, uit haren boezem te voorschijn, en overhandigde het Eleonora, terwijl zij zeide: „hij sliep heel vast en heeft niets gemerkt!"

Een straal van vreugde verhelderde Eleonora's gelaat, toen zij het pakje ontving.

„Dank, dank, mijn kind! Hier neem deze beurs! Zij bevat vijftig pond, die zijn voor u!"

„Is het zoo geaccordeerd?" vroeg de deern.

„Neen, neen, die zijn voor u! De bepaalde som krijgt uw vader morgen. Eerst moet van avond het verdere gedaan worden!"

„Het zal niet moeijelijk vallen dit te doen!" bromde het meisje, „alles is reeds goed afgesproken!"

„Wacht mij morgen vroeg hier op deze zelfde plaats met uwen vader, en nu vaarwel!"

Haastig verwijderde zich Eleonora, en toen zij haar rijtuig weder bereikt had en de paarden haar weder huiswaarts bragten, vouwde zij hare handen tot een vurig gebed, en tranen der blijdschap ontvloeiden hare oogen.

„Ik heb ze! ik heb ze!" fluisterde zij vervolgens, „ik ben gered! Deze brieven althans kunnen niet meer tegen mij getuigen!"

In haar boudoir aangekomen, sloot zij zorgvuldig de deur, en shawl en hoed van zich werpende, opende zij het pakje met brieven.

„Zij zijn het! zij zijn het! zeide zij met eene van vreugde bevende stem, „dat is mijn schrift!"

Terwijl zij in een dezer brieven keek, viel haar oog op de woorden: „zoo lang ik leef, zal ik u beminnen!"

Zij huiverde, en zeide: „ontzettend! Grijnzen deze woorden mij niet aan, als eene vreeselijke spookgestalte!"

Haastig nam zij thans de brieven en wierp die in de kagchel, waarin zij tot asch vergingen.

Daar werd eensklaps hevig tegen hare deur getikt, met een kreet van ontzetting vliegt Eleonara op en opent bevend de deur. — „Ha, het is Giuseppo!"

„Mijne brieven, mijne brieven zijn mij ontstolen," zeide hij buiten zich zelven van woede.

Eleonora rigt zich fier overeind en wijst hem naar de kagchel. „Daar zijn zij!"

Giuseppo stampt al vloekende met zijnen voet op den grond. „Wee u, Eleonora, nog heb ik mijne herinneringen."

„Zij zullen sterven, even als uwe brieven," zeide zij scherp, zonk daarna bewusteloos in de armen der binnentredende kamenier, om wie zij weinige oogenblikken te voren gescheld had.

XXXIII.

Oude en nieuwe liefde.

Bleek en bevend zat Amelia op den divan in de tuinkamer, zwijgend, ademloos en met tranen; Nordheim, die insgelijks zweeg, ging met groote schreden op en neder in de kamer; vervolgens bleef hij voor Amelia staan en zag haar aan. Zij gevoelde dat hij zijnen blik op haar gevestigd hield, ofschoon zij het niet zag en weende bitter.

„Alle vrouwen zijn daarin aan elkander gelijk," zoo sprak Nordheim, „dat zij haren toorn en verwijtingen in tranen lucht geven."

„Moet ik niet weenen," zeide Amelia, als gij mij niet antwoordt op mijne vraag?"

„Wat vroegt gij dan?"

„Zij zag hem teeder aan, en zeide: „of gij mij nog even hartelijk bemint, als vroeger?"

Nordheim zag haar ernstig aan en zweeg; vervolgens wendde hij het hoofd om en liet peinzende zijn oog in den bloeijenden tuin ronddwalen.

„Gij antwoordt mij niet?" vroeg Amelia.

„Vraag aan de bloemen, of zij gisteren zoo bloeiden, als van daag?" zeide hij ernstig. „Deze kinderen der natuur zullen zeggen, welke de wet der natuur is. Alles wat bestaat, draagt de kiemen des doods in zich, en sterft reeds, terwijl het leeft. Alles wat bestaat moet vergaan!"

„Ach, zuchtte Amelia, „altijd weder dezelfde leer!"

„Moet ik haar niet herhalen," zeide Nordheim zacht, daar gij haar altijd nog niet begrepen hebt? „Herinner u Amelia, dat ik u nooit van eene eeuwigheid der liefde gesproken heb, herinner u, dat, toen ik u mijne liefde beleed, dit slechts met tegenzin door mij geschiedde. Gij weet, ik geloof niet aan de onveranderlijkheid der liefde!"

„Dit is uw antwoord?" zeide Amelia, „ik heb u begrepen, uwe liefde is verdwenen!" Zij zag hem toornig en vragend aan, zij hoopte op een antwoord; Nordheim echter zweeg.

Zij vloog van haren stoel op, de toorn kleurde hare wangen, en Nordheim naderende, zeide zij met vonkelende oogen: „is dat mijn loon voor al mijne liefde? Trouwe-

looze! Ondankbare! Hebt gij, gelijk eene slang, u om mijn hart gekronkeld, enkel om het doodelijk te wonden? En gij, de trotsche verstandige man, gij spreekt van de zwakheid der vrouw? Wie is dan hier sterk? Waarlijk, gij zijt het niet! Gij zijt veeleer zwak, zoo zwak, dat niets in u bestendig is! O ja, ik weet, wat gij mij zult antwoorden," vervolgde zij op spotachtigen toon, „gij zult zeggen, slechts het vergankelijke is bestendig en eeuwigdurend! Ik intusschen weet, dat het anders is! Ik weet, dat de vrouw, hoe zwak zij ook is, nogtans eene kracht bezit, die geenszins het eigendom des mans is, namelijk, de kracht der trouw!"

Terwijl zij aldus sprak, hoorde Nordheim haar met een goedigen, bijna glimlagchenden blik aan, en als zij thans uitgeput op een stoel neerzeeg, zeide hij op vriendelijken toon: „ik heb u niet in de rede willen vallen, omdat ik weet, dat het der vrouw eene verligting toeschijnt, hare woede en smart in woorden lucht te geven, en ik antwoord u niets, omdat uwe taal geene waarheid behelst, maar slechts eene oogenblikkelijke opwelling van het gevoel is, die spoedig weder zal verdwijnen! Als deze voorbij gegaan is, zal ik terug keeren, vaar tot zoo lang wel!"

Hij keerde zich om, doch Amelia hield hem tegen; was zij straks toornig en trotsch geweest, thans stond op haar gelaat droefheid en onderwerping te lezen. Zij greep Nordheims hand en zeide smeekend: „o, verlaat mij niet! Blijf bij mij! O, verlaat mij niet!"

Hare stem stokte, krachteloos zonk zij neder, en terwijl zij met hare armen zijne kniën omvatte, weende zij luid. Hij wilde haar opheffen, doch zij weerde hem af. „Neen, neen, laat mij hier liggen, totdat gij mij zegt, dat gij mijne dwaze woorden vergeven wilt. De droefheid heeft ze mij ontlokt! Dood mij, maar verlaat mij niet!"

Nordheim zeide met ernstigen, bijna gebiedenden toon: „stil, Amelia! Sta op!"

En zij, gehoorzaam en onderdanig als eene slavin, stond op en droogde de tranen van hare wangen. „Gij bemint mij derhalve nog?" vroeg zij vervolgens.

Hij moest lagchen over dit „derhalve;" deze glimlach hield zij voor een bewijs zijner liefde, en met een kreet van blijd-

schap zonk zij in zijne armen. Hij drukte haar zacht aan zijn hart en zeide vriendelijk: „zijn wij geene kinderen en dwazen? Kwellen wij ons zelven niet, terwijl wij vrolijk en opgeruimd konden wezen? Wat ontbreekt ons dan? Wordt toch verstandig, Amelia!"

Doch terwijl hij aldus sprak, hield hij plotseling op, want hij hoorde de stem van Ellen, hij zag door de geopende deur, dat zij in de groote laan wandelde, en keek haar na, tot dat eene kromming van den weg haar aan zijne oogen onttrok. Amelia hield hem vaster omklemd, en zeide zacht: „laat mij hier eeuwig rusten." Verschrikt sloeg hij het oog tot haar neder — hij had in het geheel niet meer aan haar gedacht! Spoedig daarop kwam een bediende aan Amelia berigten, dat er iemand was gekomen, om haar een bezoek te brengen, en terwijl de barones zich naar de receptiekamer begaf, ging Nordheim in den tuin wandelen. Zijn oog zocht Ellen, en als hij haar thans weder, even als toen hij haar het eerst ontmoette, op de bank onder den treurwilg zag zitten, snelde hij derwaarts, en groette Ellen met een vrolijk gelaat.

Nadat hij aan hare zijde plaats genomen en zich eene geruime poos met haar onderhouden had, stelde hij haar voor, om eene wandeling door het park te doen, waarin Ellen genoegen nam.

Al wandelende plukte Nordheim eene aster en gaf die aan Ellen.

„Deze bloem," zeide hij, „herinnert mij aan mijn vaderland, want als ik haar zie, meen ik weder voor een oogenblik een verliefd Duitsch jongeling te zijn en uit hare bladeren mijn lot te kunnen vernemen."

„Welk lot?" vroeg Ellen.

„Een verliefd Duitsch jongeling kent slechts één lot," zeide Nordheim lagchend, „dat is; of zijne geliefde hem weder bemint?"

„En dat verneemt men door deze bloem?"

„Let wel op," zeide Nordheim, en plukte blad voor blad van de bloem, en fluisterde: „zij bemint mij, zij bemint mij niet!"

Het laatste blad sprak: „zij bemint mij niet!" Nordheim wierp half boos den ontbladerden stengel weg, en

zeide: „een waar woord! Inderdaad, de bloem is eene echte profetes!"

„Laat ik het ook eens beproeven," riep Ellen haastig, en plukte eene tweede bloem, nam er blad voor blad uit, en mompelde: „zij bemint mij, zij bemint mij niet!"

„Halt, dat gaat niet goed!" riep Nordheim lagchend, „bij u moet het heeten: „hij bemint mij!"

„Ik heb echter geen hij!" zeide zij onschuldig en met geene de minste bedoeling.

Nordheim begreep dit en zeide alleen: „toch moet gij het zoo eens beproeven, want slechts dan bezit de bloem hare profetische kracht."

Hij reikte haar in plaats van de reeds half ontbladerde bloem eene nieuwe aster, en zij begon glimlagchend hetzelfde spel en fluisterde: „hij bemint mij, hij bemint mij niet!"

Het laatste blad luidde: „hij bemint mij!" Zij was te onschuldig, om daarover verlegen te worden, zij dacht volstrekt aan niets anders, dan dat hare bloem gelukkig geprofeteerd had, en zij juichte: „getroffen, getroffen!"

„Ja, waarlijk getroffen!" zeide Nordheim met diep gevoel, en greep hare hand.

Bij deze aanraking echter ontstelde zij en begon te blozen.

Amelia, die Nordheim en Ellen onbemerkt gevolgd was, en alles gezien en gehoord had, kon het niet langer uithouden, maar trad snel te voorschijn en naderde hen beiden.

Ellen zeide, vrijer adem halende: „o, ziedaar mijne moeder!" Zij had zich zoo beklemd en angstig gevoeld, zonder te weten waarom!

Zij snelde Amelia te gemoet en zeide op blijden toon: „hoe goed is het, dat gij juist thans komt!"

Deze woorden schenen Nordheim te beleedigen, want zijn voorhoofd bewolkte; ook vertrok hij spoedig.

XXXIV.

Zij helpt zich zelve.

Het was middernacht; Giuseppo Dassa keerde uit de opera ç en sloeg den weg naar zijn logement in, toen eene v hem tegenkwam, die digt op hem toetrad en hem met vleijende stem eenige woorden in het oor fluisterde.

Aanvankelijk zocht Giuseppo van haar af te komen, doch toen Dassa bij het licht der straatlantaarns bemerkte, dat de vrouw schoon en jong was, glimlachte hij, bood haar zijnen arm en zeide: „welaan, ik ga met u mede; doch waarheen zullen wij ons begeven?"

Het meisje zag digt in de nabijheid eene cabriolet staan, fluisterde den koetsier in het oor, waarheen hij rijden moest, en Giuseppo nam nu naast haar in het rijtuig plaats. Toen zij een uur lang gereden hadden, hield het rijtuig in eene eenzame en weinig bevolkte straat stil.

„Woont zoo'n schoon kind, als gij zijt, in deze straat, die in zulk een kwaden reuk staat?" vroeg Giuseppo.

Het meisje lachte spotachtig en zeide: „vrees niets, weldra zijn wij, waar wij wezen moeten."

Giuseppo ging met haar mede. Eensklaps gaf het meisje een gil, en zich omkeerende uitte zij eenige voor Giuseppo onverstaanbare woorden.

Terstond schoten twee mannen hun op zijde, en terwijl deze Giuseppo, ieder bij een arm, aanpakten, zochten zij hem mede te voeren. Hij wilde zich losrukken en riep woedend: „wat is dat? Wie waagt het, mij aan te randen? Halt, zeg ik, laat mij los, of ik roep om hulp!"

„Ga je gang," riep een der kerels, „maar het zal je weinig baten!"

Thans was het Giuseppo gelukt, zijn eenen arm vrij te krijgen, hij greep naar zijn dolk, doch deze was verdwenen, en het meisje, dat zijne bewegingen had gadegeslagen, zeide lagchend: „'t is te vergeefs, mijn schat! Dat puntige dingetje heb ik u afgenomen."

Giuseppo knarste van woede op zijne tanden; vervolgens riep hij met luider stem: „Help! help! Moord! moord!"

Alles bleef stil. Hoe hard hij ook schreeuwde, er was geene stem, die hem antwoord gaf.

„Ziet gij niet," zeide een der kerels, „dat niemand hier in den omtrek u hoort? Maar wij zullen u dat geschreeuw en gekraai wel afleeren!"

Men bond hem nu ondanks zijn tegenstribbelen een doek voor den mond, en zoo trok men hem voort tot aan eene vervallene en armoedige hut.

„Hier zijt ge, waar ge wezen moet," zeide een der kerels.

„Gij zijt hier goed bekend. 't Is de woning der duivelsche Lize. Ja, ja, gij zoudt verstandiger gehandeld hebben, als gij vroeger wat minder om het geld gegeven hadt en beter over de brug gekomen waart, want dan zoudt gij waarschijnlijk thans niet hier geweest zijn! Doe open!" brulde hij vervolgens, en klopte hevig op de deur.

„Geduld, geduld," krijschte eene stem van binnen, „ik kom reeds."

De deur werd geopend en een meisje met eene lamp in de hand trad te voorschijn; Giuseppo sidderde van woede; het was hetzelfde meisje, dat hem in den verloopen nacht zijne brieven ontstolen had. Hij wilde spreken, doch de doek voor zijn mond belette hem dit. Met de voeten stompte hij tegen de deur, vast besloten, om het uiterste ter zijner ontkoming te beproeven.

„Hij wil nog spectakel maken!" zeide een der kerels, „wacht, dat zal ik hem wel afleeren."

Zijne gebalde vuist daalde thans zoo hevig op Giuseppo's hoofd neder, dat deze zijn bewustzijn verloor; zonder wederstand te bieden, liet hij zich verder het huis binnenvoeren.

De deur werd gesloten; thans hoorde men daarbinnen een flaauwen kreet; toen werd alles stil! — —

Des morgens vroeg begaf zich lady Eleonora op het bepaalde uur naar dezelfde plaats, waar zij gisteren van de dochter der duivelsche Lize de brieven ontvangen had. Deze was met haren vader reeds daar, en beiden knikten haar gemeenzaam toe.

„Is de zaak gelukt?" vroeg Eleonora.

„Alles is in orde!" zeide de kerel. „De vogel is in de knip! Wij hebben hem gevangen!"

„Het is wel!" zeide Eleonora; „hier neem dit geld! Het is meer dan de bedongene som, neem het, het is het uwe! Het is dus zeker, dat gij hem opgeligt hebt?"

„Als gij hem zien wilt, ga dan slechts mede!" zeide de kerel.

„Neen, neen, ik geloof u," antwoordde Eleonora, die reeds op de gedachte, dat zij Giuseppo zien kon, begon te beven, „ik geloof u. Mishandel hem niet, maar zorg er voor, dat hij u niet ontsnapt! Iedere maand kom ik hier terug, en ontvangt gij van mij het geld voor zijn onderhoud,

tot dat hij met eene geschikte gelegenheid kan gedeporteerd worden. Doe, zoo als ik u zeg, en nu vaarwel!"

Haastig verwijderde zij zich, en toen zij uit het gezigt verdwenen was, zagen vader en dochter elkander aan en begonnen luidkeels te lagchen.

XXXV.

De IJverzuchtige.

Lady Eleonora was in haar hôtel terug gekeerd, en zat, uitgeput van vermoeijenis, in haar fauteuil. Zij gevoelde zich zonderling te moede. Het voorwerp harer vrees was wel onschadelijk gemaakt, maar toch was zij niet gerust.

„Hoe is het toch met mij?" fluisterde zij zacht, „ik heb mijn doel bereikt, en toch ontbreekt het mij aan vrede des gemoeds? Wat heb ik toch gedaan, dat mij zoo doet sidderen? Ik heb gedaan," zeide zij op vasten toon: „wat ik doen moest! Ik heb gedaan wat de mensch, als hij in zijne heiligste regten aangetast wordt, doen moet; ik heb den scorpioen die met zijnen vergiftigen angel in mijn hart stak, afgeweerd, omdat de zucht tot het leven het aldus vordert. Ik heb hem echter niet gedood! Neen," zeide zij luide en heftig, als om zich zelve gerust te stellen, „ik heb hem niet gedood!"

In hevige opgewondenheid wandelde zij op en neder, doch de stilte en eenzaamheid om haar heen joegen haar angst aan: „ik moet menschen zien, menschen hooren spreken," zeide zij.

Zij trok aan de schel en beval in te spannen. — Amelia's landgoed, Sweetcalmness, grensde aan het hare; derwaarts gebood lady Landstown te rijden, en als zij daar aangekomen was, verheugde het haar zeer, van haren bediende te vernemen, dat de barones op de villa was en de lady verwachtte.

Ook Nordheim was tegenwoordig, en dit deed Eleonora niet weinig genoegen. „Heb de goedheid, morgen bij mij te komen" zeide zij vriendelijk, „ik heb u mededeelingen te doen omtrent Macdeam, uwen vriend." Hierop wendde zij zich tot Amelia, die haar heden buitengewoon bleek en ernstig toescheen, om naar haren welstand te vernemen.

Nadat zij een paar uren bij haar vertoefd had, maakte

lady Eleonora zich weder gereed om te vertrekken, en bragt Nordheim haar naar het rijtuig. „Laat ons den weg door het park nemen!" zeide de lady, „het rijtuig kan mij aan de poort wel opwachten."

Zij wandelden een tijd lang zwijgend naast elkander voort. Eindelijk brak Eleonora dit stilzwijgen af, en vroeg aan Nordheim: „zijt gij van daag nog te Londen geweest?"

„Het is nog maar een uur geleden, dat ik van daar vertrok!" antwoordde Nordheim.

„Zaagt gij Giuseppo Dassa?" vroeg de lady met neêrgeslagene oogen.

Nordheim zweeg een oogenblik; eindelijk zeide hij langzaam en ernstig: „ik zag hem van daag niet, ook gisteren avond niet; gisteren morgen echter verkeerde hij in eene hevige opgewondenheid, men had hem den nacht te voren gewigtige brieven ontvreemd, en gisteren avond verliet hij het logement en is sedert niet teruggekeerd!"

De lady sloeg even hare oogen op, en haar schuwe blik ontmoette de oogen van Nordheim, die scherp en doordringend op haar gevestigd waren.

Dit duurde slechts een oogenblik; vervolgens sloeg Eleonora den blik ter aarde en Nordheim knikte als het ware toestemmend met het hoofd; hij had in haren blik alles gelezen en Eleonora wist, dat zij begrepen was.

„Hij zal niet terugkeeren!" zeide Nordheim zacht.

„Nimmer!" antwoordde Eleonora op vasten toon.

„En zijt gij nu gerust, en gevoelt gij u weder gelukkig?" vroeg Nordheim.

„Hoe kan eene moeder zich gelukkig gevoelen, die haar kind mist?" was Eleonora's vraag.

„Gij hebt derhalve nog niet het minste spoor ontdekt?"

Eleonora schudde treurig het hoofd. „Morgen verwacht ik u bij mij, om u dit alles mede te deelen," zeide zij, „hier zijn wij bij den uitgang, en ginds wacht mijn rijtuig op mij, vaarwel!"

Ernstig gestemd en langzaam sloeg Nordheim de lange allée in, om weder naar huis terug te keeren. Onderweg ontmoette hij Ellen, die zich bezig hield met de beschouwing der bloemen.

„Zie eens, mijnheer Nordheim," riep Ellen hem te gemoet, „zaagt gij ooit schooner rozeknopje dan dit?"

„Ach, dat arme rozeknopje!" zeide Nordheim. „Gij zijt wreed, Ellen! Waarom niet liever deze roos geplukt, die reeds hare bladeren ontvouwd heeft?"

„Beklaag liever de roos," zeide Ellen vrolijk, „die hare bestemming miste."

„Welke is dan hare bestemming?" vroeg Nordheim. „Eilieve, zeg het mij!"

„De bestemming der roos is, om geplukt te worden en om den mensch tot genoegen te verstrekken. En gedood heb ik dit knopje niet, omdat ik het plukte," vervolgde zij, „want niets wat leeft, kan sterven!"

„Leeft dan de bloem?" vroeg Nordheim. „Ik meende, dat zij slechts bloeide!"

„Zij leeft ook!" verzekerde Ellen, „zij gevoelt! Als zij door uwe hand wordt aangeraakt, sluit zij hare bladeren."

„Nordheim plukte eene roos en haar ontbladerende, toonde hij Ellen den worm, die haar hart doorknaagde. „Zou de roos, als zij leefde, niet dezen verwoester van haar leven vernietigen?"

„Daarvoor is zij eene roos," zeide Ellen, „en in het verdragen en dulden is hare grootheid gelegen! Het gaat haar zoo als ons meisjes en vrouwen! Niet het bestrijden, maar het geduldig dragen van den onspoed des levens is vrouwendeugd!"

„Hoe?" vroeg Nordheim, „gij zoudt dus, in het ongeluk zijnde, er niet naar streven, om het te ontkomen?"

„Zeker niet," zeide zij, en blikte ernstig en eerbiedig opwaarts, „ik zou daarom bidden."

„Ach, bidden," riep Nordheim, „wanneer heeft God ooit een gebed verhoord?"

„Altijd," antwoordde zij, „zoo menigmaal men uit het volle gemoed tot Hem bad! Zelfs wanneer het anders geschiedt, dan wij wenschen en verwachten, verhoort Hij ons toch! Ja, zelfs indien het gebed geene andere kracht had, dan dat het ons versterkt en verheft, dat het ons verbetert en loutert, zoo is dit reeds een zegen en eene verhooring. Maar," hier hield zij op en bloosde, „vergeef mijn kinderlijk gepraat. Gij hebt mij, onervarene als ik ben, er toe verleid, om te vergeten, dat het mij niet betaamt, aldus tot een geleerde te spreken. Vergeving!"

Nordheim, die diep bewogen was, nam hare hand en leidde Ellen naar eene in de nabijheid staande tuinbank, en voor haar in het gras gaande zitten, zeide hij, en zijne stem beefde van ontroering: „spreek, spreek, Ellen! Het is hooge wijsheid, die van uwe lippen vloeit. En ofschoon gij soms ook in eene taal spreekt, die ik niet versta, zoo komt dit, omdat gij uit een ander en schooner land komt, uit een land der zaligheid en der onschuld! O dat gij mij leeren kondet, uwe taal te verstaan!”

Ellen sidderde en wist niet waarom, eindelijk zeide zij naauw hoorbaar: „gij gelooft derhalve toch, dat er zulk een land is? En gisteren hoorde ik u tot mijne moeder zeggen, dat geluk en onschuld enkel in het brein der dwazen bestaan?”

„Werkelijk,” sprak Nordheim diep bewogen, en greep de beide handen van het meisje, „werkelijk, zeide ik dat? O, dan komt het Ellen, omdat ik op dat oogenblik uw oog en uwen lagchenden mond niet zag, omdat ik uwe stem niet hoorde, die stem, welke mij altijd ten minste op de grenzen van dat land brengt, waaruit gij komt, en mij tot een leergierig kind, u tot mijn meester maakt!”

Een luide en doordringende kreet klonk thans in hunne nabijheid. Ellen beefde en vloog overeind. „Het was hier zeer digt bij!” zeide zij angstig en wees naar het boschje.

Nordheim snelde derwaarts, door Ellen gevolgd. Bewusteloos en doodsbleek lag Amelia hier op den grond. Ellen barstte in tranen uit en knielde naast de in zwijm gevallene neder, terwijl zij haar met de teederste namen riep.

„Stil, stil,” zeide Nordheim tot haar, „help mij haar in het tuinhuis dragen! Het is naauwelijks twintig schreden van hier.”

Zacht en behoedzaam hieven zij Amelia op, en ofschoon zij het zomerhuisje reeds bereikt en Amelia zacht op de chaise-longue gelegd hadden, gaf zij nog altijd geen teeken van leven.

„Zij sterft, zij sterft!” jammerde Ellen en omhelsde de bewustelooze.

Nordheim trok haar terug. „Stil, zij beweegt zich!” Zij zal bijkomen! Laat ik hier bij haar blijven, en ga gij wat eau-de-cologne en spiritus halen!”

Ellen spoedde zich voort, en Nordheim, de deur van het tuinhuis sluitende, fluisterde bij zich zelven: „'t zou niet goed zijn, als zij bij de onstuimige scène tegenwoordig ware, die mij waarschijnlijk wacht, als Amelia weder bijkomt."

XXXVI.

De ontdekking.

Amelia kwam thans langzamerhand bij. Tranen ontvloeiden hare oogen en op wanhopigen toon riep zij: „ongelukkige, die ik ben!"

„Waarom weent gij?" vroeg Nordheim.

Zij vloog overeind; smart en woede stonden op haar gelaat uitgedrukt, en terwijl zij driftig Nordheim's hand greep, zeide zij: „gij vraagt, waarom ik ween? Verrader, trouwelooze! Verneem dan, dat ik in het boschje stond, ik hoorde alles, hoorde uwe zoet vleijende stem, hoorde ieder woord, dat gij tot Ellen spraakt."

„Gij hebt dus geluisterd!" zeide Nordheim koel.

„Wee u, dat het zoo ver gekomen is," riep Amelia in vertwijfeling, „wee u, dat ik tot zulke lage middelen mijne toevlugt moet nemen, om te hooren, wat ik van u te verwachten heb!"

„Die hadt gij niet behoeven aan te wenden," zeide Nordheim. „Gij hadt mij zelven liever moeten vragen, want gij kent mij genoegzaam, om te weten, dat gij van mij niets dan waarheid zoudt vernomen hebben!"

„O," zeide Amelia smartelijk, „moest Ellen, die ik zoo zeer bemin, moest zij juist mij uw hart ontvreemden?"

„Noch zij, noch een ander heeft dit gedaan," zeide Nordheim, „mijn hart behoort u toe, en zoo ook al mijne toegenegenheid voor u niet meer zoo vurig is, heeft daaraan niemand anders schuld, dan onze eigene gebrekkige menschelijke natuur, die ons belet, wat wij vurig begeeren, even vurig te behouden. Ik zeide u dit bij den aanvang onzer liefde, ik herhaal het u thans: mijn hart gevoelt voor u de innigste toegenegenheid en zal u steeds hoogachting en vriendschap toedragen!"

„Gij bemint derhalve Ellen niet?" vroeg Amelia.

Nordheim zweeg een oogenblik, vervolgens zeide hij ernstig: „ik bemin haar niet, ik aanbid haar, zoo als men hei-

ligen aanbidt, naar wier bezit men niet haakt, doch tot wie men bidt, en die men bemint met eene liefde, welke vrij is van alle zinnelijkheid."

Amelia snikte hevig, en de handen vol vertwijfeling wringende, jammerde zij zacht: „wee mij en mijn ongelukkig hart. Moest ik mij daarom over dit bedelaarskind ontfermen, om er later mijn geluk door verwoest te zien?"

„Wat zegt gij?" vroeg Nordheim. „Ellen is —"

„*Een bedelaarskind!*" herhaalde Amelia.

„Gij zeidet mij toch, dat zij de dochter van eene vriendin uit uwe jeugd was!" riep Nordheim.

„Ik deed dit, omdat ik mij over hare afkomst schaamde! Had ik kunnen denken, hoeveel verdriet zij mij zou aandoen. —"

„Spreek thans daar niet over," viel Nordheim haar in de rede. „Zet, uit liefde tot mij, alle jaloerschheid ter zijde. Geloof mij, Amelia, geloof mij toch, dat gij mij altijd dierbaar zijt, kwel u en mij niet met uwe jaloerschheid! Daardoor verwoest gij, in plaats van op te bouwen!"

Amelia klemde zich schaamrood aan hem vast; zij was niet in staat toornig op hem te wezen en zijne blikken en woorden weêrstand te bieden! „Wilt gij mijne opgewondenheid en drift vergeven?" vroeg zij zacht.

„Alles, alles!" zeide hij ongeduldig, „en zeg mij nu, wie is Ellen, wie zijn hare ouders, en hoe zijt gij aan haar gekomen?"

„Ik kocht haar van een oud smerig wijf, dat op den hoek eener straat stond, en het sidderende, met lompen bedekte kind aan hare hand had. Het gejammer van dit kind trof mij. Heete tranen rolden het arme, kleine schepseltje over de wangen, en het smeekte op hartverscheurenden toon: „ach, lieve duivelsche Lize geef mij brood, ik heb zoo'n honger!" De oude gaf het kind een hevigen slag. Ik kon dit niet langer aanzien! Eenzaam en verlaten als ik was, smachtte ik naar liefde, naar een wezen, dat ik het mijne kon noemen! Ik kocht het kind van de bedelaarster, en liet het als mijne eigene dochter opvoeden!"

Nordheim was gedurende haar verhaal hevig getroffen open neder gewandeld; thans bleef hij voor Amelia staan en zeide op verwijtenden toon: „ach, dat men de leugen

ook bij de edelste der vrouwen aantreft, dit is de vloek van uw geslacht en de oorzaak van al het onheil, dat gij zaait! Hadt gij den moed gehad, waar te zijn, zoo zoudt gij een edel hart veel kommer en leed bespaard hebben, terwijl uw zwijgen de oorzaak van vele tranen en gevaren is!"

Met haastige schreden verliet hij het tuinhuis, snelde naar den stal, liet zijn paard zadelen, en reed weinige oogenblikken later weg. Zeer spoedig legde hij den weg af, die naar de villa van lady Landstown voerde.

Thans was hij er aangekomen, gaf het paard aan den knecht over en vroeg naar lady Landstown. Zij was in haar boudoir. De bediende melde hem aan.

Toen hij spoedig daarna het vertrek, waarin zich Eleonora bevond, binnentrad, riep deze hem verheugd toe: „zoo even ontving ik berigt van mijnen echtgenoot, hij zal morgen hier zijn! Maar," hier viel zij zich zelve in de rede, „ook gij schijnt verheugd en blijde te wezen! Nooit zag ik uw oog zoo schitteren en uwe wangen zoo gloeijen!"

„Ik ben ook uitermate zeer verheugd," zeide Nordheim, „en lady Eleonora moet die vreugde met mij deelen; doch neen, niet deelen, zij moet die *alleen* bezitten en genieten!"

„Hoe, gij komt *mij* vreugde brengen," vroeg de lady verbleekende, „en welke vreugde?"

„Verbeeld u het heerlijkste, dat gij u kunt voorstellen," zeide Nordheim.

„Mijn kind, mijn kind!" riep Eleonora. „Spreek, o wees niet wreed, spreek, is het zoo?"

„Het is zoo," zeide Nordheim diep bewogen, „bereid u op een groot geluk."

„Ik ben er op bereid," antwoordde Eleonora. „Waar, waar is mijn kind?"

„Gij behoeft slechts een korten weg af te leggen, en het rust in uwe armen!"

„Gij wilt mij bij mijn kind brengen?" lispte Eleonora zacht, — „o schel dan en beveel, dat men het rijtuig inspanne," zeide zij tot Nordheim.

„Ik veroorloofde mij, daartoe reeds het bevel te geven, voordat ik bij u binnentrad; luister, daar komt het rijtuig voor."

„Spoeden wij ons dan voort!" smeekte Eleonora. „Onder weg verhaalt gij mij alles!" Hierop bood Nordheim haar zijn arm, om haar naar het rijtuig te geleiden.

Toen men op Amelia's villa was aangekomen en Eleonora op Nordheim's armen leunende de breede trappen opsteeg, stond zij stil en zeide zacht: „gij voert mij het grootste geluk te gemoet, en toch sidderen mijne voeten en mijne borst is beklemd; het is mij, als ging ik een ongeluk te gemoet. En de barones," vroeg Eleonora blozend, „zal die mij niet verachten om mijnen jeugdigen misstap, zal zij zwijgen?"

„Laat het aan mij over," smeekte Nordheim, „om haar en Ellen voor te bereiden! De barones zal zwijgen. Moeijelijker zal het zijn met Ellen. Wij moeten de waarheid voor haar verborgen houden; hare ziel is zoo onschuldig en rein! Wees nu zoo goed hier binnen te treden, en veroorloof mij, de barones en Ellen op te zoeken en bij u te brengen."

Nordheim ging en liet Eleonora in den salon alleen. Nooit, nooit, zoo lang zij leefde, had zij ondervonden, wat zij thans ondervond. Vreugde, smart, schaamte, berouw en zaligheid, wisselden in haar gemoed af, totdat de moederliefde dat alles verdrong en zij niets anders gevoelde, dan het vurigste verlangen naar haar kind.

Thans deden naderende voetstappen haar beven. Daar ging de deur open! Eleonora snikte luid en hief haar hoofd op. Een doordringende kreet ontsnapte hare lippen, ververvolgens breidde zij hare beide armen uit en riep luide: „mijn kind!" en antwoordde eene teedere, heldere stem: „mijne moeder!"

„Moeder!" roept Eleonora, „moeder," „kind!" „God, mijn God!" Meer zeide zij niet, maar tranen biggelden haar langs de wangen. Nu drukte zij Ellen aan haren boezem. O, deze armen die haar omhelzen, het zijn de armen van haar kind, deze adem dien zij op hare wangen gevoelt, het is de adem van haar kind! Veertien jaren lang heeft zij te vergeefs verlangd, deze lippen te kussen! „Mijne dochter, mijn kind!" Zij laat Ellen los en heft de handen ten hemel, „mijn God, mijn God!"

Nu houdt zij hare dochter weder vast, kust hare handen en lispelt: „het zijn de handen van mijn kind!" Nu neemt

zij Ellen's hoofd tusschen hare beide handen en ziet haar lang aan, en spreekt zacht: „noem mij moeder!"

En Ellen zelve in tranen wegsmeltende, naauwelijks in staat om te spreken van innerlijke ontroering, fluisterde toch: „mijne moeder!"

„Eleonora juichte luidkeels. Zij zag slechts haar kind! Niets dan dit! Zij zag Amelia niet, die met gevouwen handen achter Ellen stond, zij zag Nordheim niet, die met vlammende blikken op eenigen afstand zijn oog liet gaan over moeder en dochter.

Sedert vele jaren had hij zulk eene zuivere blijdschap niet ondervonden, als bij de aanschouwing van dit geluk; het was hem, als moest hij God, tot wien hij in langen tijd niet gebeden had, vergiffenis vragen voor zijne kleinmoedigheid en zijne minachting van de wereld, en hij zeide bij zich zelven: „wat is al de wijsheid der menschen! Wat baten mijn ongeloof en twijfel! Op dit oogenblik heeft God gesproken en zich verkondigd in zijne heerlijkheid! Ja, waarlijk zulk eene zaligheid kan slechts de *ziel* genieten en ervaren, en omdat zij voor zulk eene zaligheid vatbaar is, moet zij onsterfelijk zijn!"

XXXVII.

Moeder en kind.

„Gij zijt, gij zijt mijn kind," riep Eleonora, en drukte Ellen aan haar boezem, „en al had ik daarvoor geen ander bewijs, zoo gevoel ik nogtans aan het beven van mijn hart en aan de innige blijdschap, die bij uwen aanblik mijn boezem doorstroomt, dat gij mijne dochter zijt!"

Ellen's gelaat straalde van zalige verrukking. Zij klemde zich vast aan Eleonora, en fluisterde: „ik ben geen wees meer, ik heb eene moeder!"

Doch nu gevoelde zij tevens, hoe smartelijk deze woorden voor Amelia wezen moesten, en zich zacht uit Eleonora's armen los makende, vlijde zich aan Amelia's boezem: „ik was geene wees, sedert gij mij tot moeder geworden zijt. Nu ben ik dubbel rijk, ik heb twee moeders, en u beide wil ik tegelijk beminnen!"

Eleonora dacht er thans eerst aan, *aan wie* zij het bezit

van haar kind te danken had. Zij had ten eenenmale vergeten, dat er nog andere menschen waren, dan hare dochter; zij naderde Amelia, en de welsprekendste woorden van dank zouden niet hebben kunnen uitdrukken, wat Eleonora's blikken, haar glimlach en de toon harer stem te kennen gaven, toen zij Amelia omhelsde, en een langen, teederen kus op hare lippen drukkende, zeide: „mijne zuster!"

Nordheim kon zich niet langer goed houden, hij voelde tranen in zijne oogen opwellen en schaamde zich daarover. Dit oogenblik had alles, wat door hem tot hier toe geloofd en voor waar gehouden was, aan het wankelen gebragt, hij gevoelde dat reeds hier op aarde een zuiver geluk kon gesmaakt worden, en nu kwam hem *zijn* leven zoo doelloos voor; hij was bevreesd voor de ontroering, die hem dreigde te overweldigen en ging stil naar buiten. Eene geruime poos wandelde hij in het park op en neder. Ernstige gedachten hielden zijne ziel bezig, en wat hij vroeger niet wilde gelooven, werd na het tooneel, waarvan hij getuige was geweest, zijne innige overtuiging, want de slotsom zijner overdenkingen was: „er is hier op aarde een zuiver geluk te smaken!"

Toen hij tot de dames terug keerde, vond hij haar in een vertrouwelijk gesprek. Eleonora reikte hem de hand en zeide: „gij hebt gelijk! Wat ik in deze oogenblikken ondervind, weegt ruimschoots op tegen al het lijden, dat ik verduurd heb. Het komt mij thans voor als een droom, en het geluk is een schoon ontwaken voor mij geworden!"

„Zoo er hier op aarde een duurzaam geluk bestaat," zeide Nordheim, „dan zal het u in het bezit uwer dochter ten deel vallen!"

Ellen omhelsde hare moeder en zeide ernstig: „twijfelen wij niet! In eene ure als de tegenwoordige is elke twijfel zonde! Er bestaat een duurzaam geluk hier beneden, want God bemint de menschen en wil hen gelukkig zien!"

Voor weinige dagen nog zou Nordheim dit gevoelen bestreden hebben, thans glimlachte hij slechts en zag Ellen zwijgend aan.

Amelia, die zich een oogenblik verwijderd had, keerde thans terug, en terwijl zij Eleonora een kleinen ring ter hand stelde, zeide zij: „toen ik het kind van de bedelares

kocht, gaf zij mij dezen ring en vertelde mij, dat de man, door wien dat kind haar gebragt was, haar op het gemoed gedrukt had, den ring goed te bewaren. Hij was het eenigste, waaraan de moeder het kind eens zou kunnen herkennen. Zij had aan dezen last voldaan, in de hoop, dat zij op deze wijze in later tijd, als de moeder werkelijk het kind ontdekte, eene goede belooning daarvoor ontvangen zoude!"

Eleonora had intusschen den ring, waarop de letters E. G. gegraveerd waren, naauwkeurig beschouwd. Zij herkende dien wel; zij zelve had dien in de eerste dagen harer liefde aan Giuseppo gegeven! — Haastig en schaamrood stak zij het kleinood in haren boezem en zeide haastig: het is zijn ring!"

„En wie was de man, die mij" — hier stokte Ellen, en hare moeder de hand kussende, zeide zij: „vergeving, dierbaarste, beste moeder. Ik dacht niet aan uwe bede!"

„Welke bede?" vroeg Eleonora verwonderd.

„Die uwe lordschap door mij aan jufvrouw Ellen liet doen!" zeide Nordheim haastig; „de bede om den geheimzinnigen sluijer, die over deze gansche gebeurtenis ligt, niet te willen opligten."

„En ik wil gaarne aan uwen wensch voldoen!" riep Ellen. „Ik wil niet vragen, hoe men mij aan u ontrooven kon, ik wil mij slechts verheugen over het geluk, dat ik aan u terug gegeven ben!"

Eleonora drukte haar, onder een vloed van tranen, aan haar hart. Vervolgens reikte zij Amelia hare hand en zeide met een dankbaren blik: „gij hebt een engel voor mij opgevoed! Hoe kan ik u naar waarde danken?"

„Heb ik eenigen dank verdiend," antwoordde Amelia, „dan ontvang ik dien thans reeds in overvloedige mate! Zoo ik echter iets wenschen en verzoeken mag, dan is het, dat gij mij in uwe vriendschap laat deelen, en aan Ellen vraagt, mij niet geheel te vergeten, maar mij een weinigje nog te beminnen! Ach, ik ben immers anders zoo eenzaam en verlaten, ik heb niemand, volstrekt niemand, die mij bemint! En deze eenzaamheid is zoo verschrikkelijk!"

Zij wierp zich aan Eleonora's boezem en weende luid. De lady sloeg haren blik op Nordheim; met een kalm en onverschillig oog zag hij de weenende aan; Eleonora las in

dat oog de geschiedenis van Amelia's tranen en diepe weemoed greep hare ziel aan; zij drukte een kus op Amelia's voorhoofd en zeide op meêwarigen toon: „arme vriendin! laat uwe tranen vrij vloeijen! Tranen brengen verligting aan!"

Inmiddels begon het te schemeren. Eleonora verlangde naar rust en stilte, verlangde met haar kind alleen te zijn en verzocht Amelia, om haar Ellen voor dezen éénen nacht af te staan.

„Slechts voor dezen éénen nacht!" zeide zij. „Ik mag mijne regten als moeder niet laten gelden, aangezien gij dezelfde regten op mijne dochter hebt, ik mag *mij* niet alleen toeëigenen, wat *u* mede toebehoort. Doch vergun mij, dat ik dezen avond ongestoord met mijne dochter doorbreng!"

Amelia gaf daartoe gaarne hare toestemming, en weldra reed nu Eleonora, vergezeld van hare dochter, naar hare villa terug.

XXXVIII.

De vergeving.

Eleonora bragt op hare villa den ganschen avond alleen met hare dochter door. Beiden sliepen den daarop volgenden nacht rustig en gevoelden zich des morgens door den slaap zeer verkwikt.

Aan de ontbijttafel zeide Eleonora tot Ellen: „niet waar, gij verlaat mij niet? Nimmer weder! Niet waar, gij blijft bij mij, altijd bij mij?"

Terwijl zij deze woorden sprak, ontstelde Ellen; zacht fluisterde eene stem in haar binnenste Nordheim's naam, het was haar, als gevoelde zij den blik zijner schitterende oogen. Eene droevige gewaarwording maakte zich meester van haar gemoed, en toch deed zij haar best om te glimlagchen, en zeide tot hare moeder: „als Amelia van mij afstand doen wil, blijf ik bij u!"

Eleonora juichte luidkeels, en hare dochter aan haren boezem drukkende, riep zij vol blijdschap uit: „gij bemint mij dus? Gij bemint uwe moeder? Gij wilt mij niet verlaten?"

Aldus sprekende had zij niet bemerkt, dat er een rijtuig voor de deur stil hield. Daar kwam Betsy met een blij

gelaat binnen snellen en riep: „de lord is aangekomen! De lord verwacht uwe genade in haar boudoir!"

Eleonora ontstelde! Ach in hare moedervreugde had zij niet eens aan haren gemaal, aan haren geliefde gedacht! „Volg mij spoedig!" riep zij Ellen toe; vervolgens snelde zij weg, rustte weldra in de armen van haren echtgenoot en gevoelde, terwijl hij haar omhelsde, dat zij hem alles zeggen moest!

Op dit oogenblik trad Ellen binnen en boog zich verlegen en blozend voor de vragend op haar gevestigde blikken van den lord. Wie was deze man, was het haar vader? Ach, zij wist het niet en durfde het niet vragen. Nordheim had haar verzocht te zwijgen, ach zij wilde zoo gaarne doen wat hij haar gebeden had, en toch viel haar dit zoo moeijelijk. Eleonora rustte diep bewogen aan de borst van haren echtgenoot en fluisterde: „zie haar aan, gelijkt zij niet een engel? Ik wil u zeggen, wie zij is! Ach, ik heb u zooveel te zeggen! Zie haar aan, is zij niet schoon en aanvallig?"

Lord Landstown had het bevende meisje met scherpe, doorborende blikken aangezien; thans fluisterde hij zijne gade in het oor: „zij gelijkt op u, als eene dochter op hare moeder, en heeft toch ook weder trekken, die mij aan iemand anders herinneren. Daarover later!" zeide hij afwijzend, toen Eleonora spreken wilde, „laat mij thans uwe jonge vriendin begroeten, want, dat zij dit is, lees ik in uwe blikken, Eleonora!"

Hierop groette hij Ellen beleefd en sprak haar allervriendelijkst aan. Daarna deed hij Eleonora verslag van zijne reis en vertelde haar, dat het hem gelukt was, zijnen broeder over te halen, om zijne toestemming tot een huwelijk van Effie met Macdeam te geven, en dat hij nog heden in alle dagbladen eene oproeping aan het ontvlugte paar wilde laten plaatsen, om tot hunnen vergevensgezinden vader terug te keeren.

Het ontging hem niet, dat Eleonora slechts half naar zijne woorden luisterde, en hij bemerkte de onrust waaraan zij ter prooi was; opstaande verzocht hij haar, eene wandeling met hem door den tuin te doen, en verontschuldigde zich bij Ellen, dat hij haar voor eenige oogenblikken beroofde van het gezelschap zijner vrouw!

Zij begaven zich naar den tuin. Terwijl Eleonora op den arm van haren echtgenoot leunde, voelde hij, hoe zij beefde, en haar goedig en teeder aanziende, vroeg hij: „siddert gij voor mij, Eleonora?"

„Neen, neen," zeide zij, „ik weet niet, wat mij zoo beangstigt!" Hierop wandelden zij zwijgend eene geruime poos verder. Eindelijk zeide de lord: „ik las in de dagbladen eene oproeping van mijnen en *uwen* zaakwaarnemer aan eene dame, die voor vele jaren van eene bedelaarster een kind gekocht heeft. Dit herinnerde mij aan het wichtje, dat op den dag onzer verloving uwen vader ontroofd werd. Hebt gij geen spoor van dat kind ontdekt, Eleonora?"

Zij zag verlegen tot hem op, hunne blikken ontmoetten elkander, de zijnen schenen tot in hare ziel te willen doordringen; zij was niet in staat een woord te uiten, en sloeg het oog weder ter aarde.

Wederom zwegen beiden. — „Laat ons dit paviljoen binnen treden," zeide de lord, „het is hier stil en aangenaam. Niemand kan ons hier beluisteren!"

Toen zij naast elkander op de ottomane zaten, vervolgde hij: „hoe kan toch door nietsbeduidende zaken de herinnering aan geliefde afgestorvenen vaak in ons opgewekt worden! Zoo denk ik nooit meer en nooit levendiger aan uwen vader, dan op deze plaats!"

„En waarom juist hier?" vroeg Eleonora verwonderd.

De lord zweeg een oogenblik; eindelijk zeide hij ernstig: „juist op deze plaats heeft uw vader mij eens een groot geheim medegedeeld. Hij kende mij en wist, dat hij het mij veilig kon toevertrouwen."

„En welk geheim was dit?" vroeg Eleonora bevende.

De lord zeide: „het was eene geschiedenis vol smart en tranen, vol liefde en afdwaling. Het tooneel Italië. De personen: een jong, gloeijend, onschuldig meisje, die geene moeder had, om hare schreden te leiden, en die van een vurig, hartstogtelijk Italiaan onderwijs ontving in de muziek. Beiden, het meisje en de jongeling, waren jong en onervaren, en beminden elkander!"

Eleonora verbleekte en sidderde, terwijl hij aldus sprak; vervolgens vouwde zij de handen en zag hem smeekend en zwijgend aan, doch de lord vervolgde op eenigzins gestren-

en toon: „tot hiertoe waren zij vrij van schuld; ten gevolge van hunne jeugd en onervarenheid hielden zij eene vlugtig voorbijgaande neiging voor liefde en kwamen ten val. Zij zouden niet te beschuldigen zijn geweest, zoo zij thans slechts niet gezwegen hadden, zoo het meisje thans vol vertrouwen hare toevlugt tot haren vader genomen en hem om zijnen bijstand verzocht had. Zij deed dit niet! Zij nam hare toevlugt tot leugen en bedrog, en deze hebben altijd ongeluk en ellende ten gevolge! Zoo ook hier! Door iemand, aan wien zij haar misstap had toevertrouwd, vernam de vader, toen het reeds te laat was, den diepen val zijner dochter en zweeg, omdat er niets meer aan te veranderen viel en hij zijne dochter het verdriet besparen wilde, om voor hem te blozen. Hij nam het kind, dat men hem als een vondeling bragt, in zijn huis op en keerde met zijne dochter en dat kind naar Engeland terug."

Eleonora zonk sidderend en weenend op hare kniën neder, en lispte ademloos: „gij weet alles! Spreek niet verder! De schaamte doodt mij! De ure der vergelding is daar, gij komt om mij te straffen!"

De lord hief haar op en zeide goedig: „Eleonora, herstel u! Bedenk, hoe ik u bemin en vertrouw op mij!"

Zij klemde zich aan hem vast: „gij bemint mij, bemint mij nog, en weet toch alles?"

„Ik wist het reeds sedert vele jaren, en ik beminde u zoo als ik u nog bemin, innig en opregt!" zeide haar echtgenoot op plegtigen toon.

„Mijne Eleonora, vertrouw op mij, leg uw hoofd tegen mijne borst en gevoel, dat gij hier bescherming en hulp vindt tegen alle aanvechtingen der wereld!"

„O gij, gij!" lispte zij zacht. „Met welken naam kan ik u noemen, u, die zoo boven alle zwakheid en drift verheven zijt!"

„Noem mij uwen geliefde," zeide hij, „dan hebt gij zeker den regten naam genoemd!"

Hoe kondt gij mij beminnen, als gij mijne schuld wist?" fluisterde zij.

De lord zeide: „mijn kind, *toen* ik uwe dwaling vernam, *beminde* ik u reeds, en gij weet, de liefde kan niet toornen, zij duldt en verdraagt en vergeeft. En hoe zou ik ook op u hebben kunnen toornig worden? Gij hadt niet tegen mij

maar slechts tegen u zelve gezondigd, en daarvoor zwaar geboet. Uw verleden ging mij niet aan, ik had u geene eischen te stellen. Mij behoorden het tegenwoordige en de toekomst, en ik wist dat ik mij van uwe liefde en trouw kon verzekerd houden, ik wist dat ik in u een engel bezat."

„Gij, gij zijt een engel, mijn goede engel," zeide Eleonora. „Doch waarom zweegt gij, daar gij toch alles wist?"

„Ik zweeg," zeide hij ernstig, „dewijl ik hoopte, dat gij u eenmaal zoo geheel van mijne liefde zoudt verzekerd houden, dat gij mij onbeschroomd uw geheim kondt mededeelen. Heb ik u iets te vergeven, dan is het uw gebrek aan vertrouwen!"

„Ach," zuchtte Eleonora, „hoeveel kwellingen en tranen had ik mij zelve kunnen besparen, als ik den moed had gehad, om waar en opregt jegens u te zijn!"

„Zekerlijk," antwoordde de lord, „de eerste voorwaarde van alle geluk is waarheid, en volkomen vertrouwen is in het huwelijk een onmisbaar vereischte!"

Eene geruime poos rustten zij thans diep geroerd en zwijgend in elkanders armen; eindelijk vroeg Eleonora: „en hoe komt het, dat gij mij juist thans dit alles openbaardet?"

„Ik las in uwe blikken dat gij mij vertrouwen wildet. Dat meisje is —"

„Mijne dochter!" riep Eleonora.

„Ik vermoedde dit," antwoordde de lord. „Toevallig en tegen mijn zin heb ik eens een gesprek tusschen u en Dassa afgeluisterd. Gij smeektet hem om eenig narigt van uw kind, en hij verwees u toen naar eene bedelares, die duivelsche Lize heet. Nu las ik heden in de courant eene oproeping van onzen zaakwaarnemer aan de dame, die het kind van de bedelares gekocht had. Ik maakte hieruit het besluit op, dat gij nader op het spoor moest gekomen zijn, en als ik nu dezen morgen dat meisje zag, dat zooveel op u en haren vader gelijkt, toen ik bemerkte, hoe uw oog vol liefde en teederheid op haar rustte, kon ik er toen nog aan twijfelen, of het uwe dochter was?"

„Voor uwen scherpen blik is niets verborgen gebleven," zeide Eleonora, „en voortaan zal ik het nimmer weder beproeven, iets voor u te verbergen!"

„En uwe dochter, weet zij alles?"

„Niets weet zij! Ach, ik zie er zoo tegen op, haar

de treurige geschiedenis van haars moeders schuld te verhalen, en voor mijn kind te moeten blozen! Zij is nog zoo onschuldig en weet nog niets van zonde en hartstogt. Zal ik de eerste zijn, die haar daarmede bekend maakt?"

„Weet zij iets van haren vader?" vroeg de lord nadenkend.

„Niets, zij vermoedt niet, wie hij is; zij weet niets meer, dan dat ik hare moeder ben, en dat men haar in hare teedere kindschheid aan mij ontroofde!"

„Dan moet zij hoegenaamd niets vernemen?" zeide haar gemaal ernstig.

„Hoe zal dit echter mogelijk zijn?" vroeg Eleonora bekommerd. „Wat zal ik haar antwoorden, als zij naar haar vader vraagt?"

De lord nam hare hand en zag haar teeder in hare vragende oogen. Eene diepe ontroering scheen zijne ziel aan te grijpen, en hij zeide zacht: „Eleonora, mijne vrouw! De hemel heeft het mij ontzegd, een eigen kind aan mijne borst te drukken. Welligt bleef die wensch onvervuld, opdat er in mijn hart plaats zou zijn voor uw kind! Breng mij bij uwe dochter, opdat zij in mij haren vader omhelze. Ik wil haar beminnen als mijn eigen kind!"

Hij keerde zich om, om de tranen te verbergen die in zijne oogen schoten; Eleonora echter omhelsde hem, zij drukte hem aan haar hart en weende luid. Het waren tranen der zaligste vreugde.

Een bediende trad binnen en berigtte Nordheim's aankomst; deze volgde hem op den voet, en werd door den lord hartelijk welkom geheeten.

„Hij weet alles!" zeide Lady Landstown zacht tot haar echtgenoot, „Dassa zelf heeft hem tot zijn vertrouweling gemaakt, en dien ten gevolge bood de heer Nordheim mij grootmoedig zijne diensten aan."

„Ik kom, om de pleegdochter der barones Stofford, zoo als zij mij verzocht heeft, naar haar terug te brengen," zeide Nordheim.

„Noem Ellen niet langer Amelia's pleegdochter," zeide Eleonora, „noem haar mijn kind! Alle geheimhouding is overbodig, mijn gemaal weet alles!"

„Dit doet mij waarlijk groot genoegen," riep Nordheim, en reikte den lord zijne hand, „en nu, lady, geloof ik

aan de duurzaamheid van uw geluk." Vervolgens vroeg hij haastig: „en jufvrouw Ellen weet zij alle geheimen?"

„Volstrekt niet," zeide de lord, „en zij moet die ook nimmer vernemen! Zij zal in mij een vader vinden, en ik geloof, dat mijn naam haar en Eleonora tegen allen laster vrijwaren zal!"

Nordheim zeide met warmte: „mylord, ik bewonder u! en inderdaad, slechts een wezen, zoo als Ellen is, is waardig dus behandeld te worden!"

Eleonora zeide vol blijdschap: „en nu mag Ellen niet meer van mij verwijderd leven, nu is zij geheel de mijne!"

„Zal Ellen er in toestemmen, om hier te blijven en de barones geheel te verlaten?" vroeg Nordheim.

„Zekerlijk zal zij dat," antwoordde Eleonora, „de stem der natuur zal en moet in haar spreken."

Nordheim zeide met een zwaarmoedigen glimlach: „ik geloof niet aan deze stem der natuur. Ik zag moeders, die hare kinderen verloochenden, en vaders die hunne zonen naar het leven stonden, en geene stem der natuur waarschuwde hen tegen zulk eene gruweldaad!"

„Laat ons Ellen zelve vragen," zeide de lord, en wees naar de allée, „ginds komt zij aan. Laat ons naar buiten gaan en haar te gemoet wandelen."

Zij verlieten het paviljoen en waren nu weldra Ellen genaderd. Zij had vernomen, dat Nordheim er was en kwam om naar Amelia te vragen! Nergens anders om! Zij althans vermoedde niet, dat mogelijk nog eene andere oorzaak haar naar den tuin dreef, en toen haar hart bij den aanblik van Nordheim sneller begon te kloppen, meende zij, dat dit een gevolg was van haar hijgend verlangen, om iets van Amelia te vernemen!

„Hoe gaat het op Sweetcalmnes?" vroeg zij en reikte Nordheim hare hand. „Brengt gij mij de groeten van mijne dierbare moeder?"

„De hartelijkste!" zeide Nordheim, „en de bede, om met mij naar haar terug te keeren."

„Wilt gij vertrekken, Ellen?" vroeg Eleonora en trok het meisje aan hare borst. „Spreek, *kunt* gij mij verlaten?"

Ellen zweeg en zag hen allen vragende en twijfelmoedig aan; vervolgens ze de zij zacht: „mijn geloof aan hetgeen

ik tot hiertoe voor regt gehouden heb, begint heden te wankelen, en het wordt mij bang om het hart. Heb ik het vroeger altijd voor eene misdaad gehouden, ook slechts de minste onwaarheid te *denken*, zoo begin ik er nu echter aan te twijfelen, of het wel goed is, steeds de waarheid te zeggen, en aarzel ik voor de eerste maal mijns levens, om mijne ware meening te openbaren, uit vrees, dat daaruit onaangenaamheden zullen voortkomen."

Nordheim zag haar met schitterende blikken aan en zeide zacht: „Engel der waarheid, spreek tot ons!"

„Zeg alles, alles, mijne Ellen," fluisterde Lady Landstown diep bewogen, „ik heb geen geheim meer voor mijnen echtgenoot — uwen vader!"

„Mijn vader! Is hij mijn vader?" jubelde Ellen. O gelukkig kind, dat ik ben, ik heb ook een vader." En zij wierp zich in de geopende armen van den lord, rustte aan zijne borst, rigtte zich op, om hem aan te zien, kuste zijne handen, zijne oogen en zeide op teederen toon: „ja, gij zijt het, gij zijt mijn vader! Ik gevoel het aan mijn hart, dat gij het zijt! Wat ik hier in mijn gemoed voor u gevoel, dat kan slechts eene dochter voor haar vader gevoelen! O lieve, lieve vader, hoe innig zal ik u beminnen!"

Thans sloeg zij de oogen naar beneden en zag met schitterende blikken nu eens Eleonora, dan weder den lord aan en jubelde luidkeels: „mijne moeder, mijn vader!" en trok hen beiden aan haar hart.

„Niet waar, mijn geliefd kind, gij blijft nu altijd bij ons?" vroeg Eleonora.

Ellen zweeg en zag nadenkend ter aarde; vervolgens blikte zij op, terwijl een ligte blos hare wangen kleurde, en zeide zacht: „er is een hevige tweestrijd in mijn gemoed! Zwaar zou het mij vallen, u, mijne geliefde ouders, die ik naauwelijks gevonden heb, te verlaten; doch niet minder moeijelijk zou het mij wezen, Amelia aan wie ik zulk eene groote verpligting heb, te moeten missen, en ook — voegde zij er blozend bij, terwijl zij een verlegen blik op Nordheim sloeg — ook *u* zou ik niet gaarne willen missen! Ik gevoel, dat ik nog zoo veel van u te leeren heb."

Nordheim prevelde, diep geroerd als hij was, eenige

woorden, die niemand verstond, naderde Ellen, en zich eerbiedig voor haar buigende, kuste hij haar kleed en verwijderde zich haastig.

Ellen zag hem verwonderd na, en vroeg: „ik heb hem toch niet beleedigd? En toch schijnt hij heen gegaan te zijn, omdat hij boos is!"

Eleonora trok haar glimlagchend aan hare borst: „o gij reine, onschuldige engel! Maak u niet bezorgd! Neen, Nordheim ging niet heen, omdat hij boos was, maar om eene geheel andere reden. Laat ons nu echter naar de barones rijden en haar verzoeken, dat zij afstand van u doet."

Op Sweetcalmness aangekomen, vonden zij Amelia in tranen, die zij met moeite zocht te verbergen, en op Eleonora's bede, om haar in et ongestoorde bezit van hare dochter te laten, zeide zij weemoedig: „neem haar tot u Alle banden der liefde worden van een gereten, en als eene eenzame en verlatene zal ik voortaan mijne dagen slijten!"

„Zeg dat niet," sprak Ellen op vleijenden toon, „gij blijft mijne moeder, ik uw kind, en zoo lang ik leef zal ik u liefhebben!"

„Waarlijk, wilt gij dat?" zeide Amelia. „Wilt gij mij altijd liefhebben? Ach Ellen, gij weet niet wat het beteekent altijd — wel u, wanneer gij het nimmer tot uwe smart ervaart."

„Dit echter weet ik," zeide Ellen, „dat in des menschen hart ware liefde en dankbaarheid nimmer verdwijnen, en dat deze gevoelens evenzeer eeuwig zijn, als wij zelve."

Amelia zeide peinzend: „wie weet echter, wanneer hij de ware liefde gevoelt!? — Vervolgens vermande zij zich en trachtte opgeruimd te zijn, en beloofde dagelijks Eleonora en hare dochter Ellen te zullen komen bezoeken. Ook toen Ellen afscheid nemende aan haren hals hing, bedwong zij hare tranen, en glimlagchend en opgeruimd gaf zij haar den afscheidskus. Toen echter het rijtuig, waarmede Eleonora en Ellen vertrokken waren, uit haar gezigt verdwenen was, zag Amelia om zich heen in den grooten salon, als wilde zij zich overtuigen, dat zij nu werkelijk geheel verlaten en alleen was, en toen — eerst toen, zonk zij op haren stoel neder en gaf aan hare tranen den vrijen loop!

XXXIV.

De bevrijding.

Eleonora had, zonder eenige terughoudendheid, aan haar echtgenoot insgelijks medegedeeld, op welke wijze zij zich van den Italiaan ontdaan had, en er werd besloten, om hem, daar Eleonora op den vader harer teruggevondene dochter niet meer toornig kon zijn, zoo spoedig mogelijk uit zijne gevangenis te bevrijden.

„Dat hij niet, zoo als hij gedreigd heeft, aan de wereld zal openbaren in welke eene betrekking hij eenmaal tot u stond," zeide de lord: „dit zij mijne zorg. Ik zelf zal hierover met hem onderhandelen, en hem met de voorwaarden bekend maken, waaronder hij zijne vrijheid kan terug bekomen."

„En Nordheim zal er zich op uw verzoek wel mede belasten, om naar hem toe te gaan en hem bij u te brengen," zeide Eleonora. „Hij kent de wijk, waar Dassa gevangen zit, en heeft een grooten invloed op hem."

„Laat ons dan," antwoordde haar echtgenoot, „den heer Nordheim schriftelijk met onze begeerte bekend maken. Hem te verzoeken, om hier te komen, ten einde de zaak mondeling met hem te bespreken, zou, daar hij naar Londen teruggekeerd is, te veel tijd rooven, en het komt mij voor, dat, zoo wij wenschen dat deze zaak gelukkig zal afloopen, ieder oogenblik kostbaar is."

De bode te paard, die nu terstond met een brief van den lord naar de stad gezonden werd, trof Nordheim te huis, en reeds weinige oogenblikken later reed Nordheim naar de beruchte wijk, waar hij Giuseppo Dassa moest opzoeken. Eleonora zelve had hem naauwkeurig opgegeven, welken weg en welke maatregelen van voorzorg hij nemen moest. Ten gevolge zijner naauwkeurige inachtneming hiervan stond Nordheim eindelijk voor de hut van Mr. Trumpet, die hem, nadat hij op de gebruikelijke wijze geklopt en het parool gegeven had, de deur opende, en zich voor eenige guinjes bereid verklaarde, om Nordheim naar den man van de duivelsche Lize te geleiden. Door een nieuwen doolhof van straten en stegen hadden zij eindelijk de ellendige hut van dezen waardigen heer bereikt, en Mr. Trumpet stelde Nordheim aan hem voor.

„Ik wenschte u in het belang der dame te spreken, die gij voor eenige dagen bij Tottenham-coart-road ontmoet hebt," zeide Nordheim.

De kerel zag hem eenigen tijd wantrouwend aan; vervolgens bromde hij: „waaraan zal ik ruiken, dat gij geen speurhond zijt?"

Nordheim zeide bedaard: „gij weet zelf wel, dat ik met dit doel niet hier kan gekomen zijn. Ik weet noch in welke wijk gij woont, noch hoe gij heet, en het zou mij moeijelijk vallen om door alle sluiphoeken en stegen, waardoor Mr. Trumpet mij bij u gebragt heeft, zonder zijne hulp weder den regten weg te vinden. Gij ziet dus, dat ik in uwe magt ben, en mogelijk meer van u te vreezen heb, dan gij van mij. Ik vertrouw echter op uw gevoel van eer, dat u verhinderen zal een weerlooze, die u vrijwillig nadert, te beleedigen of hem kwaad te doen, en laat ons daarom zonder eenig wantrouwen over de zaak spreken, die mij tot u voert. Hoe gaat het met den Italiaan, dien de dame aan u heeft toevertrouwd? Hij is immers nog gezond?" vroeg Nordheim.

De echtgenoot van de duivelsche Lize, Snartby, knikte met het hoofd en prevelde: „het gaat hem wel."

Nordheim zeide verheugd: „hij leeft dus toch nog!"

„Ja *nog* leeft hij," zeide Snartby, „maar het zal wel niet lang meer duren! Hij heeft gedurende de vier dagen dat hij hier logeert niets gegeten. Hij heeft geen appetijt, de arme kerel!"

„Gij geeft hem toch te eten?" vroeg Nordheim verschrikt.

„Volstrekt niet!" antwoordde Snartby spotachtig, „want het eten zou hem zeker slecht bekomen zijn!"

„Luister naar mij," zeide Nordheim hevig ontroerd, „luister naar mij! Ik kom, om dezen ongelukkigen weder met mij te nemen. Ik weet, gij ontvangt van de dame eene maandelijksche belooning; deze zult gij altijd blijven genieten, zelfs wanneer gij mij veroorlooft, den ongelukkigen man mede te nemen."

„Neen, neen," zeide Snartby, „het maandgeld moet eens voor goed geheel aan mij uitbetaald worden. Laat ik eens berekenen, hoeveel dat bedraagt? Ik denk nog omstreeks dertig jaar te leven, dat maakt —"

„Eisch zooveel gij wilt," viel Nordheim hem in de rede.

„Wat wilt gij geven?" vroeg Snartby.

„Ik geef u duizend pond!" riep Nordheim, „breng mij slechts bij hem."

„Leg er honderd pond op!"

„'t Is goed!" riep Nordheim. „Zoodra gij hem en mij goed en wel bij mijn rijtuig gebragt hebt, betaal ik u deze som."

Snartby nam hierin genoegen, en zeide: „kom, dan willen wij naar boven gaan en den kerel uit zijn hok halen!"

„Neem wat brood en wat drinken mede!" verzocht Nordheim.

„Wilt gij daar extra voor betalen?"

„Gaarne, gaarne, laat ons slechts naar hem toegaan!"

Snartby nam wat brood en brandewijn mede, en wenkte Nordheim, hem te volgen.

Langs een steilen ladder klommen zij naar boven. Thans kon men het gesteun van den half verhongerden Giuseppo duidelijk vernemen. Snartby sloot het hok open, waarin Dassa zich bevond en thans traden zij binnen.

„Geef mij brood, slechts een stukje brood!" jammerde Giuseppo.

„Daar, daar hebt gij, wat gij verlangt," zeide Snartby en overhandigde hem het medegebragte brood.

Voor een oogenblik werd alles stil, en men hoorde niets anders dan het gulzig eten en slokken van den hongerigen Giuseppo.

„Daar, drink nu ook eens" vervolgde Snartby en gaf Giuseppo de flesch — „zie zoo en hoor nu wat ik u zeggen wil; een goed vriend van u is hier gekomen en heeft u los gekocht, zoodat gij met hem mede kunt gaan."

„Wie is hij? hoe heet hij?" vroeg Dassa.

„Ik ben het, Giuseppo Dassa," zeide Nordheim ernstig, „herkent gij mijne stem niet?"

„Ja, ik herken die wel," zeide hij blijde en zocht op te staan, doch zonk van zwakte achterover. „Geef mij nog wat brood, opdat ik weder gaan kan! Kom hier bij mij, opdat ik uwe hand aangrijpe, ik, ik —"

Zijne stem stokte, hij was te zwak om te spreken, en Nordheim zeide: „laten wij hem naar beneden dragen, Mr. Snartby, de frissche lucht en het licht zullen hem goed doen."

Zij beurden hem op en droegen hem met veel moeite

naar beneden in de kamer van Snartby, waar Mr. Trumpet op hen wachtte en waar zij Giuseppo, die in zwijm gevallen was, op bed legden.

Nu opende Snartby het venster, en de binnen dringende lucht begon op Dassa eenen weldadigen invloed uit te oefenen. Hij kwam weder bij en weinige oogenblikken later bezat hij reeds de kracht, om zacht den naam van Nordheim uit te spreken en hem de hand te reiken.

Na verloop van eenige uren, die hij in een gerusten slaap had doorgebragt, en na zich op nieuw door het gebruik van wat brood en brandewijn versterkt te hebben, verklaarde hij zich op Nordheim's vraag sterk genoeg, om leunende op den arm van hem en Snartby te kunnen gaan, en nadat „tegen extra betaling," ook de rok en hoed van Dassa hem terug gegeven waren, verlieten zij het huis, en keerden langs denzelfden weg dien zij gekomen waren, weder terug naar de woning van Mr. Trumpet, en van daar naar de straat, waar het rijtuig van Nordheim stond te wachten. Nadat zij Giuseppo Dassa er in getild hadden, zeide Snartby: „en nu de betaling!"

„Hier is zij!" zeide Nordheim en nam uit zijne portefeuille een hem door lord Landstown toegezonden wissel, „neem dezen aan! —"

„En voor het brood en den brandewijn?" —

Nadat ook deze rekening betaald was, nam Nordheim van de waardige heeren Snartby en Trumpet afscheid, en spoedig rolde het rijtuig met Nordheim en den van vermoeijenis slapenden Italiaan naar het logement.

Met veel moeite gelukte het Nordheim, Dassa wakker te krijgen, toen het rijtuig voor het logement stilhield, en met behulp der waardin, die bij den aanblik van den teruggevondene sprakeloos van verbazing was, bragt hij hem naar boven op zijne kamer.

„Maar, mijn hemel!" zeide de waardin, die eindelijk aan hare verwondering lucht gaf, „waar is mijnheer al dien tijd geweest? Hoe treurig ziet hij er uit! 't Is, als of hij uit het graf opgestaan is!"

„Ook is hij op den rand van het graf geweest," zeide Nordheim; „door eene plotselinge, vreeselijke ziekte is hij bij een zijner kennissen, bij wien hij een bezoek aflegde,

overvallen, en eerst heden is het mij gelukt, hem daar te vinden en hier naar toe te brengen, waar hij onder uwe zorgvuldige verpleging zeker spoedig weder genezen zal. Zie, hij slaapt al weder! Zorg dat hij versterkende spijzen krijgt, en alsdan zal hij weldra weder tot vorige gezondheid erugkeeren."

De waardin verwijderde zich al schuddende met haar hoofd, en Nordheim, na zich overtuigd te hebben, dat Giuseppo rustig sliep, verliet stil het vertrek en begaf zich naar buiten naar de villa van lord Landstown.

Met een angstig kloppend hart had Eleonora den ganschen dag op Nordheim's komst gewacht, en met elk verstreken uur was ook hare onrust geklommen. Hoe, als hij hem niet meer vond, als het eens te laat was? Die verschrikkelijke menschen waren zeer goed tot een moord in staat; zij had het in hunne gebaren gelezen, en o, zij moest het zich zelve tot haar innig leedwezen bekennen, dat zij daarop zelfs heimelijk gehoopt had. Hoe, als het nu reeds geschied en zij zelve alzoo eene moordenares geworden was? — Zij klemde zich, nu zij daaraan dacht, aan de borst van haren echtgenoot vast, en een vloed van tranen gaf aan haar angstig hart lucht. Maar, hoor, daar komt een rijtuig op het plein aanrollen, en de binnentredende bediende berigtte de aankomst van Nordheim.

Toen deze met rustigen en opgeruimden blik binnen trad, haalde Eleonora ruimer adem.

Nordheim verhaalde nu, hoe hij Dassa gevonden had. Lady Eleonora verbergde haar gezigt in hare handen en klaagde: „en dat alles is hem door mijne schuld overkomen! Wee mij!"

„Spreek niet zoo," antwoordde Nordheim ernstig, „gij waart slechts in de hand der Voorzienigheid het werktuig, en wat hij geleden heeft, is slechts eene kleine vergelding voor het verdriet, dat hij u heeft aangedaan."

Hier hield Nordheim eensklaps op, want de deur ging open en Ellen trad binnen; Nordheim's aankomst niet vermoedende, kwam zij, om hare moeder een bouquet frissche rozen aan te bieden; toen zij echter langzaam hare oogen opsloeg, bespeurde zij Nordheim en zij zeide zacht: „mijn heer Nordheim!"

„Mejufvrouw Ellen!" zeide hij schier even zacht als zij, en daarop zagen zij elkander weder aan, en schenen geheel

te vergeten, dat er nog twee andere menschen tegenwoordig waren; ook beijverden lord en lady Landstown zich niet, om hun daaraan te herinneren. Zij waren beiden bij een der vensterramen gaan staan en waren in een druk gesprek over Giuseppo Dassa, en over alles, wat zij met Nordheim, in betrekking daarop, wilden afspreken.

„Hoe schoon zijn deze rozen!" zeide Nordheim op Ellen's bouquet wijzende.

„En hoe goed zoudt gij zijn," antwoordde Ellen, „als gij dit bouquet mede nemen en aan mijne geliefde tweede moeder als een groet van mij brengen wildet!"

„Geef hier," zeide Nordheim, „want ofschoon het mijne bedoeling niet was, van daag naar Sweetcalmness te gaan, zoo zal ik het thans echter doen en uwen wensch vervullen."

„En tot loon daarvoor," riep Ellen, „moogt gij een dezer schoone rozen voor u nemen!"

„Een geschenk dat men neemt, is slechts ten halve een geschenk, een ontvangen geschenk doet ons dubbel genoegen," zeide Nordheim; „wilt gij mij niet eene dezer bloemen geven?"

Ellen zocht nu uit het bouquet een vollen, nog half gesloten rozenknop uit, en gaf dien aan Nordheim.

„Die is voor u," zeide zij.

Nordheim antwoordde niets, hij was te zeer getroffen en kon Ellen slechts met zijne blikken danken; hij drukte, terwijl hij haar aankeek, den rozenknop aan zijne lippen en verbergde dien vervolgens in zijnen boezem. Ellen beefde en keerde zich om; op dit oogenblik trad de lord met zijne gemalin, wier gesprek geëindigd was, naar Nordheim, en beiden verzochten hem om een onderhoud.

Nordheim nam afscheid van Ellen en volgde hen beiden naar het aangrenzende vertrek.

XXXV.

Vendetta.

Versterkend voedsel en een verkwikkende slaap hadden Giuseppo's krachten spoedig weder hersteld. Hij gevoelde zich in staat, om zich op te rigten, en in de kamer op en neder gaande, overlegde hij bij zich zelven, hoe hij zich het

best op Eleonora zou kunnen wreken, die hem vier dagen lang in doodsangst had doen doorbrengen. „O ik zal haar nog eenmaal hier, hier tusschen mijne handen houden, "mompelde hij, „en met mijne handen wil ik haar verscheuren."

Hij werd in zijne alleenspraak gestoord door den bediende van het logement, die Giuseppo berigtte, dat de lord Landstown hem op den voet volgde en den heer Dassa wenschte te spreken.

Voordat Giuseppo tijd had iets te antwoorden, ging de deur weder open, en de lord trad binnen; hij wenkte den bediende heên te gaan, deed vervolgens de deur bedaard op slot en stak den sleutel bij zich.

Dassa had hem verwonderd aangekeken en vroeg thans: „wat doet gij daar, mijnheer?"

„Ik deed de deur op slot, opdat niemand ons zou kunnen storen," antwoordde de lord rustig, „want bij hetgeen wij te bespreken hebben, voegen geen getuigen."

Giuseppo zag hem met een langen en spotachtigen blik aan, sloeg vervolgens de armen over elkander en begon, zoo als het scheen, volkomen onbezorgd in de kamer op en neder te wandelen. Slechts eenmaal stond hij, als het ware toevallig, voor het raam stil en bukte zich, oogenschijnlijk om naar buiten op de straat te zien.

De lord echter, die met een scherpen blik al zijne bewegingen gevolgd was, bemerkte, dat Giuseppo haastig naar den dolk greep, die in het vensterraam lag, en dien bij zich stak. „Bedenk," zeide hij rustig tot Dassa, die zich tot hem wendde, „bedenk, dat ik op uw aanval voorbereid ben."

Zoo sprekende haalde hij heel bedaard een zakpistool uit zijn boezem en zeide: „het is goed geladen en ik verzeker u op mijne eer, als gij slechts de geringste poging waagt, om mij op twee passen te naderen, dan schiet ik u neder. En nu, zet u ginds tegen over mij, ik blijf hier, laat ons het gesprek beginnen."

Terwijl Giuseppo woeste blikken op het pistool sloeg, zette hij zich op den aangeduiden stoel neder, en de lord zeide glimlagchend: „ik zie met blijdschap, dat gij tegenover een man met een geladen pistool u minder van bedreigingen en geweld bedient, dan wanneer gij alleen zijt met eene zwakke en weerlooze vrouw!"

„Wat wilt gij van mij?" vroeg Dassa, „wat geeft u het regt, met geweld mijne kamer binnen te dringen, en mij als een roover te overvallen?"

De lord haalde even de schouders op en zeide: „uw edel voorbeeld heeft mij daartoe moed gegeven; maar bedenk, onze strijd is niet zoo ongelijk als die, welke gij met mijne gemalin geliefdet te voeren. Wij beiden zijn mannen, die ieder van een doodelijk wapen voorzien zijn; toen gij echter met lady Landstown streedt, streedt gij met eene vrouw, die tot wapen niets anders had, dan hare tranen. Mijnheer, zulk een strijd was een Napolitaan waardig!"

„Mijnheer!" krijschte Giuseppo woedend, „gij waagt het mij te beleedigen, gij veroorlooft u zulk eene vernederende taal —"

„Die volkomen uitdrukt, wat ik gevoel," viel de lord hem in de rede. „Ja mijnheer, ik veracht den man, die een jong, onervaren, onschuldig meisje verleidt; ik veracht den man, die, als het meisje ophoudt, hem te beminnen, omdat zij zijne karakterloosheid en nietigheid heeft leeren kennen, als een pligt van haar vordert, wat slechts eene vrije gave zijn kan, namelijk liefde; ik verafschuw den man, die, als een bloeddorstig dier, lafhartig des nachts op zijne prooi loert, en zijne vroegere geliefde het kind ontsteelt, waarvan hij vader is; o ik verafschuw den man, die nog wilder is, dan het dier der woestijn, dat immers zijne jongen lief heeft, den man, die zijn eigen kind met opzet in het verderf stort, en die dan terug keert, om eene weerlooze vrouw te martelen. Ja, zulk een man is verachtelijk en afschuwelijk, en die man zijt gij!"

De lord vestigde, terwijl hij sprak, zulk een blik van minachting op Giuseppo, dat deze verlegen en bedremmeld zijne oogen neêrsloeg; na eene korte wijle echter vermande hij zich weder, zag zijnen tegenstander met eene listige uitdrukking aan en zeide: „waarlijk, ik had niet gedacht, dat lord Landstown zich zou verwaardigd hebben, om den minnaar zijner geliefde te bezoeken. Kom," vervolgde hij met een woesten lach, „wij beiden moeten vrienden zijn. Hoe n twee mannen, die eene en dezelfde vrouw beminnen, er kunnen haten? Nimmer meer, wij zijn vrienden!"

ent gij," zeide de lord, „dat ik het gesis eener slang

„Zoo lang zij rustig in haar hol ligt, en men haar den voet niet op den kop kan zetten, is zij ongetwijfeld te vreezen," antwoordde Giuseppo. — Daarna vervolgde hij: „het schijnt, dat gij achter de geheimen der jammerende lady gekomen zijt? O hoe gaarne zou ik haar hebben hooren klagen, toen haar gemaal haar dit te kennen gaf."

„Gij dwaalt," zeide de lord trotsch, „niet ik vorschte hare geheimen uit, mijne gemalin zelve heeft ze mij uit eigen beweging medegedeeld, en ik bemin haar daarom slechts te teederder. Gij zijt er derhalve niet in geslaagd, om het geluk der lady te verwoesten."

„Ik denk toch," zeide Giuseppo, „dat de teedere moeder niet zal ophouden, vurig naar haar kind te verlangen."

„Ook hierin bedriegt gij u," antwoordde de lord, „het kind is gevonden en verhoogt niet weinig het geluk der lady."

Giuseppo knarste op zijne tanden en stampte driftig met zijn voet op den grond. „Vervloekt!" mompelde hij spijtig, „alles is derhalve mislukt!"

„Ja, inderdaad mislukt," antwoordde de lord. „Gij ziet mijnheer, gij zijt overwonnen, en de wraak, die gij op een ander dacht te nemen, is op uw eigen hoofd neêrgedaald. Uwe wraakzuchtige plannen zijn te vergeefs geweest, en al uwe verwachtingen zijn verijdeld."

„Nog niet alle," zeide Giuseppo, „nog heb ik mijne herinneringen, die mij niemand ontrooven kan, en nog bestaat er in Engeland eene vrije pers, en vele lords en lady's zullen gaarne de liefdesavonturen van lady Landstown lezen."

„Ik vrees echter," zeide de lord, „dat gij het niet zoover brengen zult, dat gij uwe herinneringen zult kunnen laten drukken. Men is niet gewoon, om stukken van waanzinnigen te drukken, al verlangen zij dit ook."

„Waanzinnigen?" stamelde Giuseppo.

„Zoo als ik zeide," vervolgde de lord, „en hier zijn wij dan eindelijk inderdaad gekomen aan de zaak, die ik u heb voor te stellen. Ik kom, om eene overeenkomst met u te sluiten!"

„Nimmer, nimmer!" zeide Giuseppo met een wilden vloek.

„Heb de goedheid mij eerst aan te hooren. Daarna kun gij kiezen! Het is natuurlijk, dat lady Eleonora evenmin als ik wenschen kan, dat gij in Engeland blijft, en dit te

minder, daar Ellen, de schoone dochter der lady, volstrekt niet weet, dat gij eigenlijk haar vader zijt. De wereld houdt haar voor mijne dochter, en zij draagt mijnen naam. Gij bemerkt, dat ook in dit opzigt uwe slimme berekeningen gefaald hebben. Het meisje doet dus hare moeder geene schande aan. Gij moet derhalve van hier verwijderd worden. Een schip met landverhuizers ligt in de haven; ik heb daarop eene plaats voor u genomen, ik voorzie u van een toereikend kapitaal, waarvan gij in de nieuwe wereld fatsoenlijk leven kunt, en gij verlaat nog dezen nacht met dat schip voor goed Engeland en Europa."

„Nimmer, nimmer!" riep Giuseppo, „nimmer zal dat gebeuren! Nimmer, zoolang ik leef, zal deze vrouw rustig en onbezorgd hare dagen doorbrengen. Neen, als een spook zal haar overal de vrees vervolgen, de vrees, dat ik terugkomen en de schande van haar en haar kind openbaren kan."

„Gij neemt dus geen genoegen in mijn voorstel?" vroeg de lord ernstig.

„Nimmer!" riep Dassa woest.

„In dat geval," vervolgde lord Landstown uiterst bedaard, „draag ik zorg, dat gij nog heden een gedwongen togt naar Bedlam maken moet. Gij weet misschien, dat dit een gekkenhuis in de nabijheid van Londen is, en ik weet, dat men aldaar eene cel heeft in gereedheid gebragt voor een bediende van den overleden lord Dynhurst, den vader mijner gemalin, welke bediende aan eene ongeneeselijke krankzinnigheid lijdt."

„Wie zal dat sprookje gelooven!" zeide Giuseppo.

„Gij zeidet zelve, dat wij in Engeland eene vrije drukpers hebben, en dat onze lords en lady's gaarne lezen. Veroorloof mij u een klein artikel voor te lezen, dat, in geval gij in mijn eerste voorstel geen genoegen neemt, morgen vroeg in de Morning Cronicle zal te lezen staan."

De lord haalde bedaard een papier uit zijn zak en las: „gisteren avond zag lord Landstown zich genoodzaakt, om een der bedienden van zijn overleden schoonvader, lord Dynhurst, naar Bedlam te laten brengen. Deze, een Napolitaan van geboorte, was den lord naar Engeland gevolgd, en leefde tot hiertoe stil en rustig op een der landgoederen van den lord. Sedert eenigen tijd vertoonden zich, vermoedelijk ten gevolge van het heimwee waaraan hij leed, dagelijks al hevi-

ger kenteekenen van waanzinnigheid bij hem. Hij verdween van het landgoed en vertoonde zich plotseling te Londen, kwam naar de villa van lord Landstown, beweerde, de muziekmeester der lady te zijn, en gedroeg zich zoo woest en onstuimig, dat de lord zich ten laatste genoodzaakt zag hem naar Bedlam te brengen, waar hem eene zorgvuldige verpleging ten deel valt. — Gij bemerkt," zeide de lord, nadat hij dit gelezen had, „dat dit verhaal eenige waarschijnlijkheid voor zich heeft!"

Giuseppo antwoordde niets; hij draafde, als buiten zich zelven, in het vertrek op en neder, en stiet nu en dan een kreet van woede uit.

„Wilt gij mij uw besluit mededeelen?" vroeg de lord.

„Laat mij met rust! Ik wil uwe hatelijke stem niet meer hooren! Laat mij alleen!"

„Niet voor dat gij mij uw besluit gezegd hebt!" antwoordde de lord.

„Waartoe moet ik een besluit nemen?" vroeg Giuseppo, die geheel zinneloos was.

„Of om heden nacht met het schip te vertrekken, of om terstond naar Bedlam getransporteerd te worden. Voor het laatste geval staat reeds een rijtuig gereed, en vier mijner bedienden staan hier voor de deur en wachten slechts op een wenk van mij. Beslis daarom!"

„Thans niet, thans niet," zeide Giuseppo ademloos, „laat mij tijd."

„Ook dat zij u toegestaan!" zeide de lord, „ik geef u een uur, om u te bedenken. Vaar tot zoo lang wel!"

Hij opende de deur, trad naar buiten en sloot die weder.

Giuseppo was nu alleen; hij zonk op den divan neder en staarde somber voor zich heen. Al de plannen, die hem veertien jaren lang hadden bezig gehouden, waren dus verijdeld. Waartoe had hij nu geleefd, en waartoe zou hij nog langer leven? Hij, die het tot zijn eenig doel gesteld had, om Eleonora's geluk te verwoesten! En nu was zij gelukkig, en zijne wraak kon haar levensgenot niet langer vergallen. Zij is aan zijne magt onttrokken! Nog meer. Zij heeft gezegepraald, en vernederd staat hij daar voor haar. Zij, die hij wilde pijnigen en martelen, gelukkig, hij daarentegen diep ellendig, terwijl hem niets anders overschiet dan de keus

tusschen een woest onbewoond eiland en het gekkenhuis!

Woedend liep hij eenigen tijd in zijne kamer op en neder. Al vloekende zonk hij ten laatste op den grond neder en rukte zich de haren uit het hoofd!

Zijne ontembare drift had hem razend gemaakt; de man, die zich daar op den grond onder het uitbraken der vreeselijkste verwenschingen keert en wentelt, is werkelijk waanzinnig en van zijn verstand beroofd.

Daar klopt eindelijk lord Landstown tegen zijne deur en roept van buiten: „hebt gij uw besluit genomen?"

Giuseppo vliegt overeind, het doodzweet parelt op zijn voorhoofd en hij is zoo bleek als een lijk — zijn woeste blik dwaalt in het rond en zoekt naar redding en uitkomst, en de lord, die daar buiten staat, herhaalt zijne vraag. — Nu tast Giuseppo in zijn boezem, zijne hand grijpt den dolk, hij trekt dien uit de schede en zwaait hem met een triumferenden lach hoog boven zijn hoofd.

De lord sluit de deur open. Giuseppo hoort het! Nog eenmaal zwaait hij den blinkenden dolk boven zijn hoofd, en stoot hem daarop diep in zijn eigen hart.

De deur gaat open, de lord treedt binnen en herhaalt voor de derde maal zijne vraag: „hebt gij uw besluit genomen?"

Eene woeste spotachtige uitdrukking vertoonde zich op Giuseppo's gelaat, en luide en krachtig zeide hij: „ja!" — Daarop zonk hij ter aarde, en terwijl hij thans zijne laatste krachten inspant, rukt hij den dolk uit de wonde. Giuseppo's oogen zijn strak en onafgebroken op den lord geslagen, wiens zigtbare ontsteltenis hem zelfs nog in den dood schijnt te verheugen, want een vreeselijke glimlach speelt om de lippen des gestorvenen.

XLIII.

De strijd des harten.

Van nu af was Nordheim een dagelijksch en altijd welkom gast op de villa van lord Landstown, en voor hem zelven schenen de uren, die hij daar niet doorbragt, verloren te zijn. Al zijne gedachten waren aan Ellen gewijd; bevond hij zich verre van haar, dan zat hij geheele uren stil en zwijgend voor zich te zien, en liet haar geliefd beeld voor zijnen geest zweven.

O, hoe had dit lieve meisje hem door hare aanminnigheid en schoonheid betooverd, en door hare onschuld en jeugd hem zelven onschuldig en jeugdig gemaakt. Ja, hij was weder een jongeling geworden. een jongeling vol hoop en verwachting. Vergeten en verdwenen waren al zijne smartelijke ervaringen en teleurgestelde verwachtingen. Een nieuw leven was voor hem aangevangen, een leven, waaraan hij sedert lang niet meer geloofd had. Waar was nu zijne minachting van de wereld, zijn ongeloof en zijne twijfelzucht, zijn geloof aan de onbestendigheid en vergankelijkheid, waar was dit alles, alles gebleven? Gansch andere gevoelens bezielden hem thans, hij gevoelde zich als het ware herschapen, en in stil en ongestoord geluk bragt hij nu zijne dagen door. En was het geen geluk voor hem aan de zijde van Ellen door de lanen van het park te wandelen? Was het geen geluk voor hem, naast haar aan de piano te zitten, en hare stem met de zijne te vereenigen? Was het geen zalig genot voor hem, tegen haar over te zitten, verzonken in hare aanschouwing en daarbij hare zilveren stem te hooren, als zij uit een of ander geliefkoosd boek hem iets voorlas? En al dat geluk smaakte hij ongedwongen en vrij, en in de tegenwoordigheid van Ellen's ouders. Nordheim begreep maar al te goed Eleonora's blikken, als zij hare schitterende oogen nadenkende op hem en Ellen, die aan hare zijde zat, liet rusten, begreep haren stillen glimlach, waarmede zij hare dochter aan haren boezem trok en hem met een vriendelijken hoofdknik en een betraanden blik de hand reikte, en als zij dan beiden op het lieve meisje blikten, dat haar blozend gelaat verlegen en onbewust van hare liefde aan den moederlijken boezem verschool, zwegen zij en zagen elkander sprakeloos en veelbeteekenend aan.

Terwijl aldus het geluk en de liefde op de villa van den lord Landstown hunnen zetel schenen gevestigd te hebben, waren op eene andere villa beiden voor eeuwig verdwenen en slechts droeve klagten en bange zuchten klonken door de stille vertrekken, waarin eene verlatene vrouw hare dagen doorbragt. Arme Amelia! Armer was zij thans dan ooit te voren, dubbel arm, omdat zij eenmaal rijk geweest was, dubbel ongelukkig, omdat zij eenmaal gelukkig was geweest!

Eenzaam was zij en verlaten, vergeten en onbemind, en

zij vroeg haar verscheurd gemoed gedurig al weder, waarom dit zoo was. Ach, zij vroeg aan de boomen van haar park, onder wier lommer zij met haren geliefde gewandeld had, zij vroeg aan iedere plaats, waar zij met hem had gezeten, waarom zij thans zoo eenzaam en alleen was. Menig uur zat zij met gevouwen handen en brandende oogen voor het beeld van haren geliefde, dat hij haar eens in een zalig oogenblik gegeven had, en wilde in zijne trekken, in zijne blikken lezen, waarom hij haar niet meer beminde. En wanneer zij deze beeldtenis eenen geruimen tijd had aangezien, scheen deze voor hare oogen te leven en zich te bewegen, niet meer was het een dood levenloos beeld, hij was het, hij zelf, levend en haar beminnende! Zij breidde hare armen uit, om hem te omhelzen — ach, niets anders dan teleurstelling was het, die zij zich zelve bereid had! Hare armen zonken bij haar lijf neder, zij liet het hoofd op hare borst zinken en zuchtte luid.

Sedert twee dagen had zij Nordheim niet gezien, en toen hij de laatste maal bij haar was, had hij haar toornig verlaten. Zij klaagde thans zich zelve aan, dat zij daartoe aanleiding gegeven en niet bedacht had, dat zij door bittere en scherpe verwijtingen niets kon winnen. Terwijl zij thans hierover weder nadacht, vloeiden de tranen haar langs de wangen en bemerkte zij niet eens, dat er een rijtuig voor hare villa stilhield. Thans werd de deur harer kamer zacht geopend en Ellen trad binnen. Toen deze hare in tranen zwemmende oogen ontmoette, vloog zij naar Amelia, en haar teeder omhelzende, vroeg zij: „mijne moeder, mijne dierbare, lieve moeder, gij weent? O hoe goed is het, dat ik juist thans bij u kom! Laat mij de tranen van uwe wangen kussen! O zeg mij uw verdriet, en maak er uwe dochter, uwe Ellen, deelgenoot van!”

Terwijl Ellen aldus sprak en Amelia vast aan haren boezem drukte, snikte Amelia luid. Nooit had zij haar ongelukkigen toestand zoo levendig gevoeld, als in dit oogenblik. Nooit was het haar zoo duidelijk geweest, dat zij zonder Nordheim's liefde niet zou kunnen leven. Schier niet wetende, wat zij deed, zonk zij op hare kniën neder, en terwijl zij hare handen smeekend omhoog hief, riep zij op hartverscheurenden toon: „geef mij hem weder Ellen, Ellen,

o laat mij hem behouden! Hij is mijne eenigste levensvreugde! O Ellen, laat mij hem behouden!"

Ellen lispte naauw hoorbaar: „Wie? wie? Wien moet ik u teruggeven?"

Amelia zeide op krijschenden toon: „Nordheim! mijnen geliefde, die mij om uwentwil verlaten heeft!"

Ellen ontstelde, hare wangen verbleekten en zij moest zich aan een stoel vasthouden, om niet neêr te zijgen. Het was haar alsof zij uit een droom ontwaakte — er ging een licht op in hare ziel, zij wist nu, wat zij tot hiertoe niet geweten, en toch reeds zoo lang ondervonden had, zij wist nu, dat hare geheele ziel aan Nordheim hing, en dat zij hem beminde. Het geheim van haar eigen hart was haar ontdekt!

„Gij zwijgt," riep Amelia angstig en sidderend, „gij wilt hem niet aan mij afstaan? O Ellen, Ellen, zie, hoe wanhopig en troosteloos ik voor u lig! Ellen, o moet ik u herinneren aan hetgeen ik voor u gedaan heb? Zie, zoo diep ben ik gezonken, dat ik u de weldaden, die ik u bewezen heb, in het geheugen moet terugroepen! O Ellen, geef mij hem weder! Houd op, hem te beminnen, zorg, dat hij weder tot mij terugkeere, dat hij weder de mijne worde!"

Ellen streed een bangen strijd in haar gemoed. Zij kon hare tranen niet langer bedwingen. Doch zij bezat echter kracht en moed, om zich zelve voor anderen op te offeren.

Bleek en sidderend boog zij zich over Amelia heen, en zij zeide: „neem hem, moeder, mijne moeder, ik geef hem u! Het is het grootste offer, dat ik u brengen kan!"

Zacht drukte zij een kus op Amelia's voorhoofd, die nog altijd op den grond lag; daarna keerde zij zich om en verliet onbemerkt het vertrek; toen Amelia opkeek, zag zij, dat zij alleen was.

Op de villa Landstown aangekomen, begaf Ellen zich terstond naar hare kamer en sloot de deur achter zich digt. Zij had behoefte aan de eenzaamheid, zij kon niemand zien, niemand spreken, zelfs niet Eleonora, hare moeder. Thans was zij alleen. Niemand, die hare tranen, hare zuchten, hare klagten vernemen kon, niemand dan God. Zij zonk op hare kniën neder, en in een vurig gebed smeekte zij haren Vader in den hemel, dat Hij haar kracht mogt verleenen, om dit

zware offer te brengen! Zij gevoelde zich daardoor versterkt, en moedig om datgene te doen, wat zij voor haar pligt hield.

Thans werd er tegen hare deur getikt; het was Eleonora, die haar kwam berigten, dat Nordheim gekomen was, en in den salon op haar wachtte.

Zij ontstelde bij het hooren van zijnen naam, en heete tranen vloeiden uit hare oogen, toen zij antwoordde: „ik zal komen, zorg, dat er behalve u en den heer Nordheim niemand tegenwoordig is. Niemand, zelfs mijn vader niet!"

Eleonora beloofde dit en ging heen. En nu wierp Ellen zich neder op hare kniën, en de handen ten hemel heffende, smeekte zij luid: „Gij weet het, mijn God en mijn Vader, Gij alleen weet het, wat dit offer mij kost, maar Gij weet ook, dat ik het brengen moet. O mijn God, schenk mij kracht, en prent het mij diep in het gemoed, hoe duur ik het aan mijne tweede moeder verpligt ben, om haar ten gevalle afstand te doen van den man, dien ik met mijne gansche ziel bemin!"

Thans rigtte zij zich weder op en ging naar beneden naar den salon. Niemand bevond zich daar dan Eleonora en Nordheim, en toen Ellen binnentrad en beiden hunne vragende blikken op haar vestigden, ontstelden zij niet weinig, toen zij de doodelijke bleekheid van Ellen's gelaat bemerkten.

Er volgde eene pauze; eindelijk trad Ellen naar Nordheim en zeide zacht en bevend: „mijnheer Nordheim, gij moet niet denken, dat de woorden die ik tot u te spreken heb, ten doel hebben om u te beleedigen. Neem dit pakje van mij aan! Het bevat niets anders dan eenige voorwerpen, die ik eens van u ontving en die ik bewaarde, om daarbij aan u te gedenken. Het past mij niet, zulke dingen van iemand, die aan mijne tweede moeder verloofd is, langer te behouden."

Nordheim zeide: „wie zegt, dat ik aan haar verloofd ben?"

Ellen antwoordde op vasten toon: „Amelia zelve! En ik ben slechts bedroefd, dat zij mij, hare dochter, niet vroeger vertrouwde, en mij niet eerder deelgenoot maakte van haar geluk. Onervaren als ik ben, vermoedde ik daarvan niets, en hield voor vriendschap, wat toch — liefde was!" voegde zij er schier onhoorbaar bij.

Nordheim vermogt niets anders te zeggen dan: „Ellen!"

Ellen beefde, toen zijne stem, die haar zoo liefelijk in het oor klonk, haren naam noemde; zij gevoelde, dat de krachten haar begaven, en zeide haastig: „ga thans heen! Morgen zien wij elkander bij Amelia weder!"

Daarna zonk zij aan Eleonora's borst.

Nordheim echter zag haar eene geruime poos met van vreugde glinsterende oogen aan, nam hare hand en drukte die in de zijne, en zeide op smeekenden toon: „een woord nog, Ellen! Een enkel woord nog! Is datgene wat gij daar zegt, de stem uws harten en uwe ware meening?"

Zij zeide naauw hoorbaar: „dat is het!"

Nordheim gevoelde zich hevig aangedaan, en met eene stem, die van zijne diepe ontroering getuigde, vroeg hij: „Ellen, ik bezweer u, mij de waarheid te zeggen, „Ellen, bemint gij mij niet?"

Er volgde eene pijnlijke stilte; ten laatste antwoordde Ellen: „neen!"

Nordheim slingerde hare hand van zich, en terwijl hij eenige woorden zonder zin en beteekenis prevelde, verliet hij, een razende gelijk, haastig het vertrek.

Ellen klemde zich vast aan hare moeder en weende bitter: „moeder, mijne moeder, verlaat mij niet!"

„Ween, ween mijne Ellen!" zeide Eleonora, en drukte haar kind aan haar hart. „En als gij mij, uwe moeder, nog bemint, vertrouw mij dan ook, en zeg mij, hoe dit alles gekomen is en wat het beteekent. Wilt gij?"

Ellen antwoordde haar niet, zij had haar bewustzijn verloren.

XLIV.

Het offer.

Amelia was alleen in hare kamer; hare ziel was vol onrust en angst, en zij schaamde zich thans over de woorden, die zij tot Ellen gesproken had. Daar werd plotseling de deur heftig opengerukt, en Nordheim kwam bleek en buiten adem binnen stuiven.

„Dat is derhalve uw werk," zeide hij op driftigen toon, „dat is derhalve de liefde eener vrouw, die slechts aan zich zelve denkt en aan hare zelfzuchtige wenschen elkander ge-

luk opoffert. En u, die zoo egoistisch zijt, u zou men eeuwig kunnen beminnen! O welk een dwaas was ik, bij u aan grootheid van ziel te gelooven!"

Amelia sidderde voor den woesten toorn, die uit zijne oogen straalde, voor de minachting waarmede hij haar aanzag, zij vouwde de handen en smeekte zacht: „vergeef mij, vergeef mij, mijn geliefde! Ach, ik weet, dat ik misdreef, doch de liefde, de innige liefde voor u, deed mij zondigen."

Toen zij hem thans omhelzen wilde, weerde hij haar heftig af en zeide op verachtelijken toon: „liefde! Gij neemt dat woord op de lippen, en ontheiligt het, terwijl gij het uitspreekt! Hoor mij aan," vervolgde hij al driftiger, „hoor wat ik u te zeggen heb. Gij hebt mijn geluk verwoest! Gij hebt mij van haar, die ik vurig bemin, gescheiden, maar daardoor hebt gij mij tevens voor altijd van u gescheiden! Wij zullen elkander nimmer wederzien!"

„Nordheim!" krijschte Amelia en klemde zich aan hem vast; hij stiet haar van zich en zeide woest: „nimmer weder! Vaarwel!"

Driftig verliet hij de kamer, en Amelia bezat geene kracht, hem te volgen, hare voeten weigerden haar hunne dienst.

„Hij zal terugkeeren!" zeide zij zacht, en geloofde toch zelve niet aan dit woord. — „Hij moet terug keeren!" zeide zij vol vertwijfeling, toen het eene uur na het andere verliep, zonder dat hij terug kwam, en na een slapeloozen nacht, die zij al biddende en weenende doorbragt, zeide zij op vast beraden toon: „hij *zal* terugkeeren! — Ja," vervolgde zij, „hij zal niet zeggen, dat ik eene gewone vrouw ben; hij zal erkennen, dat mijne liefde sterk is en magtig."

Tranen wilden in haar oog schieten, maar zij wist die te bedwingen. „Deze voldoening ten minste wil ik hebben," zeide zij, „dat hij over mij voldaan is, dat ik in zijne herinnering leef als eene vriendin, die hij hoogachting moet toedragen. Ja," vervolgde zij, „in Ellen's armen zal hij mijner gedenken als eene vrouw, die moeds genoeg heeft, om haar eigen hart op het altaar der liefde voor hem ten offer brengen. Ik gevoel mij weder moedig en sterk, en nieuwe kracht doorstroomt mijn boezem!"

Haastig schreef zij thans eenige regelen aan Ellen, en verzocht haar, zoo spoedig mogelijk bij haar te komen. Zij

schelde en gaf haren bediende dit briefje over, om het aan zijn adres te bezorgen.

Eenigen tijd daarna verscheen Ellen en trad hare kamer binnen. — „O gij ondeugend kind! Moet ik u dan laten roepen, om bij mij te komen! Is Ellen op hare moeder verstoord?"

„Neen, neen!" zeide Ellen zacht en drukte haar aan haar hart.

„En toch verliet gij mij gisteren, zonder afscheid van mij te nemen," vervolgde Amelia, „en zoudt mogelijk ook van daag niet gekomen zijn, om mij op te zoeken!"

Ellen sloeg blozend de oogen neder en stamelde: „ik dacht waarlijk niet, dat gij mij verwachttet."

„Zeker," zeide Amelia, „ik verwachtte u en heb u veel te zeggen. Vooreerst, mijne Ellen," vervolgde zij, en trok haar naast zich op den divan, „vooreerst wilde ik u verzoeken om de woorden die ik gisteren in drift tot u sprak, te vergeten. Ik was geheel ontstemd, en gevoelde mij zoo eenzaam en verlaten. In zulke oogenblikken beziet men alles van de donkerste zijde, en het kwam mij verschrikkelijk voor, te moeten denken, dat de liefde mij ook den laatsten vriend, den eenigsten, dien ik op aarde bezat, onttrekken kon. In deze zwaarmoedige stemming troft gij mij aan en ik wil het u niet ontveinzen, ik was jaloersch op u, jaloersch, dewijl Nordheim om uwentwil mij, die hij zoo vaak eeuwige vriendschap zwoer, vergeten kon. Dit was de oorzaak mijner hevige opgewondenheid. Het was niet goed van mij. Ik had moeten bedenken dat liefde en vriendschap zoo hemelsbreed van elkander verschillen, dat zij zeer wel naast elkander kunnen bestaan, zonder dat de eene de andere verdringt. Nog eens, het was niet goed van mij, mij zulke driftige woorden tegen u te laten ontvallen, en ik vraag u daarvoor vergeving!"

„O spreek niet zoo!" zeide Ellen.

Amelia vervolgde: „ontkennen wil ik niet, dat het mij in een opzigt aangenaam is, dat alles zich zoo heeft toegedragen. Ik hoop dat dit eene toenadering tusschen u en Nordheim zal ten gevolge hebben. Het geluk is zoo vlugtig, dat men niet aarzelen moet om het aan te grijpen, als het ons nadert. U is het verschenen en Ellen, uwe moeder,

uwe Amelia wil uwe hand nemen en u leiden, opdat dit geluk u niet ontga! O mijne Ellen, laat de vriendin van uwen geliefde, laat deze de eerste zijn, die u zegt dat gij hem bemint! Gun haar het voorregt, u in zijne armen te voeren!"

„Mijne moeder!" lispte Ellen zacht, „o mijne moeder! Ik weet niet wat ik doen, wat ik denken moet. Help en raad mij!"

„Niet waar," vroeg Amelia, „niet waar, gij bemint immers mijnen vriend?"

Ellen zweeg en klemde zich vaster aan Amelia's boezem; eindelijk zeide zij naauw hoorbaar: „ik geloof het wel!"

Amelia hief Ellen zacht op, drukte een kus op hare lippen en zeide: „gij moet mij eene dienst bewijzen, Ellen! Nordheim is om de scène van gisteren boos op mij, en heeft gezworen, nimmer weder bij mij te zullen komen. Gij begrijpt, dat, hoewel ik hem bemin als mijn besten vriend, mijn trots mij toch belet, hem te smeeken, dat hij terugkeere. Gij, gij ondeugende Ellen, gij zijt de oorzaak van onzen twist geweest, gij moet ons weder verzoenen."

„Hoe kan ik dit?" vroeg Ellen.

„Daar, zet u neder, schrijf eenige regelen aan hem en verzoek hem, naar Sweetcalmness te komen, en ik wed, dat hij spoedig hier zal zijn."

Zij drukte Ellen de pen in de hand en legde het papier voor haar. Hierop schreef zij, wat Amelia van haar begeerd had, en toen dit door haar gedaan was, vouwde Amelia den brief digt, schelde den bediende en beval hem, om terstond met de cabriolet naar Londen te rijden, naar den heer Nordheim.

Na weinige uren keerde de cabriolet weder terug; Amelia trad voor het raam, doch Ellen had geen moed om haar te volgen; zij zonk achterover op den divan en vroeg: „is hij het?"

„Hij is het!" antwoordde Amelia, en toen zij zich omkeerde, was haar gelaat doodsbleek, doch zij zeide op vasten 'aat mij een oogenblik alleen met hem, Ellen. Treed mijn boudoir, ik zal u straks roepen!"

werd de deur geopend en Nordheim trad binnen.

Hij zag er bleek en lijdend uit, en in de kamer rond ziende, vroeg hij: „is Ellen hier? Zij heeft mij geroepen!"

Amelia antwoordde: „zij is hier, Nordheim. Alvorens haar te zien, moeten wij echter eerst de oneenigheid, die er tusschen ons bestaat, uit den weg ruimen. Luister naar mij! Er bestaat geene reden, waarom wij elkander voortaan niet zouden kunnen beminnen!"

„Er heeft een misverstand plaats gehad," vervolgde zij, „Ellen kent thans de beteekenis mijner woorden, zij weet, dat gij mijn vriend zijt, dien ik bemin, zoo als men een broeder bemint. Ellen is zoo onschuldig, dat zij niet eens wist, welk een onderscheid er bestaat tusschen de liefde eener vriendin en die liefde, welke zij gevoelt. Ik heb haar dat verklaard en zij weet nu, dat mijne liefde voor u zeer goed naast de hare bestaan kan. Ellen weet het, dat het mijn grootste geluk is, mijn vriend en haar gelukkig vereenigd te zien, en dat ik zelve niets ten offer breng, wanneer ik haar tot u voer als uwe geliefde!"

Nordheim zag haar vragend en verwonderd aan. „Moet dan alles zich vereenigen," zeide hij zacht als tot zich zelven, „om mijn ongeloof te beschamen? Amelia, gij, gij kondt —"

Zij zeide op blijden toon: „uw geluk hooger waarderen dan het mijne! Oordeel of ik u lief heb, daar ik het over mij verkrijgen kan, afstand van u te doen."

„Amelia, dierbare Amelia!" riep Nordheim diep bewogen, „waarlijk, gij zijt eene heldin, eene edele vrouw! Gij zult eeuwig in mijne ziel leven!"

„Dit woord van uwe lippen! Ik dank u!" zeide Amelia blijde.

Thans reikten zij elkander de handen. „En nu," vervolgde Amelia, „nu zult gij uit mijne handen uwe bruid ontvangen. Het is de laatste maal, dat ik mijne regten als moeder laat gelden." Zij opende de deur en verzocht Ellen binnen te treden, en toen deze met een neêrgeslagen oog, bleek en bevend aan dit verzoek voldeed, vatte Amelia hare hand en leidde het sidderende meisje naar hazen minnaar, en zeide: „neem haar, Nordheim, neem haar, het kind mijns harten, en gij, Ellen, neem hem, den vriend mijner ziel!"

Hierop vielen zij in elkanders armen en omhelsden elkan-

der teeder, terwijl Ellen haar gelaat aan Nordheim's boezem verbergde.

Amelia echter, die zoo bleek was als een lijk, fluisterde zacht: „zijt gelukkig!"

XLVI.

Een nieuw leven.

Weken waren verloopen, die voor Nordheim en Ellen, gelukkig als zij zich gevoelden in elkanders liefde, als een droom waren voorbijgegaan.

Nordheim was door lord en lady Landstown met blijdschap als hun schoonzoon begroet en aangenomen, en er werd besloten, dat het jonge paar zich na de voltrekking van hun huwelijk in Engeland met der woon zoude vestigen. Des winters zou men te Londen gemeenschappelijk het hôtel van lord Landstown bewonen en het schoonere gedeelte des jaars, dat ook thans nog niet voorbij was, op de villa en de overige goederen van den lord doorbrengen.

Den avond voor den dag huns huwelijks zaten Nordheim en Ellen te zamen op de bank onder de treurwilg in het park. — Het was stil om hen heen en ook zij beiden zwegen. Eindelijk brak Nordheim dit stilzwijgen af en zeide sacht: „mijne Ellen, laat ons God danken, dat Hij ons op den levensweg elkander heeft doen ontmoeten, laat ons Hem bidden, dat Hij ons echtverbond zegene!" Vervolgens omhelsde hij de geliefde, aan wier boezem hij wenschte uit te te rusten van de stormen des levens, en hij drukte haar teeder en innig aan zijn hart en weende luid!

Een geruisch van naderende voetstappen stoorde de silte, die hen omgaf, en toen zij opkeken, stond Amelia voor hen, en zag hen met blikken vol liefde en teederheid aan; een smartelijke glimlach speelde om hare lippen, en hare wangen waren bleek, en hare oogen dof en rood van het weenen. Doch zij bleef kalm en bedaard, en Ellen omhelzende zeide zij op vasten toon: „ik kom, om afscheid van u te nemen, mijne Ellen! Dringende bezigheden noodzaken mij, terstond af te reizen!"

„Thans reeds?" vroeg Ellen smartelijk. „En gij wilt vertrekken, zonder het schoone feest van morgen met uwe

Ellen, uwe dochter te vieren, zonder haar den bruidskrans in de lokken te vlechten, en haar uwen zegen te geven? O Nordheim," vervolgde zij hevig aangedaan, „kom, help mij mijne moeder smeeken, dat zij althans morgen nog blijft!"

Nordheim prevelde eenige woorden, die Ellen niet verstond; Amelia zag hem aan en glimlachte smartelijk; vervolgens zeide zij: „Nordheim weet, mijne dierbare Ellen, dat, wat ik te doen heb, geen uitstel gedoogt, dat ik terstond vertrekken moet. Laat ons derhalve thans afscheid nemen!"

Weenend omhelsde Ellen hare geliefde moeder en vriendin, en onder duizend kussen en teedere liefkozingen smeekte zij haar, harer te gedenken en spoedig terug te keeren!

Amelia gevoelde, dat de tranen haar in de oogen schoten, dat het haar moeijelijk zou vallen, zich langer goed te houden en dat zij daarom den geliefde verlaten moest! Zacht maakte zij zich los uit Ellen's armen en fluisterde naauw hoorbaar: „vaarwel! Volg mij niet!" en keerde zich om, om heen te gaan.

Nordheim geleidde haar tot aan het einde der allée, waar Amelia's rijtuig op haar wachtte. Zwijgend en in diepe gedachten verzonken, gingen zij naast elkander voort. Toen zij op eenige schreden na het rijtuig genaderd waren, stond Amelia stil en zeide ernstig: „laat ons hier scheiden!"

„Amelia!" zeide Nordheim diep bewogen, „ik wil niet vragen werwaarts gij gaat, niet vragen, welk besluit uwe edele ziel genomen heeft. Doch zeggen moet ik u, dat ik u nooit zuiverder en opregter bemind heb, dan thans, en dat ik steeds aan u zal denken als aan eene vrouw, die den moeijelijken pligt der zelfverloochening wist in beoefening te brengen."

Amelia antwoordde zacht: „ik dank u voor dat woord! Het zal mij tot troost verstrekken op mijnen togt, het zal mij tot een balsem zijn, die de wonden heelt, welke het leven mij geslagen heeft! Vaarwel, vaarwel! Ik zal altijd aan u denken, als aan mijnen besten vriend!"

„Gij gaat, zonder mij te zeggen waarheen, zonder ons de hoop achter te laten, dat gij eenmaal zult terugkeeren?" vroeg Nordheim.

„Waarheen ik ga?" zeide Amelia weemoedig: „God weet

het? Waarheen het toeval mij voert; ik reis, om te zoeken, wat mogelijk op aarde niet te vinden is, om te zoeken naar vrede en rust. Mogt het mij echter gelukken, die te vinden, Nordheim, dan, maar ook dan eerst keer ik terug. En nu uwe hand, voor de laatste maal uwe hand!"

Thans legde zij hare hand in de zijne, en Nordheim boog zich, om een kus op deze hand te drukken. Zij trok die haastig terug, rigtte zich fier overeind, en bleek als de dood, maar uiterst bedaard, wees zij met hare regterhand de laan in, aan welks ander einde Ellen op de bank gezeten was, en zeide op plegtigen toon: „ga heen, Nordheim, ga heen, naar uwe bruid! Wees echter op uwe hoede voor de leer der vergankelijkheid!"

Daarna keerde zij zich om, verliet Nordheim haastig, en eer deze tijd had haar te volgen, rolde het rijtuig met haar voort.

XLV.

De wedervereenigden.

De oproeping, die lord Landstown in de dagbladen aan zijne ontvlugte nicht en haren minnaar gedaan had, had een gelukkig resultaat opgeleverd; vol blijdschap aan de roepstem der liefde en verzoening gehoor gevende, was Macdeam met zijne jeugdige vrouw naar Europa en tot hunne vrienden terug gekeerd.

Weinige dagen na Nordheims huwelijk met Ellen werden zij door de onverwachte aankomst der terugkeerenden verrast, en zoo waren dan nu drie hoogst gelukkige paren op de villa Landstown bijeen.

Onmiddelijk na de aankomst van Macdeam en Effie had lord Landstown een courier naar zijn broeder gezonden, en naauwelijks was eene week verloopen, toen ook deze op de villa aankwam, om zijne geliefde dochter Effie, die hem vol blijdschap omhelsde, te vergeven en aan zijn vaderhart te drukken, om zijn zoon Macdeam te zegenen, die, dit las hij op Effie's opgeruimd en vergenoegd gelaat, zijn kind tot eene gelukkige vrouw gemaakt had.

Thans zaten zij vertrouwelijk te zamen in den salon te spreken, en riepen de gebeurtenissen van den jongst verloopen tijd elkander in het geheugen terug.

Eleonora, wier gezigt weder verjongd was, zag met schitterende oogen in den kring harer vrienden rond, liet ze op het roosverwige gelaat harer dochter rusten, en keerde daarna haren blik naar haren echtgenoot, die haar glimlagchend aanzag. Zij legde haar hoofd tegen zijnen schouder, en fluisterde zacht: „een geheim moet ik u openbaren, een schoon geheim, dat ik nog nooit zoo goed geweten heb, als thans. Zie, voor dat ik mijne dochter gevonden had, meende ik van verdriet te zullen vergaan en nu zij weder de mijne is, en ik haar beminnen en aan mijn hart drukken kan, nu weet ik, dat er toch eene liefde is, die nog sterker is dan moederliefde. Het is de liefde der gade. Ja, mijn geliefde, en zoo ik op nieuw een van u beiden moest missen, u of Ellen, zoo weet ik, dat ik van alles zou kunnen scheiden, behalve van u! O mijn geliefde, het ontbreekt mij aan woorden, om al den zegen en al het geluk van het huwelijk onder woorden te brengen! En dat gij het zijt, die mij dat geluk hebt leeren kennen, o daarvoor kan ik u nimmer naar waarde danken!"

„Uw geluk is reeds dank genoeg voor mij," antwoordde de lord. „Ja, mijne geliefde, wel hebt gij gelijk, dat een gelukkig huwelijk de bron is van zegen en heil! En daar ik in u alles omvat, wat het leven mij schoons en genoegelijks aanbiedt, zoo zijt gij voor mij nog meer dan mijne gade, zijt gij mijn vriend, mijne vriendin en mijn kind! En zoo, Eleonora, zoo zal het altijd blijven!"

Effie's vader, die altijd en overal zijne dochter volgde en zich niet verzadigen kon in den aanblik van haar schoon en bekoorlijk gelaat, zat ook thans aan hare zijde en liet zich door haar de geschiedenis harer ontvlugting uit het klooster en al hare verdere gevaarlijke togten en reizen verhalen. Toen zij hem vertelde, hoe zij Macdeam's kamer binnengetreden was, terwijl hij juist haar lievelingslied gespeeld had, zeide Nordheim, die met zijne jonge vrouw naar het verhaal van Ellen geluisterd had, tot Macdeam: „zeker was dit hetzelfde lied, dat gij in het logement speeldet, en welks liefelijke wijs ons allen steeds zoo diep roerde en trof."

Macdeam knikte toestemmend, en Ellen zeide levendig: „o speel het thans nog eens voor ons! Hebt gij met dat lied afscheid genomen van Londen, zoo moet gij Londen thans

ook weder daarmede begroeten, thans nu alles zoo gelukkig is afgeloopen!"

Al de overigen vereenigden hun verzoek met het hare, en Macdeam verklaarde zich volgaarne bereid, aan hunnen wensch te voldoen. Het instrument werd gehaald, Macdeám nam het, en terwijl hij zijne Effie met van vreugde schitterende oogen teeder aanzag, zette hij het aan de lippen en begon te spelen.

Toen Macdeam geëindigd had, zeide hij met een dankbaren blik op Effie: „toen ik dit lied voor de laatste maal in Londen speelde, was ik diep ongelukkig; dat ik echter thans gelukkig ben, dat dank ik aan mijne Effie, aan wie ik alles dank!"

De heerlijke dag lokte thans de vrienden in de vrije natuur, en zij begaven zich te zamen in het park. Terwijl zij in een levendig gesprek door de allée wandelden, trok een in lompen gekleed man, die door het hek zag, welke het park van den algemeenen weg scheidde, de opmerkzaamheid van Ellen, en zeide zij tot Nordheim: „zie daar dien armen man, hoe hij met een bleek gelaat en ingevallen wangen smeekend tot ons opziet. O, mijn geliefde, laat ons, die zoo gelukkig zijn, medelijden hebben met zijn ongeluk, laat ons naar hem toegaan en hem eene aalmoes geven!"

Nordheim volgde hare blikken, en als hij nu den bedelaar aankeek, zeide hij zacht: „hoe, zou het mogelijk zijn? Het komt mij voor, dat ik dien man ken!"

Snel trad hij vooruit. De bedelaar stak zijne magere hand door het hek, en smeekte: „o, heb medelijden met mij, mijnheer! Een ongelukkig vlugteling staat voor u, die met moeite aan de gevangenis ontsnapt is. Heb medelijden met een zoon van Frankrijk, die zijne vrijheidsdroomen met eeuwigdurende ellende betalen moet!"

Ja, Nordheim had zich niet bedrogen; hij was het, hij was het werkelijk, de vurige republikein, de Franschman Armand, die thans als bedelaar langs de straten van Londen liep.